LAZARI

RIVERII,

CONSILIARII,

ET MEDICI REGII,

ATQVE

In Monſpelienſi Vniuerſitate Medicinæ Profeſſoris, & Doctorum Monſpelienſium Decani,

PRAXIS MEDICA CVM THEORIA.

EDITIO NOVA.

A Mendis Purgatiſſima

Cum duplici Indice, primo Capitum, & ſecundo Rerum ampliſsimo

LVGDVNI,

Sumptibus ANTONIORVM CELLIER, Patris & Filij, via Mercatoria, ſub ſigno D. Antonij.

M. DC. LXXI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLOS.

ANTE quindecim annos (LECTOR BENEVOLE) Auditorum meorum votis ſatisfacturus, methodicam internorum morborum Therapiam exponendam ſuſceperam: quæ vt breuiori tempore abſolueretur, integram ferè Theoriam ſuppreſſeram, gnarus ſatis ſtudioſis omnibus expeditum fore, variis eam ex Autoribus depromere: quod tamen iis circa curationem ita procliue non erat, ob infinitam penè remediorum multitudinem ac varietatem, quibus ſcatent eorum qui de Practica Medicina ſcripſere, commentarij, quibúſve ſic obruuntur tyrones Medici, vt ancipites hæreant, & quam ſeſe tandem in partem vertant, vix habeant. Iis ergo vtiliſſimum fore duxi, ſi è tanta præſidiorum ſilua ſelectiora tantùm, vſúque frequentiora ſeponerem, eúmque in ordinem digererem, quem in ipſa Medicinæ praxi morborum curationibus incumbentes obſeruare conſueuimus. Hæc Candidatis noſtris adeò placuit docendi methodus, vt quotquot poſt eam à nobis abſolutam, hanc in Vniuerſitatem ſtudiorum cauſa confluerent, certatim omnes exſcibendam ſibi poſtularent; ex iiſque non pauci frequenter hortarentur, & obnixè rogarent, eam vt typis committerem, ſicque cunctos à tædioſo deſcriptionis labore ſubleuarem. Ego verò, cui nunquam in mentem venerat, vt pote à philautia maximè alieno, tanti eſſe lucubrationes meas, vt in vulgus emanare poſſent, iſtas præſertim, quæ rudibus à me inchoatæ commentariis excidiſſent, ad quotidianarum prælectionum penſum exoluendum feſtinanter editas, & dimidia ſui parte mutilas: malui conſcientiæ meæ, quàm fauentiori eorum exiſtimationi credere. Hoc inſuper animo reuoluebam, periculi plenum eſſe, hominum omnium iudicijs, ac quod plerumque fit, nonnullorum etiam inuidiæ, famam meam arrodendam ſubijcere: elimato hoc præſertim ſæculo, terſis & perpolitis ingeniis affluenti, quibus opera ſumma etiam induſtria elaborata vix placeant, quique maculas in exerto nubibus ſole curioſiùs inueſtigent. At verò præcocem hunc fœtum meum, quem preſſum apud me, abditúmque volueram, foras emiſit è diſcipulis meis vnus qui rude illud opus, incultum atque impolitum, me inſcio atque inuito, Typographo Pariſienſi excudendum dedit; placuitque partus iſte meus, quem abortiuum putabam, & alienis oculis conſpectus eſt benigniùs, quàm paternis; omnia enim prioris illius editionis exemplaria breui diſtracta fuere. Secunda editio, ac poſt modum tertia ab eodem Typographo procuratur, quibus tota Europa exemplaribus impleta eſt. Attamen poſt aliquot annos, tres aliæ editiones intra biennium prodiere, vna Lugduni, ac duæ aliæ in Hollandia, Goudæ nimirum & Hagæ Comitis impreſſæ. Interim ex præcipuis Galliæ, Germaniæ, Hollandiæ & Italiæ Ciuitatibus, litteræ quamplurimæ à Medicinæ Doctoribus mihi notis, dum in hac Vniuerſitate Medicinæ ſtudio incumberent, ad me veniunt, grauiter expoſtulantes mutilum opus eſſe, vtpote morborum Theoria deſtitutum: monentes inſuper pretium operæ facturum me, ſi hanc in rem vigiliarum mearum partem aliquam deriuarem. Æquis eorum poſtulatis aſſentiendum tandem ratus, quantum mihi per otium & valetudinem licuit, hac in Theoria integrè publico danda tam contento ſtudio elaboraui, vt eam (Deo ſit laus

& gloria) ad umbilicum tandem perduxerim. Hanc tu (LECTOR BENEVOLE*) grato animo excipe Therapiæ coniunctam, ut eadem ſerie ſingulorum morborum naturam, differentias, cauſas, diagnoſim, prognoſim & curationem videre poſſis. Summam, opinor, apud te gratiam merebitur fœtus iſte meus, nunc omnibus ſuis partibus exornatus, & ad maiorem longè perfectionem promotus; quique in faſciis, & incunabulis placuit, auctior & in iuſtam corporis celſitatem prouectus, non, uti ſpero, diſplicebit. Tu bonis auſpiciis fruere, & quidquid inde hauſeris, in proximi ſolatium Chriſtiana charitate impende. Hoc etiam admonendus es, in priores editiones typographorum incuria innumeros irrepſiſſe errores, quos ego ſedulò correctos pro hac editione tradidi. Præterea quam plurima remedia, eáque ſelectiſſima anteà editis curationibus adiunxi, quæ ad felicem morborum difficilium Therapiam non parùm conferre poterunt. Vale. Datum Monſpelij in Muſeo noſtro, die prima menſis Iulij anni 1653.*

INDEX

INDEX
LIBRORVM, ET CAPITVM Praxeos Medicæ.

LIBER I.

De affectibus capitis.

Cap. I. DE frigida cerebri intemperie. pag 1
II. De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, caro, & apoplexia. p.6
III. De comate vigili. p.10
IV. De catoche, ſeu catalepſi. p.11
V. De paralyſi. p 12
VI. De conuulſione. p.15
VII. De epilepſia. p. 18
VIII. De epilepſia puerorum. p.22
IX. De vertigine. p.23
X. De tremore. p.24
XI. De phrenitide. p.25
XII De cerebri abſceſſu, & ſphacelo. p 28
XIII. De mania. p.29
XIV. De melancholia. p.32
XV. De catarrho. p.33
XVI. De dolore capitis. p.37

LIBER II.

De affectibus oculorum.

Cap. I. DE gutta ſerena. pag.41
II. De humoris vitrei affectibus p.43
III. De humoris cryſtallini affectibus. p.44
IV. De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de ſuffuſione. p.45
V. De dilatatione pupillæ. p.49
VI. De anguſtia pupillæ. p.50
VII. De albugine, ſeu macula, & aliis corneæ coloribus mutatis, p.50
VIII. De ophthalmia. p.51
IX. De hypopyo, ſeu pure ſub cornea. p.56
X. De phlyctanis. p.57
XI. De corneæ, & adnatæ vlceribus. p.57
XII. De corneæ cancro. p.58
XIII. De ruptura corneæ. p 58
XIV. De vueæ procidentia. p.59
XV. De ægilope, & fiſtula lachrymali. p.59
XVI. De rhyade, & encanthide. p.60
XVII. De epiphora. p.60
XVIII. De pterygio, ſeu vngue oculorum. p 61

LIBER III.

de affectibus aurium.

Cap. I. DE ſurditate & graui auditu. p.63
II. De ſonitu aurium. p 66
III. De dolore aurium. p.67
IV. De excuntibus præter naturam ab aurium cauitatibus. p.71

LIBER IV.

De affectibus narium.

Cap. I. DE narium vlcere, & ozæna. p.72
II. De ſarcomate, & polypo. p.73
III. De læſo olfactu. p.74
IV. De fœtore narim. p.74
V. De coryza p.75
VI. De ſternutatione. p.75
VII. De hæmorrhagia narium. p.76

LIBER V.

De affectibus liguæ.

Cap. I. DE linguæ inflammatione, aliiſque eiuſdem tumoribus. p.82
II. De ranula ſub lingua. p.83
III. De guſtatu læſo. p.84
IV. De paralyſi linguæ, eiuſque motu læſo. p.84

ã 3 LIBER

LIBER VI.

De affectibus dentium, gingiuarum, faucium, vuulæ, & laryngis.

CAP. I. *De dolore dentium.* pag. 86.
II. *De dentium nigredine, & eroſione.* p 89
III. *De gingiuarum eroſione, & exulceratione.* p. 90
IV. *De fluxu ſanguinis ex gingiuis.* p. 90
V. *De oris, & faucium vlceribus.* p. 91
VI. *De vuula relaxatione.* p. 92
VII. *De angina.* p. 92

LIBER VII.

De morbis thoracis.

CAP. I. *De aſthmate.* p 98
II. *De pleuritide.* p. 102
III. *De perineumonia.* p. 106
IV. *De empyemate.* p. 107
V. *De hydrope pectoris.* p. 109
VI. *De hæmoptyſi, ſeu ſanguinis ſputo.* p. 110
VII. *De phthiſi.* p. 113

LIBER VIII.

De affectibus cordis.

CAP. I. *De ſyncope.* p. 119
II. *De palpitatione cordis.* p. 123
III. *De imbecillitate virium.* p. 126

LIBER IX.

De affectibus ventriculi.

CAP. I. *De inappetentia, & cibi faſtidio.* p. 127
II. *De fame canina.* p. 131
III. *De pica, & malacia.* p. 133
IV. *De ſiti morboſa.* p. 134
V. *De ventriculi concoctione læſa.* p. 135
VI. *De ſingultu.* p. 137
VII. *De nauſea, & vomitu.* p. 139
VIII. *De vomitu ſanguinis.* p. 142
IX. *De cholera morbo.* p. 144
X. *De dolore ventriculi.* p. 145
XI. *De inflammatione, abſceſſu, & vlcere ventriculi.* p. 148

LIBER X.

De affectibus inteſtinorum.

CAP. I. *De dolore colico.* p 150
II. *De iliaco affectu.* p. 153
III. *De aſtrictione alui.* p. 155
IV. *De lienteria, & cæliaca paſſione.* p. 156
V. *De diarrhœa.* p. 157
VI. *De dyſenteria.* p. 160
VII *De teneſmo.* p. 165
VIII. *De fluxu hepatico.* p. 166
IV. *De lumbricis.* p. 168
V. *De hæmorrhoidum fluxu.* p. 172
VI. *De dolore hæmorrhoidum.* p. 175

LIBER XI.

De affectibus hepatis.

CAP. I. *De calida hepatis intemperie.* pag. 181
II. *De hepatis inflammatione, abſceſſu, & vlcere.* p. 183
III. *De obſtructione hepatis.* p 186
IV. *De ictero.* p. 189
V. *De ſcirrho hepatis.* p 190
VI. *De hydrope.* p. 191

LIBER XII.

De affectibus lienis.

CAP. I. *De inflammatione lienis.* p 198
II. *De dolore lienis.* p. 199
III. *De obſtructione, & tumore, ſeu inflatione lienis.* p. 199
IV. *De ſcirrho lienis.* p. 199
V. *De melancholia hypochondriaca.* p. 200
VI. *De ſcorbetica affectione.* p. 205

LIBER XIII.

De affectibus meſenterij, pancreatis, & omenti.

CAP. I. *De obſtructione meſenterij.* pag. 209
II. *De inflammatione meſentery* p. 210
III. *De abſceſſu, vlcere, & ſcirrho meſenterij.* p. 210
IV. *De morbis pancreatis.* p. 211
V. *De affectibus omenti.* p. 212

LIBER XIV.

De affectibus renum, & veſicæ.

CAP. I. De dolore nephritico, & calculo renum. pag. 213
II. De calculo veſicæ. p. 221
III. De inflammatione renum, & veſicæ. p. 224
IV. De mictu ſanguineo. p. 226
V. De vlcere renum, & veſica. p. 228
VI. De diabete. p. 230
VII. De vrinæ incontinentia. p. 232
VIII. De iſchuria, & ſtranguria. p. 233
IX. De dyſuria, ſeu ardore vrinæ. p. 235

LIBER XV.

De morbis mulierum.

CAP. I. De chloroſi, ſeu pallidis virginum coloribus. p. 238
II. De ſuppreſſione menſium. p. 240
III. De fluxu menſium immodico. p. 244
IV. De fluore muliebri. p. 246
V. De furore vterino. p. 249
VI. De hyſterica paſſione. p. 250
VII. De vteri inflammatione. p. 256
VIII. De vlcere vteri. p. 259
IX. De ſcirrho vteri. p. 261
X. De cancro vteri. p. 262
XI. De vteri gangræna, & ſphacelo. p. 263
XII. De vteri inflatione, & hydrope. p. 264
XIII. De vteri prouidentia. p. 266
XIV. De vteri clauſura. p. 268
XV. De ſterilitate. p. 269
XVI. De morbis acutis, & chronicis prægnantium. p. 273
XVII. De abortu. p. 278
XVIII. De partu difficili. p. 279
XIX. De fœtu mortuo. p. 27
XX. De ſecundina retenta. p. 280
XXI. De fluxu lochiorum immodico. p. 281
XXII. De ſuppreſſione lochiorum. p. 282
XXIII. De torminibus à partu. p. 283
XXIV. De morbis acutis puerperarum. p. 284

LIBER XVI.

De affectibus articulorum, & rheumatiſmo.

CAP. I. De arthritide. p. 286
II. De dolore iſchiadico. p. 294
III. De reumatiſmo. p. 296

LIBER XVII.

De febribus.

SECTIO I.

De febribus ſimplicibus.

CAP. I. De febre ephemera. p. 299
II. De ſynocho ſimplici. p. 300
III. De febre hectica. p. 301

SECTIO II.

De febribus putridis.

CAP. I. De febribus putridis p. 304
II. De ſymptomatis febres putridas comitantibus. p. 313
III. De febre tertiana intermittente. p. 316
IV. De febre quotidiana intermittente. p. 319
V. De febre quartana intermittente p. 320
VI. De febribus compoſitis, ſeu complicatis, & de hemitritæo. p. 341

SECTIO III.

De febribus peſtilentibus.

CAP. I. De febre peſtilenti. pag. 325
II. De variolis, & morbillis. p. 342

PRIVILE

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE France & de Nauarre : A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Requeſtes de noſtre Hoſtel, & du Palais, Baillifs, Seneſchaux, leurs Lieutenans & tous autres nos Officiers & Iuſticiers qu'il appartiendra; Salut. Noſtre cher & bien-amé ANTOINE CELLIER Marchand Libraire de noſtre Ville de Lyon, nous a faict expoſer qu'il luy eſt tombé és mains vn Liure Intitulé *Lazari Riuerij Opera Medica, &c.* Lequel il deſireroit reimprimer ou faire imprimer, vendre & debiter en tous les lieux de noſtre Royaume, en vn ou pluſieurs Volumes, en tels Marges, & tels Caracteres, & autant de fois que bon luy ſemblera, durant l'eſpace de vingt années, à commencer du iour que l'impreſſion dudit Liure ſera paracheué d'imprimer pour la premiere fois, à condition qu'il ſera mis deux Exemplaires en noſtre Bibliotheque publique, & vn en celle ſeruant à noſtre perſonne au Chaſteau du Louure, vulgairement appelé le Cabinet de nos Liures, & vn en celle de noſtre tres-Cher & Feal le Sieur Seguier Cheualier & Chancelier de France, auant que de l'expoſer en vante, à peine de nullité. Faiſant deffenſes tres expreſſes à toutes perſonnes de quelque qualité & condition qu'il ſoient, d'imprimer, vandre ny debiter le ſuſdit Liure en aucun lieu de noſtre obeiſſance, ny meſme d'en faire venir des impreſſions contrefaites des Pays Eſtrangers durant ledit temps, ſoubs quelque pretexte que ce ſoit, ſans le conſentement de l'Expoſant, à peine de confiſcation des Exemplaires & quinze cens liures d'amande, deſpens dommages & intereſts. Voulons en outre qu'aux Coppies Collationées par vn de Nos amez & feaux Secretaires, foy ſoit adiouſtée comme à l'Original Commandons au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis faire pour l'execution des preſentes tous exploits neceſſaires, ſans pour ce demander autre permiſſion: CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. Donnè à Paris le dernier iour de May, l'an de Grace mil ſix cens ſoixante-deux, & de noſtre Regne le vingtieſme. Signé par le Roy CHARPY. Et Seelé du grand Seeau de Cire iaune.

Acheué d'imprimer le 30. Ianuier 1671.

Permiſſion des Gens du Roy.

VEu le liure Intitulé *Lazari Riuerij praxis Medica cum Theoria*, Ie n'empeſche pour le Roy qu'il ſoit permis à ANTOINE CELLIER Marchand Librare de ceſte Ville de re'imprimer le ſuſdit Liure auec les deffences à tous autres en tel cas requiſes & accouſtumées. Fait à Lyon ce dix-neufvieſme Auril 1662.

VIDAVD.

SOit fait conformement aux concluſions du Procureur du Roy, ce vingtvniéme Auril 1662.

DVSAVZAY.

LAZARI

LAZARI RIVERII, PRAXEOS MEDICÆ

Liber Primus.

DE AEFECTIBVS CAPITIS.

PRÆFATIO.

IN capitis affectuum ſerie illos omnes compteheudimus, qui cerebri ſubſtantiam, aut meninges occupanr. Licèt enim oculi, aures, lingua, dentes, gingiuæ, fauces, & columella, capiris conſtitutionem ingrediantur: earum tamen partium affectus, clarioris doctinæ gratiâ, ſeparatis libris exponere viſum eſt, & cerebri ac meningum morbos, capitis affectuum nomine, per excellenriam, inſignire. Illi autem affectus ex cetebri actionum læſionibus erunr deſumendi: quæ quidem actiones ſenſum, & morum reſpiciunt, tum etiam actiones naturales, quæ ad illius nutritionem ſpectant. Senſus verò diuiduntur in internos, & externos. Interni principes actiones comprehendunr, imaginationem, & ratiocinationem, & memoriam; rum etiam ſomnum, & vigiliam. Ad qnarum functionum ſymptomara referuntur, phrenitis, mania, melancholia, coma, lethargus, carus, apoplexia, catoche, & coma vigil. Senſus verò externi quinque vulgò ſtatuunrur viſus, auditus, olfactus, guſtus, & tactus. Quia tamen quatuor prioribus partes peculiates, ranquám propria eorum organa, deſtinatæ ſunr, quæ varios patiuntur morbos, in propriis libris explicandos; ideò in hoc libro ſymptomara rantùm exponemus, quæ ſenſum tactus reſpiciunr; quandoquidem illa à cerebio affecto, vel illius membtanis, immediatè procedunt: & vel paralyſim in ſenſu tactus abolito, aut imminuto; vel dolorem capitis in deprauato, reſpiciunt. Motus autem voluntarij, læſiones repetiuntur in conuulſione, epilepſia, paralyſi, apoplexia, vertigine, tremore. Denique affectus ad actiones cerebri narurales ſpectantes, in intemperie conſiſtunr, vel in excrerorum virio, ex quo catarthus generatur. Nos omnes illos affectus ad proptia capita reducimus, eo ramen otdine, qui ad therapeiam inſtituendam magis conueniens eſt. Atque ita primùm frigidam cetebri intemperiem ptoponimus; mox omnes affectus, qui ab illa oriunrur, ſubiungimus; quia eorum curationis fundamentum ab illus cutatione deſumi debet. Poſtmodum verò affectus à calida intempetie, & calidis humoribus oriundos, exponimus. Quæ omnia in ſingulorum capirum perluſtrarione clariùs apparebunr.

CAPVT I.

De frigida cerebri intemperie.

OMnes intemperies vulgò diuiduntur in pathologia in ſimplices & compoſitas, materiales & immateriales. Simplices rarò inueniuntur; tum etiam immateriales; nec niſi à cauſis procatarcticis producuntur; & vel ſponte, vel leuiſſimis temediis euaneſcunt. Materiales verò, omnes capitis affectus producunt: illarum ideò tractationi ſedulò incumbendum eſt, quod tamen ſeorſim pauciſſimi auctores præſtiterũt: & propterea quòd in expoſitione affectuum, qui ab illis intemperiebus producuntur, earum etiam explicatio ſufficienter proponitur. Nos itaq, eorum veſtigiis inhærentes, calidæ cetebri intemperiei, tum etiam humidæ & ſiccæ theoriam ad affectuum qui ab iis producuntur, tractationes remittimus. Sed quia maximus capitis affectuũ numerus à frigida & pituiroſa cetebri intemperie dependet, operæ pretium cenſuimus, illius theoriam in huius tractationis limine ſeorſim proponere, vt poſtmodùm illius curatio ſit veluti baſis curatio-

num omnium, quæ dictis affectibus erunt adſcribendæ, & remedia quæ eorum cauſæ debebuntur, ex hoc capite depromi valeant: atque ita inanis eorum repetitio, (qua omnes prop. modùm practicæ Medicinæ ſcriptores laborare ſolent, & inde ſua volumina inutiliter augere, artémque difficiliorem, ac magis tyronibus laborioſam atque tædioſam reddere,) à nobis euitetur.

Frigida igitur cerebri intemperies compoſita, & cum materia cóiuncta vt plurimùm pituitoſa eſt; quia cerebrum eſt metropolis pituitæ & frigiditas diù durans ſibi accerſit humiditatem. Quamuis enim interdum humori melancholico copulata ſit, rarò tamen ille humor in cerebro gignitur, quemadmodum pituita; ſed in hypochondriis vt plurimùm cumulatur, & ad cerebrum tranſmittitur, in eóque grauiſſima ſymptomata producit.

Cauſæ, frigidæ ac pituitoſæ cerebri intemperaturæ ſunt:

Alimenta frigida & humida, quæ facilè in pituitam abeunt; tum etiam, dum concoquuntur, ventriculum & hepar refrigerando, faciunt, vt multam pituitam producant, quæ poſtmodum magnâ copiâ ad cerebrum tranſmittitur.

Nimia alimentorum, non ſolùm frigidorum; ſed etiam laudabilium quantitas, quæ calorem natiuum obruit, & cruditates gignit.

Cibi aſſumpti ſtatim à ſomno, vel ante ſomnum, vel antequam priores ſint concocti: ex ita enim cruditates plurimæ oriuntur, quæ materiam pituitoſam cerebro ſuppeditant.

Omiſſa naturalis conſuetudo pituitam euacuandi per vomitum, aut ſeceſſum; vel artificialis per medicamenta purgantia, diuretica, ſudorifica, vel frequentes exercitationes.

Ortus ex parentibus frigida cerebri intemperie laborantibus.

Ætas ſenilis, quæ propter caloris inopiam multam generat pituitam; tum quoque puerilis, propter ingluuiem & incautam victus rationem.

Regio frigida & humida, quales ſunt, quæ ſtagnis, paludibus, aut maioribus fluminibus ſunt vicinæ, ac boreæ, nimbus, imbribúſque expoſitæ, & quæ ſunt magis ſeptentrionales.

Somni longi & profundi, præſertim à cibo.

Vita ſedentaria, otioſa, ſine curis, ſtudio, mœrore, aut cum his valdè excedentibus; quia calorem natiuum diſſipando, præcipuè in cerebro, illud refrigerant.

Ad has cauſas etiam referri poteſt hepar calidum & humidum, quod multos vapores tranſmittit ad cerebrum, qui in eo concreſcunt, & in materiam pituitoſam abeunt.

Signa frigidæ intemperaturæ cerebri deſumuntur tum à cauſis ſuprà propoſitis, quarum præſentia intemperiei huius magnam coniecturam faciet; tum præcipuè ab effectibus qui, vt ſigillatim examinari queant, à ſuis fontibus illos mutuabitur, nempè ab actionibus, paſſionibus, excrementis, & habitu corporis.

Actiones animales frigidam cerebri intemperiem indicantes, ſunt mens torpida & hebes, ingenium tardum & obtuſum, infœlix memoria, maxima ad ſomnum propenſio, & ſomni longiores ac profundiores, niſi catarrhus, dolor capitis, aut animi pathemata obſtiterint.

Inſomnia frigoris, aquarum nempe pluuiarum, niuium, fluminum, ſtagnorum, marium, & rerum albarum.

Senſuum omnium inertia & hebetudo.

Motus tarditas, ſed in eo duratio; quia ſpiritus, craſſiores minus diſſoluuntur.

Paſſiones frigidam cerebri intemperiem indicantes ſunt, morbi frigidi, vt paralyſis, lethargus, catarrhus, & alij quamplurimi; quibus ſi æger antea obnoxius fuerit, eum hac intemperie laborare coniiciendum eſt.

Idipſum confirmabit, ſi æger cœlo ſereno, & in calida & ſicca aëris conſtitutione melùs habeat, in frigida verò & humida, hyemali nempe, pluuioſa & auſtrina, peiùs.

Excrementa pituioſa per os & nares frequenter, & copioſè reiecta manifeſtiſſimè humoris pituitoſi redundantiam in cerebro oſtendunt.

Ex habitu corporis deſumuntur ſigna, tam generalia, quam ſpecialia huius intemperiei.

Generalia ex toto habitu corporis deſumuntur. Si enim totus corporis habitus frigidus ſit & humidus, cerebrum proculdubio, omnium corporis partium frigidiſſimum & humidiſſimum, tale futurum eſt.

Cutis ergo ad tactum frigida, eadem mollis, læuis, & alba, totus corporis habitus mollis & obeſus, non autem carnoſus, & venarum anguſtia frigidam temperiem ſignificant.

Signa ſpecialia frigidam cerebri temperiem indicantia in capite conſiderantur; vt ſunt. Faciei pallor, venarum carentia in oculis, capilli molles, læues, ac tenues ab initio, tardè orientes, deinde rufi ac minimè criſpi, ac tota vitâ ſine caluitio perſeuerantes; à frigore externo capitis facilis læſio, à calefacientibus iuuamentum.

Quod ad prognoſim attinet; hæc intemperies curatu difficilis eſt, & ſæpe grauiſſimos capitis affectus producit. Quæ à longo tempore contracta eſt, difficiliùs curatur; quæ à natiuitate, nunquam; tum etiam quæ eſt hæreditaria, & quæ in corpore ſenili reperitur, ſi per longum tempus illud obſederit. Tempus hybernum huic curationi idoneum non eſt, æſtate verò meliùs curatio ſuccedit.

Curatio duabus indicationibus, perficitur, nimirùm pituitæ redundantis euacuatione, & ipſius intemperiei per contraria correctione, quibus indicationibus debet ſatis fieri triplici inſtrumento, diætetico, chirurgico, & pharmaceutico.

Diæta calefaciens & exſiccans inſtituẽda eſt. Ac primùm eligatur aër purus, ad calidum & ſiccum vergẽs qui tamen in caliditate non multùm excedat; humores enim in capite contentos fundere ac liquare poſſet, ſicque catarrhos alióſque affectus producere; quod ſæpè cõtingit iis, qui ſub Solis radiis morãtur, vel caput ad ignem calefaciunt. In ſiccitate verò non poteſt nimium excedere, modò in actiuis qualitatibus ſit temperatus; ad calidum magis tamen, quàm ad frigidum deflectat. Cubiculum in quo æger degere conſueuit, non anguſtum ſit, nec depreſſum, nec humeſcens, aut aliquo ſitu obductum, ſed peruium & perflatum, ſiccioribus ventis expoſitum. Temporibus humidis nebuloſis, ac frigidis, alterari interdum poterit aër cubiculi herbis calidis ac odoratis pauimento ſtratis, vt ſaluiâ, maiorana, lauendula, roſmarino, thymo, ſerpillo, vel etiam iiſdem in ignem coniectis, aut etiam lignis ſiccioribus in igne accenſis, vt præcipuè iuniperino. Ignis autem ſit luculentus, qui aërem conclauis ſufficiẽter exſiccet. Suffitus in ædibus excitati, niſi admodùm graues ſint, ſiccando, abſumendóque humiditatem, non parùm conferre poſſunt. In eorum tamen vſu cautio magna adhibenda eſt, tum vt moderatiſſimi excitentur. Si enim nimij ſint, quoſcumque homines offendunt, & humores fundendo, graues catarrhos excitant. Tum etiam, vt patientis conſtitutio aduertatur; nonnullorum enim capita ita facilè replentur, & à ſuffitibus alterantur, vt quilibet odor capitis dolorem inducat. Suffitus temperatus & vtilis parabitur ex ſuccino puriore, cuius tenuia ramenta carbonibus erunt iniicienda. Minùs grauis eſt, & optimè ſiccat, roborátque cerebrum ſuffitus ex indico ſuccino, quod *gummi animæ* nominatur, vel magis compoſitus ita præſcribi poterit.

℞. Ligni aloës & benjuini, ana ℥ ii. ſtyracis calamitæ ℥. j. ß. thuris & ſandaracæ, an. ℈. ii. gummi animæ & garyophyllor. an. ʒ. ß. Fiat puluis craſ-

ſior

ſior ſupra prunas injiciendus.

Vitetur aër auſtrinus & pluuioſus, tum quoque nocturnus, & inprimis caput non exponatur radiis lunaribus, qui cerebro mirum in modum ſunt infenſi. Vitandus eſt quoque aër valde frigidus, & aquilonaris, præcipuè quando ſubitò ad eum ab auſtrino fit mutatio. Is enim cerebrum humidis excrementis refertum, non minus quàm manus comprehenſam madentem ſpongiam exprimit, & in partes ſubiectas deturbat.

Secundò alimentorum ratio maximè adhibenda eſt, quandoquidem (vt docet Hipp. *lib. de natura humana*) morbi fiunt partim à victu, partim à ſpiritu, cuius attractione viuimus. Itaque cibi ſint boni ſucci, facilis coctionis, nec frigidi, nec excrementitij. Atque adeò in frequenti vſu erunt carnes veruecinæ, hœdinæ, vitulinæ; his verò præcellunt pulli columbini, gallinacei, capones, gallinæ, perdices, turdi, & omne genus auicularum montanarum, & ouorum recentium vitelli. Prædictæ carnes magis aſſæ, quàm elixæ vſurpentur. Vitentur autem carnes duræ & concoctu difficiles, vt bouinæ, porcinæ, ceruicinæ, leporinæ, anſerum, anatum, aliarúmque auium aquatilium: ad hoc genus referuntur capita, inteſtina, extrema, & interanea animalium. Piſcium vſus ſit rariſſimus, iique eligendi, qui carnem habent ſolidam & friabilem, in riuis rapidè fluentibus, aut iuxta ſaxa viuẽtes, ſaxatiles ideò dicti, in vino præcipuè decocti, addendo acetum, butyrum, & aromata, quorum vſus etiam in aliis cibis concedendus eſt, niſi calida hepatis intemperies contradicet. Ex his præcipuè ſunt nux muſchata, garyophylli, cinnamomum. Herbarum refrigerantium & humectantium, vt Lactucæ, portulacæ, ſpinaciæ, nullus aut rariſſimus ſit vſus. Æſtiuo tamen tempore, earum quæ mediocriter refrigerando ſiccare aliquantulum, & membris robur addere, maſſæque ſanguinis, quo minùs euaporet, ſimilitudinem qualemcunque conciliare valent, mediocris vſus concedi poteſt. Tales ſunt endiuia, cichorium, acetoſa, quæ tamen coctæ, non crudæ vſurpandæ ſunt. Conueniunt autem radices petroſelini, dauci, & paſtinacæ, folia menthæ, hyſſopi, naſturtij. Vitanda quoque omnia, quæ facilè caput tentant, illúdque replent: eáque duorum ſunt generum. Vnum eorum, quæ acrimoniâ ſua humores fundunt, vt cepe, allium, ſinapi, eruca, raphanus. Alterum eorum, quæ craſſis vaporibus caput replere ſolent, vt lac, & lacticinia omnia, & legumina: ex quibus tamen minùs nocẽt cicera rubra, propter eximiã aperiendi & detergendi vim quâ prædita ſunt; ideò cõceduntur, præcipuè iuſcula eorũ. Fructus omnes recentes, & præcipuè fugaces multa aquea humiditate præditi, vt frequẽs cruditatum materia, vitandi. In bellariis fructus ſicciores vſurpari poterunt, vt paſſulæ, amygdalæ, nuclei pinei, dactyli, & ſimiles: quorum tamen vſus parcus eſſe decet, quia maiori ex parte difficile concoquuntur. Pyra cocta ſaccharo contecta, vel conditura corticis citri, limonis, arantij in fine menſæ vſurpari poterunt. Sed multò vtilius erit pulueris digeſtiui cochlear vnũ ſumere poſt paſtum, cuius vapor aromaticus, & cerebro amicus cum alimentorum vaporibus ſurſum eleuatur, ſicque cerebrum roborat & exſiccat. Parabitur ex coriandro, fœniculo, aniſo, cinnamomo, nuce moſchata, cum dupla quantitate ſacchari roſacei. Panis ex optima tritici farina conflatus ſit, benè coctus & fermentatus, cui etiam aliquid ſalis & aniſi vtiliter addi poterit; in maiori intemperie biſcoctus erit vtilior. Potius ſit vinum tenue, ac oligophorum, quod caput vaporibus non replet, & aqua multa dilutum. Tum etiam valde conferet per horam ante paſtum, vinum aqua miſcere, vt illius vapores infringantur; necnon coriandri tantillum in aqua decoquere, quo vis roborandi cerebrum & ventriculum ipſi conciliabitur. In grauiori affectu, ſi vinum etiam cum prædictis cautionibus vſurpatum, ſuſpectum eſſe videatur, illius loco hydromel tenue ſubrogari poterit. Hoc autem in omni cibatione ſemper obſeruandum, vt cibi moderata quantitate ſumantur, & cœna ſit leuior prandio. Sobrietas, vt in omnium morborum curatione & præcautione magni momenti eſt: ſic præcipuè in omnibus capitis affectibus maximè commendatur; à plurimo enim ingeſto alimento caput vaporibus & humoribus repletur, & contra ab eiuſdem penuria plurimùm inanitur.

Tertiò, corporis exercitatio moderata eſſe debet, & ſingulis diebus, quantum fieri poterit, continuari. Otium enim & quies corporis nimia, calorem natiuum debilitat, ac torpidum reddit; ita vt coctiones ſuas non ritè peragat, & corpus excrementis repleat; contrà verò motus & exercitatio calorem natiuum ſuſcitat, concoctiones adiuuat, excrementa diſcutit, ſpiritus purificat & exhilarat. Debet autem fieri exercitatio ante ſingulos paſtus, & vtilius eſt à paſtu per aliquot horas quieſcere, aut ſaltem non valdè concitato motu corpus mouere.

Quartò in ſomno & vigilia modus adhibendus eſt. Vt enim ſomno mediocri reficiuntur vires; ita longiore torpeſcit corpus, refrigeratur & oneratur excrementitiis humoribus, præcipuè verò cerebrum. Nimia verò vigilia corpus extenuat, ſpiritus abſumit & quod in corpore ſanum eſt depaſcitur. Somnus itaque longior non ſit, is tamen metiendus pro conſuetudine, & rebus incidentibus. Vulgò ſeptem horis determinatur, Quod ſpatium produci, vel abbreuiari poteſt pro ægrotantis ætate vel conſuetudine. Si in alterutrò peccetur, præſtat in vigilia immodica, quàm in ſuperfluo ſomno delinquere. Non ſtatim à cœna ſomno indulgendum eſt, ſed duabus ſaltem horis interiectis, in quibus lenis deambulatio prodeſt. Capite altiore & in alterutrum latus dormiendum. Supinus decubitus improbatur.

Quintò, omnium corporis partium excrementa ſuis temporibus ſunt euacuanda, cerebri potiſſimùm, atque adeò quotidiè manè ſcreando è palato, emungendo è naribus, pectinando & linteo aſpero, vel ſpongia caput confricando, è ſuturis cerebri ſuperfluitates euocandæ. Aluus libera & mollis ſeruanda eſt, & ſi ſponte non obediat, glande vel enemate ſollicitanda, vel etiam interdum lenia medicamenta purgantia per os exhibenda. Non ſolùm enim alui excrementa iſtis auxiliis euocantur, ſed etiam paulatim, & ſucceſſiuè reuellitur aliquid à capite, aut ſaltem retinetur, deriuaturque, quod eò tanquam ad partem imbecilliorem, amandabatur.

Denique animi affectuum maxima ratio habenda eſt vtpotè à quibus corpus noſtrum mirum in modum alteratur, & de ſede ſua deiicitur. Inter cæteros maximè cauẽda eſt triſtitia & ira: illa calorem natiuum imminuit, & ſpiritus conterit; vnde concoctiones infeliciter obeuntur, & multus fit excrementorum prouentus: hæc verò magnam ſanguinis ebullitionem, & ſpirituum agitationem efficit, vnde humores funduntur, liquantur, & commouentur; & ſi quæ pituitoſa excrementa in cerebro fuerint, affatim in partes debiles infirmáſque præcipitantur, grauiſſimóſque affectus parere conſueuerunt.

Reliqua duo inſtrumenta medica, nempe chirurgia, & pharmacia, huius affectus curationi in ſequentem modum aptari poterunt.

Generalis euacuatio in omnibus ferè morbis humoralibus fieri ſolet venæ ſectione, & purgatione.

Sanguinis euacuatio ratione pituitæ conſentanea non eſt. Si tamen in reliquo corpore ſanguis abundet, hepar ſit calidius, ætas florens aut conſiſtens, eum detrahere conuenit. Sic enim vaporum ad caput effumatio impeditur, & ſuperfluum alimentum demitur; vt natura poſteà quidquid crudum & pituitoſum in ſanguine eſt, faciliùs concoquat; & purgantia medica-

menta tutiùs poſtea vſurpari valeant.

At verò, niſi plethora vehementer vigeat, melius erit venæ ſectioni præmittere potionem phlegmagogam, bolum, pilulas, aut puluerem. Quorum formulæ tales eſſe poterunt.

℞. Sennæ mundat. ℥.ß ſem. aniſi, & caryophyll. ana ʒ.ß. fol. menthæ, & betonicæ, ana M.ß. ſummitatum thymi P.ß Coquantur ad ℥.iiij. In colat. infunde agarici recenter trochiſcati ℈.ij. cinnamomi ℈.ß. In expreſſo diſſolue diaphœn. ʒ.iij. ſyrupi roſat. ℥.j. Fiat potio, quæ detur cum regimine, Vel

℞. Catholici duplicati, & diaphœn. ana ℥.ß. Cum ſaccharo fiat bolus. Cui poteſt etiam addi electuar. diacarth. ad ʒ.j. vel ij. detrahendo partem diaphœn. quantitatem; tum etiam catholicum pro arbitrio detrahi, & bolus ex diacarthamo & diaphœnicone componi poterit. Vel

℞. Maſſæ pilular. cocciar. min. ℈.ii. Malaxentur cum aqua betonicæ. Formentur pilulæ v. vel vi. deauratæ, quas capiat ſummo mane, præcedente leni cœnâ.

Pilulæ de agarico, & cocciæ maiores huic etiam vſui accommodari poterunt. Vel

℞. Sennæ mundat. turbith. hermodactyl. ana ℈.i. diagridij ℈ ß. cariophyll. n. j. Fiat puluis, qui detur cum iuſculo.

Poſt venæ ſectionem, ſi quidem neceſſaria fuerit, aut ea omiſſa, ſi minùs vtilis videatur, ſtatim ad humoris præparationem, & purgationem veniendum eſt; quod fiet apozemate ſequenti.

℞. Rad. cyperi, ireos Florent. angelicæ, zedoariæ, & enulæ campanæ, ana ℥.j. fol. beton. maioran. meliſſæ, pulegij, origani, calamenthi, ana M.j. ſummitatum thymi & ſaluiæ, ana M.ß. ſem. aniſi, ſeſeleos, & fœniculi, ana ʒ.iij. liquiritiæ raſæ, & paſſularum mundat. ana ℥.i. ſennæ mundatæ aqua vitæ irroratæ ℥.ii. ſem. carthami contuſi, & polypod. querc. recentis, ana ℥.j. agarici recenter trochiſcati, turbith, hermodactyl. ana ʒ.iij. zinziberis & cariophyll. ana ʒ.j. flor. ſtœchados, anthos, ſaluiæ, & lauendulæ, ana P.j. Coquantur ad quartaria v. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥.iiii. Fiat apozema clarif. & aromatica. ʒ.ii. cinnam. electi pro iiij. doſibus matutinis.

In prima & vlt. doſi diſſolue electuarij diacarthami, vel diaphœnici ʒ.iii. Capiat cum regimine.

Vel ſi nihil addatur vltimæ doſi, poſtridie illius, pilulæ purgantes exhiberi poterunt, quales ſupra deſcriptæ ſunt.

Poſt purgationem, vt cerebrum alteretur & roboretur, & purgantium noxa corrigatur, capiat æger bolum ſequentem.

℞. Theriacæ veter. ʒ.i. conſeruæ anthos & roſarum, ana ℈.ii. Dum ſaccharo fiat bolus, quem capiat manè duabus horis ante paſtum, ſuperbaulto vini diluti momento.

Quia verò malum hoc ſæpe pertinax eſt, & generoſis etiam remediis ſemper non cedit, ad potentiora præſidia confugere neceſſe eſt. Ac primum corpore purgato diæta ſudorifica inſtituenda eſt, quæ cerebrum & totum corpus calefacit & exſiccat; crudos humores concoquit, craſſos attenuat, viſcidos incidit, lentos abſtergit, & quidquid aquoſum eſt, per vrinam educit, ac per ſudores aut inſenſilem tranſpirationem diſcutit. Ad quæ omnium multùm etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ tempore diætæ adhiberi ſolet.

Illa autem diæta componi poterit, vel ex decocto guaiaci ſolius, vel addendo lignum ſaſſafras, aut radicem ſalſæ parillæ, aut etiam cephalica ſpecifica; prout videbitur Medico prudenti, varias corporum diſpoſitiones, variaque temperamenta ſedulo contemplanti. Quorum etiam reſpectu longiorem, aut breuiorem illius vſum imperabit, v.g. xv. xx. vel xxx. dierum ſpatiũ.

Decoctum verò ſudorificum in hunc, aut ſimilem modum componi poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci & radic. ſalſæparillæ, ana ℥.ii. Infundantur per 24. horas in ℔. iiij. aquæ fontis ſupra cineres calidos. Bulliant lento igne, & ſine fumo ad mediæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo; de qua capiat ℔.ß. calidè, manè, corpus tegendo plus ſolito, vt excitentur ſudores.

℞. Radic. ſalſæ parillæ ℥.ii. infundantur per horas. xii. in ℔. xii. aquæ fontis. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis, addendo coriãdri, & liquiritiæ, vel ſacchari, & cinnamomi quantum ſatis ad ſaporis gratiam. Fiat bochetum, quo vtatur pro potu ordinario toto diætæ tempore, vtendo interea pane biſcocto & aniſato, carnibus aſſis & non elixis, amygdalis torrefactis, paſſulis, nucleis pineis, prunis cum ſaccharo coctis, & ſimilibus.

In vſu decocti ſudorifici hoc perpetuò obſeruandum eſt, vt ſemel in ſeptimana purgans aliquod medicamentum propinetur, omiſſa eadie potione ſudorifica. Quandoquidem per ſudores tenuior humorum portio tantum educitur, remanente craſſiore, quæ per aluum expurganda eſt. Præterea, quia vt plurimùm in vſu diætæ aluus conſtringitur, clyſter tertio aut quarto quoque die iniiciendus eſt.

Si adhuc pluribus machinis morbus iſte oppugnandus videatur, durante diæta ſacculi ſequentes capiti admoueri poterunt.

℞. Sem. aniſi, fœniculi & baccharum lauri contuſ. ana ℥.iij. milij ℔.j. ſalis communis ℔.ß. Torrefiant omnia in ſartagine, ſenſim affundendo vini generoſi quantum ſatis. Iiſque impleantur duo ſacculi, qui applicentur ſincipiti raſo, calide, viciſſim, poſt aſſumptam potionem ſudorificam.

Deterſo ſudore emplaſtrum caput roborans capiti admoueatur, in ſequentem modum compoſitum.

℞. Succini pellucidi, thuris, maſtiches, ana ʒ.j.ß. galbani, opopanacis, ana ℈.j. viſci quercini ʒ.ii. ſem. pœoniæ maris ʒ.ß. olei nucis muſchat. q.ſ. Fiat ex omnibus maſſa emplaſtri, quæ extendatur ſuper alutam in formam oualem, & applicetur ſincipiti raſo poſt deterſum ſudorem.

Vel admoueri poteſt emplaſtrum caput roborans, quod in officinis Monſpel. Pharmacopœorum habetur, licèt in diſpenſoriis non reperiatur; cuius deſcriptio talis eſt.

℞. Storacis, benioini, ladani, ana ℥.iiij. radic. pæoniæ ireos Flor. viſci quercini, maſtiches, ana ℥.i. ſtyracis liquid. q.ſ. Fiat emplaſtri maſſa, de cuius ℥.i. fiat emplaſtrum oualis figuræ applicandum ſuturæ coronali.

Si verò emplaſtrum magis attrahens & reſoluens habere cupias, quod epiſpaſticum vulgò nominatur, in hunc modum parari poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilag. ℥.ii. radic. ireos Florent. hermodactyl. pyrethri, ſem. ſtaphiſagriæ. cucubarum, ſtercoris columbini, & ſem. ſinapi, ana ℥.j. nucis moſchat. caryophyll. cinam. piperis longi & nigri, ana ℈.ß. Styracis liquidæ q.ſ. Fiat maſſa emplaſtri, cuius portio extendatur ſuper alutam in formam oualem, & ſincipiti applicetur.

Poſt vniuerſales euacuationes, particulares etiam commodè vſurpari poterunt: quæ fiunt per errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmos; quorum formulæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Fol. maioranæ, ſaluiæ, & betonicæ, ana M.j. Terantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo aquæ betonicæ, & vini albi, ana ℥.ii. exprimatur ſuccus, & fiat errhinum, quod paulò acrius efficietur, ſi radic. ireos ℥.ß. prædictis adiiciatur.

Vſus hodie inualuit folia nicotianæ ſicca & digitis contrita in nares immittere, vel puluerem eorum naribus attrahere: ſicque paratu facile errhinũ habetur,

quo

Digitized by Google

quo magna humoris copia è cerebro elicitur.

Sternutatoria verò ſic parari poterunt.

℞. Fol. maioranæ, ſaluiæ & roriſmarini ſiccorum, ana ʒ.ß.radic. pyrethri,& hellebori albi,ana ℈. i.moſchi grana iij.Fiat puluis,qui pennæ tubulo inſuffletur in nares. Vel

℞.Radic.zingiberis,& ireos Florent.ana ℈ j.caſtorei ℈.ß. euphorbij g̅. vj.Fiat ſternutatorium.Præſtantiſſimum ſternutatorium fit ex helleboro nigro, cum parte æquali ſacchari candi in ſubtiliſſimum puluerem redacto.Quod etiam ad catharri curationem plurimùm confert.

Apophlegmatiſmi componuntur in formam maſticatorij, vel gargariſmatis.Maſticatorium ita parari poterit.

℞. Rad. pyrethri ʒ. ij.ſem. ſinapi , & ſtaphiſagriæ ana ʒ.j. Excipiantur cerâ albâ , & formentur globuli, quorum vnus maſticetur prono capite manè , continuò ſpuendo.

In vulgari vſu habetur radix. ireos Florentiæ maſticata, quæ in leuioribus affectibus poteſt ſufficere. Mitior adhoc eſt maſtiche ſola , quæ humorem attrahit ad os citra illius calefactionem:quod reliqua non præſtant.

Gargariſma verò in hunc modum eſt præſcribendum.

℞.Sem.ſtaphiſag.℥.ß.ſem.ſinapi ʒ. iij.rad.pyrethri ʒ.j.Coquantur in hydromelite ad ℥.iij in quibus diſſolue oxymelit.ſcillit.℥.ij Fiat gargariſma.

In vſu tamen horum remediorum hoc obſeruandum eſt eam euacuationem,quæ per palatum fit, eſſe commodiorem,quandoquidem illa à natura cerebri expurgationi ſimpliciter deſtinata eſt. At naſus,odoratus & reſpirationis gratiâ, factus eſt, eoque natura abutitur, quando humores in cerebro maiori copia redundantes per hanc viam expurgat.Præterea per palatum via ſecurior eſt ,neque ea excretione tantoperè cerebrum concutitur, quemadmodum illâ quæ fit per nares.Attamen errhina humores potentius educunt, quia non ſolùm medicamenti qualitas , aut vapor , vt in apophlegmatiſmis ; ſed & ipſa eius ſubſtantia cerebrum ſtimulat.

Obſeruandum etiam errhinorum vſum eſſe ſuſpectum , dum oculi ſunt affecti , vel nares vlceribus obnoxiæ , vel æger in hæmorrhagiam facilè incidit, aut etiam vertiginem , quam ſternutatoria in primis excitare valent , cerebrum vehementiùs concutiendo.

Errhina liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel ſupino corpore naribus infunduntur ; ore tamen prius aquâ , vel vino repleto, ne liquor per palatum in os influat;quanquam quod ſic influit , etiam humores efficaciter per fauces educit.

Apophlegmatiſmi cautè vſurpandi ſunt in iis, qui fluxioni in pectus & tabi ſunt obnoxij.

Ad particularem etiam capitis euacuationem vtiliter adhibentur veſicatoria poſteriori parti ceruicis, in formam empiaſtri , quod à Pharmacopœis Monſpelienſibus compoſitum habetur , licèt in ordinariis diſpenſatoriis non habeatur. Illius autem formula talis eſt.

℞.Galbani,ammoniac. ana ℥.v.puluerıs canrharid. ℔.j.ß. ſinapi,piperis,ana ℔. ß. viridis æris, pyrethri, ana ℥.ij.ß. euphorbij ℥.j. ß. ceræ ℔. i. ß. picis, reſinæ, terebinth.ana quartaria iii.olei parùm.Fiat maſſa emplaſtri, cuius ℥.j.vel ij.extenditur ſuper alutam,& poſteriori parti ceruicis admouetur.

Exteriùs capiti admouentur pulueres,& cucufæ,quibus cerebrum roboratur, eiuſque calor intenditur, ac humoris reliquiæ diſcutiuntur.

℞. Pulueris ireos Florent. ℔.ß. ſtoracis & benjoini, ana ℥.ij.Fiat puluis tenuiſſimus, capillis inſpergendus in lecti introitu,& manè pectine decutiendus.

Hic puluis eſt odore gratiſſimus, cerebrum roborat, & capillos valdè exſiccat,ita vt delicatioribus in vſum vocari valeat.Si tamen illius efficaciam intendere volueris, caryophillos , nucem moſchatam ,& cinamomum addere licebit.

℞. Flor. ſtœchados, anthos, & roſar. rub ana P.ß. betonicæ ſiccæ ℈.ij.ſem.coriandri,ligni rodij , thuris, maſtiches,nucis moſchatæ,ireos Florent. ana ℈.j.benjoini,vernicis,macis & caryophyll. ana ℈.ß.Fiat omnium puluis,qui excipiatur raſurâ ſcarlatæ, vel cotone moſchato, & cum panno ſerico rubro fiat cucufa interpuncta,pileo aſſuenda,vel in formam calanticæ perpetuò geſtanda.

Sequenti etiam ſuffumigio caput non parùm exſiccari poterit.

℞.Ligni aloes,thuris,maſtiches, ſuccini pellucidi, ſantali, citrini, roſar. rubr. & fol.betonicæ ſiccorum, ana ʒ.j.cinnamomi, macis, caryophillor.ſtyracis calamitæ.ana ℈.j.Fiat ex omnibus puluis craſſior , qui aſpergatur ſuper prunas,& fumum hauriat manè ieiuno ſtomacho;ore,& naribus apertis,capite linteo circumuoluto,ne fumus tam facilè exhalet,eóque vtatur bis, aut ter in ſeptimana.

Vel ſi à ſuffumigio dolor capitis excitetur ,eo ſaltem ſuffumigentur ſingulis noctibus operimenta capitis. In quem vſum poteſt etiam præſcribi ſequens paratu facilius.

℞.Thuris,maſtiches,ſtyracis calamitæ, benjoini,& ſandaracæ.ana.ʒ.ß. macis & caryophyll.ana ʒ.ii. Fiat puluis craſſior pro ſuffitu.

Quia verò huiuſmodi intemperies contumaciſſima eſt,nouúmque pituitæ prouentum,etiam poſt vniuerſales & particulares euacuationes,ſolet ſufficere;vſualia etiam remedia præſcribenda ſunt,quibus per interualla humor educatur,& in cerebro melior illa diſpoſitio,quæ prædictis remediis inducta eſt, diutiùs conſeruetur. In hunc finem ſyrupus magiſtralis componi poterit ex materia in apozematis ſuprà propoſitis,triplicata purgantium doſi , quo vtetur bis , aut ter in menſe ad ℥.ii. vel iii. cum decocto betonicæ & maioranæ.

Vel in locum ſyrupi , ſequentibus pilulis vſualibus aſſueſcere poterit.

℞. Aloës optimæ ℥.ß.turbith. gummoſi hermodactyl.& agarici recenter trochiſcati,ana ʒ.ii.diagrydij ʒ.i. zingiberis & carophyll.ana ℈. ß. croci & ſalis gemmei,ana gr.vii.Puluerentur omnia, & perfundantur ſucco maioranæ , ac denuò exſiccentur in vmbra. Poſtea excipiantur oxymelite ſcillitico, & fiat maſſa pilularum,de qua capiat ʒ.ß. vel ℈. ii. ſemel in ſeptimana,duabus horis ante prandium.

Poſtridiè ſyrupi,aut pilularum,tum etiam bis,aut ter in ſeptimana capiat doſim opiatæ ſequentis.

℞.Conſer.rad. acori, aut zinziberis & corticis citri condit. ana ℥. j.conſeru. flor. ſaluiæ & toriſm. ana ʒ.vi.nucis moſchatæ condit.℥.ß. myrobal. condit. n.i. theriacæ veteris,& confectionis alkermes , ana ʒ. iii. pulueris electuarij diambræ & diamoſchi dulcis , ana ʒ.i.Cum ſyrupo conditurae corticis citri fiat opiata,de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ manè duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo parùm vini generoſi mediocriter diluti.

Potentiùs cerebrum roborabit balſamum ſequens, cuius guttæ iii. vel iv. per interualla ſumi poterunt cum vino,vel iuſculo.

℞.Ol.nucis moſchatæ ʒ.iii. puln. maioranæ,anthos, & carabes,an.ʒ.ß.moſchi,ambræ griſeæ, an.℈.i. Cum ſufficienti quantitate olei cranij humani , reducantur ad balſami conſiſtentiam.

Oleum cranij humani huic vſui idoneum parabitur, ponendo raſuram cranij non humati in retorta cum vini albi ſ. q. & digerantur in B. M. per aliquot dies, poſtea diſtillentur in arena ad ſiccitatem prodibit oleum aquæ ſupernatans.

Hoc balſamo poſſunt etiam inungi nares interiores

hora ſomni, ad cerebrum efficaciter roborandum. Aliud tamen balſamum paratu facilius ad nares ſaltem interiùs inungendas, & valde efficax componi poterit in hunc modum.

℞. Ol. è flor. arantiorum ʒ. iij. ceræ albæ ʒ. j. Liquentur leuiſſimo calore. Deinde adde ol. ſuccini puriſſimi ʒ. ß. olei ſtillatitij ſaluiæ, & roriſmarini, ana gutt. xv. olei ſpicæ gut. v. Fiat balſamum.

Vtiliſſimum etiam erit causticum inurere poſteriori parti ceruicis, vt materia, quæ in cerebro ſenſim colligitur, per hanc etiam viam ſenſim euacuetur.

Denique ad cerebrum exſiccandum atque roborandum efficaciſſimæ ſunt aquæ thermales ſulphureæ, nitroſæ, ac bituminoſæ, quales ſunt noſtræ Belilucanæ. Ex quibus fiunt embrocationes, ſeu irrigationes capitis per aliquot dies, præmiſſis vacuationibus vniuerſalibus: earúmque vſu grauiſſimos capitis affectus diſcuti quotidiana docet experientia.

Vtiliſſimæ etiam erunt aquæ thermales in potu vſurpatæ ad roborandum ſtomachum, qui cerebro maximè compatitur. Ad eundem finem præſcribendus erit puluis digeſtiuus in hunc modum.

℞. Coriandri præpar. ℥. i. ſem. aniſi, & fœniculi dulc. ana ʒ. iij. cinam. & nuc. moſch. ana ʒ. ii. coralli præparat, raſuræ eboris, & marg. præp. ana ℈. j. ſacchari roſat. ad pondus omnium, vel pro delicatioribus, pondus omnium duplum, fiat puluis, de quo capiat cochl. j. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo, vel bibendo.

CAPVT II.

De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, caro, & apoplexia.

SOmni præternaturalis quatuor præcipuè proponuntur differentiæ, coma, lethargus, carus, & apoplexia; quæ cùm plurimùm ab iiſdem cauſis oriantur, eandem curationem poſtulant, ideò vnico hoc capite comprehendi poſſunt.

Differunt autem inter ſe quatuor iſti affectus, quòd in comate, ſeu cataphora, ſeu ſubeta Auicennæ eſt quidem ſomnus profundus, ſed à quo æger excitatur, & oculos aperit & reſpondet, móxque iterum profundè dormit: in lethargo eſt ſomnus comati ſimilis, ſed cum febre, & delirio; in caro æger febre caret, vt in comate, ſed in eo ſomnus eſt profundior, ita vt æger excitatus oculos vix aperiat, & non reſpondeat, ſicuti in prædictis; attamen vellicatus ſentiat, & integra maneat reſpiratio. In apoplexia ſomnus eſt profundiſſimus, & omnimoda ſerſus & motus priuatio, excepta reſpiratione: atque ita ægri neque oculos aperiunt, neque reſpondent, neque ſentiunt & reſpirationem habent difficilem.

Cauſæ horum affectuum plurimæ aſſignari poſſunt.

Prima & potiſſima eſt humor pituitoſus, vel aquoſus in cerebro præternaturaliter contentus, qui in minori copia cumulatur, & cerebri ſubſtantiam irrorans, ac refrigerans, eiúſque meatus inſenſiles obturans, coma generare ſolet. Si verò in eadem copia collectus putredinem cõcipiat, ſiue in tumorem collectus ſit, ſiue per totam ſubſtantiam diſperſus, lethargum producit. Quando verò maiori copia collectus eſt ſine putredine, & totius propemodum cerebri ſubſtantiæ imbibitus, carum efficere conſueuit. Ac denique ſi copia adhuc maiori affluens non ſolùm cerebri ſubſtantiam, ſed etiam ventriculos oppleat, aut ſaltem mole cerebri concidente comprimat & anguſtet; necnon principium neruorum in baſi caluariæ à cerebro prodiens premat, & ſpiritui animali tranſitum præcludat, apoplexiam facit.

Secundò à ſanguine etiam redundante in cerebro, ſoporoſi affectus generari ſolent, ſi nimirùm nimia copia in illius vaſis contentus crudior, ſeroſior, ac frigidior fuerit, ſpiritus animales condenſat, & motui ineptos efficit, tum copia cerebrum grauando, liberum eorum commeatum impedit, ac pro maiori vel minori copia, maiori, vel minori frigiditate grauiorem, aut leuiorem affectum producit; ſicque tum coma, tum carus, tum apoplexia ab hac cauſa generari poteſt.

A ſanguine etiam extrauaſato, & cerebri ventriculos opplente, vel comprimente, affectus ſoporoſi, præſertim apoplexia, generari ſolet. Id autem contingit rupta vena in cerebro, vel ob plethoram ad vaſa, vel ob contuſionem capitis inſignem, vel etiam ob vulnus punctim, aut cæſim factum, quo venæ in cerebro diuidi, multúmque ſanguinem profundere conſueuerunt. Sola etiam cranij fractura cerebrum comprimendo ſtuporem ac comatoſum affectum producere poteſt.

Tertiò à tumore in cerebro genito, & pondere ſuo grauante, comatoſum affectum generari poſſe dubium non eſt. Et huius rei exemplum refertur à Platero in Barone quodam obſeruatum, qui longo tempore attonitus, & ſomnolentus, nihil ſecundum rationem agebat, cibum nec petebat, nec niſi per vim intruſum capiebat, nec lectum niſi coactus accedebat, ſed ad menſam tota die brachio innixus, oculíſque clauſis veluti dormiens ſedebat, nec niſi interrogatus ſæpiúſque admonitus quicquam, ſed tunc quoque quæ ad rem minimè pertinebant, reſpondebat. At poſt obitum tum illius aperta caluaria, inuenta eſt in cerebro glandula magna dura ſupra calloſum corpus genita, cuius cauſa eſſe potuit ictus quem in capite longè ante morbi principium acceperat.

Quartò vapores immodici ad cerebrum delati comatoſi affectus ſympathici cauſa eſſe poſſunt. Si enim copioſi & halituoſi ſint, ſpiritus animales aggrauant, & veluti caligine ſuffundunt, quemadmodum nubes in maiori mundo Solis radios obtenebrant. Si verò crudiores fuerint, cerebrum adeò humectant, vt languidum ad actiones obeundas fiat. Sic ebrij ſopore profundiſſimò à vaporum ex vino, & crudis alimentis eleuatorum copia, detinentur. Sic pueri lumbricis laborantes comatoſis affectibus corripiuntur, à craſſis & copioſis vaporibus ex crudorum & pituitoſorum humorum copia eleuatis. Sic in febribus nonnullis intermittentibus ſopor inexpugnabilis acceſſionis initio contingit, ob crudorum, & putreſcentium in venis humorum, præſertim meſaraicis contentorum, copia; qui à calore febrili paroxyſmi attenuati, multos vapores ad caput tranſmittunt, talémque ſoporem inducunt, qui interdum ceſſante frigore, vel rigore ceſſat, interdum verò vſque ad finem paroxyſmi permanet prout vapores craſſiores, aut tenuiores magis, aut minùs copioſi faciliùs, aut difficiliùs diſcutiuntur.

Quintò à medicamentis narcoticis nimia copia aſſumptis ſomnus ita profundus excitatur, vt multi ex imprudenti opij vſu in ſomnum perpetuum demerſi fuerint. Talis etiam vis narcotica in quibuſdam animalibus reperitur, vt in torpedine. Sic etiam ex morſu Aſpidis ſoporem lethalem induci refert Plutarchus in Cleopatræ interitu. In humanis etiam corporibus qualitas hæc narcotica generatur ex maligna humorum putredine; quæ in malignis ac peſtilentibus febribus reperitur, vnde comatoſus affectus in huiuſmodi febribus ſæpiſſimè contingit, qui malignitatis certiſſimus eſt index, & futuræ mortis non rarò prænuncius.

Signa diagnoſtica varias ſoporoſorum affectuum differentias indicãtia, in earum diſtinctione in principio

[illegible] ... ita. At ſigna cauſarum [illegible] ita ſe habent.

[illegible] ...bus in cerebro reſtagnantibus [illegible] ...duci teſtantur habitus pituito- [illegible] ...uerilis, regio & tempeſtas frigida [illegible] ... continuæ per os & nares pituitoſæ excre- [illegible] ſuppreſſio; & quòd æger ante inuaſionem capi- [illegible] grauitate, oculorum obtenebratione, & totius cor- por[illegible] tegnitie affectus fuerit, quòdque non rarò in ip- ſo morbo pituita per os & nares effluat, aut in gulam defluens ab ægro frequenter deglutiatur.

A ſanguine verò ſoporoſum affectum generari ſi- gnificant, plethorica diſpoſitio, rubor faciei, & capitis dolor affectum præcedens.

Tumor in cerebro genitus vix vllis indiciis Inter- noſci poteſt, ſed ſola caluariæ apertione poſt obitum ægrotantis detegitur, vt in caſu ſuprà propoſito oſten- ditur.

Sympathicum affectũ & à vaporibus ad cerebrum eleuatis oriundum oſtendunt, primò abſentia eorum ſignorum, quæ idiopathicum affectum ſignificant. Se- cundò ſigna indicantia peculiarem affectum partiũ, à quibus vapores ad cerebrum tranſmittuntur. Sic à ventriculo vapores huiuſmodi eleuari teſtantur, crapu- la præcedens, ructus acidi, aut nidoroſi, aliáque crudo- rum humorum in ventriculo, aliiſque partibus ventris inferioris redundantium indicia. Si verò à lumbricis oriantur, propria eorum ſigna apparebunt, proprio ca- pite deſcripta.

Quod ad prognoſim attinet, omnis ſoporoſus affe- ctus periculoſus eſt; ſed quò maior & profundior eſt ſomnus, à quo æger difficiliùs expergiſcitur, eò maius portendit vitæ periculum. Atque ita carus comate, & lethargo periculoſior eſt; apoplexia caro, quæ ſi fortis fuerit, omninò incurabilis cenſetur ab Hipp. *Aphor.* 41. *ſect* 2. qui ſic habet. *Apoplexiam fortem ſoluere eſt impoſſibile, debilem verò non facile.* Fortis verò dicitur apoplexia, in qua reſpiratio inæqualis, inordinata & interdum intermittens eſt. Si verò ita ſe habens reſpi- ratio magna vi exerceatur, fortior cenſenda eſt: ſi au- tem reſpiratio penitus prohibeatur, fortiſſima eſt. Con- trà verò vbi reſpiratio aliquem ſeruat ordinem, debi- lior exiſtit, quæ doctrina proponitur à Gal. *comment. Aphor. prædicti.*

Valdè periculoſus eſt comatoſus affectus, qui acutiſ- ſimo morbo ſuperuenit. Vel enim caloris natiui ex- tinctionem ſignificat, vel malignam & venenatam qualitatem, quæ in febribus malignis cerebrum ple- rumque ſolet impetere. Qui per conſenſum partium inferiorum fit comatoſus affectus, & à vaporibus ex iis eleuatis, minus infert periculum.

Lethargo affecti in ſeptem diebus moriuntur; ſi verò hos effugerint, ſani euadunt. Hipp. *ſecundo de morbis.*

Affectus comatoſi in ſenibus vt plurimum lethales eſſe conſueuerunt. Cùm enim propter caloris natiui inopiam, debilem habeant facultatem concoctricem, & expultricem, fit, vt materiam morbificam ſuperare & expellere nequeant, eam in primis quæ in cerebro redundat; ſiquidem cerebrum cùm ſit pars corporis frigidiſſima, aduentante ſenio caloris imminutionem, & tandem extinctionem, citiùs quàm reliquæ, pati conſueuit.

In lethargo parotides ſuperuenientes, vel pus ex auribus effluens cum imminutione ſymptomatum, ſa- lutare; ſignificat enim dominium naturæ ſupra cauſam morbificam, quam vel expellit ad emunctoria nondum perfectè concoctam, vel in pus conuerſam per ductus naturales euacuat.

Qui ex lethargo ſeruantur, empyici fiunt, ex Hip. *in Coac. & 3. de morbis.* Hæc ſententia, vt ſonat, & vt ple- rique interpretantur, experientiæ non reſpondet. Vix enim verum empyema ex lethargo genitum, vlli vide- re contingit. Sed veritati eſt conſentanea Mercuria- lis interpretatio, quæ vel empyicos, ſeu ſuppuratos hoc loco eſſe intelligendos, quibus per aures, vel na- res materia purulenta euacuetur. Docuit enim Gal. *com. Aphor. 7. ſect. 5. & Aphor. 44. ſect. 7.* per empyema Hippocratem non ſolùm quæ in thorace, ſed quæ etiam in ſingulis partibus fit, ſuppurationem intelli- gere.

Soporoſo affectui à cauſa frigida oriundo phreniti- dem ſuccedere bonum: quandoquidem à calore inten- ſiore phrenitidem efficiente materia pituitoſa, affe- ctum ſoporoſum producens, concoquitur.

Apoplectici in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. Hipp. 2. *de morbis, & Aphor.* 51. *ſect. 6.* Illa autem febris acuta eſſe debet, & eſſentialis, ab hu- morum, & ſpirituum efferueſcentia oriunda, vt poſſit materiam morbificam diſcutere. Si autem remiſſior fuerit, & ſymptomatica, qualia apparere conſueuit in apoplexia, quæ à diſpoſitione inflammatoria cerebri, & nimia ſãguinis copia in venis illius contẽta, exori- tur, morbum non imminuit; quin potiùs phrenitica quædam ſymptomata accerſit, quæ facultates animales debilitant. Et in hac cauſa phrenitis ſoporoſo affectui ſuperueniens non eſt bona, vt in ſuperiori prognoſti- co dicebatur. Præter ea febris morbum ſolutura alia conditione indiget, vt nimirum à principio morbi ac- cidat, dum natura adhuc in ſuo robore conſiſtens vali- dos conatus exercere poteſt; quæ enim iam progreſſo morbo ſuperuenit, ſalutaris non eſt, vt docuit Hipp. in Coacis. *Apoplectica,* inquit, *affectiones derepentè exolu- torio modo fientes, febre temporis progreſſu accidente, per- nicioſa.*

Apoplecticis *ἱδρῶσις* ſuperueniens; mala illa enim ſudatiuncula ſummam naturæ oppreſſionem ſigni- ficat.

Ad horum affectuum curationem, ſicut & reliquo- rum omnium, tria inſtrumenta medica neceſſaria ſunt. diæta, chirurgia, & pharmacia.

Diæta in horum affectuum principio tenuiſſima eſt imperanda, quia morbi ſunt acutiſſimi; ideò ſolis iuſ- culis ægri nutriendi ſunt, per dilucida interualla vſur- patis. In declinatione verò, & in curatione prophyla- ctica eadem diæta conuenit, quæ in frigida cerebri in- temperie deſcripta eſt.

Reliqua duo inſtrumenta ſequenti methodo ſunt vſurpanda.

Quandoquidem huiuſmodi affectus ſoporoſi præci- pites ſunt, & periculo pleni, ſedulam Medici diligen- tiam poſtulant, & in talibus caſibus remedia feſtinan- ter adminiſtranda ſunt.

Primo igitur Medicus ad affectum aliquem ſoporo- ſum vocatus, ægrum confeſtim à graui illo ſomno ex- citare conabitur, omnibus ſenſibus obiecta vehemen- tia offerenda. Atque adeò oculi radiis ſolaribus, & lu- ci ſplendidæ obiiciendi.

Aures clamoribus, ſtrepitu, & ſonitu concutiendæ, & in primis æger proprio nomine magna voce ſæpè appellandus eſt.

Naribus acria, vt ruta, caſtoreum, acetum, obiicienda In os & palatum itidem acria iniicienda.

Tactus frictionibus, vellicationibus, pilorum euul- ſionibus, ligaturis, digitorum complicationibus, & aliis huiuſmodi irritandus.

Clyſter laxans præſcribatur, primùm ex decocto communi, vt citiùs paretur, in hunc modum.

℞. Decocti communis clyſteris ℔.j.ß. hieræ picræ, & diaphœn. ana ℥.j. ol. lilior. & rutac. ana ℥.j. ß. mel- lis anthoſati ℥.ij. ſalis ʒ.j. Fiat clyſter, iniiciendus ſta- tim.

Dum hæc fiunt, ſeriò apud ſe meditari debet Medi- cus, an venæ ſectio celebranda ſit; quandoquidem in hiſce affectibus, quod dixit Celſus de apoplexia, ſan- guinis detractio, vel occidit, vel liberat. Conuenit au- tẽ venæ ſectio, ſi ſãguis cauſæ principalis, vel adiuuã- tis, vel ſine qua non, rationem habeat, viréſque ferant

Vires autem non actionum animalium ablatione æſtimandæ ſunt, ſed quales ante morbi inuaſionem fuerant. Si enim tum ſatis fortes fuerunt, etiam nunc permittunt, niſi plane fortis ſit apoplexia. Neq; vires ſunt debiles per reſolutionem, ſed per oppreſſionem.

Si vero nullo modo ſanguis peccet, aut vires ſint verè deiectæ, aut æger admodum ſenex, venæ ſectio omittenda.

Statim verò & ſine omni mora, ſiue noctu, ſiue interdiu, affectu quis corripiatur, venæ ſectio inſtituatur, & quidem ante clyſterem, ſi quamprimùm iniectus non fuerit. Fricetur tamen priùs corpus, & aperiatur vena in brachio.

Hoc etiam aduertendum eſt, vtilius ac tutius eſſe non vna vice mittere quantum opus eſt ſanguinis, ſed per vices, intra tamen paucarum horarum ſpatium. Nam per iteratam illam ſanguinis miſſionem, & materia faciliùs mouetur, & vires non deiiciuntur. Inſpiciatur poſt primam venæ ſectionem ægri facies, & pulſus exploretur. Et ſi color faciei viuidior reddatur, & reſpiratio facilior, ac pulſus bene habeat, optime ſperandum, & confidentiùs venæ ſectio repetenda.

Vulnus in venæ ſectione fiat ampliori foramine: aliàs enim ſanguis, qui craſſior eſt ſtatim ſubſiſtit.

Quò magis abundat ſanguis, eò liberaliùs detrahi debet. Si verò pituita magis luxuriet, parciori manu mittendus eſt, ne calor natiuus, ad hunc affectum diſcutiendum tantoperè neceſſarius, quadamtenus infringatur.

Copioſæ & frequentis ſanguinis detractionis in apoplexia exemplum ſingulare proponitur à Zacuto Luſitano, *lib. 1. hiſtoria Medicorum principum, hiſt. 33.* his verbis. *Nobilis quadam fœmina iuuencula, in omnium rerum obliuionem, deinde in veram apoplexiam cum menſtrui effluuio incidit. Cui cùm plurima, tam in ſuperioribus, quam in inferioribus partibus eſſent celebrata auxilia, per ligaturas, acres clyſteres, ſcarificatas cucurbitas dorſo applicatas, neglecta indicatione, quæ à menſtruo actu fluente deſumitur, ob vrgens ex procraſtinatione periculum, cùm viribus eſſet valentibus, factis frictionibus crurum, & cucurbitulis femoribus appoſitis, octo horarum ſpatio, quater è cephalica copioſè ſanguinem mitto, à quo præſidio loqui cœpit; & conualuit.*

Quidam practici recentiores audent in apoplecticis ingulares venas aperire, ſicque omnes propemodum liberari affirmant: in eáque apertione hac methodo progrediuntur. Primò collum leuiter conſtringunt linteo, apertione facta ſtatim laxant, ſanguis ſponte fluit ſine ligatura, quæ poſſet ſanguinē ad caput attrahere; vulnus poſtea occludunt emplaſtro glutinante ſine ligatura, eoque facilè ſanguinē cohiberi aſſerunt. Quod confirmat Zacutus Luſitanus, qui tamen ligaturam adhibet, *obſeruat. 79. lib. 1. Praxis Medica admiranda*; vbi refert hiſtoriā anginæ acutiſſimæ, in qua peritiſſimorum Medicorum conſilio venæ iugulares apertæ fuerunt; vnde ſequutus eſt irreparabilis, (vt ipſe loquitur,) ſanguinis fluxus, quo æger in omnimodam viriū iacturam lapſus eſt. Vocatus Zacutus accurrit, emplaſtrum Galenicum ſuperimpoſuit, quo ipſe *lib. 5. meth. cap. 4.* ad arteriarum, & iugularium hæmorrhagias feliciter vtitur: ſicque collo commodè ligato, æger iam exhauſtus reficitur, & à morbo liberatur. Emplaſtrum verò componitur ex thure, aloë & pilis leporinis, albumine oui ſubactis, dupla thuris ad aloën quantitate, vt docet Gal. *loco citato*, aliquando verò æquali vtriuſque quantitate, in durioribus ſcilicet corporibus. Superiorem operationem Gal. comprobat, cùm dicit hoc emplaſtrum venarū iugularium profluuiū citra vinculum ſiſtere. Hoc etiā animaduerti velim, in apoplexia ſanguinem ex vena aperta tanto impetu non profluere, quemadmodum in angina; quia in illa sāguis eſt refrigeratus, ac veluti congelatus; vt docuit Hippocrates x. *de morbis* & eâ ratione creditur venas & arterias carotidea obſtruere, in hac verò feruidus eſt ac tenuis, cum anginoſi febre acutiſſima laborare ſoleant.

Purgatio inſtituatur paucis horis poſt venæ ſectionem, neglectâ temporum electione. Neque enim in purgando cunctabundus nimis, aut timidus eſſe debet Medicus, cùm morbus valdè vigeat & breui ſua percurrat tempora. Et illa purgatio forti medicamento debet fieri, quia humor contumax eſt, & obruta facultas, nec niſi vehementioribus irritatur.

Illud autem medicamentum vulgo fieri ſolet ex ℥. j. electuarij diacarthami, diſſoluta cum aqua betonicæ addendo caſtorei ℈. ß. Vel

℞. Turbith. electi ℈. iiij. agarici recenter trochiſc. ℥. ij. zinzib. ℈. ii. ſem. fœniculi ℈. i. caſtorei gr. vj. Infundantur in ſufficienti quantitate aquæ betonicæ. In colat. ℥. iij. diſſolue electuarij diacarthami ʒ. iij. ſyrupi roſ. ℥. j. fiat potio Vel

℞. Maſſæ pilul. coch. min. ʒ. j. caſtorei gr iij. Malaxentur cum aqua betonicæ. formentur pilulæ ſeptem; & ſi æger non poſſit deglutire, diſſoluantur in aqua ſaluiæ, lauendulæ, vel betonicæ. Vel

℞. Maſſæ pilul. coch. mai. & de agarico, ana ʒ. ß. trochiſc alhandal, diagrydij & caſtorei, ana gr. iij. Fiat maſſa cum melle anthoſato, quæ diſſoluantur in aqua ſaluiæ. Vel talis potio

℞. Fol. ſennæ ℥. ß. agar. albi ʒ. j. ß. turbith. elect. ʒ. j. zingib. & galangæ, ana ʒ. ß. Coquantur in aqua ſaluiæ & roriſmar. Colat. ℥. ij. ß. adde electuarij diacarthami ʒ. ij. caſtorei ℈. ß. oxymelitis ſimplicis ℥. ß. Fiat potio.

In lethargo purgatio ab initio mitior eſſe debet, propter febrem continuam coniunctā, ex agarico, cui aliquid rhab. addi poteſt, vel ſcammonij, aut pilulis de hiera cum agarico, cùm bilis plerumque humorum ad caput vehiculum ſit. In morbi tamen progreſſu, cùm iam materia ad caput fluxit, & in eo hæret, purgantibus etiam prædictis vtendum eſt.

Trallianus ſcammonij ℈. j. cum caſtorei ℈. ii. in oxymelite exhibet, quo multos lethargicos deploratos ſe reſtituiſſe refert. Et Oribaſius ex Ruffo Epheſio refert, nullum aliud eſſe lethargo correptis æque vtile, atque efficax medicamentum ad purgandam pituitam, quam bilis admixta in caput detulit, quàm ſcammonium cùm caſtoreo exhibitum.

Sæpè verò accidit facultates eſſe ita oppreſſas, vt medicamenta in actum minimè deducantur, atq; adeò etiam nihil operentur; quod mali ominis eſt, & ita affecti vt plurimùm pereunt. Attamen, quia, vt inquit Celſus, quando huiuſmodi tempeſtates ingruunt, remedia etiam cum aliqua temeritate rapienda ſunt, & omninò periculum in hoc morbo aliquid tentare permittit, Nam vt Serenus habet, *Medici hac potiora putant, quàm dulci morte perire.* Et, vt idem Celſus, *multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs eſſent omittēda.* Ideò propoſitis remediis non proficientibus, ad ea quæ ex antimonio parantur, licet tranſcendere, præſertim ea, quæ minùs vehementia ſunt, qualis eſt aqua benedicta, ex croco metallorum compoſita; quæ per ſuperiora & inferiora potenter expurgans, tantam pituitæ copiam non ſolùm è ventriculo, partibúſque inferioribus, ſed etiam è cerebro educit, vt hac euacuatione interdùm ægri liberentur. Et bonâ fide teſtari poſſum, me virum nobilem ex primoribus huius ciuitatis vidiſſe, ter intra biennium ab apoplexia hoc ſolo remedio liberatum. Quamuis autem nonnulli etiam viri doctiſſimi vomitorium vſum in hiſce affectibus improbent; tamen experientię magis credendum eſt, quæ etiam nos docet quotidianis experimentis pueros comate affectos ſale vitrioli vomitiuo promptiùs & tutius, quàm vllo alio remedio liberati.

Tinctura nicotianæ in aqua vitæ extracta, & ad ʒ. ij. cum melle excepta, & in os infuſa potenter educit.

Interim medicamento purgante exhibito, antequam operari incipiat, & dum etiam operatur, reuellentia omnium generum in vſum reuocanda ſunt, non ſolum

ſictio

frictiones, & ligaturæ antè propoſitæ, ſed etiam cucurbitulæ dorſo,ſcapulis,brachiis,& femoribus affixæ, ſine ſcarificatione, ſi ſanguinis miſſio ſufficiens celebrata ſit;& cum ſcarificatione, ſaltem earum aliquæ,ſi phlebotomia fuerit omiſſa.

In apoplexia non admoueantur cucurbitulæ poſteriori thoracis parti, aut hypochondriis, ne contractis thoracis & abdominis muſculis, reſpiratio magis impediatur.

Summum & vnicum remedium habentur,præſertim in apoplexia,cucurbitulæ capiti impoſitæ.Quod remedij genus inſignis ille Medicus Fracaſtorius apoplexia correptus nutibus ſuis indicaſſe fertur;ſed non intellectus periit.

Zacutus Luſitanus *hiſt.* 31.*l.* 1. *de Medicorum principum hiſteriis*, refert deſperatam apoplexiam, cucurbitulà bis occipiti admotà cum profundis ſcarificationibus,à ſe curatam fuiſſe.

Veſicatorium poſteriori parti ceruicis & ſcapulis admoueatur.

Clyſteres acres iniiciantur duo, vel tres eadem die.

℞ Fol. parietar. hyſſopi, calamenti, origani, ſaluiæ,rutæ,& centaurij minoris,ana M.j. ſem. carthami ℥.ß.ſem.fœniculi & cumini,ana ʒ. iii. agarici albi in nodulo incluſi ʒ.ii.pulpæ colocynth.in eodem nodulo incluſæ ʒ. i. ß. Coquantur ad ℔. i. In colat.diſſol. hieræ picræ ℥.ß.diaphœnici ℥ j.olei rutacei ℥.ii. Fiat clyſter.

Chymici clyſteribus adtu.ſcent aquæ benedictæ ℥. ii.vel iij.& ſic potenter purgant.

Aquæ autem huius doſis augeri poteſt ad ℥. iv. & ℥.v,Imò verò antequam è phiala educatur,aliquantulum agitari debet, vt nonnihil pulueris in fundo reſidentis admiſceatur, vnde vires efficaciores euadunt. Ideò vt plurimùm clyſteres ex aqua benedicta, ſeu vino emetico, hac formula præſcribere ſoleo, qui in multis affectibus,præſertim colicis doloribus mitanda præſtant.

℞ Decocti emollientis ℔.i. diaphœnici ℥. i. aquæ benedictæ turbidæ ℥.iv. Fiat clyſter.

Si clyſter debito tempore non reddatur,glande aluus prouocetur.

℞ Pulu. hieræ picræ Gal. ʒ.ii.pulpæ colocynthidos, agarici albi,ana ʒ.ß.diagrydij ℈. i.ſalis gemmei ʒ. ii. mellis ad debitam conſiſtentiam cocti quantum ſatis; fiant ſuppoſitoria.

Sæpè tamen accidit,vt ſphincter ani reſoluatur,vnde anus planè pateat,ac clyſteres ſine fructu iniiciantur,cùm retineri non poſſint,qui caſus plerumque deſperatus eſt.

Naribus admoueantur caſtoreum cum aceto, quæ ſpecifica proprietate ſomnum excutere creduntur.

Efficax etiam remedium eſt, ſi acetum acerrimum ſupra laminam candentem effundatur, & vapor ab ægro naribus excipiatur.Adhuc efficacius erit,ſi aceto addatur ſemel nigellæ,rutæ,& caſtoreum. Ipſum etiam acetum modicè calefactum & naribus adhibitum excitat potenter,ſi acerrimum ſit,& adhuc potentius, ſi ei piper & caſtoreum admiſceantur. Excitat etiam à ſomno ſuffitus ſulphuris.

Pili capræ vſti, & cornu cerui & capræ vſtum, & naribus admotum, potentiſſima ſunt ad excitandum altiſſimè dormientem.

Succini albi fumus ad apoplecticos excitandos præſtantiſſimus eſt, ſi eum illius oleo tempora & nares ſæpè illinantur.

Fiant etiam frictiones in plantis pedum cum ſale & aceto, manibus inunctis oleo rutaceo & de caſtoreo: lingua & palatum inungantur theriacà veteri,in aqua cæleſti,aut apoplectica diſſoluta.Sed aduertendum eſt, ne theriaca recens adhuc ſit,nam ratione opij ſomnum inducit. Ad eundem vſum reuocari poterit aurea Alexandrina,& confectio anacardina.Sinapi etiam poteſt coqui in vino forti,& eo palatum inungi. Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præſtant.Omnibus verò hiſce caſtoreum vtiliter admiſcetur.

Vniuerſali euacuatione peractà,& purgato corpore, caput euacuandum eſt,tam ſenſibiliter, quam inſenſibiliter.

Senſibiliter per nares & palatum,errhinis & ſternutatoriis,in curatione frigidæ intemperiei cerebri propoſitis,& inunctionibus palati ſuprà deſcriptis. Hiſce omnibus addantur ruta, caſtoreum, acetum.

At de ſternutatoriis hoc aduertendum, ſi affectus perſeueret, & æger difficulter excitetur, eorum vſum commodiſſimum eſſe; non tamen diutiùs in iis perſiſtendum.nec caput repleant,humores commoueant,ac fundant. Sed initio morbi ab intempeſtiuo ſternutatoriorum vſu abſtinendum,cùm magis ab iis tum materia fundatur,& partibus impingatur; vnde morbus fit contumax,vel interdum lenior affectus in apoplexiam degenerat.

Tandem inſenſibiliter reſoluentia applicanda, quæ in ſequentem modum componi poterunt.

℞.Baccarum lauri & iuniperi, ana ℥.i.ß.radic.angelicæ,zedoariæ,imperatoriæ, ana ℥.j. ſol. beton. ſaluiæ, roriſmar. ana M.i.rutæ,ſatureiæ, maioranæ, flor. lauendulæ,ana M.ß. Coquantur in aceti ſufficienti quantitate.Hoc decocto ſpongia, aut linteum imbutum, aut ſtupæ.capiti calidè applicentur.Mirum quantum auxilii ſoporoſis affectibus hoc remedium afferat. Brachia quoque & manus eo abſtergantur,eoque crura & pedes fricentur.

℞.Caſtorei ℥.ß.capil. hominis vſtorum ʒ.iii. ſucci rutæ, aceti, & olei communis,ana ℥.ii. Coquantur ad vnguenti conſiſtentiam: quo illinatur caput calidè poſt fotum.Vel

℞. Olei coſtini, caſtorei, & de euphorbio, ana ℥.i. pulu.ſinapi,euphorbii, ana ʒ.i. aceti cochlear. i. ceræ quantum ſatis. Miſce,fiat vnguentum.

Si prædictis remediis non ceſſerit affectus, veſicatorium magnum vertici, & ſincipiti erit applicandum.

Efficacius multò euadet veſicatorium,ſi euphorbium ei addatur,quod è profundioribus capitis partibus humores attrahit ad ſuperficiem.

Nonnulli etiam cùm morbi vis maxima eſt, audent cauterium actuale occipiti inter primam & ſecundam vertebram applicare.

Zacutus Luſitanus plura eodem tempore applicuit cum fœlici ſucceſſu;vt teſtatur *lib.* 1.*praxis admiranda, obſeruat.* 14. his verbis. *Vocatus vt inuiſerem ægrum qui poſt dies triginta inexpugnabili dormiendi neceſſitate correptus, cum febricula lenta, ægrè palpebras attollere poterat, profundo ſomno immerſus. Hic varia reuellentia, & vacuantia erat expertus, quibus cùm non leuaretur, ad cauterium acceſſi cum vtilitate ſumma. Quare candenti ferramento cruſtas in vertice capitis excitaui, in occipite vnam,& circumcirca multas: ex quibus cum excitaretur æger,& ichores effluerent,expergefactus ad mentem rediit. Hoc auxilio præter omnium ſpem, omnibus tentatis, memini me bis caroticos perſanaſſe. Hi enim ignis ope,liquatâ pituitâ, & per multos dies per os & nares excretâ conualuere.*

Alii,ex antiquorum præſcripto,ſartaginem candentem capiti admouent ea diſtantia, vt pilos,non cutim capitis poſſit comburere.

Commodè quoque in huiuſmodi affectibus,aliquid aquæ cœleſtis,vel apoplecticæ ægro infunditur. Aquæ enim hæ ob ſummam penetrandi vim, præſtantiſſimum ſæpè afferunt auxilium,(& multos ab imminente apoplexia,vel etiam iam præſente liberarunt) modò ſanguis non valdè abundet, qui aquarum iſtarum vſu poſſet fundi.

Aquarum autem apoplecticarum multæ deſcriptiones habentur apud Langium,VVeccherum, Quercetanum,Crollium & alios.Vnam tantùm,exempli gratia,

tia, ex ſelectioribus ſimplicibus à nobis compoſitam hîc afferre lobet.

℞. Radic. pœoniæ, viſci quercini ana ℥. ii. calami aromat. galangæ, cyperi, ana ℥. i. fol. beton. ſaluiæ, maioranæ, ante M. i. ſem. pœoniæ, aniſi, fœniculi, carui, ana ʒ. iii. flor. lauendulæ, ſtœchados, & roriſmar. ana P. i. nucis moſchat. macis, caryophyll. cubebar. granor. paradiſi cardamomi, ana ℥. ß. cinamomi ℥. ii. croci ʒ. i. ß. ſpecierum diambræ, & diamoſchi, ana ʒ. ii. Contundantur & incidantur, vt artis eſt, & reponantur in alembico vitreo, deſuper affundendo ſpiritus vini optimè rectificati q. ſ. vt tribus digitis materia ſupereminea t. Digerantur in B. M. per octo dierum ſpatium, poſtea deſtillentur, & aqua ſeruetur in vaſe vitreo bene clauſo.

Si tandem morbus ad declinationem tranſlatus eſſe videatur, ſomnúſque ille profundus iam diſcuſſus fuerit, omiſſis prædictis remediis, ſoli roborationi cerebri incumbendum eſt. Quod ſatis commodè fiet vſu quotidiano opiatæ cephalicæ, pro frigida intemperie cerebri deſcriptæ. Vel ſi potentiùs agendum eſt, aqua apoplectica vſurpari poterit.

In primis verò caſtorei vſus continuetur, ſi malum protrahatur, & mane per aliquot dies eius grana iii. vel iiii. cum oxymelite ſimplici. vel ſcill. exhibeantur, teſtatur Trallianus, multos iſto morbo victos, hoc ſolo remedio mortem euaſiſſe.

Exteriùs etiam vtiliter admouentur balſama apoplectica, quorum variæ extant formulæ apud Chymiatros. Nos vnicam, e. g. hîc tantùm ſubiiciemus.

℞. Olei nucis moſchat. per expreſſionem parati ℥. ß. ambræ griſeæ. moſchi optimi & ziberæ, ana ℈. i. ol deſtillati, lauendulæ, ſuccini, cinnamomi, toriſmar. caryophyll. ana ℈. ß. Miſce, fiat balſamum, quod naribus & auribus inſtilletur, palatóque illinatur ſingulis diebus manè. Ad hanc rem etiam valdè commendatur oleum nucis moſchatæ deſtillatum, eodem modo vſurpatum.

Denique in horum affectuum generali curatione diligenter aduertendum eſt, in iis qui fiunt à ſanguine, minùs calefacientia medicamenta eſſe adhibenda, at phlebotomiam largiori manu celebrandam, poſtea venam frontis aperiendam: tum etiam purgantibus phlegmagogis cholagoga eſſe admiſcenda.

Qui hiſce affectibus ſemel affecti. ab iiſque liberati ſunt, in eos vt plurimum ſolent recidere. Quod vt præcaueatur, frigidior cerebri intemperies corrigenda eſt, eadémque illius cura inſtituenda, quæ ſuprà fuit propoſita. Eadémque viâ & methodo imminens apoplexia, vel carus, vel lethargus, vel coma præcauebitur. Et ſi cerebrum valdè refrigeratum eſt, poſt vniuerſales vacuationes, aqua apoplectica in vſu frequenti eſſe poterit. Vel etiam vti poterit tabellis in ſequentem modum compoſitis.

℞. Ambræ griſeæ ℈. ß. olei deſtillat. aniſi, cinnamomi, nucis moſchat. ana guttulas ii. olei cariophyll. gutt i. ſacchari in aqua flor. arantiorum diſſoluti ℥. iv. Fiant tabellæ, capiat ʒ. i. vel duas manè.

Pilulæ caput roborantes etiam vſurpari poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Cubeb. maſtiches, nucis moſchat. caryophyll. ana ʒ. i. ambræ griſeæ ʒ. ß. moſchi gran. vi. Cum ſucco maioranæ formentur pilulæ, capiat ℈. i. horâ ſomni, bis in ſeptimana.

Commendatur etiam, & apud multos in vſu eſt hic puluis.

℞. Succini albi ℥. ß. pulu. electuar. diarrhod. abbatis ʒ. ii. radic. pœoniæ ʒ. i. ß. Fiat puluis, de quo capiat ʒ. i. in aqua conueniente ante nouilunium.

Vtile quoque eſt nucem moſchatam ſæpe ore detinere & maſticare.

Tum etiam odoramenta ſæpè naribus admouenda ſunt, & in primis balſama apoplectica.

Aromata in cibis vſurpentur: poſt paſtus puluis digeſtiuus, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptus.

Si à ſanguinis copia affectus ſoporoſus metuitur, illius in primis quantitas imminuenda eſt, dandáque ſedulò opera, vt hæmorrhoides profluant, quo nihil vtilius eſſe poteſt.

His etiam purgationes inſtituendæ ſunt, ex ſenna & rhab. eáque remedia eligenda, quæ minùs calefaciunt.

Si denique ab humore melancholico metuatur apoplexia, fluxus hæmorrhoidum etiam vtiliſſimus eſt, purgatio iterata humoris melancholici, & medicamenta propoſita ad roborandum cerebrum; præcipuè verò puluis ex ſuccino, diarrhodone & pœonia ſuprà deſcriptus.

CAPVT III.

De comate vigili.

Licet coma ἄγρυπνον, ſeu vigil ad ſoporoſos affectus referri ſoleat, quia tamen longè diuerſam à cæteris conditionem obtinet; ideò ſeorſim in hoc capite explicandum eſt.

Eſt autem coma vigil affectus, in quo ægri clauſis oculis decumbunt, vt dormire videantur, cùm tamen vigilent, & delirent: ac ſi eos tetigeris, ſtatim oculos aperiunt, & toruè aſpiciunt, & iterum delabuntur in ſomnum, qui variis imaginibus & deliramentis impeditur, ita vt vigilare cogantur. Hunc affectuum Gal. medium conſtituit inter phrenitidem & lethargum, & typhomaniam appellat.

Cauſa huius affectus vulgatiſſima, eſt bilis cum pituita permiſta, à quibus humoribus cerebrum tantum irrigatur, vel tumorem atque inflammationem concipit, vnde eryſipelas ædematoſum, vel œdema eryſipelatoſum exoritur. Cùm autem ea humorum miſcella variis modis & proportionibus fieri valeat, ſic varii in diuerſis ægrotantibus iſti affectus apparent. Si enim bilis in mixtione præualeat, delirium maius eſt, & ægri, licèt clauſos habeant oculos, minùs dormiunt; ſi verò pituita prædominetur, ægri magis dormiunt, minùs delirant, & expergefacti minùs vociferantur, ac deſipiunt.

Fit enim coma vigil per ſympathiam à vaporibus bilioſis, & pituitoſis ſimul mixtis in cerebrum tranſlatis: quod non rarò ſolet contingere in febribus ex humorum miſcella oriundis, præcipuè hemitritæis ex tertiana & quotidiana compoſitis. Non eſt tamen inconueniens aſſerere, vapores ſimpliciter calidos & humidos in febribus ſatis intenſis hunc affectum producere, quia ab humiditate fit ſomnus, à calore autem vigilia.

Diagnoſis huius affectus ex iis quæ antea dicta ſunt ſatis eluceſcit. In eo enim laborantes clauſis oculis permanent, & ſomnum capere videntur; attamen dormire nequeunt, & ſe variis modis exagitant, ſeſe ſubitò erigunt, è lecto ſurgere nituntur, & iterum in ſomnum relabuntur. Cauſarum varietas ex prædictis etiam facilè dignoſcitur.

Periculoſus affectus maximè cẽſendus eſt. Siue enim tumore & inflammatione cerebrum afficiatur, graue malum eſſe conſueuit, ſeu alio quouis modo à prædictis humoribus obſideatur, ſiue à vaporibus ex febrium malignarum materia oriundis afficiatur.

Deliria vehementiora in comate vigili conuulſionem efficiunt: fiunt enim ab humore, vel vapore acerrimo, qui partes neruoſas feriendo, conuulſionem facilè concitare poteſt.

Curatio comatis vigilis idiopathici iiſdem inſtrumẽtis perficitur, quibus phrenitis & lethargus curari conſueuit: quod ſi magis ad phrenitidem deflectat, illius

lius

lius remedia magis adhibētur. Si verò magis ad lethargum inclinet, eiuſdem remedia magis vſurpātur. Sympathici verò comatis curatio à febris malignæ curatione dependet, à qua ſumit originem. Peculiariter tamen remedia vapores illos à cerebro reuellentia, & repellentia vſurpanda ſunt in principio, vt phlebotomia ex brachio, & malleolo, & oxyrrhodina fronti & ſincipiti admota; quibus accedent clyſteres frequenter iniecti, cucurbitulæ tum ſiccæ, tum humidæ ſcapulis, dorſo, naribus, & cruribus affixæ; veſicatoria ceruici, brachiis, & femoribus admota: & ſiquid cerebro infixum videatur, deriuatio per apertionem venæ frontis, aut hirudines ponè aures, & temporibus affixas molienda erit, ſimúlque reſolutio procuranda animalibus tenellis calentibus capiti admotis.

CAPVT IV.

De Catocho, ſeu catalepſi.

QVædam apud authores confuſio reperitur circa catochi nomen, quod alij pro comate vigili, alij pro catalepſi vſurpant; illis autem occaſionem dedit Paulus, qui *lib. 3. cap. 8.* de duplici catocho agit, & primùm ſub illius nomine de comate vigili tractat: in fine verò ſub eodem nomine catalepſim explicat. Vſus tamen inualuit; vt catochus, & catalepſis pro vno & eodem morbo apud omnes propemodum authores habeantur. Latini vulgò congelationem appellant.

Rariſſimus eſt affectus, & admiratione digniſſimus, & quicumque ex authoribus aliquem eius caſum viderunt, obſeruatione digniſſimum cenſuerunt, eiuſque hiſtoriam deſcripſerunt. Primus omnium Gal. *comment. in 1. prorrhet. ſect. 2. partic. 5 6.* cuiuſdam condiſcipuli ſui hiſtoriam proponit, qui cùm aſſiduo ſtudio ſe fatigaret, catalepſi correptus eſt: *Iacebat*, inquit, *veluti lignum prorſus inflexus rigidúſque, atque extenſus. Videbaturque oculis apertis itanos intueri, vt ne conniueret quidem, nihil tamen loquebatur. Is quoque eodem tempore quæ loqueremur audire ſe dixit, quanquam non euidenter claréque; nonnulla item & memoria tenens referebat, præſentéſque omnes ſe conſpicere dixit ita vt quorumdam actiones recordatus exponeret; ſed neque loqui poſſe, neque membrum vllum mouere.* Fernelius verò *lib. 5. de morborum partibus cap. 2.* duas refert hiſtorias quæ ſic habent. *Vnus dum literis & chartis ſedulò inuigilaret, repentè hoc vitio perculſus ita quidem obriguit, vt ſedens calamúmque digitis premens, oculis in libro defixis, putaretur in eadem ſtudia incumbere, donec vocatus ac impulſus deprehenſus eſt omni ſenſu, atq; motu carere. Alterum mortuus ritu iacentem inuiſi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus ſentiebat, quicquam. Facilis tamen inerat reſpiratio, & quicquid in os ingerebatur, promptè vorabat, è lectulo ſublatus, ſolo inſiſtebat impulſúſque incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quaſi fixum, vel ſtabile permanebat; expreſſam quandam dixiſſes larüam, aut arte progredientem ſtatuam.*

Similes hiſtorias videre eſt apud Schenkium, Marcellum Donatum, Rondeletium, Iacotium, & alios. Ex quibus colligitur, in hoc affectu ſenſuum internorum & externorum abolitionem cum membrorum rigiditate vt plurimùm reperiri; interdum tamen ſenſus non eſſe prorſus abolitos, ita vt ægri colloquentes audiant, interdum etiam membra non eſſe rigida, ſed ab aſtantibus flecti poſſe, & in varios ſitus moueri.

Cauſæ huius affectus variæ aſſignari poſſunt. Gal. *cum Aphor. 3. ſect. 2.* frigidæ & ſiccæ cerebri intemperiei catalepſis generationem tribuit, quæ quidem intemperies partem cerebri poſteriorem præcipuè occupat, eam conſtipat, & condenſat; vnde nerui ab ea oriundi etiam condenſantur, & tenſi ac rigidi euadunt. Talis etiam intemperies totum neruoſum genus occupare poteſt, ab externa, vel interna cauſa producta. Hāc tamen cauſam nonnulli in dubium reuocāt, exiſtimantes tantam frigiditaté in viuente corpore reperiri non poſſe, quæ talem neruis congelationem inferat. Verùm hos tacitè redarguit Gal. *lib. de diff. morb. cap. 5.* ratione ab experientia deſumpta, his verbis. *Nam ij qui in itinere vſque ad mortem frigus oppreſſit, talibus rigoribus corripiuntur, quales Græci emproſthotenos, epiſthotonos, tetanoſque appellant, nonnulli verò his paſſionibus quas congelationes nominant, affliguntur.* Docet igitur Gal. à frigore externo catalepſim generari poſſe. Et ratio facilè perſuadet in iis qui in itinere ex intenſo frigore rigeſcunt & intereunt, rigiditatem mortem præcedere, atque adeò minorem frigiditatem eam poſſe inducere quàm ſit illa, quæ mortem inducit; ſicque congelatio neruorum, ſeu catalepſis à frigida intemperie produci poterit quæ citiùs talem affectum pariet, ſi ſiccitatem comitem habuerit.

Frequentiùs tamen generatur hic affectus ab intemperie frigida & ſicca cum materia cōiuncta. Illa autem materia eſt humor, aut vapor melancholicus, à quibus cōnſtipatio partis cerebri poſterioris, & neruorum tenſio, atque rigiditas inducitur, non ſolùm qualitate ſua frigida & ſicca; ſed etiam quantitate, quæ replendo diſtentionem facit.

Aëtius *lib. 6. cap. 4.* à ſanguine etiam fieri poſſe catalepſim aſſerit, cui ſubſcribit Rondeletius, dicens illud contingere quando venæ & arteriæ cerebri opplentur, vnde rigeſcit corpus, & diſtentum in modum corporum à frigore congelatorum cōſpicitur. Hanc ſententiam confirmat hiſtoria nobilis mulieris febre ſynocho laborantis, quæ 19. die catalepſi correpta eſt, ſed largo tandem fluente è naribus ſanguine liberata.

Sennertus nouam excogitauit cauſam, quam dicit eſſe ſpiritum quemdam congelantem à quo ſpiritus animales figuntur, & immobiles redduntur: illam autem vim congelatiuam, & fixatiuam ab intemperie frigida & ſicca dependere negat: ſed à qualitate quadam occulta exoriri aſſerit, cuiuſmodi ſpiritus congelantes in Macrocoſmo reperiuntur; vt in fulmine, à quo interdum homines rigidi, & veluti congelati redduntur; quemadmodum refert Card. octo meſſores ſub quercu cœnātes, fulmine percuſſos fuiſſe, & eandē figurā corporis ſeruaſſe, vt vnus comedere videretur, alter manum poculo admouere, alius bibere, licèt omnes eſſent exanimati. Vulgò etiā aſſeritur vinum in dolio à fulminis ſpiritu interdum congelari; in terræmotibus aliquando ſpiritus quoſdam è terra erumpere, à quibus homines, & reliqua animalia repentè conſiſtunt, & rigida manent. Addit Sennertus vim congelandi in nitro & pluribus mineralibus inſignem reperiri. Exempla eorum non affert. Nos vnū proponimus ex plumbo deſumptum, cuius vapor mercuriū ita figit, & congelat, vt malleabilis euadat. Hoc Sennerti inuentum non eſſet prorſus reiiciendum, niſi ille hanc vnicam catalepſeos cauſam ſtatuens, reliquas omnes expungeret, & quæ cùm à Gal. aliiſque præſtantiſſimis Medicis ſtabilitæ ſint, temerè non ſunt reiiciendæ. Neque vlla neceſſitas cogit ad cauſas occultas confugiendi quando manifeſtæ habentur, talem effectum producendi capaces, vt in earum enumeratione ſatis demonſtratum eſt. Et cùm Sennertus huiuſmodi ſpiritum congelantem ab humore melancholico excitari dicit, illius ſententia à communi parùm diſtat, quæ humori, aut vapori frigido & ſicco, atque adeò melancholico, catalepſis generationem tribuit.

Diagnoſis huius affectus ſatis manifeſta eſt ex hiſtoriis ſuprà ex Gal. & Fernel. propoſitis; malum enim ſubitò hominem inuadit, eumque in ſtatu detinet, in quo primò eum offendit. Sicque immotum ſeruat, ac ſi congelatus eſſet. Diuerſitas verò ſymptomatum in differentiis propoſita, ſenſibus ipſis diſcernitur.

Prognoſis

Prognoſis huius affectus eadem propemodùm inſtituenda eſt, qualis in ſoporoſis affectibus fuit propoſita, nempè affectum eſſe periculoſum, & pro maiori aut minori intenſione ſymptomatum, maius aut minus portendere periculum.

Curatio autem duplex inſtituenda eſt; vna in paroxyſmo, altera extra paroxyſmum. In paroxyſmo ad ægrum excitandum conueniunt ea remedia quæ in ſoporoſis affectibus deſcripta ſunt. Extra paroxyſmum curatio melancholiæ hîc omninò conueniet, ſi catochus, ab humore aut vapore melancholico generetur; quæ quidem cauſa frequentiſſima eſt. Si autem frigida intemperies ſola, à cauſa externa vel interna producta huic malo originem dederit; quæ illam emendant remedia è capite primo huius libri erunt, depromenda. Ac denique ſi copia ſanguinis hunc affectum generet, vel foueat, illius imminutio, per venæ ſectionem erit conſentanea.

Victus ratio calefaciens & humectans præſcribenda erit, ſicut in affectibus ab humore melancholico oriundis.

CAPVT V.

De Paralyſi.

PAralyſis eſt priuatio motus & ſenſus in quibuſdam partibus ob impeditum influxum ſpirituum animalium.

Variæ ſunt illius differentiæ. Vel enim omnes quæ ſub capite ſunt partes occupat, & παραπληγία dicitur; vel dimidiam tantùm corporis partem, & ἡμιπληγία nominatur; vel vnicam tantùm particulam obſidet, & paralyſis particularis appellari ſolet. Quamuis nonnulli authores paralyſim, hemiplegiam, paraplegiam, pareſim, & reſolutionem pro vna & eadem motus, & ſenſus priuatione, quæ dimidiam corporis partem, occupat, indiſcriminatim vſurpent.

Duplex iterum paralyſis conſtituitur. Vna perfecta, in qua ſenſus & motus omninò abolentur. Altera imperfecta, in qua functiones iſtæ tãtum imminuuntur, & ſi leuis ſit earum imminutio, nondum paralyſis, ſed torporis, vel ſtuporis nomen obtinet, quia via eſt ad veram paralyſim, & quaſi prodromus illius.

Alia eſt ſpecies imperfectæ paralyſis, quando motus læditur illæſo ſenſu, vel vice verſa.

Cauſæ paralyſis in genere ſunt illæ omnes, quæ ſpirituum animalium influxum in neruos & muſculos impedire poſſunt.

Omnium frequentiſſima eſt humor pituitoſus, qui neruos obſtruendo, comprimendo, denſando, vel refrigerando, dictum ſpirituum animalium influxum prohibere ſolet.

Humor ille pituitoſus influit à cerebro in neruos & medullam ſpinalem. Sic apoplexia leuis generat in paralyſim, quia humor illam efficiens in cerebro excutitur in medullam & principiũ neruorum: ſicque vel in eorum ſubſtantiam ſe inſinuat, meatúſque inſenſiles, per quos ſpiritus influunt, occludit; vel per cauitatem vertebrarum dorſi deſcendens, & ſpinalis medullæ ac neruorum ductus ſequens, eos comprimit & anguſtat, ſícque ſpirituum animalium commeatum etiam impedit. Poteſt etiam idem humor frigiditate ſua nerui ſubſtantiam denſare, vt deinceps ſpiritibus animalibus peruia non ſit. Ac denique ſimplici intemperie frigidiori humidioríque ſpirituum influxum impedire poteſt, quandoquidem dum natiuum nerui temperamentum, & calor illius inſitus à nimia refrigeratione deſtructus eſt, ſpiritus animalis officio ſuo fungi non poteſt; calor enim illius influens cum partis calore inſito coniungi debet, ad propriam illius actionem obeundam.

De aliis humoribus controuertitur, num paralyſis cauſæ eſſe poſſint. Attamen licet infrequentiores ſint, non ſunt omninò abdicandæ.

Trallianus *lib.1.cap.6.* refert, quemdam in paralyſim ex mœrore incidiſſe, deinde ſumptâ hierâ adeò læſum, vt totus immobilis fieret, & propemodùm interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, cum potibus, tum cibis, & aliis quæ temperatum ipſum redderent vſus fuiſſet, maximè verò balneis compluribus, vnctionibus ex hydrelæo.

Paulus *lib.3.cap.* 28. & 43. paralyſim proponit ex cholica bilioſa, cui refrigerantia maximè conferunt. Et noſtro ſæculo notiſſima eſt cholica Pictonum, quæ in paralyſim vt plurimùm degenerat, eamque ab humore bilioſo produci omnes in confeſſo eſt, de qua fuſiùs agetur in cholici doloris theoria.

Eiuſdem rei exemplum proponitur à Foreſto *obſeru.* 97. *lib.* 10. cuiuſdam adoleſcentis, cum earumdem partium extenuatione & atrophia; cúmque calefacientium & exſiccantium medicamentorum vſu, ab aliis Medicis præſcriptorum, in peius continuò rueret; tandem ſolis humectantibus aſſumptis & admotis ab eo reſtitutus eſt.

Ratio idipſum conuincit. Bilis enim & melancholia, & quiuis alius humor in neruos influens, meatus eorum inſenſiles occludere poteſt, ſi eorum interiora petat, vel eoſdem comprimere, ſi extrinſecus ambiat.

Neque rationes Rondeletij contrarium ſentientis vllo modo conuincunt, dum ait bilem & melancholiam ſiccare potiùs quàm emollire neruos; bilem ad conuulſionem magis, mordendo & vellicando, quàm ad paralyſim faciendam eſſe idoneam; ſiquidem emollitio neruorum, vt in paralyſi à pituita concedi poteſt in omni tamen paralyſi neceſſaria non eſt, licet vulgò paralyſis, neruorum reſolutio nominetur; cum illius eſſentia à ſola priuatione influxus ſpirituum animalium dependeat; quæ dum à compreſſione neruorum, aliíſque cauſis producitur, eorumdem emollitio ad illius generationem minimè concurrit. Huius autem relaxationis & emollitionis neruorum opinio inde exorta eſt, quòd partes paralyticæ tenſione deſtitutæ, emollitæ videantur. Motus enim membrorum fit per tenſionem muſculorum & contractionem versùs ſuam originem, quâ tenſione ceſſante, reſoluta dicuntur, licèt nulla humectatio, aut emollitio extraordinaria illis acciderit. Deinde cùm bilis variæ ſint ſpecies, variſque gradus, non eſt neceſſe, vt omnis talis habeat acrimoniam, quæ cõuulſionem efficere valeat. Adde quòd varia fit humorum permixtio, & pituita, aut ſeroſus humor bili paralyſim producenti miſceri poteſt, quæ illiùs acrimoniam contemperet. Talis permixtio in febribus tertianis noſtris præcipuè contingit, quales eſſe credibile eſt eas, quas dicit Fernelius in paralyſim migrare.

Denique res manifeſta euadit, ex paralyſi ſcorbutica, quæ conuulſionem ſæpè habet comitem, vt docet Eugalenus multis in locis, & Sennertus *lib. de ſcorbuto, cap.5.* Et licèt verus ſcorbutus noſtris regionibus penè ignotus ſit, non raro tamen ſcorbuticas quaſdam affectiones nobis videre contigit, in quibus nonnulla huius morbi ſymptomata elucebant. Vnde duo exempla paralyſis ſcorbuticæ, cui conuulſiones frequenter ſuperueniebant, recenſuimus in obſeruationibus noſtris, nempè obſeruatione 74. cent. 1. & obſeruatione 98. centur. 2.

Aliæ cauſæ paralyſeos minùs frequentes, variæ eſſe poſſunt. Ac primùm frigida & humida intemperies nuda, & ſine materia, tum ſpiritus congelando, eorum influxum impedire poteſt; tum nerui temperiem deſtruendo, eum reddere poteſt ineptum ad ſpiritum animalem recipiendũ, eáque excitare poteſt ab aëre ambiente frigidiore, & cuiuſuis rei frigidæ contactu, quemadmodum docet Galenus 4. *de locis aff. cap.* 4. quemdam tempore frigido ac pluuioſo, cùm madidum palliũ collo diutiùs obuoluiſſet, in manus paralyſim incidiſſe

cidiſſe,neruis qui à ſpinali medulla ad manum feruntur, nimium refrigeratis & humectatis.

A vi etiam narcotica medicamẽtis,venenis & ipſis interdum humoribus inſita,paralyſim generari poſſe, neoterici nonnulli cenſuerũt:& ab hac cauſa produci paralyſim exiſtimant,quæ ex contactu torpedinis exoritur, quamuis ab hoc animali ſtupor quidã potiùs, quàm vera paralyſis excitari ſoleat. Eiuſdem generis eſt,quæ à contactu hydrargyri cõtingit aurifabris,& iis artificibus,qui ſpecula parare ſolẽt,quod Venetiis frequenter,conſpicitur.Vinum etiam virtute narcotica cenſetur à Platero ſtuporem & paralyſim inducere,licet alij aliter ſentiant.Fernelius tamen huic ſententiæ fauere videtur,aſſerens loco ſuprà citato ſe vidiſſe aliquẽ, cui vniuerſam corporis cutem ex crapula & vinolentia,ſtupore affectã fuiſſe. Et Petrus Fabius Dinc. *in notis in Altimarum cap.* 14. refert hiſtoriam cuiuſdam tonſoris,qui cùm vino & gulæ nimiùm indulſiſſet,nocte media expergefactus incidit ſubitò in paralyſim omnium corporis partium infra faciem exiſtentium:in qua adeò motus & ſenſus erãt deperditi, vt nec acu profundè perforatus , nec gladiolo ſcarificatus quicquam ſentiret. Hic tamen ſoluta in totum ebrietate & crapula,intra tertiũ diem omnino ſanatus eſt,factis tantummodò nonnullis reuulſionibus ac inunctionibus quibuſdam reſoluẽtibus ad ſpinam. Attamen hic author non virtuti narcoticæ, ſed vaporibus craſſis ex crapula ortũdis,& neruos obſtruẽtibus, paralyſis huius generationem adſcribit. Quam cauſam ſupra propoſitis addere,non eſt à ratione alienum. In humoribus etiam corruptis , & malignam qualitatem adeptis vim narcoticam reſidere,in ſoporoſorum affectuum expoſitione oſtenſum eſt ; qui humores , ſi ad neruos deferantur, actionem eorum labefactare poſſunt. Et cùm humores ſcorbutum producentes malignam qualitatem adepti ſint,vis illius narcoticæ poſſunt eſſe participes,quæ etiam ad paralyſim ſcorbuticam efficiendam concurrere poteſt, quamuis ſola obſtructio , vel compreſſio ad eum affectum producendum ſufficiat,vt antea monuimus.

Tumores etiam iuxta ſpinam aut neruos concreti, eos comprimendo, paralyſim ſine dubio efficere poſſunt.

Sic etiam præciſio neruorum,& quæcumque continuitatis ſolutio eumdem aff. ctum parit.

Luxatio vertebræ,aliorumque articulorum, ſpinam & neruos comprimendo idem præſtat.

Ac denique condenſatio neruorum ſpirituum influxum impedire poteſt : eſque fit , vel exſiccatione nimia;vel ab humore craſſiori & terreſtriori eorum ſubſtantiæ imbibito. Sic in elephanticis perit ſenſus multarum partium propter earum denſitatem nimiam, quæ inducitur ab alimento craſſo & terreſtri,quo illæ nutriuntur.

Cauſæ differentiarum huiuſmodi ſe habent. In perfecta paralyſi,quæ integram motus & ſenſus priuationem ſupponit,materię morbificæ copia maior eſt,quæ integram neruí obſtructionem,vel aſtrictionem producit : in imperfecta verò minor,quæ ſpirituum animalium influxum penitùs non impedit , ſed aliquam eorum portiunculam commeare ſinit.

Motus læditur interdum illæſo ſenſu,quia ad motum efficiendum maior virtus requiritur,quàm ad ſenſum, quia ſentire eſt quoddam pati;motus verò in actione omninò conſiſtit. Senſus autem læditur illæſo motu, quia in aliquibus partibus nerui aut eorum ramuli ſenſui inſeruientes,motui non inſeruiunt,quemadmodum illi , qui ad cutem feruntur. Si igitur illi nerui tantùm afficiantur,ſolus ſenſus læditur. Quod tantùm contingit in paralyſi particulari,quæ vnicam particulam occupat;ſi enim afficiantur nerui inſigniores,qui ad muſculos feruntur , non poteſt lædi ſenſus illæſo motu.

Dignoſis huius affectus ad tria dirigenda eſt;affectus ſpeciem, partem affectam , & cauſam affectum producentem.Affectus ſpecies per ſe notiſſima eſt,cùm motus impotentia, & ſenſus priuatio, aut imminutio oculis ipſis pateat.

Partis affectæ dignotio difficilior eſt;ea tamen vniuerſa ex anatome deſumitur , in qua neruorum origines & inſertiones docentur.

Si enim pars faciei dextra, vel ſiniſtra reſoluatur,reliquis partibus illæſis,cerebrum tantùm afficitur ſecũdùm eam partem , à qua nerui ad partes eas deferuntur. Si verò partes capiti ſubiectæ vnà cum facie lædantur, ſpina dorſi & cerebrum afficitur. Et ſi partes ſubiectæ lædãtur, facie illæſa,in ſola ſpina vitium conſiſtit.Et quidem in principio illius,ſi omnes ſimul lædantur. Si verò dimidia pars corporis paralytica ſit, dimidia tantùm ſpinæ portio obſidetur. Omnibus reſolutis affectio eſt circa finem ſpinalis medullæ, iuxta vertebras oſſis ſacri.Sic in cæteris inquirendus eſt locus quo nerui exoriuntur, qui ad partem paralyticam deferuntur.

Aliquando etiam cauſæ externæ inquiſitio ad loci affecti dignotionem plurimùm confert:cuius rei exẽpla duo apud Galenum inueniuntur,quorum vnum ſuprà propoſitum eſt *ex 4. de loco affect. cap.* 4. cuiuſdam hominis,qui cùm tempore frigido ac pluuioſo madidum pallium collo diutiùs obuoluiſſet,in manus paralyſim incidit. Alterum habetur 1. *de loc. aff. cap.* 5. de Pauſania Syro, qui in tribus digitis ſenſum amiſerat, quem cùm Galenus è vehiculo in dorſum prolapſum cognoſceret, coniecturam facit,in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebram prodeuntis , partem quamdam ab ictu fuiſſe læſam.Ideoque medicamentum digitis fruſtrà admotum,huic parti appoſuit, & curatio ſubſequuta eſt.

Cauſarum diagnoſis ex cauſis procatarcticis,morbis prægreſſis,& temperamẽto ægrotantis eruitur. Atque adeò cauſæ externæ refrigerantes & humectantes prægreſſæ, ætas ſenilis , aut temperamentum pituitoſum, tempus hyemale,victus frigidus & humidus, apoplexia præcedens à frigida intemperie, & humore pituitoſo morbum exoriri ſignificant.

Paralyſim verò à bilioſo humore,aut melancholico exoriri teſtãtur,febres prægreſſæ,& interdùm præſentes ; temperamentum bilioſum , aut melancholicum, tempus æſtiuum,vel autumnale,vſus aromatum,ſalſorum,aliorúmque ciborum calidorum,animi pathemata grauia,& diuturna, humorum bilioſorum, aut melancholicorum,vel ſeri acidi aut acris excretio.Fluxiones acres in varias partes decumbentes , & dolores in iis concitantes ; ac denique cum motus & ſenſus imminutione adeſt dolor, & conuulſio;& huiuſmodi laborantes à calefacientibus, & exſiccantibus remediis læduntur,à frigidis & humidis iuuantur.Tumores,luxationes, & ſolutiones continui paralyſim efficientes per ſe ſatis innoteſcunt.

Quod ad prognoſim attinet ; paralyſis ab humore pituitoſo neruorum ſubſtantiæ impacto genita,curatu difficilis eſt , quia ægerrimè diſcutitur , propter frigiditatem partis , eiuſque debilem expultricem , quæ cum remediis cooperari debet ; & ſitum ſpinæ, neruorúmque profundum, ita vt ad eas partes vis remediorum integra peruenire non poſſit. Et cùm diuturnus eorum vſus neceſſarius ſit,ægri vt plurimùm tædio affecti, curationi adeò protractæ ſe ſubiicere nolunt.

Paralyſis apoplexiæ ſuccedanea rariſſimè curatur, & plerumque in apoplexiam iterum degenerat, ex nouo eiuſdem materiæ ad cerebrum affluxu,quod ex priori morbo debilitatum eſt.

Tremor paralyſi ſuperueniens , ſalutaris. Significat enim meatus neruorum aliquo modo aperiri,per quos aliquid ſpiritus animalis ad muſculorum motum efficiendum tranſire incipit.

Si pars paralytica calore actuali prædita ſit,ſanitatis

ſpes eſt;ſi verò actu frigida continnò ſentiatur difficillimè curatur.

Atrophia, aut inſignis extenuario parti paralyticæ adueniens, & pallor ingens, curationis ſpem adimit. Noo ſolùm enim ſpiritus animalis defectum, ſed & calorem naturalem propemodùm extinctum arguit.

Si reſoluti lateris oculus imminuatur, exigua curationis ſpes eſt: ſummam enim ſpirituum penuriam in ea corporis parte ſignificat.

Crurum & pedum reſolutio faciliùs curatur, quàm partium ſuperiorum, quia illi nerui duriores, ac robuſtiores ſunt.

In ſenibus paralyſis incurabilis eſt, ob caloris natiui inopiam.

Hyemis tempore paralyſis curari nequit, vere autem & æſtate curatio obtineri poteſt, ſi cætera conſentiant.

Paralyſi febris valida ſuperueniens, bona: materiam enim morbificam abſumere poteſt.

Paralyſi debili & recenti diarrhœa ſuperueniens, bona: dicit enim Rhaſis *c. contin.* ſe multos paralyticos ex diarrhœa ſuperueniente curatos vidiſſe.

Curatio paralyſis iuxta varietatem cauſarum varianda eſt. Et cùm vt plurimùm fiat à pituita, & frigida intemperie, huius cauſæ ablationi præcipuè incumbendum eſt. Hæc autem ab vniuerſali totius corporis euacuatione inchoanda eſt.

Et quidē quod ad venæ ſectionē attinet, vix ea conferre poteſt, cùm ſanguis non peccet, ſed pituita; & plerumque hoc malum ſenibus, pituitoſis, natura frigidis accidere ſoleat. Si tamen crudi ſanguinis copia humorem pituitoſum producere videatur, eúmque fouere, venam in brachio partis ſanæ aperire licet, attamen parca manu: ne languidus calor extinguatur.

Prætermiſſâ igitur phlebotomiâ, aut parcâ manu, vt dictum eſt, celebratâ, reliqua curatio inchoanda eſt à ſublatione cauſæ antecedentis, quæ eſt frigida cerebri intemperies; cuius curatio eadem omninò inſtituēda eſt, quæ anteà fuit propoſita, per apozema, pilulas, diætam ſudorificam, ſacculos, emplaſtra, errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmos, veſicatoria, puluerem cephalicum, cucufam, ſuffumigium, ſyrupum magiſtralem, pilulas vſuales, opiatam roborantem, cauſticum, puluerem digeſtiuum, & aquas thermales.

Diæta ad hunc effectum parari debet ex decocto guaiaci ſolius & corticis eiuſdem. Poſt cuius hauſtum admouendi partibus paralyticis lateres igniti, extincti in decocto cephalico, facto in vino albo, cum pauco aceto, & inuoluti linteo, vt partium calor lāguidus excitetur. Et quarto, aut quinto quoque die purgatio repetenda. Melius tamen erit, ſi decocto ſudorifico purgans præmittatur ad xv. dies, vt tota humorum crudorum ſaburra melius educatur, ac poſtmodùm illorum reliquiæ per habitum corporis diſcutiantur. Illud autem ita parari poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci ℥. iij. cort. eiuſdem ℥. j. aquæ fontis ℔. iv. Infundantur per xxiv. horas. Deinde ebulliant ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem, ſennæ mund. ℥. j. turbith. hermodact. an. ʒ. ij. Colaturæ capiat ℔. ß. manè, ſine ſudore per xv. dies.

Cauſticum applicetur occipiti vel brachio ſano, ſi alterum ſit affectum; vtrique, ſi tibiæ tantum laborent.

Poſt diætam vtatur pro potu ordinario bocheto ex guaiaco, vel hydromelite, in quo tantillum roriſmar. bullierit, à vino abſtinendo, quod in hoc affectu valdè nociuum eſt. Si tamen ægrum vini cupiditas teneat, betonica & ſaluia in eo infundantur. Et longè efficacius erit, ſi tempore vindemiarum prædictæ herbæ in dolium vino recenti plenum conijciantur.

Si affectus ſit contumax, poſt diætæ vſum, omiſſis ſyrupo magiſtrali, & pilulis vſualibus prædictis, fortiores vſurpandæ ſunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Maſſæ pilul. fœtidar. maior. & cochiar. min. an. ʒ. ß. trochiſc. alhandal. gran. iv. Capiat ſemel in ſeptimana.

Sed quia humor ante quamlibet purgationem præparatione indiget, ideò per biduum, aut triduum, ante ſingulas doſes pilul. capiat ℥. iij. vel iv. aquæ ſequentis, manè duabus horis ante paſtum.

℞. Raſur. ligni guaiaci ℥. iv. corticis eiuſdem ℥. j. radic. ſalſæ paril. ℥. j. ß. rad. chinæ ℥. j. ligni ſaſſafras ʒ. vj. ligni aloës, galang. an. ʒ. j. ß. rad. angel. pæoniæ, fœniculi, an. ʒ. iij. ſem. pœoniæ ʒ. ij. Infundantur per 24. horas in aquæ fontis ℔. vj. vini albi ℔. iv. Poſteà adde fol. betonicæ, iuæ artht. ſaluiæ. an. M. j. flor. tiliæ, primulæ veris, ſtœchad. & anthos, an. P. ij. lauendulæ P. j. theriacæ, vet. ℥. ß. ſem. & cortic. citri, an. ʒ. ij. ß. polypod. ℥. ß. cinnamomi ʒ. vj. Fiat ſecundùm artem diſtillatio in B. M. Pro ℔. ij. ß. liquoris deſtillati, adde manus Chriſti cum oleo cinnam. paratæ ℥. iv. Vel loco illius aquæ opiata caput roborana, in frigida cerebri intemperie deſcripta vſurpari poterit. Sed multò efficaciùs & cum maiori fructu, opiata Montagnanæ, in epilepſiæ curatione deſcripta.

Cæteris purgantibus parùm proficientibus, haud erit inutile ad vomitoria chymica trāſcendere, ſi æger ſatis robuſtus ſit, qualia in ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Illa enim humores contumaces ex alto trahunt, & morborum interdùm, qui vulgaribus remediis extirpari nequiuerunt, curationem abſoluunt.

Diebus vacuis ab vſu aliorum remediorum, vtatur opiatâ cephalicâ, deſcriptâ in curatione frigidæ intemperiei cerebri, vel aquâ apoplecticâ, vel tabellis pro ſoporoſis affectibus propoſitis.

Poſt vniuerſales euacuationes ad topica veniendum eſt, quæ & parti reſolutæ applicanda, ad calorem & ſpiritus reuocandos; & ſpinali medullæ vbi vt plurimùm mali cauſa hæret, ad eam exſiccandam & diſcutiendam.

Pars ergo affecta pannis calentibus quotidiè fricetur, ſed leniter: ne quod de naturali calore, & ſpiritibus attractum eſt, iterùm diſſipetur.

Cucurbitulæ etiam applicentur capitibus muſculorum partis affectæ, eæque ſint anguſtioris orificij, & cum multa flamma adhibeantur; ne tamen diu affixæ maneant, ne quod attractum eſt, diſſipetur. Poſteâ emplaſtr. ex pice & reſina pini applicetur, vt quod attractum eſt, ibi cōſeruetur. Vel membrum reſolutum vrticis viridibus leniter percutiatur, aut ipſi ſinapiſmi imponatur, donec pars rubeſcere incipiat: ea tamen non ſunt tamdiù in parte relinquenda, vt veſicas excitent. ſic enim ſpiritus & ſanguis diſſiparentur; ſed tamdiù ſolùm, donec pars rubicunda digito preſſa non albeſcat, ſed rubicunda permaneat.

Poſteà inunctiones fiant & parti affectæ, & ſpinali medullæ, oleis, vnguentis & balſamis, quorum deſcriptiones apud Autores numeroſæ habentur. Ad hanc rem peculiaris eſt efficaciæ balſamum Guidonis, quod apud Pharmacopœos noſtros perpetuò paratum inuenitur. Hoc vel ſolo vtimur, vel cum aliis permixto in hunc modum.

℞. Ol. vulpini, lumbricorum & de caſtoreo, an. ℥. j. balſami Guidonis ʒ. iij. aquæ vitæ ℥. ß. olei roriſmar. deſtill. ʒ. j. ß. Miſce, fiat linimentum, quo inungatur tota ſpina dorſi, & partes reſolutæ calidiſſimè, ſupertegendo linteis calidiuſculis. Sequens etiam vnguentum à Valetiola in obſeruationibus plurimùm laudatur.

℞. Fol. ſaluiæ, maioranæ, betonicæ, lauri, roriſm. & primulæ veris, an. M. j. radic. acori veri, & ireos recentis, an. ℥. iij. olei vulpini, de nuce Indica, & rutacei, an. ℔. j. olei terebinthinæ ℔. ß. vini potentiſſimi ℔. j. aquæ viæ ℔. ß. Coquantur ſimul ad vini conſumptionem, & colentur. Colaturæ adde ſerapini,

opopanac.

Digitized by Google

opopanac. bdellii, an. ʒ.ij. caſtorei ℥.ß. macis, nucis moſchat. ſtyracis calamitæ, benjoini, an. ʒ.iij. piperis lõgi, pyrethri, an. ʒ.j. axungiæ cati pinguioris, axungiæ ſerpentis, & anseris. an. ℥. medullæ cruris bouis ʒ.ij. ſuccorum ebuli, ſaluiæ, & meliſſæ, an. ℥ iv ceræ propoleos ℥.ij. Miſce & cum ceræ ſ.q. in prædictis oleis liquatę, reducantur omnia ad formam vnguenti mediocris conſiſtentiæ, quo vniuerſa dorſi ſpina calide innungatur, deſuper admotis lanis mollibus, vel linteis calidis.

Maioris etiam efficaciæ, & minoris operæ vnguentum parari poteſt in hunc modum.

℞. Succi ſcillæ ℥.iv. ſucci cucumeris ſylueſtris, ſucci rutæ, an. ℥.j. euphorbij, caſtorei, ſagapeni. ammoniaci, bdellij in aceto ſolutorum, an ʒ.j.ß. myrrhæ, thuris, pyrethri, nitri. an. ʒ. i. olei ſambuci, terebinthinæ, & de euphorbio, an. ℥.ß. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum ſecundùm artem.

Huiuſmodi linimentis præcipuè vtendum eſt tempore diætæ, poſt terſum ſudorem, & in vſu thermarum etiam poſt ſudorem; quia tunc temporis pori cutis & partium reſerati, vnguenti penetrationem facilius admittunt.

Lintea poſt inunctiones applicanda ſuffumigentur, & incaleſcant ſuffitu ſequenti.

℞. Succini. maſtiches, myrrhæ, an. ℥.j. thuris ℈.ii. caryophill. nucis moſchat. cinnam. macis, an. ʒ.ß. ligni aloës ℈. ß. Pulueriſata irrorentur ſpiritu vini, poſtea exſiccentur, & iterum irrorentur quinquies, & exſiccentur. E. fiat puluis, qui iniiciatur prunis pro ſuffumigio.

Si his malum non cedat, cerata & emplaſtra ſupra ſpinam dorſi erunt applicanda.

℞. Maſſæ empl. de beton. de melilot. & de baccis lauri, an. ℥.j. thuris ℥.ß. caſtorei, euphorbij, an. ʒ.j. ſem. nigell. naſturtij, ſinapi. radic. pyrethri, ſalis nitri, an. ℥.ß. Cum oleo de lateribus redigantur in formam emplaſtri, quod ſuper alutam extenſum applicetur. Longè maioris erit efficaciæ emplaſtrum in hunc modum compoſitum.

℞. Picis naualis, galbani, ſagapeni, & gummi ammoniaci, an. ℥.j. radic. pyrethri, & ſem. ſinapi, an. ℥. ß. euphorbij. ʒ.ij. ceræ flauæ ʒ.iij. olei terebinth. q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Sudores quoque in parte prouocare vtile fuerit, per euaporationes ex decocto herbarum & radicum cephalicarum cum vino albo ita parato, vt halitus partem affectam attingant. Si nimirum decoctum calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita ſedeat contectus, ne decoctum attingat, ſed vaporem tantùm excipiat. Vel in balneo ſicco, quod ſtupham vulgò appellant; vapor ex decocto prædicto, ſilicibus candentibus inſperſo excipiatur.

Ad ſudores huiuſmodi mouendos valdè commendatur decoctum rad. bardanæ, ſeu lappæ maioris. At noſtrates mulieres ad hos affectus, & dolores artuum diuturnos, vtuntur decocto ebuli, quo ſudores copioſi eliciuntur Vbi æger ſatis ſudarit, in lecto componatur, exhibitâ theriacæ ʒ.i. cum aqua cõueniẽte. Eiuſmodi autem balneis bis, aut ter in ſeptimana vtendum eſt. Autumni quoque tempore, vinaceis efferueſcentibus membra per horam vnã, aut longius ſpatium, immergere, & poſteà linimento conuenienti iniungere, toto vindemiarum tempore, ſummè vtile fuerit.

Denique thermæ ſulphureæ nitroſæ, & bitumínoſæ ſuprà recenſitæ maximè conueniunt, & reliquorum remediorum vires plerumque ſuperare ſolent, ſi iis æger vtatur per aliquot dies in potu, balneo, & lotione capitis, & poſt ſudores vngatur linimentis prædictis.

Chymici commendant multa remedia ad huius morbi curationem. Ex quibus non infimum locum obtinent elixir proprietatis, ſpiritus tartari & balſamum galbani.

Toto morbi decurſu partes reſolutæ probè muniantur pellibus vulpinis, leporinis, agninis & ſimilibus.

Paralyſis verò, quæ à bilioſo humore, aut melancholico producitur eandem curationem poſtulat, quæ ad melancholiam hypochondriacam præſcripta eſt; ita tamen vt in affectu magis bilioſo, remedia magis ad frigiditatem inclinantia eligantur.

CAPVT VI.

De Conuulſione.

SPaſmus, ſeu conuulſio eſt neruorum, muſculorúmque versùs ſuam originem inuoluntaria & perpetua retractio.

Duplex autem eſt conuulſio. Vna propriè dicta, cui iam propoſita definitio competit. Altera impropria, quæ potiùs motus conuulſiuus dici debet. Et ita diſtinguntur, quod in vera conuulſione retractio muſculorum eſt perpetua, ſeu continua & indeſinens; in motu verò conuulſiuo retractio eſt interpolata. Præterea in vera conuulſione membrum eſt immobile; in motu conuulſiuo variè agitatur, vt in epilepſia, quæ inter motus conuulſiuos principem locum obtinet.

Differunt etiam inter ſe ratione cauſarum; vera enim conuulſio fit à repletione vel inanitione; motus verò conuulſiuus ab irritatione. Denique in eo diſtinguntur, quòd conuulſio à ſolo morbo fit; motus verò conuulſiuus à ſola facultate. Quæ vt rectè à iunioribus intelligantur, ſciendum eſt Gal. *2. de ſympt. cauſ. cap.* 1. deprauati motus ſymptomata ita inter ſe diſtingui, quòd alia ſolius naturæ ſint opera, quæ tamen à morboſa quapiam cauſa violenter moueri ſit coacta alia morboſos comitentur affectus, natura ad eorum generationem ſuppetias minimè ferente; alia denique concurrente, ſimul naturâ & morbo fiant. Naturæ autem nomine Galenus facultatem intelligit. Facultatis ergo opera ſunt ſternutatio, tuſſis, oſcitatio, pandiculatio, & ſingultus. Vnius autem morbi opera ſunt palpitatio, & conuulſio. Vtriuſque verò, morbi ſcilicet, & facultatis opera ſunt, tremor & imperfecta reſolutio.

Ex Galeni dictis ſuprà poſitis grauis difficultas emergit, cùm ille ſingultum recenſet inter opera quæ à facultate fiunt; fit enim perpetuò ab irritatione, & eſt motus conuulſiuus: conuulſionem verò inter opera quæ à ſolo morbo fiunt, Gal. recenſet. Attamen Hipp. *Aphor. 39. ſect. 6.* conuulſionem & ſingultum à repletione & inanitione fieri affirmat, cùm tamen repletio & inanitio veram tantùm conuulſionem efficiant. Ad cuius difficultatis reſolutionem dicendum eſt, repletionis nomen latè ſumptum irritationem etiam comprehendere iuxta multorum authorum ſententiam; quia cauſæ irritantes materiales ſunt, atq; adeò replent aliquo modo partes in quibus continentur. Sed hoc modo repletio non eſt cauſa proxima ſingultus, ſed tantùm mediata, quatenus partem in qua eſt, quantitate vel qualitate ſua irritat ad expulſionem.

Denique ſciendum eſt, & diligenter annotandum, Hippocratem & Galenum motum conuulſiuum communi & generico conuulſionis nomine ſimpliciter enuntiare ita vt nonniſi per ſuprà poſitas differentias inuicem diſtingui poſſint.

Vera autem conuulſio rursùm diuiditur in vniuerſalem, quâ totum ferè corpus contrahitur; & particularem, quâ certum aliquod membrum conuellitur.

Vniuerſalis vel cauſam habet in cerebro, quando nimirum cum vniuerſo corpore, muſculi etiam faciei conuelluntur: vel in exortu ſpinalis medullæ, cùm muſculi caput & ſpinam mouentes, vel anteriores, vel

poſteriores, vel vtrique conuelluntur; vnde tres exurgunt conuulſionis differentiæ. Prima Emproſthotonos dicitur, quando corpus cum ceruice, & capite violenter ad anteriora contrahitur, vt mẽtum pectori annectatur, & corpus carinam nauis referre videatur; imò verò interdum in arcum contorqueatur, & quandoq; in orbem, ægrique caput genibus annexum habeant. In hac differentia duo muſculi caput ad anteriora flectentes præcipuè afficiuntur. Secunda Opiſthotonos nominatur quando corpus ad poſteriora conuellitur, & in ea muſculi duodecim caput extendentes, aut eorum nonnulli conuelluntur. Tertia Tetanos dicitur, quando muſculi & nerui, tam anteriores, quàm poſteriores contrahuntur æqualiter, parteſque ab oppoſitis muſculis attractæ, velut in æquilibrio poſitæ, rigidæ & erectæ permanent; & ille motus Tonicus appellatur, qui omnium violentiſſimus eſt, cum ex omnium muſculorum contentione oriatur.

Particularis conuulſio fit ex contractione muſculi partis alicuius à neruo illius motioni deſtinato male affecto, & interdum ab effectu, vel ſymptemate peculiare nomen ſortitur. Sic conuulſio muſculorum oculos mouentium, ſtrabiſmus nominatur: mandibularum & muſculorum temporum *τρισμὸς* dicitur: oris conuulſio ex contractione lati muſculi ex vna tãtùm parte oriunda, ſpaſmus cynicus, conuulſio canina, & oris tortura nominatur; ſi verò in vtraque parte contractio fiat, riſus ſardonicus appellatur. Interim tamen oris tortura ſine conuulſione contingit, nempè ex paralyſi alterius muſculi, quo relaxato, eius antagoniſta os ad partem ſanam contrahit, & diſtortio in ea apparet, quæ conuulſio impropriè nominatur. Muſculorum penis conuulſio ſatyriaſis, vel priapiſmus dicitur. Reliquæ verò conuulſiones proprijs nominibus deſtituuntur.

Cauſæ veræ conuulſionis, immediatæ, iuxta Hippocratis, & Gal. placita, ad repletionem, & inanitionem referuntur, vt anteà dictum eſt. Et confirmatur hæc doctrina exemplo chordarum, quæ in lyris & citharis tendi conſueuerunt, quod ſæpè & elegantiſſimè inculcatur à Galeno, nempe *lib. de tremore, palpit. & conuulſ. cap. 8. tertio de locis affectis cap. 6. ſecundo de ſympt. tom. cauſ. cap. 2. & comment. Aphor. 39. ſect. 6.* Dum enim chordæ ab humore replentur, quod in auſtrinis conſtitutionibus ſolet cõtingere, tenduntur & diſrumpuntur. Si verò præter modum areſcant, vt in conſtitutione Aquilonia fit, contrahi, & diſrumpi etiã contingit. Eodem modo lora propter ignem ſicceſcentia tenduntur & contrahuntur. Idem neruis omninò ſolet contingere, qui vel ab humore repleti, vel nimiùm areſacti, tenduntur & contrahuntur, & muſculos ſimul ad quos inſeruntur, retrahunt ad ſuum principium, vnde totum membrum conuellitur.

Cauſæ mediatæ conuulſionis, quæ repletionem, aut inanitionem efficere poſſunt, variæ ſunt. Ac primùm cauſæ repletionis referuntur à Galeno *lib. de tremore cap. vlt.* ad humoris pituitoſi affluxum, & inflammationem. Humor pituitoſus ad neruos influens, eos diſtendere cenſetur ſecundùm latitudinem, vnde ſecundum longitudinem contrahi neceſſe eſt.

Verùm hìc grauiſſima ſeſe offert difficultas, quæ à quamplurimis auctoribus propoſita eſt, nondũ tamen plenè & perfectè reſoluta, quænam ſcilicet differẽtia ſit conſtituenda inter cauſã paralyſis, & conuulſionis quando vtraque fit ab humore pituitoſo, in neruos influente; cur materia paralyſim efficiens, neruos ita replendo, vt omnes illius meatus occludantur, vnde ſpirituum animalium trãſitus impeditur, non faciat nerui diſtenſionem in latitudinem, atque adeò conuulſionem; Et cur materia conuulſionem efficiens, neruo replendo, meatus illorum non obſtruat, vt paralyſim efficiat, cùm tamen in cõuulſione ſenſus integer maneat, & pars affecta vt plurimùm grauiſſimo dolore torqueatur? In hoc dubio reſoluẽdo auctores variè ſe torquent, & qui inter ſubtiliſſimos principem locum obtinẽt, ingenij ſui captum ſuperare fatentur. Acutiſſimus Auerroës *tertio collige* in hæc verba erumpit. *Vtinam ſcirem cur diſtendantur in latum nerui, & non in longum.* Mox ſubiicit. *Scias Medicorum verba in hoc ſymptomate vniuersè propiora eſſe verbis muſicorum, ſeu fabellas canentium, quam demonſtratorum* Et ſubtiliſſimus Argenterius *comm. Aph. 26. ſect. 2.* ſic loquitur. *Non eſt facile profectò reddere omnium rationem; & præſertim cur pituita, quæ reſolutionis neruorũ, & conuulſionis cauſa dicitur nunc vnum, nunc aliud ex iis malis inferat: cum enim eadem materia ſit, & eadem pars affecta, nempè neruus, cur idem non ſemper ſit affectus?* Hæc Argenterius. Summa rei difficultas in varias ſententias Auctores diſtraxit, ita vt nonnulli ab Hipp. & Gal. doctrina omnino deſciuerint, inter quos recenſeri poſſunt Auerroës, Eraſtus, Platerus, Cæſalpinus, Sennertus aliique, quorum varias cogitationes, & prolixas hac de re diſputationes recenſere, inſtituti noſtri ratio non patitur, qui ſummã breuitatem in hoc opere affectamus, & omnes controuerſias ablegamus, iis tantùm inhærentes, quæ ad medicinam faciendam maximè neceſſaria ſunt. Saniorum deciſio à Galeni placitis recedere nolentium eò reuoluitur, conuulſionem fieri ab humore craſſiori, qui neruos ſecundùm latitudinem extendit, & ſecundum longitudinem coarctat; paralyſim verò fieri ab humore tenui, qui per nerui ſubſtantiam decurrit, eamque emollit, poros autem illius non extendit. Hæc tamen animum veritatis auidũ omninò non explent. Si enim humor craſſus neruum replendo, eum in latitudinem extendit, cur poros illius, & meatus inſenſibiles non implet, & ſpirituum animalium influxum non impedit, atque adeò paralyſim inducit; Et cur paralyſi ſaltem ſucceſſu temporis non ſuccedit conuulſio, cùm humor; tenuis in parte diù hærens, neceſſariò craſſeſcat ita vt etiam ſeroſa materia arthritidem efficiens, longâ morâ in parte, tophaceam materiam acquirat. Alij dicunt in conuulſione partem tantùm nerui exteriorem & membranoſam ab humore obſideri, in paralyſi verò medullarem. Sed hoc multò minùs ſatisfacit. Cum enim nerui maiori parte exiles admodum ſint, non eſt facile concipere, quomodo humor partem tantùm nerui exteriorem occupet, illæſa interiori, aut vice verſa. Vel ſaltem ſi hoc ita poſſet contingere, paralyſi vt plurimùm conuulſio ſuccederet, & conuulſioni paralyſis, multiplicata materia morbifica, & quæ exteriorem partem ſolùm, vel interiorem tantùm ab initio occupabat, ſucceſſu temporis totum neruum inuaderet.

Nos igitur licet in tãta difficultate nobis ipſis ſatisfacere nequeamus, donec certiora ab aliis proponãtur, exiſtimamus prædictas obiectiones dilui poſſe dicendo, cõuulſionem, & paralyſim in eo differre, quod paralyſis ab humore pituitoſo puro, & impermixto generetur, qui quidẽ humor tenſionem non efficit in partibus ſed eas potiùs relaxat, vt in œdemate videre eſt; conuulſio verò ab eodem humore fiat, non quidẽ ſincero, ſed plurimis flatibus permixto, à quibus flatibus præſertim tenduntur nerui ac muſculi, & verſùs ſuam originem contrahuntur. Nulla enim cauſa excogitari poteſt aptior ad tam vehemẽtem contractionem efficiendam, quàm ſpiritus flatuoſus, quam etiam agnouit Galenus 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. & docet experientia maximas diſtenſiones à flatibus præſertim fieri, vt videre eſt in hydrope, tympanite, & colico dolore. Adde quod in conuulſione vt plurimùm grauiſſimi dolores reperiuntur, quos à flatibus diſtendentibus fieri credibile eſt. Hac deciſione dilui poſſunt omnes obiectiones ſuprà propoſitæ. Si enim quæratur, cur pituita conuulſionem efficiens paralyſim non afferat, ſpiritus animalis influxum impediendo, dicere poterimus eam eſſe in perexigua quantitate, vt meatus nerui inſenſiles occludere non poſſit, & multis flatibus permixtam

ita

ita attenuari, vt obſtructionem paterenon valeat. Vel certè dicamus ſpiritum flatuoſum præcipuam eſſe cauſam conuulſionis quam Galenus *loco citato*. Et *lib. 6. de loc. aff. cap. vlt.* priapiſmi (qui à membri virilis conuulſione fit,) cauſam vnicam propoſuit ſpiritum flatuoſum.

Altera cauſa conuulſionis à repletione factæ, quam proponit Galen. *loco citato*, eſt inflammatio partium neruoſarum, præcipuè in neruorum principio, aut prope ipſum, qua nerui tenduntur, & contrahuntur. Et excitatur illa inflammatio, vel à cauſa interna ſola, nempè à fluxu ſanguinis in partem; vel à cauſis externis, vt vulnere, corroſione, & punctura nerui.

Cauſæ conuulſionis ab inanitione ſunt omnes immodicæ euacuationes per hæmorrhagiam, vomitum, alui fluxum, ſudores; tum etiam maximæ humidi primigenij conſumptiones, quæ contingunt in febribus ardentibus & colliquantibus, laboribus immodicis, vigiliis, ſollicitudinibus, venere immodica, fame & ſiti, & vſu diuturno alimentorum, & medicamentorum calefacientium & exſiccantium.

Hæc etiam conuulſio ab inanitione à non paucis reiicitur, exiſtimantibus tantam ſiccitatem in corpore viuente reperiri non poſſe, vt inde nerui contrahi valeant; illa in febre hectica & maraſmo præcipuè contingeret: quibus tamen abunde ſatisfieri poteſt, dicendo non omnem inanitionem, aut ſiccitatem idoneam eſſe conuulſionem efficere, ſed eam tantùm quæ confertim & inæqualiter fit, quandoquidem ſubitò interni humidi facta inanitione, partes conniuent, & in ſe concidunt, vacuum fugientes. Si verò æqualiter vndique, & ſenſim exhauriatur humiditas, nulla fit contractio, quia inanitæ partes ingreſſu aëris occupantur.

Motus conuulſiuus fit à materia pungente, vellicante, & irritante partes neruoſas; eſtque vt plurimùm humor, vel vapor, acrimonia, aut alia quauis maligna qualitate præditus; qualis in febribus malignis ſæpiſſimè contingit. Fiunt autem iſti motus conuulſiui plerumque cerebro & neruis per ſympathiam affectis, & conuulſio ſympathica nominatur. Compatiuntur autem vel per nudam condolentiam, & generis, officij, aut viciniæ ſocietatem; aut à praua qualitate, vel aura venenata ad initium neruorum tranſmiſſa. Sæpiſſimè autem fit per conſenſum oris ventriculi à bile æruginoſa, vermibus, veneno, aut alia materia acri, & vellicante: tum etiam per conſenſum vteri, ſicut in hyſtericis affectibus contingit.

Diagnoſis conuulſionis ex iis quæ in principio huius capitis propoſita ſunt, facilè elicitur. In vera enim conuulſione pars contrahitur, ac rigida & immota manet, vt flecti, aut moueri pro arbitrio non valeat. In motu verò conuulſiuo pars variè concutitur, & agitatur.

Quod ad prognoſim attinet, conuulſio quæ multas partes, & præſertim cerebro vicinas occupat, periculoſior eſt. Tùm etiam quæ muſculos thoracis obſidet; metus enim eſt, ne ob difficilem reſpirationem æger ſuffocetur.

A copioſo ſanguinis fluxu, vel hypercatharſi conuulſio lethalis, ex Hippocr. *in Aphoriſmis*, quia, vt docet Galenus *in commentariis*, talis conuulſio ab inanitione fit. Attamen fieri poteſt, vt talis conuulſio interdum ab irritatione fiat, commotis humoribus acribus bilioſiſque, & ad partes neruoſas tranſlatis, vel à qualitate maligna venenati medicamenti, vt ex aſſumptione hellebori contingit.

A phrenitide conuulſio lethalis. Aëtius affirmat ſe neminem ex iis, qui ita conuulſi ſunt, ſeruatum vidiſſe, neque qui vidiſſet, audiuiſſe.

Febrem conuulſioni ſuperuenire, melius eſt, quàm febri conuulſionem, *Aph. 57. ſect. 2.* febris enim conuulſioni ſuperueniens, illius cauſam abſumit. Conuulſio autem febri ſuperueniens à materia maligna oritur, quæ vitæ periculum minatur.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hos effugerint ſani fiunt, *Aph. 6. ſect. 5.* Maxima enim tenſio omnium muſculorum, reſpirationem impedit, ita vt ægri ſuffocati moriantur. Et notanda eſt cauſa interitus in conuulſione, quæ non videtur alioqui periculoſa ratione cauſæ neruos obſidentis, quemadmodum paralyſis à ſimili fere cauſa oriunda, ad multos annos producitur. Sed lethalis euadit conuulſio, ex eo ſolùm quod ſuffocationem inducit conuulſis muſculis reſpirationi dicatis.

Curatio huius affectus varia eſt pro varietate cauſarum. Quæ ab inanitione fit, rariſſimè contingit, & incurabilis eſt, ideò illius therapiæ non immorandum. Authores humectantia omnis generis præſcribunt & inunctiones ex oleis chalaſticis. Ea verò quæ fit ab irritatione, ab aliis morbis dependet, & illorum curationi ſubiicitur. Supereſt igitur vt conuulſionis à repletione curationem proponamus, quæ cum à pituita & flatu potiſſimùm dependeat, ad illorum ſublationem dirigenda eſt. Eaque primùm à venæ ſectione auſpicanda, ſi ſanguis abundet, & vires ſint validæ. In qua tamen euacuatione ſatius eſt peccare in defectu, quàm in exceſſu; cùm illa cauſæ principali, quæ pituita eſt, contraria ſit.

Poſt venæ ſectionem, aut ea omiſſa, ſi conueniens non ſit, purgatio inſtituenda eſt per pilulas, quæ ſatis potenter euacuent (habita tamen virium ratione,) iuxta formulas in frigida cerebri intemperie deſcriptas. His verò adiungenda ſunt caſtorei gr. iij.

Si pilulas faſtidiat æger, potionis, pulueris aut alterius medicamenti forma vſurpari poterit, prout dicto capite habetur.

Poſt purgationem admoueantur cucurbitulæ cum ſcarificatione, ſi ſanguis non fuerit detractus, alioqui ſiccæ primò quidem partibus remotioribus, poſtea affectæ parti vicinis. At ſi crura ſint conuulſa, naribus & lumbis applicentur: ſi brachia, collo & ſcapulis. Hoc in omnibus obſeruando, vt fluxio versùs originem retrahatur.

Veſicatorium etiam partibus affectæ oppoſitis vtiliter admouebitur.

Interim poſt primam purgationem, materia præparanda eſt apozemate deſcripto in curatione intemperiei frigidæ. Purgante quidem, ſi vires & reliqua conſentiant: ſin minùs detractis purgantibus.

Finito apozemate iterùm pilulæ exhibendæ, caſtoreum illis, & omnibus purgantibus adiiciendo.

Si apozema tantùm alterans vſurpetur, per illius vſum clyſteres acres frequenter iniiciendi, quales in ſopoſoſis affectibus fuerunt propoſiti.

Fiant etiam inunctiones ſupra partem affectam linimento conuenienti.

℞. Vnguenti de althæa ℥. vj. ol. terebinth. & chamæmel. ana ℥. j. ol. lauendulæ ʒ. iij. ol. vulpini ℥ ß. ſtyracis liquidæ ℥. ij. Fiat linimentum, quo inungatur pars affecta calidè frequenter, & ſpina dorſi. Vel.

℞. Ol. anethini & chamæm. ana ℥. j. vnguenti martiati. ℥. ß. ol. petrolei & de ſpica, ana ʒ. j. ſpiritus vini ʒ. iij. Miſce.

Maximè laudatur axungia anatis, in ſequentem modum parata.

℞. Anſerem pinguem deplumatum, & exenteratum quem reple materia ſequenti.

℞. Fol. ſaluiæ maioranæ. & ſtœcad. ana M. j. gummi ammoniaci & bdellij. ana ℥. j. calami aromat. nucis moſchat. macis, caryophyll. ana ℥. ß. Cōtūdātur in mortario, & malaxentur cum ol. lumbricorum, poſteà includantur ventri anſeris, qui benè conſuatur ne quid effluat, in veru aſſetur. Pinguedo extillans excipiatur vaſe aceto ſemipleno, eáque illinantur partes affectæ.

Efficaciùs operabitur, ſi vſurpetur in ſequentem modum.

℞. Pinguedinis prædictæ ℥.vj.oleor.cetæ, nucis moſchat.& ſaluiæ arte chymica extractorum, ana ʒ ij. Miſce, fiat linimentum.

Poſt inunctionem partes conuulſæ contegantur pelle arietis adhuc calente: & cùm refrixerit, ſi nouarum non ſit copia, recaleſcat oleo anethino, aut ſimili valdè calente.

Vtiliter etiam parti conuulſæ adhibentur pulmones vernecini calentes, tum etiam pulli columbini, catuli, galli, gallinæ per medium ſectæ.

Pars etiam affecta in intima bouis, aut vernecis aut maioris alius animalis, recens cæſorum immittitur. Et ibi tamdiù detinetur, quamdiù animal calet.

Balnea ex decocto herbarum cephalicarum etiam conueniunt, addita olei tertia parte, vel inunctis mox à balneo partibus conuulſis.

Alij hoc emplaſtrum commendant.

℞. Colophoniæ ℥.ij.reſinæ, picis naualis, ana ℥.j. thuris, maſtiches, ceræ, ana ℥. ß. ſanguinis draconis, ſalis communis, ſalis ammoniaci, terebinth. ana. ʒ.ij. ceræ nouæ ℥.ij.vitrioli albi ʒ.ij. matris perlarum ℥.ij. lapidis magnetis ℥.ß.ſuccini flaui ʒ.j.ß.ol. onor.roſac. ana ʒ.ij.Fiat ſecundùm artem emplaſtrum, quod alutæ inductum imponatur.

Præſtantiſſima verò ſunt balnea ſulphurea, in diuturnis, præcipuè conuulſionibus. Conueniunt etiam balnea ſicca ſeu vaporoſa ex decocto ſaluiæ, roriſmar. ſtœcados, chamæp. origani & ſimilium cum vino albo lapidibus ignitis, aut ſcoriis ferri ignitis infuſo.

Optimum etiam eſt fouere occiput & ceruicem aqua vitæ calente.

Penotus ſequens linimentum mirè prædicat, ad conuulſionem breui tempore diſſoluendam.

℞. Ol.terebinth. ℥. ß.ol. caryophyll.gutt.vj.mucaginis bryoniæ q.ſ. ad conſiſtentiam linimenti.Miſce, inunge locum affectum cum radice ſui nerui.

Alij oleum ſeu ſpiritum ſalis cum oleo terebinthinæ ceræ, chamæmeli & ſimilium commixtum, membra conuulſa citò reſtituere aſſerunt.

Linimentum ſequens eximiæ eſt efficaciæ.

℞. Butyri rancidi, & laridi veteris, an.quart.i.bdellij, ammoniaci, an.℥.j.myrrhæ, caſtorei.an. ʒ.ij.flor. ſtœchad.& anthos, an.P. j. nucis moſchat. & garyophyl.an.ʒ.j.catum paruum exenteratum, excoriatum, & in fruſta diuiſum. His inferciatur anſer, & conſuatur, ac torreatur in veru. Primus qui ſtillabit ſuccus magis aqueus abiiciatur; ſecundus verò pinguior, colligatur in vaſe aqueo ſemipleno, eóque illiniantur partes conuulſæ & tota dorſi ſpina.

Interdum verò dolor ita intolerabilis ſentitur, vt ad eum priùs cura dirigenda ſit. Illi igitur conuenit ſequens linimentum.

℞. Olei violacei, lilior. & chamæmeli. an. ℥.j.ß. olei amygdalarum dulcium, maſtiches, & roſac.an.℥. Miſce inungatur pars affecta. Si potentiùs agendum ſit, paretur ſequens balneum.

℞. Rad. altheæ, & liliorum, an. ℔ ß. fol.maluæ, violariæ, origani, ſaluiæ. abſinthij, an. M.ij.ſem.lini & fœnugr.an.℔.j. Decoquantur pro balneo, in quo diù non immoretur æger, ſed dolore ſedato confeſtim egrediatur; ſufficiet autem partes conuulſas tantùm immergere.

Alij parant balneum ex oleo puro, & ſi æger ſit diues, in eo decoquunt vulpem vnam, aut alteram.

Dum hæc fiunt, cerebri expurgationi incumbendum eſt, apophlegmatiſmis & errhinis, ſuis capitibus deſcriptis.

Tum etiam eadem pars roboranda eſt opiatâ cephalicâ, aquâ apoplectica, theriacali, aut alia earumdem virium.

Rondeletius de aqua ſua hirundinum hæc habet, *Aqua ex hirundinibus & caſtoreo parata, exhibita conuulſionem à repletione ſubitâ ceſſare facit.* Eius deſcriptio eſt in cap. de epilepſia apud Authorem dictum.

CAPVT VII.

De Epilepſia.

EPilepſia eſt conuulſio totius corporis non perpetua, ſed interpolata, cum mentis & ſenſuum læſione.

Conuulſionis nomen hîc propriè, & ſtrictè non ſumitur pro vera conuulſione, ſed improprie, pro motu conuulſiuo. Sed conuulſionis nomen retinere voluimus, imitatione Galeni, qui eam paſſim conuulſionem appellat.

Hac autem definitione ex Gal.deſumpta. 3. *de loc. aff.cap.7.& lib.de diff. ſympt.cap.* 3. perfectam & integram Epilepſiam proponimus, in qua totum corpus conuellitur, & omnes ſenſus tum interni, tum externi abolentur. Dantur tamen imperfectæ Epilepſiæ, in quibus caput tantùm, vel brachium, vel tibia, & femur, vel dimidia corporis pars conuellitur. Datur etiam epilepſia, in qua integra mens remanet, ſenſus etiam exteriores vigent, nec non quarumdam partium motus voluntarius. Vidi Monialem, quæ in paroxyſmis Epilepticis contractiones varias patiebatur, nunc brachiorum, nunc crurum, nunc capitis, nunc trunci totius corporis; videbat tamen aſtantes & loquebatur; imò vero contra motum partium quæ conuellebantur, motu voluntario obtinebatur, ita vt motum inuoluntarium, quodammodò minueret; in paroxyſmo leniori interdum ſtabat, & in cubiculo ambulabat, ſed motu admodùm inordinato, ſaltando ſcilicet, & motus præpoſteros edendo inſtar hiſtrionum: quibus, reliquis Monialibus riſum concitabat & cum illis etiam ridebat, & pro arbitrio loquebatur.

Omnis motus conuulſiuus, vt ſuperiori capite dictum eſt, fit ab irritatione. Irritatio autem fit à materiæ quantitate, vel qualitate: quantitas materiæ morbificæ naturam grauans, eam irritat ad expulſionem eius quod ſibi moleſtum eſt. Vnde ſtabilitur Galeni doctrina, à quàm plurimis neotericis variè exagitata, qua ſancitum eſt ab obſtructione imperfecta ventriculorum cerebri Epilepſiam generari. Si enim humor obſtruens naturæ moleſtus eſt, quidni cerebrum inſurgere poterit ad illius excluſionem? De qualitate nulla eſt difficultas. Omnes enim in eo conſentiunt, facultatem expultricem ſingularium partium irritari ab acrimonia & praua quauis qualitate naturæ infenſa.

Cauſæ irritantes vel in ipſo cerebro continentur, & Epilepſiam idiopathicam efficiunt; vel aliunde ad cerebrum tranſmittuntur, & ſympathicam Epilepſiam generant.

Illa autem irritatio Epilepſiam facit, quandoquidem cerebrum, dum rem noxiam expellere conatur, ſeipſum concutit, & conſequenter neruos ſibi adnexos.

Triplex à Galeno conſtituitur Epilepſiæ differentia, & ab omnibus propemodùm authoribus recipitur. Prima, qua cerebrum afficitur, conſiſtente in ipſo affectu. Secunda, in qua cerebrum per ventriculi conſenſum afficitur. Tertia, cùm ab aliis corporis partibus ad cerebrum affectus tranſmittitur. Et propria etiam nomina, apud nonnullos ſortitæ ſunt illæ differentiæ. Prima enim tanquam præcipua generis nomine Epilepſia nominatur; ſecunda analepſia; tertia catalepſia. Verùm [pace Galeni, aliorúmque dixerim] ſuperflua eſt illa diuiſio, & fruſtrà ſeparatur Epilepſia a ventriculo genita, ab aliis quæ per aliarum partium ſympathiam oriuntur; cùm omnes vno ſympathicæ Epilepſiæ nomine comprehendi debeant. Neque ſa-

tisfacit

tisfacit dicere Epilepſiam à ventriculo ſeorſim enunciari, tanquam frequentiſſimam: ſiquidem ea quæ ex vteri aut lienis conſenſu oritur, non minùs frequens, aut certè frequentior eſſe conſueuit.

Diuidatur ergo Epilepſia in idiopathicam, & ſympathicam. Sympathica rursùm iuxta varias partes à quibus vapores acres, aut maligni ad cerebrum tranſmitti poſſunt. Nulla autem propemodùm pars in toto corpore reperitur, à qua malignus vapor ad cerebrum tranſmitti nequeat. Harum hiſtoriæ duæ proponuntur à Galeno *loco citato*. Vna de puero decimumtertium ætatis annum agente, in qua paroxyſmus à tibia initium capiebat, mox illinc rectà aſcendebat per femur, & ſuperpoſita ilia, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret, quòd cùm primùm tangeret, ipſe haudquaquam ſibi conſtabat. Altera eſt de adoleſcente, qui inuadentis paroxyſmi initio veluti frigidam auram aſcendere ſentiebat.

A ventriculo autem, inteſtinis, & materia verminoſa, tum etiam ab vtero, aliiſque partibus Epilepſiam plerumque generari notiſſimum eſt, & variorum authorum hiſtoriis confirmatur.

Conſtat igitur ex prædictis, quomodo defendi poſſit Galeni doctrina, ab imperfecta ventriculorum cerebri obſtructione idiopathicam Epilepſiam generari aſſerentis, quam tamen cauſam perpetuam eſſe defendere non poſſumus, vt Galenus innuere videtur, nullam aliam proponens; quin potiùs eam cæteris infrequentiorem eſſe confiteri cogimur.

Neque tamen argumenta aduerſùs Galenum propoſita vllo modo conuincunt, quorum præcipua hæc ſunt.

Primò enim inquit Fernelius, ſi Epilepſia ab humoris copia fieret, in ſopore ea maxime contingeret, in quo magna humoris copia reperitur. Reſpondeo, humorem à quo ſopor excitatur, eſſe in ſubſtantia cerebri, non in ventriculis, & ideò facultatem expultricem non irritare, quæ in ventriculis magis reſidet.

Secundò ex eodem Fernelio, cùm Epilepſia citò ſoluatur, deſineret in paralyſim, vt apoplexia excuſſo in neruos humore. Reſpondeo in apoplexia humores excuti ad partes viciniores propter debilitatem expultricis à copia humoris oppreſſæ. quæ cum liberior ſit in Epilepſia, ad vias naturales expurgationi dicatas humores amandat. Falſum tamen eſt quod aſſerit Fernelius, nunquam Epilepſiam deſinere in paralyſim; nos enim paralyſim Epilepſiæ ſuccedaneam vidimus. Et non rarò apoplectici in prima inuaſione conuulſionibus Epilepticis corripiuntur, nondum perfecta obſtructione ventriculorum cerebri. tum etiam multi Epileptici tandem apoplexia pereunt, quando dimidiata obſtructio in integram degenerat.

Tertiò, contra Galenum nonnulli ita argumentantur. Sicut completa vētriculorum obſtructio functiones penitùs tollit in apoplexia, ita incompleta eas tantùm imminueret, non deprauaret, neque motus illos conuulſiuos ederet, ſanis plerumque validiores. Reſpondeo naturam omnino oppreſſam ab integra obſtructione non excitari ad expulſionem; in dimidiata verò obſtructione ſatis habere virium, vt cerebrum commoueat, & exagitet ad expulſionem. Confirmatur doctrina exemplo catharri in pulmonem delabentis, qui ſi totum pulmonem repleat, ſummam ſpirādi difficultatem efficit ſine vlla tuſſi, vt in aſthmate contingit. Si verò minor fluentis humoris copia extiterit, pulmo irritatur ad expulſionem, vnde tuſſis excitatur.

Signa Epilepſiæ diagnoſtica in tres ordines diſtribuenda ſunt, quæ ſcilicet imminentem Epilepſiam ſignificant; quæ præſentem demonſtrant, & quæ illius differentias patefaciunt.

Imminentis Epilepſiæ ſigna dupliciter conſiderari poſſunt, vel prout primam morbi inuaſionem præſagiunt, vel prout imminentem paroxyſmum ſignificāt. Eadem autem ſigna vtrique indicio inſeruiunt, ſed multò certiùs in iis, qui ab Epilepſia actu poſſidentur, imminentem inſultum indicant. In iis enim qui nunquam hactenus morbo affecti ſunt, æquiuoca maiori ex parte ſunt huiuſmodi ſigna, & multos alios capitis affectus prænuntiare poſſunt; integra tamen eorum congeries aliquam certitudinem afferre poteſt.

Omnia igitur imminentis Epilepſiæ ſigna proponēda ſunt, hac præmiſſa admonitione, non omnia in omnibus Epilepticis concurrere, ſed nonnulla in his, alia in illis, pro varia cauſarum & corporum diſpoſitione. Vt autem ea debito ordine proponantur, fontes ſignorum percurrendi ſunt, qui ab actionibus animalibus, vitalibus & naturalibus, excrementis, qualitatibus immutatis, & propriis accidentibus ſcaturiunt.

Ratione functionum animalium, Epilepſiam minantur, animi & corporis inſueta conturbatio; capitis grauitas cephalalgia, vertigo, vigiliæ, aut plurimus ſomnus, à quo nullum leuamen emergit; inſomnia turbulenta, mentis torpor, vel anxietas, obliuio, mœſtitia, pauor, formido, ſegnities, artuum grauitas, ſaltus & tremores membrorum, ſenſuum hebetudines, obtutus defixus, ſcintillæ oculis obuerſantes, & interdùm nubeculæ, aut marmaryges. Aurium tinnitus, fœdi odoris perceptio, lingua inflexibilis, eiúſque inordinata motio, oſcitatio, ſternutatio.

Ratione functionum vitalium Epilepſiam minantur cum aliorum ſignorum concurſu. Iracundia, cordis palpitatio, pectoris conſtrictio, anhelitus mutatio.

Ratione functionum naturalium, Epilepſiæ prodromi ſunt, cibi faſtidium, aut appetitus immodicus nauſea moleſta cardiogmos, ſeu oris ventriculi morſus.

Ratione excretorum, Epilepſiam portendunt, ſaliuæ per os effluuium, vrinæ tenues & crudæ; pollutio nocturna frequentior.

Ratione qualitatis mutatæ, & propriorum accidentium, Epilepſiam portendunt faciei pallor, & præcordiorum inflatio.

Præſens Epilepſia etiam vulgo notiſſima eſt, ſi omnibus ſuis numeris abſoluta ſit; multas tamen habet differentias, quæ difficilem interdùm faciunt diagnoſim, vt ex ſequentibus videre eſt.

In paroxyſmo Epileptico integro & abſoluto, ſenſus omnes tum interni, tum externi intercipiuntur. Æger ſubitò in terram concidit, & totum corpus, aut partes tantùm nonnullæ variis motibus cócutiuntur; adeſt præterea oculorum prominentia, ſtridor dentium reſpiratio ſuffocatoria, velut in iis qui laqueo ſtrangulantur; ſemen, ſtercus & vrina inuoluntariè aliquando profunditur; & circa finem acceſſionis ſpuma per os & nares effluit: quæ non niſi in vehementi Epilepſia contingunt, & finita acceſſione rerum omnium quæ in paroxyſmo actæ ſunt; obliuio remanet.

Antiquorum nonnulli tres Epilepſiæ differentias faciunt; vnā quæ ſomno ſimilis altiſſimo videtur; aliā quæ variis motibus corpus exagitat; tertiam denique ex vtriuſque commixtione conflatam. Primam ſpeciē recentiores quidem admittere nolunt, dicentes, illam coma potiùs aut carum eſſe, quàm Epilepſiam, & non alia ratione diſtingui inter ſe hos duos affectus, quàm ex eo quòd in comate eſt ſomnus profundus ſine cōuulſione, conuulſio autem eſt ſignum pathognomonicum Epilepſiæ. Verùm aliter docet Auicenna; dicens ſæpe euenire Epilepſiam ſine ſpaſmo ſenſato, id eſt, nulla conuulſione apparente. Et docet experientia multos Epilepticos habere paroxyſmos comati perſimiles. Eſſe autem Epilepſiam, non coma, vel carum, ex eo tantùm cognoſcitur, quòd ſopor ille per interualla, & periodicè recurrit, cùm coma ſemel tantùm inuadat, neque periodico recurſui obnoxium ſit.

Idiopathica Epilepſia à ſympathica diſtinguitur, quòd in idiopathica multa apparent cerebri affecti indicia, mētis torpor, vel tarditas, memoriæ imminutio,

inſomnia turbulenta, ſenſuum hebetudo, corporis grauitas, & ſegnities, capitis dolor, aliaque; præterea æger venientem paroxyſmum non percipit, ſed ab eo incautus ſubitò opprimitur; tum paroxyſmus in coitu Solis, & Lunæ vt plurimùm contingit. Hanc diagnoſim confirmat bona partium inferiorum diatheſis, & nullum vitium in iis apparens.

Dextram verò, aut ſiniſtram capitis partem magis affici, & mali mineram continere ex eo dignoſcitur, quod viſio alterius oculi obtuſior eſt, vel auditus in altera aure hebetior, aut tinnitus eam afficit, & ſi partes dextræ, vel ſiniſtræ ad motum, aliaſque actiones ignauiores fuerint.

A quo verò humore præſertim Epilepſia generetur, ex ſignis pituitam aut bilem, aut melancholiam in toto corpore, & capite præſertim redundantem, indicantibus dignoſcere poterimus.

Sympathica verò Epilepſia inde dignoſcitur, quòd nulla appareant cerebri affecti ſigna; æger venientem paroxyſmum percipit, & interdum veluti auram quandam à partibus inferioribus ad cerebrum aſcendentem aut pars aliqua inferior peculiari quodam vitio labefactata eſt, aut tempore inuaſionis graui aliquo ſymptomate affecta.

Sic à ventriculo communicari Epilepſiæ cauſam oſtendunt, cibi faſtidium, difficilis inediæ tolerantia, nauſea, vomitus, ventriculi dolor, eroſio, compunctio, vel diſtenſio, vel etiam interdum cordis palpitatio, ventriculo cordi affectum communicante.

Ab hepate, vel liene malum oriri ſignificant, flatuum frequens & copioſa excretio, ventris inflatio, rugitus, & borborygmi, ructus acidus, præcordiorum moleſta coarctatio, eorumque dolor ad dorſum vſque interdum procedens. Quibus addere licet vitia peculiarem ventris inferioris partem obſidentia.

Ab vtero affectum procedere indicat hyſterica paſſio, conuulſionibus epilepticis implicita, tùm ſi menſium aut ſeminis retentio præceſſerit.

Si à parte aliqua externa Epilepſia oriunda ſit, aura quædam percipitur à parte illa eleuari, & minera morbi in ea deliteſcens, vellicat interdùm, aut titillat, quod imminentem paroxyſmum prænuntiat; & ſi pars illa conſtringatur vinculo, impeditur paroxyſmus.

Denique à lumbricis procedere affectum oſtendunt ſigna lumbricos indicantia, vt anhelitus, fœtor acidus, narium pruritus, ventris dolor, fæces cineritiæ, ſtridor dentium, ſopor, & ſimilia: tum præcipuè ſi lumbrici per aluum interdum excernantur.

Rariores verò cauſæ & extraordinariæ, vt abſceſſus, oſſis caries, vrinæ ſuppreſſio, anadrome, & ſimilia, ex propriis ſignis mutuari poterunt.

Quod ad prognoſim attinet, Epilepſia morbus eſt diuturnus, & contumaciſſimus, & in infantibus vt plurimùm lethalis.

Epilepſia hæreditaria incurabilis eſt; quæ verò è cauſis externis, & praua victus ratione ducit originem, curationem admittit.

Epilepſia ante pubertatem eueniẽs curabilis eſt; eadem verò poſt 25. annum curationem non admittit, ex Hipp. *Aph. 7. ſect. 5.* Siquidem in pubertate magna fit caloris natiui eclampſis, quæ cauſas morbificas diſcutere potenter valeat. Adde quod tunc temporis in fœminis menſtrua erumpere incipiunt, per quæ impuritates corporis expurgari ſolent. Licet autem poſt 25. annum incurabilis dicatur Epilepſia ab Hipp. hoc tamen non eſt perpetuæ veritatis: multos enim ætate prouectos ab hoc morbo liberatos fuiſſe plurimis obſeruationibus relatum eſt; quamuis tamen hoc rarò contingat, ſicque Aphoriſmum prædictum, vt plurimùm, & ferè ſemper verum eſſe ſtatuendum eſt.

Vehemens Epilepſia ſæpè in paroxyſmo ægrotantẽ abripit, & de medio tollit; vel enim in apoplexiam degenerat, vel propter prauitatem ſymptomatum, & violentam cerebri concuſſionem, tota illius œconomia euertitur, vt interdùm particulæ illius diſtringantur; & contigerit aliquando proceſſuum mamillarium particulas per nares exploſas fuiſſe.

Epilepſia à melancholico humore oriunda in melancholicam inſaniam nonnumquam degenerat; quando videlicet ille humor à ventriculis cerebri in ſubſtantiam eiuſdem tranſmittitur. Idem etenim humor dum cerebrum afficit, vt partem inſtrumentalem, ventriculos illius obſtruendo, aut tunicas eorũ diuellendo Epilepſiam efficit: dum verò ipſam cerebri ſubſtantiam, quæ functionum principum ſedes eſt, vt ſimilarẽ partem offendit, naturale ipſius temperamentum vitiando & animales ſpiritus corrumpendo, atq; obtenebrando, delirium melãcholicum inducit. Vnde apud Hipp. *6. epid. ſect. 8. textu* 40. melancholici plerumque fiunt epileptici, & epileptici fiunt melancholici. Degenerãt autem iſti affectus in ſe inuicẽ dupliciter, vel per materiæ morbificæ tranſpoſitionem ſede derelicta, & ſic vno exuriente alter deſinit; vel per materiæ propagationem, & tùm vterque affectus permanet.

Epilepſia pituitoſa in apoplexiam, vel paralyſim degenerat.

Quartana febris Epilepſiæ ſuperueniens, & diù perſeuerans, eam ſoluit, quandoquidem à calore febrili materia morbifica ſenſim abſumitur, ſi pituitoſa ſit; vel ſi melancholica fuerit, à parte affecta tranſmittitur in locum vbi minera morbi reſidet, vt nouis paroxyſmis materiam ſuppeditet.

Curatio Epilepſiæ duplex inſtituitur, alia in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum.

Ad paroxyſmi curationem rarò vocantur Medici, niſi ipſe interdùm longius protrahatur, quo in caſu conueniunt eadem remedia, quæ pro ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Præſertim verò aqua apoplectica, cinamomi, aqua vitæ, & aliæ multum ſpirituoſæ, ad paroxyſmi materiam diſcutiendam efficaciſſimæ.

Extra paroxyſmum curatio varianda eſt pro varietate cauſarum. Ac primũ Epilepſiæ idiopathicæ curatio proponenda eſt, quæ in totius corporis euacuatione, materiæ morbificæ diſcuſſione, prauæque illius qualitatis emendatione, & cerebri roboratione conſiſtit. Cùm autem materia peccans in idiopathica Epilepſia, vt plurimùm pituitoſa ſit, nos ad illius oppugnationem curationem vniuerſam dirigemus, tyrones alioqui admonentes, vt ſi humores biliosi, aut melancholici in vitio eſſe videantur, medicamenta illos præparantia & expurgantia ſubſtituantur. Specifica verò remedia à quacumque cauſa morbus oriatur, eadem perpetuò vſurpanda ſunt.

Ad integram ergo curationem ſequenti via procedendum eſt. Primò potio phlegmagoga erit propinanda, aut aliud medicamentum, ægrotantis naturæ accommodum, ex iis quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita, iniecto priùs clyſtere, ſi aluus non ſit libera.

Poſteà ſi plenitudinis notæ appareant, aut æger ſit ſanguineo temperamento præditus, phlebotomia erit celebranda: ſin minùs omittenda.

Mox cura vniuerſalis frigidæ intemperiei cerebri ſuprà propoſita ſigillatim celebranda erit, hoc obſeruando, vt decoctis apozematis, diætæ ſudorificæ, & ſyrupo magiſtrali, tum etiam maſticatoriis, & pulueribus cephalicis, addantur radix & ſemen pœoniæ, & viſcus quercinus quæ proprietate ſpecifica epilepſiam curare tota credidit antiquitas.

In diæta verò ex ſudorificis guaiacum præferatur; cuius vſu ſe multos epilepticos curaſſe refert Iachinus. Continuetur autem per triginta, vel quadraginta dies.

Singulis doſibus decocti ſudorifici aliquot guttæ ſpiritus vitrioli addantur, qui etiam ſpecificus creditur ad epilepſiam.

Notandum eſt purgantia vſualia, nimirùm pilulas, aut ſyrupum magiſtralem, in frequenti vſu habenda, nempè ſemel aut bis in ſeptimana, prout vires ægrotantis

tantis ferri poterunt ; & per plures menſes purgationes eſſe continuandas: imo ad fortiora interdùm purgantia eſſe tranſeundum, iuxta præceptum Maſſariæ, qui hinc fieri dicit, quòd epilepſia raro curetur, quod Medici ſemper in leuioribus hæreant.

Hac ratione Chymici purgantia mineralia vſurpare ſolét, quæ à remotiſſimis partibus humores attrahút, at non ſine periculo, præſertim ſi à peritiſſimo artifice præparata non fuerint. Si tamen in hoc caſu fœlix euentus ex huiuſmodi remediis aliquando contingat, ille in primis ſperandus eſt ex mercurio, per ſe, vel cum auro calcinato in furno arenæ, longo ignis regimine; probè cauendo, ne qua illius portio cruda adhuc & volatilis maneat, quæ ſummam vehementiam medicamento conciliaret, alioqui ſatis blande purganti, ſi cum pilulis cochiis, aut quod melius erit, cum extracto aliquo phlegmagogo, vel, panchymago, pondere gr. iv. vel v. vſurpetur.

Recens autem Epilepſia ſale vitrioli aliquando curatur; quemadmodùm refert Angelus Sala, ex hoc remedio, quarto quoque die exhibito, ſe epilepſiam tertiâ exhibitione curaſſe. Poſteriùs verò *curat.* 77. *cent.* 1. gloriatur ſe ſtibio calcinato ter exhibito puellam vndecim annorum ab epilepſia hæreditaria liberaſſe.

Syrupus de peto Quercet. maximam vim babet ad curandam epilepſiam. Sed non niſi à prudenti Medico vſurpandus, quia vehementiſſimum eſt medicamentum.

Loco opiatæ dicto loco propoſitæ, ſequens, magis huic affectui ſpecifica, erit ſubroganda.

℞. Conſeruæ flor. anthos, pœoniæ, bugloſſi, ana ʒ.ß. corticis citri ſacchato conditi ʒ.ij. pulu. viſci quercini, ſem. pœoniæ decreſcente lunâ collecti, & vngulæ alces, ana ʒ.ß. cranii humani non humati, ad albedinem calcinat. ʒ.i.ß. coral. præp. margarit. præp, & cornu cerui præp. ana ℈. iv. lapid. bezoad veri ℈. i. diamoſchi dulcis, diatriaſ nt. ana ℈.ii. theriac. vet. & confect. de hyacinth. ana ʒ j ſpiritus vitrioli gutt. xv. Cum ſyrupo conditurae corticis citri, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem auellanæ, ſuperbibendo aquæ cinam. parùm.

Sequens verò efficaciſſima eſt ad morbum radicitùs tollendum, poſt diligentem corporis purgationem.

℞. Conſeruæ flor. beronicæ, & toriſm, ana ℥.ij.ß. rad. eryngij conditæ. & mithridatij, ana ℥.j. pulu. ligni ſaſſafras ʒ.vj. caſtorei ʒ.iij. cranii humani non humat. vngulæ alces, ana ʒ.ii. rad. & ſem. pœoniæ, ſem. nigellæ, rutæ ſylueſtris, & rad. pyrethri, ana ʒ.i. oxymel. q.ſ. Fiat opiata, de qua capiat ʒ.ii. vel iii. Reliquas omnes efficaciâ ſuperat opiata Montagnanæ, cuius beneficio multi epileptici liberantur. Illius deſcriptio talis eſt.

℞. Rad. pœoniæ, maris, ſtœchados, coſti, an. ʒ. x. agarici ʒ. v pyrethri, carui, ſem. anethi, aſſæ fœtidæ, & ariſtol. rot. ana ʒ.ii.ß. ſucci ſcillæ & mellis electi. an. ℔. i. & ℥. ii. Scilla & mel ſimul coquantur lento igne vſque ad bonam conſiſtentiam; deinde ſuperadditis ſpeciebus fiat electuarium, de quo capiat æger ʒ.ii. vel iii. iiii. pro ætatis ratione, continuando per 20. aut 30. dies.

Poſt vſum emplaſtri epipaſtici, veſicatorium etiam ſincipiti erit admonendum, & cauterium poſteriori parti ceruicis.

At ſetaceum multò efficaciùs humores extrahit à cerebro. Refértque Fabricius Hildanus, ſe iuuenem quotidie Epilepſiâ laborantem, & cui fruſtrà alia remedia adhibita fuerant, & puellam 18. annorum, ab ipſa infantia epilepticam, ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

Si coniectura ſit, vapores ad cerebrum exhalantes à partibus inferioribus, affectum producere, vel fouere; vtiliſſimum erit cauſticum ſincipiti admouere, vitatis ſuturis: refert enim Carolus Piſo, duos Epilepticos hoc cauterio fuiſſe curatos. Tum etiam ſi à partibus inferioribus affectus producatur, aquæ acidulæ mirabiles ſæpè affectus producunt & morbum interdum radicitus tollunt, ſi priùs euacuationes vniuerſales, & venarum inferiorum ſectiones celebrentur.

Peculiariter verò ab vtero procedens Epilepſia curationem ſortitur, puluere granorum actes à Quercet. deſcripto in Pharmacop. reſtit. per triduum exhibito ad ʒ.i. cum aqua quadam hyſterica.

Si cætera non profuerint, extremum remedium erit ſinciput terebello perfodere, vitatis ſuturis, vt hoc veluti ſpiraculo aura maligna exhalare poſſit. Hoc remedio aliquando deſperatæ epilepſiæ curatæ ſunt; & ſine periculo celebrari poteſt, ſi periti Chirurgi manus adhibeatur.

Vtatur æger pro potu ordinario hydromelite, vel bocheto ex guaiaco, & rad. pæoniæ.

Sacculus de collo ſuſpenſus continuò geſtabitur, in ſequentem modum paratus.

℞. Rad. pæoniæ, viſci querc. ana ℥.i. vngulæ alces ʒ. ii. nucis moſch. caryophyll. macis, ana ʒ.ii. fol. rutæ & hyſſopi, ana ʒ.i.ß Puluerentur, & rubrâ ſindone excipiantur. Fiat ſacculus; deferat appenſum collo, ſæpè illum odorando.

Poſt vniuerſales euacuationes, inter aliorum remediorum vſum, ſpecificis præſertim morbus oppugnandus eſt, quorū infinitus ferè numerus reperitur apud Autores. Nos ex ſelectioribus nonnulla proponemus, præter opiatas ſuprà deſcriptas, quæ ad hunc morbum expugnandum non infimum locum obtinent.

Rondeletius maximè commendat aquam hirundinum, quam etiam ab eo mutuatus eſt. Quercetanus in Pharmacopœa. Non minoris eſt pretij aqua theriacalis cephalica, & ſyrupus antepilepticus, ab eodem Quercetano dicto loco deſcriptus.

Radix valerianæ ſylueſtris à Fabio Columna tantopere celebratur, vt ſemel, aut bis exhibitâ ab epilepſia liberare affirmet. Refertque ſe hanc multis amicis dono dediſſe, qui deindè diuino priùs numine & fautore glorificato, puluere huius radicis ſibi reſtitutam ſanitatem affirmarunt. Doſis autem eſt cochleare ſemis cum vino, aqua, lacte, aut quouis liquore appropriato, Pueris verò in minori doſi cum lacte datur.

Chymici valdè commendant mixturam ſpiritalem, quâ in epilepſia nullum medicamentum præſtantius exoptari poſſe aſſerunt. Illius autem compoſitio talis eſt.

℞. Spiritus vitrioli partem vnam, ſpiritus tartari partes tres, aquæ theriacalis camphoratæ partes quatuor. Miſceantur. & vitro benè clauſo, per tres, aut quatuor ſeptimanas digerantur. Doſis eſt ʒ. i. in conuenienti vehiculo.

Rulandus oleum ligni heraclei (quod corylinum eſſe affirmant Chymiatri,) in frequenti vſu habebat; & nonnullas hiſtorias refert in centuriis, eorum qui huius medicamenti vſu ab eo morbo liberati ſunt. Doſis autem eſt trium, vel quatuor guttarum, cum liquore idoneo, per quinque dies.

Huic nullo modo cedit, aut fortè multò præſtantius eſt oleum ſuccini albi, à perito artifice extractum, quod nullum empyreuma redolet, imò verò fragrantiſſimum expirat odorem. Doſis à ℈.ß. ad ℈.i.

Oleum buxi ad gutt. iiii. cum pari quantitate ſpiritus ſulphuris, & aquæ flor. tiliæ arboris ℥.iiß. per aliquot dies exhibitum, inſignis eſt efficaciæ, & à multis creditur verum ligni heraclei oleum; & per deſcenſum elicitur.

Crato cinnabarim natiuam epilepſiæ magnetem vocat, ex eáque talem puluerem parat.

℞. Cinnabaris natiuæ pellucidæ limatæ, & in tenuiſſimum puluerem tritæ ℥.ß. coralli rubri & margarit. præparat. ana ℈.ii. croci orientalis ℈.i. fol. auri n. xv. Terantur omnia ſubtiliſſimè ſuper lapidem. Doſis in ipſa acceſſione à granis vi. ad ℈ i. in aquis appropriatis.

At non minoris virtutis cēſetur à non paucis (hymiatris, cinnabaris antimonij, quæ poſt mercurii vitæ extractionem

extractionem elicitur. Si enim æquali pondere iungatur cum magiſteriis perlarum, corallorum, & cranij humani, ſpecificum eſſe aiunt in epilepſia etiam inueterata. Doſis à granis x. ad xv. in liquore idoneo.

Sympathicæ epilepſiæ curatio ad partem primariò affectam dirigenda eſt. Eáque remediis conuenientibus, è propriis capitibus deſumendis, euacuanda, & roboranda eſt, non omiſſis ſpecificis, & antepilepticis, quæ in omni epilepſia perpetuò vſurpanda ſunt. Attamē ſi à parte aliqua externa concitetur epilepſia, præter curationem vniuerſalem, ad eam peculiariter reſpiciendum eſt, & materia maligna in ea contenta educenda cucurbitulis ſcarificatis, veſicatoriis, & cauteriis admotis. Et ſi malum perſeueret, ſupra cauterium poſt eſcharæ caſum cucurbitula frequenter admoueatur: ac tandem vrgente neceſſitate, ad cauterium actuale confugiendum eſt. Si à cranij carie malum oriatur, trepano & vſtione illa auferenda eſt.

CAPVT VIII.

De Epilepſia puerorum.

QVia iſte morbus pueris familiaris eſt, in iiſque plerumque acutus & valdè periculoſus eſſe conſueuit, ideo peculiaris illius curatio hic ſeorſim ſubnectenda eſt, vtpotè ab adultiorum curatione valdè diuerſa.

Primò igitur ſuppoſitorio vel clyſtere aluus ſoluenda eſt.

Poſteà, & ferè eodem tempore, purgans medicamentum exhibendum ſatis validum pro ætatis robore, ita vt non dubitemus in puerulis vnius anni electuarium diacarthami ad ʒ.ij. exhibere, ſi fiat ex lacte corrupto.

℞. Hieræ picræ ℈. ß. vel ℈. j. pulu. de gutt. ℈. ß. Cum liquore ſpecifico, vel cum melle roſato fiant pilulæ dentur.

Cucurbitulæ ſcapulis & lumbis admoueantur, & cum ſcarificatione, ſi puer ſit grandior.

Veſicatorium applicetur poſteriori parti ceruicis.

Si purgatio non rectè præceſſerit, aut parùm profecerit, vomitus prouocandus eſt vitriolo albo præparato, vel etiam ſale vitrioli. Quod bis, ter, & quater exhiberi poterit, ſi affectus protrahatur. Puluis epilepticus, *de guttera* vulgò nominatus, frequenter exhibeatur cum lacte, iuſculo, & panatellis à ℈.ß. ad ℈.j.

Ille autem puluis de gutteta in vulgaribus Pharmacopœia deſcriptus non habetur, ſed in Monſpelienſibus officinis vulgò componitur ex traditiua deſcriptione, quæ talis eſt.

℞. Rad. pœoniæ, ſem. eiuſdem, dictamni albi, viſci querc. ana ℥.ß. ſem. attriplicia ʒ.ij cranij humani ʒ.iij. corall. rubr. præparati, hyacinthorum præpat. ana ʒ.j.ß. vngulæ alcea præpar. ℥.ß. moſchi ℈.j. fol. auri. ʒ.j. Miſce, fiat puluis.

Exhibeatur etiam aquæ alicuius antepilepticæ cochlear exiguum, vel earum defectu aquæ cinnam. vel imperialis: vel guttulæ aliquot mixturæ ſpiritalis cum liquore idonco.

Occipiti admoueatur emplaſtrum de ammoniaco, deraſo capillitio: fluxionem enim impedit à capite in ſpinam ruentem per partes exteriores.

Sinciput verò ſequenti puluere ſinapizetur.

℞. Nucis moſch. ʒ. ß. granor. pœoniæ ʒ.j.ß. flor. lauendulæ P.j ſuccini ℈.ij. Fiat puluis.

Vel roborans emplaſtrum applicetur, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptum.

Olei ſuccini guttæ ij. vel iij. cum pari quantitate ſpiritus vitrioli, in aqua betonicæ exhibitæ, puerulos à paroxyſmo epileptico ſtatim plerumque liberant. Idē oleum naribus illitum multùm confert. Loco olei ſuccini, oleum buxi per deſcenſum paratum vtiliter exhibetur; tum etiam aqua flor. tiliæ arboris; aqua betonicæ vtilior in hoc caſu cenſetur.

Fumus tabaci pueros ab inſultu epileptico liberat, ſi miniſter cum tubulo attractum in os pueri apertum frequenter inſufflauerit.

Spina dorſi, & membra quæ contrahuntur, inungantur ſequenti linimento.

℞. Ol. rutacei, lumbricorum, ana ℥.ij. ol. de caſtoreo ʒ.j. aquæ vitæ parùm. Fiat linimentum.

℞. Theriacæ ver. ʒ.j. confect. alkermes, & de hyacintho, ana ℈.j. aquarum betonicæ, ſaluiæ, maioranæ, & cinnam. ana ℥.ß. Miſce, foueantur nares, tempora, & aures.

Eiuſdem aquæ cochlear j. per os poterit exhiberi.

Maiori tamen efficaciâ inunguntur nares, tempora, & vertex capitis balſamo apoplectico, ad ſoporoſos affectus deſcripto.

Interim etiam os, & palatum, vrgente neceſſitate, eodem balſamo inungi poteſt.

Skenkius exotericorum experimentorum cent. 5. num. 85. ex Georgio Kuſnero hæc habet. *De epilepſia puerorum expertum medicamentum, detur de moſcho ſino ex mero ſubtili, bis vel ter in die parum, & ſic perfectè curantur.*

Dum hæc omnia fiunt, clyſteres ſemel, aut bis in die iniiciendi ſunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. ariſtol. rotundæ, polypodij quercini, ſem. carthami, ana ℥. ß. ſem. pœoniæ, cumini, ana ʒ. iij. flor. chamomil. & anthos, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. De colat. cape ℔. ß. hieræ picræ ʒ. iij. mellis anthoſati ℥.j. olei rutacei & liliorum, ana ʒ.iij. Fiat clyſter.

Inter ſpecifica duo ſunt maximè laudata, quæ ideò merentur ad experimentum reuocari.

Vnum eſt radix valerianæ ſylueſtris, ſuprà à Columna commendata: quam ipſe aſſerit in puluerem redactam, & cum lacte exhibitam, multos puerulos liberaſſe.

Alterum eſt fel catelli lactentis, quod ab Vntzero hiſce verbis prædicatur. *Sume catellum paruum nigrum adhuc ſugentem (pro fœmella verò epileptica ſume catellam) eùmque ſtrangula ac interfice. Ex interfecti, & per ſectionem aperti corpore extrahe totam cyſtim felleam vix ij. vel iij. guttas ſinceræ bilis in ſe habentem. Illum bilioſum ſuccum omnem puerulo, in paroxyſmo epileptico, cum pauxillo aqua flor. tiliæ propina, & miraculi inſtar videbis illum ab hoc morbo è veſtigio ſanari & curari.*

Si puer epilepticus adhuc lac ſugat, habenda eſt cura nutricis: illiuſque lac diligenter examinandum, ne vitio aliquo laboret. Victu nihilominus attenuante vtatur, & laudabili. Vino interdicatur, bibat aquam, vel hydromel, vel bochetum ſalſæparillæ.

Pueri denique nonnulli ita huic morbo obnoxij ſunt, vt ſemel curati, tamen ſoleant recidere. Imo verò in quibuſdam familiis omnes liberi hoc morbo ſolent interfici. Ideo tum iis qui nuper in lucem editi ſunt, tum qui à morbo conualuerunt, debetur prophylaxis.

Primò igitur recens natis, antequam lactari incipiant, detur pulueris de gutteta ℈.j. cum pauco lacte, eademque doſi ter repetatur intra duos dies.

Iiſdem verò poſt aliquot dies à partu, tum etiam iis qui ſemel epilepſiâ correpti ſunt, cauſticum occipitio inurere vtiliſſimum eſt. At multò vtilius cauterium actuale, quod apud noſtrates neutiquam vſurpatur, à vehementioribus remediis, aut terrorem aliquem incutientibus, abhorrentes. Rondoletius tamen huiuſmodi cauterium actuale Florentiæ ita vſitatum eſſe affirmat vt ipſæ mulieres illud, vt torrem ignium, plerumque applicare ſoleant. Idipſum teſtatur Aquapendens in operationibus

operationibus chirurgicis, & modum applicandi docet cap. proprio de exuſtione occipitij in infantibus & puerulis.

Purgetur puer bis in menſe.cum manna, ſyrupo roſaceo, aut de cichorio cum rhabarbaro.

Singulis interlunijs capiat doſim pulueris epileptici de guttetà dicti.

Paretur cucufa cerebrum roborans, & ſuffumigium pro tegumentis capitis, iuxta deſcriptiones in curatione frigidæ intemperiei cerebri propoſitas. Tum etiam poterit inſpergi capillis puluis ad curationem huius affectus ſuprà deſcriptus.

Nonnulli denique ad præſeruationem hoc remedium commendant.

℞. Spiritus vini ℔.iv. caſtorei ℥.j. rad. pæoniæ ℥. iij. Macerentur, & colentur. Colatura totum corpus infantuli abluatur calidiuſculè.

CAPVT IX.

De Vertigine.

VErtigo eſt falſa imaginatio, in qua omnia obiecta & caput ipſum rotari ac circumagi videntur, vt æger ſæpè in terram decidat, niſi propinquis adminiculis nitatur.

Obiici poteſt in vertigine non eſſe læſam imaginationem; quia ſi hoc eſſet, vertiginoſi putarent obiecta verè in gyrum verti, quemadmodum phrenitici, & melancholici verè putant illud eſſe quod imaginantur. Reſpondemus, in vertigine rationem manere integram, quæ cognoſcit imaginationis errorem; in phrenitide verò & melancholia rationem cum imaginatione affici.

Duæ illius proponuntur differentiæ. Vna vertigo ſimpliciter, *δῖνος* Græcis nominatur, in qua viſio illæſa permanet. Altera *σκότωμα*, ſeu *σκοτόδινος*, & tenebricoſa vertigo nominatur, in qua oculi ſimul obtenebrantur, iiſque veluti fumus, aut nubes quædam offertur.

In vtraque vertiginis ſpecie viſio aliquantulum læditur, quia ſpiritus qui ad oculos tendere rectà ſolent, per neruos viſorios tranſuerſim mouentur, vnde oculis illis non ita commodè fruitur. Sed in vertigine tenebricoſa vehementior eſt ſpirituum commotio, ita vt minùs ad oculos ferantur, vnde viſio obtenebratur.

Cauſa proxima vertiginis eſt circumuolutio ſpirituum, producta à materia vaporoſa, vel flatulenta, quæ in cerebri ventriculos, ac plexum choroïdem irruens ſpiritus animales exagitat, & in gyrum commouet, vnde ſpecies obiectorum per ſpiritus illos delatæ pari motu cientur; atque ita obiecta ipſa eodem motu cieri videntur.

Verùm hîc dubitare licet, cùm vertigo ſit ſymptoma actionis læſæ, & omnis actio læſa ab aliquo morbo immediatè dependeat, quomodo circumuolutio ſpirituũ poteſt eſſe cauſa proxima vertiginis, cùm illa ad nullum morbi genus referri valeat. Cui dubitationi reſpondendum eſt, circumuolutionem ſpirituum eſſe morbum in ſitu; tunc enim ſpiritus non ſeruant eum ſitum quem debent naturaliter obtinere, ſed perperam & præternaturaliter mouentur.

Hæc tamen reſponſio grauem patitur inſtantiam. Morbus enim eſt affectus veræ partis, ſpiritus autem non ſunt veræ partes. Reſpondemus, axioma illud verum eſſe vt plurimùm, non autẽ perpetuò. Et vt conſiſtere poſſit Galeni doctrina, qua ſancitum eſt, illud quod primò, & per ſe actionem lædit, eſſe verum morbum: dicendum eſt nomen partis latiùs paulò vſurpari debere, vt ea omnia comprehendat, quæ ad corporis conſtitutionem concurrunt; & quæcumque alicuius partis actionem lædunt, morbi nomine eſſe afficienda. Sic color flauus in oculo viſionem lædit immediatè, & ideò dicitur eſſe morbus in numero. Sic ſapor amarus in lingua, & ſonitus aurium ſunt morbi in numero excedente, quatenùs in iis partibus eſt aliquid præter illa, ex quibus naturaliter conſtituuntur, quod actionibus officit. Eodem modo circumuolutio ſpirituum in ventriculis cerebri eſt morbus in ſitu propter rationem dictam.

Vapores autem illi ex prauis humoribus eleuantur, non continenter & aſſiduò, ſed per circuitus & interualla, quoties à cauſa aliqua externa excitantur. Illi autem humores ſunt quicumque vapores, vel flatus emittere nati ſunt, ſanguis nimirùm, bilis, pituita, melancholia, & humor ſeroſus; cùm tam calidus, quàm frigidus vapor vertiginem excitare poſſit, vt docet Galen. *de loc. affect. cap.* 8. *& comment. Aphor.* 23. *ſect.* 3.

Humores illi praui vel continentur in cerebro, vel in partibus inferioribus; hinc duplex emergit vertiginis differentia, idiopathica ſcilicet, & ſympathica.

Humores aquei & pituitoſi in cerebro cumulati, flatus & vapores emittunt ad ventriculos eiuſdem, qui in iis rotantur; & vertiginem excitant. Atque adeò vertigo idiopathica plerumque eſt epilepſiæ, aut apoplexiæ prænuntia.

In partibus verò inferioribus, ventriculo præſertim, & liene humores contenti facilè ad cerebrum vapores tranſmittunt, qui ſi ventriculos & arterias ſubeant, vertiginem efficiunt.

Cauſæ externæ ſunt quæcumque humores ſubitò fundere & in vapores diſſoluere, vel flatibus illis, & ſpiritibus motũ inordinatum conciliare poſſunt. Inter illas recenſetur ab Hip. *Aphor.* 17. *ſect.* 2. auſtrina conſtitutio, & ſubita aëris mutatio. His addantur Solis ardor, cibi vaporoſi, & flatulenti, allium, ſinapi, raphanus, legumina, tum etiam ebrietas, ingluuies, exercitia immodica, & intempeſtiua, euacuatio ſolita ſuppreſſa, ira, balneum, inedia maximè in picrocholis, frequens ac diuturna corporis circumgyratio, diuturnus totarum, & rerum in circulum motarum intuitus, & aquarum præcipiti curſu labentium, proſpectus ex loco altiſſimo in profundum, caſus, ictus, & percuſſio capitis vehemens, fractura, vel depreſſio cranij cerebri compreſſionem inducens.

Diagnoſis huius affectus in genere nulla proponenda eſt, quandoquidem affectus per ſe ſatis patet. Attamen in ſpecie ſigna partem affectam, & morbi minetam continentem, tum etiam humorem peccantem indicantia proponenda ſunt.

Idiopathicam vertiginem ex cerebri affectione ortam oſtendunt capitis dolor, & grauitas & alicuius ſenſus oblæſio; vt viſus caligo, ſeu hebetudo; aurium tinnitus, & grauis auditus, olfactus, guſtúſque imminutio. Arteriarum capitis pulſatio, & aliarum partium incolumitas.

Materiam peccantem ſigna indicantia hæc ſunt. Pituitam exuberantem ſignificant ſenſuum interiorum, & exteriorum hebetudo, capitis grauitas, ad motum pigritiés, ſomnolentia, ſputio multa, inappetentia, ſitis carentia, vrina alba, & cruda, & reliqua pituitæ redundantis indicia.

Bilioſam verò materiam peccare oſtendunt vigiliæ, iracundia, actionum promptitudo, ſitis, oris amaror, pulſus celeritas, vrina tenuis & flaua & ſimilia.

Atrabilarium humorem ſignificant timor, mœſtitia, cogitationes turbulentæ, vigiliæ importunæ, inſomnia horrenda, ructus acidi, & ſimilia.

Sanguinem verò redundare oſtendunt, venarum tenſio & tumor, faciei rubor & calor, pulſatio temporum, capitis grauitas, ac tenſio, ſomni longiores, inſomnia rerum rubrarum, laſſitudo, pandiculatio, vrina rubra & craſſa, aliquando tenuis & perſpicua ex tranſlatione ſanguinis ad caput.

Vertigo

Vertigo ſympathica dignoſcitur ex abſentia ſymptomatum à capite manantium, & quod nullum vitium in cerebro appareat, potiùs quin aliqua pars inferior ſenſibilem noxam patiatur.

A ventriculo procedere vertiginem oſtendunt, inappetentia, nauſea, ructus acidi, vel nidoroſi, dolor ventriculi aut inflatio.

Iecoris, lienis, aut vteri conſenſu fieri vertiginem oſtendunt eadem ſigna, quæ pro Epilepſia ſympathica, ab iiſdem partibus oriunda, ſuperiore capite fuere propoſita.

Prognoſis huius morbi in hunc modum inſtituenda eſt.

Vertigo recens, & rarò inuadens, quæ non niſi à cauſis externis excitatur, lenior eſt ac curatu facilior: contrà verò quæ grauior eſt, frequentior, & antiqua, in Epilepſiam, aut in apoplexiam plerumque degenerat.

Vertigo in ſenibus magis periculoſa, quia ipſorum cerebrum frigidius ac debilius eſt, pituita verò abundans.

Vertigo in qua non ſolùm res externæ, ſed etiam caput, & totum corpus circumagi videntur, & quæ cum viſus læſione accidit periculoſior, maiorem enim cauſæ vehementiam ſignificat. Et ſi æger in terram concidat, imminentem Epilepſiam aut apoplexiam prænunciat.

Vertigo à calidis humoribus oriunda citiùs ſoluitur quàm quæ à frigidis, quia humores calidi faciliùs diſcutiuntur.

Curatio vertiginis cum epilepſiæ curatione multùm conuenit, cùm ab iiſdẽ propemodùm cauſis vterque affectus oriatur, vnde fit vt vertigo ſæpè in epilepſiam degeneret. Attamen cùm vertigo ſit lenior affectus, non tanto indiget remediorum apparatu, vt Epilepſia; ſed ea ſufficient quæ nos hîc ſummatim indicabimus, quæque hic morbus peculiariter deſideret, breuiter exponemus.

Primò itaque ſi ſanguis in toto corpore, vel in capite abundet, phlebotomia celebranda eſt, & ſanguis per interualla educendus, clyſtere præmiſſo aliquantùm acriori.

Deinde purgatio ſolemnis inſtituatur apozemate propoſito in curatione frigidæ intemperiei cerebri.

Poſteà ad particulares cerebri euacuationes veniendum eſt per errhina; ſternutatoria, & apophlegmatiſmos dicto loco propoſitos.

Cucurbitulæ tum ſiccæ, tum ſcarificatæ, frictiones partium extremarum, & apertio hæmorrhoidum celebrentur reuulſionis gratiâ.

Veſicatoria & cauteria ad deriuationem applicentur; tandémque adhibenda, quæ cerebrum roborant, vapores & humores diſcutiunt, tam interna, quàm externa, vt opiata, puluis, & cucufa, ſecundùm formulas loco dicto deſcriptas.

Neque omittatur puluis digeſtiuus, quia ventriculi imbecillitas ad huius morbi generationem ſæpiſſimè concurrit.

Ac denique vſurpanda ea remedia, quæ proprietate ſpecificâ vertiginem curare æſtimantur; qualia ſunt ea, quæ pro epilepſia curanda fuerunt propoſita, nimirùm aquæ antepilepticæ, balſamum pro inunctione narium, temporum, & verticis capitis, oleum ſuccini, puluis ex cinnabari & alia permulta.

Laudatur etiam à Quercetano in Pharmacopœa *cap.* 10. remedium ex ſtercore pauonis, cuius præparationem, & vtendi modum apud Authorem videre eſt.

Si morbus pertinaciter obſiſtat remediis propoſitis, ad diætam ex guaiaco veniendum eſt.

Conſerua florum calendulæ à nonnullis, tanquam ſpecificum vertiginis maximè commendatur.

Cauterium ſincipiti admotum maximè laudatur à Zacuto Luſitano *lib.* 1. *Praxis admiranda, obſ.* 28. his verbis. *Vir quidam tenebricoſa vertigine adeò vexabatur vt illi cerebrum ferè continuò in gyrum ageretur; cúmque plura expertus eſſet auxilia, & de futura apoplexia timor eſſet nullo alio præſidio (præter vacuationes vniuerſales, & particulares celebratáſque in variis partibus fontanellas, ſetonémque nuchæ affixum) quàm cauterio bregmati impoſito, potuit perſanari. Quo ſolo plurimos cerebri morbis exitialibus correptos præter Medicorum votum, ad ſanitatem, vlceribus diù fluidis permanentibus perduxi.*

CAPVT X.

De Tremore.

TRemor Græcis τρόμος dictus, eſt motus voluntarius deprauatus, quo membrum viciſſim eleuatur, & deprimitur, ex mutua facultatis, & grauitatis membri contentione.

Dicitur motus deprauatus à Gal. *x. de ſympt. cauſ. c.* 1. idémque repetit *lib. de ſympt. different. c.* 3. ſibi tamen videtur contradicere dum *lib. de tremore, cap.* 4. tremorem recenſet inter motus diminutos. Verum conciliari poteſt illa contradictio, dicendo motũ dupliciter cõſiderari poſſe, vel ſecũdum ſeipſum, vel ratione facultatis. Si conſideretur ſecundum ſeipſum eſt deprauatus, quia non fit eo pacto quo deberet. Si ſecundum facultatem eſt motus diminutus, quia fit à facultate debili quæ ſatis fortes motus edere non poteſt.

Inſtabit aliquis à facultate debili ſemper imminutam actionem fieri, non autem deprauatam. Reſpondeo id verum eſſe ſi tota actio à ſola facultate dependeat. Sed tremor fit partim à facultate, partim à grauitate partis, ideò eſt motus deprauatus.

Facultas motrix membrum attollere, & in eo ſitu continere nititur; grauitas verò membri illud deorsùm deprimit, vnde motus ille tremulus contingit.

Cauſa proxima tremoris eſt imbecillitas facultatis motricis, ſeu potius inſtrumenti proximi illius, nempè ſpiritus animalis, qui non ſufficit ad motum voluntarium perfectè exercendum.

Debiliores fiunt ſpiritus, vel ob vitium proprium ipſorum, vel ob neruorum defectum, qui ſunt canales per quos illi deferuntur, & actiones ſuas exercent.

In ſpiritibus vitium reſidet, vel quando ſufficienti copia non generantur, vel geniti diſſipantur.

Non generantur in ſufficienti copia, vel ob frigidam cerebri intemperiem, vt ſenibus plerumque contingit, vel ob inopiam vitalium ſpirituum, qui ſunt materia animalium.

Diſſipantur verò ſpiritus à multis cauſis externis, vt immodicis euacuationibus, venere immoderata & intempeſtiua, dolore magno, & diuturno, ieiunio, mœrore, & morbis vehementioribus diuturnis.

Neruorum defectu vitiantur ſpiritus, ac debiliores fiunt, cum illi vel frigida intemperie laborant, vel maligna quadam qualitate inficiuntur, vel obſtruuntur, vel comprimuntur.

Frigida intemperie afficiuntur ab aëre valdè frigido, vſu alimentorum frigidorum & largo frigidæ potu, natatione frequenti in aqua frigida, & aliis huiuſmodi.

Maligna qualitate afficiuntur ab vſu opij, hyoſciami, papaueris, vel ab hydrargyri vapore, vt in aurifabris contingit, vel lue venerea affectis, qui per cinnabari ſuffitum curati ſunt. Sic in febribus malignis tremores ab eadem cauſa ſæpè contingunt; qui tamen ad motus conuulſiuos potiùs referendi, & ab irritatione partium neruoſarum frequenter oriuntur.

Obſtruuntur non totaliter, vt in paralyſi, ſed multò leuiùs, ab eadem tamen cauſa, humore nempè pituitoſo neruos leuiter irrigente, qui à crapula, vinolentia, aliíſque cauſis produci ſolet.

Denique

Denique à neruorum compreſſione poteſt interdùm fieri tremor, quando humores excrementitij in toto ambitu redundantes neruos comprimunt, & liberum ſpirituum animalium influxum impediunt.

Hercules Saxonia præter cauſas propoſitas, à Galeno mutuatas, alium tremorem agnoſcit, à flatibus excitatum, & Cardanus alium qui à vellicatione partium neruoſarum fiat. Verùm in eo decipiuntur, quòd motus ab illis cauſis oriundi ad palpitationem, aut motum conuulſiuum referri debeant.

Diagnoſis huius affectus nulla alia neceſſaria eſt, ſiquidem tremor per ſeipſum patet. Cauſæ verò illum producentes ex propriis ſignis dignoſcendæ ſunt; tum cauſæ externæ quæ præceſſerunt diligenter inueſtigandæ.

Quod ad prognoſim attinet; tremor per ſe periculoſus non eſt, ſed inclinante ætate adueniens, ad mortem vſque ægrum comitatur. Per accidens tamen lethalis eſſe poteſt, quatenùs paralyſim aut apoplexiam ſæpè præcedere ſolet.

Curatio tremoris eadem inſtituenda eſt quæ pro paralyſis curatione fuit propoſita, vt eam hic fruſtra repetere non opus ſit.

CAPVT XI.

De Phrenitide.

PHrenitis eſt inflammatio cerebri, & membranarũ eius cum delirio perpetuo, & febre acuta cõtinua. Inflammationis nomine verum tumorem intelligimus, qui vulgò ſyſtrophica inflammatio nominatur, ex ſanguine extrauaſato, & in partis ſubſtantiam effuſo, oriunda. Ille autem ſanguis calidus, atque bilioſus eſt & in cerebri membranis, ipſáque ſubſtantia eryſipelas exquiſitum, vel eryſipelas phlegmonodes, vel phlegmonem eryſipelatodem inducit.

Per delirium autem ratiocinationis errorem præcipuè intelligimus; nam imaginationis ſolius errorem ſine vitio ratiocinatricis in phrenitide cõtingere non poſſe cenſemus, quidquid alij ſentiant Galeni authoritate perſuaſi, qui *lib. de ſympt. different. cap. 3.* exemplũ proponit Theophili Medici, qui tibicines quoſdã angulum domus vbi decumbebat, occupaſſe, aſſiduéque ſonare putabat, atque illos ſe tueri rebatur partim ſtãtes, partim verò ſedentes, & continuò exclamabat vt foras iniicerentur. In eóque dicit Galenus imaginationem fuiſſe læſam, illæſa ratiocinatione. Primò enim dicere poſſemus, Theophilum illum phrenitide non fuiſſe affectum, Galenus enim hunc morbum ipſi non aſcribit, cuius verba hæc ſunt, de delirio verba faciens, *quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit*; ſed eum potiùs melancholia morbo affectum fuiſſe: quandoquidem melancholici non rarò errant tantùm circa vnum obiectum, & in reliquis conſtant & benè habent. Sic de Theophilo dicit Galenus, quod in reliquis illi prudentia ſupererat, & diſputandi, & præſentes exactè noſcendi. Verum vlteriùs dicimus in Theophilo non ſolum imaginationem ſed etiam ratiocinationem fuiſſe læſam. Quia verò putabat tibicines adeſſe, eóſque eiici cupiebat. Nam quando ſola imaginatio læditur, ratio illæſa illum imaginationis errorem agnoſcit, vt in vertigine contingit, in qua ægris videntur omnia circumuolui. Attamen ratio agnoſcit, non reuera ita fieri, ſed in eo imaginationem errare.

Neque tamen recipienda eſt in hoc caſu Euſtachij Rudij ſententia, qui ſtatuit nunquam fieri poſſe, vt imaginatio lædatur, ratiocinatione illæſa; Quia ratiocinatio circa phantaſma operatur ab imaginatione recepta. Atque adeò ſi ratiocinationi abſurda phantaſmata offerantur, neceſſe eſſe putat, vt intellectus praua illa phantaſmata ſpeculando, prauè quoque, & abſurdè ſpeculetur. Et hinc colligit Euſtachius Rudius, in vertigine non eſſe imaginationem deprauatam, ſed merã fieri & ſimplicem viſionis hallucinationem. Dicimus enim intellectum de vno ad aliud diſcurrere, & circa ſpecies memoria retentas etiam occupari. Atque adeò licèt phantaſia aliquid abſurdi menti offerat, attamen ſi ſpecies anteà perceptæ in memoria adhuc retineantur, & rationi offerantur, ideò errorem illum phantaſiæ cognoſcere & corrigere poteſt: ſi nẽpè iudicet abſurda illa phantaſmata, quæ illi ab imaginatione deprauata offeruntur, neque loco, neque tempori, neque aliis circumſtantiis, quæ adhuc in memoria habentur, & vera eſſe ſcit, conuenire. Sic in vertigine ratio ſe benè habens rerum omnium externarum, quæ viſui offeruntur vt parietum, laquearium, & pauimentorum circumuolutionem impoſſibilem eſſe iudicat, atque adeò falsò imaginationi repræſentari. Sic Philoſophus ille, qui à cane rabido demorſus fuerat, dum illi imaginatio lædi incipiebat, balneũ ingreſſurus, falſam canis imaginem in balneo percipiebat, quem tamen imaginationis errorem ratio adhuc integra redarguens, hæc illi verba ſuppeditauit, *quid cani cum balneo?* Et ſtatim in balneum ſe coniecit, cuius ope à morbi imminentis, nempe hydrophobiæ periculo liberatus eſt.

Phrenitidis ſpecies duæ ſunt præcipuæ. Vera nempè & legitima, quæ propoſita definitione exprimitur. Alia non vera, & ſpuria, quæ paraphrenitis appellatur. Vera phrenitis alia eſt in diſpoſitione, quæ frequentiſſima eſt; alia verò in habitu, quæ hectica nominatur, in qua bilioſi humores altiùs in cerebro figuntur & plures illius partes occupant, ac tincturæ inſtar adhærent. Paraphrenitis verò fit dum calida intemperies cerebro communicatur, vel à toto corpore vt in febribus ardentibus contingit; vel ex cuiuſdam partis inflammatione, ventriculi. v.g. hepatis pulmonis, & potiſſimùm diaphragmatis, quod inflammatione affectum delirium veræ phrenitidis æmulum, ſcilicet perpetuum excitare ſolet. Quod fit ex magno conſenſu qui inter cerebrum & diaphragma intercedit, propter neruos inſignes qui ad illud feruntur, & ex motu perpetuo diaphragmatis cuius ratione perpetuos vapores ad cerebrum tranſmittit.

Cauſa veræ phrenitidis eſt ſanguis bilioſus, cui etiam bilis excrementitia vt plurimùm admixta eſt; & pro variis illius gradibus, maiori ſcilicet, vel minori feruore, aut aduſtione grauiorem aut leniorem phrenitidem producit; ſic bilis pallida omnium mitiſſimam, aduſta verò ferinam excitat phrenitidem.

Vt verò fiat inflammatio cerebri, & membranarum, oportet ſanguinem illum bilioſum extrauaſari, & in dictarum partium ſubſtantiam effundi, quod duobus præcipuè modis fieri conſueuit, vel cerebro primariò affecto, vel ſecundariò.

Primariò afficitur cerebrum, quando immediatè à cauſa aliqua externa incaleſcit, vt radiis ſolaribus, meri potu, irâ & ſimilibus, vt ſanguis in venis cerebri commotus extra vaſa feratur; quod etiam à vulnere, percuſſione, contuſione capitis fieri poteſt. Et phrenitis hoc modo genita primaria phrenitis dici poteſt.

Secundaria verò phrenitis illa eſt, quæ febribus ardentibus, vel malignis ſuccedit, quando humoris morbifici portio ad cerebrum detruditur.

Fit enim plerumque in huiuſmodi febribus, vt natura à cauſæ morbificæ malitia perturbata, illius portionem ad viſcus aliquod deponat: vnde videmus pleuritides, peripneumonias, anginas, hepatides, aliarúmque partium inflammationes illis febribus ſuperuenire. Ita ſi humores illi ad cerebrum tranſmittantur, veram phrenitidem efficiunt; & tunc febris delirium præcedit: in primariis verò delirium ab initio cum febre apparet.

Signa phrenitidem imminentem indicantia ſunt, vigiliæ, ſomni turbulenti, ſermo immodicus, vrina pri-

mùm craſſa, mox tenuis, & diaphana; calor capitis. Hæc enim indicant materiam calidam ad caput ferri. Oculi immutantur, quia læſo cerebro ſpiritu animali deſtituuntur. Dolor circa occiput perſentitur, quia venæ iugulares ad eam partem feruntur, & ſanguinem biliosum refundunt.

Præſentem verò phrenitidem indicant, delirium aſſiduum, quia cerebrum indeſinenter afficitur: vigiliæ turbulentæ, ab intemperie calida cerebri productæ; reſpiratio magna & rara quia phrenitici reſpirare obliuiſcuntur. Cùm enim per obliuionem, aut maximam mentis occupationē ab infinitis phantaſmatis, quæ in imaginatione delira repræſentatur, & ſpiritus animales auocant, rara fiat reſpiratio, magnitudine raritas compenſatur. In phrenitide etiam ſitis nulla eſt; aut ſaltem perexigua, quamuis præſentes ſint inteuſæ ſitis cauſæ, quia mens ægrotat, & quia animales ſpiritus ob læſum cerebrum non mittunt radios ſufficiētes ad os ventriculi ſuperius, ad quod ſitis pertinet. Pulſus paruus eſt, quia cor compatitur: durus, ob membranam inflammatam; celer & frequens, propter magnam neceſſitatem; nonnihil vndoſus, quia cerebrum afficitur. Febris etiam eſt continua, quia inflammatio cerebri neceſſariò febrem accerſit. Lingua denique aſpera, & admodum nigra, vel citrina, propter vapores bilioſos illius humiditatem abſumentes.

Hectica phrenitis ex eo dignoſcitur, iuxta Hippocr. præceptum 1. *prorrhet. text.* 33. quod in ea delirium ſit mite, & obſcurum, ægri non loquantur, & quieti maneant, atque dormire videantur.

Phrenitis vera à paraphrenitide diſtinguitur, ex eo quod affectus qui hanc producit, multò citius manifeſtatur, quàm delirium, & eo ingraueſcente, vel mitteſcente delirium intenditur, vel minuitur; imò per vices intermittit, & non eſt continuum. At verò paraphrenitis ex ſepti tranſuerſi inflammatione orta, in qua delirium eſt continuum, aliis ſignis diſtinguitur. Quod nimirùm in vera phrenitide reſpiratio eſt magna & rara; in iſta verò parua & frequens. Parua quidem, propterea quod diaphragma inflammatione obſeſſum, non poteſt facilè extendi & dilatari; frequens verò propter neceſſitatem, vt frequentiâ paruitas compenſetur. Deinde in vera phrenitide vox eſt grauis, & in ea ægrotantes admodum vociferantur; in hac verò vox acuta, quia reſpirationis organum eſt impeditum. Ac denique in ſepti tranſuerſi inflammatione hypochondria ſunt ſurſum reuulſa, ſecundùm Hippocr. *in Coacis*. Et ratio eſt, quia diaphragma inferiori parte tegitur membrana, à peritonæo mutuata, atque ita dum inflammatur, peritonæum tetrahit, & cum peritonæo hypochondria.

Cauſarum denique ſigna ex humoris in toto corpore prædominio, tum etiam ex modo delirij mutuari poterunt. Pallida etiam bilis phrenitidem efficit mitiorem, flaua ferociorem, adoſta ferociſſimam. Sanguis verò bilioſus, omnium mitiſſimam & cum riſu coniunctam.

Prognoſis huius affectus, vt plurimùm lethalis eſt; pauci enim euadunt, quia pars nobilis grauiſſimè afficitur.

Maximam tamen ſolutionis ſpem præbent delirium cum riſu, omnium ſymptomatum vehementia minor, virium conſtantia, tum ſi poſt ſummum morbi vigorem inſignis aliqua euacuatio contingat, per ſudores, & hæmorrhagiam, aut alui fluxum.

Lethalem verò affectum oſtendunt, lingua & manus tremulæ, ſtridor dentium, conuulſio, rigor in principio morbi apparens, & quando ægri floccos & ſarcinas colligunt, & feſtucas carpunt. Eiuſdem efficaciæ ſunt ad prognoſim lethalem efficiendam, ſtilla ſanguinis nigri è naribus emanans, albæ deiectiones, vrinæ albæ & pellucidæ. Hæc enim omnia ſignificant magnam cerebri oppreſſionem, vel bilis à toto corpore in partem affectam tranſlationem.

Ad huius affectus curationem ſanguis ad caput affluens euacuandus, reuellendus, deriuandus, repellendus, intercipiendus; qui iam affluxit euacuandus, & diſcutiendus eſt. Partis intemperies corrigenda, robur illius & totius corporis conſeruandum.

Hæc omnia præſtari poterunt ſequentibus remediis.

Ante omnia mox ab initio & quacunque diei horâ, quia morbus eſt acutiſſimus, venæ ſectio inſtituenda eſt, præmiſſo clyſtere, ex cephalica: vel ſi magna adſit ſanguinis copia, ex baſilica, vel mediam primùm, & poſt aliquot horas ex cephalica.

Si ex menſium, vel lochiorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione malum oriatur, ſaphena in pede aperienda. Poſteà ad cephalicam veniēdum, vt quod in capite receptum eſt, vel proximè in id mouetur, educi valeat.

Vnica phlebotomia ad huius affectus curationem vt plurimùm non ſufficit, ſed bis, ter & ampliùs in principio vel augmento morbi, pro humoris copia & conditione, ægrotantis ætate, temperie & viribus, repetenda.

Si febre continuâ laboranti phrenitis ſuperuenerit, (vt non rarò fit in earum febriū augmento vel ſtatu, naturam errantem, & materiæ morbificæ malignitate perturbatam, bilioſos humores ad caput tranſmittere,) licèt anteà ratione febris ſanguis detractus fuerit, repetenda eſt venæ ſectio. Sed quia vires à febre, & prægreſſa euacuatione debilitatæ ſunt, parciùs ſanguis detrahendus eſt. Ideò tunc temporis vena cephalica aperiatur, vel ſi vires id non ferant, ſaphena in alterutro pede vel vtroque, cuius venæ in talibus morbis apertio plurimùm vtilitatis affert. Neque minoris tamen eſt efficaciæ hæmorrhoidum apertio per hirudines.

In omni autem venæ ſectione, quæ præſente delirio fit, hoc obſeruandum, vt foramen non amplum fiat. Sic enim vulnus citò coaleſcit; quod etiam accuratè obligandum eſt, ne ab ægro diſſoluatur. Tum ad promptiorem coalitum vtile erit emplaſtrum ex aloë, albumine oui, & pilis leporinis paratum applicare.

Poſt venæ ſectionem prouocetur ſomnus. Nam ſi à ſanguine euacuato procedant vigiliæ, de nouo accenſis humoribus æger ferocior euadit. Conciliatur verò ſomnus tum repellentibus remediis ſincipiti admotis, tum etiam refrigerantibus, & hypnoticis, quorum ſeriem infrà proponemus.

Cùm venæ ſectioni non eſt locus; cucurbitulæ cum ſcarificatione profunda applicentur, primò partibus inferioribus, poſteà ſuperioribus. Tum etiam cucurbitulæ non ſcarificatæ cruribus & aliis partibus applicentur.

Frictiones in iiſdem partibus, & ligaturæ in tibiis celebrentur reuulſionis gratiâ. Veſicatoria etiam ſcapulis & brachiis vtiliter admoueri poterunt.

Clyſteres ſingulis diebus iniiciantur, ex refrigerantibus & humectantibus parati: his enim humorum acrimonia temperatur, eorúmque motus ad inferiora promouetur. Eorum autem formula talis eſſe poterit.

℞. Radicum althææ ℥.i. foliorum maluæ, violarum, lactucæ, parietariæ, betæ, an. M.i. florum nymphææ & ſummit. anethi, an. P.i. prunorum par. vi. Coquantur in aqua hord. In colaturæ ℔. i. diſſolue caſſiæ recenter extractæ, & diapru. ſimp. an. ʒ. vi. ſacchari rubri ℥.i. Fiat clyſter.

Huiuſmodi clyſteribus ne miſceantur olea, quia facilè inflammantur.

Purgatio in phrenitide primaria, quæ ſcilicet alteri morbo non ſuccedit, nullo modo conuenit. In ea verò, quæ febri continuæ, ſuperuenit, aliquando confert. Si nimirùm magna ſit cacochymia, & phrenitis incipiens: tunc enim materia eſt errabunda, & pro turgente habetur, atque adeò ex conſilio Hip. *Aphor. ſect.* 22. 1. per initia ſtatim euacuanda eſt.

Purgati,

Purgatio autem debet inſtitui ex decocto refrigerã-te,cum purgantibus benignioribus, vt ſennâ, rhab. caſſiâ.thamarindis,catholicone & ſyrupo roſaceo.

Statim verò poſt venæ ſectionem ad repellentia veniendum eſt, quæ humorum aſcenſum impediunt, capútque refrigerant. In hunc finem oxyrrhodina vſurpantur,quæ ex oleo roſaceo,& aceto ab antiquis componebãtur.Recentiores verò aquas ſtillatitias & ſuccos herbarum adiiciunt;& magis vel minùs refrigerantia ac repellentia fiunt, prout magis vel minùs fluxio & inflammatio vrget,cui rei diligenter attendendum eſt. Ideòplures eorum formulas hic deſcribemus, vt caſibus particularibus aptiores eligi poſſint.

℞. Ol. roſac. ℥. iii. aceti roſac. ℥. i. aquæ roſat. & plantaginis;ana. ℥. ii. Admoueantur ſincipiti raſo, & temporibus cum pannis quadruplicatis. Vel

℞. Aquæ roſar.℥.iiii.olei roſac.℥.ii.aceti roſac. ℥.ß. albumina ouorum n.ii. Conquaſſata miſceantur. Vel

℞. Ol.violar.roſar.nymphææ,an.℥.ß. aquæ roſar. lactucæ.ſemperuiui,ana ℥.ii.aceti ℥.ß.Miſce. Vel

℞.Succi lactucæ,portulacæ, ſolani, vmbilici Venet. ana ℥.ii.ol.roſac.℥.iii.aceti roſac. ß.℥ Miſce.Vel

℞. Ol. roſac.omphac.℥.i. ß. vnguenti popul. recentis, (nam vetus calefacit)℥.i.aceti roſac.℥.ß. albumen oui n.i.Agitentur omnia ſimul, excipiantur ſtupis canabinis,& applicentur.

Lac mulieris quæ puellam peperit,cum ſucco lactucæ, & oleo roſaceo ſubactum, inſtar oxyrrhodini admotum,mire delirium ſedat.

Circa huiuſmodi refrigerantia hoc obſeruandum, vt cautè,& cum iudicio vſurpentur,cùm cerebrum ſuapte natura frigidum ſit,& membrum princeps: ac metus ſit, ne diuturniori horum remediorum vſu æger in contrarium affectum, ſcilicet comatoſum, inducatur; præſertim ſi ſenex fuerit, aut admodùm debilis. Ac licet nunc longiori, nunc breuiori tempore eorum vſus continuandus ſit, tamen circiter ad dies tres poteſt extendi.

Vt verò iſta medicamenta non facilè diffluant, ſicque oculos & faciem aliaſque partes inquinent,corona ex panno lineo,vel lana conuoluta anteriori capitis parti imponatur;vt caput circumdet parte anteriore, in media fronte, lateribus, ſupra aures. Parte poſteriore, versùs occiput,& in medio coronæ remedia applicentur.Iſta verò remedia,iuxta Gal.præceptum 2. *de compoſ. med.cap.* 2.hyeme actu calida,vel tepida, æſtate frigida applicanda ſunt. In ſene tamen aut debili melius eſt actu frigida non admouere.

Si inflammatio ad cutem & partes exteriores vergere videatur, quod nonnunquam accidit, tunc temporis à repellentibus, præſertim fortioribus, abſtinendum eſt,ne materia ad cerebrum repulſa grauius malum efficiat.

Ad humoris quoque ad caput fluentis impetum intercipiendum, faſciæ aquâ roſar. & aceto madidæ inter initia collo circumiiciendæ.

Cauſtica tibiis admota humorum reuulſionem ad inferiora plurimùm adiuuant.

Interim dum hæc fiunt, quæ totum corpus & præcipuas partes refrigerant, tum interna, tum externa, in vſum reuocanda ſunt.

Interius vſurpari poterunt iulepi, emulſiones,& electuaria.

℞. Aquar.lactucæ.portulac.roſar.& papau.rhœados, ana ℥.iii.ſyrupi violac.& granat.ana ℥.i.ß.ſalis prunellæ ʒ.iii.Fiat iulep.pro iii.doſibus, bis aut ter in die ſumendis. Vel

℞. Fol. lactucæ, portulacæ, plantag. ana M. ii. flor. nymphææ,& violar.ana P.i. Coquantur in aqua hord. ad lb.i.In colat.diſſolue ſyrupi violac.℥.iii.ſalis prunellæ ʒ.iii.Fiat iulep.pro iii.doſibus.

Iulepis perpetuò præter ſalem prunellæ, optimum erit ſpiritum ſulphuris, aut vitrioli admiſcere, his enim bilis feruor optimè temperatur.

℞.Quatuor ſeminum frigidorum mai.mundat. ʒ.vi. ſem papau.albi ʒ.ii.aquæ hord.lb.ß.aquar.lact.& nymphææ,ana ℥.ii. aquæ roſat. ℥ i. Fiat emulſio ſecundùm artem pro duabus doſibus, addendo ſyrup. violac. ℥. ii.

℞.Conſeruæ violar. & roſar. ana ℥.i. conſeruæ flor. nymphææ, & caulium lactucæ condit. ana ℥. ß. puluelectuarij diamarg. frig ʒ ß.Cum ſyrupo violaceo fiat electuarium.

Parari etiam poteſt electuarium ex ſem. papau. albi in mortario marmor.contuſo,& cum ſaccharo permixto, quod diacodium album poteſt nominari;humores enim calidos & acres temperat,& ſomnum cõciliat. fit ex ſem.papau. ℥. i. contuſo cum tantillo aquæ roſat. deindè adde ſacchari ℥.ii.vel vtriuſq; partes æquales.

Exterius verò admoueantur epithemata refrigerantia cordi & hepati.

℞.Aquæ roſar.℥.iv.aquar.borrag. bugloſſ.& acetoſ. ana ℥ ii.aceti vini albi ℥.ß.puluitrium ſantal.ʒ.j.ß.ſpodij ʒ.ß.ligni aloës ℈.i.croci grana viii.camphoræ.g.vi. Fiat epithema cordi.

℞. Aquar.lactuc.& roſar.ana ℥.iii.aquarum endiuiæ & portulac.ana ℥.ii.aceti roſac. ℥.i. ſantali albi,rubri, ſpodij,ana ℈.i.camphoræ & ſpicæ nard.ana gr.vi.puluelectuarij diarrhod.abbat.ʒ.i.Fiat epithema hepati.

Item hepatis & lumborum regio inungatur ſequenti linimento.

℞. Vnguenti roſac.ʒ.i.ß. cerati ſantalin. ℥. i. ſucci lactuc.& olei roſac.ana ℥.ß. Fiat linimentum.

Pectus etiam oleis relaxantibus,vt violaceo,inungatur.

Teſtes linteis oxycrato madidis inuoluantur, vel quod erit præſtantius, aqua roſarum cum tantillo aceti vſurpetur.

Lotio pedum ex decocto refrigerante actu calido commendatur; nam calore humido eas partes relaxat, & humorum motum ad inferiora promouet.Frigiditas verò illius potentialis per neruos toti corpori, & cerebro imprimis communicatur, ſomnúſque conciliatur. Illius autem formula,talis eſt.

℞. Fol.violar.maluæ ſalicis,vitis,nymphææ.ana. M. ii. flor. nymphææ, roſar. ana M.i.cap. papauerum n.x. Fiat decoctio ad vſum dictum.

Aqua pura ad lotiones pedum ſufficere poteſt,in qua ſubfrigida ſi pedes ægrotantis merganmr per tres aut quatuor horas, à delirio liberatur, ſomnúſque conciliatur.

Similem effectum præſtat ſedum maius contuſum inſtar cataplaſmatis, & plantis pedum admotum: tum etiam cucurbita contuſa, & eodem modo appoſita.

Odoramenta etiam naribus frequenter admota cerebrum refrigerant,in ſequentem modum parata.

℞. Florum violarum, nymphææ, ana P. i.roſar.P.ii. ſantali citrini ℈. i. Ligentur in nodulo raro, qui aqua roſar.adſperſus naribus offeratur.Vel

℞. Santali citrini, flor. roſar. nymphææ, ana ʒ. i. camphoræ ℈.ß.Includantur in vaſe anguſti orificij cum aqua roſar.& ſupra ignem ebulliant,vapórque naribus excipiatur.

Quia verò in hoc affectu vigiliæ maximè vrgent, omni arte ſomnus conciliandus eſt,ab ipſo morbi initio.Cui vſui non parùm conferunt repellentia medicamenta antea propoſita. Præſertim ſi ante oxyrrhodini admotionem caput oleo violaceo frigido perfundatur; quod in vigiliis maximè proficuum eſt,tum etiam conuulſionibus ex hoc morbo oriundis. Idipſum tamen efficacius ſequentia præſtare poterunt.

℞. Capit.papau. albi cum ſem.n. vi. florum nymphææ P.ii.Contundantur omnia,& cum aquæ roſar.& lactucæ q.ſ.Fiat inſtar cataplaſmatis, quod fronti applicetur duobus linteis incluſum.

Nota,in medicamentis ſomnum conciliantibus acetum non eſſe permiſcendum, niſi quantitate pauciſſima,quia vigilias excitat. Vel

Flor.lact M.j.ß.roſ M ß. ſem. papau.albi ℥. ß. Coquantur in aqua ad mollitiem. Contuſis adde farinæ hordei lactis muliebris,an.℥.ß.& violac. q.ſ Miſceantur pro frontali. Vel

℞.Ol.violac.nymphææ,vnguenti popul.recent.an.ʒ. iij.opij,olei nuc.moſch.an.gr.iij. Miſce, Fiat linimentum,quo frons & tempora inungantur.

Sedum maius contuſ. & cum late muliebri mixtum ſincipiti admotum mirè ſedat phrenitidem & ſomnum conciliat. Sed ſtatim ac dormire cœperit æger, detraheodum, ne in coma præcipitetur. Ramenta cucurbitæ recentis idem præſtant, & minori periculo.

Penotus ſequens epithema miris laudibus effert, quod ſic habet.

℞. Moſchi gr. xij. camphoræ gr.xx. aquæ roſat.rubratum, tinctura ſantalorum rubror. imprægoatæ ℥. xx. Miſce. Capite deraſo madefiant lintea duplicata in hoc liquore,& tepida per omnes capitis ſuturas applicentur. Vbi reſiccata fuerint,iterum imbibe,& per 24. horas applicationem continua, & ſomno conciliato, cerebróque confirmato ægrum mirificè conualeſcentem proſpicies, niſi ipſamet cerebri ſubſtantia fuerit corrupta.

Interius verò cum iulepis, aut emulſionibus interdùm exhiberi poterit ſyrup. de papau. ℥.j.

Vel ladani opiati gr. iv. aut v. exhiberi poterunt, quod etiamnum in clyſteribus vſurpatum ſatis potenter, & tutiùs ſomnum conciliat.

Attamen in narcoticorum vſu cautus eſſe debet Medicus.Exhiberi enim non debent,ſi vires ſint valdè debiles,ne ſpiritus & calor ab iis extinguatur.

Celebratis ſufficienter prædictis materiæ fluentis euacuationibus,reuulſionibus,deriuationibus &interceptionibos ad materiæ fluxæ eductionem veniendum eſt. Ac primum vena frontis aperienda, ſi manifeſta ſit,& ſecari poſſit,faſciâ collum non adſtringendo, vt vulgò ſolet fieri,ſic enim ſanguis ſurſùm impellitur.

Vtiliſſimè etiam aperientur venæ narium, & ſi vllo modo morbus eſt ſanabilis hoc præcipuè curabitur: ſanguiſque ſatis copioſè per eas emittendus, idque ſatis maturè,& ſtatim poſt vniuerſales euacuationes faciendum eſt. Aperiuntur autem huiuſmodi venæ nares interius ſetis aliiſque aſperis frequenter pungendo atque lancinando. Vel adhibitis poſt aures, naribus, fronti, podici, hirundinibus ſanguis exſugendus eſt.

Capiti verò applicentur reſoluentia ſimul cum repellentibus, eâ proportione, vt primò parum addatur de reſoluentibus; quò verò morbus magis ad declinationem vergit, eorum quantitas augeatur vt tandem ſola reſoluentia vſurpentur,ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas. In hunc finem vſurpari poterit oleum chamæmel.vel anethinum,cum oleo roſac.permixtum.

Sed inter reſoluentia primas obtinent animalia tenella mactata, capiti ſtatim admota,vel eorum partes; vt pulli columbini,gallinacei catelli per ſpinam ſecti, & pulmo veruecinus:ſuo enim calore naturali partem roborant,humorem diſcutiunt, illiuſque acrimoniam contemperant.

Quibus vno aut altero die tentatis,ſi nihil commodi conſequatis,docet Mercatus ſummo capiti cucurbiculam affigere,vt per ſuturas aliquid expiret euoceturque ad cutem: ac ſi rubor compareat ac tumor ſubtùs cucurbitulam, ipſam ſcarificare. Quo auxilio aſſerit Medicum conſequi poſſe, quod reliquis omnibus non valuerit,maximè adhibeatur lauacrum aquæ dulcis,in quo aliquid ex diſcutientibus coctum ſit. Hoc tamen monet,in ea ſolùm inflammatione faciendum eſſe,quæ per ſe inceperit, non aliis autem febribus ſuperuenerit.

Hoc remedium confirmat Zacutus Luſitanus, referens ſe deſperatam phrenitidem curaſſe,admota ſincipiti cucurbitula cum ſcarificatione.

Quidam maiori audaciâ veſicatorium ſincipiti admouent,quod aliquando ſucceſſiſſe aiunt; ſed maximâ indiget præmeditatione.

Pro potu vtatur æger decocto hordei,vel rad.acetoſæ.cum ſyrupo granatorum,berberis,aut limonum.Vel ſequens infuſum propinetur.

℞. Aquæ fontis ℔.ij.fol.acetoſæ,& papau.rhœados, an.M.ß.flor. borrag.nymphææ,violar.an.P. ß.ſpiritus vitrioli ʒ.j.ſantali rubri limati ℈.i. Stent in infuſione per aliquot horas frigidè.Colentur per chartam emporeticam, addendo ſacchari albi q. ſ. ad ſaporis gratiam.

Vrina in hoc morbo vtplurimum ſupprimitur, quia ægri eam emittere negligunt, vnde partes illæ diſtenduntur, ac tandem inflammationem concipiunt, quæ vel ſola interitum ægro afferre poteſt, itaque ægri ad vrinam reddendam ſæpiùs incitandi ſunt. Mox veſicæ regio fouenda aquâ tepidâ. Dein manu comprimenda vrina propellenda aut ea elicienda penem contractando.Et ſi leuioribus hiſce ſymptoma non cedat, ad ſequentia veniendum erit.

℞. Fol. parietariæ M.ij. petroſel. cum rad M.j. Fiat decoctio. In colatura diſſolue olei ſcorpionum ℥. iij. Fiat fotus ſupra pectinem.

Huius decocti reſidentia frigatur in ſartagine cum oleo ſcorpionum, & poſt fotum applicetur.

Si decoctum efficacius deſideretur, adde ſem. apij, petroſelini,milij ſolis,ſeſeleos,an.ʒ ii.

Vtiliter etiam poſt fotum, ſequens vnguentum poteſt applicari.

℞. Pinguedinis cuniculi,olei ſcorpionum, ao. ℥.ii. ſem.apii.petroſ aſari, & ſeſeleos ſubtiliſſ. puluerat. an. ʒ.ß.Fiat vnguentum.

CAPVT XII.

De Cerebri abſceſſu, & ſphacelo.

CErebri abſceſſus & ſphacelos à pauciſſimis Autoribus deſcribitur licèt ab Hippocrate annotatus fuerit 3. *de morbis*, & in vſu practico interdum occurrat minúſque exercitatos Medicos alterius morbi ſpecie deludat.

Eſt autem cerebri ſphacelus ſubſtantiæ cerebri ſuppuratio, vel corruptio, quæ gangræna, vel ſyderatio etiam nominatur.

Cauſa illius immediata eſt cerebri ſubſtantiæ inflammatio, quæ ratione à phrenitide diſtinguitur ex eo quod in ea membranæ potiſſimum inflammantur, & ab iis inflammatio parti tantum exteriori & contiguę communicatur. In hac verò inflammatio partes cerebri interiores, ac totum propemodum illius ſubſtantiam occupat. Magna autem illa inflammatio in parte molliſſima & humidiſſima breui ſphacelum accerſit.

Huius inflammationis cauſa eſt ſanguis ſupercalefactus, vel admodum bilioſus, in cerebri corpus & partes eius internas affatim irruens.

Cauſæ procatarcticæ ſunt illæ omnes, quæ ſanguinem calidum copioſum in toto corpore cumulare, & ad caput transferre valent, vt exercitatio vehemens, inſolatus,vel capitis ad ignem calefactio,ira,& ſimilia. Sed frequentius hunc affectum inducere ſolent vulnera capitis grauia, & contuſiones. Ab hac tamen cauſa oriundus abſceſſus,vel ſphacelus à prædicto diuerſus aliquo modo eſt. Quia ex contuſione factus abſceſſus,tot cerebri partes vtplurimùm non occupat, ſed vni præcipuè adhæret. Vnde ſymptomata leuiora, ſaltem ab initio eſſe ſolent, & affectus ad plures dies prorogatur.

Signa abſceſſos & ſphaceli,qui ſine vulnere aut contuſione producitur, ita ſe habent.

Inuadente affectu ingens capitis dolor ægrotantem adoritur

adoritur, qui per occiput collo & vniuerſæ ſpinæ communicatur. Cui mox ſuccedit ſenſuum omnium tum internorum, tum externorum abolitio, ſicut in apoplexia contingit, à qua tamen ſignis infrà deſcribendis diſtinguitur.

Variis motibus & inordinatis ſeſe ægri exagitant, vt vix in vno loco contineri valeant. Manibus interdum partes ſuperiores inuadunt, eaſque diuellere ac laniare conatur, faciem vnguibus dilacerant, crines auellunt. At procedente morbo corpus langueſcit, & ad motum impotens efficitur.

Febris acutiſſima & intenſiſſima hunc perpetuò comitatur affectum, quæ ab ingenti cerebri inflammatione procedit.

Denique in hoc affectu ægrotantes neque cibum neque potum admittunt, vixque aliquid in ſtomachum illorum quocumque artificio ingeri poteſt, vnde cita aduenit virium exolutio.

Abſceſſus ex vulnere aut contuſione genitus ſequentibus ſignis dignoſcitur. Poſt acceptam contuſionem capitis torpor quidam & mœſtitia apparet, animalibus ſpiritibus à materia extrauaſata labefactari incipientibus. Morbo inualeſcente, febricula exoritur, materiâ putreſcere incipiente. Hinc capitis dolor ſuccedit, & ſomnolentia. Mox aucta putredine omnia ſymptomata ingraueſcunt. Febris intenſior euadit; æger è profundiori ſomno emergens ſubitò vociferatur, ſurgit è lecto, ſtatimque iterùm decumbit. Frequenter manum ad caput adducit. Ex his pleríque ante obitum purulentam materiam, & viteſcentem ore aut naribus reiiciunt.

Quod ad prognoſim ſpectat, affectus iſte periculoſiſſimus eſt, & vt plurimùm lethalis, imò intra triduũ ægrotantes interimit, vt docet Hipp. *Aphor. 51. ſect. 7. Quibus*, inquit, *cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt; ſi verò hos euaſerint, ſani fiunt*. Galenus *in comment.* docet per ſphacelum hic non eſſe intelligendam factam & completam partis corruptionem, quoniam hæc ſanationem non admittit; ſed quæ eſt in fieri, imminetque ob inflammationis magnitudinem.

In iis qui conualeſcunt (quod rariſſimè contingit) nulla eſt præteritorum memoria: ægri enim nec morbi, nec alterius rei ad morbum pertinentis meminerunt.

Ad curationem huius affectus magna feſtinatione opus eſt. Niſi enim in principio illico remedia ſtatim adhibeantur, nullus ampliùs ſupereſt curationi locus.

In prima igitur morbi inuaſione ſtatim ſanguis detrahendus eſt; magnâ copiâ, & iteratis vicibus, bis, ter, quater eadem die, quantum vires ferre poſſunt; ita hoc enim vnico remedio tota curationis ſpes reſidet. Cùm enim magna ſanguinis copia cerebri ſubſtantiam occupet, (quæ magna eſt, mollis & humidiſſima,) ab ea ſufficienter reuelli ac deriuari nequit, niſi totus ferè ſanguis in venis contentus educatur. Et in hoc caſu locum habet vulgaris illa Celſi ſententia, multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs eſſent, omittenda.

Cum venæ ſectionibus clyſteres acriores iniiciendi ſunt; vt humores ſuperiora petentes ad inferiora reuellantur, & ſingulis diebus iterandi.

Eodem tempore oxyrrhodina admonenda ſunt ſincipiti, & fronti, qualia in phrenitide deſcripta ſunt.

Ad maiorem reuulſionem & deriuationem, cucurbitulæ ſcapulis & dorſo cum profundis ſcarificationibus admouendæ ſunt, frictiones & ligaturæ extremorum celebrandæ, venæ primùm malleoli poſteà frontis, & arteriæ temporum aperiendæ; hirudines pone aures, & hæmorroidibus applicandæ; veſicatoria ceruici & brachiis admouenda, & reliqua remedia vſurpanda, quæ in phrenitidis curatione à nobis propoſita ſunt.

At tandem ſi morbus ad declinationem vergat, leniter reſoluentia capiti admouenda ſunt, inter quæ pulmones veruecini ex animali ex tempore mactato calentes, principem locum obtinent.

CAPVT XII.

De Mania.

MAnia eſt delirium ſine febre, cum furore, & audacia.

A phrenitide diſtinguitur, quia in ea febris acuta viget, à cerebri & membranarum eius inflammatione oriunda. Mania verò febre caret, ſaltem ratione propriæ eſſentiæ; nihil enim impedit, quin febris cum mania complicari poſſit, ſed ab alia cauſa oriunda, non autem ab ea quæ maniam producit. Atque ideò in phrenitide febris eſt ſymptomatica; in mania eſſentialis & primigenia, ab alia cauſa procedens; & ſic Gal. *cap. 3. de loc. affect. cap. 7.* explicandus eſt: *Quemadmodum* inquit, *alter atræ bilis ſuccus, qui ex præaſſata flaua bile naſcitur, ferina deliramenta inducit, modo ſine febre, modo cum febre*.

A melancholia diſtinguitur per ſymptomata pathognomonica, ſiquidem mania eſt cum furore & audacia; melancholia verò cum timore & mœſtitia.

Cauſa maniæ proxima & immediata, iuxta Galeni mentem, eſt calida & ſicca intemperies ab humore atrabilario oriunda; quæ tamen grauiſſimis vrgetur difficultatibus.

Si enim tanta eſſet intemperies in cerebro, vt mentem de ſua ſede deiicere valeret, febrem deberet parere, cùm calor remiſſior delirium efficere non valens, febrem pariat, qualis eſt ea quæ ab inſolatu exoritur.

Ad hoc dubium varij varia reſpondent. Solidiorum reſponſio eſt, calorem qui febrem excitat, debere eſſe fuliginoſum, vt ad cor delatæ fuligines febrem efficiant; & calorem fuliginoſum in materia humida conſiſtere debere, qualis eſt materia febrium putridarum, in mania verò humores eſſe aduſtos & incineratos, ita vt ab iis nullæ eleuentur fuligines. Vno verbo aiunt; calor in mania eſt velut in pruna, in febribus verò vt in flamma.

Hæc tamen reſponſio fortiſſimâ vrgetur inſtantiâ. Quod nimirum in febre hectica maior ſit humiditatum conſumptio, quàm in mania. Attamen febris vſque ad integram & abſolutam omnium humiditatum, & ipſius humidi primigenij conſumptionem, ægrique interitum perſeueret.

Platerus hac ratione aliiſque nonnullis perſuaſus, exiſtimat præter calidam & ſiccam intemperiem, adeſſe quoque malignam & venenatam quandam qualitatem, quæ ſit præcipua cauſa delirij. Magna huius ſententiæ probabilitas inde elici poteſt, quòd furor vterinus à ſemine corrupto & malignam ac venenatã qualitatem adepto exoritur. Quòd hydrophobia, quæ eſt ſpecies maniæ, à morſu venenato canis rabidi in quocumque temperamento ſine atræ bilis concurſu inducitur; & morbus qui à Morſo Tarantulæ exoritur, quædam etiam maniæ ſpecies appellatur, ac denique venena quædam maniam inferre poſſunt, vt de cerebro muſtelæ & ſolano maniaco referunt. Ideo veriſimile eſt, peculiare quoddam venenum in corpore humano genitum maniæ cauſam eſſe præcipuã; cùm etiã febres malignæ, quæ non rarò mitiſſimæ ſunt, vt in iis pulſus ac vrinæ ſania ſimillimæ appareant, deliria producere ſoleant potius quàm febres ardẽtes malignitatis expertes. Et docet experientia, maniam contingere frequẽter, non tantùm atrabilario temperamẽto præditis, ſed etiam omnibus naturis & ætatibus, præſertim ſi hæreditario iure contigerit, ac denique illam calidioribus medicamentis, ſpecifica virtute præditis, non rarò curari. Etſi diffiteri minimè oporteat in melancho-

licis & atrabilariis hunc morbum frequentius & vt plurimum produci, quia ille humor tali veneno ſuſcipiendo magis idoneus eſt. Et Galenus ipſe malignitatem iſtam humori atrabilario aduenientem agnoſcere videtur *comment. Aphor. 56. ſect. 6.* vbi dicit maniæ cauſam eſſe melancholicum humorem, non ſemper, ſed cùm ſupra modum exuſtus aut putrefactus malignam induerit acritudinem.

Sed manet adhuc difficultas ex eo deſumpta, quod maniaci frigus externum etiam hyemis tempore nudato corpore innoxiè patiuntur, & præterea ad tactum calidi ſentiuntur, quod indicat calorem intenſiſſimum in iis vigere.

Verum reſpondemus hoc in omnibus maniacis minimè contingere, & multos hybernum frigus auerſari, veſtibuſque plurimis gaudere. Alios verò ab aëre externo non affici, propter conſuetudinem, quia ab aſſuetis non fit paſſio. Sic videmus puellas delicatulas hyemis tempore pectus denudatum habere, quod tactu calidum ſentitur, quamuis ex Hippocrate frigus ſit pectori valdè inimicum.

Materia hunc affectum producens in venis & arteriis continetur, vel totius corporis, vel cerebro propioribus, vel ipſis cerebri vaſis & ex locorum varietate varia ſymptomata eaque grauiora, vel leniora emergunt. Non rarò etiam in vteri vaſis, ex ſanguine vel ſemine corrupto, materia morbifica continetur, ex qua furor vterinus generatur.

Si materia peccans eſt in omnibus venis, aut cerebro vicinis, inſania fit perpetua & indeſinens. Si verò in parte tantum aliqua concludatur, delirium tunc, temporis quaſdam habet intermiſſiones, & per interualla recurrit.

Signa diagnoſtica alia imminentem, alia præſentem maniam ſignificant.

Ad imminentem vel futuram maniam dignoſcendam primò conſideranda eſt ægrotantis natiua diſpoſitio, quæ ſcilicet ad bilioſam ſeu atrabilariam temperiem accedit. Sic apud Hippoc. 2. *epid.* 5. *Cui vena in cubito pulſat, furibundus eſt, & ad iracundiam præceps; cui verò ſenſim mouetur, torpens eſt ac ſtupidus.* Arterias nomine venarum Hippocrates afficit. Non autem ſimplicem pulſationem intelligit, ſed vehementem, cui opponit illud, *quando ſenſim mouetur*, vt ſenſus huius ſententiæ ita ſe habeat. Qui habent pulſum magnum velocem, & vehementem à natiua conſtitutione ad iram & furorem maximè procliues ſunt; qui verò tardum habent pulſum, torpidi ſunt & ſtupidi.

Secundò, ſexus ratio habenda eſt. Viri enim frequentius furore exagitantur, quàm mulieres. Quod intelligendum eſt de affectu primigenio, ex vtero enim mulieres non rarò in furorem aguntur.

Tertiò, ætas conſideranda eſt: Iuuenibus enim frequentiùs mania contingit, quàm pueris & ſenibus.

Quartò anni tempus aduertendum. Sæpè enim verno tempore contingit hic affectus, ſæpiùs æſtate, ſæpiſſimè autumno, ex Hip. & Gal. *ſententiis Aphor.* 20. 21. & 22. *ſect.* 3. Vere humores aliis temporibus geniti & per hyemem aſſeruati ac quieſcentes, commouentur & exagitantur, morboſque analogos pariunt. Æſtate multa bilis, non ſolùm flaua, ſed etiam atra in diſpoſitis gignitur, quæ maniam efficit eodem tempore, vel ad autumnum vſque maiori copia cumulata, morbum tunc temporis producit.

Hæc ſigna remotiora ſunt, & in genere tantum diſpoſitionum ad hunc morbum ſignificant. Proximè verò imminentem affectum oſtendunt, dolor capitis aſſiduus, vigiliæ contumaces, ſomni leuiſſimi atque breuiſſimi, inſomnia turbulenta, curæ & ſollicitudines moleſtæ, terrores ex leui cauſa, præceps & frequens iracundia ex minima vel nulla occaſione, ſplendores oculis obuerſantes, aurium ſonitus, procliuitas ad venerem inſueta, pollutio nocturna frequentior, riſus præter aſſuetudinem & rationem, loquacitas inſueta, & ferè aſſidua, & interdum taciturnitas meditabunda. Poſteriora hæc incipientem maniam ſignificant.

Factam verò, & præſentem maniam oſtendunt ea quæ in definitione prolata ſunt, nempe delirium ſine febre, cum furore & audacia. Varia tamen ſunt huiuſmodi deliria in variis ægrotantibus, tum etiam in iiſdem, diuerſis temporibus, pro maiori vel minori cauſæ vehementia. Alij enim feroci iracundia rapiuntur, & obuios quoſque inuadunt, proprias veſtes proſcindũt, & ſibi interdum violentas manus inferunt, ſibique vitam eripere conantur. Alij verò mitiores & pacatiores ſunt, nullamque aſtantibus noxam inferunt, ſed tantùm varios ſermones & ridiculos proferunt; interdùm canunt & rident, & variis deliramentis afficiuntur, ac ſymptomata patiuntur iis aliquo modo ſimilia, quæ in melancholia & ſtultitia ſolent contingere.

Ex illa autem varietate ſymptomatum, cauſarum varietas dignoſcitur. Riſus enim immodicus, hilaritas, & cantillatio materiam peccantem, multo ſanguine dilui ſignificant; iracundia verò, inquietudo, clamor, percuſſio, pallidus & flaueſcens faciei color, bilem flauam in vitio eſſe oſtendunt. Inſania verò admodum furioſa vt ægri obuios impetant, & aliquando interficiant, à flaua bile exuſta quæ atra bilis dicitur, ducit originem. Si verò atra bilis non ex flaua bile, ſed à melancholia exuſta & præaſſata generetur, ægri truculento vultu præditi ſunt, manent interdum in diuturno ſilentio, quod nonnunquam in ſermonem importunum erumpit, immites ſunt, pertinaces, ingenti mœrore interdum ac luctibus afficiuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Mania grauiſſimus eſt affectus, & non ſolùm per menſes, ſed per annos aliquando & vſque ad mortem perſeuerat, præſertim ſi hæreditaria ſit. Cùm omnes morbi ab atra bile ſint curatu difficillimi, iſte præ cæteris difficilior eſt, quod ægri medicis non obtemperent, & neceſſaria remedia vſurpare minimè velint.

Faciliùs curatur mania quæ cum riſu, & mitioribus ſymptomatis copulata eſt, quam quæ cum ſtudio ac furore.

Breui ſucceſſuram morbi curationem oſtendunt quæcunque euacuationes ex motu naturæ contingentes, per ſudores, alui fluxum, hæmorrhagiam per nares, aut hæmorrhoides, aut ſi varices ſuperuenerint: vnde Hipp. *Aphor.* 21. *ſect.* 6. *Si inſanis varices, aut hæmorrhoides contigerint, morbi ſolutio fit.*

Dyſenteria, aut hydrops, aut febris tertiana, vel quartana maniæ ſuperueniens, eam tollit: fit enim metaſtaſis humorum à cerebro ad partes inferiores, in quibus nouum morbum producunt.

Ad huius morbi curationem materia peccans euacuanda, reuellenda & repellenda eſt; calida intemperies corrigenda, cerebrum aliæque partes principes roborandæ. Quæ omnia ſequentibus præſidiis adimpleri poterunt.

Primò ſanguinis miſſio celebranda eſt præmiſſo clyſtere, ex vena brachij inſigniori: poſtridiè verò iteranda ex altero brachio, idémque remedium frequenter vſurpandum. Aſſerit enim Platerus innumeros hac ratione curatos fuiſſe à Chirurgis & aliis, qui ex profeſſo hiſce morbis curandis operam dabant, qui vigeſies, imò ſexageſies venas aperiebant. Non ſolùm enim venæ brachij vtrinſque, ſed etiam malleoli, frontis, narium, hæmorrhoidum, etiam varices ſi appareant, & ſaluatellæ: idque per interualla, interiectis clyſteribus, & medicamentis purgantibus infrà deſcribendis. Cucurbitulæ etiam ſcapulis & dorſo cum ſcarificatione admotæ poſt multas venæ ſectiones: tum etiam hirudines temporibus, & ponè aures, vtiliſſimæ ſunt.

At frequentibus illis phlebotomiis materiæ peccan-

tis

Digitized by Google

tis præparationes & purgationes interiiciendæ ſunt; eæque diù,multumque continuandæ. Cui vſui conferent ea omnia,quæ ad bilis & melancholiæ præparationem & expurgationem vſurpari ſolent,quibus & ſequentia,vtpote ſelectiora,adiicere poſſumus.

℞.Lapid.Lazuli ʒ.i.ß.diagryd ʒ.ß. turbith.ʒ.i.ſennæ.℥.ß. epithymi, cremor. tartari, ana ʒ.ii. cinam. & cort.citri.ana ℈.i. croci ℈.ß. fiat puluis, cuius doſis erit ʒ.i.vel ℈.iv. cum iuſculo, vel liquore appropriato.

℞.Rament.helleb.nigri ℥.i.infundantur per triduũ in aquæ pluuiæ ℥.iiii.Decoquantur lento igne ad tertias.Colaturæ adde mellis optimè deſpumati ℥.ii. Miſce,capiat cochlear i. cum iuſculo pingui.Vel

℞. Extracti hellebori nigri ℈.ß.ſyrupi violac. ℥.i. Miſce pro vna doſi.

Omnia medicamenta ex helleboro confecta, vt vinum, ſyrupus & oxymel, ad huius affectus curationem plurimùm conferunt. Vnde olim ferunt Melampum Amythaonis Medici filium, vino helleborato Prœti Argiuorum regis filias, quæ ſe boues exiſtimabant, liberaſſe.

Antimonium in hoc morbo non ſolùm à Chymiatris,ſed etiam Galenicis omnibus commendatur, tum quòd humorem atrabilarium è toto corpore euacuat: tum quia eo ægrotantes commodè falli poſſunt,remedia alioqui inſuauia renuentes. Doſis varia eſt pro variis illius præparationibus.

Balnea aquæ tepidæ frequenter & poſt ſingulas purgationes vſurpanda ſunt.

Ordo medicamentorum purgantium in hoc morbo talia eſt, vt primò apozema alterans & purgans per tres aut quatuor dies exhibeatur,poſt venæ ſectionem in vtroque brachio celebratam.Deinde purgantia mediocria ex potionibus, pulueribus, aut ſyrupo magiſtrali bis in ſeptimana exhibeantur. Vehementia verò bis in menſe, interiectis continuò venæ ſectionibus,vt anteà dictum eſt.

Diebus verò intermediis balnea,iulepi præparantes, aut iuſcula alterantia, tum etiam opiatæ roborantes exhibeantur.

Præter iulepos vulgares, ſequens ex ſuccis paratus erit vtiliſſimus.

℞.Succorum borrag.bugloſſ.& pomor.redol.an.℥.iii.aquar. fumariæ & cichor.ana ℥.iiii.ſacchari albi ℥.vi.Coquantur,depurentur,& aromatiſentur ſantalo citrino.Capiat ℥.vi. mane & ſerò.

Opiata etiam in ſequentem modum concinnari poterit.

℞.Conſeruæ roſat.violar.& bugloſſ.an. ℥.i.conſeruæ flor.tamariſci, caryophylli hortenſis, caulium lactuc. condit. & cortic.citri condit. ana ℥.ß. myrobal. emblic.condit. n.i.confect. alkerm. & de hyacint. ana ʒ.iii.pul.elect.diamarg.frig.& lætif.Gal.ana ʒ.i.coral. præpar.& margarit.præpar. ana ʒ.ß. Cum ſyrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperbibendo parùm iulepi, aut aquæ cuiuſdam appropriatæ.

Tabellæ etiam vſurpari poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞.Confect.alkerm.ʒ.ii. pulu.electuat. de gemmis, & diamarg.frig.ana ʒ. ß. ſacchari in ſucco pomorum diſſoluti ℥.iiii.Fiant tabellæ pond. ʒ.ii. Capiat vnam pro doſi.

Interdum etiam tentari poterunt ſpecifica & amuleta,quorum non exiguum numerum collegit Sennertus. Nos verò vnum adiiciemus,quod in illuſtri, quadam familia Monſpelienſi, pro ſecreto gentilitio, & hereditario habetur,illiúſque deſcriptio talis eſt.

℞.Fol.meliſſæ M.i.Incidantur minutim, & infundantur in ſpiritus vini ℥. iiii. Deinde adde margarit. præp. ʒ. ß.Miſce. Doſis eſt cochlear.ii.

Interim dum hæc fiunt, ſomnus omni arte conciliandus eſt, & ſomnifera per interualla vſurpanda. Quæ non alia eſſe debent, quàm quæ in phrenitidis curatione propoſita ſunt, tam interna, quàm externa.

Ac præter ſomnifera externa admouenda quoque capiti ſunt topica medicamenta, quæ æſtum ac furorem vehementem temperent ac demulceant.Illa verò non ſolùm refrigerantia, ſed multò magis humectantia ſint, & in principio morbi nonnihil repellentia.

Ideò in principio morbi oleum roſac.conueniet,cum violac. anethino, & chamæmelino; poſteà verò eadem olea detracto roſac. Vbi verò magis refrigerandum eſt, olea ex ſemine cucurbitæ & papau. addenda erunt. Ac denique vt in formam linimenti reduci queant,mucilagines ſem.lini, fœnugr.& butyrum addi poterunt.

Plurimùm etiam confert epithema in ſequentem modum compoſitum.

℞.Aquæ nymphææ ℔.i ſalis prunellæ ℥.i.camphoræ ℈.i.Miſce, & cum linteis complicatis admoueatur tepidè ſincipi.

Epithema ex ſale Saturni,& aqua roſarum vtiliſſimum eſt.

Vtiliſſimum quoque erit epithema ex aqua roſarum, ſantali rubri tincturá imprægnata, cum moſcho & camphora compoſita, quæ ſuperiori capite deſcripta eſt.

Chymici verò balſamo Saturni palmam tribuunt, eóque caput inungunt inſtar linimenti.

Maximè etiam conueniunt in ſummo furore animalia tenella per medium ſecta,vel eorum partes,ac præſertim pulmo veruecinus vbi ſemel refrixerit,iterùm poteſt calefieri in aqua feruente.

In declinatione nonnulli diſcutientia validiora adhibent.Imò verò in ipſo vigore morbi, poſt euacuationes ſufficientes, fomentum ſequens admirandæ creditur efficaciæ.

℞. Herbarum cephalicarum, cum floribus q. ſ. Decoquantur in aqua fontana. Deinde ℞. baccarum lauri & rad. hellebori nigri veri, ana q. ſ. Contundantur craſſiuſculè, & inſuantur ſacculo oblongo interbaſtato. Sacculus parùm bulliat in prædicto decocto.

Tandem per nouem dies continuos ℞. iſtius decocti ℔.ii.Eóque calefacto foueatur caput raſum per integram horam, cum linteis duplicatis. Poſteà ſacculum iſtum applica ſuturæ coronali cum bona ligatura, linteis calidis inuoluendo. Patiens decumbat in lecto & ſi fieri poteſt, quieſcat. Tum mirè expurgatur per omnia capitis emunctoria, & aluus ſimul aliquantulùm fluit.Sic enim fuligines inhærentes cranio & cerebro mirabiliter diſſoluuntur, quod vix alia remedia præſtare poterunt.

Denique cauterium ſuturæ coronali applicatum maximè probatur à Gordonio,eiuſque vtilitatem confirmat hiſtoriâ cuiuſdam maniaci:cui cum eſſet vulnus inflictum capiti cum cranij fractura,quamdiu fuit vulnus apertum,tamdiu benè habuit; vulnere ſanato reuerſa eſt mania.

Quamuis autem cerebrum in hoc affectu præcipuè laboret, tamen aliæ partes alterandæ, præcipuè cor & hepar, epithematis & linimentis in phrenitidis curatione propoſitis.

CAPVT XIV.

De Melancholia.

MElancholia eſt delirium ſine febre cum timore & mœſtitia.

A phrenitide diſtinguitur,per carentiam febris, & à mania per timorem & mœſtitiam , quia hæc eſt cum furore & audacia.

Dicimus autem febrem abeſſe ab hoc affectu,quod intelligendum eſt ex propria natura , & per ſe ; attamen ex accidenti febris cum illa copulari poteſt. Nihil enim impedit,quin febris continua, vel intermittens, in melancholia laborante contingat;ſed illa febris non erit de eſſentia melancholiæ, quemadmodum in phrenitide febris eſt de eſſentia illius.

Dubitare licet, quomodo timor & mœſtitia dicantur eſſe de eſſentia melancholiæ ; cùm in multis melancholicis gaudium & lætitia maximè vigere videantur. Alij enim continuò rident,alij canunt,alij ſe ditiſſimos,alij Reges & Monarchas eſſe putant.

Reſpondemus varios eſſe melancholiæ gradus,& varias humoris melancholici cum aliis humoribus permixtiones, indéque maximam deliriorum varietatem emergere. Ita vt qui multum ſanguinis , aut pituitæ cum humore melancholico permixtum habent, gaudio & lætitia affici poſſint. Aſt ille affectus tunc temporis non eſt vera,& legitima melancholia:ſed potiùs ad ſtultitiam & fatuitatem accedit.

Ex varia autem humoris melancholici diſpoſitione maxima deliriorum varietas emergit: vnde alij ſe Reges , Principes , vates , alij vitreos , teſtas fragiles grana tritici à gallinis deuoranda ; alij ceram igne liquabilem ; alij ſe canes , feles , lupos, cuculos , luſcinias, gallos eſſe putant , horumque aut aliorum animalium voces imitantur. Alii ſe mortuos eſſe , nec quicquam edendum , aut bibendum eſſe imaginantur. Alii mingere non audent, ne diluuium inde oriatur. Alii ſe capite, vel membris truncatos eſſe, vel orbem digito ſuſtinere, vel paſſeres in capite, ſerpentes, ranas,mures, aliaque animalia in ventre habere, arbitrantur.

Cauſa melancholiæ proxima & immediata eſt ſpiritus tenebricoſus , & (vt Galeni verbis vtar) nigro colore infectus. Cùm enim ſpiritus animales, naturâ ſuâ puri,& tenues perſpicui eſſe debeant ad actiones cerebri alacriter exercẽdas, & alacritatem ac lætitiam inducendam,ſi ab ea conſtitutione deiiciantur,& opaci ac tenebricoſi euadant, mœſtitiam, & timorem inducunt. Vnde Galenus 2.*de ſymptom.cauſ.cap.6.* à tenebris exterioribus mutato exemplo rem explicat. *Eorum*, inquit , *quæ extra corpus ſunt nihil videmus , quod nos perinde terreat, ac tenebræ : ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti ſunt circumfuſæ , neceſſe eſt hominem timere qui ſemper vnà cum corpore, ſui timoris cauſam circumferat*

Cauſa verò prauæ huius ſpirituum diſpoſitionis eſt humor melancholicus,qui craſſitie, opacitate & colore nigro præditus,ſpiritus animales inficit,& tenebricoſos reddit. Et cùm humor melancholicus frigida & ſicca temperie donatus ſit , ad figendos & denſandos ſpiritus maximè conducit , quæ quidem denſatio & fixatio ſpirituum ad mœrorem & triſtitiam neceſſaria eſt. Si enim humor tenuis ſit & calidus,qualis,eſt atrabilis, à qua mania producitur , furorem potiùs & audaciam excitat. Ergo cauſa proxima melancholiæ eſt opacitas , & tenebroſitas ſpirituum animalium. Conditio vero neceſſaria & ſine qua non eſt frigida & ſicca intemperies.

Si quis verò inſtauerit , in melancholia hypochondriaca,ex Galeno 3. *de loc.affect. cap.7.* eſſe inflammationem in hypochondriis, atque adeò calidam intemperiem præualere,

Reſpondebimus illam inflammationem , ſeu potiùs phlogoſim hypochondriorum fieri ex eo quod ſanguis melancholicus in liene & venis meſaraicis diutiùs retentus propter obſtructiones incaleſcit, vnde multi vapores eleuantur ad cerebrum,qui licet calidi ſint, vincuntur tamen à frigiditate cerebri,& facilè ad temperiem humori melancholico propriam,nempè frigidam & ſiccam , reducuntur. Si verò tantus ſit illorum vaporum calor , vt cerebri temperiem inuertat , & in calidam & ſiccam permutet , tunc mania , non melancholia generatur. Ita vt mania & melancholia in eo præſertim differant , quòd in illa eſt calida & ſicca intemperies , in hac verò frigida & ſicca.

Prædicta ſpirituum tenebroſitas à Galeno ſancita reiicitur ab Auerroë , ex eo quòd tenebræ ſpiritibus animalibus inductæ , & color niger humoris melancholici non poſſint afficere ſenſus internos;iuxta vulgatum illud axioma , *Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu*; atque adeò cùm color ille niger, aut tenebræ interiores oculis non offerantur , à ſenſibus externis percipi non poſſint.

Reſpondemus colorem nigrum humoris melancholici , aut ſpirituum tenebroſitatem non afficere ſenſus internos ſub ratione coloris;ſed quatenùs aliquid præter naturam exiſtens in cerebro,quo actiones illius lædat. Quia nimirum ſpiritus animales ad actiones cerebri perfectè obeundas debent eſſe puri, tenues & perſpicui. Si contrà impuri , craſſi & tenebricoſi extiterint,actiones cerebri vitiant,quatenus ſpecies à ſenſoriis tranſmiſſas inficiunt veluti, & inquinant;ſicut vitrum coloratum , aut aliter infectum ſpecies obiectorum eodem modo infectas oculis repræſentat.

Frigida etiam & ſicca intemperies , quæ tanquam conditio neceſſaria propoſita eſt ad melancholiam efficiendam, hoc argumento impugnari poteſt , ab Auicennæ authoritate deſumpto,qui *fen.* 1 *.lib.* 3 *.tract.* 4. *cap.* 18. *Balbi*, inquit , *ſunt plurimum diſpoſiti ad melancholiam.* Sed balbi ſunt valdè humido temperamento donati, quod probatur ex Gal. *comment.Aphor.* 3 x. *ſect.*6.vbi Hippocrates ſic habet. *Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur.* Galenus verò dicit balbos habere humidiorem temperaturam , quemadmodum & pueros , ratione cuius alui profluuio ſunt maximè obnoxii.

Reſpondemus contextum Auicennæ non de verè balbis eſſe intelligendum,qui litteram R. pronunciare non poſſunt de quibus loquuti ſunt Hip. & Galenus *Aphor. prædicto* , & illi quidem humidiori temperie præditi ſunt ; ſed de illis qui trauli nominantur , qui ſcilicet eandem ſyllabam ſæpiùs repetunt , antequam verbum integrum pronuntiare valeant. Quod fit ex præcipitatione mentis , cum celeriùs loqui contendunt, tunc enim lingua ſeſe implicat, & in verborum prolatione hæſitare cogitur. Et illi trauli ſunt melancholico temperamento donati.

Denique dubitare licet , quomodo tenebroſitas ſpirituum ſit cauſa immediata delirii melancholici , cùm omnis actio læſa dependeat immediatè ab aliquo morbo ; hæc autem tenebroſitas ad nullum morbi genus referri valeat.

Reſpondemus tenebroſitatem illam eſſe morbum in numero, quatenùs illius acceſſu augetur numerus eorum quæ neceſſaria sũt in cerebro ad actiones animales obeundas. Inſtantia verò quæ contra hanc reſponſionem afferri poteſt,quòd ſcilicet morbus ſit affectus veræ partis,in vertiginis explicatione reſoluta eſt.

Signa melãcholiæ pathognomonica in definitione propoſita ſunt, timor nempe & triſtitia ſine cauſa manifeſta , quæ in omni melancholiæ ſpecie reperitur. At verò ſingulæ melancholicæ ſpecies propriis ſignis innoteſcunt. Sicque primariam in ſolo capite reſidentem melancholiam ſignificant, cerebri vitioſa conſtitutio,aut morbi calidi prægreſſi,quibus ſanguis in venis

nis illius contentus, exuſtus & torrefactus eſt: tandemque in humorem melancholicum cnnuerſus. Somni breues & interrupti, inſomnia turbulenta, vertigines, autium tinnitus, & ſymptomatum in reliquo cnrpore, ac præſertim ventre inferiori abſentia.

A toto corpore prouenire hunc affectum oſtendont habitus totius corporis melanchnlicus, vel naturalis, qui ex cnlore nigro hirſutie. macilentia, aliiſque dignoſcitur: vel aſcititius ex cutis, laboribus, vigiliis, victu craſſo & ſimilibus contractus.

Ab hypochondriis procedere hunc affectum teſtantur, æſtus in præcordiis ſine ſiti, ſpiratio frequens, ructus acidi, flatus per ſuperiora vel inferiora frequenter emiſſi, ventris rugitus, compreſſio interdum diaphragmatis, anxietas, nauſea, appetitus interdum inſatiabilis, cordis palpitatio, rumor aliquando & renitentia in hypochondriis. Et reliqua quæ fuſius in affectione hypochnndriaca exponentur.

Ab vtero affectum procedere indicant ea ſigna quæ hyſtericas affectiones prodere in loco dicentur.

Prognoſis huins affectus in hnnc modnm inſtituenda eſt Chronicus eſt iſte morbus, & contumaciſſimus, ſi ſemel altas in corpore radices egerit. Humor enim melancholicus, præcipuè qui per aduſtionem genitus eſt, & ad atræ bilis naturam accedit, vim remedinrum eludit, mitiora contemnit, & à fnrtioribus efferatur. Vnde humor melancholicus flagellum Medicorum, crux ſeu opprobrium Medicorum vulgò nominari cnnſueuit.

Recens tamen melancholia, & à cauſis procatarcticis orinnda facilè curatur. Refert enim Gal. *3. de loc. affect. cap. 7.* ſe melancholiam incipientem ſolo aquæ dnlcis balneo frequenter curaſſe.

Melancholicis hæmorrhoides, aut, varices ſoperuenientes, curationem interdum afferunt, ſi criticè à natura humores ad illas partes inferiores detrudantur: Interdum enim ſymptomaticè contingunt, & per epigeneſim multiplicata materia morbifica, indéque ad plures partes diffuſa.

Soluitur etiam interdùm melancholia per fluxum hæmorrhoidum, & per ſcabiem alioſque cutaneos affectus.

Quod ad curationem ſpectat, vndecumque morbus primam traxerit originem, duo perpetuo aduertenda ſunt. Primnm, vt totum corpus ab humore melancholico omnique aliorum humorum illuuie liberetur. Rariſſimè enim contingit, vt vnica pars hoc humore obſideatur Secundum vt ab hypochundria curatio præcipua ſemper dirigatur; quandoquidem in hæpate & liene prima humoris melancholici generatio & in iiſdem partibus totáque hypochóndriaca regin illius collectio fieri conſueuit: ideò curatio pro affectione hypochondriaca propoſita ad reliquarum melancholiæ ſpecierum curationem ſufficere poterit. Vix enim hypochondria ab illius humoris redundantia, & noua einſdem generatione liberari poſſunt, quin totum corpus conſequenter ab eodem immune fiat.

Pro omnium igitur melancholiæ ſpecierum curatinne ſufficient ea remedia, quæ in affectionis hypochondriacæ curationa propoſita ſunt.

CAPVT XV.

De Catarrho.

Catarrhus eſt humoris excrementitij è capite in ſubiectas partes præternaturalis effluxus.

Eſt ergo ſymptoma tertij generis, nempè vitium in excretis.

Cerebri ſubſtantia eximiâ mole prædita multo indiget alimento, ex quo neceſſariò copinſa generantur excrementa, concurrente potiſſimum frigida humidaque partis temperie quæ ſi naturalem & modicam quantitatem ſeruauerint, in prioribus cerebri ventriculis excipiuntur, & per choanam ſeu infundibulum ad glandem pituitariam tranſmittuntur, ac per palatum quotidiè excernuntur. Si verò paulò vberiùs redundauerint in ſtatu tamen naturali conſtituta, circa cerebrum & menioges diſperguntur; commodè tamen, non ſolnm per palatum, ſed etiam per nares expurgantur.

Cùm verò cerebrum intemperie atque imbecillitate affectum eſt, vel alimentum copioſius & improportionatum recipere cogitur, quod ſufficienter concoquere nequeat, magnus fit excrementorum prouentus. Adde quod cerebrum (vt inquit Hipp.) tanquam cucurbitula corpori impoſita, humores & vapores à partibus inferioribus attrahere non deſinit hinc non parum adaugetur excrementorum cumulus, quæ quantitate & qualitate ſuâ facultatem expultricem ſtimulantia & retentricem ſuperantia quâ data porta ruunt immodicà & inordinate per vias & loca non conferentia, magna cum corporis afflictione.

Cum igitur fluxio ſit motus materiæ ab vna parte in aliam, in ea perpetuò (vt in omni motu, quinque conſideradā ſunt. Terminus à quo, terminus ad quem, mouens, mobile, & viæ per quas ipſa mouetur. Terminus à quo, eſt cerebrum; terminus ad quem, partes cerebro ſubiectæ; mouens eſt facultas expultrix irritata, vel retentrix debilitata; mobile eſt humor excrementitius; viæ per quas mouetur, ſunt ductus patentes, nempè palatum, nares, oculi, aurea, & meatus inſenſiles, tùm etiam venæ, arteriæ & nerui.

In termino à quo, ſeu parte mandante duo cauſarum genera conſideranda ſunt: vnum eſt earum, quæ humoris pituitoſi copiam in corpore gignunt, & cumulant; alterum earum, quæ fluxum eiuſdem excitant & promouent, illæ generantes, hæ impellentes dici poſſunt.

Generantes conſiſtunt in fruſtratione facultatis concoctricis, quæ contingit vel vitio ipſius facultatis, vel vitio alimenti.

Concoctrix cerebri facultas læditur potiſſimùm ab intemperie, eaque frigida vel calida.

Frigida intemperies efficit, vt alimentum ad cerebrum delatum malè concoquatur, & in pituitam commutetur, tum etiam vt vapores à partibus inferioribus tranſlati ſufficienter non diſcutiantur, ſed in aqueum humorem condenſentur.

Calida verò intemperies copioſius alimentum & copioſiores vapores allicit, vt non poſſint à natura ſufficienter diſcuti ac reſolui.

Vitio alimenti concoctrix cerebri fruſtratur, cum illud vel nimia copia cerebro ſuppeditatur, vel alienis qualitatibus infectum difficiliùs concoquitur. Sic frigida, craſſa, & viſcida alimenta immoderatius ingeſta perfectè concoqui nequeunt & crudum alimentum Cerebro ſuppeditant. Sic alimenta acria & vaporoſa multos vapores ac cerebrum tranſmittunt.

His adiungendæ ſunt cauſæ externæ, quæ ſuperfluâ humiditate caput repellera ſolent, vt auſtrina conſtitutio, ſomnus longus, præcipuè meridianus, vita deſes & otioſa & alia huiuſmodi.

Licèt

Licet autem cerebrum pars mandans præcipuè dici ſoleat, non eſt tamen perpetuò cauſa fluxionis præcipua, ſed plerumque fluxionis materia aliunde ad cerebrum tranſmittitur. Poſtquam enim vitioſi humores vel in toto venoſo genere, vel in aliqua parte peculiari, ventriculo nimirùm, hepate, liene, meſenterio, vtero aliiſque collecti ſunt, non ſolùm ab iis ad caput vapores multi aſcendunt, ſed etiam ipſi humores vitioſi ad caput feruntur, & inde rurſùm ad ſubiectas partes deſcendunt; iſtorum autem viſcerum vitia præcipua ad catarrhos generandos idonea ſunt, intemperies variæ & obſtructiones.

Calida viſcerum intemperies copioſam facit anathymiaſin, ex qua velut in alembico deſtillationes generantur, frigida verò, propter concoctionis defectum, humores crudos generat, qui data occaſione ad caput transferuntur.

Obſtructiones verò partium infimi ventris liberam excrementorum expurgationem impediunt; vnde fit vt illa ſenſim cumulata, cum liberum exitum non inueniant per vias naturales & ordinarias, ad ſuperiora refluant, & ad cerebrum transferantur. Ad hoc autem opus eo modo perficiendum concurrere neceſſariò debet cerebri imbecillitas, horum excrementorum receptioni idonea, quandoquidem, (vt anteà dictum eſt,) partes robuſtiores ad debiliores ſeſe exonerant: frequentiſſimè autem contingit, vt cerebrum ſit debilius reliquis partibus, propter ſubſtantiam ſuam mollem & laxam, quæ compactis & ſolidioribus minorem habet reſiſtentiam.

Cauſæ impellentes ſunt nimia cerebri calefactio, vel refrigeratio, aut alia quæuis humorum commotio. Nimia cerebri calefactio humores in eo contentos attenuat & fundit, meatuſque reſerat, per quos illi fluere conſueuere: talis eſt capitis calefactio à ſole, igne, nimio capitis tegumento, olfactu aromatum calidiorum, ira, alioque animi pathemate excedente.

Refrigeratio verò cerebrum comprimit, & humores in eo contẽtos exprimit, vt in ſpongia aqua repleta & manu compreſſa contingit; talis aretatio hyeme frequens eſt, ſed præcipuè contingit in ſubitis aëris mutationibus, quãdo ſcilicet conſtitutio auſtrina calida & humida, in aquiloniam frigidam & ſiccam conuertitur, vel quando aliquis è loco calido egrediens, aëri frigido ſubitò ſe exponit. His annumeranda eſt pedum refrigeratio, quæ ſympathicè per neruos cerebro communicatur.

Prædictam cerebri compreſſionem à frigore factam multi negant, quia frigus humores denſat & incraſſat, minuſque fluidos reddit. Neque quadrare videtur exemplum ſpongiæ aqua repletæ, quæ aëri expoſita nullo modo comprimitur.

Verùm hæc ſententia ab Hipp. tradita *lib. de locis in homine*, veritati conſentanea eſt; *Fluxiones*, inquit, *propter frigus fiunt, cum caro in capite & vena tenſa fuerint: ita enim horrente carne & ad anguſtias perueniente, adſtrictaque ac excludente, humiditatem exprimunt. Et ſimul carnes ipſa contrà exprimunt ad anguſtias peruenientes, & capilli ſurſum erecti fiunt, vt potè ſimul vndequaque fortiter compreſſi: quidquid igitur inde expreſſum fuerit, idipſum, quocumque contigerit, fluit.*

Ex quibus coarctationem & compreſſionem partium à frigore fieri, indeque humorem exprimi manifeſtum eſt.

Neque obſtat denſatio humorum & incraſſatio à frigore facta ſuprà propoſita; ſiquidem hæc locum habere poteſt quando totum corpus ſenſim & æqualiter refrigeratur. At cùm à frigore ſubitò irruente partes externæ offenduntur, tunc illæ ſubitò coarctantur, & humores intùs coërcitos exprimunt.

Multò minoris eſt efficaciæ, quod de ſpongia dicebatur, eam nimirùm à frigore aëris non exprimi. Alia enim eſt ratio partium viuentium, quarum calor & ſpiritus ad frigoris ſenſum refugiunt, & partes iis deſtitutæ conſequenter coarctantur, quod in ſpongia aqua repleta fieri non poteſt.

Attamen confiteri oportet non hunc vnicum eſſe modum, quo fluxio à frigore excitatur. Etenim refrigeratio pedum catarrhum inducit, intẽperie frigida cerebro communicata per neruos inſignes, qui ab eo ad pedes deferuntur per ſpinæ medullam, illa autem refrigeratio intimas cerebri partes petit, non verò externas vt frigiditas aëris, caput immediatè afficiẽs, facere conſueuit. Ideò potiùs exiſtimandum eſt in hoc caſu retentricem cerebri facultatem debilitari, eo refrigerato vt non poſſit humores ſuperfluos in eo contentos, (ſi quidem illi copia luxurient,) ampliùs retinere, ſed eoſdem effluere patiatur.

Eſt & alius modus admodùm efficax & frequens, quo catarrhus à frigore generari conſueuit, nempe pororum externorum conſtipatio, eo præſertim tempore facta, quo maxima fieri ſolet per corporis habitum diaphoreſis, vnde fit vt excalefacti, frigidum aërem ſubitò incurrentes, catarrhis maximè afficiantur. Sic in primis autumni frigoribus catarrhi maximè fiunt, quia per æſtatis decurſum habitu corporis rarefacto, & poris valdè apertis, multa fit per tranſpirationem inſenſibilem excrementorum diſſipatio, quæ ſi derepẽte, conſtricto corporis habitu, cohibeatur, vapores & humores in centrum cerebri & corporis repercuſſi fluxionibus materiam ſuppeditant; ita vt circa autumni initia, non ſolùm catarrhi contingant, ſed etiam copioſa fiat in omnibus ferè hominibus ſeroſæ materiæ per vrinas excretio, & in nonnullis per aluum, vnde alui fluxus dictis temporibus frequentes eſſe conſueuerunt.

Si quis verò quæſierit, cur per totum hyemis decurſum catarrhi non perſeuerent, cùm perpetua fiat à frigore ambientis pororum externorum conſtrictio. Reſpondebimus, naturam per alias vias ſuperfluitates expurgare hyemis tempore magis; quàm per diaphoreſim nempè per aluum, vrinas & ſputa.

Quàm copioſa autem ſit euacuatio illa quæ per inſenſilem tranſpirationem fieri conſueuit, luculenter docetur à Sanctorio, *libello de Statica medicina*, vbi dicit, perſpirationem inſenſilem eſſe longè pleniorem, quàm omnes euacuationes ſenſiles ſimul vnitas, ita vt ſi cibus & potus vnius diei ſit ponderis octo librarum, tranſpiratio inſenſilis ad quinque circiter libras aſcendat. Curioſa & laborioſa iſthæc circa tranſpirationis menſuram ſpeculatio, quantam lucem in morborum cauſis introſpiciendis, eorumque curationibus inſtituendis, afferre valeat, peritioribus & ſolertioribus quibuſque iudicandum relinquo.

In parte recipiente conſideranda eſt imbecillitas, vel alia quæuis diſpoſitio fluxioni recipiendæ, vel attrahendæ idonea. Ratione imbecillitatis vulgatiſſimum eſt Medicorum axioma, partes robuſtiores in debiliores perpetuò onus ſuperfluum deponere, ſicut in Republica. Magnates & potentiores in debiliorem plebem grauia onera deponunt.

Imbecillitas verò partium, vel inſita eſt & natiua, vel aduentitia. Inſita imbecillitas pendet à mollitie & laxitate partium, vnde glandulæ & pulmo fluxiones facilè recipiunt. Aduentitia verò imbecillitas fit ab intemperie vel ſolutione continui.

Frigida intemperies calorem natiuum debilitando facit, vt pars minorem habeat reſiſtentiam, ſicque faciliùs humorem influentem recipiat.

Solutio continui partem etiam debilitando eam fluxioni recipiendæ magis reddit idoneam. Hinc ortus eſt cauteriorum vſus, quia parte vlcere debilitatâ humores ab aliis partibus eò decurrunt. Sic etiam pulmo in phthiſi vlceratus humores à cerebro & toto corpore influentes recipit.

Inter alias verò diſpoſitiones, fluxioni attrahendæ idoneas, calor præcipuè annumerandus eſt, vnde videmus partes inflammatas copioſos humores attrahere. Sic etiã in phthiſi non ſolùm propter vlcus, ſed etiam

propter

propter calidam humoris intemperiem humores copioſi à capite prolieiuntur. Vnde Hip. *de morbis* agens de phthiſi ſic loquitur: *Pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite. Caput verò calefactum ex corpore hanc putreſcentē ſubcraſſam exputt.*

Viæ per quas humores feruntur a capite in partes ſubiectas, duplices ſtatuuntur, internæ & externæ. Internæ ſunt, cum è partibus ſub caluaria contentis, potiſſimum è ventriculis cerebri humor defluit per vias interiores, & pro natura partium, ad quas defertur varios morbos, variáque ſymptomata producit, quorum nonnulla propria nomina ſortit. ſunt, iuxta vulgares illos verſiculos ſcholæ Salernitanæ.

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma, catharrus,
Si ad fauces branchus, ſi ad nares, eſto coryza.

In pectus defluente humore, affectus generis nomen retinet, ad fauces verò & aſperam arteriam, branchus, ſeu raucedo, generatur; ſi verò ad nares deſluat, non ſolùm coryzam ſed etiam ozænam, & polypum efficit, ſi humor inſignior eſt.

In aliis etiam partibus varios producit affectus; in neruis torporem, paralyſim, conuulſionem, tremorem; in auribus ſurditatem, tumorem, in oculis ophthalmiam, lacbrymas, cæcitatem; in vulua tumorem, laxitatem, vlcus; in gutture anginam, in pectore & pulmone pleuritidem, peripneumoniam, tuſſim, aſthma, hemoptoen, phthiſin; in ventriculo vomitum, inappetentiam; in inteſtinis diarrhœam & dyſenteriam; ita vt maxima morborum corpus humanum infeſtantium pars à capite ortum ducere iure merito cenſeatur.

In venas etiam cum ſanguine humor à cerebro defluit, vnde febris catarrhalis generatur, quando ſcilicet natura ad humoris ſuperflui expulſionem acriùs commouetur, vnde commoti vehementer ſpiritus accenduntur, & febrem Ephemeram efficiunt. hinc catarrhus inter febris Ephemeræ cauſas recenſetur. Sic ante innaſionem arthritidis, aut Eryſipelatis eruptionem tales ſæpiſſimè contingunt.

Externæ autem viæ, per quas humor à capite defluit, ſunt illæ, quæ caluariæ adiacent, & ſub cute continentur; vnde cenſuit Fernelius, inter carnem & cutem humores vt plurimùm deferri, quamuis etiam per continuitatem muſculorum, membranarum & neruorum, tum etiam per venas & arterias defluere ſoleant in oculos, dentes, maxillas, ceruicem, ſcapulas, brachia, articulos & alias partes externas.

Differentiæ catarrhi nonnullæ ab auctoribus proponuntur, quarum præcipuæ ſunt, quòd alius dicatur ferinus, alius ſuffocans, alius epidemicus.

Catarrhus ferinus ille eſt, qui ſua acrimonia pulmonem exulcerat, & tabem inducit, fitq; ab humore acri & ſalſo in hepate feruido genito, & in cerebrum translato, vnde in pulmones propellitur. Suffocans verò catarrhus fit quando fluxio in bronchia pulmonis conſertim irruit, ac ſubinde renouatur, vnde ſuffocationis impendet periculum. Catarrhus denique epidemicus malignâ qualitate præditus eſt, & populariter graſſatur, à vitio aëris dependens.

Diagnoſis huius affectus ad tria dirigitur ſubiectum, morbum & cauſam.

Subiectum vel corpus catarrhis obnoxium indicant rara corporis & capitis textura, facilem aëri frigido, vel calido penetrationem præbens: tum etiam eadem textura nimis denſa, liberam tranſpirationem impediens: cerebrum frigidum & debile vapores ad ſe tranſmiſſos diſcutere non valens, vel proprium alimentum ſufficienter non concoquens: cerebrum item calidum vapores copioſos attrahens: ventriculi & hepatis ἀντιπραξία, vt vnum ſit calidum, alterum verò frigidum.

Signa morbum indicantia, vel imminentem prænuntiant, vel præſentem oſtendunt.

Imminentem catarrhum prænuntiant cauſæ prædictæ, ſed magis præciſè capitis grauitas, ſenſuum hebetudo & torpor, ſomni longiores; ſternutatio frequens, emunctio narium, & expuitio ſolito copioſior, alui ſegnities & flatuum copia.

Præſentis verò catarrhi indicia manifeſta ſunt. Humor enim à cerebro defluens vel manifeſte percipitur, vel tumoribus ac doloribus in partibus quas inuadit, ſatis manifeſtatur.

Signa cauſarum ſatis etiam conſpicua ſunt. Si enim ab humore frigido catarrhus excitetur, aderit ſenſus frigoris, faciei pallor, ſapor pituitæ dulcis, ructus acidus, materia viſcoſa vel aquoſa, & in vniuerſum, temperamentum corporis pituitoſum.

Calidum verò humorem diſtillantem oſtendunt rubor faciei, ſitis, ſalſedinis, vel acrimoniæ ſenſus in ore, inflammationes, dolores & vlcera in partibus affectis & temperamentum totius corporis bilioſum.

Fluxio verò externa ab interna dignoſcitur, quòd in illa dolor magis externus ſit, imprimis ſub cute verticis, vbi interdùm tumor mollis percipitur; ſæpiùs verò pilorum inuerſio dolorifica eſt; ſæpè etiam ægri humorum deſcenſum per partes exteriores cum dolore, calore aut frigore perſentiunt.

Prognoſis huius affectus à Cornelio Celſo eleganter proponitur his verbis: *Si ex capite in nares deſtillat humor, leue eſt: ſi in fauces, peius, ſi verò in pulmonem, peſſimum eſt.* Hippocrates verò in valde ſenibus catarrhum difficillime concoqui aſſeruit.

Vbi magna humorum copia redundat, ſiue ea à plethora ſit, ſiue à cacochymia, periculoſus inducitur catarrhus; metuendum enim eſt, ne affatim irruens copioſus humor ſuffocationem, aut graue aliquod aliud malum inducat.

Huius affectus curatio duplex inſtituenda eſt, vna quæ frigidum catarrhum, alia quæ calidum reſpiciat.

Tota catarrhi frigidi curatio in eo conſiſtit, vt materia peccans præparetur & euacuetur, & ſi ad pectus aliámve partem influat, reuellatur, illiúſque motus inhibeatur; tandémque intemperies cerebri corrigatur.

Primò itaque ſi materia copioſa ſit, aut nimio impetu ruat, & metus ſit, ne à reliquo etiam corpore affluat, præſertim ſi hepar ſit calidum, (contingit enim non rarò, vt catarrhis obnoxij habeant cerebrum frigidum, & hepar calidum,) ſanguis mittendus eſt, ſed parciori manu. Si verò materia ſit pauca, & lentè moueatur, ætas verò ſenilis, aut temperamentum hepatis minimè calidum, vnde nulla ſit ſuſpicio humorem aliunde cerebro ſuppeditari, venæ ſectio omittenda eſt.

Materia verò peccans primùm imminuenda eſt, potione, aut pilulis, vel alio quouis medicamento purgante, ex his, quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita.

Mox reliquiæ humoris præparandæ apozemate dicto loco deſcripto; aut ſi nimia humoris exagitatio non metuatur, apozema purgans poterit inſtitui.

Ac tandem pilulis fortioribus, aut alio catbartico integra purgatio erit abſoluenda.

Si catarrhus admodum contumax fuerit, ad vomitoria confugiendum eſt, quæ illius materiam potenter eradicant.

Colocynthis ad cerebrum potenter expurgandum efficaciſſima eſt, ſed ſummo amarore infenſa eſt, veheménſque illius eſt operatio. Corrigitur vtrumque infuſione in vrina, ſic enim amaritudinem deponit, & ferè inſipidum remedium euadit; tum vehementia illius infringitur, vt ad ℥. i. tutò exhiberi valeat; fitque excellens ad omnes capitis morbos à cauſa frigida oriundos remedium.

Interdùm verò contingit, vt humores excrementitij à partibus inferioribus ad cerebrum ſublati, catar-

rhum,

rhum efficiant. Motum autem illum præternaturalem nanciſcuntur, obſtructis meatibus ordinariis, per quos humores illi expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportuniſſimè curatur catarrhus apertione viarum, tum etiam blandâ, miti, & continuâ purgatione; quia humores ἀνάῤῥοποι ad partes inferiores deturbantur, iiſque motus contrarius ſenſim conciliatur.

Huiuſmodi autem purgationes blandæ fieri poſſunt per decocta, vel iuſcula ad multos dies vſurpata. Interim tamen roborantia medicamenta non erunt omittenda.

Ad reuulſionem verò admonebuntur cucurbitulæ,& veſicatorium ſcapulis & ceruici, tum etiam cauteria occipiti, vel brachio. Zacutus Luſitanus *lib 2. Praxis admirandæ, obſeruat.* 160. Cauterium retrò aures, tanquam præſtantiſſimum, ad omnes deſtillationes à capite manantes, remedium plurimùm commendat. Et nos in fluxionibus, oculorum præſertim, laudabiles effectus vidimus. Errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmi,& maſticatoria erunt vſurpanda, eâ tamen adhibitâ cautione, vt quando catarrhus in fauces, pulmones, aut ventriculum decumbit, errhina & ſternutatoria tantùm vſurpentur; quando verò in oculos & nares influit, maſticatoria & apophlegmatiſmi.

Horum omnium formulæ capite prædicto fuerunt propoſitæ. In his tamen aduertendũ, quãdo materia tenuitatis cuiuſdam particeps eſt, ne fortius reſoluentia vſurpentur: his enim humoris impetus ad pectus & pulmonem, aliáſque partes adaugeri poteſt; ſed nonnulla incraſſantia, aut humoris impetum cohibentia erunt admiſcenda, vt roſæ rubræ, maſtiche, coriandrum, nux moſchata, aliáque in catarrho calido ſuſiùs proponenda. In hunc ſenſum errhinum in ſequentem modum componi poterit.

℞. Aquæ maioranæ ℥.iv. ſucci betonicæ ℥.j. ſem. nigellæ puluerat. ʒ. ß. nuc. moſchat. ℈.i. Fiat errhinum. Proditioribus addi poterunt moſchi, & ambræ griſeæ, an. gr. ii. Vel

℞. Ligni guaiaci limati ℥.i. aquæ puræ ℔. infundantur per noctem ſupra cineres calidos, deinde coquantur ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem maioran. & roſarum rubr. an. P. ii.

Sic etiam maſticatorium, ſub tenui exiſtente materiâ, vel fiet ex maſtiche ſola, vel in in hunc modum.

℞. Nucis moſch. ʒ.i. maſtiches, gummi arabici, an. ʒ. ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua roſat. fiant trochiſci maſticatorij.

Præſtans ſternutatorium componitur, ex hellebori nigri,& ſacchari partibus æqualibus, quod cerebrum potenter expurgat.

Extractum nicotianæ cum aqua vitæ paratum, linguæ impoſitum ad piſi magnitudinem, magnam pituitæ copiam inſtar apophlegmatiſmi per os educit. Verùm ſi nimiâ copiâ vſurpetur, aut ſi in ventriculum effluere ſinatur, vomitum excitat etiam vehementem.

Suprà dictum eſt cauteria brachijs, occipiti,& pone aures inuſta plurimùm conferre; quod etiam efficaciter præſtant poſteriori parti ceruicis & inter ſcapulas admota; quæ hodie in maximo vſu ſunt, & à practicis noſtris paſſim vſurpantur. Nouus etiam locus à quibus inuentus eſt; nempè in ceruice prope venas iugulares, in muſculorum interſtitio; & huius cauterij beneficio catarrhus inueteratus raucedinem efficiens in duobus curatus eſt.

Tandem poſt conuenientes euacuationes, cerebrum roborantia & exſiccantia tam interna, quàm externa, erunt vtiliſſima, vt opiatæ, pulueres cucufæ, ſuffitus; prout in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcripta fuerunt.

Notandum autem eſt opiatæ prædictæ, aut aliis ſimilibus, in catarrhi curatione, conſeruam roſarum, nucem moſchatam, & thus albiſſ. vtiliter admiſceri.

Decoctum ligni lentiſcini, in modum decocti ſudorifici vſurpatum, cerebrum exſiccat,& fluxionem cohibet.

Præterea ſequentes morſuli ad hunc vſum vtiliſſimi ſunt.

℞. Sem. P. coriandri præparati ℥.ß. nucis moſch. thuris an. ʒ.iii. glycyrrhizæ, maſtiches, an. ʒ.ii. cubebar. ʒ. i. conſeru. roſar. rub. ℥.i. ſacchari albi in aqua roſar. diſſoluti ℥.x. Fiat confectio in rotulis, pond. ʒ.iii. Capiat vnam manè & veſperi.

Trochiſci ſequentes valdè commendantur à Solenandro *conſ.* 10. *ſect.* 4. quos ab antiquis, tum Græcis, tum Arabibus mutuatur.

℞. Thuris maſculi, ſucci liquiritiæ, an ʒ.i. opij, croci, myrrhæ, an. ℈.i. Cum ſyrupo papau. forma trochiſcos, vel pilulas vrgente catarrho exhibendas per interualla. Doſis erit ℈.ii. vel ʒ.ß.

Tabellæ ſequentes etiamnum vſui eſſe poterunt.

℞. Puluer. electuar. diambr. & diamoſchi dulcis, an. ʒ.i. ſuccini albi. ℈. i. ol. aniſi gutt. iii. ſacchari in aqua lauendulæ diſſoluti ℥. iv. Fiant tabellæ pond. ʒ.ii. Capiat vnam manè & ſerò.

Inter remedia interna, capite de intemperie frigida cerebri deſcripta, ſummę eſt efficacię ad catarrhi inueterati curationem, balſamum cephalicum ibidem poſt opiatam deſcriptum, quod intùs aſſumi poterit, & in narium cauitates immitti.

Lac ſulphuris, & flores eiuſdem ad catarrhum exſiccandum maximè laudantur à Chymiatris, tum etiam Galenici in tabellis flores ſæpiſſimè vſurpant.

In recenti catarrho aqua nucum cum hydromelite exhibitâ horâ ſomni per triduum, eum valdè imminuit.

Ad cohibendum catarrhum vtiliter admonetur ſincipiti raſo cataplaſma ex fermenti ℥.ii. & carabes ʒ.ii. compoſitum. Si verò æger caput radere noluerit, ſupra ipſum capillitium aliqua ex parte detonſum, ſacculus ex chamæpit. & carabe conflatus apponi poterit.

Præter ſuffitus prædictos, qui ex gummi Tacamahaca fit, ſummæ eſt efficaciæ; catharrum enim exſiccat, eiúſque motum cohibet; neque vehemens eſt illius odor, ita vt conclaue ægrotantis eo ſine moleſtia perfundi valeat.

Commodiſſimum eſt etiam caput exſiccare ſacculi ex furfure, milio, ſale; foliis, ſaluiæ, betonicæ ſtœcados; ſem. fœniculi aniſi,& ſimilibus.

Denique ſi affectus ſit contumax, omnia conuenient remedia, quæ pro frigidæ cerebri intemperiei curatione fuerunt propoſita.

Calidus catarrhus curatur remediis materiam peccantem coacuantibus, incraſſantibus & reuellentibus; tum etiam partium mandantium & recipientium intemperiem corrigentibus.

In hunc finem primò phlebotomia inſtituenda eſt ſi cætera conſentiant, qua humor fluens reuellitur, eiúſque acrimonia temperatur.

Deinde humoris eiuſdem portio educenda eſt blando cathartico, quod humores nullo modo commoueat in hunc aut ſimilem modum.

℞. Rhab. electi ℈.iv. myrobalan. citrinor. ol. amygdal. dulc. confricat. ʒ.ß. ſantali citrini ℈.ß. Infundantur in aqua lactucæ & portulacæ. In expreſſione diſſolue mannæ granat. & ſyrup. roſat. ſolut. an. ℥. i. Fiat potio.

Vel loco aquarum prædictarum poteſt fieri decoctio ex herbis refrigerantibus,& tamarindis, cui purgantia prædicta permiſceantur.

Deinde humor alterandus & incraſſandus eſt iulepis conuenientibus.

℞. Fol. lactuc. portulac.& plantag. an. M.i. ſem. quatuor frig. mai. & papaueris albi, an. ʒ. ii. flor. violar. nymphεæ & papaueris, rhœados, an. P. i. Coquantur ad ℔. i. In colat. diſſolue ſyrupi violac. & roſac. ſiccar.

car. ana ℥. i. ß. Fiat iulep. pro tribus doſibus, bis in die ſumendis.

Vel loco decocti, aquæ ſtillatitiæ prædictarum herbarum, vel emulſiones quatuor ſem. frigidorum mai. ſubſtitui poterunt.

Deinde purgatio paulò fortior vſurpanda, addendo purgantibus prædictis ſennam, catholicum, diaprunum, & ſimilia.

Leue ac blandum remedium incraſſans, humoriſque acrimoniam demulcens, deſumitur ex vitellis ouorum recentium, quorum duo in vnciis quinque vel ſex aquę fontis diſſoluantur, binario numero, addendo ſacchari albi ℥. i. Coquantur parùm ſine ebullitione, ſemper mouendo, & capiat calidè quantum ferre poterit, manè & ſerò per triduum.

Ac tandem maiori humorum incraſſationi, & fluxus cohibitioni incumbendum eſt, quod fiet ſyrupo ſequēti.

℞. Syrupi violac. & de roſ. ſiccis, ana ℥. ſyrupi de papauere. ℥. ß. Detur ex cochleari ℥. i. horà ſomni.

In eundem finem vſurpari poterit opiata ſequens.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ ʒ. vi. pulueris electuar. diatrag. frig. ʒ ii. boli armeni loti in aqua roſat. ℈. ii. Cum ſyrupo roſat. ſiccatum fiat opiata; capiat ad magnitudinem auellanæ horà ſomni.

Hordeatum ſequens vtiliſſimum etiam eſt.

℞. Hord. mundat. q. ſ. Maceretur per horas vi. poſteà coquatur perfectè, & traiiciatur. Deinde accipe amyg. dulc. excort. ℥. ii ſem. cucumb. citr. mūdat. ℥. i. ß. ſem. melon. ℥. i. papau. albi, lactuc. ana ℥. ß. Contuſis omnibus cum aqua hord. eliciatur lac, quod cum ℔. ii. pulpæ hord. permixtum coquatur parùm, addendo ſacchari portionem. Bibat ℥. x. aliquot matutinis ſuperdormiēdo, & nonnunquam in introitu lecti. Tum etiam trochiſci ſequentes in ore frequenter erunt detinendi.

℞. Gummi, tragacanthi & arabici, ana ʒ. ii. boli armen. terræ ſigillat. lotor. in aqua roſac. ana ʒ. i. ſem. papau. albi, ſucci liquiritiæ, ana ʒ. ß. ſacchari penidiat. ℥. i. Cum mucilag. ſem. cydon. extract. cum aqua roſat. fiāt orbiculi parui, quos diu noctúque in ore detineat.

Spiritus ſulphoris & vitrioli ad gutt. iii. vel iv. exhibitus manè, & ſerò cum liquore idoneo, contra omnes fluxiones magnas vires habet; præſertim verò eas quæ à calida viſcerum intemperie ducunt originem. Poteſt etiam in minori doſi potui permiſceri, quia cum eo venas omnes peruadit, & motum humorum cōhibet.

Cryſtallum etiam minerale ad eundem vſum iulepis, aliiſque remediis admiſceri poteſt.

His nihil proficientibus neceſſitas cogit vti narcoticis; inter quæ principatum obtinet laudanum opiatum, ad gr. iv. vel v. horà ſomni exhibendum. Vel ſyrupi de papau. ℥. ß. vel ℥. i. exhiberi poterit. Hæc ab initio morbi vſurpata miranda præſtant. Eandem habet vim theriaca recens ad ℈. i vel ʒ. ß. noctu exhibita.

Benedictus Fauentinus ſequentibus pilulis vſus eſt in catarrho ſalſo, fœliciſſimo cum ſucceſſu.

℞. Succi glycyrrhizæ ʒ. ii. aloës lotæ ʒ. i. pilul. de cynogloſſo ʒ. ß. Cum ſyrup. violae. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈. i. hora ſomni. Trochiſci Solenandri ſuprà deſcripti erunt etiam vtiliſſimi.

Huic vſui etiam maximè conferre poteſt diacodium album, in curatione phrenit. deſcriptum.

Interim reuellenda eſt materia fluens per clyſteres cucurbit. frictiones & ligaturas extremorum omniúmque potentiſſimè per veſicatoria, poſteriori ceruicis parti admota; ac denique cauterium occipitio vel brachio, ſi catarrhus ſit diuturnus.

Ad caput etiam roborandum, fluxionem retinendam, eiúſque reliquias abſumendas, conueniunt pulueres, cucufæ & emplaſtra.

℞. Succini albi, ſandarac. Arab. maſtiches, benioini, nucis moſcharæ, ana ℥. i. thuris, gran. Kermes, & roſar. rubrar. ana ℥. ß. ſantalor. omnium, myrtill. & balauſt. ana ʒ. ii. Fiat puluis, qui inſpergatur capiti horâ ſomni, mane pectine decutiendus.

Riuerij Praxis Medica.

℞. Gummi iuniperi ℈. ii. roſar. rubrar. P. ii. myrtil. ʒ. i. macis, nucis moſchat. ana ℈. i. thuris, ſem. pæoniæ, cortic. papau. ana ℈. ii. nuc. cupreſſ. ℈. ß. Puluериſentur, & cum floccis panni coccinei, ac ſindone rubra fiat cucufa interpuncta perpetuò geſtanda.

℞. Maſtiches, cortic. thuris, ana ʒ. ß. ſandaracæ, coralli rubri, roſat. rubrar. myrtill. balauſt. cortic. granat. ana ʒ. i ladani ʒ. ii. ceræ, & olei roſacei q. ſ. Fiat emplaſtrum, applic. ſuturæ coronali.

Quia verò huiuſmodi catarrhus à calida plerumque hepatis intemperie ducit originem, ideò remedia quæ illius intemperiem emendant, erunt etiam vſurpanda.

Denique hoc imprimis notatu digniſſimum eſt, quod etiamnum ſuprà in catarrhi frigidi curatione propoſitum eſt; quòd nimirùm non rarò humores excrementitij, à partibus inferioribus ad cerebrum ſublati, catarrhos efficiant, & motum acquirant præternaturalem, obſtructis meatibus ordinariis, per quos expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportunè curantur catarrhus apertione viarum, ſimúlque blanda & continua purgatione per iuſcula, aut alia decocta, ad multos dies inſtituta.

CAPVT XVII.

De Dolore capitis.

Cephalalgiæ nomen pro omni dolore capitis generaliter vſurpatur: ſed in ſpecie, & magis ſtrictè recentem capitis dolorem ſignificat; cephalæa verò inueteratum; & hemicrania eum, qui dimidiam tantùm capitis partem occupat.

Sunt & aliæ doloris capitis differentiæ, quibus diuiditur in internum & externum, ſympathicum, & idiopathicum; & ex his denuò alius pungitiuus, alius tenſiuus, alius grauatiuus, alius pulſatorius.

Dolor capitis internus in meningibus locum habet qui profundus eſt, & ad radices oculorum pertingit; externus verò in pericranio ſitus, pilorum radices inuenit nōn ſinit, & ad capitis compreſſionem exacerbatur. Hæc eſt Galeni doctrina, quam proponit. 3. *de loc. aff. c.* 1 *& l.* 1. *de com. med. ſecundum locos c.* 3. vbi disertè aſſerit, dolorem capitis internum hoc peculiari ſigno diſtingui ab externo, quòd in interno ad radices oculorum pertingat, in externo verò minimè. Et rationem reddit, quia tunicæ oculorum à cerebri meningibus prodeunt: vnde fit, vt dolor eò vſque facilè propagetur.

Attamen Fernelius huic doctrinæ contradicit *lib.* 5. *ſuæ Pathologiæ cap.* 1. aſſeritque externos etiam dolores ad radices oculorum pertingere, quòd pericranium, cui inſident, oculorum cauum pertingat.

Huic reſpondet Rondeletius *lib.* 1. *meth. med. cap.* 5. ad dolorem pericranij oculi cauum non dolere, licèt illud eò vſque pertingat, propterea quòd pericranij dolor à frigore externo vt plurimùm oritur, quia pars frigida à ſimili facillimè patitur qualitate. Illud autem frigus ad oculi cauum non poteſt peruenire, quia à calore oculorum, ſpiritibus & ſanguine conſeruatur. Si verò interdum ab æſtu, aut ſimili cauſa dolor capitis externus excitetur, tunc cutem capitis tantùm affici affirmat, non autem pericranium in profundiori loco ſitum.

Verùm hæc Rondeletij doctrina non omnem omninò tollit difficultatem. Licèt enim omnia, quæ ille adſtruit, ipſi concederentur, tamen ſi dolor excitetur ab aliquo tumore intra pericranium collecto, aut ab alia cauſa continuum ſoluente, nulla ratio erit, cur dolor ad oculi cauum non feratur.

Dicere poſſumus ad Galeni defenſionem, duplici ratione hoc ſignum fuiſſe à Galeno propoſitum. Primò, quia membrana, quæ à pericranio ad oculi cauum fer-

tur, eſt hebetioris ſensûs, atq; ita non compatitur dolori pericranij, niſi admodũ obtusè; tunicæ verò oculi, quæ prodeunt à meningibus, ſunt exquiſitiſſimi ſenſus atq; adeò inſigniter dolent. Deinde membrana illa, quæ à pericranio oritur, non ita intrinſecè & profunde attingit oculum versùs neruos opticos, ſicut tunicæ quæ à meningibus procedunt. Vnde fit, vt dolor ille externus non poſſit ſeſe extendere ad fundamenta oculorum, vt loquitur Galenus.

Idiopathicus dolor ſtabilis & permanens, nec aliarum partium ſequitur affectus: Sympathicus verò ab alterius partis affectu dependet, ita vt, dum affectus ille ſuſcipit incrementum, dolor capitis intendatur; dum verò remittitur, conquieſcat. Ille autem ſympathicus dolor fit vel ex conſenſu totius corporis, ſicut in febribus contingit; vel determinatæ partis, putà ventriculi, hepatis, lienis vel vteri.

Quænam verò ſit illa pars, quæ dolorem capiti communicet, ex cuiuſque partis affectæ propriis indiciis facilè innoteſcet.

Dolor pungitiuus ab acri & bilioſo humore, vel vapore membranas feriente excitatur. Grauatiuus à copioſo humore, craſſo, frigido, pituita ſcilicet, vel melancholia partes ſenſiles comprimente. Tenſiuus fit à flatibus aut humoribus mitioribus intra membranas ſeſe inſinuantibus, eáſque diſtendentibus. Pulſatorius denique fit à tenui bilioſóque ſanguine, vel ſpiritu redundante; quo turgentes ac diſtentæ arteriæ vehementiùs pulſant, membranáſque concutiunt: ſicque partes vicinas percutiendo ſenſum pulſationis in iis efficiunt, vt fuſiùs docetur à Galeno, 2. *de loc. aff. cap. 3.*

Ex ſuprà propoſitis cauſæ præcipuæ doloris capitis ſatis declarantur, quæ in vniuerſum ad ſolutionem continui, tanquàm ad cauſam proximam & immediatam, referuntur. Quæcunque igitur continui ſolutionem manifeſtam vel occultam inferre poſſunt, ea capitis dolorem etiam inducere apta nata ſunt.

Signa etiam diagnoſtica tum ſpecierum doloris capitis, tum cauſarum eas producentium, ex ſuperioribus deſumi poſſunt, vt prognoſtica tantùm exponenda ſuperſint.

Dolor capitis externus perpetuò minùs periculoſus & curatu facilior eſt interno.

Dolor capitis in febre acuta cum vrina tenui & alba, periculoſus. Significat enim raptũ materiæ bilioſæ ad cerebrum, vnde phreniridis periculum impendet.

Dolor capitis fortis, ſubitò deliteſcens, nulla ſubſequente euacuatione, aut morbi imminutione, lethalis. Significat enim facultatis animalis abolitionem, quæ obiectum dolorificum ampliùs non ſentiat.

In vehementi capitis dolore extrema frigeſcere malum: ex doloris enim vehementia magna fit caloris retractio ad partem affectam, vnde periculum imminet inflammationis.

Quibus ex morbo partium inferiorum conualeſcentibus dolor capitis vehemens ſuperuenerit, ſi non præcedat excretio manifeſta, iis in cerebro futurus eſt abſceſſus; materiæ enim morbificæ tranſlationem ad cerebrum ſignificat.

Qui in doloribus capitis æruginoſa vomunt, & cum ſurditate vigilant, ij citò vehementer inſaniunt, 1. *Prorrh.* Significat enim bilis aduſtæ in cerebro collectionem, quæ ventriculum in conſenſum trahat.

Capitis dolores & ſonitus aurium ſine febre, aut vertigo, aut ſurditas, aut manuum torpor, imminentem apoplexiam, aut epilepſiam ſignificat. Hip. *in Coacis.* Fiunt etiam iſta ſymptomata è pituitæ craſſæ copia in cerebro cumulata.

Vtero gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fluentes, mali, 1. *Prorrh.* Significãt enim humorum tranſfluxum ad cerebrum, qui cùm multi & copioſi ſint in muliere grauida, ob purgationis menſtruæ defectum, hinc grauius malum metuendum eſt.

Dolor capitis, qui à morbi principio non apparuit agitato & perturbato corpore obortus imminentem criſin per hæmorrhagiam, aut vomitum ſignificat.

Cùm igitur capitis dolor tum à frigida cauſa, tum à calida dependeat, ad vtriuſque abolitionem curatio dirigenda eſt.

Ad priorem curationem materia pituitoſa primùm euacuanda eſt conuenienti præparatione adhibitâ, vt ſuperiori capite dictum eſt. Deinde intemperies cerebri frigida corrigenda, ac reliquiæ humoris diſcutiendæ ſacculis, ſuperiori etiam capite propoſitis, vel iis, qui in frigida cerebri intemperie deſcripti ſunt. Quibus calentibus confricetur caput deraſum manè, per ſeſqui horam ſingulis diebus, dum doloris cauſa fuerit exhauſta.

Poſt frictionem capitis per ſacculos, inſpergatur puluis ſequens, cotone, aut lanâ ſuperpoſitâ.

℞. Nuc. moſchat. caryophyll. piperis, pirethri, ana ℥. ß. fol. ſaluiæ baccharum lauri, ana ʒ. ii. ſem. ſinapi. naſturtij contuſ. an. ʒ. vi. Fiat puluis, capiti inſpergatur vt dictum eſt, & manè pectatur ante vſum ſacculorum, vt puluis pridiè inſperſus excidat.

Vtilia etiam erunt errhina, ſternutatoria & apophlegmatiſmi; quorum deſcriptiones ſuprà fuerunt propoſitæ.

Vtilis etiam erit ſyrupus magiſtralis, in hunc modum compoſitus.

℞. Raſ. ligni guaiaci, & rad. chinæ in taleolas diuiſæ, ana ℥. i. ß. Infundantur per horas xii. in ℔. iv. aquæ fontis. Bolliant ad mediæ partis conſumptionem, addendo ſub finem fol. verbenæ M. i. flor. ſtœchados & maior. ana P. i. In colatura diſſolue ſacchari albi ℔. ß. Coquantur in ſyrupum, & antequam ſit perfectè coctus, in eum coniice in nodulo, ſennæ mundat. ℥. iii. agarici recenter trochiſcati ℥. ii. rhab. opt. ℥. iii. Capiat ℥. ii. vel iii. ſemel in ſeptimana.

Conferent etiam plurimùm pilulæ ſequentes, quæ in Italia olim magno in pretio habitæ ſunt tempore Euſtachij Rudij, in Academia Patauina profeſſoris Practicæ primarij, qui earum author prædicabatur, & pro magno ſecreto habebat; ideóque vni duntaxat Pharmacopœo conficiendas dederat, ne aliis innoteſceret earum deſcriptio, quam tamen mutuatus fuerat à VVeckero, qui eam proponit ex Andernaco. Illa autem talis eſt.

℞ Colocynth. ʒ. vi. agarici troch. diagrydij, hellebor. nigri, turbith, an. ℥. ß. aloës ℥. i. ſpecier. diarrhod. abbatis ℥. ß. Contundantur purgantia, & ponantur in vaſe vitreo cum ſpiritu vini, vt octo digitos ſupereminear, & digerantur per octo dies in loco calido, poſteà adiiciatur puluis diarrhod. Et infundantur adhuc per quatuor dies. Mox colentur omnia & fortiter exprimantur. Liquor expreſſus diſtilletur in balneo, donec in fundo alembici extractum redeat ad eam craſſitiem, quæ pilulis efformandis idonea ſit: quarum doſis eſt. ℈. i.

Sequentes verò pilulæ Fernelio tribuuntur, quarum ſe tantam vim experiendo cognouiſſe affirmabat, vt nullam cephalalgiam, aut hemicraniam offenderit, quam non curauerit.

℞. Aloës opt. ℥. ß. puln. electuar. de gemmis, trium ſantal. roſat. rubrar. ana ℈. iii. Cum ſyrupo abſinthij, & violar. fiat maſſa. Detur ʒ. i. bis in hebdomada hora i. vel ii. ante cœnam.

Ac denique in contumaci dolore & inueterato omnia conuenient remedia, quæ pro curatione frigidæ intemperiei cerebri fuerunt propoſita. Inter quæ non infimum locum obtinent emplaſtra epiſpaſtica. Quibus etiam non conferentibus, nonnulli auſi ſunt capiti admouere emplaſtrum de Vigo cum mercurio, quo multa pituitoſa humoribus per ſputa euacuata, inueteratos capitis dolores interdum ceſſaſſe aſſerunt.

Thermæ ſulphureæ, ac bituminoſæ in hoc caſo efficaciſſimæ ſunt, tum balneo, tum lotione capitis.

Plurimùm etiam conferunt, in dolore inueterato,

decocta

decocta ſudorifica, quibus multos fuiſſe liberatos, apud celeberrimos Authores legere eſt.

Quibus non conferentibus, Mercatus ad ſtibij vſum audet confugere, eúmque cum elogio commendat *l.* 1. *de intern. morb. curatione cap.* 8. In dolore autem diuturno plus præſtat caput frequentiùs roborare, quàm pertinaciter vacuationibus inſiſtere. Ideò conferent pulueres & cucufæ, aliáque topica, in frigidæ intemperiei cerebri curatione propoſita.

Magis tamen probantur pulueres, quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex eiuſdem ſorditie dolor excitari poteſt.

Præterea fieri poterit inunctio ex ol. amygd. in quo ſerpillum lauri folia, maſtiche, ſpica, menta, maiorana, thymus, pulegium, nux moſchata, caryophylli, & cinnamomum, aut horum nonnulla bullierint, addendo, dum fit ebullitio, vini rubri parùm.

Vel ſequens oleum arte chymica paratum componi poterit.

℞. Terebinth. ℔. i. maſtiches, nucis moſchatæ, cinnamomi. ana ʒ. i. caryophyll. zedoar. galangæ, ladani ana ℥. i. ß. ſucci ebuli, & cucumer agreſt. ana ʒ. i. ol. chamom. & liliorum, ana ℔. ß. vini rubri ℔. i. ß. ſerpilli virid. M. i. Pulueranda puluerentur, & coniiciantur in retortam vitream, extrahatúrque oleum, quo deraſum caput illinatur.

Oleum ſuccini ad idem eſt efficax, eóque tempora inungere ſufficiet.

Dum prædicta remedia adminiſtrantur, ab ipſo etiam curationis initio ſpecifica remedia vſurpari poterunt, quale eſt hoc epithema.

℞. Puly. zedoar. ʒ. i. aquæ betonicæ, verbenæ ſambuci, ana ℥. i. Miſce, applicetur calidè parti dolenti cum paonis ſcarlatinis.

Inter ſpecifica doloris capitis, à quacumque cauſa oriantur, principem locum obtinet verbena, cuius aqua deſtillata, & capiti admouetur, & intùs aſſumitur ad ℥. iv. cum ſpiritus ſalis gut. iii. Imò verò ipſa verbena, viridis, de collo tantùm ſuſpenſa, duos ægros ſanauit apud Foreſtum, cùm multa remedia fruſtra vſurpata fuiſſent.

Zacutus Luſitanus *lib.* 1. *Praxis Med. mirab. obſeruat.* 7. 8. 9. *&* 10. quatuor proponit remedia, experimentis *ibidem* enarratis confirmata; nempè fonticulum in ſumma manu, hirudines temporibus affixas, aperitionem venæ frontis, & iuxta canthum oculi, quorum hiſtorias dictis locis videre eſt.

Circa illas obſeruationes hæc notanda: Primò, quòd fonticulus inter pollicem & indicem admotus, aliis experimentis comprobatus eſt, & rebellem capitis dolorem curauit.

Secundò, in curatione quæ per hirudines fit, Zacutum non eſſe contentum duas vel tres admouere, vt vulgò ſolet fieri, ſed decem aut duodecim circulariter temporibus affigere, vnde maxima ſequitur ſanguinis attractio, quæ totam materiam morbificam exhaurire poteſt.

Tertiò, in curatione quæ fit, ſectâ venâ frontis, notandum eſt eam venam bis ſectam fuiſſe: vnde innuitur primam ſectionem ſatis non profuiſſe; cùm tamen Practici noſtri tardò eam operationem repetant, ſi primâ vice non ſucceſſerit.

Cauſa calida dolorem capitis primarium & eſſentialem efficiens, eſt ſanguis, aut bilis. Eádemque vtrique conueniunt remedia ſed magis minúſue potentia, pro maiori vel minori cauſæ efficacia.

Primò igitur à phlebotomia incipiendum eſt, præmiſſo clyſtere. Maior tamen ſanguinis copia educenda eſt, cùm dolor fit à ſanguine: minor, bile redundante.

Deinde medicamentum purgans bilem exhibendum eſt: non ſolùm quando bilis cauſæ principalis rationem obtinet, ſed etiam quando ſanguis luxuriat, cuius portio tenuior facilè in bilem vertitur.

Si vnica euacuatione materia peccans ſufficienter educta non videatur, repetenda erit purgatio per debita interualla.

Poſtea admoueantur capiti repellentia, & oxyrrhodina; qualia in curatione phrenitidis fuerunt propoſita, mitiora eligendo.

Ac conſequenter animalia recenter mactata, aut eorum partes, ad materiæ morbificæ reliquias diſſoluendas, & dolorem demulcendum, erunt vtiliſſima.

In dolore capitis qui per febres continuas affligit, pulmo veruecinus ex recenter mactato animali extractus, & calidè admotus, dolorem potenter demulcet.

Ad idem valet cataplaſma ex cucurbita contuſa, vel ſemperuiuo maiore plantis pedum admotum.

Apertio ſaphenæ, præmiſſâ ſufficienti phlebotomiâ in brachio, capitis dolorem in febribus, ſæpè in momento fugat.

Interim reuulſiones per cucurbitulas, tam ſiccas, quàm ſcarificatas, & frictiones extremorum erunt celebrandæ.

Ac toto morbi decurſu, ſi aluus non ſit fluida, clyſteres emollientes, refrigerantes, & leniter purgantes alternis diebus erunt iniiciendi.

Tum etiam deriuatio rectè & vtiliter celebratur poſt generales euacuationes & reuulſiones, ſectâ venâ frontis, aut eidem admotis hirudinibus, & veſicatoriis ceroici applicitis.

Dum hæc fiunt, tota humorum maſſa erit temperanda iulepis, emulſionibus & iuſculis, in curatione phrenitidis propoſitis.

Si denique dolor vallè vrgeat, ad narcotica veniendum eſt, tam externa, quàm interna, prout in dicta curatione phrenitidis vſurpata ſunt.

Apertio venarum frontis, & hirudines temporibus ex Zacuto Luſitano *ſuprà* commendatæ, hîc etiam conferre poterunt.

Paræus *lib.* 16. *cap.* 4. hemicraniam deſperatam arteriotomiâ in temporibus celebratâ, curatam eſſe refert: nullúmque in ea periculum eſſe teſtatur. Aperitur arteria vt in plebotomia, & ſanguinis impetu ac ſaltu proſilientis ℥. vi. detrahendæ. Mox appoſitis, vt decet, plagulis deligatio facienda, & per quatriduum detinenda.

Eandem dicit Botallus in vetuſtis capitis doloribus, quaſi miraculo conferre. Nos etiam illius vſu atrociſſimam hemicraniam curauimus, & nullum in ea arteriarum apertione periculum eſſe aduertimus.

Vt ueri emplaſtrum admouendum eſt, ex thure, maſtiche, bolo armeno & pilis leporinis albumine oui ſubactis. Deinde faſcia admouenda, qualis in vulneribus capitis concinnari ſolet.

In omni dolore capitis, à quacunque cauſa fiat, ſi aliis remediis non ceſſerit, & doloris atrocitas ad extrema confugere cogat, veſicatorium toti capiti admotum, & deraſo capillitio, curationem abſoluere poterit.

Cauterium ſuturæ coronali admotum, dolorem capitis contumacem aliquando radicitùs abſtulit.

Multò maioris eſt efficaciæ, ſi temporibus admoueatur: de quo vide Poterium *obſeruation. centur.* 3. *cap.* 8. & obſeruationes noſtras publico communicatas.

PRAXEOS MEDICÆ.

Liber Secundus.

DE AFFECTIBVS OCVLORVM

PRÆFATIO.

OCVLORVM affectus tam varij ſunt atque multiplices, vt difficillimum ſit eos perſpicuè, atque dilucidè, enarrare ab inuicémque diſtinguere. Quod tamen vt nos, (quantum fieri poterit,) aſſequi nitamur,& tractationem iſtam praxeos vſui maximè accommodemus; eos ita partiemur, vt morbi à quibus viſio immediatè læditur, primùm exponatur: poſtmodùm verò reliqui morbi explicentur, qui partibus oculum componentibus, aut illi adjacentibus, citra vllam aut ſaltem perexiguam viſionis læſionem contingunt. Læditur autem viſio *imminute*, *abolitè*, *& deprauatè*. Abolita viſio τυφλότης Græcis, *cæcitas* Latinis,nominatur.Imminuta verò, pro variis imminutionis gradibus, & modis, varia nomina ſortita eſt, quorum præcipua ſunt, Amblyopia,Myopia,Nyctalopia,& acies ſiue acuties veſpertina.

Cæcitas vel à neruorum opticorum obſtructione abſoluta,(& tunc Amauroſis nominatur, vel à ſuffuſione integra, vel aliis humorum & tunicarum vitiis grauioribus exoritur. Amblyopia, quæ Latinis viſus obſcuritas, habetudo, vel caligo nominatur, in qua obiecta non ſatis clarè & perſpicuè cernuntur, in quacunque diſtantia poſita, ab iiſdem cæcitatis cauſis producitur, ſed leuioribus, & imperfectis, vt neruorum opticorum obſtructione imperfecta, ſuffuſione leui, ſpirituum inopia, vel craſſitie, & aliis huiuſmodi. Myopia, Latinis luſcioſitas dicitur, in qua obiecta non niſi prop nqua, & ferè oculis admota cernuntur; diſſita verò minimè, vel ſaltem imperfectè; vt ita affecti notos, & amicos prætereuntes non agnoſcant. Fitque ſecundùm Galeni & omnium ferè Recentiorum doctrinam, à paucitate & tenuitate ſpiritus viſorij, qui illius non eget medij illuminati copia ad perfectè viſionem efficiendam, ſed ab ea diſſipatur. Contra verò, qui ſpiritus habent craſſos, remota meliùs vident, quia ſpiritus ille craſſus maiori indiget colluſtratione, quæ in maiori medij illuminati copia reperitur. Verùm hæc doctrina falſiſſima ex Opticæ ignorantiâ oriunda, ex illius theorematis apertè demonſtratur, ex humoris cryſtallini ſitu diuerſo, has viſionum diuerſitates emergere. Cùm enim ſpecies obiectorum per pyramidem recipiantur in cryſtallino humore, ad quem conus pyramidis protenditur; ſi cryſtallinus ad anteriora & versùs pupillam magis vergat, obiecta remotiora meliùs videntur, quia vt conus pyramidis ad cryſtallinum perueniat, & in eo terminetur, obiecta remotiora eſſe neceſſe eſt. Si enim ad oculum magis accedant, conus pyramidis cryſtallinum tranſgreditur, & ob ecta magis confuſa percipiuntur: contrà verò ſi cryſtallinus in profundo oculi magis ſitus ſit, & ab vuea tunica magis remotus, obiecta debent oculis eſſe viciniora, vt conus pyramidis ad eum accedere valeat: vnde patet myopiam non aliter fieri, quàm ex ſitu cryſtallini profundiori, atque ita affectum hunc eſſe connaturalem, neque remediis ſuperabilem. Affectus verò myopiæ contrarius, in quo nimirum obiecta remotiora melius videntur ſenibus plerumque ſolet contingere, in quibus humoris aquei portio conſumpta eſt, vt cryſtallinus ad pupillam accedat. Adde quod à longa capitis inclitione, quæ vitæ decurſu fit, vel in legendo, ſcribendo, vel alia negotia tractando, humor cryſtallinus ſenſim ad anteriora vergit. Hæc demonſtrantur vſu ſpecillorum; ſiquidem myopiâ laborantes iuuantur ſpecillis concauis, à quibus radij ſpecierum viſibilium diſpergantur, ſicque efficiunt vt conus pyramidis longiùs protendatur, atque adeò res quæ ob diſtantiam maiorem à myopicis percipi non poterat, poſtmodum percipiatur, protenſo nimirum pyramidis cono vſque ad cryſtallinum, qui antea in pupilla, vel humore aqueo ſeu albugineo definebat.

Digitized by Google

ſinebat. Senes contrà iuuantur ſpecillis conuexis, quibus radii vniuntur, atque ita, res propinquæ meliùs cernuntur, quarum conus antea cryſtallinum pupillæ propiorem tranſgrediebatur.

Nyctalopia ſeu nocturna cæcitas, fit quando interdiu quidem ſatis vident, occidente ſole obſcuriùs, noctu verò nihil; fitque à ſpiritibus, humoribus, aut tunicis craſſioribus vel pupilla anguſtiore. In iis enim omnibus maius lumen neceſſarium eſt ad rectè videndum, quo deficiente in Solis occaſu, vel noctu ad lucernam, parum aut nihil vident.

Veſpertina acies ſiue acuties eſt quando obſcurius interdiu, noctu verò meliùs vident. Hæc etiam aliquando nyctalopia nominata eſt, vt videre eſt apud Hipp. 2. *Prorrhet.* Vſus tamen retinuit apud recentiores Græcos, vt nyctalopia pro nocturna tantùm cæcitate vſurpetur. Fitque à tenuitate nimia ſpirituum, qui multo ſplendore diſgregantur: vel à pupillæ dilatatione, in qua nimium lumen interdiu oculum ingreditur, & viſionem lædit, noctu verò exiguum lumen magis illuſtrat, quàm in iis, qui minùs dilatatam pupillam ſortiti ſunt.

Quomodo imminutè, & abolitè & depranatè viſio lædatur, diligentiùs exponemus, dum omnium oculi partium morbos ſigillatim explicabimus. Cùm enim omnes particulæ oculum conſtituentes, ad actionem illius, putà viſionem, conferant, iiſdem partibus vitiatis, viſionem etiam male affici neceſſe eſt.

Componitur autem oculus ex tunicis, humoribus, & neruo optico, ad quarum partium actionem, ſpiritus animalis tanquam agens principale, & vniuerſale concurrit. Atque, vt earum partium morbos percurramus à nerui optici vitiata conſtitutione ordiemur, mox ad humorum & tunicarum affectus progrediemur.

Spirituum autem vitia, vel à cerebro malè affecto dependent, & tunc alii ſenſus quoque læduntur, vel ab ipſius oculi vitiis, quibus curatis, priſtinam, atque debitam conſtitutionem ſpiritus recipiunt, vt peculiaris eorum tractatio neceſſaria non ſit. Sed in oculorum affectibus curandis; quibus viſio læditur, ea quæ ſpiritus viſiuos reficiunt, & viſum confortare dicuntur, reliquis remediis perpetuò admiſcenda ſunt.

CAPVT I.

De Gutta ſerena.

QVando viſio aboletur, nullo ſenſibili vitio in oculis apparente, Amaurosis, ſeu Gutta ſerena, affectus ille nominatur. Fitque, dum ſpiritus animales à cerebro ad oculum tranſmeare nequeunt. Cum autem ſpiritus animales à cerebro, per neruos opticos in oculos influant, influxus illius impedimentum in neruis opticis quærendum eſt. Multis autem modis affici poſſunt nerui optici, potiſſimùm verò obſtructione, adſtrictione, & ſolutione continui.

Obſtructio communiſſima eſt, & maximè ordinaria guttæ ſerenæ cauſa, quæ ab humore pituitoſo generatur, à cerebro in neruos illabente, non ſecus ac alii nerui in paralyſi ab eodem humore obſtruuntur, ita vt conſimiles affectus, ratione illius obſtructionis, dici poſſint.

Certum tamen eſt, ab adſtrictione & compreſſione neruorum opticorum hunc affectum etiam generari; quæ quidem compreſſio fieri poteſt, tum ab humore pituitoſo, circa neruos opticos collecto, eoſque comprimente? tum etiam à ſanguine, pure, aliàue materia in eodem loco cumulata. Vnde, tumores quilibet in iis partibus geniti, ſimilem affectum poſſunt producere. Docet enim experientia, cerebri inflammationi, tum etiã phrenitidi, in febribus malignis cæcitatem, interdum in vno oculo, interdum in vtroque ſuperuenire. Et refert Plate. *lib.* 1. *obſeruantionum*, cæcitatem à ſe viſam, quæ à tumore globoſo in cerebro enato, & neruos opticos comprimente ortum duxerat; quod per diſſectionem cadaueris poſt ægri obitum innotuit.

Denique vulnera capiti inflicta, in quibus nerui optici præſcinduntur, ſine controuerſia efficiunt, vt ſpiritus animales ad oculos ampliùs influere nequeant.

Dignoſcitur hic affectus, quod oculi in ſtatu naturali conſtituti videntur, nullumque vitium in iis conſpicitur, niſi quod pupilla nigrior & amplior apparet. Verum in cauſarum differentiis diſtinguendis maxima difficultas eſt. Licèt enim à ſanguine aut pure genitus affectus ex inflammatione, abſceſſu, aut vulnere prægreſſo dignoſcatur, nullum tamen ſignum certum dari poteſt per quod compreſſionem ab humore pituitoſo factam, ab obſtructione diſtinguere poſſimus. Coniectura tamen id quodammodo aſſequi poſſumus, quandoquidem in obſtructione ſola nerui optici, ſolus oculus afficitur. Si vero eiuſdem nerui compreſſio fiat ab humoribus pituitoſis circa oculorum radices & proceſſus mamillares collectis, vel illa materia alias etiam cerebri partes occupet; tunc reliqui ſenſus læduntur aut eorum nonnulli. Si verò neruos tantùm opticos obſideat, materia pituitoſa ſolito copioſor per nares excernitur, & grauitatis ſenſus in anteriori capitis parte, præſertim circa ſupercilia, percipitur.

Quod ad prognoſim ſpectat, hic affectus, ſi abſolutus ſit, id eſt, ſi integra ſit viſus abolitio, ab obſtructione nerui optici præſertim oriunda, plerumque incurabilis eſt. Quemadmodum etiam videmus obſtructiones aliorum neruorum, à quibus generatur paralyſis, vix aut nunquam curari, præcipuè in iis, qui ætate prouecti ſunt. Si verò imperfecta tantùm ſit obſtructio, quæ viſus tantùm imminutionem, non autem cæcitatem efficiat, maior ſalutis ſpes eſt, licèt ea non niſi magno labore & longiſſimo remediorum vſu obtineri poſſit.

Si verò hic affectus fiat ab humoribus in anteriore cerebri parte collectis, & neruos comprimentibus, facilius curari poteſt. Sic refert Fabricius Hildanus *obſeru. 19. cent. 5.* virum quemdam, ex aſſumpto vomitorio vehementi viſum amiſiſſe, cúmque, eiuſdem medicamenti beneficio recuperaſſe: quandoquidem vehementi vomitorio, vt humores nimiũ exagitari, & verſus neruos opticos propulſi, eoſdem comprimendo, ſpirituum ad oculos commeatum impediebant; iiſdem verò, eodem medicamento euacuatis, morbus ſolutus eſt. Similis ferè hiſtoria refertur à Senoerto de quo-

dam ſtudioſo, cui cùm medicamentum purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcæcatus eſt. Idem etiam teſtatur fœminas quaſdam, cùm in vtero concepiſſent, ex neruorũ opticorum anguſtia obcæcatas fuiſſe, malúmque hoc poſt quatuor aut quinque menſes, vel tẽpore partus, omninò deſiiſſe. Nos etiam nonnullos vidimus, qui ſubitò in maximam viſus imminutionem inciderant, vacuationibus vniuerſalibus & reuulſionibus quibuſdam intra quindecim dies fuiſſe reſtitutos. Ex facilitate curationis coniecimus, humorem non intra nerui ſubſtantiam, impactum, ſed in cerebro tantùm circa eoſdem neruos congeſtum fuiſſe.

Ad huius morbi curationem, materia neruis impacta vel adhærens, quæ obſtructionem vel adſtrictionem efficit, euacuanda eſt. Quod fieri non poteſt, niſi priùs vniuerſum corpus euacuetur, quemadmodum docuit Galen. 4. *meth.* oculum non eſſe ſanandum ante totum caput; neque Caput, ante totum corpus.

Atque vt remedia conuenienti methodo deſcribantur, victus ratio huic morbo conueniens primùm inſtituenda eſt, quæ quidem attenuans & moderatè ſiccans eſſe debet. Ac primum aër ad calidum & ſiccum inclinare debet, craſſus verò, frigidus, nebuloſus ac pluuioſus, omnino vitandus. Cibi laudabiles ac boni ſucci vſurpentur, vitando eos qui craſſum ſuccum generant; quales ſunt caro porcina, anſerina, piſces, legumina, caſeus & ſimilia; tum etiam ea, quæ vaporoſa cùm ſint, caput replent, vt lacticinia & aromata calidiora, piper nimirum, zinziber, &c. Panis conficiatur, cum aqua fœniculi, aut eiuſdem ſemen permiſceatur, ſedulò cauendo, ne tritico, ex quo panis conficitur, lolium admiſtum ſit, quod viſui maximè obeſſe tota credidit antiquitas. Vnde apud Comicum ille qui alteri viſus defectum exprobrabrat *lolio*, (inquit) *credo victitare te.* In ciborum condimentis & iuſculis, vtatur iis quæ extenuandi vim habent, vt hyſſopo, fœniculo, maiorana, betonica, ſaluia, euphraſia, ac præſertim nuce moſchata, quæ cerebrum roborat, viſumque clarificat. Raparum vſus frequens eſſe debet, quia oculos acutiores reddere creduntur. Idem etiam præſtant paſſeres, & columbæ frequenter eſitatæ. Vitandæ herbæ frigidiores, ac imprimis lactuca, quæ oculis inſenſa eſt.

Ciborum quantitas moderata ſit, neque vnquam æger iis ſe immodicè repleat. Cæna ſit parcior prandio, & ſemel, aut bis in ſeptimana, à cœna abſtinere vtiliſſimum eſt. In paſtu loco ſalis conferet vti puluere ſequenti.

℞. Salis communis ℥. ij. euphraſiæ ſic. ʒ. ij. nuc. moſch. ʒ. j. cinamom. ℈. ij. M. fiat puluis. Poſt ſingulos paſtus capiat æger pulueris ſequentis cochl. j.

℞. Sem. coriand. præparati ℥. ß. ſemin. aniſi, fœniculi, ana ℥. ij. cinamom. nuc. moſch. ana ʒ. j. euphraſiæ ſiccæ ʒ. iij ſacchari roſac. duplum pondus omnium, fiat puluis.

Vinum in hoc affectu non conuenit, quia vaporoſum eſt, & caput replet, fluxionibuſque promouendis maximè idoneum. Ideo decoctum ſalſæ parillæ, liquiritia dulcoratum, & coriandro aromatizatum erit vtiliſſimum. Sed quia diuturnus admodum eſt affectus, & omnes tam longam vini abſtinentiam ferre nequeũt, ſi illius vſus concedendus ſit eligatur oligophorum, quodque minùs generoſum minuſque potens eſt. Multóque vtilius erit, ſi euphraſia ſicca in eo ante maduerit. Atque vt ad longum vſum paretur vinum euphraſiatum, in doliolo muſto repleto, vindemiarum tempore, euphraſia demittatur; eoque vino vtatur æger pro potu ordinario.

Somnus conſueto breuior ſit, & decubitus ſupinus quantum fieri poteſt, ſomnuſque fugiatur meridianus, tanquam maximè noxius. Exercitia moderata ſint, eorumque loco frictiones inferiorum partium celebrentur. Aluus laxa perpetuò ſeruetur, & grauia animi pathemata fugiantur.

Inſtituta in hunc modum victus ratione, curatio ab vniuerſali euacuatione incipienda eſt. Ac primum purgatio inſtituenda eſt ſequenti medicamento.

℞. Sennæ mund. ℥. ß. ſemin. fœnic. ʒ. j. folior. beton. euphraſ. & verben. ana M. ß. liquiritiæ ʒ. iij. Coquantur ad ℥. iij. In colatura diſſolue diaphœnici ʒ. iij. ſyrup. roſac. ℥. j. Fiat potio, quæ detur manè cum regimine.

Poſt primam illam purgationem, ſeriò apud ſe cogitare debet Medicus, an phlebotomia vſurpanda ſit. Quandoquidem ea ab omnibus ferè practicis in hoc caſu reiicitur, cùm affectus ſit chronicus à frigida intemperie & materia pituitoſa oriundus. Vnde metuunt ne per ſanguinis euacuationem cerebrum magis refrigeretur, ſicque maiorem pituitæ copiam generet, & ne cauſa morbi coniuncta magis incraſſetur, atque ita difficilius diſcuti ac diſſipari valeat. Verùm, vt eorum ſententia in ſenibus & pituitoſo temperamento præditis locum habere debet: in iis tamen, qui aut in iuuenili ætate conſtituti, aut calido temperamento præditi sũt, admittenda non eſt, præſertim ſi ſanguinis redundantis notæ manifeſtæ appareant: tunc dubium non eſt, quin phlebotomia maturè vſurpata plurimũ conferre valeat. Imò verò vbi ſanguinis mittendi indicationes prædictæ reperiuntur, vtile erit ex Pauli & Aëtij ſententia poſt venæ ſectionem in brachio celebratam, venas capitis particulares & oculis vicinas aperire, nempe venam frontis, temporum, & eas quæ ſunt in angulis oculorum iuxta naſi radicem. Temporibus tamen commodiùs hirudines applicabuntur, quæ etiam pone aures admotæ, non parum conferre poterunt. Referunt practici nonnulli, ob frontis vulnera, nonnullos à cœcitate fuiſſe liberatos. In quibus cœcitatis cauſam veriſimile eſt fuiſſe neruorum opticorum compreſſionem à venis & arteriis vicinis ſanguine turgentibus quas dicta vulnera depleuere. Vnde Spigelius, referẽte Plempio *in ophthalmographia*, in gutta ſerena non ſine fructu mediam frontis venam pertundere ſolebat, ſanguinemque tamdiu euacuabat, donec ſua ſponte erumpere deſineret.

Si verò menſium ſuppreſſio hunc affectum præceſſerit, ex venis inferioribus ſanguis detrahendus eſt, aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ, ſi æger earum fluxum antea paſſus fuerit, qui tunc temporis ſuppreſſus ſit, vel ſi hepate calidiori, aut melancholico temperamento donatus ſit.

Poſtmodum verò, totum corpus exactiùs vacuandum eſt apozemate ſequenti.

℔. Rad. fœnic. ſalſæ paril. ireos Florent. & enulæ camp. ana ℥. j. folior. betonic. maioranæ, meliſſæ, euphraſ. fœnic. verben. & chelidon. maior. ana M. j. liquiritiæ raſæ & paſſulat. mund. ana. ℥. j. ſemin. aniſi & fœnic. ana. ʒ. iij. ſennæ mund. ℥. ij. turbith gummoſi & agarici recenter trocbiſc. ana ʒ. ij. zinzib. & caryophyllor. ana ℈. j. flor. ſtœchad. anthos, & lauendulæ, ana P. j. Coquantur ad quartar. 5. In colatura diſſoluè ſacchari albi ℥. iiij. Fiat apozema clarificat. & aromatizat. ʒ. ij. cinnamomi electi. pro iiij. doſib. matutinis. Finitis apozematis, exhibeantur pilulæ ſequentes.

Acc. maſſæ pilular. lucis maj. & cochiar. min. ana ʒ. ß. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ ſex deauratæ, quas capiat ſummo mane.

Præmiſſa hac vniuerſali euacuatione, cauſa antecedens reuellenda eſt, coniuncta verò deriuanda ac diſcutienda.

In hunc finem frictiones partium extremarum, & præcipuè inferiorum, matutinis horis celebrandæ ſunt.

Cucurbitulæ ſcapulis & dorſo ſine ſcarificatione admouendæ. Ac præſertim cucurbitula occipitio cum ſcarificatione admota, tanta efficacià humores à partibus

bus anterioribus & neruorum principio detrahit, vt nonnulli poſt illius applicationem, quaſi momento viſum recuperauerint.

Eodem tempore, veſicatorium poſteriori parti ceruicis admouendum, & veſiculæ excitatæ ſeruentur diù apertæ, betæ aut braſſicæ foliis frequenter admotis.

Exſiccato veſicatorio, admoueatur cauſticum occipiti, inter primam & ſecundam vertebram; vel (quod iam apud nos in frequenti vſu eſt) duo cauſtica applicentur poſteriori parti ceruicis, iuxta quartã & quintam colli vertebram, ita vt ſpina dorſi vtrique cauterio intermedia ſit, & vtrumque eodem emplaſtro curari valeat.

Loco cauteriorum, ſetaceum eidem parti admotum efficaciſſimum eſt; ſed noſtrorum hominum mollities illius vſum penè aboleuit.

Si prædicta cauteria non profuerint, ſuturæ coronali admoueri poteſt cauſticum potentiale, quod aliquando profuit, reliquis non conferentibus.

Dum hæc fiunt, ſtatim poſt purgationem vniuerſalem, diæta ſudorifica inſtituenda eſt ex decocto ligni guaiaci, ſaſſafr. & rad. ſalſæparil. iuxta methodum, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita eſt. Hoc tamen aduertendo, vt decocto ſudorifico, & circa finem illius addantur ea, quæ oculos peculiariter reſpiciunt, vt verbena, fœniculum, euphraſia & chelidonia maior.

Et ad cerebrum potentiùs exſiccandum, ſacculi loco prædicto deſcripti, tempore ſudoris capiti admouendi ſunt ſi nimia illius calefactio non metuatur.

Imò verò, poſt diætam ſudorificam, vſus thermarum ſulphurearum & bituminoſarum tum balneo, tum capitis irrigatione erit conuenientiſſimus; cùm huiuſmodi aquæ ad frigidam & humidam intemperiem corrigendam, pituitam abſumendam, & cerebrum roborandum efficaciſſimæ ſint.

Præter vniuerſales totius corporis & capitis euacuationes, peculiares etiam inſtitui poſſunt per apophlegmatiſmos, quibus pituita per palatum è cerebro elicitur: qui quidem formâ gargariſmatis aut maſticatorii præſcribi poſſunt, iuxta formulas in cerebri frigidæ intemperiei curatione deſcriptas.

Errhina & ſternutatoria ab omnibus propemodum practicis damnantur in hoc affectu, quia humores ad oculos attrahunt. Si tamen poſt exactam totius corporis & capitis ipſius euacuationem mitiora & benigniora per aliquot dies vſurpentur, vtilia eſſe poterunt: ſiquidem materiam morbificam neruis opticis impactam, ſenſim educere ac deriuare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam elicient ad partes anteriores. Alioquin in omni deriuatione, quæ eſt euacuatio per partem affectam, aut ipſi vicinam, perperuò metuendum eſſet, ne ad ipſam partem affectam fieret attractio, quæ tamen ab vniuerſalibus euacuationibus, quæ ipſam debent præcedere, facilè impeditur. Illa autem errhina componi poterunt ex ſucco betæ & maioranæ cum vino albo extracto, in quo manna diſſoluta fuerit.

Potentius autem & nihilominus tutum errhinum parari poteſt ex puluere nicotianæ, præcipuis cephalicis, & oxydorcicis correcto. Ab eo enim per palatum magis, quàm per nares, pituita educitur & cerebrum ita roboratur, vt non adeò facilè humorum influxum ab aliis partibus recipiat. Illius igitur compoſitio talis erit.

℞. Nicotianæ ſiccæ ℥. j. fol. ſaluiæ, maioran. beton. euphraſ. flor. caryophyllatæ noſtratis, & roſar. rub. an. ʒ. j. Fiat puluis, qui naribus attrahatur mane per aliquot dies.

Neque ſufficit purgatione vniuerſali totum corpus ab humoribus excrementitiis ſemel liberare, ſed in eo ſtatu conſeruandum eſt toto curationis decurſu; atque adeo purgationibus interpolatis, quæ in dies congeruntur excrementa educenda ſunt, quod fiet pilulis vſualibus in hunc modum compoſitis.

℞. Aloës optimæ ʒ. ß. ſennæ mund. turbith. hermodactyl. & agaric. recenter trochiſc. an. ʒ. ij. diagrydij. ʒ. j. macis, caryophyll. & croci Orientalis an. gr. vij. Irrorentur ſucco maioranæ, & chelidoniæ mai. Deinde iterum exſiccentur in vmbra, & cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ. ß. vel ℈. ij. bis aut ter in menſe.

Dum hæc fiunt, cerebri & oculorum roborationi perpetuò inſiſtendum eſt, & varia medicamenta viciſſim vſurpanda: ne æger, vnum & idem continuò ſumẽdo nimium faſtidiat, néve natura eidẽ remedio aſſueſcat: Interea verò, quæ hac dote prædita ſunt recenſetur theriaca vetus, quæ ʒ. . pondere ſumi poteſt horâ ſomni, cum aqua fœniculi, euphraſ. & chelidoniæ, bis aut ter in ſeptimana.

Commendatur etiam nux moſchata manè, ieiuno ſtomacho, comeſta, & dentibus diù attrita, vt vapor illius ad oculos deferatur. Si illius deglutitio metuatur, propter viſcerum calorem, expui poteſt poſt comeſtionem.

Myrobalani conditæ manè aſſumptæ, vſum maximè clarificare exiſtimantur.

Opiata etiam vſualis ita componi poterit.

℞. Conſeruæ flor. beton. & anthos, ana ℥. ij. myrobalanos conditas n. ij. theriacæ veter. ʒ. ij. pulueris foliot. euphraſ. ʒ. iij. ſem. fœn. ʒ. ij. nucis moſchat. cinnam. & caryophyll. ana ℈. j. Cum ſyrupo ex ſuccis fœnic. rutæ, chelidon. cum melle confecto, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperhauſto vini aqua fœniculi diluti, momento.

Neque omittenda ſunt externa remedia, quæ caput roborant, calefaciunt & exſiccant; qualia ſunt pulnis cephalicus capillis inſpergendus, cucupha & ſuffitus, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis tradita ſunt.

Denique topica roborantia oculis admouenda, ab Autoribus paſſim proponi conſueuerunt, quæ tamen nullius aut exiguæ ſunt efficaciæ; propterea quod eorum vis ad neruos opticos penetrare non poſſit. Si quis tamen eorum nonnulla vſurpare deſideret, ex ſuffuſionis curatione (vbi ingens copia eſt) deſumere poterit.

In caſu deſperato, poſtquam omnia remedia fruſtrà vſurpata ſunt, veſicatorium toti capiti raſo inſtar cucuphæ admotum, multùm aliquando profuit, etiam bis aut ter admotum, vbi priores veſiculæ & excoriationes exſiccatæ fuerint.

CAPVT II.

De humoris vitrei affectibus.

HVmor vitreus cryſtallino ſubiectus eſt, & ideo diaphanus à natura factus, vt ſpecies puræ ac limpidæ ad neruum opticum deferri poſſint. Si igitur perſpicuitas illius, humoris cuiuſuis admixtione turbetur, eique opacitas inducatur, pro maiori vel minori illius gradu viſum imminui aut aboleri neceſſe eſt.

Præterea iſte humor laborare poteſt ſitu vitiato; ſi nimirum, quædam illius portio, per ictum, & contuſionem ante cryſtallinum transferatur, tunc enim viſio obtenebratur; quandoquidem humor vitreus aqueo craſſior eſt, atque ita ſpecies obiectorum puræ & ſinceræ ad cryſtallinum deferri nequeunt.

Prior affectus nullis ſignis cognoſcitur, ſed ſolâ ratione fieri poſſe indicatur. Vitreus enim humor introſpici non poteſt, neque illius diſpoſitio internoſci; coguntúrque praxim medicam exercentes, cùm nullum vitium in oculis appareat, eum cum gutta ſerena con-

fundere, idque ſine vllo ægrotantium damno; cùm humores extranei in vitreum effuſi iiſdem remediis diſcuti debeant, quibus gutta ſerena curari conſueuit.

Situs verò vitrei vitiatus ex eo cognoſci poteſt, quod ſub pupilla albuminis inſtar appareat. A ſuffuſione tamen non facilè diſtinguitur, niſi cauſæ antecedentes & procatarcticæ diligenter aduertantur. Fit enim ſuffuſio à ſimplici humorum influxu: hæc verò vitrei humoris tranſpoſitio ab ictu, & vulnere ſolet generari.

Incurabilis eſt iſte affectus, neque artis operâ vitreus humor ad priſtinum locum reduci poteſt. Id tamen à natura fieri contingit, atque adeò totum negotium illi eſt committendum.

CAPVT III.

De humoris cryſtallini affectibus.

CRyſtallinus humor præcipuum viſionis inſtrumentum, præ cæteris oculi humoribus ſuam puritatem & perſpicuitatem retinere debet, vt viſio perfectè exerceri valeat. Et ſi ab ea puritate deflectat, viſio plurimum læditur.

Præcipuus autem cryſtallini affectus, quo illius puritas turbatur, eſt glaucoma, ſeu humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Fitque hic affectus, quando humor cryſtallinus condenſatur per exſiccationem, quæ in ſenectute contingit, concurrente tamen cauſâ aliquâ exſiccante & condenſante.

Cognoſcitur hic affectus, quod circa pupillam inſignis & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum & nebulam videantur. Difficilè tamen à ſuffuſione diſtinguitur, quæ talem albedinem in pupilla repræſentat: vnde factum eſt, vt autores quamplurimi glaucoma cum ſuffuſione confundant. Verùm diligenter introſpicientibus ex eo diſtingui poſſunt iſti duo affectus, quod in ſuffuſione albedo in ipſa pupilla & ferè iuxta corneam, in glaucomare verò profundior.

Incurabilis eſt hic affectus, præcipuè in ſenibus, in quibus ſiccitas partium emendari non poteſt: Si tamen non ſatis conſtet in cryſtallino affectum reſidere, ſed ſuffuſionis quædam coniectura ſit, illius remedia in vſum reuocari poterunt.

Præterea laborare poteſt humor cryſtallinus ſitu vitiato, cùm nimirum latiori ſua parte, quæ lentis inſtar compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectâ opponitur, ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum, tumque res geminæ ſolent apparere, ſi vnus tantum oculus hoc vitium patiatur quia amittitur parallelus qui in vtroque oculo idem eſſe debet vt res à duobus oculis percepta eadem appareat. Et ſi in eadem planitie conſtituti non ſint, res geminæ apparent, quod facile experitur quicumque alterum oculum digito deprimit, vel attollit: tunc enim amiſſo parallelo res duplices apparent. Hęc tamen viſionis deprauatio, quâ obiecta duplicia apparent non ſolùm ex cauſa propoſita exoritur, ſed etiam à vaporibus aut tenui pituita cryſtallinum inficientibus, à quibus ſpiritus viſoriũ diſcinduntur, vnde fit, vt eiuſdem rei ſpecies in duobus locis recipiatur, quod etiam in ebriis ſæpè ſolet contingere.

Secundò ſitus cryſtallini vitiatur, quando versùs anteriora aut poſteriora inclinat. Si versùs anteriora & pupillam, tunc res propinquæ non rectè percipiuntur, meliùs verò diſſitæ, quod in ſenibus plerumque cõtingit. Si verò versùs poſteriora & neruum opticum magis ſitus ſit, propinqua rectè videntur, diſſita verò minimè, & tunc fit Myiopia, quæ in præfatione explicata eſt, dictumque eſt ibidem hos affectus ſolis ſpecillis eſſe reparabiles.

Tertiò ſitus cryſtallini vitiatur, quando ad dextra vel ad ſiniſtra nimium inclinat; qui affectus Strabiſmus nominatur, cùm pupilla rebus videndis non directè ſed obliquè opponitur, neque ipſa in medio oculi apparet, ſed ab eo declinat, ita vt in vna oculi parte plus albi appareat, quam in alia.

Fit tamen hic affectus non ſolùm à cryſtallini ſitu vitiato; ſed etiam ex praua muſculorum oculos mouentium diſpoſitione, quæ vel naturalis eſt, vel à dictorum muſculorum paralyſi aut conuulſione oriunda.

Verùm à quacunque cauſa producatur, ſi connaturalis eſt, incurabilis cenſendus. Si verò à prædictorum muſculorum paralyſi aut conuulſione fiat, eorum morborum curatio à capitis affectuum curationibus deſumenda eſt.

Denique ex maiori vel minori inuerſione cryſtallini, aliæ viſus deprauationes poſſunt contingere quãdo nimirum quæ recta ſunt curua apparent vel quando obiecta quaſi inuerſa videntur, quod contigit Medico cuidam, vt refert Sennertus. qui cum ſcalam, librum aliquem è forulis petiturus aſcenderet, & oculos fortiùs ſurſum conuerteret, accidit vt omnia ei poſtea inuerſa apparerent, & homines in platea capite ambulare viderentur, quod ex ſitu cryſtallini mutato contigit: ſiquidem poſt anni quadrantem, cùm fortè iterum oculos ſurſum conuerteret, naturalis viſio rediit & omnia in recto ſitu vidit. Vnde patet violento oculi motu cryſtallinum è ſua Sede deiectum, ſimili poſtmodum motu ad eundem iterum tranſmiſſum fuiſſe. Eam autẽ cryſtallini mutationẽ ita contigiſſe exiſtimo, vt cryſtallinus humor ſic fuerit inuerſus, vt pars illius anterior, quæ reliquis depreſſior eſt pupillæ directè oppoſita non fuerit; ſed potius pars illius lateralis, quæ cùm gibboſior & magis conuexa ſit ſpecies obiectorum inuerſas repræſentare potuit, quemadmodum videmus in ſpeculis rotundis obiecta inuerſa apparere. Idque ea ratione contingere ex Opticæ præceptis docetur, quod in medio conuexo, & denſiori radii ſpecierum viſibilium ita refranguntur, vt ſeſe cruciatim interſecent, & qui à parte obiecti ſuperiori feruntur, eam tanquam inferiorem repræſentent, & vice verſa.

Si verò minor fuerit humoris cryſtallini inuerſio, ita vt, tum pars cryſtallini depreſſa, tum eiuſdem conuexa pupillæ aliquatenus opponatur, obiecta incurua apparere poſſunt. Quamuis etiam alia ratione fieri poſſit illa viſus deprauatio, qua obiecta incurua apparent: nempe ſi portio humoris cryſtallini pituitoſo humore ſuffundantur. Tunc enim propter diuerſam cryſtallini tenuitatem, & craſſitiem diuerſæ fiunt refractiones, quæ cauſæ ſunt illius viſus deprauationis, qua obiecta incurua apparent. Hoc dilucido exemplo demonſtrari poteſt, ſcilicet baculi, cuius media pars in aquam demerſa ſit; tunc enim incuruus apparet, ex eo quod portionis in aquam demerſæ ſpecies, quando ex aqua in aërem defertur, vtpotè à medio denſiori ad tenue, refrangitur à perpendiculari: portio verò quæ eſt in aëre, non refrangitur, quia non tranſit per diuerſa media, quemadmodum ea, quæ eſt in aqua: inde fit vt baculus incuruus appareat. Eodem modo ſpecies obiecti, quæ fertur in portionem cryſtallini denſiorem; magis refrangitur, quam dum fertur ad portionem illius tenuiorem, quæ ſcilicet in ſtatu naturali conſtituta eſt, à pituitoſo humore minimè ſuffuſa: atque ita, propter varias refractiones, obiecta incurua apparent.

Cùm autem in horum affectuum curationibus remedia non conferant, in iis inquirendis fruſtrà laborandum non eſt.

CAPVT

CAPVT IV.

De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de ſuffuſione.

HVmor aqueus à ſua naturali conſtitutione deiicitur, cùm quantitate vel qualitate peccat. Dum quãtitate peccat, augetur, vel imminuitur præter modum & pupillæ dilatationem, aut conſtrictionem efficit, qui affectus ſuo loco erunt exponendi. Dum verò qualitate peccat, craſſior euadit? quod fit ab humore extraneo in eum effuſo, & Suffuſio nominatur, quæ hîc explicanda eſt. Licèt enim Galenus 1. *ſympto. cauſ. cap.* 2. ab ipſius humoris aquei condenſatione fieri interdum ſuffuſionem doceat, ſine humoris excrementitij affluxu: tamen quia rariſſimè id contingit, & imaginatione potius, quàm artis vſu dignoſcitur; & ſi talis affectio detur, prorsùs incurabilis eſt: illâ omiſſâ, de ea, quæ fit ab humoris excrementitij affluxu tantùm agemus. Hæc autem ὑπόχυμα Græcis, Latinis ſuffuſio, Arabibus aqua, vulgo *cataracta* nominatur. Auctores quidam hæc nomina inter ſe diſtinguẽda eſſe volunt, vt varios huius morbi gradus ſignificent. Incipiens enim affectus, in quo leuis quædam viſus obtenebratio contingit, ſuffuſio ab iis nominatur. Cùm verò vlterùs progreſſus eſt morbus, & aliquid in pupilla collectum, aquæ inſtar apparet, aquam peculiariter nominant. Cùm denique materia in pupilla omnimodè concreta eſt, viſionemque prorſus aufert, cataracta ab iis nominatur. Fit igitur ſuffuſio, ex ſeroſi vel pituitoſi humoris, in illud ſpatium quod inter corneam & cryſtallinum eſt, affuſione. Cum autem in illo ſpatio humor aqueus contineatur, iure merito inter aquei humoris affectus recenſetur.

Hæc quidem veræ ſuffuſionis cauſa eſt. Alia tamen datur ſuffuſio ſpuria, quæ fit à vaporibus, à ventriculo aliiſque partibus in oculos translatis. A capite etiam vapores ad oculos tranſmitti, & ſuffuſionem ſpuriam efficere poſſe docuit Galen. 4. *de loc. aff. cap.* 2. Quamuis autem duæ ſuffuſionis differentiæ inter ſe diſtinctæ ab Auctoribus proponantur, vt plurimùm tamen complicatæ ſunt, ſaltem legitimæ ſuffuſioni ſpuria complicari ſolet: quia vapores à partibus inferioribus ad cerebrum tranſlati, facilè deferuntur ad eas capitis partes, quæ à morbo aliquo debilitatæ ſunt. Id quidem ex eo docetur, quod omnes ſuffuſione laborantes, minùs læduntur, ac perſpicaciùs vident matutinis horis quàm meridianis & veſpertinis; quia, nimirum à prandio & cœna multi vapores à ventriculo ad oculos eleuantur & viſum conturbant. Imò docet experientia, in dictis laborantibus viſum eſſe hebetiorem & caliginoſiorem ſtatim à paſtu, quam paucis poſt horis ab ipſo. Præterea omnes ſuffuſione laborantes referunt, ſibi videri in aëre corpuſcula quædam volitantia, velut culices, muſcas, pilos, telas aranearum & ſimilia, quæ non fiunt, niſi à vaporibus craſſis ad oculũm tranſlatis, & in eo ſeſe commouentibus. Licèt enim Auctores exiſtiment, huiuſmodi repræſentationes dependere à particulis craſſioribus humoris pituitoſi in oculo contenti, & ſuffuſionem efficientis; hoc tamen credibile non eſt, quia oporteret humorem illum pituitoſum ſuffuſionem efficientem, perpetuò moueri in oculo, vt ſpecies illas corpuſculorum in aëre volitantium repræſentare poſſet: quandoquidem rationi penitùs aduerſatur. Quin potiùs haud dubium eſt vapores eſſe in perpetuo motu, atque adeò phantaſmata illa volitantia repræſentare poſſe.

Humor quidem pituitoſus præcipua eſt, ac magis ordinaria ſuffuſionis cauſa: alij tamen humores exiguâ ſaltem portione, ei commiſceri poſſunt: & ſi bilis miſceatur, citrina; ſi melancholia, nigricans ſuffuſio apparet.

Humores autem iſti ad oculos confluere ſolent, quando aliqua debilitate affecti ſunt, ſeu natiuâ, ſeu aſcititiâ.

Ad natiuam debilitatem pertinet oculorum prominentia; qui enim tales oculos habent, ſuffuſioni obnoxij ſunt; oculi ſiquidem prominentes magni eſſe ſolent, atque adeo virtus diffuſa in iis debilior eſt; tum etiam magni & prominentes oculi, humores & vapores facilè ſuſcipiũt. Debilitatem verò aſcititiam faciunt cauſæ externæ, vt ictus, contuſio, balneum, auſtrina & pluuioſa conſtitutio, inſolatio, fumus, lectio aſſidua, præſertim ad lucernam, & alia huiuſmod. Quæ etiam cauſæ humorum fluxionem ad oculos commouere poſſunt.

Fluunt autem humores à cerebro ad oculos per venas, vueam tunicam, & neruum opticum. Venæ per quas humores deferri poſſunt ad eas partes, multiplices ſunt; quæ ſcilicet vel feruntur à pericranio, ad coniunctiuam tunicam, inde ad corneam, & vueam; vel à meningibus cerebri, à quibus rami ad oculi membranas deriuantur. A quibus membranis præcipuè verò vuea tunica, ad humorem aqueum ſibi contiguum excrementitij humores facilè inſtillari poſſunt.

Denique per neruos opticos facilè deferri poſſunt humores à cerebro, per tunicam retiformem & aranеam humorem cryſtallinum, tùmque materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret. Licet autem vtplurimùm ſuffuſio per fluxionem fiat, poteſt tamen aliquando per cõgeſtionem fieri; quando nimirum oculi nutrimentum probè non immutatur, & facultas expultrix debilis, illius reſidua excrementa ſufficienter non expurgat, ita vt ſenſim congeſta circa pupillam ea excrementa ſuffuſionem efficiant. In quo caſu, alij etiam humores plerumque labefactantur, & difficillimi affectus producuntur.

Suffuſionis differentiæ deſumuntur ex humoris eam efficientis craſſitie, quantitate & loco, in quo humor ille reſidet.

Ratione craſſitiei maioris vel minoris, maior vel minor viſionis læſio efficitur. Si enim tenuis & ſeroſus humor exiſtat, à quo ſuffuſionem fieri, & punctione euacuari docuit Gal. 14. *meth. cap. vltimo*, viſio parùm minuitur, & ſuffuſio incipiens nominatur. Si craſſior paulò fuerit, viſionis obſcuritas maior. Si verò craſſiſſima, cæcitas omnimoda emergit.

Ratione quantitatis & loci vel humor totam pupillam occupat, & tunc viſio æqualiter læditur, quocunque modo ad obiecta dirigatur: vel vnam partem pupillæ magis, quàm aliam occupat, & obiecta directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa. Si verò humor perexiguus ſit, & medium pupillæ occupet, obiecta feneſtrata apparent. Si verò materia diuiſa fuerit, & in varia corpuſcula, varias pupillæ partes occupantia diſtincta, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur: quæ omnes differentiæ exactè diſtinguuntur à Gal. 1. *de ſymp. cauſis. cap.* 2.

Ratione loci etiam, vel ſitus materiæ, aliæ poſſunt deſumi differentiæ; quòd ſcilicet aliquando materia in ipſo vueæ foramine iuxta corneam tunicam ſita eſt: aliquando iuxta vueam, & inter hanc & humorem aqueum: aliquando ipſi humori aqueo permiſta ac denique interdum inter cryſtallinum & aqueum.

Poſſunt & quædam differentiæ à figura materiæ deſumi, quas recenſet. Gal. 1. *de ſympt. cauſis cap.* 2. & 4. *de loc. affect. cap.* 2. Prout enim varia eſt humoris pupillæ adiacentis figura, ægris repræſentantur in aëre volitantes culices, pili, telæ aranearum, circuli circa candelam & alia quamplurima.

Diagnoſis huius effectus primò dirigenda eſt ad legitimam ſuffuſionem à ſpuria diſtinguendam; poſtea verò variæ legitimæ ſuffuſionis differentiæ internoſcendæ ſunt.

Vera ſuffuſio alterum tantùm oculum plerumque occupare

occupare ſolet; aut ſi vtrumque, non tamen ſimul, nec ſimiliter, quod in ſpuria accidit.

Secundò, in legitima ſuffuſione tenebroſum quiddam in pupilla apparet, quod in ſpuria non contingit. Hoc tamen ſignum perpetuum non eſt. Si enim à tenui & ſeroſo humore ſuffuſio generetur, cum ille humor aqueo ferè craſſior non ſit nulla in oculo immutatio apparet. Quo decepti plerumque Medici, eam ſuffuſionem non agnoſcentes, guttam ſerenam eſſe exiſtimant, cùm nempe nullam in pupilla mutationem percipiant. Sed facilè diſtinguitur hæc ſuffuſio à gutta ſerena. Primò, quòd in gutta ſerena viſio vel abolita, aut valdè imminuta eſt, nulla in oculo læſione apparente. Contrà verò in ſuffuſione; quæ ſenſui non patet, eſt leuis tantùm viſus imminutio, quia humor ſeroſus, à quo illa producitur, tenuis eſt & diaphanus, ita vt à ſpeciebus obiectorum, vitri inſtar, penetrari poſſit. Secundò ex eo, quod vt plurimum in ſuffuſione viſio in omnibus pupillæ partibus æqualiter non læditur, ſed obiecta aliquando directè oculis oppoſita, aliquando versùs angulum collocata, meliùs videntur; quia nimirum maior eſt vt plurimum humoris craſſities vel tenuitas in vna pupillæ parte, quàm in alia.

Tertiò, in vera ſuffuſione ſymptomata ſunt continua, nec vlla habēt interualla. In ſpuria verò, per interualla augentur, & remittuntur, prout vaporum anathymiaſis maior vel minor ad cerebrum effertur. Sicque, ieiuno ſtomacho, multò minora ſunt, quàm eo cibis repleto, præcipuè paulò poſt paſtus; tunc enim maior vaporum copia ſurſum attollitur. Qui vapores ad oculos tranſlati, muſcas, culices, aranearum telas, & alia huiuſmodi corpuſcula, viſui quidem repræſentant; non continuò, ſed tantùm per interualla quædam. Quæ quidem exigua corpuſcula, in aëre repræſentata, à vaporibus dependent, vt antea dictum eſt: attamen, quia dum oculi à vera ſuffuſione debilitati ſunt, continua ferè fit ad eos vaporũ tranſmiſſio, ideo continua eſt propemodum huiuſmodi corpuſculorũ in aëre volitantium apparitio. Præterea, in vera ſuffuſione, viſus obtenebratio, qua omnia obiecta, veluti per nebulam aut vitrum denſum conſpiciuntur, (quod eſt proprium ſymptoma & pathognomonicum huius affectus) continua eſt & ſemper eodem modo ſe habet. In ſpuria verò ſuffuſione, nunc maior, nunc minor, & aliquando ferè nulla eſt viſus obſcuritas, prout vapores, vel maiori copia, vel minori, vel nullo modo transferuntur ad oculos.

Denique vera ſuffuſio breui tempore incrementum ſuſcipit, & plerumque intra ſex menſes confirmata euadit. Interdum etiam paucis diebus creſcit. & refert Fernelius 5. *pathol. cap.* 5. conſummatam ſuffuſionem vno die ſubortam; quod nobis etiam non ſemel videre contigit. Spuria autem per multos annos ſine incremento perſeuerat.

Veræ autem ſuffuſionis differentiæ ſequentibus ſignis erunt diſtinguendæ.

In ſuffuſione incipiente corpuſcula quædam, vt pili, culices, muſcæ volitantes, lanarum aut aranearum fragmenta, oculis obſeruantur.

Dum verò incrementum ſumit, aër nebuloſus apparet & obiecta veluti per vitrum denſius conſpiciuntur; color pupillæ immutatus eſt, eaque vel turbida, vel nebuloſa, aut vitreo contaminato ſimilis, aut colore cæruleo infecta apparet. Quando ſuffuſio perfecta eſt, viſio omnino perit, pupillæ color albus apparet, aut alio colore infectus.

Ex colore etiam quædam ſigna deſumuntur, color enim margaritæ ſimilis, pituitam adhuc fluidam & diaphanam ſignificat; gypſeus craſſam & compactam; citrinus pituitam cum bile mixtam; niger cum humore melancholico.

Locus ſuffuſionis dignoſcitur ex eo quòd materia inter vueam & corneã ſita ſit, pupilla magis obtenebrata conſpicitur, quia materia oculis intuentis propinquior eſt. Deinde pupilla dilatata apparet; ab humore enim in ea contento diſtenditur. Et in affectu confirmato albæ & virides fibræ, aut ſtriæ ſupra iridem protenſæ conſpiciuntur, aut puncta quædam albicantia circa pupillam apparent.

Si materia inter chryſtallinum & vueam contineatur, contraria prædictis apparebunt ſymptomata, tum etiam pupilla anguſta apparebit, ſi profundior materia ſit: amplior verò, ſi minus profunda.

Prognoſis huius affectus, pro variis illius temporibus, variè ſtatuenda eſt. Incipiens enim ſuffuſio, in qua ægri obiecta poſſunt diſcernere, eaque per nebulam conſpicere vidētur, curabilis eſt, iuxta Gal. ſententiam 14. *meth. cap. vlt.* & Celſi *lib.* 6. *cap.* 6. Quæ tamen ſententia reſtrictione indiget, modo ſcilicet æger in ætate florenti ſit conſtitutus: in ſenibus enim hi affectus incurabiles ſunt; & ſi oculi ex natiua conſtitutione debiles non fuerint; Nos enim nonnullos in ſuffuſionis principio, etiam quinquageſimum annum prætergreſſos, ſola euacuatione vniuerſali, diæta ſudorifica, & veſicatorio, ſine vlla topicorum applicatione, intra quindecim dies curatos vidimus.

Curatio autem feliciùs ſuccedit in aëre calido, & tempore æſtiuo; quia pori aperiuntur, materia morbifica mobilior & obſequentior redditur, ita vt ſponte ſua ſæpe ad aluum deferatur. Qui motus, quantum momenti habeat ad huius morbi ſolutionem, docuit Hip. *Aph.* 17. *ſect.* 6. his verbis, *lippientem alui profluuio corripi, bonum.*

Si ex febre acuta, peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis intenſo ſuffuſio proueniat, difficillimè curatur.

Suffuſio confirmata, in qua materia iam concreta eſt, diſcuti medicamentis non poteſt, & ſola compunctione curabilis eſt.

Hæc tamen operatio quæ compunctione perficitur & acu in oculum immiſſâ ad inferiores oculi partes ſuffuſio deprimitur, tuta nõ eſt, & ſæpè malè ſuccedit. Vel enim vuea tunica laceratur vel ex dolore & inflãmatione noua fluxio in ocul ũ iamdiu debilitatum influit, & alia contingunt incommoda, quibus viſio in perpetuum aufertur. Cùm tamen aliquando ſuccedat hæc operatio, tentari poteſt ab iis, quibus nulla alia curationis ſpes ſupereſt; ſatius enim eſt vt docet Celſus, anceps experiri remedium, quàm nullum.

In confirmata ſuffuſione, ſi altero oculo clauſo, pupilla dilatetur, curatio per acus immiſſionem ſperabilis eſt: ſi verò non dilatatur, viſus nunquam recipitur, docente Galeno 1. *de ſympt. cauſis. cap.* 2. quia neruus opticus obſtruitur & ſpiritus ad pupillam, licèt aperta foret, peruenire nequit.

Licet autem altero oculo clauſo pupilla dilatetur, æger acu imiſſâ viſum non recipiet, ſi lumen non percipiat, quia ſpiritus viſiuus turbidus & obſcurus redditus eſt, atque adeò viſioni ineptus.

Suffuſio nigra, & omni ſplendore orbata, neque medicamentis, neque chirurgia curari poteſt, quia ſpiritus viſorij deſtructi ſunt. Pellucida verò, & ſplendorem aliquem oſtentans, curabilis eſt.

Curationem etiam plerumque non admittit viridis, obſcura & multum citrina, dura & quæ hydrargyrum colore & mobilitate repræſentat.

Suffuſio, quæ obiecta feneſtrata repræſentat; tentanda non eſt; cùm enim materia in centro pupillæ conſiſtat, periculum eſt ne acu immiſſâ, tota pupilla impleatur, & integra viſionis iactura fiat.

Operatio, quæ per acus immiſſionem fit, felicius ſuccedit in oculo pleniore, & naturalem magnitudinem ſeruante; ſi verò oculus minor & marcidus euaſerit, ſuccedere non poteſt.

In ſenili ætate prædicta operatio tentanda non eſt, neque in puerili; in illa morbus eſt incurabilis, in hac verò humor mollior eſt, & non ſatis maturus. Curatio-

ni

ui aptiſſima ætas eſt iuuenilis.& conſiſtens.

Si opetatio exerceatut quando oculo digito compreſſo ſuffuſio nonnihil diffluit,& latior aliquantulum apparet ; poſtmodum veto ad priſtinam magnitudinem,& figuram teuertitur, non ſuccedit;quia ſuffuſiu nondum matura eſt, ſed adhue tenuis & cruda.Si verò digitu compreſſa nullam patiatur figuræ murationem, matuta eſt.& acu decuti poteſt.

Notandum tamen iſtam ſuffuſionē, quam vocant, maturitatem ſeu concretionem, moderatam eſſe debere.vt deponi facile poſſit.Debet enim eſſe inſtar pelliculæ,quæ acu citcumuoluitur,& ad inferiora oculi deponitur. Si enim craſſior & ſolidior ſit, decuti non poteſt . quod inde dignoſcitur, quod gypſi aut grandinis ſpeciem colore præ ſe ferr. Contrà verò quæ mediocrem maturitatem nacta eſt, colorem cœli aut matis, fetri aut plumbi non admodum nigri repræſentare ſolet.

Suffuſionis curatio non ſolùm ad cauſam coniunctam, ſed etiam antecedentem ditigenda eſt. Atque ita, primò totum corpus, & præcipuè cerebrum exactè euacuandum eſt. Mox humor pupillam obſtruens diſcutiendus, aut alio quouis modo amoliendus eſt.

Quæ indicationes, cùm eædem ferme ſint . quæ ad guttæ ſerenæ curationem fuerunt propoſitæ, eadem remedia, quæ victus rationem, totius corporis euacuationem,humoris peccantis reuulſionem, & capitis atque oculorum roborationem reſpiciunt,hîc etiam aptati poterunt, vt non opus ſit eadem hîc fruſtrà repetere.

Præmiſſa igitur totâ illa curatione, quæ pro gutta ſerena inſtituta eſt,ad ea remedia veniendum eſt quæ peculiarem materiæ iuxta pupillam contentæ eductionem reſpiciunt. Et quamuis topica remedia non multùm conferre exiſtimentur, iuxta Gal. ſententiam. a. κατὰ τόπους. qui dicit ea plus promittere, quàm præſtare:attamen legitimus eorum vſus reiiciendus non eſt; & docuit experientia,probatiſſimorum auctorum fide confirmata,ſuffuſiones incipientes,præmiſſis vniuerſalibus,vſu topicorum fuiſſe diſſipatas.

Primò igitur à mitioribus reſoluentibus incipiendum eſt,quæ non valdè exſiccent,ne materia ſuffuſionis induretur, & reſolutioni inepta euadat;tum reſoluentibus emollientia admiſcenda ſunt, vt prædicta induratio impediatur, & reſolutio faciliùs perficiatur. In hunc finem fotus ſequens ab initio vſurpari poterit.

℞ Fol. rutæ fœnic.euphraſ.chelidon.maior.ana M. j.ſem.fœnugr.℥.i.flot. chamom.& melilot.ana P.i.Coquantur in tribus partibus aquæ fon. & vna vini albi ſub finem additi. Colatura foueantur oculi manè & ſerò,cum ſpongia molli.

Ex eodem decocto ſuffitus parari poterit, fumum illius excipiendo oculis, vndique capite contecto.

In ipſo morbi principio . dum fluxio fieri incipit, dumque reuellentia remedia vſurpantur,vtile eſt fouere oculos ſimpliciter vino rubro auſtero, quod aſtrictione ſua fluxionem impedit, parte verò ſpirituoſa diſcutit ac reſoluit.

In progreſſu morbi. fotus ex vino albo,in quo crocus metallorum infoſus fuerit,vtiliſſimus eſt.

Non parum etiam vtilis eſt pueri halitus manè oculis exceptus, ſi priùs aliquandiu puer ſemen fœniculi maſticauerit.

Neque minus conducibile eſt oculos lingere per longum tempus, matutinis horis,linguâ pueri aut catelli.

Ad ſuffitum etiam referri poteſt panis cum ſemine fœniculi contuſo ſubactus, & dum calens è furno extrahitur, per medium ſectus, ſi eius vapor oculi recipiatur;panem ſcilicet ita oculis admouendo vt fixo intuitu in panem, oculi vapore illius madeſcant.

Remedia prædicta matutinis horis præcipuè vſurpanda ſunt. Noctu verò ſequens cataplaſma admoueri poterit.

℞. Farinæ fœnugr.℥.i.aloës ℥.ß.croci ʒ.i. Fiat pulnis ſubtiliſſimus, excipiatur vino albo in quo crocus metallorum infuſus fuerit,& fiat cataplaſma applicandum calidè hora ſomni.

Multi laudant ſanguinem columbinum, in oculum calidè inſtillatum eo enim calore natiuo animalis, refecta pars valdè corroboratur, & materia excrementitia diſſoluitur.Sed quia in illo ſanguine calor citò euaneſcit, multò conducibilius foret pullum columbinum iuniorem, & nondum plumis contectum, ac per ſpinam ſectum oculo applicare.

Prædictis remediis, præſertim materiæ coniunctæ diſſipatio obtineri poteſt,ſi illa ſeparabilis eſt. Topica enim varia, quæ oculis inſtillantur,collyria vulgo dicta,exiguæ ſunt efficaciæ, & illa ſunt, de quibus dixit Galenus, ea plus promittere, quàm præſtare;tota enim eorum virtus in cornea tunica ferè abſumitur, neque poteſt ad interiores partes penetrare, niſi ea inſigni acrimonia prædita ſint, qua dolores in oculis excitantur & fluxio ad illos magis promouetur:vnde non pauci immodico eorum vſu,ex leniori affectu in omnimodam cæcitatem perducti ſunt. Quia tamen multæ reperiuntur apud authores collyriorum deſcriptiones, quibus præſtantiſſimi effectus ab iis tribuuntur, ne hîc aliquid deficere videatur,nos ſelectiſſimas nonnullas proponemus, vt vnuſquiſque eorum effectus explorare valeat.

℞.Mellis optimi ℔.ii.rad.fœnic.ariſtoloch. long.& rotund. ana ℔. i. fol. rutæ euphraſ. chelidon. maior. & ſummit.fœnic. ana M. vi.centaur. min. M. iii. roſar.recent. P.iiii.vrinæ pueri impubis ℔.ii.Miſceantur omnia ſimul in vaſe vitreo, & diſtillentur in balneo Mariæ. Hæc aqua inſtilletur in oculos frequenter.

Vel parari poteſt panis ex tota farina,cum rutæ chelidon.euphraſ. betonic. & fœnic. pulueribus, addito melle, qui recenter ex furno extractus, in parteſque diſſectus, intra vaſa duo ſtannea vel argentea concluditur,inde aqua quædam colligitur. quam guttatim in oculos inſtillatam mirificè conducere Zechinus affirmat.Sequens etiam collyrium ab eodem authore miris effertur laudibus.

℞.Fol.viol.alb.ſeu leucoij M.j.ſem.raphani hortenſis ʒ.j.ammoniaci ʒ ß.Miſceantur, & puluerata macerentur per horas 24.in aquæ fœnic. ℔. i. Deinde bulliant vnicâ ebullitione leui.Poſteà colaturæ adde ſucci fœniculi depurati ℥.i.balſami Peruuiani ʒ ii. Fiat collyrium,quod manè & veſperi inſtillatum (inquit Zechius)corpore(vt decet)priùs euacuato,antiquas oculorum ægritudines ita detergit ac diſſipat, vt cataractam,etiam citra ferrum mirabiliter auferat.

Hollerius aquam deſcribit,quam dicit reſtituiſſe viſum cœco nouem annorum,quæ talis eſt.

℞.Succi apij,fœnic. verben. chamædr. pimpinellæ, caryophyllatæ, ſaluiæ,chelidon. rutæ, centinod. morſus gallinæ.caryophyllorum, farinæ volatilis, ana ℥.i. piperis craſſiuſculè triti.nucis moſchat.ligni aloës,ana ʒ. iii. Omnia immergantur in vrina pueri incorrupti, & ſexta parte vini maluatici. Bulliant breui tempore. Tum exprime, percola, & repone in vaſe vitreo obturato : hora ſomni ſingulas guttas ſingulis oculis inſtilla.

Succus anagallidis aquaticæ ſolus in oculos per aliquot dies inſtillatus curauit aliquando ſuffuſionem incipientem ; cui tamen plurimùm adiumenti attulit cauterium ſuturæ coronali inuſtum.

Non minoris ſunt efficaciæ ſucci chelidoniæ & calcitrapæ ſimul mixti

Quercetanus in Pharmacopœa aquam ex infoſione croci metallorum paratam valdè commendat, quæ in hunc modum componitur.

℞. Aquæ.

℞. Aquar. chelidon. mai. ℥. vi. croci metallor. ʒ. i. Infundantur ſimul. Et huius aquæ tepidæ guttas tres vel quatuor infunde intra oculos ter aut quater in die per longum tempus. Hanc aquam ſe expertum eſſe dicit Fonſeca viſionem reſtituiſſe cuidam, qui eam offuſcatam habebat per plures menſes. Habet autem hoc egregij, vt ſine morſu validiſſimè abſtergat, quod vix in alio medicamento reperitur.

Idem Fonſeca aquam ſequentem tanquam mirabilem prædicat.

℞. Plures hirundines. Contundantur integrè cum ſuis pennis in mortario, illarum cuilibet libræ adde medullæ panis ℥. iiii. vini albi maturi ℔. iiii. Infundantur per ſex dies, & deſtillentur per balneum vſque ad ſiccitatem. Deinde expone illam aquam in vaſe vitreo ad ſolem per dies viginti, & inſtilla in oculos manè & ſerò.

Ex floribus roriſmarini liquor elicitur nebulis diſcutiendis admodum idoneus, qui in hunc modum paratur.

℞. Flor. roriſmar. q. ſ. Impleatur ampulla vitrea, quæ probè obturetur, & ſoli meridiano exponatur ad parietem. Inde liqueſcit oleoſus quidam humor, quo oculi pennâ illinantur.

Auctores fella animalium commendant, quod potentiſſimè abſtergant & diſcutiant. Sed acrimonia ſua dolorem excitant, ideò rarò in vſum reuocantur.

Foreſtus *obſ. 35. lib. 11.* piſciculum quēdam patriæ ſuæ familiarem commendat, ex cuius iecore ſuccus quidam elicitur, quo ſuffuſiones quaſi momento & miraculo curari teſtatur: eius hiſtoriam & vtendi modum vide loco citato. Guilelmus Lozellus ſe plures curaſſe refert, nulla lucis vſurâ fruentes, aquâ ſequenti, poſt vniuerſalia remedia vſurpata.

℞. Hepatis hirci ſani & recentis ℔. ii. calami aromat. & mellis, ana ℥. ß. ſucci rutæ ʒ. iii. Aquæ chelidoniæ verbenæ fœniculi euphraſiæ, ana ℥. iii. piperis longi, nucis moſch. caryophillor. ana ʒ. ii. croci ℈. i. flor. roriſmarini aliquantulum contritor. M. ß. ſarcocollæ, aloës hepaticæ, ana ʒ. iii. fellis auium rapacium, vel caponum, aut perdicum ℥. i. Incidenda incidantur, terenda terantur, dein omnia ſimul miſceantur, addendo ſacchari albiſſ. ℥. ii. mellis roſ. ʒ. vi. ponantur in alembico vitreo. Deſtillentur in B. M. igne lento. Hæc aqua ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato, tanquam pretioſa, quæ in oculum laborantem inſtilletur bis aut ter in die.

Zacutus Luſitanus aquam ſequentem maximè commendat his verbis. *Ophthalmiæ diuturnæ noctiſque oculorum affectionibus quæ ex nimia humiditate craſſiſque humoribus & caliginoſis ſcaturiunt? vt denſitati, albugini, vngui, & ſuffuſioni. Et hanc aquam principatum obtinere diutino experimento compertum habeo; ſi corpore exquiſitè vacuato, noctu ſolùm tribus horis poſt paſtum iuxta oculum ſex guttas eius inſtilles actu frigidas: poſt duas horas, tanquam è fonte perenni, manabunt ichores in copia multa.*

℞. Aloës ʒ. iii. rutæ, fœniculi, betonicæ, ana M. ii. verbenæ, tormentillæ, an. M. i. ſarcocollæ ʒ. iii. ſpumæ nitri ʒ. ii. ß. ſacchari candi ℥. ii. ſyrupi roſac ℥. iiii. vrinæ pueri impubis ℔. ß. ſtercoris lacerti ʒ. iii. marrubij M. iii. euphraſiæ M. i. ß. zinzib. ſpicæ nardi, piperis longi, caryophyll. turbiæ, ana ʒ. ii. balſami ʒ. iii. mellis roſati ℥. i. viridis æris ʒ. i. licij ℈. ii. fol. raphani M. j. Puluerenda pulucrentur, miſceantur omnia, & infundantur in vino albo generoſo, in vaſe deſtillatorio, addita quarta parte mellis optimi, decem dierum ſpatio, dummodò quotidie agitentur, & deinde deſtillentur, & aqua quæ exierit, reſeruetur.

Idem Zacutus ſequens vnguentum maximè commendat his verbis. *Ad exſiccandas humiditates ad oculos à capite confluentes ſimulque valentiſſimè per canthos expurgandas, vnguentum fit magiſtrale nulli ſecundum, applicitum poſt totius corporis, capitis, & oculorum vacuationem vniuerſalem. Et bis in die, manè, & noctu tribus horis poſt cœnam, palpebræ ſuperiores leniter illinantur. Poſt horam humoris ſeroſi riuuli per angulum præſertim maiorem effluent vbertim.*

℞. Ol. roſac. ℥. iii. aquæ roſ. ℥. ix. camphoræ ʒ. i. tuthiæ ℈. i. mellis ℥. ii. fellis hirci ℥. ß. farinæ lupinorum ʒ. ß. aloës ſocotrinæ ʒ. i. ſacchari candi ʒ. ß. ſucci marrubij, fœniculi, rutæ, ana ℥ ß. myrrhæ ℈. i. ammoniaci ʒ ß. ſarcocollæ ʒ. i. ß. Pulueratis puluerandis, miſce, & lento igne coque modicè; & cum pinguedine hircina & arietina, & momento ceræ, fiat ſecundum artem vnguentum.

Denique, reliquis remediis non conferentibus, morbo propemodùm ad deſperationem verſo, ad experimentum, reduci mereretur inunctio ex hydrargyro, quam à ſe excogitatã ait Fonſeca, non tamen in vſum reuocatam, *conſultatione* enim *19. lib. 1.* ſic loquitur: *Aliquando cogitaui inunctionem argenti viui, ea ratione qua adhibetur in morbo Gallico, magnâ efficaciâ poſſe extirpare cataractas incipientes & increſcentes. quod viſum eſt in ophthalmiis gallicis, vbi humorum reſiduæ viſionem impediunt. ſed etiam in non gallicis. Iſto remedio caput ita expurgari poterit, vt diſſoluantur veſtigia cataractæ & aliquando experiri decreui.* Huic ſuæ cogitationi maximè applauſiſſet Fonſeca, ſi Schenckij obſeruationem *309. lib. 1.* vidiſſet, quæ ex Alexandri Traiani Petroni *lib. 5. de morbo Gallico cap. 1.* deſumpta eſt. *Quidam* inquit, *qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, ſuffuſione denſiſſima (vulgus cataractam vocat) oculum occupante hydrargyri inunctione morbo Gallico, & à ſuffuſione, quod maximè mirum eſt, euaſit. Neque à ratione alienum eſt inunctione illas cataractas poſſe diſſolui, cùm frequens experientia doceat prædures tumores ex pituita craſſa & concreta genitos, illitu hydrargyri potenter diſſolui.*

Cum nullis medicamentis diſſolui poteſt cataracta, vltimum remedium eſt Chirurgica operatio, qua acu in oculum immiſſa materia pituitoſa ſuffuſionem efficiens condenſata, & in pelliculam conuerſa ad inferiores oculi partes deicitur, & apertâ veluti feneſtrâ viſus recuperatur. Quæ operatio aliquando ſuccedit feliciter, pluries verò infeliciter, ita vt ex ea non pauci viſum in perpetuum amiſerint. Quando tamen res eò deuenit, vt nulla alia ſuperſit viſionis recuperandæ ſpes, ſatius eſt, iuxta Celſi ſententiam priùs laudatam, anceps experiri remedium, quàm nullum. Hæc autem operatio propter incertum euentum à Chirurgis ordinariis non ſolet exerceri; ſed ab Operatoribus vulgò dictis, qui per varias vrbes vagantes, frequētiùs ſeſe in operationibus exercēt: atque ita operandi tempus & modus illis prorsùs committendus eſt. Quia tamen à Medico ignorari non debent, apud Practicos non paucos exactè deſcripta inueniri poterunt.

Curata ſuffuſione, ſiue reſoluentibus medicamentis, ſiue operatione Chirurgica, prophylaxi per longum tempus incumbendum eſt, quia recidiuæ maximum eſt periculum: oculi enim ex longo affectu debilitati admodùm diſpoſiti ſunt ad fluxiones è cerebro denuò excipiendas. Idcircò purgationibus vſualibus incumbēdum eſt, fonticuli ad fluxionis auerſionem continuò geſtandi, & oculos roborantia frequenter vſurpanda, qualia in guttæ ſerenæ curatione propoſita ſunt. Quibus addi poteſt ablutio oculorum, quæ ſingulis diebus manè vſurpanda eſt in hunc modum. Ab exitu lecti maſticetur ſemen fœniculi aliquandiù, deinde os vino repleatur, eoque vino tantillum in ore calefacto abluantur oculi, donec acrimoniâ ſuâ eos vellicet, & dolorem aliquem inferat, qui ceſſante ablutione, ſtatim etiam ceſſare conſueuit.

Prætereà viſus conſeruationi plurimùm conferunt ſpecilla, quæ obiecta, prout naturaliter ſe habent, nempe neque maiora neque minora repræſentant. Nec non vtile eſt, per vices ſpecillis viridibus aut cæruleis viſum recreare.

Ac

Ac denique ea omnia vitanda, quæ viſui nocent, & vſurpanda quæ ipſi conferunt, prout in victus ratione, pro guttæ ſerenæ curatione inſtituta, annotata ſunt.

CAPVT V.

De dilatatione pupillæ.

VVea tunica, ex Galen. 1. *de ſympt. cauſis, cap.* 2. variis morbis obnoxia eſt, ac præcipuè ruptionem, diſtorſionem, dilatationem & conſtrictionem pati conſueuit.

Ruptio fieri poteſt, tum à cauſa externa, vt percuſſione & contuſione, tum ab interna, humore ſcilicet copioſo tunicam vueam diſtendente & rumpente. Cùm autem ea arte reparabilis non ſit, medicam tractationem non poſtulat.

Diſtortio vueæ tunicæ non poteſt contingere, niſi à prima conformatione, cùm illa corneæ tunicæ vndique adhæreat. Ideo Galen. ipſe, *loco citato*, nudam illius enumerationem facit; inter differentias ſymptomatum vueæ tunicæ: in ea autem explicanda non immoratur, quia nullius eſt vſus in praxi medica. Nos etiam prioribus duabus differentiis prætermiſſis, dilatationis & conſtrictionis pupillæ explicationi tantùm incumbemus.

Dilatatio igitur pupillæ, quæ eſt vueæ tunicæ foramen, per quod ſpecies obiectorum oculum ingrediuntur, Mydriaſis Græcis appellata, viſionem lædit; quòd lumen nimiâ copiâ oculum ingrediatur: vnde fit, vt ea laborantes in obſcuriori loco magis videant, quàm in lucidiori. Quod oſtendunt naturales & ordinariæ pupillæ mutationes, quæ in locis ſplendidis & obſcuris contingunt; dum enim viſio fit in loco ſplendidiori & multùm illuminato, pupilla conſtringitur, vt minori copiâ lumen oculum ingrediatur, & ne maiori copia viſionem lædat, ſpiritus diſſipando ac diſgregando. Et hinc fit, vt qui à loco valdè lucido in obſcuriorem ingrediuntur, primo ingreſſu nihil ferè videant: quandoquidem pupilla conſtricta in loco obſcuro, non ſatis luminis recipit ad viſionem integrè perficiẽdam; Poſteà verò, cùm aliquandiu in loco obſcuro morati fuerint, pupilla ſenſim dilatetur, vt maiorem luminis copiã recipiat, quæque primo ingreſſu non videbantur, clarè percipiantur. Contra verò, qui à loco obſcuro in valdè lucidum tranſeunt, lumen ferre non poſſunt ab initio, & eorum oculi grauiter perſtringuntur. Quia cùm pupilla magis dilatata fuerit in loco obſcuro, vt ſufficiens luminis copia oculum ingrediatur, ſi hoc modo dilatata ſubitò magno lumini obiiciatur, nimiâ copiâ lumen oculum ingreditur, eumque perſtringit ac viſionem turbat. Vnde patet, lumen viſioni neceſſarium copia mediocri oculos ingredi debere, & ad illius receptionem, pupillæ latitudinem moderatam eſſe neceſſariam.

Fit autem dilatatio pupillæ præternaturalis, vel à primo ortu, quæ immedicabilis eſt; vel poſt ortum à cauſis præternaturalibus & aduentitiis, quæ vel internæ ſunt, vel externæ.

Internarum proxima eſt & immediata, tenſio vueæ tunicæ: illa autem tenſio, vel à ſiccitate fit, vel à repletione.

Siccitas vueam tendit, & foramen pupillæ amplius efficit; quemadmodum coria perforata, cùm exſiccantur patentiora foramina efficiunt. Fit autem ſicca illa intemperies à vigiliis diuturnis, febribus aliiſque cauſis exſiccantibus.

Repletio vueæ tunicæ, dum eam omni ex parte diſtendit, ampliorem pupillam efficit; eaque producitur, vel à flatibus & vaporibus in oculum tranſmiſſis, vel ab humoribus in eundem confluxis; vel ab aqueo humore ſupra modum aucto, vel denique à tunicæ ipſius vueæ tumore. His cauſis addere poſſumus conuulſionem vueæ tunicæ, quæ in paroxyſmis epilepticis præcipuè apparet. Cùm enim tunc omnes partes neruoſæ & membranoſæ diſtendantur, vuea etiam tunica ſuam diſtenſionem patitur. Et hæc præcipuè ac manifeſtè apparet in puerorum conuulſionibus epilepticis, in quibus tanta fit pupillæ dilatatio, vt totam ferè iridem occupet, & illius ratione viſio protsùs aboleatur.

Cauſæ externæ ſunt percuſſio vel caſus ab alto, vel ſpiritus retentio, vt in parturientibus & tibicinibus. Percuſſio & caſus fluxionem ad oculos promouent, vnde diſtenſio pupillæ, ſpiritus retentio flatus & humores ad oculos impellit, à quibus etiam diſtenſio producitur.

Diagnoſis huius affectus difficilis non eſt. Si quidem pupillæ dilatatio oculis eſt conſpicua, præſertim ſi ante morboſam conſtitutionem pupillæ amplitudo naturalis Medico innotuerit: tum etiam ſi cum latitudine pupillæ mediocritatem excedente, viſionis læſio adfuerit.

Prætereà naturalis amplitudo pupillæ dignoſcitur ex eo, quòd clauſo vno oculo, alterius pupilla magis dilatatur; quod non fit in dilatatione morboſa, quia tunica vuea à cauſa præternaturali diſtenta ampliùs diſtendi nequit.

Si denique dilatatio pupillæ in vno tantùm oculo appareat & præternaturalis eſt, & vnicum tantùm oculum affici ſignificat.

Quod ad prognoſim ſpectat, pupillæ dilatatio ab ortu contracta incurabilis eſt; quæ verò poſt ortum accidit, difficilè curatur, maximè verò quæ à ſiccitate producitur. Quæ verò ab aliis cauſis fit, ſi adhuc recens fuerit, curabilis eſt; cùm affectus oculorum recentes, iuxta Gal. doctrinam, curationem recipiant; inueterati verò nunquam, aut ſaltem difficillimè tollantur.

Curatio pro varietate cauſarum varianda eſt. Si à ſiccitate fiat, cùm vix illud valeat contingere à cauſa interna, quin totum etiam corpus eadem intemperie afficiatur; ideò remediis atque alimentis humectantibus & analepticis totum corpus reficiendum eſt, qualia in febre hectica vſurpari conſueuerunt. Peculiariter verò corpus humectandum eſt balneo aquæ tepidæ, & lactis recenter mulcti, quod etiam in oculos frequenter inſtillabitur, præſertim muliebre.

Si fiat ab humore oculum replente, cùm ille à capite defluat, etiam caput & totum corpus erit euacuãdum, mox humor oculis impactus diſcutiendus. Quæ quidem, cùm ſufficienter perfici valeat remediis pro ſuffuſionis curatione propoſitis, ea hîc fruſtra repetenda non ſunt, ſed à curatione prædicta deſumenda. Quæ etiam ea remedia ſuppeditabit, quæ humori in oculo contento diſcutiendo ac diſſipando idonea ſunt. Iis tamen ſuccedere poſſunt quædam aſtringentia, quæ pupillam nimis dilatatam anguſtiorem efficiant. In hunc finem collyrium ſequens vſurpari poterit.

℞. Roſar. rubr. ſiccat. ℈. ii. croci, ſpicæ nardi, corticis thuris, ana ℈. ß. tuthiæ præparatæ, ſpodij, acaciæ, ana ℈. i. in puluerem redacta includantur panno lineo raro, & fiat nodulus, qui infundatur in aquæ roſar. ℥. iii. & illa aqua inſtilletur in oculum frequenter, toties nodulum exprimendo, quoties aqua vſurpabitur.

Si fiat à flatibus, poſt vniuerſales euacuationes, ea medicamenta erunt vſurpanda, quæ flatus diſcutiunt in toto corpore & ipſis oculis. Atque ita illi foueri poterunt decocto fœniculi, rutæ, aneth. roſar. rubr. myrtillorum, facto in aqua pecul. roſarum, cum quarta parte vini albi.

Si denique à percuſſione fiat, pro contuſionis magnitudine varianda curatio eſt;& ſi adſit inflammatio inſtar ophthalmiæ curanda eſt. Si verò inflammatio non ſit, admouebitur in principio cataplaſma ea farina fabarum, foliis plantaginis & roſis rubris, cum aqua roſarum paratum.poſteà verò ſanguis columbinus frequenter inſtillabitur, quod in omnibus oculorum vulneribus ac contuſionibus excellens eſt remedium.

CAPVT VI.

De Pupillæ anguſtia.

PVpillæ anguſtia viſui etiam officit,quẽadmodum dilatatio, vt dictum eſt *capite ſuperiori*, quandoquidem moderata pupillæ amplitudo neceſſaria eſt ad ſpecies viſibiles perfectè recipiendas.Sic quando in ſtatu naturali, oculo in loco ſplendidiori poſito, pupilla conſtringitur, ne lumen nimium recipiat, ſi ſubitò in obſcuriorem locum transferatur, res in eo contentæ primo ingreſſu vix,aut parùm videtur propter dictam anguſtiam. Poſtea verò quando pupilla dilatata eſt, omnia ritè percipiuntur.Igitur in loco mediocri lumine affecto, pupillæ latitudo mediocris eſſe debet, vt mediocre lumen recipiat,ad viſionẽ rectè efficiendam. Si verò pupilla debito anguſtior ſit, ſufficiens lumen non recipit ; ideò in iis,qui hoc vitio laborant ; viſio imminuta eſt. Illi tamen in loco valdè lucido rectè viſionem exercent,quia ſufficiens lumen tunc temporis per anguſtum foramen ingreditur, niſi alij oculorum morbi cum hoc affectu coniungantur.

Fit autem pupillæ anguſtia, vel ab ortu & prima formatione, & tunc parùm nocet : ſi enim eâ affecti minùs vident in loco obſcuro, aut mediocriter lucido, quam mediocri pupillæ latitudine præditi : in loco tamen lucido meliùs & perſpicaciùs vident. Vnde dixit Gal. 1. *de ſympt.cauſis cap.* 2. eos, qui à natiuitate pupillam anguſtam habent,acutiùs videre.

Vel fit anguſtia pupillæ à cauſis præternaturalibus nempè nimia humiditate, ſiccitate, defectu humoris aquei,& ſpirituum inopia.

Ab humiditate fit anguſtia pupillæ, quando ab eadem tunica vuea relaxatur, & relaxata foramen anguſtius efficit. Licet enim ab eadem humiditate fiat pupillæ dilatatio, non tamen contrarij effectus ab eadem cauſa fiunt quia vt cauſa eadem dici poſſit, debet eodem modo ſe habere ad ſuum effectum:at non eodem modo ſe habet humiditas, quando facit dilatationem, eam ſiquidem efficit replendo & diſtendendo membranam, anguſtiam vero efficit relaxando : diſtendit, quando in illius capacitate continetur;relaxat, quando ſubſtantiæ illius imbibitur.

De ſiccitate eadem eſt difficultas, quandoquidem illa inter cauſas dilatationis pupillæ recenſita eſt. Hæc autem eſt differentia. Quando vuea tunica exſiccatur humoribus in debita quantitate permanentibus, tunc facit pupillæ dilatationem ; quandoquidem tenſionem ſuam,quam antea habebat, non amittit, quemadmodum,(vt *ſuperiori capite* dictum eſt,) cona tenſa quæ exſiccantur, foramina ſua ampliora reddunt. Si verò vuea tunica dum exſiccatur corrugetur & concidat, tenſionémque priorem amittat, propter defectum aut imminutionem humorum oculi,tunc pupillæ foramen anguſtius efficitur.

Et ſic conſtrictio pupillæ à ſiccitate eadem fermè erit,quæ à defectu humoris aquei contingit, quamuis etiam poſſit fieri ſine exſiccatione,dum humore aqueo effuſo,tunica vuea concidit.

Denique ex ſpirituum defectu vel paucitate fit anguſtia pupillæ, quando propter obſtructionem nerui optici, aut aliam cauſam, ſpiritus viſiuus non poteſt confluere ad oculum, qui eo repletus tunicarũ ſuarum tenſionem conſeruat,eoque deficiente illæ laxantur & concidunt;vnde pupillæ conſtrictio euenire ſolet.Hoc apparet in valdè ſenibus, in quibus pupilla anguſtior efficitur propter ſpirituum defectum.

Hic affectus ex ſe facilè dignoſcitur,& ſenſui patet. Si enim vnus tantùm oculus afficiatur, alterius comparatione anguſtia pupillæ dignoſcitur. Si verò vterque oculus laboret,aliorum hominum rectè ſe habentium oculos inſpiciendo laborantis pupillæ anguſtiorea comperiuntur.

Quo ad prognoſim ſpectat, pupillæ anguſtia, quæ ab humoris aquei iactura procedit,incurabilis eſt: quãdoquidẽ ille ſemel effuſus regenerari nequit, præcipuè in grandioribus. In pueris tamen aliquando per vulnus effuſus humor aqueus, reparatus atque regneratus eſt. A ſiccitate etiam producta pupillæ conſtrictio, vix aut difficillimè ſaltem curari poteſt. Illa verò quæ ab humiditate fit,in ſuo principio, & adhuc recens ; facilè curari poteſt, inueterata verò difficillimè.

Curatio huius affectus à præcedente non variat, quandoquidem ab iiſdem cauſis producuntur, nimirum ſiccitate vel humiditate;quæ intemperies, quamuis contrarios effectus pariant, modo ante explicato, iiſdem tamen remediis auferendæ ſunt.

CAPVT VII.

De Albugine, ſeu macula, & aliis cornea coloribus mutatis.

NAturalis corneæ conſtitutio euertitur, quando perſpicuitatem ſuam amittit, vel colore alieno inficitur.

Perſpicuitatem ſuam amittit, quando craſſior euadit. Craſſeſcit autem cornea tunica per exſiccationem, vt in ſenibus,quæ affectio irreparabilis eſt, vel ab humoribus craſſis in eam impactis, quod contingit frequenter in ophthalmia,quando vel à nimio reſoluentium medicamentorum vſu tenuiores humoris partes diſcutiuntur, craſſæ verò remanent ; vel cum importuno refrigerantium vſu humores incraſſantur:& non ſolum craſſior euadit cornea tunica, in ea parte, cui humor ille impactus eſt, ſed etiam album colorem contrahit, vnde Leucuma, ſeu Albugo nominatur, fit etiam talis affectus à cicatrice ex vlcere relicta, in qua cornea denſior redditur, & diaphaneitatem ſuam amittit.

Variæ ſunt illius differentiæ, prout alia magis, alia minus craſſa eſt;alia corneæ ſuperficiem tantùm occupat,alia in profundo conſiſtit & totam corneam penetrat ; alia maior eſt & totam pupillam obſidet, vel maximam illius partem;alia minor & exiguum pupillæ ſpatium comprehendit, túncque propriè macula nominatur.

Colore etiam alieno inficitur cornea,quãdo ſanguis in eam effunditur,qui affectus Suggillatio nominatur, & tunc omnia obiecta rubra apparent, vel quando bilis ſeſe in eam inſinuat, quod in ictericis contingit, & tunc obiecta flaua apparere ſolẽt iuxta Gal. doctrinam. Quod tamen intelligendum eſt de magna bilis effuſione in corneam. Si enim leuiter tantùm tincta fuerit cornea,quod plerumque contingit,(maior enim bilis receptio in tunica adnata fit quàm in cornea,) tunc obiecta colore flauo minimè infecta, ſed prout naturaliter ſe habent conſpiciuntur.

Hi affectus peculiari non indigent diagnoſi,quia aſenſibus conſpicui ſunt,ſpeciatim verò albugo,quæ craſſior eſt,magis albicat,& magis viſũ offendit;ſic etiam

quæ

quæ magis ſuperficiaria eſt, magis albicat: quæ autem profundior, ad nigredinem declinat, vt pote vueæ tunicę propior, quæ cum nigra ſit, aliquid ſui coloris illi communicat. Cauſæ eam producentes, ex iis quæ præceſſerunt facilè dignoſcuntur; ſi nempè ophthalmia, vulnus, aut vlcus præceſſerit.

Quod ad prognoſim ſpectat, albugo quæ à pituita ſit, humoreue craſſo ex ophthalmia relicto, ſatis facilè curatur, præſertim ſi inueterata non ſit. Quæ verò à cicatrice relicta, difficillimè: quandoquidem in parte exquiſito ſenſu donata, remedia acriora contetendæ cicatrici idonea vix tolerari poſſunt.

Curatio albuginis ab humore piruitoſo in cornea concreto productæ, emollientibus, attenuantibus & diſcutientibus remediis perficitur, præmiſſis tamen vniuerſalibus, quæ cauſæ antecedentis ſublationem reſpiciunt; & nouum humorum influxum ad oculos prohibent, qui facilè prouitari poſſet à topicis remediis, præcipuè iis quæ acrimonia quadam, aut calefaciendi vi prædita ſunt, niſi illius materia prius ſubmoueretur.

Itaque primùm vniuerſales euacuationes vſurpandæ ſunt, tum etiam reuulſiones & deriuationes, quæ in cura ſuffuſionis & guttæ ſerenæ traditæ ſunt.

Poſtmodùm verò ad materiam concretam emolliendam, fotus admouendus eſt, cum ſpongiis mollioribus ex decocto fœnugræci, meliloti, chelidoniæ, & fœniculi paratus.

Vel eiuſdem decocti vapor oculis excipiatur, & in hunc finem ſequens etiam decoctum parari poterit.

℞ Rad. alth. ℥. j. fol. maluæ, euphraſ. chelid. mai. ana M. j. ſemin. lini & fœnugr. ana ʒ. iij. flor. melilot. P. j. Fiat decoctio in aqua fontis, cuius vapor recipiatur in oculum manè & ſerò.

Mox diſcutientia remedia vſurpanda ſunt, qualia in ſuffuſionis curatione deſcripta fuerunt: illa enim hic etiam plurimùm conferre poterunt; atque ita collyria attenuantia, & humorem oculo impactum reſoluentia, inde erunt deſumenda, & præcipuè ea quæ ex melle cum ophthalmicis remediis diſtillato componuntur. Aqua enim mellis diſtillata, etiam ſola vſurpata, multum præſtat ad omnes oculorum maculas extergendas, ſi illius vſus diù continuetur.

Ad idem præſtat ſaccharum candum, in aqua euphraſiæ, chelidoniæ, aut fœniculi diſſolutum.

Tum etiam valdè conferet, ſi oculus linguâ pueri vel puellæ, quæ fœniculum maſticauerit, frequenter lambatur.

Amatus Luſitanus nubeculas craſſas in puella duodecim annas nata, ſe curaſſe refert, poſt decocti ſalſæ parillæ exhibitionem per viginti dies, ſequenti collyrio.

℞ Mellis in ipſo fauo ℔. i. ſummitatum fœniculi, flor. ſambuci, euphraſ. ana P. ij. ſacchari candi ℥. iij. Deſtillentur in B. M. & aqua inſtilletur in oculos.

Semen hormini oculo impoſitum horâ ſomni purgat oculum à ſordibus, eumque abſtergit, ſicque albuginis curationi conducit.

Potenter etiam albuginem diſcutit ſuccus fœniculi recenter extractus, cui balſami Peruuiani gutta vna admiſta ſit.

Idem præſtat oleum ex linteis combuſtis, cum ſaliua pueri mixtum, & penna illitum. Elicitur hoc oleum, lintea accendendo, & inter duas patinas ſuffocando, materiâ refrigeratâ, guttæ illius olei patinæ adhærentes inueniuntur.

Albugo verò ſeu remedia à cicatrice producta, curatur iis remediis, quæ cicatricem emollire, attenuare ac diſſoluere poſſunt: cùm autem ea, quæ cicatricem conterunt, acrimoniâ non careant, maiori cura vniuerſales euacuationes ac reuulſiones præmittendæ ſunt, ne fluxio humorum attrahatur ad partem. Illis igitur, vt ſupra dictum eſt vſurpatis; primum fotus emollientes, aut ſuffumigia adhibere conuenit, quæ ſuprà propoſita ſunt. Deinde abſtergentia & diſcutientia remedia admouenda ſunt. Primò leniora, qualia ſunt ſuprà propoſita, præſertim aqua mellis compoſita. Poſtea verò ad fortiora veniendum eſt, qualia ſunt fella piſcium, vt vranoſcopi, paſtinacæ lucij; tunc etiam aliorum animalium, vt perdicis, galli, anſeris, bouis & aliorum. Eodem modo vſurpari poterunt ſucci chelidon. mai. centaur. minor. anagallidis & ſimilium, quæ melli permiſcenda ſunt, tum quod mel abſtergendi & diſcutiēdi vi præditum eſt; tum etiam quia liquores in oculum infuſi, diffluunt ad canthos, nec in pupilla morantur, in qua eorum actio deſideratur, ſed cum melle inſpiſſati, facilè pupillæ adhærent. Si tamen eorum mordacitas tolerari nequeat, dicti ſucci aut fella inſpiſſari poterunt mucilagine gummi tragacanthi, pſyllij aut cydoniorum, extractâ cum aqua fœniculi, euphraſ. aut alia ophthalmica. Formula collyrii ex ſuccis talis eſſe poterit.

℞. Succi fœniculi, chelidon. & anagallidis, ana ʒ. iij. ſucci centaur. min. ℥. ß. mellis albi ℥. j. M. inſtar. linimenti. Si cum albugine adſit oculorum rubor, vtile erit collyrium ex vino albo, ſale & tritico paratum in ophthalmia deſcriptum. Vel ſequens.

℞. Aloës & agarici ana ℈. j. puluerentur, & includantur nodulo, qui maceretur in aqua euphraſiæ, vel fœniculi & confricentur oculi manè & ſerò. Aloë abſtergit, roborat & fluxionem ſiſtit, agaricus potenter abſtergit.

Sugillatio, ſeu color oculi rubeus ex ſanguine in eum effuſo productus, ſi recens adhuc fuerit, optimè curatur ſanguine columbino in eum inſtillato. In illius verò defectu lac muliebre inſtillari poterit cum pauco thure & croco, vel oui vitellus cum vino admouebitur, quod remedium à Gal. laudatur 4. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 8. Si verò contumax fuerit affectus fouendus erit oculus decocto fœnugr. althææ, fœnicoli, rutæ, chelidon. vel illius decocti fumus oculo excipiendus eſt. Ac denique ea omnia, quæ pro ſuffuſione deſcripta ſunt, ad huius affectus curationem poterunt eſſe idonea. Speciatim verò, in malo inueterato, quando rubor ad nigredinem declinat, à Gal. commendatur hyſſopi coma trita, linteo incluſa, in aquam feruentem demerſa, & oculo admota. Et docet experientia, hoc remedium tantæ eſſe efficaciæ, vt cruor ſenſibiliter attrahatur, & linteo adhæreat.

Ac denique color flauus ictericorum, qui in oculis maximè apparet curato morbo ſpōte diſcutitur. Si tamen illius diſſipationem accelerare lubeat, ſuffitu aceti oculis excepto id præſtari poterit.

CAPVT VIII.

De Ophthalmia.

Tunica adnata ita corneæ coniuncta eſt, vt quamplurimi affectus vtramque tunicam occupēt. Sicque oculorum inflammatio, licèt tunicæ adnatæ propria ſit, ad corneam tamen non rarò extenditur, in eique varios affectus producit, vlcera nimirùm hypopyō albuginem & alia. Sic etiam puſtulæ aliique tumores, vulnera, & vlcera, vtrique tunicæ communia ſunt. Ita vt omnes harum tunicarum affectus ſeorſum tractari nequeant. Ideò nos adnatæ tunicæ affectus aggredi cogimur, priuſquam corneæ morbos vlterius perſequamur.

Ab Ophthalmia igitur incipientes, dicimus, illam, quæ, vt verbum ſonat, nihil aliud eſt, quàm oculi inflammatio, ab omnibus authoribus pro tunicę adna-

tæ ſeu coniunctiuæ inflammatione vſurpari. Lippitudo à Latinis poſt Cornelium Celſum nominatur.

Hæc autem inflammatio, prout maior vel minor eſt, triplicem differentiam ſortita eſt. Prima τάραξις Græcè, Latinis conturbatio dicitur, quæ iuxta Pauli ſententiam, à causâ extrinſecâ oritur, nempè ſole, fumo, puluere, oleo & ſimilibus. Sed nihil impedit fieri etiam à causâ internâ, vitio ſcilicet ventriculi poſt vini potationem, vel alios errores; eſtque leuis inflammatio ſeu phlogoſis, cum exiguo rubore & dolore miti, quæ tamen in veram ophthalmiam non raò degenerat, & eſt illius principium.

Vera autem ophthalmia à cauſa interna perpetuò producitur, eſtque vera inflammatio cum tumore, rubore & dolore; lippitudo à Celſo nominatur, quia in ea craſſum excrementum, quod lippa vocatur, oculis adhæret.

Tertia χήμωσις Græcè, Latinè etiam chemoſia appellata; eſt quando inflammatio ita ingraueſcit, vt magna ſit cum dolore vehementi, & vtraque palpebra inuerſa ſit vt vix ab eis oculi contegantur; & album oculi ſublimius euaſerit, rubrumque magna ex parte iridem occupet. In pueris & oculos prominentes habentibus ſæpiùs contingit, fitque à magna plethora & pituitoſis humoribus.

Alia deſumitur differentia ophthalmiæ ex Hipp. *Aph.* 14. *ſect.* 3. quâ nimirùm ophthalmia diuiditur in humidam, & ſiccam. Humida illa eſt quæ iam fuit propoſita, & lachrymarum effuſionem ſecum habet coniunctam. Sicca verò, quæ ex eodem Hipp. ξηροφθαλμία nominatur, & in ſicciori æſtate & autumno contingit; fit à bile aut melancholia exaſſata, & cuius pars humida & aquoſa abſumpta eſt, ideò nullas humiditates aut lachrymas emittit. Alias etiam patitur ſubdiuiſiones ab adiunctis. Si enim fit cum prurita ψωροφθαλμία dicitur; ſi cum duritie palpebræ: σκληροφθαλμία nominatur.

Alia etiam deſumi poteſt differentia ophthalmiæ ex Gal. 2. *de diff. febr. cap.* 11. vbi quandam dicit ophthalmiam eſſe periodicam, quæ ſcilicet per interualla repetit in iis, qui illi valdè obnoxij ſunt, & qui caput habent calidum & humidum, oculoſque debiles fluxioni recipiendæ idoneos. In iis autem, poſtquam frequenter per multos annos ophthalmia affecti ſunt, oculi tandem contabeſcunt, & viſus prorſus amittitur, vnde tabida ophthalmia nominatur; vel potiùs ophthalmia in oculitabem degenerat.

Alia denique deſumitur differentia à cauſa proxima & immediata, quę eſt fluxio, vel congeſtio. Per fluxionem vt plurimùm fieri ſolet ophthalmia. Aliquando tamen per congeſtionem generatur, ſi nimirùm aliqua intemperies ſeu imbecillitas coniunctiuæ acciderit, ex qua ὁμοίωσις in parte rectè non exercetur; ſed multa excrementa in ea congeruntur, à quibus pars ſeſe eximere ſufficienter non poteſt, vnde inflammatio ſuccedit.

Cauſa ophthalmiæ coniuncta eſt ſanguis bilioſus, pituitoſus aut melancholicus, in oculos defluens, vel in iis per congeſtionem cumulatus.

Fluxionis cauſæ ſunt multiplices, tum externæ, tum internæ, etiam vulgò notiſſimæ.

Congeſtionis verò cauſæ ſunt illæ omnes, quæ oculos intemperie aut imbecillitate afficiunt; ita vt, quæ à ſola fluxione initium duxerat, ſucceſſu temporis partem debilitans, illius coctionem vitiet, & ophthalmia partim à fluxione, partim à congeſtione fiat, quod in chronica ophthalmia plerumque ſolet contingere.

Cùm autem ophthalmia per viam fluxionis generatur, à capite, vt plurimùm fluxionem eam deriuari certum eſt, & omnes propemodū authores hanc vnicam fluxionis originem agnoſcunt. Verùm docet experientia contumaces ophthalmias ab hepate non rarò exoriri, & humoribus ab eo in oculos confluentibus; ita vt nunc temporis cauteria occipitio admota, morbum foueant, quæ alioqui fluxioni à capite oriundæ maximè conducunt: tunc enim humorum motum ad partes ſuperiores magis promouent. Et vidimus ſæpe veterea ophthalmias, nulliſque cedētes remediis, clauſo fonticulo, qui diu in occipitio geſtatus fuerat, breui & ſpontè deſiiſſe, ceſſante nimirùm humorum motu à partibus inferioribus ad ſuperiores, qui à cauterio continuò fouebatur, naturâ humores amandante ad illud emiſſarium, quorum portio ad oculos, tanquam partes vicinas, & à longo affectu debilitatas ferebatur.

Quæ à capite fit fluxio, vel à partibus interioribus ad oculos defertur, per venas ſcilicet quæ ſub cranio exiſtunt; vel per partes externas, quod frequentius eſt; per venas ſcilicet & arterias, quæ à pericranio per frontem & tempora ad coniunctiuam deferuntur.

Diagnoſis ophthalmiæ facillima eſt, quandoquidem ſanguis in coniunctiuam effuſus oculis obiicitur. Et ſi rubor ſine tumore appareat, atque ab externa cauſa genitus fuerit, τάραξις ſeu conturbatio dicetur. Si verò præter ruborem, tumor & calor cum lachrymis adfuerit, vera erit ophthalmia. Ac tandem, ſi adeò ingraueſcat, vt nigrum oculi occupet, & palpebræ inuertantur, χήμωσις erit appellanda.

Signa cauſarum inde repetenda erunt: quòd ſi fiat à plethora & ſanguine propriè dicto, non ſolùm in adnata tunica, ſed etiam in tota facie rubor apparebit, tum etiam venarum latitudo, ſenſuum grauitas, & totius corporis, ac tumor erit inſignis.

Si à ſanguina bilioſo oriatur, aderit lachrymarum acrimonia, vt non ſolùm oculorum anguli, ſed etiam genæ ipſæ erodantur: dolor aderit pungitiuus & intolerabilis; tumor paruus cum rubore ad citrinitatem vergente: exercitationes immodicæ, inſolatus, ira & actium eſus præceſſerunt; temperamentum erit bilioſum, ætas florens & tempus æſtiuum.

Si fiat a pituita, aderit dolor grauans, calor exiguus, non intenſa rubedo, dolor paruus, lachrymæ non acutæ ſed cum multa lippitudine & viſcoſitate.

Si fiat à melancholia, tumor erit exiguus, rubor ad fuſcum vergens, lachrymæ paucæ, pauca viſcoſitas, ſed denſa; temperamentum melancholicum, & alia melancholiam indicantia.

Si ab interioribus capitis partibus fluxio oriatur, dolor capitis apparet, iſque magis internus, & ad radices oculorum peruenit. Si verò per vaſa exteriora fluxio in oculos irruat, dolor capitis magis externus eſt, frontis venæ diſtenduntur, & pulſatio in temporibus perſentitur.

Prognoſis reſpicit ophthalmiam imminentem, vel præſentem.

Imminens lippitudo cognoſcitur ex eo, quòd pruritus quidam aut puncturæ in oculis cum calore percipiuntur: Illiuſque præſagium auget diſpoſitio oculorum ad fluxiones recipiendas; ſic qui oculos prominentes habent, huic affectui ſunt magis diſpoſiti. Malo etiam huic generando maximè conducit conſtitutio temporum, quemadmodum docet Hip. *Aph.* 11. *ſect.* 3. *Si hyems fuerit ſicca & aquilonia; ver verò pluuioſum & auſtrale, æſtate lippitudines fieri conſueuerunt præcipuè in mulieribus, & viris naturâ humidioribus.*

Alui fluxus ophthalmiæ ſuperueniens, bonus, ex eodem Hip. *Aph.* 17. *ſect.* 6. quia humorum abundantia euacuatur, & ad inferiora retrahitur.

Dolor oculorum valdè diuturnus malus eſt; cauſæ enim contumaciam arguit, & periculum eſt, ne ſuppuratio aut exulceratio ſuccedat.

Ophthalmia in vno oculo incipiens, ad alterum vt plurimùm tranſire conſueuit.

Ad ophthalmiæ curationem cauſæ externæ primùm ſubmo-

Digitized by Google

ſubmouendæ ſunt, tum antecedens euacuanda, reuellenda ac repellenda; coniuncta deriuanda, ac diſcutienda, & pars affecta roboranda. Quibus adimplendis indicationibus tria medica inſtrumenta de more aptanda ſunt.

Victus itaque ſit refrigerans & humectans, ex alimentis euchymis, elixis potiùs quàm aſſis, ſorbilibus potiùs quàm ſolidis, quia mandendo oculi exagitantur. Vitet acria, ſalſa & piperata: tum etiam vaporoſa, quæ caput replent; tum quæ in bilem facilè conuertuntur, vt lac, ſaccharum, mel & omnia dulcia. Vinum in principio non conuenit, cuius loco ptiſana ex hordeo & liquiritia, aut alia refrigerans vſurpanda eſt.

Somnus valdè vtilis eſt, quia oculus quieſcit à motu qui dolorem & fluxionem irritat, tum ſomno dolor ſedatur, & materia morbifica concoquitur; æger dormiat eleuato capite, & in latus magis ſanum.

Motus omnis corporis vitandus eſt, & quies imperanda; quæ tantopere vtilis eſt, vt Celſus primo die à ſermone quoque abſtinere iubeat, ne motu illo materia ad caput attrahatur.

Aluus fluida ſeruanda eſt, lippientem enim (ait Hip.) alui profluuio corripi, bonum.

Vitentur animi pathemata, & præ cæteris ira.

Aër ſit temperatus ac purus, expers fumi, pulueris & ventorum; obſcurior etiam & tenebricoſior: lux enim fluxiones commouet, ſpiritus agitando. Linteolum nigrum, viride, aut cæruleum oculo obducatur, habeatque æger non ſolùm oculum ægrum, ſed etiam ſanum clauſum, vel tectum; quia ſanus oculus, dum ad obiecta mouetur, ægrum etiam commouet, vnde doloris incrementum. Et hæc ratio eſt, cur vno oculo tantùm inflammato, maiores fiant dolores, quàm vtroque affecto.

Victus ratione hoc modo inſtitutâ, Taraxis curatio primùm exponẽda eſt. Et cùm ea à cauſis externis plerumque oriatur, illæ ſtatim ſubmouendæ ſunt, ne morbum foueant, & in ophthalmiam conuertant. Mox collyrium paretur, ex aqua roſarum, plantaginis, albumine oui, & lacte muliebri, idq; inſtilletur in oculum pluries in die, tum pannus lineus in eo madefactus applicetur. Eodem tempore æger ſomno indulgeat quantum poterit; plurimùm enim valet ſomnus ad materiam morbificam concoquendam & diſcutiendam. Si his non ſedetur affectus, ad veræ ophthalmiæ remedia confugiendum eſt, quæ hac ſerie vſurpanda ſunt.

Statim ab initio morbi vena ſecanda eſt, præmiſſo clyſtere; eaque è directo partis affectæ aperienda, ſæpeque iteranda phlebotomia, donec ſufficiens euacuatio, & reuulſio facta fuerit: docétque Auicenna in vera ophthalmia ſanguinem mittendum eſſe vſque ad lipothymiam. Gal. verò *lib. de curatione per ſanguin. miſſ. cap.* 17. refert hiſtoriam cuiuſdam œconomi, qui à grauiſſima ophthalmia liberatus eſt, ſanguine detracto, primùm ad ℔. iii. deinde verò poſt quatuor horas ab ℔. i. & *cap.* 16. *eiuſdem libri*, teſtatur ophthalmias ſæpè ſola phlebotomia intra vnam horam fuiſſe curatas; quod non potuit contingere, niſi magna ſanguinis copia detracta fuerit, quemadmodum eo tempore paſſim fieri conſueuerat. Moderanda tamen eſt iſta ſanguinis miſſio, iuxta temperamenti, ætatis, ſexus, virium, & ſpeciei ophthalmiæ rationem. Maior enim quantitas ſanguinis detrahenda eſt in ophthalmia, quæ fit à ſanguine, & in corpore plethorico; minor verò in ophthalmia billioſa, melancholica, aut pituitoſa, & aliis circunſtantiis magnam ſanguinis detractionem dehortantibus. Si ſanguis in toto corpore redundet, primùm baſilica, vel mediana aperienda eſt, poſtea verò cephalica. Si verò minori copiâ ſanguis mittendus eſſe videatur, ſtatim cephalica erit aperienda.

In iis autem, quibus aliqua ſanguis euacuatio conſueta ſuppreſſa eſt per menſes, aut hæmorrhoidas, venæ inferiores aperiendæ ſunt, aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ.

Poſtquàm verò ſufficiens ſanguinis copia per venæ ſectionem detracta eſt, vlteriùs molienda reuulſio per cucurbitulas ſcapulis & dorſo affixas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Ad eandem reuulſionem non parum etiam conferent frictiones & ligaturæ in partibus inferioribus celebratæ.

Reuulſionibus prædictis deriuationes quoque adiungendæ ſunt, quæ fiunt per apertionem venarum frontis & temporum, quibus addunt nonnulli apertiones venarum, quæ ſunt in angulo oculi. Alij hirudines temporibus admouent; alij ponè aures. Quæ omnia deriuationum genera poſt ſufficientes euacuationes vtiliſſima ſunt.

Galenus 13. *meth. cap.* 22. arteriotomiam laudat in arteriis temporum celebratam, quando ophthalmia fit à ſanguine valdè calido & feruenti. Et quamuis hoc remedij genus noſtris temporibus ferè obſoletum ſit, præſtantiſſimum tamen atque vtiliſſimum eſt, omnis expers periculi. Solà enim ligatura impeditur ſanguinis arterioſi effluxus in minoribus illis arteriis. Neque neceſſarium eſt emplaſtrum à Galeno propoſitum *loco citato*, ex bolo armeno, thure, maſtiche & pilis leporinis, cum albumine oui compoſitum, quod tamen ad maiorem cautelam, qui hanc arteriarum apertionem reformidant, in vſum reuocare poterunt. Quæ de hac arteriarum apertione à nobis ſunt dicta, in doloris capitis curatione videri poterunt.

Veſicatoria quoque in hoc affectu vtiliſſima ſunt, tum poſteriori parti ceruicis, tum ponè aures admota.

Sanguine ſufficienter detracto, purgatio etiam celebranda eſt, vt bilioſi humores, præſertim qui ſanguini feruorem & impetum conciliant, euacuentur. Eam autem maximè conuenire docuit Hip. *Aphor.* 17. *ſect.* 6. vbi ait, *Lippientem alui profluuio corripi*, *bonum* Galenus 13. *meth. cap.* 21. *Ex iis*, inquit, *quibus oculi tentari phlegmone, cœperant nonnullos ſola purgatione per aluum vno die ſanatos vidimus.* Debet autem fieri purgatio ex medicamentis blandioribus, ac ſanguinis feruorem cohibentibus vitatis diagrydiatis quæ in ſequentem aut conſimilem formulam reduci poterunt.

℞. Thamarindor. ℥. ß. ſennæ mund. ʒ. iii. ſemin. aniſi ʒ. ß. folior. endiu. cichor. fumar. ana M. ß. Coquantur ad ℥. iii. In colatura infunde rhabar. electi & myrobalanor. citrin. oleo amygdalar. dulcium confricatarum ana ʒ. i. ſantali citrini ℈. ß. in expreſſione diſſolue mannæ ſyrupi roſac. ana ℥. i. M. Fiat potio. Vel in forma boli.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ʒ. vi. cathol. dupl. ʒ. iii. rhabarb. puluerati ʒ. i. Cum ſaccharo fiat bolus.

In ophthalmia pituitoſa pilulæ non raro præſcribuntur, nempè lucis maiores, de agarico, & aliæ huiuſmodi: quæ quidem, licèt in ſtatu morbi commodiſſimæ ſint, ſatius tamen eſt in principio ab iis abſtinere, ne vehementi medicamento humores commoti magis in partem irruant.

Neque vnica purgatio ſufficit, ſed ea per interualla repetenda, ſi morbus in longitudinem abeat; præmiſſis præparationibus conuenientibus per apozemata, vel iulepos humori peccanti appropriatos. In primis verò ab initio morbi humorum feruor temperandus eſt iulepis refrigerantibus & incraſſantibus, vel emulſionibus ſemin. quatuor frig. maior. lactucæ & papauer. albi in decocto refrigerante, addita aquâ roſaceâ.

Præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus & reuulſionibus ad topica veniendum eſt, quæ quidem ab initio repellentia eſſe debent. Monent tamen ſaniores Practici, ne primis ſtatim diebus collyria repellentia oculis admoueantur, quia plerumque humorem in oculos impetu irruentem in parte retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Galenus enim *comment. Aph.* 31. *ſect.* 6. Ocularium quemdam reprehendit

hendit, qui hiſce remedis ab initio inflammationis vti propoſuerat. Suſpecta enim eſſe ait ab initio, quod vehementes fluxiones non reprimant, ſed ne excernantur prohibeant. Vnde, ſi acres humores extiterint, corneam exulcerari accidit; ſi verò multi, diſtendi, & irritari vehementer, & interdum diſrumpi. Auiecēna verò *fen. 3. tract. 1. cap. 9.* ſic loquitur; *Et oportet quantum poſſibile eſt, vt retardetur in ophthalmia collyriorum adminiſtratio vſque ad tres dies.* Et paulo poſt, *Oportet* inquit, *vt in principio non adhibeantur inſpiſſantia fortia, & quæ ſint vehementer, ſtyptica, quoniam inſpiſſant tunicas, & prohibent reſolutionem, & augent dolorem.* Non tamen ita exactè dierum numerus præfiniendus eſt, cum morborum tempora in quibuſdam breuiora, in aliis longiora eſſe ſoleant. Vtiliter tamen aſtringentia fronti & temporibus ſtatim à principio admoueri poterunt; illis enim venæ, per quas humores defluunt ad oculos, comprimuntur, humórque influens repellitur. Horum formula talis eſſe poterit.

℞. Boli armeni, ſanguin. dracon. thuris, maſtiches, ana ʒ.i. roſar. rubr. balauſtior. & farinæ lentium, ana ℈. ii. Excipiantur albumine oui & aceto roſaceo. Fiat cataplaſma, fronti & temporibus applicandum.

Ad fluxionem etiam cohibendam, plurimum valere creditur cataplaſma ex ſucco vrticæ & farina tritici, fronti & temporibus applicatum; quandoquidem vrticæ ſuccus ſpecificâ vi omnem ſanguinis fluxum cohibet, & narium hæmorrhagiam iiſdem partibus admotus potenter ſiſtit: tum ore ſumptus eamdem hæmorrhagiam, aliaque ſanguinis profluuia efficaciter cohibet.

Interim tamen, ſi dolor valde vrgeat, qui fluxionem ad oculos magis ac magis promouere conſueuit, anodyna medicamenta ipſi oculo admouenda ſunt; inter quæ lac recens, præſertim mulieris benè ſanæ, primum locum obtinet, idque ex ipſo vbere in oculos emulgendum & ſæpè mutandum; citò enim aceſcit, ſicque oculo infenſus eſt. In eius locum ſuffici poterit caſeus nuillus recens, qui etiam ſæpè mutandus eſt, ne butyreſcat, ſicque oculum inflammet.

Oui albumen diu agitatum, & in aquam conuerſum, maximè commendatur à Galeno, quia dolorem lenit, & fluxionem leniter cohibet.

Pomum ſub cineribus coctum dolorem oculorum, etiam valdè temperat.

Mucilagines ſeminum pſyllij, cydoniorum, fœnugr. extractæ cum aqua roſar. dolorem valde leniunt. Illæ tamen biduo quoque renouandæ, quia diutiùs ſeruatæ, acorem contrahunt.

Ex his variæ formulæ in rem præſentem concinnari poterunt. V.g.

℞. Medullæ pomi dulcis ſub cineribus cocti ℥. i. mucilagin. ſemin. pſyllij & cydoniorum extractæ in aqua roſar. ana ʒ.vi. liquoris albuminis oui recentis, & lactis muliebris ana ʒ.i. Fiat cataplaſma oculo applicandum. Vel

℞. Pulpæ pomi cocti ℥.i. miſce panis albiſſ. ℥. ß. ouum num. 1. Cum lacte muliebri fiat cataplaſma.

Laminæ carnis recentis, hœdinæ, vitulinæ, aut veruecinæ oculis frequenter admotæ, dolorem potenter demulcent.

Simplicius cataplaſma parari poteſt ex medulla panis, in lacte muliebri, & aqua roſarum macerata.

Si dolor vehementiſſimus ſit, atque intolerabilis, ad narcotica confugiendum eſt; quibus tamen parcè & cum religione vtendum, quia ſpiritus viſorios condenſant, humores & tunicas incraſſant, ſicque viſum hebetant. Inter narcotica ocularia primas tenent trochiſci albi Rhaſis cum opio, qui in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Aquæ roſar. ℥.ii. liquoris albuminis oui fortiter agitati ℥.i. trochiſcor. alb. Rhaſis cum opio ʒ.i. Fiat collyrium in oculos inſtillandum.

Sedato aliquantulum dolore, ad repellentia veniendum eſt, quæ tamen mitiora eſſe debent, & iis anodyna quædam perpetuò admiſcenda; in hunc finem collyrium ſequens præſcribi ſolet.

℞. Aquar. Plantag. roſar. (vel ad magis repellendum) pecul. roſar. ana ℥.i.ß. liquoris albuminis oui ℥. i. trochiſc. alb. Rhaſis ſine opio ʒ.i. Fiat collyrium, in oculos frequenter inſtillandum.

Si dolor ſit acerbior, poſſunt addi collyrio lac muliebre, & mucilagines prædictæ.

Remedium ſequens inflammationem potenter ſedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen oui vnius agitetur cum fruſto aluminis ſatis magno in patina ſtannea, & tamdiu moueatur, donec vnguenti conſiſtentiam adeptum ſit, quod extendatur ſupra linteum, & oculis tepidè applicetur. Poſt duas aut tres horas auferendum eſt remedium, ne longiori mora & aſtringendi vi ſatis inſigni, quam ex alumine habet, humores in oculo retineat.

Aqua etiam aluminis deſtillata in alembico ſupra cineres, & oculo cum linteis ea madidis admota, inflammationem efficaciter temperat.

Sal Saturni in aqua roſarum vel oxycrato diſſolutum, vel cum pomata permixtum, oculorum inflammationes potenter extinguit.

In augmento morbi, digerentia cum repellentibus miſcenda ſunt; atque ita collyriis prædictis addi poterunt aquæ euphraſiæ, fœniculi, chelidoniæ & mucilagines ſeminum lini, altheæ, fœnugræci. Gal. 13. *meth.* decoctum fœnugræci præcipuè commendat, quod digerit, concoquit & modicè repellit. Debet autem fœnugræcum antequam decoquatur, vel ex eo mucilago extrahatur, excuti per cribrum, vt puluis quo abundat auferatur, poſtmodùm verò aquâ frequenter ablui, Collyrij formula talis eſſe poterit.

℞. Mucilagin. ſemin. fœnugr. & cydoniorum extractæ in aqua roſarum & euphraſ. ana ℥. i. ß. trochiſcor. albor. Rhaſis ſine opio ʒ.i. tuthiæ præparatæ ʒ.ß. Fiat collyrium.

Quando morbus ad ſtatum magis vergit, ſarcocolla etiam, collyriis additur, quæ paulò potentiùs digerit. Sed cùm ſiccitate ſua & acrimonia quadam oculos lædere poſſit, priùs lacte nutrienda eſt, macerando ſcilicet in lacte per dies aliquot, lacte frequenter mutato. Et parua illius quantitas vna vice præparanda eſt, diù enim aſſeruata aceſcit, & oculis infenſa eſt. Illius vſus talis eſſe poterit.

℞. Florum chamomill. melli. roſar. inbr. ana P.i. ſemin. fœnugr. optimè mundati ʒ.i. Coquantur in aqua plantaginis. In colaturæ ℥. iiii. diſſolue ſarcocollæ nutritæ ʒ. i. tuthiæ præparatæ & trochiſcorum albor. Rhaſis ſine opio, ana ʒ.ß. Fiat collyrium.

Aquæ etiam nonnullæ ab authoribus commendantur tanquam efficaciſſimæ.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat infuſionem croci metallorum in aqua euphraſiæ & fœniculi, quæ ſatis efficax eſt, & nullo morſu oculum afficit, quemadmodum reliquæ ferè omnes.

Crollius & reliqui chymici miris laudibus efferunt ſal Saturni in aqua roſarum diſſolutum, cui etiam ſalis ammoniaci grana aliquot addunt. Huius formula talis eſſe poterit.

℞. Salis Saturni gr. xij. ſalis ammoniaci gr. iij. aquæ roſar. ℥. iij. M. inſtillentur in oculum manè & ſerò.

Ex plumbo etiam calcinato, vel lithargyro, aut minio in aceto infuſo paratur aqua, quæ cum panno lineo oculis admota, eorum inflammationibus citiſſimè medetur.

In vulgari vſu habetur aqua ex vitriolo albo: in aqua roſar. aut plantag. diſſoluto, quæ inflammationes temperat, diſcutit & fluxionem arcet. Eorum proportio talis eſt.

℞. Vitrioli albi ℈.i. aquæ roſar. vel plantag. ℥. iiii. Vitriolum pulueratum in aqua ad ignem diſſoluatur.

Coletur

Digitized by Google

Coletur aqua per linteum. & in oculos inſtilletur. Si acrimonia ſua nimiùm eos vellicet, additione aquæ roſac. vel plantag. ad libitum temperabitur. Sequens minoris acrimoniæ particeps eſt, & magis reſoluit.

℞.Radic.ireos Flor. & roſar.rubr.ana ℈. i. aquæ roſar.& plantaginis ana ℥. iij Bulliant lento igne ad tertias.Colaturæ adde vitrioli albi puluerati gr. viij. Fiat collyrium.

Vnguenta etiam quamplurima ad ophthalmiæ curationem vſurpari ſolent, ex quibus etia ſequentia cætera longè ſuperant, & mirabiles non raro effectus producunt. Primùm deſcribitur à Renodæo in Pharmacopœa, titulo vnguenti ophthalmici, in hunc modum.

℞.Boli armenæ in aqua roſat. lotæ ℥. i. lapidis calaminaris in aqua euphraſiæ abluti, tuthiæ præparatæ ana ʒ. ii. margaritarum tenuiſſimè læuigatarum ʒ. ß. camphoræ ℈.ß. opij, gr.v.butyri q.ſ. Fiat vnguentum ſecundum artem, ad oculorum angulos, & palpebrarum oras adhibendum.

Secundum eſt Ioannis Cratonis, quod proponitur in conſiliis Medicis à Laurentio Scholzio collectis, conſilio 6.in hunc modum.

Accipiatur butyrum, ſi haberi poteſt menſe Maio factum, aut aliud recentiſſimum diligenter elotum, vel loco illius medulla bouina è cruribus, vel ceruina: atque huic admiſceatur lapidis calaminaris in tenuiſſimum puluerem triti quantum excipere poterit. Fiat vnguentum.

Tertium habetur apud Penotum in denario, in hunc modum, compoſitum.

℞. Tuthiæ præparatæ ℥.i. ß. camphoræ ʒ. i. viridis æris gr. xij. Tuthiam cum camphora ſimul contere in mortario, æs ſeorſim, omnia verò ad pulueris impalpabilis conſiſtentiam. Tum ℞.Butyri recentis ℥.i. aquæ roſat. ʒ. i. Bulliant leniter ſimul, & ab igne remotis, primùm tuthiam cum camphora, deinde æris viride ſenſim immiſce, agitato optimè, & in vaſe vitreo reconde. Fiat vnguentum, quod per ſericum tranſcoletur. Inunge interiores palpebras, præſertim circa angulos & breuiſſimè ſanabitur. Probatiſſimum eſt ad oculorum inflammationes tam materiales, quam ſiccas, & palpebrarum pruritus & lachrymas ſingulare remedium.

Aliud vnguentum habetur magnæ efficaciæ in ciſta medica, quod tamen acrimoniæ valde particeps eſt, ideirco palpebris tantùm admouetur. Illius deſcriptio talis eſt. Cæteris omnibus nihil conferentibus hoc remedium profuit in rebelli ophthalmia. Quod fit ex ſucco nicotianæ & butyro maiali ſimul coctis ad vnguenti conſiſtentiam, quod clauſis palpebris admoueatur, in loco obſcuro, quamprimùm patiens oculos aperit, ſtatim mordicare incipit, & fœliciter curat.

In ſtatu reſoluentia remedia repellentibus prævalere debent. Ideò eadem remedia, quæ pro augmento deſcripta fuerunt, in ſtatu etiam conuenient, ſi reſoluentium quantitas augeatur, repellentium verò minuatur. Præcipuè verò vnguenta duo poſteriora, non ſolùm in ſtatu ſed etiam in ipſa declinatione, & vſque ad perfectam curationem vſurpari poterunt.

Fotus in primis ad diſcutiendam materiam morbificam, in ſtatu idonei ſunt, qui in hũc modũ parari poſsũt.

℞. Florum chamomil. meliloti & roſar. ana P.i. femin.fœnug.vt ſuprà dictum eſt præparati, ʒ.ii. Fiat decoctio, quâ foueantur oculi cum pannis lineis tenuibus quadruplicatis. Hic fotus in fine augmenti, & principio ſtatus conueniet, & calidè applicabitur hyeme; æſtate verò tepidè, aut ſubfrigidè.

In fine ſtatus & declinatione; magis reſoluens fotus efficietur, ſi prædictis ſimplicibus addantur folia euphraſiæ, maioranæ, beronicæ, & tantillum vini albi.

Præſtantiſſimum etiam, & paucis notum ad diſcutiendas ophthalmias remedium paratur ex oleo, ſeu liquore, qui ex linteis accenſis, & inter duas patinas ſuffocatis elicimus; cuius liquoris gutta vna cum ſaliua pueri permiſcetur, & pennæ apice oculis admouetur.

In declinatione, non ſolùm remedia prædicta, ſed etiam collyria magis reſoluentia vſurpari poterunt, in hunc modum.

℞.Thuris & aloës ana ʒ. ß. ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri ʒ.i.ß.croci ℈.ß. mucilagin. fœnug. ℥. ß. aquæ fœniculi & euphraſiæ, an. ℥.i.ß. Fiat collyrium. Vel ſi magis ſiccandum & ſimul digerendum eſt.

℞.Sarcocollæ nutritæ ʒ. i. ß. tuthiæ præpar. ʒ. i. aloës ℈.i.mirrhæ ℈.ß. mucil ſem. fœnugr. ℥. ß. aquar. verbenæ & chelidoniæ ana ℥.j.ß. Fiat collyrium.

In fluxione pituitoſa, potenter reſoluentia non ſolum in declinatione, ſed etiam in ſtatu & augmento audaciùs vſurpari poſſunt.

Præterea in declinatione, duo inſignia remedia ab auctoribus proponuntur, nempè balneum & vini vſus: quæ primùm ab Hipp. tradita ſunt *Aph.* 31. *ſect.* 6. his verbis: *Dolores oculorum vini potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum epotum ſoluit.* Galenus *in commentario huius Aph.* diſtinguit caſus & tempora, in quibus prædicta remedia conferunt; quæ etiam à nobis expoſita ſunt, quoad venæ ſectionem, purgationem & fomentum ſpectat. Balneum verò docet Galenus *dicto loco, & cap.* 22. *lib.* 13. *meth.* tunc temporis conuenire, quando ophthalmia fit ab humoris acribus, & corpus ſufficienter per phlebotomiam & purgationem euacuatum eſt. Quandoquidem humorum acrimoniam temperat, eorumque motum atque fluxionem ſiſtit, maxima eorum parte per inſenſilem tranſpiratum excretâ; & quod ſupereſt humoris biliosi contemperatum, faciliùs vincitur à natura. Conuenit etiam balneum ex Galeno in ophthalmia pituitoſa, præmiſſis perpetuò euacuationibus idoneis, quandoquidem humores craſſi oculis impacti per balneum attenuantur, ſicque facilè diſcutiuntur.

Vini autem meracioris potio, ex eodem Galeno *com. Prædicto*, vtilis eſt, in quibus ſanguinis copia craſſioris in oculorum venulis continetur, ſine plethorica in toto corpore diſpoſitione, quia ſanguinem illum craſſiorem liquat, fundit ac diſcutit, tum etiam obſtructiones aperit.

Ad ruboris & inflammationis reliquias auferendas, fotus ſequens parari poterit.

℞. Folior.euphraſ. pulegij, ana M.i. flor.chamomil. meliloti, roſar.rubr. & paleæ auenæ, ana P.j.femin.fœnugr.ʒ.iij.femin.fœniculi ʒ.j. Fiat decoctio, addendo ſub finem parum vini albi; qua foueantur oculi, cum pannis lineis, vel ſacculis prædictis ſimplicibus ſemiplenis.

Aqua fœniculi ſola cum vino aſtringente permiſta vtiliter admouetur pro fotu, ad reliquias diſcutiendas, & oculum roborandum.

Ouum ad duritiem coctum detractâ teſtâ, & per medium ſectum, calidè oculo admotum, ruboris reliquias abſumit.

Fotus ex decocto hyſſopi ſolius ruboris reliquias etiam efficaciter diſcutit.

Ophthalmia inueterata, & quæ per multos ſæpè annos perſeuerat, diuerſam aliquantulũ, & longiorẽ curandi rationem poſtulat, & illa non rarò magnum Medico curanti faceſſit negotium; cùm difficillimè impedire poſſit, quò minùs pars nobiliſſima & delicatiſſima, à longo tempore debilitata fluxionem recipiat. Adde quòd non ſolùm per fluxionem fouetur hic affectus, ſed etiam ſæpenumerò per congeſtionem, ex intemperie in parte contracta, quæ difficillimè corrigi poteſt.

Ad illius curationem primò aduertendum eſt, num à calidiori hepatis intemperie, quod non rarò fit, affe-

ctus iſte foueatur ; & tunc remedia calidam illam intemperiem corrigentia primùm adminiſtranda ſunt. Et in primis poſt phlebotomiam & purgationes conuenientes, maximè conferunt balnea, ſerum lactis & aquæ minerales vitriolatæ, tum etiam hirudines hæmorrhoidibus affixæ.

Si verò ophthalmiæ materia à ſola cerebri intemperie oriatur, cuius ratione humores pituitoſi ad oculos defluant cum aliqua ſanguinis portione permiſti: tunc temporis cerebri expurgationi incumbendum eſt per pilulas vſuales, (poſt euacuationes vniuerſales, per apozemata, aut alia huiuſmodi remedia,) bis, ter, aut quater, in menſe vſurpatas; quæ ſimiles eſſe poterunt iis, quæ pro frigida cerebri intēperie præſcriptæ ſunt.

Si purgationes prædictæ cum aliis remediis infrà deſcriptis, ad curationem non ſufficiant; ad purgationes mercuriales per interualla repetitas, tanquam ad ſacram anchoram confugiendum eſt.

Tum etiam, ad humoris influentis diuerſionem, cauterium occipitio admotum erit vtiliſſimum. Cuius loco ſetaceum poſteriori ceruicis infixum multò feliciùs operabitur, in iis qui hoc remedij genus ferre poterunt. Veſicatorium ſincipiti admotum mirificè profuit in vetula quadam lippitudine contumaci laborante vt refert Foreſtus *obſ.* 11. *lib.* 11.

Rondeletius verò cauterium ſuturæ coronali affixum magis prodeſſe aſſerit, quàm in aliis partibus.

Maſticatoria etiam ad fluxionis deriuationem proficua futura ſunt, minimè verò errhina, quæ propter partium viciniam, humores ad partem affectam attrahere poſſunt.

Si autem cerebrum maiori exſiccatione indigere videatur, ad diætam ſudorificam confugiendum eſt, ex china, ſalſa parilla & aliis etiam ſudorificis confectam.

His accedent topica reſoluentia & oculos roborantia, qualia ſunt in primis fotus & vnguenta, pro ſtatu & declinatione ophthalmiæ ſuprà propoſita; quæ etiam inueteratas ophthalmias diſcutere plurimùm valent.

Neque omittenda eſt ablutio oculorum ſuprà memorata, ex aqua fœniculi & vino rubro, ad ruboris reliquias diſcutiendas, & oculos roborandos, quæ ſingulis diebus manè iteranda eſt. Ad huiuſmodi etiam ophthalmias inueteratas aqua ſequens magnæ eſt efficaciæ.

℞. Aloës opt. & tuthiæ præparatæ, ana ʒ. vi. ſacchari albiſſimi ʒ. i. aquæ roſar. & vini albi non acidi, an. ℥. vi. Infundantur in ampulla vitrea benè clauſa ad ſolem per 40. dies. Huius aquæ non colatæ inſtillentur guttæ aliquot in oculum.

Vel ℞. vini albi ℔. iii. aquæ roſ. ℔. ß. tuthiæ præparat. ʒ. iii. garyophyl. puluer. ʒ. i. camphoræ ʒ. ß. Miſceantur omnia in vaſe vitreo benè clauſo, & agitentur per duas horas, ac ſoli exponantur per menſem integrum, ea cautione vt ſingulis diebus ante ſolis occaſum ab aëre remoueantur, nec illi vnquam, niſi à ſole illuminato, exponantur. Huius aquæ per filtrum traiectæ guttæ duæ, vel tres in oculum inſtillentur horâ ſomni, vel etiam horâ vnâ aut alterâ ante exitum è lecto vel cubiculo. Ruborem oculorum etiam inueteratum tollit; lacrymantes oculos, & fiſtuloſos ſiccat; omnem ſuperfluam humiditatem circa membranas exteriores abſumit; viſum acuit.

Sequens etiam præſtantiſſima eſt. ℞. Tritici M. ii. ſalis triti M. i. Ponatur in vaſe cupreo, & affundatur vinum album, vt materiæ ſupernatet altitudine duorum digitorum trāſuerſorum. Tegatur vas, & ſimul ſtent in vmbra per 6. aut 7. dies, donec liquor colorem viridem acquirere incipiat, mouendo pluries in die cum ſpatula lignea. Liquor tandem effundatur per inclinationem. & coletur, ſi opus fuerit, per chartam emporeticam. Eius gutta vna inſtilletur in oculum. Ruborem diſcutit; fluxionem arcet, oculos abſtergit à maculis omnibuſque ſordibus, & viſum acuit.

Solenander plurimùm laudat decoctum foliorum citoniorum, quæ primo vere integra & illæſa colligenda ſunt, & diligenter aſſeruanda, ne ſitu, puluere aliiſque inquinamentis oblædantur, & vſus tempore, eorum manipulus incoquatur aquâ puriſſimâ, eâque ſæpenumero oculi abluantur; Mirum, (inquit,) quàm oculos præſeruant, ruborem diſcutiunt, & influentem humorem arcent.

Aliquando cum ophthalmia pertinaci, ſordes quamplurimæ, puris inſtar, in oculis colliguntur, quæ vix collyriis, aliiſque remediis curari poſſunt. Attamen hoc caſu maximè confert goſſipium optimè carptum, aut digitis diſcerptum, & ad prunas diligenter exſiccatum, cuius pauca quantitate inſtar plumaceoli oculi conteguntur, faſcia ſuperinducta. Manè goſſipium aufertur dictis ſordibus imbutum: hocque remedio per plures noctes continuato, morbus curatur, qui aliis remediis non ceſſerat. Et præcipuè ſuccedit in pueris & infantibus tali morbo laborantibus.

Pro huius capitis coronide, non erit abs re Zacuti Luſitani experimentum proponere, qui ophthalmiam deſperatam, & omnibus remediis per annum integrum pertinaciter obſiſtentem, vnguento mercuriali curauit. Quamuis enim nulla luis venereæ apparerent indicia; Mercurialis admonitione perſuaſus, qui *lib. de Morbo Gallico, Cum videritis*, inquit, *morbum quempiam communibus remediis non curari, putato eſſe morbum Gallicum cognominatum*, ægrotantem interrogauit, num eſſet paſſus aliquando luem veneream, aut cum fœda obſcœnáque fœmina concubuiſſet; omnia negauit, vnum ſolum confeſſus, ſe per noctem in lecto huius contagioſi morbi ſuſpicione non carente decubuiſſe. Hac ſolâ fretus coniectura, diætam ſudorificam ex decocto ſalſæ parillæ per viginti dies præſcripſit, attamen citra fructum; quamobrem, licèt in ſuperis partibus premeret affectio, vt timor eſſet, ne vacuato humore per os, mercurij vi, fluxio rueret in oculos, & ingraueſceret ampliùs affectus; tamen cùm eſſet diuturnus, & confluentis humoris impetus ſedatus, vnguentum mercuriale corpore exquiſitè purgato præſcripſit, eoque admoto ſeptem dierum curriculo; poſt copioſam ſputi vacuationem, dolores ceſſarunt; euanuit inflammatio, mitigatus pruritus, qui antea percipiebatur in palpebris cum acrimonia multa: & ſic relicto ſolo in brachio ſiniſtro fonticulo, vt ſpiraret cerebrum, & ſeruato victu, priſtinam recuperauit ſanitatem.

Idem Zacutus Luſitanus in praxi ad hiſtorias, ad ophthalmiam inueteratam, & admodùm contumacem valde commendat aquam & vnguentum, quæ à nobis deſcripta ſunt cap. de ſuffuſione.

CAPVT IX.

De Hypopyo, ſeu pure ſub cornea.

OCulorum inflammationes, quando inſignes ſunt & in magnum tumorem eleuatæ, aliquando per reſolutionem terminari nequeunt; ſed in ſuppurationem abeunt, quod maximè metuendum eſt, & omni ratione auertendum: inde enim vlcera ſuccedunt, & aliquando pus ſub cornea colligitur, qui affectus ὑπόπυον dicitur. Contuſionibus etiam oculorum non rarò ſuccedit, & ſuggillationibus inde ortis. Interdum totam pupillam contegit, & viſionem impedit. Interdum verò iridis circuitum amplectitur, & vnguis reſecti figuram refert, eaque ratione ὄνυξ, ſeu vnguis nominatur.

Cognoſcitur hic affectus non ſolùm ex colore albicante puris naturam referente, ſed etiam ex præcedēte inflammatione, aut ſuggillatione. Commoto etiam oculo, pus ſub cornea commoueri videtur: adeſt color

rubens

rubeus in oculo ; & dolor pulſans , aut ſaltem præceſſit.

Ad curationem, præmiſſis vniuerſalibus remediis , ſi inflammationis reliquiæ ſuperſint , auferendæ ſunt remediis in ophthalmia deſcriptis. Poſtmodùm leuiter diſcutientia admouenda ſunt emollientibus permiſta, ne tenuiori parte reſolutâ,craſſior materia fiat,& reſolutioni minimè idonea.Fiant igitur fomenta ex decocto florum chamomil. meliloti , ſemin.pſyllij , & fœnugr. cum pannis lineis , vel ſacculis applicanda. In progreſſu verò addi poterunt decocto folia euphraſ. chelidon. & ſemin. fœniculi : vel ſequens collyrium vſurpari poterit.

℞. Aquar. verbenæ , rutæ , chelidon. roſar. & fœniculi, ana ℥. ß. aloës opt. turbiæ præparatæ , ana ʒ. ß. ſacchari candi ʒ. i. Puluериſentur & miſceantur, addendo lactis muliebris tantillum ; & fiat collyrium; de quo bis terue in die guttæ aliquot oculis inſtillentur.

Sequens erit valdè efficax.

℞ Croci,aloës,myrrhæ,ana ʒ.j. vini ʒ.iij.mellis ʒ. vj. Diſſoluatur crocus in vino. Deinde cum aloë & myrrha miſceantur.Tandem mel addatur.Hoc remedio oculi illinantur.

Denique ea remedia, quæ in declinatione ophthalmiæ , in oculorum maculis , & ſuffuſione præſcripta ſunt, hic etiam conueniunt.

Si reſoluentibus medicamentis materia diſcuti nequeat,ad alia remedia confugiendum eſt Gal.3 4. *meth.* refert , Ocularium quemdam ſui temporis Medicum, cui Iuſtus nomen erat , concuſſione capitis multos hypopyos ſanaſſe.Collocans enim eos in ſella rectos, ac capita eorum vtrinque à lateribus apprehendens, mox quatiebat, adeò vt manifeſtè deſcendere pus ipſi viderent.

Si neque hac ratione pus viſum impediens dimoueri valeat, Galenus *loco cit.* ad chirurgiam confugit,quem ſequitur Aëtius & alij quamplurimi , quæ oculi punctione perficitur , qualis in ſuffuſione fieri conſueuit. Quæ quidem operatio vt parum noſtris temporibus vſitata eſt,ſic peritiſſimi chirurgi manum deſiderat,& verendum maximè eſt, ne ſpertâ corneâ , cum pure humor aqueus effluat.

CAPVT X.

De Phlyctænis.

IN cornea & adnata tunica , quemadmodum in reliqui corporis partibus, generari ſolent veſicæ paruæ, aqua repletæ , bullis ſeu veſiculis ſimiles, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur,φλύκταιναι Græcis, Arabibus *Bothor* nominantur : ſuntque tumores quidam parui inſtar granorum milij , ab acri quodam aut ſeroſo humore oriundi.

Harum puſtularum cognitio facillima eſt, cùm ſenſibus pateant.Quæ in adnata oriuntur,rubrum colorem referunt:quæ autem in cornea,ſubnigrum , ſi in illius ſuperficie conſiſtant ; album verò, ſi in parte corneæ profundiore ſitæ ſint.

Quod ad prognoſim ſpectat, phlyctænæ in adnata minùs periculoſæ ſunt,quàm in cornea. Superficiariæ puſtulæ, minùs periculoſæ , profundiores verò magis: metuendum enim eſt , ne tota corneæ denſitas erodatur,& vel humor aqueus effluat, vel vueæ procidentia contingat.

Curatio in materiæ coniunctæ reſolutione tota verſatur, & cauſæ antecedentis auerſione. Et omni modo puſtularum ſuppuratio prohibenda eſt , quæ in vlcus degenerat.

Vniuerſales igitur euacuationes,reuulſiones,ac deriuationes;quæ in ophthalmiæ curatione propoſitæ fuerunt, hic etiam celebrandæ ſunt.

Poſtmodùm topica adminiſtranda , quæ leuiter repellant in principio , tum etiam diſcutiant ; qualia in ophthalmiæ augmento propoſita ſunt , quæ magis conuenient, quando inflammatio puſtulas comitatur, quod plerumque fieri conſueuit.

In progreſſu verò , magis exſiccantia & reſoluentia erunt vſurpanda , qualia in ſtatu & declinatione ophthalmiæ deſcripta ſunt:ac præſertim vnguenta ibidem propoſita,quæ puſtulis illis diſcutiendis & exſiccandis aptiſſima ſint.

CAPVT XI.

De cornea & adnata vlceribus.

OPhthalmiæ ſuccedere ſolent vlcera in cornea tunica & adnata, quando in ſuppurationem verſa eſt.Succedunt etiam phlyctænis,ſeu puſtulis,in corneâ oriundis, iiſque diſruptis. Fieri etiam ſolent ab humoribus acribus & erodentibus in oculos confluentibus.

Variæ eorum differentiæ ab auctoribus proponuntur , ex variis circumſtantiis deſumptæ . prout ſcilicet vel ſuperficialia ſunt, vel profunda ; lata, vel anguſta; varias figuras habentia , & alia huiuſmodi. Sic vlcus cauum, anguſtum, & durum βόθριον , foſſula nominatur.Latum & minùs profundum κοίλωμα dicitur.Quod in iridis circulo ſitum eſt ἄργεμον appellatur, & à nonnullis *vlcus coronale.* Quod denique profundum , ſolidius,aſperum,& quaſi cruſtoſum eſt,ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocatur.

Cognitio vlcerum non eſt difficilis,cùm per ſe oculis pateant. Si vlcus ſit in cornea , vlcuſculum album apparet in nigro oculi;ſi in tunica adnata,punctum veluti rubicundum in albo oculi conſpicitur,ob illius tunicæ venas ſanguine refertas.

Vlcera oculorum curatu difficilia & periculoſa ſunt, multò magis tamen in cornea,quàm in adnata. Vlcus quod è regione pupillæ ſitum eſt, magis periculoſum; quia in eo ſanato relinquitur cicatrix,quæ corneæ diaphaneitatem aufert, ſicque viſionem lædit ; & ſi tota tunica erodatur , fit effluxus humoris aquæ , & vueæ procidentia.

Curatio huius affectus, quemadmodum & reliquorum vlcerum,detergẽtibus & exſiccantibus perficitur, quæ tamen mitiſſima eſſe debent,propter partis molitiem, & exquiſitum ſenſum. Præmittenda tamen ea, quæ fluxionem ab oculis reuellunt,eamque reprimunt qualia in ophthalmia, tum recenti, tum antiqua fuere propoſita.Et ſi inflammatio vlceri coniuncta ſit,remedia, illam reſpicientia cum prædictis erunt permiſcenda.Quibus etiam dolorem lenientia addere conueniet, quoties ille partem infeſtauerit.

Detergentia & exſiccantia moderata , ſunt ſaccharum,mel,crocus,myrrha,thus,aloë, ſarcocolla ,tuthia, & ceruſſa,ex quibus formulæ ſequentes componi poterunt.

℞.Decocti hordei & fœnugr.℥.iv. mellis optimi ℥. ß.vel ſyrupi de roſis ſic. ℥.j.Fiat collyrium, quo oculi ſæpè abluantur. Vel

℞.Aquar.verbenæ,& plantag.ana ℥.ij.ſacchari candi ℥.ß. Miſce pro collyrio. Vel

℞.Aquæ mellis in B.M. deſtillatæ,& aquæ roſar.ana partes æquales. Vel

℞.Ouum coctione induratum & à putamine mundatum.Diuidatur in duas partes,& detracto vitello repleatur fouea ſaccharo cando puluerato. Optimè ligetur

tur & ponatur in cella vinaria. Extillabit liquor, qui detergendis vlceribus ſine morſu valdè idoneus eſt. Et ſi potentius remedium deſideres, myrrha puluerata cum ſaccharo cando admiſcenda eſt.

Montanus puluerem ſequentem valdè commendat.

℞ Albumina ouorum recentium n. xx. Ponantur in vaſe ſtanneo ad ſolem, donec exſiccentur, poſtea puluerentur ſubtiliſſimè cum æquali pondere ſacchari, & puluis immittatur in oculos, qui ſine eroſione plurimùm adiuuat.

In progreſſu morbi ſi potentiùs detergendum ſit & exſiccandum, adde collyriis prædictis trochiſcos albos Rhaſis, thus, aloën, myrrham, ſarcocollam & alia huiuſmodi, in parua tamen doſi, ne oculos exaſperent, & iis etiam lac, albumen oui, mucilagines, aliaque anodyna addi poterunt.

Tuthia præ cæteris valet, quia minimè dolorifica eſt, & ſine morſu ſiccat, ac cicatricem inducit, ideò collyria & vnguenta ex ea parata vtiliſſima ſunt. Et præ cæteris vnguentum in ophthalmiæ curatione deſcriptum, quod magnam tuthiæ quantitatem recipit, erit vtiliſſimum.

Collyrii valdè detergentis & exſiccantis, ac cicatricem inducentis formula talis eſſe poterit.

℞ Sarcocollæ nutritæ in aqua roſar. ceruſſæ & aloës lotæ, myrrhæ tuthiæ præparatæ, ana ʒ.ß. ſacchari candi ʒ. j. cum mucilagine gummi tragacanthi extractâ in aqua roſar. Fiat collyrium, quo palpebræ illinantur.

CAPVT XII.

De corneæ cancro.

VT ſingulis corporis partibus cancer ſolet accidere, ſic etiam in oculis aliquando contingit. Et cùm ea quæ communem cancri theoriam & praxim reſpiciunt, è morborum externorum tractatibus deſumenda ſint; nos hic tantùm ea, quæ ad oculum peculiariter tali morbo affectum pertinent, paucis attingemus.

Cancer vel occultus eſt, vel vlceratus. Occultus ad tumorum genera refertur, & in oculo tumor cancroſus, ſeu cancer oculi nominatur. Vlceratus verò, vlcus cancroſum oculi dicitur.

In vtroque tamen adeſt durities inæqualis & renitentia, color plumbeus & liueſcens, dolor intenſus & pungitiuus, caput & tempora præſertim occupans; venæ liuidæ & varicoſæ in tumore & partibus vicinis apparent. Sanguis acerrimus & aduſtus à parte affecta non rarò effluit quando cancer vlceratus eſt. Ac denique à medicamentis tantillùm calefacientibus dolor admodum exaſperatur.

Incurabilis eſt affectus, in oculo, quemadmodum in reliquis corporis partibus, quando iam radices egit niſi operatione chirurgicâ radicitùs extirpetur.

Curatio duplex ab auctoribus proponitur, vera ſcilicet & palliatiua. Vera, vt dictum eſt, in cancro iam genito, & parti valdè radicato, non poteſt obtineri niſi chirurgiâ. Recens tamen cancer ac ferè incipiens, curari poteſt frequentibus euacuationibus humoris atrabilarii, præmiſſâ venæ ſectione conuenienti, vt docet Gal. 2. *ad Glauconem c.* 10. vbi gloriatur ſe hunc morbum per initia ſæpe ſanaſſe adiungendo remediis prædictis optimam victus rationem.

Curatio palliatiua, quæ ad ſymptomatum mitigationem dirigitur, non ſolùm per dictas euacuationes, ſed etiam topica conuenientia perficitur.

Primùm igitur victus ratio refrigerans & humectans, qualis humori atrabilario debetur, inſtituenda eſt.

Poſtea ſanguis detrahatur è directo oculi affecti, hirudines pone aurem eiuſdem lateris applicentur: tum etiam hæmorrhoidibus ſi aliquantulum tumeant. Cucurbitulæ ſcapulis admoueantur, & reliqua reuulſionum genera celebrentur.

Purgationes & præparationes humoris atrabilarii, fient per potiones, apozemata, iuſcula medicata, ſyrupos magiſtrales, & alia huiuſmodi. Sed præ cæteris multùm confert ad humorem atrabilarium euacuandum, helleborus niger ritè præparatus: eiuſque extracto bis aut ter exhibito, cancer incipiens aliquando à nobis ſanatus eſt.

Hæc remedia humoris affluxum ad oculos, dolores & reliqua ſymptomata vehementia valdè imminuunt. Ad id tamen non parùm etiam conferunt topica remedia, qualia ſunt in ophthalmia, ad dolorem leniendum deſcripta, præcipuè autem collyria ſunt ex mucilaginibus, trochiſcis albi Rhaſis, & tuthia præparata, cum aqua roſarum, ſolani & plantaginis.

Aqua ſequens pro collyrio & oculi ablutione erit præſtantiſſima.

℞. Radic. ſcrophulariæ mai. & geranii Robertiani, ana M. ij. arnogloſſæ, ſolani, borragin. bugloſ. portul. euphraſ. beton. ana M. j. ranarum viridium & albuminum ouorum ana nu. xij. ſem. fœnugr. & cydoniot. ana ℥. j. radices & ſemina contundantur, & folia incidantur. Deinde affunde aquæ roſar. & euphr. ana ℔. j. Miſceantur omnia & diſtillentur in alembico plumbeo.

Pullorum caro ad doloris ſedationem plurimum poteſt, & morbum ipſum aliquando hoc ſolo remedio curatum fuiſſe à nonnullis creditur. Sic Mauritius Cordæus, *comment. 7. in lib. 1. Hipp. de morbis mulierum*, refert hiſtoriam nobilis cuiuſdam fœminæ, cui tota pars dextra faciei cancro, eoque vlceroſo obſeſſa fuit diutiſſimè, quæ cum variis auxiliis, à Medicis Italis, Gallis, Germanis, Hiſpanis, peritis vſa eſſet, tandem vulgari hoc barbitonſoris remedio ſanata eſt. Pullos gallinaceos in partes tenues & latas concidebat, quas ſæpiuſculè commutando interdiu admouebat parti affectæ. Alii admouent carnes pullorum columbinorum, ſectas & adhuc tepidas.

Denique curatio vera cancri confirmati, ſola extirpatione obtineri poteſt, quæ fit omnimodâ oculi extractione: quàm tuto & ſalutariter fieri poſſe docet Fabricius Hildanus, & extractionis modum, omneſque illius circumſtantias fuſiſſimè deſcribit *obſ. 1. cent. 1.* vt ea hic fruſtra repetere non opus ſit.

CAPVT XIII.

De ruptura corneæ.

COrnea tunica tantam aliquando patitur continui ſolutionem, vt humor aqueus, interdum tunica vuea egrediatur, & illa ſolutio ruptura corneæ ab auctoribus nominatur.

Huius cauſa eſt vlcus, aut vulnus illius membranæ, aut magnus humorum affluxus, à quo dicta membrana iſta diſtenditur, vt media crepet, & contenti humores effundantur: vt in muliere quadam Pariſienſi contigiſſe refert Pareus *l. 16. c. 13.*

Incurabilis eſt plerumque hæc affectio, & viſus priuationem relinquit, quandoquidem humores oculi effuſi regenerari nequeunt. Si tamen vulnus ſit exiguum, ex quo portio tantùm humoris aquei effluat, curationem ſuſcipere poteſt: quandoquidem aqueus humor interdum regenerari poteſt, vt docuit Gal. 4. *de ſympt. cauſ. c. 2.*

Curatio

Curatio huius affectûs glutinantibus remediis tentanda eſt. Et præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus; venæ ſectione ſcilicet,& purgatione, ſi eæ neceſſariæ ſint,aſtringentia,& glutinantia oculo admoueantur & in oculum inſtilletur albumen oui, cui trochiſci albi Rhaſis admiſceantur.

Eadem pars foueatur decocto roſar. rubr. fol. polygoni, rubi, burſæ paſtoris, & plantag. in vino aſtringente parato, ſi non adſit inflammatio, alioqui in ſimplici. Vel

℞. Carnis cydonior ℔. ß. roſar.rubr. P. iii. acaciæ ʒ.ii.croci ℈.i. decoquantur in vino aſtringente & fiat cataplaſma parti applicandum.

Ad integram conſolidationem ſequens collyrium adhibeatur.

℞. Aloës lotæ,tuthiæ præparatæ, & ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri,ana ℈.ß.croci gr.v.cum mucilagine gummi tragacanthi, fiat collyrium.

CAPVT XIV.

De vuea procidentia.

VVeæ procidentia corneæ rupturæ non rarò ſuccedere conſueuit, quæ Græcis, *πρόπτωσις ῥαγοειδὴς* nominatur. Quatuor illius differentiæ ab Auctoribus,& præſertim Paulo, proponuntur,quarũ prima *μυιοκέφαλον* dicitur, quòd formam capitis muſcæ habeat; & contingit, quando exigua portio vueæ egreditur. Secunda *σταφύλωμα* dicitur; & fit, quando maior portio vueæ excidit,vt acini vueæ figuram repræſẽtet. Tertia verò *μῆλον* nominatur, quando maxima eſt vueæ eruptio; vt ad pomi magnitudinem accedat. Quarta denique *ἧλος* id eſt,clauus dicitur,quando vueæ procidentia inueterata eſt & calloſa reddita.

Curatio huius affectus difficillima eſt, & eò difficilior,quò maior eſt vueæ procidentia: ſi verò minor ſit vt in myiocephalo, curationem admittit; quæ aſtringentibus moderatis perficitur,qualia in corneæ ruptura *ſupra* fuere propoſita.

Antiqui, vt Paulus, Aëtius, & Celſus, procidentias inueteratas,quæ medicamentis non cedunt, chirurgiâ perficere tentant,quæ tamen noſtris temporibus obſoleta eſt, propter ſummam illius difficultatem, & ancipitem euentum. Si quis tamen eam tentare cupierit, exactè deſcriptam inueniet apud Hieron. Fabric. ab Aquapend. *cap. de ſtaphylomate.*

CAPVT XV.

De Ægylope & fiſtula lachrymali.

HActenus affectus oculorum,qui in humoribus,& tunicis eorum contingunt, expoſiti ſunt. Supereſt iam, vt angulorum & palpebrarum morbi explicentur.

Ac primùm ſeſe offert tumor inter maiorem angulum & naſi radicem apparens, qui ægylops & anchylops nominatur. Anchylops quidem,ſi nondum ſit ruptus,ægylops verò,poſtquam ruptus eſt.

Tumor iſte, ſeu potiùs tuberculum, duplici modo ſe habet,cum inflammatione ſcilicet,vel ſine ea.

Quando inflammationem habet comitem,eſt veluti phlegmone parua furunculo ſimilis, rubore in ambitu perfuſus,cum dolore lancinante; Fitque à ſanguine tenui & bilioſo, per temporum frontis,facieique venas in partem delato. Vnde in abſceſſum plerumque degenerat, qui apertus vlcus producit, quod ſinuoſum breui efficitur,vnde fiſtula lachrymalis nominari conſueuit.

Si autem fiſtula per annum perſeueret,cariem in oſſe producere conſueuit,iuxta Aph. Hipp. 45. *ſect. 6. In vlceribus annuis os abſcedere neceſſe eſt.* Et inſuper caries iam facta dignoſcitur ex aſperitate,quæ digito comprehenditur,ſaniei ex vlcere manentis fœtore, & aſperitate per ſpecillum demonſtrata.

Sine inflammatione etiam dictum tuberculum ſeſe prodigit; tuncque generatur ab humore craſſo, & viſcido,pulti aut melli perſimili,& ad tumores illos accedit qui atheromata, ſteatomata, & melicerides nominantur,quique doloris expertes eſſe conſueuerunt.

Curatio ægylopis valdè difficilis eſt, tum quod medicamenta difficilè admoueri poſſunt,propter oculi viciniam; tum quia, ob partium mollitiem, abſceſſus in vlcus ſinuoſum facilè degenerat, vt ante dictum eſt. At multò adhuc difficilius curatur,ſi abſceſſus ad nares rumpatur,& pus per illas effluat, quia ſubiectorum oſſium corruptio,vt plurimùm conſequitur.

Aliquando verò ægylops ad cancri naturam accedit: quod dignoſcitur ex dolore pungitiuo, venarum tenſione, cutis duritie,atque liuiditate; tuncque ſatius eſt omninò non attingere, quia remediis magis efferatur, doloreſque acerbiores excitat.

Fiſtula lachrymalis recenter genita, & quæ orificium habet extrinſecum ac manifeſtum, medicamentis curabilis eſt; quæ verò profunda & inueterata, ac cum oſſis carie coniuncta, vix ſine cauterio auferri poteſt.

Varia horum affectuum tempora, variam remediorum adminiſtrationem deſiderant. Ac primùm ægylope incipiente, fluxio quæ ad partem fit, reuellenda eſt phlebotomia & purgatione: ſimulque repellentia fronti admouenda, quibus aliquando morbi progreſſus prohibetur, & ſuppuratio impeditur. In hunc finem ceratum ſequens concinnari poterit.

℞. Cortic. malor. granator. acaciæ, balauſtior. gallar. nuc. cupreſſi, aluminis uſti, boli armenæ, ana ʒ.i.ceræ albæ ℥.iiii.terebinthinæ ʒ.iii. Fiat ceratum.

Poſt vſum repercutientis remedij, per aliquod tempus reſoluentia parti affectæ admouenda ſunt: quale eſt hoc decoctum.

℞. Mellis puri,aloës,ana ℥.ii. myrrhæ ℥.i. croci ʒ.i. ß. aquæ ℔.ii. Coquantur lento igne ad mediæ partis conſumptionem. Hoc decocto imbuatur fruſtulum ſpongiæ mollioris,& mediocriter exprimatur,ac parti applicetur calidè, poſtea faſciâ deligando, & ſæpe iterando.

Amatus Luſitanus ceratum contra ægylopas deſcribit *curatione 68. cent. 5.* & multis laudibus effert, quod ita ſe habet.

℞. Puluer. teſtar. cochlearum ʒ.ii. myrrhæ, aloës lotæ,thuris,ana ℥.ß. ſarcocollæ, ſanguin. dracon. ceruſſæ, ana ʒ.iii. opopanacis aceto ſoluti, & lapidis hæmatitis,ana ℥.i.ß. croci ℈. ii. ceræ & reſinæ,ana ℥.iii. M. ſimul ad ignem ſecundùm artem,& fiat ceratum, angulo oculi applicandum.

Si prædictis remediis tumor reſolui nequeat,ſed ad ſuppurationem tendat, illa iuuanda eſt emplaſtro diachylo ſimplici; aut ſi dolor & inflammatio vrgeat, cataplaſma de mica panis vtiliter admouebitur. Si ſponte abſceſſus non rumpitur,ferro aperiendus eſt, idque quamprimùm: ſi enim apertio differatur,pus partes vicinas erodit, & fiſtulam incurabilem ſæpè producit. Multi cauterio aperiunt, ſed ferrum non ignitum tutius eſt.

Aperto abſceſſu,vlcus detergendum eſt, & ad cicatricem ducendum, more aliorum abſceſſuum. Si verò vlcus pertinacius euadat, & in fiſtulam abeat, curatio ſequens illi adhibenda eſt.

Ac primùm vacuatio vniuerſalis per phlebotomiam & purgationem repetenda eſt. Fluxio à capite auertenda per cucurbitulas, veſicatoria & cauſtica idoneis locis appoſita, quibus ſuccedere poterit decoctum chinæ vel ſalſæparillæ, per plures dies exhibitum. Eodemque tempore cerebrum exſiccandum ſuffumigiis, puluetibus cephalicis, & aliis in catarrhi curatione propoſitis.

Cauterij loco ſetaceum ceruici vtiliter admouebitur, eo enim ſolo curatam fuiſſe fiſtulam lachrymalem refert Fabr. Hildanus *obſ.* 41. *cent.* 1.

Si iecoris intemperies fluxionis cauſa antecedens (vt ſæpè fit) eſſe videatur, illi peculiariter eſt prouidendum remediis idoneis.

Ad topica veniendo, vlceris orificium aperiendum, & dilatandum eſt lentè & paulatim, cum penicillo ex medullâ ſambuci, ſpongiâ præparata, vel radice gentianæ confecto. Eoque ſatis aperto ſequens medicamentum à Foreſto commendatum, *obſ.* 17. *lib.* 11. apponatur.

℞. Mellis communis ℥. ii. viridis æris ʒ. i. aquæ rutæ ʒ. iiii Æs viride pulueriſetur, & cum aliis lęto igne decoquatur ad tertiæ partis conſumptionem; & colatura per ſyringam tepidè ac ſuauiter imponatur. Si acrius medicamentũ videatur, aquâ rutæ vlcus abluatur quotidie, & poſt lotionem exiguum vnguenti apoſtolorum admoueatur. Hæc remedia viciſſim per tres ſeptimanas continuanda, ſuperponendo emplaſtrum conueniens, & oculum aquâ roſaceâ defendendo.

Vlcere ſatis repurgato, ad incarnandum & cicatrizandum, ſequens collyrium vſurpabitur.

℞. Thur. ſarcocol. aloës, ſanguin. dracon. balauſtior. alumin. antimonij, ana ʒ. i. viridis æris gr. v. Subtiliter pulueriſentur, & cum aqua rutæ fiat collyrium, ſatis liquidum, inſtillandum leniter cum ſtipite rutæ, ter in die, & turũda in eo madefacta immittatur, ſuperimpoſito emplaſtro diapalma. Turunda paulatim minuatur, & circa finem omninò auferatur, abluendo tantùm partem collyrio prædicto & diapalma imponendo. Hac methodo fiſtulas recentes curatas fuiſſe refert Foreſtus *loco citato*, ab inſigni quodam ſui temporis chirurgo.

Si os carie affectum manifeſtè appareat, ſolo cauterio actuali curari poteſt; cuius adhibendi modus exactè deſcribitur à Paræo, Fallopio, & Aquapendente, *in operibus chirurgicis*. Fabric. tamen Hildanus *obſ.* 22. *cent.* 5. ſe fiſtulam lachrymalem cum oſſis carie, à quatuor annis infeſtantem, & pro deplorata habitam, in puero tredecim annorum, ſolis medicamentis feliciter curaſſe gloriatur; eam dilatando cum ſpongiis præparatis vſque ad ipſum os, poſtea euphorbium per ſe fiſtulæ inſpergendo, & quidem in copia; deinde emplaſtrum ex ſolo gummi elemi applicando. His eâ, quâ fieri potuit, diligentiâ per ſeptimanas aliquot adhibitis remediis, ſquamula oſſis ſe obtulit, quæ extracta eſt; & poſtquam per paucos dies ſemiguttulam balſami Tolutani, ſemel in die, cum filamentis vlceri impoſuiſſet, fiſtula breui pleniſſimè conſolidata eſt.

CAPVT XVI.

De Rhyade, & Encanthide.

Fiſtulis lachrymalibus vt plurimùm ſuccedit alius affectus, qui Rhyas nominatur, & eſt carunculæ anguli maioris abſumptio, vel imminutio, à qua & angulus latior euadit. Fit tamen ab aliis cauſis, nempe ab humoribus acribus, & erodentibus in eam partem decumbentibus; vel à medicamentis cathæreticis, pro fiſtulæ curatione adhibitis.

Rhyadi opponitur Enchantis, quæ eſt ipſius carunculæ immodica excretio & eminentia; eaque generatur à ſanguine redundante ad partem tranſlato, & vlcere eiuſdem partis non ſatis maturè exſiccato.

Rhyadis curatio ſarcoticis & conſolidantibus medicamentis perficitur, qualia ſunt quæ ſequuntur.

℞. Roſar. rubr. P. i. nucum cupreſ. & myrtillor. ana ʒ. ii. aloës, ʒ. i. ß. vini auſteri ℔. i. Coquantur ad quartæ partis conſumptionem. Hoc decocto abluatur pars frequenter. Vel

℞. Aloës, thuris, ana ʒ. i. ſanguin. dracon. ʒ. ß. roſar. rubr. & granat. ſumach. ana ℈. i. aquæ roſar. ℔. i. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Fiat inſtar collyrij.

Encbantis curatur ablatione carnis ſuperfluæ in oculi angulo adnatæ, quod perficitur excedentibus medicamentis, à mitioribus ad potentiora progrediendo. Igitur alumen vſtum priùs admouendum eſt, quod, ſi non ſufficiat, ad vnguentum Apoſtolorum, vel ægyptiacum, vel vitriolum vſtum progrediendum. Quòd ſi ne hæc quidem ſufficiant, ferro abſcindenda eſt caruncula, vel cauterio actuali abſumenda.

Antequam autem hæc fiant, corpus priùs præparandum eſt euacuationibus conuenientibus, ne noua fluxio ad partem attrahatur.

In exciſione autem, & cauterij adminiſtratione, vel etiam in abſumptione carunculæ, quæ medicamentis fit, hoc diligenter obſeruandum, ne tota caruncula abſumatur, ſed illud tantùm quod ſuperfluum eſt, auferatur; alioquin in contrarium affectum, rhyadem putà, deducetur.

CAPVT XVII.

De Epiphora.

Epiphoræ nomen humoris fluxum generatim ſignificat, in quamcumque partem irruat. Vſus tamen obtinuit, vt pro tenuis humoris per oculos effluxu ſpeciatim accipiatur, vnde lachrymæ inuoluntariæ etiam nominantur, quæ per oculorum angulos aſſiduè defluere conſueuerunt.

Ad harum autem lachrymarum præternaturaliter effluentium generationem, concurrunt prauæ partis mandantis & recipientis diſpoſitiones. Pars mandans eſt cerebrum, quod frigidiori, aut calidiori intemperie præditum ſeroſos humores congerit, eoſque ad partes inferiores, & fluxioni recipiendæ idoneas tranſmittit. Pars recipiens eſt glandula, iuxta oculi angulum maiorem conſtituta, & caruncula idem angulo ſuperpoſita, quarum partium raritas, aut denſitas, aut alia quæuis imbecillitas efficit, vt humorum influentium decubitum facilè recipiant. Ideò ſæpè ſolet contingere epiphora in ægylope, fiſtula lachrymali, rhyade, & encanthide; quòd nimirùm humores ſuperflui ad partes laborantes facilè tranſmitti ſoleant.

Fertur huiuſmodi humor à cerebro in oculorum angulos, interdum per venas internas, & interdum per externas,

ternas, vt propriis ſignis paulò inferiùs diſtinguemus.

Ille autem humor epiphoram efficiens, aliquando frigus eſt, & nullum aliud incommodum ægrotanti adſert, præter fluxionis moleſtiam: aliquando verò acrimoniæ & ſalſedinis particeps dolorem ardorem, & ruborem, tum etiam exulcerationem palpebris afferre ſolet.

Signa præſentium lachrymarum nulla ſunt cum ipſæ ſatis per ſe pateant. Apparet etiam ex prædictis, num lachrymæ frigiditatis, an caliditatis, & acrimoniæ ſint participes. Supereſt tantùm diſtinguere, an per interna vaſa, an per externa efferantur. Cùm per internas venas humores defluunt, dolores in intimo capitis perſentiuntur, & acres ſternutationes nonnunquam excitantur. Si verò per venas externas, quæ extra caluariam poſitæ ſunt, humores defluant; vaſa in fronte, & temporibus diſtenta apparent, & caput veluti reuinctum ſentitur, & ab aſtringentibus remediis exteriùs applicitis iuuantur.

Quod ad prognoſim ſpectat, recentes epiphoræ, & à cauſis externis præcipuè oriundæ facilè curantur, maximè verò in iuuenili ætate. Antiquæ & in ſenibus difficillimè curationem recipiunt. Quæ verò ex aliis morbis procedunt, vt ægylope, fiſtula lachrymali & ſimilibus, ab illorum affectuum curationibus omninò dependent.

Curatio huius affectus in fluxionis ablatione, & partis recipientis roboratione conſiſtit.

Fluxio auferenda eſt humoris peccantis euacuatione, reuulſione, deriuatione, & partis mandantis roboratione.

Humor peccans, ſeu feroſus humor in cerebro redundans, euacuabitur venæ ſectione & purgatione.

Venæ ſectio in frigida cerebri intemperie non conuenit, niſi manifeſta plethoræ ſigna adfuerint. In calida verò intemperie, quando humores acrimoniâ præditi ſunt, maximè conuenit, eaque bis aut ter, ſi opus videatur, iterari poterit.

Purgatio fieri poteſt per potiones, apozemata, pilulas, & alia huiuſmodi, quæ ægrotantis naturæ aptari poterunt.

Reulſio humoris affluentis fiet per cucurbitulas, ſcapulis frequenter admotas, veſicatoria poſteriori parti ceruicis apposita, & cauteria occipiti, aut brachiis inuſta.

In contumaci affectu veſicatorium ſincipiti admotum mirificè prodeſt, vt narrat Foreſtus *obſ.* 11. *lib.* 11. de vetula quadam, quæ cum oculos haberet lippientes lachrymantes, & ſanioſos, cum intenſo dolore, & prurigine, & nullis remediis curari poſſet; admoto capiti raſo emplaſtro, ex puluere cantharidum, fermento & melle, perfectè curata eſt.

Roodeletius verò cauterium ſuprà commiſſuram admotum, magis conferre aſſerit, quam ſi aliis partibus applicetur.

Ad deriuationem conferunt hirudines ponè aures admotæ, & maſticatoria horis matutinis vſurpata.

Ne verò humores ſemel euacuati de nouo generentur, cerebrum roborandum, atque exſiccandum eſt. Et quidem, ſi frigida fuerit illius intemperies, omnia remedia, quæ pro intemperiei frigidæ cerebri curatione, à nobis propoſita ſunt, vſurpari poterunt. In calidiori verò, ea quæ in calidi catarrhi curatione præſcripta ſunt, præcipuè cerebrum reſpicientia, hîc etiam conuenient.

Dum prædicta remedia vſurpantur, parti recipienti prouidendum eſt topicis remediis. Ac primùm ſi humor fluat per venas externas, aſtringentia fronti & temporibus admouenda ſunt, & ſi fluxio fiat ab humore calido, & acri, ſequens cataplaſma admouendum eſt.

℞. Boli armen. ſanguin. dracon. balauſtior. & myrtillor. ana ʒ. j. ß. acaciæ & hypociſtidos ana ʒ. j. thur. maſtich. ana ℈. ij. roſar. rubr. P. j. Puluerentur & excipiantur albumine oui, & pauco aceto. Fiat cataplaſma, quod linteo inductum, dictis partibus applicetur, & quoties exſiccatum fuerit, renouetur.

Si fiat ab humore frigido, ceratum ſequens admoueatur.

℞. Thur. maſtich, ana ʒ. i. ß. gummi animæ, tacamahacæ, & lapidis hæmatitis ana ʒ. i. gummi iuniper. ℈. ii. terebinthinæ, & ceræ q. ſ. Fiat ceratum.

Ipſi verò parti affectæ collyria aſtringentia & exſiccantia admouenda ſunt, in ſequentem modum compoſita.

℞. Tuthiæ præparatæ ʒ. i. ſarcocollæ nutritæ ʒ. ß. thur. maſtich. ana ℈. ß. ſpicæ nardi gr. vj. Fiant trochiſci qui oui albumine, vel ſucco cydoniorum excepti, cantho oculi applicentur.

Vel tuthia præparata linteo raro excipiatur, & filo alligetur, in vino auſtero immergatur, eoque oculus ſæpe abluatur. Vel

℞. Tuthiæ præparatæ, cortic. ouorum puluerisator. aloes optimæ ana ʒ. j. Inuoluantur in panno lineo, & fiat pila, quæ infundatur in aqua fœniculi ſuſpenſa cum filo, poſtea ſæpè in die exprimatur pila in oculos.

Sola aloë puluerata, & in pilam, vt dictum eſt, concinnata & in aqua roſar. poſita, non parum conducibilis eſt, Vel

℞. Aloës, nucis cupreſ. thur. maſtich. myrrhæ, ana ʒ. ii. tuthiæ præparatæ ſarcocollæ nutritæ, an ʒ. j. ß. ſanguin. dracon. berberis, ſumach, roſar. rubrar. ana ℈. i. Puluerentur tenuiſſimè, & excipiantur aquâ fœniculi, fiatque collyrium.

In calida fluxione ſequens præcipuè conuenit.

℞. Trochiſcorum albor. Rhaſis ſine opio, ſarcocollæ nutritæ, lycij acaciæ, olibani ana ʒ. i. oſſium myrobalanor. adustorum, coralli albi & rubri ana ʒ. ß. margaritar. ℈. ß. ſucci mali punici ad medietatis abſumptionem cocti, quantum ſatis. Fiat collyrium.

Si rubor oculorum epiphoræ coniunctus ſit, ſequens erit vtile.

℞. Granor. ſumach. contuſor. ℈. l. aquæ plantagin. calidæ ℥. j. Macerentur aliquandiu, deinde fortiter exprimantur, addendo aquæ roſar. euphraſ. aquæ albumin. oui diu concuſſi ana ℥. ß. ſacchari candi ſubtiliſſimè triti, & cum pauca aqua colati ℈. j. Fiat collyrium.

Denique ea collyria quæ pro ophthalmia inueterata præſcripta ſunt, hîc etiam aptari poterunt.

CAPVT XVIII.

De pterygio, ſeu vngue oculorum.

VNguis oculi eſt membranula dura & neruoſa, quæ ex angulo oculi maiore prodiens, album oculi primùm contegit, mox & ſucceſſu temporis ad nigrum extenditur, & pupillam tegendo viſionem impedit.

Aliquando tenuis eſt hæc tunica, colore albicante prædita: interdum verò carnoſa euadit, venis multis cruentis contexta, diciturque *panniculus* & *ſebel* ab Auicenna. Quamuis nonnulli pannicum ab vngula diſtinguant, quòd ſcilicet vngula ſit neruea quædam tunica, ſine venarum repletione, & tunicam tantùm adnatam contingat: Sebel verò, ſeu panniculus totum oculum cooperiat, & rubro colore præditus ſit, ac venulis intertextus.

Oritur hic affectus ab exulceratione carnis, quæ eſt in angulo oculi, aut tunicę adnatæ, vnde ſcabrities parti & inæqualitas emergit, quam dum facultas nutriens adæquare & complanare nititur, copioſiorem ſanguinem affundit, eique incrementum præternaturale producit, aut quoddam veluti tegumentum ei ingenerat. Quia tamen in oculum malè affectum quamplurima excrementa confluunt, ideò non ex ſanguine puro,

ſed pluribus excrementis permixtn vnguis generatur. Vnde variæ illius differentiæ exurgunt, quod alius durus, alius mollis; alius albo, alius citrino, alius rubro, alius fuſco colore præditus ſit; Alius facile ſeparabilis ab adnata & cornea, alius tenaciter adhærens, alius ſimplex & prauæ qualitatis expers, alius putridus & cancroſus.

Huius affectus diagnoſis ex dictis facilè intelligitur. Tum cauſæ illum producentes, humores ſcilicet, ex quibus generatur, ex colore internoſci poterunt: rubra enim vngula fit à ſanguine puro, citrina à bile, alba à pituita, fuſca ac nigricans à melancholis.

Quod ad prognoſim attinet, malum hoc difficilè curatur, & non niſi longiſſimo tempore; ſiquidem remedia acria vngulæ conterendæ neceſſaria, non niſi ſenſim & paulatim vſurpari poſſunt propter exquiſitum oculorum ſenſum.

Si oculus affectus minor euaſerit, malum eſt ſignum; partis enim debilitatem arguit.

Recens vngula & magnitudine, mediocris, pharmaceuticis remediis curari poteſt. Quæ verò aucta eſt, ad nigrum oculi ſe extendens & iam inueterata, nonniſi manuali operatione curari poteſt.

Vngula, quæ craſſa eſt, euerſa, eminens, indurata, & nigricans curari non poteſt, cancroſam enim naturam obtinet.

Curatio ad cauſam morbi antecedentem & coniunctam dirigenda eſt.

Ratione antecedentis, primùm victus ratio idonea præſcribenda eſt; qualis in aliis oculorum affectibus à fluxione oriundis ſuprà propoſita eſt.

Simulque euacuationes, ac reuulſiones in dictorum affectuum curationibus præſcriptæ, etiam hîc vſurpari poterunt: nempè purgationes, phlebotomiæ, cucurbitulæ, veſicatoria, & alia huiuſmodi.

Ac ſufficienter corpore repurgato, ad topica veniendum eſt, quæ vngulam abſumere valeant, à mitioribus incipiendo; qualia ſunt ea omnia, quæ pro macularum curatione ſuprà propoſita ſunt. Quæ ſi non ſufficiant, ad fortiora veniendum eſt, quæ ab auctoribus paſſim deſcripta inueniuntur. Foreſtus collyrium ſequens maximè commendat.

℞. Succi fœniculi ℥. iiij. ſucci chelidon. ℥. iij. ſucci rutæ ℥. ii. ſucci maluæ ℥. ij. ß. aloës ʒ. j. vitrioli ℈. ij. æruginis æris ℈. j. zinziberis & cinnamoni ana ℈. ß. fellis anguillæ ℥. ß. fellis tauri, bouis, aut porci ʒ. ij. ſacchari candi ℈. ij. bulliant ſucci addendo reliqua, & depurentur. Fiat collyrium.

Sequens etiam ab eodem commendatur.

℞. Lapid. hæmatitis Drach. ii. vitrioli albi, viridis æris vſtorum ana ʒ. iij. myrrhæ & croci ana Drach. j. piperis longi Drach. ß. ſacchari candi ℥. ß. Puluериſentur ſubtiliſſimè vt alcohol. Huius pulueris ʒ. j. miſceatur Drach. ij. aquæ raphani, & applicetur bis terve in die prout æger tolerare poterit.

Ante vſum horum remediorum, pars fouenda eſt decocto emolliente, quòd etiam poſt eorum applicationem iterandum eſt, ad dolorem leniendum.

Inter remedia minùs vehementia, ſequens cum fructu vſurpari poterit.

℞. Oſſis ſepiæ ℈. i. ſacchari candi Drach. j. vitrioli ℈. ß. rubiæ præparatæ Drach. ß. M. Fiat puluis ſubtiliſſimus vngulæ inſpergendus.

Si topicis hiſce remediis vngula abſumi nequeat, ad chirurgicam operationem veniendum eſt; quæ fit hamulo perforato vngulam ad baſim, deinde filum lineum duplicatum, acu traiiciendo, vtrinque ad baſim arctè deligando, atque ſic apprehenſam inciſorio inſtrumento abſcindendo, prout fuſius docetur à Celſo, Paulo, Aëtio, Hieronymo ab Aquapendente, in operationibus chirurgicis, aliiſque quamplurimis.

Facta inciſione, linteum aquâ roſacea & albumine oui imbutum, eſt apponendum, ad dolorem ſedandum, & inflammationem probibendam. Ac denique ſiccantibus medicamentis; collyriis ex tuthia, thure, aloë, trochiſcis albis Rhaſis, aliiſque ſiccantibus medicamentis cicatrix inducenda eſt.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER III.

DE AVRIVM AFFECTIBVS.

PRÆFATIO.

AVRES pluribus morbis conflictari ſolent, ſimilaribus, organicis, & communibus, vt docet Gal. 1. *de ſympt. cauſ. cap. 2.* qui cùm nonniſi per ſymptomata cognoſcantur, ad ſymptomatum ſeriem eos reducere eſt animus. Symptomata verò quæ in auribus contingunt, ad actiones læſas, aut vitia excretorum referuntur. Actio læſa, vel eſt auri propria vel communis omnibus ſenſoriis. Actio auri propria, nimirum auditus, læditur abolitè, imminutè & deprauatè. Abolitè in ſurditate; imminutè in graui auditu; deprauatè in ſonitu aurium. Actio communis omnibus ſenſoriis eſt ſenſus tactus, cuius ratione doloribus obnoxia ſunt. Vitia denique in excretis, ea omnia continent, quæ ab auribus præternaturaliter egrediuntur. Sicque totus hic tractatus quatuor concluderur capitibus. Primùm erit de ſurditate, & graui auditu. Secundum de tinnitu aurium. Tertium de dolore aurium. Quartum de exeuntibus præter naturam ex aurium cauitatibus.

CAPVT I.

De ſurditate, & graui auditu.

SVrditatem & grauem auditum in eodem capite cóplectimur, quia fiunt ab iiſdem cauſis, ſecundùm magis & minus tantùm differentibus: ita vt valdè excedentes auditum prorſus auferant, remiſſiores verò eum tantùm imminuant. Imò verò vterque affectus vulgò ſurditas nominatur; qui enim alios audire nequeunt, niſi alta voce loquentes, ſurdi eſſe dicuntur.

Surditas autem propriè dicta *κώφωσις* Græcis nominatur, cùm nempè auditus omnino aboletur, adeò vt eâ affecti, vel nullum penitùs ſonum audiant; vel ſi ſonum aliquem auribus excipiant, illius tamen differentias percipere nequeant. Hi etiam ſæpè muti ſunt, ſi nimirum ab ortu ſurdi naſcantur; non ſolùm ex eo, quòd per auditum homines loquendi formulas addiſcunt; ſed etiam propter maximum conſenſum, qui eſt inter auditus & loquelæ inſtrumenta; per neruum quintæ coniugationis, cuius rami præcipui ad aures quidem feruntur, nonnulli tamen ad linguam, & laryngem protenduntur; vnde fit, vt aurem interiorem vellicando, tuſſis excitetur. Et ratio euidens eſt. Siquidem ſurdi à natiuitate; ſi loquelæ inſtrumenta non haberent vitiata, aliquam vocem articulatam ex naturali inſtinctu ederent; quemadmodum reliqua animalia, etiamſi à natiuitate ab aliis eiuſdem ſpeciei animalibus ſegregentur, vt nunquam ea audire valeant, vocem tamen ſibi connaturalem proferunt. Ac ſurdi à natiuitate nullam vocem articulatam edunt, ſed ſonum tantùm confuſum, qui partium loquelæ inſeruientium læſionem manifeſtam arguit. Læſio autem illarum partium potiſſimum eſt ab humiditate, quæ cùm neruum illum afficiat, qui ad aures, linguam & laryngem protenditur, auditum & loquelam ſimul affici neceſſe eſt.

Grauis auditus *βαρυηκοΐα* Græcis appellatur, eoque affecti ægrè ſonum percipiunt, nec loquentes intelligunt, niſi alta voce clamantes. Alij verò ne ſic quidem audire ſatis poſſunt, nec niſi colloquentes in aures ipſis loquantur, ac vociferentur.

Vterque affectus à cerebri, vel auris vitio excitatur.

Cerebri intemperies frigida, aut repletio, aut imbecillitas, aut alia quælibet læſio, in ea præcipuè parte quæ nerui auditorij exortum, aut progreſſum occupat ſurditatem, aut grauem auditum poteſt efficere.

Auris affectus, vel in exteriore, vel in interiore auris parte verſantur.

In interiore cauitate auditus defectum efficit obturatio perfecta, vel imperfecta, à tumore, abſceſſu ſanguine, pure, pituita, aliiſque rebus tum intrinſecus, tum extrinſecus incidentibus. Aduertẽdum tamen eſt, meatus exterioris obturationem, integram & abſolutam ſurditatem non poſſe efficere, ſed tantùm grauem auditum: quandoquidem per os etiam ſoni ad aures deferri poſſunt. Etenim meatus patens eſt ab auris interna cauitate ad palatum, per quem ſoni facilè ingrediuntur & ad aures ſeſe inſinuãt, qui etiam meatus aurium expurgationi dicatus eſt. Et ſonum per os apertum excipi multa oſtendunt experimenta. Videmus enim ſurdaſtros, vt meliùs loquentes audiant, aperto ore ſermones eorum excipere. Et ſi vtraque aure diligenter obturata, muſica inſtrumento baculo contingas, quem dentibus apprehenderis, exquiſitiùs audiuntur. Et in via, noctu alicuius procul aduenientis ſtrepitum captamus, & e longinquo magis audimus; ſi baculi, aut enſis alterum extremum terræ affigamus, alterum verò dentibus apprehendamus.

In parte auris interiore ſurditatem, aut grauem auditum efficiunt humores in cauitate interiori collecti, & à capite præſertim defluentes, qui plerumque pituitoſi ſunt, nonnunquam tamen bilioſi; vt patet *Aph.* 28. *ſect.* 4. vbi Hipp. bilioſas deiectiones ſurdis prodeſſe aſſerit; interdum etiam ſanguinei, ſiquidem ſurditatem, quæ criſim comitatur, ex ſanguinis fluxu per aures fieri compertum eſt. Illi autẽ humores à toto corpore interdum ad aures tranſmittuntur, vt in febribus continuis, & præcipuè malignis. Eundem affectum producit mala auditus organorum conformatio; qualis eſt, ſi tympanum nimis laxum euaſerit à ſono violento, vel humectatione. Eâ ratione ſurdaſtri quàm plurimi in conſtitutione auſtrina grauiorem habent auditum, quia mẽbrana ab aëris humiditate relaxatur, aut nimis tenſum, exſiccatumque poſt morbos acutos, vigilias, aut ieiunia, aut diſruptum ab iiſdem motibus ingentibus aut eroſum à pure. Egreditur tamen aliquando pus ex ſuppurata aure, & ſanguis in magnis conuulſionibus ſine læſione auditus; quando exitus eſt inter os & membranam, ſic enim ſeptum illæſum permanet. Vel ſi reliquæ auris particulæ ab ortu; aut aliqua cauſa externa, vt ictu, caſu, aliiſque à debito naturali ſtatu deiectæ ſint. Intemperies denique frigida ab aëre frigidiore, vel aqua frigidiſſima in aurem immiſſa; vel narcoticorum, aliorumque medicamentorum vſu nimio, hunc affectum producere ſolita eſt.

Has omnes cauſas per propria ſigna diagnoſtica ſigillatim diſtinguere difficillimum eſt. Arte tamen & coniectura in hunc modum elucidari poſſunt.

Si à cerebri vitio ſurditas contingat, aut alij etiam ſenſus læduntur, aut aliquis affectus peculiaris in cerebro apparuit, aut dolor capitis, aut grauitas, apoplexia, lethargus, aut alij huiuſmodi.

Obturatio externæ aurium cauitatis oculis ipſis dignoſcitur, ſi ad Solem cauitatem illam introſpicias; túmque apparebit, num tumor, aut materia craſſa, aut alia quæpiam ſubſtantia heterogenea cauitatem illam repleat. Tum etiam, ſi aliquid extrinſecùs in aurem illapſum ſit, ex relatu ægrotantis dignoſcitur.

Si vero cauitas interior aliquo humore repleatur, pituitam eſſe indicabimus, ſi fluxio pituitoſa ægrotantem priùs infeſtauerit, aut ſi ille huiuſmodi fluxionibus frequenter fuerit obnoxius.

Bilioſum verò humorem hunc affectum producere indicabit febris bilioſa prægreſſa, aut iam ægrotantem detinens, & acutiſſimi doloris præſentia. A ſanguine verò fieri oſtendit dolor grauans, & ſanguinis redundantia in toto corpore. Et hæc in perturbationibus criticis præcipuè contingit.

Tympani laxitas & humectatio dignoſcitur ex cauſis prægreſſis humectantibus, & humida intemperie aliquam aliam partem affligente: vix enim fieri poteſt vt cauſæ humectantes hanc vnicam particulam affecerint.

Eiuſdem tympani tenſio & exſiccatio nimia, ex totius corporis ſiccitate, & cauſis exſiccantibus prægreſſis erit dignoſcenda.

Tympani etiam diſruptionem aut eroſionem conijcere poterimus; ſi cauſæ vehementes rumpenteſque, aut erodentes enumeratæ præceſſerint.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Surditas à natiuitate, & quæ longo tempore contracta eſt, eaque integra & abſoluta, incurabilis eſt. Quæ verò non abſoluta, ſed diuturna, difficillimè, & vt plurimùm nunquam curatur.

Surditas à bile, aut ſanguine oriunda, cum in febribus continuis, & acutis tantùm ſoleat contingere, cum earum febrium curatione ſolui conſueuit.

Grauis auditus, ſi breui tempore non curetur in omnimodam ſurditatem degenerat; teſte Gal. 3. *de compoſ. med. ſec. loc. cap.* 3.

Membrana tympani rupta, vel cicatrix in ea relicta incurabilem ſurditatem efficit.

Surditas per interualla creſcens & decreſcens curabilis eſt: ab humore enim mobili, qui interdum minuitur & augetur, eam produci ſignificat.

Surditas quæ à vitio cerebri excitatur, faciliùs curatur, quàm quæ à proprio auris affectu producitur.

Curationem quod attinet; illa ſurditas quæ ab aliquo cerebri affectu dependet, non aliam curationem requirit, quàm quæ dictis affectibus deſtinata eſt, à propriis capitibus repetenda. Quæ à tumore exoritur, ſi ille durus ſit & inueteratus, curationem non recipit: ſi verò calidus & inflammatorius, illius curatio in aurium doloris curatione proponetur. Si verò à pure in aure collecto producantur, ex capite vltimo huius tractatus curatio erit deſumenda, vbi de his agetur quæ præternaturaliter ex aure egrediuntur.

Si à ſiccitate hic affectus oriatur, curandus eſt, iuxta Rhaſis præceptum, victu humectante, ſomno longiori, & capitis perfuſione cum aqua tepida: quibus addi poſſunt humectantia in aurem immiſſa, vt oleum amygdal. dulc. & ſimilia. Si ab aliqua re extrinſecus in aurem illapſa, ſurditas, vel grauis auditus oriatur, ea protinus auferenda eſt eluendo, aut excutiendo, aut extrahendo: & ſi animalcula quædam ſint, quæ auris cauitatem ſubierint, alliciendo, aut enecando. Eluuntur, infundendo quæ viam hanc lubricam reddunt, & humectant, dilatantque, vt lac, oleum amygdal. dulc. vel decoctum aliquod emolliens & relaxans. Excutiũtur impetu quodam, vt sternutatione mota; ſic enim ſpiritus impulſu, commotis illis partibus, quod in meatu auris latet, ſæpè excluditur, idque citiùs, ſi priùs via, vt dictum eſt, dilatata & lubrica facta fuerit. Prodeſt etiam inclinatâ aure affectâ, ſuprà pedem illius lateris ſaltare; qua ratione pueri poſt natationem aquam auribus influxam excutiunt. Si hæc non ſuccedant, extractio molienda eſt auriſcalpio, cauendo tamen ne dum intromittitur, illud quod adhæret vlteriùs propellatur. Ideò auriſcalpij cochleare admodum tenue ſit, vt faciliùs in aure contentis poſtponi poſſit. Vel forcipe ad id commodata, vtrinque acutâ & aſperâ, illa apprehendi & eximi decent. Vel ſi neque hoc ſuccedat, cùm corpora dura ſint, vt nucleus, vel lapis, alio inſtrumento apprehenſa conſtringenda ſunt, & dein, vt dictum, humore infuſo eluenda. Si auriſcalpium intromitti nequeat, ſpecillum cotone inuoluatur in extima ſui parte, deinde immergatur in terebinthinam, aut in aliquod aliud viſcidum, pòſt immittatur in aurem, vt agglutinet id quod obſtruit. Idem fit ex candela cerea, extremâ ſui parte viſco inductâ. Quòd ſi aliquid viſci, aut glutinis poſt extractionem intus inhæſerit, id auriſcalpio extrahendum. Sunt qui calamum aperiunt in extremis eius partibus vnam eius partem in aurem immittunt, alteram ore comprehendunt; vt inde frequenti ſuctu, quod intùs conditum eſt, attrahant.

Animalcula ex aure alliciuntur, admotis quibuſdam, quæ illis grata ſunt, vt extrorſum repant; vt ſi lac cum ſaccharo, in ſpongiola auri adhibeatur, vel leniter intrudatur, vel ficus inuerſa, vel pulpa pomi dulcis, vel laridum, quo vermiculi citiùs eliciuntur; idque præſertim, ſi aures Soli obuertantur, dum hæc continent. Peculiariter verò hirudines caſu ingreſſæ alliciuntur ſanguine immiſſo in aures. Pulices verò pilis caninis in aurem introductis. Si autem viua ſint animalia, enecanda ſunt; mortua enim non amplius auditui obſtrepunt, & faciliùs extrahuntur. Enecantur autem, ſi ſaliua auribus inſtilletur, aut propriâ vrinâ infuſâ.

Amara autem citiùs inſecta enecant, vt centaurei, vel abſinthij ſuccus, aut decoctum aloës, & fella quælibet. Acria idem præſtant, vt acetum, ſuccos caparum, & ſimilia.

At cùm frequentiſſima ſurditatis & grauis auditus cauſa ſit frigida intemperies, & humoris pituitoſi influxus in eam partem; ad illius oppugnationem hæc præcipuè curatio dirigenda eſt.

Quia

Digitized by Google

Quia verò huiuſmodi pituitæ influxus à cerebro ducit originem, illius ideò curatio ad eam partem dirigenda eſt, non abſimilis ei, quæ frigidæ cerebri intemperiei aſſignata eſt, quam prudens Medicus, pro vario intemperiei gradu, eiuſdemque contumacia, moderari poterit.

Summa autem huius curationis erit, vt præmiſsâ victus ratione attenuante, & modicè calefaciente, atque exſiccante, qualis in gutta ſerena præſcripta eſt; vitando in primis ventos auſtrinos, & ab iis aures muniendo; vaporoſa alimenta, & in primis allium & cepe, quæ auditui nocent; tum etiam quæ humores craſſos ac pituitoſos generant; vt inquam, primùm euacuatio vniuerſalis inſtituatur per pilulas, apozema cephalicum & purgans, tum etiam per phlebotomiam, ſi illius indicationes adfuerint. Cui ſubuectatur, ſi affectus ſit contumax, diæta ſodorifica, eique ſuccedant particularia remedia fluxionem reuellentia, vt cauteria, veſicatoria, errhina, ſternutatoria, maſticatoria, apophlegmatiſmi, peculiariter verò maſticatoria ſunt maximi vſus in hoc morbo, propter meatum qui ab interna aure ad palatum defertur, & aurium excrementa deponit. Ac denique morbo in longitudinem abeũte, ad pilulas vſuales, aut ſyrupum magiſtralem, opiatam cephalicam, puluerem, aut cucupham caput roborantem, & alia huiuſmodi veniendum erit. Quæ omnia in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

In vſu diætæ, ſi affectus ſit contumax, conuenient etiam ſacculi, poſt aſſumptam potionem ſudorificam capiti admouendi; quales in dicta curatione deſcripti ſunt, iique non ſincipiti tantùm, vt ibi dictum eſt, ſed etiam auribus erunt admouendi.

Peculiariter verò conducunt ad huius affectus curationem thermæ ſulphureæ & bituminoſæ, cum balneo, tum lotione capitis. Balneo ſiquidem ſudores copioſi prouocantur, & materia fluxionis antecedens educitur. Lotione verò capitis cerebrum roboratur & exſiccatur, & humores in ipſam aurem impacti diſcutiuntur. Vtendi modus peculiaris à Penoto deſcribitur & valdè commendatur his verbis. *Nihil aquè conducit in ſurditate, etiam poſt ceterum remediorum vſum quam vt patiens optime prius corpore mundato, & deinde capite purgato, ſulphureis balneis caput madefaciat, hoc modo. Ex ſpongiis magnis conſutis veluti cucupham ferat in capite, ad ſupercilia & infra aures deſcendentem. Sedeat ſub canali balneorum, & verſo epiſtomio aquam accipiat, qua abſorpta ſpongiis, caput continuò calore ſuo fouebit, atque omnes capitis ſuturas auriumque commiſſuras deducens atque aperiens, vapores tollet; vel materiam impactam neruis viiſque auditoriis reſoluet per halitum, aut adeò mutabit, vt breui ſit abitura. Bis in die ita ſedere eum conuenit ad horas duas, ac deinceps ſtatim ſudare in lecto, diætamque adhibere tenuem, ex ſuccis & iure carnium; vinoque, niſi oligophoro, planè abſtinendum eſt.*

Tandem ad topica materiam auri impactam diſcutientia veniendum eſt, quæ in hunc modum adminiſtrari poterunt.

℞. Fol. origani, abſynth. puleg. ſerpilli, ſaluiæ mĕthæ, centaur. min. maluæ, & althææ. ana M. j. florum chamomil. melil. ſtœchad. & anth. an. P. j. cinnamomi & caryophill. ana ℥. ß. Decoquantur in æquis partibus aquę font. & vini albi ſub finem additi. Colatura foueatur auris affecta cum ſpongia, calidè, manè & ſerò.

Ex eodem decocto poterit fieri ſuffitus in aurem per infundibulum, quem maximè prodeſſe certum eſt, ex eo quòd vapor ex decocto calente eleuatus, penitiſſimas auris partes facilè penetrat.

Fomenti loco adhiberi poteſt panis cum ſemine carui ſubactus, & calens è furno per medium ſectus.

Vel panis ordinarius ex clibano ſumptus, & inferiori cruſtâ ablatâ in ſpiritu vini immergatur, & calidè quantùm æger ferre poterit, ad aurem applicetur, vt vapor intromittatur.

Efficacior erit panis ex farina vulgari factus, & cum ſemine carui baccis lauri, iuniperi, & nuce moſchata ſubactus antequam coquatur, deinde poſt leuem cocturam, dum adhuc calet, diſruptus, & auri laboranti impoſitus.

Si decoctum pro fomento & ſuffitu præſcriptum fortius deſideres, pulpa colocynthidis & radix hellebori albi ad ʒ. j. vel ii. addi poterunt. Idem decoctum in vino albo ſolo, vel in vino & aceto parari poterit, vt magis penetret, & potentiùs diſcutiat.

Pro ſuffitu etiam vtiliter excipi poterit in auris meatum per infundibulum fumus caryophyllorum, caput muniendo linteo calidiſſimo, dum fumus excipietur.

Poſt fotum & ſuffumigium, liquor aliquis in aurem iniiciendus eſt, eáque poſtmodum cotone moſchato obturanda.

℞. Olei amygdal. amar. & nucacei ana ℥. i. M. infundantur calidè in aurem. Vel

℞. Olei de caſtoreo & lilior. albor. ana ℥. j. olei anethini ℥. ß. hellebori albi ʒ. ß aquæ vitæ ℥. j. Bulliant in B. M. ad aquæ vitæ conſumptionem. Coleutur ad vſum dictum. Vel

℞. Radic. cyperi, baccar. lauri, ſemin. aniſi & cumini puluerator. ana ʒ. j. caſtorei puluerati ʒ. ß. olei rutæ quantum ſatis. Miſceantur, iiſque impleatur cepe magnum excauatum quod poſteà coquatur ſuper prunas, & exprimatur ſuccus in aurem inſtillandus.

Olea chymica efficaciſſimè operantur, qualia ſunt oleum roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, fœniculi, de ſpica, caryophyll. Quæ tamen propter nimiam vehementiam ſola non ſunt vſurpanda; ſed cum prædictis in parua quantitate admiſceri poſſunt in hunc, aut ſimilem modum.

℞. Oleorum prædictorum ℥. ij. olei de ſpica, fœniculi, aut caryophyllorum, aut alterius cuiuſuis ʒ. ß. vel ʒ. j. Miſce.

Aquæ etiam nonnullæ in aurem inſtillantur, quæ ad ſurditatem maximè conferre exiſtimantur. Sic plurimùm laudatur ab auctoribus aqua fraxini, quæ elicitur, ramos virides fraxini vnâ extremitate igni admonĕdo, & ex altera extremitate aqua ſtillans vſui aſſeruanda. Præcipuè confert quãdo ſurditas à cauſa calida orta eſt, & remedia valdè calefacientia ſuſpecta ſunt. Si caliditas non timeatur, pari aquæ vitæ portione admiſta efficacior euadet. Matthiolus hanc aquam cum ſuccis quibuſdam permiſcet, eamque ſic compoſitam valdè prædicat his verbis. *Fraxini ſpumam quæ à viridi ligno igni expoſito manat, additis ſuccis cyclaminis, ſcillæ, rutæ æqualibus partibus, omnibus ſimul parumper ferue factis, plurimum valere ad ſurditatem ſcimus ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur, cùm ſe cubitum receperit æger: atque cum ſuper affecta aure iacere oportet. Vbi verò vtramque aurem ſurditas occupauerit, in eam fundatur, quæ minus affecta fuerit, & ſuper alteram iaceat.*

Spiritus vini in quo helleborus albus infuſus fuerit, in aurem affectam inſtillatus magnæ eſt efficaciæ.

Alij multùm commendant ſuccum hederæ depuratũm, cum vino albo potenti permiſtum.

Fella animalium, vt leporis, capræ, perdicis, maximè laudantur, ſi recentia vſurpentur, cum pari mellis portione miſceantur, & in cepe pelliculis incaleſcant.

Pinguedo anguillæ maximo in vſu eſt. Ea autem colligitur dum anguilla magna in veru aſſatur, & ſuppoſitis lauri foliis excipitur, eáque tepidè in aurem inſtillatur.

Zechius oua formicarum prædicat his verbis. *Oua formicarum contrita & cum ſucco cepæ in aurem infuſa, quam vetuſtiſſimam ſurditatem perſanant.*

Sanguis lupi iunioris adhuc calens in aurem inſtillatus ſurditatem curare creditur.

Denique, ſi affectus contumaciſſimus propoſitis remediis non cedat; non eſſet abs re extremum tentare remedium, quod à Fonſeca proponitur *co ſul.* 58. *tom.* 2. inunctionem nempè factam ex hydrargyro: quia ſurditas ex lue venerea contracta ita curari ſolet; quare etiam hæc licèt talis non ſit, fortè curari poterit. Et ratio huic ſententiæ videtur ſuffragari, quia hydrargyrum tumores duros emollit & diſcutit, ac humores concretos & partibus impactos potentiſſimè diſſoluit: atque ita pituitam in auris particulis concretam, & reliquis remediis non cedentem fortè poterit diſſoluere. Hoc tamen remedium, non niſi in deſperato caſu tentandum eſt; anceps enim & dubius admodùm eſt illius euentus. Siquidem ab inunctione hydrargyri cerebrum valdè labefactatur, & variæ fluxiones concitantur; ita vt nonnullis ex lue venerea per hydrargyrum curatis, ipſa ſurditas aut grauis auditus interdum contingat: quamuis, vt antea dictum eſt, ex ipſa lue venerea contingens ſurditas interdum curetur. Fit debitè adminiſtrata hydragyroſis, poſt ſufficientes purgationes, nullam in cerebro noxam vt plurimùm relinquat.

In topicorum remediorum adminiſtratione, hoc perpetuò obſeruandum, vt non frigida, ſed ſemper tepida, aut calidiuſcula in aurem immittantur. Prætereà nunquam medicamenta inſtillanda ſunt, quin priora abſtergantur. Inſtillato verò medicamento, auris perpetuò cotone moſchato obturanda, ille enim ſolus & per ſe ſurditati maximè conducit: quod confirmatur à Foreſto *obſeru.* 15. *lib.* 12. his verbis. *Mulier Delphenſis, cùm ex diuturno morbo conualuiſſet, incidit in ſurditatem ſatis diuturnam, quæ cùm ſatis purgata eſſet, & deinde à medicamentis abſtineret, & longo tempore adhuc ſurditate laboraret; vetula quædam ei conſuluit, vt granum vnum, vel alterum moſchi optimi in bombace miſceret, & auri perpetuò imponeret. Hoc remedio, præter omnem ſpem, ab omni ſurditate liberata eſt. Ego multos quidem, quibus auris ſanie longo tempore maderet curaui ſolâ impoſita bombyce vel cotone, in quo moſchus reſeruatur, quòd & aurem exſiccaret, & ſimul ſurditatem tolleret.*

CAPVT II.

De ſonitu aurium.

AVditionis ſenſus depr auatur in ſonitu aurium; quemadmodum enim oculus debet eſſe omnis coloris expers, vt colores omnes obiectorum ritè percipiat; & ſi aliquo colore præternaturaliter afficiatur, vt in ictero, tunc deprauari viſionem neceſſe eſt: ita auris nullum in ſe debet habere ſonum, vt omnes ſonos extrinſecùs aduenientes percipere valeat; & ſi in ea ſonus aliquis præternaturaliter efficiatur, auditus depr auatur. Hæc autem deprauata auditio παράκουσις Græcis, Latinis Obauditio nominatur; vulgò etiam tinnitus aurium appellari conſueuit, quamuis tinnitus propriè vnicam tantùm deprauati auditus differentiam conſtituat, vt in ſequentibus patebit.

Fit autem ſonitus in aure, ex commotione præternaturali aëris vernaculi, ſeu congeniti in auris cauitate contenti. Quamuis enim aër ille congenitus naturaliter in aure moueatur, vt docuit Ariſtoteles, ſonus tamen ex eo motu non exauditur, niſi quando aurem manu concauâ, aut alia re ſimili obturamus: tunc enim meliùs fit auditio in aure interna, cùm aëris externi ad aurem ingreſſus impeditur, vt docetur vulgari experimento: ſi nimirùm teſtitudinis, aut alterius inſtrumenti muſici manubrium dentibus apprehendamus aures obturando; tunc enim ſonus quadruplo maior percipitur, quàm ſi apertis auribus excipiatur, quia ſonus teſtudinis per continuitatem manubrij in os ingreditur, & ad auris cauitatem ſeſe inſinuat per patentem canalem, qui ab aure ad fauces exporrigitur. Motus autem ille naturalis aëris implantati, fit à ſpiritu ἀκουστικῷ, ſeu auditorio, qui continuò in aurem influit, & aërem illum tenuem & mobilem leuiter exagitat. Si verò aër ille implantatus ſolito vehementiùs moueatur, tunc ſonus intra aurem percipitur, qui præternaturalis eſt, & auditum vitiat.

Cauſæ verò aërem vernaculum præternaturaliter commouentes quam plurimæ ſunt. Præcipua tamen & frequentiſſima eſt vapor, flatus, aut ſpiritus in aurem ab aliis partibus tranſmiſſus, vel in ipſa aure genitus. Si ab aliis partibus feratur, vel à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari ducit originem. A toto corpore promanat in febribus, vnde Hipp. *in Coacis. Bombus in acutis, & ſonitus aurium lethalis.* Et ille aurium ſonitus fit à ſpiritu flatuoſo, per arterias à toto corpore ad aures tranſmiſſo. Frequentiùs tamen accidere conſueuit in principio paroxyſmorum & inſtante criſi per hæmorrhagiam. A parte peculiari flatus eleuati ad aures transferuntur, nempe à ventriculo, hepate, liene, meſenterio, vtero, aliiſque partibus. Vnde in vomitu vehementi, melancholia hypochondriaca, & hyſterica ſuffocatione aurium tinnitus frequenter ſolent contingere. A capite etiam frequentiùs ſpiritus flatuoſus, ex frigidis & pituitoſis humoribus excitatus à calore debili, in aures defertur per venas, arterias, & quintam neruorum coniugationem; per quas etiam vias vapores & flatus ab inferioribus partibus tranſmittuntur.

In aure ipſa generatur flatus ex materia pituitoſa in auribus contenta; vnde fit, vt grauis auditus cum ſonitu aurium ſæpiſſimè coniunctus ſit. Ab humore enim fit obſtructio à qua ſurditas, aut grauis auditus, dum in minori copia redundat, à flatibus verò ex eodem humore eleuatis aurium tinnitus generatur.

Aliæ verò cauſæ ſonitum aurium excitantes ſunt, percuſſio capitis vehemens, ſonus vehementior, aurium vlcera, calida intemperies, debilitas, & ſenſus exquiſitior.

Percuſſio capitis vehemens, ſpiritus in capite contentos violenter commouendo, facit vt illi in aurem confertim propellantur, & ſonitum edant.

Sonus vehemens in aurem violenter impulſus, aërem implantatum maximè exagitat, vt commotio illius diutiùs perſeuerans ſonitum diuturniorem efficiat.

Aurium vlcera, puris, aut ſaniei feruore, ſtrepitum quendam in aure excitare ſolent; quod etiam fieri poteſt à ſpiritibus maiori copiâ in partem vlceratam tranſlatis, & in auris cauitatem effuſis, aëremque implantatum commouentibus.

Calida intemperies arteriam auris interiora ſubeuntem multo ſpiritu replet, vnde contingit, vt pulſatio fiat vehementior, & ſonus pulſans in aure excitetur, Vel copioſior ſpiritus per arteriam illam effuſus in aurem, aërem vernaculum commouet, & ſonitum producit. Et ab iſta cauſa ſonitus aurium diuturnus efficitur, per menſes & annos interdum perſeuerans.

Auditus debilitas ſonitum aurium efficere ſolet, vt in conualeſcentibus; quia omnis ſenſus debilitatus ab obiecto non ſolùm vehementiori, ſed etiam mediocri offenditur; ſic illi qui debilem habent viſum, à lumine etiam moderato læduntur.

Ac denique ſenſus exquiſitior: ex Gal. *lib.* 3. *de comp. med. ſecl. loc. cap.* 1. tinnitum aurium efficit eadem ratione; quia ſcilicet obiecta etiam moderata illum nimirùm afficiunt. Ille autem ſenſus exquiſitior præternaturalis eſſe debet vt affectum præternaturalem efficiat; nam ſenſuum perſpicacitas per ſe actionem deprauatã non poteſt producere: quin potiùs quò exquiſitior eſt ſenſus, eò minùs aberrare debet. Præternaturalis autem efficitur à calida intemperie, vlcere, aut alio conſimili affectu: quemadmodum partes inflammatæ contactus moderatos deprauatè ſentiunt, nempe dolorificè. Vel ſi exquiſitus ſenſus in ſtatu naturali conſiſtat,

existimandum

exiſtimandum eſt cauſam tinnitum efficientem eſſe præternaturalem,& excedentem ratione illius exquiſiti ſenſus:vapor enim v.g.ita exiguus,vt à ſenſu obtuſiori non percipiatur,ſicque actionem non lædat, ab eo qui exquiſitiori ſenſu præditus eſt percipietur,& tinnitum efficiet; atque ita in hoc præternaturalis erit, in alio verò ſanitatis limites non excedet.

Variæ dari poſſunt aurium ſonitus differentiæ,quæ à vaporum multitudine,vel paucitate,craſſitie,vel tenuitate;motu celeri,aut lento oriuntur:ſi enim vapor, aut flatus multus ſit craſſus,&celeriter moueatur;ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ rapido curſu cum ſtragore fluentis,vel tympani, vel id genus inſtrumentorũ muſicorum, vel venti reboantis, vel id genus ſimilia. Quòd ſi paucus ſit craſſus,& celeriter moueatur,arboris confractæ,vel domus collabentis,ſubit æque ruinæ, vel catapultæ ſpeciem refert.Si multus ſit,tenuis & celeriter moueatur; ſibilum excitare ſolet, & torrentis cuiuſdam lenioris imaginem.Si paucus ſit,tenuis,&celeriter moueatur;tinnitum excitat.Si multus ſit,craſſus, & lentè moueatur;murmura quædam excitare ſolet.Si paucus ſit craſſus, & lentè moueatur,ſuſurrum repræſentat.Si multus ſit,tenuis & lentè moueatur; ſibilum remiſſiorem refert. Ac denique cùm gradus innumeri dari poſſint craſſitiei & tenuitatis, multitudinis & paucitatis,motus celeris & tardi:pro eorum ratione,innumeri propemodùm ſonorum modi in auribus produci poterunt;prout magis,vel minùs;ad hanc,vel ad illam accedere videbuntur.

Diagnoſis prædictarum cauſarum certa haberi non poteſt,docente Gal. 3. *de comp. med. ſecl.loc. cap.* 1. artificialem tamen coniecturam ex cauſis prægreſſis, aliiſque circunſtantiis elicere poſſumus.

A flatuoſo ſpiritu fieri ſonitum aurium, inde colligi poteſt: quòd interdum ceſſet, & interuallo poſito reuertatur: tum etiam ſi præceſſerint cibi flatibus generandis idonei.

Per conſenſum ab aliis partibus fieri oſtendunt, ſi aliqua alia pars affectu peculiari laboret,& affectus per interualla repetat.

A cerebro præſertim fieri teſtatur dolor capitis præcedens, aut grauitas eiuſdem; & vt plurimum nocumentum aliis ſenſibus communicatus,

In ipſis auribus vitium eſſe teſtatur ſonitus continuus, & ſine vlla intermiſſione infeſtans.

A materia frigida affectum produci cognoſcimus; ſi æger à calidis medicamentis iuuetur,& ſi ſanitatis tempore omnes ſtrepitus facilè præferat.

A vaporibus craſſis,vel tenuibus:paucis vel copioſis, affectum produci oſtendunt ſonorum differentiæ, quæ in aure percipiuntur, ſuprà propoſitæ.

A Facultatis imbecillitate exoriri facile patebit ex iis quæ præceſſerunt; vtpote morbis præcedentibus, ex quibus vix dum ægri conualeſcere incipiunt.

A calida intemperie,& exquiſitiori ſenſu inde oborto fieri coniicimus; dum æger percipit caliditatem in capite circà aures; cauſæ calefacientes præceſſerunt, & flatus diſcutientia medicamenta malum augent: tum etiam quòd æger ſanitatis tempore magnos ſtrepitus, propter ſenſum exquiſitum, perferre non poteſt.

Quod ad prognoſim ſpectat,recens aurium tinnitus facilè curatur,chronicus verò difficilè,eóque magis, ſi à lue venerea ortum duxerit.Qui à cauſa calida ortum ducit,faciliùs curatur; qui à frigida,difficiliùs.

Diuturnus aurium tinnitus, à materia pituitoſa in aure contenta oriundus,in ſurditatem degenerat: auctâ enim materiæ illius copiâ, meatus auditorius obſtruitur,& ſpiritus influxu ad aurem inhibetur.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varia eſſe debet.

Ac primum curatio ſonitus aurium,qui per conſenſum aliarum partium generatur,à curatione affectuum illarum partium dependet;& ideò ex propriis cuiuſque capitibus erit deſumenda.

Qui verò ab aure primariò affecta exoritur, peculiarem curationem deſiderat; & ſi à frigida intemperie, craſſiorique flatu generetur, eandem curationem deſiderat, quæ in graui auditu deſcripta eſt, conſimiles enim ſunt affectus, qui ſæpè ſimul complicantur, aut vnus in alium degenerat; tinnitus enim non raro grauis auditus, & ſurditatis prodromus eſſe conſueuit.

Omnia igitur remedia,tum vniuerſalia,tum particularia, ſuperiori capite ad ſurditatis, & grauis auditus curationem propoſita, huc transferri poterunt.

Si ab aurium vlcere tinnitus prouenit, non aliam poſtulat curationem,quàm quæ vlceri debetur,qualis capite ſequenti proponetur.

Si à ſenſus debilitate procedat, vt in conualeſcentibus ab aliquo morbo grauiori; inſtauratione ac refectione totius corporis ſponte affectus euaneſcit poterunt tamen interim olea quædam temperata in aurem infundi, & ſymptoma demulcendum, vt chamomelinum,anethinum,amygdalar. dulc.

Ac denique, ſi à calida intemperie, vel exquiſitiori ſenſu ducat originem,victus refrigerans & humectans præſcribendus eſt .tum etiam refrigerantia in aurem immittenda, à mitioribus ad fortiora progrediendo Ac primum inſtillari poterit decoctum hordei,violarum, lactucæ, nymphææ, quibus ad penetrationem aliquid meliſſæ, aut chamæmeli addi poterit. Quibus non conferentibus, ſucci lactucæ,portulacæ,hyoſcyami vſurpandi ſunt;imò ad papaueris ſuccum & ipſum opium confugit Gal. quibus tamen parcè & ſumma cum cautione vtendum eſt, ne calore natiuum partis debilitando, auditum nimis hebetent.

CAPVT III.

De dolore aurium.

AVrium dolor *ὠταλγία* Græcis nominatur,eſtque grauiſſimus affectus, tum propter partem affectam, membranam purà interiorem auris cauitatem ambientem, tum propter cerebri viciniam, cuius ratione illud non rarò in conſenſum trahitur.

Cùm autem omnis dolor à ſolutione continui oriatur,quæcumque partium illarum ſenſibilium auris cauitatem ambientium continuitatem ſoluere poſſunt, aurium dolorem excitare ſolent;quorum præcipua ſunt intemperies,tum immaterialis,tum humoralis,ſeu cum materia coniuncta.vulnera,vlcera,& res externæ in auris cauitatem illapſæ, vel immiſſæ.

Frigida intemperies ſæpè aurium dolorem excitat, inducitúrque à ventis frigidioribus, balneo aquæ frigidæ, aliiſque cauſis impenſiùs refrigerantibus.Calida intemperies ſine materia, rarò aut nunquam aurium dolorem producit, quemadmodum frigida,nam frigidum partibus hiſce neruoſis & membranoſis inimicum eſt,calidum verò amicum: neque dolorem in auribus efficere poteſt, quin multùm excedat,ſicque humorum defluxum ad partem alliciat; vnde materialis intemperies producitur. Hac de cauſa nec Galenus, neque alius Græcorum, calidæ intemperiei mentionem fecerunt, quamuis Auicenna & Arabes ferè omnes eam propoſuerint.

Materia verò frigida dolorem aurium efficiens, eſt pituitoſa, vel ſeroſa in aures à cerebro defluens: vel flatus ab eodem cerebro, aut partibus inferioribus tranſmiſſus.

Materia verò calida, vel bilioſa eſt, ex venis & arteriis in prædictas partes illapſa: vel ſanguinea, per dictas etiam vias effuſa, à qua inflammatio generatur.

Prædictæ cauſæ ſolutionem continui occultam producunt, à qua dolor excitatur. Solutiones verò ma-

nifeſtæ, vt vulnera & vlcera, non eſt dubium, quin dolorem etiam inferre poſſint. Vulnera fiunt à cauſis externis pungentibus, incidentibus, & contundentibus, ita vt contuſio ad hanc claſſem referatur. Vlcera verò fiunt, vel poſt inflammationem abſceſſu rupto, vel ab humoribus acribus partem erodentibus.

Denique res externæ in aurem immiſſæ, ſi duræ; acutæ, aut alio quouis modo mordentes, aut vellicantes ſint, dolorem procul dubio efficere conſueuerunt.

Diagnoſis harum omnium cauſarum ita inſtituenda eſt. Si intemperies immaterialis ſit nulla ſentitur grauitas in aure, neque vlla tenſio, & nullus tumor apparebit. Frigidam autem eſſe intemperiem cognoſces ex eo, quod cauſæ refrigerantes præceſſerunt, vt peregrinatio tempore hyberno, à frigore externo dolor intenditur, & admotis calefacientibus lenitur. Calidam verò intemperiem indicabunt externæ calefacientes; vt inſolatio, vel aër calidior, & noxa à remediis calidis in aurem iniectis; leuamen verò à refrigerantibus.

Si ab humore pituitoſo dolor excitetur, grauitas quædam in aure & ipſo capite percipietur; tum fluxio pituitoſa interdum aliquam aliam partem infeſtabit. Præterea cauſæ refrigerantes præceſſerunt, vt aër frigidus & aquilonius, alimenta frigidiora: adeſtque tempeſtas hyemalis, ætas ſenilis, & ſimilia.

Si à flatu oriatur, dolor erit vehemens ſine pondere aut grauitate; interpolatus, non continuus, & cum tinnitu coniunctus.

A ſeroſo humore fieri oſtendunt, alij affectus ab eodem producti, & ſimul ægrum infeſtantes; vt fluxiones acres & tenues in dentes, oculos, aures pectus, aliaſque partes; & ſeroſi humoris per vomitum, aluum, vrinas, aut ſudores euacuatio.

Si ab humore bilioſo ducat originem, dolor erit pungens & acutus, cum caloris ſenſu adiuncto; à refrigerantibus iuuabitur, & bilioſæ quædam humiditates interdum è capite manabunt; quibus accedunt calidum & bilioſum temperamentum, ætas iuuenilis, tempus æſtiuum, victus ratio calidior, aliæque cauſæ calefacientes, à quibus lædi æger conſueuit.

Inflammatio cognoſcitur ex dolore intenſo & pulſatili, cum calore inſigni, & rubore, interdum ad malas, tempora ſeſe extendente: quibus febris adiuncta eſt continua & intenſa, necnon aliquando delirium conuulſio ſyncope, & frigiditas extremorum.

Vulnus ex ſanguine ab aure profluente cognoſcitur: vlcus verò à pure vel ſanie. Sed quia puris effluxus interdum à cerebro fit per aures, diſtinctione opus eſt. Si enim procedat à cerebro, dolor capitis aliaque apoſtematis cerebri ſigna præceſſerunt; & primò ſanies magnâ copiâ effunditur; deinde ſenſim minuitur, donec ex toto conſumpta ſit. Poteſt quidem magnâ copiâ effundi ex abſceſſu auris; ſed inflammationis in aure conceptæ ſigna præceſſerunt. Huic poſtea vlcus ſuccedit, quod poſtmodum, ſiue ab abſceſſu, ſiue à fluxione humoris acris duxerit originem, ſequentibus ſignis innoteſcit. Pauca puris, aut ſaniei quantitas ſenſim & continuò profluit; dolor, ardor & punctionis ſenſus in ipſa aure percipitur, præcipuè dum auriſcalpium immittitur. Imò verò vlceris differentias coniecturâ quadam aſſequi poterimus. Si enim vlcus ſit in oſſe, cognoſcitur ex ſanie tenui ad citrinum colorem vergente, & ex affectus longitudine. Si ſit profundum, ex puris multitudine, ſi mundum ſit, ex pure laudabili, ſi ſordidum: ex craſſitie & copia eiuſdem: ſi virulentum, ex ſanie tenui: ſi putridum, ex fœtore puris: ſi corroſiuum, ex eo quòd poſt ſaniem ſanguis egreditur: fiſtuloſum, ex vetuſtate vlceris, ſanie virulenta, & carne calloſa ac duriori. Denique extrinſecùs in aurem immiſſa, vel illapſa, aut ſenſibus percipiuntur in auris cauitate contenta, aut ex relatu ægrorum addiſcuntur.

Prognoſis doloris aurium varia eſt pro varietate cauſarum. Qui à nuda intemperie ducit originem, facilè curabilis eſt. Qui à materia frigida pituitoſa, ſeroſa, vel flatuoſa producitur, non eſt quidem valdè periculoſus, ſed chronicus vt plurimùm eſſe conſueuit. Qui verò à calidis humoribus, & præſertim inflammationem efficientibus exoritur, admodum periculoſus eſt; cerebrum enim propter viciniam trahitur in conſenſum, vnde delirium, & conuulſio ſubſequi conſueuit. Iuuenes in hoc morbo magis periclitantur. Cùm enim calidiori temperie præditi ſint, & ſanguine calidiori, intenſior ſit inflammatio, quæ calorem natiuum cerebri diſſoluit, prorſuſque hominem extinguit; vnde fit, vt ægri plerumque intra ſeptimum diem intereant. Senes verò, cum humores habeant frigidiores, minore inflammatione afficiuntur, ſicque minùs periclitantur.

Vlcera in auribus difficile curantur, quia cerebrum vicinum ad eas partes excrementa deponit. Ea tamen quæ abſceſſus conſectaria ſunt, faciliùs curantur, tum etiam ea, quæ pus laudabile generant. Vbi verò ſanies virulenta, fœtida, aut alia prauâ qualitate prædita fuerit, difficillimam curationem arguit; idque magis, ſi vlcus fiſtuloſum, aut cum oſſis carie copulatum fuerit.

Curatio, non ſecus ac diagnoſis & prognoſis, iuxta varietatem cauſarum varianda eſt.

Si enim à frigida intemperie nuda producatur, calefacientia remedia auri admota ad illius curationem ſufficiunt, qualia in ſurditatis curatione fuere propoſita, ac præcipuè fotus & ſuffitus, tum etiam olea calefacientia ibidem deſcripta. Calida verò intemperies, ſi aliquando ſine materia contingat, topicis refrigerantibus, quæ paulò inferius proponentur, edomari poterit; ac præcipue oui candido cum lacte muliebri ſubacto, & in aurem inſtillato.

Si à frigida intemperie cum materia coniuncta, pituita ſcilicet, aut flatu, aut ſeroſa materia; eadem curatio erit adminiſtranda, quæ ad ſurditatis curationem fuit propoſita. Vt primùm totum corpus euacuetur, cerebri intemperies corrigatur, & topica remedia calefacientia, ac diſcutientia auri admoueantur, à curatione prædicta deſumenda.

Si à calida intemperie, cum bilioſi humoris affluxu, aurium dolor producatur, qui chronicus ſit, aut per interualla recurrat. Primùm humor ad partem affluens reuellendus erit phlebotomiâ quâ etiam calida intemperies totius corporis, nedum ipſius hepatis, in quo humor bilioſus generatur, emendari poterit. Deinde humoris peccantis euacuatio fiet purgationibus idoneis. Dicta hepatis intemperies calidior emendabitur iulepis, aut iuſculis refrigerantibus, ſero lactis caprino, aquis mineralibus acidulis & vitriolatis, balneis aquæ tepidæ, & ſimilibus. Ac denique ea omnia conuenient, quæ in doloris capitis à calida intemperie oriundi curatione fuere propoſita. Dolor verò ipſe demulcebitur topicis refrigerantibus & anodynis, pro inflammatione infrà deſcribendis.

Inflammatio auris curabitur, miſſo priùs ſanguine eâ quantitate, quæ tum plenitudini ſatisfaciat, tum humorem ad aurem affectam confluentem reuellere poſſit, idque præmiſſo clyſtere emolliente, refrigerante & laxante. Debet autem ſanguis detrahi magnâ copiâ, iteratis ſaltem vicibus, id enim poſtulat morbi magnitudo & acuties. Secanda eſt autem vena cephalica è directo auris affectæ. Si à ſuppreſſione menſium, aut hæmorrhoidum affectus originem duxiſſe videatur, venæ inferiores aperiendæ ſunt, demptâ priùs plenitudine per venam brachij. Imò & abſentibus huiuſmodi cauſis, venarum inferiorum apertio optimam reuulſionem præſtabit ad oppo-

ſita

Digitized by Google

ſita diſtantiſſima, cui etiam vſui conferent hirudines ano affixæ.

Reuulſiones etiam commodè fient per frictiones, & ligaturas brachiorum & crurum; cucurbitulas ſcapulis & dorſo admotas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Interdum etiam ad deriuandum, cucurbitula ſcarificata ponè aures appoſitâ, multùm iuuat; vt docetur hiſtoriâ luculentâ à Zacuto Luſitano propoſitâ. *obſer. 64. lib. 1. praxis admirandæ* his verbis. *Diuinus ſenex lib. 2. epid. ſect. 6. poſt medium ſic pronunciat. Ad auris dolorem, cucurbitam affigito. Hæc memoranda ſententia ſummam attulit opem miſero cuidam, qui ex dolore auris atroci malè habens, omnibus præſidiis deſtitutus, vigiliis debilis, & amens factus, continuò febricitans, in horas moriturus ſperabatur. Hic cùm ex venæ ſectione, cucurbitulis coſtis, humeris, collo affixis; reuellentibus clyſteribus, expurgantibus, cæteriſque reuulſoriis auxiliis, ſicut & anodynis intra aurem inditis nullam ſentiret vtilitatem cucurbitulâ ſcarificatâ, iuxta aurium glandulas applicatâ, leuatus eſt; extracto enim copioſo ſanguine, inflammatione que reſoluta, huius auxilij beneficio omnino ſanus permanſit.*

Idem Zacutus Luſitanus, *in praxi ad hiſtorias,* laudat hirudines ponè aures admotas quaternario numero, quas maximum leuamen attuliſſe refert iuueni cuidam, ſæuiſſimâ auris inflammatione laboranti.

Mirandum etiam interdum effectum profert arteriotomia in temporibus celebrata, ad aurium dolorem atrociſſimum compeſcendum, ſanguinem feruidum & ſpirituoſum educendo, qui ſymptoma illud grauiſſimum producebat. Operandi modus à nobis expoſitus eſt, in curatione doloris capitis à materia calida oriundi.

Purgatio etiam in hoc affectu vtiliſſima eſt, ex chologôgis compoſita; humores enim biliofi ſanguini permixti, eique fluxibilitatem, antiperiſtaſim conciliantes, ad inferiora retrahuntur, & foras educuntur.

Poſtmodùm verò iulepis refrigerantibus, tota humorum maſſa contemperanda eſt; qui fiunt ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis, acetoſæ, & ſimilium, cum ſyrup. limon. granat. aut papaueris rhœados.

Interim verò, dum prædicta remedia vſurpantur topica continuò adminiſtranda ſunt, quæ perpetuò anodyna eſſe debent propter doloris vehementiam, cuius mitigatio reliquas indicationes ſuperat; quarum tamen ratio haberi poterit, ſi prædictis anodynis, in principio & augmento, leniter repellentia admiſceantur; in ſtatu verò & declinatione reſoluentia; quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞. Lactis muliebris recenter mulcti ℥.ij. album. oui agitati, vt in liquorem abeat ℥.ß.M. inſtillentur tepidè in aurem.

Vel lac ſolum ab vbere in aurem inſtillatum, valdè dolorem lenit.

℞ Fol. plantag. & ſolani, ana M.j. flor. chamomil. & melil. ana P.i. Fiat decoctio, cuius fumum æger excipiat in aurem per infundibulum.

℞. Ol. viol. nymphææ & roſae. ana ℥.j.M. inſtillentur in aurem tepidè poſt ſuffumigium.

Aſelli in prædictis oleis infuſi & expreſſi, præſtantius faciunt anodynum; hæc enim animalia eximiam habent vim dolorem ſedandi, eâque ratione in doloribus dentium, hæmorrhoïdum aliiſque vſurpantur. Vel dicti aſelli viui capiuntur, & in oleis cum aqua decoquuntur ad aquæ conſumptionem.

Si ardor ſit valdè intenſus, ſucci refrigerantes oleis prædictis admiſceri poterunt, in hunc modum.

℞. Ol. nymph. & roſac. ana ℥.i. ſucci ſolani & plantag. ana ℥.ß.M. inſtillentur in aurem.

Oxyrrhodinum à Practicis non paucis vſurpatur, ex olei roſacei partibus duabus, & aceti parte vna compoſitum, quod tamen ſuſpectum eſſe debet, quemadmodum omnia ea quæ potenter repellunt. Periculum enim eſt, ne humor defluens in cerebrum vicinum retrocedat. Eſtque præceptum generale perpetuò obſeruandum, ne inflammationibus, quæ partibus nobilibus proximæ ſunt, repellentia admoueantur. Admiſceri tamen poſſunt leuiora repellentia cum anodynis & relaxantibus. Sic enim fluxionem moderatè reprimunt, nec tamen eam longiùs propellunt, cuiuſmodi ſunt antea propoſita; quibus etiam ſequens commodè addi poterit.

℞. Ol. roſac. & nymph. ana ℥. I. ß. aquæ roſar. & plantag. ana ℥.ß. lactis muliebris ℥. i. mucilag. ſemin. pſyllij & cydon. extractæ cum aqua roſar. ana ʒ. vj. M. iniice in aures guttulas aliquot huius liquoris tepentis, & circùm aures, lintea in eo liquore macerata, appone.

In dolore vehementiſſimo ad narcotica interdum confugere cogimur; ſed rarò ea vſurpanda ſunt, & maxima cautione adhibitâ, quia cerebro infenſa ſunt *Noui quemdam* (inquit Gal. 3. *de comp. med. ſec. loc.*) *ſolo vſum opio, & vocem & ſenſum ægro ademiſſe; vt ne opobalſamo quidem, aut aliis iniectis calefacientibus, homo amplius reſtitui potuerit.* Si igitur magna vrgeat neceſſitas, in hunc modum præſcribenda ſunt.

℞. Ol. de ſemin. papaueris ℥.i.ß. camphoræ. opij, an. gr.ii M. inſtillentur in aurem.

℞. Ol. amygdal. dulc. ℥. ii. ſucci maluæ ℥. ß. myrrhæ ʒ. ß. croci ℈. ß. opij. gr. iij. vel iiij. M. vtatur vt ſupra.

In topicorum adminiſtratione diligenter obſeruandum eſt Galeni præceptum, quod habetur *l. 3. de compoſ. medic. ſec. loc. cap.* 1. vt ſcilicet auris inflammatione affecta non attingatur, ſed medicamenta in eam inſtillentur per auricularium ſpecillum, lanâ molliſſimâ obuolutum, & in iis intinctum; tum æger interrogetur, num medicamentum tepidum ei videatur, & num calidius ipſum ferri poſſit, & ad tantam caliditatem procedatur, vt ipſum non offendat. Tinctum itaque pharmaco ſpecillum ad principium meatus auditorij moderatè imponendum eſt, vt ex eo in altum medicamentum defluat: idque toties iterandum, donec meatus impleatur; mox lana eodem medicamento imbuta, tum meatus oſculo, tum auri vniuerſæ imponenda eſt.

In ſtatu morbi olea leniter reſoluentia cum anodynis permiſcenda ſunt, in hunc modum.

℞. Ol. chamæmel. amygdal. dulc. & violac. an ℥.i. ol. lilior. ℥. ß.M.

Sed fomenta & ſuffumigia potentiùs reſoluunt, quæ ex decocto ſequenti parari poterunt.

℞. Rad. alth. ℥.j. fol. maluæ, ſolani, hyperici; ana M. j. ſemin. lini ℥.ß. ſemin. maluæ, alth. & papau. albi, an. ʒ.ii. flor. chamom. aneth. & roſar. an. P.j. Fiat decoctio in aqua, vel lacte, pro fotu vel ſuffitu. Aqua è ſtipitibus fraxini educta, in aurem inſtillata mirificè dolorem ſedat, eiuſque cauſam reſoluit. Stipites fraxini virides igni admouendi, & aqua ab eorum extremitatibus ſtillans vſui reſeruanda.

Si tumor reſolui non poſſit, ſed ad ſuppurationem tendere videatur; quod ex doloris incremento, pulſatione maiore, & febre intenſiore dignoſcitur: naturæ motus adiuuandus erit, & cataplaſma ſequens admoueri poterit.

℞. Reſidentiam prædicti decocti, pro fotu & ſuffitu deſcripti, cui adde adipis anſeris, gallinæ, medullæ vituli, mucilagin. ſemin. pſyllij, & fœnugr. ana ℥.j. olei chamom. violac. an. ℥. j. butyri recentis ℥.j.ß. croci ʒ. ß. Fiat cataplaſma.

Cataplaſma de mica panis hic etiam erit conuenientiſſimum, dolorem enim ſedat, & ſuppurationem leniter ſine calefactione iuuat, eâque ratione in omni

phlegmone

Deniqne, ſi prædicta remedia non ſufficiant, ad extractionem veniendum eſt, quæ fit per inſtrumenta chirurgica; quæ fusè & eleganter docentur à Fabricio Hildano *cent. 1. obſeru. 4. 5. 6.* & ab Aquapendente *in operationibus chirurgicis, capite de aurium chirurgia.*

Pulices aliquando in aurem ſeſe inſinuant, & in illius cauitate ſeſe commouentes magnam moleſtiam pariunt. Ad illarum extractionem globulus ex pilis caninis compoſitus in aurem demittatur, & pulex ſeſe in eum inferet, ob ſympathiam quam habent pulices cum canibus. Vel ex lana molli compreſſi peſſulum componito, & in aurem frequenter demittito. Vel dictum peſſulum terebinthina illinito, & altiùs in aurem demittito.

Aqua in aurem introducta natando, aut caput irrigando, ſæpiſſimè moleſta eſſe conſueuit, & dolorem efficere. Illa vt plurimùm facilè excutitur, ſi quis alteri pedi innixus eiuſdem lateris cum aure affecta, capite parumper decliui ſaliat. Si hoc non ſufficiat, extractio molienda eſt exſuctione factâ per fiſtulam, aut arundinem peritiſſimè in aurem immiſſam, aut folle paruo in eamdem introducto, & poſteà dilatato. Extremitas autem fiſtulæ quæ in aurem demittitur, cotone obuoluatur, vt foramini auris arctius vniatur, néve aër externus ingrediatur, qui attractionem impediret.

Galenus, & Aëtius aſſiduè oleum infundunt, & aurem irrigant, mollique lana fouent; deinde molli etiam lanâ extergunt, rurſuſque infundunt, idem ſæpius repetendo.

Ac denique ſpongiæ molliſſimæ, & ſicciſſimæ fruſtula in aurem demittantur, donec ſicca, nec ampliùs humida extrahantur.

CAPVT IV.

De excretionibus præter naturam ab aurium cauitatibus.

Ex auribus multa præter naturam egrediuntur, quæ ſigillatim commemoranda ſunt: iiſque propria remedia ſigillatim adſcribenda.

Primò igitur rupto abſceſſu, poſt inflammationem genito aut ex vlcere ab humorum acrimonia, pus aut ſanies ſolet effluere, cuius curatio à prædictorum affectuum curatione dependet, quæ ſuperiori capite fuit propoſita.

Sanguis etiam aliquando ex auribus profluit, vt in vulneribus capitis, ac percuſſionibus, in quibus venæ aurium rumpi, aut lacerari poſſunt. Si autem modicus ſit ille fluxus, cohibendus non eſt, quia intus retentus inflammationem efficeret. Si verò immoderatus ſit aut diuturnior, cohibendus eſt venæ ſectione in bracbio celebratâ, & cucurbitulis ſcapulis affixis cum ſcarificatione. Deinde aſtringentia & refrigerantia in aurem inſtillentur, qualia ſunt ſuccus plantaginis, polygoni vel decoctum rubi, roſar. rubr. maſtiches, acaciæ, hypociſtidis, balanſtiorum, ſumach, & ſimil. in vino & aceto, aut aqua ferrata.

Aquoſus humor per aures è cerebro nonnunquam effluit, idque pueris plerumque ſolet contingere; qui humor cohibendus non eſt: nam importunè ſuppreſſus epilepſiam, aut grauem alium cerebri affectum parit; natura enim per hanc viam licèt minùs idoneam, excrementa deponit; nimiáque humiditas in capitibus puerorum luxurians, non ſolùm per vias ordinarias, hoc vſui à natura deſtinatas, nares ſcilicet, & palatum ſed etiam per aures, oculos, & totam capitis ſuperficiem, (vnde vlcera & achores capitis) expurgatur. Cùm tamen iſta euacuatio ſymptomatica ſit, & humor ad aures profluens, eas tandem exulcerare, & auditum lædere valeat; illius curationi conuenienti methodo incumbendum eſt.

Ac primùm humores ſuperflui in cerebro redundantes, educendi ſunt blandis, & frequenter repetitis purgationibus; tum etiam deriuationibus, per veſicatoria poſteriori parti ceruicis admota, & cauſticum occipiti inuſtum.

Poſteà meatus aurium detergendus, & exſiccandus eſt tali medicamento.

℞. Succi agrim. & abſinth. an. ℥. iiii. vini albi & mel. roſae. an. ℥. ʒ. Bulliant parùm, & in aurem inſtillentur, ſordibus priùs abſterſis; poſteà aures cotone obturentur eodem liquore imbuto. Vel

℞. Vini albi ℥. iiii. decoct. agrimon. abſinth. & centaur. minor. an. ℥. j. Bulliant ſimul & in aurem inſtillentur.

In adultioribus verò, ſi aquoſus humor per aures effluat, & diu perſeueret, totum corpus, & ipſum cerebrum euacuandum & apozemate cephalico & purgante. Poſtmodùm humiditas ſuperflua abſumenda diætâ ſudorificâ; deriuanda veſicatoriis, cauteriis, & cucurbitulis; cæteraque remedia adminiſtranda, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Vermes denique in auribus aliquando generantur, ex putridis vlceribus, & ex iis emanare ſolent; qui curatis quidem vlceribus ceſſant. Quia tamen vlceris ſanatio non ita breui tempore obtineri poteſt, vermium extinctio interim molienda eſt remediis conuenientibus. Hoc vnicum exempli loco haberi poterit.

℞. Ol. amygdal. amar. ſucci apij, centaurej minor. an. ℥. ii. aceti ʒ. ii. Bulliant parum, deinde adde myrrhæ, aloës, an. ℈. i. M. inſtillentur in aurem. Si fortius deſideres, colocynthidis ℈. ß. addi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER IV.

DE NARIVM AFFECTIBVS,

PRÆFATIO.

NARES r vaios affectus prærer naturam pari conſueuerunr, qui ad morborum, vel ſympromatum ſeriem referunrur. Ad morbos referuntur vlcus & ozœna, ſarcoma, & polypus. Ad ſympromara verò reducunrur, olfactus læſio, fœror narium, coryza, ſternurario, hæmorrhagia. Ideò quarrus hic liber ſeprem abſoluetur capitibus. Primum erit de narium vlcere, & ozœna. Secundum, de ſarcomate, & polypo. Tertium, de læſo olfactu. Quarrum, de narium fœtore. Quintum, de coryza. Sextum, de ſternutatione. Seprimum denique de hæmorrhagia narium.

CAPVT I.

De narium vlcere & Ozæna.

VLcus narium, aut recens, & ſimplex eſt, aut vetuſtum, & putridum, quod ozœna nominatur.

Recens & ſimplex fit, vel à cauſis externis, vt vulnere, aut contuſione; vel ab internis, humorum quippè acrimoniâ ad illas partes decurrentium, ac præcipuè pituitæ ſalſæ à cerebro profluentis.

Oxœna verò fit ab vlcere ſimplici, ſi negligatur; aut proprer cauſæ malitiam, & maiorem acrimoniam magis penetret, putridumque & ſordidum efficiatur.

Diagnoſis vtriuſque petitur ex eo, quòd vlcus ſimplex nullum, aut exiguum dolorem infert: ſed tantùm aliquid ſanguinis frequenter emittit, præſertim cùm attingitur, aut irritatur, alioqui cruſtulâ ſiccâ eâque nigrâ obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam excutitur. Oxœna verò maiorem dolorem infligit, cruſta illius ſordidior eſt, rum graueolens mucus ex ea profluit. Æger ipſe tum ſibi graueolet, tum aſtantibus tetri odoris expiratione moleſtus eſt, & à fœdo illo odore ozæna Græcis nominata. Sæpè vlcus illud, ſerpit, & vel narium pinnas, vel earum interſtitium, vel interdum tenella illius loci oſſa exedit ac putrefacit exeſumque palatum aliquando perforat, idque maximè, ſi ad cancri naturam accedat, vel ex lue venerea (quod freqoenter contingit,) aut elephantiaſi originem duxerit.

Quod ad prognoſim attinet, vlcera recentia, & ab humore benigno, minoriſque acrimoniæ participe genita, ſatis facilè curantur. Vetuſta verò ſordida, putrida, difficillimè & ſi in cancrum degenerent, prorſus inſanabilia ſunt. Si à lue venerea, aut elephantiaſi oriantur, curari non poſſunt, niſi affectus illi priùs auferantur.

Ad curationem, primùm victus ratio conueniens inſtituenda, quæ humorum acrimoniam contemperet, eorumque generationem prohibeat. Mox totum corpus euacuandum eſt phlebotomiâ, & purgatione conuenienti, tum cucurbitulæ affigendæ cum ſcarificatione. Et ſi fluxio humorum acrium in nares ſit valdè contumax, veſicatoriis & cauteriis, poſterioribus partibus admotis, erit deriuanda; tum caput roborantia adminiſtranda.

Præmiſſis vniuerſalibus remediis, ad topica veniendum eſt. Ac primùm aduertendum, num vlcera cruſtoſa ſint, & antequam vlteriùs progrediaris, cruſta auferenda eſt, eam emolliendo fotu aquæ tepidæ, butyro inſulſo, adipe anſeris, aut gallinæ recenti, oleo amygdalarum dulcium, & ſimilibus. Emollita cruſta, vi excutienda non eſt, ne irritetur vlcus, & fluxio exaſperetur, ſed expectandum eſt, dum ſponte decidat, nares emungendo, aut ſaltem leniter & blandè ſummitate digiti, oleo amygdalarum dulcium inuncta, detrahenda.

Ablatâ cruſtâ, aſtringentia & exſiccantia remedia vſurpanda ſunt. In ſimplici vlcere ſufficit aqua hordei cum melle roſaceo vlcus abluere, deinde vnguento de tuthia, vel albo Rhaſis, vel oleo ex vitellis ouorum illinire, quod erit efficacius, ſi in mortario plumbeo priùs agitetur.

Ad oxœnam verò ſequentia parabuntur.

℞. Hordei integri P. i. fol. agrimon. plantag. abſinthij & centaurei min. ana M. i. roſar. rubr. P. ß. Coquantur in aqua ferrata. In colat. diſſolue mellis roſ. ℥. iiij. Fiat errhinum naribus frequenter attrahendum.

Poſt aliquam deterſionem, ſequens decoctum vſurpandum eſt.

℞. Balauſtiorum & cortic. granat. ana ℥. ii. fol. plantag. caudæ equinæ, piloſellæ & herniariæ, ana M. j. radic. biſtortæ ℥. j. aluminis crudi ℥. i. ß. Fiat decoctio.

Aqua aluminoſa ad idem etiam eſt efficax; cum ea remedia, quæ ad polypum aſtringendum & exſiccandum capite ſequenti proponentur, erunt efficacia.

Ad idem facit vnguentum Ægyptiacum in aqua hordei diſſolutum.

Deinde fiant vnguenta, quæ aſtringant, detergant, & ſummè exſiccent; vt vnguentum pompholygos, addito alumine, chalcitide, & cortice mali

li

li granati. Vel ſequens vnguentum præſcribatur.

℞. Omphaci ℥.ß. cortic mali granati, balauſtiorum, ana ʒ.iij. myrrhæ sluminis, ladani ana ʒ.ij. chalcitidis, aloës, cortic. thuris, ana ʒ. j. olei roſac. & myrtin. ana ℥.ij. ceræ rubræ quantum ſatis. Fiat vnguentum, quod applicetur vlceri, vel diſſoluatur in vino, aquâ plantag. peculi roſar. aut myrtillor. & frequenter naribus attrahatur ore aquâ pleno.

Si hæc non ſufficiant, abluatur vlcus aquâ ſublimatâ, bis, ter quaterve in die; ſiccat enim egregiè, & citra vllum morſum detergit. Illius præparatio talis eſt.

℞. Aquæ plantag. ℥. iiij. ſublimati crudi pulueris gr. xij. Bulliant in phiala vitrea ad mediæ partis conſumptionem. Poteſt augeri vel minui ſublimati quantitas prout fortius, aut debilius medicamentum efficere volueris.

Vlcere probè deterſo, ad illius exſiccationem veniendum eſt, cui rei conferet puluis roſarum rubrarum exſufflatus, & ſi efficaciùs id præſtare velis, pulueres vnguenti prædicti addi poterunt.

Rondeletius ad vlcera exſiccanda, poſt ſufficientem deterſionem, nihil efficacius eſſe teſtatur ſuffumigio, quod partes illas profundas attingit & ſiccat; idque parandum eſſe docet ex potentiſſimè reſiccantibus, vt auripigmento & cinnabari, quibus addenda ſunt aliqua odorata, ex quibus fuligo excitatur, & vlcera ſiccantur, vt myrrha, thus, maſtiche, benioinum, &c. quæ in hanc formam reduci poſſunt.

℞. Ladani puri, hypociſtidos, maſtich. myrrhæ. an. ʒ. iij. ſtyracis rubræ, & calamitæ, cortic. thuris, ſandaracæ, auripigmenti, ana ʒ. ij. Excipiantur omnia terebinthinâ, & fiant trochiſci, quibus ſuffiatur æger ſerò & mane in cubiculo.

Optimum etiam eſt parare candelas ex cera rubra; nam fuligo talis candelæ narium vlcera potenter exſiccat, maximè ſi æger contineatur in cubiculo benè clauſo & anguſto. Quòd autem fuligo recipiatur, idem experimur (inquit Rondeletius) cùm diutiùs in ſtudiolo moram trahimus noctu: nam poſteà ſputum & excrementa narium fuligine illâ denigrata redduntur. Deinde hæc addit. *Hac ratione nos vlcus curauimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis Medicis curari poterat.*

CAPVT II.

De Sarcomate, & Polypo.

NArium vlceribus excreſcentiæ carneæ interdum ſuperueniunt, quæ aliud morbi genus, nempe tumorem præter naturam conſtituunt. Earum autem duplex eſt differentia, quarum vna Sarcoma nominatur, altera verò Polypus.

Sarcoma eſt excreſcentia carnea in naribus genita, certâ figurâ carens, & vlcerum, quæ partibus externis adueniunt, hyperſarcoſi quàm ſimillima.

Polypus verò eſt excreſcentia carnea, radicibus exilibus adhærens, in latum ſeſe porrigens, & ad inferiores narium partes propendens, ita vt polypi piſcis ſpeciem referat, vnde nomen ſortitus eſt. Rhaſis narium hæmorroidas appellat; quoniam hæmorrhoidibus, quæ in ano ſuccreſcunt, quodammodo ſimiles ſunt. Hæc autem carnucula mollis eſt, modò alba, modò rubra, ac interdum liuida, & ſi multùm excreſcat, aliquando extra nares propendet; ſi verò in ſummis narium partibus adnaſcatur, aliquando ad palatum propendet, & communes oris meatus obſtruit, & poſt vuam facilè conſpici poteſt. In auſtrina conſtitutione maximè inflatur, tum etiam in plenilunio. Tempore verò aquilonio & ſicciore exiſtente, tum etiam in nouilunio plurimùm imminuitur. In hoc etiam à ſarcomate differt, quod ſarcoma magis in imis narium partibus, quæ carnoſiores ſunt, ſolet ſuccreſcere; polypus verò in ſummis ac ſuperioribus, iuxta naſi radicem.

Vtriuſque tumoris cauſa eſt humor craſſus, viſcidus ac pituitoſus è cerebro defluens, cum aliqua ſanguinis portione admixtus. Aliquando humoris melancholici portio quædam admixta eſt tuncque metus eſt ne in cancrum degeneret. Ex ſuperfluo tamen narium nutrimento, in carnem luxuriantem commutato, ſarcoma ſæpè generatur: ideò curatu facilius eſt.

Horum affectuum diagnoſis, ex his quæ dicta ſunt, facilè intelligitur, tum ipſi oculis per ſe patent.

Prognoſis verò ita inſtituenda eſt, vt ſarcoma plerumque facilē curationem recipiat; polypus verò admodum difficilem. Ille tamē qui mollis eſt, albus, vel ruber, vel colore ex albo & rubro compoſito præditus, facilius curatur; durus verò ac liuidus, difficillimè, & periculum eſt, ne in cancrum degeneret. Item qui in ima aut media narium parte reſidet facilius curatur, qui verò in ſūma parte radicatur, difficilem curationem ſuſcipit, quoniam remedia ad eam partem vix poſſunt pertingere.

Vterque affectus iiſdem remediis curatur, quæ ad hunc ſcopum redigenda ſunt, vt caro ſuperflua auferatur, ſed prius cauſa antecedens tollenda eſt, humor ſcilicet pituitoſus à capite defluens, quod fiet victus ratione attenuante & exſiccante, vacuatione vniuerſali, reuulſione, deriuatione, & capitis exſiccatione. Quæ omnia perficientur remediis in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſitis, cum Medici curantis prudentia vſurpandis. Quamuis enim multi authores teſtentur decoctum guaiaci, cum victu exſiccante in hoc affectu plurimùm ſæpè contuliſſe, cauendum tamē eſt, ne calidi humores pituitæ admixti ſint, eorum enim efferatione polypus in cancrum conuerti tandem poſſet.

Poſtmodùm verò caro ſuperflua abſumenda eſt cauſticis medicamentis, vel ferramentis idoneis abſcindenda, & vlcus relictum cicatrice obducendum. In principio tamen, dum adhuc morbus recens, ſolis aſtringentibus & validè exſiccantibus interdum curatio obtineri poteſt, & perpetuò mitiora illa remedia priùs tentanda ſunt, antequam ad vehementiora deueniatur.

Primò igitur tentandum eſt medicamentum, compoſitum ex tribus generibus malorum granatorum, à Galeno propoſitum *lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.* quod ſic habet. Accipiantur tria mala granata, ex tribus generibus eorum, acidis ſcilicet, dulcibus, & mediis, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mortario. Deinde ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti formam. Specillum ex lana, vel linteo confectum ex ſucco imbuatur, & frequenter in narem demittatur. Hoc remedium ſiccat & aſtringit ſine morſu, & excrementitium humorem abſumit.

Sequēs verò aqua eundē effectum præſtat efficaciter.

℞. Vuarum immaturarum ℔. iij. cortic. mali granati, balauſtiorum, ſumach, ana ℔. ij. Macerentur in aceto & diſtillentur, deinde adde aluminis ℔. j. vitrioli ℥. iij. Diſtillentur iterùm omnia ſimul, & aquâ illâ tangantur partes internæ narium frequenter.

Si hæc non ſufficiant, ad potentiora veniendum eſt, & aquæ prædictæ ſandaracha & auripigmentum adiicienda ſunt.

Vel ſpiritus vitrioli, aut aqua ſeparationis auri, quæ ſecunda vulgò nominatur, aquâ plantaginis temperanda eſt iiſque polypus frequenter attingendus.

Vel illinatur aqua mercuriali in vlceris narium curatione deſcripta.

Vel immittatur turunda ſucco radicis ari imbuta, & ſi ſuccus acrior fuerit, aquâ plantaginis etiam temperari poterit.

Inter præcipua annumerari debet mercurius præci-

pitatus rubeus, qui ſi plurimis lotionibus doleoretur, hyperſarcoſim egregiè abſumit, ſine vllo, aut exiguo dolore. Ille puluis cum melle roſaceo permiſcendus eſt eoque intincta turunda, in nares demittenda.

Emplaſtra etiam in hunc vſum reuocantur, quæ ſine inſigni dolore polypum abſumere valent, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilaginibus ℥.ß. pulueris ſabinæ ʒ.ij. Malaxentur, & incorporentur ſimul. Ex hac maſſa fiant cereoli debitæ magnitudinis, in nares immittendi. Vel

℞. Viridis æris, auripigmenti, vitrioli, aluminis crudi, ana ℥.j.ß. antimonij ʒ.vj. Macerentur in aceto, deinde exquiſitè terantur, poſt ſiccentur, eadem tritura & maceratione octies repetita; dein in aqua plantaginis denuò macerata ſiccentur. Poſtea recipe olei roſacei ℥. iiij. lithargyri ℥. ij. Nutriantur & coquantur; addendo ſub finem coctionis prædicti pulueris ℥.ij. Coque in emplaſtrum ſatis glutinoſum, ex quo formentur cereoli, vt ſuprà.

In vſu medicamentorum causticorum primò notandum eſt, ante eorum admotionem nares eſſe muniendas vnguento refrigerante Galeni, vel nutrito, vel populeo, vel oui albumine agitato cum oleo roſaceo & ſimilibus.

Secundò obſeruandum eſt medicamenta cauſtica, ne nares lædant, per fiſtulam argenteam immitti poſſe; ita vt fiſtulæ extremitas polypum ambiat, atque ita medicamenta ad eum conferri poſſint naribus intactis.

Tertiò notandum eſt dicta medicamenta decreſcente luna eſſe vſurpanda; tunc enim tumor admodum imminuitur, & ita remedia facilius ad radicem vſque immitti poſſunt, cùm tumor eorum introitum non impediat.

Denique ſi medicamentis polypus auferri nequeat, ad operationem chirurgicam veniendum eſt quæ deſcribitur à Paulo Ægineta, Cornelio Celſo, Hieronymo Fabricio ab Aquapendente, aliiſque recentioribus.

CAPVT III.

De læſo olfactu.

OLfactus, quemadmodum & reliquæ omnes corporis actiones, tribus modis læditur, imminutè, abolitè, & deprauatè.

Imminuti & aboliti olfactus eædem ſunt cauſæ, ſecundùm magis & minùs tantùm differentes, intemperies ſcilicet, obſtructio, & adſtrictio.

Intemperies frigida & humida cum materia pituitoſa coniuncta, vt quemlibet ſenſum obtundere nata eſt, ſic olfactum in primis imminuit, aut abolet: vnde in catarrho & coryza frequens eſſe ſolet huiuſmodi olfactus læſio; frigiditas enim ſenſum imminuit, aut abolet, quatenus calorem natiuum partis, actionum omnium opificem obtundit, ac debilitat.

Obſtructio ab eodem humore pituitoſo producitur, qui meatus tum ſenſiles, ſeu narium ductus, tum inſenſiles, ſeu poros ipſius cerebri, & proceſſuum mamillarium replet, vt odores ad eas partes peruenire nequeant, poteſt etiam fieri à ſarcomate, polypo & aliâ quâuis causâ, narium meatus replente & obturante.

Aſtrictio etiam interdum poteſt contingere ab humore pituitoſo in anteriore cerebri parte collecto, & proceſſus mamillares comprimente, vt de viſus imminutione à neruorum opticorũ adſtrictione, à nobis dictum eſt. A natiua etiam narium conformatione eadem aſtrictio poteſt contingere, ſi nimirum illæ ita depreſſæ & anguſtæ fuerint, vt liber odoribus aditus non pateat.

Deprauati olfactus cauſa eſt odor prauus nares continuo feriens, qui quidem, aut ex vlcere narium exhalat, aut putridâ pituitâ circa nares, vel os ethmoïdes contenta: nam quæ in ipſo olfaciendi ſenſu, aut prope hunc intra meninges putreſcunt, ſenſum ipſum haud quaquam feriunt, nec ea laborans, ſed quiuis aſſidens deprehendit. Vt enim quippiam odoratum feriat, oportet aliunde ad ipſum ſenſum deferri. Poteſt etiam teter ac fœtidus vapor ab aliis partibus, vt ventriculo, gingiuis, & cerebro ipſo ad proceſſus mamillares exhalare, eoſque ita inficere, vt omnes odores eo delati ſimili fœtore infecti appareant, quemadmodum linguâ bile amarâ infectâ exiſtente, omnia quæ guſtantur, ſapore amaro prædita eſſe videntur.

Harum cauſarum quælibet ſatis facilè dignoſcitur. Frigidam intemperiem, & pituitæ redundantiam oſtendunt frigida & humida cerebri intemperies, & muſcoſa pituita è cerebro ſtillans.

Obſtructio verò, ſi à pituita originem duxerit, iiſdem ſignis iudicabitur. Si à ſarcomate, vel polypo, ex propriis capitibus diagnoſis erit deſumenda.

Locus verò, in quo materia reſidet, obſtructionem efficiens, dignoſcitur ex eo, quod ſi in narium meatibus hæſerit, vocis oblæſio contingit, quia nares ad vocem efformandam plurimùm conferunt. Si verò anteriori cerebri parti, aut proceſſibus mamillaribus dicta materia hæſerit, vox integra permanet.

Odor prauus olfactus ſenſorium feriens, à qua parte ducat originem, ex proprio cuiuſque vitio erit dignoſcendum.

Quod ad prognoſim attinet; olfactus læſio recens, & à ſimplici coryza genita, facilè curatur; inueterata verò, & à confirmata intemperie proueniens, difficilè: quæ ex mala narium conformatione procedit, incurabilis eſt.

Curatio pro diuerſitate cauſarum diuerſo modo inſtituenda eſt. Si à frigida intemperie oriatur, ea remedia illi adhibenda ſunt, quæ pro frigido catarrho propoſita ſunt.

Ad obſtructionem verò ab eadem pituita, ductibus narium, aut proceſſibus mamillaribus impacta, auferendam: partes illas expurgantia remedia vſurpanda ſunt, errhina nimirum, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi; quæ etiam in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita ſunt.

Si denique à ſarcomate, aut polypo nares obſtruantur, à præcedente capite eorum curatio erit deſumenda.

CAPVT IV.

De fœtore Narium.

NArium fœtor, & fœtor anhelitus valdè differunt inter ſe; ille enim ex naribus tantùm prodit, hic verò ex variis partibus, ventriculo nimirum, pulmone, gingiuis, aut faucibus vlceratis, quæ vel ſenſu ipſo, vel propriis ſignis diſcerni poſſunt.

At narium fœtor ex putridis vaporibus, vel in naribus ipſis genitis, vt in ozæna, ſarcomate, aut polypo putrefactis; vel ad nares tranſmiſſis, ex humoribus putridis in ipſo cerebro, & parte illius anteriore, vel circa proceſſus mamillares, aut os criboſum contentis. Putreſcunt autem humores pituitoſi in dictis partibus, quando in iis præter modum retinentur; præſertim, ſi calida & humida cerebri temperies acceſſerit. Retinentur verò propter obſtructionem earum partium, aut conſtrictionem nimiam, vt in ſimis & depreſſioribus contingit.

Narium affectus talem fœtorem producentes, pro-

priùs ſignis ſuprà propoſitis dignoſcentur, quorum ſi nullus adfuerit, ab humore putrido in ipſo cerebro, aut proceſſibus mammillaribus, aut oſſe cribroſo, contento, grauem illum odorem prouenire coniiciendum erit.

Prognoſis fœtoris narium, qui ab vlcere, polypo, aut ſarcomate promanat, ex eorum prognoſi dependet.

Qui verò à corruptis humoribus in cerebri anteriori parte contentis exoritur; ſi recens fuerit, facilè curatur; ſi inueteratus, incurabilis eſt, maximè ſi à mala narium conformatione, nempè ſimitate, & depreſſione nimia contingat.

Curatio perficitur cauſarum ablatione, & ſymptomatis lenitione.

Vlceris, ſarcomatis, & polypi curatio ſuprà poſita eſt. Humor verò putridus in cerebro, proceſſibus mammillaribus, aut oſſe ethmoïde contentus, vacuantibus, & abſtergentibus auferendus erit.

Ac primùm euacuationes vniuerſales inſtituendæ ſunt, quæ totum corpus, & ipſum cerebrum ab excrementis pituitoſis liberent, per apozemata, pilulas, & alia id genus; quibus, ſi magna humorum ſaburra redundare videatur, diæta ſudorifica addi poterit. Mox errhina abſtergentia, & materiam coniunctam educentia erunt adminiſtranda.

Ac primùm manè & veſperi, è vola manus vinum album attrahatur, in quo centaurium minus, & calamentum incoctum fuerit.

Deinde betæ ſuccus cum aqua maioranæ extractus loco prædicti attrahatur. Vel

℞. Rad. cyper & calamini. aromat. ana ℥. ß. roſar. rubr. P. j. myrrhæ ʒ. ii. Coquantur cum vino albo pro errhino.

Ad potentiùs pituitam ex alto eliciendam, ſequens componi poterit.

℞. Rad. ireos Flor. ʒ ß. ellebori albi, piperis longi, an. ℈. ß. ſem. aniſi & maioranæ ſiccæ puluer. ana ℈. j. euphorbij gr. j. ol. nardini, cheirini & violac. ana quantum ſatis. Fiat vnguentum molle, ex quo intincta minimi digiti extremitate fricentur nares internæ, vel turundâ, aut alio linamento, lentis magnitudine in nares immittatur.

Denique ad fœtidum odorem fallendum, ſuaueolentia naribus ſæpè attrahenda ſunt, vt galla moſchata in vino odoro diſſoluta aqua angelica, & alia huiuſmodi.

CAPVT V.

De Coryza.

Coryza, quæ & grauedo à Latinis nominatur, eſt catarrhi ſpecies, in qua fluxio è cerebro in nares defluit. Illa autem defluxio eſt humoris crudi in anterioribus cerebri ventriculis contenti, qui à cauſa plerumque externa concitatur, æſtu Solis nimirum, vini potu largiori, balneo calidiori, & ſimilibus: quæ pituitam in cerebro collectam fundere, ac liquare poſſunt. Fit etiam à cauſis externis cerebrum refrigerantibus: comprimitur enim tunc temporis ſpongiæ inſtar, & humorem in ſe contentum ad partes ſubiectas amandat. Tum etiam cerebri refrigeratione nouus fit pituitæ prouentus; illud enim caloris penuria malè concoquit alimentum, vnde plurimi excrementi prouentus quod à facultate expultrice per vias patentes excluditur.

Affectus iſte per ſe patet: in eo enim plurimus humor per nares excernitur.

Inter reliquas catarrhi ſpecies, quæ in nares fit, leniſſima & tutiſſima eſt, ac citò curatur, ſi recens fuerit, & à cauſa externa cōcitata. Quæ verò diuturna eſt, à contumaci cerebri intemperie oriunda, difficilè curatur. Tum etiam, ſi à calida hepatis intemperie producatur, quæ non rarò catarrhos calidos & acres inuehit, à quibus nares ſæpè exulcerantur; alioſque affectus graues patiuntur.

Curatio huius affectus à catarrhi curatione deſumēda eſt. Eaſdem enim euacuationes, & reuulſiones, & deriuationes poſtulat. Niſi quod errhina hic vſurpanda non ſunt, ne nimiùm ad partem affectam attrahant, ſed apophlegmatiſmi, & maſticatoria poſt vniuerſalia maximè conuenient.

Ac præter dicta remedia, authores nonnulla commendant, quæ coryzæ compeſcendæ peculiariter conueniunt, vt vapor decocti maioranæ naribus exceptus, vel aqua maioranæ naribus excepta. Vapor aceti in ferream laminam candentem infuſi ad idem confert, idque efficaciùs, ſi in aceto roſæ rubræ prius infundantur.

Si fluxio valdè frigida fuerit, ſuffitus ſicci ex nigella thure, aliiſque in prunas coniectis erunt vtiliſſimi: his enim frigida cerebri intemperies corrigitur, & ſuperflua humiditas abſumitur.

CAPVT VI.

De Sternutatione.

Licet Sternutatio in ſtatu ſano ſæpiſſimè contingat, & ita lenis affectio vt plurimùm eſſe ſoleat, vt ſymptomatis nomē non mereatur. Aliquādo tamen ita moleſta efficitur, vt Medici curātis opem deſideret, quemadmodum ad Foreſtum videre eſt, qui *obſeruatione* 127. *lib.* 10. hiſtoriam proponit cuiuſdam ancillæ, quæ ita grauem & moleſtā ex catarrho acri & ſalſo ſternutationem patiebatur, vt ad plurium Medicorum opem confugiendum fuerit. Idem confirmat vetus conſuetudo ſternutantibus benè precandi, quam nonnulli inde ortam exiſtimant, quòd Gregorij Magni temporibus morbus epidemicus ſæuierit, in quo ægrotantes ſternutando moriebantur; quamuis alij antiquiorem eſſe illam conſuetudinem aſſeuerent.

Eſt igitur ſternutatio cerebri motus velox, quo per nares confertim acto ſpiritu moleſta excernere conatur. Per cerebrum autem non ſolùm cerebri ſubſtantiam, ſed totum aggregatum ex eo, & eius membranis intelligimus, præcipuè anterioribus, quæ in primis in hoc affectu contrahuntur. Quod ex eo licet colligere quòd dum caput attollimus, faciliùs ſternuimus: tunc enim materia irritans, quæ vt plurimum vaporoſa eſt, & ſurſum ſua natura fertur, faciliùs ad illam partem defertur.

Ille autem motus qui ſternutatione contingit, ad cerebri & membranarum facultatem expultricem naturalem ſpectat, iuxta Galeni doctrinam 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 1. vbi diſtinguens ſternutamentum à tremore & palpitatione, dicit palpitationem à ſolo morbo fieri, tremorem verò à natura & morbo, ſternutationem verò à ſola natura.

Sibi tamen prima fronte contradicere videtur Galenus; qui *cap.* 4. *eiuſdem libri*, tuſſim & ſternutationem voluntariæ facultatis ſymptomata eſſe dicit. Nulla tamen contradictio eſt, ſeque ab ea diſertè liberat Galenus, innuens facultatem animalem in ſternutamento concurrere tantùm ſecundariò, quòd videlicet in ſternutamento è capite, & è pulmone ſpiritus emittatur; attamen caput pectori principium motus tradere. Cùm enim quæ in naſo offendunt, perſequi properat, vtriſque emittendi ſpiritus viis ſimul vtitur, altera quidem, quam ipſum per ſe facit, altera quam per neruos, veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus deſcendant: vnde idem Galenus *comm. Aph.* 51. *ſect.* 7. docet antecedente inſpiratione ſternutamentum fieri, natura aggregante aëris copiam ad ſternutatio-

nem. Tunc enim aër,qui è pectore egreditur,coniunctus ei qui per nares ad cerebrum attrahitur,quidquid narium membranis exquiſito ſenſu donatis , moleſtum eſt,cum impetu & ſono explodit.

Ex hoc etiam Galeni loco colligitur , irritationem ſternutationem excitantem , in naſo potiſſimùm fieri quod etiam confirmatur aliâ ſententiâ , quæ habetur in *comment. Aph. 5 5. lib. 7.* vbi , *ſoli* inquit , *ex his ita affectis illi ſternutant , quibus mordax eſt ea quæ à capite fluit humiditas,ſeu & ſi quid mordax naribus imponas. Sicut enim tuſſis motus quidem naturalis eſt , ad expurgandas eas quæ ſunt in pulmone , aſperſas arteriæ; ſic & ſternutamentum manifeſtè videtur expurgare narium meatus.*

Verùm obiici poteſt,quòd multi caput nudantes,aut alio quouis modo aëri frigido exponentes , ſternutamentum illicò patiuntur vt videatur tūc temporis cerebrum immediatè irritari. Reſpondendum eſt, aërem frigidum eſſe cauſam ſternutationis, non dum in cerebrum immediatè agit , ſed quia cerebrum eiuſque membranas exprimēdo,in cauſa eſt,vt acris materia ad nares deſcendat. Quamuis igitur in hoc ſymptomate, cerebri membranæ poſſint etiam irritari;non priùs tamen ſternutatio promouetur , quàm noxa ad narium membranam , quæ exquiſitiſſimo ſenſu prædita eſt, peruenerit.

Cauſæ ſternutamenti ex dictis colligi poſſunt, quæcumque nimitùm tunicam narium internam irritare poſſunt ; quales ſunt humores,aut vapores acres , vel à cerebro delabentes vel à partibus inferioribus tranſmiſſi;vnde, in febribus interdum ſternutationes contingunt,vt ait Auicenna , quia vapores acres à toto in caput transferuntur,vel exteriùs in nares acria immittuntur,quemadmodum medicamentis acrimoniâ præditis,quæ ptarmica nominatur , ſternutamentum excitamus. Hæ quidem cauſæ externæ ſternutationem immediatè producunt. Dantur tamen aliæ quamplurimæ,eandem mediatè efficiētes,internas ſcilicet generando,vel commouendo, quales ſunt omnes aëris alterationes, vt de frigido aëre ſuprà dictum eſt. Galenus *lib. de inſtrum. odoratus cap. 6.* dicit à ſolis aſpectu ſternutationem excitari,quia cerebri ſpiritus vapori ſimiles à ſole funduntur.

Diagnoſis ipſius affectus per ſe manifeſta eſt. Cauſæ externæ ex ægri relatione patent ; internæ verò ex ſignis partium affectarum , à quibus materia irritans ad nares , & anteriorem cerebri partem tranſmittitur.

Quod ad prognoſim attinet , hic affectus ex ſe omni vacat periculo. In principio tamen catarrhi & coryzæ valdè nocet, quia humor concoquendus quiete indiget. Interdum autem in febribus adeò viget,vt vires deiiciat,& fluxum ſanguinis è naribus interdum excitet. Sæpè tamen nullo modo nocet ; & in ſanis cerebri ſuperfluitates expellit : in ægris verò pro bono ſigno habetur. In febribus præcipuè malignis,etiam rebus omnibus deſperatis,ſalutem promittit. Hyſtericæ mulieri, aut difficulter parienti, ſi ſternutatio accidat,bonum, *Aph. 35. ſect. 5.* Medicamentis ptarmicis prouocata ſternutatio, apoplexiæ, aliiſque grauioribus cerebri affectibus prodeſt. At ſi prouocata non adueniat , ſignum lethale eſt , naturam enim ſuccumbere ſignificat.

In morbis pulmonum, pleuritide præſertim, & peripneumonia,ſternutatio mala eſt,ex Hipp. 2. *progn.* quia ex concuſſione illa ſternutantis cerebri, lacerantur & violenter diuelluntur partes thoracicæ , vnde inflammatio valdè augetur , & nulla præterea fit materiæ morbificæ vacuatio. Ad pituitam verò in bronchiis pulmonum contentam,potenter expellendam,quæ tuſſi reiici non potuerat, ſternutamentum conferre docet Gal. 2. *de ſympt. cauſ. cap. 5. & 6.*

Curatio, quando neceſſaria eſt, dum ſcilicet ſternutatio alia infert incommoda, perficitur ; primò cauſarum externarum amotione , ſi ab iis excitetur. Si verò fiat à cauſa interna, illa etiam auferenda eſt, euacuantibus, reuellentibus , deriuantibus & diſcutientibus remediis.

Si itaque calida cerebri ,aut alterius partis intemperies, vapores acres ad nares & interiores cerebri meninges tranſmittat , venæ ſectio celebranda eſt , mox purgatio idonea inſtituenda. Deinde vapores illi reuellantur frictionibus & ligaturis extremorum,cucurbitulis ſcapulis admotis ; tum reliqua reuellentia, deriuantia, & diſcutienda vſurpentur , caput pectinetur, aures vellicentur, oculi confricentur , nares emungantur,ſpiritus cohibeatur.

Ad acrimoniam denique demulcendam , & narium irritationem compeſcendam , vtile erit aquæ tepidæ vaporem naribus excipere , vel eaſdem oleo violaceo , roſacто , amygdal. dulcium , aut butyro recenti illinire , vel lac tepens naribus attrahere; quo ſolo remedio Foreſtus ancillam à graui ſternutatione, in principio huius capitis propoſitâ,confeſtim liberauit.

CAPVT VII.

De Hæmorrhagia narium.

HÆmorrhagiæ nomen quemlibet ſanguinis fluxum à quacunque parte profluentis vulgò ſignificat. Peculiariter tamen , quando ſimpliciter abſque vlla partis affectæ mentione enunciatur ab Hippocrate, id tantùm profluuium ſignificat,quod è naribus fit, tanquam ſpeciem primariam, & euidentiſſimam ; vt annotauit Galenus *com. 1. in 1. Epid.*

Eſt autem hæmorrhagia narium, ſymptoma in excretis eorum quæ ſunt toto genere præter naturam. Sanguis autem per nares effluens , aut à venis & arteriis cerebri baſim perreptantibus effunditur ; aut à vaſis è palato ad nares deſcendentibus, quæ ſunt inſtar venarum hæmorrhoidalium in ano & vtero.

Cùm verò omne ſymptoma pendeat à morbo ; tanquam à cauſa proxima & immediata , huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio, quæ ἀναςόμωσις Græcis dicitur , & rarefactio διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex eorundem vaſorum ruptio , quæ ῥῆξις nominatur, & eroſio , διάβρωσις appellata.

Cauſæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt, ſanguinis quantitas , vel qualitas excedens. Sanguis quantitate peccans, venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt. Idem verò qualitate peccans; ſi nimirùm calidior tenuiorque ſit , per anaſtomaſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat , & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam efficiunt : Calor enim rareſacit tunicas vaſorum, & ſanguinis tenuitas efficit, vt per poros earum tunicarum transfluere poſſit. Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat , & diabroſim parit.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt, mediatè, vel immediatè. Immediatè id præſtant caſus, ictus, vulnus, & alia id genus, quæ venas rumpere, aut diuidere valent. Mediatè verò operantur, quæcumq; ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt; vt victus plenior, & crapula, otium, aut exercitia nimia, magnus clamor, æſtus, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Hæmorrhagiæ differentiæ ex eo deſumuntur , quòd alia critica eſt, alia ſymptomatica: critica fit in febribus acutis, vi naturæ cauſam morbificā per has vias expellere conantis: præſertim in iis, quæ viſceris alicuius inflāmationi coniunctæ ſunt, ac in primis hepatis & lienis, quæ per has vias ſæpiſſimè ſoluuntur. Fit etiam in-

terdum

terdum ſine febre, natura ſeſe à ſuperfluo ſãguine exonerante; vnde vidimus quamplurimos ætate iuuenili periodicam hæmorrhagiam pati, alios etiam per alias vias ſanguinem vtiliter effundere.

Symptomatica verò in morbis chronicis præcipuè contingit, in quibus ſanguis vitioſus ab hepate debili, & inſigni aliqua intemperie laborante producitur; qui vel ob retentricis facultatis imbecillitatem, per venas illas effluit; vel ab expultrice reiicitur, tanquam onus inutile, cùm ſanguis impurus & vitioſus corpori alendo idoneus non ſit.

Cognoſcitur per ſe ipſa hæmorrhagia. Cauſæ verò illius hoc modo diſtinguuntur. Ea quæ quidem fit per ἀναστόμωσιν hoc habet cõmune cum ea, quæ per ῥῆξιν, quod in vtraque ſanguis copioſè fluat; ſed in eo diſtinguuntur quod ſi præceſſerit ictus, vel caſus, ῥῆξιν, potiùs adeſſe coniiciendum eſt. Cùm tamen à plethora ſanguinis multitudine ruptio & apertio vaſorũ poſſit contingere, ita diſtingui poſſunt; quod rupto vaſe ſanguis continuò effluat, aperto verò tantùm per interualla: quia vaſorum orificia conſtringi ſolent, quando humoris copia dilatans ad ea minùs confluit; vaſa autem rupta, ſemper aperta manẽt; & ideò ſanguis continuò effluit, donec ſolutio continui in iis facta iterum vniatur. Præterea diſtinguitur apertio vaſorum à ruptione, ex ipſius ſanguinis ſubſtantia. Si enim tenuis ſit, ab apertis vaſis potiùs; ſi craſſus, à diſruptis emanat. Hinc fit, vt hæmorrhagia plerũque in iuuenibus à vaſorum apertione fiat, quia ſanguinem habent tenuiorem; in ſenibus verò à ruptione, quia craſſiorem obtinent.

Si à venarum eroſione fiat hæmorrhagia, adſunt ſigna cacochymiæ, vlceriſue, & pus aut ſanies interdum egreditur, aut ſaltem catarrhus ſalſus præceſſit. Si per διαπήδησιν effluat ſanguis, ille tenuis eſt, & admodum paucus.

Cauſæ verò antecedentes & externæ facilè diſtinguuntur. Si enim à copia ſanguinis hæmorrhagia contingat, adeſt rubor in facie, & tenſio venarum; tum etiã præceſſit victus largior & calidior, aut cauſa aliqua externa fundens & attenuans ſãguinem: hæc autem præcipuè contingunt iis, qui calidiori hepate præditi ſunt.

Si à cacochymia affectus proueniat, illa propriis ſignis diſtinguetur; quæ bilem, aut melancholiam redundantem oſtendunt; præterea ſanguis effluens, aut per venam brachii detractus, corruptus, aut prauâ qualitate infectus apparebit.

Si à retentricis facultatis imbecillitate hæmorrhagia contingat, pallidus faciei color, & totius corporis debilitas apparet; tum etiam affectus aliquis præceſſit, à quo hepar in primis debilitatum eſt; ac denique ſanguis paucus & per interualla effluit.

Si ſanguis è venis narium immediatè effluat, aſtringentibus remediis naribus admotis, facilè ſedatur; & nullibi capitis dolor percipitur. Contra verò, ſi à cerebro profluat, in aliqua capitis parte determinata dolor percipitur, fluxus difficilè ſedatur, & in naſo poſita nigil conferunt. Ab aliis etiam partibus ſanguis interdum profluit, vt hepate, liene, vtero; quarum indicis dabunt dolores & tenſiones circa eaſdem partes.

Si ſanguis fluat ab arteria, cum impetu egreditur, calidus eſt, purus, floridus & rutilans; ex vena verò rubens, in fuſcum tendens, craſſus, interdum impurus, & cum paruo impetu egreditur.

Prognoſis imminentis hæmorrhagiæ, præcipuè criticæ, ab actionibus læſis, excrementis & qualitatibus mutatis deſumitur: ſicque futuram hæmorrhagiam indicant inſomnia, & imagines rerum rubrarum; capitis & ceruicis dolor ſubinde ortus, tẽporum grauitas, & pulſatio magna in arteriis illorum; tinnitus, vel ſonitus aurium, oculorum hebetudo, & marmaryges illa obſeruantes, rubor eorundem, ac totius ferè faciei; lucis auerſio, lachrymæ inuoluntariæ, pruritus naſi, ſanguinis ſtilla die indice, ſpirandi difficultas, tenſio hypochondriorum ſine dolore.

Quorum ſignorum ratio talis eſt. Quando ſanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantaſmata rerum rubrarum, tum per inſomniâ, tum etiam inter vigilandum; vt iuueni Romano contigit, cuius mentionem facit Gal. *lib. de præſagitione ad Poſthumum cap.* 5. Is enim morbo acuto laborans, rubrum ſerpentem ab cubiculi laquearia oberrantem videre viſus eſt, quo perterritus, è lecto ſubinde deexiliit. Vnde Gal. aduentãtem hæmorrhagiam prædixit, & ſanguinis miſſioñe impediuit, quã alij Medici præſcripſerant. Dolor capitis & ceruicis ex eadem ſanguinis translatione ad partes ſuperiores exoritur, qui mẽbranas diuellens diſtẽdensque, doloris ſenſum parit. Pulſant autem arteriæ temporum extraordinario motu propter earum compreſſionem, quæ à venarum repletione fit. Auriũ tinnitus fit ex vaporibus, ad cerebrum magna copiâ tendẽtibus. Viſus hebetudo fit, quia copioſi & craſſi vapores ad ſuperiora elati, meatus obſtruũt, vnde fit, vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus. Marmaryges oculis obſeruantes, nihil aliud ſunt, quam tenuia quædam, & diuulſa corpuſcula variorum colorum, intra corneam tunicam, & cryſtalloidem contenta, ex vaporibus ſurſum elatis producta; quæ licet interiùs ſint, exteriùs tamen poſita, deceptione viſus apparent; quandoquidem oculus externæ aſſuetus viſioni, quæcunque intùs ſunt, extra eſſe iudicat. Rubor faciei & oculorum, ex ſanguine fit, qui maiori copia ad illas partes cumulatur. Lucis auerſio ex eo proficiſcitur, quod diſtenti oculi humorum copiâ, ex nimis luce magis diſtenduntur; quia lux diſgregat ſpiritus, vnde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem vt euitent ægrotantes, lucem fugiunt. Lachrymæ inuoluntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adiacentium, quæ præter modum diſtentæ comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & nares vellicantibus. Sanguinis ſtilla die indice apparens, v.g. quarto, vel vndecimo, oſtendit futuram hæmorrhagiam de indicatorio, nempè ſeptimo, vel decimoquarto, quis diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur reſpiratio, quia dum ſanguis ad ſuperiora transfertur, diaphragma comprimit. Tenſio denique hypochondriorum, fit quia ſanguis in ſuo fonte, & radicibus venarum moueri incipit; ſed fugax eſt ea diſtenſio & ſine dolore, quemadmodum & difficilis reſpiratio; ſi enim diutiùs & contumaciter perſeuerarent, ſigna eſſent potiùs hepatis inflammati.

Præſentis verò hæmorrhagiæ prognoſis ita inſtituenda eſt.

Sanguis è naribus die critico moderatâ quantitate fluens, ſalutaris. Quamuis hæc ſententia à Galeno ſæpiùs inculcata ſit, illi tamen Fernelius reluctatur *lib. 2. de ſanguinis miſſione cap.* 1. dicens nullum ſanguinis profluuium, licèt criticum, ſalubre eſſe. Quoniam licèt delitia, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat, vix tamen morbum penitus euellit, quia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanente. Idque ex eo probatur, quod ſanguis ex nare profluens colore & ſubſtantiâ laudabilis apparet; cùm ſanguis eodem tempore è vena detractus, impurus & corruptus appareat.

Specioſa quidem eſt hæc Fernelij doctrina, non tamen abſolutè recipienda. Verum quidem eſt in plurimis morbis acutis, præcipuè verò in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſoluere, quemadmodum nec ſudores in iiſdem febribus perpetuò ſalutares ſunt; quia tales euacuationes à natura irritata ante tempus, materiæ morbificæ malitia plerumque fiunt. Attamen non rarò morbi acuti hæmorrhagia ſoluuntur, vt docuit Gal. *lib. 3. de criſ. cap. vltimo*, & paſſim alibi. Quod autem ſanguis per nares excretus,

purus ſemper appareat, ratio inde deſumitur;quod nimirùm ille guttatim effluat,ſicque ſtatim refrigeretur, vt partes impuræ ſeparari nequeant, & illæ puriores partes reliquia permixtæ rubrum colorem toti maſſæ concilient. Sanguis verò è brachio detractus,quia affatim effluit,calorem in vaſculo diu retinet,à quo partes impuræ ſeparantur, ita vt craſſa & fœculenta fundum petat;biliofa verò & pituitoſa,quæ magis alterata, & impurior eſt,ſupernatet,& ita ſanguis impurus,ac ſordidua appareat.Contra verò,ſi ſanguis è brachio guttatim effluat,purus apparebit,quia citò concreſcit,antequam partes heterogeneæ à calore ſecerni potuerint. Imò verò ſanguis copioſè effluens, ſi in pelui latiore recipiatur, purus etiam appatet, quia citò refrigeratur.

Hæmorrhagiæ nimis copioſæ & vehementes peſſimæ: nam ad conuulſionem deferunt. Fit enim aliquando. vt natura copia ſanguinia granata, & ad excretionem concitata,modum tenere nequeat, & ſupercriſim efficiat, quam Medici ſæpè cohibere coguntur.

Hæmorrbagia in principio morbi, mala, quia ſymptomatica eſt,& fit natura ante tempus irritata ad excretionem, à materiæ morbificæ malitia.

Hæmorrhagia quæ è directo partia affectæ accidit, bona,contra verò,mala: ſic in hepatis inflammatione, ſanguis effluens è nare dextra, bonus, è ſiniſtra verò, malus, Contra, liene inflammato, è ſiniſtra bonus, è dextra verò malus; quia omnis bona euacuatio κατ' ἴξιν debet fieri.

Stillæ ſanguinis paucæ per nares effluentes, malæ: Significant enim naturæ imbecillitatem & malignitatem morbi. Omnis ſiquidem excretio in morbis acutis quæ inchoatur tantùm,& non perficitur, maximè dânatur ab Hipp.quia maior eſt ſecuritas in febribus,in quibus natura nihil excernit, quam in quibus pauca & inutilia,ſiquidem coctioni eſſe intentam tunc temporis arguitur. Quod ſi ſtilla appareat, ſignum eſt ante tempus naturam irritari. Stilla tamen die indice prodiena,ſignis concoctionis vtcunque apparentibua, futuram criſim per hæmorrbagiam die critico ſignificat.

Hæmorrhagiæ longo tempore perdurantes, hepatis imbecillitatem,& refrigerationem,& inde cachexiam atque hydropem portendunt.

Quibus in febribua quartanis ſanguis è naribus fluxerit,prauum,Hip. *Aph.* 87.*ſect*.7.quia,vt docet Auic. ſanguinis fluxus in melancbolicis & pituitoſis, noxius,ab eo enim magis refrigerantur.

. Quibua febricitantibus ſanguinis fluxerit multitudo, quacumque ex parte,cùm reficiuntur, alui iis humectantur, Hipp. *Aph.* 27.*ſect*.4. quia,vt docet Gal. *in com.*calore natiuo debilitato ex profluuio ſâguinis,neque cibi benè concoqui, neque in ſanguinem tranſmutari,neque diſtribui poſſunt per corpus;& propterea aluoa fieri bumidiores par eſt,donec proceſſu temporis vires ſuas natura recuperarit.

In hæmorrhagiæ curatione, primùm aduertendum eſt,an illa critica ſit,vel ſymptomatica. Critica enim cohibenda non eſt,ſed ad inſignem quantitatem ſanguia fluere permittendus. Ait enim Auicenna, ſanguinem è naribus interdum criticâ expulſione ad libras quatuor ſine virium inſigni lapſu profluxiſſe. Idque videtur deſumptum à Gal.qui *l. de prac.ad Poſth.c.*13. iuueni Romano hæmorrhagiâ correpto ſanguinem fluere permiſit ad libras quatuor cum dimidia, prinſquam remedia fluxum cohibentia vſurparet.

Quod quidem,vt in valdè plethoricis corporibus aliquando vtiliter contingere, ita in aliis vitæ periculum inferre poteſt;& certum eſt criticam hæmorrhagiam, quantumuis opera naturæ fiat, modum non rarò excedere.Natura ſiquidem ſanguinia multitudine grauata, & ad illius expulſionem excitata,modum aliquâdo tenere non poteſt nimiamque euacuationem facit;vnde maximam virium deiectionem, & mortem metuere oportet:& tunc cohibenda eſt,quoties nimirum ex ea notabilis virium infirmitas prodierit.

Sic etiam ſanguis, qui ſine febre, ex conſuetudine fluit, cobibendus non eſt, ſed naturæ arbitrio relinquendua,niſi immoderatior fuerit;multi enim per huiuſmodi hæmorrbagiaa periodicas, à grauiſſimis morbis immunes fiunt,in quos earum ſuppreſſione incidere conſueuerunt,

Symptomatica verò hæmorrhagia cohibenda eſt. Quod fiet ſanguinem ad nares confluentem reuellendo ab iiſdem,& vicinis partibua repellendo,venas apertas occludendo, ſanguinis motum præpoſterum inhibendo, & humores acriores, aut tenuiores, ſanguini permixtos, hæmorrhagiæ cauſas præcipuas, euacuando, corrigendo, eorumque generationem prohibendo, & facultatem retentricem hepatis & venarum roborando. Quæ omnia ſequentibus præſidiis præſtari poterunt,

Ac primùm ſanguinis miſſio inter reuulſoria remedia principem locum obtinet; quæ maturè celebranda eſt, antequam vires admodùm debiles euaſerint, idque è vena brachij è directo partis, à qua ſanguis profluit; dextri nimirùm, ſi è nare dextra; vel ſiniſtri, ſi è ſiniſtra ſanguis emanauerit. Et Galen. *lib. de ſang. miſſ. c.* 11. huius remedij efficaciam confirmat', aſſerena ſe validas ſanguinis è naribus fluxionea repentè venæ ſectione ſedaſſe. Debet autem detrahi ſanguia & ſatis largâ manu, ſi vires ferant,& amplo foramine: Quamuis maxima Medicorum tum antiquorum,tum neotericorum pars aliter cenſeat; qui anguſto foramine, & exiguâ quantitate ſæpius repetita, ſanguinem detrahendum eſſe cenſent, ſicque reuulſionem melius fieri. Nam vt ſanguini motus contrarius concilietur, vehementiori motu agitandua eſt, ſiquidem motus vehementior debiliorem rapit; ideò quò ampliori foramine, & magis confertim ſanguis efflait per venam ſectam,eò promptiùs è naribus profluentem ſanguinem abducit;ita vt non rarò bæmorrbagia vehemens,phlebotomiâ hoc modo celebrata,ſine phletora in inſtâti fuerit cohibita. Attamen ſi vnica phlebotomia, aliiſq; remediis inferiùa deſcribendis hæmorrhagia cohibita non ſit, illa reiterari poterit pro virium modulo. Tum etiam vena pedis ſecari poterit, vt reuulſio fiat ad diſtantiſſima,quæ etiam ſæpè plurimùm confert,vt teſtatur Auicenna,Paulus & Trallianus.

Poſt venæ ſectionem,vel etiam ante ipſam, fient frictiones & ligaturæ partium extremarum; & cucurbitula ſatis magna hypochondrio admouenda,dextro,ſi à nare dextra; ſiniſtro verò, ſi à ſiniſtra ſanguis profluxerit.Galenus enim hæmorrhagiam cohibuit in iuuene Romano, cucurbitula hypochondrio admota, ſine venæ ſectione, vt ipſe refert *l.de præcognitione ad Poſthumum c.* 13.

Non eſt tamen vſquequaque tuta cucurbitularum applicatio hypocbondriorum regioni. Sanguis enim tunc temporia efferueſcens, ad hepar, aut lienem nimia copiâ attrahi poteſt, & inflâmationem in iis partibus efficere. Cuius rei exemplum habetur apud Fabricium Hildanum *obſ.*47. *cent.* 2. de quodam aulico maximâ hæmorrhagiâ narium laborante, cui præter alia remedia,cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis admotæ ſunt. Sanguia quidem ſubſtitit, ſed inflammatio hepatis ſequuta fuit.Cautè igitur agendum eſt in cucurbitularum admotione regioni hipochondriorum,& ad eam confugiendum non eſt,niſi reliquis remediis non conferentibus & poſt iteratas phlebotomias. Copia enim ſanguinis in venis imminuta,minus eſt periculum, ne ſanguis nimia copia ad hepar attrahatur vt inflammationem excitare valeat. Attamen quocunque modo applicentur cucurbitulæ hypochôdriorum regioni, ſanguinem, & ſpiritua attrahunt ad illas partes, & ſic calorem earum augent; quod aduerſari videtur ſententiæ Hippocratis *Aph.*13. *ſect.* 5.

Vbi

Vbi in his vnde ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, frigidis vtendum eſſe præcipit. Interpretes autem volunt ad ea loca frigida eſſe admouenda, vnde motus ſanguinis incipit, qualia ſunt hepar & lien.

Foreſtus commendat cucurbitulas ſupra pedes, inſigni experimento, quod habetur *obſ. 14. lib. 13.* his verbis. *Vir generoſus ſanguinis narium profluuio cum extremè laboraret, neque remedia commodè adhibita iuuarent, circiter duodecim libræ ſanguinis ex vtraque nare per vices effluxere. Cum ad eum accitus eſſem, & per integrum diem ſanguis effluxiſſet, vt duas ventoſas abſque ſcarificatione, vnam ſupra hepatis regionem, alteram ſupra lienis locum poneret, mandaui, quibus parum videbatur fluxus ſubſiſtere. Verùm poſt meum diſceſſum, vxor cum videret ſanguinem iterum ex vtraque nare cum impetu erumpere, & quod ventoſa hypochondriis adhibita nullo modo iuuarent, aliis duas, vnam ſuprà pedem dextrum, alteram ſupra ſiniſtrum affigi iuſſit, & dictu mirum, ſanguis præter ſpem ſubitò reſtrictus eſt. Verum cum aliquando tēpore ventoſa cuti adhærerent, æger in animi deliquium incidit, quare iiſdem ventoſis detractis, aqua in faciem conſperſa excitatus eſt; mox odore vini recreatus ad ſe rediit & à fluxu ſanguinis narium, miraculi, aut incantamenti inſtar, præter omnium ſpem priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.*

Cucurbitulæ etiam ſcapulis admotæ tum ſiccæ, tum humidæ fluentem ſanguinem è naribus retrahunt. Attamen non eſt vſquequaque tutum remedium. Poſsūt enim à partibus inferioribus ad ſuperiores ſanguinem attrahere, & nouo fluxui occaſionem præbere.

Quidam practici cucurbitulas brachiis admouent ſuprà muſculum bicipitem, quibus etiam ſanguis ad nares profluens reuellitur.

Crato *in conſiliis*, inter reuulſoria remedia proponit incuruationē digiti minimi, in dextra manu, ſi ex dextra nare fluit; vel in ſiniſtra, ſi è ſiniſtra. Cùm enim vehemens illa compreſſio intenſum dolorem pariat ab illo dolore ſanguinis retractio fieri poteſt.

Sed multò potentiùs ſanguis & ſpiritus ad interiora retrahuntur per animi deliquium, cuius interuētu contumaciſſimam hæmorrhagiam curatam vidimus in illuſtriſſimo Epiſcopo Lodouenſi, anno 1629. qui febre maligna laborans, cum renis dextri inflammatione, quæ poſtmodum in abſceſſum abiit die 27. morbi tam vehementi correptus eſt hæmorrhagia, vt intra quatuor horas ſanguinis libras duas excreuerit, & cum adhuc ſanguis affatim flueret, vireſque collaberentur, de hæmorrhagia cobibenda cogitandum fuit, & in hunc finem multa remedia vſurpata. Quibus nihil proficiētibus æger ſe aluum deponere velle dixit, nec potuit cogi, vt in lecto deiiceret. Præmonuimus, ſi è lecto ſurgeret cum tanta virium exolutione, fore, vt in ſyncopem rueret, eam tamen ſyncopem cohibendæ hæmorrhagiæ futuram eſſe perutilem. Ita ferè ſucceſſit, nam poſtquam ſurrexiſſet, animi deliquium paſſus, à quo ſtatim excitatus eſt vino exhibito, & aqua frigida in faciem proiecta, poſteà copioſè deiecit, & poſtquam in lectum delatus fuiſſet, ſanguis multo minori impetu fluebat, & exhibito ſale prunellæ ad ʒ. i. ß. in aqua frigida diſſoluto, ſtatim ſanguinis fluxus omnino fuit cohibitus, cùm tamen anteà idem remedium & quamplurima alia fruſtra in vſum reuocata fuiſſent.

Quamuis autem animi deliquium à vulgaribus practicis inter hæmorragiæ remedia non proponatur: habetur tamen apud Hip. *lib. 3. Epid. ſect. 7.* his verbis: *Sanguinis venarum ſuppreſſiones faciunt, animi deliquium figura alterata, interceptio, linamentum intortum appoſitio, deligatio.* Idem quoque docuit Gal. 5. *meth. cap. 5.* his verbis. *Porro ſanguis confluere prohibetur, & propter animi deliquium, & cum ad contraria reuellitur, & cum ad vicina deriuatur, & per refrigerationem tum corporis totius, tum verò præcipuè ipſius partis affectæ. Notandum tamen eſt, animi deliquium tantum conuenire, quando ſanguis effluit è venis quæ ad corporis ſuperficiem deſinunt, quod innuit Hippocr. dum eidem linamenta, deligationes, & alia eiuſmodi præſcribit.* Quando enim ſanguis à partibus interioribus profluit; vt in hæmoptoë, menſium fluxu immodico, aut vulneribus partium interiorum, tunc animi deliquium fluxum augere poteſt, retracto calore ad interiora, & ad eas partes à quibus ſanguis profluit.

Zacutus Luſitanus *lib. 1. praxis admiranda obſeru. 66.* refert ſe deſperatam hæmorrhagiam, & nullis aliis remediis cedentem, appoſito cauterio actuali in vtraque planta pedum cohibuiſſe. Quod remedium ſimilem ſucceſſum habuiſſe refert in magna ſanguinis excretione per os, ex venæ rarioris apertione producta, quæ ab acri catarrho eroſa fuerat, & cum per biduum ſanguis ad libras viginti effluxiſſet, multaque emplaſtica, & aſtringentia parti admota fuiſſent, reuellentia & incraſſantia remedia, tum etiam narcotica vſurpata, cauterio in eadem pedis parte indito, fluxus omninò ceſſauit.

Reuulſionibus prædictis aliquandiu vſurpatis, ſi fluxus nihilominus perſeueret, ad ea remedia veniendum, quæ fluentem ſanguinem repellunt, qualia ſunt ea quæ anacollemata vulgò nominantur, fronti & temporibus applicanda, quæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigill. ſanguinis dracon. thuris, maſtiches, & aloës, ana ʒ. j. farinæ volatilis, & pilor. leporis minutim inciſ. ana ʒ. ß. albumen oui num. i. ſucci plantag. & ſolani ana q. ſ. Fiat cataplaſma fronti & temporibus applicandum.

In caſu vrgente, promptiſſimè parari poteſt cataplaſma ex bolo armena ſola, cum albumine oui & aceto ſubacta, fronti ac temporibus appoſitum.

Efficaciſſimum etiam paratur cataplaſma ex gypſo cum aceto ſubacto, & ad craſſitiem duorum digitorum fronti & temporibus admoto. Et ſi prima applicatio non ſuccedat, iterabitur; & certò curare creditur.

Amatus Luſitanus laudat pileum ex dictis aſtringentibus cum oxycrato ſubactis, capiti raſo appoſitum; quod in ſumma neceſſitate tentari poterit.

Fotus etiam fieri poteſt ex aqua valdè frigida, vel oxycrato fronti, & temporibus, cum linteis frequenter immutatis, quamprimùm ſcilicet caleſcere incipiunt. Vel idem fotus fieri poteſt ex ſucco plantag. polygoni, equiſeti, burſæ paſtoris, & ſimilium, addito aceto ad penetrationem.

Vbi notandum, caput non eſſe aqua frigida perfundendum, neque repellentia fronti admouenda, donec reuulſiones ſufficientes præceſſerint; alioqui ſanguis per refrigerantia intrò compulſus, venas quæ in alto ſunt replebit, vt docet Gal. 5. *meth. cap. 6.* atque ita fluxus ſanguinis augebitur, calore aucto per antiperiſtaſim, à quo ſanguinis motus & impetus adiuuatur; aut ſi ſanguis retineatur, conuulſio, apoplexia dyſpnœa, aut alius quiſpiam grauis affectus excitari poterit.

Solum etiam acetum ſanguinem fluentem cohibere poteſt, ſi eo frons cum ſpongia foueatur.

Eadem ſpongia aceto imbuta, & in nares immiſſa ad idem eſt efficax.

Conſperſio faciei aquâ frigidâ, non ſolùm repellit ſanguinem fluentem, ſed etiam eundem retrahit ad interiora interuentu timoris, qui ex aqua frigida in faciem ex improuiſo iniecta, exoritur. Quemadmodum enim ſyncope, vt anteà dictum eſt, fluxū ſanguinis cohibet, propter caloris retractionem ad interiora; eadem ratione timor, à quo ſimilis retractio poteſt conducere. Atque ita, quocumque modo excitetur, cōferre poteſt. Aqua autem frigida, ſatis magna copia, in faciem cōii-

ei debet, nempe ad duos, vel tres cyathos per breuia interualla proiectos.

Vulgò etiam vſurpatur, ad ſanguinis impetum ad ſuperiora retundendum, illiuſque aſcenſum prohibendum, fotus ceruicis, ex linteo aceto frigido imbuto, quod collo circumduci debet, & frequenter immutari, antequam incaleſcat.

Idem oxycratum in ore detentum, & ſæpè immutatum, ſanguinem etiam ad partes ſuperiores confluentem repellit; tum etiam impedit, ne ſanguis è naribus ad gulam defluat, quod ſæpè contigit.

Ad idem valet acetum inſtillatum in aurem, quæ nari fluenti vicina eſt; ſic enim vena per quam fluit ſanguis, reſtringitur.

Faba aut numiſma argenteum radici naſum inter cilia admotum, & faſcia arctè alligatum, vt fortiter partem comprimat, eundem fluxum cohibet. Tum etiam animaduertendum eſt, an in temporibus, aut fronte venæ aut arteriæ tumeant: tum enim eas numiſmate aliquo, aut faba ſicca per medium in longitudinem ſecta comprimere, faſciâ interueniente, optimũ & ſupremum remedium eſt. Et ad maiorem compreſſionem ſupra fabam aut numiſma, albumen oui concuſſum, adiecto gypſo & ſtupâ exceptum, admouendum eſt.

Vapor aceti, in laminam candentem affuſi, naribus exceptus venas apertas conſtringit.

Ad idem confert oxycratum naribus frequenter attractum.

Præter repellentia dicta, in vſum reuocanda ſunt, quæ ipſas venas apertas occludere & conglutinare ſolent. In quem finem multa remedia in nares immitti conſueuerunt.

Galenus *lib. de paratu facilibus*, *cap.* 13. thus & aloëm in puluerem redacta albumine oui excipit, & cum linteolo, aſperſis priùs pilis leporinis, in nares immittit.

Vel turunda in huncmodum parari poteſt.

℞. Thuris, aloës, ſang. dracon. farinæ volatilis, telæ aranearum, & pilorum leporinorum minutim inciſorum, ana ʒ. ß. Excipiantur ſucco plant. & goſſipio, fiantque turundæ in nares frequenter immittendæ.

Iidem pulueres in nares inſufflari poterunt. Cui etiam vſui maximè conferre teſtantur practici magni nominis, cinerem teſtarum, ouorum, & chartarum. Verum, citra horum puluerum vſum, obſeruandum eſt, dum illi adminiſtrantur, os aqua frigida plenum eſſe debere, ne medicamentum ad os per palatum transferatur.

Potenter etiam ſanguinem fluentem cohibet goſſipium atramento infectum, quod in thecis ſcriptoriis aſſeruari ſolet, ſi aliquantulùm expreſſum, & in turundæ figuram efformatum in nares immittatur.

Idem goſſipium attamento imbutum, & fronti admotum cum faſcia, fluentem ſanguinem potenter ſiſtit.

Tandem hæmorrhagiâ prædictis remediis, tum etiam infrà proponendis pertinaciter obſiſtente, ad eſcarotica veniendum eſt, quæ venarum extremitates apertas comburendo cruſtam inducunt, & ſanguinem inhibent. In iis tamen magna cautio adhibenda eſt, quia dum eſchara decidit, vaſorum apertio plerumque renouatur, & ſic fluxus redintegrari ſolet.

Inter eſcharotica autem principem locum obtinet vitriolum vſtum, quod præterquam quod eſcharam inducit, ad quemuis ſanguinis fluxum cohibendum eſt efficaciſſimum.

Si mitius remedium habere deſideres, vitriolum aliis permiſcendum eſt, in hunc modum.

℞. Gallarum ℔. ß. aluminis quartarium j. Comburantur & calcinentur, fiat puluis in nares profundum demittendus. Vel

℞. Boli armenæ, ſang. dracon. thuris, aloës, gypſi, vitrioli vſti, ſarcocollæ, maſtiches, ana ʒ. j. Fiat puluis ſubtiliſſimus.

Vitriolum album mitiùs operatur, quàm vitriolum vſtum, neque valdè eſcharoticum eſt: hæmorrhagiam tamen potenter cohibet, orificia venarum conſtringendo, ſi in nares cum turunda ex goſſipio confecta, immittatur.

Remedia verò, quæ ſanguinis motum cohibendo, refrigerando, incraſſando, & veluti coagulando, hæmorrhagiam cohibent, in hunc modum præſcribi poſſunt.

℞. Salis prunellæ ʒ. j. trochiſcorum de carabe ʒ. ß. lapidis hæmatitis, coralli rubri præparati, ana ℈. j. ſyrupi de roſis ſiccis ℥. j. aquæ plantag. ℥. iij. Fiat iulep. qui detur bis, aut ter in die.

℞. Conſeruæ roſarum & miuæ cydoniorum. ana ℥. j. trochiſcor. de ſpodio & de terra ſigillata, ana ʒ. j. coralli præparati & cornu cerui vſti, ana ℈. j. Fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ bis, aut ter in die.

Oxycratum ſatis copiosè ſumptum hæmorrhagiam efficaciter ſedat.

Exterius verò, ad ſanguinem refrigerandum, illiuſque motum cohibendum, aqua frigida, vel oxycratum variis partibus applicanda ſunt: ſicque aqua frigida brachiis affundenda; pedes in aquam frigidam immergẽdi, teſtes oxycrato frigido fouendi, tum etiam dorſũ, propterea quod vena caua eam regionem occupat, & ita ſanguis in ea feruens refrigeratur.

In maximo autem feruore ſanguinis, qui prædictis cohiberi nequit, quidam practici totũ corpus oxycrato irrigant, vel in balneum frigidum demittunt, quod tamen, iam debili ægro exiſtente, periculo non vacat.

Optimum etiam eſt hepar & lienem epithemate refrigerante, vel etiam oxycrato tepido fouere, ad ſanguinis ebullientis feruorem temperandum.

Denique in contumaciſſimo affectu, & aliis remediis non cedente, ad narcotica veniendum eſt, quæ omnẽ tum fluxionem, tum euacuationem, & quemcumque humoris motum citiſſimè cohibent, & inter cætera laudanum ad gr. iij. vel iiij. exhibitum, principem locum obtinet.

Cauendum tamen eſt, ne ægro valdè debili exhibeatur, periculum enim eſt ne calor natiuus admodum debilis, narcoticâ vi omninò ſuffocetur.

Syrupus de papauere idem præſtare poterit ad ℥. j. in iulepo adſtringente, horâ ſomni exhibitus.

Tandem ſpecifica remedia, quæ ſcilicet proprietate occulta ſanguinem fluentem cohibent, multa ab autoribus proponuntur; quorum præcipua & frequenti vſu comprobata ſunt, quæ ſequuntur.

Succus vrticæ miris laudibus effertur ad quemlibet ſanguinis fluxum ex quacumque parte prodeuntem, maximâ efficaciâ cohibendum; & ideò tum per os exhibetur ad ℥. iiij. ſemel atque iterum; tum per nares attrahitur; tum fronti & temporibus admouetur, in formam cataplaſmatis cum farina ſubactus, vel tota vrtica contuſa dictis partibus admouetur. Nonnulli aſſerunt radicem vrticæ in ore detentam ſanguinis fluxum ſtatim conſtringere.

Fimus porcinus inter præſtantiſſima ſpecifica etiam recenſetur, ſi adhuc calens fronti & temporibus admoueatur; vel olfaciendus præbeatur; vel ſiccus in nares immittatur. Poſterioris formula talis eſſe poterit.

℞. Stercoris porcini exſiccati ʒ. iij. pulueris roſar. ad fœtorem auferendum ʒ. ß. Excipiantur ſucco plantag. in eoque intingatur bombax in nares immittendus.

Laudatur etiam ab authoribus ſtercus aſininum eodem modo vſurpatum, vt de porcino diximus. Et narrat Rodericus à Caſtro *l. 1. de morbis mulierum c. 5.* Medicum quendam ſeptuagenarium, hæmorrhagiæ maximè

ximè

ximè obnoxium, ſtercus aſininum modicè exſiccatum in capſula ſemper geſtare ſolitum; cui medicamento nullum aliud ſimile ſe reperiſſe referebat, præſertim ſi ſucco vrticæ commixtum, ſi ſiccum, aut recens per ſe naribus adhiberetur.

Zacutus Luſitanus *lib. vlt. praxis Hiſtoriarum cap.* 2. ſtupendam narium hæmorrhagiam, in ſeptuagenario excarni & debili, ſe hoc remedio curaſſe refert, cui reliqua remedia fruſtrà adminiſtrata fuerant, & ſeptemdecim ſanguinis libræ effluxerant. Stercus itaque aſininum in exactiſſimum lænorem redactum omni iuri potuique permiſcebat; ex eodem tabellas cum ſaccharo efformabat, ægròque edendas præbebat cum aqua chalybeata; quo auxilio ſolo, ſeptem dierum ſpatio, æger à fluxu ſaluus euaſit.

Sanguis per nares effluens non ſolùm apud vulgus commendatur, ſed etiam à quibuſdam Medicis præſtantiſſimis probatur, tanquam ſpecificâ vi hæmorrhagiam cohibens; eumque ſtringunt in ſartagine, ægròque inſcio edendum exhibent. Tum etiam ollâ figulinâ exuſtum, & in puluerem redactum, cataplaſmatis adſtringentibus ſuprà propoſitis admiſcent.

Alij laudant puluerem limacum cum cruſta combuſtorum; alij puluerem ranarum etiam combuſtarum in nares immiſſum.

Refert Pereda vetulam quandam Monſpeſſulanam, ſolà menthâ naribus impoſitâ, ſanguinis profluuium è naribus trium dierum curauiſſe.

Inter cætera autem remedia præſtantiſſimum eſt, & à nobis frequenti vſo expertum, ſpica nardi in tenuiſſimum puluerem redacta, & ad ʒ.i. cum iulepo, aqua plantaginis, aut alio liquore exhibita; non ſolùm enim ſpecifica vi, ſed etiam hepar roborando, ſanguinis fluxum cohibet.

Finkius teſtatur bufonem exſiccatum, & pulueriſatum in ſindone rubeo, axillis ſuppoſitum, vel manibus retentum, vt incaleſcat, ſanguinem ſtatim figere, eumque velut Gorgonis conſpecto capite ſtatim rigeſcere. Alij bufonem ſub dio ſuſpendunt, donec caro vniuerſa abſumpta ſit, os femoris denudatum ſeruant, idque nari inditum, hæmorrhagiam in inſtanti cohibere aſſerunt.

Dum remedia prædicta in vſum reuocantur, de omnimoda cauſæ ablatione cogitandum eſt; quæ vt plurimùm eſſe ſolet, humor tenuis ſeroſus, aut biliosus in ſanguine redundans, eique motum præpoſterum conciliens, naturamque ad illius excretionem irritans; vnde fit vt humore illo euacuato, & ſanguine repurgato, natura eum tanquam amiciſſimum, & familiariſſimum, ac vitæ theſaurum retineat, neque ampliùs excernat. Ideò purgatio inſtituenda eſt, bis, terve iterata, ſi opus fuerit, expurgantibus adſtrictione prædiſtis, & refrigerantibus compoſita, in hunc, aut ſimilem modum.

℞. Tamarindor. ℥.ß. fol. plantag. M.j. Coquantur ad ℥.iiij. In colat. Infunde rhabarbari electi ʒ.j. myrobalan. citrin. ʒ.ß. ſpicæ nardi g̃.vij. In expreſſ. diſſ. ſyrupi roſacei ℥.j. rhabarb. pulu. ℈.j. Fiat potio.

In affectu inueterato & frequenter recurrente, talis purgatio ſemel in ſeptimana repetita erit efficaciſſima; & interim iulepi aſtringentes poſt ſingulas purgationes, vel opiatæ per aliquot dies exhiberi poterunt. Opiata ſuprà deſcripta huic vſui inſeruiet. Iulepi verò in hunc modum concinnari poterunt.

℞. Radicum biſtortæ & conſolidæ maioris, ana ℥.j. fol. plantag. centinodiæ, herniariæ, fumariæ, ana M. j. ſem. 4. frigid. maior. ana ʒ. j. Coquantur ad lb.j. In colat. diſſ. ſacchari albi ℥.iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus matutinis.

Loco iuleporum vel opiatæ, aut poſt eorum vſum per aliquot dies continuatum, ſyrupus vſurpari poterit ex ſucco vrticæ cum ſaccharo partibus æqualibus compoſitus, & ad cochlearia duo, ſingulis diebus manè, exhibitus.

Neque ſufficit cauſam hæmorrhagiæ præſentem auferre, ſcilicet peccantem humorem euacuare; ſed etiam noua illius generatio impedienda eſt, viſcera roboranda, eorumque intemperies corrigenda, præcipuè hepatis, in quo humores illi generari conſueuerunt. Atque ita iulepi refrigerantes ſuprà præſcripti, huic vſui inſeruient; tum etiam tinctura roſarum, ad hepar refrigerandum, & maximè roborandum efficaciſſima eſt. Exteriùs verò epithemata eidem parti admoueri poſſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ roſat. plantag. portulacæ, acetoſæ, cichor. ana ℥. iiij. ſem. portulacæ, acetoſæ cichor. ana ʒ. j. trochiſcor. de caphura & ſantali citrini, ana ʒ.ij. aceti ℥. ij. Fiat epithema.

His etiam addi poterunt omnia remedia, quæ pro calida hepatis intemperie curanda deſcripta ſunt.

Interdum etiam calida lienis, aut renum intemperies, huic affectui præbet originem, & tunc refrigerantia medicamenta, his etiam partibus admouenda ſunt.

His omnibus accedere debet idonea victus ratio, quę ab ipſo curationis principio ſedulò inſtituenda; atque ita primùm aër in quo decumbit æger, frigidus ſit, & ſi tempus ſit æſtiuum, alteretur, irrorando pauimentum aceto & aqua roſaceâ, tum ſternendo folia vitis, ſalicis, nymphææ, & ſimilia.

Cibi ſint incraſſantes & pauci nutrimenti, vt pedes vituli, arietis, hœdi, & aliorum animalium, oryza, caſeus recens & pinguis, oua indurata, & ſimilia. Fructus acerbiores, aſtringentes, aut aciduli ex vſu eſſe poterunt, vt pyra, cydonia, meſpila, ſorba, & condimenta ex ſuccis granatorum, limonum, aurantiorum, acetoſæ. Quidam laudant vſum lentium in aceto decoctarum, quia aſtringendi & incraſſandi ſanguinis, eiuſque acrimoniam retundendi vim obtinent. Abſtineat æger, ſaltem in principio morbi, dum vires adhuc non ſunt debiles, à vino, carnibus, & ouis ſorbilibus & tremulis quæ copioſiorem & liquidiorem ſanguinem generãt.

Alimenta autem liquida præſente ſanguinis fluxu; & ſorbilia, quantum fieri poteſt, exhibenda ſunt vt iuſcula refrigerãtia, hordeata, auenata, & orizata, cum aqua, non iuſculo parata. Maſticatio enim hæmorrhagiam promouet. Si vires ſint debiles, iuſcula carnium, & panatellas exhibere oportet, in quibus amylum ſine calce paratum, aut gummi arabicum diſſoluantur.

Potus ſit aqua chalybeata, & omnes cibi in ea decoquantur; quæ quidem vtilior erit, ſi radices vrticæ priùs in ea incoctæ fuerint.

Quies totius corporis imperetur, ita vt æger nec ambulet, nec tuſſiat, nec vociferetur, nec loquatur; motus enim linguæ, & maxillarum, ſanguinis fluxum commouent.

Teneat caput detectum, & oculos clauſos, ne ſanguinem fluentem videat; quoniam illius conſpectus, mota imaginatione, ſanguinem commouet.

Vigiliæ immodicæ maximè vitentur, quia ſanguinem acriorem, bilioſiorem, ac fluidiorem efficiunt. Somnus contrà humores contemperat, eorumque motum cohibet.

Denique animi pathemata vitentur, quæ ſanguinem ſurſum impellunt, vt ira, riſus, & gaudium.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER V.

DE AFFECTIBVS LINGVÆ.

PRÆFATIO.

LINGVA tum guſtus, tum loquelæ inſtrumentum eſt. Vtraqne actio læditur per tumores varios, qui linguæ adnaſci conſueuerunt. Speciatim verò vnaquæque actio à peculiaribus cauſis imminuitur, aboletur & deprauatur. quæ omnia vt ſigillatim deſcribantur, quintus hic liber in quatuor capita diſtinguendus eſt, quorum primum erit de inflammatione, aliiſque linguæ tumoribus. Secundum erit de ranula ſub lingua; quæ licèt ad tumorum genus pertineat, ſeorſim tamen tractanda eſt, quòd diuerſiſſimam à reliquis tumoribus curationem deſideret. Tertium erit de guſtu. Quartum denique de paralyſi linguæ, aliiſque motus illius læſionibus.

CAPVT I.

De linguæ inflammatione, aliiſque eiuſdem tumoribus.

QVemadmodum omnes corporis partes, præcipuè carnoſæ, inflammatione affici conſueuerunt; ſic etiam lingua eâdem aliquando tentatur, ex ſanguinis in eam affluxu; qui prout vel purus ac ſyncerus, bilioſus, pituitoſus, ac melancholicus eſt plegmonem veram, aut eandem eryſipelatoſam œdematoſam, aut ſcirrhoſam producit; quæ interdum etiam ad ſuppurationem deſinit. Cuius rei exemplum habetur apud Foreſtum *obſ.* 24. *l.* 14. cuiuſdam cereuiſarij, qui ingentem linguæ inflammationem patiebatur, quæ in ſuppuratum abiit.

Patitur etiam lingua, idque multò frequentiùs, tumorem mollem & laxum, ac purè œdematoſum, ex pituitæ à cerebro in eam affluxu. Cuius exemplum proponit Gal. *lib.* 14. *meth. cap.* 8. in quodam homine, cui lingua ita tumefacta erat, vt ore contineri non poſſet.

Interdum etiam lingua in magnitudinem excedentem excreſcit, quæ tamen neque ſub œdematis, aut ſcirrhi, aut alterius cuiuſuis tumoris genere collocari poteſt; vt docet Gal. *lib. de diff. morb. cap.* 9. ſe cuiuſdam linguam vidiſſe, quæ in ingentem molem excreuerat abſque vllo doloris ſenſu: neque enim prementi manui cedebat, neque dolore infeſtabatur, ſed nudum linguæ incrementum erat, ipſius ſubſtantia nullo modo vitiata; quod ex nimia copia vtilis alimenti in eius in ſubſtantiam conuerſi acciderat. Eiuſque rei exemplum proponit Claudinus *conſult.* 9. puellæ 12. annos natæ, cuius lingua in tumorem excreuerat, qui neque ad œdema neque ad ſcirrhum referri poterat, quoniam indolens erat, nec prementi manui cedebat, vt fouea remaneret, nec ſenſu naturali carebat; cuius prima origo fuerat ex violenta frænuli linguæ diſruptione, cuius dolore ſanguis ad partem attractus fuit, & continuâ poſtmodum eiuſdem tranſmiſſione tale incrementum productum. In hoc autem caſu peculiariter notat Claudinus, tumorē illum in veſpere decreſcere, manè verò augeri, & ſemper liueſcere. Quorum euentuum rationem reddit, quoniam in coctione & aſſimilatione ſanguinis illius, alioquin pituitoſi (qualia in pueris ob ætatem humidiſſimam & ingluuiē generatur) multi flatus, potiſſimum autem per noctem, retracto & coacto calore concitantur, qui linguæ tumorem augent. Per diem verò ob motum linguæ, & ambiētis calorem diſſipantur, vnde tumor parum decreſcit. Liuiditatem refert ad aërem ambiētem, in quo lingua continuò verſatur: ab illius enim frigiditate ſanguis ad ſuperficiem linguæ affluxus, antequam aſſimiletur, concreſcit aliquo modo, & ſic liuiditatem contrahit; à frigore enim ſanguinem nigreſcere ſcribit Gal. 3. *De ſympt. cauſis cap.* 2. quod tamen in aliis corporis partibus non contingit, quoniam ad illas ea ſanguinis tantùm portio quæ pro nutritione ſufficit, ſed non ſuperfluit, amandatur.

Horum tumorum diagnoſis difficilis non eſt; quandoquidem magnitudo aucta præter naturam, viſui ſubiicitur. Tumorum autem differentiæ ita diſtinguuntur. Quod ſi fuerit inflammatio, adeſt dolor & caliditas in lingua, tum etiam rubedo, qua etiam facies aliquantulùm inficitur. Si verò à pituita tumor duxerit originem, lingua albicat, multumque pituitæ effluit, cuius ſapor dulcis, aut inſipidus eſt. Si nudum ſit linguæ incrementum, aliorum tumorum, ac vitioſorum humorum ſigna non adſunt.

Quod ad prognoſim attinet, tumores linguæ vt plurimùm vitæ periculum non afferunt, niſi in tantam molem excreuerint, vt inde ſuffocatio metuenda ſit, aut ex humore quodam maligno atque atrabilario ortum duxerint; vnde cancroſus tumor generari poteſt; quod duritie, liuiditate ac dolore pungitiuo internoſcitur.

Curatio inflammationis linguæ reuellentibus, ac repellentibus remediis inchoanda eſt; atque ita primùm præmiſſo clyſtere laxante, venæ ſectio celebranda eſt, & ſanguis ſatis magna quantitate detrahendus, pro virium modulo.

Mox

Mox cucurbitulæ cum ſcarificatione ſcapulis admouendæ.

Poſtmodum gargariſmata refrigerantia ac repellentia vſurpanda;& inter cætera commendatur à Gal.14. *meth.cap.*8. ſuccus lactucæ,quo lingua frequenter abluenda eſt. Vel magis compoſitum gargariſma parari poterit ex decocto plantaginis,ſolani,lentis decorticatæ,& cortic. granatorum , addendo ſyrupum de roſis ſiccis,vel diamorum.

Poſt venæ ſectionem,purgatio etiam inſtituenda eſt medicamento ex cholagogis & phlegmagogis compoſito , quandoquidem pituita è capite defluens ad horum tumorum productionem particulariter ſaltem concurrit.

Sedatâ fluxione euacuantibus, reuellentibus , ac repellentibus remediis, humoris parti impacti deriuatio molienda eſt, & in hunc finem venæ ſub lingua aperiendæ , quod ſi fieri non poſſit , propter linguæ magnitudinem, cucurbitula ſub mento cum ſcarificatione erit admouenda.

Si tumor ad ſuppurationem deſinat , promouenda erit ficu per medium ſecta frequenter admotâ , vel gargariſmate ex decocto hordei,maluæ , violar. ficuum, paſſularum, ſeminum cydoniorum,& fœnugræci compoſito , addendo ſyrupum violaceum & iuiubinum.

Facta ſuppuratione , ſi abſceſſus ſponte non aperiatur, ſcalpello aperiendus eſt. Mox vlcus detergendum decocto hordei, agrimonij, plantag. cum melle roſaceo.

Tumor verò mollis & laxus à pituitæ influxu oriundus , curatur primùm reuulſione facta per phlebotomiam,ſi æger ſanguine abundet, deinde purgans medicamentum ſatis vehemens eſt exhibendum , quales ſunt pilulæ cochiæ minores ex aloë , ſcammonio , & colocynthide paratæ , quæ à Gal. fœliciter vſurpatæ ſunt in quodam ſexagenario 14. *meth. ſuprà citato.* Quod ſi æger pilulas deglutire nequeat medicamentum componi poterit ex ſenna,agarico , diaphœnicone,& ſimilibus.

Poſt huiuſmodi euacuationes,refrigerantia & repellentia in principio admouenda ſunt , quemadmodum in inflammatione dictum eſt. Et Galenus *loco citato.* dictum ſexagenarium oris collutione ex ſolo lactucæ ſucco poſt purgationem vſurpata ſanauit.

Poteſt etiam vtiliter linguæ collutio fieri ex ſucco limonum granatorum,acetoſæ, & plantaginis : quandoquidem prædicti ſucci non ſolùm frigiditate ſua repellunt,ſed etiam acetoſitate humiditatem linguæ impactam educunt.

Vtiliter etiam lingua illinetur oxymelite ſimplici , cui in augmento addi poterit parum zinziberis , ſalis gemmei,aut ammoniaci.

Collui etiam os poterit decocto origani, pyrethri , cum hydromelite.

Zacutus Luſitanus *lib.* 1. *hiſtoria Medicorum principum obſ.*47.in caſu valdè præcipiti,vbi linguæ tumor in molem ingentem excreuerat,vt inde ſuffocatio metuenda videretur, vacuantibus ac reuellentibus remediis fruſtra tentatis,hirudines quatuor linguæ affixit, & breui tempore copioſa ſanguinis vacuatione ſequuta,ipſa exilis tenuiſque facta eſt,& ſic æger à periculo euaſit.

Idem Zacutus *obſ.*48. *eiuſdem libri*,decem annorum puero ex catarrhoſa fluxione linguæ tumore ingenti laboranti , vt ipſius ore contineri non poſſet , poſt reuulſiones per venæ ſectionem, cucurbitulas ſcarificatas,& acres clyſteres:cùm linguæ tumor mollis , laxuſque eſſet, profundis linguæ ſcarificationibus vſus eſt,moxque aqua ſalita linguam ablui iuſſit,vnde tanta aquoſi humoris vacuatio facta eſt , vt illicò ſanitatem æger recuperauerit. Quam obſeruationem à Ioachimo Camerario deſumpſit,qui libro obſeruationum ſuarum narrat, quendam tumente lingua ſuffocatum , ipſam ſibi acuto cultello decuſſatim,incidiſſe, multoque ſanguine effluente fuiſſe perſanatum.

Denique tumor linguæ carnoſus , ſeu linguæ incrementum nimium , ex ſuperflua ipſius carne proueniens,licèt curationem ſuſcipere non poſſe videatur; illa tamen à Claudino proponitur,*loco citato*,per operationem chirurgicam; vt ſcilicet quidquid linguæ ſuperfluum eſt,cultello abſcindatur, adhibitis priùs præparationibus neceſſariis,quæ omnia dicto loco fusè ab eo deſcribuntur.

CAPVT II.

De Ranula ſub lingua.

QVamuis ſuperiori capite varii linguæ tumores à nobis expoſiti ſint vnus tamen adhuc explicandus ſupereſt , qui βάτραχος Græcis , Ranula Latinis nominatur. Cùm enim ille naturam à prædictis maximè diuerſam obtineat, ac diuerſum planè curandi modum requirat,ſatius eſſe duximus peculiari capite illius deſcriptionem exponere.

Eſt autem Ranula, tumor qui ſub lingua colligitur , in ea parte,quà illa vinculo alligatur; & tantus vt plurimùm apparet tumor , vt dentes inferiores ſuperet ; rimâ autem mediâ , dextram tumoris partem à ſiniſtra dirimente, ranæ poſteriorem partem refert , vnde affectui nomen. Alij verò Battrachum inde dictum exiſtimant,quod eo affecti , loquelæ impedimentum patiantur,& non niſi coaxando loqui poſſint,ranarum inſtar. Ad œdematis , aut meliceridis naturam accedit , è quo aperto materia profluit oui candido , aut melli perſimilis. Et cùm dicta materia in folliculo contineatur,ideò inter Melicerides à nonnullis reponitur. In iis folliculis interdùm calculus inuentus eſt , vt plurimorum authorum obſeruationibus conſtat, quas collegit Schenkius *obſ.*388.*l.*10.

Diagnoſis huius affectus difficilis non eſt,dum enim ſubleuatur lingua , quædam veluti carnoſitas laxa & mollis ſub ea continetur , & ab vtraque parte ligamenti quædam prominentia ſphærica,ciceris,vel fabæ, vel interdum caſtaneæ magnitudinem æquans conſpicitur.

Periculo vacat vtplurimùm hic affectus. In pueris tamen aliquando ſuffocationis periculum intentat , propter aſperæ arteriæ & laryngis viciniam.In adultis etiam ſi dolor & febris adſit , vitæ periculum affert, quandoquidem in anginam degenerare poteſt. Periculoſa etiam eſt Ranula, quæ nigra,aut fuſca,& dura eſt,ad cancri naturam accedens, & illa non eſt attingenda.

Ad curationem huius, affectus , primùm cauſa antecedens auferenda eſt venæ ſectione , & purgatione ægrotantis naturæ,& ætati accommodata. Et ſi affectus ſit inueteratus, ad cauteria & decocta ſudorifica veniendum eſt.

Poſtmodum topicis medicamentis reſolutio tumoris tentanda eſt in hunc modum.

℞. Cortic.granat. hyſſopi ſicci , ſalis commun. ana ℥.ij.Fiat puluis ſub lingua detinendus , & frequenter iterandus. Refert Foreſtus puellam 12. annorum , intra biduum fuiſſe curatam hoc ſolo remedio , cuius auctor eſt Nicolaus Florentinus,qui in adultis loco ſalis communis vtitur ſale ammoniaco,quod magis penetrat & potentiùs diſſoluit. Foreſtus verò in ſtudioſo quodam prædictum puluerem cum ſale communi paratum vſurpauit,tum etiam decoctum ex balauſtiis alumine,& gallis,æquis partibus, paratum ; ac denique partem ſale trito & gemmæ fricari iuſſit,& æger curatus eſt ſine operatione chirurgica , quod rariſſimè ſolet contingere;quia tumores iſti ad naturam abſceſſuum accedunt , & in quodam veluti folliculo continentur

nentur

nentur, ita vt diſcuſſa quadantenus materia contenta, iterùm repleatur.

Si diſcutientibus remediis tumor curari nequeat, ad illius apertionem veniendum eſt, quod vt plurimùm faciendum, rariſſimè enim per reſolutionem curatur.

Apertio autem exiguo foramine facienda non eſt, quia materia in folliculo contenta, iterum colligitur, & folliculus impletur; (cui rei maximè conducit ſumma partis laxitas, & mollities recipiendis excrementis maximè idonea:) Sed per ſummum tumorem, longiſſima ſectio facienda eſt in vtraque eminentia, vt tota materia ſimul effluat. Poſteà vlcus abluendum eſt primùm lenientibus, vt decocto maluæ; poſteà verò detergentibus, vt vino albo cum melle roſaceo, aut diamorone; ac demùm oxymelite, donec purum appareat vlcus, & folliculo liberum. Ac denique ad cicatricem inducendam, vino nigro, in quo alumen diſſolutum ſit, os frequenter colluendum.

Foreſtus ſimilem abſceſſum curauit in quadam muliere ruſtica, ſectione vtrinque factâ, & poſtmodum ore frequenter colluto poſcâ, cui exiguum ſalis admixtum fuerat.

Si affectus ſit inueteratus, & vlcus prædictis remediis exſiccari nequeat, tangatur oleo ſulphuris bis in die, temperato tamen cum aqua roſacea, ita vt ad vnam guttam olei quinque vel ſex guttæ aquæ roſaceæ miſceantur: ita enim intemperies corrigetur, & exſiccabitur pars, quæ ad roborationem, vino nigro, admixto alumine ſæpè abluenda eſt. Si poſt hæc remedia debitè vſurpata morbus redeat, ad cauterium actuale veniendum eſt, cuius adminiſtrationem docet Paræus *lib. 7. cap. 5.*

CAPVT III.

De Guſtatu læſo.

GVſtus quemadmodum reliqui ſenſus, omneſque corporis actiones, tripliciter læditur; imminutè abolitè, & deprauatè. Imminuitur cùm ſapores remiſſos vix percipit, intenſos verò remiſsè. Aboletur, cùm prædictos ſapores, ſiue intenſi ſint, ſiue remiſſi, nullo modò ſentit. Deprauatur denique, cùm obiectum alieno ſapore infectum indicat.

Imminutionis & abolitionis guſtus cauſæ eædem ſunt, magnitudine tantùm differentes; ſi enim leuiores ſint, guſtum imminuunt; ſi grauiores, abolent. Et illæ cauſæ ſunt, vel defectus ſpiritus animalis in ipſa parte, vel nerui à tertio pari in linguam tranſlati intemperies, vel lingua ipſa aliquo affectu præternaturali afflicta.

Spiritus deficiunt, vel propter ipſorum penuriam, vt in moribundis; vel propter obſtructiones neruorum tertij paris, per quod deferuntur; vel propter tumorem in ea cerebri parte genitum, à qua nerui oriuntur.

Lingua vel humidâ & pituitosâ materiâ obducitur, vel tumoribus, puſtulis, aut vlceribus afficitur, & his propria illius actio, ſeu guſtatus imminui, vel aboleri poteſt.

Guſtus deprauatur, quando lingua vitioſo aliquo humore inficitur; vt in febribus ſæpè contingit, cum bile infecta lingua, omnia quæ guſtantur, amara eſſe iudicat. Aliàs pituita ſalſa, vel humore melancholico imbuta, omnia ſalſa, vel acida ei videntur, obiecta enim externa linguæ admota, vitioſum ipſius ſuccum commouent, qui tunc temporis linguam magis feriens ſaporem ſuum in eam fortius imprimit: & ita, quæ guſtantur, tali ſapore infecta videntur. Contingit tamen non rarò, linguam ſuccorum in ſe contentorum ſapores percipere etiam ſi nullum obiectum externum ipſi admoueatur, vt docet Gal. 1. *de ſympt. cauſis cap. 4.* Et quotidiana confirmatur experientia in febricitantibus, quorum lingua bile perfunditur; quæ ſi valdè amara ſit, continuum amarorem in lingua perſentiunt, licèt nihil extrinſecum deguſtetur.

Cauſarum prædictarum diuerſitas ex ſaporum varietate, & linguæ ipſius diſpoſitione cognoſcitur; dulcis enim ſapor, & linguæ rubedo ſanguinem ſignificat; amaror, & color flauus, bilem; albedo cum dulcedine, pituitam; color fuſcus & aciditas, melancholiam. Sapor abominabilis, prauos humores in ventriculo contineri oſtendit. Puſtulæ, tumores, & vlcera oculis patent. Ac denique, ſi nulla in lingua permutatio appareat, & guſtus imminuatur, aut aboleatur, in cerebro, vel neruis cauſam latere cenſendum eſt.

Curatio admodum varia eſt, pro varietate cauſarum. Et ideò, ſi in cerebro, vel neruis affectus lateat, illi remedia aptãda ſunt, præſertim ea, quæ, ad paralyſis curationem præſcribi ſolent. Cùm verò à prauis humoribus guſtus deprauatur, illud ſymptoma vt plurimùm ab aliis morbis dependet præcipuè verò febribus, quibus curatis illa etiam ſymptomata tolluntur.

Si à tumoribus lædatur guſtus, illius curatio ex dictorum tumorum curatione dependet, quæ ſuprà propoſita eſt.

Si denique à puſtulis, aut vlceribus linguæ, affectus oriatur, curatio horum affectuum inſtituenda eſt per venæ ſectionem, & purgationem humorum acrium; quibus accedant topica refrigerantia, & aſtringentia, & exſiccantia, ad gargariſmatis formam redacta; & ſi vlcera ſordida ſint, abſtergantur melle roſaceo, addito oleo ſulphuris, aut vitrioli, eâ quantitate, quæ linguam moderatè feriat: vel etiam ad potentiùs exſiccandum, oleis prædictis, puris & impermixtis, pars affecta, ſemel atque iterùm tangenda eſt. Sic enim aphthæ, omniáque oris, & linguæ vlcera citiſſimè ſanantur.

CAPVT IV.

De Paralyſi linguæ, eiuſque motu læſo.

ACtio linguæ præcipua, loquela eſt, eaque abolетur, imminuitur & deprauatur à variis cauſis, quæ ad morbos ſimilares, organicos, vel communes referuntur. Quod ad ſimilares attinet, humida intemperies cum materia coniuncta, linguam molliorem & laxiorem efficit, vt motus ſuos liberè exercere nequeat. Siccitas etiam nimia loquelam vitiat, vt in febribus contingit. Morbi verò organici ſunt, magnitudo aucta, vt de tumoribus antea dictum eſt, qui liberum linguæ motum impediunt; figura vitiata, vt, ſi lingua breuior ex natiua conformatione, aut præciſione apicis illius, aut ſi frœno, ſeu vinculo ſuo arctiùs alligetur, & obſtructio neruorum ſeptimi paris, qui ad muſculos linguam mouentes deferuntur. Morbi denique communes ſunt ſolutiones continui, ſeu vulnera eiuſdem partis.

Nimia linguæ humiditas balbutiẽ efficit, qua affecti literam R. pronunciare nequeunt; eaque vel natiua eſt, vt in pueris, qui ob nimiam humiditatem hoc affectu laborant, ab eòque liberantur ætatis progreſſu, quo ſuperflua illa humiditas abſumitur. In quibuſdam verò intemperies humidi totâ vita perſeuerat, & illi perpetuò balbi remanent, de quibus agit Hipp. *Aph. 32. sect. 6.* his verbis; *Balbi ab alui profluuio diuturno maximè capiuntur.* Galenus *in comm.* dicit eos qui naturâ balbi ſunt, aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrumque; à cerebro humido multas profluere humiditates quas in ventrem delabi par eſt, vnde alui profluuia. Linguâ verò admodùm humida naturâ exiſtente, & ventriculum talem eſſe par eſt, (vt qui alteram tunicam communem habeat cum lingua,) imbecillemque ex humiditate. Ventriculi autem humidi propria paſſio eſt diuturnum profluuium.

Attamen Auicenna propoſitæ doctrinæ aduerſari videtur, dicens *Fen. 1. lib. 3. tr. 4. c.* 18. balbos eſſe maximè diſpoſitos ad melancholiam, cùm tamen melancholia à ſicciori cerebri intemperie procedat. Conciliatur tamen illa contrarietas, dicendo, per balbos, ſeu traulos Auicennam intelligere, non balbos propriè dictos, qui literam R, pronuntiare nequeunt; ſed eos qui linguæ hæſitantia laborant quive eandem ſyllabam multoties repetunt, antequam dictionem proferant; hæc enim linguæ hæſitantia, ex calido & ſicco cerebri temperamento oritur, in quo adeò promptæ fiunt cogitationes, vt linguam præcurrant, eiuſque motum, præcipitent, vnde conturbatio ipſius atque hæſitantia exoritur. Prædicta autem balbuties à natiuitate contracta incurabilis eſt.

In quibuſdam verò balbuties accidentaria contingit à catarrho, & copioſo humoris pituitoſi defluxu in fauces & linguam, quæ euacuatione, reuulſione, & deriuatione humoris influentis, tum etiam capitis roboratione & exſiccatione curatur. Cùm autem remedia propoſitas indicationes adimplentia, paralyſi linguæ iam deſcribendæ conueniant, ex illius curatione erunt repetenda.

Ad linguam deferuntur duo neruorum paria, tertium videlicet ad guſtandi & ſentiendi actionem exercendam; & ſeptimum ad loquelam, & linguã variis modis commouendam. Ex horum igitur neruorum, qui à ſeptimo pari oriuntur, obſtructione, & relaxatione paralyſis linguæ procedit, quæ eſt priuatio, aut imminutio motus illius partis. Eaque ſuccedere conſueuit frequenter apoplexiæ, cerebro ipſo ſecundùm poſteriorem partem humore pituitoſo imbibito; & tunc aliæ quoque partes, & plerumq; dimidia corporis pars, paralyſi tentantur. Interdum tamen ſolitaria eſt, neruis tantùm, aut muſculis linguam mouentibus, humore pituitoſo imbibitis & repletis. Ex præciſione etiam eorum neruorum linguæ paralyſis generari poteſt, cuius rei exemplum habetur apud Auic. *Fen. 6. lib. 3. tract. 1. cap.* 12. his verbis: *Quidam homo iam ventoſatus fuit, & percuſſus eſt cum ſcalpello villus nerui in ſubſtantia panniculi coniuncti cum lingua, quare mollificata eſt lingua.* Has autem cucurbitulas, in ceruice & iuxta occiput admotas fuiſſe coniiciendum eſt; cum enim nerui linguam mouentes à principio ſpinalis medullæ oriantur, quæ eſt in occipitio, ex profundiori ſcarificatione cuiuſdam illius rami præciſionem contigiſſe certiſſimum eſt.

Quamuis autem materia hunc affectum producens pituitoſa ſit; interdum tamen craſſior & frigidior, interdum tenuior & calidior eſſe conſueuit; pro ratione humorum in corpore prædominantium, quorum diagnoſis proponitur ab Auicenna *Fen. 6. lib. 3. tr. 1. c. 6.* his verbis: *Et quandoque ſignificat quòd materia ſit ſanguinea, rubedo linguæ, & caliditas eius. Et quandoque ſignificat quod materia ſit ſubtilis, & aquoſa, multitudo curſus ſaliuæ aquoſæ, & paucitas iuuamenti ex reſolutiuis, & iuuamentum ab eo, in quo eſt ſtypticitas.*

Affectus iſte, ſi à cerebri vitio dependeat, & apoplexiæ ſit conſectarius, itavt aliæ quoque partes afficiantur, rarò curationem recipit, præſertim ſi æger ætate prouectior fuerit; ſi verò ſimplex & ſolitarius fuerit, curationem recipit, idque multò faciliùs, ſi æger in ætate florente conſtitutus fuerit.

Curatio Paralyſis linguæ perficitur ſublatione cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet in cerebro redundantis; & diſcuſſione ac reſolutione cauſæ coniunctæ, humoris ſcilicet neruis linguam mouentibus impacti & imbibiti.

Cauſa antecedens eliminabitur iis remediis, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

Ac primùm purgatio inſtituetur potione, aut pilulis dicto loco propoſitis. Mox ſi ſanguis redundare, & affectus cauſa principalis, vel adiuuans eſſe videatur, detrahendus eſt ea quantitate, quæ viribus & ætati conueniat. Poſtmodùm apozema cephalicum exhibendum. Et ſi affectus contumax eſſe videatur, ad diætam ſudorificam tranſeundum eſt; quorum omnium formulæ dicto loco propoſitæ ſunt.

Poſt vniuerſales euacuationes, ad materiæ morbificæ deriuationem deueniendum eſt, per cucurbitulas & veſicatoria poſteriori parti admota; tum etiam cauterium occipiti inuſtum. Auicenna cucurbitulam ſub mento affigit, quod etiam à recentioribus probatur.

Vena etiam ſub lingua vtiliter aperitur præmiſſis euacuationibus vniuerſalibus ad deriuationem humoris muſculis linguæ imbibiti.

Ad diſcutiendum verò & extrahendum eundem humorem, gargariſma ſequens frequenter vſurpabitur.

℞. Rad. ireos Flor. ℥. ß. fol. origani, ſaluiæ, ſtœchad. roriſmar. ana M. ß. cubebarum ʒ. iij. liquiritiæ ℥. j. Coquantur in æquis partibus aquæ & vini albi ſub finem additi ad ℔. j. In colatura diſſolue oxymelitis ſcillitici ℥. ij. Fiat gargariſma, quod ſi non ſatis efficaciter operetur, addi poterit decocto radix pyrethri ad ʒ. ij. vel iij. vel etiam ſemen ſinapi pari quantitate. Addi etiam poteſt caſtoreum, niſi ægro nimiùm ingratum videatur.

Ad eundem vſum poteſt frequenter lingua confricari oxymelite ſcillitico ſolo, cui etiam ſemen ſinapi addi poterit.

Succus ſaluiæ ad linguæ paralyſim multùm commendatur, ſi eo lingua frequenter confricetur; cui etiam ſicut in præcedenti, ſinapi addi poterit.

Pilulæ etiam ſequentes ſupra linguam frequenter detineri poterunt in eundem finem.

℞. Succi betonicæ & liquiritiæ, ana ʒ. j. ß. caſtorei & aſſæ fœtidæ, ana ʒ. ß. nucis moſcatæ, & ſpicæ nardi ana ℈. j. Incorporentur cum melle, & fiant formulæ inſtar lupinorum.

Hic etiam conferre poterunt gargariſmata, maſticatoria, & errhina in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita.

Ad cerebrum verò roborandum, & humoris pituitoſi in eo contenti reliquias diſcutiendas, conuenient ſuffitus, puluis capillis inſpergendus, & cucupha dicto loco propoſita.

Ac denique, ad nouum pituitæ prouentum, quem cerebri intemperies, etiam poſt vniuerſales & particulares euacuationes ſolet efficere, vſualia remedia præſcribenda; nempe ſyrupus magiſtralis, aut pilulæ vſuales, quibus opiata roborans adiungenda eſt eorumque remediorum deſcriptio à prædicta curatione deſumi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER VI.

DE AFFECTIBVS DENTIVM, GINGIVARVM, faucium, vuuluæ, & laryngis.

PRÆFATIO.

PArtes in ore & faucibus contentæ varios affectus patiuntur, quorum præcipuos tantùm deſcribere animus eſt, & reliquos minoris momenti quive à ſolis Chirurgis vt plurimum curari conſueuerunt, conſultò prætermittere. Hic igitur liber ſéptem concludetur capitibus. Primum erit de dolore dentium. Secundum de dentium nigredine, & eroſione. Tertium de gingiuarum eroſione, & exulceratione. Quartum de fluxu ſanguinis ex gingiuis. quintum de oris & faucium vlceribus. Sextum de vuluæ relaxatione. Septimum de angina.

CAPVT I.

De dolore dentium.

DEntes non ſolùm ſecundùm neruos eorum radicibus inſertos,& membranulam, dentis cauitatem intùs ſuecingentem; ſed etiam in propria ſobſtantia ſentire docuit Gal. 5. *de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap.* 8. & 56. *de vſu partium cap.* 2. vbi dicit, dentes & cæteras oris particulas, vnà cum lingua, ſapores percipere. Tum etiam *lib. de oſſibus cap.* 5. inquiens, ex oſſibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorum eſſe participes, ob idque ſolos manifeſtè ſentire. Dolor igitur non ſolùm neruulis & membranulæ interiori, ſed etiam ipſi dentium ſubſtantiæ contingit.

Fit autem dolor dentium ab humorum influxu, qui vel frigidi & pituitoſi ſunt, vel calidi & ſeroſi, ſalſi & acres, vnde particularum dictarum diſtenſio aut vellicatio contingit. Illi autem humores, vel in maxillarum, & dentium alueolorum membranas confluunt, vel in neruulum radici dentis inſertum, vel in ipſam dentis ſobſtantiam. Quamuis enim multi exiſtiment, dentes humorum affluxum ac diſtenſionem in propria ſubſtantia recipere non poſſe, cùm ſint corpora denſiſſima & duriſſima, id tamen docetur ab Auicenna *Fen.* 1 *lib.* 1 *doctrina* 1 *.cap.* 5. & *Fen.* 7 *.lib.* 4 *tract.* 1. *c.* 4. *Et quandoque*, inquit, *eſt materia apoſtemans dentem ipſum.* Quam ſententiam confirmat, ac perſpicuè diſputat *Fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 1. his verbis. *Non enim eſt, quemadmodum quidam exiſtimant medicorum, quod cerebrum ipſum non apoſtematur, ſic ratiocinantes. Nam quod lene eſt, ſicut cerebrum, & durum, ſicut oſſa, non extenditur, & quod non extenditur, non apoſtematur. Hic autem ſermo eſt erroneus, & illud ideo, quoniam lene viſcoſum extenditur, & oſſa etiam apoſtemantur, & Galenus illud confeſſus eſt, & nos monſtrabimus ſermonem in capitulo dentium. Imò dicimus quod omne quod nutritur, extenditur, & augmentatur cum nutrimento, & ſimiliter eſt poſſibile, quòd extendatur & augmentetur cum ſuperfluitate, & illud eſt apoſtema.* Hoc verò docet Auicenna ex Galeni ſententia, qui *lib.* 5 *.de compoſitione med. ſec. loc. cap.* 8. *Cùm*, inquit, *impoſſibile ſit dentes incrementum accipere citra nutrimentum, omninò duabus affectionibus, & his contrariis obnoxij erunt, inopia videlicet, & redundantia alimenti, quod eis ſuppeditatur. Inopia igitur aridiores & macriores, alimentumque non ſentientes, & ob id tenuiores eos reddet: redundantia verò conſimilem in iis affectionem excitare poteſt, qualis eſt circa carnoſas partes inflammatio.* Hæc Galenus. Veriſimile tamen eſt dolorem frequentiùs fieri (ſi modò ille valdè intenſus fuerit) in partibus illis exquiſito ſenſu donatis, neruulo nimirùm, & membranula alueolorum ſuccingente, dentiumque radices proximè ambiente: Quæ ab humoribus influentibus, non ſolùm diſtenſionem ac vellicationem, ſed etiam interdum inflammationem patiuntur; ſi nempè ſanguis cum aliis humoribus admiſceatur: tunc enim dolor à duplici cauſa exoritur, diſtenſione videlicet, & compreſſione quæ fit à dentis duritie, quam ferre non poteſt ſine dolore, membranula inflammata. Hanc autem membranulæ inflammationem comitatur vt plurimùm gingiuæ inflammatio, quæ ideò à Gal. & Auic. inter cauſas doloris dentium recenſetur.

Fluunt autem humores in dentes & partes adiunctas vt plurimùm à capite: interdum tamen à partibus inferioribus promanant. Cùm enim vitioſi aliqui humores, præcipuè ſeroſi in parte aliqua geniti, in venis cumulantur, natura illorum onus excutere tentans, ad partes debiliores eos præcipitat. Et ſi dentes propter intemperiem, cariem, aut eroſionem tales extiterint, ad eos præſertim fluxio decumbit. Huius rei experimentum proponit Carolus Piſo (qui etiam exiſtimat dolorem dentium à ſeroſo humore vt plurimùm fieri) *lib. de morbis ab illuuie ſeroſa, obſ.* 7. vbi refert ſe ipſum dolore dentium per multos dies afflictum, ab aſſumpto medicamento purgante, poſt ſeſquihoram, ſinceram aquam ad ℔.j. & ampliùs euomuiſſe, tanto ſucceſſu, vt poſteà vel decem annis ab huiuſmodi dolore immunis prorſus fuerit. Quo edoctus experimento ſimili

affectu

affectu laborantibus, medicamenta ſeroſos humores educentia præſcripſit fœlici ſucceſſu. Præterea hunc affectum à tali cauſa vt plurimùm dependere, hoc ſigno probare nititur, quòd aſſidua ſaliuatio doloris dentium comes ferè perpetua eſſe ſoleat.

Præter cauſas enumeratas, vermes in dentibus carioſis geniti, doloris dentium cauſa eſſe poſſunt: iique producuntur ex qualibet materia in illis cauitatibus retenta & putrefacta, ſiue excrementitia ſit, ſiue ex alimentis putredini obnoxiis, carnibus præſertim & dulciariis, quæ propter lentorem cauitatibus dentium adhæreſcunt.

Nonnulli etiam exiſtimant, dolorem dentium interdum fieri à ſpiritu flatulento intra dentis cauitatem, & neruulum incluſo, ac membranulam interiorem violenter diuellente; vnde dolor atrociſſimus, ac penè intolerabilis excitari ſolet.

Cauſæ externæ & procatarcticæ dolorem dentium producentes, ſunt illæ omnes, quæ humorum fluxiones promouere ſolent; quarum præcipuæ ſunt, aër frigidus, vel auſtrinus, mora in ſole ardente, aut in aëre nocturno, crapola; omnes denique errores in victus ratione commiſſi. His adde eas, quæ partem debilitare, & fluxioni recipiendæ magis idoneam reddere valent, qualis eſt præſertim caries & perforatio dentis quæ pertinaces non rarò dentium dolores efficere conſueuit.

Cauſarum diuerſitas variis ſignis dignoſcitur, A calidis enim humoribus dolor oriundus, intenſior multò eſt, temperamentum calidius, ætas florens, tempus æſtiuum, caliditatis ſenſus in parte percipitur, & ſæpè gingiuarum inflammatio contingit, à frigidis remediis iuuantur, læduntur autem à calidis. Si verò à frigido humore dolor oriatur, ſigna prædictis contraria apparere ſolent.

Si vermis cauſa doloris extiterit, dolor erit interpolatus, exiguis interuallis deſinens ac rediens; tum motus vermis in parte aliquando percipitur.

A ſpiritu flatuoſo dolorem produci teſtatur illius atrocitas, & diuuiſionis ſenſus, qui in parte percipitur, quia exiguo tempore deſinit, ac diſcutientibus remediis parti admotis facilè curatur.

Prognoſis varia eſt pro cauſarum varietate. Dolor enim qui ab humore calido, tenui, & ſero acri & ſalſo producitur, vehementior quidem eſt, ſed citiùs deſinit, ob humoris illius ſubitas mutationes. Qui verò ab humore frigido & pituitoſo excitatur, mitior eſt, ſed multò diuturnior.

Tumor in gingiuis aut maxillis obortus, doloris dentium ſolutionem affert, tranſlatâ fluxione ad partes exteriores: itavt, non ampliùs ad internam dentis cauitatem decumbat.

Curatio ad doloris cauſam auferendam, & ipſum dolorem mitigandum, dirigenda eſt. Licèt enim anodyna parùm proſint, niſi fluxio auferatur: Ita tamen non rarò vrget, vt non ſolùm anodynis propriè dictis, ſed etiam interdum narcoticis ante cauſæ ablationem demulcendus ſit. Humor igitur qui ad dentes confluit, reuellendus, euacuandus & repellendus eſt: qui verò iam influxit, deriuandus & diſcutiendus.

Primò igitur, ſi dolor ab humoribus calidis oriatur, venæ ſectio celebranda eſt è brachio eiuſdem lateris, quâ fluens humor plurimùm reuellitur. Si verò dolor frigidis humoribus excitetur, minùs venæ ſectio conuenit; ratione tamen fluxionis etiam vſurpari poterit, cum inter reuellentia remedia principem locum teneat. Sed minori copia tunc temporis ſanguis detrahendus, niſi plethoræ ſigna appareant; cuius ratione, etiamſi ea pituitoſa ſit, liberalis venæ ſectio inſtituenda, iuxta præceptum Galeni, qui largam ſanguinis detractionem plenitudini reſpondentē, omnium dolorum promptiſſimum eſſe remedium aſſerit; quod nos frequentiſſimâ experientiâ, tum in aliis doloribus, tum præcipuè in dolore dentiū, veriſſimum eſſe cōperimus.

Sequenti die purgans medicamentum exhibeatur, humori peccanti accomodatum, in forma, vel potionis, ſi humor peccans calidus extiterit; vel pilularum, ſi frigidus, & pituitoſus humor doloris cauſa fuerit.

Poſtmodùm, perſeuerante dolore, cucurbitulæ ſcapulis cum ſcarificatione applicentur; vel cucurbitula magna inter ſcapulas ſine ſcarificatione affigatur. Veſicatorium poſteriori parti ceruicis, vel ponè aures admotum, humores fluentes potentiſſimè retrahit ad poſteriora.

Ad fluxionem etiam inhibendam, aſtringentia temporibus vtiliter applicantur; qualia ſunt emplaſtra ex gummi elemi, vel maſtiche ſola, ſupra pannum ſericum liquata, cum piſtillo æneo calefacto, emplaſtrum de maſtiche officinarum, vel contra rupturam; vel tale in rem præſentem præſcribatur.

℞. Thuris, hypociſt. ladani, ana ℥. j. ß. picis, maſtiches, ana ʒ j. opij. ℈. ß. olei lentiſci q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Radix conſolidæ maioris recens, contuſa & admota tempori in formam emplaſtri, fluxionem efficaciter intercipit.

Fit etiam emplaſtrum ex puluere aluminis & gallarum cum pice ſubacto, efficaciſſimum.

Riuerius Henrici magni Archiater emplaſtrum ſequens pro ſecreto habebat.

℞. Nucum cupreſſi, roſar. rubr. ſeminis naſturtij torrefacti, maſtiches, terræ ſigillatæ, an ℥. j. ß. macerentur in aceto roſaceo per horas 24. poſtea ſiccentur, & adde opij in aqua vitæ diſſoluti ℥. iij. picis naualis, colophoniæ, ana ʒ, i, ceræ flauæ in oleis expreſſis, ſeminum hyoſcyami, & papaueris albi liquatæ q. ſ. Fiat emplaſtrum, quod applicetur arteriis, vel etiam loco dolenti.

In aures quoque immittuntur medicamenta ad dolores dentium, quia venulæ, per quas fertur alimentum ad dentes, per illas partes excurrunt. Ideò infunditur oleum amygdalar. amar. in aurem vicinam denti dolenti, aut excipitur fumus aceti, in quo pulegium aut origanum cocta ſint.

Alij acetum in aurem infundunt, quo fluxio cohibetur efficaciſſimè, & in fluxione calida præcipuè confert.

In frigida verò fluxione, ſuccus allij cum theriaca mixtus, & in aurem tepidè inſtillatus, mirum in modum dolorem compeſcit. Idem præſtat allij bulbus detracto cortice in formam ſuppoſitorij ſciſſus, & in aurem intruſus.

Adſtringentia etiam ipſi parti dolenti admouentur in fluxionis principio, eaque refrigerantia, ſi materia calida ſit; eâ verò frigidâ exiſtente, calida cum repellentibus ſunt permiſcenda. In qualibet autem cauſa, ſi dolor vehemens fuerit, anodyna repellentibus erunt admiſcenda. Materia verò hiſce vſibus idonea talis eſſe poterit.

℞. Rad. biſtortæ, pentaphylli, tormentillæ, ana ℥. j. fol. verbenæ, plantag. & tapſi barbati, ana M. j. nucum cupreſſi, gallarum & calycum glandium, an. ʒ. ij. ſantali rubri, & cryſtallorum ana ʒ. j. ß. roſarum rubr. & balauſtiorum ana P. j. Fiat decoctio in vino ſtyptico, & aceto, qua abluatur pars dolens tepidè, frequenter. Hæc in fluxione calida vſurpari poterit ab initio, in frigida verò addi poterunt radix cyperi, cortex buxi, folia hederæ, & ſimilia.

Simplicius medicamentum componitur ex aqua plantag. & roſar. cum aceti tantillo ad formam oxycrati.

Vel gallæ decoquantur in aceto, quo abluantur dentes. Vel

℞. Rad. pentaphylli ℥. ß. fol. ſalicis M. ß. gallarum ʒ. ij. Fiat decoctio in vino ſtyptico, qua colluatur os. Hæc decoctio ſiſtit fluxionem, & dolorem ſedat.

Poſtmodum ea vſurpanda erunt remedia, quæ dolorem ſedant, eiuſque cauſam diſcutiunt, quorum maximus apud autores, imò & apud vulgus, numerus habetur. Nos efficaciora hîc proponemus; ex quibus eo iudicio delectus habendus eſt, vt quæ non ſolùm reſoluunt & diſcutiunt, ſed etiam fluxionem cohibent, aſtringentium admixtione, in principio & augmento magis vſurpentur; quæ verò tantùm diſcutiunt, in ſtatu & declinatione.

℞. Succi ſemperuiui & ſolani, ana ℥. ij. lactis vaccini, aut ouilli ℥. viij. olei roſacei omphacini ℥. j. ß. opij. croci, ana gr. iij. Miſceantur, & linteo exceptus liquor maxillæ dentis dolentis tepidè applicetur frequenter.

℞. Medullæ pomorum dulcium coctorum ℥. ij. furfuris aceto macerati ℥. iij. olei roſacei omphacini. ℥. j. croci ℈. ß. opij. gr. ij. Miſce, fiat cataplaſma parti dolenti applicandum. Vel

℞. Farinæ hordei & fabarum, ana ℥. iii. olei roſati completi & amygdalar. dulc. an. ℥. ß. ſucci ſemperuiui maioris ℥ i. ß. lactis. q. ſ. Fiat cataplaſma parti dolenti applicandum tepidè frequenter. Vel

℞. Albumina ouor. num. ij. Agitentur cum aqua roſacea, & excipiantur ſtuppis cannabinis, quę aſpergantur piperis pulverati ʒ. ij. & parti dolenti applicentur, vt totam genæ ſedem comprehendant.

Hîc tamen ſedulò aduertendum, ne aſtringentia maxillis applicentur, ſi tumor eas occupet; periculum enim eſt, ne humor ad fauces repellatur, ægrúmq; ſuffocet. Cuius rei exẽplum proponit Valeſcus de Tarãta, cuiuſdam Medici, dolore dentium laborantis, cum maxillæ inflammatione, qui oleum roſaceum cum aceto admouit, vnde incidit in anginam, & mortuus eſt.

Aliæ oris collutiones in morbi decurſu parari poterunt in hunc modum.

℞. Vini albi generoſi ʒ. iiij. radicis hyoſcyami albi ʒ. ij. Bulliant ad conſumptionem tertię partis. Colaturæ adde aceti ℥. j. vernicis ʒ. j. iterumque bulliant vnicâ ebullitione. Colaturâ abluatur os frequenter.

Decoctum verbenæ ſimplex ad eundem vſum à quamplurimis commendatur.

Laudatur etiam decoctum guaiaci in aqua, vel vino paratum, cui ſal interdum permiſceri poterit. Vel

℞. Fol. perſicariæ feræ & cortic. rad. hyoſcyam. ana partes æquales. Coquantur in aceto roſaceo, & hoc decocto colluatur os. Et ſi à cauſa calida dolor producatur, radix hyoſcyami ſola in aceto decoqui poterit.

Si perſicariæ acrimonia offendat, illius quantitas minuenda eſt. Imo penitùs omitti poteſt in fluxione à cauſa calida, & in illius locum ſubrogari perſicaria maculata, quæ refrigerandi & aſtringendi facultate prædita eſt, cuiuſque ſuccus, aut decoctum ad omnes fluxiones acres & biliosas coërcendas, per os tutò exhiberi poteſt. Folia etiam hyoſcyami loco radicis vſurpari poſſunt.

Quidam foliis hyoſcyami, & perſicariæ maculatæ pro remedio magnetico vtuntur, eaque decoquunt in aceto, cocta comburunt igne luculento, dentes aceto abluunt, & dolorem euaneſcere aiunt, quamprimùm folia combuſta ſunt. Ego verò affectum aceto tribuere malim quo dentes abluuntur.

In prædictis decoctis, ſi aceti acrimonia tanta ſit, vt eam æger difficilè ferre valeat, ex æquis partibus vini & aceti parari poterunt; imò verò in cauſa frigida vinum ſolum vſurpabitur.

Amatus Luſitanus ſandaracham valdè laudat in aceto & vino decoctam, hoc modo.

℞. Sandarachæ ℥. j. vin. & aceti ana ℔. ß. Coquantur, & colatura calida teneatur diu in ore.

Decoctum radicis vrticæ maioris, cum pauxillo nucis moſchatæ & croci, in æquis partibus vini & aceti paratum, & calidè in ore detentum, humores illapſos mirabiliter extrahit. Ab initio quidem videtur dolor augeri, ſed paulò pòſt mitigatur & deſinit.

Radix lapathi acuti, vere, ante germinationem collecta & exſiccata, denti dolenti admota, ſpecificâ proprietate dolorem dentium tollit; quod confirmatur Foreſti experimento, quod habeatur *obſ. 6. lib.* 14. vbi etiã dictam radicem recentem in talleolas conciſam denti dolenti feliciter applicauit in puella quadã; quo etiam remedio in aliis quamplurimis, præcedentibus vniuerſalibus remediis, ſe feliciter vſum teſtatur.

Si corpus ritè purgatum fuerit, & caput pituitâ non ſit admodum repletum, maſticatoria ad humores à parte affecta extrahendos, erunt efficaciſſima, quæ parantur, vel ex pyrethro ſolo dentibus diu præmanſo, vel ſequens componi poterit.

℞. Maſtiches, pyrethri, & ſtaphiſagriæ ana ʒ. j. ß. hyoſcyami ʒ. ß. Pulverentur, & miſceantur. ex iiſque fiant globuli in panno lineo raro, quos diu maſticet, frequenter expuendo.

In vulgari vſu habetur oleum caryophyllorum, quo fruſtulum goſſipii intinctum denti admouetur; & ſi eroſus fuerit, cauo illius inſeritur, ſicque humor parti adhærens extrahitur, & illa roboratur.

Oleum camphoræ ad eundem vſum mirè eſt efficax.

Vel in olei caryophyllorum ʒ. j. diſſolue camphoræ gr. viij. iiſque eodem modo vtere.

Verùm præ cæteris commendatur, & miris laudibus effertur oleum buxi, quod ſi goſſipio per ſtilum excipiatur, & in foramen dentis gutta vnâ, vel altera iniiciatur, illicò dolorem tollit. Fit autem hoc oleum, conciſo ligno buxi in multas particulas, deinde deſtillatur per deſcenſum, duobus vaſis, altero infra terram, altero ſupra poſito, & circa hoc apponitur ignis ex carbonibus validior, & oleum extillat in vas inferius.

Præter olea prædicta, Chymici etiam laudant oleum ligni, quod vocant, Heraclei, ſeu corylini, eodem modo vſurpatum.

Si dolor ita vehemens ſit vt prædictis remediis cedere non valeat, ad narcotica veniendum eſt, quæ ſub variis formulis à Practicis proponuntur, & denti dolenti admouentur, quorum tamen effectus, non minùs quam cæterorum topicorum, admodùm incertus eſt. Verùm eadem aſſumpta dolorem certò conſopiunt. Inter cætera laudanum opiatum principem locum obtinet, quod non ſolùm dolorem ſedat, ſed etiam fluxionem cohibet, & tutò exhiberi poteſt poſt remedia vniuerſalia ad gr. iij. vel iiij. modo à perito artifice præparatum ſit.

Topica verò remedia ex narcoticis parata multa circumferuntur. Sequentia duo nobis ſint inſtar omnium.

℞. Opij. myrrhæ, & ladani, an. ʒ. j. Pulverentur, & cum vino albo decoquantur in formam linimenti quod pauco goſſipio exceptum denti applicetur.

Alterum eſt emplaſtrum Riuerij, Henrici magni Archiatri, ſuprà deſcriptum.

Si vermes in dente fuerint, amaris enecandi ſunt, & inter alia ſequens conferre poterit.

℞. Aloës ʒ. j. camphoræ ℈. ß. aquæ vitæ ʒ. ß. Miſceantur & cum bombace denti admoueantur.

Notandum eſt rarò dentes dolere, niſi perforati fuerint, & eroſio vſque ad cauitatem internam penetret, ac neruum tangat, ideò vt doloris ſenſus auferatur, neruus adurendus eſt cauterio actuali, vel aquâ forti, aut oleo vitrioli in cauum dentis immiſſo, quod ſi frequẽter iteretur, & dens valdè corroſus fuerit, in fragmenta ſenſim rumpitur, & extrahitur.

Si hiſce omnibus dolor dentium non cedit, & dens valde exeſus fuit ferro extrahendus eſt, eóque extirpato dolor ſtatim ceſſat non amplius reuerſurus. Cauendum tamen eſt, ne dens euellatur eo tempore, quo fluxio impetu ruit, aut caput dolet, aut tumet gingiua, aut dolor atrox ſentitur. Et monendus eſt Chirurgus, ne violentet & affatim, vno ſcilicet ictu dentem euellat, ne violentam extractionem conſequatur maxima

cerebri

cerebri cõcuſſio,& oſſis maxillæ diſruptio,quam ſæpè magna hæmorrhagia, febris,& interdum mors conſequitur. Euulſo dente,ea pars,à qua extractus eſt,digitis vndequaque comprimatur,vt ad naturalem ſtatum redeat;poſtmodum æger os colluat oxycrato tepido, caueatque ab aëre frigido,ne noua fluxio in alios dentes delabatur. Si verò ſanguis in tantâ copiâ effluat,vt vix cohiberi poſſit;(quod interdùm contingit, etiam ſine maxillæ ruptione, ex vena, vel arteria diſciſſa;& refert Valeriola hiſtoriam cuiuſdam,qui dente,ſine vlla vi & ſine ferro,ſed ſolis digitis extracto,ſanguinis ℔. j. vno impetu eiecit, & altero die ferè tantundem ex arteria gingiuæ ſuppoſita: Siſtitur vt plurimùm ille ſanguinis fluxus, appoſito globulo ſolidiori ex linteo confecto, & digitis per horam vnam, aut alteram compreſſo. Quòd ſi non ſuccedat, vitriolum vſtum admouendum eſt, & linteum in aceto maceratum ſuperimponendum, idque digito comprimendum, donec cruſta inducta fuerit. Poſtremum remedium eſt cauterium ignitum,quo ſanguis erumpens ſtatim cohibetur.

Si quis meticuloſus Chirurgi manum refugiat; & aliis remediis ſibi dentem extrahi cupiat, ea tentanda ſunt, quæ ab authoribus paſſim proponuntur,& dentis caſum promouere cenſentur;qualia ſunt,paſta ex lacte tithymali, & thuris puluere ſimul incorporatis cum pauco amylo in cauum dẽtis immiſſa;radix ranunculi, cortex radicis mori, cinis vermium terreſtrium, pyrethrum in aceto infuſum, radix cucumeris agreſtis in aceto infuſa, & ſimilia. Sed præ cæteris efficaciſſimam vim obtinet ad dentium caſum promouendum elleboraſter, ſi eius folio contrito dens confricetur; ſed diligenter cauendum eſt, ne alij dentes hoc remedio tangantur, eorum enim caſum etiam promouebit. Quidam ruſticus cùm dolore dentium acerbiſſimo premeretur, ſuaſit alter vt elleboraſtro dentem confricaret;ille incautè, hoc vtens remedio, maiorem partem dentium maxillæ afflictæ confricuit, & intra paucas horas omnes propemodùm deciderunt. Si quis igitur tam vehemens remedium experiri cupierit, ſuaſerim vt reliquos dentes cerâ diligenter obducat, ita vt ille qui euellendus eſt, nudus relinquatur, & actioni medicamenti pateat.

Quamuis tumor in maxillis obortus, vt plurimùm doloris ſolutionem afferat, tranſlata materia ad partes exteriores, vt tamen ille citò reſoluatur, quædam remedia vſurpanda ſunt, cui rei conferet ſequens linimentum.

℞. Butyri recentis,& axungiæ gallinæ,an.℥.j.pulueris ireos Flor.ʒ.j.croci ℈.ß.ol.chamæmel. & amygdal. dulc.an.ʒ.ß. Fiat linimentum.

Promptiùs operatur cataplaſma ex ficubus, pane & aceto.

Vrtica contuſa maxillæ admota citò dolorem ſoluit.

Hæc eſt doloris den[illegible] præſentis curatio. Si autem ille frequenter recu[illegible]ueuerit, vt in multis huic affectui obnoxiis conting[illegible]ophylaxis adhibenda eſt,quæ in eo conſiſtit,vt humorum ad partes iſtas fluentium generatio impediatur, & dentes ipſi roborentur,ne tam facilè fluxionem excipiant. Si igitur ab humoribus calidis affectus producatur, eadem curatio adhibenda eſt, quæ in calida hepatis intemperie & catarrho calido fuit propoſita. Si verò à frigidis, & pituitoſis humoribus ducat originem, frigidæ cerebri intemperiei, & catarrhi frigidi curatio vſurpanda eſt, dentium verò roboratio ex ſequenti capite erit deſumenda.

CAPVT II.

De dentium nigredine & eroſione.

Dentes non rarò nigrum, liuidum, aut flauum colorem contrahũt,ab humoribus vitioſis,illorum ſuperficiei adhærentibus, qui longa mora eos tandem corrodunt,& carie afficiunt: Producuntur etiam iidem affectus à vaporibus terris ſurſum exhalantibus,qui ex prauis alimentis ingeſtis, aut à ventriculi intemperie cibos corrumpente exoriuntur. Plurimùm ad dentes denigrandos confert hydrargyrum, ſiue toti corpori admotum, vt in lue venerea contingit;ſiue facies tantùm eo illinatur. Vnde mulieres,quæ fucis ex mercurio vtuntur,dentes nigros,aut fœdo colore infectos habere conſueuerunt.

Ad curationem, cauſa antecedens priùr auferenda eſt,& ſi humores praui in ventriculo redundantes huic malo originem dederint, euacuandi ſunt, & partium eos producentium intemperies corrigenda, optimáque victus ratio inſtituenda, eaque alimenta eliminanda,quæ dentes corrumpere nata ſunt,præcipuè verò dulcia.

Infinita propemodùm ad dentes dealbandos proponuntur remedia apud authores, quæ vnuſquiſque experiri poterit. Nobis vnicum ſaltem ſufficere poterit, quod in inſtanti dentes dealbat, ab omni ſorditie liberat,& à carie præſeruat, nempè ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli,in quo exiguus bacillus demergendus eſt,eiuſque extremo dentes confricandi, moxque linteo detergendi. In magna dentium ſorditie purum & purum oleum vſurpari poterit; aliàs verò cum melle roſaceo permiſcendum, aut aquâ ſimplici temperandum erit, ne vſu frequenti gingiuas erodat. Montan. *conſil.* 113. refert ſe id didiciſſe Romæ ex quadam muliere, quam Mariam Græcam appellabant: ad quam cum veniſſet admodùm iuuenis,atque illa eſſet annorum 20. poſteà quinquagenariam in eodem ferè ſtatu eam reperit;quæ formæ atque virium integritatem oleo vitrioli acceptam tuliſſet,atque ſignificaſſet,ſe ex eius vſu dentes, quos in iuuentute peſſimos habuerat, pulcherrimos habere & firmiſſimos, gingiuas etiam firmas;& addidiſſet,quod videretur ſibi ob eius vſum tardiùs feneſcere. Vſa erat autem ſingulis diebus vnâ aut alterâ guttulâ, gingiuas & dentes leuiter fricando.

Cinis tabaci ad dentes abſtergendos & dealbandos eſt etiam miræ efficax.

Ad præcautionem verò,& dentes conſeruandos,primùm ij. à ſordibus, & cibis quotidie mundandi ſunt dentiſcalpio ex ligno lentiſcino, aut alia materia idonea;mox vino os colluendum, dentes verò confricandi puluere ſequenti.

℞. Rad.biſtortæ,aluminis,& coralli albi ana ℥.j Fiat puluis tenuiſſimus, quo dentes confricentur. Vel aqua ſequenti abluantur.

℞. Aluminis vſti ſubtiliſſimè puluerati ʒ.ij.cinamomi integri ℥.ß.aquæ fontis & roſarum,ana ℥.iv. Bulliant in phiala vitrea ſupra cineres calidos, ad tertiæ partis conſumptionem. Hoc liquore dentes confricentur manè cum linteo in eo madefacto.

CAPVT III.

De gingiuarum eroſione & exulceratione.

ERodũtur gingiuæ,& exulcerantur ab homoribus acribus & erodentibus adeas cõfluentibus. Partes autem mandantes ſunt cerebruio,vẽtriculus,lien aliæque partes. Lienoſi præſertim vlceribus gingiuarum maximè obooxii ſunt,vnde in ſcorbuto,magna earum partium exulceratio,& corruptio cootingit. Interdum etiam ex lombricis, aut corruptis moribus ex quibus illi generantur,gingiuarum eroſiones ſolent contingere,ita vt illæ diu perſeuerantes lumbricorum intùs latentium indicia eſſe ſoleant. Sic refert Fabricius Hildanus *obſ.59.centur.*1.cuiuſdam ciuis Duſſeldorpenſis puerum eroſione gingiuarum à loogo tempore grauiſſimè vexatum,cùm varia multaque remedia tam interna,quàm topica adhibita fuiſſent, tandem vitam cum morte commutaſſe. Et aperto corpore tantam inuentam eſſe vermium copiam, vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint, multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Curatio primùm ad cauſam aotecedentem dirigenda eſt,& humores vitioſi vacuandi per venæ ſectionem & purgationem,acres & calidi temperandi per apozemata,iulepos,iuſcula medicata,& alia huiuſmodi. Eorumdem humorum fluxio auertenda per cucurbitulas & cauteria partibus idoneis admota. Ac denique partis præcipuè affectæ vitia corrigenda.

Poſtmodùm verò ad topica veniendum eſt, quæ pro magnitudine affectus variaoda ſunt: ita vt ſimplici eroſioni ea tantùm admouenda ſint,quæ aſtringendi & exſiccandi vi prædita ſunt,atque ita lotio ſequens primùm vſurpari poterit.

℞.Gallarum immaturarum, calycum, glandium, & balauſtiorum, ana ℥. j roſar. rubr. P. j. aluminis crudi ʒ. iij. Coquantur in aquæ ferratæ partibus duabus,& vna vini rubri auſteri; hoc decocto ſæpè gingiuæ ablnantur.

Si hoc decocto non tollatur eroſio, opiata ſeqoens adiungenda eſt.

℞.Sang.drac.ʒ.iij.ligni aloës,roſar.rubr.ſpodij, cornu cerui ad albedinem vſti & oucum cupreſſi.ana ʒ. j. myrrhæ & cineris tabaci ana ℈. iij. aluminis ʒ.ij. Fiat omnium puluis, qui excipiatur melle,additis ſpiritus vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot. Fiat opiata, quæ extendatur ſupra linteola inſtar lamellarum, gingiuis applicanda hora ſomni.

Spiritus ſulphuris aut vitrioli,quemadmodum dentes mundificat & dealbat;ſic etiam gingiuarum putredinem arcet ſolus vel cum aqua,aut melle roſaceo permixtus,vt ſuperiori capite dictum eſt.

Si vlcus profundum fuerit,aut ſordidum, ſequenti balſamo illinatur.

℞.Myrrhæ electæ,& ſacchari candi.ana partes æquales. Poluerentur, iiſque impleatur album oui ad duritiem coctum,& per medium ſectum;poſtea filo probè alligetur,& ſuſpendatur io cella vinaria, ſupponeodo vas vitreum,inſtillabit liquor,ſeu balſamus, quo pars ſæpiùs in die illinatur.

Quod ſi prædictis remediis ex parte adminiſtratis, affectus non tollatur,& deos vlceri vicinus carie affectus ſit. ad illius auulſionem veniendum eſt, & vlcus citò curabitur,alioqui incurabile prorſus remanebit.

CAPVT IV.

De fluxu ſanguinis ex gingiuis.

SAnguis magnâ copiâ interdum è gingiuis fluere cooſueuit, idque vel criticè vel ſymptomaticè. Quamuis aptè hæmorrhagia critica rariſſimè per gingiuas fieri conſueuerit.id tamen interduio accidere docet experientia & authorum obſeruationes. Sic refert Dodonæus *obſ.*14.cuidam Latomo ecthymatis laboranti ſanguinem è gingiuis erupiſſe,eúmque repreſſum ad vrinarios meatus tranſlatum fuiſſe, vnde cruenta vrina ſubſequuta eſt,quæ cùm aſtringentibus cohibita fuiſſet,iterùm ad gingiuas ſe cõtulit,nec fluxus ceſſaoit,donec æger à morbo liberatus eſt. Amatus Luſitanus *curatione 5.centur.5.* refert quibuſdam ſanguinem è gingiuis vtiliter effluxiſſe, eóque cohibito nonnulla ſanitatis incommoda prodiiſſe. Zacorus etiam Luſitanus *obſ.86.lib.1.praxis admirandæ*, refert aurifabrum quemdam,cùm ex multo labore iuxta fornacem in ardentem febrem incidiſſet,& eſſet firmus ac fortis copioſam celebraſſe phlebotomiam, cuius vi ita leuatus eſt,vt in 7.die præcedente gingiuarum prurito,& labij inferioris ingenti dolore,ex venula gingiuæ inferioris riuuli ſanguinei profluerent per tres cootiouos dies, in tanta quantitate,vt libras ampliùs quinque excederent,& quantò plus ſanguinis effluebat, tantò magis remittebatur febris, qua omninò extincta, ſanguis ſponte ſuâ ceſſauit omninò.

Symptomaticè verò ſanguis è gingiois profluit, ob ſuam acrimoniam,& vitioſam hapatis aut lienis conſtitutionem. Sic in ſcorbuto familiaris eſt huiuſmodi ſanguiois è gingiuis effluxus.

Interdùm etiam ſanguis copioſè profluit ex dente auulſo,lacerata ſcilicet arteriola,quæ radici dentis inſeritur,vnde tanta interdum ſanguinis copia emergit vt inde quibuſdam mors contigerit.

Fluxus ſymptomatici curatio perficitur ſanguinis detractione & purgatione, aliiſque remediis viſcerum affectorum vitia corrigentibus. Quibus ſuccedent topica remedia aſtringendi vi prædita,in gargariſmatũ, ſeu collutionum,puluerum, & linimentorum, aut opiatarum formam redacta.

Si euulſo dente copioſa accidat hæmorrhagia, reuulſio primum inſtituenda eſt per venæ ſectiooem & cucurbitulas, & parti aſtringentia admouenda, quale eſt cataplaſma ex bolo armena, terra ſigillata,ſang.dracon.aliiſque aſtringentibus,albumine oui exceptis paratum, tum gypſum ſolum albumine oui exceptum, ſanguinem fluentem potentiſſimè cohibet. Quæ ſi non ſufficiant,patientis digitus loco imponendus eſt,ex quo ſanguis erumpit,& tamdiu detinendus, donec ſanguis ſupra orificiũ arteriæ coagulatus non amplius effluat.

Si leuioribus hiſce [illegible] cohiberi nequeat, quod ſæpè contingit, a[illegible] ta veniendum eſt. Valeriola *obſ. 5. lib. 5.* [illegible] vetula ex dente putrido, ſine vlla vi,ac ſioe ferro euulſo, ſed ſolo digito apprehenſo,& leniſſimo concuſſu educto, iogentem ſequutam fuiſſe hæmorrhagiam ex arteria gingiuæ ſubdita. Quem ſanguinis fluxum cohibuit, cum leuiora ſiſtere non potuiſſent,chalcitide vſta impoſita, quæ in ſiſtendo ſanguine mirificam vim obtinet; nam & vehementer aſtringit, & cauſtica virtute inſtar ignis fluorem omnem reprimit, Zacutus Lnſitanus *obſ.84.lib. 1. Praxeos Medicæ admirandæ*, refert hiſtoriam cuiuſdam qui cùm dentis dolore premeretur immaniter, illum violento concuſſu,ferri ope eduxit. Extracto eo,ex lacerata arteria gingiuæ ſubdita,copioſa ſequuta eſt hæmorrhagia,quæ cùm venæ ſectione, cucurbitulis, & aſtringentibus appoſitis cohiberi non potuiſſet,neque digito vulneri impoſito, neq; chalcitide vſtâ admotâ, tandem illius conſilio,locus puluere gummi Arabici

imple

impletus eſt, quod auxilium ita profuit, vt poſt tres horas ſanguis fuerit omninò reſtrictus, hoc enim gummi obſtruendi, refrigerandi, glutinandi & exſiccandi vim habet. Idem Zacutus *obſ. 85. eiuſdem libri*, refert militem quendã ſtrenuum, dentem, cuius ſæuiſſimo cruciabatur dolore, ferro cùm extraxiſſet violentiâ ſummâ, vehementem paſſum eſſe ſanguinis fluxum ex arteria, cui dens innitebatur. Sanguine biduo vbertim fluente, peritiſſimi Medici, omnis generis obſtruentia extrà apponunt, reuellentia conſulunt, arteriam candenti ferro inurunt. At incaſſum omnia: nam ſanguis maiori impetu proſiliens, eum in ſtatum morti valdè propinquum, viribus penè exhauſtis deduxerat. Vocatus Zacutus Galenicum emplaſtrum ex aloë, thure, & pilis leporinis exactiſſimè trituratis, & mixtis cum cãdido oui impoſuit quo intra paucas horas ſanguis fuit omninò ſuppreſſus, & æger à mortis faucibus ereptus. Hoc pretioſiſſimo auxilio à ſe primùm inuento gloriatur Gal. *lib. 5. meth. cap. 7.* inciſam in gibbero arteriam, fuiſſe conglutinatam, & *c. 4. eiuſdem libri*, tum etiam *libro de curandi ratione per ſang. miſſ. c. vltimo*, huius remedii præſtantiam confirmat, & quibuſdam hiſtoriis illuſtrat.

CAPVT V.

De oris & faucium vlceribus.

LEuia & ſuperficiaria oris vlcera, vulgò Aphthæ nominari ſolent, quamuis apud Hipp. & Galenũ, interdum hoc nomen pro aliarum partium vlceribus vſurpatum reperiatur; quæ verò profundiùs ſe demittunt, oris, vel faucium vlcera abſolutè nominantur; qualia ſunt ea, quæ lue venerea affectis contingere ſolent.

Hæc autem vlcera generari ſolent ab acribus humoribus, aut vaporibus à variis partibus in fauces tranſlatis. Sic in febribus malignis huiuſmodi vlcera ſæpiſſimè contingũt, & in iis qui calidiori hepatis, aut aliarũ partium intemperie laborant, aut corruptorum humorum illuuie ſcatent; vnde puerulis aphthæ ſæpiſſimè contingunt ex Hipp. *Aph. 24. ſect. 3.* tum ob lactis acrimoniam, quæ in tranſitu partes illas molliſſimas exulcerat, vt docet Gal. *in comm. illius Aphoriſmi* tum quia lac in ventriculis puerulorum ſæpè corrumpitur, & acres vapores ad os tranſmittit, vt idem Gal. *aſſerit. 6. de compoſ. med. ſec. loc. c. vlt.*

Variæ autem ſunt huiuſmodi vlcerum differentiæ, non ſolùm quod alia leuiora, alia deteriora ſint; alia pueros, alia adultiores infeſtent; ſed etiam quod alia cum inflammatione coniuncta ſint, alia verò minimè. Hi varij gradus reperiri ſolent pro varietate humorum à quibus generantur. Vel enim ſunt à ſanguine, vel à bile, vel pituita, vel melancholia, ſeu potius atra bile, quæ non ſolùm exurentem, ſed etiam plerumque malignam qualitatem obtinet, & vlcera *κακοήθη* generare ſolet.

Hæ autem differentiæ propriis ſignis diſtinguuntur, ſiquidem vlcera rubicundiora à ſãguine oriuntur; flauiora à bile, albeſcentiaq; à pituita; & liuida ab atra bile. fœtida putredinem adeſſe ſignificant.

Quod ad prognoſim attinet, aphthæ propriè dictæ facillimè curantur: vlcera verò profundiora: aut putredinem adepta, *νομαὶ* Græcis appellata, difficiliùs curantur. Et in pueris illa periculoſiora ſunt, tum propter carnis mollitiem, quã huiuſmodi vlcera magis depaſcuntur; tum quod remedia potentiora ob eandem carnis mollitiem ferre nequeunt. Vnde fit vt pueri interdum ex hoc affectu intereant, ſi malignitatem & putredinem comitem habuerit.

Ratione cauſæ, etiam minùs periculoſa ſunt vlcera quæ à pituita; magis, quæ à ſanguine vel bile; maximè, quæ ab atra bile generantur.

Vlcera nigra & cruſtoſa, peſſima & lethalia ſunt, præcipuè in pueris.

Fauces exulceratæ cum febre, difficiles ſunt, vt docet Hipp. *3. prog.* quia, vt Gal. explicat, humoris erodentis malitiam indicant.

Curatio inſtituitur primùm idoneâ victus ratione, quæ refrigeret & exſiccet; ac cauſæ antecedentis generationem impediat. Pueris itaq; ſi à lactis vitio malum cõtraxerint, nutricis mutatio præcipiatur, aut propriæ nutricis lac corrigatur cibo & potu laudabili; tum etiã venæ ſectione & purgatione, ſi opus fuerit. Præſertim verò nutricibus præſcribantur edulia refrigerantia & aſtringentia, qualia ſunt cydonia, pyra, meſpila, ſorba, lactuca, & portulaca. In adultis eadem præſcribantur, & vitentur acria, ſalſa & piperata.

Deinde cauſæ antecedenti proſpiciendum eſt vniuerſalibus euacuationibus, pro ætatis ratione vſurpatis. Ac primùm phlebotomia humores ad partem fluẽtes potenter reuellit, eorumque acrimoniam temperat. totum corpus refrigerando.

Huic ſuccedere debent cucurbitulæ ſcarificatæ, hirudines ponè aures, & ſub mento affixæ, veſicatorium poſteriori ceruici admotum.

Poſterà die à venæ ſectione purgatio præſcribenda eſt humori peccanti. & ætati congrua.

Eodem tempore, nempe ab ipſo curationis principio, topica adminiſtrentur, ſtomatica à Galeno appellata; eaque ab initio mitiora ſint qualia ſunt gargariſmata, vel oris collutiones ex aquis plantaginis, marriſyluæ, peculi roſarum, ſyrupo de roſis ſiccis, & de moris paratæ. Vel decocta ex foliis plantaginis, rubi, centinodiæ, balauſtiis, ſantalo rubro, & ſimilibus, cum ſyrupis prædictis. Et ſi inflammatio adfuerit, vtiliter addi poterunt ſucci ſolani, ſemperuiui. portulacæ, & ſal prunellæ, in ea quantitate, quæ acrimoniâ non feriat; vel illius loco alumen crudum in parua doſi admiſceri poterit.

Si non ſit inflammatio, vnicum ac ſummum remedium eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris, qui in adultis purus ac putus vſurpari poterit, intincto in eum goſſipio bacilli apici alligato, eóque vlceri admoto leuiſſimo contactu; ſic enim aphthæ ſimplices momento ferè curantur. In pueris verò permiſcetur dictus ſpiritus cum melle roſaceo, eâ proportione, vt aciditas linguam leuiter feriat, & cum penicillo ex linteo, baculo alligato, aphthæ illinuntur frequenter & citò curãtur.

Si admodum dolorifica ſint vlcera, cum inflammatione coniuncta, lacte frequenter gargarizato demulcentur, vel lactis defectu, emulſionibus ſem. frig. vel mucil. ſem. pſyllii & cydon. cum aquis roſar plantag. ſolani extractis.

Si denique dolor pertinax reuulſionibus propoſitis, & topicis non ſedetur ſed ab illius vehemẽtia copioſi humores acres continuò attrahantur, vnde vigiliæ continuæ exoriuntur, & corporis conſumptio ſequitur quæ vitæ ſummum periculum minatur; extremum remedium eſt ad narcotica confugere, quæ dolorem ſedant, & humorum influxum inhibent, eorumque doſis metienda eſt pro ætate & viribus.

Ego aliquando puerum quatuor annorum ob oris faucibus, Dei beneficio, liberaui, exhibito laudani gr. j. cùm eius fauces & lingua profundis vlceribus ſcaterent cum tanta inflammatione, vt nec iuſcula, nec topica remedia ferre poſſet, & tanto humorum acrium affluxu, vt illi continuò ex ore, riuuli inſtar emanarent, & puer dies noctéſque inſomnes eiulando tranſigeret.

Si vlcus ſordidum ac putridũ euaſerit, abluatur primùm decocto hordei & melle roſaceo, & in pueris lacte chalybeato, cum conſerua roſarum agitato: mox ad fortiora tranſeundum eſt, & inprimis mel roſaceum

ſopra laudatum, & guttis aliquot ſpiritus vitrioli acidum redditum, multum confert.

Si hæc non ſufficiant, aquis, vel decoctis ſuprà deſcriptis addi poterunt alumen vſtum, collyrium Lanfranci vel vnguentum ægyptiacum, maiori vel minori doſi, prout affectus vehementia poſtulare videbitur. Si denique à lue venerea faucium vlcus procedat, non niſi lue ſublata curari poteſt.

CAPVT VI.

De Vuulæ relaxatione.

VVulæ relaxatio contingit ab humore pituitoſo à capite in eam delabente, cui non rarò ſanguinis quædam portio admiſcetur, & tunc cum relaxatione inflãmatio coniuncta eſt, quæ etiam tõſillis frequenter euenire ſolet; quarum tamen inflammationum curationem omittimus eùm iiſdem remediis perfici valeat, quæ ad linguæ inflammationem, & oris vlcera cum inflammatione coniuncta propoſita ſunt.

Humor igitur pituitoſus in columellam defluens, eam humectat, emollit & relaxat, vt longior facta partem ſuperiorem œſophagi tangat, & nauſeam pariat. Tum etiam laborantes bolum quemdam in ſummo œſophago habere videntur, quem fruſtra deuorare conantur, vt hoc ſolo ſigno ſine inſpectione, vuulæ relaxatio dignoſci valeat.

Illius curatio primùm ad cauſam antecedentem dirigenda eſt, ſicque humores à capite fluentes enacuandi, reuellendi ac deriuandi iis remediis, quæ in catarrhi curatione fuere propoſita.

Topica verò in principio ſint aſtringentia & repellentia, qualia in ginginarum & faucium vlceribus fuere propoſita, & in curatione Anginæ capite ſequenti proponentur, quibus poſtmodùm reſoluentia & exſiccantia erunt admiſcenda. Et licèt gargariſmata dictis locis propoſita, huic vtilia ſint, tamen vbi nulla eſt inflammatio, pulnerum vſus efficacior eſt, iis enim vuula relaxata potentiùs conſtringitur, & exſiccatur. Atque ita primùm admonebitur cortex granatorum ſubtiliſſimè pulueratus, cui in progreſſu tantillum piperis admiſceri poterit. Vel

℞. Roſar. rubr. balauſt. corticis grana. ana ℥.ß. rad. biſtortæ, tormentillæ, gallarum immatur. ireos Florent. ana ℥.i. aluminis vſti ℈.ij. Fiat puluis. Vulgus Chirurgorum piper longum pulueratum admouent; quod non vacat periculo; ſiquidem metuendum eſt, ne humores affatim à cerebro ad partem affectam attrahantur, & graue aliquod damnum afferant.

Modus autem huiuſmodi pulueres adhibendi talis eſt. Linguâ ſpeculo oris depreſſâ, mox ſpatulâ chirurgicâ, aut cochleari perexiguo ad id concinnato, puluis vuulæ admoueatur: quod pluries in die repetendum eſt, donec humor columellæ imbibitus prorsùs abſumptus ſit. Vt autem puluis vuulæ vndique aſpergi atque inſufflari poſſit, vtile eſt inſtrumentum à Fabricio Hildano inuentum, & deſcriptum *obſ.*21.*cent.*2. quod inde mutuari curioſus quiſque poterit.

Denique ſi relaxata columella prædictis remediis ad priſtinum ſtatum reduci non valeat, ſed elongata permanens grauem continuò moleſtiam inferat; vltimum erit ſummitatem eius præſcindere. In qua operatione quædam cautiones adhibẽdæ ſunt. Prima deſumitur ex Hipp. 3.*progn.text.*21. vbi *gurguliones*, inquit, *cum periculo ſecantur, & ſcarificantur, & aduruntur, quoad rubri magnique fuerint; inflammatio enim ſuperuenit & ſanguinis fluor. Sed hos oportet aliis moliminibus extenuare eniti per illud tempus. Vbi vero penſile fuerit omne id, quod vuam appellant, ſitque pars gurgulionis ſumma maior ac orbiculata, ſuperior vero tenuior, per illud tempus admoliri manus tutum eſt. Sed præſtat vbi aluum ſubduxeris, vti chirurgiâ, ſi liceat per tempus, nec æger ſtrangu- letur.* Galenus *in comm. huius loci* verba Hipp. explicans, dicit gurgulionem inflammatione laborantem non eſſe præſcindendum, aut ſcarificandum, ſed ea tantùm ſedata ita vt pars ſuperior ſaltem gurgulionis extenuata ſit.

Altera cautio deſumitur ex Paulo Ægineta *lib.* 6. *c.* 31. vt ſcilicet columella ferro non attingatur, quando liuida aut ſubnigra eſt, nempe malignitatis cuiuſdam particeps, vel ad cancri naturã accedens. Sed ex eodem Paulo, in iis operatio tutò perfici poteſt, quæ tenues ſunt, oblongæ, albicantes, & vt ait Hipp. in ſuprema parte imminutæ. Huius operationis fœliciter peractæ exemplum habemus apud Amatum Luſit. *obſ.*65.*cent.*3. in quodam ſtudioſo, qui gurgulionem habebat lori modo oblongum, & exanguem: cui cùm nulla remedia profuiſſent, portio eius ſuperflua forcipibus præciſa eſt, & illicò oleo vitrioli contacta, ſicque æger ab eo incommodo liberatus eſt.

Tertia denique cautio in hac operatione adhibenda eſt, ne nimia gurgulionis quantitas abſcindatur: indè enim vocis & reſpirationis læſionem exoriri docuit Gal. 11. *de vſu part. cap.* 11. & ex integra illius conſumptione, vt in lue venerea aliquando contingit, tabes & mors non rarò ſubſequuta eſt.

CAPVT VII.

De Angina.

ANginæ nomen in genere ſumptum, omnem faucium & gutturis affectionem ſignificat, quâ reſpiratio, & deglutitio impeditur, nullo exiſtente in pulmone aut thorace vitio. Eaque duplex eſt, legitima, & ſpuria.

Legitima fit ab inflammatione, quâ muſculi faucium & laryngis tumefacti, reſpirationis & deglutitionis vias coarctant & anguſtiores reddunt; illa autem inflammatio vel laryngem occupat, vel fauces, quæ pharyngis nomine enunciari conſueuerunt. Vtraque pars muſculos habet internos & externos. Ac licèt vt plurimùm pharynx & larynx propter viciniã & continuitatem in Angina patiantur, modò tamen hic, modò ille magis afficitur; vnde non exigua ſymptomatum differentia emergit, quorum ratione quatuor à Gal. 4. *de loc affect. cap.* 5. propoſitæ ſunt anginæ differentiæ, quas recentiores Græci, qui paulò ante Galeni ſæculum vixerunt, propriis nominibus nimis curioſo, (vt idem Galenus cenſet,) verborum aucupio, deſignarunt, vnam vocantes *συνάγχην*, alteram *κυνάγχην*, tertiam *παρασυνάγχην*, quartam *παρακυνάγχην*. Si inflammatio interiores proprioſq; laryngis muſculos occupet, *κυνάγχη*; ſi interiores pharyngis, muſculos, *συνάγχη*; ſi exteriores laryngis muſculos, *παρακυνάγχη*. ac denique ſi exteriores faucium muſculos inuadat, *παρασυνάγχη* appellatur.

Non ſolùm autem plerumque faucium & laryngis muſculi ſimul inflammantur, vt anteà dictum eſt; ſed etiam interdum ad vicinas partes & ceruicem ipſam exteriorem inflammatio protenditur; vt in diagnoſi & prognoſi huius affectus dicetur.

In hiſce omnibus ſpeciebus, cùm periculoſior eſt morbus, deglutitione impeditâ, ſolent aſſumpta ad nares reſilire, præcipuè liquidiora, quorum deglutitio difficilior eſt, propterea quòd liquida, cùm ſeſe latiùs diffundant, non poſſunt ita facilè à muſculis comprehendi, vt ad œſophagum detrudantur, eorumque maiori contractione indigent, quæ ob inflammationem ſufficienter non fit; ſolida verò alimenta, cùm magis corpulenta ſint, ſuperficiariâ tantùm muſculorum actione indigent,

Digitized by Google

indigent, & leni eorum contractione deglutiuntur. Contingit tamen aliquando, vt ſolida difficiliùs, liquida verò faciliùs deglutiantur, quod ex partium affectarum diuerſitate dependet. Siquidem muſculi laryngis non ſolùm ad vocem efformandam, ſed etiam cibum deuorãdum deſtinati ſunt; dum enim cibus in œſophagum impellitur, larynx cum lingua ſurſum effertur. Ad potum verò hauriendum magis linguâ vtimur, quæ dum intùs retrahitur, ex labiis liquorem ducit ad fauces. Si igitur muſculi linguam mouẽtes magis afficiantur, potus deglutitio difficilior eſt: ſi verò laryngis muſculi magis lædantur, cibus difficiliùs ingeritur.

Hic obiter annotandum, Hippocratem aliquando nomine Anginæ, laryngis tantùm inflammationem intelligere, & ſic magis ſtrictè hoc nomẽ vſurpare, cuius rei exemplum habetur. 6. *Epid. ſect.* 8. *text.* 1. vbi ſic loquitur. *Quibuſdam vero faucium inflammationes aderant, aliis angina:* vbi nomine anginæ, muſculorum laryngis inflammationem intelligit, & à faucium inflammatione diſtinguit.

Spuria angina febris eſt expers, & duplex iterùm ſtatuitur. Prima & communiſſima eſt, quæ ab humore pituitoſo producitur, in fauces & partes laryngi vicinas delabente. Altera verò fit à luxatione vertebrarum ceruicis, quâ gulæ gutturiſque introitus premitur & & coanguſtatur.

Veræ anginæ cauſa, vt & aliarum inflammationum eſt ſanguis vel ſincerus vel bilioſus, pituitoſus aut melancholicus, qui e venarum iugularium ramis in dictas partes effunditur, iſq; vel attractus à calore aut dolore illarum partium; vel tranſmiſſus aliunde, ſi partes illæ debiles, aut laxæ, ad ſuſcipiendam fluxionem idoneæ fuerint: tum ſi humorum copia adfuerit in toto corpore, vel in capite, vel in partibus faucibus vicinis. Sanguis enim in toto corpore redundans, vel prauâ qualitate affectus, dum ad caput transfertur, cerebrum verò robuſtum eſt, ab eo non recipitur, ſed per eaſdem venas ad ſubiectas partes retruditur, vnde in iis variæ inflammationes fiunt, parotides, ophthalmiæ, anginæ, & ſimiles.

Iuuenes anginæ magis obnoxij ſunt, quàm ſenes, quia multo bilioſoque ſanguine abundant; tum etiam qui habitu corporis ſunt craſſo, ac multo ſanguine abundant, præſertim in capite.

A nonnullis authoribus annotandum eſt, viros magis eſſe obnoxios anginæ, quàm fœminas: quod videtur Hipp. obſ. maſſe 6. *Epid. ſect.* 7 vbi epidemicam conſtitutionem deſcribens, in qua anginæ, tuſſes, peripneumoniæ vagabantur, pauciſſimas fœminas ægrotaſſe affirmat. Cuius rei non aliam cauſam refert, niſi quod minùs in publicum prodibant, quàm viri, & ita aëris externi iniuriis ſeſe non obiiciebant. Quæ ratio propoſitioni vniuerſali non conuenit, quòd fœminæ minùs anginæ ſint obnoxiæ, quàm viri. Vera autem ratio talis eſſe poteſt, quòd fœminæ ſanguinem frigidiorem, laryngem minorem, & gutturis venas anguſtiores exilioreſque habeant. Quorum ratione partes illæ fluxionem tam facilè non recipiunt.

Ad cauſas internas reuocari poſſunt morbi præcedentes, vt febres continuæ, putridæ, ardentes & imprimis epidemicæ: qualis fuit illa, quæ recenſetur à Foreſto *obſ.* 2. *lib.* 6. quæ contigit anno 1517. In qua omnes laborantes grauiſſimâ faucium inflammatione corripiebantur, & intra ſexdecim, aut viginti horas moriebantur, niſi ante ſex horas ab inuaſione ſanguis detraheretur. In hac autẽ angina febris ſymptomatica non eſt, ſed potiùs eſſentialis, & angina illius veluti ſymptoma, quando materiæ morbificæ pars ad hunc locum propellitur. Fiunt autem in febribus epidemicis aliquando anginæ, alias pleuritides, peripneumoniæ, dyſenteriæ, & ſimiles affectus, ab occulta quadam vi, & aſtrorum influxu, quo nunc hæ, nunc illæ partes magis afficiuntur.

Quidquid autem fluxiones horum ad iſtas partes excitare poteſt, inter cauſas huius affectus externas recenſeri debet, qualis eſt auſtrina conſtitutio diuturna, iuxtà *Aphor. Hipp.* 16. *ſect.* 3. *Morbi in pluuiarum multitudine magnâ ex parte fiunt, febres longa, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ & angina.* Ad hunc etiam affectum producendum maximè facit temporum inæqualitas, quando à calore laxantur partes, & à frigore ſubitò ſuperueniente humores ad eas propelluntur. Idem præſtat ſubita refrigeratio ab incaleſcentia, frigidæ potus poſt eandem: tum etiam ſi caput pluribus tegumentis incaleſcat, vel nudum aëri frigido exponatur.

Primæ ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hip. 4. *de vict. rat. in morb. acut. text.* 39. vbi ſic loquitur. *Synanche fit, cum hyeme veréque multa fluxio & viſcoſa à capite ad venas iugulares deſcendit; cum autem frigida & glutinoſa fuerit, ſpiritus obſtruit permeationes.*

Alterius denique ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hipp. 2. *Epidem. ſect.* 2. tumor nempè, ſeu tuberculum iuxta vertebras ceruicis obortum, ac præcipuè illam, quæ dens ſeu dentiformis ab eodem Hipp. nominatur, à quo tumore vertebræ ad interiora trahuntur, & conſequenter cauitas in parte exteriori apparet. Hic autẽ tumor, vel ab humore pituitoſo fit copia ſuâ vertebras à propria ſede dimouente; vel à ſanguine in muſculos effuſo, vnde inflammatio fit, à qua muſculi contracti vertebras ad interiora trahunt: & tunc vera eſt angina, ab inflammatione ſcilicet dictorum muſculorum oriunda. Poteſt etiam fieri luxatio vertebrarum ab humore pituitoſo earum vincula laxante, & internodia lubrica reddente. Ac denique poteſt fieri à cauſis externis, caſu ſcilicet vel percuſſione, quemadmodùm reliquæ omnium totius corporis articulorum luxationes.

Angina primò in genere dignoſcitur ex illius ſignis pathognomonicis, reſpirandi nempè, & deglutiendi difficultate, abſque aliquo thoracis, aut pulmonum vitio; dolor præterea circa fauces & guttur percipitur; tum etiam in legitima angina, rubor, calor & febris.

Differentiæ verò propriis etiam ſignis diſtingui poſſunt. In ſynanche enim minor eſt reſpirandi difficultas, deglutiendi verò maxima, vt liquida vix tranſire poſſint, ſed potus ferè per nares reiiciatur.

In Paraſynanche minor eſt reſpirationis difficultas, imò perexigua, cùm muſculorum faucium externorum inflammatio parum reſpirationi officiat; dolor etiam & rubor foris in ceruice percipitur, cùm inflammatio partes externas occupet.

In ſynanche maxima eſt reſpirationis læſio, ita vt ægri ſtrangulari videantur, & paucis etiam horis aliquando ſtrangulentur; ac non niſi erectâ ceruice, & aperto ore ſpirare valeant. Fauces vehementer dolent, nullus tamen rubor aut tumor, neq; in faucibus intùs neq; extra in ceruice apparet. Lingua liuida eſt, nigra, inflexa, vel retorta, ob ſummam venarum circa linguã repletionem. Acutiſſima etiam febris adeſſe conſueuit. Huius ſpeciei deſcriptionẽ accuratam videre eſt apud Hipp. 3. *de morbis.* Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod tamẽ à paucis animaduerſũ, non tantùm in hac ſpecie muſculos laryngis interiores affici, ſed ipſum etiam pulmonem, vnde tanta reſpirationis difficultas & ſuffocatio exoritur; quod à Dodonæo luculenter obſeruatum eſt *obſ. medicinalium cap.* 18. Vbi refert hiſtoriam cuiuſdam lanionis, qui cùm meridie circa laryngem & fauces dolorem ſenſiſſet, & quandam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem, nocte ſtrangulatus interiit: huius corpore aperto inuenta eſt pulmonis ſubſtantia in pus conuerſa. Alia exempla annotauit anno 1565. in quo multi angina correpti, apparẽte circa laryngem dolore, & tãdem deſinente, in peripneumoniam inciderunt, iiſque defunctis pulmones, vel purulenti fuere, vel abſceſſum habuere; iuxta verò laryngem, aut eius muſculos nihil occurrit, quod vel adeſſe, vel adfuiſſe inflammationem oſtenderet. Et in his

caſibus

Digitized by Google

caſibus cenſet laryngem non primariò,ſed per conſenſum laboraſſe;& veriſimile eſſe, deſtillante humore à capite,aſperam arteriam,eiuſque ramos impleri,atque diſtendi; deinde eodem ad alia vaſa tranſmiſſo, aſperam arteriam & laryngem à dolore liberari, pulmones verò affici, & hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri. In hac autem angina pulmonem non rarò affici colligere poſſumus ex dictis Hippocr. quæ habentur 4 *acut. text.* 30.*&* 31. vbi duas anginæ ſpecies proponit pro humoris diuerſitate: vnam,in qua fluxio pituitoſa,hyeme & vere,ad venas iugulares fertur: alteram,in qua humores bilioſi infeſtant,quod æſtate & autumno contingit.De hac autem poſteriori ſic loquitur. *Cùm ex capite fluxerit calida & nitroſa fluxio, vt pote acris, mordet, vlcerat, ſpiritu implet, orthopnœam parit, ſiccitatemque multam. Præterea quæ intuenti apparent, haudquaquam tumentia videntur; tendines quoque ceruicis poſteriores contenduntur, apparentque tetani modo intendi; vox abrupta, ſpiritus paruus, ſpiritúſque reuulſio frequens & violenta accedit, talibus arteria vlceratur, inceditúrque pulmo, neque externum aerem admittere intrò queunt.* Hæc Hippocrates. Dicit autem calidam & acrem fluxionem orthopnœam parere,quia mordet, vlcerat & ſpiritu implet;feruntur enim ſpiritus ad locum demorſum, hinc pulmonis repletio, vnde orthopnœa, cùm non ſit locus in quem externus aër admittatur, quantumcumque thorax dilatetur. Eandem ſententiam confirmare videtur Hippocr. 3 *de morbis*,vbi in curatione Anginæ dicit,venam ſecãdam eſſe ſub mamma, nam hac parte concomitatur ex pulmone ſpiritus calidus. Et paulò poſt inquit, faciendum vt quam citiſſimè ſpuat, & pulmo gracilis fiat;quaſi intumuerit pulmo ex ſpiritu calido replente.Notiſſimum autem eſt,cùm ſpiritus ad partem aliquam defertur magnâ copiâ, cum eo etiam ſanguinem transferri, qui ſi tantâ copiâ affluat, vt à natura commodè regi nequeat,inflammationes & abſceſſus efficere ſolet,vnde non mirum eſt,ſi in tali angina pulmones purulenti euadant.

In paracynanche reſpiratio minùs difficilis eſt,quàm in cynanche: difficilior autem quam in ſynanche;rubor ac tumor aliquis in faucibus deprehenditur.

Angina ſpuria ex pituita dignoſcitur ex febris carentia, & humore pituitoſo ad os magnâ copia confluente.

Spuria verò angina ex luxatione genita cognoſcitur ex motu capitis ac ceruicis læſo, & cauitate quæ in ceruice præternaturaliter apparet,ob vertebram intùs depreſſam.

Cauſarum dignotio ex vniuerſalibus humoris in toto corpore dominanti ſignis elicitur,tum etiam particularibus. Quando angina fit à ſanguine,in facie calor & rubor apparet, & maior diſtenſio in parte affecta.Quando fit à bile,dolor & calor maior eſt, cum ſiti,oris amaritudine,& acrimoniæ ſenſu.Et ſi à pituitoſo ſanguine fiat, dolor & rubor minor eſt, & febris exigua.

A parte affecta quædam etiam humoris peccantis diagnoſis haberi poteſt.Sãguis enim bilioſus plerumq; in laryngis muſculis potiùs inflammationem facit; pituitoſus fauces magis aggreditur. Cùm enim exiles ſint laryngia venæ, non niſi ſanguis tenuis ad eas penetrat:Fauces verò quæ laxæ & ſpongioſæ ſunt pituitoſos humores facilius recipiunt.

Denique ex anni tempore humoris peccantis diagnoſis deſumi poteſt. Anginæ enim bilioſæ maximè æſtate, & autumno proueniunt; quòd in æſtate bilis generatur, & in autumno retinetur.Pituitoſæ verò in hyeme & vere fiunt,propterea quòd hyeme maximus fit pituitæ prouentus,tum etiam vere,quia collecti humores in hyeme, tunc temporis liquantur,& à capite in partes ſubiectas decumbunt.

Quod ad prognoſim attinet, angina vera morbus eſt acutiſſimus, & valdè periculoſus propter reſpirationem impeditam,& ſtrangulationem, quæ non rarò contingit à conſtrictione meatus per quem fit reſpiratio.Ideo quò maior fit conſtrictio,eò maius periculum; & ſic prima ſpecies anginæ omnium periculoſiſſima eſt, quia inflammatio muſculorum internorum laryngis meatum magis præcludit.Vnde Hippocr. *Aph.* 34. *ſect.* 4. ſic loquitur. *Si febrem habenti ſuffocatio repentè superueniat,nullo tumore in faucibus exiſtente, lethale eſt.* Quam ſententiam confirmat *in Coac. & progn.* dicitque huiuſmodi anginas eadem die & 2. & 3. & 4. ſtrangulare.

Secunda ſpecies anginæ, licèt admodum periculoſa ſit,paulò minùs tamen lethalis eſt, quàm prima; quia inflammatio muſculorum externorum laryngis, tantam tamque ſubitam conſtrictionem non facit. De hac loquutus eſt Hipp. 3. *progn. text.* 17. his verbis. *Quæcumque verò* (id eſt,anginæ) *dolorem alioquin alteri ſimilem inferunt, in faucibus verò tumorem & ruborem excitant, valdè quidem lethales ſunt, præcedentibus verò diuturniores, ſi rubor fuerit magnus.*

Tertia ſpecies minùs periculoſa eſt, quia in ea minùs læditur reſpiratio, quàm deglutitio ab inflammatione muſculorum faucium internorum. Læſa autem deglutitio non ita periculoſa eſt. De hac etiam loquitur Hipp. *lib. antea citato, text.* 18. his verbis. *Si quibus verò fauces rubent, & ceruix, hæ diuturniores ſunt: maximè verò ex eis ſeruantur, ſi ceruix ac pectus traxerit ruborem, nec ſacer ignis intrò recurrat.*

Quarta denique anginæ ſpecies, omnium leuiſſima eſt,& ſecuriſſima;quia inflammatio longiùs à gutture abeſt;hinc Hipp. *Aph.* 37. *ſect.* 6. ſic loquitur, *Angina correpto ſi tumor in collo appareat,bonum;extrà enim vertitur morbus.* Idem confirmat 3. *progn. text.* 20. his verbis; *Securiſſimum verò ſi tumor, aut rubor quam maximè foras vertatur.*

Has omnes differentias vnicâ ſententiâ complexus eſſe viſus eſt Hipp. 6. *Epid. ſect.* 7. vbi de ſignis anginæ Epidemicæ loquens,hæc habet. *In ſumma, qui ſolùm deglutire non poterant, his valdè mites & toleratu faciles erant;peſſima verò his,quibus vnà ſpiritus ſublimis erat.*

Si anginæ materia in pulmonem transferatur, vel moriuntur ægri, vel in deſipientiam aguntur, vel empyici fiunt,vt docet Hipp. *Aph.* 10. *ſect.* 5. *&* 3. *progn.*

In angina valdè vrgente,ſi ſpuma circa os appareat, lethale eſt,ex *Aph.* 41. *ſect.* 2. ſummam enim cordis anguſtiam ſignificat,feruoremque intenſiſſimum, à quo propria pulmonis humiditas exprimitur, & ad ſpumæ formam in os transfertur.

Angina laborantes. niſi celeriter coacta expuant, ſed pauca,viſcida, craſſa ſputa reddant, malè & lethaliter habent: Hipp. *in Coacis.*

Tumores faucium in angina,ſine vlla ratione repentè euaneſcentes,lethales ſunt,Hipp. *in Coacis.* Sine vlla ratione,id eſt,ſine præcedente euacuatione per artẽ,vel criſim facta:ſignificant enim materiæ ad interiora receſſus, vnde periculoſior morbus in partibus internis excitari poteſt:vel quod interdũ accidit,materiâ ad eãdem partem iterùm delatâ,ſubitò ſuffocationẽ inducit.

Anginæ curatio iiſdem indicationibus perficitur, quæ in omnium inflammationum curationibus obſeruari conſueuerunt.Sicque humor ad partem confluens reuellendus & repellendus eſt,qui iam fluxit,deriuandus & reſoluendus: quòd ſi reſolui nequeat, concoquendus & ſuppurandus:quæ omnia ſequentibus præſidiis perfici poterunt.

Primò victus ratio inſtituetur tenuiſſima,refrigerãs, & humectãs ex cremore hordei,iuſculis pullorum,aut caponum, herbis refrigerantibus alteratis, & aliis huiuſmodi. Si ob œſophagi anguſtiam ab inflammatione contractam æger deglutire nequeat, vt inde virium defectio & interitus metuatur: ab eo periculo liberari poterit, immiſſo in œſophagum catheteré, cui ſyringa aptabitur, per quam iuſculum in ventriculum immitti poterit. Practici clyſteres nutrientes vſurpant

pant, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas meſaraicas transferri poteſt. Potus ſit aqua hordei, & reliqua in febribus acutis obſeruari ſolita. Aër ſit temperatus,& omnis illius exceſſus arceatur;frigidior nãque meatus conſtingit,calidior verò fluxionem & inflammationem auget. Æger capite ſublimi, & erectâ ceruice decumbat,vt faciliùs reſpiret;ſõnus,vt in omnibus internis inflammationibus, maximè arcendus eſt;nam vt docet Hipp. ſanguis in ſomno ad interiora recurrit, ſicque humorum confluxus ad partem affectam augetur.

Cùm autem angina ſit morbus acutiſſimus, & vno interdum die hominem de medio tollat, magna remedia ſummâ cura & diligentiâ vſurpanda ſunt. Ideò quacumque diei horâ vocetur Medicus, ſanguinẽ ſtatim detrahat,è directo partis magis affectæ,è vena cephalica,aut ſi ea ſatis conſpicua non ſit,è mediana, ad ℔.j.℔.j ß.℔.ij. quantùm vires ferre poterunt. In hoc enim remedio præcipua ſalutis ſpes conſtituenda eſt; non tamen vna vice magna illa ſanguinis copia detrahenda eſt,ne æger in animĩ deliquium incidat,ex quo non exiguũ vitæ periculum emergeret;ſed partitè, & per aliqua interualla,tertiâ nimirùm, aut quarta quãque horâ.Hæc autẽ ſanguinis miſſio tantopere eſt neceſſaria in hoc affectu, vt à nullo contraindicante retardari debeat. Sic fluentibus mẽſibus aut lochiis, & in quocumque grauiditatis tempore, ſanguis magnâ copiâ detrahendus eſt. Cuius rei exemplum habemus apud Zacutum Luſitanũ *l.2.praxis adm.c.*135. de quadam muliere,quæ grauida ſeptimeſtris, anginâ ſæuâ correpta. ſepties in vna die phlebotomiâ celebrata liberata eſt.

Si morbus non vehementer vrgeat, venæ ſectioni præmittatur clyſter laxans;ſin minùs à venæ ſectione initiatur.

Dum iteratur phlebotomia eadem die aliæ reuulſiones fiant per cucurbitulas,tum ſiccas,tum ſcarificatas ſcapulis & lumbis admotas, frictiones partium extremarum,& ligaturas dolorificas.

Detracto ſufficienter ſanguine,ad purgationem veniendum eſt quæ ſequenti die vſurpãda,non expectatâ humorum coctione,quia morbus non dat inducias; idque potione purgante, humori peccanti accommodatâ.Imò verò,ſi morbus admodum vrgeat, venæ ſectio & purgatio eadem die celebranda eſt,vt ſe feciſſe refert Trallianus *lib.4.cap.*1.his verbis.*Ego ſanè memini me,cùm vſus valdè vrgeret,venam manè aperuiſſe, diluculo,venas linguæ ſubiectas ſecuiſſe, & veſperi ex cremore ptiſanæ extractum ſcammonio exhibuiſſe, atque ita laqueum ex inflammatione obortum, vix potuiſſe diſſoluere. Imò alium quendam noui, me ,poſtquam brachiorum duorum venas in cubito ſecuiſſem,repurgaſſe, ſequenti die non expectato.* Potio autem purgans ex blandioribus eſſe debet,ſi à bile morbus originem duxerit,ne vehemẽtiùs commoti humores ad partem affectam irruant. Tum etiam, ſi à ſanguine ſyncero producatur inflammatio,ſatiùs eſt à purgatione prorſus abſtinere.Si verò pituitoſa cacochymia concurrat, ad fortiora confugiendũ;& cum ſennâ agaricus & diaphœnicũ præſcribi poteſt.Imò verò ad ea medicamẽta, quæ vomitum excitant,etiam ſatis vehementia, tranſcendere licet in angina pituitoſa; & inter reliqua palmam obtinet in hoc caſu aqua benedicta,quæ ad ℥ ij.exhibita,mirãda præſtat, & morbum vtplurimùm intra duas horas diſſoluit.Adde quod nullo ingrato ſapore prædita, facilè pitiſſando ingeri poteſt, quod in aliis medicamentis fieri non poteſt, quæ propter ſaporis ingratitudinem non poſſunt,niſi vno hauſtu ab ægrotis ſorberi: ideò vtplurimùm anginoſi purgari nequeunt, donec meatuum anguſtia maiori parte ſublata ſit. Sed frequentibus clyſteribus,purgandi indicationi aliquo modo ſatiſfit.Atque ita quibus aqua benedicta nõ conuenit, propter inflammationis naturam, vel ægri imbecillitatem (vires ſiquidem robuſtæ in huius remedij vſu neceſſariæ ſunt) neque alia medicamenta exhiberi poſſunt;frequentibus clyſteribus aluus ſubducenda eſt, iiſque ſatis acribus,vt reuulſio humorum ad inferiora fiat.

Ad eandem reuulſionem cucurbitulæ ſcarificatæ ceruici & ſcapulis admotæ,frictiones & ligaturæ partium inferiorum, & lotiones pedum ex aqua calida, plurimùm conferre ſolent.

Ac potentiùs reuellit humores à capite defluentes veſiccatorium poſteriori parti ceruicis admotum,quod ſtatim ab initio poſt ſanguinis miſſionem admouendum eſt.

Reuulſionibus ſufficienter ac diligenter adminiſtratis, ad deriuantia veniendum eſt, quæ humorem parti impactum euacuant:ac primùm ranularum , ſeu venarum ſub lingua apertio ab Hipp. Gal.& recentioribus commendatur, quâ ſanguis inflammationem immediatè efficiens educitur.

Antiqui in angina deſperata venas iugulares aperiebant; quod remedium, licèt à recentiorum plurimis etiam comprobatum, noſtris ferè temporibus obſoleuit,quod periculoſum cenſeatur,ob ſanguinis fluxum, qui difficilè cohiberi poteſt propter venarum amplitudinẽ.Verùm experientia docuit non ita periculoſam eſſe hanc operationem,ſi debitè adminiſtretur. Primò enim caput ægrotantis ad latus intorqueri debet,quãtum fieri poteſt, vt mentum humerum ferè attingat; mox vena aperienda ſine ligatura, anguſto foramine, ſecundùm illius longitudinem (ſic enim faciliùs coaleſcit;) & extracta ſanguinis quantitate ſufficiente, caput reducendo ad ſitum naturalem,ſanguis plerumque ſponte cohibetur. Attamen vulneri ſtatim admouendum eſt emplaſtrum à Gal. deſcriptum 5.*meth.c.* 4. ex pilis leporinis,aloë,thure,& albumine oui confectum, ſicque fluxus ſanguinis certò cohibetur. Refert Trallianus *lib.4.c.*1. plures anginoſos venarum iugularium apertione à ſe curatos eſſe; & Zacutus Luſitanus *obſ.* 89.*lib.*1.*Prax.admir.*refert hiſtoriam cuiuſdam Hiſpani,qui huius auxilii beneficio,ab acutiſſima angina liberatus eſt.

Ad deriuationem etiam plurimùm confert cucurbitula ſub mento ſcarificata, cuius ope curatam fuiſſe mulierem angina canina laborantem, refert Zacutus Luſitanus *obſ.88.l.1.Praxis admirandæ.*

Non minoris efficaciæ ſunt ſcarificationes ſub maxillis,& ſupra collum,altioribus plagis inflictæ, quãtũ beneficio ſcribit Benivenius *lib.de ab ditis morb.cauſ.c.* 38. Nicolaum Rotam à deplorata angina liberatum fuiſſe; cuius integram hiſtoriam tranſcripſit Sennertus *Pract. Med.l.2.p.1.c.*24.

Dum prædicta remedia vſurpantur, topicis remediis inflammatio gutturis & faucium oppugnanda eſt,eáque varianda iuxta varietatem temporum, vt in aliis inflammationibus;ſicque in principio conueniunt repellentia,ad gargariſmatis formam redacta, vt partem inflammatam immediatè attingere valeant.

℞.Aquar.plantag.ſolani & caprifolij,an. ℥.iij. ſucci granator.℥ ii.diamori ℥.iij. ſalis prunellæ ʒ. j. ß. Fiat gargariſma.Vel ex decocto in hunc modum.

℞.Fol.plantag.acetoſæ,& ſummit.rubi,ana M.j.granorum ſumach ℥. ß. malum granatum cum cortice & granis contuſum num.1.roſar.rubr.P. j. Fiat decoctio ad ℔.j.In colatura diſſolue diamor.& dianucana ℥.j.ß. ſalis prunellæ ʒ.ij.Fiat gargariſma.

De gargariſmatis hoc notandum, ea ſuſpecta eſſe poſſe, quia gargarizando partes inflammatæ commouentur, quæ quiete indigent. Sed hoc incommodum vitari poteſt,ſi gargariſmata in ore detineantur reſupino corpore, citra vllam agitationem, vt partem affectam contingant.

Sine gargarizatione vſurpari poſſunt ſpiritus acidi ſalis,ſulphuris,aut vitrioli, qui aqua temperati vt eorum aciditas ferri valeat,paulatim ſorbendi ſunt.Trãſeundo enim per partem affectam, illius inflammationem

nem temperant,& à ventriculo ad hepar & venas tranſlati,ſanguinis feruorem coërcent. Quod remedium in faucium & tonſillarum inflammationibus eſt etiam efficax.

Dum gargariſmata repellentia vſurpantur, laxantia & reſoluentia linimenta exteriùs ceruici admouenda ſunt,vt materia morbifica exteriùs euocetur,eáque in hunc modum parari poterunt.

℞.Olei chamom.lilior. & amygdalar.dulc. ana ʒ. j. axungiæ gallinæ,& butyri recentis,ana ℥.j.ß.croci.℈. j.Fiat linimentum ceruici admouendum cum lana ſuccida.

Hoc linimentum dolori leniendo etiam conferre poterit,qui ſi vehementer vrgeat, demulceri vlteriùs poterit gargariſmate ex lacte parato, vel emulſione quatuor ſem.frigidor.maior, vel mucilaginibus liquidis ex ſem.pſyllij & cydonior. cum aqua roſarum extractis addito ſyrupo violaceo, vel diluto caſſiæ cum ſero lactis,aut decocto radicis althææ parato.

Tranſacto morbi principio, eóque ad augmentum & ſtatum progrediente, in gargariſmatis digerentia & reſoluentia repellentibus admiſcenda ſunt; quod ſecundo ſtatim die faciendum, quia morbus acutiſſimus eſt.

℞.Fol.hyſſopi & plantag.ana M.j.liquiritiæ raſæ & paſſular.mundat.an.℥.j. caricarum ping.num.xij.roſar. rubr.& hordei integri.an.P.j.Fiat decoctio ad ℔.j. In colatura diſſolue mellis roſac.& ſyrupi violæ.an. ℥. j. Fiat gargariſma.

Nota, quamdiu viget inflammatio, reſoluentibus & adſtringentibus aliquid repellentium ſemper eſſe admiſcendum,ne pars ſuâ naturâ mollis & laxa magis relaxetur,& fluxioni recipiendæ magis idonea reddatur.

Exteriùs verò magis reſoluentia admouenda ſunt, addito etiã nido hirundinum,quem ſpecificâ proprietate huic affectui conferre,omnium practicorum conſenſu ſancitum eſt.

℞.Pulueris nidi hirundinum,& ſtercoris canis ieiunio macerati, ana ʒ.j.rad.ireos Florent. & flor. cham. puluerat.ana ʒ.ß.axungiæ gallinæ, & olei lilior. ana. ʒ.j.ceræ flauæ parum.Fiat linimentum.

Vel formâ cataplaſmatis in hunc modum componi poterit.

℞.Nidum hirund.num.1.fol.maluæ,violar.ana M.j. rad.althææ & lilior.ana ℥.ß. ficuum ping. par. iij.flor. chamom.& melliloti,ana P.j. Coquantur, & contundantur;deinde adde farinæ hordei,ſem. lini & fœnugr. ana ʒ.iij.croci ℈.j. butyri recentis ℥. j. olei chamom. & amygd.dulc.ana q.ſ.Fiat cataplaſma anteriori colli parti admouendum.

Interim etiam eclegmata per interualla vſurpanda,vt materia quæ à parte affecta exudat, vel à capite defluens ipſi adhæreſcit,ſenſim abſtergatur.

℞.Pulu.elect.diatragacanth.frig.ʒ.ij.diaireos ſimpl. ʒ.j.ſachari candi & penidiati,ana ℥.ß.diamor.℥. j. ſyrupi iniob.q.ſ.Fiat looch.

Si tumor diſcuti nequeat,& ad ſuppurationem vergat;quod plerumque quarto, vel quinto die ſolet accidere, ea adiuuabitur cataplaſmate prædicto, aliiſque emollientibus & ſuppurantibus. Simulque in ore frequenter erunt detinenda, quæ dolori leniendo ſuprà propoſuimus. Vel

℞.Liquirit.raſ. & paſſul. mund. ana ℥. j. caricarum ping.num.vj. ſem. althææ & cydonior. ana ʒ. ij. flor. chamom. P. j. Coquantur in hydromelite. In colatura diſſolue ſapæ ℥.ij.Fiat gargariſma.

Vtile etiam eſt medullam caſſiæ recenter extractam ore detinere, vt paulatim liqueſcens in gulam deſcendat,lenit enim, reſoluit & maturat.

Si tumor tandem ſuppuratus fuerit, quod ex ſymptomatũ remiſſione cognoſcitur,nectamen is ſponte rumpatur;æger,aut aliquis miniſtrorum,digitis in fauces immiſſis abſceſſum rumpere conetur; quod ſi fieri non poſſit,ægri os per ſpeculum oris valdè aperiatur, & vbi apparuerit tumor ſcalpello incuruo,quod biſtorium vocant, incidatur. Rupta vomica æger caput inclinet,ne pus in pulmones irrumpat; poſtmodùm vlcus decocto hordei cum melle roſaceo, hydromelite, aut œnomelite, detergendum; deterſum aqua aluminoſa exſiccandum; & ad cicatricem perducendum.

Alij candelam ceream oleo amygdal. dulc. illitam in œſophagum immittunt,vt rumpatur abſceſſus,quod ſi obtineri non poſſit, cultro ligneo acuto, vel tandem ſcalpello aperiunt.

Alij oleo vitrioli abſceſſum attingunt, & mox plerumque rumpitur abſceſſus. Arculanus cuſpide ferrea, ligno infixâ apertionẽ abſceſſus molitur, ne alias oris partes attingat. Idem remedium probat Fauentinus his verbis; *Accipiat vnum lignum ſubtile rotundum, in cuius extremitate apponat ferrum acutum, cuius longitudo ſit tantæ quantitatis, quanta eſt medietas digiti; deinde ore aperto ponendo lignum intra dentes ægrotantis,ac ſi eſſet frænum;deinde ponat cannulam illam cum ferro ad locum apoſtematis, ac ſcindat: aperto apoſtemate,pronus declinet caput inferiùs, ore aperto, vt exeat ſanies.*

Schenkius ex Douyneto, decocto agarici abſceſſum rumpi aſſeuerat,& ſequenti hiſtoria confirmat, ab eodem Douyneto relata,*apologia lib.3.c.1. Illuſtris mulier Gabriela Gouſier Domina à Saultono, cum anginâ Autumnali, omnium periculoſiſſimâ detineretur, venit in mentem legiſſe me apud Aetium lib.15. cap.6. agaricum occultos abſceſſus abſorbere, vel foras materiam euocare; ſtatim agaricum in talleolas conciſum in decocto radicis althææ,ficuum,cum momento Zinziberis, & quarta parte vini albi maceraui, addidi ſyrupum de althæa, potionem ægrotæ dedi, monuique ne illam ſtatim deglutiret, ſed aliquod tempus in imis faucibus contineret, ſi hac potione vitam ſibi redimere vellet. Obſequitur ægrota. Interim dum cum illa ſermonem confero, ecce magna puris albi copia, tam putridi & graueolentis ore reiicitur, vt filia quæ ad matrem cum peluè aſſtabat, excipiendi puris ergò,nec opinato, præ graui illius puris fœtore, conciderit animo; reliqui cuſtodes magnâ corporis contentione foras proruperint, accurrunt aliæ, purulenta detrahunt, detergent; feſtinant aliæ, vt intolerabilem grauis odoris fœditatem ſuffitu quodam depellerent: quâ ſublatâ ad ægrotam redij, quam planè & vocis vitio, & reſpiratione difficili, & graui deglutitione, & febre leuatam reperi,& ab omni vitæ periculo tutam, quâ nunc fruitur incolumis.*

Si pus ad partes externas quodammodo vergere videatur,apertio exteriùs molienda eſt; quod ſe feliciter præſtitiſſe refert Lanfrancus, *Chirurgia maioris doctrinâ 2.tract.3.c.5.*his verbis: *Quoniam bona caſuum variatio multùm corroborat operantem, ponam in loco quod mihi accidit in ciuitate Mediolani, de quadam Domina quinquagenaria quinta, quæ ſquinantiam phlegmaticam patiebatur,quæ totam occupauit gulam, intus & extrà, ita quòd extrà tumor maximus apparebat, & cum hic non loquebatur, nec poterat tranſglutire. Cum eſſem vocatus, tangens pulſum, in vltima inueni debilitate: tangens locum corruptum,ſenſi materiam in profundo, & cognoui quòd potiùs ſuffocaretur,quàm exterius apoſtema, vel interiùs rumperetur, tunc mihi præparaui raſorium, & locum palpans cum digitis,inueni maturam materiam inter mentum & epiglottum, pluſquam in alio loco congregatam,& vulnus ibi feci profundum, per quod de corrupta & male fœtente materia magnam partem extraxi, magnámque partem dimiſi,quam tunc euacuare poteram,ſecundum rationem nolui,quam ſciuiſti.Tunc ægra leniorem habuit anhelitum, pulſuſque fuit fortificatus. Tunc adminiſtrans ei brodium, per vulnus magna ipſius quantitas exibat, tunc ingeniaui,vt cum argentea cannula, quæ poſitu in ore totum vulnus tranſibat, ſuâ curâ reciperet ad ipſius neceſſaria nutrimenta: gulam totam, & collum cum*

medicinis

medicinis mundificantibus, & reſiduum materię maturantibus circumdabam, donec extraxi de vulnere fruſtum magnum viſcoſæ materiæ, & fœtentis, quo fuerat ſicut quoddam inteſtinum, longum unius maioris digiti quantitate: quæ quidem materia calore fuerat extraneo condenſata. Qua remota, remanſit locus ſine fœtore, & ægra incæpit maximè confortari. Tamen in ea continuaui mundificatiua, & incarnatiua, & cicatrizatiuis vulnus optimè ſigillaui, & ægra fuit ſaluti priſtinæ reſtituta.

Huc referri poteſt hiſtoria Benuenij, cuius ſuprà mentionem fecimus, de quodam anginoſo, qui cùm ab aliis Medicis pro deplorato relictus fuiſſet, ab eo liberatus eſt profundis ſcarificationibus ſub maxillis & ipſa ceruice celebratis, à quibus multa ſanies effluxit.

Si abſceſſus intùs in ore rumpatur, decocto hordei, aut hydromelite, vt dictum eſt, detergitur. Verùm aliquando vlcus ſordidum redditur, & tunc ad potentiora remedia confugiendum eſt, in hunc modum.

℞. Fol. ſcabioſæ & agrimon. ana M. i. nucum cupreſſi ℨ.j. rad. ireos Florent. & ariſtol. rotund. ana ℥.ß. myrrhæ ℨ. ß. roſar. rubr. P.ij. Coquantur in hydromel. ℔. j. Colatura colluantur frequenter vlceratæ partes.

Hoc decoctum vlceri ſordido abſtergendo plurimùm conferet; attamen ſi non ſufficiat, ad collyrium Lanfranci confugiendum eſt, quod mirabilis eſt efficaciæ.

Vlcere probè deterſo, illius conſolidatio molienda eſt bolo armena, cum melle roſaceo permixto ad formam eclegmatis, cui etiam thus & myrrha vtiliter addi poterunt.

Fit autem interdùm, vt deferuente inflammatione, tumor neque reſoluatur, nec ſuppuretur, ſed duritiem contrahat; quo in caſu cataplaſmatis emollientibus & reſoluentibus curatio perficienda eſt, eáque in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. althææ, bryoniæ, & cucumeris agreſt. ana ℥. ſ. fol. maluæ, parietariæ, origani, & centaurei min. ana M. i. [illegible] ℥.j. Coquantur [illegible], & per ſet[illegible] trajiciantur; deinde adde puluerís hirundinum combuſtarum, & ſtercoris canis oſſa rodentis, ana ℨ.iij. ſulphuris viui ℨ. j. butyri recentis, & axungiæ anatis, ana ℥. j. olei anethini ℥.ij. Fiat cataplaſma.

Pro coronide aliquid dicendum eſt de Laryngotomia, quæ ab antiquis proponitur, & à neotericis [illegible] paucis proponitur, & propriis experimentis confirmatur. Cum nempè in angina deſperata, quâ æ[illegible]ris ſuffocatio omnimoda præ foribus eſt, inciſio fit in aſpera arteria, per quam aëri ingreſſus datur in pulmonem, & fuliginum ab eodem expirantium egreſſus. Hanc probat Auicenna *Fen. 9. lib. 3. cap.* 11. Paulus *lib. 6. cap.* 33. Rhaſis 3. *continentis.* Alſaharauius, Auenzoar, Albucaſis, & Halyabbas *capitibus propriis* eàndem potuit Galenus ex Aſclepiade *in introductorio, cap.* 13. Ex recentioribus Braſſauolus *comment. in lib. 4. Hipp. de victus ratione in morbis acutis, ſect.* 35. ſe propriis manibus hanc operationem feciſſe teſtatur cum fœlici ſucceſſu. Rariſſimè tamen in vſum reuocatur hæc operatio, propter metum infamiæ, quæ Medicis & Chirurgis impendet, dum æger poſt operationem occumbit; quod vt plurimùm contingit, & mors operationi potiùs, quam morbo tribuitur, quantumuis Medicus præmiſſo prognoſtico ſeſe aduerſum calumniam munierit. Adde quòd in angina valdè periculoſa pulmones plerumque affecti ſunt, & multis humoribus repleti, vnde plerumque ſuffocatio contingit; & tunc inciſio aſperæ arteriæ nihil conferre poteſt. Quæ aduertens pericula Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, Chirurgus experiiſſimus, ſe hanc operationem numquam molitum eſſe, neque eam à ſui temporis Chirurgis adminiſtratam fuiſſe teſtatur. Eam tamen poſſe in vſum reuocari fatetur, modò pulmo & aſpera arteria colluuie non ſit repleta; & operandi modum exactè deſcribit in operationibus Chirurgicis, capite proprio, quem inde deſumere quis poterit.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER VII.

DE MORBIS THORACIS.

PRÆFATIO.

THORACIS nomine comprehendimus eas tantùm partes, quæ reſpirationi inſeruiunt. Licet enim cor in thorace contineatur;illius tamen affectus peculiari libro,qui hunc ſequuturus eſt,exponendi ſunt. In hoc verò eos tantùm exponemus qui reſpirationem lædunt & partes reſpirationi inſeruientes frequentiùs infeſtant, quales ſunt aſthma,pleuritis, peripneumonia,empyema, hydrops pectoris, hæmoptoë,& phthiſis:quorum vnicuique propria capita deſtinauimus.

CAPVT I.

De aſthmate.

RESpiratio læditur à variis cauſis tùm ſympathicè, tùm idiopathicè.

Idiopathica reſpirationis læſio fit ex vitiato pulmone, atque adeò omnes pulmonis morbi actionem illius lædunt; qui quidem morbi vel in ipſa partis ſubſtantia,vel in vaſis illius reſident.

In pulmonis ſubſtantia contingunt inflammationes, tubercula,abſceſſus,vlcera, tùm etiam interdum ipſius partis exſiccatio & atrophia? interdùm & humor ſeroſus ac pituitoſus ſpongioſæ pulmonis ſubſtantiæ imbibitur,& liberam ipſius dilatationem impedit.Rariùs ſcirrhi, calculi, & grandines in eadem parte generantur.

In pulmonis vaſis frequentiſſimè fiunt obſtructiones,quæ liberum aëris commeatum impedientes difficilem faciunt reſpirationem.

Sympathicè læditur reſpiratio ex conſenſu aliarum partium, non ſolùm vicinarum, ſed etiam remotiorum. Sic inflammatâ membranâ coſtas ſuccingente, vel diaphragmate, vel mediaſtino, reſpiratio læditur. Sic corde intemperie calida laborante, vt in febribus, aucto reſpirationis vſu, magna & frequens reſpiratio euadit; contrà verò eodem frigidâ intemperie laborante, vt in moribundis, imminuitur & tandem omninò ceſſat; idem contingit in ſyncope ceſſante actione cordis, & conſequenter ceſſante reſpirationis vſu. Sic in empyemate aut hydrope thoracis, pus aut aqua in capacitate thoracis collecta pulmonis dilatationem impedit & reſpirationem lædit. Sic muſculorum reſpirationi inſeruientium læſio eâdem actionem vitiat, vt in vulneribus ac tumoribus eorum contingit:tum præcipuè in apoplexia, denegato influxu ſpiritus animalis ad eos muſculos. Muſculorum etiam laringis inflammatio ſpirandi difficultatem efficit in angina.

Affectus etiam hypochondriorum ſympathicè reſpirationem lædunt, vt tumores hepatis, lienis, pancreatis, pondere ſuo diaphragma, cui annectuntur ad inferiora retrahunt, eiuſque motum liberum impediunt. Sic etiam vapores & flatus ab illis partibus eleuati diaphragma comprimunt eiuſque actionem lædunt, vnde aſthma flatulentum exoritur. Idem contingit à flatuum vel ſeroſi humoris copia in hydropicorum abdomine contenta & diaphragma comprimente. Ab vtero denique vapores eleuati reſpirationem vitiant, vnde hic affectus ſuffocatio hyſterica nominatur.

Inter prædictas reſpirationis læſiones aſthma ab autoribus ſeorſim tractatur, quia reliquæ ab aliis morbis dependent, ſuis locis explicandæ.

Licèt autem aſthma interdum genericè & latâ ſignificatione vſurpatum, omnem reſpirandi difficultatem complectatur:in ſpecie tamen eam imprimis ſignificat,quæ à pulmonum infarctu & bronchiorum illius obſtructione exoritur; quæ ex ſe & ratione propriæ eſſentiæ febre carere ſolet, licèt interdum febris ei adiungi valeat. Et iterùm in tres alias ſpecies ſubdiuiditur,quarum vna Dyſpnœa nominatur,ſecunda idem Aſthmatis nomen retinet, tertia verò Orthopnœa nonenpatur.

Dyſpnœa eſt difficilis reſpiratio, in qua crebior denſiorque fit ſpiritus tractio ex infarctu pulmonum oriunda. Hæc Aſthmate & Orthopnœa minor eſt, & à minori materiæ obſtruentis copia oriunda, & magis ipſam pulmonis ſubſtantiam obſtruit, quàm bronchia, vnde ſtertoris carentia, quæ fit ab humoris in bronchiis pulmonis contenti commotione, & alliſionibus cum aëre per ea continuò oberrante.

Aſthma eſt magna & frequens reſpiratio, in qua diaphragma, muſculi intercoſtales, tum etiam abdominis violenter mouentur,cum ſtertore & ſibilo coniuncta. In vero enim & proprie dicto aſthmate bronchia pulmonis humore pituitoſo opplentur,qui (vt dictum eſt) ab aëre commotus talem ſtrepitum edit.

Orthopnœa verò eſt maxima ſpirandi difficultas, in qua ægrotantes non niſi ſedentes & erectâ ceruice reſpirare poſſunt; & non ſolùm muſculi prædicti, ſed etiam ſuperiores pectoris & ſcapularum, vehementer exagitantur.

Dyſpnœæ etiam & Orthopnœæ nomen, quemadmodum de aſthmate diximus, communiter non rarò in omni difficultate ſpirandi vſurpatur, quæ in pleuritide, peripneumonia, aliiſque affectibus contingit.

Idem

Idem dicendum eſt de apnœa, quæ non deprauatam, vt prædictæ, ſed imminutam vel abolitam reſpirationem ſignificat, eaque contingere ſolet in ſyncope, hyſterico affectu, & apoplexia fortiſſima.

Humor aſthma efficiens eſt vtplurimùm pituita à capite in pulmonem defluens, eiuſque bronchia obſtruens, interdùm tamen fit ab humoribus crudis & feroſis à venoſo genere per arteriam venoſam in pulmonem tranſlatis, & ſi ad bronchiorum canales profluant, verum aſthma cum ſtertore producunt; ſi verò in pulmonem ſubſtantia, vel in læuibus arteriis ſubſiſtant, aſthma ſpurium generant ſine ſtertore.

Hæc aſthmatis ſpecies, quæ vulgaribus Medicis ignota eſt. (nullam enim aliam cauſam præter fluxionem à capite agnoſcunt,) confirmatur, non ſolùm ex ſtertoris carentia, ſed etiam ex eo, quod in eo vrinæ ægrotantium craſſæ & turbidæ eſſe ſolent, præſertim in paroxyſmo, quia humorum craſſorum & crudorum in venis agitatorum portio ad renes & veſicam tranſmittitur. Et nonnulli aſthmatici vrinæ difficultati obnoxij ſunt eâque vigente ab aſthmate liberi ſunt; aſthmatis verò paroxyſmo præſente ceſſat vrinæ difficultas, ob materiæ morbificæ in venis contentæ ad hanc vel illam partem decubitum. Vidimus etiam quoſdam aſthmaticos alui fluxui obnoxios ita vt præſente alui fluxu ab aſthmate liberi eſſent eo verò ceſſante aſthmatis paroxyſmi redirent. Adde quod hæc aſthmatis ſpecies, quæ ſine ſtertore fit, venæ ſectione ita efficaciter oppugnatur, vt ea in paroxyſmo celebrata, quamprimùm ſanguis fluere incipit ægri ſtatim meliùs ſpirare incipiant, & in fine illius aut poſt exiguum ſaltem interuallum à paroxyſmo penitùs liberari appareant. Ac denique huiuſmodi aſthmatici plerumque cachexia & pedum tumore œdematoſo laborant Quod oſtendit cauſam aſthmatis tunc temporis ab hepate proficiſci, & in venis contineri, ita vt tandem in pleriſque hydrops conſequatur. Inde Aretæus inter ſigna aſthmatis imminentis flatus in præcordiis & eructationes præter rationem enumerat, quæ procul dubio à materia cruda in præcordiis exagitata proueniunt.

Illa tamen flatulenta materia primò, & per ſe aliam aſthmatis ſpeciem interdùm producit, quæ aſthma flatulentum, ſeu hypochondriacum nominatur, quando ſcilicet flatus craſſi & copioſi ab hypochondriis eleuati diapragma comprimunt, eiuſque motum impediunt vnde ſumma reſpirandi difficultas ſine ſtertore procedit.

Diagnoſis huius affectus, & ſpecierum illius, ex propoſitis innoteſcit.

In dyſpnœa enim ſpiritus eſt denſus citra ſonum & anhelationem, cum minori moleſtia.

In aſthmate grauitas pectoris eſt maior, ſpiritus crebior & denſior, cum anhelatione, ſtertore, ac ſibilo.

Orthopnœa verò non niſi erectâ ceruice reſpirare permittit, decumbentibus ſuffocationem minatur.

Signa cauſarum in hunc modùm ſe habent.

Si à craſſis humoribus in pulmone collectis aſthma generetur, difficultas ſpirandi ſenſim & paulatim accreſcit, eaque continua eſt & indeſinens.

Si verò humores aliunde in pulmones per interualla affluant, difficilis reſpiratio continua non eſt, ſed per interualla recurrit. Licet enim aſthma quod à materia in pulmone contenta excitatur, exacerbari plerumque ſoleat à cauſis externis, ita nimirum, aëre auſtrino, & ſimilibus. In aſthmate tamen quod à materia aliunde affluente producitur, exacerbatio illa longè manifeſtior eſt. Si aſthmatis materia à cerebro defluat, catarrhi ſigna adſunt. Sin verè nulla catarrhi indicia appareant, per venas materiam affluere conijciendum eſt. Hepatis affecti & partis mandantis rationem habentis indicium eſt tumor pedum & cachexia.

Si humor craſſus in bronchiis pulmonum contineatur, reſpiratio fit cum ſonitu & tuſſi, cum pituita per tuſſim excretâ, ceſſat vel imminuitur affectus.

Si humor in venis aut ſubſtantia pulmonis hæreat, nullus adeſt ſonitus & rarò aliquid per tuſſim excernitur.

Quod ad prognoſim attinet, aſthma chronicus eſt affectus, & curatu difficillimus, ſæpeque in cachexiam & hydropem degenerat. Iuuenes aliquando liberantur ſed & non ſine magno labore, ſenes verò nunquam. Infantes, niſi mature curentur, ſuperueniente catarrho ſuffocante, intereunt.

Qui ex aſthmate, vel tuſſi gibbi euadunt, ante pubertatem moriuntur, quia gibboſitas conueniens pectoris incrementum impedit; pulmo nihilominus, debitam magnitudinem acquirens, non habet ſufficiens ſpatium, in quo dilatari commode poſſit ad liberam reſpirationem; vnde calor cordis non ſufficienter ventilatus marceſcit, & hominem ad interitum perducit.

Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperueniens lethalis. Quia pulmo à longo morbo debilitatus non poteſt grauiſſimo morbo ſuperuenienti reſiſtere, & materiam morbificam expellere.

Aſthmatis curatio duplex inſtituitur, vna in paroxyſmo, altera extrà paroxyſmum.

In paroxyſmo ſtatim vena ſecanda eſt præmiſſo clyſtere, ſi ſanguis mediocriter abundare videatur: nam depletis ſanguine venis liberior erit reſpiratio. Quod ſi affectus ſit antiquior, pluriesque ſanguis fuerit detractus, ſatius eſt à phlebotomia abſtinere, quia calorem natiuum imminuendo, maiorem promouet pituitæ copiam.

Sectio malleoli præſtans eſt, præcipuè in affectu ſymphatico.

Poſt venæ ſectionem, vel etiam eâ omiſſâ, ſi non videatur idonea, purgans phlegmagogum erit exhibendum, ex iis quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione deſcripta ſunt, adiectis perpetuò quibuſdam thoracicis, quantùm remedij forma permittere poterit.

Vomitoria verò, licet à nonnullis improbentur in hoc affectu, tamen conuenientiſſima ſunt, vt frequens experientia docuit & non rarò hoc ſolo remedio paroxyſmus ſolutus eſt.

Inter alia autem vomitoria principem locum obtinet aqua nicotianæ, exhibita ad ℥.j. reduci poteſt in ſyrupum cum ſaccharo. Doſis cochlearia ij. In cuius penuria vſurpari poteſt ſal vitrioli, vel aqua benedicta. Ratio autem cur vomitoria in hoc affectu tantopere proſint, elegantiſſima eſt quia dum pituita tenuior à capite defluens in aſperam arteriam, & pulmonis bronchia ſeſe inſinuat craſſior illius portio in vētriculum delabitur, illiuſq; parietibus ita affigitur, vt ægerrimè auelli poſſit. Interim verò dum calor illius debilis materiam illam exagitat, flatus craſſiores producuntur, qui ventriculum inflantes diaphragma comprimunt, & difficilem reſpiratione̅ efficiunt. Vnde fit vt vacuato ventriculo ceſſet paroxyſmus, aut mirum in modum remittatur. Adde quod aſthma interdum (imò frequentiſſime, iuxta Sennerti ſententiam,) ab humoribus crudis generatur citra hepar, & in venis collectis, qui per venā arteriosam ad pulmones feruntur, & brōchia comprimentis aſthmatis cauſa ſunt. Hiſce autem humoribus purgandis, & à pulmone reuellendis maximè conferant vomitoria. Quamuis etiam huius cauſæ ratione remedia, quæ per inferiora humores expurgant, conuenientiſſima ſint.

Vomitum etiam in hoc affectu leuiter mouet, ſimulque per inferiora purgat ſuccus ireos noſtratis ad ℥.ſ. & vini hippocratici ℥. i. quem ſe feliciſſimo cum ſucceſſu vſurpaſſe refert Platerus in obſeruationibus.

Poteſt augeri doſis ſucci ireos noſtratis ad ℥.ij. ſi minori exhibitus ſufficienter operatus non fuerit.

Clyſteres etiam acriores frequentes iniici poterunt reuulſionis gratiâ. Eorum tamẽ quãtitas ſit exigua, ne inteſtina admodùm replendo diaphragma comprimãt.

Tum etiam frictiones in partibus inferioribus celebrandæ, iiſdemque cucurbitulæ plures affigendæ, tum etiam ceruici. Poſtmodùm humores craſſi liquandi & attenuandi; flatus ab iiſdem humoribus excitati reſoluendi atque diſcutiendi. In quem vſum vtiliter exhibetur aqua cinamomi ex cochleari, per ſe, vel cum ſyrup. violac. mixta; vt

℞. Aquæ cinamo. ℥. iſ. ſyrup. violac. ℥. j. Miſce. Loco ſyrup. violac. oxymel admiſceri poterit, ad lentos humores potentiùs diſcutiendos.

Vtile etiam eſt ol. ſaluiæ toriſina. Vel aniſi arte chymica extractum, ad guttulas iii. iiii. vel v. cum vino exhibitum. Vel his aſpergantur tabellæ diatrag. frig. quas æger deglutiat.

Alij commendant croci ℈. j. cum vini cochleari exhibitum. Vtilis etiam eſt aqua clareta, in hunc modum compoſita.

℞. Aqua vitæ ℥ iiij. aquæ tuſſilag. & ſcabioſ. ana ℥. iij. ſacchari ℥. ij. cinam. ʒ. vi. Traiiciantur per manicam Hippocratis. Capiat æger ℥. ii. vel iij.

Fumus nicotianæ per tubulum hauſtus paroxyſmum cohibet. Idem præſtat eadem nicotiana linguæ tantùm admota; idem quoque præſtat fumus caryophyllorum per tubulum hauſtus.

Interim expectorantia vſurpanda ſunt, quæ craſſiorem materiam per anacatharſim educant.

℞. Syrup. de praſſio, de liquirit. & de tuſſilag. ana ℥. ij. oxymel. ſimp. ℥. i. Miſce, vtatur ex cocleari ſenſim lambendo.

℞. terebinth. claræ ℥. i. ammoniaci ℈. ii. florum ſulphuris ℈. j. Miſce, fiant pilulæ molles, quarum vna ſingulis duabus horis deglutiatur cũ ſyrup. de hiſſopo ℥. ß.

℞. Ol. amygd. dulc. recenter ſine igne expreſſi ℥. vi. ſacchari candi ℥. ii. Miſce, capiat ſenſim lambendo.

℞. Rad. enulæ camp. ſaccharo condit. ʒ. iii. ſacchari candi ℥. ß. ſyrup de hyſſopo, & de praſſio, ana ℥. i. gummi ammoniac. aquâ vitæ diſſoluti ʒ. ß. Miſce, fiat looch. Vel.

℞. Conſer. violar. & rad. enulæ camp. ana ʒ. vi. pulu. elect. diatraganthi frig. & diaireos Salomonis, ana ʒ. i. ſyrup. violac. & capill. ven. ana q. ſ. Fiat looch.

℞. Radic. althææ ℔. i. rad. enulæ camp. ℥. iiii. cydoniorum vel corum loco carnis cydoniot. condit. ℥. xvi. Bulliant in aqua ad exſiccationem. Contundantur, traiiciantur per ſetaceum, addendo mellis ℔. ii. Coquantur leniter; extrahe ab igne, & adde cinam. ʒ. i. flor ſulphuris ℥. ß. liquirit. cum moſcho, & aqua roſac. aromatizat. ʒ. ii. Fiat electuarium molle, de quo teneat in ore ad magnitudinem auellanæ per interualla. Vtiliſſimum etiam extra paroxyſmum, ſi de eo ſumatur ℥. ß. manè & ſerò.

Exteriùs etiam pectori admouenda vnguenta & linimenta laxantia & diſcutientia, in hunc modum compoſita.

℞. Ol. chamæmel. irini, & amygdal. dulc. ana ℥. ß. axungiæ gallinæ recent. ℥. i. pulu. rad. althææ, ireos Florent. ana ʒ. i. farinæ ſem. lini, & fœnugr. ana ʒ. ii. gummi ammoniaci, cum vino diſſoluti ʒ. i. ß. ceræ q. ſ. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. ſem. cydonior. lini & fœnugr. extractæ cum aqua tuſſilag. vel ſcabioſæ, ana ʒ. vi. pul. radicis ireos, hyſſopi, ana ℥. ß. croci ℈. i. ol. lilior. & amygdal. dul. ana ℥. ij. ceræ q. ſ. Fiat linimentum.

Si paroxyſmus protrahatur, veſicatorium applicetur poſteriori parti ceruicis.

Extra paroxyſmum humoris fluxio impedienda eſt, tum qui iam influxit, & in pulmone continetur, incidendus, detrahendus, & expectorandus eſt.

Ad fluxionis impetum cohibendum ea omnia conueniunt remedia, quæ in frigidi catarrhi curatione ſuprà propoſita ſunt.

Attamen circa nonnulla remedia, eo loci propoſita cautiones quædam adhibendæ ſunt.

Primò, in apozematis, aut ſyrupis, aliiſque remediis, ne calida nimiùm & exſiccantia præſcribantur, quæ partes tenuiores abſumendo, reliquum incraſſare poſſunt, & ita affectum contumaciorem reddere. Sed potiùs humectantia permiſceantur, qualia ſunt paſſulæ, ficus, liquiritia, iuiubæ.

Secundò, in prædictis remediis loco cephalicorum, thoracica ſuprà enumerata vſurpentur.

Tertiò, ad deriuationem humoris in capite redundantis, proponuntur errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi. Verùm in hoc caſu non conueniunt apophlegmatiſmi, ob vicinitatem partium, per quas decurrit humor ad pulmonem. Sed errhina, & ſternutatoria vtiliter vſurpari poterunt.

Quartò, ad caput roborandum, & exſiccandum inter alia remedia commendantur ſuffitus; qui tamen in hoc affectu non conueniunt, ſaltem ore & naribus excepti: propterea quod difficiliorem anhelitum efficiunt, & aſthmatis paroxyſmum excitant. At verò iis operimenta capitis extra ægri cubiculum tutò perfundi poterunt.

Ad deterſionem & expectorationem humorum craſſorum, pulmonum bronchiis impactorum, expectorantia ſuprà deſcripta vſurpari poterunt. tum etiam ſequentia.

℞. Rad. enulæ camp. & polypodi querc. ana ℥. ß. folior. organi, calament. hyſſopi, ſatureiæ, capill. ven. ſcabioſ. & tuſſilag. an. M. i. ſem. althææ. bombacis, & carthami, ana ʒ. iii. liquirit. raſæ & paſſul. mundat. ana ʒ. vi. iuiubar. ſebeſten, & ficuum pinguium, ana n. v. Fiat decoctio ad quartaria v. in hydromelite. In colat. diſſolue ſacchari albi quartaria. v. Fiat ſyrup. perfectè coctus, quo vtatur ex cochleari frequẽter, ſẽſim lãbendo.

Maioris efficaciæ, & paratu facilior ſyrupus componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. enulæ camp. ʒ. iii. tabaci indici ʒ. i. Infunde per noctem in ℥. vi. aquæ vitæ vulgaris. Manè fiat colatura, cui adde ſacchari cryſtallini ℥. iiij. Incendatur continuò agitando; adde ſyrupi de eryſimo aut tuſſilagine ℥. ii. ol. ſulph. q. ſ. ad gratam aciditatem. Vtatur ex cochleari, vel bacillo glycyrrhizæ contuſo, ſenſim lambendo & deglutiendo.

Sequentia verò remedia pulmonibus ab infarctu liberandis ſpecifica ſunt & efficaciſſima.

℞. Gummi ammoniaci & bdellij in aceto ſcillitico diſſolut. ana ℥. ß. flor. ſulphuris ʒ. iij. fol. tuſſilag. & ſatureiæ ſiccor. & pulnerat. & diaireos ſimpl. ana ʒ. ß. Cum ſyrupo de hyſſopo, vel oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilul. de cuius ʒ. j. formentur pilulæ vi. Sumat n. iii. duabus horis ante cœnam, bis in hebdomada. Vel

℞. Aloës ſoccotrinæ ℥. ß. myrrhæ. ammoniaci, ana ʒ. ß. croci ℈. ß. florum ſolphuris ʒ. ß. Cum ſyrup. de tuſſilag. fiat maſſa pilul. cuius ʒ. i. capiat duabus horis ante prandium per aliquot dies.

Aqua quæ educitur ex rad. bryoniæ excauata deſtilletur in B. M. Huius ℥. viii. Miſce ſpirit. vitriol. vel ſulph. ℥. ß. Capiat ſingulis diebus cocleat. j. ieiuno ſtomacho.

℞. Fol. peti, hyſſopi, praſſij albi, capill. ven. ana M. ii. rad. ireos Florent. & liquirit. raſ. ana ℥. ß. Coquantur ad ℔. i. ß. In colat. diſſolue ſacchar. albi ℔ i. mellis albi ℔. ß. Fiat. ſyrup. perfectè coctus, clarif. & aromatizat. tantillo croci & cinam. Capiat cochlear i. vel ii. horis matutinis.

Eiuſdem virtutis eſt oxymel. & ſyrupus de peto Quercetani in Pharmacopœa deſcriptus. Tinctura peti ſicci extrahitur cum aqua vitæ, melle excipitur pauca illius quantitas, & ad piſi vel fabæ magnitudinem in ore detinetur, ſenſim deglutiendo, pituitam copioſè trahit à ventriculo & à pulmone.

Mille pedes ſeu aſelli n. xii. panno lineo inuoluti, in vino albo macerãtur; hinc facta expreſſio potui datur, quæ

quæ breui ſaburratos pulmones deplet.

Oleum ſacchari craſſos & glutinoſos humores in pulmone contentos potenter diſſoluit, & expectorat. Sed multo potentiùs atque excellentiùs id præſtat oleum ſacchari compoſitum, cuius formula talis eſt.

℞. Rad. ireos Florent. & enulæ camp. puluer. ana ℥. ß. pulpæ dactyl. & paſſul. purgat. ana ʒ. iij. cortic. citrior. & aurátior. ana ʒ. i. ß. benjnini ʒ. ij. croci ʒ. j. Infunde bidui ſpatio in ſpiritu vini ſæpiſſimè rectificato. Mox ſeparetur liquor per inclinationem. Admiſce liquori ſacchari candi puluer. quantum in eo diſſolui poterit, & accende ſpiritum vini, ſpatulâ continuò agitando, donec in ſpiſſum, oleiæmulum liquorem flamma extincta abierint. Cui admiſce olei ſulph. q. ſ. ad gratam aciditatem.

Decoctum caulium rubrorum cum pauco ſaccharo per plures dies ſumptum, aſthmaticos multùm iuuat.

Efficacior multò eſt ſuccus caulium rubrorum cum ſaccharo roſac. vel ſyrupo tuſſilaginis exhibitus ad iulepi formam, per plures dies.

Spiritus ſulphuris viſcidam pituitam diſſoluit, & bronchia aperit, ſi illius guttæ iv. aut v. ſumantur cum iuſculo, aut ſyrupo conuenienti.

Terebinthina ad hunc etiam vſum valdè commendatur ad ʒ. ij. vel iij. frequenter exhibita, cum ol. amygdal. dulc. conſerua violar. Vel in opiatæ formam reduci poterit, in ſequentem modum.

℞. Terebinth. aqua tuſſilag. diligenter lotæ ℔. j. ficuum pinguium ℔. ß. penid. ℥. iiij. ol. amygdal. dulc. ℥. j. Miſce, fiat opiata.

Crocus in condimentis pectori vtilis eſt. Tum etiam bellarium ſinapis cum melle paratum egregiè expectorationem iuuat.

Oxymel cum agarico vtiliſſimum etiam eſt ad pulmones expurgandos, cuius cochlear. ij. mane exhiberi poterunt.

Flores ſulphuris cum butyro recenti ad pilularum formam redacti, per triduum exhibiti manè, ad ℈. j. aſthmaticis multùm opitulantur. Lac ſulphuris idem præſtat maiori efficacia, & minori doſi, quæ gr. viij. tranſcendere non debet.

Tabellæ etiam ſequentes præſtantiſſimæ ſunt.

℞. Pulpæ rad. althææ, & rad. ſymphyti maioris. ana ℥. ij. flor. ſulphuris ʒ. ij. flor. benjoini ʒ. ß. ſacchari in aqua lilior. alborum diſſoluti ℥. viij. Fiant tabellæ, quas teneat æger in ore frequenter.

Decoctum galli veteris commendatur etiam non parùm ad hunc affectum expugnandum, eiúſque formula talis eſt.

℞. Rad. enulæ campanæ, & ireos Florentinæ, ana ℥. ß. folior. hyſſopi, & praſſij ſiccorum, ana ʒ. vj. ſem. carthami ℥. i. ſem. aniſi, & anethi an. ʒ. ij. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. iij. pulmonis vulpis præparati ʒ. ij. Contundantur, iiſque impleatur venter galli veteris, qui decoquatur in aquæ ℔. xv. donec caro ab oſſibus ſeparetur. Colatura poſt fortem expreſſionem ponatur in loco frigido, vt quod craſſum eſt ſubſideat, pars verò clara ſeparetur. Cuius capiat æger ℥. vj. cum oxymel. ſimpl. ℥. j.

Si purgans efficere volueris, addi poterunt folia ſennæ ad ʒ. ij. vel iij. pro ſingulis doſibus. Imò & diſſolui poterit alicui doſi mannæ ℥. ß. vel (ſi fortius purgandum) electuarium aliquod phlegmagogum per interualla. Platerus ſequentem galli præparationem reliquia anteponit.

℞. Gallum aliquot annorum iugulatum, deplumatum, & euiſceratum. Infarciatur ſequentibus, pulmonis vulpis fruſto recenti, vel præpar. & ſiccati ℥. j. paſſulat. enucleat. & ficuum, ana ℥. ij. rad. enulæ ʒ. j. herbarum hyſſopi, ſatureiæ, marrubij, thymi, calamenti, polegij, ſiccat. ana ʒ. j. ſem. fœniculi, aniſi, ana ʒ. j. ſem. carthami contuſi, rad. polypod. ana ℥. ß. tartari albi ʒ. j. ſalis ℥. ß. vitellos ouor. n. ij. butyri recentis ℥. ß. Incidantur, & contundantur, vt artis eſt, & inſuantur gallo; decoquantur donec caro ab oſſibus ſecedat, in multa aqua, vaſe amplo, ne opus ſit nouam affundere. Dein eam colato & in ℔. x. adde mellis deſpumati ℔. j. ne citò corrumpatur. Capiat ſcutellam vnam manè, in qua diſſolue mannæ, & caſſiæ recentis, ana ℥. ß. continuando ad multos dies, vt menſem, & ampliùs. Quod eo meliùs iuuabit, ſi mox etiam terebinth. ʒ. j. cum penidiis in forma boli, aut aliter aſſumat.

Ludouicus Septalius, *in animaduerſionibus practicis*, hæc iura galli veteris damnat, tanquam inutilia, vel potiùs noxia. Rationes illius ſunt, quòd experientiæ non reſpondeant, & irrito ſucceſſu à ſe, & aliis Medicis Mediolanēſibus fuerint vſurpata. Quod ex longa ebullitione nitroſæ illæ partes, quibus maximè prodeſſe iura illa creduntur, ſubſideant, atque in percolatione reiiciantur: viſcidæ autem, glutinoſæ, craſſæ, tum & perpingues ex cute, pedibus, alarum extremis, muſculoſis, & neruoſis partibus promanantes, maximè remaneāt. Vnde craſſior reddatur materia morbifica, & expectorationi minùs idonea. Purgantia verò, & alterantia longa ebullitione vires ſuas amittant.

Verùm non debet Septalij experientia, tot tantorúmque celebrium Medicorum, tum antiquorū, tum recentiorum, à quibus hoc genus remedij maximè commendatur, experientiæ præferri. Si enim quibuſdā ægrotantibus à ſe, aliiſque curatis non contulerit, multa alia obſtare potuerunt; nempè vel praua ægrotantium diſpoſitio, morbiq; contumacia, vel cætera ad curationem ſpectātia non benè adminiſtrata, vel ipſum remedium malè præparatum. Quod verò dicit nitroſas partes longâ ebullitione ſubſidere, & in percolatione reiici, ridiculum eſt: ſubſident enim tantùm partes terreſtriores. Nitroſa verò ſubſtantia in liquore ſimul recepta nunquàm ſeparatur. Vnde fit vt iuſcula, quo diutius coquuntur, eo ſalſiora euadant. Salſedo autem illa incidit attenuat, deobſtruit; tantùm abeſt, vt iuſculū ſalſedine illa præditum incraſſare poſſit materiam morbificam. Neque habent carnes, aliæque partes gallorum, ſubſtantiam ita glutinoſam; vt ille fingit, qualis fortè in vitulorum pedibus, aliorúmque animalium reperitur; ſed potiùs attenuantem, cùm nitroſa ſubſtantia maximè refertæ ſint. Ac deniq; purgantia, & alterantia ſi iuxta Pharmaciæ præcepta, & ſecundùm artē decoquantur, vires ſuas integras in decocto relinquunt; cùm quotidiana apud nos experientia conſtet, huiuſmodi iuſcula galli veteris perbellè purgare. Et ſi experientiam noſtram Septalij experientiæ opponere liceat, bona fide teſtari poſſumus, nos ex huiuſmodi decoctis mirabiles effectus in aſthmaticis affectibus, & doloribus colicis diuturnis ac contumaciſſimis percepiſſe. Hoc tamen in horum iuſculorum præparatione immutare ſolemus quòd nimirùm pro vna tantùm doſi ſingulis diebus iteranda præſcribimus; metuentes ſcilicet, ne ad plures dies aſſeruata corrumpantur, aut ſaltem deteriora fiant. Formulæ autem à nobis præſcribi ſolitæ in aſthmatis curatione exemplum tale erit.

℞. Rad. enulæ camp. & ireos Florent. ana ʒ. j. ß. fol. hyſſopi, & tuſſilaginis, ana M. i. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. ii. ficuum pinguium n. iiii. ſennæ mundat. ʒ. iii. polypod. querc. & ſem. carthami contuſ. ana ℥. ß. ſem. aniſi ʒ. j. ß. Coquantur cum tertia, vel quarta parte galli veteris ſecundùm artem. & fiat iuſculum, quod capiat æger per xii. vel xv. dies.

Vino purgante infrà deſcribendo Platerus mulierem curauit diſpnœâ laborantem, & ad hydrôpem inclinantem.

℞. Rad. iridis ℥. j. rad. enulæ, ſcillæ præparat. ana ℥. ß. marrubij M. i. cortic. ſambuci, & ebuli. ana ℥. i. ſennæ ℥. i. ß. agaric. ʒ. ii. zinzib. ʒ. i. Conquaſſentur omnia, & adde vini ℔. iiii. Coquantur parùm in duplici vaſe. Bibit cubitum itura hauſtum per dies ſex, ceſſauitque dyſpnœá, & tumor euanuit, pulchréque curata fuit.

Notandum autem eſt purgantia in huc affectu eſſe iteranda, idque ſub variis formulis, ne vni eidemque remedio natura aſſueſcat. Sic etiam remedia detergentia incidentia, expectorantia, aliáque per vices immutanda ſunt, propter eandem cauſam.

CAPVT II.

De Pleuritide.

PLeutitis alia vera & legitima eſt, alia notha ſeu ſpuria.

Vera pleuritis eſt inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis vel muſculomm intercoſtalium internorum.

Notha verò eſt inflammatio muſculorum intercoſtalinm externomm.

Dantur etiam alij lateris aliarumque thoracis partium dolores, qui ad notham pleuritidem [illegible] referuntur, quando nimirùm mediaſtinum inflammatur, pulmo coſtis agglutinatur, humores ſeroſi vel pituitoſi à capite in thoracis muſculos defluunt, flatus eoſdem muſculos aut thoracis membranas dinelluut, & vapores à ventre inferiori eleuati eaſdem partes vellicant aut diſtendunt, vt in lumbricis ſæpè contingit.

Diximus in vera pleuritide non ſolùm pleuram, ſed etiam muſculos meſopleurios internos inflammari, quia impoſſibile eſt quin inflammatio membranæ muſculis contiguis communicetur. Nonnulli præterea pulmonem etiam in omni pleuritide inflammari contendunt, & ſententiam ſuam autoritate, ratione, & experientia confirmant. Autoritas eſt Hippocratis *lib. de locis in homine*, vbi dicit, vtráque pulmonis parte inflammata fieri peripneumoniam: ſi verò altera tantùm pulmonis pars inflammetur, eſſe pleuritidem. Idipſum ratio conuincere videtur. Siquidem ſigna pleuritidis ſunt etiam ſigna peripneumoniæ, tuſſis nimirùm, febris continua, reſpirandi difficultas, & ſputum cruentum. Prognoſis etiam & curatio eadem eſt in vtroque affectu. Aſſerunt denique ſibi experientia compertum eſſe, in apertis pleuriticorum cadaueribus pulmonem inflammatum ſemper apparuiſſe. Verùm concedendum quidem eſt in plurimis pleuriticis pulmonem cum pleura ſimul affectum eſſe, facilè enim fluxio in vtramque partem decumbit, cum pulmo pleuræ ſuperiori parte alligetur. Aſſerendum tamen, ſolam pleuram ſæpiſſime inflammatione affici, illæſo pulmone, aut ſaltem ita leuiter affecto, vt mnibus, illius partis affectus dici nequeat. Authoritas verò Hippocratis à nonnullis reiicitur tanquam ſpuria & aliis quamplurimis contraria, in quibus Hippocr. ſolam pleuram tanquam partem affectam agnoſcit, præſertim *lib. de morbis*, vbi pluries repetit, bilem & pituitam ad latus affigi & dolorem vehementem excitare.

Martianus verò eam ita conciliat, dicens, Hipp. in eo loco agere de peripneumonia quæ fit à defluxione à capite, cuius portio decidit in pleuram, & eâ ratione, vt diſtinguat eam quæ vnam tantum pulmonis partem afficit, ab ea quæ vtramque, pleuritidis nomine eam afficere. Similitudinem verò ſymptomatum in pleuritide & peripneumonia facit morbi vtriuſque natura eandem, quæ in inflammatione conſiſtit, & partium affectarum vicina.

Quòd verò in plurimis ex pleuritide ſublatis pulmo affectus inuenitur, inde concludendum non eſt, ſemper ita contingere; nam pluritides vehementiores, quæ mortem inducere conſueuerunt; in peripneumoniam vt plurimùm degenerant. Sed plurimi teſtantur, & nobis etiam experientiâ compertum eſt, in multis pleuriticorum cadaueribus ſolam pleuram corruptam, & putrefactam inueniri.

Dubitare licet cur pleura frequentiùs quam aliæ membranæ, inflammatione afficiantur? Reſponſio verò deſumitur ab Hippocr. 1. *de morb. textu* 124. iuxta Salij diuiſionem, vbi dicit, latus eſſe partem maximè debilem, quia carne nudum eſt præ reliquis corporis partibus, & non habet aliquid quo tenitatur, ideò commotis humoribus ab aliqua cauſa procatarctica uſque excalefactis, eorum defluxus in illam partem facilè concitantur.

Materia pleuritidem efficiens eſt vt plurimùm ſanguis bilioſus, qui faciliùs denſam membranam penetrat: & Auicēna de pleuritide loquens, *in membranam*, inquit, *non penetrat, niſi humor tenuis & cholericus.* Alij tamē humores hunc affectum producere valent, modo humorem ſeroſum aut bilioſum pro vehiculo ſecum admixtum habeant; alios humores dico, non excrementitios, ſed naturales, qui ſub forma ſanguinis continentur, & vel ſanguis propriè dictus, vel ſanguis pituitoſus aut melancholicus nominatur. Obſeruandum tamen eſt, humores tenuiores veram pleuritidem magis efficere, craſſiores verò notham.

Ille autem ſanguis per vaſa thoracem nutrientia, venam præſertim axillarem & azygon defertur, & ſi quantitate, vel qualitate, vel motu peccet, in membranam & muſculos vicinos effunditur.

Pleuritidis differentiæ à loco affecto, & cauſis deſumuntur.

Ratione loci, vel ſitus doloris, diuidiτur ab Hipp. 2. *acutor.* in aſcendentem, cùm dolor ad iugulum magis tendit, & deſcendentem, cùm versùs hypochondria vergit. Nonnunquam etiam versùs dorſum magis extenditur, cuius mentionem facit Hipp. 3. *de morbis*; interdum etiam magis versùs anteriora deflectit.

Ratione cauſæ ſeu humoris peccantis, alia dicitur ſanguinea, alia bilioſa, alia pituitoſa, alia melancholica.

Inſignis alia differentia proponitur ab Hippocrate 1. *acutor.* qua pleuritis diuiditur in ſiccam & humidam. Sicca dicitur ea in qua nihil vel perexiguum expuitur, non ſolùm in morbi principio, ſed etiam in progreſſu illius. Cuius rei variæ poſſunt eſſe cauſæ, nempè materiæ morbificæ, cruditas; craſſities & viſciditas vel facultatis imbecillitas, vel bronchiorum obſtructio, vel doloris vehementia. Humida verò eſt in qua ſputum ab ipſo morbi initio ſatis copioſum apparere incipit.

Diagnoſis huius morbi per ſigna pathognomonica ſtabilitur à Gal. 5. *de loc. aff. cap.* 8 *& aliis in locis*, quæ numero quinario comprehenduntur, nempe 1. Dolor lateris punctorius. 2. Febris acuta continua. 3. Difficilis reſpiratio 4. Pulſus durus & ſerratilis. 5. Tuſſis frequens & moleſta.

Dolor punctorius eſt membranis proprius, præcipuè à materia bilioſa proueniens. Ille autem dolor latus occupans ad vicinas partes ſe extendit, & nunc ad iugulum, nunc ad hypochondria exporrigitur per continuitatem membranæ, quæ totam thoracis cauitatem inueſtit. Hoc ſigno pleuritis à peripneumonia diſtinguitur, in qua nullus aut perexiguus lateris dolor apparet, niſi cum pleuritide complicata ſit.

Febris acuta continua ex phlegmone in parte cordi vicina docet originem, atque adeò ſymptomatica eſt: quamuis interdùm febris eſſentialis pleuritidi coniuncta ſit; imò verò illi primam originem dederit. Contingit enim ſæpè in principio febrium continuarum, vt ſanguis in venis ebulliens expellatur à natura in partem receptioni illius magis idoneam, quales ſunt partes laterales, & inflammationem pariat. Huius rei indicium eſt, quod febris primùm ægrotantem inuadat, mox ſecundo tantùm, vel tertio die lateris dolor appareat. Quando verò, febris eſt ſymptomatica, tunc dolor lateris ab

initio ægrotantem corripit, febris verò paulò poſt aut eodem tempore apparet.

Reſpiratio difficilis in hoc affectu neceſſariò contingit, cùm partes inflammatæ diſtendi ſufficienter non valeant ad magnam aëris copiam attrahendam, quæ ad cordis æſtuantis refrigerium neceſſaria eſt.

Pulſus durus fit ob membranam affectam illiuſque tenſionem, quæ arterias etiam diſtendit, & illæ propter eandem tenſionem, eam pulſus differentiam efficiunt, quæ ſerratilis nominatur, quando ſcilicet, dum plures digiti arteriæ admouentur, vna illius pars magis attolli, quàm alia videtur, vt ſerram hoc modo aliquatenùs repræſentet.

Tuſſis moleſta in pleuritide contingit, quia natura continuò rem moleſtam è parte affecta expellere nititur: tum etiam ex illa aliquid in pulmones reſudat, quod eius facultatem expultricem commouet, vndè tuſſis exoritur.

Propoſitis ſignis adiungitur ſputum cruentum, quod quidem neque in omnibus pleuriticis, neque in omnibus morbi temporibus apparet; ideò inter ſigna pathognomonica non recenſetur. Qui pulmonem perpetuò affici in pleuritide affirmant, ſputum cruentum à pulmone efferri aſſerunt, idque à membrana coſtas ſuccingente ad pulmonem tranſire poſſe negant, cùm membrana denſiſſima ſit, tum etiam membrana pulmonem inueſtiens ſit eiuſdem naturæ, quæ à ſanguine illo extrauaſato penetrari non poſſit.

Verùm hos Galenus manifeſtè redarguit 5. *de loc. aff. cap.* 3. vbi primùm oſtendit, materiam in thoracis cauitate contentam tranſſumi in pulmonem, & per anacatharſim expurgari, duobus exemplis luculentis. Vnum eſt eorum, qui vulnus in thorace acceperunt, in cauitatem illius penetrans. Si enim mulſa in cauitatem pectoris iniiciatur & vulnus confeſtim occludatur, paruo interiecto tempore mulſa per os cum tuſſi eiicietur, & æger mulſæ ſaporem in ore percipiet. Alterum exemplum deſumitur ex oſſium fractura, quæ fit illæſa cute. In ea enim dum callus conficitur, & oſſa fracta conglutinari incipiunt, portio ſanguinis qui ad partem affectam confluxit, ad cutem defertur, eamque penetrat, ita vt vittas faſciaſq; membro obductas irriget, & conſpurcet. Docet etiam modum Galenus quo ſanguis, pus, aut alia quæuis materia in cauitate thoracis contenta à pulmone tranſſumi ſoleat, nimirùm per orificia extrema bronchiorum ſiue ramorum aſperæ arteriæ, qui per pulmonem diſperguntur & ad illius ſuperficiem deſinunt. Quamuis enim venæ arterioſæ & arteriæ venoſæ orificia ad pulmonis ſuperficiem etiam deferantur, bronchiorum tamen orificia reliquis ampliora & potentiora ſunt. Quantò enim aſpera arteria ratione caudicis maior eſt caudice venæ arterioſæ aut arteriæ venoſæ, tantò rami maiores ſunt ramis & orificia orificiis, cum omnia hæc vaſa æquali quadam diuiſione ſcindantur, quò in vniuerſum pulmonis corpus diſtribuantur. Deinde aſperæ arteriæ & bronchiorum eius ſubſtantia cartilaginoſa eſt; vndè fit vt non ita connivere ac concidere valeant, vt reliqua vaſa eorumque orificia magis aperta maneant, ſicque materiam in thoracis cauitate contentam faciliùs excipere.

Iſta autem tranſſumptio materiæ in thorace contentæ fit, docente Galeno, in conſtrictione thoracis dum expiratio perficitur: tum enim thorax quæ in ſua cauitate continentur, premit versùs pulmonem, & in ipſum impellit, vt portio ſaltem eorum in bronchiorum orificio exprimatur. Neque obſtat pulmonis mollities quæ compreſſioni cedit, itaque ita materiam ad eum impulſam recipere non cogitur. Hæc enim mollities facit quidem, vt tota materia impulſa non recipiatur: non impedit tamen, quin portio quædam illius in partis ſubſtantiam ſeſe inſinuare valeat, quamuis maxima pars in cauitate remaneat ob mollitiem prædictam.

Addamus & nos huic Galeni doctrinæ admirabilem naturæ prouidentiam, quæ paſſim inuenit vias non ſolùm manifeſtas, ſed etiam incognitas & ſæpè incomprehenſibiles, per quas res noxias & moleſtas expurgare conſueuit; de ſanie in fracturis dictum eſt, quæ per poros inſenſiles muſculorum & ipſius cutis expurgatur.

Spuria pleuritis à legitima diſtinguitur, quod in hac dolor exacerbatur dum æger decumbit in latus oppoſitum: tunc enim pars inflammata pondere ſuo diuellitur, maioremque patitur diſtenſionem; in illa verò muſculi externi inflammati comprimuntur quandò ſupra latus affectum æger decumbit.

Tempora huius morbi ſequentibus ſignis indicantur. In principio omnia ſymptomata pathognomonica debiliora ſunt, dolor & febris exigua, tuſſis ſicca vel certè ſputum exiguum & crudum. In augmento febris & doloris incrementum adeſt, ſputum copioſius. In ſtatu ſymptomata vehementiora, inquietudo, delirium, dolor capitis, & ſi morbus ſalutaris ſit, ſputum concoctum, liberum & copioſum. In declinatione ſputum perfectè coctum, libera anacatharſis omniumque ſymptomatum remiſſio.

Signa cauſarum diagnoſtica generaliter deſumuntur ex temperamento ægrotantis, anni tempore, regione, victus ratione, aliiſque communibus. Specialiter verò à ſanguine puro fieri pleuritidem oſtendunt. Sputum rubrũ & ſanguinolentũ, dolor tenſiuus cum pungitiuo mixtus; venarum plenitudo præſertim circa tempora & frontem, rubor faciei totius, pulſus plenus, vrina rubea & craſſa, cum corona interdum liueſcente.

Bilioſum ſanguinem oſtendunt ſputum flauum, febris ardentior, ſitis vehementior, pulſus durior & velocior, dolor pungens acutior, vigiliæ & inquietudines maiores, oris amaritudo, vrina tenuis & intensè flaua.

Pituitoſum ſanguinem demonſtrant, ſputum album viſcidum aut ſpumoſum, dulce & tarde erumpens febris remiſſa, ſitis pauca, ſaliua & excretio multa, dolor, remiſſior & grauatiuus; ſomnus maior, pulſus paruus & minùs durus, vrina pallida & craſſa.

Sanguinem melancholicum oſtendunt ſputum nigrans, tenax & tardè erumpens, febris & dolor remiſſior, vrina rubea, obſcura, tuſſis ſiccior, lingua nigricans, & aſpera, aluus adſtricta.

Prognoſis primùm ex ſymptomatum remiſſione aut vehementia deſumitur. Si enim dolor, ſpirandi difficultas & febris non multùm moleſtauerint morbum remiſſiorem ſignificant; ſi verò dolor vehemens fuerit & tuſſis magna, in qua nihil excernitur, febris item valida & anhelitus difficultas maxima, periculoſam pleuritidem exiſtimare oportet.

Pulſus in pleuritide paruus, frequens & valdè durus mortem prænuntiat. Ex eo nullum ſanatum eſſe affirmat Gal. 4. *de præſag. ex pulſ. c.* 5.

Pleuritis exquiſita, in qua nihil expuitur, aut in qua ſputum poſtquam apparere incipit, iterùm ſuppreſſum eſt, dolore lateris & pectoris grauitate ſuperſtite, periculoſiſſima eſt Crudiſſimum enim morbum ſignificat, qui aut breui hominem iugulat, vel non niſi longo temporis ſpatio finitur.

Sputum initio & intra tertium diem apparens, breuem morbum ſignificat; ſin verò poſteriùs, longum, Hippocr. *Aph.* 1. *ſect.* 5 a.

Flaua bilis pituitæ vel pauco ſanguini valdè permixta, cum ſatis copioſo ſputo in principio morbi apparente, ſalutaris.

Sputum valdè ſanguinolentum periculoſum eſt; venarum enim aut carnis ruptionem ſignificat, vnde ſuppuratio expectanda eſt. Paucus verò ſanguis per reſudationem effluere cenſetur.

Sputum album, glutinoſum ac rotundum, malum eſt. Lentor enim & viſciditas ab igneo calore materiam adurente proficiſcuntur.

Sputum viride & æruginoſum malum; nigrum verò peſſimum. Summam enim aduſtionem vel caloris natiui extinctionem ſignificat.

Anacatharſis copioſa, quæ dolorem aliaque ſymptomata non ſedat, mala. Magnam enim materiæ copiam arguit.

Pleuritis in ſenibus, mulieribus vtero gerentibus, aſthmaticis, & iis qui bis terue hunc morbum paſſi ſunt, pernicioſa.

Quicumque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non purgantur, empyici fiunt. *Aph.* 8. *sect.* 5. Alij ad vigeſimâ diem expurgationẽ extendunt.

Diarrhœa pleuritidi aut peripneumoniæ ſuperueniens, mala. *Aph.* 16. *sect.* 6. Quod intelligendum eſt de pleuritide, in qua tanta eſt inflammatio, vt hepar & ventriculum in conſenſum trahat, aut quando proſtratis à morbo viribus retentrix facultas ferè abolita eſt, Si verò pleuritis adeò magna non ſit, & in corpore contingat multa cacochymia laborante, alui fluxus interdum ſalutaris eſſe ſolet, præſertim ſi quædam concoctionis ſigna præceſſerint.

Vomitus bilioſus & copioſus in principio pleuritidis, ſalutem prænuntiat. Leuata enim natura ab illa euacuatione bilioſæ cacochimiæ, morbum faciliùs ſuperat.

Pleuritidi ſi peripneumonia ſuperueniat, malum, ex *Aph.* 11. *sect.* 7. Fit enim tranſlatio materiæ ad partem nobiliorem.

Si pleuriticus dolor cum ſputis bilioſis ſine ratione euanuerit, ægri in delirium incidunt. Hipp. 3. *Prorrhet.* Humor enim bilioſus ſurſùm ad caput rapitur, & tunc etiam vrinæ tenues & albæ apparent.

Pleuritis quæ diuturno morbo ſuccedit, aut in corpore cachectico accidit, periculoſa.

Denſa & exercitationi dedita corpora citiùs ex pleuritide & peripneumonia intereunt. Hipp. *in Coac.* Et quotidiana docet experientia, foſſores pleuritide correptos, omnes propemodum interire. Quia robuſta illa corpora non niſi ex grauiſſima cauſa in morbos incidunt, & propter denſitatem non facilè tranſpirant, vt morbi reſolutio fieri non poſſit.

Quibus in morbo laterali plurimus ex ſputo ſtrepitus in pectore ſonat, & vultus demiſſus eſt, oculuſque aurigine ſuffuſus, & caligine obductus, in his mors expectanda eſt. Hipp. *in Coac.*

Quibus pleuriticis lingua circa initia bilioſa eſt, hi intra ſeptimum indicantur; quibus verò tertio aut quarto die, circa nonum.

Ad pleuritidis curationem primò humor illam committens, reuellendus, diriuandus & diſcutiendus eſt. Ac ſi totus diſcuti nequeat, concoquendus, maturandus & expectorandus. Tum febri, quæ non rarò eſſentialis in pleuritide, non ſemper ſymptomatica eſt propriis remediis ſuccurrendum. Quæ omnia ſequentibus auxiliis perfici poterunt.

Et quidem ab initio ſanguis detrahendus eſt è baſilica eiuſdem lateris, præmiſſo clyſtere, ſi affectus non valdè vrgeat; alioqui poſt phlebotomiam ille poterit iniici.

Mitti autem debet ſanguis ſingulis diebus donec dolor, & febris multò mitiores euaſerint. Imò verò interdùm bis in die, cum peracuta pleuritis eſt.

Hippoc. 2. *de rat. victus in acutis, text.* 10. inſignem regulam, & in praxi vtiliſſiam poſteritati tradidit; vt mittatur ſanguis vſque ad coloris mutationem. Si nimirùm primâ, aut ſecundâ phlebotomiâ ſanguis appareat crudus, pituitoſus, aut aquoſus; continuanda ſingulis diebus, aut bis in die vacuatio, donec ſanguis detractus appareat rubicundus, vel flaueſcens. Si verò in principio appareat ruber, iteranda toties phlebotomia, donec liuidus, aut niger appareat. Significatur enim ſanguinem illum poſteriorem à parte affecta, aut venis ipſi vicinis effluere, qui quidem à calore partis inflammatæ alteratus eſt, & ex crudo ruber factus, vel ex rubro niger, aut liuidus per aduſtionem.

Licèt autem huius præcepti obſeruatio in praxi vt plurimùm optimè ſuccedat, aliquandò tamen coloris illa mutatio pertinaciter expectanda non eſt, ſed priùs à ſanguinis miſſione deſiſtendum; cum videlicet, aut vires ſunt debiles; aut æger habitu raro, aut valdè reſolubili præditus, aut tempus anni calidiſſimum.

Quamuis autem ſanguinis miſſio in principio morbi præcipuè conferat; ſi tamen ea fuerit omiſſa, aut inſufficienter celebrata, etiam poſt ſeptimum, nonum, aut vndecimum, venam ſecare licet, exemplo Hippocratis, qui 3. *Epidem.* Anaxioni venam ſecuit octauâ die, vel quòd citiùs non fuerit vocatus; vel quòd in pleuritide crudiſſima, quæ vndecimo die vix coqui cœpit, morbus inducias tulit.

Cùm verò anacatharſis libera, & liberalis fieri incipit, tunc temporis à phlebotomia abſtinendum; quia anacatharſis ſupprimitur, & æger in vitæ diſcrimen conijcitur.

Adeò autem neceſſaria eſt venæ ſectio in huius affectus principio, vt nunquam omitti debeat, nedum in ſenibus, pueris, grauidis mulieribus, puerperis, & menſtruas purgationes patientibus; quibus omnibus experientia docuit phlebotomiam, præſente hoc affectu, fuiſſe vtiliſſimam. Cautiones autem in venæ ſectione obſeruandæ in mulieribus puerperis, aut menſtruas purgationes patientibus, videantur infra *lib.* 15. *c. vltimo*, in morborum acutorum puerperarum curatione.

Ab ipſo etiam morbi initio, bis aut ter in die exhibendi ſunt iulepi refrigerantes, humoris ardorem, & ebullitionem cohibentes, & fluxionem ſiſtentes, in hunc modum compoſiti.

℞. Aquæ papau. rhœad. ℥. iiij. ſyrupi violac. vel eiuſdem papaueris ℥. j. ſalis prunellæ ʒ. j. Fiat iulep.

Poſt primam phlebotomiam inungatur latus dolens ſequenti linimento, partem poſteà tegendo lanâ ſuccidâ linteo inſutâ.

℞. Ol. lilior. chamæm. & amygdal. dulc. ana ℥. j. butyri recentis, & axungiæ gallinæ, ana ℥. j. ß. Fiat linimentum.

Multi addunt ceram huiuſmodi linimentis, quæ tamen non conuenit, quia obſtruit poros; vt neque mucilagines, quæ emplaſticæ ſunt, quia refrigerant & aſtringunt.

In pleuritide maligna, & peſtilenti, vtiliter additur huiuſmodi linimentis olei ſcorpior. Matthioli, vel theriacæ modicum.

Poſt iteratam venæ ſectionem fotus admouendus eſt, in ſequentem modum compoſitus.

℞. Radic. althææ, & lilior, ana ℥. ij. fol. maluæ, viol. parietar. ana M. j. ſem. lini, & fœnogr. ana ʒ. j. florum chamæm. melilot. ſambuci, violar. ana P. j. Fiat omnium decoctio, quâ foueatur latus dolens, cum veſica ſuilla.

Poſt fotum admouebitur linimentum prædictum; cui in progreſſu morbi addi poterunt olea magis reſoluentia, vt anethinum, irinum; tum etiam puluis ireos, & crocus. Imò verò ipſi fomento addi poterunt herbæ diſcutientes, vt origanum, calamentum, hyſſopus, & ſemina valdè diſcutientia.

Multa alia topica, pleuritidis curationi valdè proficua, ab auctoribus vſurpantur, quorum præcipua hæc ſunt.

Priùs inungatur pars vnguento de althæa, poſteà cumini puluis inſpergatur. Vel poſt inunctionem braſſicæ folium ad ignem calefactum, & inunctum admoueatur.

Fauentinus miſcet vnguentum de althæa cum ol. amygdal. Poſt inunctionem aſpergit pulu. cumini & ſuperimponit folium caulis, & miris laudibus effert.

Item cataplaſma ſequens vtiliſſimum eſt.

℞

℞. Reſidentiam decocti pro fotu ſuprà deſcripti. Contunditur in mortario marmoreo, addendo ol. amygdal. dulc. lilior. & chamæmel. ana ℥. ij. pinguedinis gallinæ ℥. j. farinæ hord. fabar. ana q. ſ. Fiat cataplaſma.

Item gallina viua per ſpinam ſecta, puluere ireos Florent. conſperſa, & admota multùm prodeſt.

Omentum veruecis recenter ab animali extractum, vel in aqua calida calefactum, optimum eſt anodynum. At pulmo eiuſdem animalis idem efficaciùs præſtat.

Oleum ceræ arte chymicâ extractum, linimentis admixtum dolorem lenit, & materiam morbificam potenter diſcutit.

Panis recens è furno extractus, per medium ſectus, & in butyro recenti liquato madefactus, & admotus, materiam lateri impactam potenter reſoluit.

Poſt tres aut quatuor doſes iulepi prædicti, vſurpari poterunt iulepi pectorales, in hunc modum compoſiti.

℞. Hord. integri P. j. liquir. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥. j. iuiubar. par. xx. ſem. quatuor frig. maj. an. ʒ. iiij. flor. bugloſſi & violar. ana P. j. Coquantur ad quartaria v. In colat. diſſolue ſyrup. violae. & iniubini. ana ℥. ij. Fiat iulep. pro quatuor doſibus manè & ſerò ſumendis.

Vel ſi febris valdè acuta ſit, cum vigiliis coniuncta, emulſiones vſurpari poterunt in ſequentem modum.

℞. Amygdal. dulc. excorticat. & in aqua frig. macerat. ℥. j. quatuor ſem. frig. maior. ana ℥. ß. ſem. lactuc. & papau. albi, ana ʒ. ij. Contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti hord. & liquirit. ℔. j. ß. In colatura diſſolue ſyrup. violae. ℥. iij. fiat emulſio pro iij. doſibus manè & ſero ſumendis.

Quidam Practici vrgentibus vigiliis audent exhibere narcotica, vt ſyrup. de papau. philonium roman. & laudanum opiatum. Quæ tamen in hoc affectu pernicioſa ſunt, ſputum enim retinent, & pectus coarctant. Vnde non rarò præceps exitium conſequitur.

Quod tamen intelligendum eſt de integra narcoticorum doſi, nam in perexigua quantitate exhibita prodeſſe poſſunt in dolore vehementiſſimo, tuſſi moleſta, & inani, à valdè tenui humore oriunda, & vigiliis aſſiduis. In quibus caſibus ſæpè laudani gr. j. fœlici cum ſucceſſu exhibui, & plures aliquando iteraui. Sed illius vſus præcipuè in principio morbi conuenit; tunc enim humor influens in partem cohiberi poteſt, & morbi incrementum impediri.

Quando tuſſis importuna eſt, & natura incipit per anacatharſim aliquid euacuare, teneat æger frequenter in ore ſaccharum roſaceum, candum, aut penidiatum, vel tabellas diatragacanthi frigidi. Tum vtatur ſyrup. violac. vel iniubino ex cochleari frequenter. Vel vtatur eclegmate ſequenti.

℞. Sacchari candi, & penidiat. an ℥ j. pulu. electar. diatragacant. frigidi ʒ. ij. ſyrup. violae. & iniubini; ana q. ſ. Fiat looch, quo vtatur frequenter cum baculo liquirit. ſenſim lambendo. Vel fiat eclegma ex butyri. mellis, & ſacchari æqualibus portionibus.

Oleum ſem. lini vel amygdal. dulc. recenter ſine igne extractum, cum ſaccharo mixtum, & exhibitum, egregiè tuſſim lenit, & dolorem pleuriticum demulcet. Præſertim ſi cum iuſculo aut alio decocto affatim bibatur.

Si ſputa craſſiora ſint, quædam incidentia, & attenuantia erunt permiſcenda, vt ſyrup. de tuſſilag. deliquirit. oxymeli ſimplex, puluis diaireos, & alia huiuſmodi.

Eclegmata, autem ſupino corpore ſumenda, quia ſic meliùs pulmonem ſubeunt.

Progrediente morbo, ad corroborationem virium conditum reſtaurans vſurpari poteſt.

℞. Conſeruæ flor. violar. ℥. j. conſeruæ flor. borrag. & rad. bugloſſi, ana ℥. ß. confect. alchermes ʒ. ij. pulu. electuarij diamarg. frig. & diatragacanth. frigidi, ana ʒ. j. ſacchari roſati ad pondus omnium. Fiat conditum auro coopertum, quo vtatur frequenter ex cocleari.

Purgatio in pleuritide vera non conuenit, niſi omninò ad declinationem peruenerit: & tunc ſequenti medicamento illa poteſt iniſtitui.

℞. Sennæ mundat. ℥. ß. ſem. aniſi ʒ. j. fol. bugloſſi & capill. ven. ana M. ß. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. iij. flor. bugloſſ. & violar. ana P. j. Coquantur ad ℥. iij. In colat. diſſolue rhab. in aqua ſcabioſæ cum ſantalo citrino infuſi ℈. iiij. mannæ granat. & ſyrup. roſae. an. ℥. j. Fiat potio.

Toto morbi decurſu vtatur æger pro potu ordinario decocto hordei, & liquiritiæ, vel decocto papau. rhœad. cum ſyrup. capill. ven. Potus verò non ſit actu frigidus, quia Pectori noceret. Vinum in hoc affectu merum eſt venenum, quemadmodum acida omnia, quæ tuſſim excitant, & conſtringendo anacatharſim impediunt.

In declinatione poſt purgationem, & febrem valdè imminutam, ſi dolor perſeueret, admoueri poterit ipſi parti dolenti cucurbitula cum ſcarificatione. Imò & ſequenti die iterùm applicari, ad ſanguinem denuo extrahendum. Poſſunt etiam applicari ante declinationem, poſt iteratam phlebotomiam, bis aut ter. Et ſi dolor augeatur, vel redeat poſt aliquod tempus, iterùm ſecabitur vena, & poſt iterum cucurbitula applicabitur.

Zacutus Luſitanus locis ſcarificatis detractâ cucurbitulâ, hirudines ſex admouit fœlici ſucceſſu, vt ipſe teſtatur *obſeru. 104. lib. 1. praxis admiranda.*

In eundem finem, ad reliquias materiæ morbificæ diſcutiendas, tentatis priùs fomentis, & linimentis potenter diſcutientibus, vtiliter parti applicabitur emplaſtrum de ſulphure, vel de baccis lauri.

Præter remedia vulgaria huic morbo valdè proficua alia quædam vſurpari poſſunt propria & ſpecifica: nempe raſura dentis apri, ciuis priapi, tauri vel cerui; flores papaueris rubri, corallus præparatus.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat pomum excauatum, & thuris maſculi ʒ. i. repletum, & ad ignem coctum, quod æger deglutiat, ſuperbibendo aquæ card. bened. ℥. iij. poſtea verò benè contectus ſudet. Hoc remedium poſt tertium morbi diem vſurpandum eſſe vult, eóque multos aſſerit fuiſſe reſtitutos.

Flores buxi adeò ſanguinem purgare feruntur, vt ſi eorum pulueris ʒ. j. cum aqua papaueris rhœad. exhibitâ; ſanguis poſt horam mittatur, floridus is manet.

Stercus equinum in aqua cardui benedicti diſſolutum, & colatum pleuriticum dolorem, & humorem illum producentem potenter diſcutit.

Idem præſtat ſtercus album gallinæ, ad ʒ. i. cum eadem aqua exhibitum.

Stercora illa multùm habent ſalis volatilis, qui maximâ penetrandi ac diſcutiendi vi præditus eſt.

Ex duobus illis ſtercoribus poteſt fieri potio efficax in hunc modum.

℞. ſem. cannabis ℥. j. Contundantur in mortario, deindè adde ſtercoris albi gallinæ, & ſtercoris equini, an. ℥. ß. Diſſoluantur in aquæ card. bened. ℥. v. Colentur per linteum, & exhibeantur.

Sanguis hirci ſylueſtris ad gr. x. exhibitus cum aqua prædicta, potenter diſcutit pleuritidem. In illius defectu ſanguis hirci domeſtici vſurpari poterit. Sed cùm vires illius ſint infirmiores, ad ʒ. j. exhibendus. Eius autem præparatio in hunc modum ſe habet.

Hircum ſuſpende cornibus, & crura poſteriora reflecte ad cornua, teſtes abſcinde, & ſanguinem fluentem excipe in vaſe amplo, & exſicca in ſole, ſi æſtas ſit,

vel retrò furnum piſtoris. Longiſſimè diſtat ab hircino ſanguine officinarum.

Fuligo camini ad ʒ.j. exhibita multùm confert, ſed multo magis ſpiritus fuliginis, ab Hartmanoo deſcriptus in praxi medica.

In pleuritide epidemica ſudorifica, aut diaphoretica medicamenta vſurpanda ſunt, qualia in febribus malignis præſcribi ſolent, quæ tameo hunc morbum, quantùm fieri poteſt, peculiariter debent reſpicere.

Diarrhœa pleuritidi ſuperueniens periculoſa eſt. Ideò temperari debet ſyrupo myrtino, qui eam ſiſtit. & nihilominùs expectorat: atque ita cum aliis ſyrupis permiſcendus eſt. Venter & renes aſtringentibus inungantur, vt in omni diarrhœa fieri ſolet. Clyſteres iniiciendi, ex decocto hordei excorticati, quod vt Galen. docet refrigerat & aſtringit, additis roſis rubris, & in eo diſſoluendo ouorum vitellos.

CAPVT III.

De Peripneumonia.

PEripneuıoonia eandem habet cum pleuritide eſſētiā, & parte affectâ tantùm diſtinguitur, quod illa ſit pulmonis inflammatio hæc verò membranæ coſtas ſuccingentis. Materiâ etiam aliquatenùs differunt. Siquidem pleuritis frequentiùs fit à bile, peripneumonia frequentiùs à pituita; quamuis omnes humores, (vt de pluritide dictum, hunc affectum producere valeant; humores, inquam, maſſam ſanguinis conſtituentes & ſub forma ſanguinis contcoti. Quemadmodum enim humores craſſi denſam pleuræ membranam difficilè penetrant, tenues verò & bilioſi eam facilè peruadunt Sic contrà pituitoſi & craſſi in mollem & raram pulmonis ſubſtantiam facilè transferuntur, eique tenaciter adhærent; bilioſi verò & tenues facilè prætetlabuntur. Hoc tamen non impedit, quin ſanguis bilioſus interdum pulmonis inflammationem efficere valeat, quemadmodum Hipp. 1. *de morbis.* Eryſipelas pulmonis deſcribit.

Fit autem inflammatio eryſipelatoſa ex ſanguine bilioſo à dextro cordis ſinu per venam arterioſam in pulmonem delato. Oedematoſa verò ex ſanguine pituitoſo per viam fluxionis à capite in ſubiectas partes irruente. Sola tamen pituita excrementitia per viā catarrhi à cerebro defluens peripneumoniam efficere potis eſt, quatenùs in pulmone putreſcens ſanguinem attrahit. ex cuius admixtiooe inflammatio oritur, & hæc ſæpiſſimè in ſenibus contingit.

Meſuæus tamen peripneumoniam magis fieri à bile aſſeruit, quia pulmo ſanguine bilioſo nutritur, qui magna copia affluit per viam patentiſſimam, nempè venam arterioſam.

Reſpondemus, ſanguinem floridum, tenuem & vaporuſum in dextro cordis ſinu, elaboratum ferri in pulmooem. qui propter puritatem facilè regitur à natura, & per arteriam venoſam ad ſiniſtrum cordis ventriculum tranſmittitur, ideoque rarò tantùm ſubire à naturali ſtatu receſſum, qui peripneumoniam efficere natus ſit. Contrà verò fluxionem à capite irruentem & per vias ampliſſimas ad bronchia delatam, ſi ibi putreſcat, ſanguinem accerſere & peripneumoniam excitare.

Generatur verò peripneumonia interdùm primariò, ſine alterius morbi interuentu: interdùm verò aliis morbis ſuccedit, vt anginæ, & pleuritidi Gal. *in comm.* 11. *ſect.* 7. *Aphor.* docet, duobus modis peripneumoniam pleuritidi ſuccedere; vel quandu morbus lateralis in peripneumoniam tranſmutatur, vel quando morbo laterali pulmonis inflammatio ſuperuenit. Hęc autem tranſmutatio fit quando priore ceſſante morbo aduenit alter, ſuperuenit autem quando altero manente, alter adiicitur.

Cauſa igitur interna & immediata peripnenmoniæ ſanguis eſt, frequenter pituitoſus, rarius bilioſus, rariſſime melancholicus. Qui vel à toto fluit corpore plethorico vel cacochymico vel ab aliqua parte ſimiliter repleta aut præter naturam affecta.

Cauſæ externæ peripneumoniæ & pleuritidis eædem omninò ſunt, quæcunque videlicet fluxiones ad eas partes commouere poſſunt, quarum præcipuæ ſunt. Primò motus corporis & exercitium vehemens, præſertim poſt magnam quietem & multas epulas: tunc enim humores ex ciborum multitudine aſſeruati & præcedenti quiete intùs detēti, ſuperueniente exercitio funduntur, attenuantur, & incaleſcunt; ac poſtmodùm ad partes debiliores & fluxioni eorum recipiendæ magis idoneas propelluntur: inter quas thoras & pulmo principem locum obtinent, quia valido exercitio anhelitus magnus & creber efficitur, ſicque partes prædictæ maximè fatigantur & pulmoni ſubſtantia mollis & laxa humorem influentem facilè recipere poteſt.

Secundò inter cauſas externas efficaciores ponitur aër frigidus & aquiloonius, auſtrino & tepido ſubitò ſuccedens; à tepiduſculo ſiquidem aëre pori laxantur & humores fluidiores euadunt, qui adueniente aëre frigido comprimuntur & ad partes debiles exprimuntur.

Denique ex Hippocr. *lib. de aëre, locis & aquis*, vſus aquarum lacuſtrium & ſtagnantium peripneumoniæ generandæ idoneus eſt, Dicit enim diuinus Senex in regionibus lacuſtribus & paludoſis freqoentes pulmonias obſeruari.

Signa etiam peripneumoniæ cum ſignis pluritidis maiori parte coouenıunt. Duo prorſus eadem, febris acuta, & tuſſis, quæ aliquando ſicca, aliquando humida eſt, ſeu cum ſputo magis pituitoſo colorato ex bile aut ſanguine: imò & in progreſſu ſputa fiunt purulenta, materiâ morbificâ à calore coctâ & maturatâ quod fit plerumque illæſa pulmonum ſubſtantiâ, alioqui enim, eâ exulceratâ, phthiſis ſuccederet. Sic paſſim videmus in oculis ophthalmia laborantibus & pure ſordidis, humores in pus coouerti, non ſuppuratâ neque vlceratâ partis ſubſtantiâ.

Reliqua ſigna differunt ratiooe partis affectæ difficultas ſpirandi maior eſt quam in pleuritide, ob anguſtiam inſtrumenti inflāmati, vt ægri ſuffocari videantur, & non niſi erecti reſpirare valeant. Pars enim ob tenſionem & repletionem comprimi nequit, neque ampliùs dilatari. quamuis magna adſit pulmoois dilatatio; paucum tamen aërem capit, ideò celer & frequens eſt reſpiratio cum ſtertore. Augetur neceſſitas ex frebre, cum efflatione calidioris ſpiritus, & aëris frigidi deſiderio.

Pulſus magnus, languidus, mollis, ob pituitam & pulmonis laxitatem; aliqua interdum durities ex bile & ſanguine, inæqualis, ob compreſſionem arteriæ prope cor, in craſſis humoribus magis; interdùm verò intermittens, intercurrens, vndoſus, vermicularis, cùm ex immodica humiditate pulmo computruit.

Dolor grauans & profundus ex imo ad pectus & ſpinam pertingens. Quandoque inter ſcapulas, quandoque ſub vna tantùm ſcapula dolor percipitur & iugulo ac mammæ communicatur, præſertim in tuſſi. Quandoque dolorem non ſentiunt, niſi cum tuſſire inceperint. Quandoque etiam dolor apparet punctorius in latere. cum plutitidi coniuncta eſt peripneumonia, quod ſæpiſſimè contingit. Licèt autem membrana pulmonem inueſtiens ſit eiuſdem naturæ cum membrana coſtas ſuccingente, vt docuit Gal. 4. *de loc. aff. cap* 5. dolor tamen ita intenſus non percipitur in peripneumonia, quemadmodum in pleuritide, propter duplicem differentiam, quæ ab eodem Gal. proponitur *loco citato.* Prima eſt, quod nerui, qui feruntur ad membranam

Digitized by Google

branam pulmonis, ſunt pauci & exigui; qui verò ad pleuram, plures & inſignes. Altera eſt, quod thorax conſtat oſſibus & carne, quæ reſiſtunt tenſioni, vndè maior dolor; pulmo vero mollis cedit tenſioni, vndè minor dolor.

Rubor genarum apparet ob vapores calidos ad caput exhalantes, & tenuiorem ſanguinem ſecum rapientes, cuius color in malis præſertim efflorеſcit, quia earum cutis tenuior eſt.

Propoſitis ſignis accedunt anxietas, impotentia, iactatio cum caloris ingentis ſenſu in toto corpore. Color linguæ flauus, deindè proceſſu temporis rubeſcens, ſitis ingens, oculorum extumeſcentia, & venarum temporum eleuatio. Delirium, quando peripneumonia fit ab humore bilioſo; & coma, ſi ab humore pituitoſo generetur.

Si à ſanguine bilioſo morbus oriatur, ſputa erunt flaua; æſtus maior & ſitis; maior reſpirationis anguſtia cum minori grauitate; expiratus aër calidior, febris ardentiſſima, cum pulſu creberrimo; delirium ingens, vrina tenuis, citrina & pellucida. Ætas, anni tempus, regio, victus præcedens bili atteſtantur.

Si pituita (quod frequentius eſt) morbum producat, ſputum erit album, viſcidum & ſpumans; febris, thoracis incendium, ſitis, linguæ ſiccitas, minora: thoracis grauitas, maior, pulſus tarior, & mollior, ætas vt plurimum ſenilis, habitudo, anni tempus, regio frigida & humida.

Si ex ſanguine puro affectus ortum duxerit, ſputum erit rubrum, vrinæ rubræ & craſſæ, faciei rubor maior, venarum temporum euidentior eleuatio, cum totius corporis grauitate ac tenſione, & reliquis quæ ſanguinis abundantiam oſtendunt.

Si denique melancholicus ſanguis in cauſa fuerit ſputum apparebit nigrum aut ſubliuidum, lingua à principio nigra, ſicca & ſcabra; adſunt etiam triſtitia & magna inter reſpirandum ſuſpiria, ac reliqua melancholiæ in toto corpore dominantis ſigna apparebunt.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Peripneumonia pleuritide periculoſior eſt, & vt plurimùm lethalis, ob reſpirationis neceſſitatem & cordis viciniam. Hoc ſanè morbi genus (inquit Celſus) plus periculi quàm doloris habet. & plerumque in calamitatem abire ſolet.

Spem tamen ſalutis oſtentant virium robur, minor ſymptomatum vehementia, ſputa ſubflaua, non multò permixta ſanguine: circa initia excreta, ſanguinis fluxus è naribus copioſè & die critico erumpens, vel alui fluxus bilioſus & ſpumoſus, vel menſium aut hæmorrhoidum conferta eruptio.

Abſceſſus circa aures vel partes infernas debitè ſuppurati & aperti, ſalutem oſtendunt, vt docet Hippoc. *in prognoſticis.*

Si peripneumonia in pleuritidem tranſmutetur, bonum eſt. Et quamuis id raro contingat; vt docet Gal. *comment. Aphor.* 11. *ſect.* 7. quia ex morbo periculoſiore ad minus periculoſum fit tranſitus. Et cognoſcitur huiuſmodi tranſmutatio ex ſuperueniente lateris dolore punctorio & imminuta ſpirandi difficultate.

Periculoſam verò ac lethalem peripneumoniam portendunt morbi & ſymptomatum vehementia, ſputi carentia, vigiliæ aſſiduæ, delirium vel coma, extremorum frigiditas, ſtertor cum maxima reſpirationis anguſtia, vnguium liuor & incuruatio.

Prætereà pleuritidi peripneumonia ſuccedens periculoſiſſima eſt, vt docet Hipp. *Aph.* 11. *ſect.* 7. quia humoris tranſlatio à parte ignobiliore ad nobiliorem mala eſt; & vires à prægreſſo morbo fatigatæ noui & deterioris vim perferre non poſſunt.

Vrinæ circa initia craſſæ & poſtmodum ante diem quartum tenues factæ, mortem portendunt. Hippoc. *in Coacis.*

Peripneumoniæ curatio pleuritidis curationi ſimillima eſt. Ac primùm in ea vtramque paginam implet phlebotomia, quæ ſtatim celebranda eſt, & frequentes iteranda quantùm vires ferre poſſunt, ſemel aut bis in die, donec morbus miteſcat. Cùm enim pulmo multo ſanguine abundet, & à corde æſtuante magnam illius copiam attrahat; minimè verendum eſt, ter, quater, quinquies, & ſexies ſanguinem detrahere.

Si tamen peripneumonia anginæ & pleuritidi ſuccedat, maiori cum religione ſanguis mittendus eſt, quia vires afflictæ ſunt à priori morbo.

Mitti verò debet ſanguis è baſilica vtraque, ſi totus pulmo æqualiter afficiatur; vel ab alterutra, quæ lateri affecto magis reſpondeat; in quo ſcilicèt æger dolorem, aut grauitatem maiorem percipiat, & ex quo ſputum potiùs euehi ſentiat.

Mulieribus peripneumonicis, quibus ſanguis menſtruus actu fluit, à talo primò & mox intra ſex horas à brachio ſanguinem mittere oportet; niſi adeò vrgeat periculum, vt cogat primo acceſſu ſanguinem è brachio fundere. Quo in caſu, toto venæ ſectionis tempore, & parùm ante illud, cucurbitulæ femoribus ſunt affigendæ.

Poſteaquàm verò non videntur vires vlteriorem venæ ſectionem ferre poſſe, cucurbitulæ admouendæ ſunt ſcapulis, & dorſo, tum ſiccæ, tum maximè ſcarificatæ, quantùm vires ferre poſſunt.

Clyſteres etiam emollientes, & lenientes reuulſorij ſunt; ne tamen in iis vehementiora cathartica miſceantur, metu alui fluxus, qui in hoc morbo periculoſus eſt.

Si humor crudus, & pituitoſus à capite irruens morbum efficiat, vel foueat, veſicatorium poſteriori ceruicis parti admotum ſummopere proderit.

Interim vſurpentur iulepi, & emulſiones in cura pleuritidis deſcriptæ. Pectus illinatur oleo violaceo, amygdal. dulc. butyro recenti, & ſimilibus, vel ſequenti linimento.

℞. Olei violac. & nymphææ, ana ℥. j. ß. butyri recentis, & mucilag. ſem. pſyllij, ana ℥. j. ol. roſac. ℥. ß. trochiſc. de caphura ʒ. j. Fiat linimentum. Vel

℞. Ol. violac. ℥. iij. ol. de ſem. cucurbitæ, & lactis muliebris, ana ℥. j. butyri recentis ℥. j. ß. Miſce, fiat linimentum.

Anacatharſis promouetur ſyrupo violac. iniubino, aliiſque in cura pleuritidis propoſitis. Quemadmodum eclegmata, & condita ibidem deſcripta vſurpari poterunt hâc cautione adhibitâ, vt in materia tenuiori incraſſantia, in craſſiori attenuantia vſurpentur.

Potus ordinarius ſit decoctum hordei & liquiritiæ, quemadmodum in pleuritide.

Purgatio in hoc affectu non conuenit, niſi declinante morbo, illiúſque materia ſeligenda, qualis in cura pleuritidis propoſita eſt.

CAPVT IV.

De Empyemate.

Licet empyematis nomen omnem ſuppurationem ſignificet, vſus tamen obtinuit, vt non niſi pro puris collectione in thoracis capacitate vſurpetur.

Hæc autem puris inter pulmonem & thoracem collectio triplicem agnoſcit cauſam: Prima eſt inflammatio ſuppurata quæ in pleuritide aut peripneumonia contingit: & rupto abſceſſu, pus in thoracis cauitatem effunditur. Idem fieri poteſt in angina, vt docuit

docuit Hippocr. *Aph.10.ſect.5.* his verbis: *Quicumque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pere[illegible] ... vere hos effugerint, ſuppurantur.* Secunda eſt [illegible] in thoracem effuſus, vbi moram trahens neceſſario ſuppuratur. Sic apud Hippocr. *Aph.20.ſect.6. Si in ve[illegible]em ſanguis præter naturam effunditur neceſſario ſuppuratur.* Illa autem ſuppuratio (vt docet Gal. *in comm.*) non ſemper eſt vera & propriè dicta ſuppuratio, ſed potiùs corruptio dicenda, ex qua materiâ quædam puri analoga generatur. Effluere autem poteſt ille ſanguis in thoracem ex vulnere aut vena quadam diſrupta. Tertia eſt pituita à capite vel aliis partibus in thoracem emiſſa & ibi putrefacta. Sic apud Hippocr. *Aph.38.ſect.7. Diſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.* Gal. *in comm.* per ventrem ſuperiorem, thoracem intelligendum eſſe affirmat. Illa autem pituita putreſcens non verum ac legitimum pus, ſed quidpiam ipſi analogum producit, quemadmodum videmus tumores pituitoſos, vt atheromata, ſteatomata & meliceride, quaſdam abſceſſuum ſpecies conſtituere.

Signa diagnoſtica duorum ſunt generum: Quædam recentem & incipientem affectum oſtendunt, alia verò diuturnum & confirmatum.

Incipientis ſuppurationis tria proponuntur ſigna ab Hippocr. 2. *Prognoſt.* Primum eſt, ſi pleuritide aut peripneumoniâ non expurgatâ febris intenſior euadat. dum enim pus conficitur, febris intenditur, ex Hippoc. *Aph.47.ſect.2.* Secundum eſt rigor, qui fit, dum puris acrimonia partes vellicat membranoſas. Tertium eſt pondus & ſenſus grauitatis in parte; humor enim in cauitate contentus magis grauat, quàm dum in partis ſubſtantiam effuſus eſt. Addit Gal.4 *de loc. affect. cap.9.* fluctuationem. *Nam vbi quis* (inquit) *affatim à decubitu tranſmutatur, idque maximè ſi ab vno latere in aliud ſe conuertens deſluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura eſt.* Quin etiam in his fluctuatio ſæpenumerò haud obſcurè audítur, niſi puris craſſities aut copia quæ totam thoracis cauitatem impleat, fluctuationem impediat. His etiam accedit reſpiratio difficilior. Quamuis enim rupto abſceſſu dolor lateris ſedetur, & hinc diaphragma & thoracis muſculi liberiùs moueri poſſint, quia tamen pulmo à circumfuſo pure grauatur, vt liberè moueri non poſſit, & prætetea quædā puris portio in ſpongioſa pulmonis ſubſtantia imbibitur, indè pulmo grauior redditur, bronchiaque à pure imbibito obſtruuntur, reſpiratio redditur difficilior. Ex illa etiam puris in pulmonem & bronchia tranſmiſſione ſputum purulentum exoritur, quod etiam factum empyema ſignificat, non ſemper tamen puris excretio fit propter illius craſſitiem; ob quam ad bronchia peruenire non poteſt.

Diuturniorem verò ac confirmatum affectum ſignificant febris lenta continuò infeſtans quæ partim putrida partim hectica videtur, interdiù mitior, noctu verò vehementior, ſudores multi, noctu præſertim aduenientes, tuſſis frequens & moleſta, temporis verò proceſſu maxillæ ruborem contrahunt, oculi concaui redduntur, vngues incuruantur, pedes intumeſcunt, & puſtulæ circa pectus erumpunt, acriore puris parte ad extremam vſque cutem penetrante.

Latus affectum diſtinguitur ex iis quæ habentur apud Hippocr. 2. *Prognoſt. text. 21.* Si *empyema* (inquit) *in altera tantùm parte exiſtat hos conuertere ac diſcere oportet, doleantne in altero latere, & an alterum altero calidius ſit; atque cubantem ſupra ſanum latus interrogare, an videatur ſibi onus aliquod deſuper ſuſpendi. Si enim ita eſt, in quodcunque latus pondus ſit, in altero ſuppuratio exiſtit. Quemadmodum ſi vtrinque calor & pondus ſentiatur, in tota thoracis cauitate pus continetur.* Addit Auicennas etiam coniecturam quam deprompſit ex Hippocr. 3. *de morbis.* Applicetur (inquit) *linteum thetæ [illegible] madefactum, ſecundum vtramque partem, dextram & ſiniſtram, citius enim exſiccabitur illud, quod ſuprà partem pus continentem appoſitum eſt.* Aliud denique ſignum ab experientia noſtra deſumptum proponere liceat, quòd ab authoribus non fuit animaduerſum; quod nimirum in latere affecto tumor vt plurimùm œdematoſus appareat, ex tenuiore materiæ collectæ portione in thoracis muſculos reſudante. Et quando, in ſuſpcione empyematis, huiuſmodi tumor, aut cutis inflatio in alterutro latere apparet, certò pronuntiare licet, empyema intùs latitare, & apertio lateris tutò fieri poteſt.

Signa prognoſtica præcipua proponuntur ab Hipp. inſigni contextu, qui habetur. 2. *Progn. t.63.* his verbis *Suppuratorum ij potiſſimum ſuperſunt quos febris eâdem die dimiſerit poſt ruptionem, ac cibum citiùs appetunt, & ſiti liberati ſunt, & venter exigua ac conſiſtentia deiecit; & pus album, læue, concolorque eſt & vacans pituita & abſque labore ac valida tuſſi expurgatur. Itaque optimè quidem ſic ac celerrimè indicantur, ſin minus, quibus ad hæc proximè accedunt. Moriuntur verò ij quos febris non deſierit, aut cum videtur deſerere, denuò recaleſcens innoteſcit, & ſitiunt nec cibum appetunt, aluus humida eſt, pus viride, liuidumque ſpuunt, vel pituitoſum ſpumoſumque. Pereunt ſi hæc deſint omnia. At quibus alia veniunt, alia non, horum quidam intereunt, quidam in multo tempore incolumes euadunt.* His & nos ſequentia Prognoſtica adiungamus.

Empyici, quibus ob magnam puris copiam totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrimè ſuffocantur, ex Gal. 4. *de loc. aff. c.7.*

Empyema ſi 40. dierum ſpatio per ſputum non repurgetur, in tabem degenerat, quæ mortem acceſſit, ex Hipp. *aph.15. ſect.5.*

Suppuratio quæ vtramque thoracis partem occupat periculoſior eſt quàm quæ vnicam. Item quæ ſiniſtram occupat periculoſior eſt quam quæ dextram, propter viciniam ſiniſtri cordis ventriculi qui à pure, in illa parte collecto, grauiùs afficitur.

Quicumque ſuppurati vruntur vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit & album, euadunt. Si verò ſubcruentum, fæculentum ac fœtidum pereunt. *Aph.44. ſect.7.*

Si pus Empyicorum per aluum & vrinam, validis viribus exiſtentibus, ſatis copioſè expurgetur, ſalutem portendit. Licet rara ſit puris hæc per aluum aut vrinas euacuatio: illa tamen à Galeno, Paulo & Aëtio proponitur; tum viæ, per quas fit, à Galeno proponuntur 3. *de loc. aff. capit.4. & comm. Aphor. 30. ſect.7.* In priori ſic loquitur: *Hæc queſtio Eraſiſtrati ſectatores non parùm vrget, quippe qui putant ſolum ſpiritum in arteriis contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, vt potè intelligentibus quòd leuis arteria pulmonis, quantum puris ex rupta vomica ſuſcipit, id in ſiniſtrum cordis ſinum deferre poteſt, quod inde per arteriam magnam in renes fluit.* In poſteriori loco dicit, materiam in pulmone contentam primùm ad ventriculos cordis peruenire, & indè vel ad arteriam magnam; vel per cauam venam ad gibba hepatis, deindè illinc ad caua, & ita per portas ad inteſtina. Ex quibus facilè patent viæ per quas empyema per aluum & vrinas expurgari poteſt.

Empyici meliùs habentes, & qui ferè expurgati videntur, ſi ſputum fœtidum excernant, cum recidiua intereunt. Hipp. *in Coacis.*

Quibus ſpecillum à pure, velut ab igne coloratur, ij. ferè moriuntur. Hipp. *in Coacis.*

Pro huius affectus curatione. Primùm ſi materiæ in thorace collectæ ſuppuratio probiberi nequeat, adiuuanda eſt cataplaſmatis conuenientibus.

℞. Rad. althææ ℥ iij. ficuum pinguium n. x. paſſul. mundat ℥. j. florum chamæm. & meliiot, ana P. j. Coquantur omnia perfectè, deindè contundantur, & per cribrum traiiciantur. Poſtea adde farinæ ſem. lini, fœnugr. & tritici, ana ℥. j. ol. lilior. amygdal. butyri recentis & terebinth. an. Vnc. j. Fiat cataplaſma.

Ad

Ad concoctionem, & maturationem intùs etiam adiuuandam, apozema ſequens in vſum vocari poterit.

℞. Rad. althææ, & ſymphyti maior. ana Vnc. j. foliorum agrimoniæ, tuſſilag. ſcabioſæ, capill. ven. ana M. i. quatuor ſem. frig. maior. ana Vnc. j. ſem. aniſi ʒ. j. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana Vnc. j. flor. trium cord. & chamæm. ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. ſem. In colar. diſſolue ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. ſacchari candi, ana Vnc. ij. Fiat apozema, aromatizat. puluer. rad. ireos Florent. ʒ. i. pro v. doſibus matutinis.

In eundem finem vtatur eclegmate ſequenti.

℞. Pulpæ ficuum pinguium Vnc. i. butyri recentis Vnc. ii. ol. amygd. dulc. recenter ſine igne extracti Vnc. j. ſacchari candi Vnc. ii. amyli ʒ. ß. Fiat looch, capiat lambendo.

Terebinthina Veneta aquâ hordei lota, ad ʒ. iii. exhibita cum puluere liquiritiæ, multùm prodeſt ad maturandum, diſcutiendum, & detergendum.

Si deniq; per anacatharſim empyema ſolui non poſſe videatur (quemadmodũ vt plurimùm non fit) ad lateris apertionem veniendum eſt, quæ fit inter quartam & quintam coſtam, ab inferioribus & nothis incipiendo, multis cautionibus adhibitis; quæ apud Chirurgiæ ſcriptores, & præſertim apud Hieronymum Fabricium ab Aqua pendente in libro de operationibus Chirurgicis eleganter deſcriptæ reperiuntur. At verò multò vtilius eſt abſceſſum, qui pleuritidi ſuccedit, aperire, antequàm diſrumpatur, & pus in thoracis capacitatem effluat. Quod dignoſcitur ex tumore, qui iuxta ſuppurationis locum eleuatur, aliiſque ſignis empyemati omni communibus. Tum verò apertio molienda eſt, non in parte thoracis inferiori, & inter quartam, & quintam coſtam, quia aperto foramine longè ab abſceſſu pus nullum exiret; ſed in medio tumore, admoto priùs cauſtico. Si verò nullus tumor appareat, difficillimum eſt apertionem tentare ante abſceſſus ruptionem.

Si tamen eam quis aggredi voluerit, eligere debet locum, ĩn quo æger dolorem & pondus percipit, & qui maiori calore pollet. Fieri autem debet apertio inter duas coſtas, ſuprà partem coſtæ ſuperiorem, quia inferiori adiacet vena & arteria. Quod in omni empyematis apertione obſeruandum eſt. Dum pus, aperto thorace, per interualla educitur, vtatur æger bis in die potione vulneratiâ, quæ ſanguinem expurget, vlcera detergat, & putredinem inhibeat.

℞. Saniculæ, bugulæ, ſcabioſæ, betonicæ, hyperici, card. benedict. piloſellæ, pimpinellæ, vincæ peruincæ, agrimon. plantag. ana M. i. ſem. hyperici, card. bened. ana ʒ. ſem. flor. cord. ana P. i. Coquantur in hydromel. ad ℔. i. ſem. cuius capiat Vnc. vi. ſingulis vicibus.

Hoc eodem decocto poterunt fieri iniectiones in thoracis cauum.

Pro potu vtatur hydromel. vel aquâ hordei ſaccharatâ, vel ſaccharatâ ſimplici.

Si aperto thorace pus debitè non fluat ſequenti emplaſtro eliciendum eſt, quod ex omnibus abſceſſibus potentiſſime pus attrahit, & foras educit.

℞. Reſinæ pini recentis claræ, & odoratæ ℔. ß. ol. laurini, & terebinthinæ, ana ℥. i. gummi elemi ℥. ii. Primò reſina & gummi in igne liquentur, donec ſimul miſceantur. Poſteà adde terebinthinam & oleum, omniaque ſimul bulliant tantillùm, & per linteum craſſius tranſcolentur. Maſſæ iſtius portio extendatur, ſuper alutam, & fiat emplaſtrum, quod mutetur ſemel in die tantùm hyemis tempore; bis autem in die in æſtate. Perforetur in medio duabus aut tribus inciſuris oblongis vt pus attractum effluat.

CAPVT V.

De Hydrope pectoris.

EMpyemati ſimillimus eſt hydrops pectoris, qui fit à ſeroſo humore in pectoris capacitate collecto. Practicorum vulgus hunc morbũ non deſcribit, licèt ab Hippocrate graphicè delineatus ſit 2. *de morbis* ſub nomine hydropis pulmonis, in hunc modum. *Febris & tuſſis tenet, & aceruatim reſpirat, & pedes tument, & vngues contrahuntur, & patiuntur talia, qualia is qui ſuppuratus eſt, ſed debilius & diuturnius, Et ſi quis infundat; aut fotum aut ſuffitum adhibeat; pus, non ſequitur. Atque ex hoc ſanè cognoueris, non pus, ſed aquam intus eſſe. Et ſi multò tempore, aure ad latera adhibitâ, audire tentaueris, ebullit intus velut acetum. Et hoc quidem aliquando patitur, poſteà erumpit ad aluum, & ſtatim quidem ſanus eſſe videtur ac morbo liberatus. Verum progreſſu temporis aluus incenditur, eademque illa patitur & adhuc amplius. Aliqui etiam intumeſcunt ventre, ſcroto & facie.* Hæc Hippocrates.

Hic morbus rariſſimè contingit, frequentior tamen eſt, quàm vulgò creditur; ſed plerumque non agnoſcitur. Plures illius hiſtoriæ à Schenckio collectæ ſunt, ex quibus patet, eum non niſi poſt diſſecta cadauera ex hoc morbo defunctorum, innotuiſſe. Ideò exactè deſcribendus eſt, vt Medici curantis peritiam non ſubterfugiat.

Seroſus iſte humor vel in ipſo pulmone gigni poteſt, proprio ipſius vitio; dum ſcilicet proprium alimentum non benè concoquit, ſed illud in ſeroſum humorem conuertit, qui ſenſim ad thoracis cauitatem tranſmittitur; quod etiam fieri poteſt veſiculis hydatidibus in pulmone excitatis, iiſque diſruptis, quæ ab Hippocrate, recenſitæ ſunt *lib. de internis affectionibus*, & à quibuſdam auctoribus obſeruatæ. Vel aliunde in thoracem tranſmittitur, præſertim ab hypochondriis quãdo ſcilicet hepar aut lien intemperie, ſcirrho, aut alio graui morbo afficitur, vndè ſeroſi humoris copia generatur. Seroſus ille humor vel per venas ad pulmonem naturâ aut caſu debilem tranſmittitur, vel à cauitate abdominis ad thoracem per cæca ſpiracula tranſfertur. Facilem autem eſſe illam ſeroſi humoris ab vno ventre in alium tranſmiſſionem, docetur experientiâ, quandoquidem hydrops pectoris in hydropem abdominis tandem degenerat, & vice verſâ, humor in Aſciticorum abdomine contentus, in thoracem ſæpiſſimè transfertur, vnde illi ſubitò & ex improuiſo ſuffocati pereunt.

Diagnoſis huius affectus, (ſicut anteà dictum,) difficillima eſt, & omnia ferè ſigna cum aliis thoracis morbis communia ſunt. Hoc tamen illi & empyemati tantùm peculiare, murmur ſcilicet aquæ fluctuantis, quod intra pectus exaudiri poteſt, ſi corpus ſurſùm ac deorsùm tranſuerſumque commoueatur, vel à valido homine ſcapulis apprehenſum agitetur.

Omnia verò ſigna ex Hippocr. ſuprà recenſita, collectiuè ſumpta diagnoſim ſatis certã ſtabilire poſſunt. Quibus hoc vnicum addere licet tanquam pathognomonicum, & quo ſolo hydrops pectoris à cæteris difficultatis reſpirandi ſpeciebus diſtinguitur. Quando nimirum ſpirandi difficultas primo quoque ſomni tempore inuadit, eumque intercepit, ac per noctem magis vrget, procedente verò die ſenſim lenteſcit.

His accedit interdũ brachij alterius vel humeri, dolor aut paralyſis quæ fit vel ab humore à capite in pectus delabente, cuius portio in brachium vicinum defluit; vel à ſero in pectore contento, & ad brachia per venas axillares exundante, vel à refrigeratione muſculorum

intercoſtalium, à quibus ab brachia nerui deriuantur, vel aliâ quauis ſympathiâ viciniæ lege obotiâ. Hanc enim pectoris & brachiorum ſympathiâ notauit Hip. *in Coacis*, his verbis: *Si vehementer inflammentur appendentes vtrimque pulmonis partes, vt in latus incumbat, reſoluuntur ea parte corporis.*

Grauiſſimus eſt affectus & difficillimè curationem ſuſcipit. In iis enim qui eo laborant, calor natiuus admodum debilis eſt, vireſque naturales languidæ ex graui aliquo viſcerum affectu: vndè fit, vt quamuis collectus humor in thorace remediis idoneis euacuetur, (quod tamen difficillimum eſt,) nouus ſubindè fiat nouæ materiæ affluxus; vndè morbus non ſolùm fouetur, ſed etiam deterior in dies euadit; ita vt tandem in hydropem aſcitem incidant, multiplicata materiâ, & in abdominis cauitatem transfusâ. In principio tamen, antequam viſcera inſignem læſionem ſuſceperint, curationem interdùm admittere poteſt.

Ad curationem huius morbi duæ indicationes ante oculos proponendæ ſunt, vt ſcilicet materia in thorace contenta euacuetur, & noua illius generatio impediatur.

Materiæ in thorace contentæ euacuatio difficillima eſt, quia non ſunt viæ patentes, per quas educi poſſit. Ideò Hipp. lateris apertionem præcipit, quam tamen, quia in vſum reuocatam non vidimus, neque felicem illius ſucceſſum apud vllum authorem legimus, probare abſolutè non poſſumus. Et de ea idem dici poteſt, quod de paracenteſi in hydrope aſcite, capite proprio diximus.

Satius ergo eſt hydragogis medicamentis humoris illius euacuationem tentare. Cui rei conferent ea omnia quæ in hydropis curatione à nobis propoſita ſunt. Vbi tamen diligenter obſeruandum, quod ſi morbo iam confirmato, & multâ ſeroſi humoris copia in thorace collecta, purgans validius exhibeatur, humores illi valdè exagitantur, vnde ſuffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum ſubitò de medio tollit. Ideò cautè agendum eſt, & in minori doſi, atque iteratis vicibus medicamenta exhibenda ſunt, eaque cum potentioribus aperientibus ac diureticis miſcenda, vt ſimul viæ aperiantur, & ſeroſæ materiæ portio ad vrinæ vias deducatur.

Inter hydragoga, ea quæ ex mineralibus deſumuntur, in hoc affectu maximè conueniunt, qualia ſunt mercurius dulcis, & mercurius vitæ, ita correctus vt per inferiora tantùm euacuet.

Diuretica etiam ſola frequenter vſurpata multum conferre poſſunt, quia materiam antecedentem ad thoracem confluentem auertunt, & per vrinas euacuant; tum etiam conſequutione quadam ab ipſo thorace educunt.

Sudorifica etiam ad ſeroſam illam materiam educendam vtiliſſima ſunt, & nos vidimus virum ſexagenarium vſu decocti ſudorifici ex guaiaco, & ſalſa parato per 15. dies, ſudores excitando cum vapore ſpiritus vini, fuiſſe liberatum.

Ad eandem ſeroſi humoris à thorace auerſionem plurimùm conferent cauteria cruribus aut tibiis admota.

Generatio verò illius ſeroſæ materiæ impedietur, vitia corrigendo earum partium, quæ hanc materiam ſuppeditant. Sic pulmone ipſo laborante, illi remedia appropriata erunt vſurpanda. Si hepar aut lien intemperie, obſtructione, ſcirrho, aut alio quopiam vitio laboret, illorum affectuum curationes ex propriis capitibus erunt repetendæ.

Vniuerſaliter vero ea quæ partes vitales & naturales roborant, ſemper conuenire poterunt, qualia in virium imbecillitate, hydropis & fluxus hepatici curatione deſcripta ſunt.

CAPVT VI.

De Hæmoptyſi, ſeu ſanguinis ſputo.

Licet vulgò hæmoptyſis omnem ſanguinis per os excretionem ſignificet, à quacumque parte procedat, ſiue à thorace, pulmone, aſpera arteria, ſiue à faucibus, gingiuis, palato, columella, cerebro, ventriculo, hepate, & liene; propriè tamen à Gal. 1. *de criſ. capit. 5.* hæmoptyſis nomen pro ea ſanguinis expuitione ſumitur, quæ à partibus vitalibus, thorace nimirùm, pulmone, & aſpera arteria procedit.

Eſt ſymptoma in excretis eorum quæ ſunt toto genere præter naturam.

Cùm autem omne ſymptoma pendeat à morbo tanquam cauſa proxima, & immediata; huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio, quæ *ἀναστόμωσις*, Græcis dicitur, & rarefactio, *διαπήδησις* appellata. Communis etiam duplex eſt, eorundem vaſorum ruptio, quæ *ῥῆξις* nominatur, & eroſio *διάβρωσις* appellata.

Cauſæ internæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt ſanguinis quantitas, vel qualitas excedens.

Sangois quantitate peccans venas rumpere aut orificia illarum aperire potis eſt; atque ita rhixim aut anaſtomoſim efficere.

Idem verò qualitate peccans, ſi nimirùm calidior tenuiorque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit vt facilius effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam efficiunt; calor enim rarefacit tunicas vaſorum, tenuitas verò ſanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum facilius transfluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, ac diabroſim parit. Id ipſum præſtare poſſunt humores acres vel ſalſi à capite deſtillantes, vel aliundè ad pulmonem confluentes.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè. Immediatè id præſtant, ictus, caſus, vulnus, & alia id genus. Mediatè verò operantur, quæcumque ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt, vt victus plenior aut calidior, menſium aut hæmorrhoidum ſuppreſſio, exercitatio nimia, clamor ingens, æſtus, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Frigus etiam externum vaſorum diſruptionem poteſt adiuuare, eorum tunicas duriores, & ad extenſionem difficiliores reddens. Ad hoc tamen concurrere debet motus vehemens, aut humorum abundantia.

Diagnoſis huius affectus ſatis difficilis eſt ratione partis mandantis, quam tamen Gal. paucis abſoluit 4. *de locis affectis c. 6.* quod nimirùm ſanguis è gula & ventriculo excernitur vomitione, ex ſpiritualibus partibus tuſſi, ex faucibus & gurgulione ſcreatu, ex ore ſimplici expuitione. Quæ quidem clariori explicatione indigent. Siquidem ſanguis è capite ad gurgulionis partes internas, & ad fauces affatim irruens, tuſſiendo educitur, ſicque ab eo qui ex partibus ſpiritalibus effertur, hoc ſaltem ſigno non diſtinguitur.

Prætereà cum ſanguis è pulmone & à thorace promanans tuſſi educatur, alia ſigna neceſſaria ſunt quibus hæ partes affectæ inuicem diſtinguantur.

Primo igitur à capite profluens ſanguis, licet tuſſim interdum moueat, maior tamen illius portio ſcreatu excernitur, & titillatio percipitur in palato, qualis ex catarrho ſolet contingere; tum etiam palatum inſpectum ſordidatum apparet, & cruentum. Ac denique omnimodam certitudinem facit, ſi eodem tempore aliquid ſanguinis ſtillet è naribus.

A pulmone prodiens ſanguis, ab eo qui à thorace,

næ diſtinguitur ex Gal. *loco citato*, ex eo quod à pulmone eſt ſpumoſus, maiori copia, & ſine dolore; à thorace vero nigricans, paucior, & cum dolore.

Obiici tamen poteſt, quod ſanguis è thorace prodiens per pulmonem fertur, ac per conſequens ſpumoſus eſt, quia cùm aëre inſpirato permiſcetur, quemadmodum ille qui à pulmone immediatè defertur. Et Auicenna dixit ex thorace ſanguinem ſpumeſcere. Reſpondendum eſt aliud eſſe nonnihil ſpumæ permixtum educi, aliud ex toto ſpumeſcere, quod ſolius ſubſtantiæ pulmonum proprium eſt. Ita tres ſpumæ gradus in concreto ſanguine notari poſſunt. Aut enim ex toto ſpumans eſt è pulmonis carne, cuius induit ſimilitudinem; eſt enim pulmo coagulata ſpuma: aut plurimùm ſpumans è pulmonis vaſis; aut ſpumæ permixtus ex thorace.

Verùm certiſſimum thoracis affecti indicium deſumitur ex dolore, qui fixus eſt & perdurans iuxta illum locum in quo eſt ſolutio continui.

Aduertendum verò eſt ſanguinem interdum ab hepate, liene, vtero aliiſque partibus in pulmonem tranſmitti, & per ſputum excerni; ita vt pectus ſecundariò tantùm, non primario afficiatur. Cuius rei diagnoſis per quàm difficilis eſt. Illam tamen coniecturâ aſſequi poterimus, ſi nimirùm aliquo prædictarum partium dolore, inflammatione aut aliquo alio affectu laboret, & nullum aliud in pectore vitium adfuerit, aut præceſſerit.

Signa cauſarum ex iis quæ ſuperiùs dicta ſunt elici poſſunt. Si enim per anaſtomoſim venarum ſanguis feratur, cauſæ vaſorum orificia aperientes præceſſerunt, & ſanguis egreditur mediocri quantitate, & ſine dolore. Per Diapedeſim vero effluens ſanguis ſeroſus eſt, paucus, & ſine dolore.

Per rhixim erumpens, copioſus eſt, ſi plethora præceſſit, vel cauſa aliqua externa ruptionem vaſorum efficere valens.

Sic denique per *διάβρωσιν* ſeu venarum eroſionem ſanguis profluxerit, ſalſæ vel acres è capite deſtillationes præceſſerunt, ſanguis ſalſedinis, vel acrimoniæ particeps percipitur, & male coloratus apparet, & præceſſerunt cauſæ humores acres generantes. In principio ſanguis paucus expuitur; in progreſſu verò, aucta eroſione, copioſior, tandemque puris ſputum conſequitur.

Prognoſim huius affectus Hipp. generatim inſtituit *Aph. 25. ſect. 4. Sanguinem supernè quidem efferri, qualiſcumque ſit, malum.* Omnis enim vaſorum apertio, quæ ſanguinem effluere ſinit, periculoſa eſt, præcipuè in pulmone, de qua in primis audiendus eſt aphoriſmus. Fit tamen interdum vt talis ſanguinis excretio innoxiè contingat, natura motu quodam critico ſanguinem ſuperfluum per illas vias expurgante, & obſeruatum eſt, quaſdam mulieres ſuppreſſione menſium laborantes, certis periodis ſanguinem ex pulmone, per illius venarum anaſtomoſim innoxiè excreuiſſe.

Ratione cauſarum, diapedeſis minùs periculoſa eſt: anaſtomoſis magis; rhixis adhuc periculoſior; niſi enim intra tertium, vel quartum diem conſolidetur, inflammatio ſuccedit, quæ in ſuppurationem verſa, vlcus producit, à quo phthiſis conſequitur; vnde Hipp. *aph. 15. & 16. ſect. 7. A ſanguinis ſputo puris ſputum, à puris ſputo phthiſis.* Diabroſis verò omnium periculoſiſſima eſt & Galenus eam incurabilem pronunciat, propter vlcus inſanabile quod illam conſequitur.

Hæmoptoës curatio perficitur reuellendo ſanguinem à pulmone, malam illius qualitatem corrigendo, & venam apertam obturando, aſtringendo & conglutinando.

Primò igitur inſtituenda eſt venæ ſectio, ex brachio illius lateris, in quo grauitas, aut punctio percipitur in pauca quantitate, & per interualla repetita ad maiorem reuulſionem.

Poſt ſectionem venæ brachij, in pede etiam aperienda eſt: ſicque fiet reuulſio ad diſtantiſſima. Adhuc multò magis conducit, ſi affectus, ex ſuppreſſione menſium traxerit originem.

Si æger ſit obnoxius hæmorroidibus, vtiliter etiam aperientur, admotis hirudinibus.

Cucurbitulæ etiam ſcarificatæ admouebuntur ſcapulis & dorſo, vel cucurbitulæ ſine ferro hypochõdriis & inguinibus. Frictiones & ligaturæ partium extremarum celebrentur, ac præſertim cucurbitulæ hypochondriis, per interualla repetantur toto curationis decurſu.

Interim iulepus ſequens ab initio ter in die repetendus.

℞. Aquar. plantag. & papau. rhœad. ana ℥. ii. ſyrup. de roſis ſiccis ℥. i. ſalis prunellæ ʒ. i. Miſce, Fiat iulep.

Denique humores ſeroſi & bilioſi, ſanguinem tenuiorem & fluidiorem efficientes, repurgandi medicamentis aſtringendi vi præditis, & eo nomine humores minimè commouentibus, in hunc modum.

℞. Rhab. elect. ʒ. i. myrob. citrin. ʒ. ß. tamarind. ℥. ß. Infundantur in aqua plantag. Expreſſione factâ diſſolue rhab. puluerat. ʒ. ß, ſyrup. de roſis ſiccis Vnc. i. Fiat potio.

Demùm exhibeantur medicamenta, quæ oſcula reſerata occludant vi emplaſticâ, & aſtringente: ita tamen, ne nimiâ aſtrictione ſanguinem in pectore retineant. Quin potiùs ea interdum permiſceantur, quæ ſanguinem extrauaſatum, & concretum diſſoluant, & expectorent.

Ex omnibus quæ ad hanc rem maximè faciunt, ſequentia præſtantiſſima ſunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ, coralli vtriuſque, & lapid. hæmat. ana ʒ ß. ſacchari roſac. ℥. ß. album oui cum aqua roſarum fortiter agitatum n. i. Fiat looch, quo vtatur ex cochleari frequenter.

Vel guſtu gratius, & paratu facile in hunc modum componi poterit.

℞. Liquoris albuminis oui fortiter agitati ʒ. ii. ſacchari roſac. Vnc. i. amyli ʒ. iii. Miſce, fiat looch.

℞. Conſeruæ roſar. & ſymphyti maior. ana ℥. i. boli armenæ, terræ ſigillatæ, ana ʒ. i. Cum ſyrup. roſar. ſiccar. fiat opiata, teneat in ore frequenter & ſenſim deglutiat.

℞. Conſeruæ roſar. ſiccar. trochiſc. de carabe. & de terra ſigillata, ana ʒ. ſem. margarit. præp. ℈. i. ſacchar. roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, capiat cochlear vnum, horâ vnâ ante paſtum.

℞. Succi portulacæ ℥. xii. ſacch. Vnc. viii. Coquantur in ſyrupum, quo vtatur frequenter, ſenſim lambendo. Hic ſyrupus in hæmoptyſi præ cæteris excellit. In portulacæ defectu, ex ſucco plantag. componi poterit.

Ad idem ſummè eſt efficax ſyrupus ex ſymphyto Fernelij à Bauderonio deſcriptus.

℞. Millefolij flore albo, & flore luteo, ana M. ii. radic. tormentillæ recentis, & cum foliis, ſi haberi poſſit, ſin minùs, ſiccæ Vnc. i. pimpinellæ maioris M. i. conſeruæ roſar. rubr. ℔. ß. aquæ fontis ℔. xvi. Ponantur in olla vitreata, quæ cum ſuo operculo diligenter lutetur, vt vapores non expirent. Coquantur poſteà in B. M. bulliente per horas xvi. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo, de qua capiat Vnc. vi. manè & meridie & veſperi.

℞. Trochiſ. de carabe ʒ. i. aquæ plantag. & roſar. ana Vnc. i. ſem. ſyrupi myrtini, & de roſis ſiccis. ana Vnc. ſem. Miſce, fiat iulep.

℞. Spirit. vitrioli ℈. ſem. aquæ plant. Vnc. iv. Miſce, fiat potiuncula; ſubito ſiſtit ſanguinem tuſſi, vel vomitu reiectum.

Syrupus corallorum ad cochlearia ii. ſingulis diebus exhibitus, omni ſanguinis fluxui conuenientiſſimus eſt. At tinctura eiuſdem, cum ſucco limonum recenti extracta, potentiùs operatur.

Quercetanus in Pharmacopœa ſequentem aquam deſcribit ad hæmoptyſin, quæ eſt magnarum virium.

℞. Rad. biſtortæ, ſymphyti maior. tormentillæ, ana

Digitized by Google

Vnc j. herbar. centinod. milleſolij, veronicæ, pyrolæ, ſaniculæ, burſæ paſtoris cum rad. ana M.j. ſummitat. rubri lentiſci, ana M. ſem. gran. ſumach. myrtill. ſem. plantag. berberis, papaueris albi, an. ʒ.vj. florum nymphææ, cucurbitæ, cydon. roſar. rubr. ana P.ij Contuſis & commixtis omnibus, macerentur per quatriduum ad ignem balnei, in ſuccor. depuratorum plantag. portulacæ, acetoſæ, agrimoniæ, ana ℔.ij. Deinde fortiter exprimantur. His adde acaciæ, hypociſtid. ana ℥.i. terræ ſigillatæ, boli armen. veri, ana Vnc.ß. electarij. diatrag. frig. ʒ.ij. Macerentur denuò per quatriduum, dein per cineres ad ſiccitatem deſtillentur. Huius aquæ capiat æger cochlearia duo vel tria, per ſe, aut cum ſyrupo conuenienti.

Oleum de carabe chymicè extractum potentiſſimè penetrat, aſtringit, & ſiccat, ſi guttæ duæ in potu dentur cum aqua plantag. vt docet Ceſalpinus *in ſpeculo artis Medicæ.*

Mercurialis *in conſultationibus*, valdè commendat ſemen papaueris albi, vel hyoſcyami albi ſingulo mane, ſi eius capit æger ʒ.j. plus minùs cum ſaccharo roſac. & ſyrup. de portulaca mixtum. Sic etiam diacodium album, in cura phrenitidis deſcriptum, vtiliter vſurpari poterit.

Amatus Luſitanus ſuccum vrticæ mirè prædicat, his verbis. *Qui ſanguinem ex pectore reiecerunt, & à Medicis tanquam deplorati ſunt habiti, ſolo vrticæ ſucco conualuerunt. Poſt multa autem machinata remedia, nullum ita contulit vt ſanguis cohiberetur, ac vrticæ ſuccus, quem ad 5. vel 6. dies ebiberunt, ſingulis ſcilicèt diebus quatuor uncias ieiuno ſtomacho. Imo & ipſam vrticam incoctam iure pulli aut veruecis ſæpe comedebant.*

Sanguis draconis omnem venarum apertionem internam mirè conglutinat, ad ʒ.ß. cum aqua plant. aut alio liquore conuenienti exhibitus, vel cum aliis medicamentis permixtus.

Pilulæ ſublinguales vſitatiſſimæ ſunt, & in ſequentem modum componi poſſunt.

℞. Mucag. gom. arab. & tragac. extract. cum aqua plantag. ʒ.ij. mumiæ, maſtiches, ana ʒ.j. ſacchari roſati q.ſ. Fiant pilæ ſublinguales, quarum vnam teneat in ore perpetuò.

In iuſculis etiam puluis ſequens permiſceri poterit.

℞ Coralli rubri. margarit. præparat. ana ʒ.ß. gummi arabici, tragacanth. ana ʒ.ij. Fiat puluis.

Vel in iuſculis ſemina papaueris albi, & ſumach, in panno lineo ligata, decoquantur.

Narcotica in hoc affectu multùm præſtant, eáque in hunc modum vſurpanda ſunt.

℞. Syrup. de papau. iniub. & de roſis ſiccis, ana ℥. j. Capiat cochlear. j. horâ ſomni. Vel

℞. Syrup. de papau. & de portulaca, ana ʒ. iii. terræ ſigillatæ ʒ.ß. aquæ portulacæ, & plantag. an. ℥.j.ß. fiat potio, detur horâ ſomni. Vel

℞. Syrup. myrtini, & de papau. an. ℥.j. boli armenæ ʒ.ß. Miſce, vtatur noctu ex cochleari.

Vel etiam interdùm theriaca recens quatuor menſium, vt docet Gal. 5. *method. capit.* 13. philonium romanum, aut laudanum opiatum vſurpari poterunt.

Refert Platerus, ſe hæmoptoicum curaſſe ſolâ exhibitione trochiſcorum alkekengi, cum opio in lacte caprino diſſolut. per aliquot noctes. Idem mulierem ſimili affectu laborantem curauit purgatione ex mannæ ℥.j.ß. cum iuſculo, venæ ſectione, & vſu ſequentium tabellarum per multos dies. mane, & ſerò continuato.

℞. Sem. hyoſcyami albi ſubtiliſſimè puluerati ℈.ij. coralli rubri ʒ ß. gummi arabici ℈. j. violas recentes n.x. ſucci berberis ʒ.ij. ſacchari in aqua roſar. & plant. diſſoluti ℥.ij. Fiant tabellæ.

Trallianus *lib.* 7. *c.* 1. mirum in modum commendat lapidem hæmatitem, quo dicit ſe multos hæmoptoicos curaſſe, exhibendo ad ℈. iv. cum ſucco mali punici aut polygoni, iis qui copioſum ſanguinē ſpuebant. In quibus verò ſanguis non copioſè euacuabatur, cum aqua pura tepida. At læuigandum eſſe curioſè monet, vt ſit aëreus & vento perſimilis, tum frequenter exhibendum, vt commodiùs diſtribuatur; & in vino etiam infuſum exhibet ad precautionem.

Antonius Valerius *exercit. ad c.* 27. *lib.* 1. *Hollerij de morbis internis*, refert, quendam hæmoptoicum, qui alternis temporibus multum ſanguinis reiecerat, neque vllis remediis ſaneſcere potuerat vſu ſequentis pulueris à Iulio Scaligero ſibi præſcripti, breui conualuiſſe.

℞. Spodij, roſar. rubr. boli armenæ, terræ ſigillatæ, lapid. hæmat. an. ℥.ß. coralli rubri, carabes, margarit. non perforat. ana ʒ.ij ß. gummi arabic. tragacanthi, ana ʒ. ij. ſeminis portulacæ, maluæ, arnogloſſæ, ſem. roſar. rubr. cornu cerui vſti, amyli torrefacti, ana ʒ. iij. Fiat puluis tenuiſſ. Doſis ʒ.iii. cum aqua pluuiali. Hunc puluerem Scaliger mutuatus fuerat a Serapione, qui eum tradit *c. de ſputo ſanguinis*, tanquam remedium expertum; quem etiam valdè laudat Valeſcus. Ex eo etiam poſſunt fieri tabellæ, cum ſaccharo in aqua plantag. & roſar. diſſoluto.

Ad hunc puluerem quadantenùs accedit, ſed paratu facilius electarium Hælidei ad hæmoptyſim, in Germania olim celeberrimum, & à Geſnero, Eraſto, & Cratone commendatum, quod ſic habet.

℞. Semin. hyoſcyami & papau. albi an. ʒ.x. terræ ſigillatæ coralli rubri, an. ʒ.v. ſacchari roſar. antiquiſſimi q.ſ. Fiat electarium, cuius doſis ʒ. j. mane & ſerò præmiſſis vniuerſalibus.

Quia verò aſtringentium vſu ſputum ſupprimitur, & difficultas ſpirandi exoritur, per interualla recurrendum eſt ad ea quæ pectus leniunt, & nihilominùs ſanguinis ſputum cohibent. Qualia ſunt ea quæ componuntur ex gummi arabico, tragacantho, amylo, & ſyrupis de roſis ſiccis, cydonior. myrtil. iniubino, de ſucco portulacæ, aut plantaginis.

Dum aſtringentia remedia in vſum reuocantur, ſi aluus non procedat, clyſtere ſolicitetur, vel purgante medicamento aſtrictionem aliquam relinquente.

In toto curationis decurſu, ſi ſanguinis concreti, in thorace contenti ſuſpicio ſit, diſſoluendus erit oxycrato. Quod, vt Gal. docet 5. *method.* in hoc caſu ita componendum erit, vt potu ſit iucundum, nec ob acetum copioſius tuſſim excitet: ita enim ſanguinem ſoluit, & leuiter aſtringit; huius capiat æger ℥.vj. tepidè bis, aut ter in die; ſi tamen adhuc tuſſim moueat, ſaccharo dulcorandum erit. Eſt autem eo vtendum, cùm iam aliquo modo fluere ceſſat ſanguis. Huic etiam rei conferunt carabe, & mumia, quæ cum aſtringentibus & glutinantibus permiſcenda ſunt, vt in formulis nonnullis ſuprà præſtitum eſt.

In eodem curationis decurſu, ad feruorem hepatis temperandum, epithema refrigerans hypochondrio dextro admoueatur.

℞. Aquæ roſar. plantag. & cichorij, an. ℥. iiij. aceti roſac. ℥.ij. puluer. electar. triaſantal. ʒ.j. ß. camphoræ ℈. *j.* Fit epithema applicandum tepidè regioni hepatis.

Poſt vſum epithematis inungatur eadem pars vnguento roſac. vel cerato ſantalino, addendo aceti roſac. parùm vnctionis tempore.

Lumbi etiam & ſpina dorſi illinantur oleo roſac. & nymphææ lotis in aceto, addendo parùm camphoræ, vt ſanguinis in vena caua contenti feruor temperetur. Cauendum tamen eſt ab iis quæ vehementer aſtringunt, quia ſanguinem à vena caua in pulmonem propellerent.

Plurimùm etiam ad ſanguinis feruorem temperandum, eiúſque fluxum cohibendum conducit oxycrato frigido teſtes fouere: maximus enim eſt conſenſus inter ſpiritualia & genitalia membra.

Balneum in hoc affectu conueniret, ad viſcerum calorem

calorem temperandum. Sed quia relaxare, & venas magis reſerare poteſt, ideò illius vſus fugiendus eſt.

Pro potu vtatur æger ſyrupo myrtino, de portulaca aut de roſis ſiccis; aut ſaccharo roſaceo cum aqua hordei, aut cum aqua infuſionis lapid. hæmatit. vel terræ ſigillatæ; aut conſerua roſarum, cum ea aqua permixta, vel cum aqua infuſionis coriandri præparata, & acidula reddita cum ſpiritu vitrioli; vel cum tinctura roſarum.

Leue decoctum mille folij pro potu ordinario vſurpatum ad quemcumque ſanguinis fluxum cohibendum efficaciſſimum eſt.

Si acris fluxio in pulmonem è capite irruens, cauſa ſit huius ſymptomatis; præter ſupra dicta, conuenient ea remedia, quæ pro catarrhi calidi curatione ſupra propoſita ſunt.

Sedato ſanguinis fluxu, ad impediendam recidiuam; vitanda primum ea omnia, quæ humores exagitare ſolent; vt vehemens exercitium, ingens calor, incandeſcentia, vociferatio, vina generoſa, cibi prædicti ſale aut aromate conditi.

Conſeruar. roſar. ſiccar. teneatur in ore frequenter, præſertim ſub lecti ingreſſum.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti. ana ℥.j. trochiſc. de carabe, & de terra ſigillata, ana ʒ.ß. coralli rubri, & margarit. præparat. ana ℈.i. ſacchari roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, de quo capiat cochlear. i. per interualla horâ vnâ ante paſtum.

Purgetur quater in anno, vel etiam ſæpiùs ſi opus videatur, potione ex rhab. & myrobalanis ſuprà deſcripta, cui addatur loco ſyrupi, mannæ granatæ ℥.i.

Vtiliter etiam ſumi poteſt per aliquod tempus à ſedata hæmoptoë, rhab. torrefacti ℈.i. ſingulis diebus manè, horâ vnâ ante paſtum. Imò verò ſi ſanguis plurimùm aqueus, & ſeroſus ſit, (vt plerumque in omni hæmorrhagia ſolet contingere) idem rhab. non torrefactum, ſed tantùm pulueratum dictâ doſi maximè conueniet ſic enim ſanguis, expurgatis paulatim ſeroſis illius humoribus, priſtinam ſuam craſſitiem recuperare poterit. Vel poterit idem rhab. ſumi ad ʒ.i. ſemel in ſeptimana.

Poterit etiam in vſum reuocari ſyrupus magiſtralis, ad ſanguinem mundificandum à ſeroſis & tenuibus ichoribus & humoribus.

℞. Fol. Bugloſ. vtriuſque, fumariæ, lupul. cichorij, endiuiæ, agrimon. plantag. polytrichi, ana M.i. ſummit. aſparagi, verbenæ, euphraſiæ, ana M.ß. ſem. cucurbitulæ, & melonum, ana ℥.ß. ſemin. endiuiæ, cuſcutæ, ana ʒ. ii. liquirit. raſ. & paſſul. mondat. ana ℥. i. prunor. dulcium par. vi. ſennæ mundat. ℥. iii. polypod. querni ℥. ii. agarici in panno raro ligati ʒ. vi. macis ʒ. i. flor. iii. cordial. & cicer. rubeor. ana P. i. Coquantur ad ℔. i. ß. In colat. diſſolue ſucci pomor. redolent. ℥. iii. ſacchari albi quartaria quinque. Fiat ſyrup. perfectè coctus, aromat. ſantalo citrino. Poſteà in ſyrupo infunde rhab. electi contuſi, & in panno raro ligati ℥. i. capiat ℥. i. ß. vel ℥. ii. cum iuſculo bis in menſe.

Cauterium affigatur tibiæ dextræ, vel ſiniſtræ, prout hepatis aut lienis affectus huic ſymptomati occaſionem ſuppeditant.

Denique lactis aſinini chalybeati vſus per menſem integrum, ad huius affectus præcautionem erit vtiliſſimus. Vel ad potentiùs hepar refrigerandum, ſerum caprillum chalybeatum, illius loco poterit ſubſtitui.

Pro potu vtatur aquâ leuiter coctâ cum ſemine coriandri præparato, vel decocto hordei & liquiritiæ.

CAPVT VII.

De Phthiſi.

Licèt phthiſeos nomen generaliter omnem corporis conſumptionem ſignificet: propriè tamen & ſpecialiter pro ea corporis extenuatione vſurpatur, quæ vlcus pulmonum conſequitur.

Hæc autem corporis extenuatio prouenit à febre putrida & lenta, quæ in hecticam degenerat. Febris verò ab vlcere pulmonis exoritur, à quo propter viciniam, putridi vapores ad cor continuò exhalant, & in eo febrē accendunt. Poſtmodùm verò calor ille febrilis à corde in totum corpus diffunditur: ſicque partes omnes intemperie calida & ſicca laborantes, & calorem influentem intemperatum ac putredinoſum recipientes alimentum commodè non concoquunt, & malè nutriuntur; vndè ſenſim propriæ ſubſtantiæ conſumptio ſuccedit.

Febris autem illa propter longitudinem, & cauſæ perſeuerantiam in hecticam degenerat, cui tamen non rarò putrida coniuncta eſt, quod ex vrinis dignoſcitur, & exacerbationibus, quæ certis horis non rarò contingere ſolent. Imò verò interdùm paroxyſmi febrium intermittentium in phthiſicis obſeruantur.

Vlceris pulmonis cauſa proxima & immediata eſt humor acer & erodens, qui vel aliundè in pulmonem influit, vel in ipſo pulmone generatur.

Influit in primis à cerebro pituita acris & ſalſa catarrhum ferinum efficiens, qui pulmonem exulcerare facilè potis eſt. Interdùm verò pituita effluens à cerebro etiam ſalſedinis, & acrimoniæ expers, exulcerationem pulmonis efficere poteſt, ſi nimirùm in eo diutiùs remoretur, & putredinem contrahat, à putredine autem acrimonia exoriens, partem corrodit & exulcerat.

Non ſemper tamen pituita putreſcens in pulmone illum exulcerat. Siquidem videmus ſæpè in catarrho, pituitam putridam excerni, cum tamen pulmo nullam læſionem conceperit. Sed ad vlcerationem efficiendam duæ requiruntur conditiones, vna ex parte materiæ fluxæ, altera ex parte pulmonis. Ex parte materiæ conditio neceſſaria eſt, vt illa talem habeat diſpoſitionem ac temperiem, vt per putredinem acquirat inſignem acrimoniam, quæ exulcerationem efficere valeat. Ex parte verò pulmonis concurrere ſolet mollis præter modum, tenella, ac corruptioni parata illius ſubſtantia, quæ vno verbo vitioſa pulmonis conſtitutio vocatur, ab ortu & ſemine parentum vt plurimùm contracta, de qua paulò inferiùs agetur.

A vicinis etiam partibus humores pulmones exulcerantes, & putrefacientes ſolent influere, vt pleura, mediaſtinu, diaphragmate, aſpera arteria, & in primis ex earum partium inflammatione ſuppurata, quæ in empyema conuertitur, de quo Hippocr. *Aphor.* 15. *ſect.* 5. *Qui ex pleuritide empyici fiunt, ſi à ruptione empyematis intra dies* 40. *repurgentur, liberantur, alioquî tranſeunt in tabem.*

In ipſo pulmone generatur, quando è vaſe illius rupto, vel eroſo, aut ex vulnere aperto ſanguis effuſus putreſcit, aut à variolis vlcus in eo relinquitur.

Interdùm verò ex ipſo pulmonis vitio praui humores generantur, qui illius ſubſtantiam corrumpunt, & phthiſim efficiunt. Tale autem vitium plerumque ſeu vitioſa pulmonis conſtitutio, à primo ortu contrahitur, & à ſemine parentum ſimili labe infectorum. Vnde phthiſis inter morbos hæreditarios principem locum obtinet ita vt multas familias viderimus ineuitabili fato huius morbi ferociâ è medio ſublatas.

Hæc autem vitioſa pulmonum conſtitutio, non in primis qualitatibus ſita eſt, ſed malignam quandam ac venenatam qualitatem agnoſcit, cuius ratione contagioſa eſt.

Quamuis negandum non ſit molliorem & laxiorem pulmonum ſubſtantiam, atque adeò corruptioni magis paratam, ad huius morbi generationem plurimùm conferre.

Hæc autem pulmonum vitioſa conſtitutio efficit interdum, vt nulla præcedente deſtillatione, nullo præcedente inflammatorio affectu, aut aliâ causâ euidente, ægri in tabem incidant ex ſolo partis vitio proprium alimentum corrumpente.

A tuberculo etiam in pulmone genito ſuppurato & diſrupto phthiſis interdùm generari ſolet. Eſt autem tuberculum pulmonis, tumor exiguus in quadam illius particula collectus.

Duplex illius genus ab Hippocr. conſtituitur 1. *de morbis*, quorum vnum crudum tuberculum ab eo nominatur, quod nunquam ad ſuppurationem venit, ſed ſenſim increſcens ſpiritus vias præcludit, & tandem ægrotantem interimit.

Alterum eſt quod ad ſuppurationem venit, & vomica pulmonis nominatur. Fiunt autem dupliciter per fluxionem, vel congeſtionem & materia collecta vel in cyſtibe concluditur, vel ſine veſicula in ipſa partis ſubſtantia. Veſiculæ illius denſitas ſæpè facit, vt huiuſmodi vomica per multos annos in pulmone geſtetur, nullis ſignis indicata, & nulla alia corpori noxa communicata, vnde Hippocr. *Aph.41. ſect.6. Quibus ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, iis ob craſſitudinem puris aut loci non innoteſcit.* Ita vt multi omnia corporis munia ritè exercentes, ruptâ derepentè vomicâ è medio ſublati ſint, quorum exempla aliquot proponuntur à Fernelio *lib. 5. de part. morb. & ſympt.c.*10. è quorum numero fuerunt duo medici qui nullis ſignis impendens periculum prævidere potuerunt.

Si pus è rupta vomica effluens in cordis ventriculos feratur, ægri ſubitò intereunt, ſi verò ad bronchia tranſmittatur, per anacatharſim expurgari poteſt, ſi corpus ſit validum, & materiæ quantitas exigua, vt plurimùm tamen relicto vlcere in pulmone phthiſis indè exoritur.

Cauſæ etiam externæ ad huius effectus generationem concurrere poſſunt inter quas principem locum obtinet contagium; hic enim morbus eſt valdè contagioſus, ita vt videamus vt plurimùm vxores maritis phthiſicis aſſiduò inſeruientes, eodem affectu corripi, & vice verſa. Sic etiam liberi eiuſdem familiæ ex eodem affectu ſigillatim intereunt, non ſolùm propter impreſſam labem à ſemine parentum, ſed etiam propter frequentationem illius qui primus hoc affectu actu laborauit.

Inter conſanguineos enim faciliùs, & promptiùs communicatur huiuſmodi contagium: vt tutum non ſit fratribus, aut ſororibus fratris, aut ſororis phthiſi laborantis, cubiculum ingredi. Siquidem μιάσματα illa, quæ à phthiſicorum pulmonibus exhalant, & cubiculi totius aërem inficiunt, ab aliis, (præcipuè diſpoſitionem aliquam ad hunc morbum habentibus,) in pulmonem attracta, ſimilem in eo diſpoſitionem generant.

Aliæ verò cauſæ externæ ſunt primò aër impensè calidus, aut frigidus; calidus enim humores acres in capite contentos fundit, & liquat, & in pulmonem præcipitat. Frigus conſtringendo & comprimendo eiuſdem humor[illegible] fluxum promouet. Sed maximè noxius eſt aër in primis autumnalis, qui inæqualitate frigoris & caloris acres & ſalſas deſtillationes concitat, vnde apud Hipp. *Aph.10.ſect.3. Autumnus tabidis malus.* Secundò ad phthiſim producendam maximè conferunt cibi potuſque acres & ſalſi, & qui caput vaporibus huiuſmodi replent, ac denique omnes aliæ cauſæ tum internæ, tum externæ, quæ hæmoptoën inducere ſolent, cum ea plerumque in phthiſim degeneret.

Inter cauſas antecedentes præcipuè recenſentur humores vitioſi in toto corpore collecti, qui vbi à cauſis externis commouentur, ad cerebrum tranſmittuntur, & indè in pulmonem confluunt. Huc pertinet menſium, hæmorrhoidum, aut alterius euacuationis conſuetæ ſuppreſſio, quæ materiam catarrhis & fluxionibus ſuppeditat.

Prædictæ cauſæ hunc affectum inducunt, præcipuè in diſpoſitis qui φθινώδεις & πτερυγώδεις ab Hipp. nominantur, qui habent pectus anguſtum & depreſſum, collum oblongum, & ſcapulas alatas, quibus ſi pulmonis mollities & hæreditaria diſpoſitio accedat; ineuitabili fato, eos ex hoc morbo concidere neceſſarium eſt. Sunt etiam ad phthiſim diſpoſiti qui caput habent debile, quòd facilè ſuperfluis humoribus impletur, eoſque ad ſpiritus organa demittit.

Veræ & propriæ dictæ phthiſeos differentiæ aliæ non ſunt, quam quæ à cauſarum varietate deſumuntur. Hipp. tamen plures tabis ſpecies proponit notatu digniſſimas, quæ non ad veram phthiſim, ſed ad tabem generaliter ſumptam reduci debent, & ſine pulmonis exulceratione contingunt. Ac primùm *lib.6.ep. ſect.8.text.47.* tabem ex gonorrhœa proponit hiſtoriâ ſequenti. *Satyrus in Thaſo cognomento Grypalopex cum eſſet annorum circiter viginti quinque, ſemen per ſomnum effudit ſæpè, & interdiu quoque ſæpè ipſi prodibat: cum autem ad trigeſimum perueniſſet, tabidus fiebat, & mortuus eſt.* Ex continua autem & ſuperflua ſeminis profuſione corporis alimentum ſurripitur, vnde partes ſolidæ abſumuntur & exſiccantur, ac tandem in tabem incidunt.

Alia tabis ſpecies proponitur ab Hippocrat. 2. *de morbis*, tabes dorſalis appellata, quæ fit ex nimia venere corporis habitum vniuerſum abſumente, ſolidiſque partibus alimentum ſubripiente, hæc recenter ſponſis effrænatæ libidini deditis ſolet contingere, & eſt præcipua tabis dorſalis ſpecies; quatuor enim illius ſpecies in Hippoc. ſcriptis reperiuntur. Prima eſt iam deſcripta ex immodica venere oriunda. Secunda deſcribitur lib. 2. *de internis affectionibus text.* 13. pendens à nimia ſanguinis, & nutrimenti copia in medullam ſpinalem irruente, ex qua calor eius innatus, ac facultates omnes obtunduntur, ac ſuffocantur. A ſanguinis autem copia emaciari corpus docuit Hipp. *5. epid. in hiſtoria viri in Oenen.* qui cùm ab alimentis non reſtauraretur, ſed in dies magis contabeſceret, venâ ſectâ in vtraque manu, ſanguineque extracto quouſque exanguis redderetur, hoc ſolo remedio perfectè liberatus eſt, cùm omnia incaſſum anteà tentata fuiſſent. Tertia ſpecies loco citato propoſita eſt, quando ſpinalis medulla reſiccatur, & indè totum corpus areſcit & contabeſcit.

Huius autem exſiccationis cauſæ in Hippocratis doctrina duæ inueniuntur. Vna eſt obſtructio venarum, quæ ad ſpinam tendunt, quarum humore nutritur, eoque deficiente, reſiccatur. Altera eſt bilis influxus à capite in ſpinam, quem Hipp. *lib. de locis in homine proponit.*

Quarta deſcribitur *in libro de locis in homine*, quæ fit ex diſtillatione in medullam ſpinalem irruente, his verbis: *Porrò cùm retro in ſpinam fluxio proceſſerit, tabes fit huiuſmodi: lumbos dolet, & interiores capitis partes vacua videntur ipſi eſſe.* In eodem etiam *libro numero* 18. hæc habentur. *Cùm verò in medullam fluxio contigerit, tabes occulta ac inconſpicua exoritur.* Occultam eam dixit, quoniam hinc langueſcente corpore morbi cauſa non ita facilè patet. Inconſpicuam autem, quia nec deſtillationis, nec tabis nocumenta, deſtillatione in medulla ſpinali firmata, & non vltrà progrediente ſenſibus clarè deprehenduntur. Deſinit tamen eſſe occulta & conſpicua, ſi fluxio non in ſola ſpinali medulla firmetur, ſed vltrà progrediens

in

in os ſacrum, & coxendicem irruat. Tum enim euidentior apparet diſtillatio,& dolores,ac motus impedimenta cum ſumma animi demiſſione, prodeunt,

Hæc ab eodem Hippocrate clariùs explicantur *lib. de glandulis numero* 10. his verbis : *Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in ſpinalem medullam ; indè autem in os ſacrum impetum facit, quò medulla ipſa fluxionem producit,& in coxendicum acetabula,ſiue iuncturas deponit,& ſi tabem fecerit, homo marceſcit, atque hoc modo contabeſcit, & viuere non expetit. Statim enim ſcopulæ dolent amboque pedes, ac crura conſequuntur, & ſemper tandem pereunt multo tempore curati. Sic deflorescit homo, ac moritur.* Hæc tabis ſpecies à Medicis obſeruanda eſt, quia aliquando in praxi occurrit,& iis præcipuè contingit, quibus nerui languidi & tabefacti, huiuſmodi fluxiones facilè recipiunt.

Ad tabis ſpecies etiam referri poteſt tabes ex inedia & fame;cuius mentionem facit Galen. *lib. de Marasmo*, cùm deficiente nutrimento corpus abſumitur, & contabeſcit. Deficit autem nutrimentum in ſolidis partibus,non ſolum ob ciborum penuriam,quos ventriculus concoquit,& ad hepar generando ſanguini, totius corporis alimento, tranſmittit. Sed etiam quando chylus in ventriculo ſufficienter concoctus, venas meſaraïcas peruadere non poteſt, propter graues earum obſtructiones ; vt in ſtrumis laborantibus ſæpiſſimè contingit, quorum meſenterium vt plurimum glandulis refertum eſt ; à quibus venæ lacteæ comprimuntur,vnde totum corpus contabeſcit,& illi tabidi moriuntur.

Priuantur etiam partes ſolidæ neceſſario alimento, quando ſanguis ſalſuginoſus, & parùm nutritioni idoneus in venis congeritur, qui niſi per epicraſim curentur, vt docuit Galen. 5. *meth.* omninò inſanabiles ſunt, & ineuitabiliter tabidi euadunt. Ac denique Galen. *lib. de Maraſmo, decimo methodi*, & aliis in locis tabem proponit ex inflammatione manifeſta, vel occulta, ex ſyncope cardiaca, vel ſtomachica, & alias minus frequentes, quæ dictis locis videri poſſunt.

Veræ phthiſeos ſigna diagnoſtica, alia imminentem,alia incipientem,alia verò confirmatum affectum oſtendunt. Quæ omnia graphicè deſcribuntur ab Hipp. 1. *de morbis.*

*Imminentis phthiſeos ſigna proponuntur ab Hipp. lib. prædicto text.*9 *his verbis*:

Fit autem & ſuppuratus, ſi pituita à capite in pulmonem diſtillet. Et primum quidem vt plurimum latenter defluit, tuſſimque tenuem exhibet, & ſputum paulo amarius ſolito, & aliquando tenuis adeſt calor. In hac ſententia quatuor ſigna continentur phthiſis imminentis.

Primum ſignum eſt, quod fluxio à principio latenter defluat ad pulmonem, quia tunc temporis materia diſtillans quãtitate eſt pauca,& quia tenuior humoris portio quæ defluit per parietes aſperæ arteriæ, non irritat pulmonem, qui alioqui à principio magis reluctatur,nondum à morbo labefactatus;vnde fit vt cùm ex his minima ſequatur læſio,hæc materia dicatur latenter defluere.

Secundum ſignum eſt, quod humor ille defluens tuſſim tenuem excitat ; cùm enim in principio paucus ſit, & tenuis, leuem tantùm tuſſim excitare debet.

Tertium ſignum eſt, quod ſputum amarius ſolito appareat. Quia humor defluens pulmoni exulcerando idoneus dulcedinis, acrimoniæ, vel ſalſedinis particeps eſſe neceſſario debet ; quæ qualitates vlteriori calore, & præternaturali alteratæ in amaram qualitatem degenerant ; notum enim eſt dulcia & ſalſa dum præter modum coquuntur,amaritudinem contrahere. Cum autem calor ille præternaturalis in principio non ſit valdè intenſus, ideo ſputum leuem tantum præ ſe fert amarorem, & ſubamarum tantùm efficitur.

Quartum ſignum eſt, quòd aliquando tenuis adeſt calor ; id eſt, quandoque illis aliquæ accedunt febres, leuiores tamen, & non vehementes. Cùm enim materia non ſit conculcata, ſed potiùs ex diuturna mora, & ex loci continentis calore præternaturali aliquam concipiat putredinem,hinc febris non poteſt eſſe intenſa ; habet enim materia putreſcens multa ſpiracula, per quæ diſſlari poteſt : quare non eſt mirum quòd à principio febres non vigeant, & ſint leniores.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adiungere poſſumus malam thoracis conformationem, & ætatem iuuenilem. Si enim illa duo cum prædictis concurrant,phthiſim in procinctu eſſe, certò pronuntiare poſſumus.

Praua thoracis conformatio in iis reperitur qui habent thoracem anguſtum & ſcapulas prominentes alarum modo, & in ſimilitudinem auium, partem thoracis anteriorem anguſtam,poſteriorem autem latam habent, quare & paruitatem & malam conformationem thoracis ſimul poſſident. Thoracis anguſtia penuriam caloris natiui, mala conformatio eiuſdem imbecillitatem ſignificat. Si enim calidum inſitum plurimum ac vegetum fuiſſet, thorax amplus & magnus, extensâ ab eo validè materiâ formatus fuiſſet ; tanta autem & talis eſt hæc diſpoſitio ad tabem, vt eam Hippocrates natiuam tabem appellauerit, quod ab intimis ortùs primordiis, & naturæ principiis concepta ſit. Quamobrem neceſſarium ferè videtur ita affectos in phthiſim tandem incidere, niſi ab aliis grauioribus morbis præueniantur. Notandum enim eſt obiter, eos qui talem habent diſpoſitionem, ſi graui aliquo & acuto morbo corripiantur, vt plurimum interimi. Cùm enim in his calor natiuus exiſtat paucus in quantitate, & debilis in virtute, cauſis morbificis vehementibus facilè ſuccumbit. Ideò cautiores Medici in huiuſmodi naturis & habitibus, ſi graui aliquo morbo corripiantur, mortem potiùs quam ſalutem,aut ſaltem graue periculum præſagient.

Ætas verò iuuenilis in diſpoſitis ad hunc morbum producendum maximè eſt idonea, quam definit Hippocr. *Aphor.* 9. *ſect.* 5. à decimo octauo anno ad 35. in illa enim ætate adeſt maxima ſanguinis copia ruptioni venarum efficiendæ idonea : adeſt enim eiuſdem ſanguinis tenuitas, & acrimonia, apertioni, aut eroſioni vaſorum producendæ diſpoſita. Contrà verò in pueris catarrhi humido multo hebetantur : in ſenibus frigore torpent ; cùm in media ætate propter rationes dictas, frequentius exulcerent. Adde quod in adoleſcentia & iuuentute plurimi errores committuntur in victu,à quibus prauorum humorum copia cumulari ſolet,& praua qualitas maſſæ ſanguinis indui ; tum etiam ob vehementiora exercitia in curſu, lucta, ſaltu, armis, & inſolatu, ruptio vaſorum in pulmone, & ab ea phthiſis excitari poteſt.

Incipientis phthiſeos ſigna proponuntur ab eodem Hippocr. *de morbis anteà citato textu* 10. his verbis: *Temporis autem progreſſu exaſperatur pulmo, & intus vlceratur à pituita inhærente, & putreſcente,& grauitatem exhibet pectori,& dolorem acutum ante,& retrò, caloreſque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore,& maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore, & hanc putreſcentem ſubcraſſam ſpuit.* In hoc contextu ſex ſigna continentur phthiſeos incipientis.

Primum ſignum eſt,quod temporis progreſſu, exaſperatur pulmo ; hoc eſt,tuſſis vehementior, & moleſtior efficitur, procedente enim morbo deſtillatio inualeſcit, ab eaque pulmo lancinatur, atque irritatur ad expulſionem rei noxiæ. Quæ quidem tuſſis

non ſolùm à materia fluente excitatur, ſed etiam ab ea quæ antea fluxa eſt. Cùm enim illa ſufficienter non expurgetur, diuturna mora putredinem contrahit, & prauam concipit qualitatem à qua pulmo magis irritatur ad expulſionem, vnde tuſſis vehementior exoritur.

Secundum incipientis atque fientis phthiſeos ſignum eſt grauitas thoracis, quæ ex materia in pulmone congeſta exoritur. Licèt enim pulmo ex ſe parum aut nihil ſentiat, & dolorificos affectus in ſe ipſo non percipiat; quia tamen thoraci per membranas alligatur, ideò illi grauitatis ſenſum communicat, quando à maiore copia grauatur.

Tertium ſignum eſt dolor acutus antè & retro. Materia enim in pulmone contenta etiam praua qualitate grauitatis ſenſum infert, ſed non ſolùm quantitate & putredine, pulmonis membranas pungit, & vellicat, vnde acutus dolor exoritur; dolor enim membranis proprius, pungitiuus eſt. Percipitur autem ille dolor antè & retrò; quoniam hæ membranæ ſterno alligantur ex parte anteriore, & dorſo ex parte poſteriore. Infertur etiam talis dolor à moleſtiſſima tuſſi, quæ tuſſis ratione ingentis moleſtiæ & turbationis quam infert, maligna & ferina ab Hippocrate nominatur.

Quartum ſignum eſt, quod calores acutiores in corpus incidunt, hoc eſt, febres inſignes, & vehementes ſuperueniunt. Cùm enim in progreſſu morbi maior ex diuturniori mora materiæ morbificæ putredo inducatur, maiores inde febres excitari neceſſe eſt. Quamuis enim in ſolo pulmone ab initio materia illa putreſcat, attamen ex ſuppuratione in thorace facta, & vlcere ſuperinducto, putredo humoribus in venis exiſtentibus communicatur; quibus putreſcentibus, varia putridarum febrium genera exoriuntur, & hæ febres de putridarum genere ſunt, toto genere diuerſæ à febricula illa, quæ ab vlcere pulmonis excitatur ex putridis vaporibus ab eo in cor translatis, quæ febricola, temporis progreſſu in hecticam degenerat, & ideò in phthiſicis complicatio febris hecticæ cum putrida plerumque annotatur.

Quintum ſignum eſt, quod magna pituitæ copia deſcendat à cerebro in pulmonem, quod indicauit Hippocr. cauſam referens magni illius defluxus, quoniam ſcilicet pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore. Hinc patet humores in toto corpore contentos fieri materiam fluxionis continuæ, & copioſæ, quæ phthiſicos infeſtat. Pulmo ex putredine concepta caliditatem contrahit, cuius miniſterio pituitam attrahit à cerebro, cerebrum verò à toto corpore; & hæc eſt vna ex precipuis extenuationis & conſumptionis totius corporis cauſis. Humores enim omnes tum praui tum laudabiles ad illas partes deferuntur, ſicque totū corpus exhauritur.

Sextum ſignum eſt, quod æger pituitam putreſcentem ſubcraſſam expuit; quandoquidem materia fluxa iam putredinem concipit, & ſuperueniente vlcere; neceſſariò pus ex eo excernitur, & ideò purulentum ſputum ſcreatur. Eſt autem pituita ſubcraſſa, id eſt inter craſſam, & tenuem mediocris; quia cum ex mora quam facit in pulmone craſſitiem acquiſierit; admixtione ſaniei, quæ ex vlcere pulmonis exudat tenuior efficitur; atque adeò mediocrem quandam craſſitiem acquirit, cuius ratione ſubcraſſa ab Hippocrate nominatur.

Prædictis ſignis ab Hippocr. propoſitis hoc tanquam certiſſimum adiungendum eſt, nempè corporis extenuatio cum febre lenta, & continua. Nam præter febres putridas ſuprà enumeratas, quæ per vices accedunt, & recedunt, & ex humoribus in venis putreſcentibus oriuntur, adeſt ſemper febris lenta, & aſſidua ex vaporibus ab vlcere ad cor continuò tranſlatis, quæ nutritionem in toto corpore corrumpit, eique calidam ſiccamque intemperiem imprimit, vnde extenuatio neceſſariò conſequitur.

His etiam adiungendi ſunt ſudores nocturni, quibus vt plurimùm phthiſici vexari conſueuerunt ſimulatque ſomno corripiuntur. Per ſomnum enim calor concentratur, & pulmonis inflammationem auget; ex calore autem intùs augeſcente magna fit euaporatio, quæ in cute condenſatur, & in ſudorem vertitur.

Addi etiam poſſunt rigores frequentes nullum typum ſeruantes, qui ex puris acrimonia membranas vellicante oriuntur.

Ac denique addi poteſt ſputi dulcedo, quæ in pore incipiente generari ſolet, ſiquidem illa eſt principium ſalſedinis.

Factæ denique ac confirmatæ phthiſeos ſigna proponuntur ab Hippocrate, *lib. prædicto textu vndecimo*, his verbis. *Quantò verò magis tempus progreditur, tantò magis pus ſincerum expuit, & febres acutiores fiunt, & tuſſis frequens ac fortis, & inedia vexat, & tamen alius infernè turbatur. Turbatur autem à pituita, pituita verò de capite deſcendit. Hic cùm ad hoc peruenerit, perit.* His dictis quinque ſigna confirmatæ phthiſeos continentur.

Primum ſignum eſt, quòd ſputum redditur magis purulentum, imò pus ſincerum expuitur.

Secundum ſignum eſt, quòd febres fiunt vehementiores, & acutiores, putredine ſemper vlteriùs procedente, & vlcere magis ſanioſo, ac purulento reddito.

Tertium ſignum eſt, tuſſis frequens ac fortis; id eſt, frequentior ac fortior quàm anteà fuerit. Frequentior quidem, quoniam plurima eſt irritatio, pauca verò expurgatio; vnde natura iteratis vicibus perficere conatur, quod vnica non poteſt. Fortior autem eſt tuſſis non ſolùm, quia maior puris acrimonia facultatem expultricem acrius ſtimulat; ſed etiam quia emaciatis ſolidis partibus, thorax quoad cauitatem amplior factus eſt, vnde fit tuſſis quædam rauca, & reſonans, vt in illis rebus contingit quæ ex cauo & recondito loco reſonant.

Quartum ſignum eſt inedia ſeu inappetentia, quæ ægrotantes vexat, & maiorem corporis extenuationem inducit. Fit autem illa inappetentia ex eo quod diſtillatio à capite defluens, non ſolum ad ſpiritualia membra deſcendit, ſed etiam naturalibus partibus communicatur, ventriculo præſertim, cuius orificium inde labefactatum, functionem propriam nimitùm appetentiam amittit. Adde quod ex putridis exhalationibus, quæ partim ratione febrium putridarum, partim ratione putridæ pulmonum affectionis, ori ventriculi communicantur, appetitricis facultatis robur deſtruitur.

Quintum & vltimum ſignum eſt alui fluxus, qui à pituita ex capite defluente producitur, vnde ſucceſſu temporis ventriculus, & inteſtina labefactantur, ac facultas retentrix debilitatur, hincque alui fluxus exoritur, qui ad interitum ægrotantem deducit, vt in prognoſtico fuſiùs dicetur.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adiūgenda ſunt alia: Primum eſt ſumma totius corporis extenuatio, ita vt in illo ſtatu caro muſculoſa vniuerſa abſumpta ſit, & oſſa omnia ſe prodant, ſola cute contecta. Hinc vngues incuruantur abſumpta carne, quæ in ſummis digitis exiſtebat, vnguéſque fulciebat.

His etiam addenda eſt reſpiratio difficilis, tum quia facultas eſt debilis, tum quia bronchia pulmonis, à materia putrida & purulenta obſtruuntur; tum quod ipſum viſcus maiori parte conſumptum & putrefactum, aërem ſufficientem non trahit ad cordis refrigerium, ita vt quod vnica reſpiratio pręſtare non poteſt, pluribus atque iteratis perficere conetur.

Ac denique addendum eſt, quod in phthiſi confirmata

Digitized by Google

mata, & ad interitum vergente capilli defluunt, malæ liueſcunt, niſi quod poſt cibum eleuatis ſurſùm vaporibus rubeſcunt; pediculi magna copia generantur, & pedes intumeſcunt.

Neque tamen in eo ſtatu tanta ſignorum ſpeculatione opus eſt. Si quis enim vel plebeius (inquit Aretæus) hominem viderit pallentem, imbecillem tuſſientem, macie confectum, hunc verâ phthoë laborare pronunciat.

Aduertendum tamen eſt diligenter, quod in praxi maximi eſt momenti, catharrum contumacem in pulmonem defluentem ſæpè veram phthiſim ementiri; ſiquidem pituita putrida puris æmula per tuſſim excernitur, hinc ex putredine fiunt febres, ac corporis extenuatio conſequitur: attamen ita affecti diligenti curatione adhibita facilè liberãtur. Ideò attentè diſtinguẽdus eſt hic affectus à vera phthiſi; quod fit præcipuè diſtinctione pituitæ putridæ à vero pure: Quæ diſtinctio his præcipuè ſignis perficitur; quod videlicet pus coloris eſt cineritij & minùs album quàm pituita, & interdum varij coloris, & in aquam tepidam proiectũ, fundum petit in eaque diſſoluitur. Pituita verò aquæ innatat, & propter viſciditatem cohæret ac minimè diſſoluitur; ſi verò ſputi portio diſſoluatur, alia verò minimè, tale ſputum fit ex pure cum pituita mixto quod vt plurimùm in phthiſicis contingit.

Quod ad prognoſim attinet recentis vlceris pulmonis ſanatio difficillima eſt, inueterati omninò impoſſibilia, quia vlcus continuo pulmonis motu, & tuſſi magis laceratur, tantum abeſt vt coaleſcere valeat. Tum medicamentorum vis longo tractu ferè exoleſcit & deperdita pulmonum ſubſtantia nullâ arte reſarciri poteſt. Adde quod vlcus, ſputum, febris & macies contraria remedia expoſcunt. Illa enim quæ vlcus exſiccant, ſputum impediunt, febrem augent, & maciem; humectantia verò quæ febri & maciei obſiſtunt, vlcus ſordidius efficiunt. Interdùm tamen quibuſdam vlcus ſanatum videtur, cruſtâ ſuperinductâ, quę tamen leui occaſione decidens, morbum renouat, ægrumque ad priorem ſtatum reducit.

Phthiſis quæ ab vlcere paruo & non diuturno prouenit, licèt curatu difficillima ſit, non eſt tamen omninò incurabilis, ſi curatio idonea maturè adhibeatur, & non pauca curatorum phthiſicorum exempla apud obſeruationum collectores reperiuntur. Spem autem aliquam curationis præbere poſſunt, vires robuſtæ, ſputum album, æquale, vnius coloris, & quod facile expectoratur. Si humor à capite defluens ad nares conuertatur; indéque febris remittatur; ſi appetitus vigeat; ſitis abſit; aluúſque quotidie compacta, & aſſumptis conuenientia deponat. Si æger bono habitu præditus ſit, in ætate puerili, aut pectus habeat amplum & hirſutum.

Quibus phthiſicis ſputum grauiter olet, aut alui fluxus ſuperuenit, aut ſputum ſupprimitur, aut facies Hippocratica apparet, mors in propinquo eſt, docente Hipp. 1. *prognoſt. & Aph.* 11. *&* 12. *ſect.* 5. *& Aph.* 16. *ſect.* 7.

Phthiſis acuto morbo ſuperueniens breui interimit, Ab aliis verò cauſis genita chronica interdùm euadit, & ad multos annos perſeuerat. Refertque Auicenna ſe mulierem phthiſicam vidiſſe quæ per 23. annos vixerit & Matthæus de Gradi dicit aliam mulierem phthiſicam quæ circa furnum & ignem quotidiè occupabatur, plus viginti octo annos vixiſſe.

Curatio huius affectus, vt anteà dictum eſt, plurimùm impoſſibilis eſt. Si nimirùm affectus altiores egerit radices: quia tamen incipiens affectus interdum curari poteſt, & multò faciliùs, imminens in iis ſcilicet qui ex diſpoſitione hæreditaria in phthiſim incidere procliues ſunt; nondum tamen in eam inciderunt; Ideò prophylactica curatio priùs proponenda eſt, poſtea verò affectus iam geniti cura erit inſtituenda.

Ad corrigendam igitur prauam illam in tabem propenſionem, conuenit victus refrigerans & humectans, & ea omnia quæ ſanguinem corrigere eumque mitem ac blandum reddere poſſunt, omnemque illius acrimoniam & ſalſedinem corrigere, qualia ſunt aquarum dulcium balnea, lactis vſus & cibaria ſimilis naturæ. Tum etiam decoctum radicis chinæ in potu ordinario exhibitum. Sed multò efficacius erit decoctum ſantalorum, quod non ſolùm in curatione tabis inſtantis, vel incipientis; ſed etiam in diſtillationibus ſalſis, præcipuè autem tenuibus, in diuturnis ſanguinis fluxibus, ab illius ardore productis, miranda præſtat: & fit ſimili omninò ratione, quo guaiaci decoctum componi ſolet, idque vel in aquis ſtillatitiis, modo addita portione vini, vel albi, vel rubri, pro ratione affectus. Paratur autem decoctum ſantalorum vt guaiaci decoctum, cum primarium, tum ſecundarium, & eodem modo exhibetur. His addenda eſt mutatio aëris, quæ ad imminentis affectus præcautionem, & incipientis curationem plurimùm poteſt. Ac denique illa conuenient remedia quæ in morbi iam facti curatione primo loco vſurpanda proponere aggredimur.

Tota igitur iam factæ & confirmatæ phthiſeos curatio verſatur in vlceris abſterſione & conglutinatione, cauſarum producentium, vel fouentium ablatione, febris lentæ & hecticæ opugnatione, aut conſumptionis reſtauratione.

Primò igitur, quia cacochymia redundans in corpore vlcus pulmonis fouere, & augere ſolet, blandis purgantibus auferenda eſt, per interualla repetitis, quandiu corpus non eſt valdè conſumptum. Eæque purgationes componantur ex rhab. manna, caſſia, aut ſyrup. roſac. in hunc modum.

℞. Hordei integri P. ß. liquirit. raſæ, & paſſul. mundat. an. ʒ. iii. iniubar. par. ij. flor. bugloſſ. & violat. ana P. ſemis. Coquantur ad ℥. iij. In col. diſſolue rhab. in aqua ſcabioſ. cum ſantalo citrino infuſi ℈. iiij. mannæ ℥. j. ſyrup. roſac. ℥. ſemis. Fiat potio.

Vel mannæ ℥. ij. cum iuſculo pulli, aut communi exhiberi poterunt.

Vel parari poteſt bolus ex caſſiæ ℥. j. cum puluer. liquirit. ſcrup. j.

In principio phthiſeos valentiora etiam purgantia vſurpari poſſunt, ad catarrhum acrem & ſalſum, præcipuam vlceris cauſam, potentiùs reuellendum: qualia in catarrho calido propoſita ſunt.

In eodem etiam phthiſeos principio, antequàm corpus ſit emaciatum, conuenit venæ ſectio, ad febrem temperandam, & humoris acrimoniam demulcendam.

Ab ipſo etiam curationis initio catarrhus, ſi affectum iſtum foueat, ſiſtendus, & à pectore auertendus eſt: alioqui fruſtrà cæteria remediis pugnatur. Huic autem negotio conferunt ea omnia, quæ in catharri calidi curatione propoſita ſunt.

Ac præter illa remedia ſetaceum ceruici admotum ſummè eſt efficax. Refertque Fabricius Hildanus, ſe nonnullos phthiſicos hoc præcipuè remedio curaſſe.

Tandem ad vlceris ipſius curationem veniendum eſt. Cui vſui maximè conferunt, quæ abſtergunt, conſolidant & expectorant. Ad hanc rem infinita vſurpari ſolent medicamenta. Efficaciſſima verò ſunt quæ ſequuntur.

Lac omnes intentiones ad phthiſicorum curationem propoſitas adimplet. Abſtergit ſeroſa ſuâ parte, conglutinat caſeoſâ, corpus nutrit & reficit butyroſâ. Cùm autem varia ſint lactis genera, omnibus præferendum eſt muliebre, vtpotè naturæ noſtræ magis familiare; vtiliúſque erit ſi ex ipſo vbere ſugatur. Huius vſu ſe aliquot reſtitutos vidiſſe teſtatur Platerus: ex iiſque vnum non ſolùm conualuiſſe, ſed etiam tantas vires recepiſſe, vt ne lac ſibi in poſterum deficeret nutricem de nouo impregnarit.

At quia multi ab eo lacte abhorrent, vſitatius eſt

aſininum. Quod quia valdè ſeroſum eſt, facilè venas penetrat, & vlcus optimè detergit. Huic verò ſuccedit caprillum. Aſina nutriatur folijs plantag. rubi, vitis, polygoni; gramine, hordeo & ſecali. Lac autem recentiſſimè mulctum, & adhuc calens hauriatur. Idcircò inducta propè cubiculum aſina, in vas calefactum mulgeatur. Aſſumatur primùm in parua quantitate ad ℥. iij. vel iiij. vt ventriculus illi aſſueſcat, quantitatem illius ſenſim augendo vſque ad ℥. viij. x. & lb. j. Ne verò aceſcat, aut coaguletur in ventriculo, vtq; pulmoni magis fiat amicum, ſaccharum roſaceum ei permiſceatur eâ proportione, vt ad lactis ℥. viij. ſit ſacchari ℥. j. Poſt aſſumptum lac non dormiat æger, ſed leui deambulatione per cubiculũ ſe exerceat. Non prandeat, donec lac benè coctum à ventriculo ſeceſſerit, & æger fame prouocetur ad cibum. Vt denique lac commodè vſurpari poſſit, non debet adeſſe magna febris, aut dolor capitis, aut hypochondriorum tumor, aut bilioſus alui fluxus, iuxta Aphor. Hipp. 64. *ſect.* 5.

Vulgò ſumitur lac ſemel tantùm in die; ſed meliùs eſt bis in die ſumere. Et adhuc melius, ſi æger ſolo lacte nutriatur. Nam præterquam quod in maiori copia ſumptum, maiores exerit effectus; magnum vitatur incommodum, quod ex iuſculis & carnibus cum lacte permixtis exoritur, facilè enim putreſcunt. Si ergo in morbo deſperato curatio tentanda ſit, exhibeatur lac præmiſſâ purgatione, ſextâ quâque horâ additâ manu Chriſti perlatâ, & corallatâ. Et ne vires deficiant, per internalla potionibus lactis intermedia capiat diſtillatum reſtaurans; & continuetur hæc methodus, donec vires refici videantur.

Sacchatum roſatum phthiſicis vtiliſſimum eſt, tum etiam conſerua roſar. Cuius vſu refert Auicenna quandam mulierem phthiſicam, & deſperatam, ita curatam fuiſſe, vt non ſolùm ſana, ſed etiam pinguis redderetur.

Eadem teſtatur Meſuæus multos fuiſſe reſtitutos; præcipitque, vt conſerua roſar. recens ſit, non excedens vnum annũ, magna quantitate, & frequenter aſſumatur, cum medicamentis; cibis & potibus, tum etiam per ſe omni horâ. Priùs tamen mundificantia vſurpentur, quia materiam purulentam & excrementitiam in pulmonem retinet.

Quoties verò contingit reſtringi anhelitum, aut ſputum ſupprimi, expectorantia vt ſyrup. de hyſſopo de tuſſilag. eclegmata, & ſimilia vſurpentur.

Si denique contingat calefactio propter deſiccationem, detur ſyrup. violac. iniubinus, mucilago ſeminis pſyllij, cydoniorum & ſimilia.

Saccharo roſac. ſe quoſdam vidiſſe curatos, teſtantur Montanus, Valeriola, & Foreſtus, quo ægri in maxima quantitate vtebantur. Quidam Phatmacopœus phthiſicus nobis notus, ingentem ſacchari roſacei quantitatem ſibi ipſi præparabat; idque perpetuò comedebat, & hoc ſolo remedio ſanatus eſt.

Phthiſicis etiam maximè confert infuſum ex millefol. torment. pimpinell. & conſerua roſar. in B. M. paratum, & in cap. de ſputo ſanguinis deſcriptum, ſi per xx. dies illius vſus continuetur.

Decoctum bugulæ in iuſculo veruecis, phthiſi & internis vlceribus mirè prodeſt; parùm & clementer ventrem laxat, contra naturam conſolidarum.

Trallianus *lib. 7. cap.* 1. ſe multos phthiſicos curaſſe gloriatur vſu lapidis hæmatitis. Cuius præparationem & vtendi modum propoſuimus in curatione ſputi ſanguinis.

Syrupus ex ſucco hederæ terreſtris commendatur à Quercetano, eiuſque deſcriptio talis eſt.

℞. Succi hederæ terreſtris ℔. ij. ß. Digeratur & purificetur ad ignem in B. M. Huic ſucco perfectè depurato adde ſacchari roſat. ℔. j. penidiat. ℥. iiij. Coquantur in ſyrupum, quo vtatur æger ex cochleari.

Huic etiam ſyrupo idem Quercetanus flores ſulphuris admiſcet, ad conſiſtentiam looch, de quo exhibet quater in die, eóque ſe multos phthiſicos deſperatos, & proclamatos reſtituiſſe gloriatur.

Syrupus ex florib. hyperici per infuſionem præparatus in B. M. huic etiam affectui, quemadmodum omnibus vlceribus internis conſolidandis conuenientiſſimus eſt.

Syrupus de ſymphyto optimus. Nam detergit conſolidat, & aſtringendo roborat; tum etiam radix ſymphyti decocta in iuſculo.

Hydromelite ſequenti quoſdam phthiſicos fuiſſe curatos à nonnullis aſſeritur.

℞. Rad. chinæ in taleolas ſectæ Vnc. vj. rad. tuſſilaginis idoneo tempore collectæ Vnc. iij. rad. bardanæ, & garyophyllatæ, ana Vnc. iij. rad. enulæ camp. Vnc. ij. Fol. pulmonariæ, ſcabioſæ totius, veronicæ vtriuſque, vlmariæ, nummulariæ, ana M. ij. capillar. omnium ana M. j. ſummit. floridarum bugulæ, betonicæ, flor. herbæ paralyſeos, & veronicæ rubræ, ana P. iv. hederæ terreſtris totius M. iij. iuiubar. dactylor. ſebeſten, paſſul. mundat. ana Vnc. j. ß. liquirit. hiſpanicæ Vnc. j. ß. Omnia debitè conciſa bulliant debito ordine in aquæ fontis puriſſimæ ℔. xxxij. ad mediæ partis conſumptionem, ſubito calore lento. Colaturæ clarificatæ adde mellis Narbonenſis ℔. iv. Coquantur iterum deſpumando ad ſupernatantis oui terminum. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam. inter. ℥. ß. ſem. coriandri Drach. vj. ſem. aniſi & fœniculi dulcis, ana Drach. iii. Ponatur liquor in dolium ſatis capax, & ſinatur fermentari; quòd promptiùs fiet ſi dolium in ſole manſerit, hoc enim modo intra 40. dies ſatis erit fermentatum, alioqui multò longius tempus neceſſarium eſt. Semper autem vas apertum, & plenum ſeruari debet, vt optimè deſpumetur. In hunc finem maior quantitas hydromelitis conficienda eſt, quam quæ in dolio contineri poſſit. Imò verò ſi morbus vrgeat, recens, & non fermentatum vſurpari poteſt, dum aliud in dolio fermentatur; quod etiam duplâ, vel triplâ quantitate componi poterit, quia per plures menſes eſt vſurpandum. Huius capiat æger bonum hauſtum bis aut ter in die.

Syrupus ſequens paratu facilior eximias habet vires.

℞. Succor. hederæ terreſtris, veronicæ & card benned. depurat. an. Vnc. viij. in quibus bulliant leuiter fol. adianthi polytrich. ſcabioſæ, & lactucæ, an M. ſem. In colat. diſſolue ſacchari albiſſ. lb. i. ſem. fiat ſyrupus perfectè coctus, addendo in fine extracti iuniperi Drach. iii ſucci liquirit. & extracti card. bened. an. ℈. iv. Capiat æger cochl. j. horâ vna ante prandium, & ante cœnam, & in ingreſſu lecti.

Cardanus ſe multos phthiſicos etiam deſperatos reſtituiſſe teſtatur ſequenti regimine; vt ſcilicet non vtatur æger alio alimento, quam hordeato ſine iuſculo carnium confecto. Potus ſit aqua ſaccharata. Et ſingulis diebus manè capiat Vnc. iv. decocti caudarum, & brachiorum cancrorum fluuiatilium facti in aqua hordei cum ſacchari Drach. ii.

Admiratione dignum eſt, quod teſtantur Arcæus, Ingraſſias, Fracaſtorius, & Eraſtus, ſe multòs phthiſicos curaſſe vſu decocti ligni ſancti, per longum tempus continuato; cùm illud ratione cauſæ antecedentis, humoris ſcilicet calidi & acris, maximè aduerſum videatur.

Refert Auenzoar, ab auo ſuo quendam phthiſicum perfectè curatum fuiſſe, cibando eum pane benè fermentato cum oleo oliuarum. Tum etiam ſeipſum alium ægrotantem eodem morbo, eâdem ratione liberaſſe.

Puluis ſequens à Valeſco de Taranta valdè commendatur, & Haly Abbati tribuitur: eóque præcipuè verum phthiſicum ſe reſtituiſſe affirmat. Eodemque Foreſtus fratrem proprium curaſſe teſtatur.

℞. Sem.

℞. Sem. papau. albi Drach.x. gummi arab. amyli, tragacanth ana Drach.iii.ſem.portulac.ſem.maluæ,ana Drach.v.ſem.cucurb.melon.cucumeris,citrulli, cydonior.mundat.ana Drach.vj. ſpodij. ſucci liquitir. ana Drach.iij.penidiar.ad pondus omnium,fiat puluis;dentur omni manè Drach.ii.cum ſyrup.de papau.vel iniubino.Eo etiam vtatur æger in hordeatis,amygdalatis, aliiſque cibis.

Capiuaccius & Claudinus probant oleum vitrioli ad vlcus exſiccandum, ad guttas ii. vel iii. cum aqua roſar.vel ſucco plantag.& modico ſacchare.

Crollius etiam valdè commendat elixir proprietatis, quod ex ſpiritu ſulphuris, cum ſpiritu vini, myrrha, aloë, & croco componitur.

Chymici medicamenta ex ſulphure,vt flores, lac & balſamum maximè laudant,vt in eorum ſcriptis videre eſt,illorum vſus commodiſſimus talis eſſe poteſt.

℞.Florum ſulphuris.& thuris puluerat.ana ℈.i. Includatur pomo appiano excauato. Coquatur pomum, & ſaccharo conſperſum comedatur ab ægro,manè per viii. aut x. dies Vel

℞.Conſeruæ roſar.antiquæ,diamarg.frig. diapenid. ana ℥.i.flor.ſulphur.puluerat.ʒ. iii. Cum melle deſpumato.fiat opiata, de qua capiat magnitud.auellanæ,bis aut ter in die. Vel

℞.Flor.ſulphur.ʒ.iv.ſacchar.in aqua roſar. diſſoluti ℥. iii. Fiant tabellæ, quas teneat in ore frequenter. Vel

℞. Lactis ſulphur. ʒ. ß. magiſterij perlar.& coral. ana ℈.ß. emulſ.ſem.melon.cum aqua tuſſilag. vel veronicæ factæ ℥. ii.iulep.roſac. ʒ. vj. aquæ cinam. & manus Chriſti perla ana ʒ.ii. Miſce, capiat cochlear vnum vel ii. ſingulis diebus mane

Laudant etiam Chymici nonnulli antimonium diaphoreticum, cum triplo ſalis petræ probè calcinatum, vt omnis vis vomitiua ablata fuerit. Quod ſingulis diebus exhiberi debet, in tabellas redactum cum ſaccharo roſaceo, vel cum conſerua roſarum permixtum, vel cum aliis remediis ſuprà deſcriptis.

Balſamum Peruuianum ad vlcera pulmonum ſananda multùm conducit, ſi eius gutta vna cum ſaccharo in pilulam redacta ſingulis diebus exhibeatur.

Puluis pimpinellæ ad Drach.j. cum iuſculo ſingulis diebus exhibitus maximæ etiam creditur efficaciæ.

Pilulæ Ruffi à nonnullis commendantur tanquàm efficaciſſimę,ſumendo Scrup.i.ſingulis diebus. Verùm in ſequentem modum compoſitæ mirabiles edunt effectus.

℞.Maſſæ pilular.Ruffi Vnc.j.antimon. diaphoret.& gummi guaiaci,ana Vnc.ß.cum balſamo Peruuiano fiat maſſa,de qua capiat Scrup.i.per menſem integrum.

Syrup.corallorum,& gelatina cydonior. huic affectui etiam maximè conducunt.

Rodericus à Fonſeca decoctum ſantali citrini commendat, tanquam præſtantiſſimum remedium ad fluxionem à pulmone inhibendam, quod parat in ſequentem modum.

℞.Aquæ cichorij,acetoſæ, ana ℔. iv. ſantali citrini minutim conciſi Vnc.iii.Fiat infuſio per vnam diem. Deinde fiat coctio in B. M. feruenti, obturato vaſe, per tres horas. Huius decocti capiat Vnc.iii.manè,& bibat in potu per 40. dies.

Omnia denique remedia, quæ ad venam pulmonis ruptam conglutinandam in hæmoptoës curatione propoſuimus,huic etiam affectui prodeſſe poſſunt.

Suffumigia etiam vtiliter vſurpari poterunt,ad vlcus pulmonis potenter exſiccandum,& illa ore,naribuſque frequenter attrahenda ſunt. Compoſitio autem talis eſſe poteſt.

℞. Gummi hederæ Drach. i. ß. thuris Drach. i. myrrhæ Drach.ß. ſuccini Scrup. i. benjoini, ſtyracis, ana Drach. ß. hypociſt. Scrup.ii.ſem. coriandri,roſar. rubr. ſantali rubri, ana Scrup. i. Puluerentur, & excipiantur mucilag. gummi tragacanth. vel reſinà laricea. Fiant trochiſci, ſuper prunas iniiciendi.

Vel ſimpliciùs fiant ſuffumigia ex thure, myrrha, maſtiche,benjoino, quæ ſemper ſint in thalamo, vt ſiccus aër & odoratus attrahatur.

Efficacius ſuffumigium, ſed non niſi in robuſtioribus corporibus vſurpandum, ita componi poteſt.

℞. Gummi animæ, vel guaiaci ʒ. ii. tabaci indici ℥.ß.fol.ſiccor. tuſſilag.℥.i.hyſſopi, marrubij albi, roriſmar. auripigmenti, ana ʒ. iii. Fiat omnium puluis, cuius portiuncula indatur fiſtulæ, quâ fumus tabaci hauritur; accendatur & hauriatur fumus bis in die, longè à paſtu, & poſt dimidiam horam capiat doſim decocti ſequentis.

℞. Rad. chinæ, ſalſæ parill. ana Vnc. ß. fol. ſcabioſæ. tuſſilag.hederæ terreſtris,vlmariæ,capill.ven.& garyophyllatæ totius,ana M.i.hordei integri P.i.liquir. raſ.& vuar.corinth ana Vnc.i.Coquantur ad ℔.ii. Colaturæ adde ſacchari roſac.℥. iv. capiat ℔.ß.bis in die, vt dictum eſt.

Pro delicatioribus ſuffitus humidus vſurpari poterit, ex decocto herbarum compoſitus, qui proceſſus vtiliſſimus eſt;ſic enim vires herbarum recta via ad pulmonem feruntur.Omnes autem pulmoni appropriatæ, & vlceribus curandis idoneæ vſurpari poſſunt. Sequens formula pro exemplo habeatur.

℞. Tuſſilag. viridis M. viii. hyſſopi M. ii. Incidantur,& includantur in olla, cum tantillo aquæ; lutetur operculum perforatum in ſummitate, ita tamen vt foramen ſit etiam lutatum.Immittatur olla in clibanum circa medium coctionis panis,qui cùm extrahitur demittatur olla, & aperto foramine imponatur infundibulum,atque ita per os attrahatur fumus in pulmones, per nares reiiciendus. Mirabiliter mouet expuitionem.

Exteriùs verò linimentum refrigerans, & leniens pectori admouendum eſt,manè & ſerò.

℞. Gummi tragacanth.& arabici,ana ʒ.i.Infundantur in aquâ roſaceâ per diem & noctem;adde olei violac.Vnc.i.ſem. butyri recentis Vnc.ſem. ſalis prunellæ. ʒ.ii. camphoræ ℈.i.lactis muliebris q.ſ.Miſceantur in mortario, & fiat vnguentum.

Ad conſumptionem reparandam, aut ſaltem impediendam,vel retardandam,præter victum analepticum, ad quem præcipuè referuntur hordeata, amygdalata, pineata, oryzata,auenata, & inſtaurantia varij generis, quæpaſſim apud auctores inueniuntur; maximè conueniunt lac ab initio laudatum, & balneum aquæ tepidæ, vel ex decocto hordei mundati, & amygdal. contuſarum. Quod tamen præſenti catarrho non conuenit, aut quandiu febris putredinis particeps eſſe indicatur, aut quando pulmo multis ſcatet excrementis.

Potus ſit aqua ſaccharata, decoctum hordei, & liquit. infuſum liquirit.hydromel.tenue,vel leue chinæ decoctum.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER VIII.

DE AFFECTIBVS CORDIS.

PRÆFATIO.

COR varios patitur morbos, ſimilares, organicos & communes, cùm tamen pauciſſimi ſint, qui Medici curantis ditioni ſubiiciantur, quandoquidem viſcus nobiliſſimum graues affectus diù ferre non poteſt, quin homo confeſtim de medio tollatur; ſicque nullus remediis locus relinquatur; Nos ideò qui omnes labores noſtros ad vſum artis conferre iam diù conſtituimus, tres tantùm cordis affectus explicare decreuimus, qui frequentiùs in praxi medica occurrunt, & multorum remediorum apparatu oppugnari poſſunt. Atque adeò tria illis capita deſtinauimus, quorum primum erit de ſyncope. Secundum de palpitatione cordis. Tertium denique de virium imbecillitate.

CAPVT I.

De ſyncope.

SYncope definitur à Galeno 12. *meth. c.* 5. præceps omnium virium lapſus. Licet enim in ea ſolum cor patiatur, & ſola facultas vitalis intercipiatur, eâ tamen collabente cæteras perire neceſſe eſt, cùm ab ea continuum, & neceſſarium influxum recipiant.

Dicitur præceps omnium virium lapſus, vt ab aliis affectibus diſtinguatur, in quibus vires paulatim deficiunt, donec mors ſubſequatur, neque obſtat doctrina Auicennæ *fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 2. *cap.* 2. proponentis ſigna ſyncopes paulatim aduenientis, licèt enim cauſæ ſpiritus diſſoluentes aliquando ſenſim, & paulatim operentur, attamen ingraueſcentes ſubitò ſyncopem efficiunt, & ideò Auicenna proponit potiùs ſigna antecedentia ſyncopem, quàm ipſam ſyncopem præſentem.

Demùm hæc definitio videtur etiam apoplexiæ competere, in qua contingit præceps omnium virium lapſus, quod tamen non eſt veritati conſentaneum, ſiquidem vires cordis in apoplexia permanent, & pulſus vt plurimùm magnus, ac plenus repetitur. Adde quod reſpirationis læſio, quæ in apoplexia inſignis reperitur etiam vt plurimùm cum ſtertore, maxime eam à ſyncope diſtinguit, in qua reſpiratio nullo modo læditur.

Quæritur cur ceſſante actione cordis, actio cerebri ſtatim ceſſet, cum ſpiritus animalis ex vitali generetur per viam coctionis, & in cerebro aliquandiu manere debeat, licèt vitalis continuò non influat. Reſpondemus cerebrum vt & alias omnes partes, ad actiones ſuas perficiendas indigere continuo affluxu caloris influentis, quo ceſſante illæ ſtatim ceſſant. Calor autem influens per ſpiritus vitales defertur.

Alij dantur affectus ad ſyncopem maximè accedentes & ab ea tantùm ſecundum magis & minus differentes, nempè ἔκλυσις, λειποθυμία, & ἀσφυξία. Ἔκλυσις leue eſt animi deliquium, λειποθυμία ſeu λειποψυχία ſeu ἀποψυχία, grauius, ſyncope grauiſſimum, quæ ſi eo vſque deueniat vt in toto corpore pulſatio aboleatur, ἀσφυξία nominatur, quæ proximus ad mortem gradus eſt.

Apud Hippocratem & Græcos antiquiores vox iſta συγκοπὴ vſitata non fuit, qui affectum hunc lipothymiam, lipopſychiam & aſphyxiam appellarunt. Sed paulò ante Galeni tempora hæc vox inuenta, & in medium adducta eſt, & in ſpecie grauiori malo tribuitur, quàm ſit lipothymia, & lipopſychia; ſic apud *Gal.* 1. *ad Glauc. c.* 14. lipothymia eſt ſyncope imperfecta, & ſyncopem ſemper præcedit.

Ex prædictis patet partem affectam in ſyncope eſſe cor ſpirituum vitalium officinam, quorum influxu inſitus ſingularum partium calor ac ſpiritus in actum deducitur, ideò ceſſante illa actuatione ob prohibitum ſpirituum vitalium influxum, omnium partium vires collabi actioneſque ceſſare neceſſe eſt.

Cauſa hoius affectus proxima & immediata eſt ſpirituum vitalium defectus, non totalis, mortem enim ſubitaneam afferret; ſed tantus vt natura cogatur (ne vires cordis penitùs exoluantur) ſpiritus ab illis partibus ad ipſum cor retrahere, vnde illæ à functionibus ſuis feriari coguntur.

Ille autem ſpirituum defectus quatuor mudis potiſſimùm contingere ſolet. Vel quia ſufficienti copiâ non generantur, vel quia geniti diſſipantur, & euacuantur; vel quia præter naturam alterantur & corrumpuntur. Vel denique quia ſuffocantur, & obruuntur: Non generantur vitio facultatis, vel materiæ. Facultas ſpiritum generatrix læditur, vel propter cordis affectu, vel per conſenſum.

Morbi proprij cordi inſigniores ſunt intemperies magnæ natiuam temperiem euertentes, aut ſubſtantiam partium, & caloris natiui depaſcentes; Quales ſunt febres ſyncopales, acutæ, & malignæ, ſyntecticæ ſeu colliquantes, peſtilentes, hecticæ maraſmodes; his accedunt morbi organici, vt conſtrictio, & dilatatio nimia, & continui ſolutiones quæ
ad

Digitized by Google

ad ventriculos cordis penetrantes citiſſimè interfi-ciunt.

Per conſenſum facultas cordis læditur à reliquis principiis cerebro & hepate, quæ maximam cum corde ſympathiam habent. ſæpiſſimè etiam ab ore ventriculi, ob viciniam ſenſumque exquiſitum; vnde orta eſt diuiſio ſyncopes in cardiacã, & ſtomachicam. Cardiaca eſt illa quæ fit corde primariò affecto. Stomachica verò quæ per conſenſum ſtomachi producitur: Non rarò etiam ab vtero exoritur, ex tetris vaporibus ab ea parte ad cor tranſmiſſis, vnde vteri præſocatio, apnœa, & ſyncope hyſterica proficiſcuntur, prout vapores illi pulmonem, diaphragma, aut cor impetunt, & inuadunt.

Vitium materiæ eſt defectus, vel corruptio aëris & ſanguinis, ex quibus ſpiritus vitales generantur. Aëris defectus contingit, ex reſpiratione, vel tranſpiratione læſa; ſanguinis verò defectus ex læſa nutritione, Vtriuſque corruptio accidit cum alienam qualitatem induunt; ſic aër inquinatus in conſtitutione peſtilenti lipothymiam & ſyncopem non rarò inferre ſolet: Sic tetri odores nonnullis eumdem effectum præſtant, imò verò ſuaues mulieribus quibuſdam: ſic ex prauis eduliis corruptus interdum ſanguis generatur.

Spiritus diſſipant euacuationes nimiæ, tum ſenſiles, tum inſenſiles. Senſiles fiunt primò ipſius ſanguinis per os, nares, vterum, aluum, hæmorrhoides, phlebotomiam, aliaque vulnera inſigniora: ſecundò aliorum humorum, qui licèt excrementitij ſint, maiori tamen copiâ excreti maximam ſpirituum diſſipationem faciunt, & ſyncopem inferunt. Tales autem humores excerni ſolent per vomitum, aluum, vrinas, ſudores, magni abſceſſus apertionem, præcipuè introrsùm, vt empyematis; tum etiam extrorſum, vt in hydrope, aperto vmbilico, contingit.

Inſenſiles euacuationes fiunt ex nimia cutis raritate & contentorum tenuitate, & acrimonia, immodico æſtu, balneo, vel laconico calidiori, immodico labore. Diſſipant etiam vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata venus, ira vel gaudium vehemens, ægritudines longæ & acutæ, his adde ingentes dolores cordis, ventriculi, inteſtinorum, renum, aurium, dentium, & partium omnium neruoſarum.

Spiritus alterant & corrumpunt praua viſcerum diſpoſitio, & quæcunque malignam & cordi inimicam qualitatem obtinent, vt aër, & halitus fœtidus, venenoſus, & peſtilens reſpiratione, vel tranſpiratione attractus, vel in corpore ex putredine humorum genitus. Idem præſtat venenum aſſumptum, vel admotum, vel morſu animalium venenatorum communicatum.

Denique ſuffocant & obruunt ſpiritus vitales ſanguinis, & ſpiritus ad cor vehemens refluxus, copioſa fuliginum prauarum circa cor, & membra vicina congregatio: nimia ſanguinis frigidi & craſſi circa cor, eiuſque venas, & arterias, & membra vicina redundantia.

Syncopem grauiſſimam quam mors repentina ſubſequuta eſt à ſanguinis & ſpirituum ſubito refluxu ad cor, nuper vidimus in nobili virgine, quæ ab ineunte ætate huic ſymptomati erat valdè obnoxia; ita vt ex quouis animi pathemate, etiam leuiori in lypothymiam aut ſyncopem incideret. Cùm autem egregio adoleſcenti: qui illam ardenter deperibat matrimonio iungeretur, facto celebri parentum conſanguineorum, affinium & amicorum conuentu, poſtquam ipſi penna à tabellione tradita fuiſſet, vt nuptialem contractum ſubſcriberet, vix dimidiam ſyngraphi ſui partem exarauerat, cum illa ſubitò in terram concidit exanimis, & omninò demortua, vndè facilè fuit coniicere, ex vehementi animi pathemate, maximam & ſubitaneam ſanguinis, & ſpirituum retractionem, ad cor factam fuiſſe, quæ calorem natiuum, & ſpiritum inſitum ſuffocauerit, vndè mors repentina ſubſequuta eſt.

A ſanguine verò frigido & craſſo copiosè circa cor & in maioribus vaſis congregato ſyncopem mortiferã vidit Petrus Salius Diuerſus, vt ipſe refert *lib. de affectibus particularibus cap.* 4. in puella quartum decimum annum agente, quæ cum per diem capitis grauitatem, vertigines, & anxietatem paſſa eſſet, die ſequenti ſubitò extincta eſt. Secto poſt mortem cadauere in arteria magna, & in vena caua totus ſanguis concretus apparuit, vt apprehẽſo illius altero principio, ita integer ex vena & arteria educeretur ac gladius è vagina extrahi ſolet. Quare iudicatum fuit ſubitam hanc mortem à ſola interceptione venarum, & occluſione à ſanguine concreto, cauſatam fuiſſe. Caſus iſte rarus eſt, cùm ſanguinis concretio in venis in cadaueribus quidem contingere ſoleat; tanta enim eſt venarum ſanguinis continendi proprietas, velut proprium illius conceptaculum, vt etiam poſt mortem illum fluidum conſeruet, qui in omnibus aliis locis illicò concreſcit, Huius autem extraordinariæ concretionis rationem deſumit Salius ex analogia ſanguinis extrauaſati, qui ſimul atque refrigeratur, ſtatim concreſcit quò magis ei admixti ſunt humores frigidiores, craſſiores, & viſcidiores, pituitoſi nimirùm & melancholici, quorum ratione intemperiem conſequutus frigidiorem, ad concreſcendum maiorem aptitudinem, & promptitudinem recipit. Simile quippiam euenire poteſt ſanguini intra venas coercito, qui vitioſis abundans ſuccis, craſſioribus & frigidioribus venas maiores adeò replet vt ſpiritus intercipiens & penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat, iiſque extinctis ſanguis refrigeretur ac concreſcat, propter humores frigidos & concretioni idoneos illi admixtos, qui ſi præſtò non fuiſſent, ſanguis liquidus & incorruptus permanſiſſet. Spagirici hunc effectum referrent ad ſpiritum quemdam coagulantem & congelantem, ex peculiari & extraordinaria humorum diatheſi genitum, quæ cum rariſſimè contingat, rariſſimus etiam ſolet eſſe iſte affectus. Et certè ſimplex refrigeratio concretionem iſtam efficere non poteſt, alioquin in defunctorum cadaueribus hyemis tempore præſertim, ſanguis in venis perpetuò concreſceret cùm tamen omni tempore fluidus reperiatur. Spiritum autem hunc congelandi vi præditum, exiſtimare poſſumus ſimilem eſſe illi qui catalepſim inducit; in qua membra frigida & congelata redduntur, vt inflecti nullo modo valeant. Spiritus huiuſmodi fixantes, & congelantes Chymici in multis animalibus, vegetalibus & mineralibus agnoſcunt: tales etiam è terra interdùm ſuſcitari docent hiſtoriæ quorumdam hominum & brutorum, à tetris vaporibus in terræ motibus, aut etiam è cauernis quibuſdam erumpentibus congelatorum, vt repentè corpora illorum rigida facta fuerint. tales denique ſpiritus fulminibus miſceri docet Cardanus hiſtoria octo meſſorum ſub quercu cœnantium, qui fulmine percuſſi, rigidi omninò facti ſunt, & in eadem ſpecie permanſerunt, vt vt vnus comedere, alter manum poculo admouere, alius bibere videretur.

Signa huius affectus diagnoſtica, vel reſpiciunt ſubiectum, ad illum recipiendum magis idoneum, vel paroxiſmum imminentem vel eundem præſentem, vel denique cauſas illum producentes.

Subiecta magis ad ſyncopem diſpoſita ſunt homines debilitate quadam natiua, vel adſcititia à morbo, aut alio caſu præditi, puſillanimes, fœminæ potiùs quam mares, virgines menſtrua patientes, mulieres grauidæ, tum etiam illi qui ſunt raræ texturæ, icterici, ſplenici & melancholici.

Syncopem imminentem ſignificant in illis præſertim qui illi obnoxij ſunt, improuiſa anxietas animi perturbatio, capitis grauitas, vertigo, alieni & varij coloris, viridis & flaui obuerſatio, coloris faciei, tum etiam & pulſus frequens ac ſubita mutatio.

da eſt; ne ex affluxu ſanguinis, obſtructio aliqua vel inflammatio excitetur.

CAPVT II.

De palpitatione cordis.

VT in ſyncope motus cordis imminutus, ſic in palpitatione eſt deprauatus. Malè à quibuſdam tremor cordis nominatur, cùm tremor ſit paſſio motus animalis & voluntarij, & non niſi partibus voluntario motu præditis competat.

Galenus *lib. de tremore, palpit. & conuul.* dicit palpitationẽ à ſolo morbo fieri, nempè à ſola cauſa morbifica partem attollente & deprimente, ſine vllo facultatis concurſu, tremorem vero partim à morbo, partim à facultate. Hinc multi palpitationis vocabulum cordi & aliis partibus vniuocè tribuentes, eodem modo fieri exiſtimant in corde, ac in cute & muſculis in quibus palpitatio contingit à ſpiritu flatulento, ad eas partes violenter impulſo. Si enim ab eodem ſpiritu impletum, atq; iterùm euacuatum cor moueatur vtris inſtar, (in quo tale aliquid à liquore violenter infuſo, vel ſpiritu inflato & rursùm compreſſo contingit) palpitationem pati exiſtimant. Verùm diſpar admodum eſt ratio; cutis enim & muſculi non habent naturalem ſeſe dilatandi, ac conſtringendi vim, ſed tantùm à cauſis morbificis motum illum acquirunt. Cor verò cùm naturalem habeat dilatandi ſeſe ac conſtringendi facultatem; Palpitatio cordis ſine motu illius fieri non poteſt. Et fruſtrà à nonnullis multa loca congeruntur ex Galeno, quibus probare conantur; palpitationem cordis non fieri à natura, ſed à morbo, vel potiùs cauſa morbifica. Galenus enim in omnibus iis locis, agit tantùm de palpitatione quæ in cute & aliis partibus externis fit, non verò de palpitatione cordis, quæ alterius naturæ eſt; ipſe Galen. 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. palpitationem cordis, & arteriarum ab aliarum partium palpitatione diſcernit.

Eſt igitur cordis palpitatio, immoderata & præternaturalis illius partis concuſſio, vehementi diaſtole, ac ſyſtole moleſta; quæ tanta interdum eſt, vt (docente Fernelio) ſæpè ſit animaduerſa thoracis vicinas coſtas effregiſſe; ſæpè & eas, quæ ſupra mammas ſunt, de propria ſede depuliſſe; ſæpè etiam arteriam foras dilataſſe in aneuriſma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu, & viſu conſpicua erat pulſatio.

Fit autem immoderata illa cordis concuſſio, & facultate pulſifica ſtimulata, & irritata à re moleſta, & vſu illius plurimùm aucto.

Hic obiici poteſt, in febribus hæc omnia reperiri. Immoderata enim fit ſyſtole, & diaſtole, facultate irritata à re moleſta, vel vſu aucto ob calorem immodicum cordi impreſſum.

Reſpondemus motum cordis in febribus diſtingui à palpitatione tantùm per magis & minus; & motum cordis deprauatum dici palpitationem quando inſignis & vehemens eſt; ſi verò tantam vehementiam nõ habeat, pulſus frequens, magnus, velox, aut celer nominatur, ad aliaſque pulſus immutati & præternaturalis differentias refertur.

Cauſæ igitur palpitationem cordis efficientes ad tria capita reduci poſſunt. Vel enim eſt res moleſtans & irritans, vel refrigerationis neceſſitas; vel ſpirituum defectus: quæ duæ cauſæ poſteriores ad vſum auctum referri poſſunt.

Cauſa moleſtans omnium frequentiſſima eſt, ita vt quamplurimi auctores hanc vnicam agnouerint, reliquæ verò rariores. Iſta autem cauſa moleſtans, vt plurimùm eſt vapor, vel flatus qui quantitate, vel qualitate, vel vtraque cordi moleſtiam parit. Qualitas autem vel manifeſta eſt, vel occulta.

Vapor manifeſta qualitate moleſtus, vel in ipſo corde eſt, & partibus vicinioribus; vel aliunde ab aliis partibus remotioribus tranſmittitur; iſque ſubitò in abditos cordis ſinus ingreſſus, expultricem viſceris ſtimulat, quod ſummo robore naturaliter præditum, potenter inſurgit, & vehementiori niſu hoſtem expellere nititur.

In corde aut partibus vicinis, potiſſimùm pericardio humores frigidi & craſſi interdùm colliguntur, è quibus vapores eleuantur, & ad cordis ventriculos transferuntur, vbi palpitationem efficiunt.

Ab aliis verò partibus remotioribus vapores & flatus ad cordis ventriculos eleuantur; putà ventriculo, liene, vtero, cæteriſque in ventre inferiori contentis.

Vapor occultâ qualitate moleſtus cor non rarò afficit in febribus malignis, peſtilentibus, in venenis aſſumptis, & aliquando vermes putreſcentes; ſanguis menſtruus retentus, ſemenque corruptum, aliaque putrida materia, vapores malignos ad cor mittunt, qui facultatem illius vehementer irritant.

Humores varij cordi moleſtiam exhibent, quantitate, vel qualitate peccantes; ſic ſanguis nimiâ quantitate venas, & arterias, tum & cordis ventriculos grauans, vt liberè moueri nequeant, cordis palpitationem efficit, motum illius liberum impediens, quem defectũ vt reſarciat facultas violentiùs mouet. Sic aqua in pericardio contenta, nimiâ copiâ luxurians, cordis ſubſtantiam comprimit, illiuſque ventriculos vt liberè dilatari non valeant; idem præſtant humores confeſtim ad cor affluentes, vt fit aliquando in vulneribus, formidine, ac terrore.

Humores qualitate peccantes cordi infenſi ſunt, eique moleſtiam afferunt, ſi venenati, putridi, corrupti, acres, & calidi nimis fuerint; eiuſmodi eſt præcipuè bilis torrida & exuſta in cordis ſubſtantiam impetum faciens, illiuſque vim expultricem irritans.

Tumores etiam, licèt rariùs, huiuſmodi affectum excitant, vt inflammatio cordis, abſceſſus, tuberculum in arteriis pulmonum propè cor exortum; quod Antipatro Medico contigiſſe refert Gal. 4. *de loc. aff.* vndè poſt pulſum inæqualem, in palpitationem, & aſthma incidit, ex quo ſubitò interiit. Sic refert Dodonæus ſe callum in arteria magna, loco cordi proximo obſeruaſſe; vndè palpitatio orta erat, multis annis perſeuerans.

Tumores etiam in pericardio excitati, ſiue humoris expertes, & ſcirrhoſi, ſiue humorem in ſe contineant, vt ſunt puſtulæ hydatides. In corde ipſo calculi, oſſicula, & carnis fruſtula interdùm generantur, quæ palpitationem efficiunt. Sic refert Platerus in quodam diuturnâ cordis palpitatione vexato, & tandem è medio ſublato, oſſeum quiddam in corde deprehenſum fuiſſe. Schenkius verò refert, in ſacerdote quodam, qui à teneris annis, vſque ad annum 42. quo è vita diſceſſit, cordis palpitatione laborauerat, in cordis baſi carnis excreſcentiam repertam fuiſſe, quæ ſex drachmas pendebat, & alterum corculum repræſentabat.

Secunda palpitationis cauſa ſuprà propoſita fuit refrigerationis neceſſitas, quæ tum præcipuè adeſt, cum calor præter naturam in corde augetur, à quo ſpiritus intus accenduntur, ac propterea motus cordis, & arteriarum augetur, vt quod abſumitur reſtituatur, & calor refrigeretur. Id quidem fieri ſolet interdùm à cauſis internis, quod tamen rariſſimum eſt, vt anteà diximus, frequentiùs verò ab externis, vt irâ, exercitatione vehementi, & ſimilibus. Quemadmodũ obſeruauit Platerus iuuenem quendam admodùm calentem, cùm in ludo paruæ pilæ irâ corriperetur, ſicque duæ cauſæ coniungerentur, palpitatione cordis adeò vehementi correptum fuiſſe, vt indè mors conſequuta ſit.

Tertia cauſa fuit ſpirituum defectus, qui fit per ine-

dîam, vigilias, iram, gaudium, metum, pudorem, morbos vehementes, aliaſque cauſas ſubitò & copioſè ſpiritus diſſipantes, quem ſpirituum defectum cor reſarcire contendens, vt illos promptiùs & copioſiùs regeneret, & ad totum corpus celeriùs tranſmittat, motum ſuum intendit, ac celeriorem efficit.

Notandum eſt pro coronide, palpitationem cordis longè frequentiorem eſſe, quæ fit per conſenſum aliarum partium, quàm ipſo corde primariò affecto. Habet enim cor cum omnibus corporis partibus conſenſum per arterias & venas, per quas vapores, flatus, & humores tranſmittuntur. Quæ omnia ſuo loco in diagnoſi iam proponenda clariùs innoteſcent.

Diagnoſis huius affectus vel ad ipſum affectum, vel ad cauſas illum producentes refertur.

Affectus ipſe ſenſibus conſpicuus eſt, æger enim manifeſtè palpitationem in ſe percipit, & adſtantes manum regioni cordis admouentes motum illum vehementem percipiunt. Imò verò viſui etiam & interdùm auditui ſeſe obiicit: ſubſultans enim arteriam motus præcipuè in iugulo, viſu deprehenditur, aliquando etiam audiri teſtatur Foreſtus exemplo iuuenis cuiuſdam, cuius cor adeò palpitabat, vt prætereuntes feneſtræ cubiculi clauſæ aurem admouentes, clarè exaudirent.

Cauſæ palpitationem producentes ſuis etiam ſignis diſtinguũtur, calida intemperies dignoſcitur, ex pulſus magnitudine, celeritate, & crebritate, febre, & calore thoracis, magna & frequenti reſpiratione, & frigidorum appetentia.

Si à vapore aut flatu generetur cordis palpitatio, citò fit & citò deſinit, à leui corporis motu excitatur; reſpiratio interdùm difficilis eſt, interdùm etiam tremor genuum contingit, oculorum tenebræ, ſonitus aurium, & dolor non rarò alicuius partis ſubitò euaneſcens, cuius autem naturæ, & qualitatis ſit vapor aut flatus palpitationem committens ex ſignis humoris in corpore aut partibus quibuſdam redundantis colligitur; cùm vapores, & flatus ab humoribus perpetuò eleuari ſoleant.

Si ab humoribus cordis palpitatio generetur, affectus non ita ſubitò inuadit, & diutiùs perſeuerat, qualis autem humor cauſa huius mali ſit, ex ſignis humoris in toto corpore redundantis facilè internoſci poteſt. Ac præcipuè ſanguinis copia, à qua frequentiùs quàm ab aliis humoribus hic affectus generatur; cognoſcitur ex pulſu vario & inæquali, ita vt nunc magnus, nunc paruus, tardus iterúmque velox exiſtat, cui etiam reſpiratio proportione reſpondet, cor ægrotanti conſtringi & opprimi videtur, idipſum teſtantur calor excedens, diſtenſio venarum, rubor faciei, tempus vernum, ætas, regio, & victus ratio ſanguinem multiplicans.

Quæ per conſenſum aliarum partium palpitatio exoritur, ex propriis illarum partium affectarum ſignis innoteſcit. Sic ventriculi conſenſum indicat, inappetentia, nauſea, humorum peſſimorum vomitus, & ſtomachi morſus. Moleſta circa pancreas aut lienem pulſatio, aut alius lienis affectus, materiam in iis partibus latitantem ſignificat, à qua vapores, & flatus, ad cor tranſmittuntur; ſic menſium ſuppreſſio, & affectiones hiſtoricæ, ab vtero malum exoriri ſignificant.

Aqua in pericardio redundans difficiliùs cognoſcitur, coniecturâ tamen eam ſuſpicari poſſumus, ſi pulſus mollis, & languidus ſit, & æger conqueratur ſibi, cor velut in aqua innatare, & ſuffocari. Si malum ſit continuum, & in atrophiam vel hecticam degeneret.

Si humores maligni & venenati huic affectui originem dederint, magnâ in pulſu varietas apparet, virium maxima deiectio, & interdùm lipothymia, aliaque malignitatis ſigna conſpiciuntur.

Si à tumore palpitatio oriatur, notabilis in pulſu apparet varietas, & motus cordis à naturali valde recedit, admodùm inæqualis, & inordinatus eſt, & ſi humor ſit calidus, ingens in corpore erit inflammatio, ſitis magna, difficilis reſpiratio, ſuccedit lipothymia, & tandem mors conſequitur. Si verò tumor durus ſit in pericardio, affectus eſt continuus, & æger ſenſim & ſine cauſa manifeſta contabeſcit. Si caro vel quidpiam aliud ſolidius cordi adnaſcatur, palpitatio à morbi principio vſque ad mortem continuò hominem infeſtat.

Denique ſpirituum defectus cordis palpitationem excitans cognoſcitur ex cauſis præcedentibus, à quibus magna ſpirituum exolutio fieri potuit, tum etiam ex pulſu crebro, celeri & paruo; & quòd ex quouis labore etiam leuiſſimo palpitatio contingit. Simile enim quippiam conualeſcentibus accidit, quibus ex deambulatione, aut quauis alia corporis agitatione, etiam leuiori, pulſus immutatio ſit ſatis inſignis & palpitationi analoga.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt periculoſus exiſtat, ob læſum cordis motum, quo vita conſeruari debet, & frequenter ad ſyncopem deducat, tandemque hominem de medio tollat. Veriſſima enim eſt obſeruatio à Gal. propoſita *comm. Aph. 41. ſect. 2. & 5. de loc. aff. c. 2.* omnes qui iuuenes aut in declinante ætate cordis palpitationi maximè obnoxij fuerunt, ante ſenectutem mortuos eſſe. Frequens enim palpitatio ſignum erat facultatem vitalem admodùm debilem fuiſſe.

Palpitatio idiopathicâ eſt ſympathicâ periculoſior, imò vt plurimùm lethalis. Tum etiam illa quæ ab interna cauſa fit periculoſior eſt illa quæ ab externa producitur, niſi magna ſit externæ cauſæ vehementia, vt veneni vel alicuius vulneris inſignioris.

Si à cordis tumore, vel ſoluta vnitate palpitatio procedat inſanabilis eſt, & deplorata.

Curatio palpitationis cordis varia eſſe debet pro varietate affectuum, à quibus dependet; ac primum ea quæ à peculiari affectu cordis aut pericardij curationem non recipit, ideò tota practicorum curatio ad ſympathicam dirigitur, quæ à variis partium inferiorum affectibus dependet, quorum curatio è propriis locis depromenda eſt.

At præter illa remedia, quæ cauſæ ſublationem reſpiciunt; vſurpanda etiam ſunt, quæ ſymptomatis ſedationi, aut lenitioni conferunt, cor reficiendo roborandóque, nec non flatus & vapores ex humoribus melancholicis, aut crudis, & pituitoſis eleuatos diſcutiendo. Qualia ſunt iulepi, cardiaci, opiatæ, epithemata, & odoramenta in virium imbecillitatis curatione deſcribenda, tum etiam ſequentia.

℞. Conſeruæ meliſſæ, anthos, flor. borrag. & caryophylli noſtratis, ana ℥. i. confect. alkerm. & theriacæ vet. ana ʒ. i. puln. elect. diambræ, & diamoſchi dulcis, ana ℈. i. Cum ſyrup. de cortice citri, fiat opiata, qua vtatur frequenter.

℞. Aquar. bugloſſi, roſat. & flor. arantiorum, ana ℥. ii. ſyrup. caryoph. noſtr. ℥. i. ß. aquæ cinamoni ℥. ß. ſpiritus roſar. ʒ. ii. confect. alkerm. ʒ. i. Miſce, dentur cochlear. ii. per interualla.

Liquor ſequens ad imitationem ſucci ex cordibus, ſequenti cap. deſcribendi, erit vtiliſſimus.

℞. Corda porci, aut vernecis num. iii. cinnam. & caryoph. ana ʒ. i. ſem. acetoſæ. & lactucæ, ana ʒ. i. ſem. vini albi Vnc. ii. aquar. borrag. ſcabioſ. & roſar. ana Vnc. j. ſem. confect. alkerm. ʒ. j. Bulliant omnia inter duo vaſa. De hoc liquore capiat cochl. ii. manè & veſperi.

℞. Roſar. rubr. & flor. roriſm. ana ʒ. ii. flor. lauendulæ Drach. i. ſem. angelicæ, cortic. citri, caryophyll. cinamom. macis, ana ʒ. ß. croci Scrup. i. moſchi, ambræ, ana gr. vi. Cum ſindone rubra fiat ſacculus, qui irroretur vino albo, & aqua roſar. & applicetur tepidè regioni cordis.

℞. Vn

℞. Vnguenti roſac. ℥.ß. olei cinam. & caryophyll. ana gutt. vi. moſchi, ambræ, ana gr. iv. Miſce, fiat linimentum, quo illinatur regio cordis.

Clyſteres purgantes, & carminantes frequenter iniecti flatuoſam materiam potenter euacuant, & diſcutiunt.

Sed venæ ſectio omnibus remediis præſtat in hoc affectu, vrgente paroxyſmo. Et Gal. teſtatur 5. *de locis affectis, cap.* 2. ſe nunquam inutiliter venam ſecuiſſe in palpitatione cordis.

Quidam Practici admonent thoraci cucurbitulas ſine ſcarificatione, quibus magnam vim tribuunt diſcutiendis ac digerendis flatuoſis ſpiritibus, qui in partibus internis incluſi continentur. Alij hypochondriis admouent, quando in iis locis mali minera reſidet.

At Zacutus Luſitanus cucurbitulam ſcarificatam regioni cordis admouit cum miro ſucceſſu, vt videre eſt in hiſtoria ab eo deſcripta in *Praxi Medica admiranda, obſeruat.* 33. *lib.* 1.

Alij verò commendant rhaponticum verum ad ℈. ii. cum vino exhibitum, aut vinum in quo eadem radix macerata fuerit.

CAPVT III.

De Imbecillitate virium.

ETſi virium imbecillitas omnium actionum, ſcilicet animalium, vitalium & naturalium læſiones generatim comprehendat: ſtrictè tamen, & peculiariter vitales ſignificat, quæ pulſu debili, & infirmo denotantur. Illa autem virium imbecillitas in omnibus morbis grauibus, in quibus natura vel ſuccumbit, vel ægerrimè reſiſtit cauſæ morbificæ, reperiri ſolet.

Quemadmodum igitur in palpitatione, actio cordis, nimirùm pulſatio eſt deprauata, ſic in virium debilitate eſt imminuta, in quo quidem cum ſyncope coincidit. Ab ea tamen differt, quòd pulſus imminutio in ſyncope tanta eſt, vt ille ſit ferè abolitus & ægerrimè percipiatur: & in debilitate virium, pulſus manifeſtus eſt, & conſpicuus, neque adeo imminutus quemadmodum in ſyncope.

In hac perpetuò facultas animalis etiam offenditur, vndè motus impotentia conſequitur, quæ ſine vllo cerebri, neruorum, aut muſculorum vitio contingit; ſed tantùm procedit à ſpirituum vitalium defectu, qui ſufficienter cerebro non communicantur, vt ex iis ſpiritus animales generentur.

Cauſa proxima virium imbecillitatis eſt caloris natiui, & ſpirituum defectus, à quibus vires, & robur partium dependet. Contingit autem ille defectus in ſingulis partibus ex defectu ſpirituum vitalium caloris influentis à corde. Deficiunt autem ſpiritus vitales, vel quòd ſufficienti copiâ non generantur, vel quòd geniti diſſipantur, corrumpuntur, aut ſuffocantur, quemadmodum in ſyncope fieri diximus. Vbi tamen hæc differentia reperitur, quòd in ſyncope cauſæ defectum ſpirituum producentes, ſubitò & derepente effectum ſuum producunt: in virium autem imbecillitate ſenſim & paulatim operantur. Atque adeò in ſyncope & lipothymia ſpiritus vitales penè toti & ſubitò deficiunt; at in virium imbecillitate, pauciores, quàm debebant, ſingulis partibus communicantur.

Præthereà cùm calor natiuus, non ſolùm calore influente, ſed etiam humido primigenio, tanquàm pabulo indigeat: ſi humidum illud deficiat, & imminuatur, etiam calorem natiuum debilitari, & vires labefactari neceſſe eſt.

Cauſæ autem efficientes, vt ſpiritus non generentur, vel diſſipentur, vel corrumpantur, vel ſuffocentur in ſyncopes theoria propoſitæ ſunt.

Diagnoſis huius affectus nullâ explicatione indiget, ſiquidem malum per ſe patet, & ægri ſpontè de virium imbecillitate conqueruntur. Signa verò cauſarum in ſyncope fuere propoſita.

Prognoſis etiam ex varia cauſarum diſpoſitione dependet, prout enim cauſæ virium imbecillitatem producentes, leuiores, aut grauiores ſunt, maius vel minus indè periculum emergit.

Curatio huius affectus ad duo dirigenda eſt, ad cauſarum ſublationem, & cordis ac ſpirituum vitalium inſtaurationem.

Cauſæ ſunt omnes ferè morbi graues, in quibus vel natura ſuccumbit vel ægerrimè reſiſtit cauſæ morbificæ. Ergo cauſarum ſublatio omnium ferè morborum curationes reſpicit, quæ à ſuis locis erunt deſumendæ.

Cordis verò roboratio, & ſpirituum vitalium inſtauratio ſeorſim inſtituenda eſt; imò interdùm cauſarum morbificarum curationi præferenda, cum mortis periculum impendet; cauendo tamen perpetuò, ne vires reficiendo cauſas morbificas augeamus. Atque adeò in calido morbo cardiaca magis temperata, in frigido calidiora potiùs vſurpentur.

Primò igitur in alimentis cardiaca permiſcenda ſunt, vt confectio alkermes, vel de hyacintho cum iuſculis, vel etiam cum vino odorifero, aut aqua cinam. ſi ſumma ſit imbecillitas.

In iuſculo etiam decoquatur inter duas patinas fruſtulum coxæ veruecinæ, detractis membranis & pinguedine. Poſteà colatum iuſculum capiat æger vno hauſtu. Vel

Caro caponis, detracta pelle & pinguedine, in fruſta diuiſa, ponatur in olla vitreata benè lutata, & maneat in B.M bulliente per quinque horas. Tum liquoris inde manantis capiat æger cochl. ii. vel iii. cum ſingulis iuſculis.

Vel poterit fieri deſtillatum reſtaurans in hunc modum.

℞. Caponem vel gallinam, detracta pelle & pinguedine, ac in fruſta diuide. Deinde affunde aquar. bugloſſi, borrag. acetoſæ, roſar. & flor. araut. ana ℔. ß. puluer. aromat. roſar. triaſantal. & cinam. elect. ana ℥. ß. ſantal. citrin. ℥. i. limones inciſos num. iii. Fiat deſtillatio ſecundùm artem, quæ detur ex cochleari omni horâ.

Succus carnis veruecinæ ſolus ac ſimplex in vſu eſt frequentiſſimo. Coxa veruecina in veru aſſatur, & inter aſſandum, cum iam ſemicocta eſt, mucronato cultro pungitur. Expreſſus ſuccus parùm adhuc in patina coquitur & exhibetur per ſe, vel cum iuſculis, aut vitellis ouorum permixtus.

Valeriola ſuccum ex cordibus veruecinis extractum miris effert laudibus. Et Zacutus Luſitanus propriâ experientiâ confirmat, dicitque ſe hoc remedio per menſem exhibito, diuitem quendam virum liberaſſe, qui frequenter in ſyncopem incidebat ex debilitate facultatis vitalis, ſanguinis, & ſpiritus reſolutione; cùm multa alia remedia anteà vſurpata nihil profeciſſent. Extrahendi huius ſucci hæc ratio. Accepto veruecis corde, aut hœdi, finditur medium; & probè aquâ eluitur, & vltimò aquâ roſaceâ fouetur; in taleolas oblongas diſſecatur, inque vitreato vaſe teſtaceo, cum caryophyllis aliquot imponitur, ſine vllo liquore. Probèque operculato vaſe, paſtâ vel luto ſapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quoad calore contabeſcens in ſuccum eliquatur. Inde poſt extrahitur, & aperto vaſe ſumitur inuentus in vaſe ſuccus, & ægro propinatur.

Itali in vſu habent ſorbitionem ex vitellis ouorum, vino, ſaccharo, & cinamomo paratam, quæ optima & valdè reficiens eſt.

Zacutus Luſitanus ex viginti ouorum vitellis ferculum parat, vt videre eſt. *Obſeru.* 107. *lib.* 2. *Praxis admirandæ.*

Poterunt etiam fieti iulepi cardiaci in ſequentem modum.

℞. Aquar.bugloſſ.roſar.& flor arantior.ana ℥.i. ſyrup.de pomis,& de limon.ana ℥.ß.confection.alkerm. ʒ. aquæ cinam. ʒ. ii. Fiat iulep.

Vel paretur mixtura ſequens.

℞. Sacchari alb. ℥.ii. Humectetur cum aqua cinam.optima,& nonnihil fluidum reddatur ſaccharum. Deinde adde ſpiritus vitrioli q. ſ. ad manifeſtam aciditatem, eſſentiæ cinam. gutt.iv.eſſentiæ macis, nucis moſchat. & aniſi, ana gutt. iii. eſſentiæ caryophyllor. gutt.ii.Miſce, vtatur per ſe, vel cum iuſculo.

Parari etiam poterit opiata reſtaurans in ſequentem modum.

℞. Conſeruæ roſar.bugloſſi.borrag. & caryophylli noſtratis,ana ℥.i.cortic.citri condit.& nucis moſchat. condit. ana ʒ.iii. myrobal. condit. num.i. confect.alkerm. ℥.ß. ſpiritus roſar. & eſſentiæ citri, ana Drach. ſem.eſſentiæ cinam.gutt.vi. Cum ſyrup.de pomis,fiat opiata, qua vtatur frequenter.

Aqua ſequens præſtantiſſima eſt.

℞. Gelatinæ cornu cerui cum vino albo extractæ ℔.iv. ſanguinis agni, & vituli manibus agitati,& ab omnibus fibris liberati,ana ℔.ii. vini moſcatellini,canarini,aut maluatici ℔. iii. Corda vituli per fruſta ſecta,& valdè recentia num.iv.micæ panis albiſſimi recentis lacte vaccino inebriatæ ℔.ii. ſem.ſucci meliſſæ recenter expreſſi ℔.i.ſem.aquæ roſar.fragrantis,& flor. arantiorum an ℔.i. mala citri maiora in talleolas ſecta numero iii.cinam.opt.℥.iv. macis Vnc.i. Ponantur in alembico vitreo capaci, & diſtillentur in B. M. Aquæ dimidia pars, quæ prima prodibit ſeruetur ad vſum.

Liquor cardiacus excellens, & pretioſus in hunc modum componi poterit.

℞. Ambræ griſeæ Drach.ii.moſchi opt.ſcrup.ii.ligni aloës ʒ.i.ſem.partis albæ benzoini puriſſimi ʒ.iii.contuſis & ſimul mixtis affunde ſpirit. vini, vt quatuor digitis ſupernatet; & ad leniſſ. cinerum calorem extrahatur tinctura ſaturata, fiatque liquoris tincti per chartam emporeticam colatura: & euocetur dimidia pars ſpiritus in cineribus leniſſimo igne per alembicum. Liquor in cucurbita reſtans ſeruetur in ampulla vitrea ſorti optimè obturata ſubere cerato, & veſicâ. Cuius guttæ ii.iii.iv.poterunt ſumi cum iuſculo,vino,iulepis,aliiſque liquoribus prædictis,vel cum ſyrupo ſequenti.

℞. Aquæ cinam.Vnc.iv.aquæ flor. arantiorum fragrantiſſimæ,aquæ roſar.admodùm odoratæ,an.Vnc.vi. Miſce, & in his diſſolue ſacchari candi quantùm diſſolui poterit; & fiat ſine vllo calore veluti ſyrupus cuius cochleari vni permiſceantur guttæ iv. liquoris cardiaci prædicti.

Ex magmate reſiduo illius liquoris,addito pari pondere roſarum damaſcenarum,& quadruplo benzoini, poterunt fieri paſtilli valdè ſuaues pro ſuffitu cubiculi.

Cordi applicentur epithemata tum liquida,tum ſolida,& pulli columbini per medium ſecti & pulueribus cardiacis conſperſi.

Ventriculo admoueantur ſacculi ex aromatibus, in vino madefacti. Teſtes & pudenda foueantur confectione alkerm. in vino diſſolutâ.

Arteriæ temporum,manuum & pedum eâdem confect. illinantur,addendo tantillum aquæ cinam.

Odoramenta offerantur naribus, in ſequentem modum compoſita.

℞. Fol. meliſſæ, ocymi,& maioranæ ana Drach.ii. cortic.citri ſantal.citrin.caryophyll.ana Drach. i.croci ſcrup.ſem.ambræ griſ.gr.vi.moſchi gr.iv. Ligentur in nodulo,& irrorentur aquâ cinam. & roſar. ac naribus frequenter offerantur.

Vel ex prædictis oleis diſtillatis ex nuce moſch. cinam.& caryophyllis, cum tantillo ceræ fiant balſama, quibus nares illinantur.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER IX.

DE AFFECTIBVS VENTRICVLI.

PRÆFATIO.

VT ventriculi variæ ſunt actiones, ſic variæ earum læſiones diuerſos affectus conſtituunt. Cùm enim illa pars ciborum coctioni, & chyli confectioni deſtinata ſit, ad illud opus perficiendum primò inſtituta eſt cibi & potus appetentia, quæ imminui, aboleri, & deprauari ſolet. Abolita ciborum appetentia, anorexia, & apoſitia nominatur. Imminuta, inappetentia, & cibi faſtidium. Deprauata verò caninam famem, & picam, ac malaciam conſtituit. Nimia potus appetentia ſitis morbóſa nominatur. Vitia prædicta attractricem facultatem reſpiciunt. Ea verò quæ ad ciborum concoctionem ſpectant prout imminuitur, abolerur, aut deprauatur, vnico læſæ concoctionis nomine comprehenduntur. Retentio & expulſio læſa in vomitu & ſingultu verſatur. Vomitus tamen variæ ſunt ſpecies pro diuerſa materiæ quæ excernitur natura, & conditione. Quia verò ventriculus ſenſu tactus exquiſito præditus eſt, propter neruum quem à ſexta coniugatione recipit ſatis inſignem, doloribus ideò quemadmodum aliæ partes ſenſiles, obnoxius eſt. Ac denique tumores, quemadmodum aliæ partes, præſertim inflammationes, tum etiam abſceſſus, & vlcera pati conſueuit.

Vt igitur omnes ventriculi affectus, qui frequentius in praxi Medica occurrunt, in hac ſectione explicemus, eam prorsùs vndecim concludemus capitibus. Quorum primum erit de inappetentia, & cibi faſtidio. Secundum de fame canina. Tertium de pica & malacia. Quartum de ſiti morboſa. Quintum de concoctione læſa. Sextum de ſingultu. Septimum de vomitu. Octauum de vomitu ſanguinis. Nonum de cholera morbo. Decimum de dolore ventriculi. Vndecimum de ventriculi inflammatione, abſceſſus & vlcere.

CAPVT I.

De inappetentia, & cibi faſtidio.

INappetentia, & cibi faſtidium actionem ventriculi abolitam & imminutam comprehendit. Abolita vocatur ἀνορεξία, & ἀποσιτία. Imminuta verò δυσορεξία. Vſus tamen obtinuit, vt ἀνορεξία, & ἀποσιτία pro imminuta & abolita appetentia vſurpentur.

Cauſæ huius affectus variæ ſunt, atque moltiplices, quæ vt in ordinem quemdã redigantur conſiderandæ ſunt cauſæ naturales, quæ famem, ſeu appetitũ naturalem efficiunt. Illæ autem à Gal. 1. *de ſympt. cauſ. capit. 7.* ſymptomata impropriè nominantur, & quinario numero comprehenduntur. Quarum prima eſt inanitio partium. Secunda eſt inanitarum partium appetentia naturalis, & tractio alimenti à iecore, & venis, vſque ad ventriculum continuata. Tertia eſt venarum meſaraïcarum (ad quas omnium partium attractio terminatur) ſuctio & attractio ab inteſtinis & ventriculo. Quarta eſt ſuctionis ſenſus in ventriculo. Quinta appetentia animalis, quæ ſenſu tactus orificio ſtomachi implantato per neruum inſignem à cerebro communicato, perficitur. Hanc etiam actionem non parùm adiuuat humor melancholicus à liene in ventriculum tranſmiſſus, qui aciditate ſuâ, & aſtrictione tunicam interiorem ventriculi vellicat, & corrugat, eſtque illi inſtar acetarij, ad excitandam appetentiam. Vt igitur appetentia ſecundum naturam ſe habeat, omnes iſtas cauſas benè conſtitutas eſſe neceſſe eſt. Si verò aliquod vitium in qualibet earum contigerit, indè appetitus læſio exoritur.

Prima ergo cauſa, quæ eſt partium inanitio, ſi quacunque de cauſa defuerit, non fit ab illis attractio ab aliis partibus, & ventriculo, ſicque appetentia non excitatur. Deeſt autem illa partium inanitio, vel quando repletæ ſunt crudorum ſuccorum copiâ, ob crapulam & ingluuiem, vel ob intermiſſas exercitationes, aut euacuationes conſuetas, vel quando tanta eſt pinguedinis moles vt partibus ipſis ad alimoniam ſufficiat. Impedit etiam partium inanitionem pororum cutis conſtipatio magna; vel ingens caloris natiui imbecillitas, vt nihil aut per exiguum ſubſtantiæ partium diſſipare valeat; vel eiuſdem caloris ad morbificæ cuiuſdam materiæ pepaſmum reuocatio, neglectâ interim partium nutritione, vt in febribus fieri conſueuit.

Secunda cauſa erat appetentia naturalis, & tractio alimenti vſque ad ventriculum producta. Illa autem vitiatur quando partes, licèt inanitæ ſint, non trahunt tamen à venis, ob exolutum illarum robur, ſed velut effetæ, ac muneris ſui oblitæ, languent & feriantur; vt ſolet contingere in febribus acutis malignis, peſtilentibus, ſynechicis, & hecticis. Idem contingit in immodicis ac diuturnis euacuationibus, vt in fluxu hepatico, vterino, hæmorrhoidali, hæmorrhagia è naribus, ſudore diaphoretico, venere effrænata, inedia longa, & ſimilibus.

Tertia cauſa erat, tractio quæ fit è ventriculo per venas meſaraicas, quæ vitiari ſolet per obſtructiones

inſignes illarum venarum, quarum ratione partes inanitæ non poſſunt materiam chyloſam attrahere, neque orificio ventriculi diuulſionis ſenſum inferre. Sic videmus ſæpè pueros ſtrumis laborantes cum alui fluxu chyloſo, eoque diuturno ſenſim contabeſcere, & ad maraſmum deduci: propterea quod in iis vniuerſum meſenterium glandulis refertum eſt, quæ venas illius obſtruunt, & chyli ad iecur commeatum impediunt, vnde fit vt ille ſemiconfectus per aluum excludatur, ſicque partes alimento neceſſario priuentur.

Quarta, & quinta cauſa quæ ſunt ſuctionis ſenſus, & appetentia animalis, bonam ventriculi, cerebri, & neruorum diſpoſitionem requirunt. Ideò quæcunque illas diſpoſitiones euertere poſſunt, appetentiam quoque deiicere valent. Si quæcunque intemperies ventriculi valdè excedens appetentiam vitiat, præcipuè calida & ſicca. Calor enim ingens humidam ventriculi ſubſtantiam diſſipando, appetentiam aufert. Frigus etiam valdè intenſum appetentiam vitiat, non ſolùm poſitiuum, quando nimirùm viſcera ab externo aëre, aqua, gelu, niue, & ſimilibus ita refrigerantur vt in narcoſim incidant; ſed etiam priuatiuum ab exhauſto calore natiuo, quod Galenus Narcoſim appellat, vt per longas hæmorrhagias, febres ardentes, & ſimilia: quibus exhauritur ventriculi, & aliarum partium robur. Sic etiam humores praui & excrementitij tum calidi, tum frigidi, inappetentias excitare ſolent. Calidi quidem vt bilioſi, & aduſti putridi aut virulenti, ſiue in ventriculo ob vitiatam coctionem generentur, ſiue ex aliis partibus malè affectis transferantur. Frigidi verò, & pituitoſi, viſcidi, ac lenti in ventriculo collecti, ex malè concoctis alimentis; vel illapſi ex toto corpore, vt in illis qui per vomitiones conſuetas, aliarum partium impuritates in ventriculum allicere conſueuerunt; vel ex cerebro per catarrhos in quibus frequenter ventriculus ab humore pituitoſo grauari conſueuit, ſuppreſſis menſibus, aut hæmorrhoidibus calorem ſuffocando, appetentiam imminuit.

Cerebri etiam & neruorum vitia faciunt vt in ſtomacho ſuctionis ſenſus non percipiatur, in quibus ſcilicet facultas animalis concidit, vel deprauata eſt, atque adeò iis mens ægrotat, vt in apoplexia, lethargo, phrenitide, mania, & ſimilibus contingit; quemadmodùm etiam in paralyſi, propter obſtructionem nerui ſextæ coniugationis, qui ad ventriculum defertur; vel propter eiuſdem obſtupefactionem ex vſu refrigerantium, & narcoticorum contractam.

Diagnoſis huius affectus per ſe ſatis innoteſcit, æger enim ipſe de appetentia deiecta, & alimentorum auerſione ſatis conqueritur. At ſigna cauſarum partim conſpicua ſunt, partim vero artificiosè eliciendа.

Ac primùm illæ quæ inanitionis defectum pariunt cognoſcuntur, ex victu liberaliori prægreſſo, corpore admodum repleto, intermiſſis exercitationibus, aut euacuationibus, ſomno longiore, & aliis cauſis crudorum ſuccorum copiam congerere idoneis; tum etiam ſi corpus obeſum, & venæ diſtentæ appareant. Eundem inanitionis defectum ſignificat cutis denſitas, quæ humoris alimentarij diſſipationem impedit, tum etiam morbus aliquis grauis, peculiare membrum obſidens, à quo facta eſt caloris natiui diſſipatio in toto corpore, ita vt ſumma debilitas illius non poſſit attractum ad partes alimentum ſufficienter conficere, eiuſque penuriam inferre.

Secundæ cauſæ ſigna ſatis conſpicua ſunt nimirùm febres acutæ, malignæ peſtilentes, aut ſyntecticæ, vel euacuationes immodicæ, aliæque cauſæ, à quibus magna caloris natiui exolutio producta eſt in partibus, vt non poſſint neceſſarium alimentum attrahere.

Tertiæ cauſæ ſigna ad obſtructiones præſertim referuntur, quarum ſigna in hepatis, lienis, & meſenterij affectibus innoteſcent.

Quartæ & quintæ cauſæ ſigna maiori indagine opus habent. Ac primùm calidam ventriculi intemperiem, & bilioſi humoris redundantiam, ſignificant, æſtus in præcordiis, ac præſertim in regione ventriculi, ſitis, linguæ, & faucium ariditas, & amaror, febris interdùm adeſt, & ſi ab alia parte humores calidi & bilioſi influant: illius partis affectus innoteſcet, vt hepatis inflammatio, aut alterius partis. Si verò nulla alia pars laborare videatur, in ipſo ventriculo intemperiem reſidere coniiciendum eſt, aut vitioſorum alimentorum vſu præceſſiſſe. His vt plurimùm accedunt, cardialgia, nauſea, vomitus, vel alui fluxus, & ab eorum quæ excernuntur qualitatibus, humoris peccantis natura innoteſcit. Frigida intemperies & pituitoſorum humorum copia, ex cauſis refrigerantibus prægreſſis, vel natiuum calorem inſigniter diſſipantibus & extinguentibus innoteſcit; tum etiam ex grauitatis ſenſu, in regione ſtomachi, ructu acido, humore viſcido & craſſo, per os aut per aluum excreto. Idem etiam ſignificant catarrhus frequens aut diuturnus, & affectus alicuius partis quæ humorem pituitoſum, aut melancholicum ad ventriculum tranſmittere poteſt, vt lienis, vteri, & ſimilium. Cerebri denique & neruorum vitia per propria Indicia erunt diſtinguenda.

Quod ad prognoſim ſpectat, quemadmodum bona appetentia in omnibus morbis laudabilis eſt, vt docuit Hippocr. *Aph.* 33. *ſect.* 2. Mente conſtare, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur bonum: ſic etiam inappetentia, malum omen eſſe conſueuit. Magnam enim à ſtatu naturali peruerſionem ſignificat; oriturque, vt docet Gal. *comment. in* 3. *Epid.* aut à prauis malignisque humoribus ventriculi orificium occupantibus, aut ab ipſius facultatis extinctione, cuius munus erat alimenti indigentiam ſentire, idque conſequenter appetere. Sic Hipp. *in* 1. *Epid.* de tabidis in Epidemica conſtitutione mortuis, ait *cibos omnes perpetuò faſtidiebant, non ſitiebāt*; Sic etiam Gal. *comment. in* 3. *Epid.* multos vidiſſe affirmat in quadā peſtilenti conſtitutione, qui nihil quicquam ciborum aſſumebant, & de medio tollebantur. Quidam tamen, vt ipſe ait, fortiores quippè, qui vim ſibi ipſis afferentes, cibum oblatum aſſumpſerunt, ſuperſtites fuerunt. Ita apud Hipp. 3. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 2. *Hermot.* qui die 27. mortuus eſt, *cibum aduerſabatur toto morbi tempore, & vltimis diebus ne deguſtare quidem poterat.* Et ſect. 2. eiuſdem libri Ægr. 6. *Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore, neque appetebat quicquam, ſine ſiti, neque aliquid bibebat effatu dignum*, ex quo morbo interit poſt diem duodecimam.

Aduertendum tamen eſt, cibi faſtidium eſſe quidem funeſtum, ſi à caloris natiui exolutione prodeat: ſed non eſſe ita pernicioſum ſi ab humorum prauorum redundantia & cacochymia oriatur, vt videre eſt apud Hippocr. 7. *Epid.* in Cleomenis filio cibi faſtidio citra febrem totos duos menſes, laborante ex pituitæ crudæ, & viſcidæ copia, quæ tandem vomitu copioſo fuit excluſa. Sic in morborum ac febrium præcipuè initiis, non eſt adeò periculoſa inappetentia, quia tunc natura putreſcentium humorum pepaſmo intenta, minùs appetit alimentum, quod illam ab inſtituto ſuo reuocaret. Poſtmodum enim ſedatâ febre, & humoribus morbificis excluſis, ſponte ſuâ munus ſuum repetit intermiſſum.

In pueris inappetentia grauior eſt, quàm in aliâ ætate, propter humidam valdè, & diſſipabilem ſubſtantiam, qua præditi ſunt, & quæ maiori reſtauratione indiget vſu alimentorum, quibus priuantur per inappetentiam.

In conualeſcentibus, cibi faſtidium recidiuam minatur, propter reliquias materiæ morbificæ inappetentiam producentes.

In morbo diuturno cibi faſtidium, & deiectiones

ſynceræ,

ſyncerę, malum. *Hippocr. Aphor.6. ſect.7.* cibi faſtidium per ſeipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis: in iis enim qui à talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, vehemens ſcilicet ciborum appetentia. At deiectiones ſyncerę iis ſuperuenientes deterius multò præſagium efficiunt; quandoquidem per ſynceras deiectiones intelligit. Hippocr. impermixtas aquoſæ humiditati, quando ſolus humor ſero ſuo deſtitutus eiicitur, ſiue is bilioſus ſit, ſiue melancholicus. Nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem humiditatem natiuam ſignificant à calore febrili.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius Hippocr. *Aphor.3. ſect.6.* quando in dyſenteria profundiora & putrida vlcera ſunt, ventriculus ipſis compatiens non benè concoquit, quâ offenſione, magis ac magis ad ſuperiora perueniente, quando os ventriculi vnà afficitur, tum ægrotantes cibi faſtidio laborant. Sunt quidem dyſenterici non rarò ab initio morbi cibum faſtidientes, ob prauos humores ab hepate confluentes; pars enim eorum ſuperfluitans, ad os ventriculi effertur, quod tamen non eſt perpetuo periculoſum. Sed in longis difficultatibus inteſtinorum cùm hic caſus aduenerit, duorum alterum eſt, vel putredo aliqua circa vlcera, vel magna inflammatio, quorum vtrumque admodùm eſt exitioſum.

Curatio huius affectus ſi ab aliarum partium vitio dependeat ab earum curatione deſumenda eſt. Si verò ex proprio ventriculi vitio contingat, ad calidam vel frigidam illius intemperiem cum materia coniunctam reducenda eſt.

Calida intemperies curanda eſt primùm humoris bilioſi expurgatione, blandè & frequenter repetitâ. Eaq; componi poterit ex rhab. myrob. tamarind. ſyrup. roſ. vel de cichorio compoſit. cum rheo. Aut ſi æger ſit ad vomitum procliuis, blandia vomitoriis prouocandus erit.

Idem humor alterabitur iulepis, aut iuſculis refrigerantibus, in quibus non omittendus eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris. Quandoquidem acida omnia, prætterquàm quòd bilem valdè contemperant, appetitum etiam maximè excitare valent. Vnde fit, vt acetaria æſtatis tempore ad excitandam appetentiam frequenter vſurpentur.

Vel ſimul & ſemel humor ille bilioſus alterari, & expurgari poterit apozemate conuenienti, cui ratione ventriculi addi poterunt abſinthij pontici M.ſem. myrobal. citrin. Vnc. ſem.

Poſt purgationem, ad ventriculum roborandum conuenient mina cydonior. aut cydoniarum ipſum, vel ſyrupus cydon. cum ſyrupo de abſinthio pontic. mixtus, tabellæ, diamarg. frig. vel triaſantal. vel etiam diarrhod. abbat. ſi quędam obſtructionis ſuſpicio fuerit. Vel opiata ſequens.

℞. Conditurę lactucæ, & cucurbitæ, ana Vnc. j. conſeruæ acetoſæ, roſar. flor. & cichorij & bugloſſi. ana ℥. ſem. ſantal. rubri, corall. præparat. & margarit. præ. ana ʒ. ſem. trochiſc. de ſpodio, & ſem. acetoſæ, ana ℈. j. Cum ſyrupo limon. fiat opiata, cuius capiat ad magnitudinem caſtaneæ manè & ſerò, ſuperbibendo parùm vini dilutiſſimi.

Exteriùs verò ſequenti vnguento regio ventriculi inungatur.

℞. Ol. roſar. myrtini, & cydonior. aceto roſac. lotor. ana ℥. ii. ſantal. omnium, coralli rubri, coriandri præp. roſar. rubr. ana ʒ. i. gran. Kermes, & ſpodij, ana ʒ. ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat linimentum, quo ſubtepido, & in vola manus tantùm calefacto inungatur dicta regio bis, aut ter in die, addendo etiam aceti roſac. parùm vnctionis tempore.

Vel eidem parti admoueatur placenta roſac. aceto irrorata, aut in eodem parùm macerata, quæ remouenda erit priuſqoàm incaleſcat.

Denique in perſeuerante affectu plurimùm proderit balneum, vel ſemicupium refrigerans, & humectans, bis, aut ter repetitum. Quo maximè recreantur conualeſcentes, & in priorem ſtatum atque appetentiam ſæpè reſtituuntur.

In alimentis acetum, & acida omnia erunt vtiliſſima.

A frigida intemperie producitur inappetentia, quando humores pituitoſi, & melancholici in ventriculo collecti, functionem illius deſtruunt; vel aliundè illapſi à toto corpore, vt in illis, qui per aſſuetas vomitiones allicere ſolent aliarum partium impuritates in ventriculum; aut à cerebro, liene, vtero, aliiſque partibus. Illiúſque curatio primùm reſpicere debet intemperiem partium mandantium, quæ corrigenda eſt remediis, è propriis capitibus deſumendis.

Ipſi verò ventriculo medicatio adhibenda eſt, per euacuationem humoris morbifici, & partis corroborationem.

Vacuatio poteſt fieri per vomitum, & ſeceſſum.

Per vomitum quidem, ſi æger ſit nauſeabundus; & facilè vomat, medicamentis ciendo vomitui deſtinatis.

Si verò illi humores craſſi ſint, & tunicis ventriculi impacti, ægerque vomitui non ſit aſſuetus; per aluum deturbandi ſunt, pilulis præcipuè, quæ hîc magis conueniunt, quia diutiùs in ventriculo morantur, vt docet Gal. *c.7. lib.4. de ſanitate tuenda.* Qui etiam valdè commendat pilulas de hiera, quæ exhiberi poſſunt ad ℈. ii. vel ʒ. i. manè duabus horis ante paſtum, vel recenter in hunc modum componi poſſunt.

℞. Aloës electæ, ſucco abſinthij diligenter nutritæ ℥. i. agarici trochiſc. ʒ. ii. rhab. puluerat. & vino albo irrorati, ʒ. i. nucis moſch. & ſpicæ nard. ana ʒ. ß. ſalis tartari, maſtich. & cinnam. ana ℈. i. Cùm ſyrup. de abſinthio. fiat maſſa pilular. de cuius ʒ. i. formentur pilulæ vi. deauratæ. Capiat ſummo mane, ſi velit integrè purgare, vel ſumat ʒ. ß. horis duabus ante prandium. bis aut ter in ſeptimana. Poſſunt acui diagrydio ſi validiùs purgare volumus.

Si metus ſit calidioris iecoris, poterunt miſceri quædam refrigerantia, vt roſæ rubræ, ſantala, pulu. diamargariti. Et fiet maſſa cum ſyrup. de cichor. compoſito.

Validiores pilulæ non conueniunt, quia humores ab aliis partibus ad ventriculum alliciunt.

Si pilulæ deuorari non poſſint, hiera propinanda eſt cum decocto conuenienti. Vel ſi potio videatur ingrata, fiat infuſio fol. ſennæ, myrobalan. rhei, & agarici, in vino abſinthite, vel decocto ſtomachicos diſſoluendo tantillum electuarij de citro ſolutiui, ſi magis purgans medicamentum componere ſit animus.

Si à pituita admodùm lenta viſcidáque oriatur hic affectus, ante purgationem diſſoluenda eſt vſu mellis roſac. oxymel. ſyrup. de hyſſopo, aliiſque cum decocto incidente & abſtergente. Vel ſequenti apozemate vtrumque ſimul præſtari poterit.

℞. Rad. acori vulgaris, cyperi, & calami aromat. ana Vnc. ii. cortic. citri ſicci, & rad. ſalſæ par. ana Drach. vi. fol. abſinthij pontic. menthæ, maioranæ, chamæd. chamæp. ana M. i. ſem. ciusi & aniſi, an. Drach. ii. ſennæ mundat. Vnc. ii. ſem. carthami contuſi Vnc. j. agarici trochiſcat. Drach. iij. epithimi, flor. ſaluiæ, anthos & lauendulæ, ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. ß. In qua diſſolue ſyrup. de abſinthio pontic. & conditurę cortic. citri, ana ℥. ij. Fiat apozema clarum, & aromat. pauco cinnam. & pulu. electuarij aromat. roſat. pro iv. doſibus matutinis. In quarum prima & vltima diſſolui poſſunt, ad vberiorem purgationem electuar. de citro ſolut ʒ. iij. cum rhab. puluerat. ℈. j.

Therebinthinæ vſus oportuniſſimus eſt, quia viſcera omnia commodè repurgat; maximè ſi ex ea & rhab. pilulas confeceris.

Venæ

Venæ ſectio in hoc affectu non conuenit, niſi iecur ſit calidius.

Poſt purgationem ſufficientem ad roborantia veniendum eſt, tam interna, quàm externa, quæ in ſequentem modum præſcribi poterunt.

℞. Syrup. de abſinthio pontic. ℥.j. Capiat manè ieiuno ſtomacho per aliquot dies. Vel illius loco vinum abſinthitea ſubſtitui poterit.

℞. Conſeruæ anthos, menthæ, cort. citri conditi & nucis moſchatæ condit. ana ℥.ß. myrobalan. condit. num. j. confect. alkerm. ʒ.iii. tunicar interior. ventriculor. gallinæ præparat. ʒ.ii. cinnam. & puluer. aromat. roſar. ana Drach. i. Cum ſyrup. de mentha fiat opiata; vel cum ſaccharo roſac. fiat conditum. Vtatur manè, ſuperbibendo parùm vini generoſi.

Dictis remediis vtiliter additur ſal abſinthij, vel ol. de mentha arte Chymicâ extractum.

Vel ſal abſinthij, & cortic. arantior. vel alterutrum ad Drach. ſem. in vino, vel iuſculo diſſolutum exhibeatur.

Sequens etiam ſyrup. efficaciſſimus eſt.

℞. Syrup. cydonior. & condit. cort. citri. ana Vnc. ii. aquæ cinnam. Vnc. i. ol. ſulphur. gutt. xii. Miſce; capiat cochleat. i. per interualla.

Aqua clareta frequentiſſimo in vſu apud multos habetur, cuius compoſitio talis eſt.

℞. Cinnam. craſſiuſculè triti Vnc ii. Macerentur in ℔. i. aquæ vitæ per ſe in vaſe vitreo. In alio vaſe vitreo per ſe, & ſeorſim macerentur ſacchari albiſſ. Vnc. vi. aquæ roſar. ℔. ß. Stent hæc omnia ſeorſim in infuſione per duos aut tres dies, agitando quolibet die pluries hæc duo vaſa. Tandem ſimul miſceantur materiæ in ipſis contentæ, & per manicam tranſmittantur. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato. Sumat cochl. j. aut ij. ieiuno ſtomacho.

Apud Pariſienſes maximo in pretio habetur ſyrupus de abſinthio Penæ. Cuius deſcriptio in hunc modum ſe habet.

℞. Cort. citri ſaccharo conditi & in taleolas diſſecti ℔. ſem. Coquantur in æquis partibus aquæ cichorij & agrimonij vſque ad putrilaginem. Expreſſioni fortiter factæ adde ſucci cydon. & aquæ ſtillat. abſinth. pont. ana ℔. ſem. Quibus ſimul mixtis infunde per quatriduum ſchœnanth. Vnc. iv. in vaſe benè clauſo, vitreato ſuprà cineres calidos. In expreſſione fortiter facta diſſolue ſacchari albiſſ. q. ſ. Coquantur poſteà in ſyrupum perfectum, quo calente diſſolue ambræ cineritiæ Drach. j. Seruetur poſteà in vaſe vitreo benè clauſo.

In maxima frigiditate ventriculi aquam cinnam. ſola præſtantiſſima eſt. Sin minùs cum aliis medicamentis permiſcenda v. g. cum ſyrupo de abſinthio, de mentha, corall. quibus etiam ambra griſ. vtiliter addi poterit.

Non minoris eſt efficaciæ ſyrupus cinnam. cum aqua vitæ confectus, prout deſcribitur à Quercetano in Pharmacopœa.

Aqua cinnam. cum ſucco cydon. deſtillata præſtantiſſima eſt.

Ad idem præſtat ſpiritus maſtiches, in hunc modum compoſitus.

℞. Maſtiches Vnc. iii. galangæ Vnc. i. ſpiritus vini ℔. ſem. Digerantur ac deſtillentur.

Vtile eſt etiam elixir proprietatis à Crollio deſcriptum. Cuius guttæ xii. aut xv. cum vino exhibitæ, mire ſtomachum roborant.

Tabellæ etiam ad eundem vſum componi poterunt in hunc modum.

℞. Pulpæ cortic. arantior. recent. & puln. aromat. roſar. ana Drach. ii. ſacchari albi in aqua flor. arantior diſſolut Vnc. iv. Fiant tabellæ.

Eundem vſum præſtant tabellæ aromat. roſat. opiata Salomonis, & theriaca vetus.

In affectu inueterato plurimùm conducit decoctum ligni guaiaci, aut ſaſafras, in plures dies ſumptum, cum leui ſudore, aut ſine eo in debilioribus.

Aquæ etiam thermales ſulphureæ, & nitroſæ; quales noſtræ Bellilucanæ, magnâ copiâ per plures dies ſumptæ, craſſos & mucilaginoſos humores, omnémque ventriculi & inteſtinorum illuuiem potenter abſtergunt & euacuant.

℞. Fol. agrimon. centaur minor & abſinthij vulgaris ana M. ſem. Coquantur ad ℔. ſem. Diſſolue ſacchari Vnc. j. Fiat potio præſtans, & in cauſa frigida, & calida efficax.

Hartmannus zedoariæ vſum valdè commendat, his verbis. *Frequens vſus Zedoariæ ventriculum malè affectum adeò roborat, vt nihil ſuprà. Ideóque vſus eius toties comprobatum magni facere licèt, cum nuſpiam non effectus conſequatur petitus. Sæpius autem zedoaria eſt comedenda.*

Coſtæus vini calidi vſum prædicat in ſequentem modum. *In potu ordinario vinum calidum ebibitum ventriculi imbecillitatem corrigit. Non infrequens enim eſt obſeruatio eorum, qui cùm ventris flatibus, doloribuſque ob malam coctionem perpetuò torquerentur, vbi calido potu vti cœpere, omni prorſus eiuſmodi moleſtiâ ſoluti, meliorem multos iam annos vitam viuunt.*

Cum vino aqua potas ordinarij permiſcenda eſt, quæ priùs cum ſemine coriandri parùm bullierit.

Notandùm autem eſt diligenter, ſi cum frigida ventriculi intemperie, calida hepatis concurrat, vt ſæpè fit, calida medicamenta eſſe cautè adhibenda, & temperatioria potiùs vſurpanda.

Zechius ſequentem bolum his verbis commendat. *Vt ſtomachus moderatè caleſiat; neque exſiccetur nullum ex internis valentius hoc præſidium vſurpari poteſt.*

℞. Terebinth. claræ ʒ. ii. maſtich. puluer. ʒ. ſem. puluer. aromat. roſat. ℈. ſem. Fiat bolus, duabus horis ante cibum dandus.

Puluis digeſtiuus, ad concoctionem ventriculi adiuuandam, in frequenti vſu eſſe conſueuit.

℞. Coriandri præp. Vnc. ß. ſem. fœnicul. dulc. & aniſi; ana ʒ. ii. cinnam. caryophyll. ana Drach. ſem. ſacchari ad pondus omnium duplum, fiat puluis, de quo capiat cochl. j. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo vel bibendo.

Balſamum Peruuianum ad roborandum ventriculum, præſtans & efficax remedium, ſi eius guttæ aliquot; cum vino hippocratico; vel alio; horâ vnâ ante paſtum exhibeantur.

Vel balſami Peruuiani gutta vna aut altera, cum ſaccharo permixta in formam pilularum ſumatur per multos dies.

Magis familiaria medicamenta ventriculo roborando & calefaciendo idonea ſunt, vinum hippocraticum; bochetum ex decocto aniſi & coriandri, cum ſaccharo & cinnam. paratum pro potu ordinario. Puluis ducis vulgò dictus, ex duabus ſacchari partibus, & vna cinnam. conflatus, omnibus alimentis inſperſus. Sal ad condiendos cibos confectum ex puluere coriandri, aniſi, piperis longi, galangæ, & nuc. moſchat. mixto cum pari portione ſalis communis. Piperis grana aliquot integra vel contuſa, ventriculo ieiuno ſumpta, Nuces iuglandes caryophyllis, & cinnam. tranſfixæ, & ſaccharo conditæ. Cortex citri & arantior. pariter conditus. Semina aniſi, fœniculi, coriandri, & fruſtula cinnam. ſaccharo incruſta. Quæ omnia ægrotantes ad libitum vſurpare poterunt.

Ex prædictis cortex citri guſtui gratiſſimus eſt. Sed quia ſæpè ab exſiccatione duritiem contraxit, vt dentibus facilè comminui non poſſit; cogimur non rarò eum in mortario marmoreo contundere cum aqua roſarum, in formam opiatæ.

Myrobalani condit. & nux moſch. condit. in eundem finem vſurpari poſſunt; & ſi opus fuerit eodem modo contundi, quamuis vt plurimùm ſufficientem mollitiem obtineant.

Eſſentiæ aniſi, cinnam. cortic. citri, nuc. moſchat. & caryophyll. ad ventriculum roborandum efficaciſſimæ ſunt. Earúmque vſus erit, quemadmodum ſuprà in affectibus cordis propoſitus eſt.

Ex alimentis ſalſa appetentiam plurimùm excitant. Imo verò & acida vſurpari poterunt in parua quantitate, cum aliis permixta, ne ventriculum refrigerent.

Exteriùs verò admoueantur fomenta; linimenta; & emplaſtra, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. cyperi, galangæ ireos Florent. & cort. citri ſicci, ana Vnc. ij. fol. menthæ, hyſſopi, ſaluiæ roriſmar. & maioran. ana M. j. ſem. aniſi, baccar. lauri, nucis moſchat. caryophyll. & cinnam. an. Drach. iij. flor. ſtœch. ſchœnant. & roriſm. ana P. j. Incidenda incidantur, & contundenda contundantur, vt artis eſt, & includantur duobus ſacculis interpunctis, qui macerentur in vino generoſo, & applicentur regioni ſtomachi calidè viciſſim.

℞. Ol. de abſinthio, de mentha, & nardini, ana ℥. ß. ol. nucis moſchat. ʒ. ij. ligni aloës, macis, cinnam ana ℈. j. Ceræ parùm, fiat linimentum. Quod præſtantius euadet ſi addideris olei caryophyll. gutt. vj. moſchi & ambræ griſeæ, ana gr. vij.

Linimentum ex ol. nucis moſchat. & balſamo Peruuiano; vel ex oleo abſinth. maſtic. & balſamo Peruuiano.

℞. Maſſæ emplaſtri de maſtiche ℥. j. pulu. aromat. roſat. ʒ. j. ol. nucis moſchat. q. ſ. Fiat emplaſtr. ſcutiforme, applicandum regioni ſtomachi.

Crato ſequens emplaſtrum miris laudibus effert.

℞. Ladani ℥. ij. ceræ ℥. iv. olei nucis moſchat. ʒ. iij. Fiat emplaſtri maſſa ad vſum.

Admonet Galen. 7. *meth.* huiuſmodi emplaſtra diutiùs non eſſe in parte detinenda, quia tandem calorem diſſoluunt.

Multi practici huiuſmodi remedia admouent, non ſolum parti anteriori ſupra cartilaginem xiphoidem; ſed etiam poſteriori ſupra 13. vertebram, quia orificium ventriculi ſuperius ad poſteriora fertur. Attamen tanta eſt craſſities vertebrarum, & muſculorum eis ſubiectorum, vt vires medicamentorum eas partes penetrare nequeant & ad ventriculum deferri.

℞. Rad. galangæ, & calami, aromat. ana Drach. iij. maſtiches & caryophyll. ana Drach. ij. nuc. moſchat. n. j. cort. citri ſicci Vnc. ß. ſem. aniſi Drach. j. ß. ex his contuſis fiat ſacculus interpunctus cum ſindone rubra, & cotone moſchato, perpetuò geſtandus ſupra regionem ſtomachi.

Ad idem valdè laudantur pelles vulturis præparatæ, & ſupra regionem ventriculi geſtatæ: earum defectu pellis leporis, aut pannus ſcarlatinus vſurpari poterit.

CAPVT II.

De Fame canina.

CVm ſuperiori capite de appetentia imminuta, & abolita actum ſit, ordinis ratio poſtulat, vt deprauata explicetur. Depravatur autem appetentia duobus modis; quando ſcilicet vel quantitate, vel qualitate peccat. Quantitate peccat, dum maiori copia alimenta expetuntur quàm naturalis ordo requirit & ille affectus βουλιμία ſeu fames canina nominatur; qualitate verò, cum cibi abſurdi, aut ea quæ extra rationem alimenti ſunt, expetuntur; & pica ſeu κίττα appellatur. De priori hoc capite, de altero verò capite ſequenti agendum eſt.

Nomen igitur βουλιμίας ἀπὸ τοῦ βοῦ καὶ λιμοῦ deducitur, quia βοῦ particula aliis vocibus addita ſignificationem auget, ac ſi bouis magnitudini conferatur. Vocatur etiam φαγέδαινα, quod nomen vlceribus quoque tribuitur quæ carnem exedunt, & continuum incrementum capiunt; eáque ideò autores vlcera φαγέδαιναι, id eſt depaſcentia nominant. Fames etiam canina nominatur, quoniam ſic affecti vehementi appetitu canum more in cibos feruntur.

Notandum autem eſt, hæc duo nomina, nempe boulimiam, & famem caninam interdùm confundi, & pro vno & eodem vſurpari: interdùm verò diſtingui, vt fames canina dicatur, quando poſt nimium aſſumptum alimentum vomitus conſequitur: & ita ægroti canum more afficiuntur, qui cibos nimia quantitate aſſumptos, vomitu reiicere ſolent. Quibuſdam tamen alui fluxus potiùs quàm vomitus accidit, natura copiam illam alimenti, quam ventriculus concoquere non poteſt, per aluum detrudente. In boulimia verò vomitus non accidit, ſed eam interdum lipothymia comitatur. Sunt etiam quidam, qui inſatiabili illo comedendi deſiderio premuntur, non tamen vomunt, nec alui fluxu tenentur; ſed omnes cibos ingeſtos probè concoquunt, & niſi mox alium ſumant, malè habent. Quemadmodum narrat Sennertus de quodam ſtudioſo, nigro corporis habitu prædito, qui non ſolùm de die, ſed noctu etiam comedebat; cibum tamen quem ſumebat, ſine vomitu concoquebat; imò verò cibis delicatis ſatiari non poterat, ſed craſſos expetebat, vnde nec panem à piſtoribus confectum, ſed à ruſticis in vicinis pagis emptum, vt ſolidiorem, comedebat; ſæpe manè tempore æſtiuo paſtinacæ ſatiuæ radices tot quot ſex nummis emuntur, crudas ſine damno comedebat.

Ex his patet hunc affectum eſſe ſymptoma actionis deprauatæ, reſpectu quantitatis, quæ actio aucta nominatur, nempe appetentia modum naturalem excedens. Pars affecta præcipua eſt os ventriculi ſuperius. Cauſa continens eſt ſenſus ſuctionis & vellicationis vehemens & immodicus, appetitum ſubinde irritans.

Galenus 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 7. cauſas huius affectus proximas ad duo genera reducit, his verbis *vitioſæ appetentiæ, quæ modum in quantitate excedunt, vocantúrque à quibuſdam caninæ, tum exiſtunt, cum vel acidus quiſpiam vitioſus ſuccus ventriculum mordet, vel totum corpus immodicè digeſtum inops alimenti redditur. Vitioſus namque ſuccus, qui frigidus eſt ſimilem ſuctioni morſum infert; appetentiam verò prouitat naturalis affectus ſimilitudine.* Cauſa igitur proxima auctæ præter naturam appetentiæ, iuxta Galeni mentem, eſt primò humor vitioſus & frigidus in ventriculo hærens, ſecundò alimenti indigentia ob nimiam digeſtionem.

Humores vitioſi in ventriculo hærentes famem immodicam excitant, quatenùs nimia ſua frigiditate, aciditate & auſteritate orificium ventriculi conſtringunt, corrugant ac vellicant, adeóque ſenſum naturali ſuctioni ſimilem, & ſpuriam famem inferunt. Talis humor eſt, vel pituita acida in ventriculo reſtagnans, vel vt plurimùm melancholia à liene in ventriculum transfuſa, quæ in ſtatu naturali exiſtens, & moderata quantitate, & qualitate prædita, naturalem & moderatam excitat appetentiam; ſi verò præter naturam ſe habeat, & in prædictis excedat, eam intenſiorem ac præternaturalem efficit.

Alimenti indigentia, ob quam venæ continuò ex ventriculo ſugunt, vel à nimiis oritur euacuationibus, per hæmorrhagiam, alui fluxum, vomitum, ſudorem & ſimilia; vel ex nimia ſubſtantię alimentariæ conſumptione, ob calorem partium immoderatum, aut humorum tenuitatem, corporis raritatem, & pororum laxitatem, vigilias, balnea, exercitia immodica, venerem effrænatam; quæ omnia humiditatem ſubſtantificam maximè diſſoluunt ab iiſque facta inanitione, & alimenti penuria, cibus citius quàm debeat à ventriculo abripitur.

A lumbricis etiam chylum depaſcentibus poteſt fieri fames canina; quemadmodum refert Trallianus

lib. 7.

lib.7.cap. 4. de quadam muliere boulimia laborante, quæ ab vſu hieræ vermem duodecim cubitos longum excreuit,& liberata eſt.

Hermetici aliam huius ſtupendi apperitus cauſam ſtatuunt; nempe ſpiritum quendam diſſoluentem in corpore genitum, qui inſita proprietate quidquid ciborum ingeritur,non tam promptè conſumit, & reſoluit, vt legitimum & neceſſarium nutritioni terminum naturæ non concedat. Hunc ſpiritum vocaot famelicum , eſurinum, voràcem, ſalinum . acidum, & vitriolatum. Quemadmodum enim, inquiunt, ex variis ſalibus, vitriolo, nitro, ſalecommuni, ammoniaco & ſimilibus, ſpiritus ſeu liquores, quos aquas fortes vocant, arte chymica eliciuntur, qui lapides duriſſimos,& duriſſima metalla,breui temporis ſpatio in liquorem reſoluunt; ita vt aurum, quod ne igne quidem fortiſſimo intra menſis ſpatium diſſolui poteſt, attamen intra horæ quadrantem in aqua regia ſoluatur, & in liquorem aquæ ipſi per ſimilem conuertatur.

Hæc doctrina diligenti examine digna eſt. Sicut enim digeſtio ventriculi naturaliter ſe habens ſedulis rerum naturalium indagatoribus quippiam mirabile,& ſtupendum oſtentare videtur:ſic eadem immoderata & præternaturalis reddita, quippiam haber odmiratione digniſſimum. Hoc autem admirabile eſt in digeſtione ventriculi naturali; quòd cibi duriſſimi in eo diſſoluantur, & trium vel quatuor horarum ſpatio in liquorem chyloſum conuertantur, ita tenuem, vt per anguſtiſſimos venarum lactearum ramos tranſcolari, ac veluti filtrari valeant: quòd canes oſſa duriſſima in eundem liquorem conuertant; hoc certè calori intenſiori validè concoqoenti tribui non poteſt, cùm cibi in olla,igne quantumuis luculento, intra 24. horas ac plures dies in ſimilem ſuccum coouerti nequeant. Dicunt Galenici à facultate ventriculi illud dependere. Sed facultas non agit ſine inſtrumento,quod etiam aſſignatur idioſyncraſiæ parti; quæ tamen idioſyncraſia, ſi eſt certa primarum qualitatum proportio, vt vulgo circunfertur, præcipua illius actio erit à calore, frigiditas enim,humiditas & ſiccitas, nihil faciunt ad eximiam illam ciborum liquationem, calor autem, vt dictum eſt,non habet illam efficaciam. Eſt igitur illa idioſyncraſia, aliquid aliud ignotum & inexplicabile.Liceat ergo illud inquirere per ea quæ fiunt in macrocoſmo, quorum analogia quædam eſſe poreſt io microcoſmo. Et ideò dicunt Hermetici acutiores, ſpiritum quendam ſeu liquorem acidum transfundi à liene in ventriculum, qui ſolidiora alimenta diſſoluit, & in liquorem chyloſum breui tempore conuertit; ita vt ſpiritus ille ſeu liquor acidus ſit præcipuum digeſtionis inſtrumentum. Et quædam huius rei coniectura ex eo elici poteſt, quòd aues, quæ duriſſima alimenta conficiunt, lienem habeant, ventriculum vndequaque ambieotem, caro enim illa quæ ventriculis auium circunducta reperitur, lienis ſubſtantiam omninò repræſentat; vnde nobiliorem lieni vſum tribuunt, quàm qui ab antiquis eſt traditus;qui eum ſolummodò limoſæ ſanguinis parti expurgandæ dicatum cenſuerunt, cùm alimentorum concoctioni, iuxta nouam hanc doctrinam, maximè inſeruiat. Si igitor ſpiritus aut liquor ille acidus à liene promanans naturaliter ſe habens, digeſtionem naturalem & moderatam perficiat,ille idem ſpiritus à naturali ſtatu deiectus & vitioſus redditus, acutior nempe & nimia diſſoluendi vi præditus, ſolida alimenta promptiùs liquabit & conficiet; iiſque diſſolutis & à ventriculo confeſtim deturbatis, noua fames, eaque immodica exurget.Nouam hanc doctrinam certam & indubiam non ſtatuimus, ſed eam tantùm proponimus, vt à ſolidioribus ingeniis ſedulò examinetur. Eamque inferiùs iterum diſcutiemus,dum læſæ concoctionis cauſas inquiremus.

Signa huius affectus diagnoſtica ſatis manifeſta ſont. Per ſe enim ægrotantibus & aſtantibus apparet appetentia deprauata & excedens,quæ plures cibos aſſumere cogit; qui tamen poſtmodùm nimiùm grauantes per vomitum reiiciuntur, & eſt fames canina; vel ſi vomitus non ſubſequatur,animi deliquium adeſt cum extremorum refrigeratione, & tuoc eſt boulimia.

Signa cauſarum ex antecedentibus, comitantibus, & conſequentibus, facilè deſumi poſſunt. Frigidæ intemperiei, & humorum acidorum in veotriculo reſtagnantium ſigna ſuot,ructus & vomitus acidi, deiectiones crudæ, ſitis carentia, & cauſæ externæ refrigerantes prægreſſæ. Si à defectu alimenti dependeat, ægri emaciantur, & cauſæ humiditates corporis diſſoluentes adſunt, vel præceſſerunt, ac denique lumbricorum ſigna ex proprio capite erunt deſumenda.

Prognoſis huios affectus ita inſtituenda eſt, vt ſi à cauſis externis omninò dependeat, periculoſus non ſit;modò illæ cito auferantur: à lumbricis etiam oriundus parùm infert periculi, quia illis ſublatis affectus etiam tollitur.

Maximè autem periculoſus eſt, ſi ingentes euacuationes,aut colliquationes corporis conſequatur;præcipuè ſi poſt ingeſtum alimentum,& ventriculo adhuc pleno exiſtente. animi deliquia contingant, quando enim ea quæ maximè iuuare debent, inutilia exiſtunt, magnam ſignificant ventriculi atoniam.

Sic etiam canina appetentia, cum vomitu aut crebra deiectione perſeuerans periculoſa eſt; in cachexiam etiim,hydropem, lienteriam, marcores, alióſque lethales affectus degenerare ſolet.

Quod ad curationem ſpectat, quia vt plurimùm fames canina ab humoribus melancholicis aut pituitoſis ventriculi tunicis impactis, & imbibitis,ducit originem:ad eos præſertim remedia dirigenda ſunt, quæ tum homoris peccantis euacuationem & alterationem; tum partis laborantis roborationem reſpicient.

Euacuatio reſtituenda eſt per vomitum, vel ſeceſſum, remediis ſuprà in curatione inappetentiæ à frigida cauſa ortæ propoſitis. Licèt enim hi duo affectus inuicem contrarij ſint, ab iiſdem tamen humoribus, ſed frigiditatis gradu;& ſecundis qnalitatibus admodùm diuerſis, ac ventriculum diuerſimodè afficientibus produci ſolent.

Remedia etiam ventriculum calefacientia & roborantia, tam interna, quàm externa, ibidem propoſita, maximè conueniunt.Quæ non ſolùm conferunt frigidam intemperiem corrigendo, ſed etiam exſiccando & ſitim inducendo.At vrgente ſiti fames imminuitur.

Prætereà vinum meracum ſatis copioſè ſumptum famem potentiſſimè reſoluit, iuxta Aph.Hippocr.21. *ſect*. 2. Idque poteotios adhuc præſtat illius ſpiritus, aqua vitæ vulgò nuncopatus.

Famem illam peculiariter obtundunt,quæ ventriculum potenter humectant & relaxant, humoriſque aciditatem leniunt. Qualia ſuor pinguia omnia, & oleaginoſa, vt adipes, olea, extremitates animalium. Quemadmodom Villanouanus refert, quendam hoc affectu percitum, panem calentem amurcâ olei imbutum,comediſſe: & mulierem bouis liquatum adipem, cum pari calentis olei quantitate, duabus vicibus bibiſſe. & in tantum cibi faſtidium vtrumque incidiſſe, vt nihil per quinque dies comederint, & priori affectu liberati ſint.

Narcotica medicamenta ſenſum ventriculi nimis exquiſitum obtundendo, famem illam caninam poſſunt imminuere. Et inter alia, theriaca receos magis ex vſu eſt. Quia præter vim narcoticam, humorum etiam malignam qualitatem, quæ à nonnullis in hoc affectu ſubeſſe creditur, virtute alexiteriâ corrigere valet.

Quia verò narcotica raro, & nonniſi ſummâ vrgente

Digitized by Google

gente neceſſitate vſurpanda ſunt aliis temporibus theriaca antiqua, propter rationem dictam, tum etiam roborationis cauſâ erit vſurpanda.

Ambra griſea ad gr. v. vel vj. cum ouo ſorbili ſumpta, non ſolum ventriculum roborat, ſed etiam proprietate ſpecificâ huic affectui prodeſſe creditur.

CAPVT III.

De pica & malacia.

PIca & malacia eſt appetitus deprauatus quo ægrotantes res abſurdas, inutiles, & noxias appetere conſueuerunt.

Κίττα ſiue pica nominatur, à pica aue, ſiue ob varietatem coloris quo donata eſt, ſiue quòd terræ globos eſitat; mulieres autem hoc affectu laborantes, terram, gypſum, & ſimilia plerumque comedere ſolent. Malacia etiam ex Plinio appellatur; quia mulieres huiuſmodi, præ animi impotentia, & mollitie, à recto & naturali alimentorum appetitu deficiunt.

Producitur hic affectus à prauis & certo modo corruptis humoribus, qui in ventriculo ob læſam illius coctionem colliguntur, vel ab aliis partibus in eum transferuntur.

Ad horum autem humorum productionem maximè diſpoſita ſunt corpora pituitoſa, & melancholica, præſertim verò mulieres quibus hic affectus proprius & peculiaris eſſe videtur; quamvis pueri interdum, imò etiam viri, ſed rariùs, eo affligantur. Ad hanc rem maximè faciunt prauorum eduliorum vſus, ſuppreſſa aliqua euacuatio naturalis, præcipuè menſtruorum, animi mœrores, hepatis & lienis intemperies, obſtructiones & imbecillitates, vteri affectus varij & ſimilia.

Illi autem humores vitioſi pro variis intemperierum, aliarumque diſpoſitionum gradibus variam & diſſimilem naturam obtinent, vndè variæ rerum abſurdarum appetentiæ oriuntur. Cùm enim huiuſmodi humores aliàs crudi & incocti aliàs exuſti & præaſſati exiſtant; ſic quorundam appetitus ad res acidas auſteras, acerbas & valdè frigidas feruntur, ita vt fructuum immaturorum, aceti, omphacij, ſucci limonum, granatorum, & arantiorum, aquæ frigidæ, niuis, glaciei, & ſimilium vſu aſſiduo & copioſo delectentur: alij terrea ſicca, & exuſta appetunt, vt garyophyllos, cinamomum, nucem, moſchatam aliaque aromata, ſal, cineres, gypſum, & ſimilia.

Familiaris eſt, hic appetitus virginibus chloroſi laborantibus, & grauidis mulieribus ob ſuppreſſionem menſtruorum, quæ in corpore moram trahentia, vitioſam induunt qualitatem, ad partes ſuperiores delata, ventriculum inficiunt prauo illo ſucco, à quo actiones illius deprauantur, & appetitus in primis à ſtatu naturali maximè deijcitur. Pueri interdùm hoc affectu detinentur, præcipuè qui à matre chloroſi laborante oriundi ſunt. Neque viri ab eo omninò immunes ſunt, quamvis rariùs id contingat, & præſertim illi obnoxij ſunt, qui melancholico temperamento prædita ſunt, obſtructionibus laborant, aut fluxus hæmorrhoidum conſueti ſuppreſſionem patiuntur.

Apud autores maximè controuertitur an appetitus deprauatus feratur ad ea quæ diatheſi ventriculi præternaturali ſimilia ſunt, an verò ad contraria. Dubitandi anſam dedit Gal. *cap. 3. artis paruæ*, vbi docet ventriculum præternaturam ſe habentem appetere contraria, & in ſtatu naturali appetere ſimilia. Quam doctrinam ſequutus Auic. *fen. 13. lib. 3. tract. 2. cap. 10.* ſic loquitur. *Quando in ſtomacho aggregatur humor malus diuerſus à conſueto in qualitate ſua natura, tunc requirit aliquid ſibi contrarium. Quapropter incidit quibuſdam appetitus luti, imò carbonum, & terræ, & gypſi & rerum huius generis, propter qualitatem quæ iis eſt, exſiccantem, aut incidentem, contrariam qualitati humorum.* Saniorum tamen iudicium eo dirigitur, vt ſimilia potiùs, quàm contraria appetantur. Cum enim ad appetentiam excitandam phantaſia maximè concurrat, quæ à diſpoſitione corporis maximè excitatur, veriſimile eſt dominantem humorem ad ſimilium appetitum phantaſiam mouere. Sicut enim bilioſi in ſtatu tum ſano tum morboſo, ignis, & iratum inſomnia patiuntur; pituitoſi, niuium, glaciei & aquarum; quarum rerum phantaſmata ab humore in corpore prædominante excitantur, ſic etiam affecta ſede appetentiæ humores vitioſi in ea diù ſtagnantes, ſui ſpeciem phantaſiæ imprimunt, quæ ab ea obſeſſa, ſimilium appetentiam excitat, etiam ratione repugnante, quæ à vehementi illa imaginationis vi ſuperatur. Adde quod ſi contraria morbo aut illius cauſæ appeterentur, continuato illorum vſu, morbus tandem curaretur, cùm tamen ab iis deterior in dies reddatur. Huic ſententiæ quotidiana experientia ſuffragari videtur, quæ docetur virgines chloroſi laborantes, & prægnantes mulieres ea plerumque appetere, quæ illarum temperamento & præſenti cacochymiæ conſentanea ſunt; vt ſcilicet illæ quibus ſalſi & aduſti inſunt humores, carbones, ſalem, aromata, & ſimilia expetant: quibus verò melancholia, aut acida pituita dominatur, ad acetum, fructus immaturos, & ſimilia ferantur.

Quod ad Galeni autoritatem ſpectat, quidam penitùs eam reijciunt, dicentes quod ſi verum eſſet morboſas diſpoſitiones contraria appetere, ægrotantes omnes, conualeſcentes, & reliqui cacochymia laborantes, cibos euchymos expeterent, quod tamen veritati non eſt conſentaneum. Videmus enim ſæpè ægrotantes & conualeſcentes prauos cibos appetere, laudabiles verò reſpuere. Videmus etiam corpora excalefacta ſiue in ſtatu præternaturali, vt in febribus, ſiue in naturali, vt per exercitia immodica refrigerationem expetere.

Alij verò hanc Galeni ſententiam conciliare nituntur dicentes, in pica intemperiem ventriculo impreſſam eſſe veluti habitualem & connaturalem, & ideò facere appetentiam ſimilem naturali, quæ eſt ad ſimilia. Quod in hunc modum explicari poteſt, dicendo, omnem temperiem naturalem appetere ſimilia: præternaturalem verò contraria; intelligendum eſſe, potiſſimùm de intemperiebus quæ fiunt ſine ſucci redundantia. Quæ enim ſunt cum ſucci redundantia, quando ſucci admodùm imbibiti ſunt in tunicis ventriculi appetunt potiùs ipſis ſuccis, quibus madent, ſimilia; quia humor qui totas tunicas iam penetrat, quamvis noxius ſit, moleſtiam non infert. Contrà verò quando humor partem tantùm aliquam ventriculi occupat, vel eſt ſolum in cauitate, ventriculus appetit contrarium ei quod ſibi noxium eſt. Si autem humor totum ventriculum occupet, illiuſque tunicis imbibitus ſit, tunc facultas illius naturalis obruitur, & ita immutatur, vt non appetat niſi ſimilia humori imbibito. Et ita rectè dici poteſt, illum humorem factum fuiſſe veluti connaturalem.

Platerus & Sennertus ab hiſce difficultatibus facilè ſe expediunt, ad qualitatem occultam confugientes; huiuſque perfugij occaſionem quærunt, ex eo quòd ſi huiuſmodi ægrotantes appeterent ſimilia cauſæ morbificæ, ex eorum vſu copioſo maximè augeretur affectus, cùm tamen videamus pica laborantes, gypſo, calce, carbonibus, aliiſque rebus noxiuſſimis ſeſe ingurgitare, ex iiſque leuiſſimam noxam percipere à quibus benè ſani ad internecionem vſque læderentur. Præterea dicunt prægnantes mulieres humores ſalſos & acidos ſæpè reijcere, cùm tamen ſalſa & acida non appetant ſed toto genere diuerſa. Ac denique nullam eſſe inter carbones, calcem, carnes crudas, aliaque, cum humoribus conuenientiam conſtanter aſſeuerant; atque

adeò in qualitatibus manifeſtis non eſſe acquieſcendum cenſeut; ex iiſque ſymptomatis huius, & appetentiæ mirabilis cauſam deſumi non poſſe: ſed ad qualitatem quamdam occultam & inexplicabilem eſſe confugiendum.

Fatetur tamen Sennertus probabile eſſe à ſimili potiùs quàm contraria qualitate appetentiam iſtam deprauatam prouenire. Quænam verò ſit illa qualitas, explicari non poſſe, cùm res quæ appetuotur nullam cum humoribus, vel dulcibus vel ſalſis, vel acidis, in manifeſtis qualitatibus vt plurimùm conuenientiam habeant.

Hæc omnia conciliare poſſumus dicentes, rerum abſurdarum appetentiam ab humoribus ſimili natura & temperie præditis excitari; ſed illos humores, præternatiuam temperiem, vitio quodam peculiari è corruptela quadam oriundo, eſſe præditos, quod vitium cum diſertè explicari nequeat, ad qualitatem occultam reuocari poteſt.

Diagnoſis huius affectus per ſe ſatis facilis eſt; ex ſola enim ægrotantis relatione innoteſcit. Partem præcipuè affectam eſſe orificium ventriculi notiſſimum eſt, cùm illud ſit ſedes appetentiæ. Cauſa etiam ex ſuppoſita ſimilium appetentia, coniectura indagari poteſt. Si enim appetant carbones, ſalem & ſimilia, colligere poſſumus, ab humoribus ſalſis & cauſtis affectum dependere: quæ omnia clarius inooteſcent; ſi humorom prædictorum portio per vomitum vel aluum rejiciatur; ſi ructus acidi, vel nidoroſi, ſapor amarus, acidus, vel ſalſus adfuerit.

Quod ad prognoſim ſpectat, chronicus eſt iſte affectus; non tamen admodùm periculoſus, ſi natura vel arte corpus ad priſtinum ſtatum reuocetur quod noo valdè difficile contingit. Excluditur enim ſæpè ſucceſſu temporis humor noxius crebris vomitionibus vel medicamentis conueoientibus euacuatur & ſuppreſſæ menſium aut hæmorrhoïdum euacuationes quæ huic malo anſam præbebant, cum tempore reſtituuntur. Quæ tameo ſi negligantur & natura oneri ſuccumbat, grauiſſimi morbi ſuccedere poſſunt. Viciata enim prima coctione, neceſſe eſt ſecundam & tertiam corrumpi, vnde graues obſtructiones, cachexiæ & hydropes contingunt. Vel etiam ſi humor maioti copia in ventriculum feratur, & maioris malignitatis particeps ſit, cardialgias inſignes interdùm producit, ex quibus lipothymia & ſyncope, & nonnunquam mors ſuccedere ſolet.

Si mulieres hoc affectu laborantes ab eduliis prauis abſtinere incipiant, & laudabilibus vti cum minori faſtidio, proximæ ſalutis & curationis incipientis ſignum eſt certiſſimum.

Grauidæ mulieres à malacia vt plurimùm liberari ſolent, circa quartum geſtationis menſem, quia fœtus grandior factus, maiorem humorum copiam abſumit, & ipſa mater crebris vomitionibus iſtam illuuiem excluſit. Quod ſi malum vlteriùs progrediatur, periculoſum eſt. Significat enim altiùs impreſſam fuiſſe prauam iſtam diatheſim, quæ difficili negotio exterminari valeat.

Melius eſt hoc affectu laborantes, acida & acuta appetere; peius ſi res planè à natura alienas exoptent, vt docet Auic. *fen.* 13. *lib.* 2. *tract.* 2. *cap.* 20. Maiorem enim ſignificat à ſtatu naturali receſſum, qui difficiliùs emendari valeat.

Curatio huius affectus varia inſtituenda eſt, pro varietate corporum ægrotantium.

In grauidis enim mulieribus pauca celebrantur remedia, ob ſubiecti ineptitudinem, & abortus periculum. Io illis tamen leuiora vſurpari poſſunt; & benigniora, ex iis quæ ad ventriculum euacuandum, & roborandum in curatione inappetentiæ fuere propoſita. Neque omittenda erit venæ ſectio, quæ parca manu celebrata & frequenter, (ſi opus fuerit,) repetita maximum ad huius affectus curationem momentum habet.

In virginibus autem chloroſi laborantibus curatur iſte affectus iiſdem remediis, quæ ad ipſius chloroſis curationem ſuo loco proponentur.

Quæ verò pica contingit in viris, quod tamen rariſſimum eſt, cum ab obſtructionibus hepatis, & lienis dependeat, earum curatione ſuis locis proponenda eliminabitur.

CAPVT IV.

De Siti morboſa.

Sitis ſeu potus appetentia non minùs ac fames tripliciter lædi poteſt, imminutè, abolitè, & deprauatè. Imminuitur non ratò à dulci & inſipido humore, ventriculi tunicas irrigante, vel ab humiditate nimia io toto corpore dominante, vnde fit vt partes potulentam materiam à ventriculo non trahant. Aboletur verò in morbis acutis propter interceptiooem primi ſenſorij, quando mens ægrotat, aut quia concidit omninò facultas naturalis, extincto propemodum calore oatiuo; vnde Hippocr. *In cauſa ſitifera non ſitire, malum*; cùm tamen ſitis imminuta ab iiſdem cauſis pendeat; à quibus inappetentia ciborum producitur. Abolita verò morborum acutorum ſit conſectaria: earum ratio peculiaris hic habenda non eſt. Sed ſufficiet nobis de ſiti deprauata, tanquam frequentioti ſpecialiùs agere. Quæ quidem ſitis deprauata etiam bifariam diuidi poteſt, quemadmodum fames, vt vna potulentorum varia genera feratur; altera verò ſit aucta, & potus quantitatem, ac frequentiam reſpiciens. Quæ potus genera abſurda reſpicit, ad picam refertur, quando ſcilicet ægrotantes appetunt acetum, ſuccum limonum, vel aquam ſalſam. Supereſt igitur vt ſitim auctam contemplemur, quod ſymptoma frequentiſſimum eſſe conſueuit, dum appetitus humidi quantitate peccat, & potus immodicè eapetitur.

Cauſa illius proxima eſt defectus alimenti humidi, & ſiccitas ventriculi, aliarumque partium quæ ſtomacho penuriam ſuam communicare valent.

Illa autem ſiccitas, vel humoris penuria exoriri ſolet ab omoibus iis quæ roridam humiditatem ventriculi totiuſque corporis abſumere, & eaſiccare valent; quæ omnia ad calefacientia & exſiccantia referuntur. Eaſiccantia per ſe, & primario exſiccant, calefacientia ſecuodariò, humidum abſorbendo.

Eſt autem ſitis hæc morboſa idiopbatica vel ſympathica. Idiopathica fit, cum innata ventriculi humiditas alteratur, & exhauritur ab inæquali intemperie ſicca, vel calida, vel vtraque; interdùm & rariùs ſimplici, frequentiùs cum materia coniuncta: cum humore ſcilicet, acri, ſalſo, aut putrido, ventriculi tunicis impacto, vel io illius cauitate incluſo. Sympathica verò fit ex conſenſu totius corporis, vel aliquarum partium, quarum venæ exhauſto humido, à ventriculo ſugunt: vt in febribus contingit, hepatis, pulmoois & aliarum partium inflammationibus, tum etiam intemperiebus calidis, & ſiccis, præcipuè renum, vt videre eſt in diabete, quæ eo nomine dipſacus nominatur, propter ſitim ingentem, quæ illam comitatur.

Cauſæ externæ ſunt quæcunque impensè calefacere vel eaſiccare valent, vt aër valdè calidus & ſiccus, diuturna in ſole vel ad ignem mora, vſus ciborum ſalſorum acrium, & aromatibus conditorum vſus copioſus vini antiqui, & generoſi, vigiliæ nimiæ, nimia corporis euacuatio, præcipuè per medicamenta purgantia.

Hermetici ſitim immodicam & præternaturalem à ſpiritibus quibuſdam ſitibundis, ea impuritatibus ſulphureis genitis, eaoriri contendunt, qui non ſimplici refrigeratione & humectatiooe, ſed ſpiritibus

aliis

aliis ſibi analogis ſatiari volunt, quemadmodum videmus in febrium acceſſionibus ſitim intenſam multo aquæ potu parum inhiberi; quæ tamen ſpiritibus acidis vitrioli, ſulphuris, ſalis, & ſimilium cum longè minori aquæ quantitate permixtis, faciliùs cedat.

Diagnoſis nihil habet difficile, ſatis enim ægri de ſiti vrgente conqueruntur. Cauſæ etiam propriis ſignis dignoſcuntur, vt calida, & ſicca intemperies ventriculo, aut aliis partibus inhæreſcens; tum humores acres, ſalſi, vel amari, quorum portio interdùm excluditur, vel ſaltem ſimiles ſapores in ore repræſentant. Si in ventriculo contineantur, vel ſi per conſenſum aliarum partium ſitis excitetur, affectuum eorumdem ſigna ſeſe prodent.

Quod ad prognoſim attinet, ſitis quæ à cauſis procatarcticis excitatur tutiſſima eſt; illa enim potu aſſumpto facilè ſedatur. Quæ verò à cauſis internis procedit pro illarum varietate, magis vel minùs periculoſa exiſtit.

Sitis quæ in febribus contingit aliiſque affectibus curatu facilibus, cum eorum ſolutione ſponte euaneſcit. Sit verò à grauibus morbis & periculoſis dependeat, eſt valdè periculoſa; vt in hydrope contingit, in quo affectu ſitis potu non ſedatur, ſed potiùs magis intenditur.

Curatio ſitis morboſæ frequentiùs occurrit in febribus, & quarumdam partium inflammationibus, quæ tamen ſufficienter deſcripta eſt in methodo noſtra curandarum febrium *ſect.* 2. *c.* 2.

Si verò ſitis à ſicca ventriculi intemperie ex immoderatis euacuationibus, aliiſque cauſis contracta ſit, illius curatio perficitur vacuationes illas ſupprimendo, tum partes inanitas reſtaurando remediis humectantibus.

Inſtituto igitur priùs victu analeptico, qualis in febre hectica, phthiſi & maraſmo concedi ſolet; omnium præſtantiſſima erunt duo remedia à Galen. propoſita 7. meth. ſcilicet lac, & balneum. Quamuis enim Hippocr. *Aphoriſm.* 64. *ſect.* 5. lac ſiticuloſis interdicat: illud tamen intelligendum eſt de iis, qui ob bilioſi, putridique humoris copiam, ſiti affliguntur, in quibus lac faciliimè corrumpitur; non de iis, qui ſiti ex ſiccitate, & conſumptione laborant. Lactis vſum in curatione phthiſicos edocuimus.

Balneum verò fiat ex decocto rad. althææ, & lilior. fol. maluæ, violariæ; vel ex decocto capitis, pedum & inteſtinorum veruecis. Aut butyrum recens vel oleum violaceum in aqua tepida diſſoluatur pro balneo, quod tepidum eſſe debet, & frequenter vſurpari.

In exitu balnei inungantur lumbi, dorſum, & ventriculus ol. violac. medullà cruris vituli & ſimilibus quibus immiſceatur lactis muliebris, aut caprilli, quantum ebibere poterit.

Vtatur intereà æger ſyrupis, & tabellis inſtaurantibus, aliiſque remediis, quæ in febris hecticæ curatione latiùs proponentur.

Sequens etiam opiata erit vtiliſſima.

℞. Conſeruæ rad. eryngij & bugloſſi, ana ℥. ij. conſer. flor. violar, & borrag. an. ʒ. j. confect. alkermes ℥. ß. diapenidij ſine ſpeciebus recenter præparati ʒ. ij. Cum ſyrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ ſitis tempore, ſuperbibendo parùm aquæ borraginis.

CAPVT V.

De Ventriculi concoctione læſa.

VEntriculi concoctio chyloſis appellata, quemadmodum, & reliquæ omnium partium actiones, tripliciter læditur, imminutè, abolitè & deprauatè. Imminuta cõcoctio *βραδυπεψία* dicitur; abolita *ἀπεψία*, deprauata *δυσπεψία* quæ omnes differentiæ vnico cruditatis nomine comprehenduntur. Hæc autem cruditas duplex conſtituitur, nidoroſa ſcilicet, & acida: cruditas nidoroſa fit quando alimentum in nidoroſam, & vſtam quaſi materiam mutatur, vt per eructationem odor ouorum, & piſcium corruptorum, vel olei frixi efferatur; qui ructus nidoroſi in calidis, ac bilioſis naturis frequentius contingunt. Acida verò cruditas fit, cùm cibi in acidam naturam mutantur, & ructus acidi excluduntur, & hæc à frigida intemperie procedit. His & tertia addi poteſt cruditatis differentia, quando ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitoſam quandam materiam mutatur, citra tamen aciditatem.

Cauſæ ventriculi concoctionem lædentes, ad tria capita reduci poſſunt, vitium ſcilicet organi, obiecti, & rerum externarum ſeu extrinſecùs aduenientium.

Organi vitium omnes ventriculi morbos complectitur, ſiue ſimilares ſint, ſiue organici, ſiue communes, qui omnes illius actionem euertere poſſunt. Intemperies tamen frequentiſſima eſt læſæ concoctionis cauſa. Cùm enim concoctio à moderato calore rectè & ſecundùm naturam ſe habente, perficiatur, ſi ille à debita moderatione receſſerit, coctionis læſio contingit. Sic frigida ventriculi intemperies, quæ caloris imminutionem facit, ſi remiſſior fuerit, concoctionem imminuit, & bradypepſiam parit. Si verò intenſior, concoctionem abolitam, & apepſiam producit. Calida verò intemperies concoctionem deprauat, & dyſpepſiam generat. Illæ autem intemperies interdùm ſimplices ſunt, vt in iis qui à natiuitate calore debili, & ventriculi imbecillitate præditi ſunt, vel calorem acrem & exurentem obtinuerint, vt plurimùm autem cum materia coniunctæ; vndè in melancholia hypochondriaca, pituitæ copia, & fermentatio nigri humoris, cruditates, flatus, inflationes, fluctuationes, ructuſque acidos excitare ſolent.

Vitium obiecti, alimenti ſcilicet, quod eſt ventriculi proprium obiectum, multis modis contingit, dum ſcilicet peccat in ſubſtantia, quantitate, qualitate, tempore & ordine aſſumendi.

Vitioſa ſunt alimenta ratione ſubſtantiæ, quæ duriora ſunt, & concoctu difficiliora, vt carnes ceruinæ, leporinæ, præcipuè vetuſtiores, ſale vel fumo induratæ panis furfuraceus, tubera, radices, legumina & ſimilia, quæ dyſpepta nominantur.

Quantitate peccant alimenta, quæ nimiâ copiâ aſſumuntur, & eo nomine à calore vinci & ſuperari nequeunt, vndè cruditates oriuntur, illis maximè familiares, qui genio & crapulæ indulgent. Minor etiam quàm par ſit alimenti quantitas, ſpeciem quandam cruditatis inducere poteſt, quando cibi pauciores, in ventriculo, (in primis bilioſo) exuruntur & præaſſantur.

Qualitate peccant alimenta, quæ nimis frigida & humida, flatuoſaque exiſtunt: vel quæ calidiora tenuiorem chyli portionem exurunt, & in nidoroſos vapores conuertunt.

Ad hoc genus reducenda eſt concoquendi & condiendi ratio, varij enim elixandi, aſſandi, & condimentorum modi, nouas alimentis diſpoſitiones inducunt, propter quas concoctu faciliora, vel difficiliora redduntur.

M 2 Tempus

Tempus & ordo aſſumendi præpoſterus concoctionem etiam vitiare poſſunt; vt ſi quis horam cibandi conſuetam omittens nocte intempeſtâ, & immediatè ante ſomnum cibis ſtomachum repleat: vel ſi poſt ſolidorum & adſtringentium, vt caſei, pyrorum, cydoniorum, & ſimilium aſſumptionem, liquida poſtmodùm, & corruptioni obnoxia ingerat.

Res denique externæ coctionem vitiare poſſunt, ſi immoderatæ ſint: atque ita aër frigidior, calorem natiuum obtundendo, ſi debilior fuerit, vel calidior, eundem calorem diſſipando, coctionem euertere poteſt; tum etiam exercitationes immodicæ, præſertim à paſtu, calorem natiuum eliciendo à ventriculo ad partes exteriores eumque præter modum diſſipando; nec non chylum adhuc imperfectum præcipitando verſùs inteſtina. Alui & aliorum excrementorum ſuppreſſio, aut fluxus immodicus; vigiliæ immoderatæ, ſomnus diuturnus, animi pathemata grauiora, præcipuè mœror, & profunda meditatio ſtatim à paſtu, & ſimiles cauſæ externæ, ventriculi actionem non parùm vitiare poſſunt.

Præter cauſas enumeratas Hermetici nonnulli recentiores aliam adducunt minùs tritam, & ab antiquis minimè perſpectam, quæ quidem ab iis perſpicuè non demonſtratur; quibuſdam tamen coniecturis minimè contemnendis ſtabilitur; cuius etiam ſupra in famis caninæ cauſis explicandis mentionem fecimus. Primum itaque ſtatuunt coctionem ventriculi naturalem à ſolo calore non perfici; ſed promptam illam ciborum ſolidorum liquationem, ac diſſolutionem, qua in chylum conuertuntur, ab alia cauſa dependere; cum experientia doceat cibos in olla bullientes igne luculento, etiam per plures dies continuato, nunquam talem diſſolutionem pati, cum tamen iſta in ventriculis cauum, breui temporis ſpatio diſſoluantur, & in chyloſum liquorem conuertantur: cum in ventriculis piſcium nullo calore actuali præditis, cibi quilibet ingeſti, eodem modo diſſoluantur & concoquantur. Cauſam itaque præcipuam huiuſmodi liquationis eſſe ſtatuunt ſpiritum quendam, aut liquorem acidum à liene in ventriculum transfuſum, qui eximiam diſſoluendi facultatem habeat. Quam ſententiam ex Galenicorum doctrina eliciunt, qua ſancitum eſt humorem melancholicum à liene in ventriculum transfuſum excitare appetentiam, idque vel conſtringendo, ac corrugando tunicam interiorem ventriculi; vel aciditate ſua vellicando. Quod quidem impugnari poteſt ex eo quod ſi conſtringendo id faceret omnia adſtringentia idem præſtare poſſent, & ſi vellicando, acria quælibet potentiùs quàm acida appetentiam excitarent. Probabilius igitur exiſtimant humorem illum appetentiam excitare per accidens, penuriam ſcilicet alimenti inferendo, per diſſolutionem illius quod ingeſtum eſt; ex qua penuria appetitus excitatur. Atque ita longè nobiliorem lieni vſum tribuunt, quàm qui ab antiquis fuit propoſitus; nempè ventriculo ſubminiſtrandi præcipuum coctionis inſtrumentum. Huius rei coniectura ſatis valida ex auibus elicitur, quæ durisſima plantarum ſemina diſſoluunt, & lienem habent ventriculo vndiquaque circumductum, vt potentiùs ſpiritum illum diſſoluentem inſpiret, vel liquorem acidum commodiùs communicet. Validum autem auibus ineſſe acidum illum ſpiritum oſtendit Helmontius proprio experimento; refert enim ſe in pueritia cum paſſerem aleret, ipſi aliquando linguam obtuliſſe, quam ille roſtro apprehendens deglutire conabatur: ſe verò linguæ apice paſſeris guttur contingentem, maximam in eo aciditatem percepiſſe. De ſpiritu verò diſſoluente auium ventriculis inhærente probatur ex praxi medica, in qua gallinarum ventriculi ad iuuandam concoctionem paſſim præſcribuntur in pulueribus digeſtiuis quos hunc effectum præſtare credibile eſt, ciborum diſſolutionem adiuuando, cum iidem gallinarum ventriculi calculoſis etiam præſcribantur, quibus calculorum diſſolutio maximè iuuatur. Idque manifeſtiùs elicitur ex eo quod ex auium ventriculis ſal elicitur maxima calculos diſſoluendi efficacia præditum. Ex quo quidem ſale ventriculis auium magna copia infixo, natura ſagax & prouida ſpiritum elicere nouit in viuente animali, cuius adminiculo (concurrente calore natiuo) ſolidorum alimentorum diſſolutionem moliri poſſit. Et vulgò notisſimum eſt ex ſalibus diſſoluentibus; puta vitriolo, nitro, ammoniaco, & ſale communi, ſpiritus elici, longè efficaciori diſſoluendi vi præditos.

Ille igitur ſpiritus, ſeu liquor acidus à liene in ventriculum transfuſus, dum ſecundùm naturam ſe habet, bonam ac laudabilem ciborum concoctionem efficit; ſi verò à ſtatu naturali recedat, ventriculi actionem euertere potis eſt. Sicut anteà dictum fuit ex hiſce præſuppoſitis, caninam appetentiam excitari, quando ſpiritus ille ſeu liquor acidus nimiam actiuitatem, & potentiorem diſſoluendi vim obtinuit. Sic etiam ex aduerſo, ſi vis illa diſſoluens debilior efficiatur, aut omninò deficiat; coctio ventriculi imminuta, aut abolita ſequetur. Hinc dicit Helmontius Aphoriſmum Hippocratis primum ſect. 6. qui ſic habet: *In longis leuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus ſuperueniat, qui priùs non erat, ſignum bonum*, ita interpretandum eſſe, vt ſcilicet ructus acidus ſuperueniens ſignificet fermentum illud acidum, quod à morbo fuerat deperditum, reſtitui incipere.

Fulciamus & nos nouam hanc doctrinam proprio experimento. Cùm enim anno præterito 1648. alui fluxu pituitoſo, & melancholico per quatuor menſes integros, afflicti fuerimus, & ab eo ad extremam maciem, & veluti marcorem perducti; quandoquidem omnia alimenta in pituitoſam & mucilaginoſam ſubſtantiam conuertebantur, ex debilitate ventriculi ea perfectè concoquere nequeuntis; poſt multa remedia per totum illud tempus vſurpata, quorum maxima pars parùm aut nihil profuit: tandem aceti acerrimi vſu frequenti, intra paucos dies è ſæuo illo affectu integrè liberati ſumus: cuius equidem aceti vi, acidum illud naturale penè deperditum, plurium adiutum, ac reſtitutum fuiſſe conjicere poſſumus. Vſus autem aceti fuit in paſtibus cum ouis induratis, quæ fruſtulatim diſſecta, aceto intingebamus & per aliquot dies hoc ſolo edulio in omnibus paſtibus vtebamur. Tum hoc manifeſtè percipiebamus, quòd ſi acetum non eſſet valdè acre, exiguum ventriculo adiumentum ferebat.

Diagnoſis huius affectus iuxta læſæ coctionis differentias, varia eſt. Ac primùm apepſia, & bradypepſia iiſdem ſignis indicantur, per magis & minùs tantùm differentibus. Illa autem ſigna ſunt ructus acidus, alimenti incocti, vel ſemicocti per os aut aluum reiectio, cauſæ ventriculum refrigerantes prægreſſæ; grauitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi; læſio à frigidis aſſumptis; vrinæ tenues, aquoſæ & decolores. Interdùm tamen vrinæ craſſæ & rubræ apparent, ex ſucco impuro ac fæculento, qui ob primæ coctionis imperfectionem à chylo ſufficienter ſeparari non potuit, ſed ad renes vſque tranſmiſſus cum ſeroſo humore, impuras etiam vrinas reddit, quales interdùm à melancholicis præſertim, & ſcorbuticis excerni ſolent. Fuſiorem huius vrinæ explicationem vide apud Sennertum *lib. 3. pract. med. part. 8. ſect. 2. c. 7.* Dyſpepſiam verò ſeu deprauatam coctionem oſtendunt, ructus nidoroſi, ſapor ſimilis aut putredinoſus in ore; ſitis & æſtuationis ſenſus à calidis aſſumptis læſio.

Si idiopathicè ventriculus laboret, propria eiuſdem morboſæ diſpoſitionis ſigna aderunt. Si verò ſympathicè afficiatur, ex propriis partium affectarum ſignis, illa ſympathia eſt elicienda. Si verò ex errore cauſarum externarum, vel obiecti vitio ſymptoma dependeat, ex earum præſenti aut prægreſſa conſtitutione, ægri vel aſtantium relatu, innoteſcet.

Prognoſi

Digitized by Google

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt. Coctionis vitium quod à cauſis externis excitatur facilè corrigitur, cauſis illis ſublatis, & idoneâ victus ratione inſtitutâ.

Faciliùs etiam curatur læſa concoctio, ex humoribus ab aliis partibus in ventriculum tranſlatis; quàm dum à proprio ventriculi vitio exoritur. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem ſtabilem in ventriculo excitent, coctionis officium reſtituitur.

Abolita ventriculi coctio omnium deterrima eſt; quia totius corporis nutritio fruſtratur, vndè morbi lethaliſſimi, vt lienteria, hydrops, atrophia, & ſimiles conſequuntur.

Coctio imminuta ſua etiam parit incommoda, vt colicos dolores, cachexias, ac tandem hydropis varias ſpecies.

Deprauata concoctio multorum etiam malorum cauſa eſt, putà obſtructionum ſcabiei, febrium, & ſimilium.

Curatio perficitur ſublatione cauſarum externarum, antecedentium, & coniunctarum, quæ affectum iſtum efficiunt, augent, vel conſeruant.

Ac primum aduertendum erit, vtrum ab aliis partibus ad ventriculum humores transferantur; & in hoc caſu, humores illi erunt euacuandi ac reuellendi, partis mandantis affectus corrigendus, & ventriculus roborandus. Affectuum aliarum partium curationes ex propriis capitibus erunt deſumendæ. Ventriculi verò roboratio ex inappetentiæ curatione deſumi poterit.

Quæ verò ex proprio ventriculi vitio coctionis læſio contingit, ea vtplurimùm ab humoribus frigidis aut calidis ducit originem; atque adeò eandem curationem obtinet, quæ pro inappetentia à ſimilibus cauſis oriunda fuit propoſita, quàm hîc fruſtrâ repetere non opus eſt.

Si denique Hermeticorum cauſa peculiaris ſuprà propoſita animaduerſione digna ſit; illi prouidendum erit, primò lienis prauam diatheſim corrigendo, & ſpiritus diſſoluentes reſtituendo ſubſtantiâ quadam acidâ, cuius generis ſunt ſpiritus ſulphuris, vitrioli, ſalis, ſucci limonum, granatorum, aurantiorum, & acetum.

CAPVT VI.

De Singultu.

Singultus eſt motus ventriculi deprauatus; quo rem ſibi noxiam expellere nititur.

A vomitu diſtinguitur ex eo quòd materia quæ vomitu reiicitur, in ventriculi cauitate continetur; & ille totus inuertitur, vt materiam illam excludat: in ſingultu verò materia peccans, tunicis eiuſdem infixa eſt, ideò ventriculus ſeſe conſtringit, ac fibras ſuas concutit, vt eam excludat. Et vt nauſeam quoque in hac definitione comprehendamus dicimus motus ventriculi expulſiuos tripliciter fieri: vel enim natura quandoque vult inſurgere ad expellendum, & non poteſt; aut non ſufficienter ad hunc motum irritatur, & tunc nauſea fit: aliquando inſurgit, & expellit, & fit vomitus: vel denique inſurgit, vt expellat, ſed non poteſt expellere, & tunc fit ſingultus.

Ille autem motus conuulſiuus eſt, non autem vera conuulſio, quæ ſolis muſculis competit, & partibus voluntario motu donatis.

Cauſæ ſingultus immediatæ proponuntur ab Hipp. *Aph.* 39. *ſect.* 6. inanitio, & repletio ſicut & conuulſionis. Gal. & Auicenna tertiam addunt, nempè irritationem à materia acri. Alij anxiè laborant, vt materiam irritantem ad repletionis genus trahant, quò ſententiam Hipp. illæſam tueantur. Verùm vbi res ipſa loquitur perſpicuè, non opus eſt rerum euidentias propter Autorum verba confundere & obſcurare. Quid enim clarius eſt, quàm ſingultum fieri à facultate expultrice irritata? Quæcunque igitur irritationem illam efficere poſſunt erunt cauſæ proximæ ſingultus. Iam verò humores & vapores quantitate vel qualitate peccantes, ventriculum irritare poſſunt ad expulſionem, & ſic repletio, & acrimonia erunt cauſæ diuerſæ toto genere diſtinctæ. Inanitio verò quomodo ſingultum excitare poſſit, non eſt facile explicare. Cùm enim illius eſſentia conſiſtat in defectu, nemo dixerit, naturam inſurgere ad defectum expellendum; quin potiùs mouebitur ad illum reficiendum ac reparandum; & ſic attractricem potiùs, quàm expultricem facultatem mouebit. Si verò interdum ſingultus magnas euacuationes ſequatur, vt in acutis, & malignis febribus, & purgatione ex helleboro contingit; id non euacuationi ſimpliciter tribuendum, ſed potiùs malignæ cuidam qualitati à morbo, vel medicamento ventriculo impreſſæ.

Materia autem ſingultum efficiens, vel in ipſo ventriculo colligitur, vel aliundè ab hepate, liene, inteſtinis, aliiſque partibus, vel etiam toto corpore communicatur. Sic alimenta vel medicamenta acriora, humores acres, aut lumbrici mordentes in ventriculo contenti, ſingultum idiopathicum producunt. Sympathicum verò inferunt vicinarum partium inflammationes tranſmiſſo ad ventriculum ichore, aut vapore acri: tum etiam quòd tumor, hepate præſertim inflammato ventriculum comprimit; vndè facultas expultrix aſſiduè irritatur. Denique à toto corpore poſſunt transferri ad ventriculum humores, vel vapores acres, in affectibus totùm corpus occupantibus, vt interdùm in febribus acutis & malignis contigit.

Diagnoſis huius affectus per ſe conſpicua eſt. Cauſæ verò ſigna ita diſtinguenda ſunt, vt ſi idiopathicè contingat, affectus magis continuus ſit, & humorum in ventriculo contentorum ſigna appareant & affectio vomitu ſedetur. Humor verò peccans in ventriculo collectus vomitu, aut ructu, aut oris ſapore aliiſque ſignis internoſci poterit. Si denique ab alterius cuiuſdam partis morbo oriatur, eiuſdem ſigna ex propriis capitibus erunt deſumenda.

Quod ad prognoſin attinet. Singultus qui à cauſa aliqua procatarctica, vt cibo potu aut frigore exoritur periculoſus non eſt, tuto etiam ille qui criſim per vomitum interdùm antecedit; ſed tunc reliqua ſigna in bonum conſentire, & ſalutaria eſſe debent.

Siquis in laborioſa febre ſingultiat, morbo laborat peſſimo Hipp. *in Coacis.* 3. Fit enim ille ſingultus ab humoribus acribus & malignis, tunicam ventriculi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem ſtimulantibus. Et dicit Valleſius ſe nullum vidiſſe ſeruatum, in extenuatis, aut febre ardente vel maligna correptis, cui ſingultus ſuperuenerit. Sic apud Hipp. 3. *Ep. ſect.* 2. *Æg.* 12. Mulier quæ in mendacium foro habitabat, die 12. frequentes ſingultus patiebatur, & 14. interiit. Obſeruauit etiam Platerus ſingultum in febribus ardentibus ſuperuenientem, & perſeuerantem, plerumquè mortis eſſe prænuntium, eundem etiam in dyſenteria eſſe lethalem.

A vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum, Hippocr. *Aph.* 3. *ſect.* 7. duo hæc ſigna ſi vomitui ſuperueniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perſeuerent, ideò lethalia habenda ſunt, quia inflammationem, cerebri, aut ventriculi denuntiant, quæ inflammatio non modò ipſius ſingultus ac ruboris oculorum cauſa ſit; ſed etiam vomitus. Si enim vomitus excitaretur ab acribus humoribus os vẽtriculi eiuſque tunicas mordentibus, excreta per vomitum illis humoribus, ceſſaret vomitus & ſingultus; nec à vomitu vllus vapor acer ad oculos deferretur, qui oculos rubros efficeret: At cùm vomitus non ſolùm non profuerit, ſed etiam poſt ſe ſingultum & oculorum ruborem innexerit; cer-

certiſſimum eſt illa tria vomitum,ſingultum,& oculorum ruborem. ab inflamatione cerebri, aut ventriculi dependere. Cerebrum enim inflammatum ſanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & in extimam oculi tunicam effundit, vndè oculorum rubor, cui ventriculus conſentiens per neruos ſextæ coniugationis admodùm inſignes; ab ea cerebri inflammatione facilè, in vomitum, ac ſingultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu ſingultum,& vnâ cum ſingultu ruborem oculorum inuehit, facto concurſu ſanguinis feruidioris ad oculos propter maximum conſenſum, qui inter iſtas partes intercedit: quem facilè oſtendunt ſuffuſionum initia, imaginumque ante oculos appaririones, quæ plerumque vitiato ventriculo contingunt; vndè meritò Hippocrates. *In libro de locis in homine*, à vomitu oculos maximè lædi aſſeruit.

A iecoris inflammatione ſingultus,malum.Hippocr. *Aph.* 17.*ſect.* 7.ſingultus tum iecoris inflammationi ſuperuenit vt docet Galen.*in comment. huius Aphoriſmi*, quando inflammatio auctior, & deterior euaſit. tunc enim magna inflammatio in hepate eo vſque accreuit, vt vehementer ſuperiori ventriculo incumbat, & ſingultum inducat: imò verò affluente materiâ nonnunquam inflammatio aut eryſipelas gignitur in ipſo ventriculo. Sin minùs, ab ea ventriculi tunicis imbibita, morſus excitatur.

Curatio huius affectus ad illius cauſas dirigitur,quæ vt anteà dictum eſt, vel ſympathicè hunc affectum producunt, vel idiopathicè. Sympathicè afficientes cauſæ ſunt aliarum partium affectus, quibus curatis ſingultus etiam aufertur, quamuis ea remedia quæ ſymptomati demulcendo idonea ſunt, interim vſurpari valeant,quæ inferiùs proponentur.

Idiopathicus verò affectus fit, à pituita, flatibus, bile,alióve humore acri, aut malignæ qualitatis participe.

Qui fit ab humore pituitoſo, tunicis ventriculi imbibito,curatur remediis humorem illum incidentibus, abſtergentibus, expurgantibus, ac ventriculum roborantibus; qualia in curatione inappetentiæ à frigida cauſa oriundæ fuerunt propoſita. Quibus ſequentia, velut affectui magis appropriata, adiicienda ſunt.

℞. Caſtorei ʒ. j. ſucci menthæ ℥. iiij. Miſce, capiat æger cochl.j vel ij.vrgente ſingultu. Eodemque remedio poteſt inungi ventriculus calidè,bis aut ter in die.

Acetum ſcillit. ſumi poteſt frequenter ad materiam tunicis ventriculi impactam incidendam & reſoluendam,vel illius loco oxymel ſcilliticum.

Caryophylli in ore frequenter detenti non parùm iuuant.

Vtile eſt etiã elixir proprietatis à Crollio deſcriptũ.

℞.Seminis anethi ʒ.ij. vel iij. decoquantur leuiter in vini generoſi ℥.viij.de quibus ℥.j. capiat æger,manè & ſerò. Idem ſemen incluſum linteolo naribus frequenter obiiciatur.

In affectu contumaci pilulæ ſequentes erunt efficaciſſimæ.

℞. Caſtorei & myrrhæ,ana ʒ.iij.ſalis gemmæ ℥.ß. diagryd. & maſtiches,an.ʒ.j. agarici recenter trochiſc. ʒ.iij. aloës electæ ad pondus omnium. Excipiantur ſucco menthæ,& fiat pilular.maſſa, de cuius Drach.j. formentur pilulæ vj.deauratæ.Capiat. ij. vel iij. manè duabus horis ante cibum, bis in ſeptimana.

Simpliciores pilulæ, & non parùm efficaces fieri poſſunt ex puluere hieræ cum oxymelite, quarum Drach j. exhiberi poterit.

Intermediis verò diebus vtatur puluere ſequenti.

℞. Sem.anethi ℥.ß.zedoariæ,ligni aloës, nuc. moſchat.caryophyll.pulu. diambræ, an. Drach. j. Capiat manè ℈. ij. cum pauco vino odorifero. Vel adde ſalis communis ℥.iij. vtatur pro condimento ciborum ordinariorum.

Ventriculo admoueatur ſequens cataplaſma.

℞.Rad.ariſtoloch.longæ,ireos Florent. baccar. lauri.fol.rutæ & menthæ ſiccor.an. Drach.iij. caſtorei, & myrrhæ. ana Drach. ij. caryophyll. & hypociſtid. ana Drach.vi. Cum melle anthoſato fiat cataplaſma.

Tandem in affectu contumaci ad decoctum guaiaci, & thermar.ſulphurearum vſum,tanquàm remedia generoſiſſima, confugiendum erit.

Qui à flatibus producitur,iiſdem remediis curatur, quibus addantur flatus diſcutientia. Admoueantur etiam cucurbitulæ regioni ventriculi. quæ inſtar miraculi, flatulentos infimi ventris affectus repentè mitigant & tollunt.

Qui ab humore acri & bilioſo oritur, præter ea remedia.quæ pro inappetentia à calida intemperie genita fuerunt propoſita,huic etiam affectui conuenientiſſima,curari debet phlebotomiâ (ſi plethora adfuerit) vomitione,aut purgatione blandâ, tertio quoque die repetita in hunc modum.

℞. Rhab.elect. puluerat. & aquâ endiuiæ donec molleſcat irrorati ʒ.ß.pulpæ tamarind. ʒ. ii ſem.endi. portulac.& ſpodij. ana.ʒ.j. ſantali citrini, & diagrydij, ana ʒ.j. Cum ſyrup.de limon. fiat maſſa pilular.de cuius ʒ. ß. formentur pilulæ iv.vel v.quæ dentur manè, vt dictum eſt.

Aliis verò diebus ſumat conſeru. roſar. & borrag. pauco puluere triaſantali aſperſam,vel opiatam in prædicta inappetentiæ curatione deſcriptam.

Emulſiones frequentes ex ſeminibus frigidis paratæ dicti humoris acrimoniam potenter demulcent; vel in affecto minùs calido lac.amygdal.dulcium.

Syrupus de pomis,cum ſyrupo cydonior.mixtus,ex cochl.exhibendus.

Iuſculum affatim,& ſæpè propinandum.

Aqua frigida,vel calida,aut ptiſana copioſè bibenda.

Oleum amygdal. dulcium humorum acrimoniam retundit.

Foueatur regio ſtomachi cum ſpongia in aceto roſac. macerata.

℞. Cerati ſantalini, & vnguenti roſac. ana ℥.j.maſtiches ℥.ß. cortic. citri, & carnis cydonior, ana ʒ.j. Cum ſucco ſempetuiui, & pauca terebinthina. fiant emplaſtra duo,quorum vnum anteriùs,aliud poſteriùs ſtomachi ſedi applicetur.

Inungatur regio hepatis vnguentis refrigerantibus Qui ab ea parte humores in ſtomachum confluere ſoliti ſunt.

Si verò malignæ cuiuſdam qualitatis ſuſpicio ſit, theriaca, aliaque alexipharmaca erunt præſcribenda, & regio ventriculi ol.ſcorpion. Matthioli inungenda.

A quaconque vero cauſa oriatur ſingultus, ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

Primò humoris peccantis euacuatio per vomitum, ſi æger facilè ferat, & reiteranda vomitio, ſi affectum imminuat,non autem prorsùs auferat; etiam fortioribus exhibitis, ſi neceſſitas exigat,quemadmodùm docet Platerus in ſua praxi. Cuius rei experimentum proponit in obſeruationibus,his verbis. *Chirurgus æger factus mox ſingultire cœpit, adeò continuatis vicibus dies, noctéſque, vt nec dormire, nec rectè loqui,aut cibum capere poſſet. Ad extremum hoc pacto debilitatus, cum nihil iuuiſſet, & iam in agone eſſet, dedimus illi non ſine metu, ipſo tamen ſummoperè rogante, vomitorium ſatis validum chymiſticum, quod Medicus ad manum habebat. Vnde immenſam bilis æruginoſæ & nigræ copiam euomuit aliquoties, ceſſauitque ſingultus, ipſeque ſenſim conualuit.*

Si æger vomitum auerſetur,per inferiora expurgandus eſt

Præparandus humor ante vacuationem, aut ipſius iterationem incidentibus,& abſtergentibus.Poſteà ſequentia conueniunt.

Cucurbitulæ

Digitized by Google

Cucurbitula admota dorſo in regione ventriculi, etiam parti anteriori eiuſdem.

Ventriculi per faſciam coſtrictio, quo minùs dilatari queat.

Extremorum ligaturæ.

Semen aniſi aſſumptum, quod peculiariter ſingultum ſedare creditur.

Clyſteres frequentes qui humores noxios, à ventriculo reuellunt.

Animalia iuniora ventriculo admota.

Acetum ſcilliticum ex cochleari vſurpatum.

Sternutatio materiam in ventriculi tunicis impactam excutit. Quemadmodùm Chryſimachus Medicus apud Platonem, Ariſtophanem ſingultientem, qui ſpiritus cohibitione, & aquâ frigidâ gargariſatâ curari non potuerat, ſternutamento excitato curauit.

Galen 8. *de comp. medic. ſecundùm loc.* proponit medicamentum Aſclepiadis. Cuius ſingula examinat ſimplicia, idque probat quaſi omnes habeat facultates ad hanc intentionem idoneas; ſcilicèr diſcutiendi, & euacuandi materiam noxiam per aluum & lotium, roborandi ventriculum, & poſtremò mitigandi acrimoniam humorum. Compoſitio eſt talis, quæ recipit coſti, vel illius loco galangæ croci, ſpicæ nardi, roſar. recent. maſtiches, ana ℈. iiii. aſari aloes, ana ℈. ii. opii. ℈. cum ſucco pſyllii fiant paſtilli, de quibus detur ℈. i. ſingulo mane.

Ad huius imitationem breuiùs parati poſſunt pilulæ pro vna doſi ex aloes ʒ. j. laudani opiati gr. ij. vel iij. Si animus ſit magis purgare, addi poſſunt diagrydii gr. iii. vel iv.

Quam inſignes vires habeant in hoc affecto medicamenta ex aloë parata, teſtatur Duretus his verbis, *Permulti cùm ſingultiendo frangerentur, ductâ aluo per quinque dies hierâ picrâ, glutinoſis & nigris humoribus euectis, ſingultiendi finem fecerunt.*

Platerus in obſeruationibus refert, ſe puerum decem annorum per octiduum dies noctéſque ſingultientem curaſſe aquâ nucum viridium, cum raphano priùs in aceto maceratarum, deſtillatâ, quam vomitionis excitandæ gratiâ propinare ſolebat. Verùm etſi minimè vomuerit, tamen ſtatim ſingultum deſiiſſe, & cùm ſub noctem denuò hauſtum bibiſſet, ab hoc ſymptomate penitùs fuiſſe liberatum.

Foreſtus narrat ſe hominem, graui ſingultu laborantem, curaſſe vnico hauſtu decocti ſeminum anethi, carui, portulacæ, & papau. albi in cereuiſia tepefacti.

Claudinus valdè commendat diaphœnicon cum philonio romano, vbi cauſa & ſymptoma valdè vrgent.

Narcotica denique ſola pertinacem ſingultum, & aliis remediis minimè cedentem, facilè compeſcunt, ſenſum partis obtundendo nimis exquiſitum.

CAPVT VII.

De Nauſea & vomitu.

NAuſea & vomitus differunt tantùm per magis & minus, & vterque affectus eſt motus ventriculi, quo res in cauitate ſua contentas expellit, vel expellere nititur. Eſt igitur nauſeà inane vomendi deſiderium cum anxietate, & tenuis ac pellucidi humoris per ſimplicem ſaliuationem, excretione. Eam excitare ſolet, quidquid ventriculo quantitate, vel qualitate moleſtiam infert, nec tamen propter ventriculi imbecillitatem; aut orificii eiuſdem ſuperioris robur, vel materiæ craſſitiem, & viſciditatem excludi poteſt.

Vomitus verò qui Græcis ἔμετος, vel ἔμεσις nominatur, eſt motus ventriculi deprauatus, & concuſſiuus, quos vis expultrix irritata, contractis fibris partis inferioris, laxatiſque ſuperioris, materiam in capacitate contentam ſibi moleſtam, ſenſibiliter per ſuperiora violento impetu reiicit. Dicitur motus deprauatus tum ratione obiecti moleſtantis, tum ratione motus ipſius, qui fit à fundo versùs orificium, quaſi per ſubuerſionem; cùm motus ventriculo naturalis, versùs inteſtina & pylorum compulſiuus fiat.

Vomitus differentiæ à cauſis deſumuntur, quæ vel internæ ſunt, vel externæ; ideò vomitus primùm diuiditur in naturalem, & artificialem. Naturalis rursùm, vel extra conſtitutionem morboſam accidit, vel in ipſo morbo præſente; vnde triplex exurgit illius differentia, vt alius ſit periodicus; alius criticus, alius ſymptomaticus.

Periodicus eſt qui extra morboſam conſtitutionem & velut naturâ aſſuetâ exercetur præcautionis gratiâ, & certis temporum ſpatiis repetitâ, vnde apud Hippocratem legimus antiquos bis in menſe continuis, aut interiectis diebus, vomere ſolitos. Et noſtris etiam temporibus multi reperiuntur, qui per quædam interualla, alij ſingulis menſibus, alij ſingulis ſeptimanis, alij ſingulis diebus humorum bilioſorum, & frequentiùs pituitoſorum copiam vomitu reiicere conſueuerunt quibus euacuationibus tanquàm prophylacticis à multis morbis præſeruantur. Et hic vomitus verè ſymptoma non eſt, quia ſine vllo morbo præſente excitatur, ſed potiùs motus naturæ nominandus.

Criticus vomitus non rarò contingit in morbis, eoque materia morbifica, (priùs coctione præparata,) ſalutariter euacuatur, vel tota; vndè perfecta morbi ſolutio; vel maiori parte, vndè magna illius imminutio ſuccedit.

Symptomaticus vomitus fit à natura irritata & debilitata, & ſine ægri alleuatione contingit, quia vel non ſatis copioſè, aut confertim fit, vel continuo materiæ morbificæ affluxu fouetur & perſeuerat.

Aliæ vomitus differentiæ petuntur ab excretis. Quandoque enim materia quæ excernitur alibilis eſt, alias excrementitia. Alibilis materia eſt cibus, aut chylus. aut ſanguis purus, vel permixtus. Excrementitia materia eſt pituita, bilis melancholia, ſerum, pus, lumbrici, & ſimilia.

Vomitus artificialis generali vocabulo à nobis appellatur quicumque à cauſis externis inducitur.

Illæ autem cauſæ externæ, quæ vomitum excitare valent, ſunt præcipuè ictus, vel caſus compreſſio circa epigaſtrium; aër auſtrinus, vel contagioſus, aura venenata, fœtidus odor, exercitationes violentæ, aut moleſtæ, vt ſuccuſſatio equi inſueta, nauigatio in mari, potiſſimùm ſtante auſtro, aſpectus vel imaginatio rei fœdæ, & exoſæ, & ſimiles cauſę externæ, quæ naturam irritandó vel humores commouendo vomitum excitare ſolent. Ac præ cæteris aſſumpta, maximam vim habent ad vomitum excitandum: non ſolum medicamenta, emetica ideo nominata, & venena toto genere nobis infeſta; ſed etiam alimenta, vel ſuâ naturâ noxia, vel alicui peculiariter exoſa; vt eſt apud Hippocr. de illo qui ab eſu fungorum vomitu vehementi excitato interiit. Idem contigit aulico Antonini Imperatoris ex caſeo putri magnâ copiâ comeſto. Idem præſtat alimentorum qualitas, pinguis, & oleoſa, tum etiam ordo aſſumendi præpoſterus, quando humectantia & relaxantia poſt aſtringentia ſumuntur; denique alimenta, nimia quantitate ingeſta, quantumuis euchyma, & laudabilia, vomitum excitare poſſunt, vt crapulæ deditis ſæpè contingit. Tunc enim natura nimiâ mole grauata, inutile pondus, cuius coctioni par eſſe non poteſt, excludere tentat; ad quam etiam excluſionem excitatur malâ qualitate, quæ illis alimentis per corruptionem, ob prauam coctionem, inducitur.

Cauſæ internæ ſunt antecedentes vel coniunctæ.

Antecedentes vel à corpore vniuerſo; vel à peculiari aliqua parte in vētriculum confluunt. A toto corpore feruntur in plethora, cachexia, febribus, aliiſque affectibus totum corpus occupantibus. A parte aliqua peculiari deriuantur ſæpè humores in ventriculum, in hepatis inflammatione, lienis, aut meſenterij obſtructione, ſuppreſſis menſtruis, aut hæmorrhoidibus, catarrhoſa conſtitutione, & ſimilibus. His addenda eſt praua pori cholidochi conformatio, quando ſcilicet non in duodenum inteſtinum, ſed in ipſum vētriculum implantatur, vndè picrocholi ἄνω nominantur qui vomitu biliofo, propter prauam hanc conformationem, frequenter diuexantur. Fit etiam vomitus interdum in periſtaltico inteſtinorum motu, quando obſtructa inteſtina, in colico, vel iliaco affectu, humores liberum exitum non inuenientes, ad ſuperiora propellunt. Lumbrici etiam non rarò in ventriculum aſcendentes ab inteſtinis eiuſque tunicam interiorem vellicantes vomitum efficiunt. Ac denique abſceſſus diſruptus in liene, meſenterio aliiſque abdominis partibus, vomitum purulentum & ſanioſum excitare ſolet.

Cauſæ vomitus coniunctæ ſunt eædem caſæ ſuprà memoratæ, quando ad ventriculum fluxerunt quamdiu enim in aliis partibus continebantur erant cauſæ antecedentes. Poſtquàm verò ad ventriculum tranſlatæ ſunt, in eo que commorantur, cauſæ coniunctæ rationem obtinent. Tales cauſæ ſunt præcipuè humores varij, quorum etiam nonnulli in ipſo ventriculo generantur; pituita potiſſimùm, cuius maximus prouentus non rarò fit in ventriculo, per cruditates, & apepſias, quando ſtomachos debilis alimenta probè non concoquit, eáque in pituitoſum excrementum conuertit. Sic etiam in ventriculo interdùm generatur bilis porracea ex corruptis alimentis, vt docet Gal. *comm. in 2. prognoſtic.* & hoc luculenter apparet in pueris lactantibus, qui ex lactis corruptione in ventriculo, fæces porraceas, & æruginoſas excernere conſueuerunt.

Hæc tamen bilis porracea, ex corruptis alimentis in ventriculo genita non eſt eiuſdem naturæ cum ea quæ ex bile flaua per aduſtionem & torrefactionem generatur.

Signa vomitus diagnoſtica per ſe manifeſta ſunt. Cauſæ verò prout variæ ſunt, ſic etiam variis ſignis innoteſcunt.

Primò igitur ſi ventriculi ipſius vitio vomitus contingat; eiuſdem partis laborantis ſigna apparent, vt cibi faſtidium, grauitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi, tarda & difficilis concoctio, ructus acidi, vel nidoroſi, aliaque ſigna debilitatem & intemperiem illius partis demonſtrantia. Sic etiam ſi ex morbo organico vel communi ventriculo inhærente, vt tumore, vel vlcere, vomitus oriatur, eorum morborum ſigna ſeſe produnt. Si verò per ſympathiam totius corporis aut aliarum partium vomitus contingat; affectus totum corpus; vel aliquam partem obſidentes apparebunt.

Totum corpus afficitur in febribus, cachexia, ictero, atrophia. Partes verò peculiares, à quibus frequentiùs humores ad ventriculum tranſmittuntur, ſunt cerebrum, hepar, inteſtina, & vterus.

Si è cerebro humores ad ventriculum confluant, diſtillationis ſigna apparebunt, tum etiam vomitus erunt ſpumoſi, ac pituitoſi, nauſea erit magis moleſta quo tempore cibus aſſumitur.

Si ex hepate humor tranſmittitur, is plerumque bilioſus eſſe conſueuit, atque adeò bilis vomitu reiicitur, & vomitus antè cibum quàm eo aſſumpto moleſtior eſt, tum aliquis affectus, vt dolor, tumor, aliuſque in hepate apparet.

Si ex inteſtinis materia ad ventriculum feratur, dolor colicus aut iliacos aderit, vel lumbricorum ſigna ſeſe oſtentabunt.

Si denique per vteri ſympathiam vomitus concitetur, conceptio aderit, vel menſium ſuppreſſio, vel alia ex vtero ſymptomata prodibunt.

Quibuſdam etiam ſignis conüicere poſſumus, vtrùm humor in cauitate ventriculi contineatur, vel tunicis ipſius hæreat. Si enim in cauitate ſit, leniſſimo conatu reiicitur, & ineſt ventriculo tenſio, & anxietas ab aſſumpto alimento, quæ non ceſſat, donec humores vomitu reiecti ſint, qui ſoli plerumque excernuntur; alimentum verò retinetur. Si verò humores tunicis adhæreant, ab ingeſto cibo præcipuè vomitus contingit, & alimenta ſine humoribus reiiciuntur, citra vero cibum nauſea admodùm moleſtat, & quod reiicitur craſſum, ac viſcidum eſt magnoque conatu extruditur.

Cauſæ externæ ex ægrorum relatu innoteſcent, vt ſi nimio cibo & potu ſeſe ingurgitauerint, vel ictum aliquem grauem in illa regione acceperint; vel prauum aliquod edulium aut venenoſum ingeſſerint.

Imminentis denique vomitus ſigna proponuntur à Galen. *lib. 3. de criſ. cap. vltimo*, qualia ſunt, dolor capitis, vertigo tenebricoſa, tremor labij inferioris, oris ventriculi morſus frequens & copioſa ſaliuatio.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Vomitus ex bile flaua, & pituita mixtus, qui nec valdè craſſus eſt, nec admodùm copioſus, & qui duos iſtos humores habet exquiſitè permixtos, bonus. Talis enim vomitus in ſubſtantia, quantitate, qualitate laudabilis eſt. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis, pituita, & flaua bilis ſunt omnium mitiſſimi ſi autem quantitate, & conſiſtentia mediocri, ac benè inuicem permixti per vomitum efferantur, omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebit.

Vomitus bilioſi aut pituitoſi die critico erumpentes boni. Non ſolùm enim vomitus permixti ex vtroque humore boni ſunt, ſed etiam qui fiunt ſeorſim ex alterutro humore, ſi talis humor morbum committat, quo æger detinetur. Sic in bilioſis febribus bilia criticè erumpens, aut pituita in pituitoſis, morbi ſolutionem afferunt, aut ſaltem maximam ſalutis ſpem pollicentur.

Longo alui profluuio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit. *Aph. 1. ſect. 6.* fit enim reuulſio materiæ morbificæ in contrariam partem. Et illa reuulſio oſtendit naturam refici, ac vires reſumere. Vt enim Medicus eorum quæ ad partem aliquam fluunt retractionem molitur; ita natura, cùm præualere incipit, humoris ad partem affectam confluentis, repulſionem facit, dum illa pars refici ac roborari incipit.

Vomitus paucus, & laborioſus in acuta febre, malus: nihil enim eorum quæ decretoria ſunt, exiguè ſecerni conuenit, ſed quæ ita vacuantur omnia duorum alterum ſignificant; aut materiæ copiam, quam natura tolerare nequeat, ſed ex ea aliquid ſymptomaticè effundat; vel naturæ imbecillitatem, quæ ſuperflua expellere fruſtrà nitatur.

Vomitus variegati ex multis humoribus conſtantes, mali: ſignificāt enim varios humores in corpore lautare, qui eò maius negotium naturæ faceſſunt, quò difficiliùs eſt pluribus inimicis reſiſtere. Si enim aduerſus variā alimenta pugnare naturam graue eſt; quantò difficilius erit, & periculo plenum tentare varios humores præter naturæ modum exiſtentes concoquere, & edomare. Præcipuè in morbis acutis, in quibus breue eſt tempus pugnæ, quod deberet eſſe longiſſimum, vt maior ſpes victoriæ ex parte naturæ haberi poſſit.

Vomitus porraceus, æruginoſus liuidus, niger, aut fœtidus, lethalis. Significat enim huiuſmodi vomitus bilem porraceam, æruginoſam, aut atram in corpore redundare. At hæ omnes bilis ſpecies malignos morbos atque lethales ſolent producere. His vero ſi fœtor adiunctus ſit inſignem humorum corruptelam ſignificat.

Digitized by Google

cat, cum qua natura diu conſiſtere nequeat.

Vomitus ſynceri, & impermixti in acutis febribus mali. Hip. 1. *prorrhet.* Humor enim ſyncerus non ſolùm crudus eſt, ſed etiam incoctilis, quippè qui tum actum coctionis tum potentiam excludat. Hippocrates ἄκρητον vocat humorem omnem mixtionis expertem, vel omne excrementum feruidum, & crudum, quod ſuo ſero dilutum non eſt. Cuius generatio vel partis alicuius vitio fit vel feruore, ac incendio febrili, exhauſtâ aquosâ, & ſerosâ parte. Ideoque in acuta febre magnum intùs incendium latere oſtendit, plerumque à natura inuincibile.

Quod ad curationem ſpectat, ſi vomitus ab aliarum partium affectu dependeat, non aliis indiget remediis, quam iis quæ morbo à quo procedit conueniunt.

Si verò fiat ab humoribus bilioſis, pituitoſis, aut melancholicis quantitate, aut qualitate ſuâ ventriculum ſtimulantibus humores illi vomitoriis medicamentis excludendi ſunt.

Si verò craſſi & glutinoſi ſint, incidendi & abſtergendi, quemadmodùm in curatione inappetentiæ dictum eſt.

Vomitus etiam in hoc caſu plurimùm confert, qui prouocandus eſt emetico mediocri, non imbecillo, quale eſt oleum repens; neque etiam vehementi, quod à longinquis partibus trahat, vt quæ ex antimonio parantur. Sed illud tantùm maximè conuenit, quod validâ detergendi ac diſſoluendi glutinoſum illum humorem virtute præditum eſt; talis eſt gylla Theophraſti, ſeu vitriolum album præparatum, ac paulò efficaciùs id præſtat ſal vitrioli, ex vitriolo ad intenſam rubedinem calcinato extractum.

Si vomitoria non arrideant, clyſteribus frequentibus, & catharticis blandis materia peccans detrahenda eſt, addito rhab. quod purgando aſtringit, & ventriculum roborat.

Sic in vomitu bilioſo pilulæ ſequentes præſcribi poterunt.

♃. Aloës opt. aquâ roſar lotæ Drach. iij. rhab. pulu. & aqua borrag irrorati Drach. j. maſtiches ſantali rubri, coralli præparat. an. ℈. j. Cum ſyrupo roſar. ſolut. fiat maſſa pilulat. cuius capiat ʒ. ß. vel ʒ. j. alternis diebus, donec ſedatus ſit vomitus. Vel

♃. Rhab. pulu. ʒ. j. cortic. myrobal. citrin. ℈. j. ſpodij, & raſuræ cornu cerui, an gr. vj. Fiat puluis, qui detur bis in ſeptimana, cum pauco iuſculo.

Vel fiat bolus ex hieræ picræ, aut catholici ʒ. iij. cum ʒ. j. rhab. puluerati.

In vomitu vehementiſſimo dentur laudani grana iij. cum cochiat. min. ℈. ij. ß. Sedabitur vomitus, & 5. poſt horas purgatio fiet per inferiora; ſatis magna ponitur purgantium quantitas, quia infringitur à laudano, quod ideò miſcendum eſt cum diagrydiatis, & colocynthiatis. Si reſtitet medicamentum, clyſtere acriori euocandum.

Poſt ſufficientem purgationem, vomitus cohibendus erit partim roborantibus; vt ſyrupo cydon. de granatis acidis, conſeruâ roſar. veteri, vel rad. ſymphyti, minâ cydon. vel iulepo ſequenti, ſi vehementiſſimus vomitus ſit valdè bilioſus, vt in cholera morbo.

♃. Succi granat. acidor. ℥. vj. ſucci menthæ depurati ℥. ij. aquæ oxalidis ℔. j. ſacchari albi ℔. ß. Fiat iulep. in cuius clarificatione leuiter bulliant in nodulo, ſantali citrini, roſar. rubr. & ſpodij, ana ʒ. j Capiat ℥. iiij. manè & ſerò.

♃. Terræ ſigillatæ, boli armeni, coralli rubr. margarit. præp. ſem. portulac. & acetoſæ, an. ʒ. j. raſuræ cornu cerui, fol. menthæ ſiccor. an. ℈. j. roſar. rubr. P. ß. Fiat puluis aſpergendus iuſculis, & panatellis, aut ſumendus ex cochleari cum pauca aqua ferratá. Ex eo etiam poterunt fieri rabellæ cum ſaccharo aqua plantag. diſſoluto; vel opiata cum ſyrupo cydon. addendo conſeruam roſar. aut rad. ſymphyti.

Maſtiches aliquot grana puriora, manè ſumpta non parùm valent ad vomitum compeſcendum.

Balſami Peruuiani gutt. iij. in ouo ſorbili, aut cum ſaccharo in formam pilularum redactæ idem efficacius præſtant.

Laudatur etiam decoctum fabarum aut lentium, abiectâ priori aquâ, & addito pauco aceto. Succus cydon. crudus miraculosè vomitum ſiſtit, ſi eius cochlear. j. vel ij. exhibeantur.

Camphora naribus frequenter admota, vel illita, atque etiam ſumpta cum paucâ aquâ roſar. & tantillo pulu. diamoſchi, ad idem eſt efficax.

Spiritus vitrioli cum aqua plantag. vel communi mixtus, & ad moderatam aciditatem exhibitus, vomitum etiam potenter cohibet.

Si verò admodum pertinax fuerit vomitus, ſpiritus vitrioli quantitas augenda eſt, vt aqua valdè acida reddatur. Cum vino generoſo vtiliter etiam miſceri poteſt. In ſpiritus vitrioli penuria, acetum fortiſſimum vſurpari poteſt, cuius cochlear vnum, vel alterum purum & impermixtum exhibendum eſt.

Salis abſinthij ſcrup. i. cum ſucci limonum coclear i miſtus, remedium eſt præſtantiſſimum, præſertim in vomitu, qui à febribus malignis ſolet contingere.

Si vomitus vires valdè deiiciat, detur laudanum cum mira cydon. vel ſyrupo de roſis ſiccis: & illicò applicetur cucurbitula ventriculo, & catapl. ex fermento, pulu. abſinth. & cortic. arantior. ſubactis cum ſucco menthæ.

Exteriùs verò regioni ſtomachi admoueantur fotus ex ſpongia noua, in aquam roſaceam, & acetum roſarum immerſa, ijque ſubfrigidi. Vel dicta ſpongia bulliat in aceto forti, & calide ventriculo applicetur. Vel componatur fotus ex decocto rad. biſtortæ, fol. plantag. portul. menthæ ſummitatum rubi, & ſalicis. Deinde inungatur vnguento ſequenti.

♃. Acaciæ, hypociſt. granor. ſumach. & myrtill. an. ʒ. ii. maſtiches & granor. kermes, an. ʒ. j. olei myrtini ℥ ij. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum, vel ſequens cataplaſma admoueatur.

♃. Carnis cydonior. in aqua roſac. & aceto decoctor. aut cydoniati fortiter contuſi ℥. iij. pulueris maſtiches. granor. Kermes, myrtill. & ſem. plantag. an. ʒ. ij. Cum ſucco menthæ, vel cydonior. vel ſyrupo de abſinthio fiat inſtar cataplaſmatis.

Vel cruſta panis in acetoroſac. macerata, & ſequenti puluere conſperſa.

♃. Roſar. rub. balauſtior. ſem. coriandri præp. ana. Drach. j. ß. maſtiches, coralli rubri, ſem. acetoſæ, ſpodij ana Drach. ß. ſantali citrini. ℈. j. Miſce, fiat puluis.

Vel emplaſtrum ſequens applicabitur.

♃ Maſſæ empl. de maſtiche Vnc. j. pulu. myrtill. & rad. biſtortæ, ana Drach. ß. cum oleo lentiſc. Fiat emplaſtrum ſcutiforme.

Si vomitus ſit vehementiſſimus, & febrem ſymptomaticam inducat, & corpus ſit plethoricum; vtile eſt nonnunquam ſanguinem detrahere, ad præcautionem inflammationis, quæ in partibus internis ex concuſſione illa poteſt contingere. Id tamen cautè agendum, & parcâ manu, metu deiectionis virium.

Prætereà conueniunt cucurbitulæ dorſo & vmbilico admotæ, frictiones, & ligaturæ partium extremarum.

Fauces & collum obuolui poſſunt linteis oxycrato imbutis, vt humores repellantur. Manuum iniectio in aquam frigidam omnem vomitum compeſcit.

Ac tandem reliquis non conferentibus ad narcotica veniendum erit, quæ omnes euacuationes citiſſimè cohibent.

In vomitu pituitoſo (ſi vomitoriis prædictis ſedari nequeat) exhibendæ ſunt pilulæ de hiera, addito rhab. & agarico, aut alia cathartica huic vſui idonea.

Poſtcà

Poſteà ad ventriculum roborantia veniendum eſt, qualia in curatione inappetentiæ propoſita ſunt; quibus addi poſſunt ſequentia.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti, ana Vnc. j. confection. de hyacinth. Drach. iij. pulueris electar. diambræ, & aromat. roſat. ana Drach. ß. trochiſc. de ſpodio, terræ ſigillatæ, & granor. Kermes, ana ℈. j. cum ſyrupo cydonior. fiat opiata.

Spiritus vitrioli cum aqua abſinthij, vel ſucco menthæ mixtus, vomitum potenter cohibet, & ventriculum roborat.

Vel aquæ imperialis cochl. j. aut duo poſt vomitum exhibeantur, ſi magna ſit ventriculi frigiditas.

Exteriùs verò ſequentia admoueantur.

℞. Abſinthij, menthæ, meliſſæ, ana M. iij. Coquantur in ſ. q. vini & aceti, ad tertiæ partis conſumptionem. Fiat fotus pro ſtomacho.

Poſteà admoueatur emplaſtrum prædictum, vel cataplaſma ex cydoniis, ſubſtituendo puluerem nucis moſchat. & caryophyll. loco myrtil. & plantag. Vel

℞. Abſinthij, & menthæ viridis, ana ℔. j. cruſtæ panis aſſatæ, & in aceto roſac. infuſæ. ℔. ß. pulpæ cydonior. vel cydoniati Vnc. ij. maſtiches Vnc. ß. macis, & nucis moſchar. ana Drach. ij. Omnia piſtentur fortiſſimè cum oleo cydonior. & fiat emplaſtrum.

Vel fiat cataplaſma ex cydoniis in aceto fortiſſimo coctis & contuſis, addendo parùm ſem. ſinapi, & pulueris caryophyllorum.

Vel admoueatur cruſta panis torrefacta, & in vino generoſo, cum ſucco menthæ madefacta, & pulu. nucis moſchar. caryophyll. thuris, maſtiches, & granor. Kermes ſinapiſata.

Villanouanus plurimùm commendat fermentum acre, quod aceto acerrimo, & ſucco menthæ maceratum applicatur ventriculo, & bis aut ter renouatur. Certiſſimè enim ſedat, poſt conuenientes euacuationes & reuulſiones.

In diuturniori vomitu, vbi magna eſt ventriculi laxitas, ad valde aſtringentia veniendum erit, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. biſtortæ tormentillæ, cort. malorum granator. balauſt. & hypociſt. ana Drach. ij. fol. menthæ, & abſinthij ſiccor. ana M. ß. granor. ſumac. & myrtill. ana Drach. j. roſar. rubr. P. j. cinnam. caryophyll. & maſtiches ana Vnc. ß. gallar. viridium, & nucum cupreſſi, ana Drach. ij. Fiat decoctio in aqua ferrata, & vino rubro in qua diſſolui poſſunt grana aliquot moſchi, quia odorata maximè faciunt ad vomitus compeſcendos. Cuius decocti capiat æger manè ℥. ij. & ex eodem foueatur regio ventriculi.

Poſt fotum admoueatur emplaſtrum, vel cataplaſma aliquod ex ſuprà propoſitis.

CAPVT VIII.

De Vomitu ſanguinis.

Sangoinis è ventriculo per os excluſio, quæ vomitus ſanguinis vulgò nominatur, hoc cùm omnibus aliis hæmorrhagiis commune habet, vt per anaſtomoſim, rhixim, diabroſim, aut diapedeſim, ſanguis è venis egrediatur; qui quidem venarum affectus in hæmoptyſis theoria pathologicè expoſiti fuerunt.

Cauſæ etiam ſanguinis vomitum efficientes, cum hæmoptyſis cauſis coincidunt.

Ac primum cauſa coniuncta iſtas ſanguinis effuſiones producens, eſt illius quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt: ſicque rhixim, aut anaſtomoſim efficit, quod in plethoricis corporibus, & athletico habitu præditis contingit.

Idem verò qualitate peccans, ſi nimirùm calidior, tenuiórque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam pariunt, calor enim rarefacit tunicas vaſorum, tenuitas verò ſanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum faciliùs transfluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia, venarum tunicas erodit, & exulcerat, ac diabroſim producit.

Cauſæ antecedentes, eædem ſunt, quas coniunctas appellauimus, loco tantùm differentes, quando enim ſanguis quantitate, vel qualitate peccans, venas immediatè aperit cauſa coniuncta nominatur; idem verò ſanguis in venis contentus cauſæ antecedentis rationem habet.

Ad cauſas etiam antecedentes referuntur, partes mandantes, quarum præcipuæ ſunt, caput, hepar, lien, & vterus.

Plerumque fertur ſanguis à capite, ad ventriculum per palatum, & œſophagum: ſæpè etiam catarrhus ferinus ex pituita acri & ſalſa genitus ventriculum erodit, venaſque illius aperit.

Ab hepate, & liene, per venas quæ ad ventriculum feruntur, & cum illis partibus communicant.

Ab vtero denique ſanguis refluens in ſuppreſſione menſium ventriculi venas aperit, ita vt quædam mulieres repertæ fuerint, quæ purgationes menſtruas per vomitum ſanguinis periodicum paſſæ fuerint.

Frequentiùs contingit ſanguinis vomitus ab hepate, & liene, quàm ab aliis partibus: & à liene etiam ſæpiùs quàm ab ipſo hepate: maiorem enim conſenſum habet lien cum ventriculo, quàm hepar. Patet ſiquidem ex anatome maximum ramum venæ portæ, in lienem demitti à quo venæ multæ ad ventriculum feruntur tum ad partem ſuperiorem, tum ad inferiorem, ſeu fundum ventriculi & quidem inſigniores, ita vt interdum flatibus, & ſanguine diſtentæ, medij digiti craſſitiem æquent quod ex diſſectione cadauerum innotuit. Præterea vas breue patentiſſimum, vt excrementum melancholicum, in ſtatu naturali continuò in ventriculum eructat, ſic in præternaturali ſanguinem magnâ copiâ in illius capacitatem effundere poteſt. Aduertendum autem hîc eſt non ſolum per vomitum, ſed etiam per aluum in hoc affectu ſanguinem excludi, tum quia portio illius qui ad ventriculum confluxit, ad inferiora deturbatur, tum etiam quia venæ meſaraicæ aperiuntur, & in inteſtina ſanguinem profundunt; quidem ſanguis in longo inteſtinorum anfractu denigratur, & picis liquidæ inſtar redditur.

Cauſæ externæ ſunt omnia, quæ vulnerare aut contundere poſſunt, tum etiam æſtus vehementior ob ebullitionem quę in ſanguine commouetur, vnde iuuenes ad 35. annum ſanguinis vomitiui, aliiſque hæmorrhagiæ ſpeciebus maximè ſunt obnoxij, frigus etiam immodicum conſtringendo, venarum ruptionem moliri poteſt: idipſum efficiunt motus intempeſtiui, & labores ac exercitationes inſuetæ, clamores, & vociferationes magnæ, quæ ſanguinem in venis vehementer commouent.

Ac denique omnes cauſæ quæ hæmoptoën excitare poſſunt, proprio capite recenſitæ. Sanguis enim in venis & arteriis à quacunque cauſa, ſiue interna, ſiue externa vehementer commotus, ad eam partem faciliùs irrumpit quæ debilior, & illius receptioni magis diſpoſita eſt, atque ita ſi ventriculus aut venæ quæ ad ipſum feruntur, talem diſpoſitionem habeat, vomitus ſanguinis excitabitur, potiùs quàm alia quæuis hæmorrhagiæ ſpecies.

Diagnoſis huius affectus, in eo potiſſimùm verſatur, vt pars à qua ſanguis profluit nobis innoteſcat.

Si ex ipſo ventriculo ſanguis effundatur, ſitus partis, & in ea doloris aut grauitatis ſenſus ferè continuus illud demonſtrabit. Deindè minor eſt illius copia, craſſa

ciles enim ſunt ſtomachi venæ, cum nauſea ſanguis effertur, ac in degluciendo mordacitas percipitur tum ſanguis aliquando cum cibo, aliàs cum bile, vel pituita mixtus eiicitur.

Si à capite ſanguis profluat, quædam circa fauces, & palatum titillatio percipitur, pars ſanguinis aliquando per nares emungitur, muco permixta, capitis dolor, aut grauitas præceſſit, quæ poſt talem hæmorrhagiam ſedatur.

Ex liene, & iecore ſanguis copioſior effunditur, & plerumque tumor aut dolor in illa parte apparet. Ex liene craſſus, globoſus, ac niger, ex iecore rubicundior, & quodammodo ſpumoſus. Præterea ſanguis qui ab hepate fluit, magis per partem inferiorem elabitur; quàm per vomitum, quia ab hepate per venas meſaraicas plerumque fluit ad inteſtina, & ab iis, (vt vomitum efficiat,) aſcendere debet in ventriculum; faciliùs verò deſcendit in aluum, cùm via ſit procliuior. Contrà qui à liene fluit per vomitum potiùs quàm per inteſtina purgatur; quia venæ à liene ad ventriculum ſunt breuiores & minùs amplæ.

Si denique vomitus ſanguinis fiat à ſuppreſſione menſium ipſa ſuppreſſio ab ægrotantis relatu innoteſcet, & ſanguinis excretio periodica erit quæ augebit coniecturam, ſi nullus aliarum partium affectus conſpiciatur.

Quod ad prognoſim ſpectat vomitus ſanguinis à quacumque cauſa oriatur non eſt expers periculi, vel enim ex nimia ſanguinis effuſione mortis ſubitaneæ periculum imminet, vel ſi in ventriculo grumeſcat, corrumpatur, & putreſcat: lipothymias, ſyncopem, & ſuffocationes parit.

Minùs tamen periculoſus eſt vomitus ſanguinis ex ſuppreſſione menſium oriundus, quàm ſi ex hepate vel liene procedat: prouocatis enim quomodocumque menſibus, curari ſolet, vt docuit Hippocr. *Aph.* 34. *ſect.* 5. his verbis. *Mulieri ſanguinem vomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio fit*. Et in his ſæpè ſolâ venarum inferiorum apertione menſtrua prouocantur, aut ſaltem paucis aliis remediis melanagogis adhibitis, & ſic vomitus ſanguinis cohibetur.

Qui ex vomitu ſanguinis in hydropem aſcitem prolabuntur, ex eodem pereunt. Teſtatur Dodonæus, ſe neminem à tali hydrope ſeruatum vidiſſe, & docet experientia ex quacumque ſanguinis profuſione hydropem excitatum, eſſe lethaliſſimum, quia ex ſumma caloris natiui diſſipatione exoritur, quæ irreparabilis eſt.

Ad huius affectus curationem opus eſt remediis, ſanguinem à ventriculo reuellentibus, eiuſdem intemperiem corrigentibus, & apertionem venarum conſtringentibus ac glutinantibus. Quibus iungenda erunt, quæ partem primariò affectam reſpiciunt, à qua ſanguis in ventriculum tranſmittitur, quibus pro varia earum natura & affectu, proſpiciendum erit.

Ac primùm quia victus ratio in hoc affectu maximum momentum habet: illius præcipua capita hîc ſubnectenda ſunt.

Alimenta igitur ordinaria debent eſſe aſtringentia, & emplaſtica, tum etiam refrigerantia, actu & poteſtate talia; vt hordeata, amygdalata, oriſata, panatellæ, gelatinæ, & in primis amylum, ſine calce paratum, cum lacte coctum; quod ad hæmoptyſim compeſcendam eximium eſt; his omnibus ſemper aliquid ſucci mali punici, vel aceti roſacei addi poterit. His accedere poterunt oua iodutata aceto intincta; mica panis aquâ frigidâ macerata; iuſcula pullorum cum oxalide, portulaca, plantagine, & granis vuæ immaturæ parata; pedes & inteſtina veruecum, hædorum & vitulorum, ad cartilaginem vſque decocta. In principio menſæ ſumatur aliquid aſtringens, vt malum cydonium, pomum, aut pyrum auſterum ſub cineribus coctum, miua cydoniorum, aut gelatina ex ceraſis acidis, meſpilis, aut ſorbis confecta.

Abſtineat æger ab omnibus cibis acrioribus, ſalſis, piperatis, & frixis: tum etiam euchymis, quæ multum ſanguinem generant, niſi aliquando vires collabi videantur, ad quarum refectionem illa aliquando, ſed parcâ manu erunt exhibenda. Parcè admodùm ægri nutriendi ſunt, quo minùs enim ſanguis generabitur, eò minor erit fluxio, & partes inanitæ ſanguinem magis attrahendo, illius effluxum prohibebunt.

Potus erit perexiguus, ex aqua ferrata cum pauco ſucco granatorum. Vinum interdicendum eſt, niſi ſit craſſum & auſterum; quod nos tortiuum appellamus; & tunc etiam febris carentia eſſe debet.

Aer ſit frigidiuſculus, extra ventorum flatus, Solis, & Lunæ radios. Somnus ſit modicus, & non diuturnus. Quamuis enim in ſomno omnes fluxiones cohiberi dicantur; hæc tamen ex diuturniori caloris concentratione renouari poteſt. Aluus ſit ſemper libera, & omnia animi pathemata vitentur.

Diætâ in hunc modum inſtitutâ, ad chirurgica, & pharmaceutica remedia progrediendum eſt.

Ac primùm venæ ſectio ſtatim celebranda eſt parcâ manu & repetitis vicibus, vt maior fiat reuulſio. Idque ex baſilica cubiti dextri, ſi à iecore; vel ſiniſtri, ſi à liene malum exoriri videatur; vel ex venis malleoli, ſi ex menſium ſuppreſſione profluxerit.

Fiant frictiones & ligaturæ partium extremarum. Clyſteres detergentes iniiciantur.

Applicentur cucurbitulæ natibus, cruribus & lumbis; imò & hypochondriis, vt ſanguis retineatur.

Camphoræ ſcrup. ſemi. exhibeatur cum oxycrati, vel aquæ plantag. ℥. iiij. Quod remedium Rondeletius in conſilio quodam tanquam præſtantiſſimum commendat.

Oxycrati cyathus exhibeatur ſi ſanguinis concreti ſuſpicio fuerit: eo enim facile diſſoluitur ſanguis, & à ventriculi venis propellitur, eædemque conſtringuntur.

Eodem oxycrato ventriculi regio foueatur ſubfrigidè.

Abſente vomitu, vt venæ conſtringantur, ſequentia vſurpanda.

℞. Album oui n. j. aquæ roſar. & aceti, ana ʒ. j. ß. Agitentur fortiter, deinde adde amyli ʒ. ij. Miſce, vtatur æger ex cochleari. Vel

℞. Coral. præpar. terræ ſigillat. boli armenæ, lapidis hæmat. & trochiſc. de carabe ana ʒ. j. aquæ plantag. & ſyrupi myrtini, ana ℥. ij. Miſce, vtatur vt ſuprà. Vel prædicto puluere vtatur cum iuſculis. Vel

℞. Succi plantag. ℥. iiij. Exhibeantur actu frigidè, manè & ſerò. Teſtatur Galen. hoc ſucco nihil eſſe præſtantius, ad quodlibet ſanguinis profluuium cohibendum.

Succus portulacæ, & polygoni cum ſaccharo ſumptus ad idem eſt efficax.

℞. Aquæ plantag. & portulac. ana ℥. j. ß. ſyrupi myrtini ℥. ß. ſyrupi de papauere ʒ. ij. vel iij. ſalis prunellæ ʒ. j. Miſce. fiat iulep. frequenter iterandus. Vel ex decocto prædictar. herbar. idem iulepus vtiliter componi poterit.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ, & rad. ſymphyti, ana ℥. i. cydoniati ℥. ſem myrobal. condit. n. i. trochiſc. de carabe & de terra lemnia, ana Drach. ii corall. præpar. & croci Martis, ana ʒ. i. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis fiat opiata, quâ vtatur frequenter. Trochiſci de carabe non ſolùm aſtringunt, ſed etiam ſanguinem concretum diſſoluunt; ideò frequenter vſurpandi.

Syrupus corallor. vtiliter etiam vſurpari poterit, ſed multò vtiliùs eorum tinctura, cum ſucco limonum recenter parata.

Vbi magno impetu ſanguis excernitur, nec prædictis remediis,

remediis illius vomitus ſedatur, vt mortis periculum immineat; ad narcotica veniendum eſt, vel aſſumpta, vel per clyſterem iniecta.

Exteriùs verò inungatur regio ventriculi ol. roſac. & myrtino, lotis in aceto, & poſt vnctionem aſpergatur puluis coralli, boli armenæ, terræ ſigillatæ; vel inungatur vnguento ſequenti.

℞. Succi plantag. & centinod. ana ℥. j. ſem. aceti roſac. ℥. j. olei omphac. ℥. vi. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem. Deinde adde ſang. drac. maſtiches, cortic. granat. & myrtill. ana ʒ. ii. caphuræ ℈. i. ceræ rubræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Pro potu vtatur aqua ferrata, cum ſyrupo cydoniot. & ſpir. vitr. Iuſcula etiam cum aqua ferrata decoquantur.

Foueantur hypochondria & lumbi ſubfrigidè decocto plantag. & portulac. facto in oxycrato.

Manus demittantur in aquam frigidam: ſic enim omnis vomitus ſedatur.

Poſteà vnguentum refrigerans Galen. in aceto lotum dictis partibus illinatur.

Celebrata ſufficienter phlebotomia, ad cauſæ ſublationem, & integram morbi ſolutionem, purgatio blanda & frequens inſtituenda eſt, qua ſanguis à ſeroſis & bilioſis humoribus hunc affectum producentibus repurgatur. Cuiuſmodi purgationes à Medico prudenti celebratæ miranda præſtant, vt nos experientia didicimus. Debent autem fieri ex rhabarb. myrobolanis, tamarindis, & tryphera perſica; quæ medicamenta purgando aſtringunt, & humores nullo modo exagitant, vt inde non metuenda ſit vomitus ſanguinis concitatio. Illa autem exhiberi poterunt, vel in forma boli, cum ſyrupo myrtino, aut de roſis ſiccis; vel potionis, cum decocto cichorij, acetoſæ, portulac. & ſimilium.

Dum purgatio celebratur, quæ per tres aut quatuor dies poteſt continuari, parca purgantium doſi: veſpertinis horis exhiberi poterit opiata prædicta, aut ſyrupus corall. aut aliud ex prædictis medicamentis aſtringentibus & roborantibus.

Denique ad præcautionem, rhab. pulu. ʒ. i. ſemel in ſeptimana, per longum tempus exhiberi poterit; vel ſyrupus magiſtralis ad hæmoptyſeos præcautionem deſcriptus. Tum reliqua ferè remedia, quæ ad illius affectus curationem & præcautionem propoſita ſunt, in hoc etiam caſu conuenire poterunt.

CAPVT IX.

De Cholera morbo.

CHolera morbus eſt violentiſſima humorum bilioſorum acrium, aut corruptorum, per vomitum & aluum excretio.

Cholera dicitur ἀπὸ τῆς χολῆς, à bile flaua, vt docet Gal ex ſententia Gnidiorum medicorum *2. meth. cap. 2.* cùm ex bile flaua, & humore prauo bilem æmulante, ſuprà & infrà erumpente hoc malum oriatur. Attamen Alexander Trallianus *lib 7. cap.* 14. non vult hoc nomen ab humore bilioſo eſſe deductum, quia non ſemper bilis euomitur, ſed etiam ſæpè ſeroſus, & pituitoſus humor, ſed potiùs ἀπὸ τῶν χολάδων, id eſt ab inteſtinis, quæ ab antiquis χολάδες nominata ſunt; quoniam ab inteſtinis, & interaneis humores iſti eructantur. Prior tamen etymologia magis probanda eſt, quia non ſolùm à Galeno, ſed etiam ab Hipp. *7. epid. textu* 19. Celſo *lib. 4. cap.* 11. & Aureliano *lib. 3. acutor. cap.* 19. recipitur. Et quamvis bilioſus humor non ſemper rejiciatur, eſt tamen acer, mordax & corruptus, ad bilis naturam accedens.

Partem affectam alij ſtatuunt ventriculum, alij inteſtina, alij ventriculum, & inteſtina ſimul; verùm Galeni ſententiæ inhærédum eſt, aſſerentis *3. de ſympt. cauſis cap.* 2. partem primario affectam eſſe ventriculum, cuius facultas expultrix vehementer irritatur, vt per vtrumque orificium humorem noxium expellat ſecundariò verò, gulam, & inteſtina affici dubium non eſt.

Eſt igitur hic affectus ſymptoma facultatis expultricis læſæ & vehementer irritatæ: non poteſt autem dependere à retentrice debilitata, qui in ea humores paulatim effluunt, vt in lienteria, & cœliaca paſſione. Fateri tamen oportet, vehementiorem fieri affectum, ſi retentrix debilis expultrici non reſiſtat. Concurrit etiam ad hoc opus concoctio læſa; ob quam praui humores in ventriculo generantur, & expultricem irritant; ſed hæc cauſæ tantùm antecedentis rationem habet. Hipp. 4. *de victus ratione in acutis textu* 104. duas proponit choleræ ſpecies, vnam humidam, alteram verò ſiccam. Humida eſt illa quæ hactenus deſcripta eſt, quæve ſola propoſita definitione deſcribitur, tanquam frequentior & magis vſitata. Sicca verò longè infrequentior eſt fitque à ſpiritu flatuoſo à ventriculo & inteſtinis exeunte, parteſque per quas tranſit, mordicante. Generantur iſti flatus; vel à ventriculi calore igneo cibos corrumpente, & in nidorem conuertente vel à cibis flatuoſis & nidoroſis, vt ſunt cœpæ, raphani & ſimilia. Sennertus aliam cauſam addit ab Hermeticorum doctrina mutuatam, nempè humores ſalſos, & aduſtos circa hypochondria cumulatos, & alterius humores permixtione efferueſcentes. Quantam enim (inquit) ſpirituum copiam ſales & ſpiritus ſalini cum ſpiritibus acribus permixti ſuppeditent ex olei vitrioli, & aquarum fortium cum ſale tartari mixtione apparet. Tale ergo quidpiam etiam in corpora humano accidere & ex humoris ſalſi atque aduſti cum aliis ſpiritibus commixtione, magnam ſpiritus flatuoſi copiam excitari poſſe incredibile non eſt.

Cauſa proxima huius affectus eſt humor bilioſus, exuſtus acidus, ſalſus, vel putreſcens in ventriculo, inteſtinis hepate, liene, meſenterio, vel pancreate collectus: vel alimentum praua ſubſtantia præditum, medicamentum vehemens & deleterium, aut venenum aſſumptum. Hipp. 7. *Epid. tex.* 90 cauſa fere omnes, à quibus praui iſti humores generantur diligenter enumerat, his verbis. *Cholerica ſurſum & deorſum eruptiones è nimio eſu carnis, potiſſimum ſuillæ crudioris; item ex cibis inſuetis & ebrietate vini veteris & dulcioris, ex granis pini, locuſtis, nucibus rancidis atque ex alliorum vſu, porri, & ceparum, maximè a lactucis coctis, braſſica, & ſimilibus crudioribus, à placentis etiam, & dulciariis, & mellitis, fructibus horariis, potiſſimum cucumere, & pepone. Fiunt autem magis æſtate, quia tunc faciliùs corrumpuntur, vel inconfecta manent.*

Animaduerſione dignum eſt vnde tanta humorum copia deriuetur, quæ per vomitum, & in alnum in cholera morbo reiicitur. Vulgò reſpondetur illos humores in meſenterio, & locis ei vicinis contineri. Nonnunquam etiam, è toto corpore confluere. Quod cùm veritati conſentaneum ſit, dicere tamen poſſumus humores corruptos in ventriculo, aut partibus vicinis contentos, maligna qualitate alios quoque humores corrumpere, eoſque à natura irritata ad ventriculum & inteſtina protrudi; quemadmodum venenata medicamenta, vt antimonium, colocynthis, claterium, & ſimilia, bonos humores corrumpendo, hypercatharſim efficiunt.

Signa huius affectus diagnoſtica ſunt, humoris bilioſi, acidi, vel aliis modis corrupti, per vomitum, & ſeceſſum, frequens & copioſa excretio; ventriculi & inteſtinorum morſus; inflatio & dolores, ſitis cum æſtu & anxietate; nauſea vehemens, quæ frigida nonnihil ſedatur, ſed calefacta ſtatim rejicitur; pulſus non rarò paruus, & inæqualis, ſudor interdùm diaphoreticus, crurum, & brachiorum conuulſio, ſyncope, extremorum frigiditas, aliaque grauiſſima ſymptomata.

Cauſæ

Cauſæ etiam hunc affectum producentes facile internoſci poterunt. Ac primùm externæ, ex ægrorum, & aſtantium relatu innoteſcent. Si nimirùm æger alimẽta in nimis copia, vel praua qualitate infecta ingeſſerit; ſi venenum aliquod, aut vehemens medicamentum hauſerit. Internæ verò ex humorum qui reiiciuntur qualitate, eorundem intùs genitorum copia dignoſcuntur. Primarium eſſe affectum, & ventriculi vitio oriundum coniicimus, ſi reliquæ partes benè conſtitutæ ſint, nulloque affectu laborent. Præterea adeſt nauſea perpetua, anguſtia, morſus, & dolor ventriculi, materia reiicitur viridis, & æruginoſa. Si verò in venis ſit genita, febris vt plurimùm maligna adeſt.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt nimirùm morbus dicatur acutiſſimus, ſubitam plerumq; mortem inferre ſolitus. Si tamen ex aſſumptorum vitio oriatur, minùs periculi eſt, quia iis excluſis affectus plerumque ſoluitur.

Quo grauiora ſunt in cholera ſymptomata, vt syncope, conuulſio, & extremorum frigiditas, eò breuiorem hiſtoriam, & mortem propinquiorem expectare oportet.

Hippocrates *in coacis* choleras quaſdam criticas eſſe docuit, quæ lipyriis febribus adueniunt, & alio modo ex illius ſententia ſolui non poſſunt, niſi ingenti bilis eruptione ſurſùm & deorſùm factâ: quæ tamen criſes rariſſimè contingunt & valdè ſuſpectæ eſſe debent, vtpotè bonæ criſis & ſalutaris conditiones non habentes.

Si vomitus mitigari & ſedari incipiat, ſi faciei color cadaueroſus, & habitus Hipp. in meliorem reſtituatur, ſalutis ſpes affulget.

In huius morbi curatione primùm affectu incipiente, euacuatio aliquantulum permittenda eſt, dum praui & corrupti humores exierint. Tum etiam interdum eorum excluſio mollienda, vomitione concitata hauſtu aquæ tepidæ, cum ſyrupo acetoſo mixtæ, aut iuſculo pulli magnâ copiâ ſumpto; & ſi non vomatur, humorum acrimoniam ſaltem contemperat. Vel dictorum humorum excluſio perficiatur thab. exhibito cum ſyrupo de abſinthio, in formam pilular. redacto; necnon clyſteribus nonnullis detergendi vi præditis.

Præterea clyſteres pingues & lenientes identidem iniiciendi, ex lacte, ol. roſaço, butyro inſulſo, loto cum aqua roſar. vel ex decocto pulli, carnis vitulinæ, vitellis ouor. quibus interdùm, vrgente affectu narcotica permiſcenda.

Clyſteres etiam ex oxycrato plurimùm conferunt; vel ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis addito aceto, ſyrupo de nymphæa, & vitellis ouorum.

Internia enim humorum acrimonia demulcenda; vt decocto portulac. & plantag. cum ſyrupo cydonior. & de roſis ſiccis, & ſale prunellæ, ſi ardor & ſitis vrgeant.

Ac denique vomitus cohibendus iis medicamentis tam internis, quàm externis quæ pro vomitu bilioſo fuerunt deſcripta.

Inter quæ narcotica principem locum obtinent, ac præcipuè theriaca recens, quæ ad Drach. j. exhibita vehementes illas euacuationes velut in momento cohibet. Idem præſtat laudanum opiatum, ad g. iv. exhibitum.

Si magna ſit virium exolutio (vt ſæpiſſimè contingit) integra laudani doſis tuta non eſt; ſed melius eſt g j. vel ii. tantùm exhibere, & ſemel in die repetere, atque etiam bis, ſi res admodum vrgeat. Sic enim impetus humorum cohibetur; & naturæ dantur induciæ, vt eos concoquere ac edomare valeat.

Cohibito vomitu, & alui fluxu remediis ſupra propoſitis; & viribus aliquantulùm inſtauratis cardiacis remediis; ægri à periculo liberati videntur; quod non ſolùm aſtantes, ſed etiam medicos interdum fallit: ſymptoma enim poſt vnum aut alterum quietis, & intermiſſionis diem, fortiora ac vehementiora reſurgunt, & ægrum, à priori inſultu valdè debilitatũ, de medio tollunt. Cui ingenti periculo occurrendum eſt, non ſolùm vires inſtaurantibus, & humoris feruorem demulcentibus ſuprà propoſitis, quæ etiã ſedato inſultu continuaſi debent; ſed præcipue venæ ſectione, quæ ſanguinem illum torridum & æſtuantem reuellit, & maxime contemperat: eáque ſemel, bis, térue erit iteranda, ſi vires à prima euacuatione nullo modo debilitatæ, ſed potiùs recreatæ appareant. Quidam practici in ipſo inſultu, etiam valdè proſtratis viribus venam ſecare ſolent, quas dicunt eſſe oppreſſas, non exolutas. Attamen ſine periculo tunc temporis ſanguis mitti non poteſt. Et interdum ægrotantes paulò poſt illam euacuationem è medio ſublati ſunt, non ſine remedij opprobrio. Ac licet virium oppreſſio quædã agnoſcenda ſit ab humore ſuperflo, & naturæ infeſto in venis contento; maxima tamen earum exolutio negari non poteſt, ab horrendis euacuationibus per vomitum, & ſ ceſſum ſubſecuta. Satius ergo eſt humorum impetum primùm cohibere, mox pacatis ſymptomatibus ad venæ ſectionem confugere.

Quia verò in hoc affectu vires ex maximis euacuationibus citiſſimè concidunt, earum inſtaurationi diligenter incumbendum eſt iis auxiliis, quæ in virium imbecillitatis curatione propoſita ſunt.

CAPVT X.

De dolore ventriculi.

DOlor ventriculi eſt triſtis eiuſdem partis ſenſatio, à rebus mordentibus, aut diſtendentibus; ſicque continuitatem illius ſoluentibus excitatus.

In ventriculo autem tres partes plurimùm inter ſe diſcrepantes, conſiderandæ ſunt; orificium nempè illius ſuperius, orificium inferius, pylorus nominatus, & reliquum illius corpus totam cauitatem conſtituens.

Orificium ventriculi ſuperius exquiſitiſſimo ſenſu donatum eſt, propter neruum inſignem, quem à ſexta coniugatione mutuatur, & ideò dolores in eo fiunt acutiſſimi, qui viſcus nobiliſſimum, ſibique vicinum, cor nimirùm in conſenſum trahit; vndè cardialgia & cardiogmos nominatur. Tantus enim eſt ille cordis cum orificio ventriculi ſuperiori conſenſus, vt veteres illud orificium *καρδίαν* nominauerint.

Si verò membranæ ventriculi cauitatem conſtituentes, aut pylorus dolore afficiantur, dolor ventriculi ſimpliciter nominatur, & interdùm, colica ventriculi præcipuè quando à flatibus excitatur.

Proxima huius doloris cauſa eſt ſolutio continui, à rebus mordentibus, vel diſtendẽtibus excitata. Illæ autem res mordentes, vel diſtendentes præcipuæ, & frequentiores ſunt, humores, vel flatus. Quibus addi poſſunt lumbrici tunicas ventriculi vellicantes.

Humores acres, vel maligni, vt bilis porracea, æruginoſa, vel atra, pituita ſalſa, corrupti ichores, pus fœtidum, ex diſrupta hepatis aut thoracis vomica, in ventriculum effuſum, & quicunque alij humores acrimonia præditi, dolores in ventriculo excitare poſſunt.

Vapores etiam acres ex iiſdem humoribus eleuati, hunc dolorem efficere conſueuerunt.

Flatus verò in cauitate ventriculi contenti, inflationem, & tenſionem dolorificam efficiunt; ſed multò magis intra tunicas illius coërciti, qui affectum contumaciorem efficiunt; cùm difficiliùs indè excuti valeant.

Morbi etiam tum ipſius ventriculi, tum partium vicinarum, hunc dolorem parere conſueuerunt, vt intemperies quælibet excedens, tum calida, tum frigida; & multò magis inflammatio; interdùm verò ſcirrhus, aut alius tumor durus, grauantem dolorem efficiens. Ac

denique vulnera, & vlcera eiuſdem partis, vicinarum etiam partium tumores, & inflationes ventriculum comprimendo, dolorem ipſi inferre poſſunt.

Humores autem & flatus, ventriculi dolorem excitantes, vel in ipſo ventriculo generantur, vel à toto corpore, aut quibuſdam illius partibus in eum confluunt. A toto corpore in febribus, vel dū corpus prauis humoribus refertū eſt. Ab aliis partibus verò fluunt præcipuè ab hepate, liene, & cerebro; ab hepate bilis, à liene melancholia, vel atra bilis; à capite pituita ſalſa.

Ab aliis etiam cauſis extraordinariis, & infrequentioribus talis dolor excitari poteſt, vt de lapidibus in ventriculo genitis narrat Schenkius *lib. 3. obſeruationum*. Et de corio lardi fumo exſiccati refert Fabricius Hildanus *obſeruat. 33. lib. 4.* cuius fruſtum deglutitum matrona quædam in ventriculo ſeruauerat per duos annos, continuis excruciata doloribus, idque tandem aſſumpto vomitorio medicamento, vomitu reiecit & liberata eſt.

Cauſæ externæ hunc affectum producentes, ſunt alimenta vel praua qualitate infecta, aut ſumma acrimonia prædita, quæ per ſe talem dolorem inferre poſſunt; vel flatibus generandis idonea; vel nimia quantitate aſſumpta; ita vt, putreſcant & acrimoniam induant; vel calidiora plus iuſto, vt ex iis copia bilis producatur. Sic etiam medicamenta fortiora vel acriora, vel deleteriâ facultate prædita, vel nimia quantitate aſſumpta, vel non ſatis correcta; & venena exhibita hunc dolorem facilè inferre poſſunt.

Signa diagnoſtica ad partem affectam, & cauſam dirigenda ſunt. Ac primùm ſitus doloris orificium vētriculi ſuperius affici oſtendit, quando ſcilicet ſub cartilagine xiphoïde percipitur. Sed multò certiùs hanc partem affici ſignificant, & veram eſſe cardialgiam, dolor acerbiſſimus ab exquiſito partis ſenſu promanans, anxietates, & iactationes, vt æger in vno ſitu conſiſtere non poſſit; quibus etiam ſæpè accedunt lipothymiæ, & animi defectiones, propter cordis conſenſum cuius ſumma eſt cum ventriculo ſympathia, non ſolùm propter viciniam, ſed etiam propter magnam ſpirituum diſſipationem, quæ per iſtos cruciatus contingit. Interdum etiam cerebrum trahitur in ſympathiam, ob inſignem neruum qui huic particulæ implantatur: & vapores acres, qui indè rectâ viâ ad caput eleuantur; vndè cephalalgiæ, & hemicraniæ, & aliquando vertigines, & epilepſiæ oriuntur.

In aliis verò ventriculi partibus dolores ſiunt quidem acerbi, ſed tam grauibus ſymptomatis comitati non ſunt, atque adeò dolores colicos æmulantur, ſitu tantùm doloris differentes.

Cauſæ iſtos dolores efficientes propriis etiam ſignis diſtinguuntur, quorum magis perſpicua ab excretis deſumuntur. Si enim bilis vel pituita vel flatus, vel lumbrici per os, aut aluum excernantur, facile eſt coniicere ab huiuſmodi cauſis affectum dependere. Attamen etiamſi nulla materiæ morbificæ excretio fiat, ſignis peculiaribus bilis, aut pituitæ, aut flatuum redundantiam internoſcere poſſumus; tum etiam ſigna lumbricorum intùs latitantium ex proprio capite erunt deſumenda. Quemadmodum etiam morbi peculiares, tum ventriculi ipſius, tum partium vicinarum hunc affectum producentes ex propriis cuiuſque ſignis innoteſcent. Colligitur etiam diagnoſis humoris dolorem comitantis, ex tempore inuaſionis, incrementi, aut ceſſationis doloris. Quibuſdam enim antè cibum dolor exacerbatur, & hoc bilis dominium ſignificat, quæ ieiunij tempore exagitatur, & in ventriculum attrahitur, aut magis intenditur, & acrior euadit. Aliis ſtatim ab aſſumpto cibo dolor commouetur, quia humores crudi & mordaces, qui anteà quieti erant, & ventriculi tunicis infixi, ab aſſumpto cibo commouentur, vel qui in fundo ventriculi hærebant, ſurſùm attolluntur, & orificium ventriculi afficiunt. Aliis dum cibus concoquitur dolor exacerbatur, quia vapores acres; & mordaces eleuantur ex materia morbifica, à calore aucto in ventriculo tempore concoctionis. Aliis quatuor aut quinque horis à paſtu, quia ex concoctione deprauata cibi corrumpuntur, & corrupti ventriculum vellicant. Quibuſdam denique poſt ſomnum dolor exacerbatur, & ille fit à catarrho, fluente humore à cerebro per ſomnum, qui maiori copia cumulatus, dolorem in vigilia producit. Sedatur verò interdùm dolor à cibo, quia ciborum benignitate humoris acrimonia demulcetur.

Quod ad prognoſim ſpectat, certum eſt cardialgiam reliquis ventriculi doloribus eſſe longè periculoſiorem, propter exquiſitum oris ventriculi ſenſum, & maximum illius cum partibus principibus conſenſum.

Maior vel minor cauſæ morbificæ prauitas, & ſymptomatum vehementia maius vel minus periculum portendit.

Febris continua & acuta cum inſigni ventriculi dolore coniuncta magnum minatur periculum; quod docuit Hippocrat. *Aphor. 65. ſect. 5. In febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & cardiogmos, malum.* Magnam enim ventriculi inflammationem; vel humorum vitioſorum copiam in ventriculo contentam; ſignificat.

Ventriculi dolor à lumbricis, vel flatus oriundus, vt plurimùm minùs periculoſus eſt, quia cauſam minùs rebellem, & parti minimè affixam habet. Aliquando tamen ex lumbricis in ventriculo contentis, eumque mordentibus grauiſſima ſymptomata oriuntur, ex quibus ægri derepentè intereunt. Sic etiam vbi intemperies flatus generans rebellis facta eſt, ac veluti habitualis, non caret periculo, quia in hydropem ſiccum degenerat ex Hippocrat. *Aphor. 11. ſect. 4.* In Cardialgia extremorum frigiditas, mortem proximam prænunciat.

Curatio huius affectus pro cauſarum varietate maximè varianda eſt. Si enim ab aliarum partium affectibus oriatur, illorum affectuum therapia adhibenda eſt. Si vero in ipſo ventriculo cauſa ſtabuletur, dolor vel à flatu, vel ab humoribus acribus & bilioſis, vel ab inflammatione, abſceſſu, aut vlcere procedit.

Qui à flatu generatur, curandus eſt remediis diſcutientibus, & euacuantibus flatulentam illam materiam, tum etiam pituitam, à qua flatus concitantur.

Ac primùm iniiciendus eſt clyſter emolliens & laxans, cui ſtatim ſuccedat alter carminans, & diſcutiens, ex decocto fol. origani, calamenthi, pulegij rutæ, centaurij minor. ſem. aniſ. fœnic. dauci, cumini, & ſimilium. In quibus diſſoluatur benedicta laxatiua, ol. anethinum, rutaceum, mel anthoſatum.

Si dolor perſeueret, ex oleo rutac. aut nucum, & vini generoſi, aut hippocratici partibus æqualibus clyſter erit componendus, addendo aquæ vitæ ℥.ij.

Vel paretur clyſter ex vino albo, cum olei iuniperi, aut cinam. aut caryophyll. chymicè extracti gutt. viij. qui miraculi inſtar liberat.

Poſteà admoueatur fotus ſequens regioni ſtomachi.

℞. Rad. cyperi, galangæ, calami aromat. ana ℥.j. fol. menthæ, origani, pulegij, maioranæ, hyſſopi, ſaluiæ, ana M.j. ſem. aniſi, fœniculi, carui, dauci & baccar. lauri, ana ℥. ſem. flor. camomil. meliloti, anthos, & lauendulæ, ana P.j. Contundantur, & incidantur, includantúrque duobus ſacculis, qui bulliant in vino generoſo, dein expreſſi, ventriculo, & toti ventri alternatim admoueantur.

At in materia minùs frigida poteſt parari fotus ſequens, maximè laudatus à Foreſto. vt qui reliquis remediis non conferentibus, ægrum à dolore citiſſimè liberauerit.

℞. Rad. althææ ℥. ſem. roſar. rubr. flor. cham. ſummitatum

Digitized by Google

mitatum abſinthij, ana M. j. Coquantur in aqua communi, & chamæm. ad lb. j. ſem. in fine addendo vini Rhenenſis opt. aquæ roſac. & aceti, ana parùm. Fiat fotus.

Poſt fotum fiat illitus ex ol. rutaceo, & anethino mixtis cum aqua vitæ, quibus aliquid addatur ol. ſalviæ, aut caryophyll. chymicè extracti.

Poſt inunctionem admoueatur emplaſtrum de baccis lauri; vel eius loco cataplaſma ex melle, & ſemine cumini.

Interim dum hæc fiunt, ſi nauſea adſit, excitabitur vomitus blandiori vomitorio; aut catharticum exhibebitur pituitam euacuans.

Purgato corpore exhibeatur ol. amygdal. amar. recenter extract. & cum vino albo mixtum: aut vinum Hipp. aqua clareta, vel aqua cinnam.

Iulepus ſequens ad dolorem ſedandum, flatus diſcutiendos, pituitam detergendam, & ventriculum roborandum efficaciſſimus eſt.

℞. Fol. abſinthij vulg. centaurij minor. & agrimon. ana M. ſem. Coquantur ad ℥. v. In colat. diſſolu. ſacchari albi Vnc. j. Capiat manè per biduum.

Amatus Luſitanus valdè commendat aquam è florib. chamæm. deſtillatam, tanquam præcipuum leniendis ventriculi, & inteſtinorum doloribus, auxilium; cuius Vnc. iij. calidè exhibeantur. Vel in aquæ illius penuria, decoctum flor. chamæm. vſurpari poterit, maximè laudatum à Foreſto: Qui ſe mercatorem quendam, ingenti ſtomachi dolore affectum cum inſigni clamore, hoc ſolo decocto ſemel exhibito curaſſe refert. Quo epoto, emiſſis ructibus in ſudorem ſolutus eſt, & incantamenti inſtar omnis dolor euanuit, vt nullis aliis præſidiis opus fuerit. Ex hoc autem decocto, cum ſemine anethi parato, aut etiam agarico, vel radice aſari; diſſoluendo oxymel, ſyrupum acetoſum, aut roſatum ſolutiuum, parari poteſt vomitorium, ab initio morbi exhibendum, quod euacuando mitigare dolorem poterit.

Docet Galen. cucurbitulam ventriculo admotam illius dolores citiſſimè reſoluere inſtar incantamenti. Hæc tamen cautio adhibenda eſt, vt nihil aut parùm humoris crudi in ventriculo lateat; alioqui dolorem intendit.

Vtiliter etiam admoueri poteſt eidem parti panis recenter è furno extractus, per medium ſectus, tum per ſe, tum pulueribus aromaticis conſperſus.

Tandem dolore pertinaciter adhærente, confugiendum eſt ad balneum ex decocto herbarum emollientium, & calefacientium, quod tutiſſimum & efficaciſſimum eſt: flatus enim diffundendo, & per poros apertos reſoluendo, à dolore liberat. Quod citiùs efficietur, ſi in ipſo balneo remedium aliquod diſcutiens ægro exhibeatur. Concurrente enim vtroque præſidio, tum interno, tum externo, opus ritè peragitur.

Balneum eſſe debet valdè calidum, vt faciliùs flatus diſcutiantur, & humores craſſi colliquentur.

Quod ſi propter doloris vehementiam clyſteres vel inijci, vel retineri nequiuerint; in ipſo balneo catharticum propinandum eſt, & in eo per horam integram, aut dimidiam immorandum, donec vis cathartica ventriculum & viſcera attingat.

Aliquando autem, vbi ex doloris vehementia periculum imminet, ad narcotica eſt confugiendum. Quibus prudenter exhibitis, admirandus non rarò ſubſequitur effectus.

Nonnulli etiam cum purgantibus narcotica permiſcent, vt ſimul & dolor ſedetur, & materia peccans educatur; quale eſt medicamentum Elidæi à Foreſto laudatum, quod ſic habet.

℞. Diaphœn. ℥. ß. philonij Romani ℈. ij. Cum aqua vel decocto chamomillæ, fiat potio.

Dolore prorsùs ſublato, in iis qui ei ſunt obnoxij, ſemel aut bis in menſe purgatio iteretur, vt proxima flatuum cauſa auferatur: tum remedia roborantia vſurpentur, qualia in læſæ concoctionis curatione propoſita ſunt.

Qui verò à bile dolor excitatur, curandus eſt humoris peccantis euacuatione, vomitorio blando, aut cathartico medicamento; aut clyſteribus frequentibus, emollientibus quidem, non acribus: aut calefacientibus.

Poſtmodùm demulceatur humorum acrimonia iulepis refrigerantibus & incraſſantibus; emulſionibus ſemin. frig. maior. lacte recenter mulcto, oleo amygdal. dulcium recenti, vitellis ouor. & ſimilibus.

Interim non omittantur opiatæ, aliáque roborantia, in ſuperioribus curationibus deſcripta.

Ac tandem neceſſitate vrgente, ad narcotica confugiendum eſt.

Extrinſecùs admoueatur cataplaſma ex mica panis in lacte decocta, additis vitell. ouor. & croco.

Vel admoueatur panis recenter ab igne extractus, per medium ſectus, & in aceto madefactus.

Vel foueatur eadem pars decocto flor. chamomill. violar. & nymphææ. Aut quod multò præſtantius, demergatur æger in balneum, aquæ tepidæ; id enim ad huius affectus curationem præcipuam vim obtinet.

Dolore ſedato, ſi fortè reuerti contingat, æger purgabitur bis in menſe, & viſcerum intemperies calida corrigetur victu refrigerante, & remediis conuenientibus.

Qui verò dolor fit ab inflammatione, abſceſſu vel vlcere, remediis in ſequenti curatione proponendis oppugnabitur.

CAPVT XI.

De inflammatione, abſceſſu, & vlcere ventriculi.

Licèt in ventriculo, quemadmodum in omnibus aliis partibus omnia tumorum genera contingere poſſint, nos hic tantùm de inflammatione, ſeu phlegmone agemus, quæ frequentior eſt, cùm reliqui tumores rariſſimè eueniant, & eadem methodo qua reliquarum partium internarum tumores, curari valeant.

Eſt igitur inflammatio ventriculi, tumor præter naturam à ſanguine per venas quibus alitur a venæ portæ ramis deriuatas, in ventriculi ſubſtantiam eiuſque membranas effuſo.

Ille autem ſanguis vel purus eſt ac ſyncerus, & phlegmonem propriè dictam producit, vel cum bile, pituita, aut melancholica permixtus, & phlegmonem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam efficit.

Cauſæ externæ plurimæ eſſe poſſunt; quæcunque videlicet ſanguinem feruidiorem efficiunt, vt alimenta calidiora, & meri potio, vel cum ad illam partem promouere poſſunt, vt contuſio ventriculi, dum præſertim cibo turget. Quibus addi poſſunt calidiſſima, & acerrima aſſumpta, vt cantharides, ſublimatum, & ſimilia.

Signa huius affectus diagnoſtica ſunt ingens dolor, ardens & pungens, diſtendens & pulſans, & in dorſum vſque protenſus, tumor adeſt tactu conſpicuus; imò & interdum viſu. Scapulæ deorsùm trahuntur; reſpiratio difficilis eſt, ſicut & deglutitio, atque eructatio. Cruentum nonnunquam aliquid euomitur, febris adeſt ardentiſſima ſæuiſſimis comitata ſymptomatis.

Si inflammatio eſt pura à ſolo ſanguine oriunda, mitior aliquantulùm eſt; ſi verò eryſipelatoſa, ſymptomata grauiſſima ſunt, & ſpeciatim febris lipyria adeſt, in qua exteriora rigent, & interiora vrun-

tur, & ſitis adeſt inextinguibilis, quæ etiam febris inflammationi inteſtinorum eryſipelatoſæ aduenire ſolet.

Huic ventriculi inflammationi plurimùm affinis eſt inflammatio, quæ vel ſummam iecoris partem, quâ ventriculus obtegitur; vel incumbentem illi abdominis regionem occupat; quæ ſola ſymptomatum vehementia & pernicie diſtinguitur; nempe ventriculum obſidens inflammatio omnia ſæuiſſima & periculoſiſſima præ ſe ferre conſueuit.

Ex prædictis facile eſt prognoſim elicere, & affectum valde periculoſum, imo vt plurimùm lethalem, nuntiare.

Periculoſior tamen eſt qui totum ventriculum aut ſuperiorem eius partem occupat, vel qui ad eryſipelatis naturam accedit.

Galen. *in 3. prorrhet.* nauſeam, & conturbationem ventris plurimam, ac frequentem prauam eſſe docet; oſtendit enim prauos humores ventriculi tunicis pertinaciter adhærere, eaſque vellicare; & ad expulſionem irritare.

Si inflammatio non interimat, neque reſolutione curetur, in abſceſſum degenerat, qui cognoſcitur doloris & febris remiſſione, tumore perſeuerante.

Rupto abſceſſu vlcus relinquitur, quod puris excretione, per vomitum & ſeceſſum reiecti innoteſcit.

At verò vlcus ventriculi non ſolùm ex abſceſſu diſrupto, ſed etiam ab aliis cauſis producitur; quæ hîc etiam numerandæ ſunt, ne quippiam in illius theoria deficiat.

Cauſæ igitur vlceris ventriculi ſunt, vel internæ vel externæ.

Internæ ſunt humores acres in ventriculo geniti, vel aliunde in eum tranſmiſſi, vt bilis flaua, vel atra, vel pituita ſalſa.

Externæ cauſæ ſunt medicamenta acria & erodentia, aut venena. Huc etiam referri poſſunt vulnera ventriculi malè curata quæ in vlcus degenerant: tum etiam ruptio alicuius venæ inſignioris, quæ coaleſcere ſufficienter non potuit poſt vomitum ſanguinis copioſum.

Cognoſcitur vlcus in ventriculo genitum præcipuè ex pure quod vomitu aut ſeceſſu reiicitur. Cui ſigno primario alia addenda ſunt. Primò enim percipitur in ventriculo dolor pungens cum ardore coniunctus, præcipuè dum quippiam excedente aliqua qualitate præditum aſſumitur, acre ſcilicet, ſalſum, vel acidum; aut intenſè calidum, vel frigidum. Adeſt præterea deiecta appetentia, ructus fœtidus, febris lenta, & aſſidua.

Prognoſis funeſta vt plurimùm inſtituenda eſt, niſi vlcus ſit perexiguum, & ſuperficiem tantùm occupet, ac febrem coniunctam non habeat. Membrana enim ventriculi vlcerata, vtpote pars ſpermatica difficillimè coaleſcit; alimenta in ventriculo malè affecto non benè concoquuntur, & ante abſolutam coctionem reiiciuntur vlcus lancinantia. Præterea medicamenta parùm præſtant, quia detergentia vlceris curationi neceſſaria dolorem excitant; exſiccantia verò, quæ alteram vlcerum curandorum indicationem implent, impediuntur continuò ab eſculentis, & potulentis. & chyloſa materia, aliiſque humoribus, qui in ſtomacho debili continuò reſtagnant.

Curatio prædictorum affectuum ſigillatim inſtituenda eſt.

Ac primùm inflammationis curatio inchoanda eſt à venæ ſectione plùries repetita in vtroq; brachio, quantùm vires ferre poſſunt. Ac licet ob ſyncopen, & extremorum refrigerationem, vires ab initio deiectæ videantur: illa tamen virium infirmitas eſt ab oppreſſione, quæ vacuationem poſtulat, atque ita venæ ſectionem prohibere non debet.

Præterea apertio hæmorrhoïdum, ſi æger huic euacuationi aſſuetus ſit, ſanguinem à ventriculo vtiliter euellere poterit. Quod etiam munus vtiliter præſtabunt cucurbitulæ ſcapulis, dorſo, & natibus admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ; frictiones & ligaturæ partium extremarum; & calefactio earundem partium, (quæ frigere plerumque ſolent) admotis linteis calentibus, & inunctione olei irini, nardini, aliorumque calidorum.

Purgantia in hoc affectu improbantur, quia humores commouent & in partem affectam attrahunt.

Attamen Aui.. tamarindorum decoctum, aut caſſiæ ℥.ß. cum aqua endiuiæ, vel ſero lactis diſſolutam commendat, ſingulis diebus vſque ad ſeptimum diem exhibitam. Quia molliendo, non trahendo expurgat, mitigat acrimoniam & lenit dolorem. Satius tamen eſt ab omni purgatione in principio abſtinere. Septimo elapſo, apparentibus quibuſdam concoctionis & declinationis indiciis, poteſt etiam inſtitui purgatio ex rab. ʒ. i. cum ſantal. rubr. ℈. i. in aqua borrag infuſa, addendo ſyrupi roſac. ℥. i. vel ii. vt ſordes parti hærentes paulò valentiùs educantur.

Interim clyſteres emollientes, refrigerantes, & lenientes ſingulis diebus erunt iniiciendi, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Iuris pulli, vel decocti maluæ, & violariæ ℔. i. caſſiæ recenter extractæ ℥. i. olei roſac. & violac. ana ℥. ii. ſacchari ℥. i. ß. vitell. ouor. num. ii. Fiat clyſter.

Alterantia verò & roborantia per os aſſumenda, eadem eſſe poterunt, quæ in curatione doloris ventriculi ab humore bilioſo fuerunt propoſita.

Peculiariter autem conferre poſſunt ſyrupi de nymphæa, & de ſucco portulacæ, potiſſimùm in principio, quia repellentis medicamenti vicem implere poſſunt.

Conferunt etiam non parùm emulſiones iv. ſem. frig. maj. & ſem. papau. albi. dolorem enim leniunt, & calorem contemperant. Tum etiam iulepi ſequentes.

℞. Aquæ roſar. ℥. iii. aquæ plantag. Vnc. ii. ſucci acetoſæ, vel vini granat. Vnc. j. ß. ſacchari roſar. Vnc. j. Bulliant parùm & colentur. Capiat Vnc. ii. bis aut ter in die.

Si dolor vehementer vrget, ſyrupus de papau. exhiberi poteſt.

Pro potu vtatur decocto hordei cum ſyrup. violac. & frigidum bibatur.

In progreſſu morbi, alia medicamenta prædictis erũt permiſcenda, quæ reſolutionem adiuuent. In hunc finem iulepi ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Syrup. nymphææ, de pomis, & de ſucco portulacæ, ana Vnc. i. ſyrupi de abſinthio pontico Vnc. ß. aquar. lactucæ, acetoſæ, & fœniculi, ana Vnc. iii. pulueris electuar. diamarg. frig. ʒ. i. Fiat iulep. pro iii. doſibus, bis in die ſumendis.

His addere licet opiatas inſtaurantes, narcotica & ſimilia. Quæ omnia varianda, erunt multis modis, pro Medici iudicio & prudentia.

Terebinthina cum aqua abſinthij lota, ſi bis, terve detur, vel reſoluit, vel maturat ventriculi apoſtema.

Exteriùs verò fotus ſequens in principio admoueatur.

℞. Rad. acetoſæ Vnc. ii. fol. end. cichorij, & maluæ, ana M. i. ſeminis lactuc. & papau. albi. ana ʒ. iii. ſantali albi & rubri, ana ʒ. ß. florum violar. & nymphææ, ana P. j. Fiat decoctio, addendo aceti roſacei parùm; foueatur regio ventriculi tepidè.

Vel ex aquis ſtillatitiis end. lactuc. & nymphææ, cum tantillo aceti, & pulu. triaſantali, idem fotus parari poterit.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo roſac. & violac. inuicem permixtis, vel vnguento ſequenti.

℞. Ol. roſac. Vnc. i. ß. ol. violac. aceti roſac. ſucci hieracij, ana Vnc. ß. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem, deinde adde ſantali rubri ʒ. i. roſar. rubrar. ʒ. ß.

ſpicæ

ſi ïæ & camphoræ, ana ℈.ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat vnguentum.

Cataplaſmata in principio non conueniunt, quia partem pondere ſuo grauant, & calorem retinendo inflammationem augent.

In declinatione, ſi contingat, & tumor reſolutioni finiatur, quod maximè eſt exoptandum; fotus reſoluens admoueri poterit, in hunc modum compoſitus.

℞. Rad. ireos Florent. Vnc. ii. fol. menthæ, maioranæ, pulegij, & abſinthij pontici, ana M. ſ. ſeminis fœnugræci & aniſi; ana ʒ. ii. granor. Keimes ʒ. j. florum ſtœchados, anthos, chamomillæ, ana P. j. Fiat decoctio, addendo ſub finem parùm vini albi; qua foueatur regio ventriculi.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo abſinthij, nucis moſch. nardino & ſimilibus; quibus additâ cerâ, & puluer. ireos Florent. aut cinnam. poteſt concinnari vnguentum. Emplaſtra verò, & cataplaſmata, quia pondere grauant partem, hîc non conueniunt.

Si verò tumor ad ſuppurationem tendere videatur, foueatur pars decocto flor. chamæm. & roſar. rubr. Poſteà cataplaſma ſequens admoueatur.

℞. Rad. althææ Vnc. ß. fol. branch. vrſinæ, & roſar. ana M. j. Coquantur optime & contundantur; deinde adde farinæ ordei, ſem. lini, fœnugræci, & pulu. chamæm. ana Vnc. ſem. ſantali albi & rubri, ana ʒ. ij. Cum oleo roſar. & chamæm. & pauca pinguedine gallinæ fiat cataplaſma ſæpè renouandum.

Rupto abſceſſu, vlcus detergeatur hydromelite in potu exhibito. Cui addenda eſt interdùm manna thuris, Galen. præcepto. Vel aqua hordei cum ſaccharo roſaceo in principio, & conſtitutione calidiori exhibenda.

Vlcere verò in vetuſtatem abeunte; ſiue ab hac cauſa, ſiue ab alia quauis, vt in humoribus acribus, & erodentibus, vel aſſumptis cauſticis, & venenatis rebus genitum fuerit, conueniunt primùm iuſcula, herbis refrigerantibus & modicè aſtringentibus alterata, hordeata, amygdalata, cum ſaccharo roſac. parata, lac recens mulctum cum ſaccharo, & tantillo mellis, ad tandem chalybeatum: tum etiam aqua ferrata pro potu ordinario, aut in qua boli armenæ, vel terræ ſigillatæ fruſtula maduerint. Cui addi poterit vinum rubrum auſterum, ſi perexigua caliditas in parte apparuerint.

Deinde apozema ſequens in vſum reuocetur.

℞. Hord. integri P. j. fol. ſcabioſæ, agrimon. pimpinell. & capill. ven. ana M. ß. ſem. melon. Drach. ij. roſar. rubr. ſiccar. P. j. Fiat decoctio ab ℔. j. In qua diſſolue ſyrup. de roſis ſiccis ℥. iij. Fiat apozema pro iv. doſibus frequenter iterandis.

Ad interna etiam vlcera plurimùm confert decoctum rad. chinæ, vbi febris abfuerit, per viginti aut plures dies ſumptum, leuiter ſudores prouocando, ſic enim vlcus paulatim exſiccatur. Si verò tabes, & corporis conſumptio timeatur, decoquatur prædicta radix in iuſculo pulli gallinacei, vel columbini, cum herbis prædictis & hordeo mundato.

In diuturniori vlcere potus aquar. mineralium vitriolatarum, ferratarum, aut aluminoſarum, quales ſunt noſtræ Meinenſes, per menſem integrum ſumptæ, non parum conferunt.

Toto morbi decurſu, ad ventriculum ab illuuie repurgandum, conferunt leuiora cathartica; vt rhab. tamarindi, myrobal. ſyrup. roſac. & catholicum, ſemel in ſeptimana vſurpata.

Denique ad vlceris occluſionem ſequentia vſurpari poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ, corall. rubr. lapid. hæmat. aqua roſar. diligenter lotor. ana Drach. j. ſang. dracon. gummi arabici & tragacanth. ana Drach. ß. ſem. papau. albi leuiter contuſi, & aſſi, hypociſt. thuris, & ſarcocollæ, ana ℈. j. ſacchari roſac. Vnc. j. fiat puluis cuius capiat Drach. j. cum aqua plantag. aut conſerua roſar. ſingulis diebus.

Vel ex eodem puluere poteſt fieri opiata, cum conſerua ſymphyti, & roſar. ſyrup. cidonior aut myrtino exceptis. Vel etiam poſſunt fieri trochiſci ex eodem puluere cum mucilagine ſem. pſyllij, aut tragacanthæ. Quibus omnibus viciſſim vti æger poterit, ne eiuſdem remedij tædio afficiatur.

Exterius verò ad vlceris occluſionem, admoueri poterit regioni ventriculi fotus ex decocto abſinthij, roſar. malicorij, gallar. balauſtior. myrtillor. thuris, maſtiches ac ſimilium. Ac deinde pars eadem inungenda erit vnguento aſtringente, vel emplaſtrum aſtringens eidem admouendum.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER X.

DE AFFECTIBVS INTESTINORVM.

PRÆFATIO.

SVMMA totius nutritionis perfectio in tribus hiſce operationibus conſiſtit; optimè ſcilicet ingerere, digerere, & egerere. Prima quæ appetitum reſpicit, & ſecunda quæ concoctionem, ad ventriculum pertinet. Tertia verò reſpicit inteſtina; quorum egeſtio moderata, & ſecundùm naturæ leges peracta, maximum toti corpori commodum afferre ſolet. Contrà verò ſi deficiat, vt in aſtrictione alui; vel exuperet, vt in variis alui fluxibus contingit, maxima inde incommoda, & grauiſſimi morbi emergunt. Prætereà ſuperfluorum retentio in inteſtinis dolores colicos, iliacos & hæmorrhoïdales, inferre ſolet. Ac denique putredines in inteſtinis genitæ, non ſolùm alui fluxus prædictos, ſed etiam lumbricos, generare ſolent. Vt hæc omnia ſigillatim exponantur, vniuerſus hic tractatus vndecim comprehendetur capitibus. Quorum primum erit de dolore colico. Secundum de iliaco. Tertium de aſtrictione alui. Quartum de lienteria & affectione cœliaca. Quintum de diarrhœa. Sextum de dyſenteria. Septimum de teneſmo. Octauum de fluxu hepatico. Nonum de lumbricis. Decimum de fluxu hæmorrhoïdali. Vndecimum de hæmorrhoïdum dolore.

CAPVT I.

De dolore colico.

COlicus dolor nomen deſumit à parte affecta quæ eſt colon inteſtinum; quod longum & anfractuoſum, eſt, & totius ferè corporis excrementis recipiendis deſtinatum, illa autem excrementa diutiùs retenta, dolores huiuſmodi parere conſueuerunt.

Cauſæ igitur colici doloris ſunt materiæ excrementitiæ quæcunque ſolutionem continui, diſtendendo, pungendo aut erodendo efficere poſſunt, eæque ſunt, flatus vel humores.

Flatus ex cruditatibus, aut frigida ventriculi, vel inteſtinorum intemperie geniti, ſi commodè non excludantur, propter induratas fæces, aut alias cauſas inteſtina obſtruentes, magnâ copiâ in inteſtinis craſſioribus, colo præſertim cumulantur, & dolorem intenſiſſimum efficiunt.

Humores enim craſſi, frigidi, & pituitoſi tunicis inteſtinorum impacti, eiuſmodi dolorem efficere poſſunt tùm mordendo, ſi acrimonia quadam aut ſalſedine præditi ſint: tum refrigerando partem, quæ conſequenter concoctionem & diuulſionem patitur, quemadmodum Galenus de ſe ipſo narrat, ſe dolorem colicum acerbiſſimum patientem, pituitam vitream actu frigidam excreuiſſe; tum denique flatus emittendo, qui facilè ex humore craſſo, viſcido ac lento à calore debili eleuantur.

Humores denique bilioſi & acres, tùm etiam melancholici & acidi, pungendo ac vellicando inteſtina, huiuſmodi dolores efficiunt. In harum autem cauſarum actione dubitare licet, quomodo colicus iſte dolor ſuas exacerbationes & remiſſiones habeat, eadem materiâ in inteſtinis remanente, quæ quandiù præſens eſt, diſtentionem aut morſum inferre debet. Cui dubio reſpondemus materias illas interdum quietas permanere, & nullum tunc temporis aut exiguum dolorem efficere: interdum verò commoueri, & excitari per fomentationes varias, quæ in humoribus contingunt, vt ſolet fieri in epilepſia, hyſtericis affectibus, & febrium acceſſionibus.

Aduertendum autem eſt diligenter, flatus illos aut humores non tantùm in cauitate inteſtinorum reſidere, tunc enim facilè excluduntur, ab euacuantibus, detergentibus, & carminantibus medicamentis; ſed plerumque ipſis inteſtinorum tunicis infixos eſſe; vnde fit vt non tam facilè inde auelli poſſint, morbumque longiorem ac contumaciorem efficiant, qui prædictis remediis non ita facilè oppugnari valeat. Sic humores craſſi, pituitoſi, aut melancholici, per venas inteſtinorum in eorum ſubſtantiam ſenſim ac paulatim confluunt, & non ſtatim dolorem efficiunt, donec ſufficienti copiâ cumulati naturam irritent ad expulſionē, ſicque commoti & exagitati dolorem inferunt; vel flatus ex ea eleuantur, qui inter inteſtini tunicas concluſi, eas diſtendunt, ac diuellunt; facilemque exitum non inuenientes dolorem inferunt diuturnum. Bilis etiam eodem modo per venas inteſtinorum, in eorum tunicas effuſa, iiſque imbibita, dolores acerrimos excitat, qui diuturni, ac contumaces eſſe conſueuerunt, quia difficillimo negotio ab inteſtinorum ſubſtantia auelli poteſt.

Eſt alia colicæ bilioſæ ſpecies, quæ in paralyſim

degenerat,

generat, veteribus parùm nota, quæ fit ab humore bilioſo, non in colon inteſtinum, quemadmodum prædicta, ſed in abdominis membranas repentè effuſo, qui eò transfertur à cyſtide fellea, vel meſenterio in criſi diuturnarũ febrium, aut à vehementi iracundia, aliaque cauſa externa, quando propter obſtructiones ad vias communes effundi non poteſt; ſed motu præpoſtero ad prædictas abdominis membranas repentè excutitur. Hinc dolor exoritur crudeliſſimus colicum imitatus, qui tamen neque clyſteribus, neque fomentis, neque aliis remediis cedit; ſed ad plures menſes perſeuerat, vnde corpus contabeſcit; febris interdum alicuius ex intermittentibus typum referens moleſtat; interdum, idque ſæpiùs continua, ac lenta, ac tandem doloribus remittentibus, paralyſis ſuccedit, humore illo per abdominis membranas in ſpinam dorſi ſenſim irrepente. Illa autem paralyſis partes ſuperiores magis occupat. Crura verò & tibiæ plerumque dolent, in paucis reſoluuntur omninò, bile ſcilicet ob leuitatem ſuperiora petente. Imò verò interdum in ipſum cerebrum irrumpit, & conuulſiones epilepticas producit, vndè mors vt plurimum ſolet ſuccedere.

Dantur & aliæ colici doloris cauſæ, ſed minùs frequentes, nimirùm calculi in inteſtinis geniti, & lumbrici glomerati inteſtina obſtruentes: compreſſio inteſtinorum à tumoribus vicinarum partium: vel anguſtia ab inflammatione, aliiſque tumoribus inteſtinorum, vel contorſio eorumdem à flatibus excitata, quæ via eſt ad iliacam paſſionem; interdùm etiam materia quæ colicam excitat eſt venenata ac maligna, & colicam peſtilentem efficit, ſicut Paulus Ægineta refert; colicam peſtilentem in Italia exortam multas Romanorum prouincias infeſtaſſe. Omnia denique corpora dura inteſtina obſtruendo, vel diſtendendo, colicum dolorem efficere valent, vt calculi in inteſtinis geniti, nuclei ceraſorum magnâ copiâ ingeſti, caſeus durus, & ſimilia. Sic refert Platerus præfectum quendam colicis doloribus diù vexatum conuulſionibuſque laborantem, poſt clyſmatum vſum caſei indurati magnam copiam per aluum reieciſſe, qui per longum tempus in inteſtinis hæſerat, propterea quod antequam ægrotaret, eo ſeſe immoderatè repleuerat.

Cauſæ externæ ſunt aëris conſtitutio frigidior aluum comprimens & conſtringens, ac indurans: vel calidior, à qua fæces etiam indurantur; ex iis enim à calore omnis humiditas exſugitur: vſus ciborum, & potuum hominis temperamento minùs conuenientium, fructuum crudorum, & ſtypticorum, ciborum craſſorum, & concoctu difficilium, quies nimia, & ſomnus immodicus; exercitia intempeſtiua, immoderata. Venus, aliæque cauſæ externæ, quæ ventriculi concoctionem inuertere poſſunt.

Diagnoſis huius affectus in genere ſatis facilis eſt. In primis enim dolor acerbiſſimus eſt, adeò vt ſi lenior fuerit, verè colicus appellari non debeat, ex ſententia Galeni *lib. 6. de locis affect. capit. ſecund.* Deinde dolor iſte interdum vagus eſt, & modo in hac, modò in illa parte grauiùs vrget; ita vt nunc hepatis, nunc lienis, nunc ventriculi, nunc renum regionem occupet, nunc ſuprà; nunc infra vmbilicum appareat; ac ſæpè in ſiniſtro latere plus vrgeat, ex eo quod in ea parte ſit quædam anguſtia, primùm à Bauhino obſeruata. Quando enim excrementa in ſuperiori ac capaciſſima coli parte, in globos magnos, prout capacitas illius ferebat, indurata, à flatu versùs illam partem magna cum violentia pelluntur, fit vt non niſi magno cum dolore permeare poſſint, quo ſymptomate dolor colicus cum ſplenico & nephritico ſæpè confunditur; ab iiſque ſatis difficili negotio reliquorum ſignorum comparatione diſtinguitur. Interdũ verò dolor magis fixus, & in vna parte ſtabilis, terebro perforanti, aut palo infixo ſimilis. Ducto in conſenſum ventriculo, vomitus ſæpè excitatur, quo interdum pituitoſa, interdum bilioſa porracea, & æruginoſa reiicimus. Poſt cibum dolor intenditur, quia repletus ventriculus comprimit inteſtina. Aluus vt plurimùm aſtricta eſt, vt nihil per aluũ ægrotantes, ne flatum quidem emittere poſſint. Si verò aliquid excernatur, vel ſponte vel arte, id maiori parte flatulentum eſt, ac bouino ſtercori ſimile & aquæ ſupernatans, vtpote maiori parte pituitoſum, quia pituita per aluum excreta, aquæ & ſeroſis excrementis ſupernatare conſueuit. Tanta autem interdum eſt ſupradicta alui aſtrictio, vt ſæuiente dolore medicamenta purgantia exhibita, etiam vehementiora, nihil operentur.

Signa cauſarum in hunc modum diſtinguenda ſunt.

Si dolor fiat à pituita, non adeò vehemens eſt, niſi flatum habeat adiunctum, qui ex iis locis in quibus continetur nequeat erumpere: tunc enim grauiſſimi dolores fiunt; modò in vna parte, ac ſi illa terebro, vel infixo palo perforetur; modò in pluribus, ſi flatus ille diuagetur. Ægri à calidis iuuantur; à frigidis læduntur. Præceſſit victus ratio generandæ pituitæ idonea, vrina crudior, & albidior interdum eſt, non tamen perpetuò, quod iuniores & inexpertos medicos fallere ſolet, interdum enim etiam in colica pituitoſa ac flatulenta, vrina flaua ac rubicunda apparere conſueuit; propter vehementem dolorem, qui ſpiritus & humores in venis & arteriis contentos accendit & inflammat. Quod ſapienter annotauit Auicen. *fen. 13. lib. 3. tract. 5. c. 11.* *Non oportet*, inquit, *vt decipiatur aliquis, per id quod fortè fit de ſiti, & inflammatione, & rubedine aquæ, vt exiſtimet quod ægritudo ſit calida, illud namque eſt commune omnibus.*

Si à flatibus colicus dolor oriatur, dolor tenſiuus aderit, & quædam ventris inflatio: ægri flatuum multitudinem, & ventris rugitum percipiunt; a flatuum excluſione maximè leuantur, victus ratio flatibus generandis idonea præceſſit, vt aquæ frigidæ potio intempeſtiua, vſus frequens leguminum, raparum caſtanearum, olerum, fructuum & ſimilium. Et ſi flatus in cauitatibus inteſtinorum contineantur, dolor vagus eſt, neque in vno loco conſiſtit, & per interualla renouatur. Si vero intra eorum tunicas coërceantur; dolor fixus eſt, quia flatus locum mutare non poſſunt; continuus & pertinax, quia flatus exitum non inueniunt.

Si colicus dolor ab humore acri & bilioſo oriatur ille acerbiſſimus eſt, vellicans, & pungitiuus; æſtus adeſt, ſitis, & plerumque febris, vrinæq; ſunt valdè bilioſæ. A calidis alimentis & medicamentis malum intenditur, à frigidis vero leuatur. Materiæ bilioſæ excretione malum imminuitur, & victus ratio bili generandæ idonea præceſſit.

Dolores reliquarum partium in imò ventre contentarum à colico dolore propriis ſignis facilè diſtinguntur, excepto dolore nephritico, cuius ſigna cum doloris colici ſignis tantam habent affinitatem, vt Medicos non rarò etiam peritiſſimos, in eorum diſtinctione errare contingat. Quod ipſi Galeno contigit, qui vt ipſe fatetur, *ſecund. de loc. aff. capit. quint.* colico dolore vexatus ſe nephritico laborare, ex lapide alteri vreterum impacto arbitrabatur; donec humore per aluum excreto, & inde ſedato dolore, colicum eſſe animaduertit. Sequentibus tamen ſignis hi duo affectus ſatis dilucidè inuicem diſtingui poſſunt, ſi accuratè examinentur.

Primò, dolor nephriticus fixus in rene eſt, & ab eo ad teſtem exporrigitur, ſecundùm longitudinem vreteris. Colicus verò vagus eſt, & cinguli inſtar medium ventrem affligit.

Secundo, à paſtu colicus dolor augetur, ob compreſſionem inteſtinis, quæ fit à ventriculo repleto: nephriticus verò neutiquam augetur, ſed potiùs imminuitur; quia aliquid humoris alimentarii ad

renes transfertur, quod dolorem aliquantulum demulcet.

Tertiò, in colico dolore vomitus eſt vehementior, & alvus aſtrictior; quia colon inteſtinũ fundo ventriculi adiacet, & inteſtina diſtenta, aut vehementer irritata ſeſe conſtringunt, vt inimicum expellant. Vtrumque tamen ſymptoma vtrique affectui commune eſt, vt eorum intenſio, & remiſſio difficilem habeat diagnoſim; quandoquidem dolor nephriticus intenſior maiorem vomitum, & alvi aſtrictionem maiorem, efficere poteſt, quàm dolor colicus remiſſior.

Quartò in colico dolore, ab excretionibus per alvum, & per vomitum maius levamen emergit, quam in nephritico.

Quintò, in dolore nephritico, vrinæ primùm claræ & tenuis, & tranſcolatæ poſteà aliquid ſubſidet, & tandem arenulæ, aut lapilli excernuntur. At in colicis vrinæ ab initio craſſiores exiſtunt.

Quod prognoſim ſpectat, colicus dolor vt plurimùm, ſi levior ac remiſſior ſit, neque admodùm diuturnus, neque conſtans in vnà parte, ſed vagus, & inſtabilis per vices intermittat, & alvum omninò non conſtringat; curabilis eſt, & periculo vacat. Si vero dolores ſint acerbiſſimi, in vno loco firmiter fixi, nonquam intermittentes; nihil per alvum excernatur, vrgeant vigiliæ; ac demùm ſequatur vomitus, ſingultus, delirium, refrigeratio extremorum, & ſudores frigidi, lethalis eſt affectus.

Colicus dolor contumax à materia acri, & bilioſa præſertim oriundus, in alios affectus eoſque graviſſimos ſæpè degenerat, arthritidem, epilepſiam, & frequentiùs paralyſim.

Colicus dolor epidemicus, contagioſus, & peſtilens, lethalis vt plurimùm eſſe conſuevit.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varia inſtituenda eſt.

Ac primùm flatulentæ & pituitoſæ eadem curatio adhibenda eſt; quæ incipit à clyſtere emolliente, cui poſtmodùm ſuccedat carminans & diſcutiens, (qualis in dolore ventriculi à ſimili cauſa deſcriptus eſt,) qui reiterandus eſt eàdem die bis, ter, quater, donec dolor diſpareat. Si tamen vno aut altero clyſtere alvus non deponat, vt interdum contingit, acri ſuppoſitorio ſollicitanda eſt. In vno autem prædictorum clyſterum vtiliter admiſcentur aquæ benedictæ ℥.iv.

Vel colocynthidis ʒ.ii. vel iij. in clyſtere emolliente & carminante decoquuntur.

Si clyſteres dolorem non ſoluant, in iis pertinaciter inſiſtendum non eſt, ſed ſatius eſt levi aliquo medicamento vti. Obſervatum eſt, cùm æger quidam triginta clyſteres ſine fructu accepiſſet; alium Medicum mannæ ℥.j.ß. cum ol. amygd. dulc. Vnc.ii. in ioſculo gallinæ pingui exhibuiſſe, & ægrum à dolore liberaſſe. In dolore tamen qui fit à pituita craſſa, fortiora medicamenta exhibenda.

Poſteà verò fomenta, inunctiones, balnea, emplaſtra, aliáque remedia, convenient, quæ in dicta doloris ventriculi curatione ſupra propoſita ſunt. Quibus addenda ſunt ſpecifica nonnulla, huic affectui maximè proficua.

Inteſtina lupi vino albo abluantur, poſteà in furno exſiccentur in vaſe terreo, donec in pulverem reduci queant. Huius pulveris capiat æger Drach.j. cum vino albo: ſubitò dolorem ſedat.

Aqua ſimplex bulliat, eique fermenti adde ol. commun. quartam partem, & grana aliquot piperis craſſiuſculè triti; capiat æger cochl. iij. vel iv. calidè, quantùm ferre poterit. Sedatur dolor ferè in momento.

℞. Aloës opt. Drach.j. laudani opiati gr.iv. diagrydij gr. vi. Miſce formentur pilulæ vj. deauratæ, capiat æger horà commodà; dolorem poſt horam ſedant & poſteà humores noxios evacuant. His etiam pilulis ſubſtitui poteſt medicamentum ex diaphœnico & philonio Romano, in dolore ventriculi deſcriptum, Hipp. *lib. de internis affectib.* proponit purgationem ex peplio & meconio.

Olei amygdal. dulci aut amarar. recentis Vnc.vj. exhibitæ dolorem demulcent, & materiam inteſtinis adhærentem per inferiora deturbant.

Cum ſequentibus etiam mixtum vtiliſſimum eſt.

℞. Ol. amygdal. dulc. vel alterius pro pauperibus, Vnc.iv. vini generoſi vnc.j. ſem. ſyrupi de papav. vnc.j. Miſce, fiat potio.

Cum manna etiam exhibitum oleum amygdal. dulcium in iuſculo pingui, vt ſuprà dictum eſt, dolorem lenit, & materiam peccantem evacuat.

Semen ameos pulverat. cum vino exhibit. ad ʒ. j. vrgente dolore eum ſubitò ſiſtit, & ſecundâ exhibitione morbum plerumque auſert, admovendo ſimul cataplaſma ex terebinth. ℥.iii. ſtuppis exceptum, ſinapiſatum piperis, & ſang. draco. ſubtiliſſ. pulverat. an. ʒ. j.

Galbanetum Paracelſi humori diſcutiendo idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio à Cratone talis proponitur.

℞. Gummi elemi, hederæ, galbani, ol. laurini, ana partes æquales. Diſtillentur in arena per retortam; ſerventur ſeorſim, primùm aqua; deinde ol. clarum; tertio ol. craſſum inſtar mellis, quo in primis vtendum eſt.

℞. Calami aromat. Vnc.j. galangæ ʒ. iij. flavedinis exterioris corticis arantior. Vnc.iv. cinam. electi, ſem. aniſi & fœniculi, ana Drach.iij. cumini Dra.vi. baccar. iuniperi recent. Vnc.ß. baccar. lauri Drach.iij. Pulverentur ſubtiliſſimè, & infundantur in vini malvat. opt. ℔. vi. Stent. in infuſione in loco calido per v. dies. Poſteà diſtillentur in balneo Mariæ. Doſis Vnc. j. præmiſſis evacuationibus.

Ventri admovetur vtiliter gummi caragña, & tacamahaca; & priùs cucurbitula magna vmbilico affigatur.

Etiamſi emplaſtra prædicta ventri non admoveantur; omittenda tamen non eſt cucurbitula vmbilico admota, quæ ipſo Galeno teſte, dolorem à flatibus excitatum diſcutit inſtar incantamenti.

Si affectus ſit diuturnior, decocto guaiaci per multos dies continuato fœliciter curari poterit, purgando per intervalla, & clyſteres frequenter iniiciendo. At ſi cholicus dolor fiat à pituita vitrea, decoquatur guaiacum cum vino, quemadmodum vſurpavit Amat. Luſit. cum fœlici ſucceſſu, *curat.* 3 a. *cent.* 1.

Sedato dolore apozema pituitam evacuans præſcribendum eſt, quo reliquiæ omnes educantur: vel eius loco decoctum galli veteris cum incidentibus, attenuantibus, & catharticis compoſitum, Vel iulepus efficaciſſimus in colica ventriculi deſcriptus.

Colica bilioſa curatur clyſteribus emollientibus, & acrimoniam humorum temperantibus.

Foveatur venter decocto emolliente & anodyno, aut quod melius erit, paretur ſemicupium ex eodem decocto.

Conveniet etiam cataplaſma infimo ventri ex farina hordei, & ſem. lini coctis in ol. chamæmel.

Tum etiam epithema refrigerans hepatis regioni admotum, in hunc modum compoſitum.

℞. Succi endiviæ, & cichorij, ana ℔.ß. ſucci lactucæ, & aceti roſac. ana Vnc.ij. Miſce, fiat epithema.

Iulepi exhibeantur ex aquis papav. rhœad. lactucæ, endiviæ, acetoſæ, cum ſyrup. violac. de pomis, & de limonibus.

Si doloris atrocitas vrgeat, ad narcotica confugiendum erit.

Mitigato aliquantolùm dolore, expreſſio rhei in aqua cichorij, cum ſyrupo roſaceo exhibenda erit, & frequenter repetenda, donec tota humorum ſaburra evacuata fuerit.

Si purgatio iſta benignior morbo eradicando non

ſufficiat

ſufficiat, confugiendum eſt ad mercurium dulcem, qui aliquoties exhibitus cum purgantibus diagrydiatis, curationem abſoluit. Quibus ſuſpectum eſt diagrydium, ſolus exhibeatur mercurius dulcis, in pilulam efformatus, cum conſerua roſarum; ſuperhauſtâ infuſione ſennæ, & rhab. additâ mannâ, & ſyrupo roſaceo.

Poſteà vtiliter vſurpantur aquæ acidulæ, & vitriolatæ.

Sæuiente dolore ad balneum, & laudanum confugiendum eſt, cui aliquando purgantia miſceri poterunt, ſed maiori doſi, quia eorum vis retunditur à laudano.

Galbanetum Paracelſi, quamuis calidum, ad humorem diſcutiendum idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio ſuprà propoſita eſt.

Phlebotomia in hac colicæ ſpecie aliquando conuenit, cum metus eſt, ne caloris vehementia ſanguis incaleſcat, febriſque generetur. Si verò febris adfuerit, ſtatim celebranda eſt.

Vrgente admodùm ſiti, aqua frigida exhibenda eſt, docente Galen. *lib. 12. meth. c. 7.* Eiúſque vſu teſtatur Amat. Luſit. ſe talem dolorem ſubitò, incantamenti inſtar, ſuſtuliſſe. Eadem ſe vſum feliciter tum ſumptâ, tum admotâ, teſtatur Septalius duabus hiſtoriis, *lib. 7. animaduerſionum practicarum* deſcriptis.

Ad colici doloris, qui in paralyſim degenerat, curationem, aluo variis clyſteribus ſolutâ, primiſque viis cathartico apertis, demittatur æger in balneum tepidum, ex decocto emollientium paratum, bis, ter, quater, quinquies in die, vt acrimonia humoris temperetur, ac pori membranarum aperiantur. Poſtero die cathartico accommodato humor ille purgetur. Deinde repetatur balneum. Idque alternis diebus faciendum, ſi vires ægri ferre queant; donec expurgatis humoribus, & ſedato dolore, æger in tuto ſit.

Interim clyſteres continuentur; præſertim qui ex lacte parantur, ad dolorem demulcendum vtiliſſimi ſunt; quibus caſſia, ol. violaceum, & liliorum admiſceri poterunt.

Venter ol. chamæmel. anethino, amygdal. dulc. lilior. cum butyro frequenter inungatur.

His ſeri lactis & acidularum vſus tandem ſubiiciatur.

Ac denique, affectu in longitudinem abeunte, ea quæ in melancholiæ hypochondriacæ curatione relata ſunt, hîc aptari poterunt.

Neque omittenda eſt, ab ipſo morbi initio, phlebotomia, eaque purgationi præmittenda, ac ſæpè iteranda, ſi ſanguis praua qualitate infectus appareat, aut ſi dolor rheumatiſmi particeps eſſe videatur.

Denique omnia remedia, quæ in colica biliosa propoſita ſunt, hîc etiam aptari poterunt. Quibus non conferentibus, nonnulli Medici confugiunt ad potionem ſequentem, quam licèt ſordidam, & delicatorum hominum ore indignam exhibent, & dolorem ſtatim mitigare affirmant.

℞. Stercoris equini ℥. j. Minutim diuidatur, & infundatur in ℔. j. aquæ papau. rhœad. in qua ſpiritus vini guttæ viij. vel x. diſſolutæ fuerint. Colentur cum expreſſione leui, & diuidantur in tres doſes ſatis amplas, ſumendas horis exacerbationis doloris.

Si verò affectus in paralyſim degeneret, lenienda eſt ſpina dorſi & partes paralyticæ, balſamo reſoluente, & neruos roborante, modò febris abſuerit. Si enim adſit, lana ſuccida oleo, aut vnguento digerente imbuta, partibus paralyticis alligatur, cauendo diligenter frigus, quo humor partibus impingitur, illiúſque diſſlatio impeditur.

Galbanetum Paracelſi hic præcipuè confert, ſi partibus prædictis, tum etiam vmbilico admoueatur.

CAPVT II.

De Iliaco affectu.

ILeus ſeu Iliaca paſſio nomen accipit, vt nonnulli volunt, ab ileo inteſtino, quod vt plurimùm in hoc affectu laborat, quamuis alia tenuia inteſtina, imò & interdum craſſa eodem tentari valeant. Vel potiùs ab ἰλιάζειν, quod circumuolui & circumcingi ſignificat; Ideò Latinis, voluulus ſeu conuolulus nominatur, quòd in eo inteſtina manifeſtè conuolui, & motu præpoſtero ad ſuperiora moueri videantur. χορδαψὶς etiam nominatur, quòd inteſtina manum admouenti chordæ quaſi tenſæ, & veluti conuolutæ ſpeciem repræſentent. Barbari *miſerere mei* vocant: quòd miſerabile ſit malum & vt plurimùm lethale, atque adeò miſeratione diuina opus habeat.

Eſt autem iliacus affectus, motus inteſtinorum præpoſterus & inuerſus, in quo aluus omninò conſtricta eſt, & quæ per inferiora deiici deberent, ad ventriculum feruntur, ac per vomitum reiiciuntur.

Notum eſt inteſtina motum habere naturalem, quo chylus & fæces ad inferiora ſenſim propelluntur, qui periſtalticus nominatur. Hic motus fit per fibras orbiculares, & tranſuerſas inteſtina contrahentes, & comparatur motui lumbricorũ terreſtrium, qui partes corporis ſucceſſiuè mouent. Inuertitur autem motus iſte aliquando à cauſis præternaturalibus; vt inteſtinorum fibræ, quæ à ſuperioribus versùs inferiora contrahi debent, ad ſuperiora contrahantur, & quæcunque in inteſtinis continentur, non versùs aluum, ſed versùs vẽtriculum protrudantur: & tunc affectio iliaca generatur. Simile quidpiam in vomitu animaduertimus; dum enim fibræ œſophagi à parte ſuperiore versùs ventriculum ſe contrahunt, fit deglutitio ciborum; cum verò inuerſo hoc agendi ordine à parte inferiore, versùs ſuperiora ſe contrahunt, vomitus excitatur. Fit autem motus iſte periſtalticus, inuerſus à facultate inteſtinorum expultrice vehementer irritata, quæ quando materias ſuperfluas & excrementitias per inferiora deturbare non poteſt, eas ad ſuperiora violento motu propellit. Adeò autem violentus interdum eſt ille motus, vt non ſolùm chylus, & flatus, & humores excrementitij, ſed etiam fæces non rarò per vomitum excernantur, imò verò ea quæ per anum immittuntur, vt clyſteres, & ſuppoſitoria rapiantur, ac vomitu reiiciantur. Sic refert Matthæus de Gradi puellam quamdam annos natam duodecim ileo laborantem, poſtquam per triduum non ſolùm fæces, ſed enim clyſteres iniectos vomitu reieciſſet, tandem ſuppoſitorium oblongum in anum immiſſum poſt breue tẽpus vomitu excreuiſſe. Cùm verò deinde ſuppoſitorium aliud filo ad coxam alligaretur, illud ſtatim, diſrupto filo, ſursùm aſcendit ad ventriculum, idque ægra cum parte fili appenſi euomuit. Et cum tertiò ſuppoſitorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, illud etiam paulò poſt, ruptis filis, per os cum parte filorum, reiectum fuit. Tandem cùm medicus iuberet, vt mater aliud ſuppoſitorium immitteret, tanta violentia ſursùm attractum fuit; vt mater ne rursùm raperetur, illud extrahere coacta fuerit. Similes quædam hiſtoriæ apud authores reperiuntur quas breuitatis cauſa omittimus.

Illa autem facultatis expultricis inteſtinorum irritatio à pluribus cauſis dependet: quarum præcipuæ & frequentiores ad obſtructionem referuntur. Quæcunque igitur inteſtina vehementer obſtruere poſſunt, vt nihil per inferiora deſcendere valeat, hunc affectum producere ſolent. Poſtquam enim facultas diu nixa eſt fæces & alias ſuperfluitates per viam ordinariã excernere; fine ſuo fruſtrata, & excluſionis neceſſitati ſatisfacere tentans, aliâ viâ aggreditur, & motu præpoſtero,

ad ſuperiora propellit, vt ſuperfluitates illæ per vomitum reiiciantur.

Cauſæ autem obſtruentes ſunt fæces induratæ ac retentæ; flatus craſſi magnâ copiâ in inteſtinis collecti, eâque vehementer diſtendentes; inflammatio, aliſque tumores magni, qui cauitatem internam inteſtini penitùs occludant; & inteſtini circumuolutio; ac complicatio, vt veluti nodus in ipſo fiat: quæ quidem complicatio, & conſtrictio inteſtinorum in hernia ſæpè contingit, tum etiam in colico dolore, cui ſæpè ſuccedit ileos, quia inteſtina flatibus diſtenta ſe ſe conuoluunt vt interdum veluti nodum efficiant.

Cauſæ verò infrequentiores inteſtinorum facultatem expultricem ita irritantes, vt motum ſuum inuertere cogantur, ſunt exulcerationes inſignes, aut humores acerrimi, inteſtina vellicantes. Quando enim fæces aut alii humores, ad inferiora delabentes partem vlceratam attingunt, eam acriter vellicant, ita vt ea irritata rem noxiam præterfluere non patiatur, ſed ſurſùm impetu propellat quem motum reliqua inteſtina per ſympathiam irritata ſequuntur, donec materia noxia ad ventriculum feratur, qui motum eundem ſequens, prædictæ facultatis expultricis miniſterio, foras per vomitum expellit.

Signa iliaci affectus alia communia ſunt cum dolore colico, alia vero propria.

Communia ſunt, dolor in regione abdominis, inflatio, & diſtentio ventris, aluus aſtricta, cibi faſtidium, nauſea, vomitus; inquietudo, ſpirandi, & mingendi quæ iam difficultas.

Propria verò, & peculiaria paſſioni iliacæ ſunt, dolor acutiſſimus & ſæuiſſimus, inflatio, & diſtenſio vehemens, tumor in hypogaſtrio eminens & durus, omnimoda alui ſuppreſſio, vt nihil per inferiora deſcendat. Progrediente malo vomitus accedit enormis, primùm bilis, pituitæ, & chyloſæ materiæ, ac denique ſtercoris; vel potiùs materiæ ſtercori ſimilis, cibalis nempè corruptæ ac fœtidæ, rariſſimè enim fæces reiiciuntur: breui moritur is ſudor frigidus copioſus, extremorum refrigeratio, cordis tremor, inquietudo, & animi deliquium.

Galenus *comment. Aphor.* 10. *ſect. ſeptima* aſſerit proprium & inſeparabile huius affectus ſignum eſſe, nihil per inferiora deſcendere. Hippocrates tamen contrarium aſſerere videtur *tertio Epid. ſect. ſecund. textu* 7. in hiſtoria mulieris voluuloſæ quæ apud Iſamenum habitabat, dicens. *Deiectiones tenues, crudæ, pauca.* Cui difficultati reſpondendum eſt, deiectiones quaſdam emitti poſſe in principio morbi, ex fæcibus contentis infra inteſtinum affectum, quæ à natura vel arte excludi poſſunt per inferiora, antequam omnia inteſtina in conſenſum trahantur, & propriam naturalémque facultatem amittant. Poſtquam verò morbus confirmatus eſt, & motus omnium inteſtinorum periſtalticus omninò inuerſus, nihil ampliùs per inferiora emittitur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si ileos ab inflammatione fiat, (quod vt plurimùm contingit,) morbus eſt acutiſſimus, qui velociter ad ſtatum properat, febris adeſt intenſa, dolor vehementiſſimus, vomitus billioſi, & pituitoſi citiſſimè apparent; quos breui fœcum reiectio conſequitur, & reliqua ſigna exitialia ſuprà propoſita.

Si à fæcibus induratis, alui conſtrictio præceſſit per plures dies perſeuerans, & in principio non eſt dolor, qui poſteà accedit; morbus longiùs protrahitur, nec adeò eſt acutus, vt in inflammatione, nec dolor adeò vehemens, neque adeò intenſa febris, imò interdum nulla.

Si à flatibus vel pituita iliacus affectus generetur, ille dolori colico vt plurimùm ſuccedit, & præceſſerunt ſigna colici doloris à pituita vel flatibus oriundis ſuperiori capite propoſita.

Quod ad prognoſim ſpectat. Ileos omnis periculoſus eſt, ſed vnus alio longè periculoſior. Ille igitur magis exitialis, cui vomitus ſuperuenit primum quidem materiæ bilioſæ, vel pituitoſæ; poſtmodùm verò fæculentæ; & ex his nullum ſaluari aſſerit Gal. 6. *de loc. affect. c.* 2. Docet tamen experientia nonnullos euadere, quando ex fæcum retentione vel hernia inteſtinali affectus oritur.

Quibus in ſtranguria ileos ſuperuenit, intra ſeptem dies moriuntur, niſi febre ſuperueniente copioſior vrina fluxerit. Hippoc. *Aph.* 44. *ſect.* 6. Si ſtranguria fiat ab humoribus craſſis & pituitoſis, qui etiã magnâ copiâ in inteſtinis, & in venis redundent, ſuperueniente febre poſſunt illi concoqui, liquari, & attenuari, ac per vrinas excerni, vndè ſolutio ilei contingit. Licèt Gal. *in comment. huius Aphoriſmi* ſ. ignotare aſſerat quæ Hippoc. dixit in hoc aphor. eáque ratione, & experientia confirmari non poſſe.

Si ſymptomata remittantur, & medicamenta, vel alimenta ore aſſumpta, per inferiora deſcendant, ſalus expectanda eſt.

Curatio huius affectus iuxta cauſarum varietatem varianda eſt. Ac primùm ſi à fæcibus induratis, vel à craſſa & viſcida pituita obſtructio inteſtinorum dependeat, emollientia, & relaxantia remedia interna, & externa erunt vſurpanda.

Primò igitur iniiciantur clyſteres, ex decocto althææ, maluæ, violariæ, chamomillæ, & meliloti, cum ſem. lini & fœnugr. vel ex ol. communi ſolo ad ℔.j. in quo butyri tertia pars diſſolui poterit; vel ex decocto inteſtinorum, & omenti vernecis, in quo diſſoluatur butyrum, mel, & ſal gemmeum. Quibus decoctis, ſi flatus adfuerint, vt plerumque ſolent, carminantia, & diſcutientia addere conuenit.

His demùm clyſteribus emollitâ aliquantiſper materiâ, purgantia priùs mediocria, mox paulò vehementiora erunt admiſcenda; ac tandem ad vehementiſſima tranſcendum erit.

Interim fomenta & linimenta emollientia toti ventri erunt admouenda, diúque continuanda, omentum caſtrati in aqua feruente calefactum, ventri applicandum; & quod vtilius multò, balnea emollientia adminiſtranda, quæ erunt efficaciora, ſi ex oleo ſolo componantur.

Interiùs verò exhiberi poterit oleum amygd. dulc. vel ſolum, vel cum vino albo permixtum. Quibus, ſi dolor valdè vrgeat, ſyrup. de papau. addi poterit, vt in colici doloris curatione dictum eſt.

Ac denique, ſi vehemens dolor & flatuum copia adfuerit, reliqua remedia in colici doloris curatione propoſita vſurpari poterunt. Non omiſſis purgationibus, quæ opportunè inſtitutæ mali cauſam euacuant.

Quæ fit ab inflammatione inteſtinorum, curanda eſt venæ ſectione frequenter repetitâ, ſi vires ferant, tùm in brachio, tum in pede; cucurbitularum admotione inguinibus cum ſcarificatione. Clyſteres etiam emollientes, & refrigerantes iniiciendi erunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. alth. Vnc. ij. fol. malu. violariæ, ana M. j. ſem. cucurbi. Vnc. ß. ſem. lini & pſyllij, ana Drach. ii. flor. nymph. & roſar. ana P. j. flor. chamæm. P. ß. Fiat decoctio, in cuius ℔. i. diſſolue ol. roſat. Vnc. ii. caſſiæ recenter extractæ Vnc. i. Fiat clyſter. In progreſſu verò addendum erit, ol. violae, & chamæmelinum.

Prædicta emollientia in oxycrato decoqui debent.

Vel lac recenter mulctum cum paneo ſaccharo & albumine oui, vel mucilag. ſeminis pſyllij Vnc. i. ad dolorem leniendum iniici poterit.

Vel parari poteſt clyſter ex lacte amygdal. dulcium, aut cremore hordei, ex illius mundati decocto expreſſo, addendo butyri recentis & ſacchari parùm.

Ex oxycrato ſimplici parari poteſt enema, & ſingulis diebus iniici, quod ad inflammationem inteſtinorum cohibendam plurimùm valet.

Inunctiones fiant ex oleo violato, amygd. dulc. & chamæm.

chamæm. additis mucilag. ſ. m. lini fœnugr. cydonior. axungiis gallinæ, anatis & butyro recenti.

Tum etiam fotus admoneantur ex decocto ſimplicium, pro enemate ſuprà deſcriptorum.

Tum ex oxycrato ſimplici fotus in principio parati poterunt. In progreſſu verò prædicta ſimplicia in oxycrato decoquantur.

Necnon cataplaſma, ex reſidentia eiuſdem decocti, vel ex farina hordei, fœnugr. lini, cum butyro, axungiis oleis prædictis compoſitum.

Ac denique balneum aquæ dulcis tepidum, huic etiam affectui erit conuenientiſſimum, in quo emollientia & refrigerantia bullierint.

Poſt venæſectionem exhibeantur olei amygdal. dulc. Vnc. ij. ad dolorem leniendum, & ſi dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum erit.

Si vomitus non adſit, prouocandus eſt hauſtu aquæ tepidæ cum ol. violaceo, eo enim purgantur ſuperiora, & humores reuelluntur ad partem affectam defluentes. In toto morbi decurſu propinandi ſunt iulepi & emulſiones in ventriculi inflammatione propoſitæ.

Potus ſit aqua hordei. Et in principio morbi, abſtineat æger ab omni alimento per viginti quatuor horas, vt materiæ morbificæ portio abſumatur; poſteà iuſculum pulli exhibeatur. Summâ enim curâ tractandus eſt hic affectus, quia vtplurimùm lethalis eſt.

Præcipuum autem curationis negotium in abſtinentia verſatur; idque exemplo à vulneribus inteſtinorum deducto; qui enim ita vulnerati ſunt, penè fame conficiuntur per 40. dies. Hoc igitur affectu laborantes per 4. aut 5. dies, tria tantùm cochlearia iuſculi ſumant ſingulis diebus, vt vomitus impediatur, qui morbum grauiter auget. Adde quod alimentum exhibitum nullum ſolatium affert ægrotanti, non enim in nutritionem cedit, ſed planè corrumpitur, & chylus à ventriculo in inteſtina prolabens, cum excrementis retentis permiſcetur, & vomitionem auget.

In potu paulò maior poteſt eſſe libertas, quia facilè tranſit ad hepar, & illius materia morbo expugnando idonea eſſe poteſt, ſi oxycratum exhibeatur valdè temperatum, & in parua quantitate.

Denique à circumuolutione inteſtinorum quandoque contingit iliacus affectus, quod rariſſimum eſt; vel à flatibus producitur inteſtina contorquentibus; vel ab hernia, quæ enterocele nominatur.

Qui à flatibus exoritur, iiſdem remediis curatur, quæ ad flatulentam colicam præſcripta ſunt. Si verò omnibus iis remediis ſatis diu vſurpatis, aluus nõ aperiatur; ſed omnia aſſumpta per vomitum excernantur, vt ſpes ſalutis in anguſto poſita ſit, extremum remedium erit vſurpandum, quod proponit. Hipp. 3. *de morbis*, vt ſcilicet, follis fabrilis ano adaptetur; & eo flatus in ventrem immittatur. Poſtmodum clyſter emolliens cum trochiſcis alhandal iniiciatur, vt fæces educãtur. Valet hoc remedium, non ſolùm ad ileum ex contorſione inteſtinorum; ſed etiam ad eum qui fit ex obſtructione graui, & contumaci: dilatando enim inteſtina obſtructionem ſoluit. Amat. Luſit. *curat. vlt. cent.* 1. teſtatur ſe iliacum deſperatum hoc remedio curaſſe; tum etiam Epiphanius Ferdinãdus, *in hiſtoriis ſuis Medicis, hiſt.* 74. refert, Neapoli filium Ioannis Altimari, Medici experiſſimi, qui ex colica & iliaca peribat, hoc eodem remedio ab orci faucibus fuiſſe reuocatum. Verùm Aurelianus hoc remedij genus improbat, ex eo quòd ventus à folle immiſſus frigiditate ſuâ multùm lædere poteſt. Attamen hoc incommodum euitare facile eſt, ſi iuxta ignem follis aëre impleatur.

Aliud prætereà remedium valdè inuſitatum à Paræo proponitur, quo multos ab ileo deſperatos imminente morte, liberatos eſſe refert; hauſtis ſcilicet, argenti viui in aqua ſola libris tribus. Pondere enim ſuo inteſtinum velut vinctum expedit, & euoluit, præduraſque & obſtruentes fæces deorſùm deturbat. Quod remedium ab aliis etiam authoribus non paucis approbantur, qui & illud innoxiè ſumi poſſe teſtantur.

Verùm tanta mercurij quantitas valdè pertimeſcenda eſt, ne frigiditate ſua calorem natiuum extinguat, & ſanguinem in venis coagulet. In caſu igitur deſperato ſatiùs eſt minorem quantitatem exhibere. Quidam exhibent Vnc. ij. in ouo ſorbili, & iterandum cenſent, ſi prima exhibitio non ſuccedat. Vnius tamen vnciæ exhibitionem fœlicem ſucceſſum habuiſſe in obſeruationibus noſtris videre eſt.

Quando verò iliacus affectus procedit à prolapſu inteſtinorum in ſcrotum tota cura eò dirigenda eſt, vt illa in ſuum locum reponantur. Quod fiet blandâ & prudenti manu Chirurgi, locum affectum diù anteà fouendo decocto emolliente, & oleis relaxantibus, clyſteribus etiam emollientibus, carminantibúſque frequenter iniectis; ægrum ita collocando, vt caput ſit valdè decliue, crura verò elata. Imo nonnulli, cùm pedibus ſuſpenderentur, citiſſimè liberati ſunt.

Si hernia fiat cum inflammatione inteſtini, fotu ex aqua frigida curatur. Si flatus inteſtinum diſtendant, fotu ex ſpiritu vini diſcutiuntur. Vtriuſque curationis exempla vide in obſeruationibus noſtris.

CAPVT III.

De aſtrictione alui.

PEr aſtrictionem alui non intelligimus omnimodã alui ſuppreſſionem, qua nihil per inferiora deiicitur, qualis in ileo contingit. Sed tantùm pigram, & tardam alui deiectionem, quâ fæces, & cibi reliquiæ rarò nec pro aſſumptorum ratione excernuntur. In hac fæces neceſſariò indurantur, quia diutiùs retentæ caloris vi continenter exſiccantur, ab iiſque nonnihil ſucci ſemper exſugitur per venas meſaraicas, non modò ad tenuia, ſed etiam ad craſſa inteſtina propagatas. Eſt ſymptoma facultatis expultricis imminutæ, vel retentricis auctæ. Cauſa tamen eſt multorum morborum; ideò excreta & retenta in numero ſex rerum non naturalium recenſentur, quæ debitam naturæ legem non ſeruantes, infinitos morbos producunt. Sicque aluus aſtricta vapores ad caput mittit, catarrhos alioſque cerebri affectus producit, ventriculi coctionem aliarumque partium actiones perturbat.

Cauſæ huius ſymptomatis quamplurimæ ſunt. Apprimùm fæcum durities & ſiccitas non ſolùm eſt effectus aſtrictionis alui, vt ſuprà dictum eſt ſed etiam cauſa efficiens, quia fæces induratæ difficiliùs excernuntur, & facultatem expultricem non irritant. Duræ autem fiunt, & ſicciores, præcipuè & frequentiùs, ab hepatis calore excedente, qui omnem humiditatem in inteſtinis contentam potenter attrahit, & fæces ſicciores relinquit. Cui rei etiam plurimum conferre poteſt motus vehementior, præſertim equitatio; excrementorum paucitas ex inedia proueniens; vel dum acrimoniam non habent, quæ inteſtina vellicare poſſit, quod ex cibis frigidioribus contingit, & quando bilis flaua ad inteſtina non deſcendit, vt in ictero fieri videmus. Ac denique morbi inteſtinorum non pauci, hanc alui conſtrictionem efficere poſſunt, vt frigida, & ſicca intemperies, tumores, obſtructiones, ani ſtupor, & paralyſis, aliiſque non pauci.

Signa diagnoſtica ex cauſarum diagnoſi dependent, quæ ex propriis fontibus haurienda. Calidæ enim hepatis intemperiei ſigna ex proprio capite deſumenda ſunt. Tumores etiam, aliiſque inteſtinorum morbi propriam habent diagnoſim. Ac denique cauſæ externæ, vt ciborum paucitas, vel frigiditas, equitatio, & ſimilia ex ægrotantis relatione innoteſcent.

Quod

Quod ad prognoſim ſpectat, conſtrictio alui magis & minùs periculoſa eſt, pro maiori vel minori grauitate cauſarum. Si enim ab inflammatione, aut alio inteſtinorum tumore fiat, valdè periculoſa eſt. Ab aliis verò cauſis oriunda minus habet periculi. Contumax, & diuturna plerumque eſſe ſolet, quando à fæcibus induratis producitur: indè enim ſæpè colici dolores excitantur, qui ſemel ſedati, frequenter tamen recurrunt, tum propter nouam fæcum exſiccationem: tum quia licèt purgantibus aluus ſufficienter ſoluta videatur, & excrementa liquida permulta euacuata ſint: non pauca tamen interdũ excrementa ſolida, & dura in inteſtinis ſubſiſtunt, quæ nouos dolores pariunt, & non niſi clyſteribus quam plurimis, etiam poſt purgationem iniectis auelli poſſunt.

Curatio huius affectus à cauſarum ſuarum ſublatione dependet, quæ ex propriis capitibus deſumenda eſt. Cùm tamen illa curatio, vt plurimùm longa eſſe conſueuerit; præcipuè quando à calida hepatis intemperie, aut ſicca inteſtinorum dependet, & interim aluus aſtricta grauiſſima parit incommoda; illius correctioni ſeorſim incumbendum eſt. Quod fiet in vniuerſum remediis emollientibus, ſimulque alui excretionem promouentibus in ſequentem modum.

℞. Rad. alth. & lilior. ana Vnc. ii. fol. malu. alth. mercurial. viol. branc. vrſinæ, ana M. i. ſem. lini & fœnugr. ana ℥. ß. ſem aniſi ʒ. i. ß. prunor. dulc. par. iii. flor. chamæm. & melilot. ana P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura diſſolue olei liliorum, & ſem. lini, ana Vnc. ii. butyri recentis Vnc. i. ß. catholic. duplic. & diaprun. ſimpl. ana Drach. vi. Fiat clyſter, iniiciendus quoties opus fuerit.

Interdùm verò loco huius clyſteris vtatur ſequenti.

℞. Decocti inteſtinorum veruecis ℔. j. butyri recentis Vnc. ii. caſſiæ recenter extractæ, catholici optimi, vel diaprun. ſimpl. ana Vnc. ß. ſacchari rubri Vnc. i. Fiat clyſter.

Parari etiam poteſt bis, aut ter in menſe clyſter ex oleo communi ſolo ad ℔. i.

Aduertendum tamen eſt aliis remediis aluum mollire, quandoquidem frequentiori clyſmatum vſu natura ſegnior euadit, & tandem aſſueſcit nunquam aluum deponere, niſi clyſteribus irritata.

In hunc finem pruna dulcia, vel poma cocta cum ſaccharo, per horam ante prandium erunt aſſumenda, vt docet Gal. 2. *de alim. facult. c.* 3 1. Alioqui ſi immediatè ante prandium aſſumantur, nihil operantur. Vel iuſculum pulli, aut commune, in quo fol. borrag. betæ, & poma aliquot bullierint, vel ol. amygd. dulc. recenter extracti ſine igne coclear. i. cum ſyrupo capill. ven. pari quantitate, vel cochlear. ii ſyrupi ſequentis.

℞. Mucilaginis ſem. pſyllij, & cydoniorum cum aqua maluæ extract. ℔. j. ß. ſacchari albi ℔. j. Fiat. ſyrupus ſecundùm artem.

Vt pruna meliùs operentur, vinum lymphatum ante & poſt eorum aſſumptionem hauriendum eſt; ita tamen vt tota illius quantitas dimidium cyathũ non excedat. Idem præſtabit butyrum recens per horam ante prandium aſſumptum, magnitudine nucis maiuſculæ, ſuperbibendo vinum lymphatum.

Semel in ſeptimana vtatur aliquo ex ſequentibus.

℞. Caſſ. recent. extract. ℥. j. cremor. tart. ʒ. j. Cum ſaccharo fiat bolus.

℞. Mannæ granat. ℥. j. vel ℥. i. ß. Capiat manè cum iuſculo Vel

℞. Olei amygd. dulc. & mannæ granat. an. ℥. j. diſſoluantur cum iuſculo, & capiat manè duabus horis ante prandium.

℞. Pulpæ caſſiæ ℥. ii. pulpæ tamarind. & mannæ granat. ana ℥. j. fol. ſennæ tenuiſſ. puluerat. ℥. ß. cremor. tar. ʒ. ii Cum ſyrupo roſato ſolutiuo fiat opiata, capiat ℥. ß. vel Vnc j.

Vel in decocto prunorum, mannæ ℥. ß. vel ℥. j. diſſoluatur, capiat horâ vnâ ante prandium, quemadmodum prædicta omnia per horam ante paſtum exhibenda ſunt, ſic enim meliùs operantur.

Ptiſana ex cichor. agrimon. & acetoſa in aquam feruere incipientem coniectis, & per noctem infuſis, pro potu ordinario vſurpata, vel ſola, vel cum vino permixta, aluum liberam ſeruat.

Iuſculum ſequens aluum certiſſimè laxat, eámque diebus ſequentibus laxiorem relinquit.

℞. Fol. betæ, & mercurialis, an. M. j. Coquantur in iuſculo communi, quod capiat per horam ante prandium.

Vel parari poteſt conſerua roſat. laxans, ex roſis pallidis non explicatis, præciſis vnguibus, cum manna & ſaccharo, ana partibus æqualibus cuius doſis Vnc. j.

Denique balneum, vel ſemicupium frequens ex decocto herbarum emollientium paratum, ad partes omnes naturales humectandas, & aluum emolliendam, erit vtiliſſimum.

CAPVT IV.

De lienteria, & cœliaca paſſione.

Lienteria eſt ſpecies alui fluxus, in quo cibus non immutatus, ſed prout fuerat aſſumptus, per aluum celeriter excernitur. In cœliaca verò paſſione alimenta cruda, & imperfectè cocta per aluum reiiciuntur. Vnde patet duos iſtos affectus differre inter ſe tantùm, per magis & minùs, vt lienteria ad actionem abolitam; cœliaca paſſio ad imminutam referatur. Licèt autem cibi vel omninò incocti, vel imperfectè cocti, reiiciãtur; non ideò tamen ad concoctionem læſam hi affectus referuntur; ſed potiùs retentionem. Malè enim vel nullo modo concoquuntur, quia citò deiiciuntur, nec ſatis diù in ventriculo retinentur, vt concoctionem ſubire valeant. Hinc etiam colligitur in hoc affectu, licèt, inter morbos inteſtinorum referatur ventriculum valdè affici, & plerumque magis quàm inteſtina; vnde Gal. 6. *de locis affect. c.* 2. lienteriam, & cœliacam paſſionem tum ventriculi, tum inteſtinorum vitio fieri ſcribit.

Cauſæ lienteriæ, & cœliacæ affectionis plurimæ proponuntur ab authoribus, quas omnes ad tria capita referre poſſumus, frigidam ventriculi, & inteſtinorum intemperiem; eorundem partium irritationem, & ſummam facultatis retentricis debilitatem ex graui ac lethali morbo.

Frigida intemperies magnam crudorum, pituitoſorum, ac glutinoſorum humorum copiam generat, qui ventriculi rugas obducit & oblinit, vt alimenta in eo retineri nequeant. Vnde mirari licet Gal. *Aph.* 1. in veteres Græcos inuehi, qui hunc affectum lienteriam, ſeu læuitatem inteſtinorum idcirco nominarunt, quòd interna ventriculi ſuperficies læuior reddita cibos non retineat: quandoquidem ventriculus non tam aſperitate tunicæ interioris, quam innata ſeſe conſtringendi proprietate, cibos tandiu contineat, donec concoctio peracta ſit. Vt enim concedendum eſt præcipuam retentionis cauſam eſſe facultatem; ſic etiam fateri oportet, facultatem illam inſtrumentis indigere certo modo diſpoſitis, ſine quibus actionem exercere non poteſt: atque adeò cùm tunica ventriculi interior aſpera & rugoſa facta ſit, vt alimenta in ventriculo commodè retineantur; non eſt dubium quin, ſi illa aſperitas tollatur, dum rugæ implentur humore pituitoſo, retentio ventriculi lædatur, ita vt alimenta incocta prælabantur. Simile quidpiam in vtero contingit, cuius tunica interior aſpera, & rugoſa facta eſt, vt ſemen faciliùs retineat ad conceptionem; at ſi lentis & glutinoſis humoribus obducatur, non retinet, & ſemen ſtatim effluit; vnde ſterilitas non paucis mulieribus inducitur.

Aduertendum

Aduertendum tamen, ſi quis hanc nomenclaturam rigidè examinare voluerit, ventriculi læuitatem potiùs, quam inteſtinorum, hoc ſymptoma eſſe nominandum; neque tamen omnes illius ſpecies comprehendere, ſed illam tantùm quæ ab humore pituitoſo producitur, quæ cum omnium frequentiſſima ſit, reliquarum denominatio ab ea ſumi poteſt.

Irritatio ventriculi, & inteſtinorum ab acribus humoribus fit, qui vellicando partes illas ad excretionem præmaturam excitant; quemadmodum in veſica contingit, quæ ab vrinæ acrimonia vellicata frequenti micturitione laborat, vnde ſtranguria exoritur. Galen. 6. *Aph.* 1. dicit ab illis humoribus acribus fieri in ventriculo vlceroſam diſpoſitionem, eo modo quo aphthæ in ore puerorum fieri conſueuerunt.

Summa facultatis retentricis imbecillitas in grauibus & lethalibus morbis ſæpe lienteriam efficit; vt videre eſt frequentiùs in dyſenteria; quæ naturâ ſuccumbente, in lienteriā degenerat, ventriculo in conſenſum inteſtinorum grauiter affectorum pertracto; eiuſq; facultatibus omninò deiectis. Sic etiam in febribus malignis, alui fluxus lientericus ſæpiſſimè contingit, in quo tuſcula ſtatim ferè ac aſſumpta ſunt, per aluum incocta reiiciuntur. Idem poteſt contingere à rebus venenatis, aut noxioſiſſima qualitate prælitis aſſumptis.

Eſt & alia cauſa à prædictis diuerſa, quæ peculiariter cœliacā paſſionem efficere conſueuit, nempè obſtructiones venarum meſaraicarum, quæ tranſitum impediunt chyloſæ materiæ ad hepar; vnde neceſſe eſt illam per aluum reiici. Verùm vt hæc affectio fiat, oportet omnes venas meſaraicas, aut maiorē illarū partē obſtrui; quemadmodum contingit in pueris ſtrumoſis, quorum meſenterium glandulis innumeris refertū inuenitur, à quibus venæ meſaraicæ præcludūtur: & hi cōtinuo alui fluxu chyloſo & cœliaco laborant; multùm comedunt, & in dies emaciātur, donec in maraſmum incidāt.

Aetius & Celſus multique eorum ſequaces aliam etiam lienteriæ cauſam proponunt, nempè leuem & denſam cicatricem inteſtinis ex magna dyſenteria relictam; ob quam venarum oſculis obſtructis alimenti diſtributio impeditur, & ita fit lienteria. Quæ tamen cauſa non videtur recipienda, quandoquidem oporteret vniuerſa inteſtina fuiſſe vlcerata; & in iis poſtmodùm genitam cicatricem omnes propemodùm venas meſaraicas occluſiſſe, quod rationi nullo modo videtur conſentaneum; ſiquidem impoſſibile eſt vniuerſa inteſtina vlcerari, quin homo intereat.

Signa horum ſymptomatum præcipua ex antedictis patent. Si enim alimenta cruda, & inalterata celeriter, & frequenter per inferiora deſcendant, lienteriam ſignificant. Si verò aliquantulùm immutata, & nonnullam chyli ſpeciem adepta effluant, cœliacam affectionem oſtendunt.

Signa verò cauſarum inde colliguntur, ſi lienteria aut cœliaca paſſio fiat à frigida intemperie, & pituitoſis humoribus, ructus acidi appareant; pituitoſa excrementa per aluum deiiciuntur, ſitis, & doloris carentia; & ſi à capite fluat pituita, quod frequenter contingit, deiectiones ſunt ſpumoſæ; maior eſt fluxus poſt ſomnum, & aliæ cauſæ caput alterantes, aliáque Catarrhi ſigna apparent.

Si verò ab irritatione proueniat mordicatio, interdùm in ventriculo ſentitur; calor in hypochondriis percipitur, ſitis interdum viget, & deiectiones acres, ac bilioſæ apparent.

Quod ad prognoſin attinet, lienteria, & cœliaca paſſio diu perſeuerans periculoſa eſt, quia toti corpori nutrimentum ſubtrahit, vnde atrophia, vel hidrops conſequitur. Et ſi grauiſſimos acutiſſimóſque morbos conſequatur, lethalis vt plurimùm eſſe conſueuit.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum illum producentium varianda eſt. Ac primùm qui ab humore pituitoſo producitur, iis remediis curari poterit, quæ pro inappetentia à frigida cauſa oriunda fuerunt propoſita; eligendo ea quæ maiori aſtringendi vi prædita ſunt, vt ventris fluxum poſſint compeſcere.

Incipiendum itaq; erit à purgatione humoris pituitoſi medicamentis compoſitis ex aloë rhab. & myrobalanis.

Clyſteres hîc parùm conferunt, cùm ventriculus præcipuè laboret; niſi immoderata deiectio vrgens, vt in aliis alui fluxibus, eos requirat. Túmque aſtringentes & roborantes eſſe debent, iuxta formulas, quæ in ſequentibus curationibus proponentur.

Poſt ſufficientem purgationem roborandus ventriculus opiatis, pulueribus, fotibus, ēplaſtris, aliiſq; remediis dicto loco propoſitis; in quibus, vt dictū eſt, aſtringentia non erunt omittenda, vt maſtiche, cortex citri, ſem. coriandri, rad. biſtortæ, tormentillæ, corallia, &c.

Ac præter illa remedia conueniet opiata ſequens ab Amato Luſitano maximè commendata, qua ſenem quendam lientericum; poſt multa alia remedia fruſtrà vſurpata, liberatum eſſe refert.

℞. Conſeruæ roſ. antiquæ ℥. vi. theriacæ opt. ʒ. vj. minæ cydonior. quantum ſatis. Fiat opiata, de qua capiat ℥. ß. manè, nihil ſuperbibendo.

Quæ fit ab humore bilioſo curanda erit iis remediis, quæ ad vomitum bilioſum fuerunt propoſita; tum etiā iis, quæ in diarrhœæ bilioſæ curatione deſcribentur.

Quæ à retentricis facultatis imbecillitate oritur, in graui & lethali, aut ſaltem valdè periculoſo morbo, curanda eſt; primùm fomentis ventriculi regioni admotis, in hunc modum compoſitis.

℞. Rad. biſtortæ, tormentillæ, & corticis citri ſicci, ana Vnc. ij. fol. menthæ plantag. & abſinthij pontici, ana M. j. nucis moſchatæ caryophyll. & cinnam. ana ʒ. iij. roſar. rubrar. P. iiij. Contundantur, & incidantur vt artis eſt, iiſq; impleantur duo ſacculi interpuncti, qui macerētur in æquis partibus aquæ ferratæ & vini rub. aſtringentis; vel in vino ſolo, ſi magna febris non adfuerit, & applicentur regioni vētriculi calidè viciſſim.

Poſteà admoueatur vnguentum, vel emplaſtrum aliquod ex iis, quæ pro vomitu bilioſo propoſita ſunt.

Totus venter etiam oleis, vel linimentis aſtringentibus inungatur.

Clyſteres iniiciantur ex iuſculo communi, in quo roſæ rubræ bullierint, diſſoluendo ſaccharum & vitellos ouorum; tum etiam interdùm confectionem de hyacintho, ſi æger ſit valdè debilis.

Ac denique per os, roborantia, & aſtringentia, in curatione vomitus propoſita, exhiberi poterunt; tum etiam ea, quæ pro alui fluxu proponentur.

In cœliaca paſſione alimenta cruda, & imperfectè cōcocta per aluum reiiciūtur. Differt tantum à lienteria ſecūdùm magis & minus, iiſdē mq; remedia profligatur.

Si verò omninò chyloſæ ſint deiectiones, nō à vitio ventriculi, ſed ab obſtructione venarum meſaraicarū dependet hic affectus, qui ſatis frequēs eſt, & infantib. præcipue familiaris. Ideóq; remediis obſtructiones aperientibus curandus eſt, & hepar roborantib. quia illius imbecillitas ſæpè coniungitur, non autē aſtringētibus, niſi alia alui fluxus ſpecies ſubſequatur. Horum materia in hepatis affectuum curationibus fusè deſcribitur.

CAPVT V.

De Diarrhœa.

Diarrhœa eſt illa ſpecies alui fluxus, quâ humores excrementitij ſine ſanguine aut alimento, & ſine exulceratione inteſtinorum excernuntur.

Hiſce conditionibus diarrhœa propriè dicta ab aliis alui fluxus ſpeciebus diſtinguitur; quia in lienteria, & cœliaca paſſione alimentum incoctum, aut ſemiconfectum eiicitur; in dyſenteria & teneſmo, ſanguis cum humoribus excrementitiis permiſcetur, quemadmodum in fluxu hepatico, & hæmorrhoidali ſanguinolenta excretio reperitur.

Plurimæ ſunt illius differentiæ, quæ vt dilucidè exponamus,

ponantur, ad tria capita referendæ ſunt, quorum primùm reſpicit materiam quæ excernitur; ſecundùm continet locũ à quo illa materia profluit; tertiũ verò modum & cauſam efficientẽ, quæ alui fluxum producit.

Ratione materiæ quæ excernitur, alui fluxus diuiditur in bilioſum, pituitoſum, melancholicum, & ſeroſũ,

Ratione loci à quo humores profluunt; vel alui fluxus prouenit à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari, putà cerebro, ventriculo, inteſtinis, hepate, liene, meſenterio, vtero, aliiſque partibus.

Tertiò ratione modi, & cauſæ efficientis; alia diarrhœa eſt critica, alia ſymptomatica; alia à cauſa interna vt intemperie, vel praua alia partium internarum diatheſi; vel externa, vt medicamẽto, aut veneno aſſũpto.

Iſtæ autem differentiæ ſimplices vtplurimùm non reperiuntur, ſed in vno eodémque alui fluxu ſæpè complicantur. Sic alui fluxus bilioſus eſt ab hepate, vel toto corpore; pituitoſus à cerebro, aut ventriculo; melancholicus à liene, ſeroſus, à toto corpore.

Complicantur etiam vtplurimùm iſtæ differentiæ ex varia humorum miſcella; ita vt non raro bilis, & pituita, & ſeroſus humor, eodem alui fluxu excernantur.

Eſt & alia diarrhœæ ſpecies à prædictis diuerſa, quæ συντηκτικὴ, ſeu colliquatiua nominatur, orta ex colliquatione ſubſtantiæ corporis, & humorum ab intensè calida partium ſolidarum intemperie: qualis contingit plerumque in viſcerum inflammationibus, febre ardente intenſiori, hectica, & peſtilenti; in quibus materia pinguis, quaſi adipe, vel oleo perfuſa, per aluum deiicitur.

Denique ad alui fluxus ſpecies, refertur fluxus ſtercoroſus, in quo magna copia ſtercoris liquidi frequenter eiicitur, qui ex cibis excrementitiis in ventriculo corruptis, aut magna excrementorum copia in inteſtinis cumulata, exoritur.

Diagnoſis in genere manifeſta eſt, quando ſcilicet per aluum deiiciuntur excrementa liquidiora, & frequentiora, quàm inſtituto naturæ conueniat.

Signa etiam differentiarum quæ petuntur, à materia, conſpicua ſunt; cùm ſenſibus ipſis pateat vtrum excrementa bilioſa, pituitoſa, melancholica, vel ſeroſa deiiciantur.

Partes verò mandantes difficiliorem habent diagnoſim, tamen ita diſtinguendæ ſunt.

Si à toto corpore humores profluant, adeſt, vel præceſſit febris continua, vel aliquis alius totius corporis affectus, vt cachexia, leucophlegmatia; vel ingeſtorum ciborum & potuum copia præceſſit, & nullius partis peculiaris affectus innoteſcit.

Si autem critica ſit illa diarrhœa, fit cum bonis ægri rebus, ac facili tolerantia, & inde morbi ſolutio, aut maxima illius imminutio conſequitur.

Contingit etiam interdum critica diarrhœa ſine vllo morbo, in corporibus nonnullis prauos humores cumulare ſolitis, quæ cùm robore inſigni prædita ſint, prauos illos humores dum copia luxuriant, & naturam grauant, per interualla deponunt; vt docuit Gal. 7. *meth.* *c.* 15. de quo etiam alui fluxu. Celſus mentionem facit *lib.* 4. *c.* 19. his verbis: [Vno die fluere aluum ſæpè pro valetudine eſt; atque etiam pluribus, ſi febris abſit, & intra ſeptimum diem conquieſcat; purgatur enim corpus, & quod intùs læſurum erat vtiliter effunditur.

Inter criticos etiam referri debet alui fluxus ſeroſus qui ſine vllo morbo præcedente, cõtingit hominibus, quibus ſerum in venis plurimùm redundat, idque potiſſimùm tempore autumnali; cum videlicet frigus autumni nocturnum, vel matutinum, apertos ab æſtate prægreſſa cutis & partium externarum meatus offendens; ac proptereà ſeſe altiùs in corpus inſinuans, ſeroſos humores in venis contentos exprimit ad interiora, quos deinde natura à nimia illorum copia grauata, per venas meſaraicas ad inteſtina protrudit, quamuis ſæpiſſimè accidat eos per vrinas excerni, vnde contingit multos in principio autumni, & primis illius frigoribus, magnam vrinarum copiam per aliquot dies profundere.

Si verò diarrhœa ſymptomatica ſit, magnum facit laborem ægrotanti, vires plurimùm deiicit, & morbus cui ſuperuenit, augetur, vel ſaltem in eodem ſtatu perſeuerat.

Iſte autem fluxus ſymptomaticus in febribus ardentibus & malignis ſæpè fit colliquatiuus, & inde dignoſcitur, quòd excrementa oleo aut pinguedine perfuſa apparent, tum corpus confeſtim emaciatur & abſumitur, ac ferè in maraſmum perducitur.

Si à cerebro diarrhœa oriatur, deiectiones fiunt ſpumoſæ, vt docuit Hipp. *Aph.* 30. *ſect.* 7. Quod tamen non eſt perpetuum; quandoquidem pituita poteſt à cerebro defluere citra flatuum permixtionem, quæ vnica eſt ſpumoſitatis cauſa; tum etiam humoribus genitis, aut contẽtis in ventriculo & inteſtinis poſſunt permiſceri flatus: vnde excrementa erunt ſpumoſa, licèt non à capite profluant. Ideò huic ſigno alia adiungenda ſunt, nempè ſi cerebrum aliquo affectu manifeſto laboret, vt catarrho, ſurditate, lethargo, apoplexia, aut inſignis ſaltem capitis grauitas, aut dolor, aut ſomnolentia appareat, & noctu magis alui fluxus quam alio tempore fatiget.

Si a ventriculi vitio procedat alui fluxus, ſigna aderunt quæ viciatam ventriculi coctionem demonſtrare ſolent; v. g. ſi alimenta corrumpantur, recipiantque acrem & nidoroſam qualitatem, ex qua deinde irritata facultas expultrix, cogatur ea per aluum expellere, túmque ſigna calidæ ventriculi intemperiei aderunt. Sic etiamſi cruda & pituitoſa deiiciantur, & tarda, ac imminuta fuerit alimentorum concoctio; à frigida intemperie læſam ventriculi coctionem arguimus, ac denique vitium in ventriculo reſidere cognoſcimus; ſi æger anteà prauis edulus ſeſe impleuerit, quæ facilè in ventriculo corrumpi potuerint.

Ab inteſtinis procedit alui fluxus, præcipuè cum illa lumbricis referta ſunt; & tunc ſigna lumbricorum apparebunt, ex proprio capite deſumenda.

Si ab hepate procedat alui fluxus, deiectiones erunt bilioſæ, quia bilis in hepate generatur, & ſigna calidæ intemperiei, inflammationis, obſtructionis, aut alterius cuiuſdam hepatis affectus apparebunt.

Si à liene diarrhœa procedat, deiectiones maiori parte nigræ, aut ad nigrum vergentes erunt, in ſiniſtro hypochondrio tenſio, grauitas aut dolor, & alia lienis laborantis ſigna conſpicientur.

Si à meſenterio procedat; tenſio vel dolor in illa parte apparebit. Verùm humores in meſenterio collecti; ab hepate, vel liene plerumque oriuntur.

Si ab vtero procedat alui fluxus; ſuppreſſio menſium, vel ſymptomata affecti vteri aderunt, quæ magis ſæuire ſolent, & præſertim alui fluxus ingraueſcit, quo tempore menſtrua fluere conſueuerunt.

Prognoſis diarrhœæ in hunc modũ inſtituenda eſt.

Alui fluxus, qui cum facili tolerantia contingit, & ex quo æger leuamen aliquod percipit, bonus. Contra verò qui laborioſus eſt ac vires deiicit, malus. Ille enim criticus cenſendus eſt, hic verò ſymptomaticus.

Alui excrementa liquida quæ in progreſſu morbi ſenſim craſſeſcunt, bona. Virtutem enim benè operantem ſignificant, quæ prauos humores concoquit, cum concoctio fiat incraſſando.

Fluida alui excrementa cum dolore, & laborioſa, ac frequenti deiectione, mala. Significant enim maximam humorum acrimoniam, quæ inteſtina vehementer vellicat, ſtimulat, pungit & erodit.

Liquida deiectio quæ non ſentientibus effertur, valdè mala. Aut enim errorem mentis, & delirium ſignificat: aut caloris natiui exolutionem, quam ſenſus abolitio conſequuta eſt.

Liquida deiectio quæ cum morbo acuto incipit, & cum eodem perſeuerat, mala. Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam, vel malignam qualitatem

quæ

Digitized by Google

quæ naturam cogit ad præcocem iſtam diarrhœam.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa ſupervenerit, malum ſoluit. Hipp. *Aph.29. ſect.7.* Materiæ enim in toto corpore reſtagnantis euacuatio fit. Id autem limitatione indiget. Verus ſiquidem eſt Aphoriſmus, ſi talis alui fluxus in morbi principio, & adhuc conſtantibus viribus, accidat; alioqui non morbum, ſed ægrum de medio tollit.

Mulieri vtero gerenti, ſi aluus multùm fluat, periculum eſt ne abortiat. Hipp. *Aph.34. ſect.5.* alimenta enim fœtus nutritioni neceſſaria per aluum maiori parte excernuntur, & vires deiiciuntur, tum vincula vteri continuo humorum ad illas partes affluxu laxantur; tùm fœtus ac vterus tetro excrementorum continenter deiectorum vapore inficitur.

Alui deiectiones vitellinæ, virides, æruginoſæ, liuidæ nigræ, variegatæ, aut valdè fœtidæ, malæ. Hæ deiectiones malæ ſunt propter eas rationes, quas de ſimili vòmitu capite proprio retulimus.

Quod ad curationem ſpectat: cùm diarrhœa ſymptomatica plerumq; oriatur ex prauis corruptiſque humoribus biliosis, pituitoſis, melancholicis, aut ſeroſis, & præcipuè bilioſis, acrimonia ſua facultatem inteſtinorum expultricem irritantibus; illius curatio ab humoris peccantis euacuatione auſpicanda eſt, quod fiet medicamento, quod purgando aſtringit; ne humoribus commotis alui fluxus nimiùm irritetur, quod in ſimilem modum concinnari poterit.

℞. Rhab. elect. ʒ.j. myrobal. citrin. ʒ.ß. ſantal. citrin. ℈.ß. Infundantur in aqua plantag. In expreſſione diſſolue rhab. pulverati ʒ.ß. ſyrupi roſac. ℥.j. Fiat potio. Poterit addi catholicum, vel aliud medicamentum purgans, pro conditione humoris expurgandi.

Vomitus etiam interdum conuenire poterit, quia reuellit & euacuat materiam morbificam.

Si ſanguinis redundantis indicia fuerint, & robur virium, phlebotomia initio celebranda eſt. At ſi febris adfuerit, ſanguis detrahendus eſt, etiamſi nulla plethora appareat.

Ante & poſt purgationem clyſteres detergentes iniiciendi ſunt, quorum deſcriptio talis eſſe poterit.

℞. Hordei integri P.ij. furfuris macri & roſar. rubr. ana P.j. liquirit. raſæ & paſſul. integr. ana ℥.j. Coquantur ad ℔.j. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥.j. vitellos ouor. n.ii. Fiat clyſter.

Corpore ſufficienter euacuato, tum medicamentis purgantibus, tum ipſo alui fluxu, aſtringentia & roborantia vſurpanda erunt, tum per os aſſumenda, tum per clyſterem iniicienda, tum ventri admouenda; quorum formulæ à curatione dyſenteriæ erunt repetendæ.

Præterea verò ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

℞. Aceti chalybeati partem vnam, aquæ chalybeatæ partes duas, fol. & fructuum myrti, cydonior. meſpilor. ſorborum, ana M.ij. nucum cupreſſi par. vi. Coquantur ad medias. Colaturâ foueatur totus venter, tepidè frequenter.

℞. Ol. maſtiches, cydonior. & myrtin. ana Vnc.j. ſang. drach. thuris, & gummi tragacanth. ana ʒ.j. ceræ quantum ſatis. Fiat vnguentum, illinendum poſt fotum. Vel

℞. Micæ panis aſſatæ, & in aceto chalybeato infuſæ, & carnis cydonior. ſub cineribus coctorum, vel cydoniati, ana Vnc. iii. thuris, maſtiches, ſang. drac. ana Drach. ii. Cum ſirupo de abſinthio & cydoniorum. Fiat cataplaſma.

℞. Maſtiches ʒ.ii. Bulliant in ℔.iii. aquæ fontis pro potu ordinario. Præſtat aqua ferrata, quia aluum turbat, ſed in affectu calido non valet: in cuius curatione conueniet vti tinctura roſarum; vel conſerua roſar. cum aqua fontis permixtâ cum aquâ extinctionis auri, cum ſyrupo cydoniorum agitatâ.

Amatus Luſitanus refert quendam curatum diarrhœâ bilioſâ largo frigidæ potu in æſtate. Nos verò cuidam viro ſanguineo, diarrhœâ bilioſâ æſtate mediâ laboranti, cum ſiti intenſa, præſcripſimus ſalem prunellæ in potu ordinario, tum etiam iulepis, cum aqua lactucæ & portulacæ, ter in die ſumendis, & intra viginti quatuor horas curatus eſt.

Si humor fuerit valdè acer & adustus, parciùs & mitioribus medicamentis purgandus eſt æger, alioqui affectus ingraueſcit; ſed refrigerantibus & humectantibus temperandus eſt; tum etiam ſanguine parcâ manu detracto.

In eodem caſu plurimùm confert ſemicupium tepidũ, cuius exemplũ habetur in obſeruationibus noſtris.

Folia plantaginis in iuſculis decocta, ad hunc affectum vtiliſſima ſunt.

Ne verò diarrhœa in dyſenteriam tranſeat, ad demulcendam humoris acrimoniam, clyſteres ex lacte chalybeato vſurpandi ſunt; tum etiam emulſiones ex ſeminibus frig. mai. & ſem. papav. albi.

Ad eandem diarrhœam bilioſam ſyrupus ſequens erit conuenientiſſimus.

℞. Succi cydonior. Vnc. vi. ſucci endiuiæ & acetoſæ ana Vnc. iii. ſem. acetoſæ, & plantag. ana Drach. ii. coral. rubr. ʒ.j. aquæ plantag. ℥.iv. Coquantur ad mediæ partis conſumptionem. Colentur & fortiter exprimantur. Adde ſacchari parem colaturæ quantitatem, & fiat ſyrupus, de quo capiat Drach. ij. manè & ſerò.

In omni autem diarrhœa, præmiſſis vniverſalibus bolus ſequens vſurpari poterit.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ ℥.ß. cydonior. condit. ʒ.i. pulueris tormentillæ ℈.i. boli armeni ℈.ß. cum ſaccharo. Fiat bolus frequenter iterandus, vel ſi affectus ſit diuturnior, ex iiſdem aut ſimilibus maiori quantitate præſcriptis, opiata concinnari poterit, ad plures doſes ſumenda.

Vel ad potentiùs aſtringendum vtatur æger puluere ſequenti.

℞. Sang. drac. thuris, maſtich. mumiæ, terræ ſigill. lapidis hæmatit. troſchiſc. de carabe, ana Drach. i. boli arm. veri Drach. iii. Fiat pulvis, de quo capiat ℈.ii. cum liquore idoneo.

Rhab. bis infuſum, & poſteà aquâ roſar. lotum bis aut ter, & exſiccatum, vtile.

Tabellæ triaſantali quadruplicato rheo, bis in die exhibitæ, pondere Drach. ii. alui fluxus materiam auferunt, viſcera corroborant.

Conyzæ folia ſuper prunas iniecta, vt fumus in cathedra perforata recipiatur ſpecificâ vi alui fluxui medentur. Tum ſi eadem herba cum aceto trita, regioni ſtomachi admoueatur.

Suffitus etiam tapſi barbati in cathedra perforata receptos, inſignis eſt efficaciæ, cuius exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Syrupus corallorum ad idem eſt efficax, & multò magis illius tinctura, vel magiſterium.

Conſerua cynorrhodi per ſe ad diarrhœam bilioſam vtiliſſima eſt, tum etiam, ſi opiatis aſtringentibus permiſceatur.

Vbi verò ex fluxu frequentiori, & acriori, periculum eſt ne vires deficiant, laudanum opiatum cum maſtiche, & terra ſigillata vtiliter exhibetur.

In contumaci alui fluxu, clyſter ex iuſculo & theriaca recenti vtilis.

Pilulæ de bdellio bis aut ter in ſeptimana, vel alternis diebus vſurpatæ: ad diuturnos, & contumaces alui fluxus ſiſtendos vtiliſſimæ ſunt.

Ad idẽ valet meſpilorũ vſus frequẽs, vt ſe experiẽtia comprobaſſe teſtatur Foreſtus *obſ.1 lib.22.* his verbis: [Qui diuturno alui fluxu laborabat, & omnẽ ſuã ſubſtantiã fruſtrà in Medicorum ope cõſumpſerat, conſilij causâ, vt ab hoc malo liberari poſſet, ad me acceſſit. Cui conſilium dedi, vt meſpila etiam immatura in maxima copia deuoraret. Quibus comeſtis alui profluuiũ paucis diebus ceſſauit. Vti & cuidam euenit mercatori Zelando, ad Ioannem Spirinchium quondam Medicum Louanienſem celebriorem profectò, vt ab eo

curaretur. Qui cùm multis menſibus laboraſſet profluuio,& tandem etiam dyſenteriâ, neque ab vllis Medicis curari poſſet tandem meſpilis comeſtis, ex einſdem Medici conſilio, ſanitatem conſequutus eſt, & Medico trecentos aureos, pro ſola meſpilorum præſcriptione numerauit, quibus ſolis in priſtinam ſanitatem fuerat reſtitutus.] Hæc Foreſtus.

Verùm aduertendum eſt, vt ante meſpilorum vſum corpus ab excrementis, & omni cacochymia liberum præſtetur.

In diarrhœa inueterata ſequentia vtiliſſima ſunt.

℞. Raſ. eboris ℨ.iij. confect. alkerm. ℨ.j. ſacchari in aqua roſ. diſſoluti Vnc.iiij. Fiant tabellæ.

℞. Croci martis reuerberati gr. vj. bezoard. miner. ℈.ß. conſeruæ roſ. ℨ.ij. ſpirit. vitr. gut. iij. Miſce, fiat bolus qui detur bis in die, longè à paſtu.

℞. Succi perſicariæ maculatæ, & ſemperuiui maj. an. ℥.iij. bulliant ad tertiæ partis conſumpt. & dentur manè. Certò curant quemlibet fluxum quamtumuis inueteratum.

Mercurius diaphoreticus per aliquot dies ad gr. xij. exhibitus, omnes corporis impuritates aufert, quæ contumaces interdùm alui fluxus parere conſueuerunt.

Decoctum granorum iuniperi in vino paratum, per triduum exhibitum multùm confert. Tum puluis cicadarum cum vino albo exhibitus ad Drach. j. Hæc duo conferunt, materiam alui fluxum committentem deriuando ad vrinæ vias. Paratur autem decoctum iuniperi in ſequentem modum.

℞. Granor. iuniperi M. j. vini rubri. ℔. j. ß. Bulliant ad duarum tertiarum conſumptionem; colaturam capiat manè per triduum.

Potus aquarum ſulphurearum, totum corpus expurgando, & ventriculum roborando, inueteratam diarrhœam curat. Cuius rei exemplum habetur in obſeruationibus noſtris.

Si diarrhœa fiat à catarrho, cerebrum proſpiciendum eſt velut parti mandanti, iis remediis, quæ in catarrhi curatione propoſita ſunt. Si verò pendeat ab hepatis, aut lienis obſtructione, vel imbecillitate; illis affectibus mederi oportebit, prout in peculiaribus eorum curationibus docebitur: túmque aſtringentium medicamentorum vſus nullus, aut parciſſimus eſſe debet. Platerus in cura hæmorrhoidum, dicit ſanguinem calentem iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere.

CAPVT VI.

De dyſenteria.

DYſenteria eſt frequens, & cruenta alui deiectio cum ventris dolore, ac torminibus, ab inteſtinorum exulceratione dependens.

Dyſenteriæ nomen apud veteres plerumque ſumitur communiter pro omni cruenta alui deiectione: ſtrictè tamen & propriè eam tantùm alui fluxus ſanguinolenti ſpeciem ſignificat, quæ ab vlcere inteſtinorum exoritur.

Gal. 3. *de ſymptomat. cauſ. capit.* 2. quatuor cruentæ deiectionis ſpecies proponit, quibus etiam dyſenteriæ nomen communiter vſurpatum tribuitur.

Prima eſt, quando propter aliquam partem præciſam corporis, aut intermiſſam aliquam exercitationem, aut ſanguinis euacuationem per alias partes, puta nares, vel vterum ſuppreſſam; ſanguis copia luxurians, per venas meſaraicas ad inteſtina detruditur, & per aluum euacuatur.

Secunda differentia eſt, quando propter iecoris imbecillitatem ſanguis aquoſus, & lotura carnium ſimilis excernitur, quod in fluxu hepatico contingit, de quo infra tractabimus.

Tertia differentia eſt, quando ſanguis melancholicus & ſplendens eiicitur, qui propter nimiam moram in hepate, aut liene vſtionem concepit, & cum humore melancholico permixtus eſt; ſplendor vſtionem ſignificat, quandoquidem ſanguis qui ex refrigeratione nigreſcit, ſplendorem non habet; imò verò eum quem priùs habebat, amittit.

Quarta differentia eſt, vbi breuibus quibuſdam interuallis ægri cum humoribus, & excrementis ſanguinem reiiciunt, cui interdum puris aliquid admixtum eſt, idque cum dolore & torminibus, quibus inteſtinorum vlcus arguitur. Et hæc eſt propriè dicta dyſenteria, de qua tantùm hic agimus.

Cauſæ internæ dyſenteriam efficientes ſunt, humores acres & exulcerantes, vt bilis flaua, porracea, æruginoſa, & atra; tum etiam pituita ſalſa ab intenſo calore genita, vel per putredinem in ventre ſalſedinem adepta, & ad inteſtina delata, vbi propter lentorem diutiùs hærens aſſiduè detergendo, tandem exulcerat.

Hic dubium non leue proponitur, ab autoribus, quomodo bilis flaua interdum breui temporis ſpatio dyſenteriam faciat cùm tamen non rarò bilis porracea, & æruginoſa ſimplicem faciat diarrhœam ad longum tempus perdurantem, quæ tamen nunquam in dyſenteriam degenerat; cum bilis porracea & æruginoſa ex flaua generetur vlteriori aduſtione, & proindè maiorem habeat acrimoniam.

Reſpondet Mercatus, cũ humorum acrimonia requiri lentorẽ & viſciditatẽ, cuius ratione diutiùs morentur in inteſtinis, eaque magis corrodant. Et ita ſi flaua bilis lentorem habeat dyſenteriam efficiet, cõtrà verò ſi porracea & æruginoſa fluidior ſit, & minorẽ in inteſtinis moram faciat, ſimplicem producet diarrhœam.

Sennertus hanc reſponſionem probabilem eſſe dicit, eam tamen omninò dubiũ non ſoluere exiſtimat, quod ſæpè alui fluxus dentur, in quibus viſciditas & lentor cum acrimonia reperitur, & tamen dyſenteria non excitatur. Contrà verò viſciditas & lentor ſæpè non adeſt in bilioſis humoribus dyſenteriam excitantibus, ideò cenſet humores qui dyſenteriã pariunt, peculiarẽ, & occultam quamdam qualitatem habere, quâ peculiariter inteſtinis infenſi ſunt, eaque exulcerant, ſicut lepus marinus pulmonem, & cãtharides veſicam exulcerant, non autem alias partes. Illam verò qualitatem malignam & inteſtinis vtplurimùm infenſam probat ex eo quòd dyſenteria plerumque contagioſa eſt, ita vt miaſmata ex deiectionibus dyſentericorum exhalantia, ſola inteſtina afficiant in iis qui contagium recipiunt, non autem alias partes. Idem contingit in aliis morbis epidemicis & contagioſis, in quibus venenum graſſatur parti cuidam peculiari infenſum. Sic dantur pleuritides, peripneumoniæ, & anginæ peſtilentes. Sic venenum canis rabidi ſoli cerebro infenſum eſt. Id apertiùs in medicamentis purgantibus videre eſt, quæ peculiarem vim obtinent, humores in corpore commouendi, & ad inteſtina propellendi; cùm enim illa, non ſolùm ore ſumpta, ſed etiam vmbiculo admota, imò vapore ipſorum naribus attracto, aluum mouere, & purgare ſoleant; veriſimile eſt illa per poros cutis, & vaſorum extremitates in venas & arterias penetrãtia, agitationem quamdam & fermentationem in humoribus excitare, quia vitioſi humores à bonis ſeparantur, & ij deinceps naturam ſtimulantes ad inteſtina propelluntur, vi medicamenti ad ea loca expulſionem dirigente. Pari etiam ratione, ſed modo diuerſo, ſudorifica ad cutem, & diuretica ad veſicam inſitâ vi humores propellunt. Ex quibus licet colligere, contagium dyſentericum quocunque modo, & loco intra corpus admiſſum fermentationem quamdam in humoribus excitare, & ſibi ſimilem diſpoſitionem imprimere, quæ inteſtinis inimica, ad ea curſum humorũ promouet, eaque labefactat, atque exulcerat: & illa demùm tali diſpoſitione infecta humores, & alimenta inficiunt; vndè vera & propriè dicta dyſenteria emergit.

Digitized by Google

Quæritur etiam apud Autores, quidnam ſit illud mucoſum, & album, quod magnâ copiâ plerunque in dyſenteria excernitur, cùm ſanguine, aliiſque humoribus permixtum. Quidam putant eſſe pinguedinem inteſtinorum abraſam; alij mucū quo inteſtina oblinūtur, ad faciliorem tranſitum excrementorum; alij pituitam à cerebro, aliiſque partibus defluentem; alij pus ex viſceribus manans. Non verò ſtatuimus hanc mucoſam ſubſtantiam nihil aliud eſſe, quàm inteſtinorū excrementum præternaturale. Inteſtina ſiquidem labefactata & à naturali conſtitutione deiecta, propriū alimentum ritè conuertere nequeunt in ſuam ſubſtātiam, ſed illud imperfectè aſſimilando in mucoſam illam ſubſtantiam commutant; quæ cum nutritioni illarum partium inepta ſit, expellitur foras, & pars, demum nutritionis indiga nouum attrahit alimentum, quod denuò cum perfectè tranſmutari non poſſit ob vitium partis, in ſubſtantiam illam heterogeneam, & mucoſam conuertitur, cuius magnus eſt prouentus, quoniam pars ad ſui nutritionem continuò ſanguinem attrahit à venis, qui in mucoſam ſubſtantiam conuertitur, atque adeò pars ſuo genio fraudata nouum iterùm attrahit ſanguinem ad ſui nutritionem, quam perpetuo intendit, qui cùm propter deprauatam homioſim in prædictam ſubſtantiam commutetur, magnus fit mucoſi illius excrementi prouentus. Idem in quamplurimis aliis partibus contingit, & præſertim in iis quæ magna & profunda vlcera patiuntur. Pars ſiquidem vlcerata cùm ob prauam diatheſim probè nutriri nequeat, ſanguinem continuò attrahit à venis, qui in purulentam ſubſtantiam commutatur, vnde totum corpus ſenſim exhauritur, & tandem contabeſcit. Neq; ſolum partibus vlceratis hoc vitium contingit; ſed etiam aliis nullo vlcere aut abſceſſu affectis, ita vt licèt excrementum prædictum puris naturam æmuletur, non ſit tamen verum pus, quod non niſi ex vlcere vel abſceſſu procedit. Id præcipuè apparet in ophthalmia, in qua oculus ſimplici inflammatione affectus, copioſum excrementum puri ſimile continuò emittit, quod ex ſola partis intemperie & deprauata homioſi procedit; idem contingit ſæpe aſthmaticis & aliis qui pulmonem affectibus laborant; eorum enim pulmones malè affecti proprium alimentum malè concoquunt, & in excrementum pituitoſum atque interdum puri ſimile conuertunt, quod per anacatharſin expellitur; in iis tamen nullum vlcus eſt in pulmone, quod multi Medici etiam periti ſtatim pronuntiant, conſpectâ illâ materiâ puris ſpeciem referente.

Cauſæ externæ dyſenteriæ ſunt quæcunque humores acres & vitioſos generare poſſunt, vel iam genitis prauam illam diſpoſitionem dyſenteriæ excitandæ idoneam inducere. Inter illas primum locum tenent cibi acriores, vel putredini valdè obnoxij, vt fructus hortarij, & alij omnes qui non ſatis maturi deuorantur; idem præſtant aquæ valdè crudæ, aut minerali aliqua infectæ in potu ordinario vſurpatæ, tum etiam medicamenta aſſumpta deleteriâ qualitate prædita.

Praua etiam aëris diſpoſitio ad dyſenteriam efficiendam maximè efficax eſt. Sic apud Hipp. *Aph.* 11. *ſect.* 3. ſi hyems plus iuſto frigidior & ſiccior extiterit, ver autem pluuioſum & auſtrinum, æſtate futuras eſſe dyſenterias. Et *Aph.* 12. eiuſdem ſectionis, ſi hyems admodum auſtrina fuerit, & pluuioſa; ver autem ſiccum & aquilonium, dyſenteriæ producendæ tempeſtates illas eſſe maximè idoneas.

Peculiare etiam aëris vitium dyſenteriæ generandæ idoneum reperitur in epidemica dyſenteria, quæ aliquando peſtilens eſt, ac valdè pernicioſa, aliquando verò minus infert periculum, & ex ea vt plurimùm ægrotantes euadunt. Ad hanc etiam claſſem reuocandum eſt contagium, quod ab ægrotantium excrementis exhalat, & ſuam ſæpè labem aſtantibus communicat. Imo verò ſi talia excrementa in latrinas effundantur, multos eiuſdem familiæ inficere ſolent.

Signa dyſenteriæ diagnoſtica ex definitione ab initio propoſita facilè eliciuntur. Adeſt enim frequens, & cruenta deiectio, cum dolore & torminibus ventris. His accedunt plerumque febris, vigiliæ ſitis, faſtidium cibi, & alia quæ cum multis morbis communia ſunt.

Quænam verò inteſtina, tenuia nimirùm an craſſa vlcere efficiantur dignoſcere difficilius eſt. Vulgò dicitur quod ſi dolor ſit ſupra vmbilicum, tenuia inteſtina afficiuntur, ſi verò infra, craſſa maximè laborant, quod tamen rationi manifeſtè repugnat, cùm & tenuia & craſſa inteſtina ad partem ſuperiorem & inferiorem circumagantur. Meliùs igitur elicietur iſta diagnoſis ex qualitate doloris, & iis quæ excernuntur. Si enim tenuia inteſtina affecta ſint dolor eſt acutiſſimus, vt ægri aciculis compungi videantur, quia tenuia inteſtina magis membranoſa ſunt, & ſenſu exquiſitiori prædita. Deinde aluus ſtatim poſt tormina & dolores non deponitur; ac denique ſanguis cum ſtercoribus omnibus permixtus eſt. Cùm enim via à ſuperioribus inteſtinis ad anum longior ſit; ſanguis, & purulenta materia antequam per aluum excernatur, in longiore itinere magis cum ſtercoribus permiſcetur. Si verò inteſtina craſſa afficiantur; dolor eſt minùs vehemens & diuturnus; à torminibus & cruciatu ventris ſtatim fit excretio; cruor, & purulenta materia alui excrementis ſupernatat, aut parùm permixta apparet. In maiori exulceratione veluti carunculæ excernuntur.

Signa cauſarum ab excrementorum colore præſertim deſumuntur, quatenùs illa citrina, flaua, viridia, albicantia, vel atra conſpiciuntur. Quibus adiungenda ſunt ſigna abundantium in corpore humorum quæ ab ætate, temperamento, anni tempore, & vitæ genere deſumuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Si tenuia inteſtina exulcerentur, maius eſt periculum, ſubſtantiâ enim pollent magis neruoſâ, & hepati viciniora bilem ſynceriorem recipiunt.

Dyſenteria ab atra bile proueniens lethalis eſt Hipp. *Aph.* 24. *ſect.* 4. quia tale vlcus ad cancri naturam accedit, qui etiam in externis corporis partibus rarò curationem admittit. Si tamen per criſim excreta atra bilis dyſenteriam mouit, adeò periculoſa non eſt. Cauendum tamen hic eſt ne ſanguis concretus, aut diutiùs retentus pro atra bile accipiatur.

Dyſenteria à flaua bile aut cibis acribus proueniens facilè curabilis eſt.

A pituita ſalſa dyſenteria veniens, crudelior & contumacior eſt, quàm quæ à flaua bile, quia propter lentorem diutiùs inteſtinis hærens, grauiùs affligit, & magis exulcerat.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius. Hippocr. *Aphor.* 5. *ſect.* 6.

Si dyſenteria detento veluti carunculæ deiiciantur, mortiferum *Aph.* 26 *ſect.* 4. profundum enim vlcus ſignificat, quod inteſtini particulas abradit.

Vigiliæ immodicæ, deiectiones ſynceræ, nigræ, fœtidæ, ſanguinis excretio copioſa, ſuperueniens lienteria, ſingultus, vomitus bilioſi, iecoris & præcordiorum dolor, ſitis intenſior, lethalem vt plurimùm dyſenteriam prænuntiant.

Podagricis & lienoſis ſuperueniens dyſenteria, bonum. Hipp. 1. *progn.* & *aph.* 46. *ſect.* 6. *progn.* hæc tamen dyſenteria talis reuera non eſt ſed potius ad ſimplicem diarrhœam referenda, quæ materiam morbificam, illos morbos producentem, euacuat.

Senes & pueri ex hoc morbo ſæpiùs pereunt. quàm in media ætate conſtituti Hipp. 1. *progn.* pueri quidem, quia citò diſſoluuntur ob mollitiem, tùm quia præceptis minùs obtemperant: ſenes verò quia viribus ſunt exhauſti, & quia magna ſtatus naturalis euerſio ſigniſica-

gnificatur. Talia ſiquidem excrementa dyſenteriæ producendæ idonea, non facilè gignunt.

Curatio huius affectus perficitur medicamentis humores acres lenientibus, abſtergentibus, euacuantibus; vlcus conſolidantibus, fluxúmque conſtringentibus.

Humoris peccantis euacuatio ſtatim ab initio molienda eſt, vt citò educatur, antequàm grauiùs lædat: imò verò repetẽda, donec magna ex parte ſublatus ſit.

Et ſi totum non videatur ſingulis, vel alternis diebus purgare; fieri poteſt tertio, vel quarto quoq; die. Huic vſui cæteris præſtat medicamentis rhabarbarum, vel in ſubſtantia cum iuſculo vſurpatum; vel in potionis formam redactum, vt in diarrhϾ curatione, vel in potionis formam redactum, vt in diarrhϾ curatione, vel in ſequentem modum.

℞. Fol. plantag. M.ß. liquirit. roſ. & paſſul. integr. an. Drach.iij. roſar. rub. P.i. tamarind. Drach.vi. corticis myrobal. citrin. ol. amygd. dulc. conficiat, Drach.ii. Coquantur ad Vnc. iii. In colatura diſſolue rhab. in aqua plantag. cum ſpica infuſi Drach.i. ſyrupi cydonior. ℥.j. Fiat potio. Vel

℞. Tamarindor. Vnc. ſem. myrobalan. citrin. Drach.ii. Coque in aqua hordei & plantag. In colatura infunde rhab. Drach.i. ſem. ſantal. citrin. ℈.ß. Colaturæ Vnc.iiii. adde ſyrupi roſar. ſolut. Vnc.i. Fiat potio.

Commendatur à nonnullis decoctum myrobal. in plures doſes exhibitum, hoc modo paratum.

℞. Corticum myrobal. cepulor. Drach.x. citrin. ʒ.v. paſſular. minor. Vnc.ij. Coque omnia in aqua Vnc.xxvi. ad conſumptionem tertiæ partis. Poſteà colentur. Adde colaturæ ſacchari Drach.x. Clarificetur, aromatizando cinnam. Vnc. ſem.

Penotus ſequentẽ potionẽ laudat, tanquam ſingulare remedium ad dyſenteriam, & diarrhœam deſperatam.

℞. Corticis guaiaci contriti Vnc.ii. Bulliant in ſufficienti quantitate aquæ ad medias, cui impone roſar. rubr. balauſt. ſem. plantag. an. Drach.ii. Bulliant per horam. Deinde colaturæ adde rhab. puluerat. Drach.i. cathol. Drach.iii. Fiat potio.

Quamplurimi Practici rhab. torrefactum exhibent, vt vis purgans ex parte auferatur. Sed Amatus Luſitanus ſecundam rhabarbari infuſionem vſurpat, dicítque primâ infuſione omnem eius acrimoniam auferri, & melius eſſe hoc modo vſurpatum, quàm torrefactum: illâ enim torrefactione empyreuma acquirere non pauci exiſtimant. Præparatio autem talis eſt.

℞. Rhab. elect. Drach. i. ſem. Infundatur in aquæ plantag. ℥. iii. per aliquot horas. Colentur & leuiter exprimantur, iterúmque infundantur in nouæ aquæ plantag. Vnc.iii. In expreſſione diſſolue caſſiæ recenter extractæ Vnc. ſem. Fiat potio.

Si propter humorum crudorum copiam magis purgare eſt animus, ſyrupus roſaceus, cath. aliáque mitiora admiſcenda ſunt, abſtinendo à vehementioribus.

Vomitus aliquando conuenire poteſt, ſi æger ſit nauſeabundus, & humores in vẽtriculo reſtagnare videantur: fit enim reuulſio à parte affecta. Quod disertè innuit Amatus Luſitanus *curat. 44. cent. 2. in ſcholio* his verbis: [Si ad inteſtina corriuantem bilioſum, & acrem humorem dyſenteriam gignentem, Medicus per ſuperiora retrahere poſſet, & eum per vomitum vacuare, dubio procul ineptum eſſet, & contra Galeni præcepta libro artis Medicinalis, & methodi ſuæ curatiuæ, per inteſtina, vlceribus ſcatentia, materiam ducere. At cùm hæc Medicus nõn ſic aſſequi poſſit, tametſi tentare pro viribus debeat, conſequens eſt medicamentis purgatoriis id efficiat, præſertim rhabarbaro.] *Illud ipſum docuerat* Hippoc. *Aphor. 15 ſect. 6.* [A longo alui profluuio habito, ſpontaneus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit.] Galen. *verò* in comm. huius Aphor. [Hoc, *inquit*, exemplum ex eorum quæ rectè fiunt à naturæ, quæ Medicum imitari oportet. *Idem confirmat Mercatus, his verbis*: [Aliò humores transferes, ſanguine miſſo, ſi opus fuerit, item expurganti pharmaco exhibito, vel vomitibus, maximè in ſalſa pituita, nam hac via diuturnas dyſenterias curari conſpeximus. Angelus Sala in dyſenteria ſequens præſcribit vomitorium.

℞. Sal. vitriol. ʒ.ß. vel Drach.j. ſyrup. cydon. & aq. beton. an. ℥.i. aq. cinna. Drach.x. Miſce & propina.

De phlebotomia in hoc affectu magna eſt diſſenſio inter authores. At peritorum ſententia eſt, præſente febre & inteſtinorum inflammatione, (quæ non rarò vlceri copulata eſt,) debere celebrari in principio morbi, antequàm vires ab alui profluuio diuturniori fuerint attritæ: ſic enim fit reuulſio ſanguinis & humorũ acriorum ad inteſtina profluẽtium. Imò verò Velaſcus de Taranta, & Amatus Luſitanus in antiqua dyſenteria ſanguinem detrahunt. [Valdè ſenex, *inquit* Velaſcus, dyſenteria à tribus iam menſibus miſerè torquebatur. Vocatus in conſilium, reluctantibus omnibus aliis Medicis iuſſi venam aperire. Mox conualuit.] Amatus verò ſic habet. [Ad virum illum, qui dyſenteriam diuturnam, & forte triginta dierum, ingenti cum febre patiebatur, & poſt multa ac varia adhibita remedia, imbecillis & gracilis eſt factus, perſeuerante etiam fluxu ventris multo cum ſanguine; Medicus cordatus ingreſſus eſt, qui ſanguinem ex baſilica dextri brachij extraxit. Sed quanto iuuamine, audite. Illicò, mirum dictu, ſanguis cohibitus ſuit, perſeuerante ad hoc fluxu ventris. Cæterum ſaccharo ad aliquot dies, & nonnullis ingeſtis clyſteribus, ac topicis aſtringentibus remediis applicitis, aluus in totum reſtricta eſt.

Interim varij iniiciantur clyſteres, primùm lenientes & detergentes; poſteà verò glutinantes & aſtringẽtes. Non rarò autem in vno eodemq; clyſtere omnes prædictæ indicationes permiſcentur, aut earum plures.

Clyſteres lenientes & anodyni parantur ex lacte, vel ſolo, vel cum vitellis ouor. n.ii. aut iii. vel mucilag. ſeminis pſyllij & cydonior. Vnc.iiii. vel ad ſimul aſtringendum, cum ſacchari, aut mellis roſacei Vnc.i. vel ad glutinandũ cum ſeui hircini recentis Vnc. i. aut ferro, auro, vel ſilicibus ignitis in lacte extinctis, vt ſeroſa illius portio abſumatur, ſicq; glutinoſum magis euadat.

In lactis verò defectu, lac amygd. dulc. vel cremor. hord. ſeu oryzæ, quem oryzogalon vocant, ſola vel inuicem mixta, tum etiam iuſculum verueeis, pulli aut capunis, vel capitis & inteſtinorum veruecis vſurpari poterunt, iiſque reliqua permiſceri. Vulgare autem eſt, roſas, & caudam equinam cum capite veruecis decoquere. Vel decoctum ſequens erit præſcribendum.

℞. Rad. alth. Vnc.i. hord. mundat. vel oryzæ P.j. ſem. lini. & cydonior. an. ℥.i. ſem. pſyllij. Drach. ſem. flor. chamæm. P.i. Fiat decoctio in lacte, vel iuſculo, addendo ſeuum, vitellos, & alia præſcripta.

Vel fieri poteſt ex lacte ſolo, cum rad. alth. decocto, in principio ad tergendum, & dolorem demulcendum.

Dolore admodùm vrgente, narcotica interdùm dictis clyſteribus admiſcenda ſunt; vt philonij Perſici Drach.i. vel ii. pilul. de cynogloſſo ℈.i. vel ii. ſyrop. de papau. Vnc.i. ſem. laudani opiati gr.v. vel vi.

Si inflammatio inteſtina obſidere videatur, quod ex dolore ventris continuo & contrectando ſeſe exaſperante, tum etiam febre, ac linguæ ſiccitate dignoſci poterit; iteretur phlebotomia, clyſteres iniiciantur ex aqua roſarum, in qua ſal Saturni diſſolutum fuerit, & venter oxycrato foueatur.

Idem Sal Saturni per os exhiberi poterit ad g̃.x. cum conſerua roſarum.

Clyſteres detergentes fiunt ex decocto hordei, furfur. macri, & roſ. rubr. cum ſaccharo, aut melle roſae.

Ad maiorem verò deterſionem, & vlceris glutinationem addi poterit terebinthinæ drach.i. cum vitello oui diſſoluta. In ſordidioribus vlceribus, ad fortiora interdum detergentia erit confugiendum, vt betam, & parietariam, in prædicto decocto vſurpandam. Fortiſſima verò ſunt centaurium, abſinthium, gentiana, muria, ex Gal. 12. *meth. cap. 1.* & ſimilia; quorum vſus hoc

Digitized by Google

hoc tempore rariſſimus eſt, propter dolores, qui graniores multò ſolent euadere.

Zacutus Luſitanus auſus eſt vti arſenico, cum fœlici tamen ſucceſſu; vt videre eſt *obſer.* 18. *lib.* 2. *Praxis Medicæ admirandæ*.

Chymici nonnulli oleum ceræ in clyſteribus diſſoluunt ad Drach.i. eóque venter inungunt.

Ad vlcus glutinandum, clyſteres primò leniter ſiccantes,& parùm aſtringentes conueniunt, ad eos poſtmodùm deſcendendo, qui maiori ſiccandi aſtringendique vi prædıti ſunt. Atque ita fient primùm ex lacte chalybeato, in quo roſæ decoctæ ſint, vel ex decocto hordei, aut oryzæ torrefactæ, & roſar. rubr. P.i. addendo vtrique clyſmati interdùm vitellos ouor. aſſos n.ii. aliquando & mel roſac.& cùm magis operari vis ſucci plantag. Vnc.i.

Ad magis aſtringendum & glutinandum, in hunc modum parabitur.

℞. Radic. conſolid.maj. & tapſi barbati ana Vnc.i. fol.plantag.& conſolid.ana M.i.roſar.rubr. hord. torrefacti, ana P.i.myrtillor.Drach.ii. Fiat decoctio in aqua ciſternæ. In colaturæ ℔.i. diſſolue mellis roſac.℥.i. album oui num.i.vel mucilag.gummi tragacanth.Vnc.i. ſeui hircini Vnc. ii. ſucci millefolij vel polygoni Vnc. i. Fiat clyſter, Vel

℞. Rad.biſtort.vel tormentill.Vnc.i.ſem.rad.conſol. maj.Vnc.i. fol.burſ.paſtor.polygon.equiſeti.& piloſell. an.M.i.balauſt.calycum glandium,nucum cupreſſi, an. Drach.ii.oryzæ toſtæ P.i. Fiat decoctio in aqua fabrorum.In colat.℔.i.diſſolue ſucci.plantag.Vnc.ii. vitellos ouor.aſſos num.ii. Fiat clyſter.

Angelus Sala mirum in modum commendat clyſterem ſequentem.

℞.Caput veruecis per mediũ ſectum decoquatur,donec caro ab oſſibus ſeparetur.Iuri colato adde ſummit. hyperici M.ii.vel iii.rad.tormentill.craſſo modo contuſæ.Vnc ii. Infunde per 3.vel 4.horas ſupra cineres calidos. Colatura bis,terve in clyſteris formam iniiciatur.

Succus plantag. ſolus, vel lacte, & decocto hordei contemperatus vtiliter iniicitur.

Gummi tragacanth. Drach. i. vel illarum infuſio in aqua peculi roſar. & plantag.clyſteribus vtiliter permiſcetur; vel cum ſucco plantag. permixta,addito ſeuo hircino,efficaciſſimum enema componet.Loco tragacanthæ,aut etiam cum illa,vtiliter vſurpari poterunt gummi arabicum,thus, maſtiche, ſarcocolla.Quæ omnia in prædictis liquoribus ſoluta, glutinando operantur, nec vt valdè aſtringentia vlcus exaſperant. Amatus Luſitanus valdè probat clyſteres ex Emplaſticis prædictis paratos, quia internam inteſtinorum ſuperficiem, contra fluentis materiæ morſum, cruſtæ inſtar obducunt, eoſque ita componit.

℞. Aquæ hord. Vnc.x.album.oui optimè concuſſum n. i. gummi arabici,adipis caprini,ana Vnc.ſem.ol. roſac. Vnc.ii. bol. armen. & gum.traganth.ana Drach.i. Miſce, fiat clyſter.

At ne clyſteres iſti emplaſtici ſuo lentore acres materias, tanquam carcere retentas inteſtinis affigant, ad clyſteres detergentes deueniendum eſt, qui non diu ſunt retinendi; tum etiam clyſteribus aſtringentibus detergentes identidem interiiciendi ſunt.

In clyſteribus aſtringentibus vtiliter admiſceri poterunt, acacia, hypociſtis,ſanguis draconis, lapidis hæmatitis ſuccus rubeus, attritione cum aqua roſar. vel plantag. elicitus, bol. armen. terra ſigill. trochiſc. de ſuccino, albi Rhaſis ad Drach.i.vel ii.Alij verò pulueres qui à nonnullis præſcribuntur, noxij potiùs, ſunt cùm in liquore ſubſideant,partémque vellicãdo irritẽt.

Imò verò ſatius eſt, etiam prædictos pulueres in liquore, vel decocto infundere,& factâ colaturâ iniicere.

Dum clyſteres iniiciuntur, medicamenta iiſdem viribus prædita per os exhibenda ſunt; idque multò frequentiùs, quando ſuperiora inteſtina vlcerata ſunt, ad quæ clyſterum materia peruenire nequit.

Lac caprinum, vbi magis detergere, vaccinum, vbi magis glutinare eſt animus, cum ſaccharo roſac. vtiliter exhibetur, modo febris abſit. At chalybeatum efficaciùs conglutinat; illius Vnc.iii.cum ſucci plantag.& ſacch. roſac. ana Vnc.i. præſtans efficiunt medicamentum. Vel ſymphyti maioris radix in lacte chalybeato vtiliter decoquitur & exhibetur.

Vel fiat panis ex ſubtiliſſima & puriſſima hordei farina cum vitellis ouor. Coquatur in furno poſt extractionem panis. Micas eius lacti ſaccharato immiſce ad pulticulæ conſiſtentiam, de qua æger capiat cochlear. v. vel vj. bis aut ter die.

Iuſculum carnis vitulinæ, optimè & diu coctæ, vlcerum dolores lenit.

Cremor oryzæ mundæ benè coctæ vlcera conſolidat.

Refert Lerius in ſua hiſtoria, multos dyſentericos in longinqua nauigatione fame propemodùm enectos, oryza in lacte decocta, additis vitellis ouor. & ſucco hederæ terreſtris, fuiſſe reſtitutos.

In lacte etiam amygdalino oryza poterit decoqui, & vtrumque lac priùs auro vſtulari.

Hordei verò cremor cum ſaccharo paratus detergit & refrigerat.

Iuſculum ex decocto pimpinellæ cum butyro paratum, & per triduum exhibitum, manè,& ſerò, dyſenteriæ curationem mirabiliter promouet; idque magis, ſi eiuſdem decoctum eodem tempore pro potu ordinario exhibeatur.

Cortices duorum arantiorum ſubuiridium in ℔.viii. aquæ decocti pro potu ordinario, curationẽ accelerant.

Raſura cranij humani Drach.j. bis aut ter exhibita cum iuſculo, aut alio liquore idoneo, dyſenteriæ curationem citiſſimè abſoluit.

Mucilaginis gummi tragacanthæ extractæ cum aq. roſar.cochlear.ii. vel gum.arabic.Drach ſem.in ſingulis iuſculis & panatellis vtiliter diſſoluitur; tum etiam gelatinæ cornu cerui cochlear. i.

Tandem decocta aſtringentia ad integram ſanationem, corpore benè euacuato, exhiberi poterunt. Quæ fient ex rad. biſtortæ, tormentillæ, ſymphyti. fol. plant. mille fol. burſæ paſt. equiſeti, piloſellæ, agrimoniæ; ſem. plantag. acetoſæ, ſumach, vinaciorum, roſis rubris,&c. in aqua ciſternæ; diſſoluendo ſyrup. cydonior. myrtin. aut de roſ. ſiccis, tum etiam interdùm acaciam, hypociſt. bolum armenam, aut ſpodium.

Succus cydoniorum coctus ſine additione ad conſiſtentiam ſyrupi, vel rob, & ad cochlear. i. vel ii. frequenter exhibitus valdè prodeſt. Similes ſucci ex pyris, cornis, aliiſque fructibus auſteris parari poſſunt.

Inteſtina veruecis pinguia decoquantur in olla, donec iuſculum redeat ad mediam ſcutellam; huic adde uini dulcis parem quantitatem, capiat æger per os. Dyſenteriam non valdè contumacem vna vel alterâ exhibitione ſiſtit. Idem præſtant oleum & aqua roſarum pari quantitate exhibita.

Vitelli duo ouorum indurati, & in aqua roſarum diſſoluti inſtar panatellæ, condiantur ſaccharo,& paucâ nuce moſchata, & bis aut ter exhibeantur.

Succus plantag. crudus ad Vnc.iii. vel iv. exhibitus ſolus, vel cum aliis permixtus præſtantiſſimus eſt: & ſi inflammatio adfuerit, eam compeſcit.

Teſtatur Hollerius hederæ terreſtris ſuccum propinatum plurimus à morte liberaſſe.

Iulepi ex aquis, vel decoctis, & ſyrupis aſtringentibus frequenter etiam exhibendi.

Syrupus corallorum, tinctura,& magiſterium huic affectui ſunt valdè idonea, quibus vtatur æger ex cochleari frequenter, vel ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi de agreſta, myrtini, de ſucco plantag. cydonior. de roſ. ſiccis,& de ſucco portulacæ, ana ℥.j. Miſce ad vſum dictum.

In fine dyſenteriæ valdè confert ſuccus abſinthij & menthæ benè depuratus, & cum ſaccharo in ſyrupum redactus: habet enim mentha cum abſinthio

mixta miram vim corroborandi ventriculum.

Imò verò, ſi dyſenteria à multo fructuum vſu contigerit, in ipſo principio valdè conducit ſympus de abſinthio cum aqua cinamoni, vel theriacali; ventriculo interim admouendo fomenta & emplaſtra roborantia.

Malum cydonium excauatum, cerâ albâ deraſâ impletum, & ſub cineribus coctum, ac poſteà exhibitum per aliquot dies, ſpecificum eſt dyſenteriæ remedium.

Quercetanus idem remedium parat ex pomo curtipendulo excauato, & gummi arabici ac raſuræ ceræ albæ, an. Drach. j. repleto, & ad ignem cocto. Pomo deuorato, ſtatim exhibet hauſtum decocti aſtringentis.

Alij vſurpant pullum columbinum cerâ infarctum, & aſſum, ac in prandio exhibitum.

Meſpilorum vſus dyſenteriam inueteratam curat, vt teſtatur Foreſtus hiſtoriis duabus *lib.* 22. *obſ.* 1. propoſitis, qui locus ſupra citatus eſt in diarrhœæ curatione.

Bruyetinus verò *lib.* 8. *de re cibaria capit.* 22. ſcribit ſeipſum deſperatâ dyſenteriâ laborantem, de anus cuiuſdam conſilio ſorba cruda largiſſimè deuoraſſe, indéque ſanitati reſtitutum fuiſſe.

Nec omittenda eſt illa vua quercina, à Martino Rulando deſcripta, quam dicit eſſe concretitium quiddam in forma vuæ, ad radices quercuum ſub terra, tempore veris pullulans, ſaporis ſtyptici, colore foris purpureo, intùs candido, & quaſi lactifero, qui in æſtate pereat, & quaſi fiat lignea: ideoque tempore veris debeat ea ſiccari in vmbra, & deindè puluerifari; hocque puluere nihil præſtantius eſſe ait in dyſenteria, omníque ſanguinis profluuio. Illius etiam vuæ mentionem faciunt Encelius, Bauhinus, & Skenkius.

In omni fluxu à putridis humoribus, roborentur inteſtina pane biſcocto, qui in aceto fuerit decoctus, & poſteà exſiccatus. Bis terve repetitâ eâ præparatione ille puluerifetur, & iuſculis indatur ad mediocrem craſſitiem.

Pulueres ad eundem affectum varij etiam parantur in ſequentem modum.

℞. Rad. biſtort. & tormentill. ana Drach. ij. ſem. acetoſ. & plantag. ana Drach. j. corall. rubr. & margarit. præparat. ana Drach. ſem. Fiat puluis tenuiſſimus, de quo capiat Drach. j. cum iuſculo, vel liquore idoneo. Poſſunt addi huic pulueri ad maiorem aſtrictionem, roſæ rubræ, myrtilli, balauſtia, cornu cerui vſtum, vel ſpodium, aut trochiſci de ſpodio; vel ad maiorem adhuc aſtrictionem, ſanguis draconis, acacia, gallæ, bolus armena, terra ſigillata, lapis hæmatites. Si ſimul glutinare deſideres, adde ſem. pſyllij, amylum, gum. tragacanthum.

Bolus armena orientalis ad ʒ. j. cum iuſculo, ſtatim ſedat dyſenteriã, ſi purgatio ſufficiens præceſſerit. Vel

℞. Pulueris tragacanthæ Drach. j. nucis moſchatæ, coralli præparati, ana Drach. ſem. Miſce capiat in duas vel tres doſes, cũ ouo ſorbili, aut cum iuſculo. Vel

℞. Gummi arab. Drach. j. coralli præparati, boli armenæ, an. Drach. ſem. Miſce, vtatur loco prædicti. Vel

℞. Cornu cerui vſti, boli armen. corall. vtriuſque, ſant. lor. omnium, maſtiches, an. Drach. ſem. thuris, tragacanthæ, ana ℈. ſem. Miſce, fiat puluis, de quo capiat Drach. ſem. frequenter.

Foreſtus valdè commendat puluerem ſequentem, aliquoties vſurpatum.

℞. Myrobolan. citrin. & rhab. parùm torrefacti, an. ℈. j. Fiat puluis pro vna doſi.

Hercules Saxonia ſequenti puluere dicit omnes dyſenterias recentes, niſi fluxio admodùm vrgeat, ſtatim & certò ſanari.

℞. Oſſis ſepiæ vſti Drach. ij. ſpongiæ pice imbutæ, & in ollula vſtæ, & cortic. ouor. induratot. ablatâ pelliculâ interiori, an. Drach. j. Fiat puluis. Doſis Drach. j. in liquore idoneo.

Non minoris efficaciæ, imò frequenti experientiâ confirmatus eſt puluis granor. actes, à Quercetano deſcriptus in Pharmacopœa, illiuſque vtendi modus ibidem videri poteſt.

Opiatæ etiã in ſequentem modum præſcribi poſſunt.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ & cydoniati, ana Vnc. i. conſeruæ rad. ſymphyti. ℥. ſem. coralli præparati ʒ. j. ß. croci Martis, boli armenæ, terræ ſigill. ſem. plantag. an. ʒ. i. ſpodij ℈. ii. Cum ſyrupo de roſis ſicc. vel myrtino, fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, bis aut ter in die. Vel cum ſaccharo roſac. ad pondus omnium, poterit fieri conditum ad vſum frequentem.

Mycleta Nicolai ad dyſenteriam, & reliquos alui fluxus vtiliter vſurpatur.

Sapienter monet Crato, ante ſeptimum diem priuſquàm vlcera inteſtinorum probè abſtergantur, aſtringentia per os non conuenire, nec foris etiam applicanda eſſe. Verum poſt ſeptimum à lenioribus incipiendum. Montanus verò aſtringentia penitùs abdicat, detergentibus, lenientibus & incraſſantibus contentus. Verùm materiâ morbificâ probè euacuatâ, retentricis facultatis imbecillitas, quâ fluxus alui fouetur, aſtringentibus remediis opportunè tollitur.

Vtile ergo fuerit, poſt purgationem ſufficientem, bolum armenam, terram lemniam, puluerem granorum actes, aut alia aſtringentia, & exſiccantia per plures dies cum ſaccharo exhibere, & vſque ad integram ſanationem. Quòd ſi aſtrictio nimia nocere videatur; purgandum iterùm, & denuò aſtringendum; ac rurſus purgandum. Aduertendum autem terras prædictas dupliciter conferre, aſtringendo ſcilicet, & malignam qualitatem quæ dyſenteriæ coniuncta eſt, oppugnando. Obſtructio verò quæ ex horum aſtringentium vſu metuitur, ſacchari admiſtione prohibetur.

Ad vlcus leniendum & conſolidandum, electuarium ſequens vtiliſſimum eſt.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. mucilag. rad. conſolidæ, & gummi tragacanthæ, omnium extractarum cum aqua roſar. ana Vnc. i. amyli Drach. j. coralli rubri Drach. j. boli armen. præp. Drach. i. balauſt. Drach. ſem. rob. de ſorbis, vel cydoniati Vnc. ii. ſacchari roſac. Vnc. i. Fiat inſtar electuarij, doſis Drach. ij.

Narcotica per os aliquoties exhibita miranda præſtant: dolorem enim ſedant, fluxum cohibent, ſomnum conciliant, & ſic quoque vires reficiunt. At multò erunt vtiliora, ſi aſtringentibus, & roborantibus permiſceantur. Exempli gratiâ.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ Drach. ii. laudani opiati g. iij. confectionis alkerm. ℈ ß. Fiat bolus.

In dyſenteria maligna & epidemica, bezoardica & ſudorifica multùm poſſunt. Compertum enim eſt, per huiuſmodi remedia, euacuatâ materiâ dyſenteriam ceſſare: ideoque mox à principio, & dum reliqua fiunt, humoris peccantis natura aduertenda eſt. Si enim eis malignus ſit, qualis in dyſenteria epidemica eſſe ſolet, fruſtrà laboratur reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio, alexipharmaca exhibeantur. Ad hunc vſum reuocari poſſunt ea omnia, quæ febribus malignis conueniunt. Ac præterea quæ diaphoretica ſunt, vt lapis bezoardicus, aqua theriacalis; conferent etiam plurimùm cornu cerui, terra ſigillata, bolus armena, vnicornu, corallium, carabe, ſcordium, hypericum, plantago, tormentilla, pimpinella, & alia innumera.

Exteriùs verò admoueantur toti ventri olea cydonior. roſac. & ſi magis aſtrigendum, omphacinum, vel addita aceti tertiâ parte, & coquendo ad conſumptionem aceti; ſi ventriculus ſimul affectus ſit, addatur maſtichinum, vel abſinthinum.

Poſt inunctionem, eadem pars conſpergatur puluere aliquo aſtringente, conflato ex myrtillis, cortice granator. gallis, nucibus cupreſſi, calycibus glandium, roſis rubris, balauſtiis, thure, maſtiche. Cui ad maiorem aſtrictionem addi poſſunt bolus armena, terra ſigillata.

Ex iiſdem pulueribus, oleis prædictis exceptis, additâ cerâ

cea, poſſunt parari vnguenta ad eundem vſum. Vel etiam vnguentum comitiſſæ ſolum, aut aliis permixtum admoueri poteſt.

Cataplaſma ad diarrhœam præſcriptum hîc conuenire poteſt; tum etiam ſequens, quando potentiùs aſtringere deſideras.

℞. Bol.armen. ʒ.vi. thuris ℥.ß. ſang.drac. maſtiches, mumiæ, ana ʒ.ij. Fiat puluis, qui excipiatur albumine oui, & aceto, & cum panno ventri ſub vmbilico apponatur. Vel

℞. Telæ aranear. ℥.iij. album oui diu concuſſum n.j. Frigantur in ſartagine, & calidè vmbilico applicentur.

In dyſenteria epidemica laudatur cataplaſma ex theriaca, & terra ſigillata ventri appoſitum.

Cataplaſma ſequens hepar roborans, à Solenandro multùm commendatur in omni alui fluxu; tam hepatico, quam dyſenterico, & antiqua diarrhœa. Neque ob aſtringentia metuendum eſſe docet, quia hepar roborantibus temperatur.

℞. Eupatorij, ſchœnanthi, ana M.j. ſpicæ indicæ P. ſem. maſtiches, macis, ana ℥.ſem. ligni aloës ʒ.iij. myrobalan. chebul. & emblic. torrefact. ana ℥.j. bol.armen. terræ ſigil. lapid. hæmatit. ana ʒ.vj. coriandri præp. Vnc.j. ſem. ſpodij ʒ.ij. roſar. Vnc.j. ſpecierum triaſantal. ſine camphora Vnc. ſem. ſcoriæ ferri præp. Vnc.j. farinæ hordei ℥.ij. olei de maſtiche, & myrtill. ana quantum ſatis. Fiat emplaſtrum, quo totus venter contegatur, à cartilagine xyphoide ad os pectinis.

Fotus etiam fieri poteſt toti ventri, ex decocto aſtringentium facto in aqua ferrata, cum vini rubri, vel aceti portione. Vel

℞. Roſar. rubr. M.ij. abſinthij, menthæ, ana M.i. nucis moſchat. rad. cyperi, maſtiches, galangæ, ana ʒ.i. Cû linteo albo fiat ſacculus iuſtæ magnitudinis, qui in vino rubro, vel aceto calefactus ventri imponatur. Vel

℞. Abſinthij, menthæ, plantag. fol. quercus, ſummitatum rubi, caudæ equinæ, centinodiæ, ana M.j. flor. chamæm. P.ij. roſar. rubr. M.ſem. myrtillor. ʒ.j. ſem. ſumach. plantag. coriandri, ana ʒ.vj. nuc. moſchat. num. iij. Fiat decoctio in aqua chalybeata, & vino rubro, quâ foueatur venter.

Rulandus ventri admouet ſacculum ex furfuribus, in aceto decoctis.

Si dolor valdè vrgeat, ventri admoueantur lintea, in lacte chalybeato calente madefacta.

Quòd ſi fomenta non ſufficiant, ad inſeſſus deuenire poſſumus, qui à Matthæo de Gradi, Sauanarola, & Iachino præcipuè laudantur. Idémque Iachinus ad pueros maximum eſſe ſecretum aſſerit. Nam calore actuali nonnihil humores ad cutem auertunt; qualitate verò aſtringente fluxum cohibent. Iis tamen vtendum non erit, ſi corpus humoribus vitioſis refertum fuerit; ſi dyſenteria fuerit maligna, & febrem comitem habuerit. Fiunt autem ex teneris germinibus quercuû, baccis cupreſſi viridibus, nucibus pineis viridibus, vel pini foliis, & corticibus, aliiſque in aqua decoctis.

Ex prædictis fotuum decoctis poſſunt fieri ſuffumigia, ſi nempe eorum vaporem recipiat æger in ſella perforata.

Præcipuè commendatur ſuffitus ex decocto tapſi barbati, qui etiam in diarrhœa laudatus eſt.

Fauentinus commendat ſuffumigium ex terebinthina ſupra laminam candentem iniecta, bis in die exceptum.

Idem laudat fomentum ſequens, ano admouendum.

℞. Meliſſæ ℔.j. verbaſci M.j. Includantur ſacculo oblongo, qui poſtea in vini rubri ſtyptici, & aceti fortiſſimi ana quantum ſatis, coquatur ad tertias, & calidus ano imponatur.

Rulandus verò ano admouet fotum ex decocto glandium in aceto paratum.

Idem Fauentinus hanc lotionem proponit, tanquam ſecretum ad ſiſtendum fluxum dyſentericum.

℞. Scoriæ ferri aceto præparatæ, limaturæ chalybis aceto præparatæ, ana ℔.j. Bulliant in ℔.ij aceti fortiſſimi ad mediæ partis conſumptionem. In hoc decocto æger plantas pedum, & volas manuum detineat per dimidiam horam manè & veſperi.

In affectu diuturno, & vbi vlcera contumacia inteſtina occupant, mercurius crudus ad eorum curationem plurimùm confert, ſi cum vnguento roſaceo permiſceatur, eoque venter illinatur.

Huic addi poſſunt clyſteres pro ſordidis vlceribus ſuprà propoſiti.

Lac vaccinum eodem tempore exhiberi poterit cum ſyrupo myrtino.

Item balſami veri Drach.i. cum nebula exhibita, vlcera interna mirabiliter conſolidat.

Ad dolores leniendos, omentum caſtrati, aut vernecis recenter mactati, ventri admotum & faſciis alligatum multùm prodeſt, præcipuè in pueris & pluries idem remedium iterari debet.

Si hepar, aut ventriculus, aut cerebrum huic fluxui occaſionem præbeant, propria remedia illis erunt adhibenda, ea perpetuò ſeligendo, quæ aſtringendi & roborandi vim habeant.

Pro potu ordinario exhibeatur aqua, cum conſerua ſolar. agitata, tinctura roſar. decoctum fol. quercus, vel aqua infuſionis terræ ſigillatæ, vel aqua ſimplex auro vſtulata, cum ſyrupo cydonior. myrtino, aut de roſis ſiccis. Vel abſente febre leue decoctum maſtiches cum ſyrupis prædictis. Potus chalybeatus, ex ſententiâ Cratonis exhibendus non eſt: non enim aſtringit, vt vulgò creditur, ſed turbat aluum. Alij laudant decoctum graminis, quia ſiccando prodeſt, & per vrinam diuertendo.

Denique obſeruatione dignum eſt, quod tradit Aëtius *lib. 3. cap.* 8. & Paulus *lib.* 1. *cap.* 35. inueterata alui profluuia per venerem exſiccari. Quod priùs dixerat Hipp. 7. *epid. in fine. Impudens ſcortatio difficultati inteſtinorum medetur.* Huius rei veritatem experientiâ didicit Amatus Luſitanus *curat.* 47. *cent.* 1. [Dyſentericus, *inquit*, cum grauiter opprimeretur, noctu cum vxore hymeneum exercuit, & illicò deiectiones ceſſarunt, indeque ſanus euaſit.

Hic pro coronide addatur, quod in curatione diarrhœæ, ex Platero in cura fluxus hæmorrhoidum relatum eſt; ſanguinem feruidum iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere, vel humanum, vel alterius animalis.

CAPVT VII.

De Teneſmo.

TEneſmus eſt aſſidua deſidendi cupiditas, quâ nihil præter mucoſum quoddam, & ſubcruentum, aut purulentum excernitur.

Cauſa proxima huius affectus eſt vlcus recti inteſtini, à quo ſanies quædam aut materia purulenta continuò emanat, & facultatem expultricem irritat; vnde aſſidua deſidendi cupiditas emergit. Preterea mucoſum quiddam cum ſanguine aut purè permixtum excernitur ex deprauata homioſi partis vlceratæ, quæ proprium alimentû probè non concoquit, & ſibi aſſimilat; ſed in ſubſtantiam illã heterogeneam & mucoſam conuertit, vt de aliis vlceribus inteſtinorum in dyſenteria fuſiùs expoſuimus. Cùm verò in dyſenteriæ theoria dictû ſit à nobis, omnia inteſtina in eo affectu poſſe vlcere tentari, hinc ſequi videtur etiam recti inteſtini vlcera ad dyſenteriam eſſe referenda. Vſus tamen inualuit, vt quando ſolùm inteſtinum rectum afficitur, peculiari teneſmi nomine donetur; cùm tamen aliis inteſtinis affectis, ſi rectum etiam afficiatur, licet dyſenteriæ nomen obtineat, frequens illa deſidendi cupiditas, reperiatur, & ita teneſmus & dyſenteria ſunt eiuſdem naturæ, & eaſdem habent generationis cau-

ſas.

Digitized by Google

ſas, vt tota eorum affectuum differentia in loci affecti diuerſitate conſtat. Atque ita omnes dyſenteriæ cauſæ ſuperiori capite propoſitæ teneſmum etiam producere valent, vt eas repetere non opus ſit.

Ad dignoſim huius affectus nihil aliud requiritur, quàm eum à dyſenteria diſtinguere, quod facilè obtinetur, per ea quæ in definitione propoſita ſunt. In teneſmo enim aſſidua eſt egerendi cupiditas, in dyſenteria verò interpolata, & dilucida habens interualla. Prætereà in teneſmo poſt magnum deſidendi conatum exiguus mucus, iſque ſanguinolentus, aut purulentus excernitur, in dyſenteria verò tum excrementa, tum humores ſingulis deiectionibus excernuntur.

Signa cauſarum eadem ſunt, quæ in dyſenteriæ cauſis dignoſcendis fuere propoſita.

Quod ad prognoſim attinet: Celſus *lib. 4. cap. 19.* teneſmum facilè tolli aſſerit, & nunquam per ſe hominem iugulare Galen. tamen *5. de vſu partium c. 4.* inter morbos qui ventri accidunt grauiſſimos enumerat: & certè ratione moleſtiæ & durationis, grauis morbus dici meretur; periculoſus tamen non eſt, niſi ab atra bile excitetur, tunc enim ad cancri vlcerati naturam accedit. Præterea grauia incommoda afferre poteſt, vt abortum mulieribus. Sic apud Hipp. *Aph. 27 ſect. 7.* Mulieri vterum gerenti, ſi teneſmus ſupernenerit, abortum facit. Aſſiduus enim deiiciendi conatus vterum recto inteſtino vicinum maximè fatigat; deinde muſculi fæcum excluſioni deſtinati, ad fœtus etiam excluſionem inſeruiunt; ideò quando illi aſſiduè ventrem inferiorem comprimunt, abortum faciunt. Denique vlcera recti inteſtini ano vicina, ſi diutiùs durent, in fiſtulam immedicabilem degenerant.

Teneſmi curatio à dyſenteriæ curatione parùm abeſt. Atque ita, primum humores acres & erodentes, ab hepate, aliiſve partibus profluentes, expurgandi ſunt medicamentis aſtringendi vi præditis, quale eſt imprimis rhab. quod eò vſque iterandum eſt, donec exhauſta & inhibita fluxio videatur.

Si adſit inflammatio, (quæ febre potiſſimùm dignoſcitur,) aut multitudo ſanguinis, phlebotomia vſurpanda eſt. Imò verò ſi inflammatio poſt venæſectionem perſeueret, vt etiam ſtranguriam efficiat, (quod non rarò ſolet contingere,) venarum hæmorrhoidalium apertio per hirudines erit vtiliſſima.

Tum clyſteres, nunc lenientes, cùm dolor vrget plurimùm; nunc abſtergentes, glutinantes, aut aſtringentes, pro variis vlceris temporibus iniiciendi ſunt, quorum formulæ ex dyſenteriæ curatione deſumēdæ ſunt.

In clyſterum autem vſu obſeruandum eſt primò, vt ſæpè & in parua quantitate, ſcilicet ad ℔. ß. iniiciantur, quia difficilè ob conatum aſſiduum retinentur; deinde vt canalia in podicem blandiſſimè inſeratur, ne locum irritet, doloremque augeat.

Tum pars affecta ſedulò tractanda eſt fotibus, inſeſſibus, ſuffumigiis, ſuppoſitoriis, & inunctionibus.

Fotus in hunc modum concinnari poterit.

℞. Fol. tapſi barbati, & abſinthij, ana M. vj. Decoquantur in lacte recenti, & includantur duobus ſacculis, qui alternatim ano & toti ventri calidè applicentur. Vel

℞. Flor. chamæmel. & roſ. ana. M. j. vini rubri ℔. ij. infundantur per duas horas ſupra cineres calidos. Foueatur anus calidè quantum ferre poteſt, cum linteis quadruplicatis. Poſteà ſuper ſpongiam in eodem liquore expreſſam ſedeat æger, ipſamque ſedendo comprimat.

Vel impleantur duo ſacculi furfure tritici, & in aceto bulliant. Sedeat æger, modo ſuper vnum, modò ſuper alterum calidum, quantum ferre poteſt.

Si multùm ſanguinis excernatur, fotus in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. verbaſci cum radic. M. ij. roſar. rubr. P. j. cortic. granat. & gallar. ana Vnc. ſem. Coquantur in duabus partibus aquæ ferratæ, & vnâ vini rubri pro fotu quem efficaciorem efficies, ſi aluminis Vnc. ſem. addideris.

Inſeſſus ad dolorem leniendum fiunt ex emollientibus, in aqua vel iure extremitatum veruecis decoctis; quibus, ſi ardor increuerit addi poterunt violæ, ſolanum, cucurbitæ, & melonis ramenta. Ad vlceris verò ſanationem, ex aſtringentibus pro fotu ſuprà deſcriptis erunt componendi.

Suffitus vlceri exſiccando idonei ſunt, ex thure in ignem coniecto, vel ex decocto ſabinæ facto in oxycrato, aliiſque in curatione dyſenteriæ propoſitis; quorum fumum excipiat æger in cathedra perforata. Sequens autem maximè laudatur à Foreſto.

℞. Maſtiches ʒ. j. thuris ℈. j. myrtillor. ʒ. j. ß. roſar. rubr. ℈. ij. Fiat puluis pro ſuffumigio.

Suppoſitoria in hoc affectu multùm poſſunt, quæ blanda ac lenia eſſe debent, ne partem admodùm ſenſibilem exaſperent. Fiunt autem commodè ex ſeuo hirci vel capræ, in formam ſuppoſitorij ſecto & indito, dolorem enim ſedat, & vlcus conſolidat. Sed ad dolorem ſedandum erunt præſtantiora, ſi ſemen papaueris, vel hyoſcyami ſubtiliſſimè tuſum permiſceas & in nodulum chartaceum ſuppoſitorij formâ effundas. Longè magis, ſi horum loco, oleorum ex dictis ſeminibus expreſſorum guttas tres cuilibet ſuppoſitorio addideris, vel opij, g̃r. j. in olei amygd. dulc. ℈. ß. diſſolutum.

Ad vlcus ſanandum efficacius fiet, ſi ſeuo, vt dictum, ſoluto, vel ſimplici, vel narcoticis additis, amylum & gummi tragacanth. tritum, vel infuſum priùs in aqua plantaginis miſceas. Vel in ſequentem modum componi poterit.

℞. Gum. tragacanth. quantùm ſatis. Affunde tantillum aquæ plantag. vt intumeſcat tantùm, neque nimiùm liqueſcat; adde mucilag. ſem. pſyllij, aut cydonior. tantundem, & vitellum oui aſſum. Miſce, iiſque parùm calentibus adde ceræ albæ liquatæ q. ſ. ad ſuppoſitorij conſiſtentiam. Huic etiam narcotica addi poſſunt. Tum etiam, quemadmodum in prædictis, ad maiorem eroſionem curandam, pulueres ceruſæ, tuthiæ, boli balauſtior. aliorúmque citra acrimoniam ſiccantium; qui tamen ſubtiliſſimè læuigari debent, ne partis ſenſum exaſperent.

Olea & vnguenta admoueri poterunt, tum ventri, qualia in dyſenteriæ curatione propoſita ſunt; tum ano, vt vnguentum roſac. popul. vel ex mucilaginibus, vitellis ouor. oleo roſae. &c. paratum, ad inflammationem & dolorem demulcendum, aliaque in hæmorrhoidum dolore proponenda; vel ad vlceris ſanationem vnguentum album Rhaſis, pompholygos, in hydromelite liquatum, & alia innumera.

Denique in grauiori affectu ad narcotica cōfugiendum eſt; non ſolum admota; ſed etiam aſſumpta. Cæteris autem præſtat laudanum opiatum ad g̃r. iii. vel iiij. cum maſtiche & terra ſigillata exhibitum, vel in clyſtere permixtum ex decocto flor. chamæm. parato.

CAPVT VIII.

De fluxu hepatico.

Fluxus hepaticus eſt ille, in quo ſeroſi & ſanguinei humores loturæ carnium ſimiles excernuntur. Producitur hic affectus ab hepatis imbecillitate & atonia, propter quam bonum & laudabilem ſanguinem producere non poteſt; ſed chyloſam materiam in ſanguinem tenuem, & ſeroſum conuertit; qui cùm alendis partibus idoneus non ſit, à natura expellitur ad inteſtina, vnde fluxus iſte hepaticus contingit.

Illa autem imbecillitas & atonia à qualibet intemperie produci poteſt. A quocunque enim primarum qualitatum exceſſu robur hepatis natiuū, & vis illius ſanguifica deiicitur. Quod tamen dubitationem habet ab

ab experientia deſumptam, quandoquidem videmus ſæpè graues hepatis intemperies, & inſignes primarum qualitatum exceſſus, alios morbos producere; iſtum verò ab illis minimè induci. Contrà vero fluxum hũc hepaticum ſæpè apparere ſine inſigni primarum qualitatum exceſſu. Vt igitur affectus iſtius natura integrè ſtabiliatur, dicendum eſt cum Sapientiſſimo Varandæo præceptore meo, preter vulgarem intemperiem aliquid ſuperius, & maius reperiri, quod iſtum affectum producere valeat. Et illud dicit eſſe occultiorem quamdam intemperiem, quæ exolutionem ſiue conſumptionem humidi primigenij, ſiue radicalis in hepate inducit, ad quam ſequitur caloris innati ipſius maxima exolutio.

Hanc prauam diatheſim & occultam intemperiem producere poſſunt febres ardentes, & ſyntecticæ; intemperies viſcerum calidior oleoſam ſubſtantiam colliquans, occulta putredo; humorum corruptela, refrigeratio ſumma à pituitæ vel melancholiæ copia in corpore præter naturam cumulata, & calorem natiuum opprimente, ac corrumpente. Id ipſum præſtare poſſunt cauſæ externæ, vt larga frigidæ potio, niuis aut glaciei hauſtus, olerum frigidorum ac crudorum vſus immodicus; venena aſſumpta, & medicamenta catharctica vehementiora. Sic enim vinum meracum copiosè hauſtum, ſalſa, acria, & piperata, aliáque inſigni qualitate prædita, iecoris ſubſtantiam, exhauriunt, & extorrent; his addere licet omnes alias cauſas quæ impensè refrigerando vel calefaciendo, hepatis robur ac tonum diſſoluere poſſunt.

Verus igitur ac legitimus fluxus hepaticus hactenùs expoſitus eſt, qui hunc peculiariter habet characteriſmum, vt in eo deiectiones liquidæ ac ſeroſæ, & loturæ carnium ſimiles appareant, & hic ab hepatis imbecillitate procedit, ob quam ſanguificatio non rectè perficitur, ſeu ab intemperie maligniori calidum & humidum natiuum partis vitiante.

Datur verò præterea fluxus hepaticus ſpurius, qui à ſimplici intemperie, ſine vllo humidi primigenij vitio procedit, à qua quidem intemperie, ipſa facultas non læditur, ſed tantum illius opus corrumpitur. ita vt loco puri ſanguinis, impurus & corruptus proueniat, vel bonus ſanguis in prauum degeneret, cùm in legitimo fluxu hepatico nunquam bonus & laudabilis ſanguis in hepate generetur.

Corrumpitur autem, vel impurus redditur ſanguis fluxum iſtum ſpurium committens, vel ex permixtione bilis flauæ, aut atræ, alteriúſque cuiuſdam materiæ impuræ; vel ex diuturniori in hepate locíſque vicinis mora, ob quam craſſior redditur, aut aduritur, aut etiam interdum putreſcit; vel propter vitium lienis fæculentam ſanguinis portionem non trahentis. Et in hoc ſpurio fluxu ſanguis interdum craſſus, interdum niger, interdum variis humoribus diuerſis coloribus infectis; permixtus excernitur.

Signa huius affectus ex his quæ dicta ſunt facilè eliei poſſunt.

In fluxu enim hepatico legitimo deiectiones liquidæ, & loturæ carniũ ſimiles apparent, quod in aliis fluxibus ſanguineis non contingit: ſaltem vt in omnibus deiectionibus tales materiæ appareant, in dyſenteria enim ſi aliquando talis excretio fit, id rarò contingit, & conſequenter bilis, pituita & fæces varij coloris excernuntur. Adde quod in dyſenteria adſunt dolores & tormina vẽtris, in fluxu verò hepatico nullus eſt dolor.

Cauſarum verò ſigna propriis characteribus diſtinguenda ſunt. Si enim à calida intemperie hepatis imbecillitas & atonia inducta ſit, febres ardentes aut colliquantes præceſſerunt; vel vomitus æruginoſi aut deiectiones, ſitis, & febris adeſt, corporis ſquallor, & inappetentia, & deiectiones valde fœtidæ apparent. Si verò à frigida intemperie ortum duxerit, deiectiones minùs fœtent, nec ſitis nec colliquatio adeſt; totum corpus frigidius efficitur, & liuido colore perfuſum.

Interdùm tamen ex humorum putredine febris exoritur, quæ dicta ſymptomata aliquantulùm immutet; ſed cauſæ prægreſſæ examinandæ ſunt, quæ vtramque intemperiem facilè manifeſtare poſſunt. In hac etiam frigida intemperie ægri maximo vini generoſi ac meracioris deſiderio teneantur.

Humidior verò ac ſiccior intemperies ex contrariis effectibus deprehenduntur. Humidior enim plurimam ac crebram deiectionem facit, & valdè tenuem, contra vero ſiccior paucam, & craſſiorem reddit, quam tamen ingens potus cupiditas comitatur.

Cauſæ denique externæ ex relatu ægrotantium & adſtantium facilè innoteſcent.

Spurius verò fluxus hepaticus omnia ferè ſigna habet communia cum dyſenteria, niſi quòd in eo nullus adaſt ventris dolor, neque tormina moleſtant, neque vlla ramenta aut carunculæ in deiectionibus conſpiciuntur.

Prognoſis huius affectus non niſi mala & vt plurimũ funeſta inſtitui poteſt. Cùm enim pars princeps grauiſſimè laboret, exhauſtu ſcilicet & conſũptione humidi primigenij, cuius reparatio vix ſperabilis eſt, nonniſi certum exitium vtplurimùm expectandum eſt. præcipuè quando à calida intemperie affectus ducit originẽ.

Quando enim in febribus hic affectus contingit, colliquationes corporis, & putredines ingentes breui ſuccedunt, quæ citò ægrotantes de medio tollunt. In febribus verò malignis & peſtilentibus propter cauſæ cacoëthiam, periculum augetur. Quando verò hic affectus à frigida intemperie ducit originem; diuturnior eſſe ſolet, & in hydropem immedicabilem plerumque degenerat.

Denique fluxus hepaticus ſpurius licèt admodùm periculoſus ſit, minùs tamen habet periculum legitimo; quia à ſimplici & vulgari intemperie, & praua humorum diatheſi tantùm exoritur, tono & robore hepatis integro remanente, & ſublatis cauſis ſanguinem vitiantibus euinci poteſt.

Curatio huius affectus perficitur remediis, hepar roborantibus, eius intemperiem corrigentibus fluxumq; cohibentibus. Et quia longè frequentiùs atque vtplurimùm à calida intemperie ducit originem, ideò huic inprimis intemperiei curationem aptabimus, cum ille qui à frigida intemperie producitur rariſſimè contingat, & eandem cum hydrope curationem deſideret.

Primò igitur quamuis nullus vacuationibus locus eſſe videatur, cùm fluxus immodicus ſui tantùm cohibitionem indicet; rhab. tamen vel ſolùm, vel cùm myrobalanis exhibitum, iuxta formulas in dyſenteriæ curatione propoſitas, interdùm prodeſſe poterit, quia hepar roborat; idque imprimis, ſi quædam impuritates deiectionibus permixtæ videantur. Imò verò nonnulli ægrotantes rhab. Scrup.j. cum conſerua roſar. in multos dies exhibito liberati ſunt.

Clyſteres hîc parùm proſunt, cùm hepar affectum ſit. Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leniter aſtringente interdùm iniici poterunt, ne inteſtina nimis relaxentur.

At iulepi hepar roborantes, eiuſque intemperiem corrigentes, in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. cichor. gramin. acetoſ. ana Vnc.j. fol. endiu. agrim. cichor. plantag. cuſcutæ, ana M.j. abſinthij pontici M.ß. ſantali rubr. Drach.j. ſem. raſur. eboris & ſpodij, ana Scrup.ij. coriandri præparati Drach.j. roſar. rubr. P.j. Coquantur ad ℔.j. ß. In colatura diſſolue ſyrupi cydoniorum & aceto. ſimpl. ana Vnc.ij. Fiat iulep. in iv. doſibus. ſerò & manè ſumendis. Vel

℞. Aquæ plantag. Vnc.iii. ſyrup. de roſis ſicc. Vnc.j. ſpiritus vitrioli q.ſ. ad moderatam aciditatem. Fiat iulep. frequenter iterandus.

Poterit etiam æger vti frequenter ex cochleari ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi myrtini, cydonior. & de roſis ſiccis, ana Vnc.j. ſyrup. de cichor. ſimp. aut compoſ. cum rheo, ana Vnc.j. ſem. Miſce.

Fiſ

Fit ſyrup. præſtantiſſimus ex tinctura roſar. facta in aqua roſar. & cum ſacharo roſac. redacta in ſyrupum.

Puluis etiam ſequens ad Drach. ſem. vel Drach. j. ſemel aut bis in die, in ouo ſorbili, iuſculo, aut alio liquore idoneo vſurpari poterit.

℞. Sem. plantag. & acetoſæ, ana Drach. i. ſem. endiu. portul. cuſcut. coriand. præp. ana Scrup. j. roſar. rubr. trochiſc. de ſpodio, gum. tragacanth. torrefacti, ana Drach. ſem. pellicul. interiorum ventricul. gallinæ exſiccator. Scrup. ſem. Fiat puluis tenuiſſimus.

Vel tabellæ triaſantali duplicato rheo ad ʒ. ii. pro doſi exhibitæ, ad hepar roborandum erunt vtiliſſimæ; tum etiam opiata ſequens.

℞. Conſeru. rad. cichorij ℥. i. conſeru. roſar. veter. ℥. ß. pulpæ paſſular. corinth. ʒ. vi. croci Martis ʒ. j. coralli præpar. raſuræ eboris, & cornu cerui, ana ℈. i. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis, fiat opiata, addendo ſpirit. vitriol. ℈. ß. De qua capiat magnitudinem caſtaneæ tribus horis ante paſtum. Poteſt etiam addi hepar lupi præparatum, quod ab authoribus commendatur tanquàm ſpecificum.

Paſſulæ maiores vel corinthiacæ, quia hepati amicæ, in hoc affectu commendantur, ideò magnâ copiâ cum ſeminibus ſunt comedendæ. Quod vt commodiùs fiat, priùs in mortario erunt contundendæ.

Vel rob paſſularum fieri poteſt, coquendo eas in vino rubro, vel alio generoſo, ſi calor non obſtiterit; & poſteà ſuccum ex iis exprimendo, rurſúmque in formam rob decoquendo. Quod ſimplex vſurpari poterit, vel cum ſequentibus componi in formam opiatæ.

℞. Paſſular. corinthiac. ℔. ß. Coquantur ad pultis conſiſtentiam in vino veteri. Transfundantur ſetaceo, & colaturæ admiſce corticis condit. piſtati Vnc. ſem. puln. electar. triaſantal. & diamarg. frig. ana Drach. j. coralli præp. & roſar. rubr. ana Scrup. iv. iecoris lupi præp. Drach. iii. Fiat opiata.

Syrupus corall. ad hepar roborandum & fluxum cohibendum præſtantiſſimus eſt. At longè præſtantior illius tinctura. Cui etiam ſubſtitui poterit extractum vel magiſterium, in aqua plantag. exhibitum.

Succus ex ſurculis tenuioribus vrticæ, per ſe ad ℥. ij. vel cum aqua & aceto exhibitus manè per triduum fluxum ſiſtit, & ſanguinem corruptum purificat.

Quia verò in hoc affectu corpus valdè abſumitur, deſtillatum reſtaurans fluxui etiam cohibendo idoneum, vel per ſe frequenter exhibendum, vel omnibus cibariis permiſcendum eſt.

℞. Caponem pinguem & perdicem, iiſque deplumatis & exenteratis, repleantur ventres fol. cichorij, agrim. & carnis teſtudinum, ana M. j. conſeruæ roſ. ℥. iij. ſem. plantag. coriand. præp. ana ʒ. ij. myrobalan. citrin. ʒ. j. fol. ſanguinariæ M. ß. trochiſcor. de carabe, & de ſpodio, ana ℈. iv. puln. elect. de gemmis, triaſantali & diamarg. frig. ana ʒ. j. Irrorentur omnia vino ſtyptico, & ſimul in ventres auium immiſſa coquantur in aquæ ℔. v. ad mediæ partis conſumptionem vaſe clauſo. Poſteà reponantur omnia in alembico vitreo cum vini optimi Vnc. iij. Diſtillentur in balneo Mariæ ad vſum dictum.

Pro potu vtatur æger tincturâ roſar. vel decocto cichorij & graminis cum ſyrupo cydonior. addendo aliquot guttulas ſpiritus vitrioli.

In cibis hordeata & amygdalata, ac præcipuè oryzata conueniunt.

Exteriùs verò applicentur ventri eadem remedia, quæ in dyſenteriæ curatione præſcripta ſunt, addendo hepatica nonnulla, vt abſinthium, roſas, ſantala omnia, ſpodium, &c. Quæ inunctiones ventris ad hepatis vſque regionem debent pertingere.

Hepati verò ſequens epithema admoueri poterit.

℞. Fol. endiu. & cichorij, ana M. j. enſeutæ & abſinthij vtriuſque, ana M. ß. roſar. rubr. P. j. ſantali rub. ʒ. i. ſem. ſpodii Scrup. ii. Coquantur ad ℔. i. ſem. In colatura diſſolue aceti roſac. ℥. ii. Iterùm bulliant leuiter & colentur. Fiat epithema.

Eadem pars ſequenti vnguento illinatur.

℞. Cerati ſant. lini ℥. ii. olei cydonior. & abſinthii, ana Drach. iii. Miſce, fiat linimentum.

Denique ſi vigiliæ plurimùm ægrotantem infeſtent, vt non raro ſolet contingere, quia hic fluxus noctu ſolet ingraueſcere, ad narcotica erit deueniendum, qualia in ſuperioribus alui fluxibus fuerunt propoſita.

CAPVT XI.

De Lumbricis.

QVamuis lumbrici in variis corporis partibus generentur, quia tamen id rariſſimè contingit, & frequentiſſimè in inteſtinis magnus fit eorum prouentus, ideo nos tantùm de his in hoc loco agere inſtituimus.

A nonnullis ambigitur, ad quod genus affectuum præter naturam lumbrici referendi ſint; omnem tamen dubitationis anſam facilè auferre poſſumus, dicentes, ſub diuerſo reſpectu ad omnia genera referri poſſe. Prout enim inteſtina vellicāt & pungunt, vel obſtruūt aliaſque morbos producunt, cauſæ morbificæ dici poſſunt. Prout verò ſunt ſubſtantiæ ſuperadditæ iis quæ naturaliter in inteſtinis contineri debent, inter morbos in numero aucto toto genere præter naturam à Galeno recenſentur; quemadmodum & calculus: ac denique prout excernuntur per aluum præternaturaliter, aut etiam per os, ad vitium excretorum ſunt referendi.

Tria lumbricorum genera proponuntur à Galeno *Comment. aphor. 26. ſect. 3.* teretes ſeu rotundi, qui in tenuibus inteſtinis frequentiùs generantur, vnde ſæpè in ventriculum aſcendunt, aſcarides, ſeu tenues lumbrici, filorum particulas referentes, qui in parte inferiori craſſiorum inteſtinorum, & iuxta ſphincterem muſculum reſidere ſolent: & lati lumbrici faſciæ etiam nominati, quia lati & longi ſunt inſtar faſciarum quibus infantes obuoluuntur. Iſta ſpecies rarior multò eſt cæteris, & medico praxim exercenti vix ter aut quater in vita videre contingit. Magnæ tamen de eo apud authores habentur controuerſiæ, aliis ſcilicet aſſerentibus eſſe vermem vnicum; aliis verò ex plurimis vermiculis ſimul vnitis cōpoſitum, quos vermiculos cucurbitinos appellant, & lati lumbrici particulas eſſe aſſerunt; alij verò quartam lumbricorum ſpeciem faciunt, cucurbitinos continentem, quorum rationes, & experimenta ſigillatim recenſere, & toties ab aliis decantata repetere, inſtituti noſtri ratio non patitur; ſed ea curioſus lector apud Rondeletium, Platerum, Sennertum, alioſque innumeros videre poterit.

De cauſa etiam lumbricorum efficiente admodum controuertitur, aliis calorem putredinoſum; aliis natiuum accuſantibus, aliis vtrumque viciſſim concurrere aſſerentibus. Primi omnia inſecta ex putredine ſecundū Ariſtotelem exoriri contendunt. Secundi aſſerūt calorem putredinoſum eſſe intenſum, igneum, & deſtructiuum; atque adeò corporis viuentis generationi non eſſe idoneum. Tertii vt pugnantes haſce ſententias concilient, dicunt à calore putredinoſo materiam diſponi ad generationem vermium, eámque ita præparatam à calore natiuo per viam concoctionis in lumbricos conuerti. Quæ tamen conciliatio ſubſiſtere non poteſt. Siquidem ex axiomate phyſico, eiuſdem eſt materiam diſponere, & formam inducere; atque ita præparatio materiæ & inductio formæ, ab eodem agēte proficiſci debet. Deinde in cadaueribus generātur vermes, in quibus nullus eſt calor natiuus. Dicendum eſt calorem, qui putredinoſus eſt reſpectu materiæ putreſcentis, fieri natiuum reſpecto lumbrici, quia calor naturalis & putredinalis differunt tantùm gradibus; ſed ad diuer-

ſorum

Digitized by Google

ſorum animalium generationem diuerſi caloris gradua requiruntur; atque adeò calor qui putredinoſus eſt reſpectu noſtri, poteſt eſſe naturalis reſpectu alterius animalis. Sic calor qui leoni naturalis eſt, nobis eſt febrilis, & per conſequens putrefactiuus. Multi confugiunt ad calorem Solis, qui eſt cauſa vniuerſalis omnium generationũ. Sed agnoſcenda eſt perpetuò cauſa particularis, à qua immediatè producitur effectus, concurrente & cooperante cauſa vniuerſali. At longè grauior hîc etiã occurrit difficultas, ex eo quòd vulgatiſſimo theoremate ſancitum eſt nihil poſſe ſeipſo nobilius generare; atque ita calorẽ nõ eſſe præcipuũ agẽs in generatione lumbricorum, qui ad ſubſtãtiæ categoriam referendi ſunt, calor verò eſt accidens, & quicquid de ſole dicatur, perpetuò forma lumbrici, vtpotè forma viuẽtis, nobilior eſt formá ſolis quę tantùm eſt forma mixti. Hæc dubitatio in grauem illam atque prolixam de generatione æquiuoca diſputationem nos conijcit, in cuius ambagibus præſtantiſſimi quidam philoſophi integris voluminibus ſeſe exercuerunt, ad quos lectorem remittimus, & in primis Fortunium Licetum, *lib. de ſpontaneo viuentium ortu* Sufficit hoc loco dicere, multorum opinionem eò deduci, vt credant multiplicia rerum ſemina in variis ſubſtantiis latitare, quæ iuxta varias illarum permutationes, in lucem emergunt, prout videlicet materia per putredinem, aut aliam quamuis alterationem, ad hanc vel illam formam recipiendam magis diſponitur, & ſemen illi diſpoſitioni magis analogum ſuſcitatur in actum, formamque ſibi propriam in materiam introducit. Hæc ſententia non valdè recedit à veteri philoſophia, quæ docet formas educi è potentia materiæ Sed hi tutiùs eſſe exiſtimant, ſemina rerum in materia recondere, quæ verè ſint efficientia, quàm ſolam materiæ potentiam agnoſcere, quæ nullam habet efficiendi vim, cum illa enim materiæ potentia inquirendum eſt aliquod efficiens, quod formas illa educat aut potiùs in eam introducat.

Cauſa materialis lumbricorum vulgatiſſima eſt pituita dulcis, putredinem concipiens, cuius putredinis ope eam acquirit diſpoſitionem, vt in lumbricos tranſmutetur, verùm nullo modo neceſſarium putamus, vt alimẽta vermibus generandis idonea in pituitam priùs conuertantur. Ex iis enim immediatè, dum putreſcunt; vermes generari poſſunt, quemadmodum videmus in carne, caſeo, caſtaneis pomis, pyris, ceraſis, aliiſque innumeris fructibus vermes per putredinem produci. Ita fit in corpore noſtro præcipuè puerorum qui ingluuiei maximè dediti ſunt, prædictis alimentis ſeſe ingurgitant, & plerumque noua aſſumunt, antequam priora fuerint concocta. Hinc fit vt illa putredinem concipiant ex qua lumbrici oriuntur.

Hoc verò tyrones aduertant, quod in praxi quotidie obſeruatur, pueros lactantes, quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè infeſtari propterea quòd tenelli eorum ſtomachi ſolidum illud alimentum concoquere non poſſunt, ideò corrumpitur, & in lumbricos faceſſit. Adde quod lac citiſſimè conficitur in ventriculo, & confectum ad inteſtina deturbatur, quod ſi carnem admixtam habeat, quæ tam citò confici non potuit; illa cum lacte ſimul in inteſtina demittitur, ibique putreſcit, & in lumbricos conuertitur.

Obſeruent etiam iuniores, ex lacte ſolo nunquam lumbricos generari: ita vt quoties de morbo infantis alicuius ambigitur, vtrum ſcilicet ea lumbricis laboret, quos mulierculæ perpetuò accuſant, omneſque morbos infantiles, ac puerilea, ad lumbricos referunt, quemadmodùm omnes mulierum affectus vtero adſcribunt. Medicus certò pronunciare poſſit, infantem illum, ſi lacte ſolo veſcatur, neque carnem aut inſculum ex ea guſtauerit, lumbricis non laborare. Hoc docuit diſertè Galen. *comm. aph.* 26. *ſect.* 3. dicens in pueris lac ſugentibus vermes non generari. Cuius rei ratio perſpicua non eſt. Multi dicunt in pueris lactentibus colorẽ non eſſe ſatis fortẽ ad lumbricorum generationem. Et fulcitur reſponſio autoritate Galeni dicentis *loco citato*, ad generationem lumbricorũ requiri calorem fortem vndè fieri dicit, vt lumbrici magis generentur in pueris adultioribus, quàm in infantibus, quod docet Hipp. *Aph. prædicto.* Cui tamen doctrinæ ipſe Hippocrates reſtagari videtur 4. *de morbis*, dicens in pueris dum vtero clauſi ſunt, generari vermes: at illi non habent intenſiorem calorem, pueris lac ſugentibus. Et idem Hippocr. aliam reddit rationem cur pueri in vtero concluſi vermes generent: *quia*, inquit, *fæces in iis retinentur, poſtquam verò in lucem exierunt, non generant, quia in iis ampliùs fæces non retinentur.* Quod tamen ſatisfacere non videtur, ſiquidem in puerulis extra vterum fæces ſæpè retinentur, & lumbrici tamen in iis non proueniunt, quamdiu ſolo lacte vtuntur. Cùm igitur prædictæ rationes ſolida ingenia non expleant, nouas hac in re ſapientium cogitationes expectamus & interim quid nobis videatur, paucis aperiemus, id doctiorum criterio libenter ſubiicentes. Dicimus igitur lac putreſcens aciditatem contrahere, quæ inepta ſit lumbricorum generationi, imò verò illi fortiter obſiſtat. acida enim omnia vermes enecare notiſſimum eſt. Hinc ſuccus limonum ad hanc rem vtiliſſimus, & vſitatiſſimus eſt. Et in potu ordinario aqua ſpiritu vitrioli acidula reddita, in hoc affectu mirabilis eſt.

Inter cauſas materiales lumbricorum dulcia primum locum obtinere vulgò exiſtimatur. Quod tamen dubitatione non caret, cùm vulgari axiomate ſancitum ſit, dulcia facilè bileſcere, & bilem amaritudine lumbricos enecare, cui tamẽ dubitationi facile eſt reſpõdere, in corporibus bilioſis, & caloris acrimoniâ præditis dulcia facilè bileſcere, quia vlteriori coctione amaritudinem contrahunt vt in coctione artificiali quotidiè experimur. Verùm in aliis tẽperamentis minùs calidis dulcia non bileſcunt, ſed potiùs in pituitam conuertuntur, dum à ventriculo citiùs, quàm par ſit, attrahũtur, ad inteſtina, & ita cruda, ac ſemicocta putreſcũt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

Sed manet adhuc difficultas de ſaccharo & melle, quæ cùm ſubſtantiam habeant putredini minimè obnoxiam, imò, verò cætera, omnia quamtumuis putredini obnoxia ab ea præſeruent, non poſſunt ex iis lumbrici generari. Quæ cùm ratio omninò conuincat, dicimus ea ſaccharo & melle lumbricos nõ generari, cùm habeant ſubſtantiam incorruptibilem ſed iam genitos excitari, ac commoueri, quia lumbrici dulcia maximè appetentes, ad mellis & ſacchari occurſum ſeſe exagitant, & versùs ventriculum feruntur, nec non citiſſimum incrementum capiunt, vndè ſymptomata emergunt lumbricorum conſectaria.

Signa lumbricorum præſentium, & inteſtinis latitantum varia ſeſe offerre ſolent, non omnia quidem in omnibus ſed plura in pluribus. Frequentiora tamẽ & magis ordinaria ſunt; oris fœtor peculiaris ad aciditatem vergens, ideò mulierculæ noſtræ acidum anhelitum vocant & deiectiones ſtercori bubulo ſimiles, ac griſeo colore infectæ, ita vt argillam diſſolutam repræſentent. Alia ſigna infrequẽtiora ſunt febres continuæ quæ pluries in die exacerbantur ex motu vermium, cum anxietate, ſudore frigido interdùm, & animi deliquio nauſea, vomitu, & ſiti inexplebili. Pulſus eſt inæqualis, genæ alternatim rubent aut liueſcunt oculi ſplendent; narium pruritus adeſt, dentium ſtridor, & interdùm, tremor. Tuſſis adeſt ſicca & exigua, ſaliua præter ſolitum ex ore effluit. Interdùm etiam capitis grauitas & ſopor. interdùm deliria, interdùm conuulſiones epilepticæ. Dolor in vẽtre plerũque affligit. morſum & eroſione repræſentãs; interdùm etiam venter inflatur ac diſtenditur inſtar hydropicorum; interdum, horrifica eſt in ſomno expergiſcentia, nonnulli in ſomno tremunt, ac ſurgunt atque iterùm ſopiuntur; interdum totum corpus præter rationem decreſcit, & nonnumquam æger fame canina laborat atque inſatiabili;

quod in lato lumbrico magis contingit, qui omnia alimenta aſſumpta deuorat & abſumit. Præterea vermes cucurbitini, ſi excernantur latorum ſunt indicia. Aſcarides verò ex pruritu ani moleſto cognoſcuntur, & fæces non tarò iis conſperſæ apparent.

Pro coronide, inter ſigna lumbricorum in corpore latentium cenſeri debet gingiuarum eroſio, vel putredo, quod ſequenti obſeruatione confirmatur. Puer quidã eroſione gingiuarum à longo tempore grauiſſimè vexabatur. Multa, variaque remedia tam interna, quàm topica ipſi præſcripta, & adhibita fuérunt, fruſtrà tamen omnia. Tandem vitam cum morte commutauit. Aperto corpore tanta inuenta eſt abundantia vermium, vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint, multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Quod ad prognoſim ſpectat, lũbrici plures paucioribus ſunt deteriores, maiores minoribus. Non ratò periculoſi ſunt, & graues morbos accerſunt, vt febrem intenſam, & inordinatam, ſyncopem, aphoniam, delirium, epilepſiam, colicam, vel caninam appetentiam.

In morborum principio vermes prodire, maluio, tam viuos, quam mortuos, potiſſimum ſi ſoli, & ſine ſtercore, exeant; viui enim ſummam cruditatem, aut alimenti penuriam ſignificant, mortui verò magnam putredinem, à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi, & iam coctione apparente, cum excrementis exeuntes, ſalutem portendunt: oſtenditur enim tum naturam excrementis dominari.

Curatio lumbricorum ad eorum expulſionem dirigenda eſt, cùm ſint toto genere præter naturam. Illa autem expulſio commodè perficietur catharticis medicamentis, quæ vermes enecant, & expellunt, tùm etiam putridam materiam, ex qua generãtur, euacuant.

At verò inter purgantia præſtantiſſimum eſt rhab. quod etiam præſenti alui fluxui & febri conuenit. Illius tamen exhibitionem præcedere debent lumbricos enecantia, aut ſaltem quæ ipſos ad inferiora inteſtina detrudant per os aſſumpta; tum quæ eoſdem deorſùm enecant, per clyſterem iniecta. Quorum formulæ vulgò in hunc modum habent.

℞. Aquar. gram. & portul. ana. Vnc. j. ſem. ſyrup. de limon. Vnc. j. confect. de hyacinth. Drach. i. pulueris contra vermes ℈ i. Fiat potio, quæ detur ſtatim, & paulo poſt clyſter ſequens iniiciendus eſt.

℞. Hord. integ. furfur. macri & roſar. rubr. an. P. i. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana. Vnc. ß. coquantur ad ℔ ſem. vel quartaria tria pro puerulo. In colatura diſſolue ſacchari rubri Vnc. i. vitellum oui n. i. Fiat clyſter. Poteſt addi caſſia, vel catholicum ſi magis laxare eſt animus.

Quibus remediis ſemel aut bis vſurpatis, potio ſequens propinanda eſt.

℞. Rhab. electi Drach. i. ſantali citrini ſcrup. ſem infundantur in aquæ graminis, aut portulacæ Vnc. ii. vel iij. In expreſſione diſſolue rhab. puluerati, & pulu. contra vermes an. ſcrup. j. ſyrup. roſac. Vnc. j. Miſce, fiat potio. Vel

℞. Rhab. puluerati, & corallinæ, an. Drach. ſem. plus, minùs, pro ætate, aquæ gramin. Vnc. ij ſyrup. violac. Vnc. j. Fiat potio.

Si febris magna non adeſt, hieræ picræ Drach. ij. plus, minus; potioni admiſcẽdæ ſunt: illa enim propter amaritudinem lumbricos potenter enecat & expellit.

Si verò prædictis remediis non ceſſerit affectus, ad ſequentia tranſeundum eſt.

℞. Rad. gram. & acetoſ. an. Vnc. j. fol endiuiæ, cichorij, acetoſæ & portulacæ, an. M. j. ſummitatum hyperici, ſcordij, & centauri minor. an. P. j. corallin. Drach. iij. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſyrup. de limonib. Vnc. iij. Fiat iulep. pro iij. aut iiij. doſibus, bis in die ſumendis.

℞. Vnguenti de arthanita Vnc. iij. mercurij crudi ʒ. j. Miſce. inungatur totus venter.

Deinde purgatio repetenda eſt, imò frequenter iteranda, donec impuritati corporis ſit ſatisfactum.

Imò verò prædicto decocto ſenna agaric. rhab. &c. addi poterũt, & tũc ſemel tãtùm in die erit exhibendũ.

Rondeletius valde probat electar. diacarth. tanquam remedium potentiſſimum ad vermes deiiciendos, & pituitam expurgandam, ac etiam chylum corruptum, ex quibus generantur & nutriuntur vermes, tum etiam infuſionem agarici in oxymelite. Quæ remedia præcipuè conuenient, ſi febris non adfuerit.

Quia verò ſæpè non niſi magno labore, & longo tempore verminoſi affectus in nonnullis pueris expugnari poſſunt, quamplurima remedia eaque præſtantiſſima ab autoribus inuenta & vſurpata ſunt, tum interna, tum externa.

Inter interna primùm recenſeri debent pulueres varij quorum formulas apud authores paſſim videre eſt.

Ad præcipuos verò ſequentes referendi ſunt, quorum doſis erit à ſcrup. j. ad Drach. j. pro ætate puerorum, cum liquore idoneo.

℞. Sem. ſantonici, quod contra vermes vulgò vocant, Vnc. ſem. corallinæ Drach. iij. raſuræ cornu cerui Drach. ij. Fiat puluis. Vel

℞. Sem. contra, corallinæ, & cornu. cerui. ad ſummam albedinem vſti, ana partes æquales. Vel

℞. Pulu. hieræ ſimp. ʒ. ij. ſem. contrà ſcordij centaur. minor. corallinæ. an. Drach j. Fiat puluis.

℞. Rhab. & agarici, an. ʒ. j. trochiſc. alhandal. ſcrup. j. diagry. ſcrup. ß. corallinæ, cornu cerui vſti, an ʒ. ß. myrrhæ. zedoar. flor. tanaceti, an. ſcrup. j. ſalis abſinthij & tartari, ana, Drach. ß. Fiat puluis tenuiſſimus.

In hiſce autem pulueribus aduertendum eſt, vt ex calidioribus medicamentis compoſiti, in calidis naturis & febricitãtibus, rarò & in minori doſi vſurpentur.

Mulierculæ vulgò pueris à lumbricis malè habentibus exhibere ſolent ſem. contrà ſaccharo incruſtatum vel nudum ſem. cum melle permixtum. Quod remedium præſtantiſſimum eſt; ſiquidem lumbrici dulcium rerum auidi mel deuorant, & cum melle ſemen quo interficiuntur.

Quia verò ſemen illud valdè calidum eſt, temperari poteſt ſi in aceto infundantur per duas horas; poſteà verò cum melle cocto miſceatur ad formam opiatæ, quam Amatus Luſitanus prædicat, tanquàm primùm aduerſus lumbricos remedium.

Cornu cerui vſtum à Foreſto maximè laudatur, cum paſſulis, aut alio quouis modo exhibitum, vt nonnulli hoc ſolo remedio curati ſint; iis præcipuè conuenit, qui lumbricis cum alui fluxo laborant. In qua affectuum complicatione commendat etiam ſuccum plantaginis, & decoctum centinodiæ in potu exhibitum. Quibus addi poſſunt topica ventri adiuncta, partim aſtringentia, partim lumbricos enecandi virtute prædita.

Vulgò etiam vſurpatur à mulieribus oleum commune cum vino exhibitum. Illud autem lentore ſuo, animalium eorum, quæ ſolã tranſpiratione viuunt ſpiracula occludens, ipſa ſuffocat & interimit. Vinum etiam acrimoniâ ſuâ, eadem interficit. At præſente febre, melius eſt oleum, cum ſucco limonum, vel granatorum admiſcere; vel, quod multò præſtantius eſt, oleum amygdal. amar. cum prædictis ſuccis vel aqua florum arantiorum.

Stocherus in Empiricia ſua, oleum è ligno exſiccato coryli, ſeu auellanæ per deſcenſum paratum laudat, ſi vna, vel duæ guttæ puero exhibeantur: grandioribus verò, tres, vel quatuor cum mica panis. *Immediatè*, inquit, *interficit, & educit per ſeceſſum; imò verò lumbricos & pediculos extra corpus leui contactu enecat.* Volunt autem authores peritiſſimi hoc oleum è ligno corylino extractum eſſe oleum illud heraclinum, quo Martinus Rulandus pueros à lumbricis ferè in momento liberabat, labra & vmbilicum eodem illinendo; vt paſſim in illius centuriis videre eſt.

Nos autem experti ſumus, oleum iuniperinum ad guttam vnam exhibitum cum iuſculo, puerulis hiſce

à lum-

à lumbricis laborantibus multùm opitulari modò febris abſit.

At reliquis omnibus remediis fortè præſtaret mercurius crudus, ſi eum per os exhibere auderemus; quod tamen magnorum virorum ſuffragia fieri poſſe teſtantur. Quorum nonnulla in medium proferam: vt qui hoc remedij genus tentare voluerint id minimè ſine authore feciſſe exiſtimentur.

Matthiolus epiſt.4.ad Steph. Laureum, Medic. Cæſareū. [Cum, *inquit*, argentum viuum nullâ aliâ lethiferâ facultate (vt Dioſcorides inquit) interimat, quàm quod ſuo ingenti pondere inteſtina laceret: nihil ſanè verendum videtur minimâ quantitate id poſſe moliri vnquam; præſertim cùm ſuâ grauitate & ſphæricâ formâ, facile è corpore per inferiora labatur. Idcirco mirari non debemus, ſi Braſſauolus, tam clarus ætatis noſtræ Medicus, ad necandos inteſtaneorum vermes, dari pueris argentum viuum nullo incommodo, ſcriptum reliquit; & eo tam fœliciter vſus ſit alter quidam clariſſimus Medicus Paraninus, quanquàm parandi, dandique rationem minimè vnquam docere voluit. Atqui ego, etſi hoc medicamento nunquam ſum vſus; vidi tamen dari ſæpè illud, ſcrupuli, vel ſeſquidrachmæ pondere à Goritienſibus obſtetricibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorſus incommodo, ſed fœlici ſemper euentu.] Hæc Matthiolus.

Fallopius *tr. de morbo gallico cap.76.* [Si bibatur, *inquit*, argentū viuum, illud non fecit, quod facit vnctum. Vidi mulieres, quæ libras eius bibebant vt abortum facerent; & ſine noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorū, & nullū parit ſymptoma; ſolùm necātur vermes.]

Platerus in curatione lumbricorum: [Argenti viui, *inquit*, guttam vnam vel alteram, vel ℈. ß. aliqui deglutiendum propinant: quod vermes: quibus maximè aduerſum, citò fugat, poteſtque innoxiè, vt alibi etiam dictum ſumi.]

Apud Fabricium Hildanum *obſeru.71.cent.2.* in qua deſcribitur hiſtoria cuiuſdam mulieris lumbricis laborantis, à Gilberto Saraceno ad dictum Fabricium miſſa, ſequentia habentur, poſt quorumdam remediorum enumerationem. [Hiſce additum eſt ex hydrargyro præſtantiſſimum remedium illud enim ad ſeſquidrachmam potum, & per corium traiectum hauſit, nec ab eo infeſtare ceſſarunt eam dira hæc animalia.]

Ioannes Baptiſta Zappata *lib. de ſecretis mirabilibus c.5.* inſignes proponit hiſtorias lumbricis laborantium mercurij vſu ſanatorum, in quibus infinito alia remedia, tum aloë & abſinthium fruſtrà vſurpata fuerant. Illius autem exhibendi modus duplex ab eo proponitur. Primus talis eſt.

℞. Arg. viui ʒ.j. pro puerulis verò ℈.j. vel ij. benjoini ℈.ß. aquæ vitæ rectificatæ guttas iv. vel v. Miſceantur ſimul in mortario vitreo, cum piſtillo vitreo. Poſteà adde conſeruæ roſar. aut violas. q.ſ. ad incorporandum, vt fiat bolus, quem capiat æger manè per ſe, vel in pane hoſtiario. Secundus modus talis eſt.

℞. Sacchari valdè rub. parùm, aquæ commun. guttas iii. vel iiii. Miſceātur in mortario vitreo ad conſiſtentiā mellis. Deinde adde arg. viui quantitatē dictā. Incorporentur ſimul, addēdo olei amygd. dulc. guttas vi. aut vij. quæ impediant ne mercurius viuificari poſſit. Miſceātur omnia. Tandem cum pauca conſerua roſ. Fiat bolus.

Baricellus in hortulo geniali hæc habet. [Hydrargyrum, quod à multis venenum exiſtimatur, fœliciſſimo ſucceſſu contra vermes exhibetur, tantæque certitudinis illud in Hiſpania reputatur; vt mulieres tenellis pueris, qui lactis vomitu laborant, ad quantitatem granorum iij. in propria ſubſtantia propinare audeant. Hac autem viâ morbus ceſſare videtur frequentatis experimentis. Ego quidem viduam mulierem curaui, quæ nonē dierū ſpatio, vomitib. continuis ex vermibus laborauerat, & fere triduo nō comederat, nec cibū tenere valuerat. Huic cùm hydrargyri ℈.ii. cum tantillo cydonij mortificati propinaſſem, abſque vlla moleſtia per aluum centum & plures emiſit vermes, & eādē die liberata eſt, & ſolita exercuit domi & foris negotia; magnâ profectò parentum admiratione, cùm priùs debilis & emaciata eſſet. Aliis etiam exhibui, & bono ſemper euentu; domiq; continuò aquam habeo, in qua hydrargyrū infuſum retineo, illamq; puerulis pro vermibus libentiſſimè concedo: neu adhuc quempiam ex illo noxam accepiſſe expertus ſum. Vſus eſt hoc remedio ad vermes necādos Matthiol. Horatius Augenius, & plerique alij celebres viri, qui omnes huius auxilij maximè extollunt beneficia. Datur pueris in ſubſtātia ℈.i. grandioribus ℈.ii. vel ʒ.i. Corrigitur illud & mortificatur in mortario vitreo cum ſacchato rubro, idque tamdiu conteritur, vt in partes inuiſibiles diſſoluatur. Nē autem in priſtinam formam iterùm redeat, olei amygdal. dulc. guttulas binas addere oportet; & cum ſacchato roſac. violato, vel cydoniato ieiuno ſtomacho languentibus propinatur.] Hæc Baricellus.

Sanctorius *in meth. vitand. error. lib.5. cap.11.* [Niſi, *inquit*, in lumbricis necandis ad valida præſidia confugiamus, vt ad aloëm non lotam, vel ad mercurij ℈. i. cum aloës & terebinthinæ pauxillo, ad pilulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit.]

Qui mercurij crudi vſum reformidant, eodem præparato vti poſſunt, nempè mercurio dulci, non ſolùm ter, (vt vulgò fit) ſed etiam ſexies ſublimato: vlteriori enim præparatione malignitas illius magis retunditur; admixtis aliquot granis diagrydij, vt citiùs e corpore eliminetur, ſimulque lumbricos, eorùmque materiam expellat.

Quantitas autem illius augenda, vel minuenda eſt pro ratione ætatis. Exempli gratia pueris octo, aut decem annos natis ita præſcribi poterit.

℞. Mercurij dulcis gr. xii. diagryd. gr. vi. fiat puluis, qui detur cum pomu cocto ſaccharo conſperſo, vel panatella ſaccharata.

Pro potu ordinario; aqua ſuprà laudata erit vtiliſſima ex hydrargyri infuſione parata; vel in qua hydrargyrum per horam integram in ampulla vitrea ſemiplena agitatum fuerit.

Vtilis etiam eſt aqua in qua ſtannum fuſum ſæpè extinctum fuerit. Si verò hydrargyro vti lubeat, ſatius eſt aquam cum eo parum ebullire: ſic enim efficacior redditur.

Non minoris fortè eſt efficaciæ aqua fontis, cum ſpiritu vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot acidula reddita: ſunt enim acetoſitates illæ ſpecifica materia quâ moriuntur vermes. Aqua verò, prout puer eſt grandior, magis vel minùs acida eſt efficienda.

Vulgò autem vſurpatur pro potu ordinario, decoctum graminis, aut coriandri præpar. cum ſyrupo limonum, aut granatorum mixtum. Vel decocto graminis ſaccharum cum aceti tantillo admiſceri poterit.

Dum prædicta remedia vſurpantur, clyſteres toto morbi decurſu frequenter iniiciendi ſunt: primùm attrahentes lumbricos, ex dulcibus compoſiti, vt ab initio dictum eſt. Qui non ſolùm ex decocto liquiritiæ, paſſularum & ficuum parari poſſunt; ſed etiam ex iuſculo pulli admixto ſaccharo, & melle roſaceo, vel ex lacte ſi febris abſuerit; alioqui facilè corrumpitur.

At ſi lumbricos in craſſis iam inteſtinis eſſe coniiciamus, quia tunc vix ampliùs in tenuia poſſunt aſcendere, medicamenta illos enecantia per clyſterem infundere poſſumus, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. gram. Vnc.i. fol. betæ. malu. mercurial. & portul. an. M.ß. corallinæ P.i. coriandri præpar. & ſem. contrà, an. Drach.ii. In ℔.ii. aquæ fiat decoctio. In colaturæ ℔.i. diſſolue olei roſac. Vnc.ii. caſſiæ recenter extractæ ʒ.vi. hieræ picræ ʒ.ii. mellis violacei ℥. i. Fiat clyſter.

Si fortiorem deſires.

℞. Rad. gentian. Vnc.j. abſinth. vulgaris, & abrotani, ana M.j. centaur. min. M.ſem. lupinor. Vnc.ß. ſem. contra Drach.ij. Fiat decoctio. In colaturæ q.ſ. diſſolue olei

mixta miram vim corrobandi ventriculum.

Imò verò, ſi dyſenteria à multo fructuum vſu contigerit, in ipſo principio valdè conducit ſyrupus de abſinthio cum aqua cinamomi, vel theriacali; ventriculo interim admouendo ſomenta & emplaſtra roborantia.

Malum cydonium excauatum, cerâ albâ deraſâ impletum, & ſub cineribus coctum, ac poſteà exhibitum per aliquot dies, ſpecificum eſt dyſenteriæ remedium.

Quercetanus idem remedium parat ex pomo curtipendulo excauato, & gummi arabici ac raſuræ ceræ albæ, an. Drach. j. repleto, & ad ignem cocto. Pomo deuorato, ſtatim exhibet hauſtum decocti aſtringentis.

Alij vſurpant pullum columbinum cerâ infarctum, & aſſum, ac in prandio exhibitum.

Meſpilorum vſus dyſenteriam inueteratam curat, vt teſtatur Foreſtus hiſtoriis duabus *lib.* 2 x. *obſ.* 1. propoſitis, qui locus ſupra citatus eſt in diarrhœæ curatione.

Bruyerinus verò *lib.* 8. *de re cibaria capit.* 2 2. ſcribit ſeipſum deſperatâ dyſenteriâ laborantem, de anus cuiuſdam conſilio ſorba cruda largiſſimè deuoraſſe, indéque ſanitati reſtitutum fuiſſe.

Nec omittenda eſt illa vua quercina, à Martino Rulando deſcripta, quam dicit eſſe concretitium quiddam in forma vuæ, ad radices quercuum ſub terra, tempore veris pullulans, ſaporis ſtyptici, colore foris purpureo, intùs candido, & quaſi lactifero, qui in æſtate pereat, & quaſi fiat lignea: ideoque tempore veris debeat exſiccari in vmbra, & deinde puluetiſari; hocque puluere nihil præſtantius eſſe ait in dyſenteria, omníque ſanguinis profluuio. Illius etiam vuæ mentionem faciunt Encelius, Bauhinus, & Skenkius.

In omni fluxu à putridis humoribus, roborentur inteſtina pane biſcocto, qui in aceto fuerit decoctus, & poſteà exſiccatus. Bis terve repetitâ eâ præparatione ille pulueriſetur, & iuſculis indatur ad mediocrem craſſitiem.

Pulueres ad eundem affectum varij etiam parantur in ſequentem modum.

℞. Rad. biſtort. & tormentill. ana Drach. ij. ſem. acetoſ. & plantag. ana Drach. j. corall. rubr. & margarit. præparat. ana Drach. ſem. Fiat puluis tenuiſſimus, de quo capiat Drach. j. cum iuſculo, vel liquore idoneo. Poſſunt addi huic pulueri ad maiorem aſtrictionem, roſæ rubræ, myrtilli, balauſtia, cornu cerui vſtum, vel ſpodium, aut trochiſci de ſpodio; vel ad maiorem adhuc aſtrictionem, ſanguis draconis, acacia, gallæ, bolus armena, terra ſigillata, lapis hæmatites. Si ſimul glutinare deſideres, adde ſem. pſyllij, amylum, gum. tragacanthum.

Bolus armena orientalis ad ʒ. j. cum iuſculo, ſtatim ſedat dyſenteriã, ſi purgatio ſufficiens præceſſerit. Vel

℞. Pulueris tragacanthæ Drach. j. nucis moſchatæ, coralli præparati, ana Drach. ſem. Miſce capiat in duas vel tres doſes, cũ ouo ſorbili, aut cum iuſculo. Vel

℞. Gummi arab. Drach. j. coralli præparati, boli armenæ, an. Drach ſem. Miſce, vt utatur loco prædicti. Vel

℞. Cornu cerui vſti, boli armen. corall. vtriuſque, ſant. lor. omnium, maſtiches, an. Drach. ſem. thuris, tragacanthæ, ana ℈. ſem. Miſce, fiat puluis, de quo capiat Drach. ſem. frequenter.

Foreſtus valdè commendat puluerem ſequentem, aliquoties vſurpatum.

℞. Myrobolan. citrin. & rhab. parùm torrefacti, an. ℈. j. Fiat puluis pro vna doſi.

Hercules Saxonia ſequenti puluere dicit omnes dyſenterias recentes, niſi fluxio admodùm vrgeat, ſtatim & certò ſanari.

℞. Oſſis ſepiæ vſti Drach. ij. ſpongiæ pice imbutæ, & in ollola vſtæ, & cortic. ouor. indurator. ablatâ pelliculâ interiori, an. Drach. j. Fiat puluis. Doſis Drach. j. in liquore idoneo.

Non minoris efficaciæ, imò frequenti experientiâ confirmatus eſt puluis granat. actes, à Quercetano deſcriptus in Pharmacopœa, illiuſque vtendi modus ibidem videri poteſt.

Opiatæ etiã in ſequentem modum præſcribi poſſunt.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ & cydoniati, ana Vnc. j. conſeruæ rad. ſymphyti. ℥. ſem. coralli præparati ʒ. j. ß. croci Martis, boli armenæ, terræ ſigill. ſem. plantag. an. ʒ. j. ſpodij ℈. ij. Cum ſyrupo de roſis ſicc. vel myrtino, fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, bis aut ter in die. Vel cum ſaccharo roſac. ad pondus omnium, poterit fieri conditum ad vſum frequentem.

Mycleta Nicolai ad dyſenteriam, & reliquos alui fluxus vtiliter vſurpatur.

Sapienter monet Crato, ante ſeptimum diem priuſquàm vlcera inteſtinorum probè abſtergantur, aſtringentia per os non conuenire, nec foris etiam applicanda eſſe. Verum poſt ſeptimum à lenioribus incipiendum. Montanus verò aſtringentia penitùs abdicat, detergentibus, lenientibus & incraſſantibus contentus. Verùm materiâ morbificâ probè euacuatâ, retentricis facultatis imbecillitas, quâ fluxus alui fouetur, aſtringentibus remediis opportunè tollitur.

Vtile ergo fuerit, poſt purgationem ſufficientem, bolum armenam, terram lemniam, puluerem granatum actes, aut alia aſtringentia, & exſiccantia per plures dies cum ſaccharo exhibere, & vſque ad integram ſanationem. Quòd ſi aſtrictio nimia nocere videatur; purgandum iterùm, & denuò aſtringendum; ac rurſus purgandum. Aduertendum autem terras prædictas dupliciter conferre, aſtringendo ſcilicet, & malignam qualitatem quæ dyſenteriæ coniuncta eſt, oppugnando. Obſtructio verò quæ ea horum aſtringentium vſu metuitur, ſacchari admixtione prohibetur.

Ad vlcus leniendum & conſolidandum, electuarium ſequens vtiliſſimum eſt.

℞. Mucilag. ſem. cydonior. mucilag. rad. conſolidæ, & gummi tragacanthæ, omnium extractarum cum aqua roſar. ana Vnc. j. amyli Drach. j. corralli rubri Drach. j. boli armen. præp. Drach. j. balauſt. Drach. ſem. rob. de ſorbis, vel cydoniati Vnc. ij. ſacchari roſac. Vnc. j. Fiat inſtar electuarij, doſis Drach. ij.

Narcotica per os aliquoties exhibita miranda præſtant: dolorem enim ſedant, fluxum cohibent, ſomnum conciliant, & ſic quoque vires reficiunt. At multò erunt vtiliora, ſi aſtringentibus, & roborantibus permiſceantur. Exempli gratiâ.

℞. Conſeruæ roſar. antiquæ Drach. ij. laudani opiati g. iij. confectionis alkerm. ℈ ß Fiat bolus.

In dyſenteria maligna & epidemica, bezoardica & ſudorifica multùm poſſunt. Compertum enim eſt, per huiuſmodi remedia, euacuatâ materiâ dyſenteriam ceſſare: ideoque mox à principio, & dum reliqua fiunt, humoris peccantis natura aduertenda eſt. Si enim ea malignus ſit, qualis in dyſenteria epidemica eſſe ſolet; fruſtrà laboratur reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio, alexipharmaca exhibeantur. Ad hunc vſum reuocari poſſunt ea omnia, quæ febribus malignis conueniunt. Ac prætetea quæ diaphoretica ſunt, vt lapis bezoardicus, aqua theriacalis; conferent etiam plurimùm cornu cerui, terra ſigillata, bolus armena, vnicornu, corallium, carabe, ſcordium, hypericum, plantago, tormentilla, pimpinella, & alia innumera.

Exteriùs verò admoueantur toti ventri olea cydonior. roſac. & ſi magis aſtrigendum, omphacinum, vel addita aceti tertiâ parte, & coquendo ad conſomptionem aceti; ſi ventriculus ſimul affectus ſit, addatur maſtichinum, vel abſinthinum.

Poſt inunctionem, eadem pars conſpergatur puluere aliquo aſtringente, conflato ex myrtillis, cortice granator. gallis, nucibus cupreſſi, calycibus glandium, roſis rubris, balauſtiis, thure, maſtiche. Cui ad maiorem aſtrictionem addi poſſunt bolus armena, terra ſigillata.

Ex iiſdem pulueribus, oleis prædictis exceptis, additâ cerâ

Digitized by Google

ceâ, poſſunt parari vnguenta ad eundem vſum. Vel etiam vnguentum comitiſſæ ſolum, aut aliis permixtum admoueri poteſt.

Cataplaſma ad diarrhœam præſcriptum hîc conuenire poteſt; tum etiam ſequens, quando potentiùs aſtringere deſideras.

℞. Bol. armen. ʒ.vi. thuris ℥.ß. ſang. drac. maſtiches, mumiæ, ana ʒ.ij. Fiat puluis, qui excipiatur albumine oui, & aceto, & cum panno ventri ſub vmbilico apponatur. Vel

℞. Telæ araneæ. ℥.iij. album oui diu concuſſum n.j. Frigantur in ſartagine, & calidè vmbilico applicentur.

In dyſenteria epidemica laudatur cataplaſma ex theriaca, & terra ſigillata ventri appoſitum.

Cataplaſma ſequens hepar roborant, à Solenandro multùm commendatur in omni alui fluxu; tam hepatico, quam dyſenterico, & antiqua diarrhœa. Neque ob aſtringentia metuendum eſſe docet, quia hepar roborantibus temperatur.

℞. Eupatorij, ſchœnanthi, ana M.j. ſpicæ indicæ P. ſem. maſtiches, macis, ana ℥. ſem. ligni aloës ʒ.iij. myrob. balan. chebul. & emblic. torrefact. ana ℥. j. bol. armen. terræ ſigil. lapid. hæmatit. ana ʒ.vj. coriandri præp. Vnc. j. ſem. ſpodij ʒ.ij. roſar. Vnc. j. ſpecierum triaſantal. ſine camphora Vnc. ſem. ſcoriæ ferri præp. Vnc. j. ſarinæ hordei ℥.ij. olei de maſtiche, & myrtill. ana quantum ſatis. Fiat emplaſtrum, quo totus venter contegatur, à cartilagine xyphoide ad os pectinis.

Fotus etiam fieri poteſt toti ventri, ex decocto aſtringentium facto in aqua ferrata, cum vini rubri, vel aceti portione. Vel

℞. Roſar. rubr. M.ij. abſinthij. menthæ, ana M.i. nucit moſchat. rad. cyperi, maſtiches, galangæ, ana ʒ.i. Cũ linteo albo fiat ſacculus iuſtæ magnitudinis, qui in vino rubro, vel aceto calefactus ventri imponatur. Vel

℞. Abſinthij, menthæ, plantag. fol. quercus, ſummitatum rubi, caudæ equinæ, centinodiæ, ana M.j. flor. chamæm. P.ij. roſar. rubr. M. ſem. myrtillor. ʒ.j. ſem. ſumach. plantag. coriandri, ana ʒ.vj. nuc. moſchat. num. ij. Fiat decoctio in aqua chalybeata, & vino rubro, quâ foueatur venter.

Rulandus ventri admouet ſacculum ex furfuribus, in aceto decoctis.

Si dolor valdè vrgeat, ventri admoueantur lintea, in lacte chalybeato calente madefacta.

Quòd ſi fomenta non ſufficiant, ad inſeſſus deuenire poſſumus, qui à Matthæo de Gradi, Sauanarola, & Iachino præcipuè laudantur. Idémque Iachinus ad pueros maximum eſſe ſecretum aſſerit. Nam calore actuali nonnihil humores ad cutem auertunt; qualitate verò aſtringente fluxum cohibent. Iis tamen vtendum non erit, ſi corpus humoribus vitioſis refertum fuerit; ſi dyſenteria fuerit maligna, & febrem comitem habuerit. Fiunt autem ex teneris germinibus quercuũ, baccis cupreſſi viridibus, nucibus pineis viridibus, vel pini foliis, & conicibus, aliiſque in aqua decoctis.

Ex prædictis fotuum decoctis poſſunt fieri ſuffumigia, ſi nempe eorum vaporem recipiat æger in ſella perforata.

Præcipuè commendatur ſuffitus ex decocto tapſi barbati, qui etiam in diarrhœa laudatus eſt.

Fauentinus commendat ſuffumigium ex terebinthina ſupra laminam candentem iniecta, bis in die exceptum.

Idem laudat fomentum ſequens, ano admouendum.

℞. Meliſſæ ℔.j. verbaſci M.j. Includantur ſacculo oblongo, qui poſtea in vini rubri ſtyptici, & aceti fortiſſimi ana quantum ſatis, coquatur ad tertias, & calidus ano imponatur.

Rulandus verò ano admouet fotum ex decocto glandium in aceto paratum.

Idem Fauentinus hanc lotionem proponit, tanquam ſecretum ad ſiſtendum fluxum dyſentericum.

℞. Scoriæ ferri aceto præparatæ, limaturæ chalybis aceto præparatæ, ana ℔.j. Bulliant in ℔.ij aceti fortiſſimi ad mediæ partis conſumptionem. In hoc decocto æger plantas pedum, & volas manuum detineat per dimidiam horam manè & veſperi.

In affectu diuturno, & vbi vlcera contumacia inteſtina occupant, mercurius crudus ad eorum curationem plurimùm confert, ſi cum vnguento roſaceo permiſceatur, eoque venter illinatur.

Huic addi poſſunt clyſteres pro ſordidis vlceribus ſuprà propoſiti.

Lac vaccinum eodem tempore exhiberi poterit cum ſyrupo myrtino.

Item balſami veri Drach. i. cum nebula exhibita. vlcera interna mirabiliter conſolidat.

Ad dolores leniendos, omentum caſtrati, aut veruecis recenter mactati, ventri admotum & faſciis alligatum multùm prodeſt, præcipuè in pueris & pluries idem remedium iterari debet.

Si hepar, aut ventriculus, aut cerebrum huic fluxui occaſionem præbeant, propria remedia illis erunt adhibenda, ea perpetuò ſeligendo, quæ aſtringendi & roborandi vim habeant.

Pro potu ordinario exhibeatur aqua, cum conſerua roſar. agitata, tinctura roſar. decoctum fol. quercus, vel aqua infuſionis terræ ſigillatæ, vel aqua ſimplex auro vſtulata, cum ſyrupo cydonior. myrtino, aut de roſis ſiccis. Vel abſente febre leue decoctum maſtiches cum ſyrupis prædictis. Potus chalybeatus, ex ſententiâ Cratonis exhibendus non eſt: non enim aſtringit, vt vulgò creditur, ſed turbat aluum. Alij laudant decoctum graminis, quia ſiccando prodeſt, & per vrinam diuertendo.

Denique obſeruatione dignum eſt, quod tradit Aëtius *lib. 3. cap.* 8. & Paulus *lib.* 1. *cap.* 35. inueterata alui profluuia per venerem exſiccari. Quod priùs dixerat Hipp. 7. *epid. in fine. Impudens ſcortatio difficultati inteſtinorum medetur.* Huius rei veritatem experientiâ dicit Amatus Luſitanus *curat.* 47. *cent.* 1. [Dyſentericus, *inquit*, cum grauiter opprimeretur, noctu cum vxore hymeneum exercuit, & illicò deiectiones ceſſarunt, indeque ſanus euaſit.

Hic pro coronide addatur, quod in curatione diarrhœæ, ex Platero in cura fluxus hæmorrhoidum relatum eſt; ſanguinem feruidum iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere, vel humanum, vel alterius animalis.

CAPVT VII.

De Teneſmo.

TEneſmus eſt aſſidua deſidendi cupiditas, quâ nihil præter mucoſum quoddam, & ſubcruentum, aut purulentum excernitur.

Cauſa proxima huius affectus eſt vlcus recti inteſtini, à quo ſanies quædam aut materia purulenta continuò emanat, & facultatem expultricem irritat; vnde aſſidua deſidendi cupiditas emergit. Preterea mucoſum quiddam cum ſanguine aut purè permixtum excernitur ex deprauata hominiſi partis vlceratæ, quæ proprium alimentũ probè non concoquit, & ſibi aſſimilat, ſed in ſubſtantiam illã heterogeneam & mucoſam conuertit, vt de aliis vlceribus inteſtinorum in dyſenteria fuſiùs expoſuimus. Cùm verò in dyſenteriæ theoria dictũ ſit à nobis, omnia inteſtina in eo affectu poſſe vlcere tentari, hinc ſequi videtur etiam recti inteſtini vlcera ad dyſenteriam eſſe referenda. Vſus tamen inualuit, vt quando ſolùm inteſtinum rectum afficitur, peculiari teneſmi nomine donetur; cùm tamen aliis inteſtinis affectis, ſi rectum etiam afficiatur, licet dyſenteriæ nomen obtineat, frequens illa deſidendi cupiditas, reperiatur, & ita teneſmus & dyſenteria ſunt eiuſdem naturæ, & eaſdem habent generationis cau-

ſas.

ſas, vt tota eorum affectuum differentia in loci affecti diuerſitate conſtat. Atque ita omnes dyſenteriæ cauſæ ſuperiori capite propoſitæ teneſmum etiam producere valent, vt eas repetere non opus ſit.

Ad dignoſim huius affectus nihil aliud requiritur, quam eum à dyſenteria diſtinguere, quod facilè obtinetur, per ea quæ in definitione propoſita ſunt. In teneſmo enim aſſidua eſt egerendi cupiditas, in dyſenteria verò interpolata, & dilucida habens interualla. Prætereà in teneſmo poſt magnum deſidendi conatum exiguus mucus, iſque ſanguinolentus, aut purulentus excernitur, in dyſenteria verò tum excrementa, tum humores ſingulis deiectionibus excernuntur.

Signa cauſarum eadem ſunt, quæ in dyſenteriæ cauſis dignoſcendis fuere propoſita.

Quod ad prognoſim attinet: Celſus *lib. 4. cap. 19.* teneſmum facilè tolli aſſerit, & nunquam per ſe hominem iugulare Galen. *tamen 5. de vſu partium c. 4.* inter morbos qui ventri accidunt grauiſſimos enumerat: & certè ratione moleſtiæ & durationis, grauis morbus dici meretur; periculoſus tamen non eſt, niſi ab atra bila excitetur, tunc enim ad cancri vlcerati naturam accedit. Præterea grauia incommoda afferre poteſt, vt abortum mulieribus. Sic apud Hipp. *Aph. 27 ſect. 7.* Mulieri vterum gerenti, ſi teneſmus ſuperuenerit, abortum facit. Aſſiduus enim deiiciendi conatus vterum recto inteſtino vicinum maximè fatigat; deinde muſculi fæcum excluſioni deſtinati, ad fœtus etiam excluſionem inſeruiunt; ideò quando illi aſſiduè ventrem inferiorem comprimunt, abortum faciunt. Denique vlcera recti inteſtini ano vicina, ſi diutiùs durent, in fiſtulam immedicabilem degenerant.

Teneſmi curatio à dyſenteriæ curatione parùm abeſt. Atque ita, primum humores acres & erodentes, ab hepate, aliiſve partibus profluentes, expurgandi ſunt medicamentis aſtringendi vi præditis, quale eſt imprimis rhab. quod eò vſque iterandum eſt, donec exhauſta & inhibita fluxio videatur.

Si adſit inflammatio, (quæ febre potiſſimùm dignoſcitur,) aut multitudo ſanguinis, phlebotomia vſurpanda eſt. Imò verò ſi inflammatio poſt venæſectionem perſeueret, vt etiam ſtranguriam efficiat, (quod non rarò ſolet contingere,) venarum hæmorrhoidalium apertio per hirudines erit vtiliſſima.

Tum clyſteres, nunc lenientes, cùm dolor vrget plurimùm; nunc abſtergentes, glutinantes, aut aſtringentes, pro variis vlceris temporibus iniiciendi ſunt, quorum formulæ ex dyſenteriæ curatione deſumēdæ ſunt.

In clyſterum autem vſu obſeruandum eſt primò, vt ſæpè & in parua quantitate, ſcilicet ad ℔. ß. iniiciantur, quia difficilè ob conatum aſſiduum retinentur; deinde vt canalis in podicem blandiſſimè inſeratur, ne locum irritet, dolorémque augeat.

Tum pars affecta ſedulò tractanda eſt fotibus, inſeſſibus, ſuffumigiis, ſuppoſitoriis, & inunctionibus.

Fotus in hunc modum concinnari poterit.

℞. Fol. tapſi barbati. & abſinthij, ana M. vj. Decoquantur in lacte recenti, & includantur duobus ſacculis, qui alternatim ano & toti ventri calidè applicentur. Vel

℞. Flor. chamæmel. & roſ. ana. M. j. vini rubri ℔. ij. infundantur per duas horas ſupra cineres calidos. Foueatur anus calidè quantum ferre poteſt, cum linteis quadruplicatis. Poſteà ſuper ſpongiam in eodem liquore expreſſam ſedeat æger, ipſámque ſedendo comprimat.

Vel impleantur duo ſacculi furfure tritici, & in aceto bulliant. Sedeat æger, modò ſuper vnum, modò ſuper alterum calidum, quantum ferre poteſt.

Si multùm ſanguinis excernatur, fotus in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. verbaſci cum radic. M. ij. roſar. rubr. P: j. cortic. granat. & gallar. ana Vnc. ſem. Coquantur in duabus partibus aquæ ferratæ, & vnâ vini rubri pro fotu quem efficaciorem efficies, ſi aluminis Vnc. ſem. addideris.

Inſeſſus ad dolorem leniendum fiunt ex emollientibus, in aqua vel iure extremitatum veruecis decoctis; quibus, ſi ardor increuerit addi poterunt violæ, ſolanum, cucurbitæ, & melonis ramenta. Ad vlceris verò ſanationem, ex aſtringentibus pro fotu ſuprà deſcriptis erunt componendi.

Suffitus vlceri exſiccando idonei ſunt, ex thure in ignem coniecto, vel ex decocto ſabinæ facto in oxycrato, aliiſque in curatione dyſenteriæ propoſitis; quorum fumum excipiat æger in cathedra perforata. Sequens autem maximè laudatur à Foreſto.

℞. Maſtiches ℥. j. thuris ℈. i. myrtillor. ʒ. j. ß. roſar. rubr. ℈. ij. Fiat puluis pro ſuffumigio.

Suppoſitoria in hoc affectu multùm poſſunt, quæ blanda ac lenia eſſe debent, ne partem admodùm ſenſibilem exaſperent. Fiunt autem commodè ex ſeuo hirci vel capræ, in formam ſuppoſitorij ſecto & indito, dolorem enim ſedat, & vlcus conſolidat Sed ad dolorem ſedandum erunt præſtantiora, ſi ſemen papaueris, vel hyoſcyami ſubtiliſſimè tuſum permiſceas & in nodulum chartaceum ſuppoſitorij formâ effundas. Longè magis, ſi horum loco, oleorum ex dictis ſeminibus expreſſorum guttas tres cuilibet ſuppoſitorio addideris, vel opij, g̃. i. in olei amygd. dulc. ℈. ß. diſſolutum.

Ad vlcus ſanandum efficacius fiet, ſi ſeuo, vt dictum, ſoluto, vel ſimplici, vel narcoticis additis, amylum & gummi tragacanth. tritum, vel inſuſum priùs in aqua plantaginis miſceas. Vel in ſequentem modum componi poterit.

℞. Gum. tragacanth. quantùm ſatis. Affunde tantillum aquæ plantag. vt intumeſcat tantùm, neque nimiùm liqueſcat; adde mucilag. ſem. pſyllij, aut cydonior. tantundem, & vitellum oui aſſum. Miſce, iiſque parùm calentibus adde ceræ albæ liquatæ q. ſ. ad ſuppoſitorij conſiſtentiam. Huic etiam narcotica addi poſſunt. Tum etiam, quemadmodum in prædictis, ad maiorem eroſionem curandam, pulueres cerulæ, tuthiæ, boli balauſtior. aliorúmque citra acrimoniam ſiccantium; qui tamen ſubtiliſſimè læuigari debent, ne partis ſenſum exaſperent.

Olea & vnguenta admoueri poterunt, tum ventri, qualia in dyſenteriæ curatione propoſita ſunt; tum ano, vt vnguentum roſac. popul. vel ex mucilaginibus, vitellis ouor. oleo roſac. &c. paratum, ad inflammationem & dolorem demulcendum, aliáque in hæmorrhoidum dolore proponenda; vel ad vlceris ſanationem vnguentum album Rhaſis, pompholygos, in hydromelite liquatum, & alia innumera.

Denique in grauiori affectu ad narcotica cōfugiendum eſt; non ſolum admota; ſed etiam aſſumpta. Cæteris autem præſtat laudanum opiatum ad g̃r. iii. vel iiij. cum maſtiche & terra ſigillata exhibitum, vel in clyſtere permixtum ex decocto flor. chamæm. parato.

CAPVT VIII.

De fluxu hepatico.

FLuxus hepaticus eſt ille, in quo ſeroſi & ſanguinei humores loturæ carnium ſimiles excernuntur.

Producitur hic affectus ab hepatis imbecillitate & atonia, propter quam bonum & laudabilem ſanguinem producere non poteſt; ſed chyloſam materiam in ſanguinem tenuem, & ſeroſum conuertit; qui cùm alendis partibus idoneus non ſit, à natura expellitur ad inteſtina, vnde fluxus iſte hepaticus contingit.

Illa autem imbecillitas & atonia à qualibet intemperie produci poteſt. A quocunque enim primarum qualitatum exceſſu robur hepatis natiuū, & vis illius ſanguifica deiicitur. Quod tamen dubitationem habet

ab

ab experientia deſumptam, quandoquidem videmus ſæpè graues hepatis intemperies,& inſignes primarum qualitatum exceſſus, alios morbos producere; iſtum verò ab illis minimè induci. Contrà vero fluxum hũc hepaticum ſæpè apparere ſine inſigni primarum qualitatum exceſſu.Vt igitur affectus iſtius natura integrè ſtabiliatur,dicendum eſt cum Sapientiſſimo Varandæo præceptore meo,preter vulgarem intemperiem aliquid ſuperius,& maius repetiti,quod iſtum affectum producere valeat. Et illud dicit eſſe occultiorem quamdam intemperiem, quæ exolutionem ſiue conſumptionem humidi primigenij, ſiue radicalis in hepate inducit,ad quam ſequitur caloris innati ipſius maxima exolutio.

Hanc prauam diatheſim & occultam intemperiem producere poſſunt febres ardentes, & ſyntecticæ; intemperies viſcerum calidior oleoſam ſubſtantiam colliquans, occulta putredo; humorum corruptela, refrigeratio ſumma à pituitæ vel melancholiæ copia in corpore præter naturam cumulata, & calorem natiuum opprimente, ac corrumpente. Id ipſum præſtare poſſunt cauſæ externæ, vt larga frigidæ potio, niuis aut glaciei hauſtus, olerum frigidorum ac crudorum vſus immodicus; venena aſſumpta, & medicamenta cathartica vehementiora.Sic enim vinum meracum copioſè hauſtum, ſalſa, acria, & piperata, aliáque inſigni qualitate prædita,iecoris ſubſtantiam,exhauriunt, & extorrent; his addere licet omnes alias cauſas quæ impenſè refrigerando vel calefaciendo,hepatis robur ac tonum diſſoluere poſſunt.

Veros igitur ac legitimus fluxus hepaticus hactenùs expoſitus eſt, qui hunc peculiariter habet characteriſmum,vt in eo deiectiones liquidæ ac ſeroſæ, & lotura carnium ſimilea appareant,& hic ab hepatis imbecillitate procedit, ob quam ſangoificatio non rectè perficitur, ſeu ab intemperie maligniori calidum & humidum natiuum partis vitiante.

Datur verò præterea fluxus hepaticus ſpurius,qui à ſimplici intemperie, ſine vllo humidi primigenij vitio procedit, à qua quidem intemperie, ipſa facultas non læditur, ſed tantum illius opus corrumpitur. ita vt loco puri ſanguinis, impurus & corruptus proueniat, vel bonus ſanguis in prauum degeneret, cùm in legitimo fluxu hepatico nunquam bonus & laudabilis ſanguis in hepate generetur.

Corrumpitur autem, vel impurus redditur ſanguis fluxum iſtum ſpurium committens,vel ex permixtione bilis flauæ, aut atræ, alteriuſque cuiuſdam materiæ impuræ; vel ex diuturniori in hepate lociſque vicinis mora,ob quam craſſior redditur,aut aduritur,aut etiam interdum putreſcit; vel propter vitium lienis fæculentam ſanguinis portionem non trahentis.Et in hoc ſpurio fluxu ſanguis interdum craſſus,interdum niger,interdum varijs humoribus diuerſis coloribus infectis; permixtus excernitur.

Signa huius affectus ex his quæ dicta ſunt facilè elici poſſunt.

In fluxu enim hepatico legitimo deiectiones liquidæ,& loturæ carniũ ſimiles apparent,quod in aliis fluxibus ſanguineis non contingit:ſaltem vt in omnibus deiectionibus tales materiæ appareant, in dyſenteria enim ſi aliquando talis excretio fit, id rarò contingit, & conſequenter bilis,pituita & fæces varij coloris excernuntur. Adde quod in dyſenteria adſunt dolores & tormina vẽtris,in fluxu verò hepatico nullus eſt dolor.

Cauſarum verò ſigna proprijs characteribus diſtinguenda ſunt. Si enim à calida intemperie hepatis imbecillitas & atonia inducta ſit,febres ardantes aut colliquantes præceſſerunt; vel vomitus æruginoſi aut deiectiones, ſitis, & febris adeſt, corporis ſquallor,& inappetentia,& deiectiones valde fœtidæ apparent. Si verò à frigida intemperie ortum duxerit, deiectiones minùs fœtent, nec ſitis nec colliquatio adeſt; totum corpus frigidius efficitur,& liuido colore perfuſum.

Interdum tamen ex humorum putredine febris exoritur, quæ dicta ſymptomata aliquantulùm immutat; ſed cauſæ prægreſſæ examinandæ ſunt, quæ vtramque intemperiem facilè manifeſtare poſſunt. In hac etiam frigida intemperie ægri maximo vini generoſi ac meracioris deſiderio tenentur.

Humidior verò ac ſiccior intemperies ex contrariis effectibus deprehenduntur. Humidior enim plurimam ac crebram deiectionem facit,& valdè tenuem,contra vero ſiccior paucam,& craſſiorem reddit,quam tamen ingens potus cupiditas comitatur.

Cauſæ denique externæ ex relatu ægrotantium & adſtantium facilè innoteſcent.

Spurius verò fluxus hepaticus omnia ferè ſigna habet communia cum dyſenteria, niſi quòd in eo nullus adeſt ventris dolor, neque tormina moleſtant, neque vlla ramenta aut caruncu æ in deiectionibus conſpiciuntur.

Prognoſis huius affectus non niſi mala & vt plurimũ funeſta inſtitui poteſt. Cùm enim pars princeps grauiſſimè laboret,exhauſtu ſcilicet & conſũptione humidi primigenij,cuius reparatio vix ſperabilis eſt,nonniſi certum exitium vtplurimùm expectandum eſt. præcipuè quando à calida intemperie affectus ducit originẽ.

Quando enim in febribus hic affectus contingit, colliquationes corporis, & putredines ingentes breui ſuccedunt, quæ citò ægrotantes de medio tollunt. In febribus verò malignis & peſtilentibus propter cauſæ cacoëthiam, periculum augetur. Quando verò hic affectus à frigida intemperie ducit originem, diuturnior eſſe ſolet, & in hydropem immedicabilem plerumque degenerat.

Denique fluxus hepaticus ſpurius licèt admodùm periculoſus ſit, minùs tamen habet periculum legitimo; quia à ſimplici & vulgari intemperie, & praua humorum diatheſi tantùm exoritur. tono & robore hepatis integro remanente, & ſublatis cauſis ſanguinem vitiantibus euinci poteſt;

Curatio huius affectus perficitur remediis,hepat roborantibus,eius intemperiem corrigentibus fluxumq; cohibentibus,Et quia longè frequentiùs atque vtplurimùm à calida intemperie ducit originem,ideò huic inprimis intemperiei curationem aptabimus, cum ille qui à frigida intemperie producitur rariſſimè contingat, & eandem cum hydrope curationem deſideret.

Primò igitur quamuis nullus vacuationibus locus eſſe videatur,cùm fluxus immodicus ſui tantùm cohibitionem indicet; rhab.tamen vel ſolùm,vel cùm myrobalanis exhibitum,iuxta formulas in dyſenteriæ curatione propoſitas,interdùm prodeſſe poterit,quia hepar roborat; idque imprimis, ſi quædam impuritates deiectionibus permixtæ videantur.Imò verò nonnulli ægrotantes rhab. Scrup.j. cum conſerua roſar in multos dies exhibito liberati ſunt.

Clyſteres hîc parùm proſunt, cùm hepar affectum ſit. Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leniter aſtringente interdùm iniici poterunt, ne inteſtina nimis relaxentur.

At inlepi hepar roborantes, eiuſque intemperiem corrigentes,in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. cichor.gramin.acetoſana Vnc.j. fol.endiu. agrim.cichor. plantag.cuſcutæ, ana M.j. abſinthij pontici M.ß. ſantali rubr. Drach.j.ſem.raſur.eboris & ſpodij, ana Scrup. ij. coriandri præparati Drach.j. roſar. rubr. P.j.Coquantur ad ℔.j. ß. In colatura diſſolue ſyrupi cydoniorum & aceto.ſimpl. ana Vnc.ij. Fiat iulep pro iv. doſibus.ſerò & manè ſumendis. Vel

℞.Aquæ plantag. Vnc.iii.ſyrup. de roſis ſicc.Vnc.j. ſpiritus vitrioli q.ſ. ad moderatam aciditatem. Fiat iulep. frequenter iterandus.

Poterit etiam æger vti frequenter ex cochleari ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi myrtini, cydonior. & de roſis ſiccis, ana Vnc.j. ſyrup. de chichor.ſimp. aut compoſ.cum rheo, ana Vnc.j.ſem. Miſce.

Fiat

Fit ſyrup. præſtantiſſimus ex tinctura roſar. facta in aqua roſar. & cum ſacharo roſac. redacta in ſyrupum.

Puluis etiam ſequens ad Drach. ſem. vel Drach. j. ſemel aut bis in die, in ouo ſorbili, iuſculo, aut alio liquore idoneo vſurpari poterit.

℞. Sem. plantag. & acetoſæ, ana Drach. i. ſem. endiu. portul. cuſcut. coriand. præp. ana Scrup. j. roſar. rubr. trochiſc. de ſpodio, gum. tragacanth. torrefacti, ana Drach. ſem. pellicul. interiorum ventricul. gallinæ exſiccator. Scrup. ſem. Fiat puluis tenuiſſimus.

Vel tabellæ triaſantali duplicato rheo ad ʒ. ii. pro doſi exhibitæ, ad hepar roborandum erunt vtiliſſimæ; tum etiam opiata ſequens.

℞. Conſeru. rad. cichorij ℥. i. conſeru. roſar. veter. ℥. ß. pulpæ paſſular. corinth. ʒ. vi. croci Martis ʒ. j. coralli præpar. raſuræ eboris, & cornu cerui, ana ℈. i. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis, fiat opiata, addendo ſpirit. vitriol. ℈. ß. De qua capiat magnitudinem caſtaneæ tribus horis ante paſtum. Poteſt etiam addi hepar lupi præparatum, quod ab authoribus commendatur tanquàm ſpecificum.

Paſſulæ maiores vel corinthiacæ, quia hepati amicæ, in hoc affectu commendantur, ideò magnâ copiâ cum ſeminibus ſunt comedendæ. Quod vt commodiùs fiat, priùs in mortario erunt contundendæ.

Vel rob paſſulatum fieri poteſt, coquendo eas in vino rubro, vel alio generoſo, ſi calor non obſtiterit; & poſteà ſuccum ex iis exprimendo, turſùmque in formam rob decoquendo. Quod ſimplex vſurpari poterit, vel cum ſequentibus componi in formam opiatæ.

℞. Paſſular. corinthiac. ℔. ß. Coquantur ad pultis conſiſtentiam in vino veteri, Transfundantur ſetaceo, & colaturæ admiſce corticis condit. piſtaci Vnc. ſem. puln. electar. triaſantal. & diamarg. frig. ana Drach. i. coralli præp. & roſar. rubr. ana Scrup. iv. iecuris lupi præp. Drach. iii. Fiat opiata.

Syrupus corall. ad hepar roborandum & fluxum cohibendum præſtantiſſimus eſt. At longe præſtantior illius tinctura. Cui etiam ſubſtitui poterit extractum vel magiſterium, in aqua plantag. exhibitum.

Succus ex ſurculis tenuioribus vrticæ, per ſe ad ℥. ij. vel cum aqua & aceto exhibitus manè per triduum fluxum ſiſtit, & ſanguinem corruptum purificat.

Quia verò in hoc affectu corpus valdè abſumitur, deſtillatum reſtaurans fluxui etiam cohibendo idoneum, vel per ſe frequenter exhibendum, vel omnibus cibariis permiſcendum eſt.

℞. Caponem pinguem & perdicem, iiſque deplumatis & exenteratis, repleantur ventres fol. cichorij, agrim. & carnis teſtudinum, ana M. j. conſeruæ roſ. ℥. iij. ſem. plantag. coriand. præp. ana ʒ. ij. myrobalan. citrin. ʒ. j. fol. ſanguinariæ M. ß. trochiſcor. de carabe, & de ſpodio, ana ℈. iv. pulu. elect. de gemmis, triaſantali & diamarg. frig. ana ʒ. j. Irrorentur omnia vino ſtypico, & ſimul in ventres auium immiſſa coquantur in aquæ ℔. v. ad mediæ partis conſumptionem vaſe clauſo. Poſteà reponantur omnia in alembico vitreo cum vini optimi Vnc. iij. Diſtillentur in balneo Mariæ ad vſum dictum.

Pro potu vtatur æger tincturâ roſat. vel decocto cichorij & graminis cum ſyrupo cydoniot. addendo aliquot guttulas ſpiritus vitrioli.

In cibis hordeata & amygdalata, ac præcipuè oryzata conueniunt.

Exteriùs verò applicentur ventri eadem remedia, quæ in dyſenteriæ curatione præſcripta ſunt, addendo hepatica nonnulla, vt abſinthium, roſas, ſantala omnia, ſpodium, &c. Quæ inunctiones ventris ad hepatis vſque regionem debent pertingere.

Hepati verò ſequens epithema admoueri poterit.

℞. Fol. endiu. & cichorij, ana M. j. cuſcutæ & abſinthij vtriuſque, ana M. ß. roſar. rubr. P. j. ſantali rub. ʒ. ß. ſem. ſpodii Scrup. ii. Coquantur ad ℔. ß. ſem. In colatura diſſolue aceti roſac. ℥. ii. Iterùm bulliant leuiter & colentur. Fiat epithema.

Eadem pars ſequenti vnguento illinatur.

℞. Cerati ſant. lini ℥. ii. olei cydoniot. & abſinthii, ana Drach. iii. Miſce, fiat linimentum.

Denique ſi vigiliæ plurimùm ægrotantem infeſtent, vt non rarò ſolet contingere, quia hic fluxus noctu ſolet ingraueſcere, ad narcotica erit deueniendum, qualia in ſuperioribus alui fluxibus fuerunt propoſita.

CAPVT XI.

De Lumbricis.

QVamis lumbrici in variis corporis partibus generentur, quia tamen id rariſſime contingit, & frequentiſſimè in inteſtinis magnus fit eorum prouentus, ideo nos tantùm de his in hoc loco agere inſtituimus.

A nonnullis ambigitur, ad quod genus affectuum præter naturam lumbrici referendi ſint, omnem tamen dubitationis anſam facilè auferre poſſumus, dicentes, ſub diuerſo reſpectu ad omnia genera referri poſſe. Prout enim inteſtina vellicāt & pungunt, vel obſtruūt aliaſque morbos producunt, cauſæ morbificæ dici poſſunt. Prout verò ſunt ſubſtantiæ ſuperadditæ iis quæ naturaliter in inteſtinis contineri debent, inter morbos in numero aucto tot in genere præter naturam à Galeno recenſentur; quemadmodum & calculus: ac denique prout excernuntur per aluum præternaturaliter, aut etiam per os, ad vitium excretorum ſunt referendi.

Tria lumbricorum genera proponuntur à Galeno *Comment. aphor. 26. sect. 3.* teretes ſeu rotundi, qui in tenuibus inteſtinis frequentiùs generantur, vnde ſæpè in ventriculum aſcendunt, aſcarides, ſeu tenues lumbrici, filorum particulas referentes, qui in parte inferiori craſſorum inteſtinorum, & iuxta ſphincterem muſculum reſidere ſolent: & lati lumbrici faſciæ etiam nominati, quia lati & longi ſunt inſtar faſciarum quibus infantes obuoluuntur. Iſta ſpecies rarior multò eſt cæteris, & medico praxim exercenti vix ter aut quater in vita videre contingit. Magnæ tamen de eo apud authores habentur controuerſiæ, aliis ſcilicet aſſerentibus eſſe vermem vnicum; aliis verò ex plurimis vermiculis ſimul vnitis cōpoſitum, quos vermiculos cucurbitinos appellant, & lati lumbrici particulas eſſe aſſerunt; alij verò quartam lumbricorum ſpeciem faciunt, cucurbitinos continentem, quorum rationes, & experimenta ſigillatim recenſere, & toties ab aliis decantata repetere, inſtituti noſtri ratio non patitur, ſed ea curioſus lector apud Rondeletium, Plateтum, Sennertum, aliosque innumeros videre poterit.

De cauſa etiam lumbricorum efficiente admodum controuertitur, aliis calorem putredinoſum; aliis natiuum accuſantibus, aliis vtrumque viciſſim concurrere aſſerentibus. Primi omnia inſecta ex putredine ſecundū Ariſtotelem exoriri contendunt. Secundi aſſerūt calorem putredinoſum eſſe intenſum, igneum, & deſtructiuum; atque adeò corporis viuentis generationi non eſſe idoneum. Tertii vt pugnantes haſce ſententias concilient, dicunt à calore putredinoſo materiam diſponi ad generationem vermium, eámque ita præparatam à calore natiuo per viam concoctionis in lumbricos conuerti. Quæ tamen conciliatio ſubſiſtere non poteſt. Siquidem ex axiomate phyſico, eiuſdem eſt materiam diſponere, & formam inducere; atque ita præparatio materiæ & inductio formæ, ab eodem agēte proficiſci debet. Deinde in cadaueribus generātur vermes, in quibus nullus eſt calor natiuus. Dicendum eſt calorem, qui putredinoſus eſt reſpectu materiæ putreſcentis, fieri natiuum reſpectu lumbrici, quia calor naturalis & putredinalis differunt tantùm gradibus; ſed ad diuer-

ſorum

Digitized by Google

ſorum animalium generationem diuerſi caloris gradus requiruntur; atque adeò calor qui putredinoſus eſt reſpectu noſtri, poteſt eſſe naturalis reſpectu alterius animalis. Sic calor qui leoni naturalis eſt, nobis eſt febrilis; & per conſequens putrefactiuus. Multi confugiunt ad calorem Solis, qui eſt cauſa vniuerſalis omnium generationũ. Sed agnoſcenda eſt perpetuò cauſa particularis, à qua immediatè producitur effectus, concurrente & cooperante cauſa vniuerſali. At longè grauior hîc etiã occurrit difficultas, ex eo quòd vulgatiſſimo theoremate ſancitum eſt nihil poſſe ſeipſo nobilius generare; atque ita calorẽ nõ eſſe præcipuũ agẽs in generatione lumbricorum, qui ad ſubſtãtiæ categoriam referendi ſunt, calor verò eſt accidens, & quicquid de ſole dicatur, perpetuò forma lumbrici, vtpotè forma viuẽtis, nobilior eſt forma ſolis quæ tantùm eſt forma mixti. Hæc dubitatio in grauem illam atque prolixam de generatione æquiuoca diſputationem nos conijcit, in cuius ambagibus præſtantiſſimi quidam philoſophi integris voluminibus ſeſe exercuerunt, ad quos lectorem remittimus, & in primis Fortunium Licetum, *lib. de ſpontaneo viuentium ortu*. Sufficit hoc loco dicere, multorum opinionem eò deduci, vt credant multiplicia rerum ſemina in variis ſubſtantiis latitare, quæ iuxta varias illarum permutationes, in lucem emergunt, prout videlicet materia per putredinem, aut aliam quamuis alterationem, ad hanc vel illam formam recipiendam magis diſponitur, & ſemen illi diſpoſitioni magis analogum ſuſcitatur in actum, formamque ſibi propriam in materiam introducit. Hæc ſententia non valdè recedit à veteri philoſophia, quæ docet formas educi è potentia materiæ. Sed hi tutiùs eſſe exiſtimant, ſemina rerum in materia recondere, quæ verè ſint efficientia, quàm ſolam materiæ potentiam agnoſcere, quæ nullam habet efficiendi vim, cum illa enim materiæ potentia inquirendum eſt aliquod efficiens, quod formas illa educat aut potiùs in eam introducat.

Cauſa materialis lumbricorum vulgatiſſima eſt pituita dulcis, putredinem concipiens, cuius putredinis ope eam acquirit diſpoſitionem, vt in lumbricos tranſmutetur, verùm nullo modo neceſſarium putamus, vt alimẽta vermibus generandis idonea in pituitam priùs conuertantur. Ex iis enim immediatè, dum putreſcunt, vermes generari poſſunt, quemadmodum videmus in carne, caſeo, caſtaneis pomis, pyris, ceraſis, aliiſque innumeris fructibus vermes per putredinem produci. Ita fit in corpore noſtro præcipuè puerorum qui ingluuiei maximè dediti ſunt, prædictis alimentis ſeſe ingurgitant, & plerumque noua aſſumunt, antequam priora fuerint concocta. Hinc fit vt illa putredinem concipiant ex qua lumbrici oriuntur.

Hoc verò tyrones aduertant, quod in praxi quotidie obſeruatur, pueros lactantes, quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè infeſtari propterea quòd tenelli eorum ſtomachi ſolidum illud alimentum concoquere non poſſunt, ideò corrumpitur, & in lumbricos faceſſit. Adde quod lac citiſſimè conficitur in ventriculo, & confectum ad inteſtina deturbatur, quod ſi carnem admixtam habeat, quæ tam citò confici non potuit, illa cum lacte ſimul in inteſtina demittitur, ibique putreſcit, & in lumbricos conuertitur.

Obſeruent etiam iuniores, ex lacte ſolo nunquam lumbricos generari: ita vt quoties de morbo infantis alicuius ambigitur, vtrum ſcilicet ex lumbricis laboret, quos mulierculæ perpetuò accuſant, omneſque morbos infantiles, ac pueriles, ad lumbricos referunt, quemadmodùm omnes mulierum affectus vtero adſcribunt. Medicus certò pronunciare poſſit, infantem illum, ſi lacte ſolo veſcatur, neque carnem aut iuſculum ex ea guſtauerit, lumbricis non laborare. Hoc docuit diſertè Galen. *comm. aph. 26. ſect. 3.* dicens in pueris lac ſugentibus vermes non generari. Cuius rei ratio perſpicua non eſt. Multi dicunt in pueris lactentibus calorẽ non eſſe ſatis fortẽ ad lumbricorum generationem. Et fulcitur reſponſio autoritate Galeni dicentis *loco citato*, ad generationem lumbricorũ requiri calorem fortem vndè fieri dicit, vt lumbrici magis generentur in pueris adultioribus, quàm in infantibus, quod docet Hipp. *Aph. prædicto.* Cui tamen doctrinæ ipſe Hippocrates refragari videtur *4. de morbis*, dicens in pueris dum vtero clauſi ſunt, generari vermes at illi non habent intenſiorem calorem, pueris lac ſugentibus. Et idem Hippocr. aliam reddit rationem cur pueri in vtero concluſi vermes generent: *quia*, inquit, *fæces in iis retinentur, poſtquam verò in lucem exierunt, non generant, quia in iis ampliùs fæces non retinentur.* Quod tamen ſatisfacere non videtur, ſiquidem in puerulis extra vterum fæces ſæpè retinentur, & lumbrici tamen in iis non proueniunt, quamdiu ſolo lacte vtuntur. Cùm igitur prædictæ rationes ſolida ingenia non expleant, nouas hac in re ſapientium cogitationes expectamus & interim quid nobis videatur, paucis aperiemus, id doctiorum criterio libenter ſubiicientes. Dicimus igitur lac putreſcens aciditatem contrahere, quæ inepta ſit lumbricorum generationi, imò verò illi fortiter obſiſtat, acida enim omnia vermes enecare notiſſimum eſt. Hinc ſuccus limonum ad hanc rem vtiliſſimus, & vſitatiſſimus eſt. Et in potu ordinario aqua ſpiritu vitrioli acidula reddita, in hoc affectu mirabilis eſt.

Inter cauſas materiales lumbricorum dulcia primum locum obtinere vulgò exiſtimatur. Quod tamen dubitatione non caret, cùm vulgari axiomate ſancitum ſit, dulcia facilè bileſcere, & bilem amaritudine lumbricos enecare, cui tamẽ dubitationi facile eſt reſpõdere, in corporibus bilioſis, & caloris acrimoniâ præditis dulcia facilè bileſcere, quia vlteriori coctione amaritudinem contrahunt vt in coctione artificiali quotidiè experimur. Verùm in aliis tẽperamentis minùs calidis dulcia non bileſcunt, ſed potiùs in pituitam conuertuntur, dum à ventriculo citiùs, quàm par ſit, attrahũtur, ad inteſtina, & ita cruda, ac ſemicocta putreſcũt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

Sed manet adhuc difficultas de ſaccharo & melle, quæ cùm ſubſtantiam habeant putredini minimè obnoxiam, imò, verò cætera, omnia quamtumuis putredini obnoxia ab ea præſeruent, non poſſunt ex iis lumbrici generari. Quæ cùm ratio omninò conuincat, dicimus ex ſaccharo & melle lumbricos nõ generari, cùm habeant ſubſtantiam incorruptibilem, ſed iam genitos excitari, ac commoueri, quia lumbrici dulcia maximè appetentes, ad mellis & ſacchari occurſum ſeſe exagitant, & versùs ventriculum feruntur, nec non citiſſimum incrementum capiunt, vndè ſymptomata emergunt lumbricorum conſectaria.

Signa lumbricorum præſentium, & inteſtinis latitantium varia ſeſe offerre ſolent, non omnia quidem in omnibus ſed plura in pluribus. Frequentiora tamẽ & magis ordinaria ſunt; oris fœtor peculiaris ad aciditatem vergens, ideò mulierculæ noſtræ acidum anhelitum vocant & deiectiones ſtercori bubulo ſimiles, ac griſeo colore infectæ, ita vt argillam diſſolutam repræſentent. Alia ſigna infrequẽtiora ſunt febres continuæ quæ pluries in die exacerbantur ex moto vermium, cum anxietate, ſudore frigido interdùm, & animi deliquio nauſea, vomitu, & ſiti inexplebili. Pulſus eſt inæqualis, genæ alternatim rubent aut liueſcunt oculi ſplendent; narium pruritus adeſt, dentium ſtridor, & interdùm, tremor. Tuſſis adeſt ſicca & exigua; ſaliua præter ſolitum ex ore effluit. Interdùm etiam capitis grauitas & ſopor, interdùm delirium, interdùm conuulſiones epilepticæ. Dolor in vẽtre plerũque affligit, morſum & eroſionẽ repræſentãs; interdùm etiam venter inflatur ac diſtenditur inſtar hydropicorum; interdum, horrifica eſt in ſomno expergiſcentia, nonnulli in ſomno tremunt, ac ſurgunt, atque iterùm ſopiuntur; interdum totum corpus præter rationem decreſcit, & nonnumquam æger fame canina laborat atque inſatiabili;

quod in lato lombrico magis contingit, qui omnia alimenta aſſumpta deuotat & abſumit. Prætereà vermes cucurbitini, ſi excernantur latorum ſunt indicia. Aſcatides verò ex prurito ani moleſto cognoſcuntur, & fæces non tarò iis conſperſæ apparent.

Pro cotooide, inter ſigna lumbricorum in corpore latentium cenſeti debet gingiuarum eroſio, vel putredo, quod ſequenti obſeruatione confirmatur. Puer quidã eroſione gingiuatum à longo tempore grauiſſimè vexabatur. Multa, vatiaque remedia tam iuterna, qoàm topica ipſi præſcripta, & adhibita fuerunt, fruſtrà tamen omnia. Tandem vitam cum morte commutauit. Aperto corpore tanta inuenta eſt abundantia vermium, vt aliquibus in locis inteſtina eroſerint, multique in vacuo ventris repetti fuetint.

Quod ad prognoſim ſpectat, lũbrici plutes paucioribus ſunt deteriores, maiores minoribus. Non rarò periculoſi ſunt, & graues morbos accerſunt, vt febrem iotenſam, & inordinatam, ſyncopem, aphoniam, delirium, epilepſiam, colicam, vel caninam appetentiam.

In morborum principio vermes prodire, malum, tam viuos, quam mortuos, potiſſimum ſi ſoli, & ſine ſtercore, exeant; viui enim ſummam cruditatem, aut alimenti penuriam ſignificant, mortui verò magnam putredinem, à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi, & iam coctione apparente, cum excrementis exeuntes, ſalutem portendunt: oſtenditur enim tum naturam excrementis dominati.

Curatio lumbricorum ad eorum expulſionem dirigenda eſt, cùm ſint toto genere præter oaturam. Illa autem expulſio commodè perficietur catharticis medicamentis, quæ vermes enecant. & expellunt, tùm etiam putridam materiam, ex qua generãtur, euacuant.

At verò ioter purgantia præſtantiſſimum eſt rhab. quod etiam præſenti alui fluxui & febri conuenit. Illius tamen exhibitionem præcedere debent lumbricos enecantia, aut ſaltem quæ ipſos ad inferiora inteſtina detrudant par os aſſumpta; tum quæ eoſdem deorsùm enecant, per clyſterem iniecta. Quorum formulæ vulgò in hunc modum habent.

℞. Aquar. gram. & pottul. ana. Vnc. j. ſem. ſyrup. de limon. Vnc. j. confect. de hyacinth. Drach. i. pulueris contra vermes ℈ i. Fiat potio, quæ detur ſtatim, & paulo poſt clyſter ſequens iniiciendus eſt.

℞. Hord. integ. ſurfur. macri & roſar. robr. an. P. i. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ant. Voc. ß. coquantur ad ℔ ſem. vel quartaria tria pro puerulo. In colatura diſſolue ſacchari rubri Vnc. i. vitellum oui n. i. Fiat clyſter. Poteſt addi caſſia, vel catbolicum ſi magis laxare eſt animus.

Quibus remediis ſemel aut bis vſurpatis, potio ſequens propinanda eſt.

℞. Rhab. electi Drach. i. ſantali citrini ſcrup. ſem infundantur in aquæ graminis, aut portulacæ Vnc. ii. vel iij. In expreſſione diſſolue rhab. puluerati, & pulu. contra vermes, an. ſcrup. j. ſyrup. roſac. Vnc. j. Miſce, fiat potio. Vel

℞. Rhab. puluerati, & corallinæ, an. Drach. ſem. plus, minùs, pro ætate; aquæ gramin. Vnc. ij ſyrup. violac. Vnc. j. Fat potio.

Si febris magna non adeſt, hieræ pictæ Drach. ij. plus, minus; potioni admiſcẽdæ ſunt: illa enim propter amaritudinem lumbricos potenter enecat & expellit.

Si verò prædictis remediis non ceſſerit affectus, ad ſequentia tranſeundum eſt.

℞. Rad. gram. & acetoſ. an. Vnc. j. fol. endiuiæ, cichorij, acetoſæ & portulacæ, an. M. j. ſummitatum hyperici, ſcordij, & centauri minor. an. P. j. corallin. Drach. iij. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolua ſyrup. de limonib. Vnc. iij. Fiat iulep. pro iij. aut iiij. doſibus, bis in die ſumendis.

℞. Vnguenti de arthanita Vnc. iij. mercurij crudi ʒ. j. Miſce. inungatur totus venter.

Deinde purgatio repetenda eſt, imò frequenter iteranda, donec impuritati corporis ſit ſatisfactum.

Imò verò prædicto decocto ſenna agaric. rhab. &c. addi poterũt, & tũc ſemel tãtùm in die erit exhibendũ.

Rondeletius valde probat electar. diacarth. tanquam remedium potentiſſimum ad vermes deiiciendos, & pituitam expurgandam, ac etiam chylum corruptum, ex quibus generantur & nutriuntur vermes, tum etiam infuſionem agarici in oxymelite. Quæ remedia præcipuè conuenient, ſi febris non adfuerit.

Quia verò ſæpè non niſi magno labore, & longo tempore verminoſi affectus in nonnullis pueris expugnari poſſunt, quamplorima remedia eáque præſtantiſſimá ab autoribus inuenta & vſurpata ſunt, tum interna, tum externa.

Inter interna primùm recenſeri debent pulueres vſitati quorum formulas apud authores paſſim videre eſt.

Ad præcipuos verò ſequentes refetendi ſunt, quorum doſis erit à ſcrup. j. ad Drach. j. pro ætate puerorum, cum liquore idoneo.

℞. Sem. ſantonici, quod contra vermes vulgò vocant, Vnc. ſem. corallinæ Drach. iij. raſuræ cornu cerui Drach. ij. Fiat puluis. Vel

℞. Sem. contra, corallinæ. & cornu. cerui. ad ſummam albedinem vſti, ana partes æquales. Vel

℞. Pulu. hieræ ſimp. ʒ. ij. ſem. contrà ſcordij centaur. minor. corallinæ. an. Drach j. Fiat puluis.

℞. Rhab. & agarici, an. ʒ. j. trochiſc. alhandal. ſcrup. j. diagry. ſcrup. ß. corallinæ, cotno cerui vſti, an ʒ. ß. myrrhæ. zedoar. flor. tanaceti, an. ſcrup. j. ſalis abſinthij & tartari, ana, Drach. ß. Fiat puluis tenuiſſimus.

In hiſce autem pulueribus aduertendum eſt, vt ex calidioribus medicamentis compoſiti, in calidis naturis & febricitãtibus, rarò & in minori doſi vſurpentur.

Mulierculæ vulgò pueris à lumbricis malè habentibus exhibere ſolent ſem. contrà ſacchato incruſtatum vel nudum ſem. cum melle permixtum. Quod remedium præſtantiſſimum eſt; ſiquidem lumbrici dulcium rerum auidi mel deuorant, & cum melle ſemen quo interficiuntur.

Quia verò ſemen illud valdè calidum eſt, temperari poteſt ſi in aceto infundatur per duas horas; poſteà verò cum melle cocto miſceatur ad formam opiatæ, quam Amatus Luſitanus prædicat, tanquàm primùm aduerſus lumbricos remedium.

Cornu cerui vſtum à Foreſto maximè laudatur, cum paſſulis, aut alio quouis modo exhibitum, vt nonnulli hoc ſolo remedio curati ſint; iis præcipuè conuenit, qui lumbricis cum alui fluxu laborant. In qua affectuum complicatione commendat etiam ſuccum plantaginis, & decoctum centinodiæ in potu exhibitum. Quibus addi poſſunt topica ventri adiuncta, partim aſtringentia, partim lumbricos enecandi virtute prædita.

Vulgò etiam vſurpatur à mulieribus oleum commune cum vino exhibitum. Illud autem lentore ſuo, animalium eorum, quæ ſolã tranſpiratione viuunt ſpiracula occludens, ipſa ſuffocat & interimit. Vinum etiam acrimoniã ſuã, eadem interficit. At præſente febre, melius eſt oleum, cum ſucco limonum, vel granatorum admiſcere; vel, quod multò præſtantius eſt, oleum amygdal. amar. cum prædictis ſuccis vel aqua florum arantiorum.

Stocherus in Empiricia ſua, oleum è ligno exſiccato coryli, ſeu auellanæ per deſcenſum paratum laudat, ſi vna, vel duæ guttæ puero exhibeantur: grandioribus verò, tres, vel quatuor cum mica panis. *Immediatè*, inquit, *interficit, & educit per ſeceſſum; imò verò lumbricos & pediculos extra corpus leui contactu enecat.* Volunt autem authores peritiſſimi hoc oleum è ligno corylino extractum eſſe oleum illud heraclinum, quo Martinus Rulandus pueros à lumbricis ferè in momento liberabat, labra & vmbilicum eodem illinendo; vt paſſim in illius centuriis videre eſt.

Nos autem experti ſumus, oleum iuniperinum ad guttam vnam exhibitum cum iuſculo, puerulis hiſce

à lum

à lumbricis laborantibus multùm opitulari modò febris abſit.

At reliquis omnibus remediis fortè præſtaret mercurius crudus, ſi eum per os exhibere auderemus; quod tamen magnorum virorum ſuffragia fieri poſſe teſtantur. Quorum nonnulla in medium proferam: vt qui hoc remedij genus tentare voluerint id minimè ſine authore feciſſe exiſtimentur.

Matthiolus epiſt.4. ad Steph. Laureum, Medic. Cæſareũ. [Cum, *inquit*, argentum viuum nullâ aliâ lethiferâ facultate (vt Dioſcorides inquit) interimat, quàm quod ſuo ingenti pondere inteſtina lacerêt: nihil ferè verêdum videtur minimâ quantitate id poſſe moliri vnquam; præſertim cùm ſuâ grauitate & ſphæricâ formâ, facile è corpore per inferiora labatur. Idcirco mirari non debemus, ſi Braſſauolus, tam clarus ætatis noſtræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum viuum nullo incommodo, ſcriptum reliquit; & eo tam fœliciter vſus ſit alter quidam clariſſimus Medicus Patauinus, quanquàm parandi, dandique rationem minimè vnquam docere voluit. Atqui ego, etſi hoc medicamento nunquam ſum vſus; vidi tamen dari ſæpè illud, ſcrupuli, vel ſeſquidrachmæ pondere à Goritienſibus obſtetricibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorſus incommodo, ſed fœlici ſemper euentu.] Hæc Matthiolus.

Fallopius *tr. de morbo gallico cap.76.* [Si bibatur, *inquit*, argentũ viuum, illud non fecit, quod facit vnctum. Vidi mulieres, quæ libras eius bibebant vt abortum facerent: & ſine noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorũ, & nullũ parit ſymptoma; ſolùm necãtur vermes.]

Platerus in curatione lumbricorum: [Argenti vim, *inquit*, guttam vnam vel alteram, vel ℈. ß. aliqui deglutiendum propinant: quod vermes: quibus maximè aduerſum, citò fugat, poteſtque innoxiè, vt alibi etiam dictum ſumi.]

Apud Fabricium Hildanum *obſeru.71. cent.2.* in qua deſcribitur hiſtoria cuiuſdam mulieris lumbricis laborantis, à Gilberto Saraceno ad dictum Fabricium miſſa, ſequentia habentur, poſt quorumdam remediorum enumerationem. [Hiſce additum eſt ex hydrargyro præſtantiſſimum remedium illud enim ad ſeſquidrachmam purum, & per eorum traiectum hauſit, nec ab eo infeſtare ceſſarunt eam dira hæc animalia.]

Ioannes Baptiſta Zappata *lib. de ſecretis mirabilibus c.5.* inſignes proponit hiſtorias lumbricis laborantium mercurij vſu ſanatorum, in quibus infinito alia remedia, tum aloë & abſinthium fruſtrà vſurpata fuerant. Illius autem exhibendi modus duplex ab eo proponitur. Primus talis eſt.

℞. Arg. viui ʒ.i. pro puerulis verò ℈.j. vel ij. benjoini ℈.ß. aquæ vitæ rectificatæ guttas iv. vel v. Miſceantur ſimul in mortario vitreo, cum piſtillo vitreo. Poſteà adde conſeruæ roſar. aut violar. q.ſ. ad incorporandum, vt fiat bolus, quem capiat æger manè per ſe, vel in pane hoſtiario. Secundus modus talis eſt.

℞. Sacchari valdè rub. parùm, aquæ commun. guttas iii. vel iiii. Miſceãtur in mortario vitreo ad conſiſtentiã mellis. Deinde adde arg. viui quantitatẽ dictã. Incorporentur ſimul, addẽdo olei amygd. dulc. guttas vi. aut vij. quæ impediant ne mercurius viuificari poſſit. Miſceãtur omnia. Tandem cum pauca conſerua roſ. Fiat bolus.

Baricellus in hortulo geniali hæc habet. [Hydrargyrum, quod à multis venenum exiſtimatur, fœliciſſimo ſucceſſu contra vermes exhibetur, tantæque certitudinis illud in Hiſpania reputatur; vt mulieres tenellis pueris, qui lactis vomitu laborant, ad quantitatem granorum iij. in propria ſubſtantia propinare audeant. Hæc autem viâ morbus ceſſare videtur frequentatis experimentis. Ego quidem viduam mulierem curaui, quæ nouẽ dierũ ſpatio, vomitib. continuis ex vermibus laborauerat, & fere triduo nõ comederat, nec cibũ tenere valuerat. Huic cùm hydrargyri ℈.ii. cum tantillo cydonij mortificati propinaſſem, abſque vlla moleſtia per aluum centum & plures emiſit vermes, & eâdẽ die liberata eſt, & ſolita exercuit domi & foris negotia; magnâ profectò parentum admiratione, cùm priùs debilis & emaciata eſſet. Aliis etiam exhibui, & bono ſemper euentu; domiq; continuù aquam habeo, in qua hydrargyrũ infuſum retineo, illamq; puerulis pro vermibus libentiſſimè concedo: nec adhuc quempiam ex illo noxam accepiſſe expertus ſum. Vſus eſt hoc remedio ad vermes necãdos Matthiol. Horatius Angenius, & plerique alij celebres viri, qui omnes huius auxilij maximè extollunt beneficia. Datur pueris in ſubſtãtia ℈.i. grandioribus ℈.ii. vel ʒ.i. Corrigitur illud & mortificatur in mortario vitreo cum ſaccharo rubro, idque tamdiu conteritur, vt in partes inuiſibiles diſſoluatur. Ne autem in priſtinam formam iterùm redeat, olei amygdal. dulc. guttulas binas addere oportet; & cum ſaccharo roſac. violato, vel cydoniato ieiuno ſtomacho languentibus propinatur.] Hæc Baricellus.

Sanctorius *in meth. vitand. error. lib.5. cap.11.* [Niſi, *inquit*, in lumbricis necandis ad valida præſidia confugiamus, vt ad aloëm non lotam, vel ad mercurij ℈. i. cum aloës & terebinthinæ pauxillo, ad pilulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit.]

Qui mercurij crudi vſum reformidant, eodem præparato vti poſſunt, nempè mercurio dulci, non ſolùm ter, (vt vulgò fit) ſed etiam ſexies ſublimato: vlteriori enim præparatione malignitas illius magis retunditur; admixtis aliquot granis diagrydij, vt citiùs e corpore eliminetur, ſimulque lumbricos, eorúmque materiam expellat.

Quantitas autem illius augenda, vel minuenda eſt pro ratione ætatis. Exempli gratia pueris octo, aut decem annos natis ita præſcribi poterit.

℞. Mercurij dulcis gr. xii. diagryd. gr. vi. fiat puluis, qui detur cum pomo cocto ſaccharo conſperſo, vel panatella ſaccharata.

Pro potu ordinario; aqua ſuprà laudata erit vtiliſſima ex hydrargyri infuſione parata; vel in qua hydrargyrum per horam integram in ampulla vitrea ſemiplena agitatum fuerit.

Vtilis etiam eſt aqua in qua ſtannum fuſum ſæpè extinctum fuerit. Si verò hydrargyro vti lubeat, ſatius eſt aquam cum eo parum ebullire: ſic enim efficacior redditur.

Non minoris fortè eſt efficaciæ aqua fontis, cum ſpiritu vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot acidula reddita: ſunt enim acetoſitates illæ ſpecifica materia quâ moriuntur vermes. Aqua verò, prout puer eſt grandior, magis vel minùs acida eſt efficienda.

Vulgò autem vſurpatur pro potu ordinario, decoctum graminis, aut coriandri præpar. cum ſyrupo limonum, aut granatorum mixtum. Vel decocto graminis ſaccharum cum aceti tantillo admiſceri poterit.

Dum prælicta remedia vſurpantur, clyſteres toto morbi decurſu frequenter iniiciendi ſunt: primùm attrahentes lumbricos, ex dulcibus compoſiti, vt ab initio dictum eſt. Qui non ſolùm ex decocto liquiritiæ, paſſularum & ficuum parari poſſunt; ſed etiam ex iuſculo pulli admixto ſaccharo, & melle roſaceo, vel ex lacte ſi febris abfuerit; alioqui facilè corrumpitur.

At ſi lumbricos in craſſis iam inteſtinis eſſe coniiciamus, quia tunc vix ampliùs in tenuia poſſunt aſcendere, medicamenta illos enecantia per clyſterem infundere poſſumus, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. gram. Vnc.i. fol. betæ. malu. mercurial. & portul. an. M.ß. corallinæ P.i. coriandri præpar. & ſem. contrà, an. Drach.ii. In ℔.ii. aquæ fiat decoctio. In colaturæ ℔.i. diſſolue olei roſac. Vnc.ii. caſſiæ recenter extractæ ʒ.vi. hieræ picræ ʒ.ii. mellis violacei ℥. i. Fiat clyſter.

Si fortiorem deſires.

℞. Rad. gentian. Vnc.j. abſinth. vulgaris, & abrotani, ana M.j. centaur. min. M.ſem. lupinor. Vnc.ß. ſem. contra Drach.ij. Fiat decoctio. In colaturæ q.ſ. diſſolue olei

abſinthij Vnc.j.ſem. ſalis Drach.j.ſem. Fiat clyſter, qui iterandus eſt, & in poſteriori, vt vermes enecati educantur diſſolue benedictæ, laxatiuæ, & hieræ picræ ana Drach.ij. vel Vnc.ſem.

Si præſens ſit alui fluxus, clyſter ſequẽs iniiciẽdus eſt.

℞. Rad. tormentillæ, & ariſtol. rotund. ana ℥.j.ß. cortic. granat. & myrobalan. ana ℥.j. lentium P.j. baccarum myrti ʒ. roſac. rubr. P.j. Fiat decoctio. In colatura diſſolue olei menthæ, vel abſinthij ℥.j. Fiat clyſter.

Externùs verò ventri admoueri ſolent topica varia, non ſolùm anteà propoſita, ſed etiam ſequentia.

℞. Rad. gentian. ℥.j. rad. ariſtoloch. ʒ.vj. cortic. arantior. ℥.j. colocynthid. ʒ.j. cornu cerui vſti ʒ.ij. croci ʒ.ß. Fiat puluis, qui ſubigatur cum oleo de abſinthio, vel amygd. amar. & additâ cerâ fiat vnguentum.

Item oleum ſimplex cum pulpa colocynthid. decoctum efficaciſſimum eſt.

Item oleum de abſinthio & hyperico, toti ventri manè & ſerò admouendum.

℞. Ol. abſinthij, menthæ, & amygd. amar. ana ℥.ß. ſucci abſinthij, rutæ, ana ℥.ij. tormentillæ, dictamni albi, zedoar. ana ʒ.ß. fellis bubuli ʒ.iij. aloës ℈.j. Pulueriſentur, & cum modica cera fiat vnguentum. Vel

℞. Colocynthid. Drach.vj. Terantur, & cum felle bouis & vino imponantur vmbilico. Quo remedio & vermes interficiuntur, & venter ſoluitur.

℞. Myrrhæ ℥.vij. maſtich. ℥.viij. aloës hepat. ℥.xviii. ſal. comm. ℔.j. Contuſa omnia deſtillentur per retortam lento igne, & magnâ diligentiâ; exibit primò aqua, deinde, oleum: Quo ſi illinatur infantium vmbilicus, omnem putredinem corrigit, quæ in eorum meſenterio reſtagnat.

Cataplaſma etiam in hunc modum concinnari poterit.

℞. Farinæ lupinor. ℥.ij. myrrhæ, aloës; ana ʒ.ij. fellis bouis quantum ſatis, olei de abſinthio ℥.ij. Fiat cataplaſma ventri admouendum.

Si alui fluxus diutius perdurauerit, cataplaſma ſequens admoueri poterit.

℞. Ol. cydonior. & abſinthij ana ℥.j. ſucci portulacæ cum aceto extracti Vnc.j.ſem. farinæ lentium Vnc.j. farinæ lupinor. Vnc.ſem. coralli rubr. cornu cerui vſti, ana ʒ.iij. Incorporentur ſimul, & cum pauca terebinthina fiant ad formam cataplaſmatis.

Ex ſola hiera picra cataplaſma conflatum efficaciſſimum eſt.

Fotus etiam interdùm adhiberi poſſunt, quando magna ventris inflatio & tenſio apparet, in hunc modum compoſiti.

℞. Fol. abſinthij, abrotoni, tanaceti, ſcordij, maluæ, & violariæ, ana M.j. lupinor. contuſor. Vnc.ſem. centaur. P.j. Coquantur in aqua & aceto. Foueatur totus venter calidè frequenter.

Denique ad latos lumbricos, & aſcarides, clyſter ex amaris compoſitus erit vtiliſſimus. Cui addi debent purgantia toties repetita, donec corporis impuritas, ex qua illi generantur extirpata fuerit.

CAPVT X

De hæmorrhoidum fluxu immodico.

LIcèt moderatus hæmorrhoidum fluxus ſalutaris ſit, & à multis morbis, iiſque grauiſſimis hominem præſeruare, ac liberare ſoleat, quemadmodùm docuit Hipp. in Epidemiis, & Aphoriſmis, nempè pleuritide, peripneumonia, nephritide, mania, melancholia, aliiſque innumeris. Immoderatus tamen periculoſiſſimus eſt, alioſque morbos pernicioſos inducit, nempè totius corporis imbecillitatem, omnium viſcerum refrigerationem & præſertim hepatis, atrophiã, cachexiam, & hydropem propter caloris natiui deperditionem, effuſo vitæ theſauro, & totius corporis fomento. Ille autem fluxus immodicus eaſdem habet cauſas, quæ alia ſanguinis profluuia excitare ſolent; ſanguinem nimirùm quantitate, vel qualitate peccantem. Dum quantitate peccat, & magna copia ad venas hæmorrhoidales defertur, eas impensè dilatat, & oſcula illarum aperit, quod quidem fit tunc temporis robore facultatis expultricis: ſed nimia interdùm copiâ ſanguis ad eas venas propulſus, retentricem opprimit, vnde fit, vt illâ in officio ſuo deficiente, fluxus fiat immodicus, qui artis miniſterio cohibendus eſt. Dum verò ſanguis qualitate peccat, acrimoniâ, vel tenuitate nimiâ facultatem irritat expultricem, quæ non ſolùm inutilem, ſed etiam vtilem ſanguinem per illas venas excernit. Sanguis autem huiuſmodi fluxum immodicum efficiens acrior redditur ex permiſtione bilis, aut ſeri acrioris.

Cognoſcitur immodicus hæmorrhoidum fluxus ex viribus proſtratis, & imbecillitate, quam æger percipit, & ex diuturnitate fluxus, ac copia ſanguinis excreti; tum etiam fœdo totius corporis colore ad citrinum vergente, vt ægri ictero laborare videantur.

Si à ſanguinis quantitate prodeat, affectus præceſſêre cauſæ ſanguinem multiplicantes, & patientes in principio leuiter ferunt, alacrioréſque fiunt; poſtmodùm verò perſeuerante fluxu, debilitantur, ac vires eorum maximè deiiciuntur.

Si verò à ſanguinis acrimonia, vel tenuitate nimia fluxus immodicus oriatur; cauſæ bilem generantes aut ſerum acre multiplicantes præceſſerunt; temperamentum corporis adeſt bilioſum, & exuſtum; ſanguis magno impetu effunditur, & effuſus admodùm rubicundus, rutilus, ac veluti flãmeus apparet; cùm aliàs, ſi ſola quãtitate peccet, ſubniger & melãcholicus eſſe ſoleat.

Prognoſis ex prædictis ſufficienter colligitur, cum graues affectus qui fluxum hæmorrhoidum immodicum conſequuntur, enumerauimus.

Ad curationem, ſanguis immodicè fluens cohibendus, aut ſaltem moderandus eſt quod fiet reuellentibus, deriuantibus, incraſſantibus, & aſtringentibus remediis.

Ac primùm phlebotomia in omni ſanguinis profluuio reuulſorium eſt remedium. Ideò in profluuio hæmorrhoidum ſanguis ex vena brachij erit detrahendus; maiori quidem copia, ſi plenitudinis quædam ſigna appareant, & nondùm maxima ſanguinis quantitas per hæmorroidas effluxerit. Alioqui in exigua quantitate, & partitis vicibus tantum erit detrahendus.

Sanguinem etiam per dictas venas effluentem reuellunt frictiones, & ligaturæ partium ſuperiorum: tum cucurbitulæ, ſcapulis, mammis, & hypochondriis admotæ, quæ ad maiorem reuulſionem in ſcapulis ſcarificari poterunt: in omnibus autem locis prædictis plures, & frequenter erunt admouendæ.

Purgatio etiam blanda humores bilioſos ſanguini impetum conciliantes ad inteſtina deriuat; eáque fieri debet ex purgantibus aſtringendi vi præditis, vt rhabarbaro, myrobalanis, & tamarindis qualis ad vomitum ſanguinis fuit propoſita. Docetq; Mercurialis tamarindos, præcipuè, ad compeſcendum huiuſmodi ſanguinem fluentem, miram quandam poteſtatem habere, tam decoctos, quàm in ſubſtantia vſurpatos. Imò pruna noſtratia acidula, quæ aliquo modo tamarindos æmulantur, frequenter eſitata ante alios cibos, huic rei etiã conducere. Illorum præterea vſus erit conuenientiſſimus, vt aluus laxa ſeruetur; ac ſi non ſuffecerint, alia etiam addenda erunt, quæ ad alui aſtrictionem fuerunt propoſita; quandoquidem vſu medicamentorum aſtringentium aluus conſtipatur, & in conatu, qui ad fæces duriores expellendas neceſſarius eſt, hæmorrhoides, magis aperiuntur, ac copioſum ſanguinem effundunt.

Poſtmodùm ad ea remedia veniendum eſt, quæ ſanguinem incraſſant, & venas laxiores conſtringunt; qualia ſunt ea, quæ ad ſanguinis vomitum, & ſanguinis ſputum, in formam iulepi, pulueris, opiatæ, aliorumque ſuprà propoſita ſunt. Deueniendum etiam ad narcotica vt ibidem dictũ eſt, ſi maxima neceſſitas poſtulauerit.

As

Digitized by Google

Ac præter illa remedia, valdè laudantur ab auctoribus pilulæ de bdellio; quas tamen reiicit Rondeletius; propterea quòd vero bdellio Pharmacopœi careant, & illius loco myrrham vſurpent, quæ ſanguinis fluxũ promouet. Verùm huic obſiſtit Solenander, illiuſque experientiæ propriam opponit, aſſerens ſe in vſu harum pilularum, vt ſunt præſcriptæ, atque cum vſitato bdellio compoſitæ, effectum, quem promittunt, tam euidentem comprehendiſſe, vt de compoſitione dubitare vix queat. Niſi quia putet ab adiectis ſiccantibus & aſtringentibus, hoc qualecunque quod recipiunt myrrhæ, obtuſum ſuperatúmque eſſe. His addere poſſumus, Banderonium in Pharmacopœa, aliosque recentiores aſſerere, verum hodiè bdellium, Dioſcoridis deſcriptioni conueniens, ex Iudæa nobis afferri, & à myrrha non difficilè diſtingui. Illarum autem, pilularum vſus talis eſſe poterit.

℞. Pilular. de bdellio ʒ.j. trochiſc. de carab. & de terra ſigillata, an. ℈.j. Cum mucilag. ſem. cydonior. extracta cum aqua roſacea, fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈.j. bis in die; ante prandium & cœnam.

Topica remedia eodem tempore, vſurpanda ſunt, in varias formulas redacta.

Fotus ex verbaſci, ſeu tapſi barbati decocto in aqua ferrata, vel vino aſtingente parato, conuenientiſſimus eſt: hæc ſiquidem planta hæmorrhoidum fluori, & dolori appropriata eſt. In vſu verò fomenti diligenter obſeruandum, vt frigidè vel ſaltē temperatè admoueatur.

Magis compoſita decoctio in hunc modum præſcribi poteſt.

℞. Radicis biſtortæ ℔.ß. folior. plantaginis, verbaſci, ſummitatum rubi, & quercus, ana M.ij. ß. granorum ſumachi, balauſtior. gallar. viridium, & malicorij, ana M.j. myrtillor. ʒ. ſem. roſarum rubrar. P.ij aluminis ℥.j. Coquantur in tribus partibus aquæ ferratæ, & vna, vini rubri auſteri pro fotu.

Martinus Rulandus fomentum laudat ex duobus ſacculis, alternatim calidè admotis, ex rubro panno conflatis, & glandibus contuſis, ac quercus foliis repletis, & in forti aceto multùm decoctis, quibus ocyus fluxus conſiſtit.

Ex decoctis ſuperioribus, auctâ doſi ſimplicium, poteſt fieri inſeſſus, quo vtatur æger ſubfrigidè, vt de fomento dictum eſt.

Vnguentum comitiſſæ ad fluxum cohibendum vtiliſſimum eſt, eóq; iungi debet dorſum & hæmorrhoides, vel in rem præſentem tale componi poterit.

℞. Olei roſar. omphacini, & myrtillorum, ana ℥.ij. ſucci plantaginis & tapſi barbati, an. ℥.j. ſem. aceti vini rubri Vnc.j. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem, deinde adde boli armenæ, ſanguinis draconis, thuris, & ſcoriæ ferri ſubtiliſſimè puluerat. an. ʒ.j. ceræ q.ſ. Fiat vnguentum.

Rondeletius magis probat vnguenta quæ ſine oleis parantur, quia magis aſtringunt, táque in hunc modum parat.

℞. Succi plantag. burſæ paſtoris, & tapſi barbati, an. Vnc.ij. ſyrup. acetoſi ſimplicis Vnc.iij. Coquantur ſimul leuiter. Poſteà miſce ſanguinis draconis Vnc.j. boli armenæ, terræ ſigillatæ, & radicis biſtortæ ſubtiliſſimè puluerat. an. ʒ.j. ſem. ceruſſæ lotæ ℈.ij. Miſceantur ad formam linimenti.

Si hæmorrhoides ſint exulceratæ, ſequens parari poterit.

℞. Olei roſac. Vnc.ij. thuris & aloës, ana ʒ.j. ſarcocollæ, ſanguinis draconis, boli armen. an. ʒ. ſem. ſpodij, carabes, an. ℈.j. amyli ʒ.iij. ſucci plantag. Vnc.j. Fiat vnguentum.

Pinguedo anguillæ, quæ dum torretur exudat vnguentis addita, proprietate quâdam agens illa efficaciora reddit.

Cataplaſma etiam dictis partibus vtiliter admouetur, in hunc modum compoſitum.

℞. Boli armenæ, aloës, maſtiches, thuris, ſanguinis draconis, an. ℥. ſem. oſſ. myrobalan. indorum, & gallarum, ana ʒ.i. Subigantur cum albumine oui & ſucco plantag. fiat cataplaſma.

Vel pili leporis combuſti, & tela aranearum minutiſſima, miſceantur cum albumine oui, & fiat cataplaſma, quod ipſi venæ apertæ, ſi appareat, vtiliter admouebitur, aut in podicem blandè inſeretur.

Suppoſitoria huic vſui ſunt valdè idonea, quia penitiùs in partem demittuntur. Horũm autẽ forma talis eſt.

℞. Colophoniæ, thuris: ana Drach. ij. boli armenæ Vnc. ſem. ceruſſæ, plumbi vſti, ana ʒ.i. acaciæ ʒ. ſem. Subtiliſſimè trita excipiantur ſeuo hircino pro formandis ſuppoſitoriis.

Iniectiones per ſyringam in anum fiunt, ex ſucco plantaginis, aliiſve ſupradictis ad fotum propoſitis. Sanguis cuiuſvis animalis recenter extractus, & adhuc feruidus iniectus, mirabiliter ſanguinem ex aluo profluentem cohibet.

Pulmo arietis adhuc calens & cruentus, podici ſubiectus magnam in ſiſtendo ſanguine habet efficaciam.

Suffitus etiam in eundem finem vtiliter vſurpantur, ex decoctis fotuum prædictorum parati. Quibus etiam addi poſſunt, qui in dyſenteriæ curatione fuerunt propoſiti. Tum etiam ſequens.

℞. Thuris, aloës, maſtiches; roſar. rubr. myrtillor. & abſinthij, ana ʒ. ſem. trochiſc. de carabe ʒ.i. Fiat puluis craſſior, carbonibus iniiciendus. Cuius fumus recipiendus eſt in cathedra perforata per infundibulum amplum, cuius anguſto orificio aptetur tubulus ex ligno, vel argento, in anum demiſſus.

Suffitus ex decocto tapſi barbati omnium ferè vtiliſſimus eſt.

Si venæ ipſi fluenti remedia applicari poſſint, reliquis præferenda ſunt. Ideóque vt illa apparere poſſit, æger ſupra menſam collocatus podicem exprimere debet, quaſi deiicere velit, donec conſpicua ſit; adhibito inſuper, ſi opus fuerit, inſtrumento ad eum nonnihil, inuertendum. Tuncque venæ cataplaſma prædictum, ex telis aranearum & pilis leporinis, vel alia remedia validiſſimè ſiccantia adhibenda ſunt; vel bolus armena, alumen, aut vitriolum vſtum. Oleo etiam vitrioli venam tangere efficax eſt remedium, vel in extremo periculo aqua forti appellatâ.

Quibus non conferentibus, Hippocrates *libro de victus ratione in acutis, & libro de Hæmorrhoidibus*, deligationem, ſectionem, & vſtionem hæmorrhoidum proponit, vnicâ ſeruatâ; quæ tamen operatio tanquã laborioſiſſima & valdè periculoſa, noſtris temporibus obſoleuit. Quamquàm Maſſaria hanc ſemel operationem ſe vidiſſe referat: cuius hiſtoriam proponere erit vtiliſſimum: ſiquidem ex ea operand. modus eiuſque euentus apertè docentur. Ea autem talis eſt. [Federicus Curſicus Vincẽtinus laborauerat primùm dolore, deinde immoderatâ fluxione hæmorrhoidum. Et cùm ille multa præſidia expertus fuiſſet fruſtra, tandem Patauium ſe contulit. Vbi Medici communi conſenſu ſtatuerunt, ſanguinem eſſe cohibendum. Sed cùm ille varia præſidia, tum interna, tum externa ab iis viris propoſita fruſtra expertus fuiſſet; vno verbo, cùm nullum ſuis malis remedium inueniret, ſtatuit hanc manus operationem experiri. Cùm autem apud nos nullus eſſet chirurgus idoneus, aduocato chirurgo Neapolitano, qui hanc rem profitebatur, Fabritio, hæmorrhoides inciſæ, ligatæ, & combuſtæ fuerunt. Summa autem huius adminiſtrationis eſt huiuſmodi. Hominem primùm accommodatè vinciunt, vt nullo modo poſſit dimoueri. Deinde extrema capita hæmorrhoidum, quotquot illa fuerunt, ab inteſtino exertnant leniter, & ſeparant; tum propriâ quâdam acu ſorti obducta filo ferè ad extremũ tuta perforant, & ſtrictè obuinciunt, conſuuntque. Hoc pacto, demùm forcipe amputata venarum portiũculâ, quæ ex ſutura ſupereſt, ignito ferro eam comburunt. Opus ſanè eſt dolorificum, & faſtidioſũ. A ligatura, ſectione, & vſtione, Federico febris, atque ſan-

gnis dolor ſupervenête. Sed nonnulla ſua præſidia adhibente chirurgo, ille paucis diebus, & à febre, & à dolore, & ſanguinis fluxione, nô ſine multorum admiratione, liberatus, integram ſuam ſanitatem viſus eſt recuperaſſe. Verumtamen non eſt prætermittendũ, cùm ille ſibi nimiũ fideret, neq; ſolùm prætermiſiſſet ſectionem venæ & purgationẽ, vt neceſſarium fuerat, ſed & nullam probã viuendi rationẽ ſeruaſſet, proximo anno febre peſtilenti correptus obiit. Vnde obſeruandũ venit diligenter Hipp. præceptum Aph. 12. ſect. 6. vt vna hæmorrhois aperta ſeruetur. Niſi, vt docet Aëtius, maluerit æger, quæ à ſuppreſſione imminent pericula, victu frugali, exercitio, venæ ſectione, & purgat. cohibere.]

In ordinaria autem curatione, quæ per medicamenta fit, hepatis & lienis ratio habenda eſt, cùm venę meſaraïcæ viſceribus hiſce inſerantur, præſertim ſi hæc calidiora ſint, aut debiliora. Ideóq; non inutiliter epithemata, atque vnguenta refrigerantia & roborantia applicantur, qualia in fluxu hepatico fuerunt propoſita, & fuſiùs in earum partium calida intemperie, & inflammatione deſcribentur. Aliquando etiam obſtructiones viſcerum, & venarum meſaraicarum huic malo dant originem. Quæ omninò ſoluendæ ſunt, vt æger ab hoc affectu liberetur. Et nos aliquando fluxum hunc contumacem, pilulis ex chalybe, in hepatis obſtructione deſcriptis, prorſus ſuſtulimus.

Toto autem curationis tempore vtatur æger pro potu ordinario aquâ ferratâ, vel decocto milleſolij.

Eodem tempore, præ ceteris omnibus, ſummâ curâ ſanguinis vitium emendandum eſt, quod primaria huius fluxus cauſa eſſe videatur. Ideò ſi acer & bilioſus fuerit, infuſo rhei & tamarindorum ſæpe repetito corrigendus eſt. Si calidus & tenuis, incraſſantibus & refrigerantibus. Si aqueus, de ſiccantibus Si multus, victu tenui. Nam fruſtrà deſiſtendo fluore conſilium ſuſcipitur, niſi mali origo prius tollatur. Quod abunde obſeruauit Solenander *conſ. 22. ſect. 4.* ſequenti hiſtoria, Meminit (*inquit*) me Annam, ex Ducibus Cliuenſium prognatam, grauiſſimo hæmorrhoidum, diuturnoque fluxu curantem, magnâ diligentiá, ſummóq; niſu, quia viderem viribus labefactis, ſpiritibúſque diſſolutis ſũmum diſcrimen imminere, profluuium obfirmaſſe. Verùm cũ illa inde primo die recreata, ſequẽtibus mirificè grauari, & circa præcordia tumere, atq; inflari inciperet, renocatus ſexto die, coactus venis recluſis, profluuium rurſus moui. Neque potui ſecure & tutò ſtringere priùs, quàm corpori, lenibus vacuationibus, hepatique neceſſariò aliis alterantibus atque roborantibus proſpexiſſem.

Curato tandem hæmorroidum fluxu, de præcautione cogitãdum eſt ne iterùm redeat. Quod fiet victus ratione conuenienti, phlebotomiá bis aut ter in anno vſurpatâ, purgatione vſuali ex ſyrupo magiſtrali, aut alio medicamento, cum cauſtico tibiæ admoto, aliiſque huiuſmodi, quæ varianda ſunt, iuxta varias corporũ diſpoſitiones. Præterea aquæ minerales vitriolatæ, aluminoſæ & ferratæ erunt conuenientiſſimæ. Fonſeca cõmendat ad præcautionem huius affectus decoctum lentiſci, vel eiuſdem infuſionem in vino, paratam hoc modo.

℞. Raſuræ lentiſci ℥. ij. Infundantur in libris xij. vini per 24. horas in loco tepido. Deinde colentur, & de hoc vino bibat pro potu ordinario per menſem integrum. Habet enim vires ſiſtendi hæmorrhoides, tum etiam ventriculum roborandi.

CAPVT XI.

De *dolore Hæmorrhoidum.*

VEnæ hæmorrhoidales in recti Inteſtini extremitatem, & anum defluentes ſæpè tumore afficiũtur, ex quo grauiſſimus dolor nõ raro excitari ſolet.

Fit autem ille tumor ex eadem cauſa, quæ fluxum hæmorrhoidum excitare poteſt; ſanguine videlicet quantitate, vel qualitate peccante: qui ſi viam non inueniat, & venarum illarum extremitates aperire nequeat, in iiſdem congeritur, eaſque replendo tumorem efficit cum inflammatione, & dolore, qui acerbitate ſua omnes intentiones curatiuas ad ſe trahit. Cauſa autem præcipua, cur ſanguis ex illis venis effluere nequeat, eſt eiuſdem craſſities, quippe qui melancholicus eſt: dicuntur enim vulgò hæmorrhoidales venæ, præcipuè internæ humorem melancholicum à liene excipere; & interdum expurgare.

Multæ proponuntur ab authoribus hæmorrhoidum differentiæ, à magnitudine, numero, figura, & loco deſumptæ: vnde aliæ magnæ; aliæ paruæ; aliæ plures; aliæ pauciores; aliæ vuis, moris, verrucis, aut veſicis ſimiles, vnde vuales, morales, verrucales, aut veſicales nominantur: aliæ denique internæ, vel externæ dici conſueuerunt.

Ex his diagnoſis facilè elicitur. Siquidem ex tumore in ani extremitatibus apparente, eiuſdemque magnitudine, colore & conſiſtentia, variæ illius differentiæ cognoſcuntur. Præterea tamen ab aliis affectibus diſtinguendæ ſunt, qui ano accidere conſueuerunt, quales ſunt, rhagades, condylomata, thymi, fici, aliique.

Rhagades ſunt vlcera quædam in fiſſuras deducta, quæ iis ferè ſimiles ſunt, quæ in manibus, & labiis à vehementi frigore excitantur. Nullam habent cum hæmorrhoidibus ſimilitudinem; ſed eas cum ſubſequentibus paucis exponimus, vt omnes affectus anum obſidentes cum hæmorrhoidibus innoteſcant, licet illi ad morbos externos propriè referendi ſunt.

Condylomata ſunt tumores quidam pelliculæ ani, quæ quum naturâ ſuâ rugoſa ſit, ſi ad eam confluentibus humoribus, ruga aliqua intumeſcat, affectio illa dicitur condyloma. Diſtinguitur ab hæmorrhoide, quoniam hæc maior eſt, nigra, & rotunda, venam aliquam occupans, cùm illa ſit oblonga, concolor, & venas non attingens.

Thymi ſunt tubercula carnoſa, quæ non modò in ano, ſed etiam in pudendo virili, ac muliebri ſolent exoriri, verrucæ conſimilia, & florum thymi formam referentia, vnde nomen ſortita ſunt. Parui ſunt huiuſmodi tumores, colore candido, vel ſubrubro, & doloris expertes, cum hæmorrhoides ſint maiores, nigriores, & vt plurimùm doloroſæ.

Fici ſunt etiam tubercula carnoſa; ſed magnitudine thymos ſuperantia; tum etiam liuida, & doloroſa; ideò hæmorrhoidibus ſimiliora ſunt: ſed ab iis diſtinguuntur, quòd carnoſa omninò ſunt: hæmorrhoides verò venarum extrema dilatata, & ſanguine turgida repræſentent. Adde quod fici plerumque vlcerantur, & malignitatem quamdam præ ſe ferunt, quæ tanta interdum eſt, vt ad cancri naturam accedat.

Huiuſmodi ficis finitimæ ſunt carunculæ illæ, quæ ano ſubcreſcere ſolent, criſtarum nomine donatæ, in Italia familiares, apud nos verò infrequentes; quandoquidem ex impuro, & præpoſtero concubitu ſolent exoriri; pullorum Gallinaceorum criſtas referunt, vnde nomen ſortiuntur; cùm nullam cum hæmorrhoidibus habeant ſimilitudinem, diſtinctione non indigent. Hoc ſaltem pro coronide dicendum, prædictos omnes affectus ano innaſcentes ſolâ chirurgiâ ſanari, vt peculiaris eorum Therapia proponenda non ſit.

Quod ad prognoſim tumentium hæmorrhoidum ſpectat: illæ vtplurimùm periculoſæ non ſunt, aliquando tamen adeò grauem inflammationem concipiunt, vt gangrænæ periculum immineat; aut ſaltem præ doloris acerbitate, ægrotantem vehementer excruciant.

Hæmorrhoides ſi ſuppurentur, aut exulcerentur, fiſtulam ſæpe in anu relinquunt, eámq; vtplurimùm incurabilem, propter partis mollitiem, & ſummam humiditatem, quæ vlceris exſiccationem difficillimè patitur.

Ad huius curationem primò ſanguis detrahendus eſt ex venis brachij, vt fiat reuulſio à parte affecta. Quà

ſufficien

ſufficienter celebratâ, deriuationis gratiâ vena malleoli etiam aperienda eſt.

Cucurbitulis etiam idem beneficium conſequimur, admotis hypochondriis ad reuellendum, coxis verò ad deriuandum.

Purgantia potentiora in hoc affectu non conueniunt, quia humorem ad partem attrahunt. & tumorem irritant. Attamen aluus continuò emollienda eſt, quia dura excrementa & cum aliquo conatu emiſſa, dolorem exaſperant. Ad alui autem lenitionem infuſum caſſiæ, manè & ſerò exhibitum, maximè conueniet, in hunc modum paratum.

℞. Folior. lactucæ, bugloſſi, & ſummitat. maluæ, ana M. j. liquiritiæ raſ. & paſſul. mundatar. ana ℥. ß. Folior. bugloſſi, borragin. & violariæ, an. P. j. Coquantur ad ℥. viij. In colatur. infunde caſſiæ recenter extractæ ℥. j. Colentur & clarificentur, addendo poſtmodùm ſyrup. violacei ℥. j. Capiat bis in die, vt dictum eſt.

Interdum etiam, ad humoris acrimoniam demulcendam, emulſiones quatuor ſeminum frigidorum, cum prædicto decocto extractæ, exhiberi poterunt.

Interim topica varia parti admouenda ſunt ad colorem leniendum, inflammationem auferendam, & tumorem diſcutiendum. Oleum amygd. dulcium recenter extractum, parti dolenti admotum, dolorem demulcet. Idque multò efficaciùs præſtant olea ex nucleis malorum perſicorum, vel ex ſeminibus cucurbitæ, papaueris, & hyoſcyami.

Præ cæteris autem efficaciſſimum eſt oleum buxi, eſt enim narcoticum. Et ſicuti dentium dolores quoſuis ad miraculum ſedat, ita & reliquos dolores, ac præſertim hunc hæmorrhoidalem mitigat, ſi illius gutta vna ſupra hæmorrhoides apponatur cum ſtylo goſſipio inuoluto, aut ſi cum oleo ſeminis lini miſceatur, eâ proportione, vt prædicti olei ℥. ß. olei buxi ℈. j. recipiat.

Quercetanus valdè commendat oleum nucum expreſſum, in quo millepedes ſeu aſelli bullierint. In oleo communi, eóque dulci, poſſunt etiam aſelli decoqui, & dolorem mirabiliter ſedant.

Oleum ouorum ſimplex, vel in mortario plumbeo agitatum ad idem eſt efficax.

Linimenta & vnguenta ad eundem vſum varia præſcribi poſſunt. Quorum alia dolorem tantùm leniunt, alia tumorem etiam diſcutiunt & exſiccant, alia vlceratis hæmorrhoidibus medentur. Eaque cum linteis, lana, aut goſſipio parti admouenda ſunt.

℞. Vitellum oui n. j. olei roſac. vel violac. quantum ſufficit. Fiat linimentum. Cui ſi vnguentum populeum addatur, efficacius erit ad dolorem ſedandum; tum etiam in dolore acerbiori opij grana aliquot admiſceri poterunt. Vel

℞. Axungiæ gallinæ Vnc ſem pulpæ pomi cocti ſub cineribus ʒ. j croci orientalis Drach. ſem. vnguent. popul. Vnc. ſem. vitellum oui n. j. Fiat linimentum. Vel

℞. Olei violac. Vnc. ij. vnguenti populei Vnc ß. Cum ouo integro fiat vnguentum. Vel album oui, cum lacte muliebri agitatum parti admoueatur cum pannis lineis hoc liquore imbutis. Vel

℞. Mucilag. ſem. pſyllij. Vnc. ij. olei violac. Vnc. iij. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. ſemin. pſyllij & fœnugr. extra. cum vino, an. ʒ. ij. butyri recentis Vnc. iij. ſeui hœdini. Vnc. j. Agitentur ſimul in mortario plumbeo. Fiat linimẽtum.

Vel butyrum ſolum in mortario plumbeo ductum ad ſolem donec nigreſcat, eſt egregium remedium.

Pomata etiam recens parti admota eſt valdè anodyna. Vel

℞. Succi portulacæ & mellis, an. Vnc. iiij. Miſceantur in mortario plumbeo ad formam linimenti. Vel

℞. Vnguenti roſac. Vnc. ij. mercurii crudi Drach. ii. Miſce. fiat linimentum. Vel

℞. Diachyli albi cum oleo chamæmel. mollificati Vnc. ij. croci ℈. i. opii gr. iii. Fiat vnguentum.

Horſtius plurimùm commendat linimentum ex linaria herba floribus cocta cum apide porcino. Cui expreſſo, & parumper refrigerato vitellum oui permiſcet, idque cum lana vel goſſipio dolenti parti applicat. Dicitque hoc linimentum eiuſmodi dolores ad miraculum vſque confeſtim ſiſtere, ſeque illud accepiſſe à Ioanne Vvolfio, celeberrimo in Haſſia Medico, qui Principi ſuo Haſſiæ Landgrauio, tanquàm ſecretum eximium, reuelare noluit, donec ipſi annuatim bouem ſaginatum promitteret.

Ad tumorem diſcutiendum ſimul & dolorem leniendum, ſequentia linimenta vtiliter vſurpari poterunt.

Porrorum radices, ſub prunis cum ſtupis madefactis decoctæ, & cum butyro piſtatæ dolorem, & tumorem auferunt. Idem præſtat cepe rubrum, cum pulpa lilij decoctum, & cum oleo myrtino piſtatum & ſubactum. Vel

℞. Ol. nucl. perſicor. & olei amygdal. amar. ana Vnc. ij. ſtyracis liquidæ, & bdellij, ana Drach. ij. Omnia diſſoluta in oleo incorporentur in mortario, fiat linimentum.

Balſamum ſulphuris ex floribus ſulphuris, & ſpiritu terebinthinæ paratum, præſtantiſſimum eſt ad dolorem ſedandum, & tumorem diſcutiendum, tum etiam vlcera earum partium mundificat, & detergit. Idque potentiùs, ſi loco ſpiritus terebinthinæ, oleum hyperici & ouorum ſubſtituatur. Tum etiam in tumentibus & valdè inflammatis hæmorrhoidibus, loco prædicti ſpiritus oleum roſaceum, aut violaceum ſubrogari poterit.

Cataplaſmata etiam ad eoſdem vſus commodè vſurpantur. Ex quibus vulgatiſſimum eſt, ad omnes dolores ex inflammatione demulcendos, cataplaſma de mica panis, compoſitum ex medulla panis albi in lacte decocti, addendo oleum roſaceum, & vitellos ouorum.

Aqua-pendens commendat cataplaſma ex plantagine, parietaria, & malua in aqua coctis, & cum oleo roſaceo decoctis & ſubactis; cui interdum, cùm magis exſiccare eſt animus, farinam hordei & milij admiſcet. Si verò dolor vrgeat, lac omne adijcitur. Idem etiam laudat cataplaſma ex radicibus porrorum, in oleo communi aut myrtino coctis, tum etiam ex ſcrofularia in aqua decocta.

Folia ſambuci viridi coquantur ad putrilaginem in aqua communi. Poſteà extendantur ſuper pannum magnitudine volæ manus. Applicentur calidè, ægro prono exiſtente; priùs tamen parte affectâ oleo communi illitâ. Renouetur ſæpè applicatio, & continuetur per multas horas. Ante applicationem foueatur pars decocto eorundem foliorum.

Eadem folia ſambuci contuſa, & frigidè admota, tertia applicatione dolorem ſedant.

Portulaca etiam contuſa & admota dolorem ſedat, tumorem imminuit, vlcera conſolidat, & excreſcentias carneas abſumit.

Cepa alba ſub cineribus cocta, & cum butyro recenti ſubacta inſtar cataplaſmatis, dolorem ſedat, & tumorem diſcutit.

Fotus admouentur eidem parti, ad dolorem ſedandum ex decocto tapſibarbati, maluæ, biſmaluæ, parietariæ, ſeminis lini, fœnugræc. althææ, flor. chamæm. & anethi in lacte parato Vel lactis defectu, idem decoctum parari poteſt in hydrelæo, vel iuſculo inteſtinorum veruecis.

Inſeſſus ex eodem decocto, anctâ quantitate ſimplicium parari poteſt.

Aqua frigida ſola pro fotu vtiliſſima. Inceſſus in eadem præſtans, hyeme ſit tepida.

Fotus etiam vtiliſſimos fit ex aqua roſarum in qua ſaturni diſſolutum fuerit, præſertim ſi pars admodùm inflammata fuerit.

Ad tumorem diſcutiendum conuenit fotus ex alumine in vino rubro decocto.

Polypodium quercinum, & hypericum coquantur in æquis partibus aquæ, & vini, & prono corpore

Digitized by Google

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XI.

DE AFFECTIBVS HEPATIS.

PRÆFATIO.

HEPAR, quemadmodum aliæ partes, omnibus morborum generibus obnoxium eſt. Quatenus enim ex partibus ſimilaribus componitur, varias patitur intemperies: quatenus verò eſt pars organica, tumoribus & obſtructionibus afficitur: ac denique ſolutione continui, vulneribus putà, & vlceribus tentari ſolet. Et quamuis hydrops totum abdomen occupet, vt in aſcite, & tympanite; vel etiam totum corpus, vt in anaſarca: prima tamen illius radix vt plurimùm à vitio hepatis dependet. Nos hîc affectus præcipuos, & qui frequentiùs in Praxi Medica occurrunt, exponere aggredimur, eóſque ſex capitibus comprehendimus: quorum primum eſt de calida hepatis intemperie. Secundùm de hepatis inflammatione, abſceſſu, & vlcere. Tertium de obſtructione. Quartum de ictero. Quintum de ſcirrho. Sextum de hydrope.

CAPVT I.

De calida Hepatis intemperie.

CAlida hepatis intemperies in quamplurimis hominibus accuſatur, eaque ferè congenita, & à primis generationis principiis oriunda. Quæ cùm in latitudine ſanitatis poſita ſit, de ea hic non agimus; ſed tantùm de præternaturali, & morboſa, quæ hepatis actione manifeſte lædit.

Illa autem intemperies vel ſimplex, vel compoſita eſſe poteſt vel ſine materia, vel cum materia coniuncta. Vt plurimùm tamen coniunctam habet materiam, quandoquidem calida hepatis intemperies calidos ac biliosos humores producere conſueuit.

Cauſæ huius intemperiei ſunt, calidior aër, exercitationes immodicæ, vigiliæ immoderatæ, ira frequens, & alia animi pathemata grauiora, & præſertim alimenta, vel medicamenta calidiora frequenter aſſumpta, vel aromatis condita, & vinum meracum ac potens largiùs epotum. His accedit partium vicinarum caliditas, vt in febribus vehementioribus, à calore cordis, & ipſum hepar incaleſcit.

Signa diagnoſtica calidioris hepatis intemperiei ſunt cibi faſtidium, & præcipuè carnis. ſitis, aluus aſtricta, calor vehemens in toto corpore, præcipuè in volis manuum ac pedum: macies totius corporis: ægri à calidis læduntur, iuuantur à frigidis: etſi præterea calidiores humores exuperent, bilis per vomitum aut ſeceſſum interdum excernitur, oris amaror adeſt, & plerumque febris.

Quod ad prognoſim attinet. Calida hepatis intemperies non valdè periculoſa eſt, cùm hepatis conſtitutioni non ita aduerſetur: ſed multorum morborum, non ſolùm hepatis, verùm etiam aliarum partium cauſa eſſe ſolet. Difficilis etiam eſt curationis, præſertim ſi ventriculus frigidus ſit, vt plerumque contingit. Illa enim quæ ad hepar refrigerandum exhibentur, ventriculo nocent, & illius intemperiem intendunt.

Curatio omninò conſiſtit in correctione illius intemperiei, per refrigerantia remedia. & biliosi humoris, qui ab ea producitur, eamque viciſſim fouet, aliorumque morborum cauſa exiſtit euacuatione.

Ac primùm venæ ſectio hepar maximè refrigerat biliosi ſanguinis portionem educit, & obſtructiones à bile ſoluit. Mittendus igitur ſanguis eſt è baſilica dextra, quantitate plenitudini ac virium robori reſpondente, vel vnâ vice, vel per interualla, pro affectus magnitudine, & duratione; idque præmiſſo clyſtere, vel medicamento primas vias expurgante.

Deinde bilis, quæ in hoc intemperamento continuò luxuriat, educenda eſt cholagogo medicamento benigniori, per interualla repetito; aut apozemate in plures doſes exhibito, aut ſyrupo magiſtrali, aut etiam ſyrupo de cichorio, compoſito quadruplicato rheo, qui conuenientiſſimus eſt. Siquidem innoxiè biliosos humores expurgat, iecur refrigerat, & corroborat, eiúſque obſtructiones aperit.

Dictorum remediorum formulæ, tales eſſe poterunt.

℞. Sennæ mundat. & tamarindor. ana ℥. ſem. ſemin. aniſi Drach. j fol. cichorij, & acetoſæ ana M. j. liquirit. raſ. Drach. iij. flor. iij. cordial. ana P. ſem. Coquantur ad Vnc. iij. In colatura diſſolue rhab. in aqua cichorij cum ſpica infuſi Drach. j. ſem. Cathol. dupl. Drach. iij. ſyrup. roſ. Vnc. j. Fiat potio detur manè cum regimine.

Pro delicatioribus fiunt potiones clarificatæ, à recentioribus inuentæ, quæ iulepi formam referunt, aut guſtui parùm ingratæ. In iiſque dupla purgantium quantitas præſcribitur, eo quòd de eorum vi clarificatione plurimùm amittitur, ita vt robuſtiora corpora nunquam ſufficienter euacuent, in hac potiſſimùm regione, quæ propter intemperiem ſiccam, humores minùs fluidos, minúſque purgantibus obſequentes efficit. At verò Lutetiæ, in aliiſque regionibus multò humi-

dioribus, huiuſmodi medicamenta fœliciùs operantur. Harum igitur potionum clarificatarum ſequens eſto exemplum.

℞. Sennæ mundat. Vnc. j. ſem. aniſi ʒ. j. ſol. cichorij, & capill. ven. ana M. j. liquirit. raſæ Vnc. ß. Coquantur ad ℥. x. In colat. infunde rhab. elect. Drach. ij. caſſiæ recenter extractæ, & cathol. dupl. ana Vnc. j. tamarindorum contuſor. Vnc. ß. ſem. coriandri Drach. j. ſyrup. roſacei Vnc. j. Colentur & clarificentur vt artis eſt & fiat potio.

Apozema bilem euacuans ita componi poterit.

℞. Rad. acetoſæ, gram. cichorij, & oxylapathi, ana ℥. j. ſol. endiuiæ, cichorij, dentis leonis & capillor. ven. ana M. j. ſem. 4. frig. maj. ana Drach. iij. liquiritiæ raſæ Vnc. j. flor. cichorij. bugloſſi & violar. ana P. j. ſennæ mund. ℥. ij. tamarind. Vnc. j. macis & caryophyll. ana Drach. j. Coquantur ad quartaria v. In colat. diſſolue expreſſionē Vnc. ſem rhab. in prædicto decocto cū cinnamomo infuſi, ſyrup. de cichorio compoſiti & roſati ſolutiui, ana Vnc. ij. Fiat apozema clarificatum & aromat. Drach. ij. ſantali citrini, pro iv. doſibus matutinis.

Syrupus magiſtralis componi poteſt ex materia prædicti apozematis, triplicatâ doſi purgantium, & additâ ſacchari quantitate decocto æquali.

Vſitatiſſimus apud nos eſt ſyrupus ex ſuccis, ſummæ efficaciæ ad chronicos omnes morbos, qui à calida hepatis intemperie, & bilis flauæ, aut exuſtæ prouentu oriuntur & in ſequentem modum præparatur.

℞. Succor. recenter expreſſorum, & per reſidentiam depuratorum ex ſoliis endiuiæ, cichorij, acetoſæ fumariæ, borrag. & bugloſſi ℔. iij. ſucci pomor. redolentium, recenter expreſſi & depurati ℔. ij. polypod. querc. recentis ℔. ß. ſennæ mundat. Vnc. viij. epithymi Vnc. iij. agarici recenter trochiſcat. Vnc. ß. macis & caryophyll. ana Drach. ß. Infundantur, & decoquantur vt artis eſt, donec colaturæ ℔. i. ß. ſuperſit. In qua diſſolue rhab. elect. in prædictis ſuccis cum ſpica infuſi & expreſſi Vnc. i. ſacchari albi ℔. i. ß. Fiat ſyrupus perfectè coctus; clarificatus & aromat. Drach. ii. pulu. electarij triaſantali qui ſeruetur in vaſe vitreo. Doſis Vnc. ii. vel. iii. bis aut ter in menſe cum iuſculo pulli, ſolus endiuiæ, cichorij. & acetoſæ alterato, vel cum ſero lactis.

Ad hepatis refrigerium ſequentia vtiliſſima ſunt. Ac primùm pro potu ordinario vſurpatur vel ptiſana vulgaris ex hordeo, & liquiritia confecta, vel additâ graminis, aut acetoſæ radice. Vel huiuſmodi decocta permiſcentur cum ſyrupo de limonibus, aut capill. ven. Vel iis qui palato ſunt delicatioti, ſimplex aqua fontana, cum prædictis ſyrupis permixta exhibetur. Quòd ſi potentiùs refrigerandum ſit, addi poſſunt ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem. Et in vehementiori æſtu additur etiam ſalis prunellæ Drach. i. Fit etiam ad ſitim potus guſtui gratiſſimus ex conſerua roſar. cum aqua fontis permixta & colata. Cui adduntur ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli guttæ aliquot. uſque gratam aciditatem & calorem rubellum, vino perſimilem, acquirit. Huic ſubſtitui poterit tinctura roſarum, in hunc modum compoſita.

℞. Roſar. rubrar. ſiccar. Vnc. i. aquæ tepidæ ℔. iii. ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli Drach. i. ß. Infundantur per iii. aut iv. horas. Colaturæ adde ſacchari albi quartaria iii. Seruetur ad vſum.

Ad eoſdem vſus refertur iulepus Alexandrinus, qui vulgò ſic parari ſolet.

℞. Aquæ fontis ℔. i. aquæ roſar. ſucci limonum, & ſacchari albi, ana Vnc. iv. Coquantur lento igne, dum deſpumauerint.

Poſteriora duo remedia duobus modis ſolent vſurpari, vel pro potu ordinario, vel in forma iulepi, bis aut ter in die ſumendi.

Varii etiam iulepi hepar refrigerantes præſcribi ſolent quorum ſequentes formulæ exempli loco eſſe poterunt.

℞. Radicis acetoſæ, cichorii, gram. & lapathi acuti ana ℥. i. fol. endiuiæ, cichorii, acetoſæ, capill. ven. ana M. i. flor. cichorii, bugloſſi & borrag. ana. P. i. Coquantur ad ℔. i. In colatura diſſolue ſyrupi de limonibus Vnc. iii. Fiat iulepus clarus pro iii. doſib. bis in die ſumendis. Si magis refrigerare ſtudeas, adde ſingulis doſib ſpiritus ſulph. aut vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem. Poteſt enim miſceri ſalis prunellæ Drach. i ad maius refrigerium.

In herbarum penuria componantur iulepi ex aquis ſtillatitiis. v. g.

℞. Aquarum endiuiæ, acetoſæ & cichorii, ana Vnc. iii. ſyrup. de limon. & granatorum, ana Vnc. i. ſem. Fiat iulep. pro iii. doſibus.

Poſſunt etiam parari iulepi ex ſuccis efficaciſſimi, & guſtui gratiſſimi; quorum hoc, omnium loco, eſto exemplum.

℞. Succi pomor. redolent. recenter extracti. & per reſidentiam depurati Vnc. iv. ſucci limon. Vnc. iii. aquæ roſaceæ Vnc. ii. ſucci malor. granat Vnc. i. ſacch. albiſſ. ℔. ſem Fiat iulep. pro iii. doſibus.

Iuleporum loco iuſcula medicata delicatioribus exhibentur, ex herbis prædictis cum pullo gallinaceo parata. Quibus ad maius refrigerium ſalis prunellæ ʒ. i. addi poteſt, vel acidula redduntur guttis aliquot ſpiritus vetrioli.

Sanguis cichorii, & chamædryos ad ſanguinem depurandum, obſtructiones reſerandas, & hepar refrigerandum vtiliſſimus eſt, in ſyrupum redactus in hunc modum.

℞. Aquæ cichorij in B. M. paratæ q. v. folior. cichorii partes duas, chamædr. partem vnam. Macerentur ſimul, & digerantur per triduum in B. M. poſteà exprimantur, liquori adde noua folia cichorii & chamædryos; digerantur iterùm per triduum, deinde exprimantur, & infuſiones illæ octies, vel decies repetantur. Liquor euadet rubeus inſtar ſanguinis, cui adde ſacchari parem liquori quantitatem, & fiat ſyrupus.

Præterea opiatæ, & tabellæ hepar refrigerantes, & roborantes ita componi poterunt.

℞. Conſeruæ flor. cichorii, violarum, nymphææ, & bugloſſi an. Vnc. i. pulu. elect. trialant. Drach. i. ſem. Cum ſyrupo de limon. fiat opiata. quá vtatur frequenter.

℞. Tabellarum triaſantali duplicato rheo Vnc. iiii. capiat tabellam vnam pond Drach. ii. ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum.

Conſerua ex fructu cynorhodi, ſeu roſæ caninæ optimè mundato, & coctu cum ſaccharo ad formam cydoniati. hepar potentiſſimè refrigerat, ſi eâ vtatur æger loco opiatæ prædictæ.

Tinctura corallorum cum ſucco limonum; parata hepar refrigerat, & corroborat, ſi eius cochlearia duo ſingulis diebus exhibeantur, aut ſaltem bis in hebdomada.

Balneum aquæ tepidæ frequenter vſurpatum, totum corpus refrigerat & humectat multo potentiùs, & vtilius quovis alio remedio, in emaciatis præſertim corporibus.

Serum lactis ad idem eſt efficax, ſi ad 15. dies, aut plures vſurpetur. Elicitur autem commodè per lactis ebullitionem, affundendo parùm aceti, vel ſucci limonum, & poſteà colando. Amatus Luſitanus ipſum præparat in hunc modum.

℞. Seri lactis ℔. i. ſyrupi acetoſi valdè acidi Vnc. iii. Miſce, & factâ vna ebullitione capiat more aquar. mineralium, ſcilicet per duas aut tres vices, poſteà deambulando. Antiqui eo vtebantur ad heminas, hoc eſt ℔. v. Quercetanus verò in hunc modum præparat.

℞. Seri lactis ℔. ii. ſucci. limon. ℥. ii. ſucci pomor. redolent. recenter extracti Vnc. iii. Omnia ſimul cum albumine oui priùs agitata ad ignem clarificentur, addendo parùm ſacchari. De colatura cape Vnc. vi. vel viii. continuando per 15. aut 20. dies.

At ſi emaciatum & conſumptum fuerit corpus, lac integrum

integrum & præſertim aſininum, in plures dies exhiberi poterit.

Decoctum chinæ cum ſucco limonum paratum, huic etiam vſui confert præſertim ſi obſtructiones adfuerint. Cuius compoſitio talis eſſe poterit.

℞. Rhad. chinæ tenuiter inciſæ Vnc. i. aquæ fontis ℔.vi. ſucci limon. Vnc. iii. Macerentur per 24. horas; deinde coquantur ad 3. partis conſumptionem; poſt. à collentur per manicam Hippocratis. Capiat Vnc. vi. manè & veſperi, vinúmque eo diluatur.

Denique aquæ minerales vitriolatæ, vtpote aperiendi & refrigerandi vi prædıtæ, quales ſunt noſtræ Meyneſes erunt vtiliſſimæ.

Perſeuerante affectu, hæmorrhoides per hirudines aperientur ſemel aut bis in menſe.

Ac tandem exteriùs regioni hepatis epithemata & vnguenta refrigerantia admoueantur. Epithemata fiunt ex aquis acetoſæ cichorii, roſar. plantag. aceto & caphura: quibus ad robur partis additur puluis triaſantali. Vnguenta vero ſunt roſaceum, refrigerans Galeni ceratum ſantalinum.

CAPVT II.

De hepatis inflammatione, abſceſſu, & vlcere.

HEpatis inflammatio eſt tumor calidus ex ſanguine extrauaſato, & in illius ſubſtantiam effuſo, oriundus.

Prout autem ſanguis vel purus eſt, ac ſyncerus, vel aliis humoribus permixtus; ſic varias tumoris differentias producit. Si enim à ſanguine puro phlegmonem exquiſitam parit. Si verò ab eodem cum bile, pituita, aut melancholia permixto, generetur, phlegmonem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam generat. Et vice verſa ſi prædictis humores ſanguini prædominentur, eryſipelas phlegmonoſum, œdema, aut ſcirrhum pariter phlegmonoſum efficit.

Eſt & alia differentia ratione loci in quo fit inflammatio, prout illa vel partem gibbam hepatis occupat, vel cauam. Quod tamen ita accipiendum eſt, docente Galeno. 5. *de locis affect. cap. 7.* vt in neutra hepatis parte exquiſitè diſtincta inflammatio poſſit conſiſtere, vt altera integra, & omnis mali immunis conſeruetur, quia viſceris caro continua eſt in omnibus ſuis partibus, & ideò vnâ patiente, altera etiam quodammodo afficitur.

Præterea animaduerſione dignum eſt, quod docuit Galen. 13. *meth. cap.* 14. Cauâ hepatis parte laborante, inflammationem neceſſariò venis meſenterii communicari, quæ ex vena porta oriuntur. Et docet experientia in iis, qui ex tali inflammatione perierunt, abſceſſum non ſolùm in hepate, ſed etiam in meſenterio repertum eſſe.

Notandum etiam eſt ex Hipp. *Aph. 45. ſect. 7.* inflammationem aliquando ſolam membranam hepar veſtientem occupare: aliquando verò ipſam hepatis ſubſtantiam, & proprium parenchyma. *Quorum*, inquit, *hepar ſuppuratum aduritur, ſi pus purum fluxerit, & album euadunt: in tunica enim iis pus continetur; ſi verò quaſi amurca fluat, pereunt.* Galen. *in comment.* ſic loquitur. Quibus in tunica eſt pus, nihil patiente ſubſtantia hepatis ſaluantur omnes; quibus verò vſque ad carnem hepatis, corruptio pertingit, non abſque ratione moriuntur.

Cauſæ huius affectus immediatæ ſunt ſanguinis quantitas nimia vel eiuſdem efferueſcentia, tenuitas, & acrimonia, vel commotio, & exagitatio in venis: à quibus propter dictas cauſas facilè extrauaſatur, & in partes magis diſpoſitas eſt inditur. Hepar autem magis diſpoſitum redditur ad ſanguinem influentem recipiendum, ſi calidus ſit, vel dolore aliquo tentetur, calor enim & dolor attrahunt; vel denique ſi natiuâ quadam, aut aſcititiâ imbecillitate laboret; quia omnes partes humore aliquo grauatæ ad debiliores ſeſe exonerant. Ad harum etiam cauſarum numerum referri debet hepatis obſtructio, quæ facit vt humores craſſi retineantur, putreſcant, & à calore præternaturali inflammentur.

Cauſæ verò externæ plurimæ eſſe poſſunt, vt nimia corporis calefactio ex immodico motu, ſole, vel igne acquiſita, cibi calefacientes, acres vel aromatibus conditi vini generoſi potus immodicus, effrænata venus, excandeſcentia percuſſio, caſus circa hepatis regionem. Idem præſtant medicamenta calefacientia regioni hepatis præpoſterè admota ſicut refert Fabricius Hildanus cuidam intemperie frigida ventriculi laboranti, emplaſtra, & vnguenta calida ex pipere, cardamomo oleo garyophyllorum & ſimilibus admota fuiſſe; atque inde inflammationem hepatis excitatam. Hepar enim ventriculum contegit, vt medicamenta ventriculo admota, ipſum primò afficiant.

Idem præſtare poſſunt cucurbitulæ regioni hepatis admotæ. Cuius etiam rei exemplum affert idem Fabricius Hildanus, de quodam hæmorrhagiâ narium laborante, qui cum magnæ cucurbitulæ ad hepatis regionem admotæ fuiſſent, ſanguis quidem ſubſtitit, ſed hepatis inflammatio ſequuta eſt.

Signa diagnoſtica huius affectus plurima proponuntur à Galeno aliiſque authoribus quæ hîc ſigillatim exponenda ſunt; quandoquidem ſæpè in recta illius diagnoſi errare contingit.

Primum ſignum eſt, Grauitas in dextro hypochondrio, quæ à repletione & diſtenſione hepatis contingit; quandoquidem viſcus ſuaptè naturâ amplum, & valdè compactum, ſi humore multo repleatur, ſummam grauitatem acquirit, quæ ab ægrotante præcipuè percipitur, dum ſeſe ab vno latere in alium conuertit.

Secundum ſignum eſt dolor, qui aliàs in vno, aliàs in duobus, & tribus locis percipitur. In ipſa hepatis regione dolor percipitur grauatiuus. Aliquando etiam in nothis coſtis, iſque tenſiuus, quando inflammatio ligamentis hepatis ſuſpenſoriis communicatur, quæ coſtis nothis connectuntur. Aliquando etiam dolor communicatur iugulo per continuationem membranarum, quæ communionem habent cum membrana hepar veſtiente.

Tertium ſignum eſt febris, quæ noctu vt plurimùm exacerbatur, & magis, vel minus acuta eſt, pro ratione humoris peccantis: in bilioſa enim inflammatione ardentiſſima eſt; in pituitoſa, mitis, & in ſanguinea, medio modo ſe habet.

Quartum ſignum eſt difficultas ſpirandi; propterea quod hepar diaphragmati contiguum eſt, eique alligatur; atque adeò grauitate ſuâ illud deorſùm attrahit, tum magnitudine, & intumeſcentia illud etiam comprimit; ita vt vtroque modo liberum eius motum impediat.

Prædicta ſigna vniuoca ſunt, & pathognomonica. Multa verò alia dantur æquiuoca, & ad certam diagnoſim ſtabiliendam non parùm conferentia: qualia ſunt tuſſis ſicca & moleſta: pulſus durus, inæqualis, & quodammodo ſerratilis: color linguæ primùm ruber, deinde niger: cibi faſtidium vehemens; ſitis inexplebilis: vomitus bilioſi, & interdùm pituitoſi: color totius corporis pallidus ad ictericum vergens: vrina rubra flammea, & acris: decubitus ſupinus facilis, difficilior ſuprà latera, quia in dextro decubitu hepar premitur à ventriculo; in ſiniſtro tenditur & ſuſpenditur, aluus adſtricta à calore omnem humiditatem chyloſæ materiæ abſumente; interdùm tamen liquida eſt, ſi nimirùm inflammationi ſumma hepatis imbecilli-

tas coniungatur, tunc enim liquida excrementa deiiciuntur, & loturæ carnium interdùm ſimilia.

Signa differentiarum ita inſtituenda ſunt: ſi gibba, vel connexa hepatis pars afficiatur, tumor adeſt in dextro hypochondrio tactui conſpicuus, & figuram hepatis, inſtar ſemilunæ referens: dolor inter reſpirandum maior, & vſque ad dextram iuguli partem protenſus, vt detrahi videatur: tuſſis & reſpiratio crebrior, & grauitas maior.

Si verò caua hepatis pars laboret tumor ad tactum non eſt ita conſpicuus: attamen quia vt anteà diximus, vna pars hepatis inflammari non poteſt, quin alia etiam aliquid patiatur, dolor aliquis in viſcere tangendo, & comprimendo percipitur: deinde quia hæc pars ventriculo incubat, maius adeſt cibi faſtidium, maior vomitus, ſitis, & ventris laxitas, ex corruptis alimentis inter in ventriculo, propter viciniam grauiter affecto.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si inflammatio à puro ſanguine oriatur, rubor adeſt faciei interdùm purus, interdùm verò ſubfuſcus; pulſus magnus, mollis, & vndoſus; vrina rubea, & craſſa; corporis habitus carnoſus dulcedo quædam in ore; ætas iuuenilis, victus præcedens plenus, & liberalis.

Si verò bilis prædominetur, color eſt citrinus in facie: pulſus velox, durus, & inæqualis; vrina tenuis, & intenſè citrina, & interdùm flammea habitus, macilentus & extenuatus: oculi concaui oris amaror, vomitus biliosi, præceſſerunt cauſæ bilem multiplicantes.

Quia verò inflammatio muſculorum abdominis cum hepatis inflammatione magnam habet ſimilitudinem: ideò hæc ab illa propriis ſignis diſtinguenda eſt.

In muſculorum abdominis inflammatione, cutis circumtenſa eſt, vt ſi quis digitis apprehenſam attrahere velit ea minimè ſequatur. Rectorum muſculorum tumores oblongi, & per totum ventrem extenſi, vmbilicum comprehendunt. Sic etiam aliorum muſculorum inflammatio eorum figuram quodammodò repræſentant. Coortà verò hepatis inflammatio partis laborãtis figuram, & circumſcriptionem refert: tum ſi muſculi manibus tractentur, tactui cedere videntur, & tumor profundior apparat. Præterea totius corporis color eſt magni momenti ad hoſce affectus diſtinguendos: ſiquidem in muſculorũ inflammatione viuidus permanet, & ferè in naturali ſtatu conſtitutus: at in hepatis inflãmatione, pallidus & citrinus apparet ad ictericum vergẽs. Huius rei inſigne exemplũ habetur apud Gal. 5. *de loc. aff. cap.* 7. de quodã Steſiano, qui cum ab aliis medicis indicatus fuiſſet abſceſſum habere in hepate; Galenus vocatus ex ſola faciei inſpectione ſtatim pronunciauit non eſſe abſceſſum in hepate, & ventre poſtmodùm explorato, eum in muſculis abdominis latere comperit: hoc autem ita iudicant, quòd æger non haberet faciem ita immutatam, vt in hepatis inflãmationa vel abſceſſu eſſe debuiſſet. Simile exemplum habetur apud Valeriolam *lib.* 4. *obſeruationum, cap.* 5. de quadam muliere, quæ ab alio Medico iudicata fuerat habere tumorem phlegmonoſum in hepate. At ille, [Quum verò, *inquit*, ægra me ad curam adhibuiſſet, non pati illam ſecundũ hepar phlegmoſum tumorẽ indicaui, ſed in muſculis ſuprà poſitis, *& paulò poſt* ? Vt primùm ad hanc vocatus, locum tãgo, inuenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum, qui ſe ad vmbilicum vſque proferebat tumor porrò ſeſe mox tactui offerebat: color in facie rubicũdus, viuidus, roſeus, ex rubeo & albo mixtus, per omnẽ morbi decurſum in eodem ſtatu permanens vrinæ optimæ conſiſtentiæ coloris, atque contentorum apparebant. Ex quibus omnibus deprehendi nõ iecur in hac, ſed ſolùm muſculos abdominis ſuprà poſitos morbo teneri. Vbi namque hepar afficitur, vitiatũ in facie colorem apparere neceſſariò oportet; ex colore namque plurimos ſecundùm hepar laborantes deprehendiſſe Galenum ipſemet teſtis eſt, *lib.* 5. *de loc. aff. cap.* 7. hepaticorum enim color ad citrinitatem, & albedinem, cum fuſco quodam virore plerumque inclinat.

Præterea pleuritidem ab hepatis inflammatione diſtinguere ſatis operoſum eſt: quemadmodùm apud Galen. *de loc. aff. cap.* 7. videre eſt in hiſtoria Siculi Medici, qui in ſeipſo deceptus eſt, ſe pleuritide laborare arbitratus, ex eo quòd illi adeſſet febris, reſpiratio parua & frequens, tuſſis exigua, & dolor inferiores coſtas attingens. Galenus tamen eum hepatide tentari cognouit ex alui deiectionibus, quæ loturæ carnium erant cõſimiles, tales enim deiectiones fluxum hepaticum conſtituunt & hepar maximè laborare oſtendunt. Verum iſtud ſignum facere perpetuò non poteſt ad diſtinguendam pleuritidem ab hepatis inflammatione: ſiquidem, docente Galenò, *loc. cit.* deiectiones huiuſmodi liquidæ, & cruentæ accidunt tantùm in hepatis inflammatione, quando cum eâ ſumma debilitas coniuncta eſt, alioqui vnum ex ſignis hepatis inflammationis ab eodem Galeno propoſitũ eſt aluus aſtricta ideò deficiente illa hepatis imbecillitate, quærẽda ſunt alia ſigna, quibus pleuritidem ab hepatis inflãmatione diſtinguere poſſumus. Si itaque inflammatio pleuram versùs dextrum hypochondrium occupet, dolor erit vehementior, & punctorius difficultas ſpirandi maior; nulla erit coloris faciei mutatio, tuſſis vehementior ac moleſtior eſt & non planè ſicca, ſed plerumque, ſaltem procedente malo cruento ſputo, aut aliquantulum ſaltem colorato, coniuncta: ac denique pulſus durus eſt, ac ſerrinus. In hepatis autem inflammatione, dolor mitior eſt, cum grauitatis ſenſu coniunctus; color corporis ad flauum accedit; tuſſicula adeſt arida, dilucida habens interualla: pulſus minùs durus: tumor denique aliquis in dextro hypochondrio apparet.

Denique, ſi inflammatio ſit in meſenterio, tumor, infrà regionem hepatis apparebit: coloris mutatio in facie nulla erit alui deiectiones erunt liquidæ, in quibus primò tenuis & cruda quædam ſanies conſpicitur: poſteà materia quædam concocta puris ſpeciem referens, præſertim vbi ſanationis ſpes eſt.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt.

Omnis hepatis inflammatio periculoſiſſima eſt, ac plerumque lethalis, & ſi non citò iugulat, in hydropem, aut atrophiam terminatur. Vnica autem ſalutis ſpes in virium robore conſiſtit ex Gal. 10. *meth. c.* 5.

Inflammatio gibbam hepatis partem occupans periculoſior eſt eâ quæ cauam obſidet, propter maiorem viciniam cordis, ſepti tranſuerſi, & venæ cauæ.

A bilioſo ſucco inflammatio proueniens periculoſior eſt eâ quæ à puro ſanguine fit, quia febris intenſior, & reliqua ſymptomata grauiora.

In hepatis inflammatione ſingultus, malum ex Hipp. *Aph.* 17. *ſect.* 7. Indicat enim augmentum inflammationis, eiúſque malignitatem, quæ ventriculum per conſenſum vehementer afficiat.

Alui fluxus hepatis inflammationi coniunctus lethalis eſt, niſi materia quæ excernitur, concocta appareat, & fluxus ille criticè efferatur.

Si inflammatio hepatis per reſolutionem diſcuti non valeat, quod rariſſimè contingit, in abſceſſum degenerat, ſi facultas valida ſit; alioqui in gangrænam & ſphacelum conuertitur. Et ſuppuratio vt plurimùm intra viginti dies contingit. Et ille abſceſſus etiam periculoſiſſimus eſt, ab eóque pauci euadunt. Si tamen exiguus ſit, particulam tantùm hepatis exiguam occupans, & pus album, ac æquale per aluum, vel vrinas effluat, liberantur. Sic etiam tumore extimam & connexam hepatis ſuperficiem occupante, ita vt in ſumma cute eminentiam faciat cum quodam fluctuationis ſenſu, cauterio actuali aperiri poteſt; & ſi pus album & purum effluxerit, euadunt; in tunica enim pus continetur: ſin qualis amurca, intereunt.

Rupto abſceſſu ſi æger ſuperſtes fuerit, vlcus remanet, quod etiam medico curanti magnum facit negotium; ac niſi ſuperficiarium ſit, in hydropem, aut maraſmum ægrotantem perducit.

Poteſt etiam vlcus in hepate fieri ab humoribus acri-

bus,

bus & erodentibus, præſertim bilioſis, per hepatis ſubſtantiam diffuſus, qui ſenſim putreſcentes, malignam & virulentam qualitatem acquirunt.

Huius vlceris ſine præcedente inflammatione ex humorū acrimonia geniti diagnoſis difficillima eſt. Quibuſdam tamē ſignis internoſci poterit. Ac primùm dolor quidam vlceroſus in hypochondrio dextro percipitur; æger ſenſim cōtabeſcit: & ſi vlcus ſit in cauo hepatis, deiectiones alui purulentæ apparent: Interdum & quippiam cruentum excernitur, cum dolore inteſtinorum ob materiæ acrimoniā, vt dyſenteriam æmuletur, quæ ab hoc affectu diſtinguitur ex eo quòd ſenſus grauitatis & punctionis circa hepar hæreat. Interdùm verò iecoris portiunculas per aluum excretas fuiſſe, ab authoribus eſt obſeruatum. Si verò in parte gibba vlcus lateat, vrina purulenta apparet, abſque vllo affectus renum, aut veſicæ indicio. Febris in progreſſu morbi lenta oritur, typum non ſeruans, quæ tandem in hecticam degenerat. Color faciei citrinus apparet, & nonnunquam puſtulæ paruæ, ex humorum aduſtione, in ea effloreſcunt. Ciborum omnium præcipuè carnis, magnum eſt faſtidium, fœtor anhelitus adeſt; ac tandem frequens animi deliquium accedit.

De prognoſi ſimul dictum eſt; quòd hæc affectio febrem lentam & hecticam acceſſat.

Præterea niſi vlcus exiguum ſit & ſuperficiale, & inter initia curetur, exitiale eſt.

Periculoſiores ſunt hepatis exulcerationes, quæ inflammationes & abſceſſus ſequuntur, quàm quæ ſine iis incipiunt.

Curatio inflammationis hepatis eadem ferè inſtituenda eſt, quæ in ventriculi inflammatione fuit propoſita; & in primis quod ad phlebotomiam attinet, purgationem, & alterantia remedia in principio morbi exhibenda.

Clyſterea etiam frequenter iniiciendi, qualea in ventriculi inflammatione deſcripti ſunt.

At in progreſſu iulepi refrigerantes, detergentes, & aperientes erunt propinandi, quales ſuperiori capite fuerunt deſcripti. Cauendum tamen ne admodum dulces ſint: nam dulcibus hepar inflammatum in maiorem molem attollitur, vt docet Trallianus *lib.* 4. *cap.* 10.

Pro potu vtatur æger decocto hordei & graminis, cum tantillo liquiritiæ, vel ſyrupo violaceo, aut capill. ven.

In declinatione adduntur prædictis iulepis radices apij & petroſelini, fol. agrimonij capill. ven. &c.

Ac tandem terebinthina cum aqua agrimonij vel petroſel. lota, bis aut ter exhibita morbi reliquias abſtergit.

Si verò morbus ſit contumacior, & diutiùs protrahi videatur; apozema ex aperientibus & laxantibus erit præſcribendum in ſequentem modum.

℞. Rad. apij. petroſel. ana Vnc. ij. polypodij querc. recent. Vnc. iij. folior. agrimon. pimpinel. ceterach. capil. vener. ana M. j. ſemin. aniſi, fœniculi. & petroſel. ana Drach. i. florum chamęm. violar. ana P. j. ſennæ mundat. Vnc. j. Coquantur ad quartaria v. In colat. diſſolue rhabarb. in aqua cichorij cum ſpica infuſi Drach. ij. ſyrupi acetoſi ſimpl. Vnc. iv. Fiat apozema pro iv. doſib. alternis diebus ſumendis.

Exteriùs verò varia conueniunt topica, in toto morbi decurſu admouenda. Ac primùm ab initio morbi conueniunt epithemata, linimenta & cataplaſmata refrigerantia, & fluxionem inhibentia, quorum compoſitio talis eſſe poterit.

℞. Aquar. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, plantag. & roſar. an. Vnc. iij. aceti roſac. ℥. j. puluεris electarij triaſantali ʒ. j. ß. camphoræ ℈. ß. Fiat epithema, admouendum regioni hepatis tepidè frequenter. Vel

℞. Fol. endiuiæ, cichorij, ſcariolæ, plantag. bugloſſi, borrag. & flor. nymphææ, ana M. j. abſinthij roman. M. ſem. roſar. rubrar. P. ij. ſantali rubri, & citrini, an. Drach. ij. Coquantur ad ℔. j. ſem. In colat. diſſolue aquæ roſar. lb. ß. aceti roſac. Vnc. i. camphoræ ℈. i. Fiat epithema.

Si magis refrigerare eſt animus, prædictarum herbarum ſucci alterutri epithemati addi poſſunt.

℞. Olei roſac. ℥. ii. olei de abſinthio ℥. ſem. Miſce. abluantur oxycrato, & inungatur eadem regio poſt vſum epithematis. Vel

℞. Olei roſac. & myrtini, ana ℥. ij. ſucci endiuiæ & cichorii, an. ℥. i. aceti ℥. ſem. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem; deinde adde puiu. ſantali rubri, & roſar. rubr. an. Drach. i. ceræ albæ q. ſ. Fiat vnguentum.

Vel vnguentum roſac. ſolùm, aut refrigerans Galeni oxycrato lotum poteſt admoueri.

In progreſſu morbi, miteſcente febre ac dolore, reſoluentia cum refrigerantibus permiſcenda ſunt æquali, vel inæquali doſi, prout morbus ad ſtatum aut declinationem, magis vel minùs accedere videtur, quæ à Medico prudenti temperari debet. Vt tamen eorum materia innoteſcat, nonnulla exempla annotabimus.

℞. Olei roſac Vnc. ii. ol. de abſinth. Vnc. i. ol. chamom. Vnc. ſem. pulu. trium ſantal. ʒ. i. ſpicæ nardi ʒ. ſem. ceræ q. ſ. Fiat linimentum.

℞. Dactyl. mundat. num. x. paſſular. integrar. Vnc. iii. Coquantur in oxycrato, poſteà contundantur, addendo flor. chamomill. melilot. roſar. rubrar an. P. i. ſpicæ nardi, ſchœnanthi, an. ʒ. i. ſemin. apii, petroſel. an. ʒ. ſem. endiuiæ, portulac. an. ʒ. i. ſem. olei de abſinth. & roſar. an. Vnc. i. farinæ hordei Vnc. ii. Fiat cataplaſma.

Vel minùs calidum ſic parabitur.

℞. Farinæ hordei Vnc. iij. ſantali rubri Vnc. ii. olei roſar. Vnc. iii. Miſce, cum decocto endiuiæ, & cichorij fiat cataplaſma.

In declinatione, febre profligatā, reſoluentia erunt admouenda, additis emollientibus, ne qua durities ſuperſit; & nonnullis aſtringentibus, ad robur partis conſeruandum.

℞. Rad. althææ ℥. iii. rad. cyperi & calami aromat. ana Vnc ſem. fol. maluæ. violar. agrimon. ana M. j. abſinthij vtriuſque ana M. ß. ſem. lini, fœnugr. aniſi, & fœniculi, ana Vnc. ſem. flor. chamæm. melilot. anethi, ana P. i. ſpicæ nardi, ſchœnanthi, maſtiches, ana ʒ. i. ſem. Fiat omnium decoctio, quâ foueatur pars affecta calidiuſculè.

℞. Ol. chamæmel. lilior. & amygd. dulc. ana Vnc. i. olei de abſinthio, & nardini, ana Vnc. ſem. pulu. ſchœnanthi, roſatæ nouellæ & abſinthij, ana ʒ. i. ceræ q. ſ. Fiat linimentum, in declinatione vſurpandum.

Si durities partis perſiſtat, gummi ammoniacum in aceto diſſolutum prædicto linimento addere conueniet vel etiam ſequens emplaſtrum erit admouendum.

℞. Empl. de meliloto, & diachylonis ireati, ana ℥. i. Miſce, extendatur ſuper aluta. Fiat emplaſtrum ad formam ſemilunæ, admouendum parti affectæ. Vel

℞. Gummi ammoniaci in aceto remolliti. Vnc. i. ladani & maſtiches, ana ʒ. ii. olei abſinthij & ceræ, ana q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Si inflammatio ad ſuppurationem vergat, quod cognoſcetur ex febris & doloris intenſione, iuxtà *Aph.* 47 *lib.* 2. maximum eſt periculum, & pauci euadunt. Attamen ſuppuratio adiuuanda eſt emplaſtris prædictis quæ materiam reſolubilem reſoluent, & ſuppurabilem ſuppurabunt; tum etiam admotis cataplaſmatis emollientibus: intùs verò exhibendo ius pulli alteratum maluâ, althæâ, caricis, prunis. Rupto abſceſſu, ſi pus album effluat per aluum, aut vrinas abſtergendum eſt aquâ hordei, vel ſero lactis, cum melle roſaceo; tum iis remediis, quæ ad vlceris ventriculi curationem propoſita ſunt. Si verò ſuppuratio vergat in partem externam, cultello ignito aperienda eſt, ſecundùm Hippocratem. Et ſi pus effluat album & coctum, ſpes eſt

ſanationis. Si verò rubrum, fæculentum, & fœtidum, tendit æger ad interitum.

CAPVT III.

De Obſtructione hepatis.

HEpatis obſtructio eſt anguſtia, & occluſio præternaturalis propaginum venæ portæ, & cauæ, quandoque etiam ipſius parenchymatis, tranſitum humorum naturalium, alimentique diſtributionem impediens, à materia ipſarum cauitatem opplente producta.

Hinc patet obſtuctionem eſſe morbum organicum, nempè in viâ, & meatu obſtructo, qui ſanguinis diſtributionem impedit ad membra nutrienda. Viæ autem illæ, & meatus non ſolùm venæ ſunt per totum hepatis parenchyma diſperſæ; ſed etiam pori, & meatus inſenſibiles, quibus tota hepatis, ſicut & reliquarum partium ſubſtantia referta eſt; quibus ab humore præternaturali occluſis, nec calor hepatis inſitus ventilari, nec halituoſa, & tenuia excrementa euacuari poſſunt.

Materia obſtructionem efficiens, vt plurimùm, eſt humor craſſus, viſcidus & lentus, qui liberè præterfluere non valens, in meatibus illis ſubſiſtit, & à calore partis magis ac magis incraſſatur; itavt obſtructiones, quò diuturniores ſunt, eò contumaciores euadant.

Interdùm etiam humorum quantitas & copia obſtructionem efficere ſolet, vt docuit Gal. 10. *meth. c.* 2. his verbis. [Iam verò obſtructionum ipſarum alia eſt, quæ ex abundantia, alia, quæ ex qualitate ſuccorum: ſcilicet qui aut lenti, aut craſſi ſint, incidit. Præfertur autem inter remedia in ea quam copia facit, ſanguinis miſſio: in ea quæ ex humoris qualitate conſiſtit, attenuantium vſus.]

Illa autem obſtructio à copia humorum oriunda, præcipuè in vaſis & cauitatibus contingit, quando illa nimis repleta ita diſtenduntur, vt non poſſint ſeſe contrahere ad excluſionem materiæ contentæ; quemadmodum ſæpè obſeruamus veſicam à nimia vrinæ copia ex diuturniori illius retentione, diſtentam, ſeſe contrahere non poſſe; vnde vrinæ ſuppreſſio, aut difficilis illius excluſio ſuccedit.

Non ſolùm autem humores, ſed etiam interdum flatus craſſi & copioſi, qui non facilè diſcuti poſſunt, (quòd illis non pateat aditus, vt in colico dolore contingit) obſtructionis cauſa eſſe poſſunt, docente Gal. 3. *de locis aff.* Quæ tamen cauſa rariſſima eſt, & à nonnullis abſolutè negatur.

Humor craſſitie obſtruens eſt in primis pituita, quæ facilè craſſitiem, & viſciditatem contrahit. Hanc ſequitur melancholia, quæ frigiditate, craſſitie & fæculentiâ obſtructionem parere poteſt. Sanguis verò ratione quantitatis, & craſſitiei idem præſtare valet. Ac denique bilis in hepate diutiùs hærens craſſeſcit, & pernicioſas obſtructiones parit. Cauſæ antecedentes & procatarticæ ſunt, quæcunque humores craſſos, & viſcoſos producere valent: vt aër craſſus & nebuloſus, cibi craſſi ſucci, viſcidi, ac difficilis coctionis, & diſtributionis, adſtringentes, frigidi, ad eſum parùm apti; vt pyra, cydonia, ſorba, meſpila, fungi, caſeus, legumina, caro bouina & porcina, piſces viſcoſi, & fumo indurati, panis non probè coctus, rapæ, caſtaneæ, vinum craſſum, rubrum, ſtypticum, cereuiſia, craſſa.

Mala autem hepatis diſpoſitio, frigida præſertim, intemperies, etiam ex laudabili cibo obſtructiones gignere poteſt; ſi nempè oblatum chylum non benè concoquat, ſed eum in materiam tartaream, & mucilaginoſam conuertat. Ventriculi etiam intemperies cauſa obſtructionum eſſe poteſt, dum chylum crudiorem generat, qui ab hepate poſtmodùm rectè ſubigi non valet, ſiquidem vitium primæ concoctionis non corrigitur à ſecunda.

Signa huius affectus diagnoſtica in varias particulas diuidenda ſunt, vt alia morbi ſpeciem, alia partem affectam, alia cauſam eum producentem ſignificent.

Signa morbi ſpeciem indicantia omnibus partibus naturalibus obſtructionibus obnoxiis communia ſunt indicant enim ſolùm obſtructiones in imo ventre latitantes; & ita hæc diagnoſis obſtructionibus lienis, & meſenterij præſertim cognoſcendis inſeruiet.

Obſtructiones igitur in dictis partibus latitantes oſtendunt, alui excrementum à naturali ſtatu recedentia, præſertim liquidiora, humida, alba, chyloſa, & interdùm ſanguinolenta: vrina alba, tenuis, aquoſa, & velut tranſcolata; quia partes craſſiores propter obſtructiones tranſire non poſſunt, ſed ſola aquoſitas tenuior impermixta præterlabitur; poteſt tamen eſſe citrina, ſi caliditas adſit: difficilis reſpiratio, præcipuè ſi æger concitatiori greſſu ambulet, vel montes, aut ſcalas aſcendat, quia partes obſtructæ diphragma deorſùm trahunt, eiuſque liberum motum impediunt: faciei color pallidus; macies, & ſegnities totius corporis, pulſus inæqualis; ac denique grauitatis ſenſus in hypochondriis illi perſimilis, quam percipiunt ij qui ſeſe cibis plurimis impleuerunt. Ideò Hippocrat. 4. *de victus rat. in acut.* grauitatem illam vocat ſatietatem hypochondriorum, affectionem hypochondriis tribuens, quæ propriè ventriculo deberur. Quotieſcumque enim hepar & lien prauis humoribus replentur, & intumeſcunt; ab aſſumpto cibo etiam leuiſſimo, & in pauca quantitate ingeſto comprimuntur, & grauitatem inferunt, ſimilem grauitati eorum, qui immodicè cibis, & potibus ſeſe impleuerunt. Hoc ſignum hypochondriorum obſtructionem ita certò indicat, licet nullus dolor, nec tumor in illis partibus appareat; vt Proſper Martianus *comment. in libr. Hippocr. prædictum*, aſſerat ſe hoc ſolo ſigno, viſcerum obſtructiones, ante hypochondriorum contrectationem, affirmare non dubitaſſe.

Partem affectam indicant, cum ſignis prædictis, tenſio & renitentia in dextro hypochondrio, & aliquando dolor in eadem parte, iſque grauatiuus & obtuſus, qui à ſumpto cibo ingraueſcit, præſertim ſi ab huius ingeſtione vehementior exercitatio ſubeatur: tuſſis interdum ſicca; reſpiratio difficilior propter maiorem cum diaphragmate viciniam, & grauius viſceris pondus, quàm reliquarum partium.

Signa cauſarum ſunt: Si fiat ab humoribus, dolor magis grauans, tenſiuus, & fixus: ſi à flatibus, acutior, & vagus. Si à frigidis humoribus, maior grauitatis ſenſus in dextro hypochondrio, color faciei albidior, nulla febris, neque ſitis; victus ratio, frigida, craſſa, & otioſa præceſſit. Si à calidis humoribus, grauitas minor adeſt, maior ſitis, facies citrina à bile, rubra à ſanguine, febris, & dolor interdum pungitiuus, & victus calidus præceſſit.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Obſtructio recens facilè tollitur, inueterata difficulter.

Obſtructio hepatis, niſi citò penitúſque tollatur infinita mala inferre conſueuit; nempe humorum putredines, febres, inflammationes, alui fluxus varios, diuturnos ac vehementes; quia alimenta ad partes nutriendas penetrare nequeunt, colicam, icterum, cachexiam, hydropem, ſcirrhum, alioſque infinitos morbos, vt Auicenna obſtructionem, ægritudinum matrem vocauerit.

Obſtructio quæ fit ab humoribus deterior eſt, quàm quæ à flatu generatur.

Quæ

Digitized by Google

Quæ à crudis & pituitoſis humoribus, vel à flatu producitur, febre ſuperueniente interdum diſſoluitur; ſiquidem calor febrilis flatum diſcutit, pituitam attenuat, & fluxiorem reddit, ac reſoluit.

Curatio obſtructionis auſpicanda eſt ab vniuerſali totius corporis euacuatione, quæ fit primùm potione purgante ægrotantis naturæ appropriatâ; mox, ſi quædam plethoræ indicia appareant, imò verò, niſi corpus ſit valdè emaciatum, detrahendus erit ſanguis ex baſilica dextra.

Poſteà verò ſequens apozema erit præſcribendum.

℞. Rad. apij, petroſel. fœniculi in vino albo per noctem infuſat. an. Vnc. j. rad. chelidon. mai. Vnc. ij. rad. filicis, enulæ camp. cortic. rad. cappar. mediani fraxini, & tamariſci, an. Vnc. ſem. fol. abſinth. agrimoniæ, capill. ven. chamæpit. ſummitatum hyperici, & centaur. min. an. M. i. ſem. apij, petroſel. aniſi & fœniculi, an. Vnc. ſem. ſennæ mundatæ polypod. querc. & medullæ ſem. carthami, an. Vnc. ii. epythymi cretici Vnc. i. zinzib. & caryophyll. an. Drach. i. florum tamariſc. calendulæ & cicerum rubeor. an. P. j. Fiat decoctio ad quartaria ʒ. In colat. diſſolue ſyrupi de 5. radicib. & roſat. ſolut. an. Vnc. ij. Fiat apozema clarificatum, & aromat. Drac. ij. cinam. elect. pro iiii. doſibus matutinis, addendo vnicuique doſi cryſtalli tartari Drach. i. ſalis abſinthij & tamariſc. an. ſcrup. ſem.

In vltima doſi diſſolue, (ſi priores ſufficienter non purgauerint,) elect. at. de citro ſolut. & diacartham. ana Drach. j. ſem.

In prædicto decocto interdum additur vinum album, interdum aceti parùm, pro varia ægri natura.

Si æger fuerit delicatior & apozematia vſum ferre nequeat, in eius locum ſequentia iuſcula erunt vſurpanda.

℞. Rad. apii, petroſel. & aſparagi, an. Vnc. ſem. fol. agrimon. hyſſopi, capill. ven. an. M. i. cryſtalli tartari Drach. i. Bulliant, cum pullo gallinaceo, vel cum fruſtulo colli veruecini. Fiat iuſculum, quod capiat manè per ix. dies.

Melius eſt cryſtallum tartari in iuſculo iam confecto & colato diſſoluere, quia in decoctione refrigerata concreſcit iterùm maiori parte, & ab ea ſeparatur. Imò verò dum exhibetur cum iuſculo, moueri debet diligenter cochleari argenteo immediatè priuſquam aſſumatur, alioqui bona illius pars in fundo ſcutellæ relinquitur.

In alternis iuſculis infunde, & leuiter decoque ſennæ mundatæ Vnc. ß. ſem. aniſi Drach. i.

Quamdiu vtitur æger remediis prædictis, vel etiam poſt eorum vſum, quoties opus videbitur, foueatur regio hepatis, manè horâ vnâ ante hauſtum apozematis, & veſperi horâ vnâ antè cœnam, fotu ſequenti.

℞. Rad. althææ & bryoniæ, an. Vnc. i. ſem. rad. ebuli, cyperi, eryngii, cortic. rad. capparis, & mediani tamariſci, an. Vnc. i. Fol. maluæ, althææ, violariæ, agrimonij, chamædr. menthæ, & abſinthij, ana M. j. ſem. lini, fœnugræci, & baccar. iuniperi, an. Vnc. ſem. coriandri, & ſantal. citrin. an. Drach. iii. flor. geniſtæ, ſambuci, chamæm. & melilot. an. P. j. Fiat omnium decoctio in duab. partib. aquæ chalybeatæ, & vna vini albi, ſub finem additi. Adde colaturæ aceti ℔. ß. Foueatur pars, vt dictum eſt.

Poſt fotum inungatur eadem regio vnguento ſequenti.

℞. Ol. lilior. de cappartib. an. Vnc. ii. ſucci rad. bryoniæ, & apij, an. Vnc. iii. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem, addendo vnguenti de althæa, & gummi ammoniaci in aceto ſolut. & traiecti, ana ℥ j. ſem. dauci. & ſpicæ nardi, ana ʒ. i. ſem. ceræ flauæ q. ſ. Fiat vnguentum, quo vtatur vt dictum eſt, addendo aceti roſacei parùm vnctionis tempore.

Poſt horum remediorum vſum, ad obſtructionum reliquias conterendas, & partis robur inſtaurandum conueniet opiata ſequens.

℞ Conſeruæ fol. abſinthij capill. ven. & flor. tamariſci, ana. Vnc. j. conſer. rad. enulæ camp. & cortic. citri conditi, an. ℥. ß. myrobalan. condit. n. j. nucis moſchat. condit. ʒ. iii. confect. alkerm. Drach. ij. puluer. elect. diarrhod. abbatis ʒ. j ſalis abſinthij. & tamariſci, an. ℈. ij. croci ℈. j. ambræ griſeæ ℈. ß. Cum ſyrupo conditura citri, fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo vini Hippocr. parùm.

Plurimùm etiam conferunt balnea tepida, in quibus emollientia & aperientia bullierint.

Si obſtructiones contumaciores ſint, pilulæ ſequentes in vſum veniant.

℞. Aloës opt. ſucco abſinthii diligenter nutritæ Vnc. ſem. gummi ammoniaci aceto ſoluti, & traiecti ʒ iii. myrrhæ electæ in vino calente ſolutæ, & traiectæ Drach. ii. puluer. electar. triaſant. & cryſt. tar. ana ℈. i. agarici recenter trochiſc. & rhab. rb. elect. ana Drach. ii. ſalis abſinthii & tamariſci ana Drach. ſem. croci Scrup. ſem. Cum ſymp. roſat. ſolut. fiat maſſa pilular. de qua capiat. Drach. ſem. duabus horis ante prandium, bis in ſeptimana.

Loco apozematis prædicti decoctum galli veteris vtiliter ſubſtitui poterit, in diuturnis & contumacibus obſtructionibus.

℞. Polypod. querc. & ſem. carthami, ana Vnc. i. ſem ſummit. thymi & epithymi, ana P i. ſem. aniſi, fœniculi, carui, ana Drach. ii. ſennæ mundat. Vnc. ii. cryſtall. tart. Vnc. ſem. Contundantur omnia, & miſceantur, uſque impleatur venter galli veteris euiſcerati. Coquantur in tribus aquæ partibus, & vna vini albi, donec galli caro ab oſſibus ſeparetur. Fiat iuſculum, quod capiat æger in quatuor doſes matutinas.

Vel quod melius erit, ex quarta prædictorum ſimplicium parte, fiat decoctio pro vna doſi, in ſingulos dies vſurpanda.

Huic etiam iuſculo addi poſſunt herbæ & radices aperientes in parua quantitate.

Ad obſtructiones inueteratas, maximè commendat Quercetanus in Pharmacopœa puluer. rad. aronis compoſitum, cuius Drach. ii. cum liquore idoneo ad aliquot dies exhiberi poſſunt.

Sed præ ceteris omnibus medicamentis, ad delendas obſtructiones inueteratas, maximè conferunt remedia ex tartaro, vitriolo, & chalybe conflata.

Ex tartaro fiunt cryſtallus, ſal, & ſpiritus, & cum variis medicamentorum formis exhibentur.

Cryſtalli tartari vſus ſupra propoſitus eſt in apozemate, & iuſculis medicatis, tum ex pullo gallinaceo, tum ex Gallo veteri conflatis. Circà hoc medicamentũ iuniores medici monendi ſunt, id maioris eſſe efficaciæ quàm vulgò creditur, quandoquidem illam in vſu practico raro animaduertimus, propter incuriam Pharmacopœorum, & fraudẽ pſeudochymicorum, ſeu plebeiorum illorum deſtillatorum, qui chymica medicamenta Pharmacopœis vendunt, quorum nullum ferè ſyncerum eſt, ſed omnia adulterata. Incuria Pharmacopœorum maiori parte talis eſt, vt cryſtallum tartari à deſtillatoribus illis emere malint, quàm propriâ manu conficere (quamvis nulla medicamentorum præparatio in tota arte facilior reperiatur) quia viliſſimo pretio illis venditur, & non niſi maiori ſumptu ipſimet præparare poſſent: libra ſiquidem illius, ſeptem vel octo aſſibus tantùm ab illis impoſtoribus venditur. Ex hoc ſolo, Pharmacopœi fraudem arguere deberent, damnum potiùs inde emergere videntes, quàm lucrum aliquod, ſi fideliter præparetur. Fraus verò in eo verſatur, quòd impoſtores illi parum tartari, & multùm aluminis decoctis ſuis admiſcent; non quòd tartarum cariùs vendatur, ſed quod exiguam cryſtallorum copiam præbeat; alumen verò totum in cryſtallos abeat. Hinc medici ſuo fine fraudantur, cùm alumen aſtringendi vi præditum ſit, apetiendi facultati, quæ ab iis deſideratur, contraria. Aliud prætetea dam-

mum huic medicamento inſertur, quòd nimirùm cryſtalli huiuſmodi eliciuntur per decoctiones factas in cacabis æneis, à quibus maligna æris qualitas medicamento imprimitur. Notiſſimum enim, & vulgatiſſimum eſt Pharmaciæ præceptum, ne acida in vaſis æneis decoquantur, quia facilè penetrant, & quandam æris tincturam, maximè noxiam attrahunt. At cryſtalli tartari acidiſſimi ſunt, & à nonnullis acidum tartari nominatur. Qui tamen error vtplurimùm ab ipſis Pharmacopœis committitur, & omnes ferè eorum, qui hos cryſtallos propriâ manu præparant, vaſis æneis vtuntur, vt viderim interdum apud quoſdam Pharmacopœos, cryſtallos tartari colore cæruleo infectos à viridis æris ex vaſe cupreo attactu. Plurimùm ergo Medici, & conſcientiæ, & exiſtimationi ſuæ, & ægrorum ſaluti conſulent, ſi Pharmacopœos cogant cryſtallom tartari propriâ manu, & in vaſis vitreis, ferreis, aut terreis vitreatis, conficere.

Sal tartari maximam habet deobſtruendi vim, & apozematis, opiatis, ac pilulis aperientibus vtiliter admiſceri poteſt. Sed præcipuus illius vſus eſt in ptiſana laxante; quæ fit ex ſennæ Drach. ij. in aquæ frigidæ Vnc. viij. infuſis, cum Scrup. j. vel Drach. ſem. ſalis tartari, à quo ſennæ tinctura potenter extrahitur: vt ptiſana hæc multò potentiùs purget, quàm ptiſana vulgaris, & ad multos dies continuata, omnes obſtructiones ſoluat, quo effectu non raró quartanas contumaces huius ptiſanæ vſu per xv. dies continuato radicitùs curatas vidimus. Si ſalis tartari metuatur acrimonia, corrigi poteſt ſpiritu ſulphuris, aut vitrioli, vt pro Drach. ſem. ſalis, ſint guttæ xv. ſpiritus.

Spiritus tartari vſus ex hydropis curationibus in obſeruationibus noſtris deſcriptis elici poteſt, ſub nomine ſpiritus diuretici.

Ex vitriolo verò oleum tantùm ſpiritus vſurpatur in apozematis, ſyrupis, aliiſque remediorum formulis. Exemplo eſſe poterit ſequens ſyrupus, in omnibus iecoris, meſenterij, & venarum obſtructionibus perutilis; quo plurimi per diuturnas febres in cachexias, ac hydropes deuoluti, priſtinam ſanitatem rursùs adepti ſunt.

℞. Rad. apij, enulæ, camp. aſparagi, eryngij, an. Vnc. j. fol. agrim. ceterach. capill. ven. cuſcutæ, cardui bened. ana M. j. ſummit. abſinthij pontic. & centaur. min. ana M. ſem. granorum alkekengi Vnc. j. aquæ fontis ℔. vj. Coquantur, donec colaturæ ℔. ij. ſuperſint. In quibus diſſolue ſuccorum cichorij, & pimpinellæ depuratorum ana ℔. j. fumariæ, & lupul. ana Vnc. vj. fœniculi, & petroſel. ana Vnc. iij. aceti ſcillitici ℔. j. ß. ſacchari albi ℔. iv. Fiat ſyrupus, cui adde olei vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem, de quo capiat æger cochlearia iij. ante ientaculum, & totidem ante prandium & cœnam.

Vitrioli autem efficaciam oſtendunt aquæ naturales acidæ & vitriolatæ, quarum vſus frequentiſſimus, & vtiliſſimus eſt, in omnibus morbis ab obſtructionibus oriundis.

At ſpiritus vitrioli cum ſale, aut ſpiritu tartari permixtus, valdè commendatur à Spagyricis, ex iiſque conficiunt tartarum vitriolatum, & mixturam ſpiritalem ex ſpiritus vitrioli, tartari, & theriacali conflatam; quæ cum aliis multis aperientibus admiſceri poſſunt.

Denique ex chalybe varia præparantur medicamenta, tum à Dogmaticis, tum à ſpagyricis, quæ euidenti effectu obſtructiones breui reſoluentia, omnes coëgerunt ad vſum eorum frequentem ea reuocare etiam illos, qui omnia remedia ex metallicis petita, tanquàm naturæ noſtræ minimè analoga, atque adeò infeſta, reſpuunt & abominantur. Illa autem medicamenta ex chalybe parata componuntur in formam vini, ſyrupi, opiatæ, pilularum & tabellarum.

Vinum chalybeatum hoc modo confici poteſt.

℞. Limaturæ chalybis Vnc. iv. rad. eryngij, enul. camp. ana Vnc. j. ß. ſantali citr. Vnc. j. coralli rubr. raſ. eboris, an. Drach. vj. caryoph. nuc. moſchat. cinam. an. Drach. ij. flor. geniſtæ, anthos, & epithymi, ana P. ij. vini albi generoſi ℔. vi. Macerentur per octiduum in B. M. vel retro furnum. Deindè tranſcolentur per manicam Hippocrat. vt vinum optimè clarificetur, de quo capiat æger ℥. ij. vel iij. manè duabus horis antè paſtum, per xv. dies, aut plures ſi opus fuerit. Vel in hunc modum fieri poterit.

℞. Chalyb. præp. cum ſulphure ℥. j. rad. enul. camp. & cort. med. tamariſci, ana Vnc. ß. ſennæ Vnc. iii. epithymi Vnc. i. fæculæ bryoniæ & cinam. ana Drach. ii. puln. triaſant. Drach. i. ß. aquæ agrim. & vini albi, ana ℔. i. Infundantur per triduum in B. M. Colaturæ capiat Vnc. iii. vel iv. tribus horis ante paſtum.

Vulgò autem vſurpatur infuſio limaturæ chalybis facta in vino albo vel clareto, pro potu ordinario, cum multa aqua permixta, per duos vel tres menſes continuando.

Syrupus ex chalybe ita præparatur.

℞. Limaturæ chalybis in aceto maceratæ Vnc. ii. cort. med. tamariſci Vnc. ſem. ceterach. M. ſem. cinam. Drac. iii. aquar. abſinth. & agrim. ana ℔. ſem. vini albi ℔. i. infundantur per dies ſex in loco tepido. Colaturæ adde ſacchar. ℔. i. ß. Fiat ſyrupus; capiat æger ℥. ii. vel iii. manè ſingulis diebus.

In prædicta præparatione chalybis, maceretur in aceto ad ſolem, donec acetum exſiccetur: idque tertiò repetitur: poſteà læuigatur in marmore.

Huiuſmodi ſyrupus purgans & efficacior euadet, ſi cum ſaccharo diſſoluatur aquæ ciſternæ ℔. i. in qua ſennæ ℥. iii. rhab. Vnc. ß. per noctem maduerint.

Puluis ex chalybe talis erit, ex Quercetani Pharmacopœa depromptus.

℞. Limaturæ chalybis communiter, vel cum ſulphure præparatæ Vnc. i. fæculæ rad. aronis ʒ. i. ß. ambræ griſeæ ʒ. ß. (pro pauperibus ſpecies cordiales loco ambræ ſufficient) corall. & margarit. præparat. ana ʒ. ii. ſuccini præp. & cinam. ana ℈. iv. ſacchari q. ſ. vt fiat puluis guſtui gratus, cuius capiat cochleare ſemis vel ʒ. i. cum vino per xv. dies.

Ex eodem puluere, cum ſaccharo in aqua naphæ diſſoluto, & confectione alkermes, poſſunt fieri tabellæ guſtui gratiſſimæ, eodem modo ſumendæ. Vel

℞. Chalybis præp. cum ſulphure Vnc. ſem. confect. alkermes ʒ. ii. ambræ griſeæ ℈. i. ſacchari in aqua naphæ & roſac. diſſoluti Vnc. iv. Fiant tabellæ, capiat ʒ. ii. ſingulis diebus manè.

Loco pulueris poteſt vſurpari extractum chalybis cum vino albo paratum, pro delicatioribus.

Opiatæ ex chalybe variis modis fiunt. Præſtantiſſimæ ſunt ſequentes.

℞. Conſeruæ flor. tamariſc. & capill. ven. ana Vnc. i. ſem. conſeruæ rad. enulæ camp. Drach. vi. chalybis præp. cum ſulphure vel aceto Drach. i. ſalis tamariſc. Drach. i. ſpiritus vitrioli ℈. ſem. Cum ſyrupo conditura citri, fiat opiata, de qua capiat Drach. ii. aut iii. ſingulis diebus manè. Vel

℞. Limaturæ chalybis ℔. ſem. vini albi ℔. i. ſem. Miſce in vaſe vitreo. Vas igni apponito, molliſſimè feruere ſinito, ſemper agitando ſurſum, & deorsùm vſque ad x. vel xi. ebullitiones, quoúſque ſpumoſum ſursùm feratur. Tunc ſpumoſam & pinguem chalybis partem quæ feruore ſeparatur, ſimul cum vino in aliud vas trãſpone. Atque illud quater facies prædicto modo, infundendo nouum vinum, ferueſaciendo, & ſeparando. Deinde ſeparatum vinum ex 4. ebullitionibus igni appone lento, donec leuiter feruens, mellis craſſitudinem acquirat, & ſeruetur in vſum, qui talis eſt.

℞. Chalybis prædicto modo præparati Drach. vi. ſem. petroſel. dauci, ſpecier. diacurcumæ, & diarrhod. abbatis, ana Drach. i. cinam. Drach. ſem. Cum melle deſpumato fiat opiata, de qua capiat Drach. iii. vel Vnc. ſem. ſingulis diebus manè. Vel.

℞. Chalyb.

Digitized by Google

℞. Chalyb. præparat. cũ ſulphure Vnc j. ſennæ mundat. rhab. elect. & agarici recenter trochiſcat. ana Drac. ij. diarrhod abbatis Drach. j croci ℈. j. Cum ſyrupo roſato ſolut. fiat opiata, de qua capiat Drach. ij. manè tribus horis ante paſtum, continuando per xv. dies.

Pilolæ ex chalybe reliquis remediis non cedunt, & in modum ſequentem concinnati poſſunt.

℞. Chalybis præparat. cum ſulphure Vnc. ſem. aloës optim. ſennæ mundat. agaric. recenter trochiſcat. & rhab. elect. ana Drach. j. puluer. electar. diarrhod. abbatis Drach ſem. croci ℈. ſem. Cum ſyrupo roſar ſolut. fiat maſſa pilul. De cuius Drach. j. formentur pilulæ vj. deauratæ, quas capiat manè ſingulis diebus, tribus horis ante paſtum, continuando per xv. dies.

Hiſce pilulis addi poſſunt, pro ſpecie morbi, & ægrorum opportunitate, gummi ammoniacum, ſagapenum, opopanax, myrrha, gentiana, ariſtolochia, maſtiche, nux moſchata, aliaque.

In omnibus medicamentis chalybeatis hoc perpetuò obſeruandum, vt poſt eorum aſſumptionem deambulatione corpus exerceatur, vt huius beneficio medicamenti vires in actum meliùs reducantur, ac in partes obſtructas tranſmittantur. Itaque deambulatio continuanda eſt per duas horas. Quibus tranſactis capiat æger iuſculum, in quo herbæ & radices aperientes nonnullæ decoctæ fuerint.

Præter omnia prædicta remedia, Chymici commendant purgationes mercuriales, ex mercurio dulci, præſertim cum pilulis ordinariis, vel per extracta paratis, quia mercurius valdè penetrat, & obſtructiones aperit.

Bezuardicum minerale plurimùm etiam commendatur, & cum mercurio dulci exhibitum miranda præſtat. In hunc autem modum præſcribi poterit.

℞. Bezoard min. gr. xij. mercurij dulcis gr. vj. conſeruæ roſar. Drach. j vel Drach. ij. Fiat bolus, qui detur per plures dies.

Si obſtructio hepatis reperiatur in corpore bilioſo, cum calida & ſicca partis intemperie tunc temporis aperientia frigida, aut temperata erunt vſurpanda. Qualia proponentur in curatione affectionis hypocondriacæ, inter affectus lienis à nobis explicandæ.

Pro potu ordinario vtatur æger aquâ ex infuſione chalybis paratâ cum vino tenui. Vel vtatur leui decocto tamariſci, agrimon. ceterac. capil. ven. pimpinellæ, iiſque ſimul mixtis, aut ſeorſim vſurpatis, etiam cum vino.

Quidam laudant infuſionem ligni nephritici pro potu ordinario. alij decoctum rad. cynobati. quod potenter aperit, & roborat eóque ſolo multos à grauibus affectibus liberatos eſſe contendunt.

Potentiùs autem operatur infuſio limaturæ chalybis facta in vino albo. vel rubro tenui, cum aquis prædictis, aut etiam cum aqua ſimplici permixta. Hoc enim ſolo remedio quamplurimæ virgines à chloroſi liberantur. Et adhuc potentiùs operatur vinum iſtud chalybeatum ſi præter potum ordinarium, meracum manè ſumatur ad ℥. ij.

CAPVT IV.

De Ictero.

Icterus eſt color flauus totius corporis à bilis in cutem vniuerſam effuſione proueniens.

Eſt igitur ſymptoma qualitatis mutatæ: verùm ſtatim ſeſe offert difficultas illa vulgatiſſima ab omnibus propemodùm Pathologicis exagitata quòd ille color flauus in cornea viſionem immediatè lædit, efficiens nempè vt omnia obiecta appareant flaua. Quæ vt vno verbo expediatur (miſſis aliorum ambagibus) dicendũ eſt eſſe morbum in numero aucto; cùm enim cornea debeat eſſe omnis coloris expers, vt ſpecies obiectorum puras & immutatas tranſmittere poſſit; ſi colore aliquo extraneo præternaturaliter afficiatur, laborat morbo in numero aucto eorum, quæ neceſſaria ſunt ad naturalem illius conſtitutionem.

Authores duplicem Icteri ſpeciem faciunt, flauum ſcilicet & nigrum. Icterus niger à liene dependet, & rariſſimus eſt Ideò hîc affectus hepatis exponentes, de flauo tantùm agimus.

Effuſio bilis in cutem à multis cauſis producitur; quæ quidem ad tria capita reduci poſſunt, prauam ſcilicet hepatis diatheſim, veſicæ felleæ obſtructionem, & bilioſi humoris prauitatem.

Praua hepatis diatheſis varia eſſe poteſt; vt intemperies, inflammatio, obſtructio, ſcirrhos, & quæcunque partem ita debilitare poſſunt, vt bilis excrementitia à ſanguine ſeparari non valeat, ſed cum eo ad totum corpus diſtribuatur.

Obſtructio cyſtidis felleæ bilis commeatum impedit ad inteſtina. vnde illa in hepate reſtitat, & inde cum ſanguine corpus vniuerſum peruadit. Hæc autem obſtructio fit vel à pituita craſſa; interdum à bile craſſa & copioſa. interdum à calculis, qui ſæpè in cyſtide fellea generantur. Poteſt denique fieri veſicæ felleæ, aut illius meatuum anguſtia, à compreſſione partium vicinarum inflammatione vel ſcirrho laborantium.

Prauitas humoris bilioſi conſiſtit, vel in quantitate nimia. quæ non poteſt regi à natura, neque à maſſa ſanguinis ſecerni aut etiam quâ ita repletur veſica fellea, vt non poſſit ſeſe contrahere ad illius expulſionem Vel in praua qualitate, quæ humores corrumpendo debitam eorum ſecretionem impedit, vel etiam interdum ad naturam ſubitam illius propulſionem irritat. vt in ictetu critico & ſymptomatico contingit. Corruptio contingit in febribus putridis bilioſis; tum etiam ex veneno aſſumpto, aut morſu quorundam animalium venenatorum, quo tota ſanguis in bilioſam naturam commutatur.

Signa Icteri flaui per ſe manifeſta ſunt, color ſcilicet flauus in toto corpore, maximè in albis oculorum conſpicuus; quem ſequitur corporis pruritus, & ſegnities, linguæ amaror, vomitus bilioſus interdum, & ſingultus.

Signa cauſarum ex propriis fontibus deſumenda ſunt. Si enim calida hepatis intemperies, inflammatio, obſtructio, aut ſcirrhus huic malo originem dederint, eorum affectuum diagnoſis ex propriis capitibus deſumenda eſt.

Obſtructionem cyſtidis felleæ peculiariter indicant, fæces albæ, & aluus aſtricta, ex bilis defectu. quæ fæces colore flauo, vel rufo tingere conſueuit, & facultatem expultricem inteſtinorum excitare vt ſe habeat inſtar clyſteris naturalis. Vrinæ ſunt colore flauo intensè ſaturato, ad rubrum vergente, infectæ; quæ linteum in iis immerſum colore flauo imbount.

Si à prauitate humoris bilioſi fiat, fæces alui ſunt valdè coloratæ, tum etiam vrinæ; præſertim ſi febribus putridis ſuccedat, quando Icterus eſt ſymptomaticus; tumque febris poſt Icteri aduentum perſeuerat: ſi verò criticus ſit, febris ceſſat, tum alui excrementa, & vrinæ; benè colorata apparent. Cauſæ externæ, vt venenum aſſumptum, & morſus animalium venenatorum, ab ægro & aſtantibus referendæ ſunt.

Prognoſis Icteri varia inſtituenda eſt, pro varietate cauſarum. Curatu facilior eſt, qui ab obſtructione veſiculæ felleæ producitur, quia illius meatus inteſtinis propiores ſunt, & materiæ illis adhæreſcentes ad ea facile decutiuntur: modò obſtructio non ſit à calculo, qui cùm diſſolui non poſſit, morbum facit incurabilem.

Icterus ab inflammatione aut ſcirrho hepatis proueniens, periculoſiſſimus eſt: illa enim plerunque in abſceſſum, hic in hydropem degenerat.

Quibus

Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum Hipp. *Aph.6 2.ſect.4.* cui Aphoriſmo opponitur alia eiuſdem Hippocratis ſententia, quæ habetur 4. *de victus rat. in acutis*, his verbis. [In febre biliosa morbus regius ante ſeptimum diem natus, cum rigore morbum ſoluit, ſine rigore peſtiferum.] Huic etiam ſententiæ ratio adſtipulatur. Cùm enim die tertia, quarta, & quinta, contingant criſes ſalutares per ſudores, vrinas, & alui fluxum, quidni etiam Icterus criticus iiſdem diebus poterit contingere? Et teſtatur experientia, à multis probatis authoribus propoſita, ſæpe Icterum ante ſeptimum diem ſalutariter contingere. Illi autem authores prædictum Aphoriſmum ita interpretantur, quòd nempe Hippocrates per diem ſeptimum intelligat quemuis diem criticum; ſeptimum enim enumerat, tanquam nobiliorem criticum, vt pro aliis omnibus intelligatur. Verè autem criticus ille audiendus eſt, quem legitima concoctio materiæ febrem efficientis præceſſit.

Curatio Icteri ad cauſarum ſublationem dirigenda eſt. Si enim à calida hepatis intẽperie, aut aliquo eiuſdem viſceris tumore oriatur, illorum affectuum curationes ex ſuperioribus capitibus depromẽdæ ſunt. Qui verò in febribus putridis contingit, ſi criticus ſit, nulla curatione indiget. Si verò ſymptomaticus ſit curatio illius dependet à curatione morbi à quo exoritur.

Qui verò à cyſtidis felleæ obſtructione dependet, illius ablatione curandus eſt: quæ conuenienter perficietur remediis in ſuperiori curatione propoſitis. Quibus ſuppoſitis, nonnulla etiam huic affectui magis propria & ſpecifica ſubnectenda ſunt.

Primò igitur humoris peccantis portio educetur bolo ſequenti.

℞. Elect. de ſucco roſ. & diaprun. ſolut ana Drach. iii. rhab. pulu. Drach. i. croci ℈. ſem. Cum ſaccharo fiat bolus, qui ſemel atque iterùm exhiberi poterit, ſi cacochymia vrgeat. Vel apozema aperiens & purgans erit exhibendum.

Quod ad phlebotomiam ſpectat, licèt ea improbetur à Gal. quemadmodùm ratione ipſius affectus non prodeſt: tamen ſi multitudo ſanguinis in venis contineri videatur, illius imminutio vtiliſſima eſt.

Poſt vniuerſales euacuationes ſequens infuſum, per ſex, vel ſeptem dies vſurpatum, ictericum affectum plerumque radicitùs euellit, ſi recens adhuc, ac minimè inueteratus ſit.

℞. Rad. rub. tinctorum ℥. ß. fol. chelidon. maj. M. j. ſummit. abſinthij pontici, centaur. min. ana P. j. cinam. ʒ. ß. croci ℈. ſem. Infundantur per noctem cum ℥. viij. vini albi. Colaturæ adde ſacchari albi ʒ. ſem. Capiat manè tribus horis ante paſtum.

Vel poteſt fieri ſequens decoctum.

℞. Chelidoniæ cum toto M. j. fol. & flor. hyperici, ana M. ß. raſuræ eboris, pulu. ſtercoris anſeris ana ʒ. iij. croci ʒ. ß. Puluis ſtercoris anſeris, & crocus ponantur in nodulo, & omnia coquantur in æquis partibus vini albi, & aquæ abſinthij, ad ℔. j. In colat diſſolue ſacchari Vnc. j. Detur in tres doſes matutinas, quæ poſtmodum iterari poterunt.

Ad hunc vſum valdè commendat Quercetanus ſtercus anſerculi verno tempore herbam paſcentis: tum etiam ſtercus album gallinæ exſiccatum, & ad ʒ. ß. vel ʒ. i exhibitum per aliquot dies dicitque horum aereorum animalium ſtercora eſſe nitro-ſulphurea, & miram habere incidendi, attenuandi, ac diſſoluendi facultatem.

Commendat Dioſcorides ſuccum marrubii ad morbi regii curationem, & poſt eum recentiores, ac præſertim Foreſtus, qui nonnullos refert vſu ſyrupi ex ſucco marrubii fuiſſe perſanatos cùm multa alia remedia fruſtrà vſurpata fuiſſent.

Geſnerus laudat radicem vrticæ, in hunc modum præparatum.

℞. Rad. vrticæ ℔. i. croci ℈. i. Contundantur diligenter, & cum vino albo ſuccus extrahatur, & de quo capiat æger ℥. iv. per 4, aut 5. dies manè, poſteà tegatur vt ſudet.

Dum interna remedia exhibentur, illinatur regio hepatis ſequenti linimento.

℞. Succor. apij, petroſel. & cichorii, ana ℥. i. aceti albi Vnc. ſem. olei tamariſci Vnc. ii. Bulliant ad conſumptionem ſuccorum & aceti. Mox adde ſantali citrini. & ſpicæ nardi ana Drachm. i. ceræ q. ſ. Fiat linimentum.

Sublatis obſtructionibus flauus ille color breui euaneſcet, diſcuſſo humore cuti imbibito, per ſolum natiui caloris miniſterium. Vt tamen promptiùs euaneſcat, parari poteſt balneum aquæ tepidæ, corpus in eo confricando ſacculo farinâ hordei, & fabarum referto.

CAPVT V.

De Scirrho hepatis.

Scirrhus hepatis eſt tumor durus, renitens, & indolens ab humore craſſo in hepatis ſubſtantia impacto atque indurato genitus.

Duplex autem eſt ſcirrhus, exquiſitus, & non exquiſitus. Exquiſitus tantùm propoſita definitione comprehenditur, qui indolens eſt, & ſenſus omninò expers.

Non exquiſitus verò quemdam habet doloris ſenſum, & fit à materia minùs indurata; vno verbo eſt ſcirrhus incipiens, & nondum confirmatus; exquiſitus verò eſt confirmatus, ita vt differant tantùm per magis & minus.

Duobus modis in hepate ſcirrhus generari ſolet, per fluxionem ſcilicet, aut congeſtionem humoris craſſi & glutinoſi in partis ſubſtantia, vel ab inflammatione, aliiſque tumoribus induratis per reſolutionem partium tenuiorum humoris illos committentis, relictâ ac ſuperſtite parte craſſiori.

Materia prioris eſt humor pituitoſus, aut melancholicus, vel ab aliis partibus tranſmiſſus, vel in ipſa viſceris ſubſtantia ex praua nutritioſi genitus, & coaceruatus Huic humori producendo non parùm facit victus ratio praua ex craſſis, frigidis, ac viſcoſis alimentis conſtans: pituitoſum aut melancholicum temperamentum, & natiua hepatis anguſtia. Vnde Galen. 13. *meth.* ſcirrhum in hepate liene, & renibus facilè generari. In hepate quidem, quòd viæ ſtrictæ ſint, & ſanguine craſſo nutriatur. In liene verò, quod ſanguinem craſſum recipiat. In renibus denique, quòd ſanguine craſſo nutriantur.

Poſterioris ſcirrhi, ſeu aliis tumoribus ſuccedanei cauſæ ſunt, immodicus diſcutientium medicamentorum vſus, vel etiam repellentium, quæ refrigerando & conſtringendo materiam incraſſant, eiuſque reſolutionem impediunt. His accedit materiæ morbificæ frigiditas propria, & craſſities, quæ reſolutioni non cedit; vel partis imbecillitas, quæ diaphoreſim ſufficienter promouere non poteſt. Ac denique victus ratio refrigerans & incraſſans.

Signa ſcirrhi in hepate geniti ſunt: durities & renitentia in dextro hypochondrio hepatis circumſcriptionem referens, & multò maior quàm in obſtructione grauitas in eadem parte, & ponderis ſenſus, præcipuè quando magna fit reſpiratio: febris carentia & doloris, quibus diſtinguitur ab inflammatione, aut ſaltem dolor eſt exiguus in ſcirrho non exquiſito difficilior decubitus in latus ſiniſtrum, quoniam hepar durum & graue ventriculum comprimit, eique dolorem infert: color faciei pallidus, & quaſi vireſcens; quia ſanguis laudabilis in hepate ſcirrhoſo non generatur. Corpus etiam emaciatur, quia neque hæmatoſis, neque anadoſis rectè perficitur.

Prognoſis huius affectus à Galeno proponitur 2. *ad Glauc.*

Glauc.cap.4. his verbis : *Stirrhus inſenſibilis curationem non recipit, qui verò difficulter ſentit non incurabilis quidem eſt,non tamen facilè turationem admittit.* Idem Galen.*cap.5. einſdem lib 1:Scirrhum,* inquit, *iecoris ab initio ſanauimus ſæpius , vbi vero ad plures dies fuerit extenſus neque ipſe potui ſanare , neque alium vidi, qui poſſet.*

Scirrhus inneteratus & incurabilis in hydropem inſanabilem degenerat & pereunt quidem noonulli tempore longo,alij verò breuiosi, quibus ſcilicet alui fluxus ſupetuenit,& diutiùs perſeuerat. Scirrhus ictero ſuccedens , aut illom generans, perniciosus, vnde Hipp. *Aph.*42.*ſect.6.*morbo segio laborantibus, ſi fiat hepar durum,malum.

Scirrhi curatio fiet primum cauſæ antecedentis ablatione , per apozema in obſtrnctione hepatis deſcriptum. Cui etiam alia temedia obſtructionibus reſerandis idonea,ſubiici vtiliter poterunt.

Poſtmodùm verò materia indurata emollientibus & aperientibus diſcutienda eſt. In hunc finem maximè conuenient pilulæ ex chalybe ſuprà deſcriptæ præcipuè ſi iis addantur bdellium, ammoniacum & ſagapenum.

Si verò durities contumaciſſima fuerit , ſequentes pilulæ ad multos dies erunt vſurpandæ.

℞. Gummi ammoniaci in aceto ſolnti & traiecti, atque iterom inſpiſſati ʒ ij. bdellij, ſtyracis,ana ℈.iiij. Miſce,capiat ʒ.j.alternis diebus.

Intermediis verò diebus vtatur opiatâ , vel tabellis soborantibus & aperientibus,in obſtructionis curatione deſcriptis.

Sequentes verò pilulæ ad ſcirrhum molliendum, ac diſſoloeodum mirabilis ſunt efficaciæ.

℞. Aloës optimæ & gummi ammoniaci in aceto ſoluti,& traiecti pet ſetacenm, atque iterum inſpiſſati ana Vnc. ſem.mercurij dulcis Drach. ij. diagrydij ʒ. j. Cùm oxymel. ſcillit. fiat maſſa pilulas de qua capiat Drach.ſem.quatuor horis ante prandium,ſingulis diebus per 20.aut 30.dies.

Zacutus Luſitanus *obſ.41.lib.1.Praxis admir.* refert, ſcitrhom contumacem conſetuâ marrubij 40. diebus vſurpatâ curatum fuiſſe.

Quidam Practici commendant vſum terebiothinæ in huoc modum præparatæ.

℞. Terebinthinæ lotæ cum vino albo ℥.j.ß.ſacchari puluerati Vnc.ſem. Capiat Drach.1.ſingulis vel alternis diebos ; eſt enim remedium aperieos, vrinam mouens,& aluom emollieos.

Toto curationis decurſu vtatur æger pro potu ordinario vino albo,aut clareto tenui, ex infuſiooe chalybis parato.

Tum etiam aliæ chalybis præparationes ſuprà deſcriptæ, hîc etiam maximè connenire poterunt.

Exteriùs verò admoueri debent fomenta , vnguenta & emplaſtra in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad.althææ,bryoniæ & liliot. ana Vnc.i.fol.maluæ,violar.parietariæ abſinth. agrimonij, ana M.j.ſem. lini,fœnugr. anethi , ana Drach. ſem. flor. chamæm. meliloti, roſar.ana P. j. Coquantur io tribus partibus aquæ , & vna vini albi , ſub finem additi ; vel in aqua & aceto. Colaturâ foueatur regio hepatis manè & ſerò

Si ſcirrhus ſit contumacior, addantur decocto rad. ireos noſtra. cucumer. agreſt. & ebul. Et paretur decoctio in aqua decoctionis inteſtinorum veruecis & vino albo.

℞. Ol.liliot.chamæm.meliloti & amygdal.dulc.an. Vnc.1.ol.roſat. & abſinthij. ana Vnc.ſem. gummi ammoniaci in aceto ſoluti ʒ iij. ceræ ʒ. ij. Fiat linimentum,quo inungatur dicta pars poſt fotum.

Si fortius linimentum deſideres.

℞. Succor.bryon.& cucumeris agreſt.an.Vnc.ij ol. de capparib.& tamariſci ana Vnc.iij. vini albi ℥.j. Bulliant ad ſuccor.& vini conſumpt.deinde adde abſinthij pulueſat.Drach.ij gummi ammon.io aceto ſoluti Vnc. ſem.ceræ parùm;fiat linimentum.

℞. Maſſæ empl.de mucilag.Vnc.j.empl.de meliloto Vnc. ſem gummi ammoniaci liquati in ſucco abſinthij Drach.iij.Malaxentur cum oleo abſinthij & liliorum. Fiat emplaſtrum , admouendum poſt inunctionem.

Vtiliter etiam parti admoueantur folia hyoſcyami io acero decocta,addito oleo amygd.amarar. & in formam cataplaſmatis redacta.

His etiam addere licet ſemicupia ex emollientibus, digerentibus,& roborantibus parata; qualia pro potu deſcripta ſunt;iiſque alternatim æger vti poterit.

Ac denique cauſticum tibiæ dextræ inurendum , vt materiæ peccantis portio per id loci deriuetur.

CAPVT VI.

De Hydrope.

DVæ hydropis differentiæ reperiuntur apud Hippocratem , vniuerſalis ſcilicet , & particularis. Vniuerſalis dicitus ille qui totum corpus , vel abdomen vniuerſum occupat.Particularis verò,qui vnicam tantùm corporis partem,vnde hydrops capitis, pectoris,& vteri ; de quo hîc non agimus , ſed tantùm de vniuerſali.

Huius autem hydropis vniuerſalis tres proponuntur ſpecies à Galeno , aſcites, tympanites, & anaſarca ſeu leucophlegmatia.

Aſcites eſt tumor abdominis ab humore ſeroſo in illius capacitate collecto oriundus.

Neque ſolùm abdomen vtplurimùm intumeſcit, ſed etiam pedes,tibiæ,femora, & ſcrotum eodem tumore plerumque afficiuntur. Quinimò aſcites non rarò à pedum tumore incipit. qui poſtmodùm tibias, deinde crura,ac tandem abdomen ipſum inuadit.

Humor autem ille ſeroſus , ſeu aquoſus , quatenùs aquæ naturam retinet, frigidus quidem eſt:ſed quatenùs etiam ſalſedinis eſt particeps,calorem in ſe habet, qui tum è viſcerum vicinia augetur ; tum etiam , & multò intenſiùs , ex putredine , quam diuturnâ morâ contrahit ; vnde febris exoritur , & ſitis, à vaporibus ſalſis ac putridis os ventriculi inficientibus , excitatur.

Contingit autem interdum, vt humor ille aquoſus, non in cauitate abdominis , ſed in veſiculis quibuſdam, partibus ventris inferioris adnatis , contineatur. Cuius rei hiſtoriæ proponuntur à Schenckio *lib.3. obſeruat.*& Mauritio Cordæo *comm.3.& 5.in Hippocr.l.1. de morbis mulierum.*Cenſuit Galenus.(cúmque ſequuta eſt tota ferè Medicorum , tum antiquorum , tum neotericorum cohors,) omnem hydropem fieri ab hepate frigidiore , & hæmatoſim non exactè perficiente , ita vt pro laudabili ſanguine, multam aquam. pituitam; aut flatum generet. Quæ ſententia , vt de anaſarca veriſſima eſt,& omnium conſenſu receptiſſima ; ſic de aſcite, & tympanite à recentioribus non paucis controuertitur ; propterà quòd in multorum hydropicorum diſſectionibus hepar incolume & illæſum inuentum ſit;vt ex plurimis hiſtoriis conſtat ab authoribus propoſitis. Præterà Hippocr. 2. *Prorrhet.* diſertè aſſerit hydropem fieri vel ab hepate , vel à parte inani. Per partem verò inanem intelligit totum illud ſpatium, quod à coſtis ad ilia extenditur , & partes in eo contentas. Idem Hippocr. 4. *de morb. & 1.de morbis mulierum* , hydropem ex liene deſcribit. Quibus authoritatibus vulgò reſponderi ſolet.hepar perpetuò affici, primariò , vel ſecundariò : ita vt nunquam hydrops contingat, quin hæmatoſis vitietur , & loco laudabilis ſanguinis , aquoſus generetur. Verùm duæ rationes hanc doctrinam acriter vrgent : prima deſumpta

eſt

Digitized by Google

eſt ab experientia ſuprà propoſita, quòd nimirùm ſi neceſſarium eſſet hepar perpetuò affici, in diſſectione cadauerum nunquam illæſum reperiretur. Secunda, quòd ſi hepar ſanguinem aquoſum generaret, ille in totum corpus diſtribueretur, quemadmodùm in anaſarca ſanguis pituitoſus in omnes partes transfertur. Neque ſufficiens ratio reddi poteſt, cur ſeroſus humor in hepate genitus in ſolum abdomen, non in alias partes deferatur.

Quod ad frigidam hepatis intemperiem ſpectat, illa etiam impugnatur Tralliani, Auicennæ, & aliorum authoritatibus, qui ſtatuunt, etiam à calida intemperie hydropem excitari, & non niſi refrigerantibus remediis curari. Quod etiam Hyppocratis authoritate fulciri poteſt, *ex 2. Progn.* mutuata. *Hydrops,* inquit, *morbo acuto ſuperueniens, malus, febrem enim non tollit.* Si igitur hydrops ſuperuenit, perſeuerante febre, manifeſtum eſt calidam intemperiem permanere. Neque mihi vnquam placere potuit, quòd vulgò dicitur à Galeni mancipiis: à calida intemperie calorem natiuum diſſolui, ac plurimùm imminui, & calorem illum imminutum frigiditatis nomine donari. Sic enim in febre hectica, & febribus aliis diuturnis, in quibus calor natiuus plurimùm imminuitur, frigida intemperies eſſet, perpetuò accuſanda, & ſymptomata, quæ illas ſequuntur, huic intemperiei eſſent adſcribenda, non autem caliditati. Vnde magnam confuſionem, in ſymptomatum cauſis inquirendis, excitari, qui non videt?

Inter recentiores Carolus Piſo, quem ſequutus eſt Sennertus in veras hydropis aſcitis cauſas altiùs penetrauit, ſtatuitque hunc generari ex materia ſeroſa in potu, & cibis humidioribus contenta, quæ ab aliqua cauſa præternaturali in venis portæ & cauæ diutiùs retenta & in totum corpus non diſtributa (vt in ſtatu naturali fieri conſueuit) in abdominis capacitatem effundatur. Retinetur autem humor ille ſeroſus in venis, & ad totum corpus non diſtribuitur, ex læſa vel impedita facultate attractrice partium, ad quas deferri ſolet; vel ob errorem externum.

Partes autem præcipuæ, quæ primùm ſeroſam materiam attrahere ſolent, ſunt hepar & lien. Illa enim viſcera chyloſam materiam ad ſe trahunt, in qua ſubſtantia humida & aquoſa ciborum & potuum continetur. Tum etiam lien potulētam materiam ad ſe trahit puram & impermixtam, vt docuit Hipp. & teſtatur experientia eos qui potui maximè indulgent, illos portionem effatu dignam emittere per vrinas ſtatim à paſtu, quod fieri dicunt authores peritiſſimi, à liene aquoſam illam materiam attrahente, antequam ciborum concoctio in ventriculo peracta ſit.

Læditur autem hepatis, & lienis attractio à variis cauſis, præcipuè ex defectu, ſeu imbecillitate caloris natiui: debilitatur autem calor natiuus à frigida, vel calida intemperie, & à ſuffocatione.

Frigida intemperies à nimio alimentorum refrigerantium vſu largâ ſanguinis euacuatione ſpiritus confeſtim exhauriente, vel quâvis aliâ causâ excitata cùm per ſe calori aduerſa ſit, etiam natiuum hepatis, & lienis calorem obtundit, eiuſque actiones lædit.

Calida verò intemperies natiuum calorem diſſipat, vndè ille debilior factus actiones hepatis & lienis minùs fœliciter exercet. Inducitur autem calida illa intemperies à febribus ardentibus, vini meracioris largo potu, ciborum & medicamentorum calidorum vſu nimio.

Denique debilitatur calor natiuus per ſuffocationem quando ſanguis nimiâ copiâ redundat in venis, præcipuè impurus, qualis cumulari ſolet in menſium, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione: per illas ſiquidem euacuationes corporis impuritates expurgari ſolebant, quæ iiſdem ſuppreſſis retentæ totam ſanguinis maſſam inficiunt.

Læditur, etiam vel impeditur prædictorum viſcerum attractio ab obſtructionibus, quæ liberum materiæ ſeroſæ tranſitum intercipiunt. Sic ſcirrhum hepatis & lienis hydrops conſequitur, nam tantùm quòd illæ partes debilitatæ ſanguinem laudabilem generare nequeant, ſed præcipuè quòd totam illam materiam, quæ potu aſſumitur, attrahere non valeant, & ad alias partes tranſmittere.

Hîc obiici poteſt, in hydrope totum corpus nutriri à ſanguine in hepate genito ex chyloſâ materiâ quam ad ſe neceſſariò attrahit. Cùm autem chyli portio ex qua ſanguis generatur, craſſior ſit ſeroſâ materia, nihil impedit quò minùs ſeroſa illa materiâ etiam attrahatur. Reſpondemus primùm hepar meliùs attrahere, quod ſibi familiarius eſt & idoneum, vt in ſanguinem conuertatur; illud autem attrahit minori copiâ quàm par ſit, propter attractricis imbecillitatem, vnde totius corporis macies exurgit, & cum ea chyli portione ſibi magis analoga, portionem etiam ſeroſæ ſubſtantiæ pro vehiculo trahit; reliquam verò in venis meſaraicis & epiploicis relinquit quæ ibi moram faciens in abdominis capacitatem ſenſim effunditur.

Non negamus tamen in hydrope ſanguificationem lædi, præſertim enim frigidiori, aut calidiori intemperie aut graui obſtructione, vel ſcirrho, non poteſt eſſe ſanguificatio integra. Sed negamus illam eſſe proximam, & immediatam hydropis cauſam; imò potiùs conſectarium quid, & interdùm hydropis effectum, cum ſcilicet aqua in abdomine contenta corrumpitur, & in ea inoatantia viſcera corrumpit.

Poſt hepar & lienem, ſeroſam materiam ad venam cauam tranſlatam attrahunt renes, & totum corpus à ſuperflua illius copia liberant, ita vt ſi functio eorum ceſſauerit maxima ſeri copia in venis retineatur; quæ in abdomen effuſa hydropem aſcitem breui producit. Ceſſare autem poteſt renum attractio à multis cauſis, frigidiori intemperie, tumoribus, vlceribus & obſtructionibus quæ functionem eorum imminuere, abolere vel intercipere valent.

Denique ob errorem externum ſeri diſtributio impeditur, quando magna copia aquæ frigidæ hauritur, quæ non poſſit Regi à natura, & in venas ſufficienter diſtribui. Sic refert Carolus Piſo quendam adoleſcentem tertiana laborātem, cùm in paroxyſmo aquam intemperantiùs bibiſſet, in aſcitem incidiſſe, à quo tamen vnius tabellæ diacarthami vſu liberatus eſt, aquâ in abdomine reſtitante confertim redditâ. Si tamen diutiùs continuatus fuerit nimius ille aquæ potus, hydropem inducit non ita facilè curabilem, proptereà quòd graues inde fiunt obſtuctiones & frigida inducitur viſcerum intemperies, calore natiuo admodùm labefactato, vnde hydrops curatu difficilis emergit.

Per quas autem vias ſeroſa illa materia à venis in capacitatem abdominis transferatur, à nonnullis dubitatum eſt. Quibus tamen ſimpliciter ſatisfieri poſſet dicendo ex doctrina Hippocratis, in corpore viuente omnia eſſe transfluxibilia, & permeabilia; ita vt vrgente neceſſitate non ſolùm humores tenues ac ſeroſi, ſed etiam craſſiores per meatus inſenſibiles partium tranſmittantur. Sic in pleuritide ſanguis & pus denſam pleuræ & membranæ pulmonem veſtientis ſubſtātiam penetrat, ac per anacatharſim expellitur. Sic in tibiæ ac cruris fractura, quæ illæſis muſculis & cute contingit; ſanies ex oſſe fracto manans, prædictarum partium ſubſtantiam penetrat, & inficit lintea faſciarum. Sic in hydrope ipſo, ſæpè ingens aquæ quantitas vnâ die per aluum excernitur, exhibito hydragogo potentiori, quod fieri non poteſt, niſi aqua in abdomine contenta tunicas inteſtinorum peruadat.

Neque obſtat, quod à Fernelio obiicitur, fruſtrà conditas fore à natura tot patentes vias, ſi per cæcos meatus humores transferri poſſent.

Reſpond. enim in motu humorū ordinario & naturali,

torius

totius corporis nutritioni deſtinato, neceſſarios eſſe ductus, per quos illi continuò, facilè, & affatim fluere poſſint: Sed in caſu extraordinario & vrgente, prouidam naturam vias extraordinarias inuenire, per quas materias noxias excernat, aut ſaltem in locum minùs incommodum deponat.

Obiicit iterum Fernelius, in iis, qui ex vrina per 20. dies ſuppreſſa extincti ſunt, aquæ nihil deprehenſum eſſe per cæcos illos ductus in abdominis ſpatium defluxiſſe.

Reſpondemus, naturam non ſemper eodem modo operari circa cauſas præternaturales, neque humores noxios ad eadem loca deponere: ſed ad eas partes præſertim quæ magis diſpoſitæ ſunt eorum receptioni, vtpote imbecilliores. Sic in vrinæ ſuppreſſione, ſeroſus humor per venas & arterias paſſim decurrit, eaſque implet, etſi quædam pars debilior reperiatur, in eam impetu ruit; vnde fit, vt quidam comatoſi, alij orthopnoici, alij ex alterius partis inſigni læſione moriantur. Sic etiam nihil impedit, quin ſi partes abdominis, ad quas venarum & arteriarum extrema deſinunt, debiliores reperiantur, humor ſeroſus in illius capacitatem transferri valeat.

Neque verum eſt, quòd Fernelius adſtruere velle videtur, nunquam hydropem ex vrinæ ſuppreſſione exoriri. Imò multoties ab hac cauſa produci ratio & experientia docet; quemadmodùm nos ſuprà oſtendimus ex læſa renum attractione, ab aliquo inſigni illius vitio, hydropem contingere.

Hoc tamen aduertendum eſt, vrinæ ſuppreſſionem ſæpè redundantiam efficere in venæ cauæ magis, quàm in portæ ramis, per quos in primis humorem aquoſum in abdominis capacitatem effluere, ex ſequentibus apparebit.

Poſſet igitur ſatisfieri quæſtioni propoſitæ, ſimpliciter dicendo, per cæcos & inſenſibiles partium ductus ſeroſos humores transferri in abdominis capacitatem. Facile tamen eſt doctus conſpicuos & patentes indicare, per quos liber eſt humoris ſeroſi à venis in capacitatem illam commeatus.

Horum autem ductuum notitiam nobis indicauit Hippocr. *Aphor.* 55. *ſect.* 7. *Quibus*, inquit, *iecur aqua repletum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, & moriuntur.* Cuius Aphoriſmi ſenſus talis eſt (à Galeno non ſatis perſpectus) aquam ab hepate in ramos venæ portæ per omentum ſparſos influere, & cùm illi repleti fuerint, vel tunicis eorum rarefactis per diapedeſim, aut oſculis patefactis per anaſtomoſin, in cauitatem abdominis deferri: Idem in liene poteſt contingere, & fortè frequentiùs cùm lien aquam magnâ copiâ è ventriculo trahat, vt ex multis Hippocratis locis innoteſcit. Ex ex liene in omentum traduci conſtat eiuſdem. Hipp. ſententiâ, *lib.* 4. *de morbis*, propoſitâ, his verbis: [In ventriculum autem etiam potus fertur, quo cùm expletus fuerit, ab eo lien recipit, & ad venas omentum transmittit.] Ex prædictis videre eſt, per omenti venas præcipuè, quæ Epiploicæ & Gaſtrepiploicæ nominantur, aquam in abdomen effluere, quamuis per alias etiam venas extillare poſſit.

Præter cauſas hydropis prædictas, quæ frequentiores ſunt, & magis ordinariæ, aliæ dantur minùs frequentes ab Authoribus relatæ, & quibuſdam obſeruationibus confirmatæ, quæ ſcilicet ex peculiari quarumdam partium vitio contingunt, non ſolùm hepatis, & lienis, ſed etiam meſenterij, pancreatis, ventriculi inteſtinorum, renum, veſicæ, & vteri læſâ nimirùm illarum partium homioſi, à graui quodam affectu, vt proprium alimentum corrumpant, & in ſeroſum humorem colliquatione quadam conuertant. Sic apud Gal. *comment. Aph.* 55. *ſect.* 7. veſiculæ hydatides in hepatis ſuperficie interdum excitantur quæ diſruptæ ſeroſum humorem profundunt in capacitatem abdominis, ex cuius collectione hydrops emergit. Sic Fernelius exiſtimat hepar valdè exſiccatum findi, & rimis quibuſdam dehiſcere

Riuerij Praxis Medica.

inſtar terræ ſiccæ, ac per illas rimas ſerum continuò effluens abdominis capacitatem replere. Alij verò dicunt ex inteſtinis hydropem fieri poſſe ſi illa perforentur, & homo ſtatim non moriatur; ſed humor aquoſus in abdominis capacitatem ex illis ſtillet. Tum etiam ex renibus, ſi valdè vlcerentur, & per ea vlcera ſeroſus humor erumpat. Sic refert Platerus in quodam hydropico vtrumque renem multis vlceribus perforatum fuiſſe; vnde ſanies & ſerum in abdominis cauitatem effluxerat. Hydropis denique, ex vteri vitio progonati habetur hiſtoria apud Sennertum, ex Ioanne Heinzio, de ancilla quadam hydropica, cuius viſcera omnia ſalua inuenta ſunt, exceptis teſtibus, qui tumidi ſunt reperti ad magnitudinem capitis infantis recens nati; tū etiam liuidi, fungoſi, & plurimis vlceribus conſperſi, ex quib. ſeroſa materia hydropē cōmittens effluxerat.

Hydrops tympanites, à tympano nomen habet; ſi quidem abdomen inſtar tympani tenſum eſt; & ſi manu percutiatur ſonum conſimilem edit: tenſio autem illa eſt à flatibus in abdominis capacitate conclufis. Aliquando tamen contingit, flatos tympanitem efficientes, non in capacitate abdominis, ſed in cauitatibus inteſtinorum contineri, quod obſeruauit Platerus, dicens in quibuſdam, qui tympanici putabantur, poſt mortem diſſectis, nullum flatum è ventris cauo erupiſſe, nec ventrem ſubſediſſe; ſed inteſtina, præſertim tenuiora, flatibus adeò diſtenta, & conuoluta prosiluiſſe, vt in ventrem denuò reponi nequirent.

Obſeruandum autem eſt rarò flatum tympanitem efficientem ſolum in abdomine contineri, ſed plerumq; aquæ permixtum, quemadmodum etiam in aſcite non aqua ſola, ſed flatus etiam in abdomine continetur, & vterque à prædominante nomen mutuatur. Si nimirùm maior flatuum, & minor aquæ copia collecta ſit, dicitur tympanites: ſi verò aqua flatibus prævaleat, aſcites nominatur: ſi denique æqualis vtriuſque portio cumuletur, ambigit inter vtrumque; vt dubitare liceat vtrùm aſcites, vel tympanites talis hydrops dici debeat.

Flatuum cauſa materialis eſt humor crudus & craſſus, ſiue pituitoſus ille ſit, ſiue melancholicus, qui à calore exagitatus, & attenuatus vapores craſſos emittit, qui difficillimè diſcutiuntur, & illi vapores flatus nominantur.

Humor autem ille crudus & craſſus in ventriculo & inteſtinis aliqua ex parte reſidet; ſed multò magis inter diaphragmatis & inteſtinorum membranas continetur; vnde difficiliùs, quàm à cauitatibus partium prædictarum, auelli poteſt. Huius rei fortem conjecturam facit Aphoriſmus Hypp. 11. *ſect.* 6. [Quibus tormina, & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neque aliter ſoluuntur in hydropem ſiccum firmantur. Cùm enim meſenterium parte anteriore inteſtinis alligetur, poſteriore verò lūbis: facile videre eſt, dolores ad vmbilicum & lumbos ſpectantes, ex meſenterio prodire. Adde quod dolorum contumacia cauſam denotat in profundo corporis, & partium ſubſtantia concluſam, quæ nullo modo deturbari valeat. Si enim in ventriculi & inteſtinorum cauitatibus contineretur, faciliùs excludi poſſet.

De cauſa verò deficiente diſcrepant inter ſe Authores aliis frigidam intemperiem accuſantibus aliis verò calidam. Qui frigidam intemperiem accuſant, ſe fautorem habere putant Galenum, dicentē flatus generari à calore debili. Quibus reſpondendū eſt, calorem poſſe dici debilē reſpectu materiæ, quæ ab eo nō poteſt diſcuti ac reſolui. Sed hoc potiùs aſcribendum eſt ipſius materiæ defectui, non caloris, qui ſæpè intenſior eſt, ac præternaturalis. Et certè agnoſcendum eſt cū doctiſſimis Authoribus, materiam tympanio generandæ magis idoneam eſſe humorem melancholicum aduſtū, & atrabilarium, qui à calore viſcerum torrefactēre generatur. Qui quidem calor eamdem materiam exagitat, & ex ea flatus craſſos, ac difficilè reſolubiles educit.

R Hydrops

Hydrops anaſarca fit ab humore pituitoſo in totum corporis habitum effuſo, qui adeò tumidus & albus apparet; vnde leucophlegmatia nominatur. Generatur autem humor ille pituitoſus ab hepate frigidiori, quod pro laudabili ſanguine crudum & pituitoſum producit, qui cùm ſubſtantiæ partium in homioſi ſufficienter agglutinari nequeat; portio illius crudior & nutritioni inepta reſtitat in partibus, eáſque tumidas reddit, hincque anaſarca, ſeu leucophlegmatia exurgit.

Affectus incipiens dicitur cachexia, quæ ab eadem cauſa procedit & eadem habet generationis principia; ita vt facilè cachexia in leucophlegmatiam degeneret, cùm differant tantùm ſecundùm magis, & minus.

Cauſæ antecedentes ſunt, quæcumque hepar impensè refrigerare valent, illiúſque vim concoctricem plurimùm infringere: vt alimenta frigida & humida largiùs aſſumpta, ſuppreſſiones menſium, & hæmorrhoidum, obſtructiones & tumores frigidi, quales ſunt ſcirrhoſi: tum etiam hæmorrhagiæ copioſæ, aliorumque humorum magnæ ac diuturnæ euacuationes, à quibus calor natiuus plurimùm imminuitur.

Signa hydropis, & cuiuſque illius ſpeciei, ex prædictis ſatis manifeſta ſunt. In aſcite enim aquoſus humor in abdomine contentus indicatur ex abdominis mole grandiori, tumore molliore, ac latiore, qui per latera compreſſus fluctuationis ſenſum manifeſtum repræſentat, & æger ipſe dum ſeſe in alterutrum latus conuertit, murmur velut fluctuantis aquæ percipit, tũ vniuerſa ventris moles in latus illud prouoluitur. Hinc pedes & ſcrotum intumeſcunt; ſuperiores verò partes graciliores euadunt, ac contabeſcunt; vrinæ ſunt paucæ, & craſſæ, atque interdum rubræ, quia exigua ſeri quantitas ad renes, & veſicam tranſit, in iiſque diu moratur, & in illa mora craſſeſcit ac coloratur. In progreſſu morbi difficultas reſpirandi adeſt, ob aquæ copiam diaphragmati incumbentem, præcipuè dum æger decũbit, vt ea de cauſa erectus manere ac ſedere cogatur. Sitis etiam adeſt moleſta ex humoris ſalſedine, cui ventriculus innatat. Ac denique febris continua & lenta excitatur ex eiuſdem aquæ putredine, quæ viſcera omnia in ea innatantia tandem labefactat & corrumpit.

In tympanite verò venter percuſſus inſtar tympani ſonum edit; moles abdominis minùs grauis eſt, quàm in aſcite: tormina præceſſerunt circa vmbilicum, & lumborum dolor; ægro ſupino iacente venter diſtentus ac durus manet, neque dum ſe conuertit æger, ad latera deuoluitur.

In anaſarca denique non ſolùm venter, crura & tibiæ, ſed etiam manus, brachia, pectus, facies, & totum corpus intumeſcit; & vbicumque digito prematur, veſtigium relinquit. Color cutis pallidus, & cadaueroſus, carnes molles, & laxæ: vrinæ tenues, & albæ; reſpiratio difficilis, febris lenta non tardò conſequitur.

Quod ad prognoſim attinet; omnis hydrops periculoſus eſt, & curatu difficilis; eóque difficilior, quò magis inueteratus. Sed inter ſpecies anaſarca minus habet periculum; aſcites verò & tympanites inter ſe ambigunt; vt nunc hic, nunc ille periculoſior ſit, pro maiori vel minori grauitate cauſarum à quibus dependent. Sic aſcites à ſcirrho hepatis oriundus, aut ab vlcere alicuius partis internæ, periculoſior eſt tympanite; ſi verò à nimio aquæ potu, aut obſtructionibus non adeò inueteratis, minus infert periculum.

Hydrops faciliùs curatur in ſeruis, quàm in liberis: in ruſticis, quàm in nobilibus: quia cùm deſideret famem, ſitim, & multa alia tædia; longamque patientiam; promptiùs ſuccurritur his, qui facilè coguntur, quàm quibus noxia libertas eſt.

Hydrops à duritie lienis minùs periculoſus eſt, quàm à duritie hepatis, quia lien minùs princeps membrum eſt, quàm hepar.

Hydrops morbo acuto ſuperueniens, malus; neque enim ſedat febrem, ſed dolorem admodùm infert, ac mortem. Hipp. 2. *Prognoſt.*

Quibus hepar aqua plenum erumpit in omentum, iis venter aqua impletur, & moriuntur. Hipp. *Aph.* 55. *ſect.* 7.

Ab aqua intercutem habito, ſi aqua quæ in venis eſt, in ventrem confluxerit, morbi fit ſolutio. Hipp. *Aph.* 14. *ſect.* 6. Hic Aphoriſmus priori contrarius videtur. Sed contrarietas ſoluitur dicendo Hippocr. in priori per ventrem intelligere capacitatem abdominis, in hoc verò aluum. Si nimirum aqua per aluum effluxerit, morbi fit ſolutio. Quæ ſententia clarius explicatur ab eodem Hippocr. *in Coacis*, his verbis: [Incipiente hydrope alui profluuium, ſine apepſia, ſeu cruditate proueniens, morbum ſoluit.] Notanda eſt illa conditio, *incipiente hydrope*: nam ſi morbo inueterato contingat profluuium alui, non eſt adeò tutum; quia vt plurimum vitium aliquod per morbi longitudinem contractũ in viſceribus relinquitur, vt ſcirrhus aut ſubſtantiæ corruptela, quod nouæ aquæ prouentum efficit, & mortem tandem inducit. Vnde idem Hipp. *in Prorrh.* eos qui ab hydrope ſeruari debent εὐσπλάγχνους eſſe debere affirmat, hoc eſt ſana & integra viſcera habentes, ſeu à grauioribus illis affectibus immunia. Alioqui ſi cum ſcirrho, aut hepatis corruptione contingat alui fluxus, citiſſimè moriuntur, docente Galeno 2. *ad Glauconem cap.* 5. & Auicenna, qui ſic loquitur. [Constrictio anhelitus, & ſolutio ventris, in tribus diebus mortem ſignificat.

Vrinæ paucitas in hydropicis mala, & quò minor illius quantitas redditur, eò deterior eſt morbus, quia materia potulenta in ventrem confluit, & nihil ferè illius ad renes peruenit. Hinc Hipp. [in Coac. hydropico febriculoſo vrina pauca, turbatáque, lethalis.] Contrà verò, ſi vrinæ quantitas augeatur, benè ſperandum. *Quod eleganter à Celſo proditum eſt*: [Et tum demùm, *inquit*, ſecundæ valetudinis ſpes eſt, cùm plus humoris per vrinam excernitur, quàm aſſumitur. Ideò bonum eſt ſingulis diebus vrinam & potum metiri; tum etiam ventrem, lino circumducto, præſertim dum remedia vſurpantur vt videamus, num ille decreſcat: quod in bonis habendum eſt. Si verò augeatur, non obſtantibus remediis, res in anguſto eſt.

Abſceſſus, vel maculæ in hydropicorum cruribus erumpentes, lethales. Hoc confirmat Hipp. 7. *epidem.* hiſtoriâ Biontis, & Cteſiphontis, quorum ille oborto abſceſſu in genu ſiniſtro, & ſuppurato, obiit. Huic verò paulò ante mortem collectio cum rubore aliquantulum liuido in femore dextro apparuit.

Hydropici qui remediorum efficacia liberantur, ſi in eumdem affectum reciderint, deſperati ſunt. Hipp. *in Coac.* ſignificatur enim vitium aliquod immedicabile intra viſcera latitare, quod euacuatis aquis, nouam earum generationem promouet.

Si æger εὔσπλαγχνος ſit, & bonis viſceribus, ac conſtantibus viribus; cibum libenter aſſumat, benè concoquat, nec ab eo ingeſto affligatur: benè ſpiret, non doleat: neque tuſſis, neque ſitis adſit, lingua, ne in ſomno quidem non inareſcat: aluus medicamentis celeriter moueatur: extra purgationem non admodùm cita ſit, & naturaliter excernat; vrina pro victus ratione mutationem ſubeat, laſſitudinis expers ſit; ſi hæc omnia adſint, æger benè ſe habet: ſi plurima aliqua conualeſcentiæ ſpes eſt: ſi nulla, res deſperata eſt.

In ſicco hydrope ſtillicidium vrinæ malum eſt. Hippocrates *in Coacis.*

Tympanites in corpore atrabilario, aut qui fit ab atra bile multa in corpore redundante, lethalis eſt, & fruſtrà illi remedia adhibentur.

Si leucophlegmatia detento fortior diarrhœa ſuperuenit, morbum ſoluit. Hipp. *Aph.* 19. *ſect.* 7. Talis autem diarrhœa morbo incipiente, aut ſaltem non inueterato fieri debet, & viribus adhuc conſtantibus: ſi enim ægro iam debili exiſtente contingat, periculoſa eſt.

Hydropis curatio verſatur in materiæ heterogeneæ euacuatione, ſiue illa in abdomine, ſiue in toto habitu contineatur; cauſæ illam materiam producentis ablationes

Digitized by Google

tione; & viſcerum, præſertim hepatis, roboratione. Cauſæ autem præcipuæ, & magis ordinariæ, ſunt obſtructiones graues, & contumaces; tum etiam ſcirrhi; quorum affectuum curationes ex propriis capitibus deſumendæ ſunt. Si verò illæ non ſufficiant, ad ſequentia hydropi magis appropriata erit progrediendum, eáque pro varietate cauſarum, & corporum ægrotantium, à prudenti Medico erunt varianda.

Ac primùm purgatio ſolennis inſtituenda eſt, per apozema aperiens, phlegmagôgum, & hydrâgôgum, in hunc modum compoſitum.

℞. Rad. eryngij, rubiæ tinctorum apij, petroſel. & enulæ camp ana ℥.j. rad. valerianæ, aſari, ebuli, & ireos noſtratis. an. ℥. ß. cortic. rad. cappar. median. fraxini & tamariſci, an. ʒ. vj. fol. agrimon ceterach. capill. ven. chamædr. hyperici, abſinthij, centaur. min. ana M.j. ſoldanellæ M. ß. ſem. dauci petroſel. maced. & fœniculi, an. ℥. ß liquiritiæ raſ. & paſſul. mundat. ana ℥.j. ſennæ mundat. Vnc.j. ß. agarici in nodulo ligati ʒ.iij. ſem. ebuli, & rad. ialapæ an. Drach. i. ſem. zinzib. & caryophyll. an. ʒ. i. flor. geniſtæ, ſambuci & tamariſci, an. P. j. Coquantur in æquis partibus aquæ chalybeatæ, & vini albi ſub finem additi ad quartaria quinque. In colat. diſſolue ſyrup. de cichorio compoſiti cum rheo Vnc. iiij. Fiat apozema clarum & aromat. ʒ. iij. cinam. pro iiij. doſib. matutinis.

Poſt purgationem vniuerſalem vtatur æger ſemel in ſeptimanâ puluere ſequenti.

℞. Sennæ mundat. turbith. gummoſi, hermodactyl. ſem. ebuli, ialapæ, mechoacan. an. Drach j. cremor. tart. ʒ. ij. guttæ gummi Drach. ſem. pulu. diambræ, diarrhod. abba. & ſem. fœnic. an. ℈. j. ſacchari candi Drach. iij. Fiat omnium puluis, cuius ʒ. ij. vel ʒ. ii ß. infundantur per noctem in vini albi ℥. iiij. Capiat manè vinum, & puluerem.

Syrupus rhamni cathartici, ex ſucco fructus illius cum ſaccharo compoſ. ad Vnc. j. exhibitus, aquas mirabiliter educit. Sumendus eſt immediatè ante prandium.

Vel vtatur ſyrupo magiſtrali, ex decocto apozematis confiato, auctâ doſi purgantium, vel etiam ſequenti.

℞. Succi roſar. pallid. ℔. ii. ſuccor. rad. ebuli, ireos noſtratis, ſol. cichorii & agrim. an. ℔. ß. ſem. ebuli, rad. mechoac. & rhab. elect. an. Vnc. ii. ſpicæ nardi ʒ. iii. ſantali citrin. ʒ. ii. cryſtalli tart. ʒ. i. ſem. Infundantur per noctem, & poſt leuem ebullitionem colentur. Deinde adde ſacchari albi parem colaturæ quantitatem. Coquantur in ſyrupum cui adde ſalis abſinthii Vnc. ſem Capiat Drach. ii. cum iuſculo aperiente, ſemel in ſeptimanâ.

Vel loco ſyrupi, aut alternatim cum ipſo pilulæ ſequentes vſurpari poterunt, quæ ſimul humores noxios expurgant, & obſtructiones reſerant.

℞. Aloës opt. ſucco abſinthii diligenter nutritæ Vnc. ſem. gommi ammoniaci in aceto ſoluti & traiecti, myrrhæ electæ & croci Martis cum ſulphure parati, an. Drach. iii. ſalis abſinthii & tamariſci, an. Drach ii. diagrydii & trochiſc. alhandal, an. Drach. i. croci, zinzib. & ſalis gemmei. an. ℈. i. Cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilul. de qua capiat Drach. ſem. bis in ſeptimana, duab. horis ante prandium.

Vina etiam purgantia ad hydropis curationem valdè commendantur, quorum variæ extant formulæ. Hæc verò efficaciſſima eſt.

℞. Rad. aſari & mechoac. ana. Vnc. ii. rad. ireos noſtrar. cortic. rad. ebuli & ſambuci, ana Vnc. i. rad. enulæ cam. Vnc. ſem. abſinthii ſicci & epithymi, ana P. i. ſennæ mundat. ℥. i. ſoldanellæ ʒ. ii. trochiſc. de rhab. & de eupator. ana ʒ. i. macis, & cinnam. ana Drach. ß. ſcammonii ℈. iv. vini albi ℔. ii. ß. Infundantur per triduum in B. M. vaſe probè clauſo. Seruetur ſine colatura. Capiat ℥. ii. vel iii. manè, bis aut ter in ſeptimana.

Inter remedia, aquis extrahendis idonea, maximè laudatur ſuccus ireos noſtratis, cum vino albo extractus, qui ad Vnc. iii. exhiberi poteſt; aluum enim & vrinas potenter mouet. Quia verò aſperitate ſuâ faucibus & ventriculo moleſtus eſt, cum manna, aut melle permiſceri ſolet. Mallatia ita præſcribit.

℞. Succi ireos recenter extracti Vnc. iii. mannæ calabrinæ ℥. i. ß. Miſce, fiat potio.

Platerus in obſeruationibus [Hydropico, *inquit*, cuidam propinaui ſuccum ireos, vt biberet ad ℥. ii addito melle vndè plurimùm & ſæpiùs minxit & deiecit. Et poſtquàm repetiſſet bis vel ter, detumuit venter, pedéſque ſubſederunt, ſicque ſanatus eſt.]

Rhabarbarum à nonnullis commendatur, quia purgando humores noxios, hepar valdè roborat. Et Stocherus ſe multos curaſſe refert vſu rhab. ad ʒ. i. vel ii. tertio, aut quarto quôque die exhiberi cum decocto aperiente. Tum etiam apud Scholtzium in Epiſtolis, habetur inſignis hiſtoria cuiuſdam hydropici ſolo vſu rhab. perfectè ſanati, quod ſingulis diebus deglutiebat eâ quantitate, quæ neceſſaria videbatur ad aluum ſubducendam.

Trochiſci de rhab. ab omnibus authoribus laudantur. Et Matthæus de Gradi. refert ducem quemdam Mediolanenſem hoc ſolo remedio fuiſſe curatum, cuius Drach. ii. ſumebat bis in hebdomada.

Iiſdem trochiſcis ſe alium hydropicum curaſſe teſtatur Michaël Paſchalius; quos in pilulas efformabat propter amaritudinem.

Chymici extractum hellebori nigri, aquilam cœleſtem, & mercurium vitæ commendant, eaque cum aliis medicamentis vulgaribus permiſcent, vnde copioſa ſequitur ſeroſi humoris euacuatio. Sed viribus admodùm robuſtis opus eſt, ad horum medicamentorum vehementiam tolerandam.

Mitiùs operatur mercurius dulcis, & mercurius diaphoreticus. At ſine manifeſta euacuatione, antimonium diaphoreticum, cum ſale petræ ad albedinem calcinatum; ac multò efficaciùs diaphoreticum ex butyro antimonij paratum, omnes hydropis ſpecies curat.

Verùm in omni purgantium adminiſtratione obſeruandum eſt, purgantia ſaltem validiora non eſſe frequentiùs vſurpanda, vt docet Galen. 9. κατὰ τόπους, quia corpus debilitant, vt poſteà maior aquam prouentus exoriatur. Ideò roborantia, & aperientia frequentiùs quàm purgantia erunt præſcribenda. Et experientia nos docet, euacuationem in hoc morbo quæ fit per vrinas, meliùs ſuccedere eâ quæ fit per aluum.

Purgationum vice clyſteres iniici poſſunt, quibus flatus diſcutiantur, aquæ educantur, & venter imminuatur, in hunc modum compoſiti.

℞. Fol. maluæ, mercurial. braſſicæ rubræ, ana M. j. ſoldanellæ M. ß. ſem. aniſi, carui, & anethi, ana ʒ. iii. flor. chamæ. melilot. ſtœchados & geniſtæ ana P. i. Coquantur ad ℔. i. In colat. diſſolue catholici ℥. i. hieræ picræ ℥. ß. olei aneth. liliorum. & mellis comm. ana ℥. ii. Fiat clyſter, bis in hebdomada iniiciendus. Vel

℞. Fermenti acrioris ℥. ß. ſalis comm. P. i. Coquantur in aqua q. ſ. In colat. diſſolue vrinæ pueri impubis ℥. iv. olei rutacei ℥. iij. mellis deſpumati ʒ. j. Fiat clyſter, quem valdè commendat Valeriola.

Sequens verò clyſter inſignem aquarum copiam educit.

℞. Pulpæ colocynth. ʒ. j. Infunde per noctem in vini albi ℥. iii. Colaturæ adde decocti inteſtinorum veruecis ℔. j. olei communis ℥. ii ſalis petræ fuſi Vnc. j. aceti fortis cochl. j. Fiat clyſter. Vel

℞. Pulpæ colocynthid ʒ j furfuris macri M. i. Decoquantur in vino albo, & fiat clyſter. Vel

℞. Sem. carth. Vnc. i. agarici opt. Vnc. ß. pulpæ colocynth. ʒ. iii. fol. centaureæ minor. chamædr. & abſinthii

vtriuſque ana M ß. Coquantur ad ℔.j. In colat. diſſolue olei chamæmel. rutæ, & de cappar. an. Vnc j. mellis roſac. Vnc. ij. Fiat clyſter. Vel

℞. Decocti emollient. ℔. i. vini emetici turbidi Vnc. iv diaphœn. Vnc i. Fiat clyſter.

Venæ ſectio in hoc affectu meritò reiicitur, niſi fiat à ſuppreſſione menſium, vel hæmorrhoidum. Et tunc etiam, non niſi ab initio morbi vena eſt aperienda, antequàm hepar frigidam diatheſim contraxerit.

Cauteria, veſicatoria, & ſcarificationes in hydropicis gangrænam ſæpè afferre ſolent, quia calor partium puſillus facilè extinguitur. Ideóque ſatius eſt ab huiuſmodi remediis prorſus abſtinere, licèt nonnullis aliquando profuerint.

Paracenteſis etiam rarò, aut nunquam celebranda eſt, quia ex ea pauci euadunt, præſertim cùm ægri, & affines illorum eam operationem fieri nolint, niſi confirmato morbo quando videlicet corruptis viſceribus, nulla ſalutis ſpes eſt. Ideò, vt plurimùm, ſecundo, aut tertio ab operatione die intereunt. Prudentiores volunt apertionem eſſe faciendam in principio, vel augmento morbi, antequàm viſcera labem contraxerint. Sed neque tunc temporis neceſſaria eſt, cùm aliis remediis, iiſque tutioribus, morbus adhuc lenior curari valeat.

Inter euacuantia remedia huic affectui proficua recenſentur ſudorifica, quæ vt in anaſarca perpetuò proſunt, ſic in tympanite, & aſcite aliquando nocent ſi nempe hepatis ſiccitas, vt non rarò fit, morbo originem dederit. Adde quòd in hydropicis ſudorem elicere vt plurimùm impoſſibile eſt. Si tamen illa hepatis ſiccitas abfuerit, ſudorifica in omni ſpecie hydropis conuenire poſſunt, præcipuè in declinatione morbi, ad ſeroſi humoris reliquias per habitum diſcutiēdas. Sic Valeriola refert à ſe curatum aſciticum decocto, ligni ſancti per 40. dies exhibito. Vtile autem erit idem decoctum cum aqua chalybeata & vini albi portione componere. Chymici commendant antimonium diaphoreticum.

Martinus Rulandus ſudorificum parat ex baccis iuniperi, quæ cum vrinas etiam mouendi vim non exiguam habeant, vtraque ratione plurimùm prodeſſe poterunt. Illius compoſitio talis eſt.

℞. Granor. iuniperi contuſ. M. iij. Vini generoſi q. ſ. Decoquantur ad medias, & exhibeantur Vnc. vj. ſingulis diebus manè, corpúſque optimè tegatur.

Horatius Reſerus apud Scholtzium, ſe multos pueros & nonnullas mulieres anaſarcâ laborantes curaſſe gloriatur vſu ſyrupi ſancti Ambroſij, qui ſudorificus eſt: illiúſque deſcriptio habetur in veteri diſpenſatorio, quod Luminare maius appellatur, quæ ita ſe habet.

℞. Milij excorticati Vnc. ij. aquæ fontis ℔. ß. Bulliant donec Vnc. iij. vel iv. illius aquæ ſuperſint. Quæ percolata, cum æquali vini albi generoſi portione miſceatur, deturque calidum hydropico, copioſſimè enim ſudabit, ſi texeris diligenter.

At verò cæteris præſtant medicamentis, quæ per vrinas ſeroſos humores euacuant, & fœlicior vt plurimùm curatio hac viâ ſolet ſuccedere.

Inter præcipua habetur ſuccus cherefolij, cuius Vnc. ij. exhibentur manè cum vino albo per plures dies.

Vina aperientia diuretica in hoc caſu plurimùm etiam conferre ſolent; quorum exemplum tale eſſe poteſt.

℞. Rad. enulæ camp. apij fœniculi & iridis, ſiccarum ana Vnc. j. ſem. rad. valerianæ, gentianæ, aſari ſcillæ, ana Drach. j. corticis med. ſambuci & ligni ſaſſafras ana Drach. vj fol. abſinthij agrim. chamædr. capill. ven. ſiccor. ana. Drach. ij. ſummit. centaur. min. & flor. geniſt. ana Drach j ſem. petroſel. ameos, anethi, ana Drach. i. ſem. cinamomi Drach. ii. ſpicæ nardi Drach. ſem. Conquaſſentur omnia, & infundantur in vini albi menſuris ij. vel iii. per aliquot dies; deinde hoc vino vtatur omni mane.

In eundem vſum referri poteſt vinum chalybeatum compoſitum in obſtructione hepatis deſcriptum.

Inter diuretica etiam cenſendum eſt decoctum iuniperi ſuprà relatum. Quod etiam, ſi nimia eius caliditas timeatur; in aqua parari poterit, eique ſpiritus vitrioli tantillum admiſceri.

Fonſeca commendat vſum terebinthinæ cum aqua hordei lotæ, eiúſque Vnc. ſem. exhibet bis in ſeptimana.

Ac denique ſpiritus ſalis, tartari & vitrioli, iuſtâ doſi exhibiti, cum apozemate, aut alio decocto aperiente per aliquot dies, miranda præſtant: quia ſummâ tenuitate prædititi in omnes corporis meatus facilè penetrant, eóſque aperiunt. Idem præſtant ſales abſinthij iuniperi, ſtipitum fabarum; & ſimiles cum vino albo exhibiti. Vel ſalium defectu lixiuia ex eorum cineribus parata ſufficiant.

Matthiolus *ad cap. 87. lib. 1. Dioſcorid. Lixiuium*, inquit, *ex vino albo, & iuniperino cinere paratum 4. aut 5. vnciarum pondere potum, valentiſſimè vrinam pellit; ita vt nonnullos viderim hydropicos hoc tantùm auxilio ſanatos.*

Præterea in toto curationis decurſu roborantia hepar nunquam omittenda Quia fruſtrà aquas educimus niſi nouam earum generationem inhibeamus. Quod non niſi hepat reficiendo. & ad priſtinam temperiem reuocando conſequi poſſumus.

Inter præcipua roborantia recenſeri debet aqua cinnamomi. Cuius cochlear vnum manè vel ante cœnam interdum exhiberi poterit.

At maximè laudatur à Gal. 8. *κατὰ τόπους* electuarium cyphoides, ab Arabibus *de vino* appellatum. Cuius ℥. ſem. manè exhiberi poterit. Illius compoſitio ab Hollerio correcta ita ſe habet.

℞. Paſſul. corinth. mundat. ℔. ſem. Coquantur in vino veteri generoſo ad pultis conſiſtentiam. Tuſas excerne per ſetaceum. Tum admiſce conſeruæ anthos, cortic. citri conditi cinam. acuti inter. ana Drach. j. puluer. aromat. roſat. diamarg. calidi, diacinam. ana Scrup. ij ligni aloës odorif. Drac. ſem. croci ℈. ſem. Miſce, fiat electuarium molle.

Opiata ad obſtructiones hepatis præſcripta hîc etiam erit vtiliſſima.

Plurimùm etiam valet conſerua abſinthii pontici, ex vna parte comarum illius, & tribus ſacchari partibus compoſita. Cuius vſu nonnullos hydropicos percuratos fuiſſe teſtatur Matthiolus, *cap. de abſinthio*

Porerius opiatam componit ex conſerua roſar. ſpecifico ſtomachic. croco martis & ol. vitrioli, quo ſolo remedio ſe hydropicos curaſſe gloriatur. Specificum autem ſtomachicum eſt antimonium fixum.

Cæterùm in potu hydropicorum maximum verſatur curationis momentum. Illius idcircò curam exactam habere opus eſt, vt parciſſimà bibat æger, & ſitim toleret quantùm poteſt. Multos enim omnimodâ potus abſtinentia & aſſotum vſu, ſine alio remedio conualuiſſe notum eſt. Pro potu vtetur vino enulato vel abſinthite, vel iuniperino, vel chalybeato, vel prædictis etiam chalybeatis. Iubet Auicenna ne aquam quidem videant hydropici. Si tamen nimia calefactio aut exſiccatio metuatur, vel æger ſit abſtemius, vti poterit decocto iuniperi. ligni ſancti & ſaſſafras, vel decocto rad. rubiæ tinctorum quæ vrinas poté ter mouet; iiſque vel ſolis, vel cum vino albo permixtis. Cùm autem, vt antea dictum eſt, potus abſtinentia maxima eſſe debeat, ſitis tamen admodùm vrgeat, illa per vices fallenda eſt, vel oris collutione cum aqua chalybeata & aceto, frequenter mandendo grana aliquot maſtiches vel quidvis eiuſdem facultatis. Aquam enim plurimam in os elicit: Non vt quibuſ. am videtur, è capite ſolo. ſed ex ventriculo & ex abdominis capacitate ſicque multis eſt nominibus profutura.

De cibis, hoc tantùm dicemus. ſicciores eſſe eligendos, & dulcia, vt peſtem, eſſe fugienda.

Dum

Dum remedia interna celebrantur, externa etiam adminiſtranda ſunt. Illa enim non parum cooferunt ad ventris tumorem diſcutiendum. Ad hanc rem componuntur fomenta, ſacculi, vnguenta, cataplaſmata, & emplaſtra, quorum præcipua in hunc modum ſe habent.

℞. Rad. althææ, liliorum, cyperi, cortic. rad. cappar. mediani fraxini, tamariſci, ebuli, & ſerpentariæ maior. ana ℥. iij. fol. abſinthij, agrimonij, maioranæ, origani, calamenti, pulegij, rutæ, chamædr. chamæ. abrotoni & ſambuci. ana M. j. ſem. petroſel. anethi & cumini, ana Vnc. j. Flor. chamæm. melilot. & geniſtæ, ana P. iij. ſpicæ nardi, ſchœnanthos, nucis moſchat. caryophyll. & cinnam. ana Vnc. ſem. ſalis & aluminis ana ℔. ß. Fiat omnium decoctio in lixiuio facto ex cineribus quercus, vel ſarmentorum, quâ foueatur totus venter & calidè ante cibum, cum ſpongus in ea imbutis & expreſſis. Vel

℞. Vrinæ pueri mund. ℔. iv. ſalis prunellæ Vnc. iij. Bulliant ad tertiæ partis conſumptionem pro fotu.

Aqua-pendens aquam calcis prædicat, in qua ſpongiam nouam, quæ totum abdomen comprehendat, exprimit, eamque ſuperligat. Sic enim aquas hydropicorum inſenſibiliter abſumi, & frigidam humidamque viſcerum intemperiem tolli, & lienem induratum aliquando ſanari aſſerit. Claudinus verò calcem in aqua thermali ſalſa, ſulphurea aut nitroſa extinguit ſpongiam in ea expreſſam faſciis arctè ventri alligat, & diu ibi detinet ſubindeque permutat.

Sacculi parari poſſunt ex materiâ prioris fomenti, in vino albo decoqui, & calidè ventri admoueri.

Poſt fotum liniatur venter ol. anethino, rutaceo iritino, cum puluere ammoniaci, galangæ, aneth. baccarum lauri & ſimilibus.

Inunctio ex ol. ſcorpion. Matthioli, cum pauco oleo roriſmarini vtiliſſima eſt.

Multi vnguenta, & linimenta componunt ex purgantibus validioribus, quæ hydropicorum aquas potenter detrahunt, & diſtentum abdomen remittunt. Verùm illa periculoſa ſunt. Inſerta namque muſculis, & membranis vis purgatoria lethale ſæpe alui profluuium ciet.

Poſt linimenta, vel etiam iis omiſſis, cataplaſmata vel emplaſtra imponi poterunt. Sequens præſtantiſſimum eſt.

℞. Rad. cucum. agreſt. optimè contuſæ & in aceto ſcillit. per 24. horas macerat ℔. j. mellis deſpumati ℔. ij. Miſce, & bulliant ad conſiſtentiam cerati, & in fine adde cumini ſubtiliter puluerati Vnc. iv. Fiat emplaſtrum abdomini applicandum, & ſingulis diebus renouandum. Vel

℞. Stercoris bouini ſiccati ℔. j. ſulphuris viui, & ſem. cumini puluerat. ana Drach. ij. ſapæ vel vrinæ pueri q. ſ. Fiat cataplaſma.

Cataplaſma ex raphanis contuſis vmbilico, & lumbis admotum, aluum, & vrinas mouet.

Galenus commendat cataplaſma ex cochleis cum ſuis teſtis contuſis, quod veneri admotum ibi detinendum eſt donec ſponte cadat; aquas hydropicorum potenter abſumit.

In emplaſtri formam redactum tale componitur à Valeriola.

℞. Stercoris vaccini lib. j. ſterc. caprini ℔. ſem. Bulliant ſimul in aceto fortiſſimo, & in mortario contundantur, addẽdo ſulphur. viui Vnc. iij. alumin. Vnc. j. ſuccor. thymelææ & ebuli recent. extractorum, ana Vnc. iij. farin. lupin. & orobi, ana Vnc. ij. puluer. ſoldanell. quart. j. aniſi, marathri, cumini, ana Drac. ij. ſalis comm. torrefacti Drach. iij. terebinth. Vnc. iv. picis naualis, Vnc. vj. Miſce, fiat emplaſtrum.

Obſeruatione dignum eſt, quod ſibi experientiâ compertum eſſe teſtantur Vvierus & Varignana, bufonem ſyluestrem, qui in nemoribus reperitur; per ventrem ſectum & renibus obligatum aquas hydropicorum vrinas educere, & cum ampliùs euacuare volumus, applicationem eſſe renouandam.

Petræus verò refert eiuſdem bufonis puluerem in clibano ſiccatum, & calcinatum, Drach. ſem. pondere in vino, vel alio liquore propinatum, per vrinas hydrôpem mirificè expellere. Cuius experimenti inuentor primus mortis accelerationem ex eo quærens, inſperatò conualuit. Sequens etiam ceratum ex bufone paratum vtiliſſimum eſt.

℞. Bufonum ℔. ij. ſucci ebuli ℔. iij. olei lib. i. ceræ ℔. ß. Bulliant in olla lutata ad mediæ partis conſumptionem. Colentur & fiat ceratum, quod extendatur ſuper aluram & regioni lienis applicetur; aquas omnes euacuat.

Toto curationis decurſu roborantia ventriculo admouenda ſunt. Et in primis hepatis, dum tumor ſubſidere incipit, aut non eſt ita inſignis, vt topicorum penetrationem ad hepar impedire queat.

℞. Ol. flor. arantiorum Vnc. j. olei de ſpica Drach. iij. vnguenti roſac. cerati ſtomachici Gal. ana Drach. ij. ol. maſtich. ſtillatitij ℈. ij. ol. abſinthii ſtill. ℈. j. ol. nucis moſchat. Drach. i. ſem. Ceræ albæ parùm. Miſce, fiat linimentum ventriculo applicandum.

℞. Comar. abſinthij pontic. ʒ. iij marrubij, roriſm. ana Drach. ij. roſar. rubr. P. i. flor. chamæm. fol. lauri, ana M. ß. cortic. arantiorum, ligni aloës odorif. ana Drach. iii. rad. cyperi ſchœnanthos, ſpicæ nardi, ana Vnc. ſem. Cum vini optimi partibus duabus, aquæ abſinthii & agrim. ana parte vna, fiat decoctio, quâ foueatur regio hepatis cum ſpongia vino abſinthite elota.

℞. Vnguenti roſac. cerati ſantal. ana Vnc. iii. roſar. rubr. ſem. endiuiæ, & acetoſæ, ana Drach. i. ſpicæ nardi, ſchœnanth. abſinthii ſicci ſtyrac. calamit. ana Scrup. iv. ol. maſtich. vel de abſinthio q. ſ. Fiat linimentum applicandum eidem parti poſt fotum.

Vtplurimum in hydrôpe crura, tibiæ & pedes œdematoſo tumore afficiuntur; ad eúmque diſcutiendum conueniet lixiuium, in quo rad. ebuli & enulæ camp. folia roriſm. maioran. thym, lauri origani, ſal. & alumen incocta fuerint.

Quamvis autem vtplurimùm propoſita curatio vſurpanda ſit, aliquando tamen minùs conueniens eſt quando nimirùm hydrops in calido & ſicco temperamento, à cauſis calefacientibus calorem natiuum diſſipantibus, productus eſt; quemadmodum in febribus billioſis & vehementibus ſolet accidere. Tum enim hepatica frigida cum aperientibus minùs calidis conueniunt, qualia in febribus diuturnis vſurpari ſolent. Tum etiam ſyrupus magiſtralis ſuprà deſcriptus, ex ſuccis roſar. cichoru & agrim. compoſitus in hoc caſu maximè conueniet.

Pro potu ſumatur decoctum rad. cichorii, & calcitrapæ guſtui non ingratum, vel aliorum aperientium tẽperatorum; ſed liberaliore quantitate, quàm quæ ſuprà propoſita eſt, quæ nimirùm ſitim leniat, iecoris ardorem temperet, idque reſiccatum humectet. Quam doctrinã (quamvis ab Auincenna, Tralliano, aliiſque ſancita eſt, quia tamen à nonnullis paradoxa videtur, & magni eſt in vſu practico momenti,) non erit inutile inſigni exemplo confirmare, à Baptiſta Montano relato *conſ.* 263. his verbis. [Vidi, *inquit*, Venetiis religioſũ quemdam Ordinis Prædicatorũ, hydropicũ ex aſcite, & tympanite, qui fuit curatus. Adfuerũt mecũ excellẽtiſſimi Medici plurimi, ſcilicet Papiẽſis, Eugubinus, Trincauella, & alij. Habebat is, vt dixi, aſcitẽ cũ tympanite, & tabem cũ febre hectica. Oportebat tũ exſiccare & humectare. Quare eramus in maxima diſcordia. Ego volebã vt multum biberet, ſed quæ aperirent, quia habebat plurimas obſtructiones; præterea vt humectaretur quia ad tabẽ peruenerat. Ordinabã ego ſyrupũ acetoſum. cũ omnib. quæ prouocant vrinã. Eugubinus nolebat quicquam eſſe bibendum, & narrabat de quodã hiſtoriam, qui per ſicca fuit curatus. Papienſis, vt litem dirimeret, cõcluſit, neque liberaliter, neque omnino nihil eſſe

bibendum. Res extrahebatur vſque ad noctem. Deducebant nobiles vnumquemque Medicum ad ſuam cymbam. Ibi tum Papienſis, quod antea diſſimulauerat, conuerſus ad magnificum quendam, dixit: Si vultis curare hunc dominum, profectò non aliud erit faciendum, quàm quod conſuluit Baptiſta Montanus.]

In hoc etiam caſu maximè conuenient medicamenta ex chalybe, tartaro, & vitriolo, quia citra inſignem calefactionem potenter aperiunt & vrinas mouent.

At cæteris remediis palmam præripiunt in hoc caſu aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ, quæ viſcera potenter deobſtruunt, aquas per vrinas euacuant, & viſcerum intemperiem corrigunt. Vnde experientia conſtat, multos hydropicos quotannis aquarum Spadanarum vſu percurari.

Narrat Auicenna *cap. de cura aſcitis*, hiſtoriam mulieris cuiuſdam, *quam hydropiſis aſcriuit*, vt ipſe loquitur, [& magnificata eſt ſuper eam, & ipſa mulier comedit quantitatem malorum granatorum, tam maximam, quod eius relatio eſt incredibilis, & ſanata eſt.]

Et Varignana refert ex Plateario, quòd quædam vetula coxit in olla ſuccum plantaginis ad medietatem & dedit hydropico de cauſa calida, ad bibendum quotidiè, & ſic curatus fuit.

Quibus exemplis patet hydropem aliquando refrigerantibus curari. Iiſque addere poſſumus Chriſtophori à Vega teſtimonium, qui *lib. 3. art. medic. ſect. 8. cap. 11.* [Tympanitem, *inquit*, vidimus à calida iecoris intēperie natū, quem refrigerantibus curauimus, iecori ſuperponentes ſuccum endiuiæ, & cichorij cum pauco aceto, & cichorium edendum dantes, atque endiuiam.]

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XI.

DE AFFECTIBVS LIENIS.

PRÆFATIO.

QVAMVIS lien omni morborum genere tam ſimilari, quàm organico, & communi affici valeat: nos tamen eos ſolummodò qui in praxi frequentiùs occurrere conſueuerunt, explicare decreuimus; eóſque ſex capitibus comprehendere. Quorum primum erit de lienis inflammatione. Secundum de dolore. Tertium de obſtructione & tumore, ſeu inflatione lienis. Quartum de ſcirrho lienis. Quintum de melancholia hypochondriaca. Sextum de ſcorbutica affectione.

CAPVT I.

De Inflammatione lienis.

INflammatio lienis eiuſdem eſt naturæ cum hepatis inflammatione. In eo tantùm differt, quòd rarius fit à ſanguine puro; frequentiùs à ſanguine melancholico. Eaſdem etiam habet cauſas, tam coniunctas, quàm antecedentes. Diagnoſis verò diuerſa eſt.

Signa igitur inflammati lienis ſunt, tumor & dolor in ſiniſtro hypochondrio, qui interdum ad diaphragma, & ſiniſtrum humerum extenditur, grauitas etiam adeſt, & pulſatio in eodem hypochondrio; febris aſſidua, cibi faſtidium, ſitis, lentor nigricans linguæ adhærens, moleſtus dexter decubitus, propter viſceris grauitatem ventriculo incumbentis; interdum etiam ſiniſter ſi tumor ingens fuerit quia comprimitur tunc à ventriculo & hepate: tumor interdum lienis figuram retinet interdum totum ſiniſtrum hypochondrium implet; interdum etiam infra vmbilicum apparet, multiplicatâ materiâ, & inflammatione vicinas partes, præcipuè vmbilicum occupante.

Intenſiora autem & remiſſiora prædicta ſigna apparent cum aliqua etiam varietate, pro varia humorum miſcella. Si enim ſanguini melancholico bilis admixta ſit, vrinæ ſunt rubicundiores, os amareſcit, ſitis intenſior, febris ardens, & tertio die ingraueſcens, vigiliæ intenſæ, & interdum deliria. Si ſit admixta pituita, color eſt pallidus, febris & ſitis minor ac dolor remiſſior. Si verò ſanguis melancholicus purus ſit, durities maior eſt, color corporis nigricat, & interdum vrina, aliaque dominantis melancholiæ indicia apparent.

Prognoſis ferè eadem eſt, quæ hepatis inflammationis, attamen paulò minus periculoſa, cùm hepar ſit nobilius. Si ægrum non interimat, vel criſi terminatur, vel reſolutione ſoluitur, vel ſuppuratione, vel induratione, quâ in ſcirrhum degenerat. Criſis bona ſæpè contingit per hæmorrhagiam naris ſiniſtræ, vrinæ vel alui profluuium.

Curatio huius affectus eadem inſtituenda eſt, quæ in hepatis inflammatione fuit propoſita ſi ſequentes tantùm adhibeantur differentiæ.

Primò, quòd venæ ſectio, liene inflammato, in brachio ſiniſtro celebranda eſt, & non ita frequenter vt in hepatis inflammatione: quia hepar, fons ſanguinis largior indiget euacuatione. Quod verò de apertione ſaluatellæ ab Authoribus circumfertur, quam lienem peculiariter exonerare aiunt, ſuperſtitioſum, & iam ferè in vſu practico obſoleuit. Vtiliùs enim multò è baſilica vena ad omnes implendas indicationes, ſanguis detrahitur.

Secundò, quòd topica, quæ in inflammatione hepatis hypochondrio dextro admouebantur, hic ſiniſtro applicentur.

Tertiò

Tertiò, quòd in dictorum topicorum vſu, aſtringentia non ſint tantâ curâ; & tam diu continuanda: quia cum lien ſit pars minus princeps, illius robori tantoperè ſtudendum non eſt.

Reliqua ex inflammationis hepatis curatione deſumantur.

CAPVT II.

De Dolore lienis.

Dolor interdum lienem affligit circa febrem & duritiem, quæ tactui renitatur; iſque à flatu exoritur, qui non ſolum lienis ſubſtantiam, quæ ferè inſenſilis eſt, ſed etiam membranam ipſum veſtientem diſtendit.

Ab inflammatione facilè diſtinguitur per febris, & renitentiæ abſentiam. Difficilius verò à colico dolore, quia colon inteſtinum ſpleni ſubiicitur, & incumbit: diſtinguuntur tamen, quod dolor ſplenicus grauis ſit, & in vno loco fixus; colicus verò diſtendens, acutus, mobilis, & ad totum ventrem excurrens.

Curatio huius doloris perficitur clyſteribus carminantibus, purgatione conuenienti, fomentiſque emollientibus ac diſcutientibus, aceto adiecto. Tum etiam linimentis compoſitis ex ol. lilior. chamæm. capparum, abſinthij, cum modico ſpicæ & aceti.

Si poſt horum remediorum vſum dolor perſiſtat cucurbitula ſiniſtro hipochondrio erit admouenda, modò nulla inflammationis, aut fluxionis ſuſpicio fuerit.

CAPVT III.

De obſtructione, & tumore, ſeu inflatione lienis.

Lien obſtructionibus obnoxius eſt nõ minùs, quàm hepar; imò & frequentiùs, quandoquidem craſſiori ſanguinis parti recipiendæ deſtinatus eſt, ac magis fæculentæ, quæ ideò faciliùs in venis illius detinetur vel in meatibus inſenſibilibus hæret, propter mollitiem & laxitatem partis craſſorum humorũ receptioni magis idoneam. Et quando humor craſſus ſubſtantiæ lienis hæret, tumorem in parte efficit, ac inflationem. Et quidem ſi humor ille diuturna mora craſſeſcat, ac duritiem oanciſcatur, ſcirrhum generare ſolet; quamdiu verò liquidior manet admixtione pituitæ, ad œdematoſi tumoris naturam accedit qui illis præcipuè familiaris eſt, qui in locis paluſtribus, humidiſque degunt; vel qui frigidis alimentis veſcuntur, aut frigidæ potu largiori vtuntur. Si verò tumor ille mollior, & laxior fuerit, inflatio ſimpliciter appellatur, cuius cauſa eſt materia partim pituitoſa, partim flatulenta. Huiuſmodi obſtructionibus, tumoribus, & inflationibus affecti, lienoſi vulgò nominantur.

Cauſæ lienis obſtructiones generantes eædem omninò ſunt, quæ in hepatis obſtructione fuère propoſitæ, & hanc vel illam partem afficiunt, prout magis vel minùs diſpoſitæ ſunt ad eas recipiendas. Non rarò autem vtrumque viſcus ſimul afficitur. Vix enim humores craſſi poſſunt in vno viſcere luxuriare, quin portio eorum ad alterum deferatur.

Diſtinguitur obſtructio lienis ab obſtructione hepatis, ex ſitu partis affectæ grauitas enim percipitur in ſiniſtro hypochondrio & interdùm dolor præſertim in curſu, vel concitatiore ambulatione, aut equitatione; & contrectando hypochondrium tenſio & renitentia quædam inuenitur: tum color faciei liuidus percipitur, & reliqua melancholiæ dominantis indicia apparent.

Affectus eſt pertinax, & diuturnus, ob partis mollitiem & laxitatem, cuius ratione ab humore imbibito ſeſe facilè expedire non poteſt; & ſi in vetuſtatem abeat, nec citò curetur, in ſcirrhum degenerat.

Curatio eadem competit, quæ in hepatis obſtructione fuit propoſita, addendo ea quæ peculiariter lienem reſpiciunt & humori melancholico præparando, expurgandoque dicata ſunt.

His autem pilulæ de ammoniaco ſequentes, tanquam efficaciſſimæ addendæ ſunt, & in frequenti vſu habendæ.

℞. Ammoniaci pinguis in aceto ſcillitico ſoluti Vnc. j extracti aloës Vnc. ſem. cryſtalli tart. Drach. j. myrrhæ, croci, an. ʒ. ſem. maſtiches benioini, ſalis fraxini, & abſinthij an. ℈. j. Cum oxymel. ſcillit. fiat maſſa pilular. Doſis Drach. ſem. bis in ſeptimana, purgationibus interiectis.

In apozematis, aliiſque aperientibus remediis liquidioribus oxymel. ſimplex, & ſcilliticum vtiliter diſſoluitur, ad craſſos & terreſtres humores potenter diſſecandos.

Itæ cæteris autem remediis, quæ ex chalybe componuntur, ad lienis obſtructiones reſerandas ſunt efficaciſſima.

Imò verò pro potu ordinario aqua ferrata, vel chalybeata vſurpanda eſt, quæ lienem imminuere, vt inquit Celſus, ex eo cognoſcitur, quòd ea animalia, quæ apud fabros ferrarios educata ſunt, exiguos lienes habent.

Fomentis acetum addatur loco vini albi quòd maiorem penetrationem conciliet: quæ neceſſaria eſt in humore craſſiori. Adde quod Galen. in affectibus lienis acetum valdè commendat, in remediis tum internis, tum externis vſurpatum.

Cataplaſmatis addatur cicuta tanquam efficaciſſima ad tumores emolliendos & diſcutiendos.

Efficax fiat cataplaſma ex nicotiana viridi cocta in oleo & vino albo.

Ex oleo etiam cocto cum nicotiana & vino albo ad vini conſumptionẽ, fieri poteſt litus admodùm efficax.

Amatus Luſit. *curat.* 6 r. *cent.* 5. curationem proponit obſtructionis lienis, à quartana febre relictæ, quæ ſublata eſt ex decocto rad. chinæ, per 20 dies, poſt conuenientes purgationes vſurpato.

CAPVT IV.

De Scirrho lienis

Materia lienis obſtructionem efficiens diuturnâ morâ craſſeſcit magis ac magis, & ſcirrhoſam duritiem contrahit. Cùm autem eadem ſit natura ſcirrhi lienis & hepatis; quæcumque de hepatis ſcirrho à nobis dicta ſunt, in hunc etiam locum transferri poſſunt.

Diagnoſis etiam ſcirrhi lienis eadem eſt, cum ſcirrhi hepatis diagnoſi niſi quod in illo durities, & renitentia percipitur in ſiniſtro hypochondrio.

A tumore flatuoſo, ſeu inflatione diſtinguitur: quòd in ſcirrho maior eſt grauitas, quam in flatuoſo tumore, qui etiam digitis compreſſus cedit; & murmur, ac ſonum edit, quæ in ſcirrho non reperiuntur.

Si à ſola melancholia fiat, inſignia atque euidentia prædominantis melancholiæ ſigna apparent: Si verò pituitam admixtam habeat, cachexia pituitoſa in toto corpore apparet.

Prognoſis etiam eadem eſt cum hepatis ſcirrhi prognoſi; niſi quòd lienis ſcirrhus faciliorem aliquantulùm curationem obtinet, propterea quod viſcus ignobilius fortiora citra noxam tolerat remedia.

Ac denique curatio ſcirrhi lienis eadem omninò eſt cum ea, quæ pro hepatis ſcirrho fuit propoſita.

Quia tamen per gradus ineunda curatio eſt,& à mitioribus ad valentiora progrediendum:ea prius remedia vſurpanda erunt, quæ obſtructionibus hepatis & lienis conuenire diximus Et inter medicamenta chalybeata ibidem laudata, maximè conueniunt pilulæ ex chalybe,ammoniaco, aliiſque compoſitæ, in obſtructione hepatis deſcriptæ.

Ex remediis verò pro hepatis ſcirrho propoſitis,magno in pretio habendæ ſunt pilulæ ex aloë,ammoniaco,& mercurio dulci: quæ tamen non abundè ſatisfaciunt. Opiata ſequens vtramque paginam implebit, niſi morbus ſit prorſùs incurabilis.

℞. Gummi ammoniaci, opopanacis, & bdellij ana ʒ.ij.Diſſoluantur in vino albo,colentur,& coquantur; deinde adde confect. hamech, & diaphœn.an. ʒ.ij.catholici dupl.ʒ ß.pillular.fœtid. ʒ.ij.Fiat opiata,de qua capiat ℥.ß.addendo mercurij dulcis gr.xx.continuando per plures dies conſequentes: ſicque tumor, & durities euaneſcet.

At præter illa remedia & præcepta,in prædictis curationibus propoſita, ſequentia in hoc morbo obſeruanda veniunt.

Primò,quod de ſanguinis miſſione valdè dubitetur. Hæc tamen difficultas reſoluitur, concludendo eam conuenire poſſe in principio. At morbo inueterato minimè prodeſſe.

Secundò.inter ſpecifica remedia commendatur à Solenandro & Fonſeca vrtica mortua,quæ galiopſis dicitur, ſeu lamium Plinij; Itali herbam lieois vocant. Hanc cum vino tenui decoctam ad ℥.j. exhibent, vel pulueris illius Drach. j. cum eodem vino, aut alio liquore idoneo, fœliciſſimo ſucceſſu.

Tertiò præter fomenta ibi enumerata, Aqua-pendens in Chirurgia, abdominis fotum ex ſpongia in aqua calcis expreſſa admonim prædicat, eóque ſcirrhum lienis & hydrôpem curatum aſſerit.

Quartò præter vnguenta dictis locis propoſita, ſequens tanquam mirabile laudatur ab Amato Luſitano cuius vſu ſe ſcirrhum lienis curaſſe gloriatur idque à Medicis Ferrarienſibus accepiſſe refert.

℞.Ol. commun.℔. iij. medullæ crurum bouis ℔.j. butyri recentis ℔. ß. ſucci bryoniæ,& cyclam.an.℔.i. Bulliant lento igne ferè ad conſumpt. ſuccorum.Colaturæ adde ceræ citrin.℥. viij. pulu. ceterach. cortic. capparis,tamariſci,ſem. agni caſti,an.ʒ.iij. Miſce, fiat vnguentum.

Ita deſcribitur ab Amato.Sed nimia eſt illius quantitas pro vnico ægrotante. Poterit ergo imminui in hunc modum.

℞.Ol. comm.℥.iij.medullæ cruris bouis ℥.j.butyri recent.℥.ſem.ſucci rad bryoniæ,& cucumer.agreſt.an. ℥.i.ſem. Bulliant lento igne ferè ad conſumpt. ſuccorum. Colaturæ adde ceræ citrin. ℥. j. pulu. ceterach. cort.capp.tamariſci, & ſemin. agni caſti, an.ʒ.ij. Fiat vnguentum.

Quintò, cataplaſmata ſequentia maximæ ſunt efficaciæ.

℞.Rad.cucumer. agreſt. ℔. j. fol. maluæ & violar. ana M.iij.Coquantur ad putrilaginem.Contundantur & traiiciantur per ſetaceum,deinde adde ol.de cappar. & tamariſci, an. Vnc.j.aceti ſcillit. parúm.Fiat cataplaſma.

℞.Fermenti acrioris ℔.ij.Coquantur in æquis partibus olei & vini ad formam cataplaſmatis.

Denique præter emplaſtrum in ſcirrho hepatis propoſitum,ſequentia erunt efficaciſſima.

℞.Gummi ammon.℥ iv.Diſſoluantur in aceto forti, poſteà colentur, & bulliant ad conſumptionem aceti; deinde adde ceræ parum. Fiat emplaſtrum.

℞.Cicutæ M. iv. ammoniaci ℔. ß. Infundantur in aceto dies octo, dein bulliant dum ammon. ſoluatur, hinc per pannum lineum validè exprimatur; iterúmque expreſſus liquor ebulliat parùm;& adiectâ cerâ & ol.amygd.fiat emplaſtrum.

℞.Succi maluæ,creſſonis,caulium,& rad.filicis,an. Vnc.ij.gummi ammoniac.Vnc.iv.aceti parúm. Diſſolue ſimul lento igne poſteà coquantur,poſtremò colentur; tandem recoquantur ad ſyrupi conſiſtentiam, & cum ℥.j.ol.de capparibus, & ceræ q. ſ. fiat ſpanadrap regioni lienis applicandum,& tertio quoque die renouandum.

Aqua-pendens loco citato,lienes induratos ſequenti emplaſtro pluries ſanatos fuiſſe aſſeuerat, quod fit ex duabus partibus ammoniaci ex aceto diſſoluti,vnâ ſucci nicotianæ, vnâ reſinæ pini, terebinth. & ſucci ebuli vnâ ol.de cappar.& ceræ nouæ q.ſ. ad emplaſtri ſeu cerati formam adipiſcendam.

CAPVT V.

De Melancholia hypochondriaca.

LIcèt omnes partes hypochondria conſtituentes in hoc morbo afficiantur; lien tamen pars affecta præcipua cenſetur cùm ſit humoris melancholici conceptaculum, vt non ineptè inter morbos lienis collocari valeat.

Fit igitur hæc affectio à melancholia præternaturali, quæ atra bilis nominatur, & ex aliis humoribus exuſtis ac torrefactis generatur;præcipuè ſanguine,aut bile,aut melancholia naturali.

Hic tamen humor melancholicus,purus ac ſyncerus non eſt, ſed plerumque aliis humoribus,iiſque vitioſis permixtus, putà bilioſis, pituitoſis, ac ſeroſis, ex quibus magna ſymptomatum varietas exurgit,inferiùs referenda. Generantur verò humores iſti vitioſi in liene præſertim calidiori intemperie affecto, tum etiam in hepate pariter intemperato:vnde fit vt cibū & potum cruduim, & non ſatis coctum ad ſe trahant,& quidem tenuem, & aquoſam chyli partem maturiùs; craſſam verò tardiùs hinc poſteà craſſior vehiculo deſtituta,in venis meſeraicis ſubſiſtit,ibique diutiùs hærens vlteriùs incraſſatur,ſæpéque aduritur; & poſtmodùm ad prædicta viſcera perueniens non rectè concoquitur. Adde quòd concoctio illorum viſcerum quæ in ſtatu naturali per elixationem fieri debet, ab iis intemperatis per aſſationem potiùs fiat,vndè humorum aduſtio maior conſequitur,fieri tamen poteſt, vt citra viſcerum intemperiem hæc affectio generetur, ex prauis ſcilicet alimentis, & ſanguini melancholico producendo idoneis: Imò vero ex ipſo ſanguine laudabili diutiùs in vaſis retento. & quantitate ſuperfluo, quod in ſuppreſſione menſium, & hæmorrhoidum contingit, qui quidem ſanguis in prædictis vaſis diutinam moram trahens exuritur,& atræ bilis naturam induit.

Oriri etiam poteſt hæc affectio ex vitio ventriculi alimenta probè non concoquentis, ſed ea in nidoroſam cruditatem conuertentis,ex qua deinde in hepate, & liene vitioſi illi ſucci generantur. Imò verò Gal. *3.de loc.affect,c.7.*Dioclem ſequutus, cenſuit,propriam melancholiæ hypochondriacæ ſedem eſſe in ventriculo ex eo quòd vt plurimùm in hoc affectu ventriculi laborantis indicia appareant.Veritati tamen magis conſonum eſt ventriculum frequentiùs ſecundario affici, hepatis aut lienis vitio ipſi communicato, vt in ſequentibus clariùs oſtendemus.

Colliguntur autem vitioſi illi humores in venis & arteriis, quæ in infimo ventre continentur,ramis præſertim venæ portæ maioribus, ſplenicis, meſentericis, epiploicis,gaſtricis,& gaſtrepiploicis.In quibus magnas,& ſæpe horrendas fermentationes patiuntur;vnde anathymiaſes terræ & malignæ ad cerebrum cor, & diaphragma eleuantur, quæ ſymptomata varia in iis partibus excitant, inferius enumeranda.

In ipſis etiam viſceribus humores prædicti continẽtur,liene præſertim & pancreate, glanduliſque in meſenterio

ſenterio reſidentibus, quarum omnium partium ſubſtantia mollis, & ſpongioſa prædictis humoribus facilè imbuitur & ſemel imbibitos difficillimè deponit. Præterea glandulæ per totum meſenterium diſperſæ, vt venis & arteriis fulcimentum, & firmamentum ſint, & obſtent ne illæ à repletis inteſtinis, vel alia de cauſa comprimantur: ſi præter modum intumeſcant, ipſa vaſa comprimunt, & liberum humorum commeatum impediunt, vnde obſtructiones in illis ductibus generantur.

Pueri & adoleſcentes huic affectui minimè obnoxij ſunt propter humidum temperamentum humori melancholico generando ineptum: ſed in ætate conſiſtenti frequentiſſimè contingit; quia humores in iuuentute à calore acriore aduruntur; & vbi calor ille deferbuit tenuioréſque partes exhalarunt, magnus fit humoris melancholici prouentus.

Cauſæ huius affectus antecedentes, & procatarcticæ ſunt: primò cibi praui ſucci, & concoctu difficiles, & qui generando humori melancholico idonei ſunt; vt panis furfuracens, aut non benè fermentatus, aut cruſta, eius legumina, caſeus, oua indurata, & frixa, aues aquaticæ, carnes bouinæ, ceruinæ, leporinæ, & omnes ſale, & fumo induratæ, & alia innumera alimenta craſſiori & duriori ſubſtantiâ prædita.

Secundò, animi pathemata grauia, & diuturna præcipuè mœror & mœſtitia, ad hunc affectum generandum maximam vim habent, ab iis enim maxima fit ſpirituum diſſipatio, cuius ratione coctiones debilitantur, & magnus fit cruditatum prouentus, quæ à viſceribus calidioribus cauſtæ, in humorem atrabilarium degenerant.

Tertiò, quies & otium huic malo producendo occaſionem præbent, quia efficiunt vt plurima excrementa in corpore retineantur; in primis ſi meditationes, plurimæ, ac lucubrationes accedant. Vnde litterati & qui vitam ſedentariam agunt, huic affectui maximè obnoxij ſunt.

Denique ſuppreſſio menſium, & hæmorrhoidum, non ſolùm ratione quantitatis, vt anteà dictum eſt; ſed etiam qualitatis, morbum hunc producere poteſt. Cùm enim per venas hæmorrhoidales ſanguis melancholicus à naturâ euacuari ſoleat, & cum eo multi humores ſalſi & aduſti: tum in purgationibus menſtruis etiam humores vitioſi educantur, ſi vacuationes illæ ſubſtiterint, fit refluxus illorum humorum ad hypochondria qui huic morbo occaſionem præbent.

Diagnoſis huius affectus ex ſymptomatis petenda eſt quæ illum conſequi ſolent: eorúmque maximus eſt numerus; etenim omnes propemodùm corporis partes in hoc affectu labem aliquam percipiunt, quando is ad ſummum exaltationis gradum peruenit. Eorum ſeriem explicare aggredimur, hoc priùs admonendo, non omnibus ægris contingere; ſed alia in his, alia in illis pro varia humorum peccantium natura, & variis partibus quæ afficiuntur.

Primò igitur ventriculus vt plurimùm laborat, non quidem primario affectu, vt Galenus ex Diocle cenſuiſſe viſus eſt ſed potiùs ſecundario, quando ſcilicet ſanguis pro nutritione ventriculi è venæ portæ ramis effluens non benè ſe habet: vnde ventriculus malè nutritus, malè alimentum concoquit, idque in alienam, ac vitioſam ſubſtantiam conuertit. Hinc reciproca quædam & circularis noxa exurgit; dum hepar & lien prauum ſanguinem ventriculo nutriendo ſuppeditat; & ventriculus demùm prauum chylum generat, ex quo iterùm ſanguis vitioſus producitur.

Ventriculus igitur in hoc affectu plerumque cibos malè concoquit, & bonam eorum partem in materiam nunc aqueam, nunc acidam, vel acerbam nunc viſcidã mutat; quæ cũ ab inteſtinis, & venis meſaraicis vtpotè alendo inepta non attrahatur, in ventriculo mutatur & nunc ſurſùm re ns, linguam & os ſaliua & humiditate aquea rep   continuò ægri expuere coguntur, ſæpè etiam per vomitum humores illos in ventriculo, collectos reiicere.

Sæpè etiam materia in ventriculo contenta ebullit & fermentatur vnde flatuum copia excitatur, qui non ſolùm ventriculum, ſed etiam vicinas partes diſtendunt, ac tantam in præcordiis moleſtiam pariunt, vt ægri interdum in lypothymiam incidant. Interdum verò flatuum illorum pars per ſuperiora, & inferiora reiicitur, pars verò per inſenſibilem tranſpirationem diſcutitur, aut eorum materia per vomitum excluditur.

Aduertendum tamen eſt, non omnia quæ vomitu eiiciuntur in eo generari; ſed etiam non rarò à liene aliiſque partibus tranſmitti. Humores etiam interdum euomuntur tanta aciditate prædıti vt ſtuporem dentibus afferant quos è liene in ventriculum per vas breue transfundi, minimè dubium eſt.

In aliis ſanguis è liene in ventriculum per vas breue, cum humore atrabilario, aliiſque vitioſis humoribus tranſmittitur; qui partim per vomitum partim per ſeceſſum reiicitur, vt in vomitus ſanguinis theoria fuſiùs expoſuimus.

Ructus etiam frequentes hoc affectu laborantibus, tum etiam rugitus & murmura hypochondriorum ſolent contingere propter copiam flatuum, qui ex crudis, ac melancholicis humoribus generantur: vndè ab antiquis hic morbus, affectio flatuoſa, nominatus eſt. Quomodò autem flatus ex melancholico humore ſuſcitentur, in tympanite dictum eſt.

Dolores etiam non rarò in ventriculo, & hypochondriis ab iiſdem flatibus excitantur, & interdum ad dorſum & lumbos extenduntur, vt nephriticos æmulentur; præſertim ſi vrina rubra, & craſſa, hypochondriacis familiaris, excernatur.

Aluus adſtricta ſæpè eſt in hoc affectu, quod nimirum cibus in materiam viſcidam ac glutinoſam commutatur, quæ cùm inteſtinis hæreat, alui conſtrictionem parit, cùm facultas expultrix viſcidum illum humorem excernere nequeat, niſi à medicamentis adiuuetur quò fit, vt huiuſmodi melancholici frequentiùs catharticis, aut enematis aluum reſoluere cogantur.

Alui fluxus etiam interdùm contingit: ſi humores acrimoniam acquirant, & bilem, aut feruidam melancholiam admixtam habeant.

Æſtus in hypochondriis percipitur, & inflammatorius quidam affectus, cum ardore & feruore interno, nunc in vno, nunc in vtroque hypochondrio ægros affligente, ex humoribus calidis ac feruidis in iis contentis. Et ſolet iſte calor ac æſtus ſeſe magis exerere, quando humores illi calidi ab aliqua cauſa interna, vel externa commouentur & exagitantur, ita vt ex vaporibus inde eleuatis facies incaleſcat, ac rubore ſuffundatur, imò verò interdum febris ephemera excitetur, ex iiſdem vaporibus in totum corpus diffuſis.

Vrina in hoc affectu varia eſt, nunc tenuis, nunc craſſa. Tenuis quidem, quando humores craſſi vrinæ vias obſident, per quos illa quodammodò tranſcolatur, vt partes tantùm tenuiores & ſeroſæ permeare valeant. Craſſa verò, rubra, & turbida, ob materiæ craſſæ admixtionem, quæ multo ſale ſaturata eſt, & ideò tartarea nominatur, tum in fundo matulæ inſtar ſedimenti craſſioris colligitur; vel etiam quædam illius portio matulæ parietibus adhæret inſtar arenularum rubrarum, quæ multis calculis metum incutiunt, quamuis immeritò, cùm huiuſmodi arenulæ non in renibus, ſed in hepare generentur ex materia aduſta, & ſalina. Cuius rei iudicium eſt quòd huiuſmodi arenulæ digitis attritæ facilè diſſoluuntur, ſalis inſtar; quod in arenulis à renibus oriundis non contingit.

Cordis palpitatio in hoc affectu interdum accidit, ob vapores ad cor aſcendentes, quos dum expellere nititur, ipſum violenter, & inordinatè mouetur: & tunc ægri ſe in magno vitæ periculo conſtitutos exiſtimant, & auxilium anxiè requirunt.

Pulſatio in ſiniſtro hypochondrio nonnunquam percipitur, quando ſcilicet humores feruidi in iis locis exagitantur, & vapores inde excitati arteriarum ſyſtolen & diaſtolem maiorem efficiunt; ita vt tum ab ægrotantibus, tum ab adſtantibus manum hypochondrio admouentibus, pulſatio illa percipiatur, quæ tum in primis commouetur, quando ægri ab ira, motu vehementiore, aut meri largiore potu, incaleſcunt. Et hæc in primis palpitatio in arteria cœliaca fit quæ inſignior eſt in illa parte. Aliquando etiam continua eſt, & indeſinens in morbo inueterato, & quocumque tempore manum admoueas, perpetuò pulſationem aduertis, quod morbum habitualem, & incurabilem ſignificat. Continuam autem illam pulſationem interdùm ſequitur aneuriſma, ex arteriæ cœliacæ, aut alterius cuiuſdam arteriæ inſignioris dilatatione, à ſanguine feruidiori in iis contento, qui valdè attenuatus, & multis, ac feruidis ſpiritibus permixtus arteriam continuò dilatat ac diſtendit, donec aneuriſma integrum contraxerit, quale obſeruauit Fallopius, *lib. de tumorib. præter. cap.* 14. In vetula quadam, cuius cadauere aperto, inuentum eſt aneuriſma in abdomine, in quod pugnum immittere potuit, & immiſit. Vbi obiter notanda eſt ſumma naturæ prouidentia, quæ arteriæ diſruptionem præcauens ex nimiâ dilatatione, tunicam illius adeò indurauerat, vt oſſea appareret; ſicut annotauit Fallopius, loco citato. Paræus etiam *lib. 6. ſui operis, cap.* 28. ſimilem hiſtoriam refert aneuriſmatis, non quidem in abdomine, ſed in thorace reperti, ſcilicet in arteria venoſa, quæ in eam amplitudinem diſtenta erat, vt manum in pugnum complicatam capere potuerit; tum etiam tunica illius interna oſſea euaſerat. Et nos etiam ſimilem caſum ante duos annos in hac vrbe vidimus, nempè aneuriſma in pectore, ex arteriæ dilatatione, quæ pueri quindecim annorum pugnum recipere poterat: tunica verò arteriæ cartilagineam craſſitiem, ac duritiem acquiſierat.

Vapores autem tetri ab hypochondriis eleuati ad partes ſuperiores, quamplurima ſymptomata producunt: ad palatum enim, & linguam tranſmiſſi, eas partes exſiccant, & ſitim leuem inducunt: diaphragma verò & pulmonem obſidentes, difficilem reſpirationem efficiunt: dum verò ad membranas cerebri feruntur, dolores capitis inducunt; & dum cerebrum ipſum impetunt, aurium tinnitus, oculorum caliginem, vertiginem, metum, & mœſtitiam, & delitia melancholica diuerſa inferre conſueuerunt. Quòd ſi vapores illi ſummam acrimoniam, aut malignitatem induant, epilepſiæ cauſa efficiuntur: ſi verò iidem vapores neruos occupent, in iis etiam conuulſiones generant: ac ſi virtute narcotica præditi ſint, torporem & paralyſim ſpuriam inferunt, tum etiam comatoſos affectus, & apoplexiam, ſi cerebrum penitiùs euadant. Si autem vapores illi calidi & ſicci fuerint, cerebrum exſiccant, & vigilias moleſtas, aut ſomnos perturbatos, inſomniáque terrifica efficiunt. In primis verò vigiliæ poſt mediam noctem pleroſque infeſtare ſolent. Etiamſi enim poſt cœnam ad mediam noctem aut paulò vlteriùs ſatis benè dormiant, poſteà tamen euigilant, & alij duabus vel tribus horis vigilant, & iterùm manè circa horam tertiam vel quartam dormire incipiunt, alij verò iterùm dormire non poſſunt. Quorum euentuum ratio talis reddenda eſt, quòd nimirùm dum chylus ad partes ſecundæ concoctioni deſtinatas, vel inſeruientes defertur, tum humores vitioſi in membris, & vaſis latentes agitantur, ex iiſque vapores eleuantur, qui per venas, & arterias ad caput delati vigilias excitant; & ſi breui diſcutiantur, ſomnus iterùm reuertitur, ſi verò diutiùs perſeuerent, reliqua noctis pars inſomnis tranſigitur.

De his omnibus ſymptomatis anteà dictum eſt, & iterùm repetendum, omnia in omnibus non reperiri, ſed plura, vel pauciora, pro humorum & partium affectarum varietate.

Hoc etiam annotatum eſt, non eſſe de eſſentiâ melancholiæ hypochondriacæ, vt in hypochondriis tenſio, durities, dolor, & tumor percipiatur, cùm mali fomes plerumque in ramis venæ portæ, & arteriis vicinis hæreat, & indè vapores ad cor, & cerebrum tranſmittat. Sæpè tamen tenſiones in hepate vel liene reperiuntur, quæ humores in illis partibus hærentes ſignificant: ſi verò nullæ adfuerint, ſignum eſt humores vitioſos in venis meſenterij omenti, pancreatis, & ventriculi latitare. Ventriculum autem præcipuè affici demonſtrant peculiaria illius ſymptomata, vt ructus acidi vel nidoroſi, nauſeæ, vomitus, apepſiæ, & interdùm alui fluxus.

Quod ad prognoſim attinet: affectus iſte vt plurimùm lethalis non eſt; ſed longiſſimus eſſe conſueuit; & ſæpè toto vitæ decurſu perſeuerat, vnde vulgò dicitur opprobrium medicorum, ex eo quòd non ſatis fœliciter curatio ſuccedat: & ſi tandem poſt multa remedia ægri conualeſcere videantur; poſteà tamen intrà paucos menſes malum recrudeſcit, & omnia ſymptomata redintegrantur. Dicitur etiam flagellum medicorum, quia huiuſmodi melancholici noua quotidie poſtulant remedia, iiſque ſtatim ſatiantur, & aſſiduis querimoniis Medicos infeſtant, eóſque ſæpiſſimè mutant.

Hæmorrhoidum fluxus melancholiâ hypochondriacâ laborantibus ſuperueniens, plurimùm iuuat, modò fuerit moderatus, ſi enim diutiùs duret, periculum portendit.

Vrina craſſior melior eſt in hoc morbo, quàm tenuis & aquoſa, quæ craſſos humores in corpore retineri arguit. Nigræ quoque vrinæ ſine febre ſæpè hunc morbum ſoluunt.

Aluum in hoc morbo laxam habere, bonum; aſtrictam verò habere, malum. Vomitus quoque cum ἐυφορία ſæpè vtilis; diu vero perſeuerans, pernicioſus.

Vertigo, & diuturnus capitis dolor in melancholia hypochondriaca, in epilepſiam, vel cæcitatem, vel apoplexiam degenerat.

Curatio huius affectus in tribus potiſſimùm indicationibus verſabitur, obſtructionum apertione, intemperiei viſcerum correctione, & humoris peccantis euacuatione, non omiſſis roborantibus, quæ dictarum partium vires reficiant, & inſtaurent. In hunc finem ſequentia remedia, adhibito ſapientis Medici iudicio & delectu, vſurpari poterunt.

Præmiſſo clyſtere ſequens potio primùm exhibeatur.

℞. Sennæ mundatæ Vnc.ß. ſeminis aniſi & crem. tart. an. ʒ.j. fol. borrag. fumar. acetoſæ, an. M. ß. liquirit. Drach. iij. Coquantur ad ℥.iij. In colatura diſſolue rhabarb. in aqua bugloſſi cum ſpica infuſi Drach. i. ſem. cathol. dupl. Drach. iii. ſyrup. de cichor. compoſ. Vnc. i. Fiat potio, cui addere vtiliter licet in valdè melancholicis confect. alkermes Drach. i.

Poſtridiè potionis phlebotomia celebranda eſt ex alterutro brachio, prout hepar aut lien magis laborare videbuntur, ſed præcipuè è ſiniſtro.

Poſteà ſequentium iuſculorum vſum æger aggrediatur.

℞. Radic. aſparagi gram. & cichor. an. Vnc. ſem. fol. agrim. ceterach. capill. ven. bugloſſi, & cichor. ana M. ſem. cremor. tart. Drac. j. Coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat iuſculum per x. aut xii. dies continuandum. Ad magis refrigerandum, & efficaciùs obſtructiones aperiendas, vtiliter addi poſſunt ſpirit. vitrioli gutt. iiij.

Prædictis etiam ſimplicibus addi poſſunt in diuturnis obſtructionibus, radic. chinæ, lignum ſaſſafras, ſantalum album, radic. apii, filicis maris, fol. betonicæ, ſcabioſæ; ſemen coriandri præp. paſſulæ, & ſimilia.

Si aluus ſit adſtricta, aut cacochymiæ copia, in tertiu quoque iuſculo ſennæ Vnc.ß. cum ſem. aniſi vtiliter infundi poterit.

Vel loco iuſculi ad materiam peccantem potentiùs educendam, apozema ſequens erit conuenientiſſimum.

℞.Rad. bugloſſi, aſparag. cichor. & acetoſ. ana ℥. j. cortic. median. fraxini, & tamariſci, ana ℥.ß. fol. agrim. ceterach. capill. vener. cuſcutæ, cichorij, fumariæ, lupul. bugloſſ. & borrag. ana M. j. ſem. quatuor frig. maj. aniſi & fœniculi, ana ʒ. ij. vuarum corinth. ℥. j. ſennæ mundat. & polypod. querc recent. ana ℥. ij. epithymi ℥. j. agarici recenter trochiſc. & rhab. elect. ſeorſim infuſot. cum cinam. ana Drach. ij. macis, & caryophyll. ana Drach j. flor. iij. cordial. ana P. j. Coquátur ad quartaria quinque. In colat. diſſolue ſyrupi de cichorio compoſ. cum rheu, & roſat. ſolut. an. Vnc. ij. Fiat apozema clarificatum & aromat. Drach. ij. ſantali citrini, pro iv. doſibus matutinis.

Locu apozematis vtiliter ſubrogari poteſt decoctum galli veteris, in hunc modum compoſitum.

℞.Radic. ſparagi, bruſci cortic. rad. capparis, & mediani tamariſci. ana Vnc. ſem. fol. agrim. ceterach. capill. ven. ana M. j. ſem. aniſi, citri, & card. bened. ana Drach j. ſennæ mundat. Vnc. ſem. polypod. querc. & epithymi an. Drach. iij. cinam. Scrup. j. cryſtal. tart. Drach. j. Coquantur omnia ſecundùm artem cum media parte galli veteris; fiat iuſculum, quod capiat manè per iv. dies.

Poſt ſufficientem purgationem, balneum aquæ tepidæ conuenientiſſimum eſt, per aliquot dies vſurpatū. Vtiliter in eo coquuntur herbæ refrigerantes, cum bona quantitate pomorum redolentium. Vel fieri non rarò ſolet ex hordeu & amygdalis contuſis in ſacculo incluſis, & in aqua decoctis. Frequenter iterandum eſt, ſi tempus anni fuerit opportunum; quandoquidem Gal. refert. 8. *de loc. aff. cap. 6.* ſolis balneis aquarum dulcium ſe multos melancholicos curaſſe abſque alio medicamento. Si taman æger ferre frequenter nequeat integrum balneum, ſemicupium ſubrogari poterit.

Et ne lotio frequens ventriculo noceat in ingreſſu balnei inungetur ventriculus oleo nucis moſchatæ, aut alio ſimili linimento.

Ab exitu balnei inungatur hepatis regio cerato ſantalino, vel vnguento roſaceo in oxycrato lotis.

Poſt vltimum balneum prurientur hæmorrhoides, ſubditis balanis acrioribus, vel anum confricando foliis ficulneis, aut pannis lineis aſperioribus; & affixis partibus eminentioribus hirudinibus duabus aut tribus, extrahantur ſanguinis ℥. v. vel vj. Eadémque hæmorrhoidum prouocatio vere & autumno, imo interdùm ſingulis menſibus iterari debet.

In iis qui aſſueti ſunt pati fluxum hæmorrhoidum, qui tamen iamdiu ſuppreſſus ſit: & vbi hæmorrhoides non apparent, admotâ ano cucurbitula patefiunt.

Si poſtquam hirudines ſaturatæ ceciderunt, ſanguis nimium profluat, vt non rarò contingit; ſiſtetur lutó, aut carbonis puluere, aut aranearum telâ, aut gypſi puluiſculo, aut pulueribus aſtringentibus, albo oui & ſtupis exceptis.

At ſi hæmorrhoides commodè aperiri nequeant, opportunum erit ex venis inferioribus ſanguinem detrahere, vt ſanguis fæculentus per ea loca deriuari queat.

Cauſticum tibiæ ſiniſtræ inuſtum ab humoribus excrementitiis lienem, aliáque viſcera repurgat; ideóque non erit omittendum.

Quia verò hic affectus contumaciſſimus eſſe conſueuit, & poſt vniuerſales euacuationes, nouus prauorum ſuccorum cumulus temporis progreſſu ſolet ſuccreſcere, purgationes periodicæ inſtituendæ ſunt, vt per interualla ab eorum noxa corpus liberetur. Quod commodiſſimè fiet ſyrupo magiſtrali, in ſequentem modum compoſito.

℞. Succor. recenter expreſſ. & per reſidentiam depurat. ex fol. borrag. bugluſſ. endiuiæ, cichor. fumat. & oxalydis ℔. iij. ſucci pom. redolent. recenter expreſſi & depurati ℔. ij. polypod. querc. recent. ℔. ß. ſennæ mund. ℥. viij. epithymi ℥. iij agar. recenter trochiſcati ℥. i. zinzib. & caryophyll. ana ʒ. j. infundantur, & decoquantur, vt artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quartaria quinque. In quib. diſſolue expreſſionem Vnc. j. rhab. in prædictis ſuccis cum cinam. ſeorſim infuſi, ſacchari albi quartaria quinque. Fiat ſyrup. perfectè coctus, clariſ. & aromatiz. ʒ. ij puluer. elect. triaſant. qui ſeruetur, in vaſe vitreo, & de eo capiat Vnc ij. bis aut ter in menſe cum iuſculo pulli, vel hœduli, fol. endiuiæ, acetoſæ, borrag. & pimpinel alterato.

Vel loco ſyrup. pilulæ vſurpati poterunt, hyemis præſertim tempore, quales in hepatis obſtructione fuerunt propoſitæ, vel ſi earum nimia caliditas metuatur, ſequentes magis correctæ in eundem vſum componi poterunt.

℞.Polypod querc. Vnc. ſem. rad. aſari ſummit. geniſtæ. ana Drach. i. paſſul. corinth. Drach. iii. cryſtalli tart. drach. i. ß. flor. bugluſſ. & borrag. ana P. ſem. Coquantur in aquæ font. q. ſ. De colat. opt. clariſ. capc ℔. ſem. ſucci pomor. redolent. opt. depurati Vnc. iv. In quibus infunde ſennæ mundatæ Vnc. i. turbinth. & agar. ana Drach. iii. macis, caryophyll. cinam. & epithymi, ana Drach. i. Digerantur per quatriduum in B. M. poſteà colentur & exprim. Colat. adde extracti aloes, facti in aqua endiuiæ & acetoſæ, Vnc. i. myrrhæ in vino ad ignem diſſolutæ & colatæ ʒ. ii ſalis tart. ʒ. i. Euaporentur omnia, & inſpiſſentur ad lentum ignem, addendo ſub finem, dum ferè euaporata erit materia, ſpecier. diarrhod. abbat. lætif. Gal. & trochiſc. dialacca, an. ℈. ß. Reducantur in maſſæ pilularis conſiſtentiam, de qua capiat æger ʒ. ß. ſemel in ſeptimana, duabus horis ante paſtum.

Pereda ſequenti puluere multos melancholicos curatos eſſe teſtatur, eúmque benedictum & diuinum appellat.

℞.Epithymi ℥. ß. lapid. lazuli opt. & agat. recenter trochiſc. ana ʒ. ii. ſcammon. ʒ. i. caryophyl. numero xx. Miſce, fiat puluis de quo capiat ʒ. ii. bis aut ter in menſe, cum ſero lactis vel aqua borraginis.

Si purgantia medicamenta ſatis frequenter exhiberi nequeant, aut ægri morbi diuturnitate fracti aſſumere nolint: conſultiſſimum erit clyſteres alternis diebus inijcere vt vapores ſursùm ſe efferentes reuellantur, & humoris peccantis portio educatur. Si enim inteſtina penitiùs ſubierint, à venis meſaraicis maiorem illuuiei partem exhauriunt. Nouimus enim quemdam nobilem virum affectione hypochondriacâ diu, & grauiter affectum, qui ex clyſteribus frequenter iniectis ita lenatus fuit, vt omninò curatus videretur: cùm multa alia remedia fruſtrà vſurpata fuiſſent.

Dum purgationes periodicæ vſurpantur intermediis temporibus curandum eſt, vt corpus vniuerſum balneis humectetur, aut ſaltem ſemicupiis, vel fomentis quibus & humoris peccantis inclementia frænatur, eiuſdemque reliquiæ conteruntur, & corpus humidius ac fluidius redditur.

Roborantia etiam intermediis temporibus vſurpanda ſunt, quæ ſimul obſtructionum apertioni inſeruiant eáque frequenter componi ſolent in formam opiatæ, vel electuarii ſolidi in tabellas redacti, in hunc modum.

℞. Conſeruæ rad. bugloſ. ℥. ß. conſeruæ flor. borrag. viol. ana ℥ i. conſeruæ roſ. & cortic. citri conditi, ana ℥. ß. myrob. condit. numero i. confect. alkerm. ʒ. iii. raſuræ eboris, cornu cerui & lapidis bezoard. ana ʒ. i. puluer. elect. lætif. Gal. & diarrhod. abbatis, an. ℈. ii. coralli præpar. & margarit. præp. an. ʒ. ß. ambræ griſ. ℈. ß. moſchi opt. gr. v fol. auri num. iii. Cum ſyrupo de pomis, vel conditura citri fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, horis duabus ante paſtum ſingulis diebus, ſuperbibendo vini albi parùm.

Simplicior

Digitized by Google

Simplicior & guſtui gratior opiata fit ex parte vna confect. alkerm. & quatuor partihus conſeruæ flor. borrag. Ad potentiùs obſtructiooes aperiendas, ſi calidiora noo multùm metuantur, addi poſſunt opiatæ, conſeruæ flor. tamariſci, rad. enulæ campanæ, fol. abſinth.capill.ven.& ſales abſinth.tamariſci,&c.

Tabellæ in ſequentem modum componi poterunt.

℞. Polu. diambræ,diamoſcbi dulcis, & lætif. Gal. an.℈.j. coofect. alkerm. Drach iij.ſacch. aqoâ borrag. & roſar. ſoluti Voc.iiij.Fiant tabel.deauratæ pond.ʒ.j. Capiat vnam ſingulis diebus, horis doabus ante paſtum. Vel guſtui grariores ita parahuntur.

℞. Coofect. alkerm.ʒ.ij.ambræ griſ.ſcrup.j. ſacch. aquâ oaphæ & roſarum diſſoluti Vnc. iv. Fiant tabellæ.

Ambra griſca ſola ad gr.v.vel vi. ſingulis diebus exhibita cum vioo, aut aqua roſarum, ſpiritus & calorem natioum viuificat, & cor maximè exhilarat.

Authores oonnulli lapidis' bezoardici vſum valdè probant adoersùs omnes morbos melancholicos, vtpote qoi vires cordis mirum in modum reficiat; eiúſque grana v. vel vj. cum aqua roſar. aut alio liqoore exhiberi debent.

Corpore ſufficienter expurgato tempeſtare idoneâ, nimirùm vere aut æſtate, ſerum lactis vtiliter exhibebitur per 15. aut 20. dies: ſic enim viſcerum obſtructioaes aperientur,& calida eorom intemperies emendabitur. Extrahetur autem ſerum lactis per ebullitionem, & clarificationem, in eóque commodè iofundentur per noctem epithymi ʒ.ij. vel Voc. ſem.

Quantitas illius ad robor ventriculi metienda eſt. Si tamen facilè venas iam aliquateoùs apertas peruadere queat, & per aluum & vrinas eiici, in maxima qoantitate exhibitum inſtar aquæ mineralis, vt io calida hepatis iotemperie docetur,multùm proderit: hâc cautione adhibitâ, vt ventriculus muniatur ſacculis, aliiſque remediis iofrà deſcribendis, & veſpertinis horis opiata roborans ſingulis diebus exhibeatur. Loco autem epithymi aliquando permiſcetur ſero ſuccus cichorij & borraginis aut alij refrigerantes, & appropriati in hunc modum.

℞.Seri lactis caprilli ℔.iv.vel v.ſucci limon.recent. Vnc. iv. ſocci pomor.redol.oooiter extracti Voc. vj. conſeruæ roſar. aut violar. aut ſacchari albiſſ.Vnc. j. cum duohus albumin. ouor.clarificentur. Capiat manè pocula tria, vel quatuor, vel plura, ſi ſtomachus ferre valeat.

In corporibus valdè emaciatis, reſeratis aliquantiſper obſtructiooibus,lactis aſinini vſos conuenire poterit,cum ſacch.roſaceo;& ſi obmurmurantia ſint hypochondria, tantillum áromatici roſati, vel diarrhod.abbatis erit vtiliſſimum.

At cæteris remediis præſtant aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ, qoæ viſcerum intemperiem corrigendo, obſtructiooes reſerant potentiſſimè. Tales ſuot io Occitania noſtra Meynenſes, & Vallenſes. Illæ magis refrigerant. Hæ calidiores quidem, at obſtructionibus tollendis,& humori terreno attenuando ac detergendo multò efficaciores.

De potu aquarum thermalium non leuis eſt ioter Aothores diſcrepãtia. Nonnulli,vt Sennertus,omoinò probant,qood hoiuſmodi aquæ ob mineralia à quibus ſuas vires habent,& primas vias eluaot,& vitioſos humores, qoi io iis hærent, per aluum & vrinas educant, ventriculum calefaciant, hepar & lieoem rohorent. Calefactionem autem,& exſiccationem ab huiuſmodi aquarum externo vſu,non autem interoo eſſe metuendam. Alij, vt Claudinus, omninò reiiciuat, propter dictam exſiccandi vim. Alij denique nec omninò reiiciont, nec omninò admittunt huiuſmodi aquarum vſum, vt Montanus, qui eas conoenire ſentit, propter frigiditatem ventriculi quæ huius affectus comes eſt indiuidoa, & obſtructiones. Ratione autem hepatis calidioris, & feruidi ſanguinis, vult muniendum eſſe hepar & lienem vngueoto refrigerante. Tum etiam vniuerſam lumborum regionem eodem vnguento inongendam. Hoc modo ait oon nocere aquam, quia magis figitur io ventriculo & locis frigidioribus, alia verò viſcera ſolùm pertranſit, nec in iis moram facit. Nos verò earum aquarum vſum conuenire poſſe cenſemos, ſi ventricolus frigidior magnam craſſæ & viſcidæ pituitæ copiam cumulet, & non admodùm inſiguis fuerit hepatis caliditas. Cuios partis noxa maiori ex parte declinari poterit; ſi noo ſolùm voguentum prædictum admoueatur; ſed etiam iuſcula refrigerantia poſt eiectas aquas exhibeantur, & poſt integrum earum vſom balnea refrigerantia & humectantia per aliquot dies vſurpeotur.

Non parùm præſtare conſueuerunt ad obſtructiones hypochondriacas aperiendas medicamenta ex chalybe compoſita,qualia in obſtructionihus hepatis, & lienis fuerunt propoſita: vitando tamen ea, quæ multùm calefacere aut exſiccare valent. Imò verò in corporibus calidioribus conueniet chalybem cum ſulphure, aut aceto præparatum,cum conſerua borraginis,& cichorij ad formam opiatæ permiſcere.

In delicatiorihus conueniet ſyrupus ex chalybe,prædicto loco deſcriptus, aut ſpuma quæ manet io vaſe vitreo poſt vini pluties chalybeati euaporatiooem, cum dictis conſeruis permixta.

At cæteris omnibus remediis palmam præripit ſal, ſeu vitriolum martis,quod obſtructiones aperit,viſcera corroborat,eorúmque calidam intemperiem emendat. Doſis illios eſt à gr.xij.ad xx.cum liquore idoneo, ſyrupo,aut conſerua. Sed quia ſapor illius admodùm iogratus eſt,ſoleo ego in pilulas reducere cum mucilagine gummi tragacanthi. Vſus illios debet eſſe diuturnus,& ideò magna illius quantitas habenda eſt,quæ facilè comparari non poteſt modo à Beguino, aliiſqoe deſcripro. Nos facillimam illius compoſitionem paucis cognitam hîc ſubnectemos.

℞.Olei vitrioli aut ſulphuris ℔.ß.ſpiritus vini ℔.j. pooaotur io ſartagine noua,& munda,& aſſere contegantur intra quindecim dies fiet per ſe ſalina concretio, quæ ſoli poſtmodùm exponenda eſt, vt omninò exſiccetur,moueodo interdùm cum ſpatula ferrea.Hyeme poterit exſiccari ſupra ignem leuiſſimum, aut in hypocauſto. Sal probè exſiccatum in phiala vitrea recondatur, benè obturata, nam aëri expoſita facilè humectatur. Pilulæ etiam ex eo compoſitæ cum mucilagine tragacanthi duriores fieri debent,addendo puluerem ipſius tragacanthi, ac poſtmodùm in phiala recondi, alioqui humeſcerent. Per menſem vnum vel plures poteſt continuari huius remedij vſus,non ſolùm innoxiè, ſed ſemper cum vtilitate ſumma.

Ad obſtructiones ſenſim aperiendas, & homorem melancholicum ſenſim expurgandum ac cootemperandum, laudat Fonſeca pilulas ſequentes, quas diatartarum appellat.

℞. Sennæ puluerat. & ſalis tartari, an.ʒ.j. cinam. puluerat.℈.ſem. Cum ſyrupo de limon.fiat maſſa cuius capiat pilulas iii. pond.ʒ.ſem.per horam ante cœnam; vt bis,aut ter deiiciat. Habet enim ſal tartari magnam vim domandi humores melancholicos & atros; nam trahit ad ſe proprietate qoâdam acetoſitates,vt videre eſt, quando permiſcetur aceto, aut ſpiritui vitrioli, quorum aciditatem tollit. Scieodum autem eſt. Fonſecam per ſalem tartari cryſtallum intelligere. Attamen oon minùs efficaciter ſenna infundi poterit cum ſalè tartari,& guttis aliquot ſpiritus vitrioli in liquore idoneo.

Ad dictas obſtructiones aperiendas nonnolli Authores commendant decoctum radicis chinæ,vt in obſtructione lienis dictum eſt, qood à prudenti Medico vtiliter interdum in vſum reuocari poterit.

Alij verò laudant ſuccum abſinthij concretum in forma pilularum, per ſe, vel cum gummi ammoniaco exhibitum, cui ſtatim oxymel, factum ex decocto rad. aſari

Digitized by Google

ſari ac liquirit. ſuperbibatur. Alij verò teſtantur decocto abſinthij, aut vino abſinthite per 30. vel 40. dies vſurpato melancholiam hypochondriacam fuiſſe curatam.

Succus bugloſſi non quidem ad obſtructiones aperiendas, quemadmodum, abſinthium; ſed ad humorem atrabilarium contemperandum efficaciſſimus eſt. Ideo illius ℥.ij. cum ſacchari ʒ.ij. vel cum vini optimi æquali portione per x. aut xiij. dies manè vtiliter exhiberi poterunt.

Inter præcipua huius curationis hoc habendum eſt vt aluus ſemper laxa ſeruetur. Ideo æger plures medicamenta habere debet ſanctiana, quibus frequenter vtatur ante cibum, modò hoc, modo illo, ne vlinm ei veniat in faſtidium. In hunc finem vſurpari poterunt ſyrupus magiſtralis, & pilulæ prædictæ; tum etiam ea quæ ad aluum aſtrictam ſupra deſcripta ſunt. Quibus addere licet ex Montano, terbinthina cyprinam, quam deglutiendam eſſe præcipit ad quantitatem auellanæ, tribus horis ante prandium, ſemel, aut bis, aut ter in ſingulis ſeptimanis. Nam præter quàm quod aluum mollem efficit, ventriculum etiam purgat, obſtructiones aperit, vrinam prouocat calefacit ventriculum, neque propterea hepar lædit; imo & illi mirum in modum confert aperiendo, abſtergendo, & mundificando.

Pro potu ordinario vti poterit aquâ extinctionis auri, vel infuſionis tamariſci, agrimon. pimpinellæ, cum vino tenui ſimplici, vel medicato tempore vindemiarum cum rad. bugloſſ. & borrag. adiectis floribus anthos in parua quantitate, & ſantalo albo.

Decoctum radicis cynosbati pro potu ordinario à quibuſdam plurimùm laudatur; aperit enim, & roborat partes omnes naturales.

Decoctum ligni nephritici viſcerum obſtructiones citra vllam manifeſtam corporis alterationem reſerat. At frequentiùs vſurpatur aqua ex infuſione chalybis parata. Quæ omnes aquæ, vel decocta cum vino commode miſceri poſſunt.

Dum remedia interna propoſita, aut eorum nonnulla vſurpantur, externa etiam admouenda ſunt, nimirùm fomenta, & vnguenta in hypochondriis, qualia ad obſtructiones hepatis & lienis deſcripta ſunt, vitando calidiora.

Ventriculo etiam roborantia admouenda ſunt, quoniam illa pars in hoc affectu perpetuò laborat. Ideoque fomenta, vnguenta, emplaſtra, & ſcuta in affectibus ventriculi propoſita, in vſum reuocari poterunt. Tum etiam interna, quæ hepar minùs calefacere poſſunt, ac præcipuè puluis pepticus à paſtibus ſumendus. In paroxyſmo, quando vapores ab hypochondriis eleuati cor, cerebrum, aliáſque partes efficiunt, & grauia ſymptomata producunt, vt animi defectiones, palpitationes, tremores, & conuulſiones, dolores capitis & ſimilia; ea remedia vſurpanda ſunt, quæ in ſyncope & affectu hyſterico vſurpari ſolent. At inter cætera laudanum prudenter vſurpatum miranda præſtat.

CAPVT VI.

De Scorbutica affectione.

SCorbutus ſeptentrionalibus regionibus familiaris eſt, & non paucis earum plagis endemius. In noſtris verò meridionalibus hactenus fere incognitus; ita vt omnes Medicinæ practicæ ſcriptores, qui in mediam artem exercuerunt, nullam illius mentionem faciant, & nos etiam ipſam penitus omittere debere videamur, qui in huius libri præfatione proteſtati fuimus, nos morbos tantùm lienis vſitationes, & qui frequentiùs in praxi occurrere conſueuerunt, eſſe deſcripturos. Verùm vſus nos docuit, hanc noſtram regionem hoc affectu non omnino carere, qui ſi omnibus circumſtantiis ſtipatus non ſit, quæ ab Authoribus ſeptentrionalibus referuntur, quædam tamen ſymptomata præ ſe ferat, ad illius naturam ſtabiliendam ſufficientia. Siquidem prædicti Authores vnicum ſymptoma ſcorbuto peculiare ſufficere aiunt ad morbum iſtum detegendum. Nos verò ſæpè huiuſmodi ſymptomata non pauca in plurimis ægrotantibus animaduertimus. Quia tamen ſcorbutus hiſce regionibus, vt antea dictum eſt, non eſt familiaris, & nos ab illo prorsùs immunes eſſe omnes Medici noſtrates exiſtimant, noluimus eum abſolutè ſcorbuti nomine donare; ſed ſatius eſſe duximus affectionem ſcorbuticam appellare; quæ ſcilicet ad ſcorbuti naturam proximè accedat, verus tamen ſcorbutus non ſit.

Eſt autem ſcorbutus nihil aliud, quàm affectio hypochondriaca, peculiarem quemdam malignitatis gradum adepta: a qua quidem malignitate nonnulla ſymptomata oriuntur ſupra illa quæ in affectione hypochondriaca ſolent contingere. Illa verò malignitas fit ex humoris melancholici corruptione, non qualibet; ſiquidem ſæpè corrumpitur ac putreſcit humor melancholicus, ex quo alij affectus producuntur, non autem ſcorbutus, vt febris quartana, & abſceſſus meſenterij, aliarúmque partium: ſed peculiari & propria, cum tali malignitate analoga. Hæc autem malignitas innoteſcit ex contagio, quod in hoc affectu reperitur; ſiquidem contagioſum eſſe ab omnibus Authoribus, qui de eo ſcripſerunt, ſancitum eſt. Quemadmodum autem omnes malignitatis gradus & ſpecies in humoribus latentes, ex quibus varij morbi producuntur, nos latent, & humanam cognitionem effugiunt, ſic malignitas ſcorbutica etiam occulta eſt. Et certè mirum eſt, quanta morborum varietas emergat ex variis malignitatis gradibus in humores introductis; ex quibus febres malignæ, & peſtilentes; variolæ, & morbilli; cancer & elephantiaſis, lues venerea; aliique quamplurimi ac diuerſiſſimi affectus oriuntur. Et ſpeciatim elephantiaſis ex malignitate quadam peculiari, in humore melancholico reſidente, ducit originem. Scorbutus etiam ex peculiari malignitate in eodem humore melancholico latente producitur: cùm tamen iſti duo morbi toto cœlo differant inter ſe, & nemo poſſit varios illos malignitatis gradus explicare.

Magnam ſcorbuti & melancholiæ hypochondriacæ ſimilitudinem oſtendunt ſymptomata varia vtrique affectui communia. Omnia enim ſymptomata ſuperiori capite à nobis enumerata, quæ in melancholia hypochondriaca repetiri docuimus, in ſcorbuto etiam reperiri ſolent; vt cruditates ventriculi & dyſpepſiæ, ſaliuationes frequentes, vomitus materiæ pituitoſæ, acidæ, aut nidoroſæ, murmura & rugitus hypochondriorum, eructationes & flatuum per inferiora exploſiones; ſanguinis vomitiones, & per aluum excretiones; dolores ab iiſdem flatibus in ventriculo, & hypochondriis excitati; aluus adſtricta interdum, & aliàs alui fluxus; æſtus hypochondriorum, vrina nunc tenuis, nunc craſſa, cordis palpitatio, pulſatio ſiniſtri hypochondrij, ſitis. & oris ſiccitas, difficilis reſpiratio, dolores capitis, aurium tinnitus, oculorum caligines, vertigines, metus & mœſtitia, & deliria melancholica diuerſa; conuulſiones, epilepſiæ, torpores, comatoſi affectus, vigiliæ, ſomni perturbati, & inſomnia terrifica. Quorum omnium ſymptomatum rationes ſuperiori capite propoſitæ in affectione ſcorbutica etiam militare poterunt.

Si verò præter ſymptomata prædicta alia etiam appareant, quæ in melancholia hypochondriaca non reperiuntur, neque ab Authoribus illi tribuuntur,

neque ad aliam affectionem cum hypochondriaca complicatam reuocari poſſunt, magna debet eſſe ſcorbuti coniectura. Horum autem ſymptomatum præcipua in hunc modum ſe habent; quæ in vno ægrotante omnia non reperiuntur, ſed vnicum ſufficit ad indicandum talem morbum ad ſcorbuticam affectionem accedere.

Primum igitur, atque euidentiſſimum ſcorbuti ſignum eſt affectio gingiuarum, oris, & dentium. In gingiuis contingit rubor, pruritus, ac putrefactio, & ex iis plerumque ſanguis effunditur, necnon teterrimus odor expiratur. Quæ affectiones interdum faucibus & palato communicantur; tum etiam dentibus, qui vacillantes, ac nigredine infecti redduntur.

Secundum atque euidens ſcorbuti ſignum petitur à maculis crura & tibias inuadentibus, quæ in principio rubræ, & in progreſſu purpureæ, liuidæ, ac nigræ apparent. Nonnunquam vero in tibiis ſpatia latiora, imò verò interdùm totam partem occupantia, liuida, vel cum nigrore, aut liuore purpurea apparent. Fiunt autem huiuſmodi maculæ ex ſeroſa, atque ichoroſa ſanguinis parte ad corpus alendum inutili, quæ ideo à natura extra venas in cutem protenditur, per nauſiuſim venarum, vt loquitur Hippocr. *lib de fracturis.* Quod quidem frequentiùs in tibiis & cruribus contingit; quia natura vitioſos humores ad partes ignobiliores, ac remotiores expellere conſueuit. Aliquando tamen vbi maior eſt materiæ copia, in dorſo, brachiis, ceruice, ac facie efflorcſcunt.

Tertium ſignum eſt difficilis reſpiratio, & pectoris anguſtia, quæ fit plerumque à craſſis vaporibus ex hypochondriis eleuatis, ac diaphragma impetētibus: tum etiam ex tumoribus atque inflationibus earumdem partium, à quibus diaphragma comprimitur præſertim verò à tumore pancreatis, quod vt plurimùm in hoc affectu humore illo craſſo ac melancholico impletur: vndè ægri nihil de thorace conqueruntur, ſed locum affectum, in quo grauitatem ſentiunt, & cuius cauſa difficilè ſpirant, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem oſtendunt, vt diligenter annotauit Eugalenus, qui in hoc morbo ſeſe plurimum exercuit, & multas, circa illius phænomena, collegit obſeruationes. Huius tamen grauitatis cauſam, nempe tumorem pancreatis, non agnouit; neque vllus alius eorum, qui de ſcorbuto ſcripſerunt, illius mentionem facit. Nos tamen eum obſeruauimus in Domino Audeyet, in Senatu Gratianopolitano Præſide, quem affectione ſcorbuticâ laborare exiſtimauimus, vt in prolixiori eius hiſtoria videre eſt, à nobis relata in obſeruationibus noſtris, *centur. 5. obſeruat.* 85. Cum autem valdè macilentus eſſet, ac ſtrigoſus, facilè fuit, ſummos digitos profundiùs adigendo duritiem ac renitentiam, eamque dolorificam percipere in ea regione, in qua pancreas ſitum eſt: & partem contrectando, æger ipſe pronuntiabat, difficilem reſpirationem ac pectoris anguſtiam, quâ ipſe continuò premebatur, inde totam exoriri.

Quartum ſignum eſt, laſſitudo ſpontanea, & grauitas corporis, præcipuè verò in cruribus, quæ fit à ſeroſis ac vitioſis humoribus per venas ad habitum corporis, & muſculoſum genus delatis.

Quintum ſignum petitur ex vrinis, quæ quidem variæ ſunt, vt in melancholia hypochondriaca; ſed in hoc differunt interdum, quòd claræ & rubræ ſunt inſtar lixiuij, ab humoribus ſalſis magnâ copiâ admixtis. Illa autem rubedo eò intenſior eſt, & ad fuſcum declinans, quò maior ſalſæ materiæ quãtitas permiſcetur. Quemadmodum enim lixiuium eò maiorem rubedinem acquirit, quò plures ſalſæ & aduſtæ partes ipſi inſunt; ſic etiam vrinæ, quò plus ſalſi & aduſti humoris iis admiſcetur, eò rubicundiorem colorem acquirunt. Interdum verò ſunt admodum craſſæ, ſedimentum rubrum ac craſſum, inſtar farinæ laterum, habentes. Ac tanta interdum eſt materiæ huius craſſæ & tartareæ copia & acrimonia; vt vrinæ ardorem, atque ſtillicidium excitet, præcipuè iis, quibus ſuppreſſio hæmorrhoidum malo originem dedit; tum etiam poſt ſubſidentiam vrinæ, tertia vel quarta pars matulæ, craſsâ illâ, mucoſâ, & nigricante materia repleatur, quæ incautioribus calculi, aut vlceris veſicæ ſuſpicionem parit.

Sæpe etiam ita variant vrinæ ſine cauſa manifeſta, vt quæ hodie turbidæ ac craſſæ, cras tenues & aqueæ appareant; hodie pallidæ, cras citrinæ, aureæ, vel rubræ.

Sextum ſignum ex pulſu deſumitur; qui nunc debilis eſt, & inæqualis, ac ferè formicans, vt mirum ſit hominem cum tali pulſu viuere poſſe, nunc magnus & durus abſque inflammatione. In eo etiam hoc notatur, quod imminente animi deliquio, in ſummis illis anguſtiis, quibus ægri ſæpè diuexantur, pulſus maior ac fortior ſit quàm aliis temporibus. Quod procedit ex contentione cordis, vapores craſſos, a quibus tunc temporis maximè affligitur, expellere conantis.

Septimum ſignum petitur ex doloribus, varias corporis partes affligentibus: adeſt enim interdum dolor crurum obtuſus, aliquando tenſiuus, plerumque ὀστεόκοπος; aliàs dolores excitantur in ſuris; aliàs circa talos; aliàs in plantis pedum; aliàs circa manuum & digitorum extrema; aliàs in genuum, vel coxæ, aliarúmque partium articulationibus, cæteriſque corporis partibus, prout humores ſalſi, acres, & ſeroſi ad eas deferuntur: nonnunquam ventris dolor contumax, & acerbus ægrotantem exercet, qui colicam bilioſam æmulatur; fitque à prædictis humoribus in peritonæum effuſis. Iſti autem dolores, præſertim qui brachia, coxas & tibias occupant, dolores illos æmulantur, qui lue venerea infectos affligere ſolent, & Medicis facilè imponere poſſunt, in hac potiſſimùm regione, in qua ſcorbutus rariſſimus eſt, lues autem venerea frequentiſſima. Verùm diſtingui poſſunt ex eo, quòd dolores venerei plerumque internodia occupant, ſeu medias artuum partes, & ſi diu perſeuerent, exoſtoſes in iis partibus generantur; tum etiam alia luis venereæ ſymptomata adſunt, aut aliàs adfuerunt, vt gonorrhœa, caries pudendi, bubo venereus, & ſimilia; aut impurus concubitus præceſſit. Dolores autem ſcorbutici quaſcumque partes differenter inuadunt; aliis adſunt ſcorbuti indicia, aut ſaltem temperamentum melancholicum admodum prædominatur, & res certò determinari poterit, ſi æger conſtanter aſſeueret, ſe cum impuris mulieribus rem non habuiſſe. Quod ſuſpicionem noſtram confirmauit in magiſtratu Nemauſenſi, qui grauiſſimis pedum, tibiarum, & crurum doloribus diu affectus fuerat, & ad extremã maciem deductus, vt in maraſmum omninò incidiſſe crederetur, & cùm nulla remedia per longum tempus vſurpata ipſi profuiſſent; nos ex temperamento illius valdè melancholico, & quibuſdam aliis ſignis, præſertim quòd caſtiſſimam vitam egiſſet, & quòd à multis annis ſanguis illi è gingiuis per interualla fluere conſueuiſſet, ſcorbuticum affectum eſſe coniecimus, & antiſcorbuticis remediis per aliquod tempus vſurpatis omnino conualuit.

Interdum etiam in hypochondriis dolores iſti reſident; interdum verò lumbos afficiunt, vt ægri quaſi elumbes reddantur, ac vix progredi, & ſeſe loco mouere poſſint. Vnde à nonnullis hic affectus lumbago nominatus eſt.

Quandoque verò dolores iſti nephriticos æmulantur, & cum iis vrinæ impensè rubræ, aut etiam petiæ minguntur, & niſi diligenter conſiderentur, pro cruentis habentur, & è renibus à calculo læſis prouenire creduntur: cùm tamen ex materia tartareâ & ſcorbutica

Digitized by Google

butica à liene viciniſque partibus ad vrinæ vias effuſa, prouenian.

Nonnullos etiam, atque eos præcipuè, qui ex ſuppreſſione hæmorrhoidum hoc malum contraxere, capitis dolor, & calor circa veſperam infeſtat, ex vaporibus ad caput aſcendentibus, & poſteà totâ nocte calor quidam præter naturam inſtar febrilis, in corpore ſentitur, qui manè per ſudores euaneſcit.

Dolor dentium aliquando frequens, ac præter rationem recurrens, hunc affectum comitatur; qui non eodem loco perſiſtit, ſed vagus eſt, nunc dentem hunc, nunc illum inuadens ac relaxans; qui rurſùs ſponte firmantur, dolore ac tumore diſcuſſo.

Latera etiam interdum inuadit ſcorbuticus iſte dolor, pleuritidem ementitus, à qua tamen facile diſtinguitur, quod febris nòn adeſt, aut ſaltem admodum lenta; reſpiratio parùm læditur, nulla tuſſis, nulla anacatharſis, neque dolor eſt continuus; ſed per interualla recurrens.

Articulos etiam inuadere dolores iſtos ſcorbuticos, anteà dictum eſt. Sed quomodo a vera arthritide diſtinguantur, explicare oportet. Arthritis enim ſcorbutica, fixa & permanens non eſt, atque in vno & eodem loco conſiſtens, ſed per varios articulos vagatur, & ab vno in alium atque alium eiuſdem vel oppoſiti lateris transfertur; interdum etiam euaneſcit, ac ſubinde reuertitur, vt qui iam à dolore protsùs liberatus, & integræ ſanitati reſtitutus videbatur, iterùm & ex improuiſo, dolore, cum & ſine tumore, corripiatur. At vera arthritis locum raro mutat, & ad ſolutionem vſque, partem quam apprehendit, obſidere non deſinit. Habet etiam hoc peculiare arthritis ſcorbutica, quòd plerumque cum leni paralyſi iuncta eſt, ob quam membrum affectum mouere nequeunt, & illâ ceſſante dolor ceſſat; eoque redeunte reuertitur.

Octauum ſignum deſumitur eſt variis motus læſionibus. Interdum enim contingit in huiuſmodi ægrotantibus ſpuria quædam paralyſis, cuius exempla quædam in obſeruationibus noſtris propoſuimus, & à vera paralyſi diſtinguitur, quòd hæc permanens eſt, neque vlla habet interualla: in illa verò ſæpè accidit, vt qui heri pedem vix loco mouere poterat, hodie cruribus inſiſtat, & leni adminiculo nixus ambulet; paulò poſt verò omni motu iterùm priuetur. Deinde cum ea coniunguntur ſæpe motus tremuli & conuulſiui, quod in vera paralyſi non contingit. Fit autem huiuſmodi paralyſis à materia quadam ichoroſa, vel vaporoſa neruos ac muſculos inuadente. Quòd ſi materia illa acrimoniæ particeps fuerit, partes neruoſas vellicando, tremores & conuulſiones efficit.

Non ſolùm autem in parte aliqua peculiari conuulſiones contingunt, ſed etiam interdum in toto corpore, epilepſiæ characterem referentes, vaporoſâ, aut ſeroſâ materiâ, acrimoniâ atque malignitate præditâ, ad cerebrum eleuatâ, quæ diſcuſſa ſæpe inducias dat; atque iterum collecta nouas conuulſiones inducit.

Contractio membrorum in hoc affectu etiam contingere ſolet, interdum omnium, vt ægri nullum articulum habeant quem extendere valeant; aliàs verò vnum, aut alterum; & hoc præcipuè in cruribus contingit, tendinibus ad crus mouendum deſtinatis, duris ac rigidis in poplite euadentibus. Talis autem contractio inde exoritur, quòd tartareus humor multo ſero dilutus ad neruos & tendines defertur; parte verò ſeroſâ & tenuiori; ſucceſſu temporis diſcuſsâ; craſſiores exſiccantur & indurantur, vnde contractiones neruorum ac tendinum efficiuntur.

Interdum etiam contractio in œſophago contingit, vt ægri cibum cum ſumma difficultate deglutiant, & in ſtrangulationis metu verſentur. Quod fit ex vaporibus ſtypticis œſophagum contrahentibus.

Nonum ſignum deſumitur ex alui fluxu, vel ſimplici, vel ſanguineo. Simplex à vulgari alui fluxu in eo tantùm diſtinguitur, quòd excrementa in eo craſſiora redduntur, & maiori parte ſtercoroſa, ac ciborum aſſumptorum quantitatem ſuperantia, cùm vulgaris alui fluxus liquidior ſit, & ex ſolis ferè humoribus compoſitus. At ſanguineus alui fluxus a dyſenteria diſtinguitur, quòd ſine ventris dolore ac torminibus efficiatur: fitque à ſanguine craſſo & fæculento, qui per venas meſaraicas in inteſtina effunditur. Interdum etiam venæ hæmorrhoidales ſanguinem iſtum fæculentum recipiunt, & per alui fluxum euacuant. At ſi diu talis alui fluxus perſeuerer, venæ illæ varicoſæ euadunt, & dilatatæ non ſolùm copiam ſanguinis, ſed etiam multos alios humores tartareos, & mucilaginoſos educunt.

Decimum ſignum eſt, oris grauis anhelitus, qui omnibus ſcorbuticis familiaris eſt, vt teſtatur Eugalenus; ita vt aſtantes eum vix ferre poſſint; & nares auertere cogantur.

Vndecimum ſignum eſt, horror frequens, quem nullus, aut minimus calor ſequitur, & eodem die bis, ter, vel etiam pluries inuadit.

Duodecimum ſignum petitur à febribus intermittentibus, quæ interdùm ſcorbuticis accidunt, & characteres habent à vulgarium febrium characteribus longè diuerſos. Pulſus enim in iis debilis eſt, tardus, & inæqualis, præſertim in declinatione; in vigore enim plerumque magnus & durus eſſe conſueuit. Præterea in principio acceſſionum tantæ plerumque fiunt membranarum in variis partibus, cruribus præſertim, vellicationes, vt carnes lacerari atque diuelli videantur: quibus interdùm motus conuulſiui iunguntur. Ac licet nonnunquam quotidianæ, tertianæ, aut quartanæ typum ſeruent, ſæpè tamen rariores, & inordinatos paroxyſmos habent, vt ſemel tantùm, aut bis in menſe ſine certis periodis inuadant.

Decimum tertium ſignum petitur ex tumoribus, qui in variis partibus vſu contingunt, nunc duri, nunc molles, & veſicarum ſpeciem referentes, nunc ad eryſipelatis naturam accedentes.

Decimum quartum ſignum, eſt atrophia, quæ tanta interdum in hoc affectu contingit, vt nihil præter oſſa & pellem in ægris remaneat, & ſceleton repræſentent, præſertim affectu diu perſeuerante. Quod fit à vitioſo ſanguine, & à naturali ſtatu valdè recedente, ita vt partibus alendis aſſimilari nequeat.

Plura alia ſcorbti ſigna proponuntur ab Eugaleno, Sennerto, aliiſque, quorum nonnulla quamplurimis aliis morbis communia ſunt, quæ nos ſupprimenda cenſuimus, ne confuſio quædam in hac diagnoſi inducatur. Ac licet (vt ab initio diximus) ſcorbutus in hac regione familiaris non ſit, vt in Polonia, aliiſque locis ſeptentrionalibus, imò apud nos ferè ſit incognitus: ſi quis tamen in Medicina facienda, omnia melancholicorum ſymptomata penitùs inueſtiget, quoſdam reperit ad ſcorbuticam affectionem accedentes, in quibus nonnulla ex ſuperioribus ſymptomatis ſcorbuto peculiaribus apparebunt.

Quod ad prognoſim ſpectat, morbus iſte curatu difficillimus eſt, quemadmodum omnes ab humore melancholico oriundi. Sed hic multo magis, in quo humor melancholicus prauam atque malignam qualitatem adeptus eſt, quæ corporis œconomiam crudeliùs euertit, & maximam remediorum partem contemnit.

Periculoſus etiam eſt, quia ægros non raro in atrophiam aut hydropem deducit, alios morte ſubitanea, per apoplexiam, ſyncopen alióſque acutiſſimos morbos euertit.

Curantur tamen non raro, qui pro deploratis habebantur, magis in hoc morbo, quam in aliis quamplurimis. Et nos vidimus nonnullos in omnimodam atrophiam perductos, ex diuturnis doloribus, aut contumaci alui fluxu ſanguineo (quos affectus ex multis circumſtantiis ſcorbuticos cenſuimus) feliciter conualuiſſe.

Præterea ſæpe deludit pulſus, qui in febrium pa-

roxyſmis præcipuè, ita frequens, paruus, & inæqualis interdum fit, vt æger intra paucas horas moriturus videatur, qui tamen finito paroxyſmo ſurgit e lecto, & ad conſueta munia reuertitur: vt peculiariter annotauimus in ſtudioſo Hollando, ad quem vocati, in vigore paroxyſmi, eum breui moriturum exiſtimauimus: poſtquam verò eum poſtridiè benè habentem vidimus reliquis morbi circumſtantiis diligentius examinatis, eum ſcorbuto laborare comperimus, quem ille ex patria ſua, in qua frequentiſſimus eſt, ad nos attulerat.

Curatio huius affectus eadem inſtituenda eſt, quæ in hypochondriaca melancholia fuit propoſita; quādoquidem, vt ab initio dictum eſt, ab eodem humore generatur, ſed à ſtatu naturali magis recedente. Ideò plerumque potentioribus indiget remediis. Quia tamen hæc eſt generalis medendi regula, vt omnis curatio à leuioribus incipiatur, ad fortiora poſtmodùm progrediendo, ſi illa non ſuffecerint, optimum erit in hoc affectu integram melancholiæ hypochondriacæ curationē inſtituere, & remedia proprio capite à nobis deſcripta ſigillatim vſurpare; quādoquidē morbus iſte chronicus & contumax, non niſi longo remediorum vſu euinci poteſt. Et ſi morbū penitùs extirpare nequiuerint, ad ea tandem veniendū erit, quæ proprietate ſpecifica illum oppugnare creduntur. Non erit tamen inutile, etiam ab initio nonnulla eorum illis admiſcere.

Illa autem remedia ſpecifica, antiſcorbutica dicta, plurima proponuntur ab authoribus, qui de hoc morbo ſcripſerunt; quorum vis præcipuè dependet à ſale quodam volatili, cuius magna copia in iis reperitur, & cuius opera humorem illum craſſum, terreſtrem ac tartareum attenuant, & fluxibiliorē reddunt, ac tandem diſcutiunt. Imo verò virtutem quandā alexipharmacam habent contra venenum illud ſcorbuticum humori melancholico impreſſum. Inter illa autem primo loco laudatur cochlearia Batauica, quæ in noſtris regionibus non reperitur. Alia verò ſunt, naſturtium vtrumque (præfertur tamen aquaticum) becabonga, ſeu anagallis aquatica, raphanus ruſticanus, chelidonium minus, abſinthium, & fumaria. Quibus etiam adduntur alia quamplurima, ſed minoris efficaciæ, ſuntque ea omnia, quæ melancholicum humorem præparare, corrigere & edomare valent. Vnde non ſine ratione dictum eſt à nobis, curationem aduerſus melancholiam hypochondriacam inſtitutam, hîc etiam plurimùm conferre. Illa autem ſunt, carduus benedictus, ceterach, & capillares omnes, hyſſopus, chamædrys, betonica, agrimonia, borrago, bugloſſum, radices enulæ campanæ, aſari, oxylapathi, polypodium quernum, cortices capparum, fraxini, & tamariſci, flores eiuſdem tamariſci, ſambuci, & epithymum.

In harum autem plantarum delectu hoc perpetuò obſeruandum vt illæ quæ calidiores ſunt, minori doſi vſurpentur: frigida vero aut temperata ſemper admiſceantur, idque vt plurimùm in maiori doſi, præſertim in noſtris plagis meridionalibus, in quibus humor melancholicus aduſtus eſt, & ad atræ bilis naturam accedit. Ac præter, capillares herbas, borraginem, bugloſſum, & agrimonium ſuprà enumeratas, vbi febris adeſt, aut calor magis metuitur, addi poſſunt endiuia, cichorium, acetoſa, ſuccus citri, limonum, arantiorum; imò & ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli; aut etiam ſerum lactis.

Ex prædictis autem plantis quam plurimæ remediorum formulæ parari poſſunt, quæ omnes à Sennerto collectæ ſunt, & ab omnibus Authoribus excerptæ; quas vnuſquiſque pro arbitrio ſuo imitari poterit. Hoc ſaltem diligenter annotandum, quod ab omnibus Authoribus proponitur, plantas prædictas efficaciùs operari, ſi expreſſus earum ſuccus vſurpetur, vel in conſeruas redigantur: quia ſal illud volatile, in quo tota eorum efficacia reſidet, per decoctionem euaneſcit, tum ſi planta exſiccetur, maiori parte reſoluitur.

Nos verò formulas ſequentes fœliciter vſurpauimus.

℞. Succorum depuratorum naſturtij aquatici & becabungæ, an. ℥.i. ſucci fumariæ ℥. ij. ſacchari albi ʒ. ij. fiat potio. Vel

℞. Succi fumariæ & naſturtij aquatici, an. ℥ ii. Miſce. Vel

℞. Succorum acetoſæ, fumariæ & naſturtij aquatici, an. ℥. ii. Miſce.

Succus acetoſæ augeri poteſt, ſi impenſiùs refrigerare eſt animus, tum ſuccus limonum, aliique refrigerantes addi.

Maior erit remedij efficacia ad diſſoluendum tartarum illud tenax & glutinoſum, ſi ſal tartari, addatur ad ʒ. i. cum ſpiritu ſulphuris, aut vitrioli ad ℈. j. vel ʒ. ß. Et quia in vſu huiuſmodi remediorum purgationes frequenter vſurpandæ ſunt, optimum erit in prædictis ſuccis ſennæ ʒ. j. vel ʒ. ii. per noctem infundere, & ſingulis vel alternis diebus, vel tertio quoque die exhibere.

His verò chalybeata remedia per vices adiungere operæ pretium eſt, qualia in melancholiæ hypochondriacæ curatione propoſita ſunt, tum etiam opiatæ roborantes & aperientes, aliaque remedia ibidem deſcripta interſerenda, pro prudentis Medici arbitrio.

Ac denique aquæ minerales acidulæ, & vitriolatæ conuenienter, & debito tempore vſurpatæ, ad huius affectus curationem plurimùm conferre poterunt.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XIII.

DE AFFECTIBVS MESENTERII, PANCREATIS, & Omenti.

PRÆFATIO.

IN explicandis Meſenterij, Pancreatis,& Omenti affectibus, Autores admodùm ſteriles ſunt;& maior pars illorum, penitus eos omiſerunt, quòd cognitu difficillimi ſint, & maiori parte non niſi ex diſſectis cadaueribus innoteſcant;vt ex hiſtoriis conſtat à Schenkio, Sennerto, aliiſque collectis. Frequentiſſimi tamen eſſe conſueuerunt. Vnde vere Fernelius aſſerit, ſæpè in Meſenterio latere plurimorum morborum cauſas,vt choleræ, melancholiæ, diarrhϾ,dyſenteriæ,cachexiæ,atrophiæ,languoris,lentarum erraniiúmque febrium,vomitionum,dolorum colicorum,tumorum & abſceſſuum. Syluius verò Meſenterium infinitorum morborum parentem nominabat : ab aliis autem, Medicorum nutricula vocatur. Idem de pancreate, & omento dici poteſt ; ſunt enim partes illæ ignobiliores,& velut corporis ſentina,ad quam membra nobiliora excrementa ſua deponunt. Licèt autem prædictæ partes, quemadmodum & reliquæ totius corporis, omnibus morborum generibus affici valeant,ſimilaribus,organicis, & communibus,variáque inde ſymptomata emergant. Nos tamen iis tantùm inhærentes,quæ ad vſum praxeos maximè faciunt;vniuerſum hunc tractatum quinque comprehendemus capitibus : Quorum primum erit de obſtructione Meſenterij. Secundum de inflammatione Meſenterij. Tertium de abſceſſu, ſcirrho , & vlcere Meſenterij. Quartum de morbis Pancreatis. Quintum dè morbis Omenti.

CAPVT I.

De Obſtructione Meſenterij.

OBſtructiones in meſenterio ab iiſdem cauſis generantur, quæ in hepatis & lienis obſtructionibus propoſitæ ſunt;ſed frequentiùs,& facilius contingunt , propter venarum meſaraicarum anguſtiam , & præcipuè lactearum quæ chyloſam materiam deuehunt ad ſecundæ concoctionis officinas : & cùm illa materia chyloſa crudiori & craſſiori ſucco ſæpè referta ſit, fit vt illa liberum commeatum non habens , in illis venulis hæreat , & obſtructiones pariat. Venæ etiam meſaraicæ obſtruuntur ab humoribus craſſis,ab hepate,liene, aliiſque partibus tranſmiſſis, ibique diutiùs remorantibus, in qua mora maiorem in dies craſſitiem acquirunt;ita vt interdum tumorem ſcirrhoſum generent. Cum humoribus etiam interdum flatus craſſi commiſcentur , qui grauiſſimorùm ſymptomatum cauſæ eſſe ſolent. Ad obſtructionem etiam , vel potiùs anguſtiam illarum venarum referimus compreſſionem,quæ fit à glandulis, per totam meſenterii ſubſtantiam diſperſis;illæ enim præter modum increſcentes , vt in ſtrumoſis diſpoſitionibus contingit ; venas meſaraicas comprimunt , & tum chyli,tum ſanguinis commeatum impediunt.

Signa obſtructionum diagnoſtica in tres claſſes diuidenda ſunt , vt in hepatis obſtructionibus factum eſt; quæ ſcilicet morbi ſpeciem , vel partem affectam, vel cauſam eum producentem ſignificant.

Signa morbi ſpeciem indicantia, id eſt, obſtructiones in hypochondriis latitantes,tum etiam earum cauſas,communia ſunt obſtructionibus hepatis, lienis,& meſenterii:ideò ex diagnoſi obſtructionis hepatis repetenda. Quæ verò meſenterium peculiariter affectum ſignificant,ſunt, tenſio & renitentia in medio ventre, & ſub ventriculo , ac regione vmbilicali : grauitatis ſenſus in eadem regione, & interdum dolor obtuſus, nonnunquam etiam acutiſſimus , quando flatus in iis partibus continentur : dolor etiam aliquando in dorſo percipitur , propterea quòd meſenterium huic parti alligatur: murmura & rugitus in ventre fiunt , ructus excitantur , vapores in caput attolluntur , vnde varia ſymptomata contingunt ; ac denique ea omnia, quæ in melancholia hypochondriaca accidere conſueuerunt,meſenterii obſtructiones indicant ; quandoquidem illa ab huiuſmodi obſtructionibus producitur ac fouetur.

Quod ad prognoſim attinet;affectus ex ſe periculoſus non eſt , quia pars ignobilis grauia mala ferre poteſt ſine vitæ periculo: deinde remedia generoſa ad illius curationem adhiberi poſſunt , quæ conuenienter adminiſtrata, exoptatum effectum vt plurimum cōſequuntur;niſi melancholia hypochondriaca inde exorta fuerit,quæ opprobrium Medicorum vocari conſueuit propter rebellem humoris melancholici naturam. Cùm tamen hæc pars ſenſu exquiſito donata non ſit, & obſtructiones plerumque graue incommodum ægro-

tantibus non afferant; ſæpè negliguntur, & aliorum morborum maximè periculoſorum cauſæ eſſe ſolent.

Curatio huius affectus ea iam inſtituenda eſt, quæ in hepatis obſtructionibus fuit propoſita, eáque inde erit repetenda.

CAPVT II.

De inflammatione meſenterij.

CVm Menſenterium, vt anteà dictum eſt, ſit velut ſentina, ad quam partes nobiles ſuperfluitates ſuas deponunt; quæ poſtmodùm per vomitum, aut ſeceſſum, à natura excluduntur; vt in nonnullis videre liceat, inſignem vitioſorum humorum copiam, per interualla, vomitu aut ſeceſſu excerni: ſi vacuationes illæ impediantur, obturatis viis per quas fieri ſolebant, vel ab alia quapiam cauſa, humores illi retenti, & diu in parte commorantes, calorem præternaturalem concipiunt, vnde putredines, inflammationes, febres variæ, & abſceſſus oriuntur. At inflammatio ſpecialiter concitatur, quando ſanguis in venis meſaraicis cumulatus per alicuius rami apertionem in meſenterij ſubſtantiam effunditur: cum autem in iis venis, propter obſtructiones maximè cumuletur, ideò omnes obſtructionum cauſæ, ad inflammationis cauſas etiam referri poterunt.

Ad hanc etiam inflammationem efficiendam plurimùm confert humorum congeſtorum, acrimonia, & eroſio; lapſus aut percuſſio regionis hypogaſtricæ: facultatis hepatis attractricis, concoctricis, aut retentricis debilitas; corporis calefactio nimia, vel refrigerantium vſus intempeſtiuus; motus criticus naturæ in febribus malignis, aut variolis, humores peccantes in hanc ſentinam demandantis; diarrhœa, vel dyſenteria intempeſtiuè ſuppreſſa.

Signa inflammationis meſenterij diagnoſtica ſunt, febris languida, occulta & lenta, abſque ſiti, & grauioribus ſymptomatis: anorexia; tenſionis & grauitatis ſenſus ſubter ventriculum, citra magnam duritiem, & quæ non niſi preſſu dignoſcitur; citra dolorem etiam ſaltem effatu dignum, quia pars obtuſo ſenſu donata eſt, egeſtiones chyloſæ, quas plerumque ichor tenuis conſequitur, ſine vllo doloris ſenſu, modò ſeorſim ac ſincerus, modò fæcibus permixtus.

Mitiora ſunt omnia ſymptomata prædicta, ſi meſenterium ſolum inflammatione afficiatur: ſi verò hepar, aut lien, aut inteſtina ſimul inflammatione tententur, vehementiora ſunt omnia ſymptomata: ac præterea peculiaria prædictarum partium affectarum ſigna apparebunt, ex ſuis capitibus deſumenda. Cùm enim huius partis inflammationes; & abſceſſus maximè lateant, ſi ſolitarij ſint, propter obtuſum partis ſenſum, & quia nullam in corpore edit actionem, cuius læſio internoſci valeat: ſed vſum tantùm habeat, chyli & ſanguinis diſtributioni inſeruientem, ideò obliquè magis, quàm directè, & artificioſa coniectura, internoſcendi ſunt; ſi nimirùm præſente febre, aliiſque ſymptomatis, nulla affecti hepatis, lienis, aut inteſtinorum ſigna appareant. Speciatim verò inteſtina ſimul cum meſenterio inflammari, oſtendit febris hemitritæus, quam obſeruauit Spigelius plerumque ab harum partium inflammatione exoriri. A muſculorum etiam abdominis inflammatione diſcernitur hic affectus, quòd tumor, ac dolor ſecundùm eorum ductum, figuram, ac poſitum protenditur. Plerumque verò illi muſculorum abdominis tumores oblongi ſunt, aut per totum ventrem diffuſi, & partes externas magis occupantes, vt leui contactu ſtatim percipiantur, & inſignem dolorem, ac febrem inferre ſoleant.

Denique diſtinguendus eſt hic affectus à diaphragmatis tumoribus, qui pauciſſimis hactenus Medicis innotuerunt. In illis autem perpetuò inſignis eſt reſpirandi difficultas, hypochondria reuulſa, pulſus durus ac paruus, citra omnem tumorem in hypochondriis ſenſum aut apparentiam. Tum ſi tumor fiat à materia calida, febris acuta, dolor intenſus, delitia, & conuulſiones inſequuntur, quæ ſymptoma in meſenterij inflammationibus ſolitariis nunquam contingunt.

Quod ad prognoſim attinet periculoſiſſimus eſt hic affectus, qui plerumque in abſceſſum degenerat; vel putredo, ac corruptio meſenterio inducitur. Sæpè etiam materia morbifica aliò à natura tranſmittitur, non tamen planè tollitur, vnde malum recrudeſcit, & ſæpè ad multos annos, & per totum vitæ tempus perſeuerat, nunc febre redeunte, nunc eádem in colicos dolores permutatâ, ac inflammatione, vel phlogoſi ſaltem redeunte.

Curatio inflammationis meſenterij, ab hepatis, & lienis inflammationis curatione abſimilis non eſt, illa ideò à ſuis capitibus huc erit transferenda.

CAPVT III.

De abſceſſu, vlcere, & ſcirrho meſenterij.

INflammatio meſenterij ſæpè in abſceſſum degenerat. Omnis tamen abſceſſus meſenterij non fit ab inflammatione; ſed plerumque à vitioſis humoribus in ea parte cumulatis, ac putreſcentibus; ita huiuſmodi abſceſſus ſenſim producantur ſine febre præcedente, aut alio graui ſymptomate; quemadmodum videmus in aliis partibus atheromata; ſteatomata, & melicerides, & alia abſceſſuum genera ſine inflammatione præcedente generari. Et dum illi abſceſſus diſrumpuntur, euacuato pure, vlcus remanet, quod difficilem curationem recipit. Si verò illi humores valde pituitoſi ſint, aut melancholici, & putredini ac corruptioni reſiſtant concreſcunt non rarò & indurantur, atque in ſcirrhum degenerant: imò verò interdum lapideam duritiem acquirunt, prout multorum obſeruationibus conſtat lapides in meſenterio fuiſſe repertos.

Diagnoſis abſceſſuum meſenterij interdum facilis eſt interdum verò difficillima. Si enim ab inflammatione eiuſdem partis fiat, eâ anteà perceptâ, ſignis ſuperiori capite propoſitis, & diutiùs perſeuerante, indicium eſt inflammationem diſcuti non potuiſſe, ſed fuiſſe ſuppuratam, atque in abſceſſum conuerſam. At verò quando abceſſus ab humoribus prauis, in meſenterio diu commorantibus, ac tandem putreſcentibus exoritur, difficillima eſt illius diagnoſis, ita vt plurimi Authores, qui talium abſceſſuum obſeruationes ſcripſerunt, eos non niſi poſt mortem, & diſſecta cadauera innotuiſſe referant. Licèt enim vtplurimùm tactu digoſci valeant, aliquando tam altè ſepulti ſunt, vt neque ipſo tactu deprehendi poſſint, & partis ſenſus adeò eſt obtuſus, vt nullo dolore ſeſe interdum prodant. Quia tamen iſta variis modis contingunt, in ſequentem modum diſtinguenda ſunt.

Si abſceſſus meſenterij tumorem habeat conſpicuum ille primùm ab inflammatione, & ſcirrho diſcernendus eſt. Ab inflammatione diſtinguitur, ſi ab ea ortum nō duxerit, quòd nulla adeſt febris, aut certè perexigua, & nulla etiam præceſſit, neque alia ſigna, quæ inflammationem indicare potuerint. Si verò inflamationem ſequatur, non aliter diſtingui poteſt, quàm duratione, ac perſeuerantia: ſi enim inflammationis ſigna per 30. aut 40. dies, aut ampliùs perſeuerauerint, ſignum eſt eam in abſceſſum abiiſſe. A ſcirrho verò diſtinguitur per duritiē, quæ maxima eſt in ſcirrho, in abſceſſu verò quædam mollities apparet, tum etiā ex doloris carentia

tia omnimoda, cùm in abſceſſu aliquis ſemper dolor perſentiatur, ſaltem ex violenta compreſſione. Prætereà ille tumor ab aliarum partium tumoribus diſcernendus eſt, per ſitum illius, quemadmodum ſuprà de inflammatione meſenterii dictum eſt.

Si verò abſceſſus in meſenterio lateat, ſine vllo tumore conſpicuo; nulla dari poteſt certa illius remarſis: artificioſa tamen coniectura ad magnã illius ſuſpicionem peruenire poſſumus: ſi nimirùm cibi faſtidium nauſea, vel vomitus adſit, citra ventriculi vitium manifeſtum & magna veluti ſatietas poſt aſſumptum cibum, etiam pauciſſimum; laſſitudines totius corporis, ac languores ſine cauſa manifeſta, aluus vel ſuppreſſa præter conſuetudinem, vel fluidior, ex qua fœtidiſſima excrementa deiiciuntur, & interdum ſanguinolenta, citra vllam dyſenteriæ ſuſpicionem. Quibus addere licet vigilias continuas, & ſi ſomnus aliquando ſtrepſerit, eum ægri difficile ferunt, & animi exolutionem, ac ſudores frigidos incurrunt. Ac licet interdum nulla febris, nulluſque dolor appareat, vt plurimùm tamen febris quædam lenta conſpicitur, cuius ſi nulla cauſa manifeſta appareat, ab hoc malò dependere coniiciendum eſt, ſi nonnulla ex ſignis propoſitis adiuncta fuerint. Tum etiam ſi abdomen violenter comprimatur, dolor aliquis interiùs ab ægrotante percipitur. Verùm quidem eſt, in partibus etiam ſanis dolores excitari vehementi compreſſione; attamen ſi maior dolor in vna parte abdominis percipiatur, quàm in alia; ita vt cùm omnes partes illius, & omnia loca ſigillatim contrectantur, dum manus contrectans ad certum & peculiarem locum peruenit, in eo perpetuò, & contrectatione iterata, maior dolor percipiatur, magnam facit coniecturam abſceſſus in eo loco latitantis.

Si verò tandem purulenta materia excernatur, tunc abſceſſus latens fiet manifeſtus. Vt plurimùm autem per aluum pus excernitur, variis conditionibus donatum, pro varia partis affectæ, & vicinarum diatheſi. Hinc modò pus ſincerum, & albicans, magnâ copia, nullóque doloris ſenſu, per venas meſaraicas in inteſtina profunditur: modò abſceſſu ad craſſiora, & poſtrema inteſtina vergente, fæcibus alui permixtum redditur: modo ad renes propellitur, & cum vrinis excernitur, modò inter peritonæum, & abdominis muſculos copioſè profuſum, vel in cauitatem ventris, rupto peritonæo, profluit, vel per abſceſſum exteriùs erumpit: ita vt interdum magna puris copia per vmbilicum effundatur, & nonnunquam vermes ex meſenterij corruptela geniti cum pure emittantur. Et quidem per aluum excretum pus (quæ via frequentior eſt) modò ſyncerum, vt antea dictum eſt, modo ſanguini, aut ſanieí permixtum apparet: modò ſanguis niger ac fœtidus, modò alia materia nigra, aut variis coloribus infecta excernitur. Vtrùm verò purulenta materia à meſenterio, hepate, liene, aut alia parte procedat, ex propriis cuiuſque partis affectæ ſignis innoteſcet.

Rupto abſceſſu, & puris effluxu perſeuerante vlcus in meſenterio latere certiſſimum eſt, quod interdum breui curatur, interdum diutiſſimè permanet, & nonnunquam partem vniuerſam in putredinem, ac ſphacelum perducit.

Quoad prognoſim attinet, Abſceſſus meſenterij periculoſiſſimus eſt. Si enim in parte diutiſſimè aſſeruetur, vt ſæpè contingit, malignam acquirit putredinem, & vel parti gangrænam induit, vel ægrum in tabem, aut hydropem præcipitat. Si verò rumpatur, & vlcus citò non curetur, prauámque conditionem acquirat, ſimilem habet exitum, gangrænam, atrophiam, aut hydropem inducens. Interdum etiam rupto abſceſſu, & pure validè corrupto in abdominis capacitatem effuſo, æger ſubitò perimitur. Scirrhus verò meſenterij minùs periculoſus eſt, & ſi recens fuerit, curationem admittit. Si verò admodùm inueteratus ſit, in hydropem ægrotantem perducit.

Curatio horum affectuum iuxta eorum diuerſitatem varianda eſt. Ac primùm abſceſſus iam genitus ſui apertionem & euacuationem indicat; eáque molienda erit aperientibus & purgantibus medicamentis, qualia in obſtructionibus hepatis & lienis propoſita ſunt, non omiſſis externis emollientibus & relaxantibus, fomentis, cataplaſmatis & linimentis, quæ materiam abſceſſus attenuant, & vias relaxant, vt commodiùs euacuatio puris obtineri valeat.

Aperto abſceſſu vlcus detergendum, & conſolidandum eſt. Cui vſui plurimùm conferre poterunt remedia in vlceribus ventriculi, hepatis, renum, & vteri propoſita; quorum delectum prudens Medicus habere poterit, pro varia corporum, & affectuum diatheſi.

Scirrhus verò meſenterij iiſdem remediis curandus eſt; quæ pro hepatis & lienis ſcirrho propoſita ſunt.

CAPVT IV.

De morbis pancreatis.

PAncreatis actionem antiqui Anatomici nullam agnouerunt, ſed vſum tantùm, vt vaſa fulciret, ne ruptionis periculo ſint expoſita; & vt ventriculo ſit puluinaris inſtar, ne nimirùm repletus à vertebrarum duritie lædatur. At recentiores Anatomici actionem ipſi, eamque magni momenti tribuerunt; nimirum primam chyli præparationem illiuſque defæcationem, vt magis elaboratus hepatis ſubminiſtretur; cuius rei coniecturam manifeſtam exhibere videntur venæ lacteæ, quæ in pancreas omnes deferuntur, & in illius ſubſtantiam variis anfractibus diſſeminantur. Prætereà in medio pancreatis ductus patens reperitur, qui ad inteſtina protenditur, per quem chyli excrementa repurgari rationi conſentaneum eſt; Ideò pancreas ſuos etiam patitur morbos, qui maximam toti corpori noxam inferre poſſunt; ac præſertim obſtructiones, atque tumores, quemadmodum meſenterium; quando materia chyloſa crudior ac craſſior, neque ſatis in ventriculo elaborata ad ipſum transfertur, ab eóque liberum non habet effluxum.

Scirrhum pancreatis obſeruauit Riolanus in Auguſtino Thuano, (qui ſui temporis hiſtoriam latino idiomate elegantiſſimè ſcripſit,) qui cùm per quatuor annos inter alia ſymptomata grauitatis ſenſum in regione ſtomachi continuò perciperet præcipuè dum irueret, vel ambularet; hypochondria verò nec tumida, nec dura apparerent; poſt obitum tandem pancreas inuentum eſt, hepar magnitudine æquans, totúmque ſcirrhoſum multis globulis ſpecie oui columbini refertum.

Cùm autem pancreas à ventriculo tegatur, tumores illius difficillimè tactu deprehendi poſſunt; & hæc cauſa eſt cur eorum mentio vulgo à practicis nulla fiat, & qui eos obſeruarunt, poſt obitum tãtum & diſſectis cadaueribus deprehenderint. Non exigua tamen eorum coniectura haberi poteſt ex iis quæ in Thuano Riolanus notauit, ſi nempè ponderis & grauitatis ſenſus in regione ventriculi percipiatur, & nullus tumor, nulláque durities in hypochondriis appareant; alia tamen obſtructionum laterum indicia adſint, qualia in hepatis, lienis, ac meſenterij obſtructionibus propoſita ſunt. Quibus etiam ſignis addi poſſunt dolor, & alia ſymptomata ventriculi propter viciniam patientis, reſpiratio difficilis; ob diaphragmatis compreſſionem. Quibus ſignis aliàs coniecimus nos D. Audeyerium in Senatu Gratianopolitano Præſidem, ſcirrhum habere in pancreate, eúmque etiamnùm tactu deprehendere potuimus, manu ad latera ventriculi verſus medium

profundiùs adacta, cùm eſſet valdè macilentus: & duritiem in ea parte animaduertimus, quæ digitis compreſſa dolorem ipſi non mediocrem inferebat: quæ hiſtoria fusè à nobis deſcripta eſt in obſeruatione 81. centur. 3. Et in Scorbuti diagnoſi hoc annotauimus (quod à nullo hactenus eorum, qui de Scorbuto ſcripſerunt, eſt animaduerſum) in omnibus propemodùm ſcorbuticis tumores huiuſmodi pancreatis generari; cùm in iis anguſtia, oppreſſio, & grauitas in regione ventriculi percipiatur; & hoc ſignum veluti pathognomonicum ſcorbuti, ab Eugaleno, Sennerto, aliiſque proponatur.

Abſceſſuum etiam in pancreate repertorum hiſtoriæ nonnullæ apud Authores reperiuntur, qui viuo ægrotante detecti non fuerant. Attamen ex ſymptomatis, quibus affecti fuerant, aliquatenus internoſci poſſunt, quorum nonnulla cum prædictis ſcirrhum eiuſdem partis indicantibus communia ſunt; iiſque addi poſſunt febris lenta abſceſſuum internorum (ſaltem maiori parte) comes indiuidua; vigiliæ iuges, ac ſomni breuiſſimi ab iiſque labores, lipothymiæ, & ſudores frigidi.

Curatio obſtructionis, ſcirrhi, & abſceſſus pancreatis, eadem eſſe debet, cum ea, quæ iiſdem morbis hepar, lienem, & meſenterium affligentibus adſcripta eſt. Ea ideò ex illis capitibus erit depromenda.

CAPVT V.

De Affectibus Omenti.

CVm Omentum pars mollis ſit, & adipoſa & recipiendis humoribus aliundè cõfluentibus propter laxitatem maximè idonea, pluribus etiam morbis, non minus ac meſenterium, atque pancreas, obnoxium eſt qui tamen ab Authoribus non deſcribuntur, quia vix ac ne vix quidem in viuentibus diſcerni queunt, ſed ex apertione cadauerum tantùm innoteſcunt, vt ex hiſtoriis quibuſdã in obſeruationibus propoſitis videre eſt. Sic narrat Veſalius ſe in diſſecto cadauere omentum vidiſſe adeò tumefactum, vt quinque librarum pondus æquaret, cùm naturaliter ſeſe habens vix libræ ſemis pondus excedat. Rouſſetus, *lib. de partu cæſareo*, refert Lutetiæ in aperto cadauere inſignem abſceſſum in omento fuiſſe repertum. Riolanus in Anthropographia, ſe omnentum nobilis adoleſcentis 19. annos nati vidiſſe teſtatur, multis glandulis refertum; quibus inſignem humorum illuuiem exceperat, meſenterio & pancreate ex abſceſſu putrefactis, & liene valdè imminuto, ac penè conſumpto. Nos verò in Canonico Monſpelienſi omentum vidimus ſcirrhoſum totam Epigaſtrij regionem occupans, & quatuor digitorum tranſuerſorum craſſitudinem æquans: ille autem tumor, lienis colorem referebat, vt veriſimile fuerit humorem melancholicum à liene in eam partem tranſlatum & cumulatum fuiſſe, cùm æger temperamento valde melancholico donatus fuiſſet, & via patentiſſima ſit per ramos ſplenicos à liene ad omentum: per quos etiam ramos in hydrope non rarò, (vt docuit Hippocrates) aqua fertur à liene ad omentum, à quo in capacitatem abdominis ſenſim extillat.

Cùm autem omenti tumores à meſenterij tumoribus nulla arte diſtingui valeant, ideò certa illorum diagnoſis ſtatui non poteſt. Verum quidem eſt tumores omenti primo contactu faciliùs percipi, cùm peritonæo immediatè ſubiectum ſit; meſenterium verò profundiorem obtineat ſitum. Sed tumores meſenterij grandiores ad peritonæum aſcendunt; imò verò cum eo, & muſculi Epigaſtrij ita interdum vniuntur, vt ſuppuratione facta per vmbilicum aut partes alias externas expurgentur.

Hæc tamen diagnoſis difficultas curationi non officit quandoquidem omnibus tumoribus eiuſdem ſpeciei, ventris inferioris partes occupantibus, eadem adhibetur medela: quæ tamen in omento infœliciùs ſuccedit, quandoquidem non habet vias ita idoneas, quemadmodùm reliquæ partes, per quas expurgari valeat.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XIV.

DE AFFECTIBVS RENVM, ET VESICÆ.

PRÆFATIO.

RENES & veſica varios & omnis generis patiuntur affectus; ſimilares, organicos, & communes; ex quibus varia etiam ſymptomata, tum in actionibus læſis, tum in vitiis excretorum, oriuntur. Nos horum affectuum præcipuos nouem capitibus complectemur. Quorum Primum erit de calculo renum & dolore nephritico. Secundum de calculo veſicæ. Tertium de inflammatione renum & veſicæ. Quartum de mictu ſanguinolento. Quintum de vlcere renum, & veſicæ. Sextum de diabete. Septimum de vrinæ incontinentia. Octauum de iſchuria & ſtranguria. Nonum de dyſuria, ſeu ardore vrinæ.

CAPVT I.

De Dolore nephritico, & calculo renum.

DOlor nephriticus ille nominatur, qui renes aut vreteres affligit. Apud vulgus colica nephritica dicitur propter maximam affinitatem, quæ ipſi cum colico dolore intercedit: ita vt ſæpè non parùm difficile ſit vtrumque affectum inuicem diſtinguere, vt in diagnoſi patebit.

Multiplex huius doloris cauſa ſtatuitur, frequentiſſima tamen eſt calculus, aut pituita craſſa. Calculus in rene moram trahens dolorem, aut nullum, aut obtuſum efficit, propterea quòd renum ſubſtantia obtuſo ſenſu donata eſt. Si verò in caput vreteris demittatur, vel illius canalem ſubeat, eúmque diſtendat, neque ad veſicam propter magnitudinem propelli valeat, tunc dolores atroces mouet, & ægrotantem mirum in modum excruciat. Pituita verò craſſa vreteribus impacta eos etiam diſtendit, & dolorem nephriticum producit.

Minùs verò frequentes cauſæ ſunt, grumus ſanguinis vreteribus impactus, vel pus craſſius à renibus, aut aliis partibus ſuperioribus in vreteres deductum. Interdum etiam flatus in vreterum cauitates ſeſe inſinuant, & dolores atrociſſimos inducunt.

De calculo, doloris nephritici præcipua cauſa, & magis ordinaria, quamplurimæ apud Authores agitantur controuerſiæ, quas accuratè perſequi instituti noſtri ratio non patitur. Sed ea tantùm attingemus, quæ ad illius naturam, & cauſas ſtabiliendas neceſſaria ſunt.

Ac primùm dubitatur, ſub quo affectuum genere calculus conſtituendus ſit. Galenus inter morbos in numero colligat, eorum qui ſunt toto genere præter naturam, quemadmodum & lumbricos. Licèt enim propriè morbus in numero reſpiciat partes viuentes, quarum numerus auctus, vel imminutus, morbum iſtum organicum conſtituit, ea tamen quæ præternaturaliter addita ſunt numero eorum, ex quibus corpus naturaliter componitur, ad morbos in numero referri debent ita vt etiam qualitates nudæ interdum ad morbos in numero referantur, quando immediatè actiones lædunt, vt color flauus in oculo icterici, ſonitus excedens in aure, & ſapor amarus in lingua.

Plerumque tamen calculus inter cauſas morbificas collocandus eſt, quatenus obſtructionem, vel diſtenſionem parit.

Inter ſymptomata etiam collocari poteſt, excreta ſcilicet, & retenta. Si enim in renibus, vreteribus, aut veſica retineatur, cùm excerni melius foret, ad præter naturam retenta reuocandus eſt: dum verò excernitur, ad excretum toto genere præter naturam eſt referendus.

At verò circa calculi cauſam tum materialem, tum efficientem maior eſt difficultas. Galenus cum aſſeclis cenſuit, cauſam calculi materialem eſſe materiam pituitoſam, craſſam, viſcidam & lentam, concretioni idoneam, & vt recentiores loquuntur, fæculentam, limoſam & tartaream: efficientem vero calorem materiam illam exſiccantem & indurantem, atque in lapidem tandem conuertentem. Quæ doctrina grauiſſimis impugnatur rationibus.

Primò enim ſi ex materia pituitoſa, viſcida & craſſa calculi generarentur, in cerebro & ventriculo frequenter producerentur, in quibus talis pituita maximè redundat. Neque ſufficit dicere, in illis partibus calorem non eſſe ſufficientem ad concretionem efficiendam. Siquidem ex Hippocratis & Galeni doctrina, calor remiſſus actione diuturniori, ſufficit ad concretionem efficiendam. Et hinc ratio petitur, cur ſenes ad calculorum generationem ſint magis diſpoſiti, cum iuuenes habeant renes longè calidiores; quia nimirùm materia calculi diutiùs moratur in renibus ſenum propter imbecillitatem facultatis expultricis, & ita diutiùs coquitur à calore renum, ab eoque tandem induratur, licèt longè remiſſior ſit.

Secundò, ex Ariſtotel. 2. *meteor. cap.* 4. quæ concreſcunt à calore, liquantur ab humido: ſic lutum à calore ſolis induratum, in humido liquatur. Calculus autem nunquam diſſoluitur in aqua. Neque obſtat dicere, fortem calorem tantam concretionem efficere, vt

in

in humido ſolui nequeat: quemadmodum in lateribus contingit, qui probè cocti in fornace, poſtmodùm in aqua non ſoluuntur. Nam primùm in corpore humano tantus calor non reperitur, deinde laterum concretio ab aqua non ſolubilis, minimè dependet à calore intenſiori; ſed potiùs à diſpoſitione argillæ, ex qua lateres conficiuntur, quæ habet materiam, lapideæ conſiſtentiæ, & indiſſolubilis aquirendæ idoneam. Lutum enim ex terra vulgari conflatum, quantumvis coquatur in fornace, nunquam lateritiam conſiſtentiam acquiret, ſed perpetuò in humido liqueſcet.

Tertiò, ex eodem Ariſt. *loc. cit.* calor concretionem efficiens debet eſſe ſiccus, hoc enim præſtat per exſiccationem & partium humidarum reſolutionem. At perpetua fit humiditatis ſeroſæ effuſio in renes & veſicam. Ergo talis exſiccatio & induratio in iis partibus non poteſt fieri.

Quartò, in fluuiis & fontibus lapides generantur, in quibus nullus eſt calor, imò verò in cauernis & ſpeluncis frigidioribus nonnullis, aqua ſtillans condenſatur in lapidem, vnde pyramides & aliæ figuræ exurgunt. Ergo alia cauſa efficiens inquirenda eſt præter calorem, & alia materia præter humorem viſcidum ac glutinoſum.

Quintò, pituita indurata gypſeam induit naturam, & ſemper friabilis eſt, vt in tophis articulorum videre eſt. At calculi non rarò ſiliceì ſunt, quam conſiſtentiam ex pituita obtinere non poſſunt. Neque tantus calor in corpore humano reperitur, qui ſiliceam illam conſiſtentiam tali materiæ indere poſſit.

Omnium ſæculorum Medicos decepit mucoſa illa pituita, quæ in multorum calculoſorum vrinis reperitur, ipſamque proximam calculi materiam eſſe putauerunt. In quo tamen longè à veritate aberrarunt. Nam primò, in renum calculo mucoſæ illæ vrinæ vt plurimùm non apparent; ſed frequentiùs in calculo veſicæ. Si autem hæc eſſet calculi materia, in vtriuſque partis calculo æqualiter appareret. Ergo ex affectu veſicæ proprio & peculiari hæc materia maximè dependet. Eſt nimirùm veſicæ malè affectæ excrementum; hic autem veſicæ affectus talis eſt. Docuit autopſia in eorum cadaueribus, qui ex calculo veſicæ obierant, & humorem illum mucoſum diu multùmque cum vrinis excreuerant; veſicæ corpus carnoſum euaſiſſe, & digiti, aut pollicis craſſitiem adeptum eſſe, ita vt totam illius cauitatem interdum impleat, & ipſum calculum proximè amplectatur, donec tandem vrinam ſupprimens, ægrum miſerè iugulet. In iis verò qui vrinam tenuem, claram & aquoſam reddiderant; veſicæ ſubſtantia membranoſa, & in ſtatu naturali conſtituta apparuit. Quorum euentuum ratio deſumitur ex Hipp. *Aph. 66. ſect. 5. Si vulneribus prauis & magnis tumor non appareat, ingens malum.* Rationem reddit Galenus, quia ſuſpicio oritur humores, qui ob dolorem ad vulnera defluunt, iam ad partes principaliores tranſmeare. Præterea omnibus partibus inſitum eſt, docente eodem Galen. *lib. de differ. febr. cap.* 11. vt quæcumque robuſtior eſt, id quod noxium eſt, aut ſuperfluum, ad debiliorem tranſmittat, nec ceſſet illa tranſmiſſio, donec ad imbecillimam ventum ſit. Cùm autem pars vulnerata admodum debilis ſit, ac proinde ad excipiendos humores maximè diſpoſita, ſi illi ad eam non deferantur, ſignum eſt alias partes admodum eſſe debiles, quæ talem tranſmiſſionem moliri nequeant, aut alias eſſe vulneratâ debiliores, ad quas humores deferantur. Non ſolùm autem humores vitioſi ad partem vulneratam deferuntur, ſed etiam ſanguis laudabilis, quem natura maiori copiâ ad partem afflictam tranſmittit, vt illi ſuppetias ferat quantùm poteſt. Hæc omnia locum habent in veſica à calculo oppreſſa. Calculus grandior, aut inæqualis, vel aculeis præditus, veſicæ tunicam interiorem vellicat; vnde dolor, & imbecillitas parti accedit. Natura verò illi ſuppetias ferens, ſolito copioſiorem ſanguinem ad eam mittit; tum reliquæ partes robuſtiores, ſuperfluitates ſuas ad eam deponunt. Hoſce humores veſicæ ſubſtantia concoquit & aſſimilat quantùm poteſt, ſicque ex copioſiori ſanguine copioſius ſumens alimentū accreſcit, & craſſior atque carnoſior euadit. Cùm autem totum ſanguinem affluentem, multo minùs humores vitioſos ſibi aſſimilare nequeat, inde multa exoritur excrementorum illuuies, quæ ex propria partis naturam, pituitoſam illam ac mucilaginoſam formam induere conſueuit. In iis autem calculoſis, qui vrinam claram, tenuem & aquoſam reddunt; vel quieſcens calculus dolorem non parit, qui talis attractionis cauſa ſit; vel aliæ ſunt partes veſicâ debiliores, ad quas reliqua membra ſeſe exonerant.

Quia verò hæc doctrina præconceptam multorum ſæculorum opinionem diruit, luculento vteri exemplo roboranda eſt. Vteri ſubſtantia, ſicut & veſicæ, membranea eſt: at in prægnantibus tota penè carnea euadit, atque ita craſſa, vt poſtremis menſibus duorum digitorum craſſitiem æquet. Quia natura toto geſtationis tempore multum ſanguinem ad vterū mittit fœtus nutriendi gratiâ qui cùm à fœtu totus non abſumatur portio quædam illius vtero apponitur, & inde cum fœtu ad partum vſque continuò augetur. Idem in veſica contingit, quamvis præternaturaliter (cùm in vtero naturaliter id fiat) vt quando maior ſanguinis quantitas ad eam confluit, portionem illius in propriā ſubſtantiam conuertat, & illa inde maiorem craſſitiem acquirat. Si verò contingat, extra grauiditatem, vterum intemperie aliqua inſigni, aut alio quovis affectu laborantem, debiliorem reddi, tum humores ſuperflui ab aliis partibus ad eum tranſmittuntur, qui cùm ſufficiēter aſſimilari nequeant, multa inde emergit excrementorum illuuies, quæ per fluorem muliebrem, ſeu menſtrua alba quotidie expurgatur. Et ille fluxus albus mulierum eſt propriū vteri excrementū, quemadmodum mucilaginoſa vrinæ portio eſt excrementum veſicæ. Idem in renibus contingit, quamvis non ita frequenter, vt quando à calculo, eorum ſubſtantiæ impacto, dolor atque imbecillitas iis inducitur, ad eos natura multum ſanguinem multoſque humores demittat qui cùm parti aſſimilari nequeant, ſaltem maiori parte, in excrementum craſſum ac mucilaginoſum conuertuntur, quod magnâ copiâ cum vrinis excernitur, idque aſtantes, ac Medici vulgares purulentam materiam eſſe putant, quæ tamen merè pituitoſa eſt, aut ſaltem exiguo puri permixta, quando ſcilicet à calculo per attritionem vlcus in renibus genitum eſt.

Recentiores nonnulli prædictis rationibus conuicti, cauſam materialem calculi ſtatuerunt, ſuccum lapideſcentem; efficientem verò ſpiritum quemdam lapidificum. Succum lapideſcentem vocant humorem quemdam, innatâ & peculiari vi præditum, vt in lapidem conuertatur. Hunc verò probare contendunt, ex generatione lapidum quæ fit in maiori mundo. Siquidem quamplurimis hiſtoriis conſtat, à non paucis Authoribus collectis, aquas quorumdā fontiū in lapides & ſaxa conuerti; alias, quæcumque iniiciuntur, ligna, ſtirpes, animalia, intra paucos dies, cruſtâ lapideâ obducere; liquores in quorumdam montium cauernis, in ſtirias & columnas conuerti: ac denique videmus quandam vini portiunculam, lapideam duritiem acquirere, quæ doliorum parietibus adhæreſcit, & tartarum nominatur; tum etiam in ipſis vrinis, quæ claræ ac limpidæ redduntur, poſtquam refrigeratæ ſunt, in lapideam quandam ſubſtantiam cōcreſcere, & matulæ parietibus adhærere. Quamvis autem peculiaris illa materiæ aptitudo, vt in lapidem conuertatur, ſatis cognita non ſit; nonnulli tamen eam inueniſſe putant dicentes, hoc ex ſalibus prouenire, cum terrea quadam portione permixtis. Sales quidam ſoli facilè concreſcunt, ſed in humido etiam facilè ſoluuntur; at ſi cum materia terreſtri aut aut lutoſa ſibi analoga coniungantur

gantur

Digitized by Google

gantur, cauſæ efficientis vi lapideam naturam acquirunt. Sic videmus in vino ſalem iſtum cum materiæ fæculentæ portione mixtum, in lapideam duritiem iuxta dolium concreſcere: tartarum enim calcinatum, totum ferè in ſalem abit, quod oſtendit illud ex ſale potiſſimum coagmentari. Sic etiam in vrinis plurimum ſalem in ſe continentibus, præcipuè illis, quibus limoſa, ac lutoſa materia permiſcetur, tartaream ac lapidoſam materiam concreſcere videmus, matulæ parietibus adhærentem. Hæc autem ſa ina materia, quæ cum vrinis permiſcetur, prouenit ab eſculentis & potulentis, quæ huiuſmodi ſalibus abundant, & qui corpore benè ſe habente foras eiiciuntur, neque in renibus retinentur, abſente præſertim cauſa efficiente, quæ ſiue potens fuerit in ipſa materia; ſiue ex propria renum diatheſi dependeat; calculorum concretionem promouet in renibus & veſica.

Cauſam igitur efficientem calculi vocamus ſpiritum lapidificum, Fernelius verò appellat calculoſam diſpoſitionem, quæ renibus inſita eſt, hæreditario iure vt plurimùm adepta, cùm iſte affectus inter hæreditarios principem ferè locum obtineat. Nos vero ſatius eſſe ducimus cauſam iſtam efficientem ſpiritum lapidificum appellare, qui multò latiùs patet, quàm calculoſa illa Fernelij, arenoſaque renum diſpoſitio. Nam primo in iis qui talem à natura, aut hæreditario iure, renum diſpoſitionem non habent, calculi etiam generabuntur, ſi alimentis continuò, & maxima copiâ vtantur, quæ plurimùm ſucci lapideſcentis in ſe contineant, aut aquas bibant tali ſucco abundantes, quia in illis aquis aut cibis non ſolùm adeſt cauſa materialis, ſed etiam ſpiritus lapidificus illis inſitus eſt, qui ſeminis inſtar, lapidis formam inducit: vnde non malè Hermetici cauſam lapidum efficientem ad propria ſemina referunt, quæ in materia diſpoſita ſuæ ſpeciei lapidem producunt.

Præterea è ſpiritu quodam lapidifico calculos generari oſtenditur hiſtoriis luculentis, à variis Authoribus relatis, hominum, brutorum, aliarumque rerum, à ſpiritu quodam è terra expirato, in lapides & ſaxa conuerſorum. Sic apud Auentinum *lib.7. Annal. Bauaric.* legere eſt, anno 1343. ex terræ motu plures quàm quinquaginta ruſticos, item vaccas, emulgentes, cum ipſis vaccis extinctos diriguiſſe, & corpora in ſalinas, ac lapideas ſtatuas redacta fuiſſe. Sic narrat Ortelius *in deſcriptione Ruſſiæ*, de pecudum gregibus & armentis illico putrefactis. Sic refert Cameratius de aura meridionali certis anni temporibus flante in locis montanis Prouinciæ Chilenſis in Armenia, cuius afflatu integræ equorum turmæ, in ſtatuas lapideas ſubitò conuerſæ ſint, ſteterintque in via eo aciei ordine quo ante metamorphoſim erant diſpoſitæ.

Ille autem ſpiritus lapidificus, non ſolùm in calculoſorum renibus reſidet, ſed etiam in ſucco lapideſcente ab eſculentis & potulentis ſeparatu; ita vt dum potentior non eſt, vtriuſque concurſus neceſſarius ſit: vnde multi reperiuntur, qui cibis vtentes ad calculi generationem aliquantulùm idoneis, calculos producunt; concurrente calculoſâ renum diſpoſitione, vel ſpiritu lapidifico renibus infixo. Si verò renes à ſpiritu illo immunes ſint; ex talibus cibis calculi non fiunt, quia vis illorum lapidifica ſatis potens non eſt, vt ſine renum concurſu, materiam illam in lapideam duritiem conuertere valeat. Contra verò ſi vis lapidifica longè potentior ſit in iis quæ aſſumuntur, & frequens ſit eorum vſus, calculi producentur, etiamſi renes tali diſpoſitione, aut ſpiritu lapidifico orbati ſint. Sic videmus in quibuſdam locis, vbi aquę vel vina ſucco lapideſcente plurimo abundant, maximam incolarum partem calculis laborare: vt de Ciconibus apud Ouidium videre eſt vis verſibus.

Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit.
Viſcera, quod totis inducit marmora rebus.

Et vice verſâ, ſi vis illa lapidifica in renibus calculoſis maximè vigeat, ex quibuſlibet alimentis, quantumvis laudabilibus, calculos generabit. Sic ante triennium mihi videre contigit; virum quemdam, qui per tres aut quatuor menſes pluſquam duodecim calculos exiguos ſingulis diebus cum vrinis reddebat, cum tamen toto illo tempore ſolis iuſculis aut panatellis, lecto affixus, & grauiter laborans, veſceretur.

Cauſæ calculi antecedentes & procatarcticæ, vel ad materiam calculi ſuppeditandam faciunt, vel reſpiciunt conſtitutionem renum ob quam calculi faciliùs concreſcunt.

Materiæ calculi generandæ ac cumulandæ plurimùm conferunt; ventriculus, hepar, lien, & renes. Ventriculus primùm, ſi non bene concoquat, crudus chylus in hepar deducitur; indeque impuri, ac terreſtres ſucci cum ſero in renes deriuantur. Hepar calidius materiam chyloſam torret, & calculo generando idoneam reddit; tum etiam frigidius ſanguinem crudum producit, huic etiam operi aptiſſimum. Lien debilis vel obſtructus, aut quoquo modo intemperatus, fæculentam ſanguinis partem ſufficienter non expurgat, eiuſque portionem ad renes amandat, quæ ad calculoſæ materiæ elaborationem faciliùs diſponitur. Ac denique renes, præter cauſam coniunctam, quæ eſt calculoſa diſpoſitio, duplici nomine cauſæ antecedentis rationem habere poſſunt, ſcilicet ratione temperaturæ, vel conformationis. Ratione temperaturæ calidioris, materiam calculoſam attrahunt impenſius, eamque magis incraſſant; ratione vero conformationis, ſi venæ emulgentes laxiores ſint, vt materiæ illæ craſſæ, tartareæ faciliùs in renibus recipiantur; vreteres verò anguſtiores, & vaſa feroſam materiam ad eos tranſmittentia, vt materiæ illæ craſſæ liberum exitum non habeant, ſed in renibus retineantur.

Præcipuè verò materiam calculi ſuppeditant alimenta craſſa & viſcoſa, ſalſoque excremento referta, vt carnes bubulæ, porcinæ, leporinę, anſerinæ, & quæ fumo aut ſale conditæ ſunt, piſces ſaliti duriores, & oſtracei & anguillæ, legumina, caſeus, omniaque lacticinia, oua indurata, caſtaneæ, pyra, cydonia, meſpila, panis azymus, & oryza; vinum craſſum, auſterum, & mustum, vel nouum, & nondum defæcatum; aquæ lacuſtres, aut ſucco lapideſcente refertæ.

His addantur alimenta valdè calida, vt piper, zinziber, allia, cepæ, vinum vetus, & potens quæ hepar, & renes impensè calefaciunt; diuretica nimis fortia, quæ materiam morbificam potenter ad renes deturbant; veſtimenta denſiora, lecti plumacei nimis calefacientes, balnea, venus immoderatior, quæ renibus eſt inimiciſſima, exercitium vehemens, præſertim à paſtu, nimia repletio, aut fames diuturna, ita vehemens & alia animi pathemata.

Signa calculi diagnoſtica ſeorſim ſpectata, æquiuoca ſunt, & aliis morbis communia: ſi tamen omnia ſimul & coniunctim conſiderentur, certam diagnoſim efficient.

Primum ſignum eſt, dolor fixus, & ſtabilis circa lumborum regionem, qui vtplurimùm grauatiuus eſt, quando calculus infixus eſt parenchimati, illud enim obtuſiori ſenſu donatum grauantem dolorem percipit. Quoties verò calculus in caput vreteris ſeſe inſinuat, tunc dolorem acutum & pungentem excitat, qui dolor nephriticus appellatur, tamdiu perſeuerans, quamdiu calculus ibi hæret: neque ægrum excruciare deſinit, donec calculus aut in veſicæ cauitatem protruſus fuerit, aut in renis cauum remeauerit.

Secundum ſignum eſt, vrina cruenta, quæ fit ex apertis venulis aut eroſis, in renis ſubſtantiam diſperſis ab attritione quæ fit à calculo ipſius parenchymati inhærente. At pauciſſimus ſanguis excernatur, colorem ſanguinis amittit cum vrina permixtus, & vrina lixiuium repræſentat. Perpetuum non eſt iſtud ſignum, & ab aliis cauſis non tardò dependet. At quando apparet, vnum ex præcipuis eſt, quod dolorem ne-

phriticum

Digitized by Google

phriticum à colico diſtinguit. Excitari autem ſolet ab equitatione, ambulatione multa, & alia quauis exercitatione vehementi; quia tunc calculus, ſi aſper & anguloſus ſit, è ſua ſede dimotus, teneriſſimam renis carnem proſcindit ac dilacerat.

Tertium ſignum eſt, vrina tenuis, aquoſa & pauca circa initium paroxyſmi nephritici, quam interdùm ſuppreſſio integra conſequitur, ſi ambo vreteres fuerint obſtructi. At dum ſoluitur paroxyſmus, & calculus vreteri impactus in veſicam demittitur, vrinæ craſſæ, turbidæ & copioſæ excernuntur, arenoſum ſedimentum habentes.

Quartum ſignum eſt, arenularum & lapillorum frequens excretio. De calculis res ipſa loquitur. Si enim æger nonnullos anteà excreuerit, quantumvis exiguos, quoties doloribus affligitur, à calculo affectum prouenire certa coniectura eſt. At de arenulis non ita certò pronuntiare licet. Plurimos ſiquidem videre eſt, qui totâ vitâ multas arenulas cum vrinis profundunt, nunquam tamen calculo laborant. Non raro enim arenulæ proueniunt ab humorum aduſtione, quæ in hepate ac venis fit; & illæ vitri parietibus adhærent, nec in fundo ſubſident, vt illæ quæ à renibus proueniunt. Præterea digitis contritæ, diſſoluuntur, & ſalinam ſubſtantiam referunt, cùm aliæ digitis non cedant, & diſſolui nullo modo valeant. Ac denique cùm huiuſmodi arenulæ ſalinam habeant ſubſtantiam, in calida vrina diſſoluuntur, neque vllo modo in ea apparent, dum adhuc calida eſt: poſtquam verò refrixerit, coaleſcunt, & matulæ parietibus adhærent; non ſecus ac cryſtalli tartari, quæ in aqua calente diſſolutæ, dum illa refrigeratur, concreſcunt, & vaſis parietibus adhærent, ita vt valdè ſimilis ſit huiuſmodi arenularum, & cryſtalli tartari natura.

Quintum ſignum eſt, omnium certiſſimum, calculus excretus. Si enim aliquod ſignum ex ſuperioribus, quantumvis æquiuocum appareat, & aliàs calculus ab ægro excretus fuerit; calculoſum eſſe affectum certò pronuntiare poſſumus.

Sextum ſignum eſt, ſtupor cruris è directo renis laborantis. Calculus enim grandior neruum illum comprimit, qui in muſculos lumbares inſeritur, renibus ſubſtratos, & ab Anatomicis ψόας nominatos, qui muſculi ad coxam deferuntur, motui eiuſdem inſeruientes. Talis ſtupor percipitur ex ſeſſione ſuprà femur, ob compreſſionem; vel etiam in brachio ex decubitu ſuprà illud diuturniori.

Septimum ſignum eſt, teſtis retractio, eius lateris in quo dolor eſt. Renes enim & vreteres doloris acerbitate irritati, ſeſe vehementer contrahunt, ſimulque vaſa ſpermatica; & partes omnes vicinæ contrahuntur, quæ quidem vaſa teſticulum ſibi annexum ſursùm retrahunt, vt inguini aliquando infixus videatur. Et iſta partium prædictarum retractio vſque ad veſicam & inteſtina extenditur. Siquidem in ſumma doloris acerbitate vrinæ, & alui excretio ſupprimitur; ita vt tunc temporis medicamenta purgantia nihil operentur, contractione illa eius actioni obſiſtente.

Octauum ſignum eſt, nauſea & vomitus, ob connexionem renum cum ventriculo per membranam à peritonæo mutuatam, & per neruum ſextæ coniugationis, cuius duo rami à ſtomacho in tunicam interiorem deferuntur. Ideò cùm partes illæ ſentientes vellicantur in renibus, ventriculus compatiens ad rei noxiæ excluſionem irritatur, & primùm pituitam reiicit, mox bilem flauam, ac poſtmodum æruginoſam, ſi malum protrahatur: quandoquidem ex diuturnis doloribus & vigiliis ſanguis in venis alteratur, & portio illius magis diſpoſita in bilem æruginoſam commutatur.

Denique dolor nephriticus cum colico dolore tantam habet ſimilitudinem, vt Galenus ipſe in eorum diſtinctione deceptus fuerit, ſicut à nobis relatum eſt in colici doloris diagnoſi. Vbi etiam ſigna propoſuimus, quibus hi duo affectus à ſe inuicem diſtingui valeant, vt non opus ſit ea hic repetere.

Signa hactenus propoſita æquiuoca eſſe diximus, & vix vnicum eorum certam diagnoſim poſſe conſtituere. Alia tamen nonnulla à quibuſdam Authoribus proponuntur, quæ adhuc magis ſunt æquiuoca, & valdè incerta; ſed cum aliis adiuncta diagnoſim adiuuant, illa ideò commemorare non erit inutile.

Hipp. *Aph. 34. ſect. 7. Quibus*, inquit, *bullæ in vrina natant, nephritica mala, diuturnaque ægritudinem ſignificant*. Fiunt enim huiuſmodi bullæ à craſſis humoribus flatu craſſiori refertis, qui vel in renibus congeruntur; vel aliunde in eos transferuntur. Materia autẽ illa calculis gignendis idonea eſt, & non niſi longiſſimo tempore edomari poteſt, vnde diuturnam ægritudinem ſignificant. Galenus *in com. huius Aphoriſ.* dicit, ab acritudine vrinarum aperiri ora arteriarum quæ renibus condonantur, atque ita prodire ſpiritum aliquem, qui vrinæ permixtus, bullas facit. Attamen veriſimile nõ eſt ex arteriis ſpiritum ita craſſum & ſtabilem emanare poſſe, vt in vrina etiam refrigerata per longũ tempus permanere valeat, quemadmodum videmus bullas huiuſmodi per multas horas vrinis innatare. Deinde apertis arteriarum oſculis ab vrinæ acrimonia ſanguis ab iis etiam efflueret. Imo verò orificia venarum tenuiori tunica cõſtantium faciliùs aperirẽtur; & ita perpetuò vrinæ cruẽtæ cum huiuſmodi bullis apparerent.

Idem Hipp. *Aph. 76. ſect. 4. Quibuſcumque cum vrina craſſa carunculæ paruæ, ac veluti capilli quidam exeunt; iis è renibus excernuntur*. Carunculæ ab vlcere renũ exeunt de quibus infrà dicemus. Filamenta verò à Gal. *in com.* referuntur in crudam lentamque pituitã calore renum intenſiori in oblongam & teretem figuram conglobatam. Attamẽ idẽ Gal. *6. loc. af. c. 3.* palã profitetur, ſe poſt anxiam & tædioſam venationẽ, cauſam tantæ longitudinis neſcire. Auicenna dicit filamenta ſuam ſortiri longitudinem in vaſis renum vel aliis; ſicùm enim per diuretica ſanentur, fateanturque ægrotantes ſe ex renibus laborare, in renibus formam nanciſci credibile eſt. Actuarius præcisè ad vreteres refert. Quando enim renum ſinus pituita abundat, cum vrina ad vreteres labitur, & lentore ſuo inſigni vreteribus adhærens, tum præ calore craſſeſcens, longam ac teretem effigiem, pilo conſimilem acquirit. Fernelius verò ſcribit ſe animaduertiſſe ea filamenta è vaſis paraſtatis deriuari, in quibus teretem & pilarem formam ſortiuntur; ex ſeminis materia, quæ vi morbi ſenſim defluens, calore craſſeſcit: apparere autem plurima in iis, qui fœda, exulceratáque gonorrhœa non ita pridem affecti fuere, & iis mulieribus, quibus albicantes menſes profluunt, aut vterus fœda colluuie turget; item ſæpenumerò in vrina, quæ prima fiat à concubitu. Alij denique arbitrantur, craſſos eiuſmodi, & lentos humores, è quibus iſta filamenta naſcuntur, in venis quidem primitùs procreari, ſed conſiſtentiam & effigiem pilorum accipere in anguſtis renum meatibus, per quos veluti per cribri foramina capillaria traiiciuntur, poſteà verò deſcendere in vreteres, in quibus adhuc magis exſiccantur, donec à lotio in veſicam protrudantur, neque ob tenacitatem diſrumpuntur.

Quidquid ſit, cùm ex cõmuniori Authorũ ſententia conſtet, hæc filamenta à pituita craſſa in renibus genita, vel ad eos ab aliis partibus tranſmiſſa prouenire, certum eſt eam in calculũ coagmẽtari poſſe, ſi cauſa efficiens calculis generandis idonea concurrat. Atque adeò iſta filamenta ſignum calculi æquiuocum ſuppeditare.

Quod ad prognoſim ſpectat. Calculus renum valdè periculoſus eſt; grauiſſima enim mala, vt inflammationem, exulcerationem, dolores atroces, vigilias, virium deiectiones, febres, vrinæ ſuppreſſiones, aliaque ſymptomata pernicioſa inferre conſueuit.

Si affectus hæreditarius ſit à parentibus contractus incurabilis eſt.

Cùm vitia renum & veſicæ in ſenibus difficulter curentur

rentur

Digitized by Google

rentur, ex Hippoc. *Aph.6.ſect.6.* calculus renum in ea ætate, curatu difficilis, vel potiùs inſanabilis eſt.

Si dolor nephriticus ad plurimos dies perſeueret, neque vllis medicamentis curari valeant, mortis adeſt periculum: eaque iam in propinquo eſt, cum frigiditas partes extremas, & ſudor frigidus faciem occupat. Vrinæ quæ primùm tenues, poſtmodum verò craſſæ apparent, & arenæ in fundo reſidens, morbi ſolutionem portendunt.

Calculus cum vlcere renum coniunctus; incurabilis eſt. Illa enim quæ lapidem frangunt, vlcus valdè exaſperant.

Curatio doloris nephritici, & calculi renibus aut vreteribus inhærentis perficitur, viarum dilatatione ac relaxatione, calculorum, aut alterius materiæ dolorem efficientis excluſione; cauſæ antecedentis reuulſione, ac ſublatione, & doloris ipſius mitigatione. Quibus indicationibus ſequentibus ſatisfiet remediis.

℞. Rad. althææ, & lilior. an. ℥.i. fol. maluæ, violar. parietar branc. vrſinæ, an. M.i. ſemin. lini, & fœnugræci, an. Vnc.ß. ficuum pinguium par.iii. flor. cham. & meliloti, an. P.i. Coquantur ad ℔.i. In colat. diſſolue caſſiæ & catholici, an. Drach.vi. ol. lilior. & violac. an. Vnc.i.ß. butyri recentis Vnc. ii. Fiat clyſter iniiciendus ſtatim.

Reiecto clyſtere aperiatur vena baſilica cubiti dextri, vel ſiniſtri, & mittantur ſanguin Vnc viij. vel ix. pro viribus aut plenitudine ægrotantis; maximè enim neceſſaria eſt phlebotomia ad præcauendam inflammationem quæ à dolore perſeuerante excitari poteſt.

Poſt venæ ſectionem clyſter ſequens iniiciatur.

℞. Flor. chamæm. & melilot ſummit. anethi parietariæ, rutæ, an. M. ß. ſem. anisi, fœniculi, cumini, ana Vnc ſem Fiat decoctio ad ℔.j. In qua diſſolue diaphœnici Vnc. ſem. terebinth. vitello oui diſſolutæ Vnc.i. ol. anethini, & ſcorpionum, ana Vnc. iii. Miſce, fiat clyſter.

Ad magis emolliendum, & dolorem leniendum, ex oleis componi poteſt in hunc modum præmiſſo laxante.

℞. Olei anethini, & chamæmel. an. ℔. ſem. ol. amygdalat. dulcium ℥. ij. olei rutacei Vnc. i. Miſce, fiat clyſter.

Eodem tempore fotus admoueantur parti dolenti ex decocto primi clyſteris (additis ſeminibus aniſi & fœniculi) facto in hydrelæo, cum ſpongiis in eodem expreſſis.

℞. Ol. ſcorpionum compoſiti ℥. ij. butyri recentis, axungiæ gallinæ. ol. lilior. & amygd. dulcium an Vnc. j. Fiat linimentum, quod illinatur poſt fotum. Vel tale cataplaſma admoueatur.

℞. Fol. maluæ, pariet. an. M. ii. petroſelini cum rad. M. j. rad. raphani Vnc. ii. Decoquantur ad putrilaginem, & contundantur, addendo cepas ſub cineribus coctas n. ii. ol. lilior. amygd. amar. & butyri recentis an. vnc. i. Fiat cataplaſma, quod duobus linteis raris incluſum ventri applicetur calidè ſecundùm longitudinem vreteris, & quoties refrixerit, recaleſcat in ſartagine.

Applicari etiam ſolet placenta ex parietaria vel ſola, vel cum ouis permixtâ, frixâ in ſartagine cum oleo chamæmel. amygdal. amar. ſcorpionum, liceo raro obuoluta.

Vel fieri poteſt etiam placenta ex cepis minutim diſſectis, in ſartagine frixis cum axungia porci, aut oleis prædictis, additis ouis v. vel vj. calidè applicanda.

Quia verò magna crudorum humorum ſaburra hunc affectum plerumque comitari ſolet, poſt aliquot clyſteres iniectos, (qui ſubindè repetendi ſunt dolore perſeuerante) purgans aliquod medicamentum exhibendum eſt, præcipuè in forma boli, ne tam facilè, reuomatur quia huiuſmodi ægrotantes plerumque ſolent eſſe nauſeabundi.

℞. Caſſiæ recenter extractæ cum ol. amygdal. dulcium Vnc.i. diaphœnic. ʒ.iii. rhab. puln. ʒ.i. Cum puluere liquiritiæ & tragacanth. fiat bolus.

Si æger non poſſit bolum deuorare, diſſoluantur purgantia in decocto maluarum.

Diligenter autem animaduertendum eſt, purgans medicamentum non eſſe exhibendum, priuſquam dolor fuerit aliquantulùm remiſſus. Nam dolore valde vrgente, catharticum exhibitum, etiam vehemens ſæpè non purgat, quia tunc temporis omnes partes ſeſe contrahunt, & medicamento non opitulantur.

Attamen eo tempore vomitus poterit conuenire quo etiam ſaburra humorum educitur, & fit reuulſio à parte affecta; & non rarò natura ipſa per ſe, vrgentibus doloribus, hanc molitur euacuationem, eàque abſoluta leuamen ſubſequitur.

Vomitorium blandum ita componi poterit, quod & dolorem demulcebit.

℞. Aquæ tepidæ Vnc. iiij. ol. crudi Vnc. j ſyrupi aceroſi ſimplicis Vnc. j. ß. Fiat vomitorium.

Si vehementioribus vti lubeat, ad ſalem vitrioli, aut mercurium vitæ confugiendum erit, quibus ſe nephriticos dolores citò fugauiſſe Angelus Sala gloriatur.

Ante & poſt purgationem, per os exhibenda ſunt quæ vias laxant, & dolorem leniunt. Cui vſui confert ſyrupus de althæa Fernelij frequenter exhibitus. Sed quia hic ſyrupus paratus ſemper non habetur in officinis, ſimplicior in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. althææ Vnc. iii. Coquantur ad ℔. i. In colatura diſſolue ſacchari ℔. ſem. Vtatur frequenter.

Iulepus ſequens ad vias leniendas frequenter exhibendus.

℞. Hordei integri P. j. cicer. rub. P. ß. ſem. maluæ & althææ, an. ʒ. ij. ſem. quatuor frig. maj. ana Drach. j. ficuum pinguium paria iiij. ſebeſten paria iij. liquirit. raſ. Vnc. ſem. Coquantur ad ℔. j. ſem. In colatura diſſolue ſyrupi capill. ven. Vnc. iij. Detur in quatuor doſes bis aut ter in die.

Pro potu decoctum ex rad. alth. Vnc. j. ſem. hordei P. ij. liquirit. Drach. vj. in aquæ ℔. v. ad ℔. conſumptionem. erit vtiliſſimum.

Vel fiant iuſcula ex malua, althæa & ciceribus rubris, cum multo butyro & modico ſale; vel eadem decoquantur in iure pingui.

Vel exhibeantur emulſiones, ex quatuor ſemin. frig. maioribus paratæ.

At præ cæteris remediis vias emollit & laxat, doloremque lenit. ol. amygd. dulcium recenter extractum, quod ad ℥. iii. vel iiij. per ſe, vel cum vino albo, aut decocto maluæ, althææ, liquirit. & cicer. rubrorum exhiberi poterit. Vel fiet potio ex olei amygd. dulc. & amararum partibus æqualibus, quia amygdalæ amaræ ad expellendum calculum etiam conferunt.

Poſtero die ab hac venæ ſectione, vena etiam poplitis, aut malleoli aperienda eſt, è directo partis affectæ. Sic enim ab ipſa fit deriuatio, ex eaque vt plurimùm ægrotantes leuamen maximum ſolent percipere. Quod præceptum ab Hipp. nobis traditum eſt 6. *epid. part.1. Aph.6.* & ab Aëtio *lib.11.c.9.*

Imò verò affectu vlteriùs procedente, apertio hæmorrhoidum erit vtiliſſima, iuxta Aph. Hipp. 11. *ſect.6. Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenire, bonum.* Nam ex eodem ramo ſplenico venæ ſparguntur ad renes, veſicam & hæmorrhoides.

Si fomentis, linimentis & cataplaſmatis prædictis dolor non ſatis leniatur, in ſemicupium æger demittendus, ex decocto emollientium compoſitum, addito vino albo, hoc enim mitteſcit dolor vt plurimùm, ſaltem quandiu æger in eo reſidet. Non tamen frequentiùs ægri demergendi ſunt, quandoquidem vires diuturniori balnei vſu admodùm exoluuntur.

Ac denique dolore nimiùm ſæuiente, ex quo vigiliæ diuturnæ, ac virium exolutio ſequatur, ad narcotica confugiendum eſt, & philonij romani ʒ. ij. clyſteri

clyſteri admiſcendæ, vel laudani opiati gr. v. aut vj. Vel eiuſdem laudani gr.iij. aut iiij. per os exhibenda. Vel denique ſyrupi de papauere ℥.j. in iulepo conuenienti.

Prædictis topicis vſurpatis, in dolore diuturniori non parùm proderit emplaſtrum de meliloto, cum ol. chamæmel. vel anethino malaxatum.

Hiſce remediis, aut etiam eorum nonnullis methodicè vſurpatis, dolor nephriticus vt plurimùm curari conſueuit, iteratâ etiam purgatione ſi opus videatur, aut medullâ caſſiæ frequenter exhibitâ. At verò ſi poſt eorum vſum dolor adhuc excruciet, certum erit calculos grandiores, renes & vreteres obſtruere, qui diureticis remediis, calculum frangentibus & expellentibus, deturbandi erunt. Quorum tamen remediorum delectus habendus eſt, vt priùs mitiora vſurpentur, & magis temperata, antequam ad acriora veniatur, quæ ſanguinem & renes inflammare valent. Vbi etiam corporis habitus ratio ineunda eſt. Nam obeſum corpus magis tenuantia, gracile verò minùs perferre poteſt.

Horum autem remediorum calculos imminuentium, frangentium, vel expellentium materia infinita penè reperitur apud Authores, nos ſelectiorem tantùm hic proponemus.

℞. Rad. apij, petroſel. bruſci, gram. & aſparagi, ana Vnc.i. rad. maluæ & althææ, ana Vnc.ß. fol. parietariæ M.ii. ſem. aniſi fœniculi anethi, carui dauci, ameos, carthami, rutæ, cumini, & bacc. lauri, ana ʒ.ii. chamomill. meliloti, anethi, & ſtœchados, an. ℙ. i. Coquantur in vino albo ad medias. In colat. ℔.i. diſſolue butyri recentis ℥.iij. mellis roſac. ℥.ii. ſacchari rubri Vnc.i. benedictæ laxatiuæ ℥.ß. vitellum oui numero i. olei nucum, anethi, vel lini Vnc. iii. Miſce, fiat clyſter, qui retineatur duabus horis, ſi fieri poſſit.

℞. Aquar. fragariæ, & ſaxifragæ, an. Vnc ii. vini albi generoſi Vnc.vi. ol. amygd. dulc. Vnc.ii. ſpirit. vitrioli Drach.i. Miſce pro tribus doſibus. Prima detur calidè quantùm ferre poteſt. Poſt horas ſex detur ſecunda pari modo. Si etiam hæc inefficax, (quod raò contingit) tertia propinetur.

Paratu facilior fit iulepus ex aqua ſaxifragæ, & ſyrupo violaceo, cum ſpirit. vitrioli guttis 15. aut 20.

℞. Succi parietariæ ſine igne extracti ʒ.iii. ſucci limonum recentis, & olei amygd. dulcium extracti ſine igne, an. Vnc.i. ß. Miſce, fiat iulep. qui detur tribus, aut quatuor vicibus manè, & ſerò. Vel

℞. Succi limon. & vini albi, ana ℥.ii. ſacchari candi ʒ.ß. Capiat loco iulepi.

De ſucco limonum hoc notandum eſt, cautum eſſe debere illius vſum, quia frequentiùs aut nimiâ copiâ exhibitus, aphthas facit in ventriculo, vnde lienteria ſuccedit.

Pilulæ ſequentes ſunt efficaciſſimæ.

℞. Salis prunellæ, cryſtalli tartari, ſalis baccarum hederæ, & fol. naſturtij, ana partes æquales. Cum ſyrupo aliquo appropriato, vel terebinthina, fiat maſſa pilul. de qua capiat ʒ.i. ſingulis diebus manè.

Puluis ſequens à Quercetano valdè commendatur in Pharmacopœa.

℞. Tunicæ interioris ventriculorum gallinæ, & ſtercoris albi eiuſdem, ana Vnc. ſem. pulueris pelliculæ interioris, quæ in putaminibus ouorum reperitur, Dr.ii. ſem. herniariæ, cinam. ana ℈.iiij. nucleor. meſpil. Dr.ij. ſemin. aniſi, fœniculi, ana ʒ.i. Reducantur in puluerem tenuiſſimum, de quo capiat ʒ.ß. vel ʒ.i. cum vino albo.

Cinis corticum ouorum adustorum à ʒ.ß. ad ʒ. i. exhibitus cum vino albo, potenter expellit calculum in vrinæ meatibus hærentem.

Sanguis hirci præparatus ab omnibus, tum antiquis, tum neotericis commendatur, tanquam remedium excellens ad diſſoluendum calculum. Doſis illius erit à ʒ. ß. ad ʒ. i. Aqua ex ſanguine hirci deſtillata per vitrea organa in B. M. miranda præſtat. Sed hircus per menſem nutriendus eſt ſaxifragâ, pimpinellâ, baccis iuniperi, petroſelino, aliiſque diureticis ſine vllo potu.

Hartmannus vrinam hirci, tanquam ſtupendum remedium, commendat, his verbis. [In obſtructione renum à calculo totali, vel etiam vbi vreteres & veſica à calculis in eam regionem detruſi omninò fuerint obſtructi, vt ne gutta quidem vrinæ prolabi poſſit: præſtantiſſimum eſt, ſi vrina hirci, recentiſſimè ex viuente adhuc hirco cum veſica extracta, potanda detur, & omentum cum inteſtinis, ventri, pubi, & perinæo fuerit applicatum. Sic enim calculus repentè conſumitur ſine læſione vaſorum, & patiens liberabitur.]

Puluis millepedum ad diſſoluendos calculos præſtantiſſimus eſt, illiúſque vſus docebitur in calculo veſicæ.

Infuſum etiam millepedum in vino albo paratum & diu continuatum ad idem eſt efficax.

Vinum alkekengi ab Arnaldo Villanouano maximè commendatur, eóque materiam calculoſam ita educi refert, vt manu colligi poſſit. Fitque hoc vinum contundendo fructus alkekengi cum vino albo, & colaturam exhibendo.

Sequentia verò in communem vſum reuocari poterunt.

℞. Lapidis Iudaici. pulu. lithontriptici Iuſtini, ana ʒ.i. nucleor. perſicorum, gummi tragacanthi, & nucleor. ceraſorum, ana ʒ.ß. Reducantur in puluerem, & cum terebinthina fiat bolus, qui detur in tres doſes, manè & ſerò ſumendas.

℞. Raphani acerrimi deraſi ℥. ii. vini albi ℥. iiij. Macerentur per aliquot horas, dein fortiter exprimantur. Colaturam capiat æger bis, aut ter horis conuenientibus.

Aqua ſabinæ ad ℥.i. vel ℥.ii. ſumpta calculum & arenulas potenter expurgat.

℞. Rad. biſmaluæ in vino albo mundat. ℥.vi. rad. bardanæ & graminis, ana ℥.iiii. rad. aſari, petroſelini, valerianæ, fœniculi, contuſarum, ana ℥.ii. fol. capill. veneris ſaxifragæ, pimpinellæ, virgæ aureæ, betonicæ, ana M.iiii. ſem. baſilici, bardanæ, cardui benedicti, ſileris montani, nucleor. meſpil. & perſicor. ana ℥.i. milij ſolis ℥.i. lapidis lyncis, Iudaici, ana ℥.i.ß. terebinthinæ ℥. iii. ſanguinis hirci præparati ℥.ii.ß. croci ʒ.ii. vini albi ℔.iiii. Contundenda contundantur, & miſceantur omnia. Deſtillentur in B.M. Huius aquæ capiat æger ℥.ii. tribus horis ante cibum, ſuperbibendo vini albi ℥. iiii.

℞. Cortic. rad card. aſinini ℥.i. liquirit. ʒ.ii. Coquantur ad Vnc.vi. Colaturam capiat per multos dies. Calculos, & arenulas renibus inhærentes mirabiliter expellit.

℞. Ceparum albarum minutim conciſarum ℔.iii. ſacchari albi ℔.ii. vini albi ℔.i.ß. Deſtillentur in B.M. ad ſiccitatem. Dentur manè Vnc.ii. vel tres per multos dies.

Apud practicos commendatur cinis ſcorpionum ad ℈.i. exhibitus cum aqua graminis, parietariæ, aut vino albo; cuius tamen vſus rariſſimus eſt. At frequentiùs vſurpatur oleum ſcorpionum Matthioli, cuius ʒ.i. per os exhibita cum prædictis liquoribus, calculi excretionem egregiè accelerat.

Chymici ſuos ſales ad calculorum excluſionem maximè prædicant. Inter quos non infimum locum obtinet ſal ſiliquarum & ſtipitum fabarum, cuius ℥.ß. cum vino albo egregiè operatur. Idem præſtat tartarum vitriolatum, eadem doſi. Ab iiſdem etiam laudantur ſpiritus ſalis, vitrioli, & mercurius dulcis, cum propriis vehiculis vſurpati.

Exteriùs verò calculorum excluſio adiuuari poteſt, ſi tota renum & vreterum regio calentibus manibus, oleo ſcorpionum inunctis, aſſiduè perfricetur.

Tum

Tum cucurbitulæ plures, à rene affecto ad pubem deſcendendo, ſecundum longitudinem vreteris, ſine ſcarificatione applicentur.

Illinatur denuò eadem pars ol. ſcorpionum Matthioli, cui cantharidum ſubtiliſſimè puluerat. portiuncula addatur. Vel fiat linimentum ex olei ceræ, de lateribus & ſcorpionum partibus æqualibus, maximè penetrans & ſummæ efficaciæ, modo renum inflammatio non timeatur.

In vſu medicamentorum calculum frangentium & expellentium, obſeruandum eſt, non ſemel ea, aut bis eſſe vſurpanda, ſed pluries, donec viæ obſtructæ fuerint reſeratæ. Dum autem exhibentur, renes & veſica fouendi ſunt balneis, fomentis vnctionibus & cataplaſmatis, quò faciliori negotio operentur. Nec non liquores aliqui tenuium partium, quale eſt vinum album vinoſum, propinandi ſunt viciſſim; & vſurpanda ſunt interna emollientia, laxantia, & vias lenientia, vt viæ magis dilatentur, & aliorum remediorum acrimonia temperetur.

Hiſce remediis curatur dolor nephriticus, & calculorum diſſolutio atque excluſio promouetur. Quia verò huic affectui diſpoſiti & curati, ſæpè ſolent recidere: ideò illius prophylaxis inſtituenda eſt, vt quantùm fieri poteſt, recidiua inhibeatur.

Ac primùm, ſi plethora adfuerit, vel calida hepatis & renum intemperies, confert venæ ſectio verè & autumno celebrata, præmiſſo clyſtere, aut leuiori aliquo cathartico. Deinde materia calculo generando idonea euacuanda eſt, antequam ad renes deducatur. Quod fieri poterit vomitu bis, aut ter in menſe excitato in iis, qui facilè vomunt.

Vel purgatio inſtituenda eſt bolo, ex caſſia, diaphœnico & rhab. compoſito, in curatione deſcripto; aut conuenienti alio medicamento ſingulis menſibus, aut bimeſtri, vel trimeſtri ſpatio ſecundùm ægri habitum & humorum copiam; idque in vltima lunæ quadra commodiùs fiet.

Vel ſi cacochymia magis vrgeat, apozemate conueniente vere & autumno vſurpato, expurganda erit. Eo enim non tantùm antecedens cauſa, & remota ſubtrahitur, ſed etiam coniunctæ portio quædam; tum obſtructiones viſcerum, quæ hunc affectum frequenter comitari ſolent; admixtis incidentibus & detergentibus, conuenienter diſſoluuntur.

Vel apozematis vice decoctum galli veteris vſurpari poterit, in hunc modum compoſitum.

℞. Polypod. querc. ſem. carthami, ana Vnc. j. ß. thymi, & epithymi ana P j. ſem. cumini, aniſi, anethi, fœniculi, carui, cardui benedicti, ana ʒ. ij. fol. ſennæ Vnc. j. ß. turbith. gummoſi Vnc. ſem. cinnam. ʒ. j. cryſtalli tartari Drach. ij. Contundantur & miſceantur ſimul; ex qua mixtura venter galli veteris euiſcerati impleatur; dein coquantur, donec galli caro ab oſſibus ſeparetur. Colatum iuſculum capiat in quatuor doſes matutinas.

Vel vſurpari poterit puluis ſequens à Solenandro commendatus, cuius vſu teſtatur multos à doloribus nephriticis fuiſſe præſeruatos, imò verò liberatos, nam dolore præſente eum exhibet cum ſucceſſu.

℞. Fol. ſennæ Vnc. ij. rhab. opt. ʒ. ß. turbith. Drach. i. ß. hermodactyl. ℈. ii. polypod. ʒ. ß. cinnam. zinzib. milii ſolis, ſaxifragæ, ſem. geniſtæ, ana ʒ. i. Pulueretur ſubtiliſſimè. Doſis autem à ʒ. i. ad ʒ. i. ß. cum vino albo, vel rubello tenui ſemel in menſe.

Carolus Piſo pulueris ſequentis ſingulares effectus prædicat.

℞. Aniſi, marathri, carui, cumini, ana ʒ. i. coriandri præpar. ʒ. ß. liquirit. ſem. bardanæ, ana ʒ. i. ſem. cinnam. galangæ, ana ℈. i. ſem. milii ſolis, geniſtæ ana ʒ. ß. pulu. diatrag. frig. ʒ. ii. diagridii ℈. i. ſennæ orientalis ad pondus omnium, fiat puluis. Doſis ʒ. i. cum iuſculo cicerum rubrorum.

Vel ſyrupus magiſtralis in hunc modum componi poterit.

℞. Rad. aſparagi, gram. althææ, bruſci & petroſelini, ana Vnc. i. fol. betonicæ pimpinellæ, ſaxifragæ, parietariæ, adianti, polytrichi, ana M. j. ſem. ocymi, petroſel. macedonici, milij ſolis, geniſtæ, bardanæ, ſileris montani, ana ʒ. ij. liquiritiæ raſæ, paſſularum mundatarum & polypod querc. ana Vnc. j. Fiat decoctio ad ℔. i. ſem. In colat. infunde ſennæ mundatæ Vnc. iij. agarici albi Vnc. ii. zinziberis Scrup. ii. Bulliant parùm, & fiat expreſſio. In qua diſſolue ſacchari albi ℔. i. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat Vnc. ii. ſemel, aut bis in menſe, cum decocto hordei, graminis & cicerum rubrorum.

Vel in magna cacochymia fiant pilulæ ex aloë & agarico, quarum duæ vel tres aſſumantur alternis diebus ante prandium.

Poſt purgationem quædam diuretica vſurpanda ſunt, vt materia mucilaginoſa, tum etiam arenulæ circa vias vrinarias oberrantes educantur.

In hunc finem parari poſſunt decocta ex diureticis, in ſyrupo magiſtrali de ſcriptis, compoſita, & cum ſaccharo in iulepi, vel apozematis formam redacta. Vel etiam cum pullo gallinaceo, vel carne hœdina, aut veruecina, parari poſſunt iuſcula in multos dies ſumenda, bis in anno poſt purgationes vniuerſales.

Tum poſt ſingulas purgationes nonnulla ex ſequentibus vſurpari poterunt, & ſemel aut bis in hebdomada continuari.

℞. Caudicum & flor. fabarum ℔. iii. calcitrapæ ℔. j. Contundantur, addendo ſacchari candi ℔. j. ſucci limonum ℔. j. ß. ſucci arantiorum ℔. ß. Decocti maluæ & althææ facta forti expreſſione ℔. ii. mellis ℔. i. Deſtillentur lento igne, & non permittantur comburi, neque liquores ex toto conſumi. Huius aquæ capiat æger ℥. iv. manè vt dictum eſt.

℞. Nucleor. meſpil. & pulu. electar. diatragacanthi frig. ana ℥. i. rad. ononidis ſiccæ, liquir. raſ. ſem. melonũ & milii ſolis, ana ℈. ii. ſem. ſaxifragæ, geniſtæ, raphani, bruſci, calcitrapæ, ana ʒ. j. ſem. althææ & aſparagi, ana ℈. i. ſacchari candi ℥. ii. Fiat omnium puluis, de quo capiat cochlear. j. manè, ter ſingulis menſibus, nempè circa nouilunium, plenâ lunâ, & mediâ; ſuperbibendo parum vini albi, aut decocti cicerum rubrorum, rad. eryngii & glycyrrhizæ, fortiter poſteâ ſe agitando, aut deambulando.

Carolus Piſo eximiè laudat puluerem ſequentem, eúmque cum puluere purgante ſuprà ex eo deſcripto, vſurparum, plures pyxides fragmentorum lapidum excuſſiſſe refert in quodam præſide Lotharingo.

℞. Sem. Althææ & violarum, ana ℈. ß. ſem. milii ſolis & rad. liquirit. ana ℈. i. lapidis Iudaici & lapid. ſpongiæ, an. gr. vi. pulu. oſſis dactylorum meſpilorum, ceraſorum, ana Dr. ii. ſem. melonum ʒ. iii. Fiat puluis. Doſis ʒ. i. ſumenda cum pane azymo vino albo madefacto, tribus dieb. interlunij cuiuſque, & ſuperbibendo iuſculum cicerum rubr. alteratum rad. althææ, fœniculi eryngii, ononidis, petroſelini, & granis iuniperi contuſis, addendo vinum album, mel, butyrum & ſuccum limonum.

Electuarium ſequens à Zapata deſcribitur inſignis efficaciæ.

℞. Sem. hyperici probè exſiccati & in tenuiſſimum puluerem redacti ℥. iii. conſeruæ roſarum, aut violar. ℔. i. Miſce, fiat electuarium, de quo capiat æger ℥. ß. manè per biduum, tribus horis ante paſtum, duabus primis ſeptimanis; poſteà ſemel in ſeptimana per 15. dies; ac deindè ſemel in menſe, vel per longiora interualla, ſecundùm affectus vrgentiam.

Conſerua roſarum melior, quæ corrigit odorem terebinthinæ à ſemine hyperici impreſſum, licèt conſerua violarum renibus magis conueniat.

Tabellarum ſequentium vſus poterit eſſe tutiſſimus, & efficaciſſimus.

℞.Quatuor ſem.frig.maior.mundat. glycyrrhizæ raſæ, aoa ℈.j. ſem. pimpinellæ,ocyami,petroſel. macedonici, nucis moſch ana ʒ.ß.pulu. aromat.roſat. ℈.ij. ſacchari in aqua alkekengi diſſoluti ℥.iv. Fiant tabellæ pond. ʒ. iij. Capiat vnam manè tribus horis ante paſtum,ſuperbibendo aquæ ononidis,aut beroiariæ ℥.iv. cum vini albi ℥.ij.

Vinum alkekengi in curatinoe deſcriptum, ſi per interualla exhibeatur, omnem materiam calculorum educere aſſerit Villanouanus.

In omnium diureticorum vſu hoc perpetuò obſeruandum, ea non eſſe frequenter vſurpanda, quia trahunt ad partem affectam: ideò ſemel,aut bis in menſe, vel aliquando per maiora interualla exhibere ſufficiat,corpore tamen priùs purgato,ne aliarum partium cacochymia ad reoes deducatur.

Attamen terebinthina in vſum frequentiorem venire poterit. Refert enim Amatus Luſitanus *curatione* 68. *cent.* 1. monachum quendam, cùm articulari morbo, ſimul & nephritico corripi ſoleret, & nullo remediorum genere, multis fruſtrà tentatis,conualeſceret,tandem terabinthinæ vſu intra ſex menſes liberum à dictis morbis euaſiſſe. Deglutiebat autem ſingulis dieb. terebinthinæ particulam nucis magnitudine ſaccharo admixtam. Ratio autem cur terebinthina frequentiùs vſurpata non noceat, ſicut alia diuretica, ea eſt, meo iudicio, quia vrinas mouendo ſimul aluum laxat; ita vt craſſiores humores per aluum deturbentur, qui ab aliis diureticis ad renes deducerentur.

Vulgò autem vſurpamr terebinthina per interualla, quemadmodum alia diuretica,tum ſula, tum aliis medicamentia admixta, in hunc modum.

℞. Terebinthinæ in aqua ſaxifragæ, vel parietariæ, decies lotæ ℥.ß.Cum ſaccharo fiat bolus. Vel

℞. Caſsiæ recenter extractæ ʒ.vj.terebinthinæ ℥.ß. pulu.liquirit. ʒ.ij. Miſce,fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ℥.ß.pulu.lithontriptici ℥.ij. Miſce, fiat bolus. Vel

℞.Terebinthinæ ℥.ß. rhab pulo.ʒ.j. Miſce, fiat bolos. Vel

℞. Terebinthinæ ℥. iv. Inuratur in lamina ferrea candente,vt poſſit in puluerem reduci, cuius doſis erit ad ʒ.ij. cum liquore idoneo.

Zacutus Luſitanus *obſer.* 58. *lib.* 2. *Prax. admir.* balſami natoralis vires ad calculos expellendos mirè prædicat tóque liberatum eſſe virum ſexagenarium, qui per dies octodecim vrinæ ſuppreſſionem à copia calculorum paſſus fuerat. Is primò guttulas aliquot balſami cum oleo amygdalino hauriens, doſim vtriuſque augendo ſingulis diebus,ita vt tandem ab balſami ℥.ß.& olei amygdal.Vnc.iij.aſcenderit, intra decem dies calculos ſex excreuit; & eiuſdem auxilij beneficio in poſterum præſeruatus eſt, dimidiam ol.amygdalini vnciam,ſex balſami guttulis permixtam ieiuno ſtomacho abſorbens; cuius præſidij ope,ſabuloſam vrinã, excernens in multos annos vitam produxit. Si balſamum Orientale deſit, Peruuianum erit vſurpandum. Idem Zacutus *in eadem obſeruatione*, aquam nicotianæ prædicat his verbis. [Memini me pluries calculos magnos, renum cauo tenaciter impactos,vſu ſtillatitiæ aquæ ex nicotiana viridi extractæ in potum exhibitæ, per vrinam deturbaſſe. Si ea deſit,eius dacocto vtere cum vtilitate multa.

Sapientiſſimos Varandæus præceptor meus, mirum in modum probat ad prophylaxim huius affectus,vſũ aquarum noſtrarũ Baleruacanarum, cuius etiã nos admirãdos ſæpè vidimus effectus. Huius autẽ verba ſummo iudicio exarata,& ex diuturna magni illius viri experientia deprompta hîc ſubnectemus, [Nullum eſt, *inquit*, me quidem iudice, potentius præſtantiúſve remedium,poſt accuratam corporis purgationem,ad vias iſtas excrementis ſuis liberandas & mũdificandas,quã potus aquarum noſtrarũ Baleruacanatũ; ſuo enim calore ex bituminali vena profecto, fundunt liquántque quoſcunq; craſſiores mucos,& ipſos calculos ſi adhuc ſint teneriores;nitroſã autem ſubſtãtiã abraduot quaſi & detergent ſordes iſtarum viarum, & quantitate mirabili quâ aſſumuntur,ſolent impuritates non tantùm inteſtinorum,ſed etiam renum & veſicæ quaſi torrente quodam abripere. Vnde incredibile eſt dictu quantum viderimus ex calculoſis iſtis hominibus ſaburram,illarum potu,cum vrinis deturbatam. In quibos autem timuimus calefactionem viſcerum, præſcripſimus tunc temporis vini abſtinentiam,iuſcula quoque pullorum, herbis refrigerantibus temperata,iulepos temperantes & ſimilia. Quibus ita conſideratis, non veremur etiam pituitoſos ac pingues bomines, dummodò firmiſſimis viribus) in baloeum dictarum thermarum præcipitare, ſemel tantùm in die circa aurorã, minutis priùs renib. & bepate propriis quibuſdam inunctionibus, atque etiam duplici linteolo inuolutis: vt deinceps ſudoribus concitatis,viiſque iſtis relaxatis,excremẽta huiuſmodi coproſè vacuentur. Licebit etiam poſteà dum erunt domi, ſi ita videatur,emendare,quidquid empyreumatis contraxerint, vſu balnei domeſtici ex aqua dulci, & refrigerantibus ac humectantibos parati.]

Conferunt etiam non parùm ad huius affectus præcautionem,aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ. Quia non ſolùm materiam mucilaginoſam atque tartaream, ex qua coagmentantur calculi diſſoluunt, & arenulas deturbant ſed etiam hepatis & renum calidam intemperiem corrigunt; ideóque in calidioribus dictarum partium intemperaturis buiuſmodi aquæ erunt conuenientiſſimæ.

Cùm autem naturæ calidiores à prædictis remediis diureticis,maiori ex parte calidis,aliquantulùm lædantur; eorum loco alia magis temperata illis ſubſtitui poterunt, quorum præcipua ſunt.

Aqua foliorum, & ſiliquarum fabarum recentium, vel aqua herniariæ.

Aqoa limonum deſtillata etiam commendatur. Limones integri in talcolas diuiduntur & deſtillantur in B.M. Ad magis refrigerandum, cum lacte deſtillantur vtiliter.

Conſerua fructus cynorrhodi quæ diuretica eſt, attamen refrigerat,& à Catone in hoc caſu laudatur.

Conſerua flor. althææ, vel maluæ, quæ leniendo & humectando vias vrinarias, arenularum excluſiooem adiuuat.

Succus portulacæ inſpiſſatus, & in pilulas redactus, ʒ.j. pondere exhibitus,renes potenter detergit.

Flores granatorum exſiccati. & ʒ.j. pondere ſumpti calculoſam materiam expurgaot.

Idem præſtat ſpongia bedegaris exſiccata, & pari pondere cùm liquore idoneo propinata.

Butyrum recens cum ſaccharo cando partibus æqualibus mixtum, quotidie manè ſumptum ieiuno ſtomacho, vias vrinæ lenit & abſtergit,ac calculi generationem impedit.

Idem præſtant amygdalæ amaræ, ſi quotidie x. aot xij. comedantur.

Nec minoris ſuot efficaciæ nuces auellanæ ante paſtum comeſtæ, quæ à Catone commendantur, dicente ſe compertom habere, non paucos ſæuis cruciatibus calculi diu affectos, vſu auellanarum liberatos. Quod quidem diſertè confirmat Amatus Luſitanus *curat.* 78.*cent.* 7. vbi ſic loquitur. *Vir qui nephritim patiebatur, & de renibus non rarò capillos rubentes per virgam mittebat, multùm querebatur; lumborum namque & iliorum, imò totius ventris dolores & rugitus ſæpè ſentiebat. Pro quibus abigendis ſymptomatis, multis eſt vſus remediis, fruſtrà tamen. At cum præter ſpem, ex cuiuſdam commendatione, auellanis in victu vteretur liber & ſanus à tantis affectionibus euaſit. Conſuluerat autem illi vir quidam, ſi morbum profligatum vellet. auellanas cum interuis ſuis mẽbranulis comederet initio prandij & cœna. Cæterùm ille remedium conſiderans familiare, non ſolum initio menſæ eas comedebat, ſed medio & fine. Quarum*

aſſiduo

Digitized by Google

aſſiduo vſu ita valuit, vt nunquam poſteà morbum perſenſerit. Addit Amatus Luſitanus in ſcholio. *Non ſolum vir hic de quo agimus, per auellanarum eſum ſanus ex hac mala affectione fuit, ſed plures alij. Sunt autem auellanæ hæ vulgares, ponticæ nuces dictæ, quas Auic. inter eas medicinas quæ lapidis renum materiam abſumunt, reponit. Sed qua facultate operentur, dubium eſt. An fortè ſuâ ſiccitate, & facultate in membranula interiore comperta? Sed non deſunt alij, qui hoc operari ſuâ nuclei parte eleſa contendunt.*

Chymici ſpiritum ſalis laudant. illiuſque guttas aliquot manè cum iuſculo, aut alio liquore exhibent.

Aqua tepida excocta à Zechio commendatur, ſex, vel ſeptem vnciarum pondere, ante omnem cibum bis, aut ſaltem ſemel in die pota. *nihil enim*, inquit *adeo renes à recrementis vacuos & temperatos reddit. Igneus enim eorum calor aquæ tepore tandem extinguitur, ita vt in poſterum calculos procreare non poſſint.*

Pro potu vtatur æger vino tenui & paucifero, cum decocto radicis eryngij. Quod quidem decoctum pro potu ordinario à Cratone commendatur. Et nos egregios illius vidimus effectus. Sed eryngium marinum vulgari multo præſtantius eſt.

Nonnulli à calculo præſeruati ſunt vſu ad potum ordinarium vini expreſſi ab vuis acidulis, quæ vulgò apud noſtrates *vines*, nominantur, ita vt vineam ex illis vuis ad hunc vſum de induſtria condiderint.

Ad prophylaxim etiam huius affectus non parùm conducit renum intemperiem calidiorem corrigere, cui rei proderunt remedia, in calida hepatis intemperie deſcripta, quæ etiam renum intemperiem emendare valent. Præterquam quòd caliditas immodica renibus non rarò ab hepate communicatur.

Inter cætera verò ſerum lactis per menſem integrum verno tempore vſurpatum, præſtantiſſimum eſt. Tum etiam aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ omnia viſcera interna potenter refrigerant.

Inter externa balneum aquæ dulcis tepidæ frequenter vſurpatum, & natatio in flumine æſtatis tempore erit conuenientiſſima.

Epithema] ſequens renibus etiam frequenter admoueri poterit.

℞. Aquarum lactucæ nymphææ, & roſar. ana ℥.iij. aceti roſacei ℥. ij. Miſce, admoueantur valdè tepidè manè & ſerò.

Conuenit etiam ſequens linimentum, præcipuè hyemis tempore.

℞. Ol. roſac. nymph. & violat. in aceto & aqua roſac. lotorum, ana ℥. j. mucilag. althææ extractæ in aqua parietariæ ʒ. vj. ceræ tantillum; fiat linimentum pro vnctione renum mane & veſperi.

Temperatur & renum caliditas immodica, laminâ plumbeâ perforatâ, ſupra regionem renum, continuò geſtatâ.

Ac denique quia ventriculi cruditates materiam ſuppeditant calculis generandis, illius etiam ratio habenda eſt, & roborandus ventriculus ſumptis & admotis, in illius partis imbecillitate deſcriptis.

CAPVT II.

De Calculo veſicæ.

QVamvis ordinis ratio poſtulare videatur, vt omnes renum affectus ſeriatim perſequamur, tamen ordo doctrinæ poſtulat, vt calculo renum, veſicæ calculum ſubnectamus; cùm, eadem vtriuſque ſit natura & conditio; & maxima pars eorum quæ de calculi renum generatione diximus, eadem etiam calculo veſicæ conueniant.

Cauſæ igitur materialis & efficiens calculi veſicæ eædem omnino ſunt, quas ad calculi renum productionem concurrere ſuprà retulimus. Hæc tantùm in eorum generatione differentia annotanda eſt. quòd pueri magis calculo veſicæ laborent, ſenes verò calculo renum magis afficiantur. Cuius euentus ratio a Galeno tradita eſt *in 6 epid. ſect. 3.* quia nimirùm craſſities vrinarum, quæ in pueris frequenter ob ingluuiem contingit, à calore illorum blando diſſoluitur ac ſimul diffunditur; nec in renibus moram trahit, ad cuius facultate expultrice renum, quæ fortior eſt in ea ætate: ſed lapſa in veſicam, ibi reſidet, ac moratur diutius quia pueri ludicris intenti, & diuturno ſomno indulgentes, longiora faciunt meiendi interualla; adde quòd vrina minùs acris, veſicæ expultricem non irritat donec copiâ grauans efficiatur: & ſic fæx illa retinetur, neque poteſt deinde commodè expurgari per exiguum adhuc vrinæ canaliculum præterea veſica ab vrinæ copia valdè diſtenta, non poteſt tam exactè ſeſe contrahere, vt totam vrinam euacuet, ſed aliqua eius portio in fundo remaneat, quæ eſt craſſa illa fæx calculis coagmentandis idonea. Senes contrà frequenter emingunt eam materiam, quæ in veſica continetur; ampliorque ductus patet ad eius expulſionem. In renibus autem craſſamentum illud moratur, quia viſcidius eſt, neque poteſt diſſolui ab effœto calore, aut tranſcolari ob ſiccitatem, & quaſi ariditatem in renibus iam contractam; vnde Hippocr. *in Coacis*, vult lapidem in veſica non generari à decimo quarto ætatis anno, vſque ad ſexageſimum, niſi priùs extiterit.

Fernelius nouam de calculi veſicæ ortu opinionem propoſuit, dicens omnem calculum in veſica contentum rudimentum è renibus traxiſſe. & in veſica poſtmodum incrementum ſumpſiſſe. Quando nimirum calculus è renibus excidit per dolorem nephriticum, ſi grandiuſculus ſit, in veſica ſubſiſtit, ibique nouæ materiæ appoſitione ſenſim accreſcit. Aſſerit etiam ſe in contritis veſicæ calculis nucleum quemdam in medio reperiſſe è renibus exturbatum, diuerſi à reliquo integumento coloris & ſubſtantiæ. Neque vnquam ſe aliquem offendiſſe calculum in veſica habentem, qui nephriticis doloribus antea diuexatus non fuerit.

Verùm hæc ſententia à probatis Authoribus nõ paucis reiicitur, quia ſua experimẽta prædictis contraria afferunt; quamplurimos nimirum calculos ex puerorum veſicis extractos, ſe vidiſſe aſſerentes, nucleos habentes, à reliquo integumento, nec colore, nec ſubſtantia vllo modo diſſimiles. Et certè vulgaris experientia nobis apertè demonſtrat, pueros calculo veſicæ laborantes, nunquam doloribus nephriticis affectos fuiſſe; quod ſæpiſſimè contingeret ſi calculorum rudimenta à renibus extruderentur. Verum quidem eſt in adultioribus non rarò, calculos à renibus deturbatos in veſica contineri, & per nouæ materiæ additionem, paulatim increſcere. Sed illud ſemper ita fieri negandum eſt, & conſtanter aſſerendum quamplurimos calculos exordium ſumere in ipſa veſica.

Diagnoſis calculi veſicæ difficillima eſt, præcipuè in principio, quando calculus exiguus eſt; grandior enim factus, ſatis euidentes notas præ ſe fert. Nos verò eam quantum artis beneficio præſtari poteſt, elucidabimus.

Primum ſignum eſt dolor in collo veſicæ, qui circa finem mictionis exaſperatur, & ad glandis extremum exporrigitur, omninò ſimilis illi qui in dyſuria contingit, & ab ea vix diſtinguitur in principio, donec alia ſigna apparere incipiant.

Secundum ſignum: Pruritus in pudendo, qui ægros cogit illud ſæpe ſcalpere & contrectare, ac veluti diſcerpere, moleſtiam illam auferre conantes.

Tertium ſignum: Pondus in perinæo & tota pectinia regione, cum dolore grauante, quod fit à calculo grandiori.

Quartum ſignum: In calculo grandiori ſumma mingendi difficultas cum ſummo conatu, parturientium

mote, & vrinæ ſtillicidio guttatim effluentis, cum mi-cturirione frequeoti.

Qnintum ſignum eſt. Vrinæ ſuppreſſio inter mingendum, vt io medio curſu ſubitò ſupprimatur calculo ad veſicæ orificium cum vrina delato, illudque obturante.

Sextum ſignum. Facilior exitus vrinæ teſupinato corpote, quia calculus in ea poſitura à canali veſicæ longiùs tecedit. Tum quando vrina inter mingendum ſupprimitur ſi corpus reſupinetur, & concutiatur, liber fit vrinæ exitus, calculo ad veſicæ fundum tranſlato.

Septimum ſignum. Frequens virgæ erectio, quæ tum à tetentiona vrinæ procedit, tum à phlogoſi veſicæ, quæ calculi attritiooe inducitur.

Octanum ſignum. Teneſmus ac frequens deſidendi cupiditas, quæ mingendi cupiditatem ſequitur, propter conſenſum ſphincteris ani & veſicæ, vno enim irritato, alter etiam irritatur, quia ramos tecipiunt ab eodem neruo.

Nonum ſignum eſt quòd ægri quieſcere non poſſunt, & in vno loco manere; ſed valdè inqoieti ſunt, crebrò mouentur, & crura alternatim exagitant; & ſi maior ſit calculns, vix recti ſtare poſſunt, equitare vel ambulare per ſalebtoſa loca, quia tunc temporis ceruix veſicæ à lapide commoto valdè contunditur.

Decimum ſignum eſt, quòd ægri à nullo remedio leuantur, ſed vt plurimùm peiùs habent. Quia medicamenta quæcumque vrinæ vias peruadont; vel oouam materiam ad veſicam deducendo, malum augent, vel pimitam adſtergont, quæ lapidi circumducta eum mitiorem reddit, & contra is denudatus acriùs mordet tunicam veſicæ interiotem.

Vndecimum ſignum ex eo depromitur, quòd cùm æger dolotibus nephtiticis obnoxius ſit, & io fine paroxyſmorum calculos excernere ſoleat, quos eorum dolorum cauſas fuiſſe certum eſt; ſi aliquando poſt dolores illos calculum nullum excreuerit, vt anteà ſolebat; ſignum eſt eum calculum, qui dolorem efficiebat, in veſicam fuiſſe detruſum, in eaque retentum; vbi ſenſim incrementum ſumit, & prædicta ſymptomata ſenſim inducit. Ideò ſi quis à dolore nephritico liberatus nullum calculum excreuerit, & poſt aliquod tempus vrinæ difficultate vrgeri incipiat, maxima eſt retenti calculi coniectura.

Duodecimum ſignum deſumitur ex Hipp. *Aph.* 79. *ſect.* 4. [Quibus io vrinis arenoſa ſubſident his veſica calculo laborat.] Qui Aphoriſmus multorum ingeoia torſit Galenus *in illius commentario* dicit, eum manifeſtè mancum eſſe quòd Hippocrates dimidiam illius partem omiſerit: ſiue enim in renibus, ſiue in veſica calculi generentur, arenoſa cum vrinis ſimul egrediuntur. Et ipſe Hippocrates huic contradicit Aphoriſmo *lib. de internis affectionibus*, vbi veteres Medicos teprehendit, putantes arenam eſſe ſignum calculi in veſica. Cardanus *in comment. eiuſdem Aphoriſmi* teſtatur ſe ab annis trigiota arenulas primò rubras, poſtmodùm verò albas quotidiè & copioſè excreuiſſe ſine vlla calculi renum aut veſicæ ſuſpicione. Aſſerit etiam vix è decem vnum reperiri, qui arenas cum lotio non excernant; raros tamen eſſe, qui renum calculo laborent ac rariores multò qui veſicæ. Referunt etiam Hiſpanos magna ex parte arenas cum vrinia excernere, qui tamen parùm lithiaſi obnoxij ſunt.

Nos ſuperiori capite arenas diſtinximus, quæ calculum ſignificare poſſunt ab iis quæ nullo modo indicant. Sed diximus eſſe ſignum valdè æquiuocum. Fit enim plerumque vt robore facultatis expultricis arenulæ illæ penitùs excludantur, nec vllo modo retineantur in renibus & veſica. Et quamuis huiuſmodi arenulæ certiùs indicarent; nunquam tamen ſoli veſicæ tribui poſſent. Atque adeò Aphoriſmus, vt verba illius ſonant, ſemper falſitatis conuincitur.

De huius Aphoriſmi interpretatione lis maxima orta eſt inter Beuerouitium & Salmaſiũ (viros doctiſſimos, & in Authorum ſententiis obſcurioribus, aut mutilatis, reſtituendis peritiſſimos) quæ integra vtrinque peperit volumina. Noſtrum non eſt, neque inſtituti noſtri ratio patitur in iis diutiùs immorari, hoc vnicè ſtatuẽtes, pro omnium criticarum diſſenſionum reſolutione, Authorum ſententias, quæ primâ fronte veritati, & quotidianæ experientiæ contrariæ videntur, ad eum perpetuò ſenſum eſſe retrahendas, qui veritati magis conformis & conſentaneus eſt; etiamſi termini ſententiarum eum ſenſum pati non poſſint; qui in tali caſu cenſendi ſunt ſuppoſititij, & ab aliis (fortè imperitis) adiecti: aut fortè illas ſententias integras eſſe ab aliis inſertas vt ſæpè Galenus dicit de quibuſdam Hippocr. ſententiis, quas ab aliis adiectas pronuntiat, vt pote Hippocr. maieſtatem præ ſe minimè ferentes. At verò Beuerouitij interpretatio circa arenoſam ſubſidentiam ad mentẽ Hippocratis non videtur inſtitura, neque magni vſus eſſe in actu practico. Primò non videtur menti Hippocratis reſpondere, qui in præcedentibus Aphoriſmis ſigna deſumit ex vrinæ contentis; quod ſuum propoſitum ſequẽs, ſumit etiam ſignum ex arenulis in vrina ſubſidentibus, quas dicit calculum veſicæ ſignificare. At Beuerouitius ſenſum illum inuertens, dicit Hippocratem eſſe intelligendum de arenulis, quæ per vrinas anteà excerni ſolebant, ſi ſubſiſtant in veſica, id eſt, retineantur, & non ampliùs excernantur ſignum eſt illas arenulas retentas calculum in veſica coagmentare. Hæc interpretatio, vt dictum eſt, menti Hippocratis non reſpondet; deinde nihil confert ad vſum praxeos. Illi enim qui arenulas cum vrinis emingere ſolent. quædam habent interualla, in quibus tamen non fit calculus in veſica. Neque magnam habet vim quod Beuerouitius notat, in aliis Aphoriſmis Hippocratem, vbi ponit ſigna ex vrinæ contentis deſumenda, non vti verbo ſubſidentiæ, ſed potiùs excretionis. V. g. [Qui pus aut ſanguinem mingunt; Quibus cum vrina craſſa furfuroſa exeunt, &c.] At hîc vtitur nomine ſubſidentiæ, vt aliud quidpiam ſignificare videatur.

Verùm nos ad vſum artis omnia reuocantes, dicimus Hippocratem in hoc Aphoriſmo non potuiſſe vti nomine quodam excretionem tantùm ſignificante, quia diſtinguere debebat illas arenulas, quæ calculum ſignificant, ab illis quæ nullo modo eum indicare poſſunt; illæ autem arenulæ (vt cap. ſuperiori diximus) ſubſident in fundo matulæ; aliæ verò minimè, ſed tantùm matulæ parietibus adhærent, & ideò rectè Hippocrates vt illas arenulas ab his diſtinguat, dicit quibus ſabuloſa ſubſident, quia aliæ arenulæ, quæ non ſubſident, non ſunt calculi indicium.

Quandoquidem igitur hic Aphoriſmus ad veritatem, & vſum artis reuocandus eſt, quantùm fieri poteſt, exiſtimamus interpretationem à Ioanne Zechio (in artis operibus exercitatiſſimo) propoſitam, reliquis omnibus eſſe anteponendam: cuius beneficio ſignum pathognomonicum ſtabilitur calculi veſicæ, & magnus Aphoriſmi vſus elicitur in Medicina facienda, cùm ſecundùm omnes alias interpretationes inutilis reddatur. Atque vt debitus honor Zechio reddatur, apud eos qui eius operibus carent; operæ pretium duximus, ipſa illius verba tranſcribere, quæ habentur in libro conſultationum medicarum, conſultatione 58. [Hippocrates, *inquit*, *Aph.* 79. *ſect.* 4. à nullo, neque ab ipſo Galeno hactenus, vt decet explicato, hanc protulit ſententiam. Quibus in vrina ſabuloſa ſubſident, his veſica calculo laborat. Quam quidem ſententiam, ſi ea ratione admittamus, quam interpres Galenus ſequitur, falſam prorsùs eſſe ex eo facilè conſtat, quòd infiniti fermè homines vrinam ſabuloſam, toto eorum vitæ tempore, mingere obſeruentur (& vnus ex illis ſum) citra tamen vllam veſicæ lithiaſis ſuſpicionem. Quo fit vt non poſſim non valdè Galenum tantum virum, & omnes alios poſt ipſum ſcriptores admirari, quippe qui tanti momenti ad Medicinam

faciendam

faciendam Aphoriſmum, vel non intellexerint, quod quidem vix adduci poſſum vt credam, vel ſaltem ob aliquam in eo ambiguitatem diſſimularint. Tota autē propoſitæ difficultatis explicatio ex illius verbi, (*fabuloſa*) proprio ſignificatu palam deſumitur: etenim hac voce *fabuloſa*, Græcè ψαμμώδης nihil aliud ſummus Hippocrates intelligere voluit, quam ſabulum craſſum, cui veluti terra pinguis ſit admixta. Hoc eſt lutoſum, ſiue argilloſum quid veluti narium mucus, matulæ fundo tenaciter inhæreſcens. Signum ſanè lapidis maioris in veſica concreti pathognomonicum. Sed quoniam in rebus humanis nihil eſt perpetuum, mirari non oportet, ſi interdum conſimili affectu laborantes hoc ſigno deſtituantur quod lapis in veſica ſit exiguus, vt in Illuſtriſſimo, ac Reuerendiſſimo Cardinali Paleoto obſeruauimus. Cauſam autem huius cœnoſi excrementi aliàs fuſiori ſermone explicuimus.] Hactenus Zechius. Vbi autem cœnoſi illius excrementi cauſam reddiderit, compertum nobis non eſt. Nos verò eam dilucidè expoſuimus capite ſuperiori, vbi oſtendimus mucoſam illam materiam eſſe veſicæ malè affectæ proprium excrementum quando nimiam ſanguinis copiam & ſuperfluos humores ad ſe tranſmiſſos concoquere & aſſimilare non poteſt eoſque in mucilaginoſam iſtam materiam conuertit; & illam prauam veſicæ diatheſim à calculo vt plurimùm excitari. Relegantur illa in hoc loco, quia ad eorum quæ ſuprà dicta ſunt, intelligentiam plurimùm faciunt.

Sed vna adhuc remanet difficultas, quòd nonnulli aliquando materiam pituitoſam & mucilaginoſam quotidiè cum vrina excernunt, quamvis à calculo veſicæ immunes ſint. Et refert Cardanus *loco ſuprà cit.* Leonem quemdam monachum Diui Auguſtini, tantum pituitæ lentæ in matula cumeretæ ſæpè illi oſtendiſſe, vt ouum anſeris magnitudine ſuperaret, & tamen lapidem nunquam habuiſſe.

Cui dubio reſpondemus, materiam mucilaginoſam è veſica prodeuntem, in eo diſtingui ab illa quæ ex aliis partibus procedit, quod quæ a veſica, magis tenax & glutinoſa eſt; ita vt fundo matulæ aut vitri ouroſcopi tenaciter adhæreat, nec poſt vrinæ effuſionem vehementi concuſſione excuti valeat. Quæ verò eſt ab aliis partibus, fundo matulæ non adhæret, ſed ea inuerſa ſtatim cum vrina effluit. Hoc vſus non docuit, quod à nullo Auctore hactenùs eſt animaduerſum. Illa autem glutinoſitas maior in excrementis veſicæ, à propria illius natura dependet quæ membranea eſt, & glutini hinc producendo idonea; quemadmodum videmus ex pellibus membraneis aliorum animalium, gluten ſeu collam confici firmiſſimam, ad varios vſus mechanicos idoneam.

Hanc autem materiam glutinoſam ſeu argilloſam, vt vocat Zechius à praua veſicæ diſpoſitione ex calculo contracta prouenire, nos inde probare poſſumus, præter ea quæ ſuperiori capite dicta ſunt, quod aliàs obſeruauimus puerum duodecim annorum calculo veſicæ laborantem qui quotidiè cum vrina mingebat materiam glutinoſam fundo vitri adhærentem. Poſtquam vero calculus ſectione ademptus eſt, puer ille per menſem integrum eandem materiam poſt ſectionem cum vrina excreuit, poſtmodùm verò nihil tale emiſit. Quod apertè demonſtrat, illam materiam ex veſicæ mala diſpoſitione prodiiſſe, quæ cum non illicò poſt exſectionem curari potuerit, ſed per aliquod tempus perſeuerauerit, illa etiam continuauerit materiæ glutinoſæ excretio, ſed vitio veſicæ curato, nonquam ampliùs apparuit talis materia, quod oſtendit eam non aliunde, quam è veſica prouenisſe.

Sciendum etiam pro coronide, hanc quidem materiam mucilaginoſam prædictis conditionibus ſtipatam, quoties apparet, calculi veſicæ præſentiam indicare: non tamen contrà, quando non apparet, eiuſdem abſentiam ſignificare; quia ſæpè contingit, vt calculus leuis & politus, & nulla aſperitate donatus, aut quantitate minor, veſicam tantoperè non offendat, vt inde præuia illa diatheſis oriatur, & tunc vrinæ claræ perpetuo redduntur. Igitur ſignum iſtud pathognomonicum dici poteſt, quatenus præſens, calculi veſicæ præſentiam indicat; quamvis abſens eiuſdem abſentiam non ſignificet.

Neque prætereà digna eſſet viro cordato hæc obiectio, vel potiùs cauillatio, quod ex noſtra obſeruatione ſuprà propoſita, talis materia cum vrinis excernebatur, quamvis calculus non eſſet in veſica, qui anteà per exciſionem ademptus fuerat. Sufficit enim calculum anteà & nupertimè adfuiſſe, qui hulus effectus cauſa fuerit. Atque adeò talis materia ſignificat calculum, qui vel iam adeſt, vel nupertimè adfuit.

Vltimum difficillimæ iſtius diagnoſis ſignum petitur ab exploratione quæ fit per catheterem, & digiti in anum immiſſionem, ad quam tandem confugiendum eſt, vt illa omninò indubia reddatur. Quod etiam intelligendum eſt de iis, quæ vt plurimùm contingunt; non de iis quæ ſemper. Aliquando enim calculus ſubſtantiâ mucoſâ, vel etiam cyſtide obuolutus eſt, vt certa illius exploratio fieri non valeat: & lithotomos aliquando in eo decipi videamus. Quod tamen de cathetere præcipuè audiendum eſt: nam exploratio quæ fit per immiſſionem digiti in anum longè certior eſt, & non ſolùm calculum adeſſe oſtendit, ſed etiam illius differentias quoad magnitudinem, figuram & numerum patefacit.

Prognoſis huius affectus, non niſi laborioſa & periculoſa inſtitui poteſt. Laborioſa quidem, ex eo quòd minimi tantùm calculi per anguſtum veſicæ meatum excludi poſſunt; grandiores verò, ſi duriores ac veluti ſilicei conteri ac diſſolui nequeunt; ſi verò molliores, gypſei aut tophacei, aut alio quovis modò friabiles, diſſolui quidem poſſunt longo efficacium remediorum vſu, quem vt plurimùm ægrotantes ferre nequeunt & ideò talis curatio rariſſimè ſuccedit, ita vt ſæpiſſimè ad ſectionem veniendum ſit, quæ quàm plena ſit, periculi, quotidianus euentus docet, cùm plurimi ex illa operatione moriantur. Vnde Hipp. in iuramento, diſcipulos ſuos monet, ne hanc ſectionē aggrediantur, ſed eam lithotomis perficiendam relinquant. In mulieribus tamen facilior eſt operatio, & periculi expers, quòd latiorem habeant meatum vrinarium, & nullâ ſectione ſed ſimplici dilatatione perficiatur.

Curatio calculi in veſica concreti eaſdem habet intentiones, quæ ſuprà in renum calculi curatione propoſitæ ſunt, vt nempe materia illius antecedens euacuetur, reuellatur, eiuſdemque generatio prohibeatur: materia verò conuncta, ſeu calculus ipſe imminuatur, atteratur & diſſoluatur. Quibus intentionibus proſunt remedia etiam ibidem propoſita.

Ex quibus maximæ eſt efficaciæ aqua ex cepis deſtillata, cuius vſu per 40. dies continuato, nos calculum fabæ magnitudinem ſuperantem è veſica excretum vidimus.

Attamen & grauiſſimorum Authorum ſententia, & quotidiana experientia docet, medicamentis ore aſſumptis vix ac ne vix quidem calculum veſicæ diſſolui poſſe. Vnde fit, vt ad lithotomiam, ſeu calculi chirurgicam extractionem, vt plurimùm confugiendum ſit. Qui tamen nonnullæ inueniuntur hiſtoriæ calculo laborantium per medicamenta curatorum nos præcipua hîc annotabimus, vt cuique liberum ſit efficaciora experiri remedia, priuſquam periculoſiſſimæ & terroris plenæ Chirurgiæ ſeſe committat. Adde quòd reperiuntur aliquando calculi ita molles & arenoſi, aut recenter concreti, vt eus diſſoluere non ſit impoſſibile. Nam durorum & ſiliceorum diſſolutio minimè ſperabilis eſt.

Horatius Augenius *tom. 2. epiſt. medicinalium lib. 9. epiſt. 8.* Ego, *inquit*, bis in hunc diem calculum veſicæ fractum vidi, primò caſu, mox deliberatione atque maturâ conſultatione additâ. Caſus fuit. Filium Ianetis

Pontificij Typographi Romæ expurgandam ſuſceperamus, vt poſteà tutior ad ipſam ſectionem accederet. Tentauerat enim anteà omnia remediorum genera, tū à Medicis Venetis, tum Florentinis præſcripta. Cùm verò nullam vtilitatem ſubſequi deprehenderet, ſecari cupidus Sacerdotem iuſſit accedere, vt ſi ex ſectione moreretur, animæ ſuiſſet conſultum. Requiſitus fuit ex Societate Ieſu, qui auditâ confeſſione ab ægroto, & cognito morbi genere, proponit illi pharmacum, vt dicebat, magni vſus, de quo & in ſe ipſo, & in aliis periculum feciſſet. Experiri placuit, neque facti pœnituit. Nam qui proximè incidi debebat, liber ab omni calculo nono die fuit. Pharmacum autem à Ieſuita ei datum hoc erat.

℞. Pulu. millipedum Drach. j. ad ſummum ℈. iiij. aquæ vitæ Vnc. ſem. iuris cicerum rubrorum Vnc. ix. vel x. Capiat horis ante prandium quinque.

[Ego verò iuuenem annorum 18. calidi & ſicci temperamenti totius corporis curaturus, duxi imminuendam quantitatem aquæ vitæ, & vbi ſingulis diebus datum alteri fuit antidotum, huic alternis dari iuſſi; & pro refrigeratione totius corporis, aquæ fabarum & fragorum, ana Vnc. v. propinari intermedio die, cum gutt. vi. olei de chalcantho, & Vnc. j. iulepi violati. Hoc autem modo pharmacum præbebam.]

℞. Pulu. aſellor. præp. ℈. j. aquæ vitæ ℈. ii. decoct. cicer. rubr. Vnc. viij. Miſce, capiat horis ſex ante cibum. Hæc Augenius.

Sennertus *cap. de calculo veſicæ*, memorabilem hiſtoriā refert Vvilhelmi Lautembergij Profeſſoris Roſtochienſis, ab eodem acceptam, qui prouecta iam ætate calculo veſicæ affectus, ac ſectionis auxilio periculoſiſſimo ſe ſe committere nolens, de aliis remediis cogitare cœpit. Primò ergo liquorem illum nephriticum celeberrimum, magnóque apud Principes in pretio, & vſu habitum expertus eſt, qui ita paratur.

℞. Salis tartari albi Vnc. j. Affunde aquæ petroſel. ℔. j. Miſce, & per chartam bibulam cola, & liquori color croceus corticibus aurantiorum concilietur. Vſurpauit etiam gemmam illam indicam, *Igiada* Hiſpanis dictam, ad calculum frangendum celeberrimam. Sed vtriuſque remedij nullam vim deprehendit. Ergo inter reliqua, quæ ad calculum comminuendum commendantur, pharmacum ex aſellis experiri voluit, quos duos adoleſcentes veſicæ calculo laborantes feliciter ſanatos eſſe Horatius Augenius profitetur.

Ad cuius imitationem, præmiſſis vniuerſalibus, & exquiſitâ victus ratione inſtitutâ, accepit aſellor. præparat. ℈. i. ſpiritus iuniperini ℈. iii. iuris cicer rub. Vnc. x. quo manè aſſumpto, primâ & ſecundâ vice à ſumpto medicamento, tribus, aut quatuor horis, quandam pectoris compreſſionem percepit, & quaſi imminens animi deliquium, vt neceſſe haberet theriacæ Drach. i. potioni admiſcere. Atque ita remedio hoc totos 15. dies vſus eſt. Sed toto hoc ſpatio, ne minimum ſabuli expurgari reperit. Itaque alia addenda ratus, ſequenti medicamento vſus eſt.

℞. Aſellor. præp. Vnc. ii. leporis præpar. ſang. hirci præpar. ſpongiæ roſar. ſylueſtrium, ſemin. viol. purpur. ana Vnc. i. ſpecierum lithontrihi ℈. ii. Miſce fiat antidotum. Cuius accepit ℈. ii. decocti diuretici Vnc. x. ſpiritus iuniperi ℈. ii. Quod medicamentum vbi manè horâ quintâ hauſiſſet, ſecundâ vice, poſt horas plus minùs quatuor, ſub pubis oſſe ad regionem oſtii veſicæ, magnos ſentire cœpit dolores. Paulò pòſt paràm vrinæ profluebat, & cum ea lamellæ exiguæ, inſtar ſquamæ piſcis ſubrubeæ: quæ licèt aliquam viſciditatem habere viderentur, ad tactum tamen in ſabulum reſoluebantur. Ita vt manifeſtè appareret tunicam vel cruſtam eſſe, à maiore calculo ſolutam. Cuius medicamenti vſum cùm continuaret, interdum quarto, nonnunquam quinto die huiuſmodi lamellæ craſſiores, & fragmenta ſæpè grandiuſcula profluxerunt, præſertim vbi lauacro aquæ dulcis vteretur. Cùm verò & à calculo & ab eius fragmentis orificium veſicæ eſſet ſauciatum, ad leniendum dolorem medicamentis vſus eſt. Atque horum medicamentorum vſu, 17. ſeptimanarum ſpatio à calculo liberatus eſt. Decoctum hoc fuit.

℞. Rad. glycyrrhizæ ℈. iv. althææ, gram. ononidis, ana Vnc. ß. baccar. halicacabi, n. xx. cicer. rub. Vnc. iv. vuar. paſſar. Vnc. j. ſem. quatuor frigid. maior. ana ℈. j. hordei M. ii. Coque in aquæ alkekengi, ononidis, fragorum, flor. fabarum, ana ℔. j. ſem. Colaturæ addo ſyrupi de althæa Vnc. iv.

Millepedes ita præparantur.

℞. Aſellor. viuorum ℔. ii. Abluantur aquâ ononidis, & à ſordibus purgentur; deinde vino Hiſpanico Petroſimeno dicto inebrientur, eóque ſenſim effuſo, coniiciantur in ollas vitreatas, quantò plures, tantò melius, cum in vnam ollam coniecti, citra combuſtionem vel putrefactionem difficulter exſiccari poſſint. Hæ ollæ luto diligenter occluſæ in furnum à panis coctione calente collocentur; vt moderato calore exſiccentur, & in puluerem redigi poſſint. Huic pulueri rurſùm infunditur ſenſim vinum Hiſpanicum, quantùm imbibere poterit, & rurſùm exſiccatur. Iſtáque imbibitio & exſiccatio tertiò repetatur. Quartâ vice hoc liquore irroretur.

℞. Aquæ fragor. Vnc. iij. ſpiritus vitrioli ʒ. ß. Miſce.

Iterùm puluis exſiccetur, & tenuiſſimè contritus in vitro vſui ſeruetur.

Præter dicta remedia, vſus aquæ ex ſanguine hirci deſtillatæ, vel vrinæ hirci recenter mactati, tentari poteſt, modo in calculo renum propoſito.

Si medicamentis calculus frangi nequeat, ad operationem deuenire quantumvis periculoſiſſimam, neceſſitas exigit, ne æger cum grauiſſimis & diuturnis doloribus tandem conficiatur. Ea autem peritum artificem & valdè exercitatum deſiderat, vt debitè adminiſtretur; ſic enim vt plurimùm ſolet ſuccedere, noſque quamplurimos hoc modo ſanatos vidimus.

Medici autem munus hac in parte eſt, ante operationem corpus præparare per venæ ſectionem, purgationem, victúmque idoneum, prout rei ſtatus indicabit. Notandum autem, minimè periculoſam eſſe in mulieribus calculi extractionem, quippe quæ ſolâ meatus vrinarij, qui breuiſſimus eſt, dilatatione perficitur.

Si æger curationem per ſectionem reformidet, aut deſit peritus Chirurgus, interim, ne lapis veſicæ ceruicem, in quam ſæpè incumbit, aſperitate ſuâ exulceret, lenientia remedia vſurpanda ſunt, qualia pro ardore vrinæ infrà deſcribentur.

Quòd ſi fortè lapis in ceruicem veſicæ impactus vrinam ſupprimit, ſupino decubitu, cruribus eleuatis, & corpore agitato decutiendus eſt; dein fotu aut inſeſſu emolliente; tum cathetere intromiſſo, qui lapidem in capacitatem veſicæ impellat.

CAPVT III.

De inflammatione renum & veſicæ.

QVia inflammatio renum & veſicæ iiſdem curatur remediis, ideò vtramque in eodem capite includimus, quamvis in diagnoſi quandam habeant differentiam, quæ in ſequentibus explicabitur.

Eſt autem inflammatio renum & veſicæ tumor illarum partium, ex affluxu humoris ſanguinei, vel biliosi in propriam illarum ſubſtantiam effuſi.

Non admodum frequens eſt partium iſtarum inflammatio, ob ſubſtantiam earum ſolidam ac denſam; interdum tamen fieri ſolet, quia renes carnoſo præditi ſunt parenchymate, ſanguini recipiendo idoneo: veſica verò licèt exanguis & ſpermatica ſit, cùm tamen ſanguinem ad ſui nutritionem, per venarum

propagines

propagines recipiat, non eſt dubium, quin illo nimiâ copiâ influente & extrauaſato inflammatio fieri poſſit; quemadmodum in aliis corporis membranis, vt meningibus cerebri, pleura, mediaſtino, aliiſque contingit.

Diximus iſtas inflammationes ex affluxu humoris ſanguinei, vel bilioſi produci, quandoquidem pituita, & melancholia ſanguine redundantes, illum craſſiorem reddunt, quominùs denſam earum partium ſubſtantiam ſubire poſſint: aut ſaltem exigua debet eſſe craſſorum iſtorum humorum portio cum ſanguine permixta, vt hunc affectum producat, quod etiam rariùs contingit.

Cauſæ hunc affectum producentes ex rebus naturalibus, non naturalibus, ac præternaturalibus deſumuntur.

Ex parte rerum naturalium, infirmitas illarum partium congenita, & à parentibus contracta, vel magna ſubſtantiæ earum laxitas, feruor & caliditas excedens illis ab ortu impreſſa, cuius ope humores copioſos attrahunt; ætas iuuenilis, & feruida, ad inflammationem inducendam plurimùm conferunt.

Ex parte verò rerum non naturalium, ad huius affectus productionem plurimùm poſſunt; venus immodica, partes iſtas maximè debilitans, & plurimùm ſanguinem, alióſque humores ad eas alliciens; crapula, & vſus vini generoſioris ac meracioris; tum ciborum ſalſorum & piperatorum, animi pathemata grauiora; ſupinus decubitus in culcitra molliori; exercitationes vehementiores, aut labores inſueti, inſignium euacuationum ſuppreſſiones, vt menſium, hæmorrhoidum, aut hæmorrhagiæ è naribus, quæ cauſas internas, plethoram ſcilicet & cacochymiam multiplicant, & humores ad interiora viſcera quaſi refluxu quodam propellunt.

Res denique præternaturales ad huius affectus productionem concurrentes ſunt, ictus, aut vulnera, renum, aut veſicæ regioni inflicta, compreſſio nimia, aut contuſio illarum partium; febres continuæ, impuritates omnium vaſorum, vel aliquarum partium ſuam illuuiem expurgantium per vrinæ vias, vt in pleuritide, empyemate, lienis obſtructione, meſenterij infarctu, & ſimilibus contingit: ac denique ipſarum partium affectus peculiares ad inflammationem in iis accerſendam plurimùm conferunt, vt calculus, dolor vehemens à quacumque cauſa excitatus, exulceratio, vrinæ ardor, vel ſuppreſſio, & ſimilia.

Signa inflammationis renum diagnoſtica ſunt. Dolor in renum regione grauis, & aliquando pulſans, ſi locus in quo ſunt arteriæ, afficiatur: & ille dolor ad partes vicinas extenditur, vt ægri neque ſeſe erigere, neque pedibus inniti valeant; tum etiam difficilè in latus oppoſitum ſeſe conuertere, neque in illud, neque in ventrem decumbere poſſint, quia ſuſpenditur pars inflammata; ideò perpetuò in dorſum reſidere coguntur, & ſi ſternutatio, vel alia corporis commotio accidat, dolor valde exaſperatur. Stupor aut etiam dolor in crure eiuſdem lateris percipitur, ob nerui, qui inde ad crus tendit, condolentiam. Dyſuriâ etiam laborant ægrotantes, ob ardorem vrinæ communicatú, & ichores ei permixtos, à parte inflammata exudantes. Vrina in principio tenuis eſt & flaua, in progreſſu verò rubicunda & craſſior euadit, febris aſſidua & acuta ægrotantem affligit, quam ſæpe ſequuntur, vigiliæ, deliria, aliáque grauia ſymptomata; nauſea & vomitus ſæpè affligit, quo bilioſa, pituitoſa, ac varia reiiciuntur.

Colon inteſtinum aliquando inflammatione afficitur, quæ ſi eam partem occupet quæ renibus vicina eſt, ſimilia propter ſymptomata; in eo tamen diſtinguitur, quòd in renum inflammatione, dolor ad coſtas nothas, dorſum, & veſicam ſe extendat; coli verò inflammatio magis versùs ventrem, & maior apparet mutatio in alui deiectionibus, quàm in renum inflammatione.

In veſicæ verò inflammatione dolor pubis regionem occupat, & perinæum, in quibus etiam partibus calor, & interdum rubor apparet. Ardor vrinæ perpetuus eſt, ſed illa etiam ſupprimitur, adſtricto veſicæ ductu à tumore partis. Rectum inteſtinum affligitur propter vicinam, vnde crebra deſidendi cupiditas cum ardore procedit: aliquando etiam alui ſuppreſſio, inteſtino à veſica inflammata compreſſo. Adſunt etiam alia ſymptomata communia, quæ in renum inflammatione enumerata ſunt, vt febris, vigiliæ, delirium, ſitis, & alia huiuſmodi.

Prognoſis horum affectuum non niſi mala, & valdè anceps proponi poteſt. Internæ enim inflammationes, præcipuè in partibus ad vitam neceſſariis, perpetuo mortis periculum minantur. Magis autem lethales ſunt, ſi iis delirium, aut conuulſio, aut grauia alia ſymptomata ſuccedant. Ac ſi ſudores frigidi, ac perfrigerationes extremorum appareant, mors in propinquo eſt.

In renum inflammatione ſi hæmorrhoides ſuperueniant, bonum.

Si renum inflammatio ſuppuretur, & rupto abſceſſu per vrinæ vias pus euacuetur, ſalutis ſpem præbet. Si verò per emulgentes ad hepar, & inteſtina viam moliatur, periculoſa eſt.

Leuis veſicæ inflammatio cum hypoſtaſi in vrina, alba & æquali, ſpem ſalutis pollicetur.

Veſicæ inflammatio ſoluitur aliquando, eryſipelate in cute repentè oborto, & vrinâ copioſâ emiſſâ.

Curatio inflammationis in renibus & veſica, perficitur remediis reuellentibus, deriuantibus, refrigerantibus, ac modicè repellentibus, anodynis, reſoluentibus, vel ſuppurantibus, ſi opus fuerit, aliiſque; quorum materia, & vtendi modus ſequentibus exponetur.

Ac primùm phlebotomia maximè neceſſaria eſt, aperiendáque baſilica reſpondens affecto reni, bis, ter, quater, & pluries, modò vires conſtent, idque donec fluxio conſiſtat, quod ex doloris remiſſione cognoſcitur. In veſicæ verò inflammatione eligenda eſt pars dextra propter hepar, ex quo velut ſanguinis fonte præſumitur eiuſmodi materiam profluere.

Demptâ ſanguinis multitudine, & facta reuulſione ſufficienti per venas ſuperiores; inferiores etiam aperiendæ ſunt deriuationis gratiâ, in poplite, vel malleolo; tum etiam hæmorroides aperiendæ, potiſſimùm ſi tumefactæ, aut prominentes appareant.

Ad reuulſionem etiam non parùm conferre poterunt cucurbitulæ ſuperioribus & inferioribus partibus admotæ cum ſcarificatione; frictiones, & ligaturæ dolorificæ extremarum partium, ad reuocandos versùs exteriora humores.

Ante & poſt venæ ſectionem, clyſter emolliens & refrigerans iniiciatur, ac moderatè laxans; eiuſque parua ſit quantitas, ne tumorem comprimat, hâc formâ.

℞. Rad. althææ ℥.j. fol. maluæ, violar. lactucæ, ana M.j. prun. dulc. paria iiij. hord. mundat. & flor. violar. ana P.j. Fiat decoctio ad ℥.viij. vel x. In colat. diſſolue caſſiæ, vel diapruni ſimplicis ℥.j. ol. violac. ℥.iiij. vitellos ouorum num. ij. Fiat Clyſter.

Sanguinis feruor inhibeatur iulepis & emulſionibus, in hunc modum compoſitis.

℞. Aquar. endiuiæ, lactucæ, & portulacæ, ana ℥.iiij. ſyrupi granat. ℥.ij. ſyrupi nymphææ ℥.j. Miſce, fiat iulep. pro iij. doſibus, manè & ſero ſumendis. Vel

℞. Rad. acetoſæ ℥ ij. fol. maluæ. plantag. portulacæ & endiuiæ, ana M.j. ſummitat. papau. albi M. ß. ſem. aniſi & lactucæ, ana ʒ.j. flor. borrag. violar. & nymphææ. ana P.j. Coquantur ad ℔.j.ß. deinde adde ſucci granat. ℥.iiij. Vel

℞. Amygdal. dulc. excorticat. ℥.j. pineorum recentium ℥.ß. ſem. lactucæ. acetoſæ, portulacæ, & papaueris albi, ana ʒ.iij. Contundantur, vt artis eſt, ſenſim affundendo

dendo aquæ hordei, vel lactucæ; aut portulacæ ℔.j.ß. In colat. diſſolue ſacchari roſacei ℥.j. Fiat emulſio pro iij. doſibus; in qua omiſſa fuerunt ſemina frigida maiora, quia diuretica cùm ſint, aliquid verſus iſtas partes deducere poſſent, præcipuè dum fluxio adhuc eſt in motu; nam in declinatione ex vſu eſſe poterunt. Vtiliter etiam addetur emulſioni ſyrupus de papau. ad fluxionem potentiùs cohibendam.

Per clyſteres etiam partes inflammatæ refrigerari poterunt, paratos ex decocto iulepi prædicti cum olei roſar. aut violat. ℥.ij.

In principio harum inflammationum purgatio non conuenit, quia metus eſt, ne exagitati humores magis præcipitentur ad partes affectas; ita vt etiam alui fluxus ingens eo tempore ſuperueniens, cohibendus ſit, propter eandem cauſam. At ſedata aliquantulum inflammatione & inclinante morbo, purgatio conuenire poterit ex benignioribus compoſita, vt manna, caſſia, rhab. tamarindis, diaprun. ſimpl. catholicone & ſyrupo roſaceo cum decocto lactucæ, portulacæ, aliorúmque refrigerantium in iulepis deſcriptorum. Vel ex prædictorum nonnullis bolus componi poterit.

Et exteriùs verò, ab ipſo morbi initio, adhibenda erunt medicamenta refrigerantia, & modicè repellentia, vt epithemata liquida, ex aquis vel ſuccis plantaginis, acetoſæ, endiuiæ, ſolani, roſarum, cum pauco aceto, ſantalo rubro, & camphora. Linimenta ex oleo roſaceo omphacino, violac. cerato ſantal. vnguento albo refrigerante, vel populeone, ſolis, aut mixtis, addito pauco aceto; quæ applicari debent partibus prædictis ſingulis horis ſubfrigidè.

Vel poterit fieri linimentum ex ouo integro fortiter agitato, effundendo parùm olei, & aceti roſacei.

Vel poterit parari optimum ex oleo roſaceo omphacino, cum aceto & ſucco polygoni, aut portulacæ, cui etiam adde, ſi lubet, recentem oui vitellum. His imbuti panni admoueantur ſubfrigidè.

Si dolot acerbiſſimus vrgeat, non erit alienum in huiuſmodi epithematis & linimentis parùm opij & croci diſſoluere.

Poterit etiam fieri cataplaſma ex farina hordei, cùm ſucco intybi, portulacæ, & ſolani, adiecto oleo roſaceo & vnguento populeone. Sed illud frequenter immutandum eſt priuſquàm incaleſcat.

Hic autem tria diligenter obſeruanda. Primò non eſſe diu immorandum in iſtis refrigerantibus, ne impediretur materiæ coniunctæ diaphoreſis, vel ne tumores iſti ſcirrheſcant. Secundò in veſicæ inflammatione minùs aſtringentia, & refrigerantia eſſe admouenda, ne accidat iſchuria, quod ſymptôma per ſe eſt valdè frequens in hoc malo, ac valdè periculoſum. Tertiò cataplaſmata in veſicæ ioflammatione minùs conuenire, quàm vnguenta & linimenta, quia partem pondere ſuo grauant, ita vt difficiliùs multò dilatari valeat.

Poſtquam igitur per breuiſſimum ſpatium refrigerantibus hiſce remediis vſus fueris; iis dimiſſis, poſt iteratam ſcilicet phlebotomiam, & fluxione magnâ ex parte cohibitâ, ad mollientia, leniter reſoluentia & chalaſtica dicta veniendum. Talia erunt fomenta ex decocto rad. althææ, fol. maluæ, violar. parietar. ſem. lini, fœnugr. maluæ, bombacis, cum flor. chamæm. meliloti, anthos & roſar. ad robur partis ſeruandum.

Deinde admouenda erunt linimenta ex oleo lilior. roſac. cum pauco chamæmelino.

Inter chalaſtica autem, & anodyna ſimul, non eſt præſtantius vllum cataplaſmate de mica panis, quod in hunc modum componitur.

℞. Medullæ panis albiſſ. ℔. j. Coquatur in lacte caprillo ad pultis conſiſtentiam. Deinde adde vitellos ouorum n. iij. olei roſac. Vnc. iv. croci ℈. ſem. Fiat cataplaſma, ſæpe immutandum. Poterit addi tantillum opij, & camphoræ, ſi dolor fuerit acerbior.

In veſicæ inflammatione, ſi metus ſit gangrænæ, conueniet cataplaſma corroborans ex farinis fabarum, orobi, lupinorum in vino decoctis.

Vbi iam maxima pars inflammationis ſedata videbitur, tum purè reſoluentibus decoctis, & linimentis vtendum, vt reliquiæ abſumantur, quod eſt maximè optandum.

In toto morbi decurſu ſymptomatibus grauioribus, vt febri, dolori, vigiliis, ſuppreſſæ vrinæ, & aluo; ventriculo, aliiſque partibus compatientibus erit accuratè proſpiciendum.

Et quidem quod ad febrem, dolorem, & vigilias attinet, certum eſt vacuantia, & alterantia propoſita plurimùm facere ad illorum mitigationem. Illis tamen addi poſſunt epithemata; linimenta, & oxyrrhodina, quæ hepatis, cordis, & cerebri regioni admoueri ſolent; nec non ſumma vrgente neceſſitate, narcotica, tum aſſumpta, tum per clyſterem iniecta.

Peculiariter verò ad veſicæ dolores leniendos parari poſſunt glandes anodynæ: vel noduli ex vitellis ouorum cum pauco opio, & ſucco hyoſcyami, vel ſimilibus confecti, in anum immittendi.

Iſchuriæ verò, aut dyſuriæ veſicæ inflammationi frequenter accidere ſolitæ, remedia ex propriis capitibus ernnt deſumenda.

Si renum inflammatio in propoſitis remediis diſcuti non potuerit, ſed ad ſuppurationem tendat, quod dignoſcetur ex febris, doloris, aliorúmque ſymptomatum augmento, tum etiam horrore & vomitu, pondere circa partem maiore, tum præcipuè apparente, cùm æger in partem ſanam inclinat; motus naturæ adiuuandus eſt admotis cataplaſmatis ex radicibus & herbis emollientibus, ſem. lini, flor chamæm. Quibus coctis, tuſis & cribratis adduntur farinæ, butyrum, axungiæ, & olea iiſdem viribus prædita. Quibus niſi abſceſſus ruptus cum vrinis ſeſe expurget, pus in abdominis capacitatem irrumpit, vnde mors repentina, vel febris hectica ſuccedit. Aliquando tumor foras prodit; túmque cauterio potentiali, vel ſcalpello aperiendus eſt.

Contingit etiam aliquando tumores iſtos indurari, & ſcirrhuſam naturam adipiſci, ceſſante febre, dolore tamen perſeuerante, cum ponderis ſenſu maiore & circumiectarum partium quodam ſtupore. Quod malum plerumque inſanabile eſt, in cachexiam, & hydrôpem hominem coniiciens. Tentanda tamen illius curatio eſt, mollientibus, incidentibus, & digerentibus remediis, qualia in ſcirrhi hepatis curatione fuerunt propoſita.

CAPVT IV.

De mictu ſanguineo.

SAnguis à multis partibus ad vrinæ vias transferri poteſt & vrinæ permiſceri, eámque ſanguinolentam reddere, ſed cùm id rarò contingat, & nos hîc tantùm renum & veſicæ affectus elucubremus, de illa tantùm vrina cruenta agere inſtituimus, quæ à renum, aut veſicæ vitio contingit. Effluit autem ſanguis ab illis partibus, quem admodum ab omnibus aliis (vt in hæmorrhagia narium, hæmoptyſi, vomitu ſanguinis, & fluxu hæmorroidali diximus) per anaſtomoſim, rhixim, aut diabroſim, rariſſimè verò per diapedeſim venarum, quæ ad illas partes deferuntur.

Cauſæ frequentiores ſunt, ſanguinis copia vel acrimonia, vel calculus renibus impactus: à copiâ ſanguinis præſertim ruptio venarum poteſt contingere; ab acrimonia eroſio, vel apertio, ſeu anaſtomoſis, à calculo etiam eroſio ſeu attritio venularum & ipſis renum parenchymatis, quando calculus impactus per equitatiunem,

Digitized by Google

tationem, ambulationem celerem, aut alium quempiam motum celerem commouetur, & in eo motu partes illas aſperitate ſua dilacerat.

Aliæ autem cauſæ præter repletionem, aut ſanguinis copiam, ruptionem vaſorum efficere poſſunt, vt caſus ictus ponderis grauioris eleuatio, vel geſtatio, motus corporis vehemens, & ſimilia.

Qui à plethora inducitur fluxus ſanguinis per vrinas, non ſemper morboſus eſt, aut ſymptomaticus; ſed interdum contingit bonis ægri rebus, natura onus ſuperfluum per illas vias deponente, ſicut refert Aretæus, nonnullos per quoſdam circuitus ſanguinem mingere, eóque circuitu ceſſante, capitis dolores, oculorum caligines, & vertigines excitari.

Veſica etiam ſanguinem effundere poteſt, ſi à calculo aſperiori vulneretur, aut humore acri erodatur; ſed pauca eſt illius quantitas, quia veſica membranoſa eſt & exanguis. Si autem ſphincter muſculus afficiatur, aut virgæ canaliculus, inde copioſior ſanguis emanare poteſt: vt in effrænata venere interdum contingit, in primis ſi proſtatum inflammatio ex gonorrhœa adfuerit.

Diagnoſis huius affectus reſpicit illius ſpeciem, partem affectam, & cauſam illam committentem. Affectus ſpecies ſenſibus obuia eſt. Facile enim eſt ſanguinem vrinæ permixtum agnoſcere; eſt enim loturæ carnium ſimilis, & interdum exigui quidam thrumbi in eius fundo reſident. Aliàs verò vrina lixiuio ſimilis eſt, quando diutiùs moratur in veſica, ſiquidem in illa mora ſanguis denigratur. Partem affectam ſitus doloris oſtendit. Si enim in regione lumborum percipiatur, renem affectum ſignificat, ſi verò in regione hypogaſtrij, veſicam. Deinde ſanguis à renibus profluens, vrinæ exquiſitè miſcetur: ex veſica verò purus frequenter, & impermixtus effunditur. Hanc diagnoſim expreſſit Hipp. duobus Aphoriſmis, nempè. *Aph.* 78 *ſect.* 4 [Quicunq; ſponte & repente ſanguinem mingunt, iis a renibus venula rupta ſignificatur; *&* *Aph.* 80. eiuſdem ſectionis: Si ſanguinem mingant, aut grumos, vel ſtillicidium vrinæ habeant, & dolor in imum incidat ventrem, & pectinem, & perinæum, ad veſicam labor eſt.

Si à calculo mictus ſanguinis procedat, illius ſigna apparebunt, capite proprio relata. In horum defectu coniiciendum eſt, ſanguinis copiam vel acrimoniam hunc affectum producere. Copia ſanguinis ex ſignis plethoræ apparebit, acrimonia verò ex ſignis bilioſi aut melancholici humoris in corpore dominantis; tum etiam pituita ſalſa, quæ per vrinas excernitur, grauem dyſuriam, & mictum ſanguinis efficere conſueuit, quod in ſenibus frequenter contingit, huic pituitæ ſalſæ generandæ valdè obnoxiis. Et hac ratione præſertim diſcernitur mictio ſanguinolenta; quæ fit ab acribus humoribus, ab ea quæ fit à calculo, quòd in hac nephritici dolores, aut etiam lapillorum excretiones præceſſerunt; in illa verò æger nunquam antea à calculo laborauit, & vrinæ claræ, ac limpidæ, nullis heterogeneis contentis infectæ apparent. Et non ſolùm ab exercitiis immodicis, quod vtrique cauſæ commune eſt, ſed etiam à ſolis animi pathematis affectus excitatur, quando ab humoribus acribus procedit, qui ab huiuſmodi pathematis maximè commouentur, ita vt huic affectui obnoxii poſt iram, aut mœrorem, aut animi contentionem grauem, in mictum ſanguinis plerumque ſoleant incidere.

Quod ad prognoſim ſpectat. Copioſa vel frequens ſanguinis per vrinas euacuatio valdè periculoſa eſt, poteſt enim in tabem & hydropem ægrotantem deducere. Si verò diuturna ſit, vlcus excitare poteſt in ea parte à qua ſanguis emanat. Si affatim ſanguis vna vice emingatur, metuendum eſt ne periculoſam excitet iſchuriam in veſica concreſcens: vel alia grauia ſymptomata pariat, in eadem concreſcens, & prauam induens qualitatem.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varianda eſt.

Ac primùm ſi à ſanguinis copia, vel acrimonia producatur, curandus eſt primùm phlebotomia, è directo renis affecti celebrata, parca manu, & frequenter, vt maior fiat reuulſio. Cui etiam conferre poterunt cucurbitulæ, frictiones & ligaturæ in partibus ſuperioribus. Imò ſi ſanguis copioſè fluat, cucurbitulæ hypochondriis erunt admouendæ.

Ad deriuationem verò ſectio malleoli, & apertio hæmorrhoidum conuenire poterit.

Quando humores ſeroſi, aut bilioſi ſanguinis excretionem promouent, illi expurgandi erunt purgationibus in hæmoptoë propoſitis, per interualla repetitis. Quibus etiam ſequentia pro Medici arbitrio, ſubrogari poterunt.

℞. Rhab. parum torrefacti puluerat. Drach. i. coralli præparat. ℈. ſem. ſeri caprilli, aut aquæ plantag. Vnc. iii. Fiat potio.

℞. Caſſiæ recenter extractæ Vnc. ſem. pulpæ tamarind. Drach. vi. boli armeni orient. ℈. ſem. Cum ſaccharo fiat bolus.

Poſt debitas reuulſiones & euacuationes, vel etiam dum illæ celebrantur, ſi res vrgeat, ad ea veniendum eſt, quæ cohibere ſanguinem, ac venas conſtringere, & glutinare poſſunt. Quæ tamen ſtatim apparente ſanguinis fluxu vſurpanda non ſunt, ne citius quàm par ſit cohibitus, incraſſatus alicubi grumeſcat. In hunc vſum maximè commendatur ſuccus plantaginis recenter extractus, ad Vnc. iv. vel v. exhibitus manè & ſerò ſūptus, qui etiam ad quamcunque hæmorrhagiam vtiliſſimus eſt. Si tamen nimia ventriculi refrigeratio timeatur, cum ſaccharo nonnihil decoquendus eſt.

Lac ouillum maximè laudatur à Foreſto *lib.* 24. *obſeru.* 15. [Sæpè, *inquit*, ſanguinis mictum ſolo lacte ouillo nempè ſumendo Vnc. iv. lactis, & Drach. i. boli armeni veri, curaui.] Hoc idem expertum à Gatinaria. Qui tamen præcipit, ne poſt eius aſſumptionem aliquis dormiat, neque ſe exerceat. Laudant etiam Hollerius, & Duretus, ex Hippocr. & Auicenna.

Decoctiones etiam ex centinodia, equiſeto, portulaca & ſummitatibus rubi ad hanc rem ſunt efficaces, additâ tertiâ parte ſucci granatorum acidorum, vel cydoniorum.

Vel ad feruorem ſanguinis temperandum, vtatur apozemate in plures doſes manè & ſerò, in hunc modum compoſito.

℞. Folior. lactucæ, portulacæ, plantag. & conſolidæ maior. ana M. j. ſem. frigid. maior. & minorum ℥. i. iuiubar. par. iii. liquirit. Vnc. ſem. flor. nymphææ, violar. & roſar. ana P. i. Fiat decoctio ad ℔. i. ſem. In colat. diſſolue gummi tragacanthæ Drach. i. ſem. ſyrupi violac. & de roſis ſiccis ana Vnc. i. ſem. ſalis prunellæ Vnc. ſem. trochiſcor. alkekengi ſine opio Drach. ſem. Fiat iulep. pro quatuor doſibus.

Ad magis incraſſandum, & ſanguinem potentiùs cohibendum, poterit addi prædicto apozemati ſyrupi de papau. Vnc. i.

Pulueres etiam ſanguinis fluxum cohibentes, vt coralli rubri, lapid. hæmat. boli armen. terræ ſigillatæ, exhiberi poſſunt cum aqua roſar. & plantag. aut decoctis prædictis.

Si morbus ſit diuturnior, opiata in hunc modum parari poterit.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti maior. ana Vnc. ij. terræ ſigillatæ, boli armen. ſanguinis draconis, corall. rubr. lapid. hæmat. & trochiſc. de carabe, ana Drach. i. hypociſtidos, granor. kermes, & ſem. plantag. ana ℈. i. Cum ſyrupo de papauere, & myrtino, ana part. æqual. fiat opiata. de qua capiat magnitudinem caſtaneæ manè, & ſerò, ſuperbibendo parùm aquæ plantaginis.

Affectu etiam perſeuerante, conuenientiſſimum

eius

erit ægro per interualla exhibere decoctum myrobalanorum, in ſero lactis aut alio liquore paratum.

Hollerius affirmat, & cum eo Duretus, ad mictum ſanguinis curandum trochiſcos Gordonij eſſe inſtar omnium.

Christophorus à Vega trochiſcos de carabe commendat, cum aqua plantaginis exhibitos; iiſque ſemel tantùm hora ſomni exhibitis ſe hunc affectum curaſſe affirmat.

Pro potu ordinario conueniet infuſum lentiſci cum vino mixtum, quod etiam manè inſtar iuleporum exhiberi poterit. Huius compoſitio talis erit.

℞. Lentiſci ſicci minutim conciſi Vnc. j. aquæ fontis ℔. iv. Infundantur per horas xij. in B. M. valdè tepido, vaſe benè clauſo. Colatura ſeruetur ad vſum dictum.

Quia verò ſanguinis grumi nonnunquam in veſica retineri ſolent, & ſæuiſſima ſymptomata inducere; pro illorum diſſolutione conueniet poſca tepida, bibita per interualla, ex aqua maluæ & aceto albo non valdè acri. Acetum verò ſit in minima quantitate, vt vix guſtu ſentiatur.

Exteriùs verò topica admouentur regioni lumborum, refrigerationi & constrictioni renum idonea.

℞. Rad. biſtortæ & ſymphyti maior. an. Vnc. j. folior. plantaginis, portulacæ, equiſeti, polygoni, burſæ paſtoris, ana M. j. malicorij Vnc. ß. granor. ſumach, myrtillor. hypociſtid. an. Drach. ij. calycum glandium, ſantali rubri & citrini, an. Drach. j. roſar. rubrarum P. iij. Coquantur in aqua ferrata & pauco aceto. Colatura foueantur renes tepidiuſculè.

Ex eodem decocto poterit fieri inſeſſus, auctâ doſi ſimplicium.

℞. Vnguenti comitiſſæ & refrigerant. Gal. an. Vnc. j. ſem. Abluantur oxycrato diligenter, & inungantur lumbi frequenter. Vel ad magis conſtringendum.

℞. Succi plantaginis, ſanguinariæ, ana Vnc. ij. aceti Vnc. ſem. ol. omphacini Vnc. vj. Bulliant ad ſuccorum conſumptionem. Deinde adde ſanguinis draconis, maſtiches, cortic. granator. ana Drach. ij. camphoræ Drach. ſem. vnguenti comitiſſæ Vnc. iv. ceræ q. ſ. Fiat linimentum, addendo aceti parùm vnctionis tempore.

Lamina etiam plumbea multis foraminibus perforata, & ſupra renes geſtata, huic vſui erit valde idonea.

In eo ſanguinis mictu, qui fit ex humorum acrimonia, iecoris ratio ineunda eſt, epithematis & vnguentis, illius regioni applicitis.

Quando à calculo & arenulis fit ſanguinis mictus, præmiſſis euacuantibus, reuellentibus & acrimoniam demulcentibus propoſitis; ad ea deueniendum eſt, quæ leniter abſtergendo renes ab infarctu liberare poſſunt. Eiuſmodi ſunt ſequentia.

℞. Maſſæ pilular. de terebinth. cum rhab. Vnc. j. Capiat Drach. ſem. manè cum ſyrupi de althæa cochlear. ij alternis diebus.

Diebus verò vacuis ab vſu pilular. ſumat æger alternatim puluerem & morſulos ſequentes.

℞. Glycyrrh. raſæ Drach. ij. ſem. 4. frigid. maior. mundat. ana Drach. j. ſem. portulacæ, lactucæ, ana Drach. ſem. trochiſcorum de carabe, ac cornu cerui vſti præparat. ana ℈. j. ſacchari ad pondus omnium. Fiat puluis tenuis de quo capiat Drach. j. cum aqua maluæ, in qua ſemen cydoniorum aliquandiu infuſum fuerit.

℞. Amygdalar. excorticat. & pineor. mundat. ana Drach. ſem. althææ alkekengi, ana ℈. j. ſem. lactucæ, papaueris albi, ana ℈. ſem. amyli, tragacanth. ana Drach. ſem. glycyrrhiz. Drach. ij. ſacchari Vnc. vj. Cum aqua parietariæ, fiat confectio in morſulos. Capiat manè & veſperi Vnc. ſem.

Efficaciora diuretica non conueniunt, vtpote quæ ſanguinis fluxum promouere valent.

Ac denique aquæ vitriolatæ ad ſanguinem cohibendum, renes refrigerandos, & calculos expellendos ſunt efficaciſſimæ.

CAPVT V.

De vlcere renum, & veſicæ.

VLcus in renibus, & veſica à tribus excitatur cauſis; abſceſſu diſrupto poſt inflammationem ſuppuratam; humorum acrimoniâ, qualis eſt ea quæ mictum cruentum efficit, quæ intenſior facta, aut durans diutiùs, eas partes exulcerat, aut à calculo aſpero dictas partes erodente. Poſtrema hæc cauſa frequentior eſt, ac ferè ordinaria; reliquæ verò infrequentiſſimæ.

Inter ſigna diagnoſtica, primum ac præcipuum eſt puris excretio cum vrina, quæ diutius perſeuerans, vlcus in partibus vrinariis latens certiſſimè oſtendit. Vtrùm verò renes, an veſica vlcere afficiantur, cognoſcitur ex ſitu doloris, prout vel in regione lumborum, vel in pube, aut perinæo infeſtat. Præterea pus à renibus procedens meliùs coctum eſt, album ſcilicet, leue, & minime fœtidum; quia parenchyma renum carnoſum meliùs concoquit; tum pus copioſius eſt, ac vrinæ magis permixtum, quæ lactis ſimilis profunditur, donec longè poſt mictionem pus ab ea ſeparetur, & in fundo reſideat. Ex veſica verò emanans purulenta materia pauca eſt, neque multùm vrinæ permixta, neque adeò concocta; ſed cruda, variegata, & graueolens: pars enim exanguis, & debili calore prædita, materiam ſufficienter elaborare nequit. Ex collo autem veſicæ, aut meatu vrinario, ſincerum pus abſque vrinâ ſæpè excernitur. His adde quòd in vlcere veſicæ, aut illius ceruicis, perpetua adeſt dyſuria, & continuus doloris ſenſus partem iſtam infeſtans, quod in vlcere renum minimè fieri ſolet, ſed dilucida ſunt dyſuriæ & doloris interualla.

Profundiori vlcere exiſtente ſanguis interdum copioſus effunditur, qui difficile cohibetur, ſæpiuſque ramenta partium cum pure, vel ſanguine excernuntur, nempè carunculæ ex renibus minutulæ vt plurimùm, aliquando craſſiores, quæ per vreteres difficilem tranſitum habentes, dolorem nephriticum pariunt: è veſica verò ſquamulæ ſeu pelliculæ membranoſæ, ac veluti furfuraceæ cruſtulæ dimanant.

Ac denique in vlcere veſicæ diuturno & calloſo mucoſa illa pituita producitur, & quæ in calculo veſicæ deſcripta eſt.

Quod ad prognoſim attinet: cum omnia vlcera interna periculoſa ſint; iſta etiam formidoloſa & curato difficillima cenſenda ſunt, quandoquidem perpetuus fit ad eas partes humorum affluxus. Licet enim ſerum ſuaptè naturâ detergendi vi præditum ſit, hoc tamen locum habere poteſt in ſtatu naturali, quando ſerum alienis qualitatibus infectum non eſt: ſi verò praui humores, acres & ſalſi cum eo permiſceantur, exulcerationem efficere eamque fouere poſſunt.

Recentia renum & veſicæ vlcera curationem recipiunt; inueterata verò incurabilia ſunt.

In ſenibus non curantur renum & veſicæ vlcera, in iuuenibus aliquando, ſed non niſi magno labore.

Vlcera quæ à calculo fiunt & fouentur, non niſi priùs extracto calculo curari poſſunt.

Dolor, aliaque ſymptomata quæ vlcera prædicta comitantur, vigilias pariunt, corpus conſumunt, homoque tandem in cachexiam vel atrophiam deducitur.

Curatio

Digitized by Google

Curatio vlcerum renum & veſicæ, quemadmodum & omnium aliorum vlcerum, deterſione, & exſiccatione ſeu conſolidatione perficitur. In hunc finem ſequentia vtiliter vſurpari poterunt.

Ac primum ſi plethora adfuerit, vel in parte affecta inflammatio quædam, phlebotomia celebranda eſt; primùm in brachio, poſteà verò in poplite.

Poſtmodum purgatio inſtituenda eſt, eáque frequenter repetenda, vt vitioſi humores in toto corpore redundantes, & ad partem affectam confluentes, educantur. Quæ tamen fieri debet medicamentis blandioribus, & tantùm lenientibus, vt caſſiâ, mannâ, ſyrupo roſar. rhab. & agarico in formam boli, aut aliam ſolidiorem redactis; quia in forma liquida ad vias vrinæ faciliùs deferentur, eiúſque acrimoniam augent. Sic opiata ſequens vſurpari poterit.

♃. Polypod. querc. & glycyrrhiz. raſ. an. Vnc. ß. ſem. quatuor frig. maior. an. Drach. j. flor. viol. & borrag. an. P. ſem. iniubar. pat. vj. prunor. damaſc. par. iij. paſſular. minor. Vnc. ſem. ſennæ. mundat. Vnc. ij. ß. Infundantur in aqua hordei per noctem j. Manè bulliant & colentur. Poſteà diſſolue mannæ, in q. ſ. decocti ſolutæ & colatæ Vnc. j. ſem. caſſiæ recenter extractæ Vnc. iij. Coquantur ad opiatæ conſiſtentiam, addendo in fine rhab. pulner. Vnc. ſem. Doſis erit Vnc. j. ſemel in ſeptimana, duabus horis ante paſtum. Vel

♃. Caſſiæ Vnc. ij. mannæ Vnc. j. ſem. pulpæ ſebeſt. & tamarind. ana. Vnc. j. mucil. ſem. pſyllij Drach. vj. quatuor ſem. frig. maior. ana Drach. j. ſucci liquir. Drach. ij. Cum ſyrup. roſar. ſolut. Fiat opiata.

Vtiliores erunt opiatæ prædictæ, ſi addatur mercurius dulcis, aut alius optimè præparatus. Siquidem mercurius eximiam vim habet omnia vlcera interna & externa mundificandi ac conſolidandi.

Inter purgantia recenſetur terebinthina, & in hoc affectu valdè commendatur, quia ſimul aluum laxat, & vlcus abſtergit. Eáque cum puluere liquiritiæ exhibenda eſt ad Vnc. ſem. cum aqua plantaginis lota. Præcipuè verò conuenit, quando vrina valdè craſſa, & mucoſa eſt.

Vomitum in hoc affectu valdè commendat Auicenna, *cap. de vlceribus renum. Melius*, inquit, *quo renum vlcera curantur, eſt vomitus; proptereà quòd mundificat, & euacuat, & trahit ad contrarium partis renum.* Aëtius verò *cap. de ſuppuratis renibus: Si quis*, inquit, *omni menſe audacter vomat, fortè & renum vlcus, & quicquid inde mali accidere poſſet, diſſoluet.* Hos ſequuntur neoterici complures, quorum nonnulli aquæ & olei tepentis ante paſtum exhibitione vomitum excitant. Quo ſolo remedio ſæpè repetito, referunt hunc affectum curatum fuiſſe. At Rondeletius vult à cibo id fieri, cùm à cibo meliùs vomant, & aquam tepidam exhibet, cum pauco oleo, ſimul inungendo os ventriculi oleo lilior. ad eiuſdem relaxationem. Aduertendum tamen vomitum proritandum eſſe in iis tantùm qui facilè vomunt; nam vehemens vomitus vlcus irritat.

Poſt debitas euacuationes & reuulſiones, ad detergentium vſum progrediendum eſt. Quorum præcipua ſunt ſerum lactis, matutinis horis in magna copia exhibitum, hydromel tenue, quod etiam manè ſumi poterit ad Vnc. vi. vel viij. & in potu ordinario vſurpari. Decoctum hordei & liquiritiæ cum ſaccharo, eodem modo etiam vſurpatum. Cui pro potu hydroſaccharum ſimplex ſubſtitui poterit. In hydromelite autem, ſi caliditas illius metuatur, ſemina frigida maiora, vel ad magis leniendum, radix liquirit. & ſummit. maluæ incoqui poterunt. Lac etiam aſininum non ſolùm detergit ſeroſâ ſuâ parte, ſed & caſeosâ conſolidat. Non tamen exhibendum præſente febre. Vel ad detergendum ſimul & leniendum decoctum ſequens componi poterit.

♃. Rad. althææ Vnc. ſem. fol. plantag. agrimon. capil. ven. & ſummitatum maluæ, ana M. j. ſem. maluæ, & melonum, cum corticibus contuſor. ana Vnc. ſem. granor. alkekengi Drach. vj. liquirit. raſ. Vnc. . hord. integri P. j. Coquantur ad ℔. ij. In colat. diſſolue mellis roſac. Vnc. iij. ſacchari candidi Vnc. ij. Fiat iulep. de quo capiat Vnc. vi j manè per decem dies. Quæ ad renum, veſicæ, & vteri affectus exhibentur, magnâ doſi ſunt præſcribenda, ne eorum vis in media via diſſipetur.

Loco iſtorum omnium, vtiliter vſurpari poſſunt aquæ minerales aluminoſæ, & ferratæ, quales ſunt aquæ noſtræ Meynenſes, quarum diuturno vſu corrigi poteſt intemperies calidior, vlcus mundificari, & ad cicatricem perduci.

Nonnulli commendant ad ichores vlcus fouentes abſumendos, internáque vlcera expurganda & conſolidanda (in ægris potiſſimùm temperamenti pituitoſi, vel ſi lue venereâ aliquando infecti fuerint, & febris ac ſanguinis fluxus non adfuerint) decoctum ſudorificum ex rad. chinæ, ſalſæparillæ, aut ligno ſaſſafras, vel etiam guaiaco, per triginta, aut etiam plures dies exhibitum, cum decocto ſecundatio ad potum ordinarium, victúque tenui & exſiccante. Intereà tamen, ne vlcera nimis inflammentur vſu iſtius decocti, iuſculis refrigerantibus circa veſperam exhibitis & inunctionibus renum ex vnguentis refrigerantibus temperari poſſunt.

Tutiùs & vtiliùs in quolibet caſu decoctum ſequens vſurpari poterit.

♃. Rad. ſalſæpar. Vnc. iij. raſ. ligni lentiſc. Vnc. ii. ligni ſaſſafras Vnc. j. raſuræ eboris, & cornu cerui, an. ʒ. vj. iniubar. & ſebeſt. an. Vnc. ſem. ligni nephrit. Vnc. iv. hord. mund. ℥. ij. Infund. per hor. xij. in aquæ fontis ℔. v. Coquantur ad ℔. iij. pro vj. doſibus bis in die ſumendis aromatizentur Drach. ij. cinnamomi.

Poſt vſum detergentium, vbi vlcus ſatis mundificatum fuerit, (quod cognoſcitur, quando pus cum vrinâ minore quantitate excernitur, idque album, & æquale, ac minimè fœtidum) ea quæ exſiccant, aſtringunt, glutinant & conſolidant, exhibenda ſunt; quales ſunt trochiſci ſequentes.

♃. Boli armen. terræ ſigill. coralli rubr. ana ʒ. iij. gummi arabic. & tragacanth. ana Vnc. ſem. Cum aqua agrimon. fiant trochiſci pond. ʒ. ij. Capiat vnum manè & ſerò cum lacte ouillo vſtulato, vel decocto ſymphyti maioris.

At reliquis præferuntur, imò inſtar omnium habentur ad vlcera renum, & veſicæ detergenda & conglutinanda, trochiſci Gordonij, qui ſimul dolorem leniunt, & ardorem vrinæ contemperant. Eorum doſis eſt ad ʒ. ij. vel iij. cum hydromelite, vel decocto hordei, quando magis eſt detergendum; vel cum lacte caprillo, aut potiùs ouillo, cùm magis glutinandum eſt.

In eundem vſum opiata ſequens poteſt vſurpari.

♃. Conſeruæ roſ. antiquæ Vnc. iij. ſem. portulacæ, plantag. myrtill. boli armen. terræ ſigill. ſang. draconis, ana ʒ. i. raſuræ eboris, & trochiſc. alkekengi. ana ʒ. ſem. cum ſyrup. de roſ. ſiccis, fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ bis in die.

Iulepi verò conſolidantes in hunc modum componi poſſunt.

♃. Rad. ſymphyti maior. Vnc. ij. fol. plantag. & piloſellæ, ana M. j. ſummit. maluæ & capill. ven. an. M. ſem. liquirit. raſ. Vnc. ſem. amyli, gummi arabici, tragacanthæ, boli armen. ana Drach. j. ſem. lactucæ & portul. ana Drach. j. ſem. roſ. rubr. P. j. Fiat decoctio in aqua pluuiali ad ℔. j ſem. In colat. diſſolue ſacchari Vnc. iv. penidiati Vnc. ij. Fiat iulep. de quo capiat Vnc. viij. manè per x. aut xij. dies.

Pilulæ etiam ſequentes non parùm conferre poterunt.

℞. Terebinth. aquæ plantag. lotæ Drach.ʃ.ſucci liquirit. & gummi tragacanth. ana ℈.ij. boli armen. & trochiſc. alkek. ana Scrup. ſem. Cum ſucco equiſeti, fiant pilulæ,capiat Drach.ſem. manè & ſerò.

Maioris ſunt efficaciæ in ſequentem modum compoſitæ.

℞. Rad.althææ,& ſymphyti mai. ſiccat.an.Drach.ii. gummi arabici,ceraſi & prunor. ana Drach.i. olibani, myrrhæ, ana ℈.iv.ſem.papau. alb.& al kek. ana ʒ.i. ß. camphoræ ℈.ii. Terantur omnia ſubtiliſſimè & additâ tertià parte ponderis omnium ceruſæ, antim. ſeu diaphoretici vlgaris fixiſſimi;cum ſ.q.terebinth. Venetæ,fiat maſſa pilular.de qua capiat Drach.i.manè,& ſerò longè à paſtu,ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarij.

Si dolorifica ſit operatio terebinthinæ, eius loco ſuccus liquiritiæ ſumatur, in aqua parietariæ diſſolutus ad formandam maſſam.

At præ cæteris lac vaccinum recenter mulctum, ad cyathi vnius quantitatem, cum boli armeni veri ʒ. ß. hauſtum ſingulis diebus matutinis, maximè conferre teſtatur Foreſtus ad vlceris conſolidationem Dicitque hoc vnum eſſe ex arcanis præceptoris ſui Helidæi, quod & vlcus expurgat, & ſimul conſolidat.

Quercetanus in Pharmacopœa, commendat aquam ad gonorrhœam. Quæ cùm vlcera ea gonorrhœa contracta conſolidet, idem in renibus præſtare poteſt.

Hartmannus verò laudat opiatam confectam ex conſeruæ roſ. partibus duabus, & pulueris ſem. hyperici parte vna, in fine curæ per aliquot dies veſperi exhibitam. Idem curationem vlcerum fœliciter abſolui poſſe aſſerit vſu mercurij dulcis ad gr.ij. vel iij. in aqua plantag.quotidiè ſemel atque iterùm exhibiti.

Maioris eſt efficaciæ mercurius diaphoreticus exactè, ac frequenti calcinatione paratus,vt fixus tandem euadat,& igni ſatis valido teſiſtat; qui omnibus vlceribus internis perſanandis, iuſtâ doſi,ac diu vſurpatus mirabiliter conducit.

In vlceribus admodùm inueteratis decoctum ariſtolochiæ rotundæ in vino albo paratum,& ſaccharo addito, multùm confert.

Præterea animaduerſione dignum eſt, quod ſcribit Garcias ab Horto, in vrbe Goa alicon probè tuſam,& cum lacte mixtam iis propinari, qui vlcere renum,aut veſicæ laborant, vel qui purulentas excernunt vrinas, & ægros illicò curari.

Exteriùs verò, ad conſolidationem vlceris adiuuandam, ſequens vnguentum admoueri poteſt.

℞. Succi plantag.& ſolani ana ℥.iii. ol. roſac.omphacini ℥. iii. aceti ℥. i. lithargyri tenuiſſ. pulnerati ℥. i. ß. ceruſæ lotæ ℥. ß. tuthiæ ſubtiliſſimè puluetatæ ʒ.ii.ſang.drac.ʒ.i. Reducantur omnia ad formam nutriti.

Sequens etiam admoueri poterit abſente inflammatione.

℞. Olei roſac.maſtich.& lentiſc. an. ℥. ii.myrrhæ, aloës, ſarcocollæ, ſang. draconis, an.ʒ.j.amyli tragacanth.an.℈.iij.ſtyrac.calamit.ʒ.i.ceræ albæ q.ſ. Fiat vnguentum.

In vlcere veſicæ peculiariter conueniunt iniectiones bis in die vſurpatæ,primùm detergentes ea hydromelite,ſero lactis aut decocto hordei,cum pauco melle roſaceo; poſtea verò adſtringentes, & conſolidantes ex aqua ferrata, in qua rad.ſymphyti, myrrha,alumen, ſarcocolla, & tragacanthum bullierint. Maximè verò conferent trochiſci Gordonij in lacte diſſoluti.

Fabricius Hildanus vlcus inſigne veſicæ iniectione ſequenti, cum nonnullis aliis remedijs,curauit *obſ.69. cent.3.*

℞. Rad.conſolid.maior.℥.i. hordei integri M.i. fol. agrimonij,veronicæ,ſcordij, alchymillæ,ſaniculæ, ana M.ß.Coquantur ad ℔.i. In colat.diſſolue mellis roſac. ʒ.ii. Miſce, fiat iniectio.

Aduertendum, iniectiones iſtas non tantùm per ſyringam immittendas eſſe, vt vulgò fit, quia io veſicæ cauitatem non penetrant obſtante muſculo ſphinctere exquiſitè clauſo; ſed immiſſo in veſicam catheteri ſyringa aptanda eſt, ſicque iniectio ad locum affectum facilè defertur.

Quia verò in huiuſmodi vlceribus dolores plerumque infeſti eſſe ſolent, eorum mitigatio in toto curationis decurſu, quoties vrgebunt, molienda eſt anodynis interiùs & exteriùs vſurpatis. Interna erunt ſyrupus de papauere,laudanum opiatum,& huic vſui peculiariter deſtinati trochiſci alkekengi. Tum etiam emulſiones ſem. frig. cum ſem. papau. albi; addito, ſi opus fuerit, ipſo papaueris ſyrupo; ac denique conſerua florum althææ frequenter exhibita.

Exteriùs verò fomentum ſequens admoueri poterit regioni renum.

℞. Rad. althææ ℥.ii. fol. maluæ, parietariæ, violariæ an. M.i.ſem.lini, fœnugr. alkekengi,an.ʒ.iii. flor. chamæm. meliloti nymphææ, an. P. i. Fiat decoctio, quâ foueatur pars cum filtria, non autem cum ſpongiis, propter ſalſedinem, quam à mari habent.

Poſt fotum linimentum ſequens admoueatur.

℞.Olei violac.& amygd.dulc.an.Vnc.i.ß olei roſac. Vnc.i.mucilag.ſemin.althææ & fœnugr.ao.Vnc.ii,croci ℈.i. Fiat linimentum.

Ad veſicæ dolores ſequens iniectio parabitur.

℞. Sem. fœnugr. & cydonior. an. ℈.i. Macerentur per horam in ℔. i. ß. decocti hordei. Poſteà per linteum exprimantur. Fiátque mucilago ſatis liquida. Cui adde ol. amygd. dulc.Vnc. ii. mellis roſat. colat. Vnc. i. Miſce, fiat iniectio.

At verò lac tepens recenter mulctum frequenter iniectum, præſtantiſſimum eſt anodynum, in quo ſi trochiſci Gordonii diſſoluantur, omnes ſcopi, tum doloris ſedandi, tum vlceris curandi adimpleri poterunt.

CAPVT VI.

De Diabete.

Diabetes eſt celerrima ac copioſiſſima potus non tranſmutati per vrinas emiſſio, quam ſequitur ſitis intenſa ac indeſinens, & totius corporis colliquatio.

Dicitur diabetes ἀπὸ τοῦ διαβαίνειν, à permeando ſeu tranſeundo, ob celerem vrinæ tranſitum, ſeu traductionem, ſicut aqua per ſiphonem traiicitur, quam Mechanici, teſte Columella, διαβήτην vocant. Dicitur etiam δίψακος à ſiti inexplebili, & hydrops ad matulam, propter vrinæ copiam, quæ aſſiduè profunditur. Rariſſimus eſt affectus,quem Gal. ſe bis tantùm vidiſſe refert *6. de loc. affect. cap. 3.*

Cauſa proxima & immediata huius affectus ex eodem Gal. *loco citato*, & omnibus illius ſequacibus, eſt calida renum intemperies, cuius operâ ſerum à venis copioſiſſimè trahunt, & ad veſicam tranſmittunt, tantam eius copiam retinere nequeuntes; venæ exhauſtæ ab hepate eandem trahunt materiam, hepar ab inteſtinis, & ventriculo, vnde ſitis continua exoritur, potúſque ingens appetitos,qui ſimul atque aſſumptus eſt à venis,iecore & renibus denuò abripitur,& copiâ ſua expulttricem irritans,ac retentricem grauans denuò ad veſicam deturbatur.

Nonnullis hæc cauſa videtur inſufficiens,cùm calida renum intemperies frequentiſſimus ſit affectus,diabetes verò rariſſimus; ideò aliquid aliud valdè infrequens hîc contingere aiunt,nempè humorem acrē aut ſalſum renum parenchymati imbibitum, id eſt, bilem aut pituitam ſalſam, quæ virtutem partis attractricem continuò irritat, quemadmodum in febriū bilioſarum paroxyſmis continua ſitis vrget, quæ nullo potu ſedatu

ſedatur, ex humore bilioſo tunicis ventriculi impacto aut vaporibus bilioſis à partibus vicinis (vbi bilis reſtagnat, & in paroxyſmo febrili commouetur) eleuatis & ventriculū impetentibus. Quæ ſententia probabilis eſt. Illi tamen hoc addi poſſe exiſtimamus, non ſolos renes in hoc caſu tentari, cum bilis, & alij humores aduſti in hepate primùm generentur; atque ita eos non poſſe magna copia in renes influere, quin hepar eadem intemperie, eodémque vitio afficiatur. Imò vero, ſi vlterius nobis in re obſcura, & in naturæ ſilentio recondita per analogiſmum ratiocinari liceat; poſſumus dicere venenatam quandam qualitatem huic ſymptomati generando idoneam præcipuè concurrere. Cùm enim illud ſerpentis genus, quod dipſacos appellatur, & in Libya præſertim reperitur, morſu ſuo venenum quoddam in homines inſinuet, à quo ſitis inextinguibilis inducitur, ſimile etiam venenum in corporibus noſtris, ex certa ac peculiari humorum corruptela, generari poterit, ad ſimilem ſitim inducendam idoneum; cùm ipſo Galeno Authore, venena varij generis in corporibus noſtris generari poſſint. Et magis adhuc præcisè, ſi venenum in corporibus noſtris generari poſſit, maximam, & horrendam potus auerſionem inferens, quod in hydrophobia contingit, vt ægri ne viſum quidem aquæ, alteriúſve rei potulentæ, ferre queant: quidni etiam aliud venenum contrariis dotibus præditum generari poterit, vt ſummam & incompeſcibilem potus appetentiam excitet? Inde etiam ratio deſumi poteſt, cur iſte affectus adeò rarus ſit; quia nimirum rariſſima eſt talis veneni generatio; cùm tamen bilis & pituitæ ſalſæ productio, & morbi ab iis oriundi frequentiſſimi contingant. Ac denique ſicut fames canina diabeti comparatur, quod in ea ſit inſatiabilia ciborum cupiditas, & occultæ cuidam qualitati à cordatioribus adſcribitur; ſic etiam immane iſtud potus deſiderium, qualitati cuidam peculiari, & occultæ adſcribi poteſt.

Signa huius affectus diagnoſtica, ex iis quæ dicta ſunt ſatis eluceſcunt, quando ſcilicet, immodicum adeſt vrinæ profluuium, cum ſiti immenſa, quæ aſſumpto potu nihil ſedatur, quia ſtatim atque aſſumptus eſt, ſubitò reiicitur; & totum corpus celeriter contabeſcit: cum materia enim potulenta humiditates corporis alibilea ſimul excernuntur, factâ totius corporis colliquatione. Licèt autem non rarò vrinæ profluuia copioſa contingant in febribus acutis, aliíſque caſibus, illa tamen ad diabetem referenda non ſunt, quoniam in iis ſymptomata prædicta, vt ſitis inexhauſta, corporis colliquatio, aliáque non reperiuntur.

Prognoſis huius affectus non niſi funeſta inſtitui poteſt: malum enim incurabile eſt, niſi in principio curatio adhibeatur, & hominem ad tabem celerrimè perducit. In ſenibus etiam periculoſior eſt; tum etiam ſi poſt immodicam venerem, aut febres chronicas contingat.

Illius curatio conſiſtit in calida renum, aliorúmque viſcerum intemperie corrigenda, eorumdem imbecillitate ac laxitate reparanda, humorum ad eos confluentium tenuitate incraſſanda, & maligna qualitate oppugnanda. Quæ omnia ſequentibus auxiliis præſtari poterunt.

Venæ ſectio in principio morbi, viribus adhuc ſatis validis exiſtentibus, reuulſionis, & refrigerationis cauſa conuenire poteſt, parua quantitate, & partitis vicibus celebrata. Si tamen vires iam deiectæ fuerint, aut hic affectus alteri ſuccedat, non erit locus huic remedio.

Euacuatio excrementorum per mollientes, & lenientes clyſteres molienda eſt, in hunc modum compoſitos.

℞. Fol. lactucæ, portulacæ, maluæ & plantag. ana M.j. hordei mundati, & roſ. rubr. ana P.j. Fiat decoctio ad ℔.j. ſem. In colat. diſſolue diaprun. ſimpl. Drach. vj. mellis roſac. & ol. omphacini, ana Vnc. ij. Fiat clyſter, frequenter iniiciendus.

Tum etiam purgatio blanda inſtituenda eſt cum medulla caſſiæ, & pulpa tamarindorum; vel decocto plantag. portul. lactuc. tamarind. & myrobal. cum ſyrupo roſaceo.

Vomitus etiam à nonnullis commendatur ex decocto ſeminis raphani & ebuli, cum oxymelite; qui vacuat, & reuellit à partibus vrinariis.

Ad intemperiem autem dictarum partium corrigendam, & humores incraſſandos, conueniunt iulepi ex aquis, vel decoctis lactucæ, portulacæ, plantag. cum ſyrupo myrthino, cydon. & ſimilibus, atque etiam de papauere in modica quantitate; addendo puluerem diatragacanthi frig. trochiſchos terræ ſigillatæ, & ſimilia.

Vel ad magis aſtringendum in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. conſolid. maior. & plantag. ana Vnc. i. fol. plantag. M.j. balauſtior. & myrobal. citrin. ana Drach. j. ſem. plantaginis & portulacæ, ana ʒ. ſem. roſar. rubr. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue ſyrupi cydonior. Vnc. iij. Fiat iulep. pro iij. doſibus.

In eundem finem puluis, vel opiata confici poterit in hunc modum.

℞. Sem. plantag. portulac. coriandri præp. & roſarum rubr. ana Vnc. i. coralli præp. boli armen. margaritarum præp. & radicis tormentillæ, ana ℈. j. nucis moſchat. Drach. ſem. Miſce, fiat puluis.

℞. Conſeruæ roſ. antiquæ Vnc. iv. boli armeni, coralli præpar. & cornu cerui vſti, ana ℈. j. Cum mina cydonior. fiat opiata.

Eraſtus valdè commendat ſyrupum, ex radice ſymphyti maioris, & prunis ſylueſtribus confectum: quem ſe ſumma cum fœlicitate in affectibus huic malo ſimilibus vſurpaſſe teſtatur.

Narcotica etiam, vt theriaca recens, ſyrupus de papauere, & laudanum opiatum, prudenter vſurpata, in hoc affectu plurimum prodeſſe poterunt.

Perſeuerante affectu lac ouillum, aut bubulum, aut aſininum erit conuenientiſſimum: modò priùs ſerum abſumatur, iniectis frequenter ſilicibus candentibus. Eóque æger vti poterit manè, prout in aliis affectibus dictum eſt.

Sudorifica etiam ab Authoribus commēdantur, quibus ſeroſus humor ad corporis ſuperficiem euocatur. Ea tamen ſuſpecta meritò eſſe debent, quandoquidem ſummam cum diureticis cognationem habent, viſcerúmque intemperiem augent. Si tamen iis locus aliquis vnquam eſſe videatur, ex temperatioribus, vt potè rad. chinæ, aut ſalſæparillæ, cum foliis endiuiæ, borrag. acetoſæ, decoctum parari poterit; imò in conſumptia fieri poterit ex decocto pulli, aut gallinæ iunioris, vt ſimul renutritioni corporis conſulatur. At verò tutiùs eſſe cenſemus externis remediis ſudores elicere, putà vapore decocti conuenientis in ligneo inſtrumento (vt vulgò fieri ſolet) nudo corpore ſuſcepto.

Prædictorum ſudorificorum loco maximè conueniunt diaphoretica, quæ ſimul malignam qualitatem oppugnare poſſunt: qualia in febribus malignis propoſita ſunt ea quibus ol. vitrioli præcipuum eſt, quia ad ſitim extinguendam, fluxum cohibendum, & malignitatem infringendam præſtantiſſimum eſt.

Pro potu vtatur æger aqua ferrata, cum ſyrupis acidis & aſtringentibus; vel decocto prunorum ſylueſtrium & corticis interioris quercus. Quo remedio ferè ſolo ſe hunc morbum in puero curaſſe teſtatur Eraſtus.

Exteriùs verò admoueatur fotus regioni lumborum, ex decocto rad. acetoſæ fol. plantag. cortic. granat. ſem. ſumach. & ſimilibus, quibus aceti parùm addatur. Vel quod vtilius erit, paretur inſeſſus ex eodem decocto.

Eadémque pars inungatur vnguento roſaceo, ſantalino, & comitiſſæ ſimul mixtis, vel ſequenti linimento.

℞. Olei roſac. & myrtin. ana ℥.j. ſantali rubri, roſar. rubr. & corall. rubr. an. ℈.j. ſucci. plantag. ℥.i. ceræ. q.ſ. Fiat vnguentum.

Denique ſymptomata hunc affectum comitantia, vt ſitis, vigiliæ, conſumptio, aliáque, remediis in propriis capitibus deſcriptis mitigantur.

CAPVT VII.

De Vrinæ Incontinentia.

VRinæ incõtinentia in retentricis veſicæ actionis læſione cõſiſtit, quemadmodum diabetes in vitio attractricis, & dyſuria expultricis. Illa verò duobus modis ſolet contingere. vigilantibus nempe, & tunc cauſa grauior eſt; aut dormientibus, quod leuis eſſe conſueuit, quandoquidem tunc temporis functiones animales minùs liberè exercentur: & hoc etiam duobus modis fit, nempè debilitate, & laxitate muſculi ſphincteris veſicæ, quod pueris omnibus lactentibus, multis decrepitis, & quibuſdam adultis accidit, aut imaginationis errore; non pauci enim reperiuntur, qui vel ex nimio potu, aut exquiſitiore ſenſu veſicæ, aut acriori vrina lectum permingunt, concurrente quodammodo voluntatis imperio; dum per ſomnum imaginantur, ſe in parietem, aut alium locum vrinam effundere; & huic vitio ita aſſueſcunt, vt ſine vlla veſicæ aut ſphincteris eiuſdem praua diatheſi, id fiat, neque tam medicamentis liberentur, quam prauæ illius imaginationis mutatione, vt in pueris flagro; vel in adultis, ſi locus ille, quem per inſomnia permingere putant, rebus quibuſdam pretioſis, aut venerandis exornetur, & illis ſæpè ſpectandus proponatur.

Affectus autem præternaturalis, & verè morboſus, vrinæ incontinentiam committens, in muſculo ſphinctere conſiſtit, qui vel ſympathicè afficitur, vel idiopathicè. Sympathicè quidem variis modis, vt quoties accidit ſumma totius corporis imbecillitas, & caloris natiui exolutio, ſicut in morti proximis; vel quando totum corpus, aut dimidia illius pars afficitur paralyſi; aut illæ tantùm neruorum propagines, quæ ab oſſe ſacro exortæ, ramum veſicæ communicant. Fit etiam aliquando hæc muſculi reſolutio, ob ſimplicem condolentiam & vicinitatem, vt in grauidis mulieribus, ob vteri tumorem vel dolorem, & in maioribus recti inteſtini affectibus.

Idiopathicè verò muſculus ſphincter variis modis afficitur; per vulnera ſc. illi inflicta, vt in lythotomia contingit; aut vlcera profundiora, illius contractionem & occluſionem impedientia. Potiſſima tamen cauſa, & frequentiſſima, eſt frigida & humida intemperies, quæ ad partem iſtam debilitandam & relaxandam aptiſſima eſt. Ad quam intemperiem producendam plurimùm conferunt, natiuum temperamentuum frigidum & humidum, ætas puerilis, aut ſenilis, ſexus muliebris, & morbi totius corporis, aut quarundam partium, à frigida & humida intemperie oriundi; quibus addi poſſunt cauſæ externæ huic intemperiei producendæ idoneæ, ſæpè aliàs recenſitæ.

Hîc tamen dubitare licet, quomodo contrarij affectus ab eadem cauſa producantur. Hippocr. enim *in Coacis*, à frigida intemperie vrinæ ſuppreſſionem fieri pronuntiat; *Ex refrigeratione*, inquit, *interceptio vrinæ, peſſima*, incontinentia verò interceptioni contraria eſt. Dicendum eſt, quando frigida intemperies ſolùm veſicæ ſenſum imminuit, vel abolet, fieri ſuppreſſionem vrinæ, quia veſica non irritatur ad expellendum; ſi verò facultas motiua lædatur, quæ eſt in muſculo ſphinctere, ab eadem intemperie fieri incontinentiam, eo muſculo relaxato.

Signa huius affectus diagnoſtica, alia ſympathicum affectum demonſtrant, quæ deſumenda ſunt ex affectibus incontinentiæ vrinæ producendæ idoneis, ſuprà commemoratis, quæ ſi adfuerint, inde affectum exoriri coniiciendum eſt: illis autem abſentibus, de idiopathico affectu cogitandum eſt; qui ſi à vulnere, vlcere, aut alio affectu conſpicuo ſphincteris procedat, facilè cognoſcitur; at verò ſi nihil horum appareat, ad intemperiem partis frigidam & humidam animus conuertendus eſt; eaque deprehendi poterit ex cauſarum tam internarum, quàm externarum conſtitutione, & effectibus qui ab illis dependent, quales ſunt, totius corporis mollities, color albicans, neruoſi generis, & partium genitalium laxitas, ætas puerilis, aut ſenilis, cacochymia pituitoſa, & ſimilia.

Quod ad prognoſim ſpectat; affectus iſte in ſenibus immedicabilis eſt, ob exuperantem humiditatem, & caloris natiui exolutionem, quæ irreparabilis eſt.

In febre acuta excretio vrinæ inuoluntaria admodùm periculoſa eſt; vel enim à delirio procedit, vel à ſumma facultatum omnium exolutione, quæ caloris natiui extinctionem conſequitur.

In pueris curatur vrinæ incontinentia; ætatis mutatione, cuius beneficio humiditas ſuperflua ſenſim abſumitur, & partes laxiores conſtringuntur. Si vero ante 25. annum non curetur, immedicabilis eſt.

Curatio incontinentiæ vrinæ ad frigidam & humidam intemperiem, & muſculi ſphincteris laxitatem corrigendam dirigenda eſt. Quæ enim per ſympathiam ab aliis primariis affectibus procedit, ad illorum, affectuum curationem referenda eſt. Tum etiam quæ à vulneribus, vlceribus, aliiſque affectibus conſpicuis exoritur, ab eorum curatione dependet. Hanc itaque curationem ita proponemus, vt tum pueris, tum grandioribus ſufficere valeat, modò remediorum delectus à perito Medico habeatur. Vt nempè leuiora tantùm in pueris vſurpentur, & pro maiori vel minori annorum numero, eorum quantitas, & efficacia augeatur vel minuatur.

Primò igitur phlebotomiæ locus hîc rarò eſſe poteſt, cùm frigida intemperies & pituitoſa illuuies hunc affectum producat. Niſi fortè totius plethora in iuuenili corpore eam ſuadere videatur.

Purgatio autem in hoc affectu ſemper neceſſaria eſt eáque componatur ex phlegmagôgis medicamentis, quibus adſtringentia quædam miſceantur, non ſolùm alterantia, ſed etiam purgantia, vt rhab. mytobalani & ſimilia.

Poſteà verò ad exſiccandam materiam illam pituitoſam, partémque relaxatam conſtringendam, pulueres, opiatæ, vina medicata, & ſimilia vſurpari poſſunt, in hunc vel ſimilem modum compoſita.

℞. Nucum cupreſſi, & myrtill. torrefact. raſuræ eboris, coriandri præp. coralli rubri, & karabes, ana ʒ.ij. ſpodij ʒ.j. rad. cyperi & galangæ, ana ʒ. ß. Cum ſyrupo conditurae citri, fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ manè & ſerò, ſuperbibendo parùm vini rubri.

Vel puluis ex prædictis, aut eorum nonnullis conflatus à ʒ. ß. ad ʒ. j. cum vino rubro exhibeatur bis in in die, longè à paſtu.

℞. Rad. conſolid. maior. ℥. ß. rad. cyperi, galangæ, ana ʒ. j. fol. plantag. equiſeti, pentaphylli cum rad. ana M. j. nucum cupreſſi, calycum glandium, an. ℈. iiij. ſem. rutæ, agni caſti, thuris. & raſuræ eboris, an. ℈. ß. roſar. rubr. P. j. vini rubri ℔. iij. Infundantur per 24. horas. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam. ℥. ß. ſacchari q. ſ. Fiat claretum, de quo capiat. ℥. iij. vel iiij. bis in die.

Multa & ſpecifica proponuntur ab Authoribus, ad huius

huius affectus curationem maximè conducentia. Gal. *in me icamentis localibus*, & *in lib. de facilè parabilibus*, laudat cerebrum, & teſticulos leporis combuſtos. Item cochleam cum ſuâ teſtâ combuſtam potandam exhibet. Recentiores, fœtens leporis præbent, cinerem murium toſtorum vngulam apri torrefactam, cinerem oſſium dactylorum, auellanas aſſas, puluerem corticum ouorum. Sed præ cæteris laudatur puluis agrimonij, & tunicæ interioris ventriculorum gallinæ exſiccatæ; quæ ſeorſim, vel ſimul mixta exhiberi poſſunt cum vino rubro.

Teſtatur Solenander, ſe fœliciſſimum vidiſſe ſucceſſum ex medicamento, à Gilberto Hollando Medico Romano celeberrimo in vſum reuocato. Accipiebat guttur galli, vtebat, vt non conſumptum, ſed toſtum, exſiccatumque teri poſſet. Exhibebat pulluſculum ante cœnam cum tantillo vini rubri, & ſi æger vino vti non poſſet, cum hauſtu oxycrati dulciſſimi: idque per aliquot dies iterabat.

In grandioribus, ratione cauſæ antecedentis, ad exſiccandum totum corpus, conueniunt decocta ſudorifica per xx. dies vſurpata ex ligno guaiaco, aut ſaſſafras parata. Quibus & ſubſtitui poterunt ſtuphæ, laconica, & in primis thermæ ſulphureæ, & nitroſæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ.

Pro potu vtatur æger vino rubro auſtero meraciori, vel paucâ aquâ ferratâ diluto. Hydropotæ verò ſolâ aquâ ferratâ, vel in qua ſemen coriandri, aut tantillum maſtiches bullierit. Vel denique, ad magis aſtringendum, aquâ in qua regulæ recentes ignitæ extinctæ fuerint. Eademque aqua omnes cibi decoqui poſſunt. Parùm autem bibendum eſt præſertim in cœna. Tum in ingreſſu lecti vrinam reddat æger ac rurſus mediâ nocte excitetur ad mingendum, nec non & ante auroram, Hoc non minimùm facere poterit ad mingendi in lecto conſuetudinem immutandam.

Exteriùs verò pubi ſcilicet & perinæo, topica admoueantur, quæ calefaciant, roborent, & exſiccent, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. enulæ cam. calami aromat. rad. acori, cyperi, an. ʒ. ß. fol. menthæ, ſaluiæ, origani, calamenti, abſinthij, an. M. ß. nucum cupreſſi myrtill. gallar. & balauſtior. an. ʒ. j. roſar. rubr. P. j. Coquantur in æquis partibus aquæ fabror. & vini rubri ad ℔. ij. In colat. diſſolue ſalis & aluminis, an. ℥. i. Foueatur regio pubis & perinæi, calidè manè & ſerò.

Vel ex eodem decocto, auctâ doſi ſimplicium, fieri poterit inſeſſus, per multos dies vſurpandus.

Poſt fotum, vel ſemicupium inungi poterunt eædem partes linimento parato ex oleis vulpino, rutaceo, irino; vnguentis martiato, aregon. cum puluere maſtiches cyperi, myrtillorum.

Vel admoueri poteſt vtiliter ſtorax liquida, vel balſamum indicum, pauco vino diſſolutum; vel pro ditioribus moſchi & zibetæ grana aliquot in oleo moſchatelino diſſoluta.

Vel emplaſtrum ſequens dictis partibus applicetur.

℞. Ladani, maſtiches. an. ʒ. ij. ligni aloës, ſtyrac. calamitæ, cinam. terebinth. an. ʒ. i. myrtillor. rad. cyperi, an. ʒ. ß. ſucci menthæ & equiſeti cum vino rubro extract. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Denique ſi fluxio à capite in partes inferiores delabi videatur, qui infirmitatem illam conciliet; deriuetur errhinis, maſticatoriis, cauſtico occipiti, vel brachio admoto, aliiſque remediis, in catarrhi curatione propoſitis.

CAPVT VIII.

De Iſchuria, & Stranguria.

VRinæ ſuppreſſio omnimoda *ἰσχουρία* ab Authoribus nominatur; imminuta verò mingendi actio *στραγγουρία* dici ſolet; quamvis hoc vocabulum latiùs multò pateat, & ſimpliciter omne vrinæ ſtillicidium comprehendat, quod ſi abſque dolore fiat, & vrina ſtillatim effluat etiam cum aliquo conatu, imminuta eſt iſchuria; ſi verò fiat cum dolore, ad dyſuriam potiùs, ſeu vrinæ ardorem referenda eſt.

Iſchuria igitur, ſeu omnimoda vrinæ ſuppreſſio, duplex ſtatuunt, vera ſcilicet, ſeu legitima, quæ fit veſicâ plenâ exiſtente, & notha ſeu ſpuria, quæ fit cum veſicâ vacua eſt, nihilque ad eam è renibus deſcendit.

Vera & legitima iſchuria à tribus cauſis dependet, quarum prima eſt, ſenſus abolitus in veſica propter nerui, qui ad eam defertur, paralyſim & obſtructionem; aut ſpirituum euerſionem; quorum defectu efficitur, vt veſica ſtimulum non ſentiat, & ad expulſionem non irritetur, vt in deliriis, & ſoporoſis affectibus contingit.

Secunda cauſa eſt frigida veſicæ intemperies à cauſis refrigerantibus ſeu internis, ſeu externis contracta, quatenus ſenſum veſicæ hebetat, eiuſque expultricem debilitat.

Tertia cauſa eſt, anguſtia ceruicis veſicæ vrinæ excluſionem præpediens. Huius autem anguſtiæ tres aſſignantur cauſæ à Gal. 1. *de loc. affect. cap.* 1. Aut enim muſculus ceruicem veſicæ circumdans in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur, vt ſi vel inflammatione, vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quopiam tumore affectus ſit; aut in meatu caruncula quædam adnaſcitur ex præcedente vlcere; vel callus, aut alia quædam res, ex craſſo lentoque humore paulatim longo temporis tractu generatur. Obſtruitur etiam meatus à calculo, crudo craſſoque humore, grumo ſanguinis, vel pure.

Præterea exitum vrinæ intercludit compreſſio ceruicis veſicæ à tumore partium vicinarum incumbentium, nimirùm vteri ex fœtu grandiore turgidi inteſtini recti fæcibus duris impleti, vel ani grandioribus hæmorrohidibus tumefacti.

Fit etiam interdum hæc ſuppreſſio à nimia vrinæ copia diutiùs retenta, quæ totum veſicæ corpus, ita diſtendit, vt ad expellendum ſeſe contrahere nequeat ex qua tenſione meatus etiam contrahitur & obturatur. Repletur autem veſica ab vrina nimis diu retenta, duobus potiſſimùm caſibus. Primò quando ſanus aliquia vrgentibus negotiis in foro, ſenatu, concionibus, comitiis, conuiuio, curru, aliiſque caſibus, ob loci & temporis non ſatis idoneam opportunitatem, vrinam ſponte ſupprimit. Deinde veſica nimis repletur, & diſtenditur vt contrahere ſe ampliùs nequeat, dum vrinæ ſtimulus non percipitur, propter obtuſum veſicæ ſenſum, affectis neruis, qui ad veſicam deferuntur, cum tamen illi qui muſculo ſphincteri conſtringendo dicati ſunt, incolumes remaneant, quod cuidam accidiſſe teſtatur Gal. 6. *de loc. affect. cap.* 4. luxatis ſpinæ vertebris.

Notha verò iſchuria illa nominatur, in qua vrina ſupprimitur, veſica vacua exiſtente, quia nihil ſeri ad eam defluit & deſcendit. Cauſa cur nihil ſeri ad veſicam deſcendat, duplex eſt; vel quia renes vrinæ materiam non attrahunt, deorſumque demittunt; vel quia vreteres non ſuſcipiunt. Renum igitur attractrix, vel expultrix læditur. Attractrix læditur, vel læſa facultate, vel errore obiecti. Facultas læditur à valida intemperie

frigida præſertim; vel impeditur ob aliquam obſtructionem in renibus, aut venis emulgentibus reſidentem. Fiunt autem illæ obſtructiones à calculo, pituita craſſa, vel pure ab aliqua parte ſuperiore ad illas vias confluente. Fit etiam interdum obſtructio venarum emulgentium à repletione nimia ex ſanguine, & ſero copioſo in iis collecto; cuius rei hiſtoriam habemus in obſeruationibus noſtris, *obſeru.* 10 *cent.* 1.

Obiecti vitio renum attractio læditur, cum ſerum vel abſumitur, vt in febribus ardentibus; vel ad alias partes tranſſumitur, vt in hydrôpe contingit.

Expultrix ſimiliter læditur ab iiſdem cauſis, intemperie ſcilicet, obſtructione à calculo, ſanguinis grumo, pure, vel pituita craſſa, vel ab inflammatione.

Vreteres ſerum non ſuſcipiunt, nec ad veſicam demittunt, propter inflammationem, vel obſtructionem à calculo ſanguinis grumo, pure vel pituita craſſa; vel ob compreſſionem à tumoribus partium vicinarum.

Notandum eſt vtrumque renem, aut vreterem debere eſſe affectum, vt omnimoda vrinæ ſuppreſſio contingat; alterutru enim aperto, & libero exiſtente, vrina fluere poteſt.

Cauſæ omnes prædictæ ſi grauiores ſint, integram vrinæ retentionem facere poſſunt, quæ iſchuria nominatur. ſi vero remiſſiores partialem tantùm & imminutam excretionem efficiunt, quæ ſtranguria dicitur. Vterque autem affectus ab iiſdem cauſis per magis & minùs tantùm differentibus dependet.

Dignoſcitur vera, & legitima iſchuria ex pondere & tenſione hypogaſtrij; ac tumore circumſcripto, veſicæ figuram referente. Cauſæ illius dignoſcuntur ex rebus prægreſſis & concomitantibus. Si enim fiat ex quantitate vrinæ collectæ copioſiori quæ veſicæ contractionem impediat, ex relatu ægrotantis percipitur, illum ob diuturniorem equitationem, loci, aut perſonarum præſentiam & dignitatem, mictionis officium longiori temporis ſpatio omiſiſſe, & nullum anteà in illis partibus affectum habuiſſe. Si verò delirio, paralyſi, aut alio affectu laborauerit, ex iis qui in cauſis enumerati ſunt, illis merito vrinæ ſuppreſſio erit referenda.

Aſtrictiones quæ fiunt à tumoribus illarum partium aut vicinarum, vel aliis cauſis ſuprà propoſitis ex propriis illorum affectuum indiciis innoteſcent. Obſtructiones verò canalis veſicæ dignoſcentur immiſsâ candelâ, vel cathetere, quæ ſi penetrare non poſſunt, ſed in via ſubſiſtunt, calculum, aut carunculam, aut aliam quampiam materiam obſtruentem adeſſe demonſtrabunt. Et illæ materiæ ita diſtinguentur, quòd nimirum ſi calculus adſit canali impactus, dolores nephritici præceſſerunt, ſi ille à renibus ſit deciduus; aut ſi in veſica genitus, vel diu commoratus fuerit, ſigna præceſſerunt calculi veſicæ, ſaltem leuiora, qualia ſuo loco propoſita ſunt. Si caruncula vrinæ commeatum impediat; præceſſit gonorrhœa virulenta, aut vlcus in meatu virgæ longo tempore materiam purulentam emittens. Si denique ſanguinis grumus, pus concretum, vel pituita craſſa obſtructionem efficiat; portiunculæ quædam eorum per virgam excretæ, vel immiſſo catheteri adhærentes ſatis patefacient.

Spuria verò iſchuria ex eo cognoſcetur, quòd nulla tenſio, nulluſque tumor aut pondus exiſtit in pubis regione, ſed potiùs vacuitas quædam in ea percipitur, nullum adeſt mingendi deſiderium nullaque irritatio in veſica; & immiſſo cathetere, liber canalis aditus reperitur, & nulla vrina educitur. Præceſſerunt autem ſigna calculi in renibus, aut vreteribus; inflammationis, aut magnæ plenitudinis, aut potus largior præceſſit, quem non ſequuta eſt vrina copioſa, vnde venarum nimia repletio potuit contingere: aut denique febris ardentis, vel hydropis præſentia, ſeroſæ materiæ auerſionem teſtantur.

Prognoſim quod attinet, vrinæ ſuppreſſio valdè periculoſa eſt. & ſi ſeptimum diem excedat, certum affert interitum: ſerum enim retentum in venis, ſecus opprimit, ſanguinem inficit & inquinat, ac in totum corpus regurgitat, ſuffocationis periculum infert, & ad cerebrum delatum, comatoſum affectum inducit.

Suppreſſio vrinæ, quæ ob ſauciatam ſpinam, aut caſum, aut vertebræ luxationem accidit, incurabilis eſt.

Si odor vrinæ naribus & ore ægrotantis emittatur lethale prorsùs eſt.

Vrinæ ſuppreſſioni ſi teneſmus ſuperuenerit, in ſeptimo moriuntur. Eidem ſingultus ſuperueniens mortem proximam denunciat.

Curatio ſuppreſſionis vrinæ, ſiue illa totalis ſit, ſiue partialis, ad cauſarum ſublationem dirigenda eſt. Ac primùm illa quæ ſpuria dicitur, & à renum aut vreterum affectibus dependet, ex inflammationis doloris nephritici, aut calculi renum curatione deſumenda eſt. Quæ verò fit à repletione venarum emulgentium larga ſanguinis miſſione; & hydrogogis medicamentis curanda eſt. Legitima verò iſchuria, curatur remediis cauſas eam producentes auferentibus. Ac primum ſi fiat à veſicæ, aut partium vicinarum inflammatione. remedia ex veſicæ inflammationis curatione mutuanda ſunt.

Si verò ſuppreſſio fiat à calculo in veſicæ ceruicem impacto, ſequentibus remediis auferenda eſt.

Primò æger ſupinus collocetur, cruribus elatis, mox plurimùm diùque concutiatur, vt calculus in veſicam relabatur. Et ſi hoc modo deturbari nequeat, immiſſo cathetere impellatur. Si verò calculus altiùs penetrauerit in penis meatum, omnimodè illius excluſio procuranda eſt digitis molliter impellendo, & deducendo ad extremum virgæ: tum virgam in aquam tepidam aut in lac tepidum demittendo, aut ægrum in ſemicupium mergendo, vt meatus laxetur, & amplior fiat. Si verò neque foràs extrahi, neque intrò impelli valeat, docent Practici ligato penè in ſuperiori, & inferiori loco, partem ſectione factâ aperire, & calculum eximere.

Obſtructio verò colli veſicæ, quæ ab inflammatione fit, propriis inflammationis remediis curabitur. Interim tamen ſi vrina diutiùs retineatur, candela cerea, oleo amygdal. dulcium illita, blandè immitti poterit, omninò vitando catheterem, ne dolore excitato inflammatio augeatur.

Quæ verò à caruncula fit vrinæ ſuppreſſio, carunculæ ipſius extirpatione curatur, Hæc autem remediis appropriatis perficitur, per candelam ceream immiſſis, quæ à perito artifice, in huiuſmodi Chirurgia apprimè, exercitato, adminiſtranda ſunt. Vrgente tamen ſymptomate, quandoquidem caruncula interdum intumeſcit, & totum canalem obſtruit, neceſſitas cogit immiſſo cathetere vrinam educere, quamvis periculum ſit, ne irritata pars magis intumeſcat. Priùs tamen tentandum eſt reuulſionibus per venæ ſectionem, & vomitoria celebratis, tum repellentibus pubi & perinæo adhibitis, carunculæ inflationem imminuere, vt retentæ vrinæ via pateſiat

Si à pituita craſſa oriatur vrinæ ſuppreſſio, conueniet primùm purgatio ex diaphœnicone cum rhab. in boli formam redacto ac deinde terebinthina, cum puluere liquiritiæ frequenter exhibita, poſtmodum radicũ aperientium decoctum, cum oxymel. aut ſyrup. byzantino exhiberi poterit. Non omiſſis interim clyſteribus, fomentis & ſemicupiis emollientibus & aperientibus. Eàque omnia conuenient, quæ ad calculum diſſoluendum & expellendum fuerunt propoſita. At inter cætera peculiari efficaciâ ſequentia cõferre experiẽtia docuit.

℞.

Digitized by Google

℞. Benedictæ laxatiuæ ℥. ß. trochiſc. de myrrha ℈. j. decocti ſabinæ Vnc. iij. Miſce, fiat potio; quâ vrinæ ſuppreſſio in quadam muliere breui curata fuit.

Si redundantis pituitæ copia in toto corpore, vel capite luxuriare videatur, purgatio vniuerſalis per apozemata ad tres vel quatuor dies inſtituta ab ipſo morbi principio, erit vtiliſſima, præmiſsâ phlebotomiâ.

Non parùm etiam huic affectui prodeſſe poteſt iulepus, ex ſucco parietariæ, fœniculi marini, & limon. cum ol. amygd dulcium, in curatione calculi renum deſcriptus.

Syrupus Fernelij de raphano, ad Vnc. ij. per vices exhibitus, eſt etiam vtiliſſimus.

Refert Dodonæus *libro obſeruat. cap.* 48. quendam octogenarium, lixiuio, ex ouorum teſtis in cinerem redactis, cum vino Rhenano permixtis ſemel tantùm aſſumpto, ab vrinæ ſtillicidio integrè fuiſſe liberatum.

Arnaldus Villanouanus vinum alkekengi commendat ſequenti hiſtoria, in libro de vinis conſcriptâ. Fuit tempore meo Cardinalis quidam, qui iam per quatriduum vrinæ abnegationem paſſus eſt: turgidus, & vt dicitur, deſperatus, nullis alijs proficientibus medicinis: qui de conſilio parui Medici per potum vini alkekengi liberatus eſt, & ſoluta eſt vrina in quantitate, vt impleretur quaſi concha vna. Ex eo ſolo experimento, Medicus ille cum parua ſcientia & pauper, factus eſt magnus, & diues: & multis quidem Deus dat gratiam, & affert vtilitates, & contrà; & totum eſt, quia iudicia Dei abyſſus multa. Fit autem huiuſmodi vinum, vt ibidem docet Arnaldus accipiendo fructus alkekengi 5. aut 7. aut plures, & contundendo cum bono vino albo, poſteà colando & exhibendo.

Aſelli etiam cum vino albo triti & exhibiti, ad vrinam prouocandam efficaciſſimi ſunt. Oleum ſcorpionum Matthioli ad gutt. v. vel vj. exhibitum cum iuſculo, aut alio liquore vrinam potenter educit.

Cryſtalli mineralis vſus frequens ſuppreſſam vrinam mouet, præcipuè vbi metuitur inflammatio, quæ ab ipſa vrina diu retenta ſæpiſſimè concitatur in tunica interiori veſicæ.

Spiritus ſalis idem præſtat, & multò efficaciùs.

Ex vulgaribus ſuccus parietariæ depuratus ad Vnc. iv. exhibitus cum ſacchari Vnc. ß. multùm prodeſt. Illi admiſceri poteſt ſal prunellæ vel ſpiritus ſalis.

Si huiuſmodi ſuppreſſiones vrinæ à materia pituitoſa oriundæ frequenter recurrant, nihil erit præſtantius aquis thermalibus nitroſis & ſulphureis, quales ſunt noſtræ Balerucanæ quæ tum potu, tum balneo materiam illam mucilaginoſam diſſoluere, abſtergere, & abſumere facilè poterunt.

Quidam vir nobilis huius vrbis, ab vrinæ ſuppreſſione multos dies perſeuerante, poſt alia remedia fruſtrà tentata, ſequenti clyſtere iniecto, & per duas horas retento, liberatus eſt.

℞. Rad. apii. petroſel. bruſci. gram. aſparagi, maluæ, biſmaluæ, ana ℥. ij. parietar. M. ij. ſem. aniſi, fœniculi, anethi, carui, dauci, ameos carthami, rutæ, cumini, & baccarum lauri, an. Vnc. ſem. flor. chamæm. melilot. aneth & ſtœchad. an. P. ij. Coquantur in vino albo, ad mediaa. In colaturæ lb. j. diſſolue butyri recentis Vnc. iv. melis roſac. Vnc. ij. ſacchari rubri Vnc. j. benedict. laxat Vnc. ß. vitell. oui, n. olei nucum, anethini, & ſem. lini, ana Vnc. j Fiat clyſter.

Chymici ſua etiam remedia ad hunc affectum prædicant, nimirùm ſpiritus ſalis, vitrioli, ſulphuris & terebinthinæ: quos ad ℈. ß. exhibent cum aquis appropriatis vel iuſculo pulli. Commendant & ſalem tartari, & ſalem ſtipitum fabarum, à ℨ. ß. ad ℨ. j. exhibitum.

Nec non ad reuulſionem humorum à parte affecta, vomitoria vſurpant: eorumque beneficio non paucos ſubitò conſeſtim liberatos gloriantur.

Toto curationis decurſu fomenta, linimenta, cataplaſmata, ſemicupia, aliàque externa vſurpanda ſunt: quæ non alia eſſe debent, quàm quæ ad dolorem nephriticum ſuprà fuêre propoſita. Inter cætera valet cataplaſma parietariæ frixæ cum butyro, vel meliùs cum oleo ſcorp. Item veſica oleo ſemiplena, melius erit ſi in hoc oleo cantharides coquantur.

Vulgò admouetur regioni pubis & lumborum cataplaſma ex cepis frixis cum axongia porci, additis oleis quibuſdam.

At longè efficaciùs operantur cepæ albæ crudæ in mortario tuſæ, addito oleo in formam cataplaſmatis; & renibus admotæ, atque vreteribus & regioni pubis.

Cataplaſma ex raphanis contuſis idem præſtare poteſt.

Quãdo à grumo ſanguinis iſchuria producitur, illius diſſolutioni incumbendum eſt, exhibitis iis, quæ id præſtare apta nata ſunt. In hunc cenſum referuntur trochiſc. de carabe, coagulum hœdi, leporis, mumia, oxymel ſimplex & ſcilliticum, ſyrupus acetoſus, & ſimilia. Exteriùs vero ſtercus bubulum mire præſtat, iuxtà ſententiam Aëtij *tetrab.* 3 *ſerm.* 2. *c.* 27.

Cùm denique à pure vrinæ ſuppreſſio, aut ſtillicidium producitur, tergentibus & medentibus opus eſt, qualia potiſſimùm in renum &, veſicæ vlcere propoſita ſunt.

CAPVT IX.

De Dyſuria ſeu ardore vrinæ.

DYſuriæ, ſeu vrinæ difficultatis nomine, omnem dolorificam mictionem intelligimus, quam etiam nomine ardoris vrinæ recentiores enunciare ſolent. Cum ſtranguria ferè confunditur à quamplurimis Authoribus, qui in hac dolorificam etiam mictionem conſtituunt, ſed eam à dyſuria in hoc tantùm differre volunt, quòd maior vrinæ quantitas in dyſuria excernatur; minor verò in ſtranguria, quæ etiam eâ ratione vrinæ ſtillicidium nominatur. Verùm maluimus nos, clarioris doctrinæ gratiâ, vrinæ quantitate imminutam, quæ ſine dolore fit, ſtranguriam nominare; & ſub vno capite cum iſchuria comprehendere, ex eo quod vtrique eadem curatio adhibenda ſit omnem verò mictionem dolorificam ſub dyſuriæ nomine in hoc capite explicare, propterea quòd ab iiſdem cauſis omnes producantur, iiſdemque remediis curentur.

Cauſa proxima & immediata mictionis dolorificæ eſt ſolutio continui in muſculo ſphinctere, vel canali veſicæ. Atque adeò quæcumque ſolutionem continui in illis partibus inferre valent, dyſuriam ſeu ardorem vrinæ excitare poſſunt.

Inter illas cauſas, præcipua & magis frequens eſt vrinæ acrimonia, aliquando ſimplex, & ſine aliorum humorum permixtione, quam viſcerum, vel totius intemperies calidior, vel acriorum & calidiorum ciborum vſus excitauit; ſæpiùs verò ex permixtione humorum acriorum, vt bilis & pituitæ ſalſæ, comparata. Aliquando pus ex renibus aut veſica vlceratis emanans talem vrinis cõciliat acrimoniam. Nonnunquam etiam materia alba, & quaſi lactea cum vrina copioſè emittitur, & ardorem vrinæ inducit, quam quidem materiam vulgus Medicorum purulentam eſſe exiſtimat, & à renibus oriundam. Quam ſententiam reprobat Sennertus, huic innixus rationi, quod nimirùm, etiamſi toti renes in pus reſoluerentur, non poſſet tanta eius copia, quanta interdùm per aliquot ſeptimanas ſingulis diebus excernitur, indè ſuppeditari. Sed arbitratur ipſe hanc materiam prouenire ex vitiata co-

ctione, primò quidem ventriculi, deinde etiam hepatis, cùm error primæ coctionis non poſſit corrigi in ſecunda, vndè chylus, & poſtea etiam ſanguis crudus relinquitur, neque à partibus ſalſis & tartareis mundatur, quæ in prima coctione ſeparari debent, & illæ poſtmodùm à renibus attractæ, & ad veſicam tranſmiſſæ, dolorem inter mingendum pariunt. In eam ſententiam ſe deductum eſſe profitetur, ex eo quòd vir quidam doctus, qui per aliquot ſeptimanas ardore vrinæ laborabat, & vrinam quidem ſatis copioſam, ſed tali materia alba ita refertam, vt dimidium vrinalis occuparet cum maximo dolore excernebat, & variis adhibitis remediis nihil leuaminis ſentiebat tandem ſolius vini malnatici potu curatus fuit.

Calculus etiam in veſica latens, vbi inter mingendum ceruici veſicæ alliditur, dolorem excitat, quod etiam præſtare poſſunt arenulæ craſſiores canalem in exitu vellicantes.

Inflammatio denique, vel vlcus iſtarum partium vrinæ ardorem excitat, quandoquidem ſenſus exquiſitior ab illis affectibus redditus, ab vrina etiam benè temperata grauiter afficitur, quemadmodum videmus partes externas inflammatas aut vlceratas ab obiectis etiam proportionatis, vel leui contactu, dolore affici. Sic in gonorrhœa, quamdiu adeſt paraſtatum inflammatio ardor vrinæ continuò percipitur.

Diagnoſis huius affectus ex ſe manifeſta eſt, dolor enim inter meiendum ita euidens eſt, vt ægri non rarò ex illius moleſtia eiulare cogantur. At ſigna cauſarum, ita diſtinguenda ſunt.

Si ex vrinæ acrimonia procedat, illa tenuis apparebit, ac intenſo colore, atque interdùm flammeo prædita, vel admiſtio bilioſæ, pituitoſæ, aut purulentæ materiæ conſpicua fiet, viſcerum aderit intemperies, vel alimenta calida & acria, aëris æſtus & similea cauſæ calefacientes præceſſerunt.

Calculi denique, & inflammationea illatum partium ex propriis ſuis propoſitis locis innoteſcent.

Quod ad prognoſim attinet, hic affectus per ſe periculoſus non eſt; ſed magnam affert laboranti moleſtiam: & pro varia cauſarum diſpoſitione difficilem non rarò curationem recipit; in ſenibus præſertim qui ſi decrepiti ſunt cum morbo commoriuntur. Atque in quacunque ætate, ſi diutiùs perſeueret, veſicam tandem, & illius ceruicem exulcerat.

Curatio primùm ad cauſæ ſublationem dirigenda eſt. Atque ita ſi à calculo, inflammatione, vel vlcere veſicæ, aut ceruicis illius dyſuria oriatur, ex propriis capitibus eorum affectuum curatio deſumenda eſt: leniendo tamen ſymptomati, quæ inferiùs proponentur plurimùm conferre poterunt.

Quæ verò ab vrinæ acrimonia & humoribus calidioribus ei permixtis oritur, ſequentibus remediis oppugnanda eſt.

Ac primùm phlebotomia, ad hepatis aliatúmque partium intemperiem corrigendam, neceſſaria eſt. Eáq; pluries repetita, pro plethoræ magnitudine, aut inflammationis periculo, ex brachio dextro primùm ad euacuationem, & reuulſionem; poſtmodùm verò ex venis inferioribus ad deriuationem à parte affecta cuius ratione Hipp. eúmque ſequutus Galenus, in omnium partium infra renes poſitarum affectibus, venas inferiores aperire præcipiunt.

Purgatio etiam in hoc affectu conuenit, ſed ex lenientibus tantùm & refrigerantibus compoſita, alioqui ardorem vrinæ maximè exaſperaret. Idcóque multi bolum ex caſſia ſimplici non audent tranſcendere. Et illa certè reliquis præferenda. Magis tamen refrigerans efficietur, ſi pulpa tamarindorum etiam adiiciatur. Vel dilutum caſſiæ, ex decocto lactucæ portulacæ. & ſummitatum maluæ paratum, ad plures dies exhiberi poterit, vt acres humores in partes vrinarias confluentes, ad inteſtina ſenſim deriuentur. Si tamen humorum prauorum copia maiorem purgationem poſtulare videatur, & ſequentem potionem tranſcendere poterimus.

℞. Fol. lactucæ, portulac. plantag. & ſummit. maluæ ana M. ß. tamarind. ℥. ß. myrobal. citrin. ʒ. j. Coquantur ad ℥. vj. In colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥. j. Colentur iterùm, & poſteà diſſolue rhab. in aqua lactucæ cum ſantal. citrin. infuſi ʒ. j. ß. mannæ & ſyrup. roſ. ana ℥. j. Fiat potio.

In diuturna dyſuria conueniet opiata purgans in vlcere veſicæ deſcripta.

Vomitus blandis remediis concitatus præſtantiſſimus eſt reuellit, enim à parte affecta, & incommoda arcet, quæ à purgantibus per inferiora induci conſueuerunt. In iis igitur erit proritandus, qui ſine magno labore illum ferre poſſunt, & ſemel, aut bis in ſeptimana iterandus.

Per clyſteres etiam frequenter iniectos, non ſolùm humores acres ad inteſtina deriuari ſenſimque expurgari; ſed etiam veſicæ partiúmque annexarum intemperies atque inflammationes demulceri poterunt; quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Rad. althææ ℥. j fol. maluæ, violariæ, lactucæ, ana M j. flor. nymphææ, & hordei mundati, an. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolue caſſiæ recenter extractæ ℥. j. ouum integrum vnum, olei violac. ℥. ij. Fiat clyſter.

Mucilagines ſem. althææ cydonior. fœnug. Clyſteribus vtiliter admiſceri poſſunt ad dolorem leniendum.

Verùm ad contemperandum dolorem & ardorem, clyſteres ex lacte puro, vel cum prædictis admixto, ita efficaces eſſe conſueuerunt, vt quoſdam viderimus ægrotantes, qui in diuturnis doloribus ex hoc ſolo remedio, & ſemicupio, de quo poſteà dicetur, leuamen ſuſceperint.

Per os autem exhibenda quamplurima, in vſu practico comperta non ſunt parùm conferre ad ardorem vrinæ demulcendum, & partium affectarum intemperies corrigendas: quorum præcipua ſunt quæ ſequuntur.

℞. Aquar. portulac., lactucæ, roſarum & nymphææ, an. Vnc. j. ſyrupi violacei, & nymphææ, ans. ʒ. vj. ſalis prun. ʒ. j. Miſce, fiat iulep. ſæpe iterandus. Vel

℞. Rad. althææ ℥. j. fol. lactucæ, endiuiæ, portulac. & ſummit. Maluæ, an. M. j. ſem. melon. cucurbitæ, maluæ lactucæ, & papau. albi, ana Drach. iij. iuiubar. ſebeſten. an. par. vj. flor. violar. roſ. & nymphææ, an. P. j. Coquantur ad quartaria quinque. In colatura diſſolue ſyrupi violac. iuiubini, & de papauere, ana Vnc. j. ſem. ſalis prunell. Vnc. ſem. Fiat iulep. pro iiij. doſibus, bis in die ſumendis.

Emulſiones, etiam vſurpari poterunt, quamuis ſint diureticæ, quia refrigerant, & veſicæ meatus leniter expurgant, in hunc modum compoſitæ.

℞. Quatuor ſem. frig. maior. & papau. albi, ana Drach. iij. amygdal. dulc. excortic. & in aqua frig. infuſat. Vnc. ſem. Confundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti hordei excorticati, liquirit. portulac. & ſummit. maluæ V. j. ſem. Fiat emulſio pro iij. doſibus, addendo vnicuique doſi ſyrup. violac. Vnc. j. ſalis prunellæ Drach. i. Si dolor ſit acerbior, aliquid ſyrupi de papauere admiſceri poteſt. Tum etiam gummi arab. pulu. Drach. i. vtiliter additur vel ſyrup. de alth. Fern. de mucilaginibus.

Iuſcula etiam parari poſſunt in hunc modum.

℞. Rad. althææ Vnc. ſem. maluæ M. j. liquirit. Vnc. ß. ſem cydon. Drac. i. Bulliant cum iuſculo pulli, vel gallinæ. Fiat iuſculum, per plures dies iterandum.

Conueniet etiam non parùm ſerum lactis caprilli, magno hauſtu exhibitum, vt in calida hepatis intemperie dictum eſt.

Imò & maiori efficaciâ, abſente febre, lac integrum præſertim

Digitized by Google

præſertim aſininum, propinari poterit; quod non ſolùm detergit, ſed etiam dolorem mulcet, & humorum acrimoniam contemperat.

In diuturno autem affectu, aquæ minerales refrigerantes, præſertim aluminoſæ, & ferratæ, aut parùm vitriolatæ, pluſimùm conferunt. Experientià enim compertum eſt aquas noſtras Meynenſes ſimili virtute præditas, huiuſmodi affectus, quamvis inueteratos, interdum ſuſtuliſſe.

Loco iulleporum prædictorum, ſimplex maluæ decoctum, cum ſyrupo violaceo vſurpari poterit, quo ſe ipſum Foreſtus, *obſ. 4. lib.* 25. à grauiſſima dyſuria liberatum refert: dicitque nihil æque iuuiſſe ac dictum decoctum, eóque ſe alios ægros ſimiliter laborantes curaſſe.

Idem Foreſtus *obſ. 3. eiuſdem libri*, dicit quemdam Iacobum Ioannis Pharmacopœum, aqua roſaceâ cum albumine oui concuſsâ & ad medium ſcutellæ ebibitâ ſeipſum & alios curaſſe.

Tradit etiam ibidem Foreſtus, ſenem quemdam Delphenſem decocto flor. chamæmeli cum lacte bubulo, ex mulierculæ conſilio fuiſſe curatum.

Amatus Luſitanus *curatione* 58. *cent.* 6. dicit quamdam mulierem dyſuria laborantem, quæ multis remediis ibidem recenſitis curari non poterat, vſu conſeruæ florum maluæ fuiſſe perſanatam. Sumebat autem illius conſeruæ ℥ j. manè, & veſperi, ſuperbibendo aquæ maluæ ℥. iij. Et idem *curatione ſequenti* 59. dicit ſenem quemdam ab excreto lapillo dyſuria laborantem, eadem conſerua, eodem modo vſurpata, intra triduum fuiſſe liberatum. Conſerua flor. althææ eſt eiuſdem vel maioris efficaciæ.

Quidam Practici commendant trochiſcos alkekengi ad Drach. j. cum liquore idoneo exhibitos, qui à diuretici ſunt, vrinæ acrimoniam obtundunt, & ſtupefaciunt.

Dolore admodum vrgente, non inutile eſt dum vrina redditur, penem demergere in lac tepidum, vel decoctum maluæ, & ſem. papau. albi. Imò & aqua ſola tepida non parùm conducit ad huiuſmodi dolorem & ardorem minuendum.

Pro potu leue decoctum maluæ, cum ſyrupo violaceo, aut conſerua roſarum agitatum, erit vtiliſſimum.

Ad eundem verò ardorem leniendum, fiunt etiam iniectiones in veſicæ ductum, ex lacte, emulſione ſem. frigid. aqua plantag. ſero lactis; quibus addi poteſt liquor. albuminis oui probè concuſſi, vel trochiſcor. alkekengi ℈. j.

Externa etiam remedia ad huiuſmodi ardores temperandos non parùm conducunt, qualia ſunt balnea, vel ſemicupia, & fomenta pubi & perinæo admota, ex decocto herbarum refrigerantium parata. Linimenta ex oleo roſac. nymphææ, vnguento roſaceo, refrigerante Galeni, populeone cum caphura, & mucilag. pſyll. extra. in aqua plantag. Renibus etiam & iecori admouenda epithemata refrigerantia, & linimenta prædicta; tum ea quæ ad iecoris, & renum intemperiem calidiorem ſuprà propoſita ſunt.

Quando humores acres & bilioſi fluunt ab hepate, ad eorum deriuationem conueniet cauſticũ tibiæ dextræ, tùm apertio hæmorrhoidum, quæ omnibus renum, & veſicæ affectibus vtiliſſima eſt; iuxta Aph. 11. *ſect.* 6. quandoquidem ab eodem ramo ſplenico ad renes, veſicam, & hæmorrhoides venæ diſſeminantur.

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XV.

DE MORBIS MVLIERVM.

PRÆFATIO.

MORBI mulierum appellantur ij, qui mulieribus proprij ſunt, & à vitio illius partis emanant, quæ mulieribus propria eſt, vteri nimirum, de quo non ſine ratione dixit Democritus in epiſtola ad Hippocratem, eum ſexcentarum, & innumerarum calamitatum Authorem eſſe. Nos igitur vt affectus vteri præcipuos, & in Praxi Medica frequentiùs occurrentes, quadam methodo exponamus; eos ita diuidemus, vt alij à vaſis vteri dependeant; alij in ipſo vteri corpore, illiúſque cauitate reſideant; alij verò præcipuam illius actionem, & opus nobiliſſimum, nempè generationem, reſpiciant. A vaſis vteri malè affectis, & cauſis præternaturalibus ea obſidentibus dependent, chloroſis, menſium ſuppreſſio, fluxus immodicus, fluores albi ſeu fluor muliebris; furòr vterinus, & hyſterica paſſio. In ipſo vteri corpore, illiúſque cauitate reſident, inflammatio, vlcus, ſcirrhus, cancer, gangræna & ſphacelus, hydrops vteri, procidentia & clauſura. Illi autem affectus generationi quidem officere poſſunt, ſed tantùm per accidens. Affectus verò totum generationis opus, nempè conceptionem, grauiditatem, & partum reſpicientes ſunt, ſterilitas morbi acuti, & chronici prægnantium, abortus, partus difficilis, fœtus mortuus, ſecundinæ retentæ, fluxus lochiorum immodicus, ſuppreſſio lochiorum, tormina à partu, & morbi acuti puerperarum. Quos omnes affectus breuiſſimâ ratione, quantum rei dignitas ferre poterit, elucubrare aggredimur.

CAPVT I.

De Chloroſi, ſeu pallidis virginum coloribus.

HIc affectus ab Hippocr. Chloroſis, à recentioribus febris alba, febris amatoria, morbus virgineus, pallidi virginum colores, & ictetus albus appellatur.

Definiri poteſt, vitioſus corporis habitus, ab obſtructione venarum hepatis, lienis, ac meſenterij, & præcipoè earum, quæ ſunt circa vterum, quem ſequitur plerumque grauitas membrorum, palpitatio cordis, difficultas ſpirandi, rerum abſurdarum appetitus, & alia ſymptomata.

Pendet igitur hic affectus immediatè ab obſtructionibus partium infimi ventris, præcipue earum venarũ quæ ſunt circa vterum, quæ liberũ ſanguinis affluxum ad vterum impediunt, & vnde ille copiâ luxurians in virginibus, quando menſtruæ purgationes apparere incipiunt, ſi ab illis obſtructionibus impediantur, ſanguis refluit ad partes ſuperiores, & cor, hepar, lienem, diaphragma, aliaſque partes opprimit; earumque calorem natiuum obruit, & vaſa obſtruit, vnde vitioſa fit in viſceribus concoctio, & hinc crudi humores in toto corpore cumulantur, qui ad habitum coporis delati, cachexiam excitant: in reliquis verò partibus varia ſymptomata producunt. In hypochondrijs enim viſcerum intumeſcentiam parit, à qua diaphragma comprimitur, vnde difficultas ſpirandi emergit. Quia verò ſanguis craſſus & flatulentus ſpiritus per venæ cauæ & magnæ arteriæ ramos ad cor deferuntur; quorum noxã excutere contendens ne ſuffocetur, frequenti arteriarũ motu eluctatur, vnde palpitatio cordis emanat, quam etiam temporum pulſationes frequenter conſequuntur. Præterea cibi faſtidio huiuſmodi virgines frequenter corripiuntur, quia ob malam concoctionem, & diſtributionem, ventriculus magna crudorum excrementorum copia refertus eſt. Quæ excrementa vitioſam, ex peculiari quadam corruptela, qualitatem adepta, prauorum eduliorum, imò & rerum abſurdarum minimè alibilium appetentiam inducunt, vt ſalis, aromatum, gypſi, carbonum, cinerum, & ſimilium, qui affectus pica & malacia nominatur; à nobis inter affectus ventriculi capite proprio fusè explicatus eſt.

Cauſæ obſtructionum, quæ in venis vteri & hypochondriorum contingunt, ſunt humores craſſi, viſcidi & crudi, ex praua plerumque victus ratione geniti. Virgines enim iſtæ largo aquæ frigidæ potu hora ſomni, vel manè ieiuno ſtomacho vtuntur; aliæ acetum, olera, fructus immaturos, vel ipſam niuem & glaciem auidiſſimè deuorant: vndè calor partium natiuus obruitur, & magnus fit crudorum excrementorum prouentus: aliæ nimio ſomno indulgent, aliæ otio immodico, vt quæ, ſuendi cauſa, puluinaribus toto die affixæ, maximo ſæpè frigore torquentur; aliæ intempeſtiuis vigiliis & exercitationibus vtuntur, vt choreis ſtatim à paſtu, quas in longã noctẽ, cũ ſuis amatoribus perducunt, quibus vt plurimùm accedũt grauiſſimæ curæ, & varia animi pathemata, ex quibus coctiones ordinariæ plurimùm euertuntur, & multa cacochymia inducitur.

Diagnoſis

Diagnoſis ex ſequenti ſymptomatum ſerie manifeſta euadet.

Primò ſeſe offert faciei & totius corporis color pallidus & ſubalbidus; interdum vero plumbeus, liuidus aut vireſcens. Cùm enim in hoc affectu humores crudi, pituitoſi, ac ſeroſi abundent, & ad habitum corporis deferantur, colorem toti corpori inducunt; & ſi pituita, bilis, aut melancholia permiſceatur, color inde ſubflauus, vireſcens, aut liuidus efficitur.

Secundò, inflatio, & quædam intumeſcentia in facie & palpebris apparet, præcipuè poſt ſomnum; quia per noctem concluſus calor plures vapores eleuauit, quam diſſipare potuerit. Crura quoque & pedes præcipuè circa malleolos intumeſcunt, totúmque corpus laxum & molle euadit, ob eandem pituitoſorum ac ſeroſorum humorum abundantiam.

Tertiò, grauitas & ſegnities totius corporis adeſt, crurum ac pedum tenſiua laſſitudo, deuolutis ſua grauitate humoribus ad partes illas decliuiores.

Quartò, reſpiratio difficilis eſt, præſertim cum ſe vehementer mouent, aut loca alia, & accliuia conſcendūt. Tūc enim ſanguis craſſus incaleſcit, ex eóque multi vapores eleuantur, qui difficultatem ſpirandi pariunt.

Quintò, cordis adeſt palpitatio, & pulſatio in arteriis temporum, dum corpus commouetur & exagitatur, propter eandem euaporationem, quæ ab humoribus craſſis excitatur aucto per exercitationem calore.

Sextò, dolor capitis grauans ac diuturnus ſæpe ægrotantes affligit, & interdum in occipitio, dum vterus compatitur; in ſincipite vero ac fronte, dum ab hypochondriis magis vapores eleuantur.

Septimò, pulſus eſt celer, & frequens, vt febricitare videantur, & ideo hic affectus dicitur febris alba; propter illam pulſus frequentiam, quæ talis efficitur, quia cùm facultas vitalis debilis ſit, vnde pulſus paruus emergit, natura paruitatem frequentia cogitur compenſare.

Octauò, ſomnus grauis eſt, ac profundus, ita vt ad meridiem vſque ſomnum produeant, niſi expergiſcantur, qui à vaporibus craſſis ac copioſis ex humore pituitoſa eleuatis excitatur.

Nonò, ingens adeſt ciborum, præcipuè euchymorum, faſtidium, propter maximam crudorum in ventriculo, ac vicinis partibus collectionem; qui humores deteriorem tandem conditionem adepti, picam, & rerum abſurdarum appetitum inducunt.

Denique malo ingraneſcente, & multiplicatis obſtructionibus, ſuppreſſio menſium tandem conſequitur, quæ prouectum affectum, ac veluti confirmatum oſtendit.

Quod ad prognoſim attinet. Affectus iſte vt plurimùm periculoſus non eſt, & ad longum tempus perſeuerat. Si tamen nimium negligatur & altas radices agere permittatur, ita vt magna nutritionis deprauatio contingat; partium naturalium graues affectus, vt ſcirrhi aliíque tumores, tum etiam propriæ ſubſtantiæ corruptiones contingunt, quæ per hydropem, febres longas, alióſque graues caſus, ad interitum perducunt.

Quando leuior eſt affectus, & à venarum vteri obſtructionibus potiſſimum oriundus, in iuuenculis virginibus coniugio fœliciter curatur.

Mulieres quæ diutiùs hoc affectu laborarunt, aut ſteriles fiunt, aut prolem morboſam, debilem ac parùm vitalem edunt.

Magna ſalutis ſpes elucet, quando menſtrua ſtatas periodos repetunt, & debita quantitate ac qualitate donata progrediuntur.

Curatio huius affectus perficitur obſtructionum apertione, vitioſorum humorum ex toto corpore vacuatione, & intemperiei viſcerum correctione, eorúmque roboratione.

Obſtructiones auferuntur iiſdem remediis, quæ in obſtructionum hepatis, & lienis curationibus fuêre propoſita; additis nonnullis quæ vterum reſpiciunt, & ad venarum eius obſtructiones reſerandas magis appropriata ſunt.

Primò igitur medicamentum purgans exhibendum eſt, laborantis naturæ temperamento congruum, ex benignioribus compoſitum, vt primam tantùm regionem euacuet; idque præmiſſo clyſtere, ſi aluus non ſit libera.

Poſteà verò venæ ſectio erit celebranda, ſi affectus non fuerit inueteratus admodùm, & puella valdè exanguis vel ad cachexiam inclinans. Vena autem brachij ab initio erit aperienda, quamvis menſtrua ſuppreſſa fuerint. Si enim ex pede ſanguis tunc temporis detrahatur, maiores fient venarum vteri obſtructiones, aucta earum plenitudine. Ex brachio denique ſiniſtro ſanguis detrahetur, ſi lien magis obſtructus ſit: e dextro verò, ſi hepar obſtructiones magis inuaſerint.

Educta ea ſanguinis quantitate quæ neceſſaria fuerit, ſolennis purgatio inſtituenda eſt apozemate aperiente & purgante, quale in obſtructionis hepatis curatione fuit propoſitum, Cui addentur herbæ vteru peculiares, vt artemiſia, matricaria, pulegium; & ſi lien obſtructus fuerit, addi etiam poterunt, quæ illum peculiariter reſpiciunt, vt cortex capparis, ceterach, ſcolopendrium. Si verò bilioſum fuerit temperamentum, & calidioris, & ſiccioris hepatis indicia apparuerint, calidiora omnia ſimplicia ex apozemate erunt detrahenda, & aperientia frigida eorum loco ſubſtituenda.

In puellis delicatioribus loco apozematis, iuſcula in dicta curatione obſtructionis hepatis deſcripta vſurpari poterunt, eiuſdemque ſimplicia immutari, vt de apozemate dictum eſt.

Interim fotus & linimentum dicto loco deſcripta admoueri debent, non ſolùm regioni hepatis, ſed etiam lienis & vteri.

Peractâ ſolemni purgatione, paretur ſequens balneum, ad vaſa aperienda & relaxanda, & materiam obſtructionum fundendam, atque digerendam. Cuius tanta eſt efficacia, vt aliquando viderimus quibuſdam ægrotantibus menſtruas purgationes in tertio aut quarto balneo profluere incepiſſe, quæ per longum tempus anteà delituerant.

℞. Rad. althææ, liliorum, enulæ campanæ, bryoniæ, cucumeris agreſtis, ana ℔. ij foliorum maluæ, violariæ, mercurialis, pulegij, matricariæ, meliſſæ, ana M. iiij. ſeminis lini & fœnugr. leuiter contuſi, ana Vnc. ij. Coquantur in aqua fontis pro balneo, quod ingrediatur tepidè, bis in die ſine ſudore: longè à paſtu, per biduum ſingulis diebus decocto renouato.

Poſtridie vltimi balnei, ſi menſium ſuppreſſio adfuerit, aperiantur venæ inferiores, & emittatur ſanguis ad Vnc. iij. Idque bis, aut ter repeti poterit eo tempore, quo menſes fluere ſolebant. Aut ſi nunquam adhuc apparuerint, quo tempore ægra magis affici, & grauiùs laborare ſolita eſt.

Abſolutis hiſce remediis, ad viſcera roboranda, & obſtructionum reliquias conterendas, conueniet opiata aperiens & roborans, dicto loco deſcripta. Cui vtiliter fæcula bryoniæ & ſal artemiſiæ ad Drach. ii. vtriuſque addi poterit.

Quia verò non rarò adeò contumaces ſunt obſtructiones, vt primis remediis non cedant; hoc caſu ſyrupus magiſtralis parari poterit, ex materiâ apozematis præſcripti, auctâ purgantium doſi, quo vtetur ægra bis, aut ter in menſe.

Pilulæ etiam vſuales erunt efficaciſſimæ, quales in dicta obſtructionis hepatis curatione fuerunt propoſitæ, quibus vtiliter addentur remedia ex tartaro, vitriolo, & chalybe compoſita, ibidem deſcripta.

Zacutus Luſitanus *obſeru. 99. lib. 2.* proponit hiſtoriam cuiuſdam mulieris, quæ chloroſim per decennium cum menſium ſuppreſſione paſſa erat, & variis purgantibus

purgantibus & aperientibus remediis, quibus chalybs etiam acceſſerat, curari non poterat. Hanc ipſe curauit conſeruâ artemiſiæ, triginta dierum ſpatio exhibita, ſuperbibendo aquam ſtillatitiam ſabinæ; in qua per noctem rhabarbarum maduerat.

Idem Zacutus *obſeru. 117. lib. 3.* aliam proponit hiſtoriam cuiuſdam virginis, quæ multo ſale ſeſe ingurgitans, ex diuturno atque aſſiduo illius vſu incidit in diarrhœam bilioſam cum tabe implicitam. Quam ipſe curauit poſt totius prouidentiam, lacte caprino chalybeato, & frigidis hepati applicitis.

In contumaciſſimis & diuturnis obſtructionibus, cauſticum tibiæ dextræ, vel ſiniſtræ (prout hepar, aut lien afficitur) inuſtum, plurimùm conferre poterit.

Reſeratis magnâ ex parte obſtructionibus, humores pituitoſi ac ſeroſi, tum in venis reſidui, tum præcipuè in habitu corporis ſtagnantes, per ſudores reſoluendi ſunt. Cui vſui conueniet decoctum guaiaci, in naturis frigidioribus; vel radicis chinæ ac ſalſæ parillæ, in calidioribus, per quindecim aut viginti dies exhibitum. Hâc cautione adhibitâ, vt quarto aut quinto quôque die, intermiſſo ſudore, catharticum detur, quod humorem circum viſcera collectum præparatum, ac concoctum (ad ſudores tamen ineptū) per aluū detrahat. Alioqui intus ſi reſtiterit, ibi obdureſcens & putreſcens, febris & aliorum morborum occaſio erit. In eundem finem thermæ ſulphureæ vſurpari poterunt, quales ſunt noſtræ Balerucanæ, tam potu, quàm balneo. Potu enim iſtarum aquarum, expeditis priùs, & liberatis viis, remediis anteà propoſitis, detergitur excluditúrque humor in prima & ſecunda corporis regione contentus, per alui & vrinæ profluuium; tertia verò regio excitatis à balneo ſudoribus, ab humorum ſarcina liberatur.

Ac denique congreſſus, ſi legitimè fieri poſſit, poſt deobſtruentium remediorum vſum, erit vtiliſſimus; illo enim calor naturalis in partibus naturalibus multùm excitatur, quo vteri vaſa impensè dilatantur. Et docet experientia, interdum primâ coniugij nocte pallidis iſtis menſium fluxū excitari: aliis verò, quæ optimâ fruuntur valetudine, tempus conſuetum anticipari.

CAPVT II.

De ſuppreſſione menſium.

MEnſium ſuppreſſio adeſſe dicitur, quando in fœmina ætate matura, quæ nec lactat, nec grauida eſt, ſanguinis per vterum euacuatio, quæ naturaliter ſingulis menſibus fieri conſueuit, rariùs aut parciùs procedit, aut omninò ſupprimitur.

Cauſa illius ſuppreſſionis, vel ad vterum referenda eſt, vel ad vaſa illius, vel ad ſanguinem, qui per illas fluit aut fluere debet.

Vteri varij morbi ſuppreſſionem iſtam efficere poſſunt; intemperies nimirum frigida & ſicca, denſando & conſtringendo corpus vteri; vel calida & ſicca partem eandem exſiccando, vel eiuſdem alimentum exurendo, vnde praui humores generantur, qui parti infixi liberum menſium effluxum prohibent: Morbi etiam organici eiuſdem partis, nempe inflammatio, vel ſcirrhus, diſtorſio oſculi interioris, vel compreſſio facta à tumoribus partium vicinarum, aut omenti craſſioris: ipſius vteri denſitas & craſſities nimia, vlcera & cicatrices ab iis relictæ, aut ex laceratione cotyledonum in violento abortu.

Vaſa vteri non rarò obſtructiones patiuntur, quæ frequentiſſima eſt cauſa menſium ſuppreſſionis, ab humoribus frigidis & craſſis oriundæ. Interdum etiam à conſtrictione earum venarum ſuppreſſio hæc contingit, quæ fit à partibus vicinis diſtentis, vel tumefactis, vt de ipſius vteri aſtrictione dictum eſt.

Sanguis quãtitate, qualitate, vel motu peccans, cauſa eſſe poteſt ſuppreſſionis menſium. Quãtitate peccat, aucta, vel imminuta. Aucta, ſi nimiâ copiâ in venis redundet: tunc enim venas nimiùm diſtendit, vt ſeſe contrahere nequeant ad expulſionem; quemadmodum veſica nimiùm repleta vrinā emittere nequit ob eandē diſtenſionem. Imminuta verò, quia paucus & imminutus ſanguis in corpore retinetur ad illius nutritionē.

Sanguis qualitate peccat, dum craſſior & viſcidior eſt ex ſe, & propriâ naturâ, propter frigidam hepatis aliarúmque partium intemperiem, vel ex humorum craſſorum, pituitoſorum ſcilicet aut melancholicorum permixtione, vnde plerumque obſtructiones oriuntur.

Motu verò peccat, cùm per alias vias excernitur, vt per nares, vomitum, ſputum, vrinas, hæmorrhoides, & multas alias partes. Vidi puellam puſtulam habentem in capite, quæ ſingulis menſibus aperiebatur, & ſatis copioſum ſanguinem fundebat. Multas verò vidimus ſanguinem periodicè per pulmonem reiicientes, quæ euacuatio purgationis menſtruæ vicem gerebat.

Cauſæ externæ ſuppreſſionem ſanguinis promouentes ſunt, aër frigidior & ſiccior, vt Aquilonia tempeſtas; ingreſſus præceps in aquam frigidam, aut nimia in ea mora, præcipuè dum fluunt purgationes menſtruæ, cibi pauciores, vel copioſiores, craſſiores & frigidiores, vel aſtringendi vi præditi; calidiores etiam id faciunt, vt nimius ſalis vſus, & aromatum, exſiccando, hepatis, aliarúmque partium ſubſtantiam, & ſanguinem ipſum abſumendo, atque exaſſando, vnde craſſitiem acquirit, obſtructionibus efficiendis idoneam, exercitationes vehementes, & vigiliæ immodicæ, ſanguinem valdè abſumentes: ſomnus diuturnus & otium immodicum calorem natiuum eneruans & cruditates multiplicans, excreta & retenta naturæ limites excedentia, vt hæmorrhagia narium, aut hæmorrhoidum, diarrhœæ, aliæque euacuationes diuturnæ, per vomitum, vrinas, aut ſudores. Ac denique animi pathemata grauiora, vt iracundia vehemens, timor ſubitus, mœror perſeuerans, zelotypia grauis, & ſimilia.

Diagnoſis ſuppreſſionis menſium ex ipſis ægrotantis relatu, metuēda eſt. Sed quia illa vel à cauſis præternaturalibus procedit, vel à naturalibus, putà grauiditate; ſigna vtriuſque ſuppreſſionis diſtinctiua proponenda ſunt; ne Medicus à muliereulis grauiditatem ex illegitimo concubitu contractam tegere conantibus, decipiatur; neve remedia menſes prouocantia grauidæ mulieri temere præſcribat.

Primò igitur grauidæ vt plurimùm naturalem retinent colorem, qui in aliis valdè immutatur, & pallidus ac fœdus efficitur.

Secundò, ſymptomata, quæ grauidis in principio accidere ſolent, in dies paulatim mitescunt: contrà verò in ſimplici menſium ſuppreſſione, quòd diutiùs menſes ſubſiſtunt, eò magis ſymptomata augentur.

Tertiò, in grauidis poſt tertium menſem, motus & ſitus infantis ſenſibiliter percipitur, admotâ ventri inferiori manu: in aliis verò ſentitur quidem aliquis tumor, ſed œdematoſus, ac minimè durus, qui circumſcriptionem non habet ſemper cum vtero limitatam.

Quartò, ſi oſculum vteri interius à perita obſtetrice tangatur, non ita exactè clauſum, vt in grauidis, percipietur, ſed potiùs durum, contractum, & quodam dolore affectum.

Quintò, grauidæ vt plurimùm hilares ſunt, & parùm in animi pathematis mutantur; contrà verò in ſuppreſſione menſium plerumque mœſtæ fiunt, & triſtitia afficiuntur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent.

Vteri vitia quæ ſuppreſſionem menſium efficere valent, in ſequentibus capitibus erunt explicanda, ma-

xima

xima tamen pars eorum ea relatu ægrotantis, inſpectione & contactu earum partium percipi poteſt.

Obſtructiones & anguſtiæ vaſorum vteri cognoſcentur ex labore & moleſtia, quæ in lumbis & partibus vtero vicinis, inſtante potiſſimum menſtruæ purgationis tempore, percipiuntur, & ſi quid tunc temporis effluat, mucoſum, ſubalbidum, aut ſubnigricans apparet. Affectus verò partium vicinarum; qui vteri os aut venas occludere poſſunt, ea propriis ſignis apparebunt.

Sanguis in venis redundans ſeſe euidenter profert ea venis admodùm diſtentis in cruribus & brachiis; tum ſi fœmina carnoſior & rubicundior euaſerit, cibiſque lautioribus ſeſe per multum tempus impleuerit. Defectus verò ſanguinis erit coniiciendus, ſi fœmina obeſior fuerit; ſi febrem diuturnam, longam inediam, aut cibi faſtidium paſſa fuerit. Praua verò ſanguinis qualitas, ea prauo corporis, habitu, hepatis aut aliarum partium vitio, & præſertim ea ipſius ſanguinis conſideratione, ſi tantillum ex eo effluat, innoteſcet. Motus verò ſanguinis præpoſterus, quando nempe per alias vias effluit, per ſe ſatis ſenſibus manifeſtatur.

Quod ad prognoſim attinet; menſium ſuppreſſio periculoſiſſima eſt, ea eaque multi atque grauiſſimi morbi oriuntur, & quidem alij in ipſo vtero, vt tumores, abſceſſus & vlcera; alij in toto corpore variiſque partibus, vt febres, obſtructiones, cachexiæ, cibi faſtidium, hydrops, cardialgia, tuſſis, difficilis reſpiratio, lipothymia, ophthalmia, mania, melancholia, capitis dolor, arthritis, & alij non pauci. Progreſſum noxarum quæ ex ſuppreſſione menſium oriuntur, eleganter propoſuit Hippocr. *lib. 1. de morbis mulierum*, his verbis: *Tertio menſe poſt ſuppreſſa menſtrua incipiunt ſentire ſuffocationes & horrores, lumborum grauitatem, & quandoque febrim.* Quòd ſi ſuppreſſio diutius perſeuerat, iam illi obdureſcit venter, vrina copioſior mingitur, cibi faſtidium, & vigiliæ ingraueſcunt, ita vt inter dormiendum dentibus ſtrideat: & ſi adhuc retineantur, quinto menſe his omnibus, & maximè doloribus vrgebitur grauiùs, ſed ſexto menſe inſanabilis morbus redditur, qui antea curari poterat. Et cum hoc anxia fit, & animo linquitur, pituitam vomit, ſiti magna vexatur, dolebunt partes ventris & pectinis, febris accedet, ſupprimenturque alui excrementa, atque veſicæ, ſpina dorſi dolore vexabitur, eſtque & quaſi balbuties. Poſthàc autem intumeſcunt crura, pedes, venter, & vrina mingitur rubra, ſanguineáque, & dolor totum occupat corpus, maximè collum, ſpinam, & inguina, atque ſic moriuntur, ſcilicet ex hydrope. Hæc Hippocrates. In hoc contextu dubium facit, quòd dicit autor ſexto menſe morbum eſſe inſanabilem: contrarium enim docetur, experientia, & ipſe Hippocrat. *4. epid.* refert ancillam quandam, cui per ſeptennium ſuppreſſa fuerant menſtrua, illis tandem redeuntibus ſanitati fuiſſe reſtitutam. Conciliari poteſt Hippocrates cum ſeipſo, dicendo, vltra ſex menſes morbum eſſe inſanabilem, quando menſtrua in ipſo corpore, aut cauitate vteri retinentur, quia ibi putreſcunt, aut ſuppurantur, vt in retentis lochiis contingit; hoc tamen non de quacumque ſuppreſſione eſſe intelligendum.

Minus periculoſa eſt illa ſuppreſſio, quæ à multitudine ſanguinis laudabilis excitatur, vel à pinguedinis copia, hæmorrhagia, & vacuationibus aliis: cauſæ enim illæ, ſi non multùm inualuerunt, tolli facilè poſſunt.

Difficiliùs verò curatur, quæ à ſuccorum grauitate, vaſorum obſtructione, vel anguſtia dependet; quia rebellis iſte humor in penitiores illius meatus inſinuatus, non niſi multis remediis, & diuturna opera, cuius mulierculæ ſunt valde impatientes, educi poteſt.

Suppreſſio menſium, quæ ex proprio vteri affectu proficiſcitur, omnium peſſima eſt: quia pars illa per idiopathiam læſa, difficilè curari poteſt, ob perpetuum excrementorum affluxum, quorum receptioni ea maximè diſpoſita eſt; ita vt corporis totius ſentina ac cloaca à nonnullis nominetur.

Curatio huius affectus pro cauſarum varietate variè inſtituenda eſt. Ac primum ſi à nimia copia ſanguinis ſuppreſſio oriatur, illius quantitas minuenda eſt phlebotomiâ in brachio largâ manu celebratâ. Si enim venæ inferiores priùs aperirentur, traheretur magis ſanguis verſus vterum; vbi maiorem obſtructionem, & vaſorum diſtentionem efficeret, cum ruptionis eorumdem, aut etiam vteri inflammationis periculo.

Sublatâ plethorâ, & ſanguinis multitudine, ſanguis ad inferiora retrahendus eſt, apertis venis inferioribus circa illud tempus, quo antea laborans purgari conſueuerat; tum etiam frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, tam ſiccis, quàm ſcarificatis.

Hiſce præmiſſis, partes vterinæ emolliendæ & relaxandæ ſunt fomentis, ſemicupiis, & inunctionibus humectantibus & emollientibus. Quibus, ſi affectus pertinacior fuerit, addere poteris purgationes hyſtericas, & particularia medicamenta menſes mouentia, quæ in poſterum proponentur; eligendo ea iis, quæ mitiora & magis temperata fuerint.

Si propter ſanguinis penuriam menſtrua non procedant, vt poſt febres diuturnas magnas euacuationes, & in quavis corporis inſigni extenuatione; eorum prouocatio molienda non eſt, priuſquam conuenientibus alimentis, putà analepticis, corpus inſtauratum fuerit, & ſufficiens ſanguinis copia procreata, ac morbus omnis, qui extenuationis cauſa eſſe poteſt, debitè expugnatus. Quibus præſtitis vt plurimùm contingit menſtrua ſponte profluere. Quòd ſi non fiat, & natura ſui muneris oblita ad priſtinum officium non reuertatur; apertis venis inferioribus erit reuocanda, cum aliis remediis ſuprà deſcriptis; ita tamen vt quantitas ſanguinis qui educetur, valdè ſit moderata, metu virium iam deiectarum, & ne ægra in tabem præcipitetur. Hîc autem diligenter eſt aduertendum quamvis corporis extenuationem, penuriam ſanguinis non indicare; ſed eam tantùm quæ magnis euacuationibus, aliiſq; cauſis conſumentibus ſuccedit. Fit enim interdum, vt menſes ſuppreſſi, & in venis retenti prauã accerſant qualitatẽ, ob quã alendis partib. minimè idoneus ſanguis efficiatur; vnde corporis macies & extenuatio ſuccedit, licèt venæ multo ſanguine, ſed prauo, refertæ maneant, & tunc tẽporis venæ ſectio, etiam larga manu celebrata plurimùm conferre ſolet. Quod quidem luculento Gal. experimento confirmatur, qui *com. 3. in lib. 6. epid.* [Ego, *inquit*, cuidã mulierculæ, iam octo menſes purgationis menſtruæ ſuppreſſione laboranti, extenuatiſſima cùm eſſet, haud exiguo detracto ſanguine, breuiſſimo tempore proprium habitum reſtitui; ſicut & alias non paucas eodem modo ad ſanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neque enim erat ignobilis) fuit valdè celebre. Ipſi quidem reſciſſa vena eſt, medicis ex eo remedio futuram vtilitatem firmiter polliceri vetantibus; quin etiam nõnulli mibi aduerſari audebant, non ſolùm propter mulieris maciem, ſed etiam propter inappetentiam, ex venæ ſectione ſequuturam eſſe noxam affirmantes. Profectò hæc melius eſt longiori ſermone proſequi, quàm vtrius Prodici Hippocrates mentionẽ fecerit diligenter inuenire conari. Verùm recentiores medici ad magis ſophiſticã doctrinæ ſpeciem defleaerunt, ægrotis euenientia diligẽter obſeruare, & ipſorũ affectus cauſáſq; ea quibus curationis inuentio acquiritur indagare negligẽtes, quæ & ipſa per experientiam diiudicatur. In muliere ſanè quam memoraui, primo die ſanguinis ſeſquilibram detraxi, rurſùm poſtero die libram vnam, tertio nõ multò plus ſemilibra, erãt enim vnciæ octo.]

Hæc Galenus. Quibus patet, in mulieribus menſium ſuppreſſione laborantibus, etiam extenuatis, ſanguinem larga manu interdam eſſe detrahendum; quamvis huius ſæculi mulieres tantam ſanguinis euacuationem, quæ Galeni temporibus educebatur, ferre minimè valeant.

A motu ſanguinis præpoſtero ſuppreſſio menſium contingit, quando is per narium hæmorrhagiam, vomitum, aut ſputum, aut hæmorrhoïdas, aliaque loca non naturalia excernitur; eiuſque curatio perficitur, repellendo ſanguinem à partibus per quas fluit præternaturaliter; eoodemque tettahendo ad vteri vias. Primom perficitur (dum ſangnis prr ſuperiora loca irrumpit) lotione brachiorum, capitis & faciei ex aqua frigida, & priuatione exercitij earundem partium, præcipuè cantus & vociſerationis. Secundum verò abſoluitur venæ ſectione partium inferiorũ, factâ biduo, aut triduo antequam, ſanguis erumpat; cucurbitulis femoribus & ſuris adhibitis, interdum ſiccis ſæpe etiam cum ſcarificatione; prouocatione hæmorrhoïdum, frictionibus, ligaturis, deambulationibus, fomentis, ſemicupiis ex herbis aperientibus, iounctionibus, peſſariis, clyſteribus vterinis, aliiſque infra deſcribendis. Præcipuè verò commendatur balnei naturalis vſus, ſulphurei ac bituminoſi, quod laborans pluties ingrediatur longè à paſtu, dunmodò aqua hypochondriorum regionem non ſuperet, eodémque tempore ſuperiores partes flabello refrigerandæ ſunt, ne calido balnei aëre etiam incaleſcant.

Si per hæmorrhoides fluat ſanguis, & ab vtero aoertatur, difficillima erit curatio. Si enim trahentibus ad inferiora vtaris, eadem ad ſedem trahent. Si verò adſtringentia ſedi adhibeas, ea etiam propter viciniam repellent quæ feruntur ad vterum. Hæc igitur vna medendi ratio conſerre poterit, vt poſtquam trahentibus ad inferiora vſus fueris, localia vtero adhibeas, quæ humorem commotum magis ad vterum alliciant.

At verò omnium frequentiſſima eſt illa menſium ſuppreſſio, quæ fit ab obſtructionibus venarum vteri. Cuius curatio eadem propemodum eſt cum ea, quæ in pallidis virginum coloribus fuit propoſita, nonoollis tantùm additis, quæ vterum magis ſpecificè reſpiciunt.

Primò igitur ea omnia ſigillatim vſurpari poterunt, quæ ad chloroſis curationem fuere deſcripta. Et vt plurimum contingit, vt reſeratis viſcerum obſtructionibus menſes ſpontè profluant. Quorum tamen eruptionem adiuuare poterunt, quæ motum humorum ad inferiora promouent; vt ſectio venarum inferiorum, circa conſuetam, menſtruorum periodum celebrata; vel vicariæ eius cucurbitulæ, coxis & ſuris admotæ, tum ſiccæ, tum ſcarificatæ frictiones earumdem partium, & ligaturæ dolorificæ.

Si rebellior affectus prædictis remediis non cedat, ad ea progrediendum eſt, quæ peculiari virtute & proprietate ſpecificâ menſes promouere valent, quæ ſub variis formulis vſurpari ſolent. Ac primom pulueres efficaciſſimi, & guſtui gratiores ita comparantur.

℞. Cinam. & ſuccini, an. ℈.i. croci ℈.ß. Miſce, fiat poluis ſumendus aliquot matutinis. Vel

℞. Pulu. radic. rubiæ tinctorum, & ſaccari pulueriſati, an. ℥.j. Miſce, dimidatur in tres partes, quarum vna detur tempore menſium, cum vino calido ſummo manoe in lecto, in quo maneat benè cooperta per horas quinque. Si non fluxerint menſes, rurſus in ſecunda periodo exhibeatur altera pars. Si adhuc non apparuerint, rurſùs in tertia. Vel

℞. Rad. ariſtol. rotundæ ʒ.ß. fol. ſabinæ ſiccor. ʒ.j.ß. dictam. cretici & trochiſcor. de myrrha, ſine aſſa fœtida ob fœtorem, an. ʒ.j. cinam. elect. ʒ.ii. ſacchari albiſſ. ℥.ii. Fiat omninm puluis ſubtiliſſimus de quo capiat ʒ.ii. manè per aliquot dies, cum iuſculo cicerum rubrorum. in quo cinam. ʒ. ij. croci, ʒ. ß. bullierint. Pilulæ præſtantiſſimæ in hunc modum compoountur.

℞. Trochiſc. de myrrha Drach. i. caſtorei ℈.ß. Cum ſucco artemiſiæ fiant pilulæ paruæ.

Inter familiaria remedia & euporiſta habentur flores lauendulæ cum melle per multos dies comeſti, vel conſerua flor. calendulæ ad Drach. ij. exhibita.

Maximas autem habet vires ſanguis hirci ſylueſtris, tum etiam domeſtici, ad menſes ſuppreſſos educendos, iuxta præparationem & doſim in pleuritidis curatione propoſitam.

In calidioribus naturis cremor tartari per plures dies vſurpatus in iuſculo, vel decocto aliquo melanagogo menſes ſuppreſſos promouet.

At maximè laudantur pilulæ Montagnanæ, quæ ita ſe habent.

℞. Trochiſc. de myrrha ʒ.i.ß. ſem. petroſelini, caſtorei, cinam. ana ℈.i. moſchi g̃.x. Cum ſucco apij formentur pilulæ xxij. deauratæ, capiat duas manè, vel in ingreſſu lecti per aliquot dies. Vel

℞. Rad. rubiæ tinctorum & ariſtol. rotundæ, ana ʒ. iij. agar. & cinam. an. ʒ. i. croci ℈. j. Cum ſucco artemiſiæ fiat maſſa pilularum, cuius doſis eſt Drach. j.

Fermentum vetus à multis commendatur, magnitudine caſtaneæ cum pari ſacch. quantitate, per tres dies continuos exhibitum. Magis tamen proderit, ſi puluis trochiſc. de myrrha, dictamni, aut ſimilis permiſceatur.

Decocta vſitatiſſima ſunt, eorúmque vtiliſſima in hunc modum ſe habent.

℞. Rad petroſel. & rubiæ maioris, an. ℥.ij. cicerum rubr. P.iij Coquantur ad ℔.j. ß. In colatura diſſolue pulueris cinam. ℥.i. croci ʒ.ß. mellis q.ſ. Miſce, capiat ℥.vj. calidè, manè, bis in die, antequam menſes prorumpant; vel etiam iis fluere incipientibus, ſi lentè procedant. Vel

℞. Rad. apij. aſparagi, fœniculi, an. Vnc. j. fol. matricariæ capill veneris neperæ, pulegij, ana M. j. Coquantur ad ℔. ij. Colat. Vnc. iv. adde ſyrupi de artemiſia ℥. j. Bibat calidum bis in die, vt ſuprà. Vel

℞. Rad cyperi, angelicæ, valerianæ & rub. tinct. ana ʒ.ß. fol. artem. pulegij, ſabinæ, an. M.ß. ſem. dauci, & ſeſeleos, ana Drach. i. dictam. creti Drach. i. ß. cinam. electi ℈. iiii. croci ℈. i. Fiat decoct. ad Vnc. iiii. In cola. diſſolue ſyrup. de artemiſ. & hyſſopo, ana ℥. ß. Fiat iulep. pro doſi vnica, quæ alternis diebus exhibeatur.

Quercetanus in Pharmacopœa duo decocta valdè commendat: quorum primum ita ſe habet.

℞. Milii ſolis, aniſi, viſci quercini, ana Drach. iii. dictanni cretici Drach. i. croci ℈. i. Contudenda contundantur & macerentur per viginti quatuor horas in vino albo generoſo. Dein parùm bulliant. De hoc decocto exhibe Vnc. iiii.

Alternum decoctum ita deſcribitur.

℞. Splenem bouis integrum. Hunc in fruſta inciſum in phialam vitream capacem inice, ita vt ad medietatem vſque impleatur; addeodo cinam. craſſo modo conuſi ℥.i. caryophyll. ℥.ß. croci ʒ.ii. vini albi optimi q.ſ. ad humectandam ſolùm materiam. Vas probè clauſum ponatur in B.M. ferventiſſimo, adeò vt ebulliat per vigintiquatuor horas, donec ſplen in particulas minutiſſimas coctus & conſumptus fuerit, magnáque iuris exquiſitiſſimè cocti & fragrantiſſimi copia reſtet; de quo ægra capiat manè Vnc. iv. continuando per quatuor, aut quinque dies cum menſes fluere debent.

Aquæ ſtillatitiæ cæteris liquoribus præferendæ ſunt, vtpotè guſtui gratiores, & quæ propter ſubſtantiæ tenuitatem faciliùs penetrant ad vaſa vteri obſtructa. Præ cæteris ſequens à Mercato Roderico à Caſtro, & Sennerto commendatur.

℞. Panem

℞. Panem ferè ad fermenti naturam redactum, mediocriter coctum & calidum, cui ablato cortice adde mellis ℥. xij. puluetis ſeminum vrticæ, dauci, ameos, aniſi & fœniculi an. ʒ.j. trochiſc. gallæ moſch. myrrhæ rubeæ, an. ℈.i. corulæ fœtidæ ʒ. ß. Infundantur omnia in ℔. iij. infraſcriptæ decoctionis, quæ recipit phaſeolorum rub. cicerum rubr. an. P. ß. ſeminis iuniperi Vnc. i. rad. rubiæ, ruſci, raphani ſilueſtris, aſparagi, apij & petroſel. an. Vnc. ſem. chamædr. recentis M. j. ameos aniſi, fœniculi, an. Vnc. ii. Coquantur omnia ſecundùm artem. Deinde in B.M. ſtillatitium liquorem extrahes, cuius Vnc. ij. ſummo manè laboranti porriges. Addi etiam poteſt ſyrupus capill. ven. de duabus rad. de artemiſ. Doſis etiam ſequentibus diebus augeri poteſt, ſi ventriculus non offendatur.

Guaiaci, aut ſaſſafras decoctum in pituitoſis corporibus vtile eſt, etiam cum dictamno cretico; ſi per duodecim, aut quindecim dies ſumatur ſine ſudoris prouocatione. Illius experimentum refert Iacchinus in nonum Rhaſis, *cap. 66.* [Ego, *inquit*, lignum Indicum coxi, & adiunxi dictamnum. Vnde mulieri, quæ iam per quinque annos nihil purgabatur, & ſterilis erat, & purgationem euocaui, & partum.

Chymici, commendant tartarum vitriolatum, ſpiritum tartari, mixturam ſpiritualem, ſales artemiſiæ, meliſſæ radic chelidoniæ, valerianæ.

Aqua theriacalis ſequens ad hunc vſum mirè eſt efficax.

℞. Theriacæ vet. Vnc. v. myrrhæ rubræ Alexandrinæ Vnc. ii. ß. cinam. electi, croci orientalis, an. Drach. ſem camphoræ Drach. ii. Affunde optimum vini ſpiritum ad eminentiam trium digitorum, & in leni calore tincturam extrahe. Cui per inclinationem effuſæ adde ſpiritus tartari ſextam partem. Doſis cochlear. j. cum vino, aut aqua appropriata.

Dum prædicta remedia vſurpantur, clyſteres frequenter iniecti maximè conueniunt, ob incumbentem inteſtino vterum; & ita componi poſſunt.

℞. Rad. lil. Vnc. j. ireos, valerianæ, ana Vnc. ß. mercurialis M. ii. artem. ſabinæ, an. M. j flor. chamæm. lauendulæ, an. P. i. ſem. carui, nigellæ, an. Drach. i. Coquantur ad ℔. i. In colatura diſſolue hieræ ſimplicis & benedictæ laxatiuæ, an. Vnc. ß. olei cheirini Vnc. ij. elect. de baccis lauri, Vnc. ſem. Miſce fiat clyſter.

Imò verò purgationes per interualla repetitæ erunt præſtantiſſimæ, quæ variis modis, inſtitui poſſunt.

Ac primùm laudantur maximè à Gal. pilulæ de hiera ſimplices & compoſitæ, quia præterquàm quod educunt conuenienter humores ſuperfluos, habent etiam facultatem vias aperiendi, & expurgandi vterum. Vel

℞. Aloes Drach. iii. maſſæ pilul. coch. min. ʒ. i. Cum ſucco ſabinæ formentur pilulæ xx. de quibus exhibeantur num. iii. ante prandium, tertio quoque die. Vel

℞. Aloës Drach. i. rhab. elect. ʒ. i. ß. diagryd. ℈. i. myrrhæ, rad. aſari, an. Drach. ß. ſpicæ ℈. i. Cum ſyrupo de artemiſia fiat maſſa pilul. Doſis à ℈. ij. ad Drach. j. Vel

℞. Maſſæ pilular. cochiar. minor. Drach. ſem. mercurij dulcis gr. xx. Cum ſyrup. roſ. reſolut. formentur pilulæ v. vel vj. capiat ſummo manè.

Exteriùs verò menſium ſuppreſſorum prouocatio adiuuari ſolet topicis ſequentibus, ad vias dilatandas, humores attenuandos, & facultatem expultricem excitandam.

℞. Radicum bryoniæ, lilior. cyperi, valerianæ, angelicæ, aſari, ireos, & petroſelini, an. Vnc. i. fol. artemiſ. lauri, rutæ, ſabinæ, thymi, roriſmar. pulegij, nepetæ, maluæ, mercurialis, an. M. i. flor. ſambuci, cheiri, chamomillæ, an. P. ij. gran. iuniperi Vnc. ij. Coquantur in aqua & vino albo. Colaturâ foueantur venter & inguina cum ſpongia.

Eodem decocto, auctâ doſi, poteſt parari ſemicupium; in quo ægra vmbilico tenùs ſedeat & herbæ coctæ ſacculo incluſæ ventri applicentur. Caueat tamen à ſudore, qui menſes potiùs ſiſtit.

℞. Ol. lil. aneth. & rutacei an. Vnc. j. ſem. vini generoſi Vnc. iii. iunci odorati. rad. cyclam. angelicæ ariſtol. vtriúſque, fol. ſabinæ. an. Vnc. ſem. Bulliant ad vini conſumptionem. Coletur & exprimatur oleum, quo inungatur regio pubis, & pudendorum calidè poſt fotum, vel ſemicupium.

Suffitus humidi fiunt ex vapore decocti fotus & ſemicupij, quod modicè calens operiatur patellâ perforatâ, cui annecti debet fiſtula oblonga, quæ collum matricis attingat; excipiatque fumum manè & ſerò veſtibus contecta.

Siccus ſuffitus ita confici poteſt.

℞. Caryophyll. cinam. macis, an. Drach. ii. bacc. iuniperi Vnc. ſem. ſeminis nigellæ Drach. i. ſtyrac. calamit. Drach. ij. Fiat puluis craſſior qui carbonibus iniiciatur, fumuſque excipiatur vt ſuprà. Vel

℞. Styrac. calamit. ʒ. ij. thuris ʒ. j. benjoini, aliptæ moſch. ana ℥ ſem. caryoph. ligni aloës. cinam. an. ℈. ij. Cum mucilag. gummi tragacanth. extracta cum aqua cinam. fiant trochiſci pro ſuffumigio.

Peſſaria in hunc modum fieri poterunt.

℞. Fol. mercurial contuſ. M. j. pulueris hieræ picræ, & benedictæ laxatiuæ, ana. ʒ. ij. pulu. ariſt. longæ ʒ. j. mellis & ſucci mercurialis q. ſ. Fiat peſſarium Vel

℞. Agarici. myrrhæ, ana ʒ. ij. galbani ʒ. ſem. croci ℈. i. Cum melle deſpumato fiat peſſarium, quod linteo raro inducatur, & non diu in vtero relinquatur metu inflammationis.

Pilulæ cochiæ minores in parui peſſarij formam redactæ menſes egregiè mouent.

Iniectiones etiam in vterum fieri ſolent, quæ metrenchytæ, ſeu clyſteres vterini appellantur; abluunt enim ſordes vteri parietibus adhærentes, & orificia vaſorum interna reſerant. Parantur autem ex decocto fotus præſcripti, & demptis acrioribus; vel ficuum pinguium cum artemiſia, pulegio mercuriali; vel ex ſolo ſucco mercurialis depurato, in quo parùm benedictæ laxatiuæ ſit diſſolutum. Ad acriora enim aſcendere nefas eſt metu inflammationis. Imò poſt vſum iſtorum, quæ intus per horam tantùm vnam morari debent, vtile erit decoctum maluæ, hordei, & violarum iniicere, vel parùm hydromel. ſero caprillo diluti.

In affectu inueterato cauteria tibiis admota plurimùm conferre poterunt. Quamvis enim illa à Sennerto reprobentur, ex eo quòd ab vtero potiùs deriuent, & humoribus, qui cum ſanguine ex vtero fluere ſolent, aliam viam concilient, & inclinationem eorum ad vterum prohibeant. Attamen maximè prodeſſe Mercurialis, Varandæi & aliorum frequentibus experimentis comprobatum eſt. Per iſta enim vlcuſcula ſuperflui humores perpetuò vacuantur, & humorum curſus ad inferiora dirigitur. Ac tantùm abeſt, vt humorum ſuperfluorum deriuatio ab vtero fluxum menſium auertat, quin potiùs eum prouocet, ſanguinem puriorem & naturæ regimini magis obedientem efficiendo, qui cum dictis humoribus ad cauteria non retrahitur. Adde quòd iſti humores niſi per has vias reducantur, retenti in venis obſtructiones geminant, & ita ſuppreſſionem augent. Exiſtimamus tamen, reſtitutis menſtruis purgationibus ad naturalem ſtatum, cauteria eſſe occludenda, vt natura per vterum ſuperflua excludere aſſueſcat.

In prædictorum remediorum vſu quædam præcepta notatu digniſsima obſeruanda ſunt.

Primum, Numquam vtendum eſſe remediis menſes mouentibus, niſi præmiſſis vacuationibus vniuerſalibus; ne humores ad venas vteri copioſiùs promoti obſtructiones augeant, aut valdè attenuati ad partes alias irruāt & grauia mala producant. Quemadmodum nat-

tat Schenchius in obſeruationibus, quemdam Medicum Venetum mulieri ſuppreſſione menſium laboranti, non euacuatâ prius pituitâ venas obſtruente, apozema quoddam dediſſe quo aſſumpto paulò pòſt illa in paralyſim incidit.

Secundum In menſes mouentium exhibitione à leuioribus eſſe incipiendum, ad validiora ſenſim progrediendo.

Tertium, Medicamenta menſes mouentia in maiori copia eſſe exhibenda, quia eorum virtus retunditur in via à ventriculo ad vterum

Quartum, Medicamenta prædicta eſſe exhibenda vel horis matutinis ieiuno ventriculo, vel etiam aliquando in ingreſſu, aut egreſſu balnei: ita enim in calidum ac ſolutum corpus illabens medicina, vires ſuas potenter exerit; & multo adhuc efficaciùs, ſi ante venarum inferiorum apertionem illa exhibeantur.

Quintum, Peſſaria, & clyſteres vterinos nuptis, & viro vtentibus duntaxat præſcribi debere: virginibus verò naſalia, fomenta, inſeſſus, & ſuffumigia ſufficere.

Sextum, In bilioſis, aut melancholicis temperamentis, calidiora omnia medicamenta eſſe deuitanda, ac mitiora tantùm vſurpanda; iiſque aperientia temperata & humectantia atquè emollientia eſſe permiſcenda.

CAPVT III.

De Fluxu menſium immodico.

Menſium fluxus moderatâ quantitate, ac debito tempore procedens, naturalis eſt; ſi verò quantitatis modum excedat, vel frequentiùs redeat, vel diutiùs perſeueret: immodicus ac præternaturalis cenſendus eſt.

Cauſæ menſium fluxus immodici eædem ſunt, quas in hæmoptyſis productione concurrere, ſuo loco, diximus; nempe anaſtomoſis, diapedeſis, diæreſis. & diabroſis, quæ fiunt à ſanguinis quantitate nimia, caliditate, tenuitate, vel acrimoniâ, ictu, caſu, aut vulnere, quæ in hæmoptyſis theoria fuſiùs expoſitæ ſunt; vt eadem hic repetere non opus ſit. Ideò lectorem ad dictum caput perlegendum remittimus.

Diagnoſis ad ipſum affectum, illiuſque cauſam dirigenda eſt. Fluxum menſium immodicum & præternaturalem oſtendunt, difficilis tolerantia, virium lapſus, inappetentia, cruditas & cachexia, color cadauerosus, pedum intumeſcentia, & alij affectus grauiores, qui caloris natiui exolutionem conſequuntur.

Cauſarum verò diagnoſis in hunc modum inſtituenda eſt.

Per diapedeſim ſanguinem fluere oſtendunt; totus corporis habitus, & carnium mollities. cibi & potus vſus ſerum multiplicare idonei, ac præſertim ipſe ſanguis dilutus ac ſeroſus, qui facilè in linteis dignoſcitur.

Per anaſtomoſim vel rhixim ſanguinem fluere oſtendunt, vulnera, caſus, aut contuſiones prægreſſæ, ſaltus, clamores, & geſtatio ponderis inſoliti in corpore plethorico, & multo ſanguine referto, vel ingens æſtus, frigus immodicum, coitus immoderatus, iracundia inſignis, & ſimilia. Idem contingit poſt partus laborioſos, vel ab imperita obſtetrice miniſtratos, poſt abortus, vel diuturnam menſium ſuppreſſionem. quæ collectum nimiâ copiâ ſanguinem, confertim deinde effluere facit.

Diabroſim, ſeu vlcerationem in vtero factam indicant, ſanguis paulatim extillans cum ſenſu doloris & acrimoniæ, humores ſalſi & acres in corpore redundantes. Sanguis vel effluens primò ſanioſus, ichoroſus, nigricans, aut flauus profunditur: poſtmodum verò ſi vlceratio augeatur, ſiſtula quædam partis deradun tur, à quibus deinde magna ſequitur ſanguinis effuſio, quam ſiſtere difficile eſt. Præceſſerunt cauſæ cacochymiam generantes, vt vſus ciborum acrium, ſalſorum, putridorum & ſimilium.

Prognoſim quod attinet. Omnis hæmorrhagia copioſior, vel diuturnior periculoſa eſt præcipuè ex vtero, quæ non ſolùm indiuiduo, ſed etiam ſpeciei noxia eſt.

Diapedeſis omnium minimè periculoſa eſt; quia minorem efficit caloris & ſpirituum iacturam, diutiùs tamen perdurat, propter crudioris & ſeroſioris ſanguinis prouentum.

Rhixis & anaſtomoſis maius inferunt periculum, quia magnam ſubitò profundunt ſanguinis copiam; citius tamen curantur, quia in corporibus benè ſanis & plethoricis vt plurimùm contingunt.

Diabroſis verò omnium difficillima eſt, quia in vlcere fit ſubſtantiæ deperditio, quæ nouum iſtarum partium coalitum impedit.

Si virium debilitas, & ſymptomatum vehementia nullo modo minuatur, ſed in dies augeatur, ægræ interitum portendit..

In ſeneſcente muliere menſtruorum nimius fluxus plerumque incurabilis, & lethalis eſt.

Curatio menſium fluxus immodici, eadem ferè eſſe debet, quæ ad immodicum hæmorrhoidum fluxum fuit propoſita.

Primò enim phlebotomia reuulſionis gratiâ in brachio celebranda eſt, partitis vicibus, & digito per vices foramini admoto. Magnâ copiâ ſanguis detrahendus eſt, quantùm vires ferre poſſunt. Teſtatur enim Hollerius *comment. Aph.50. ſect.5.* ſe multas vidiſſe mulieres, quę detracto multo ſanguine è vena conualuerunt, cùm nullis aliis remediis poſſet reprimi fluxus ſanguinis.

Frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ ad reuulſionem etiam conueniunt, vt in dicta curatione, præcipuè verò mammis, iuxta Aphor. Hippocr. citatum i. [Mulieri, *inquit* ſi placet menſtrua ſiſtere cucurbitulam quàm magnam ad mammas appone.] Si tamen admotâ cucurbitulâ difficultas ſpirandi oriatur, ſubitò auferenda eſt.

Purgatio pariter eadem, vt in dicta curatione, conuenire poteſt: eaque ſemel; aut bis in hebdomada erit repetenda, donec impuritati viſcerum & venarum ſit prouiſum. Sublatis enim bilioſis & ſeroſis humoribus, qui ſanguinem fluidum reddunt, ipſe ſponte conſiſtit. Si ſerum magis abundare videatur, radix mechoacan cum rhabarbaro conueniet.

Purgatio etiam per vomitum potenter reuellit; & ab Hipp. laudatur *2. de morb. mulierum*. Blanda autem debent eſſe vomitoria, & frequenter iterata; aut etiam digito in os immiſſo vomitus prouocari poterit. Imò verò ſufficiet, eritque vtiliſſimum, ante prandium vomitum ciere, attamen non vomere, ſed ſolùm ad tentare.

Poſtmodùm iulepi, pulueres, opiatæ, pilulæ, aliàque remedia incraſſantia, & aſtringentia in dicta curatione propoſita, hic etiam conuenient, additis etiam narcoticis ſi vrgeat neceſſitas. Quibus ſequentia vtiliter addi poterunt, à doctiſſimis viris experta.

℞. Cortices duorum ouorum recentium vſtoa, thuris, maſtiches, ana Vnc.ſem. margarit. præparat. coralli rubri præp. carabes, ana ʒ ij. lapid. hæmatit. ſmaragdi præp. ana ℈. ſem. farinæ hordei ſine furfure P. ii. albumina ouorum numero iv. & ſi opus fuerit, adde parùm aquæ chalybeatæ, & fiant duæ placentæ, quæ in furno coquantur, vt poſſint in puluerem redigi. Doſis à ʒ. ſem. ad ʒ. i. cum iuſculo pedum vetuccis ſummo mane. Hoc puluere multas mulieres hoc affectu ſatis antiquo curatas fuiſſe teſtatur Ioann. Michaël Paſchalius. Laudatur quoq; puluis ſolus corticis oui

ad

Digitized by Google

ad ʒ. i. exhibitus in aurora per aliquot dies, & habetur pro ſecreto.

Foreſtus ſequentem puluerem commendat, quem dicit eſſe vnum ex arcanis præceptoris ſui Helidæi. Accipit turturem moderatè pinguem, ab inteſtinis repurgatum, & lotum vino rubro aſtringente & aqua roſacea. Deinde maſtiches Vnc. i. in ventre ponit, & aſſuit ne elabi poſſit: atque ita veru ad ignem rotat, & inter aſſandum, loco butyri, aceto roſaceo aſpergit, pinguedinémque ex eo defluentem colligit, & vſui ſeruat. Poſt perfectam aſſationem, turturem in ollam nouam vitream conijcit, luto philoſophico obturatam; & in furnum calidum demittit, vt turtur perfectè exſiccari poſſit; quem poſteà in puluerem redigit. Cuius cochlear vnum exhibet omni mane, cum aqua plantaginis, aut decocto aſtringente. Et pinguedine reſeruata regionem renum, pubis & inguinum inungit.

Noſtrates mulieres vulgare habent, remedium ex floribus chamæleontis, quibus lac condenſare ſolent. Exhibent cum iuſculo, aut alio liquore. Aliæ vtuntur coagulo hœdi, vel leporis ad ℈. ſem. quod & ſanguinem fluentem ſiſtit, & concretum in vtero diſſoluit.

Succus plantaginis inter reliqua remedia præſtantiſſimum cenſetur à Gal. ſi recenter extractus ad Vnc. iii. vel iv. exhibeatur.

Solenander dicto ſucco colophoniam addit; & infallibile remedium aſſerit, his verbis. [Ad conſtringendum menſtruum rubeum antiquum; Accipe ſucci plantaginis cyathum vnum. Impone Drach. i. colophoniæ puluerisatæ, & tribue ægræ. Id fiat quater, & erit curata infallenter. Deo dante.]

Succus millefolij huic vſui etiam conuenientiſſimus eſt, ſi eius ℥. ii. vel iii. exhibeantur cum ſyrupo corallorum, aut alio conuenienti.

Succus vrticæ prædictis non cedit, vel etiam efficacior eſt: exhiberi poteſt ſolus, vel cum aliis permixtus: vel ex iis fieri poteſt ſyrupus ad vſum frequentem.

Aqua ex tenerrimis & rubentibus quercus foliis extracta prædictum profluuium ſiſtit.

Sequens autem aqua valdè efficax à Mercato in hunc modum componitur.

℞. Panem ex amylo, farina hordei, & oryza confectum. Affunde aquæ chalybeatæ ℔. vii. Quibus adde roſar. rubr. ſicc. P. iii. ſucci plantag. ℔. i. rad. conſolidæ maior. virentis & conquaſſatæ ℥. ii. caudæ equinæ M. i. carnis pyrorum agreſtium & cydoniorum, ana ℥. ii. portulacæ M. ii. boli armen. Vnc. i. balauſt. & ſantal. omnium, vna Vnc. ſem. Deſtillentur omnia per alembicum: huius aquæ capiat ℥. iii. cum ſyrupi de portulac. aut de roſis ſiccis Vnc. ſem.

Pro fœminis delicatioribus poterunt parari iuſcula ex decocto pedum vituli, & fol. plantaginis, vel ſanguinariæ. Vel ad incraſſandum ſanguinem, poterit fieri iuſculum ex aqua roſarum pura, & vitellis ouorum recentibus. Iiſdem quoque confert conſerua fructus cynorrhodi frequenter exhibita, præſertim ſi calida hepatis intemperies adfuerit.

Ad omne ſanguinis profluuium Practici vtuntur oxycrato, largo hauſtu per os exhibito. Verùm in menſium fluxu pertimeſcendum eſt, quia vtero (vtpote parti membranoſæ) eſt inimicum.

Inter ſpecifica recenſentur radix filipendulæ, & cortex radicis mori quorum pulueres exhibentur ad ʒ. i. cum liquore idoneo.

Flores nucum, quando ſunt maturi & cadere incipiunt, collecti, & in puluerem redacti, exhibeantur ad ʒ. i. cum vino calido manè per plures dies. Ex hoc medicamine omnes habentes fluxum menſtruorum ſanantur, vt teſtatur Solenander. Specificâ etiam vi ſuffocationibus vteri medetur.

Spica nardi tenuiſſimè puluerata, & ſumpta ad ʒ. i. cum liquore idoneo, menſtrua cohibet, tum etiam ſi ex ea naſcale componatur.

Lac chalybeatum per plures dies epotum in affectu inueterato multùm prodeſt: humorum enim acrimoniam contemperat eoſdémque incraſſat, corpus reficit, & fluxui reſiſtit. Hoc commendat Auicenna, Rhaſis aliique Arabes, & Augenius ad cœlum extollit. Cauendum tamen ab eo eſt, vbi aliquid vitioſi humoris in corpore ſupereſſe ſuſpicio fuerit.

Aquæ minerales acidulæ, vitriolatæ, ferratæ, vel aluminoſæ, in fluxu diuturno cohibendo, cauſis eiuſdem auferendis & viſceribus roborandis plurimùm conferunt.

Chymici tincturam corallorum valdè commendant, tum etiam vitriolum Martis, & multa alia è ſuis Authoribus repetenda.

Pro potu vtatur ægra decocto maſtiches, vel millefolij, vel lentiſci ſicci. In vino etiam lignum lentiſcinum infundi poterit, eóque nigro, & auſtero quo maximè viſcera roborantur, & fluxiones cohibentur.

Diligenter obſeruandum eſt, in affectu inueterato multùm aſtringentia & incraſſantia non eſſe diu vſurpanda. Periculum enim eſt, ne meatus offarciant, occludant, & conſtringant; atque ita obſtructiones generent, & viſceribus præcipuis (quæ inſigne damnum in hoc affectu recipere ſolent) plurimùm officiant. Sed multò præſtabilius eſt, in hepar roborantibus inſiſtere: quæ quidem aſtringunt, attamen ita moderatè, vt aſtrictione obeſſe nequeant.

Ludouicus Septalius *lib. 7. Animad. medic. art.* 144. decoctum corticum arantiorum, tanquam remedium certum, ita commendat, vt propria eius verba tranſcribere nō inutile fuerit. [Poſt, *inquit*, huiuſmodi remedia ex ratione facta, cum ea quæ aut incraſſandi facultate, aut aſtringendi maximè conueniunt, vnum in præſentia omittendum nullo modo eſſe cenſui, quo infinitas propemodùm mulieres ab hoc morbo liberaui; inter ſecreta aliquando reſeruatum, pòſt adoleſcentibus qui ſub noſtra tutela ad praxim medicam adoleſcentiam exercentur, etiam communicatum: nunc omnibus ad communem vtilitatem, commune factum: quo ferè nunquam fruſtratus ſum, modò ab exulcerato aliquo vaſe in vtero fluxus iſ menſtruorum aliquam non habeat occaſionem. Eſt autem omninò eupoiſton, & faciliimè parabile. Recipit autem aquæ lb. vij. In qua incoque cortices trium arantiorum acidorum, aliquanto adhuc ſubuiridium, at illos in philyras incido, & excoquo ad duarum partium conſomptionem & factâ colaturâ Vnc. viij. vel ix. potandas mane do. Quòd ſi valentius medicamentum parare hoc ipſum volo, manipulum herbæ piloſellæ in fine excoquendum addo. Validius adhuc redditur, ſi in aqua Villenſi decoctio fiat; aut ſi in octo libris aquæ fiat, vbi duæ tertiæ partes per coctionem abſumptæ fuerint, & excolatum reliquum chalybe indito ignito ſæpiùs adhuc magis roboretur.

Exteriùs verò topicis medicamentis fluxus menſium immodicus cohiberi ſolet.

Ac primùm fomenta in hunc modum parari poterunt.

℞. Rad. biſtortæ tormentillæ, & corticum granatorum, ana Vnc. ſ. fol. plantaginis, centinodiæ, burſæ paſtoris, equiſeti, ana M. i. nucum cupreſſi balauſtior. granorum myrti ſumach, ana Vnc. i. Bulliant in aqua ferrata & vino auſtero. Colatura foueatur regio pubis valdè tepidè.

Item ſpongia marina in aceto forti bulliat; quæ ſuprà pubem mulieris poſita menſtrua potenter ſiſtit.

Semicupium ex priori decocto fotus paratum, aucta doſi, etiam conuenit. Sed cauendum ne calidum adminiſtretur, ſed tantùm ſubfrigidum, alioqui calore ſuo vaſa vteri magis aperiet. Efficaciſſimum eſt balneum decoctionis aluminis; ſed ſterilitatem inducit.

Linimentum, vel vnguentum poſt fotum, vel ſemi-

cupium, admouendum eſt pubi, perineo & lumborum regioni, in hunc modum compoſitum.

℞. Ol. myrtini, de maſtiche, & cydoniorum ana ℥. j. boli armenæ, ſanguinis draconis, & karabes, ana ʒ. j. aceti cochlear. j. Fiat linimentum.

Vel admoueri poterit vnguentum comitiſſæ, aut vnguentum de bolo recenter diſpenſatum, vel ceratum ſequens ſummè efficax.

℞. Picis naualis Vnc. ſem. thuris maſculi Vnc. j. maſtich. Vnc. ſem. terebinthinæ Vnc. i. ſang. draconis, roſar. rubr. ana Drach. ij. Fiat ceratum renibus applicandum.

Emplaſtra etiam vmbilico & lumbis vtiliter admouentur, ex maſſa emplaſtri contra rupturam, pro matrice, de maſtiche, ſolis, aut ſimul mixtis: vel ex maſſa emplaſtri de Vigo pro fracturis, quod præſtantiſſimum eſt, & abſque calefactione operatur.

Cataplaſmata ſequentia multò efficaciùs operantur, & in largo ſanguinis profluuio, vnde vitæ periculum immineat, plurimùm poſſunt.

Parantur autem ſi vel bolus armena cum ſucco plantaginis & pauco aceto incorporentur, & admoueantur.

Vel pulueris gypſi ℔. j. cum gummi arabici torrefacti ʒ. x. & quatuor albuminibus ouorum incorporetur, & cum placentulis goſſipij emplaſtrentur partes prædictæ. Dicit Solenander, hoc cataplaſma omnem muliebrem fluxum ſiſtere vno die.

Benigniùs operatur, & ſpecifica quadam vi potiùs, quàm aſtrictione, cataplaſma ex vrtica cocta in ſartagine, pubis regioni admotum.

Iniectiones etiam fiunt in vterum per metrenchytem ex ſucco plantaginis ſolo; qui valdè eſt efficax, & à Practicis celebratus. Ex ſucco polygoni idem præſtari poterit. Tum iiſdem ſuccis addi interdum ſolent mucilaginis gummi tragacanthæ ℥. i. amyli ʒ. j. aquæ pecnli roſarum Vnc. iij. Et in vterum infunduntur. Vel

℞. Fol. Polygoni, plantag. millefolij, burſæ paſt. caudæ equinæ, ana M. ſem. Coquantur ad ℔. ſem. In colat. diſſolue acaciæ Drach. iii. ſanguin. dracon. boli armen. & lapid. hæmat. ana Vnc. i. Miſceantur, fiat clyſter vterinus.

Suffitus ex aceto ſupra laminam candentem effuſo, & in ſella perforata receptus, vtiliſſimus eſt. Vel in hunc modum componi poterit.

℞. Thuris, maſtiches, ana Drach. ii. myrtillorum, ladani, an. Drach i. ſuccini, roſarum rubr. balauſtiorum, an. Drach. ſem. Cum infuſione tragacanthæ in aqua roſarum, fiant trochiſci pro ſuffumigio.

Suffitu ranarum combuſtarum teſtatur Ioannes Michael Paſchalius, ſe fœminam quandam curaſſe, quæ ſeptem ferè menſibus hoc fluxu laborauerat. Idem etiam ſuffitum vngulæ mulæ hunc fluxum mirificè ſiſtere expertum eſſe ſcribit.

Peſſaria adſtringentia hîc etiam vſurpantur. Quæ tamen parùm vtilia ſunt, cum vix ad orificia venarum aperta poſſint pertingere. Si tamen venæ ceruicis vteri aperta ſint, locum habere poſſunt, & in hunc modum componi.

℞. Succi plantag. vel centinodiæ ℥. ii. pulu. trochiſc. de carabe, & acaciæ, ana ʒ. i. Miſceantur cum albumine oui, & panno ſerico inuoluantur. Fiat peſſarium. Vel

℞. Pulu. hypociſtidis, acaciæ, boli armeni, ſang. draconis, rad. conſolidæ, arnogloſſæ, gallarum, ana ℥. ſem. ſucci portulacæ, vel plantag. vel ſyrup. de roſis ſiccis, aut myrtillorum q. ſ. Excipiantur bombace.

Parantur etiam peſſaria ex foliis portulacæ, plantag. aut polygoni, vel alterius herbæ conuenientis contuſæ, & in linteo inuolutæ; aut ex vnguento comitiſſæ lana excepto, & vtero indito.

Neque omittenda eſt lotio tibiarum in aqua frigida, aut decocto aſtringente, à Practicis vſitata, quæ cobibendo menſium fluxui non parùm confert.

Circa topicorum adminiſtrationem hoc aduertendum, ne ſcilicet aſtringentia medicamenta ſaltem fortiora admoueantur, priuſquàm reuulſiones ſufficienter celebratæ fuerint, præſertim illa quæ venæ ſectione perficitur. Periculum enim eſt, ne tumores in vtero, aut grauiores alios affectus concitent. Ideò ſemper, quantùm morbus dare inducias poterit, tum reuellentibus, tum incraſſantibus atque aſtringentibus internis curatio tentanda eſt, priuſquàm ad topica illa deueniatur.

Suprà deſcripta curatio fluxui menſium aptari poterit, ſiue ab anaſtomoſi, ſiue à diapedeſi, ſiue à rhixi, ſeu ruptione vaſorum dependeat, adhibito iudicio. At ſi ab eroſione, ſeu exulceratione oriatur, illius curatio erit inſtituenda, prout in vlceris vteri curatione docebitur.

In toto morbi decurſu, dum prædicta remedia vſurpantur, viſcerum roborationi, & correctioni ſanguinis incumbendum erit, quemadmodum in fluxu hæmorrhoïdum dictum eſt.

Ac denique ſedato ſymptomate, prophylaxis ibidem inſtituta, hîc etiam conferre poterit.

CAPVT IV.

De Fluore muliebri.

FLuor muliebris, vteri profluuium, ſeu menſtrua alba, dictus, fit quando humores excrementitij ex vtero profluunt, vel continenter, vel ſaltem nullo ordine, nullóque circuitu.

Illi autem humores excrementitij modò albi ſunt, & pituitoſi, ſero lactis, aut hordei cremori perſimiles: modò pallidi, aut flaui, aut virides ex bilis permixtione, modò aquoſi ex ſeroſis humoribus, modò ſubnigri, ex humore melancholico admixto; modò acres & erodentes, vt partes vterinas exulcerent; modò tetri & graueolentes, modò nullo odore moleſti.

Fœminas adultiores, & ætate maturas plerúmque malum hoc ſolet corripere, virgines tamen ab eo non ſemper ſunt immunes, quod perperam nonnulli aſſerere auſi ſunt, viarum anguſtiam accuſantes, & temerè pronuntiantes, corruptas eſſe virgines, quibus fluores albi promanant. Etenim ſi virgines ſatis amplas habeant vteri venas, vt per earum ductus menſes ordinarij fluere valeant, quidni etiam fluores albi per eaſdem vias ſtillare poterunt, cùm ſæpè materia illius fluoris ipſo ſanguine tenuior, & fluidior ſit, vtpotè ſeroſa, vel biliosa? Idipſum confirmat experientia à doctiſſimis Medicis prolata, & quotidiano vſu à nobis etiam confirmata; caſtiſſimas atque integerrimas virgines, de quibus nulla corruptionis ſuſpicio eſſe potuit, hunc affectum paſſas eſſe. Et teſtatur Fernelius ſe puellam vidiſſe octauo ætatis anno, hoc malo obſeſſam, ac diu poſteà grauiter afflictam.

Generantur autem humores iſti excrementitij, vel in toto corpore, vel in aliqua parte principali, vel in ipſo vtero.

Si à toto corpore iſti profluant humores, vel ex prauo alimento, vel ex vitioſo, & habituali totius corporis temperamento generantur, & ad vterum confluunt, tanquam totius corporis ſentinam, ac veluti cloacam, ad quam reliquæ partes ſeſe exonerant.

Partes verò peculiares, quarum conſenſu in hoc morbo vterus afficitur, potiſſimùm ſunt, cerebrum, ventriculus, hepar, lien, meſenterium, & veſica, quæ ſua excrementa ad partes debiliores, & receptioni magis diſpoſitas, amandant.

In

In vtero generantur humores iſti excremētitij, quia proprium alimentum commutare nequit, ob debilitatem retentricis, aut concoctricis, ideò illud maiori parte in excrementitium humorem faceſſit, cùm imperfectè conficiatur, vel potiùs corrumpatur. Imperfectè conficitur in frigida vteri intemperie, corrumpitur in calidiori. Et cùm vterus ex concoctionis defectu, nutritione ſuâ fruſtretur, nouum alimentum continuò attrahit, quod in excrementum conuerſum, ab eo tanquam inutile expellitur, ac noua omninò fit attractio, vnde continuus, & copioſus fit praui illius humoris per vterum effluxus. Debilitatur vterus, & horum excrementorum receptioni magis idoneus redditur, à grauiditate, partu, aborſu, contuſione, inflammatione, abſceſſu, aut exulceratione.

Diagnoſis ad ipſum affectum, partem affectam, & cauſam illum producentem dirigitur.

Affectus ipſe ex ægrotantis relatu facilè dignoſcitur, eumque non rarò varia ſymptomata conſequuntur, nempè color faciei pallidus, appetentia deiecta, nauſea, ſpirandi difficultas, virium deiectio, oculorum tumor, & inflatio, mœror & triſtitia, vrinæ craſſæ & turbidæ; aliaque non pauca, quæ pro humoris peccantis diuerſitate varia eſſe ſolent, vt inferiùs diſtinctè magis explicabitur.

Partem affectam, & locum in quo humores excrementitij fluorem iſtum efficientes generantur, ſequentia indicabunt.

In toto corpore materiam iſtam generari indicant, laſſitudo ſpontanea, grauatiua, à qua leuatur ægra, copiâ humoris excretâ, & rurſus grauari incipit nouâ collecta materia; venarum plenitudo, torpor pedum, manuum ac cætera, quæ ſigna plenitudinem præcipuè oſtendunt. Cacochymiam verò in toto corpore redundare ſignificant, prauus totius corporis habitus, manuum & pedum inflationes pruritus & mordacitas in toto corpore, ſi humor acrimoniæ ſit particeps, & alia non pauca.

In aliqua verò parte peculiari materiam peccantem oſtendunt ſymptomata, & excrementa cuique parti propria & particularia; v. g. iecoris dolor, calor, aut tumor, cum excrementis billioſis, iecur eſſe affectum ſignificant: eadem verò ſymptomata in ſiniſtro hypochondrio apparentia, cum excrementis humorem melancholicum referentibus, ex liene fluxum procedere oſtendunt. Pituitoſa excrementa, nauſea, inappetentia, & aliquando ingens fames, frequens ciborum corruptio, & ructus acidi, vel nidoroſi, certa ſunt affecti ventriculi indicia.

Dolor capitis, ſpumoſa excrementa, conſueta per os, & nares euacuatio ſuppreſſa, à capite humores affluere teſtantur. Si nulla prædictarum partium læſarum ſigna appareant, ab ipſo vtero fluxum procedere coniiciendum eſt. Præterea fœmina eſt boni coloris materia fluens pauca eſt, cùm ſolius vteri ſit excrementum. Præceſſerunt cauſæ vterum labefactantes, vt partus laborioſus, vel aborſus, caſus ſupra ventrem aut dorſum, coitus immoderatus, præſertim ſi fœmina nimia iuuenis coniugio tradita ſit; tumores, vlcera, aliique affectus vterum obſidentes, quorum ſigna in propriis capitibus propoſita ſunt.

Humorem verò, fluxum iſtum efficientem, teſtantur in primis colores humoris effluentis ſuprà propoſiti, qui in linteis apparent, quibus ille excipitur; ſi vt docet, Hipp. 2. *de morbis mulierum*, lintea illa areſacta ſimplici aqua lauentur, ac in vmbra exſiccentur. Tunc enim manifeſtè colorem referunt humoris in excrementis dominantis: quibus addi poſſunt ex Semeiotica generali ſigna humoris in toto corpore redundantis.

Signa denique proponenda ſunt, quæ iſtum affectum à conſimilibus diſtinguere valent. Conſimiles autem ſunt, excretio materiæ purulentæ ex matricis vlcere, & gonorrhœa.

A materia purulenta diſtinguitur, ex ipſius vlceris ſignis proprio capite deſcribendis, tum etiam quia pus ipſum longè eſt craſſius, & albicans, & minoris quantitatis, ſi ritè concoctum ſit; ſi verò ſanioſum & ichoroſum fuerit, quodam cruore perfuſum eſt, & interdum filamentis partium, & cum inſigni doloris ſenſu exire ſolet: tum etiam mulieres vlcera patientes in vtero, aut illius ceruice, non admittunt coitum, niſi cum moleſtia, quæ affectum ipſum exaſperat; quæ verò muliebre profluuium patiuntur, liberè, & patienter venereos amplexus ſuſtinent. In gonorrhœa verò materia effluit in minori copia, craſſitie maiore, albedine ſplendidiore, & longioribus interuallis, ac rariſſimè fœtet; tum ſi gonorrhœa ſit virulenta ex impuro concubitu contracta, ex ardore vrinæ, pudendi vlcuſculis, aliiſque ſignis malignitatem indicantibus innoteſcet.

Prognoſis huius affectus ex vna parte bona eſt, ex altera verò mala. Bona dici poteſt, quatenus vtplurimum vitæ periculum non infert: mala verò quatenùs affectus eſt contumax, ac diuturnus, & curatu difficillimus: ſiquidem humorum ſuperfluorum effluxus, qui ſemel hanc viam affectauit, difficillimè auertitur, cum vterus, vt antea dictum eſt, ſit ſentina totius corporis, per quam etiam in ſtatu naturali humores ſuperflui ſingulis menſibus expurgantur.

Si grauior euadat affectus, multa alia mala inducere poteſt, nempè ſterilitatem, vteri procidentiam, exulcerationem, cachexiam, hydropem, tabem.

Fluxus liuidus, cruentus, aut fœtidus deterior eſt albo, pallido, & minimè fœtido.

Quò diutiùs durauerit hic affectus, eò curatu difficilior eſt.

Vetulas hoc malum plerumque ad mortem comitatur, ob pituitæ copiam, & facultatis concoctricis imbecilliorem.

Curatio huius affectus incipienda eſt ab vniuerſali humoris peccantis euacuatione, quæ illius naturæ conueniat. Et quia huiuſmodi fluxus à pituitoſis, & ſeroſis humoribus plerumque fieri conſueuit, illos humores purgantia medicamenta erunt præcipuè vſurpanda: iiſque cholagoga aut melanagoga erunt admiſcēda prout billioſi, aut melancholici humores illi admixti fuerint. Præſcribi ergo poterit apozema conueniens, alterans ſimul & purgans, pro quatuor, aut quinque doſibus, pro ſolemni euacuatione; hoc continuò aduertendo medicamentis purgantibus quædam aſtringentia, & roborantia eſſe permiſcenda, ne humores commoti verſus vterum magis præcipitentur.

De venæ ſectione dubitatur, an ſcilicet in hoc affectu cōueniat. Cùm enim hic humor à cacochymia dependeat, & illa per phlebotomiā ad venas attracta, maſſam ſanguinis inquinare poſſit, nullus videtur eſſe venæ ſectioni locus. Adde quòd in chronico hoc affectu vires valdè deiiciantur, & corpus non rarò ad tabem perducatur, venæ ſectione ampliùs labefactandum, & alimento ſuo fraudandum non videtur. Ita tamen deciditur, quòd ſi fluor iſte non ſit purus & ſolitarius, ſed ſanguini aliquo modo permixtus, & ſubruber appareat; tunc celebrari poteſt venæ ſectio; tum etiam ſi inſignior ſit iecoris caliditas, & bilioſi ſucci acrimonia huic fluxui coniuncta. In aliis verò caſibus, præſertim quando hic affectus inueterauit, melius eſt à phlebotomia abſtinere.

Ligaturæ in ſuperioribus partibus, & cucurbitulæ ſcapulis & dorſo ad reuulſionem erunt vtiliſſimæ; tum præcipue frictiones ex linteis primùm mollioribus, mox aſperis, quibus quotidie Galen. vtebatur in vxore Boëthi, quam intra tredecim dies curauit, vt ipſe refert, *lib. de præcognitione ad Poſthumum. c. 8.*

Ac præter purgationem vniuerſalem ſupra propoſitam, vſuales etiam purgationes adminiſtrandæ ſunt, & frequenter repetendæ; vt magis illa excrementorum illuuies ſenſim educatur, & natura, aſſueſcat humores per aluum expurgare, qui ante ad vterum confluebant.

In hunc finem ſyrupi magiſtrales, pilulæ, & opiatæ vſuales componi poterunt ægrotantis temperamento, & humoribus peccantibus congruæ. In affectu pituitoſo laudat Mercatus ſyrupum ex decocto ligni guaiaci, cum ſenna, turpetho, & agarico, tum etiam pilulas ſequentes.

℞. Pilular. de hiera ʒ. j. agarici trochiſcat. Drach. j ß. Cum melle roſaceo fiant pilulæ, quarum ſummo mane capiat laborans ſex, aut ſeptem, tertio quoque die; poſtea verò earum tres tantùm, quinto, aut ſexto quoque die. Vel ad magis adſtringendum ſimul & purgandum, in quocumque temperamento, ita confici poterunt.

℞. Rhab. electi ſucco roſatum frequenter irrigati ʒ. ij. myrobal. citrinorum chebulorum, & indorum infuſorum in ſucco roſat. ana ʒ. j. maſtiches ℈. j. ſpicæ ℈. ß. Cum ſyrupo roſaceo fiat maſſa pilularum, cuius doſis erit Drach j. bis in ſeptimana.

In fluxu ſeroſo radix ialapæ eſt præſtantiſſima, eáque in hunc modum vſurpari poterit.

℞. Rad. ialapæ ſubtiliſſimè puluerisatæ ʒ. j. cinam. puluerisati ℈. ß. Miſceantur, & cum iure pulli fiat potio, quam ſumat in aurora.

Ptiſana laxans per menſem quotidiè exhibita, contumax vteri profluuium curauit, quod aliis remediis non ceſſerat, vt in obſeruationibus noſtris videre eſt.

Vomitus etiam in hoc affectu maximè commendatur, in iis præſertim quæ facile vomunt; quia humores crudi, qui circa ventriculum cumulari ſolent, euacuantur, tum etiam ab vtero potenter reuelluntur. Inter idonea medicamenta ad concitandum vomitum, laudatur diaſarum Fernelij, cuius Vnc. ſem. data cum aqua mulſa, vel cum oxymelitis Vnc. i. & iure pulli tepido, bis, aut ter in menſe, ſine vllo labore vomitum ter, vel quater mouet.

Poſt ſufficientes purgationes, ad diſcutiendas humoris ſuperflui reliquias, ſudores excitari poterũt, quibus etiamnum fiet conueniens reuulſio fluxionis ad vterũ decumbentis. Huic rei conueniet decoctum guaiaci & ſaſſafras in pituitoſis, vel chinæ & ſalſæparillæ in bilioſis & melancholicis; additis etiam herbis refrigerantibus, vel temperatis, ne magis iſti ſucci exaſperentur, & acriores euadant. Vel prouocabuntur ſudores herbarum calidarum decocto, vt nepetæ, calamenti, fœniculi, hyſſopi, enulæ, chamom. anethi & ſimilium, cuius euaporatio in ſolio idoneo recipiatur. Ex quo etiam decocto balneum fieri poterit, à quo ſudores excitentur. At in calidioribus naturis ſufficiet balneum aquæ dulcis tepidæ, in quo modici tantùm ſudores, & blandi prouocentur.

Thermæ etiam ſulphureæ ſudores potenter excitant, & huius morbi reliquias abſumunt: harúmque vſu nonnullas mulieres curatas, vidimus, quæ aliis remediis reſtitui nequiuerant.

De diureticis non leuis eſt difficultas, an ſcilicet huic affectui conueniant. Illa enim non ſolùm vrinas, ſed etiam menſtrua prouocant, calefaciendo ſcilicet, & attenuando humores in venis contentos. Attamen ab omnibus Authoribus approbantur, & à Gal. ipſo, qui iis vſus eſt in vxore Boëthi. Et ratio eſt, quia diuretica vrinas primariò prouocant, menſes verò ſecundariò, & quaſi ex accidenti. Deinde renes continuò ſeroſam materiam attrahunt, vterus verò excipit tantùm. Vnde credibile eſt, maximam iſtarum humiditatum partem ad vias vrinæ profecturam.

Diureticum autem in dicta muliere à Galeno vſurpatum, fuit decoctum aſari, & apij in aqua communi; attamen magis temperatum efficietur in aqua cichorij.

Magis compoſitum decoctum in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. aſari, apii, ana Vnc. i. fol. calamenthi, ſoldanellæ, ana M. i. fol. ſambuci M. ſem. polypod. & ſem. carthami, an. Vnc. ſem. Coquantur ad ℔. i. Colaturæ dentur Vnc. v. manè. Et ſi purgans efficere volueris adde decocto aliquid agarici, vel turpethi in ligatura incluſi.

Dubitatur de cauſticis tibiæ admouendis. Cùm enim humores alliciant ad inferiora, fluorem iſtum vterinum augere poſſunt. Attamen in diuturnis affectibus conuenire experientia docuit, quòd per hæc emiſſaria inutilis materiæ portio educatur.

Si humores bilioſi & acres in vitio fuerint non ſolùm exhibenda ſunt purgantia cholagoga; ſed etiam alterantia, refrigerantia, incraſſantia, & leniter aſtringentia, quales ſunt iulepi ſequentes.

℞. Fol. cichorii cum rad. endiuiæ, borrag. lactucæ, & portulacæ, ana. M. ſem. iuiubarum, & ſebeſten recentium ana num. vii. ſem. quatuor frig. maior. & papau. albi. an. Drac. ß. roſar. rubr. P. i. Coquantur ad ℔. i. In colat. diſſolue ſyrup. cydon. vel de roſis ſiccis Vnc. iii. Fiat iulep. pro iii. doſibus.

Si verò humores melancholici redundent, remediis etiam illos reſpicientibus alterandi, & expurgandi ſunt.

Vtrique autem cauſæ maximè conferre poterit lactis chalybeati vſus per 40. dies exhibiti manè ad Vnc. iv. vel. v. Cui addi poterit circa finem tantillum boli armenæ, aut terræ ſigillatæ.

In toto curationis decurſo aduertendum eſt, an aliqua pars corporis vitio aliquo laboret, vt poſſit eſſe pars mandans illius fluxioni; atque ita illi parti erit medendum.

Si enim à cerebro fluentes humores huic morbo originem dederint, remedia ad eam partem dirigenda ſunt, præcipuè fluxionem reuellentia & deriuantia; vt cucurbitulæ ſcapulis & dorſo admotæ frequenter, errhina, maſticatoria, veſicantia, & cauſtica occipiti, vel brachio inuſta, quorum vicem, & multò efficaciùs ſubeunt ſetacea. Refertque Fabricius Hildanus, *curat.* 41. *cent.* i. ſe mulierem quandam diuturno fluxu muliebri laborantem, & inde ortam ſterilitatem, adhibito ſetaceo curaſſe.

Si à ventriculo, hepate, aut alia quadam parte humores defluant, illi remedia appropriata adhibenda ſunt.

Corpore præparato, & materiâ morbifica magnâ ex parte vacuata, vel deriuatâ, ad roborantia & aſtringentia veniendum eſt. Quæ tamen nunquam ſunt adhibenda, donec antecedens materia probè euacuata & deriuata ſit Alioqui humores illi retenti, ad partes nobiliores ruunt, & grauiora ſymptomata excitãt. Quemadmodum ſcribit Gal. *loco citato*, vxori Boëthi contigiſſe, cui ab vſu aſtringentium præpoſtero venter intumuerat, retentis ſeroſis humoribus, qui anteà euacuari ſolebant. Illud etiam aduertendum, vt dum vtimur aſtringentibus, materia antecedens aliò diuertatur, illiúſque generatio prohibeatur remediis prædictis. Inter præcipua roborantia theriaca recenſetur, in corporibus pituitoſis vſurpanda. Cui conſerua roſarum & abſinthii admiſceri poterit. Vel opiata ſequens erit componenda.

℞. Conſeruæ anthos Vnc. i. conſeruæ rad. acori vulgaris Drach. ii. ſpecier. diarrh. abbat. & aromat. roſat. an. Drach. i. coralli rubri præparati Drach. ß. theriacæ ʒ. ii. Cum ſyrupo condit. cortic. citri fiat opiata. Vel

℞. Conſeruæ roſat. antiquæ rad. ſymphyti, bugloſſi, & cortic. citri, an. ℥. i. coralli rubri vſti, raſuræ eboris boli armenæ, terræ ſigillatæ, ſang. drac. an. Drach. i. Cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat opiata.

Puluis ex ſaluia, ſalſap. & balauſt. ſumptus manè ſingulis diebus cum iuſculo, & remedium aulicarum mulierum.

Zecchius ſequentem opiatam commendat, à ſe cum fœlici ſucceſſu ſæpè vſurpatam.

℞. Gummi arabici, tragacanthi, ana Drach. ii. coralli vtriuſque, cinerum putaminum ouorum, cornu cerui,

feminis

ſeminis anethi, ſuccini, ana ℈. iv. mellis roſat. q. ſ. Fiat opiata, cuius ℥. ß. horis duabus ante cibum deuoranda exhibeatur. Deinde ſtatim ſuperbibat ægra aquæ plantag. ℥. iv. cum vini rubri Drach. ii.

Iulepi fieri poſſunt ex aqua roſar. centinodiæ, plantag. cum ſyrupis myrtino, de roſis ſiccis, & ſimilibus, adiectis quibuſdam pulueribus ex ſupradictis.

Mercurialis decoctum foliorum quercus cum coagulo leporis ſe in frequenti vſu habere teſtatur, eóque ſe multas mulieres hoc affectu laborantes curaſſe, idque remedium ita parat.

℞. Decocti fol. quercus ℥. v. vel vi. coaguli leporis Drach. i. Capiat per viii. vel x. dies.

In affectu bilioſo ſequens ſyrupus roborans, aſtringens, & refrigerans parari poterit.

℞. Aquæ roſar. ℔. iv. ſpiritus vitrioli q. ſ. vt aqua reddatur acidula, ac vix talis ſentiatur ad guſtum, roſar. rubr. ſiccarum P. iij. Infundantur frigidè per biduum. Colaturæ adde ſacchari roſacei q. ſ. vt fiat ſyrupus.

Ac denique aſtringentia medicamenta, in menſium fluxu immodico deſcripta, huc transferri poterunt.

Pro potu ordinario conueniet bochetum ex rad. chinæ, vel ligno lentiſcino, cum vino aſtringente.

Dum aſtringentia & roborantia vterum per os exhibentur, topica & externa admouenda ſunt, videlicet fotus, ſemicupia, vnguenta, emplaſtra, iniectiones, ſuffitus, & peſſaria; qualia in fluxu menſium immodico præſcripta ſunt.

Antequam autem aſtringentia hæc topica in vſum reuocentur, vterus probè detergendus eſt. Alioqui impuritates illæ in eo retinerentur, quæ ſuſ'nm remeantes grauiorum morborum cauſa eſſent. In detergendo autem habenda eſt ratio humoris morbifici. Alia enim detergentia debentur humori pituitoſo, alia humori bilioſo.

Si humor ſit bilioſus, fiant iniectiones ex aqua hordei, ſero lactis, aqua ſaccharata. Si verò pituitoſus ſit, parentur ex hydromelite, vel decocto abſinthij, matricariæ, & ſimilium.

Peſſarium detergens etiam fieri poterit ex theriaca, & terebinthina, vel ex foliis mercurialis contuſis, & panno lineo raro inuolutis.

Hiſce vtetur ante aſtringentia, donec vterus probè deterſus fuerit. Quod cognoſcetur ex nullo, aut pauco humorum per eam partem tranſitu.

Ab vſu detergentium ſuffitus primùm adminiſtrandi ſunt, quia vterum exſiccant & roborant. Iique commodè parabuntur ex thure, ladano, maſtiche, ſantalis, nuce moſchata, roſis rubris. Poſtmodùm verò ad alia aſtringentia progrediendum erit.

CAPVT V.

De furore vterino.

FVror vterinus eſt ſpecies maniæ, ab intenſo & effrænato coeundi appetitu orta, qui mentem de ſede ſua deiicit; ita vt laborantes obſcœna & impudica verba paſſim effutiant, abiectâ omni verecundiâ venerem furioſè expetant, & ad eam viros inuitent.

Producitur immodicus iſte coeundi appetitus à ſeminis copiâ, acrimoniâ, & feruore naturæ leges excedente, quæ in vaſis ſeminalibus immodicè turgens, genitalia vehementer excitat ad veneris appetitum, eáque veluti inflammat. Ex ea verò materia vapores ad cerebrum demittuntur, qui rationem perturbant, eámque è ſede ſua deiiciunt; quamvis ipſe coeundi appetitus immodicus ſine vaporum concurſu per ſe rationē ſuperare poſſit, & obruere, quemadmodum omnia pathemata vehementiora idem præſtare poſſunt, præſertim amor immodicus, qui eroticus affectus nominatur.

Illas autem qualitates acquirit ſemen, quando nimis retinetur in corporibus ſalacibus, & multo calore præditis; atque adeò hic affectus virginibus, aut viduis iunioribus proprius eſt; quamvis etiam nuptis contingere poſſit, quæ ſcilicet ignauos habent coniuges, aut non ſatis adamatos, vt vaſa ſpermatica ſufficienter deplere, aut appetitum venereum ſatiare nequeant.

Quidam volunt ſemen etiam putreſcere, & malignam qualitatem induere, quæ gratia iſta ſymptomata producat. Verùm non facile iis eſt differentiam oſtendere, quæ inter hunc affectum, & hyſtericam paſſionem intercedit, quæ à ſemine corrupto, & malignitatē adepto producitur. Licèt enim varij putredinis gradus, varios etiam malignitatis gradus efficiant, vnde magna ſymptomatum varietas exurgit; ſufficiunt tamen qualitates manifeſtæ, nempè ſeminis copia excedens, caliditas, acrimonia, & turgentia nimia, cum phlogoſi partium genitalium, ad iſtum affectum generandum.

Cauſæ verò calidum iſtud ſemen, acre, & copioſum producentes ſunt, ætas iuuenilis, temperies ſanguinea & bilioſa, vel melancholiæ aduſtæ particeps; cibi euchymi & opipara menſa, idque magis ſi edulia aromatibus condiantur; odor ipſe aromatum frequens, vt moſchi, zibetæ, & ſimilium; ſomni longiores, & in lecto plumis mollioribus referto, blanditiæ amaſiorum, lectio librorum impudicorum, choreæ, & aliæ voluptates in adoleſcentium conſortio ſuſceptæ.

Diagnoſis huius affectus ex iis quæ dicta ſunt facilè elici poteſt. Sed quia ſenſim & per gradus apparere ſolet, illius progreſſus exponendus. In principio igitur dum adhuc mentis compotes ſunt, mœſtiores ac taciturniores euadunt, ſed cum oculorum iactatione, ac laſciuia, & faciei rubore; qui per interualla intenditur, præcipuè verò rei venereæ facta commemoratione, ad quam reſpiratio, & pulſus immutantur per ſympathiam cordis, vnde Galenus, ſe ex pulſu cognouiſſe gloriatur furibundos mulierum amores; quod eiuſmodi amantes varias ſubitò mutationes in pulſu patiantur, dum obiecta expetita illis offeruntur, vel in memoriam reuocantur. Poſtmodùm verò dum malum exacerbatur, incipiunt rixari, & lacrymari, ac ſubinde in riſum effundi, multa colloqui inconcinnè & imprudenter, ex quibus nihil certi colligas. Deinde reſipiſcunt, donec alter paroxyſmus ex materiæ motu inordinato, & ſine vlla certa periodo redierit. Hoc furore percitæ mulieres morbo ad ſtatum progreſſo, viros ad coitum palàm & coram omnibus inuitant, rem veneream proprio & vernaculo nomine paſſim inculcantes.

Quod ad prognoſim attinet. Morbus iſte curabilis eſt, ſi maturè medela adhibeatur. Si verò diutiùs perſeuerauerit, & firmas radices egerit, in veram maniam degenerat.

Magna ſalutis ſpes eſt, quando longiora incipiunt eſſe interualla, aut quando corpus emaciatum inſtaurari incipit, & commemoratio rei venereæ coram illis facta eas non ampliùs ita afficit, & perturbat.

Curatio huius affectus eò dirigenda eſt, vt calida intemperies tum viſcerum, tum vteri præſertim, tum ſanguinis, & ſeminis corrigatur, & humores acres ac materia ſeminalis euacuentur. Quod quidem ſequentibus remediis perfici poterit.

Ac primùm phlebotomia pluries repetita, quantùm vires ferre poſſunt, celebranda eſt; vt tota humorum maſſa, & ipſe vterus refrigeretur, & ſanguis feruidus ab vteri venis reuellatur.

Si verò menſium ſuppreſſio adfuerit, tundendæ poſtmodum erunt venæ inferiores, vt curſus ille naturalis humorum concitetur.

At

At ſi verſus hæmorrhoïdales venas ſanguis vergere videatur, quò ex tumore & rubore illarum digooſcitur; admotis hirudinibus, aperiendæ ſunt.

Poſtmodum purgatio inſtituenda eſt, ex benignioribus compoſita, bilem, aut melancholiam educentibus provt alterutet humor redundaoerit.

Purgationi ſuccedent iulepi præparantes humorem peccanrem, refrigerantes ſcilicet, & leuiter aperientes, per triduum vſurpandi.

Mox purgans validius exhibendum erit, ad humores illos penitus infixos euellendo. Cui vſui conferre poterunt illa medicamenta purgantia, quæ in maniæ curatione fuêre deſcripta, quæ per interualla erunt repetenda.

Iterata purgatione, ad vterum, & vniuerſum corpus refrigerandum, humoriſque feruorem temperandum, ſequens balneum erit vtiliſſimum; idque pluries in morbi decurſo erit repetendum.

℞. Fol. lactucæ, ſalicis, nymphææ, vitis, portulacæ, vmbilici veneris, ana faſc. i. flor. violar. nymphææ, & roſar. an. M. ii. Coquantur omnia pro balneo, quod ingrediatur tepide, ſine ſudore, bis in die longè à paſtu.

Quia verò balneum integrum tam facilè ad multoa dies continuati nequit; ſaltem ſemicupium ex prædicti decocti portione, imò verò ex aqua ſimplici paratum frequenter iterandum eſt; & valdè tepidè adminiſtrandum: ſumma etenim huiuſce curationis in eo conſiſtit, vt vterus valdè refrigeretur. Quod confirmatur inſigni experimento ab Hamæo propoſito, in tractatu de partu nobilis fœminæ à furore, & melancholia vterina vltra decenninm delirantis; cui poſtquam omnia fruſtrà tentata eſſent, contigit vteri prolapſus, qui non fuit repoſitus, donec à frigore externo illius intemperies deferbuiſſet. Succeſſit res ex ſententia, breuique planè conualuit, atque vterus demùm loco ſuo reſtitutus eſt.

Ad vlteriorem corporis refrigerationem, ſerum lactis per multos dies exhibitum, conuenire poterit.

Ac denique ea omnia, quæ ad maniam & affectionem hypochondriacam propſita ſunt, in hoc affectu etiam conferre poterunt, provt bilis, aut melancholia illi dederit originem.

Quibus omnibus addi poſſunt illa, quæ proprietate ſpecificâ ſemen extinguere ac refrigerare valent, in quorum numero ſequentia recenſeri debent.

℞. Fol. nymphææ, ſalicis, viticis, ana M. iv. fol. lactucæ, portulacæ, vmbilici veneris, ana M. j. ſem. quatuor frigid. maior. lactucæ & papau. albi, ana ℥. ß. anethi ʒ. ii. flor. nymphææ & violarum, ana M. j. Contundantur omnia recentia, & irrorentur ſucco limon. & deſtillentur in B. M. ac ſingulis aquæ libris adde camphoræ ʒ. i. Capiat ℥. i. frequenter.

Vel ex prædictis ſimplicibus, vel eorum nonnullis poteſt fieri decoctio, & ſacchato dulcorari ad plures doſes, addendo camphoræ parùm.

Vel fiat emulſio ex ſem. frig. maior. lactucæ & papau. albi, extracta cum aquis nymphææ, lactucæ, & ſalicis, cum ſyrupo violaceo.

Opiata in hunc modum præſcribi poterit.

℞. Conſeruæ flor. nymphææ, violar. & viticis ſeu agni caſti, ana ℥. ß. conſeruæ roſar. Vnc. ſem. candicum lactucæ condit. Vnc. i. coralli & ſmaragdi præparat. an. ʒ. j. Cum ſyrupo violac. & nymphææ, fiat opiata.

In ſomma delirij vehementia ſomnum conciliantia vtiliſſima ſunt, tam interna, quàm externa, provt in phreniridis & maniæ curatione deſcripta ſunt.

In toto morbi decurſu, clyſteres refrigerantes & blandè purgantes vſurpandi ſunt, cauendo ab acrioribus, & vehementer purgantibus, quæ materiam in vtero, aut in eius vaſia contentam exagitant, vnde ſymptomata exacerbari ſolent.

Iniectiones etiam fieri poſſunt in vterum ex decoctis herbarum pro balneo aliiſque remediis præſcriptarum quibus vtiliter ſal Saturni addi poterit.

Clyſteres frequentes ex oxycrato ad hoc quoque conferre poterunt.

Exteriùs etiam linimenta refrigerantia, lumbis, pubi, & perinæo admouenda ſunt, ex ol. nymphææ, vnguento roſae. vel albo refrigerante, cum ſuccis ſolani, hyoſcyami, nymphææ diſſolutis, addendo parùm camphoræ.

Tum lamina plumbea perforata ſupra renes continuò geſtanda.

Ratione cauſæ coniunctæ, quandoquidem ſeminis illius acrioris, & corrupti euacuatio morbum ſoluere poteſt; optimè conſultum foret, in morbi principio, antequam deliria ſint valdè conſpicua, aut in eorum interuallo, ſi ſatis dilucidum extiterit, huiuſmodi virgines viro iuueni ac valido iungere. Sic enim ſatiato vtero, & effoſâ materiâ, quæ in vaſis illius continetur, eas curari contingit.

Si verò non ita facilè nuptiæ celebrari valeant, aut vitæ conditio id minimè patiatur; conſulunt nonnulli, vt a perita obſtetrice fiant frictiones & contrectationes partium genitalium à quibus excernere poſſunt magnam iſtius ſeminis copiam. Sed quia illud nefas eſt, ſufficiet, dum ægra eſt in balneo, perfricare leniter longè à pudendis vteri partes, vt aquæ tepore ille attemperetur, & madore laxior fiat, diſcutiatúrque ſuâ ſponte ſeminale excrementum; ita vt manus nihil aliud præſtet, quàm leuem aquæ ſubingreſſum ad penitiores vteri partes; quòd tantū aqua operetur, quantum aliud auxiliū ex iis, quæ aduerſus ſemen pugnant.

Ad eundem vſum peſſaria componi poterunt ex foliis mercurialis contuſis, cum pauca myrrha, aut puluere ariſtolochiæ. Quæ ſupponi debent dum ægra eſt in balneo, ne nimiùm incaleſcat vterus; & poſt vnius horæ ſpatium auferri. Móxque fiat iniectio in vuluam ex ſero lactis, vel decocto hordei cum pauco ſucco ſolani, ſemperuiui, aut cicutæ, quæ in hoc affectu peculiariter commendantur.

Ad ſemen expurgandum ſequens bolus erit vtiliſſimus

℞. Terebinth. Venet. Drach. iij. agarici trochiſcat. Drach. ſem. dauci, cannabis pulu. ligni aloes, an. gr. viij. Cum ſacch. fiat bolus.

Si affectus perſeueret, applicentur cauteria cruribus. Nihil enim præſtantius eſt, quàm materiam ad inferiora per iſtos fonticulos deriuare.

Quod ſi lienis tumores, & obſtructiones ſuperuenerint, vt ſæpe fit, illis diligenter erit prouidendum propriis remediis.

Quia denique in hoc affectu cerebrum & cor grauiter afficiuntur, ob vapores ab vtero ſurſùm elatos, vtrique prouidendum erit; crebro quidem, frictionibus, ligaturis ad inferiora, cucurbitulis ſuprà coxas & inguina frequenter admotis; cordi verò epithematis, tam liquidis quàm ſolidis, in virium imbecillitate præſcriptis.

CAPVT VI.

De hyſterica paſſione.

DVm ſemen & ſanguis menſtruus præter naturā retinentur in mulieribus, putreſcunt ac corrumpuntur, necnon malignam & venenatam qualitatem acquirunt: vnde vapores maligni eleuātur, & ad varias corporis partes deferuntur, propter mirum conſenſum quem vterus habet cū omnibus propemodùm corporis partibus: & inde varia accidunt ſymptomata, ita diuerſa, vt iure dixerit Democritus *in epiſtola ad Hippocratem*, ſexcentarum ærumnarum innumerarúmque calamitatum autorem eſſe vterum; & ipſe Hippocr.

ſcripſeris

ſcripſerit, *lib. de morbis virginum*, multis & incomprehenſibilibus ferè affectionibus premi miſerrimas mulieres. Nos illas omnes affectiones hoc capite explicare aggredimur, & vnico hyſtericæ paſſionis nomine comprehendimus, Galenum imitantes, qui *lib. 6. de loc. affect. cap. 5.* dicit hyſtericam paſſionem vnum quidem nomen eſſe, varia tamen & innumera accidentia ſub ſe comprehendere. Quamuis neoterici fere omnes ſuffocationem hyſtericam ſub titulo hyſtericæ paſſionis explicent, ſymptoma peculiare generis nomine donantes, propterea quòd omnium frequentiſſimum & moleſtiſſimum eſſe conſueuit. In hoc tamen maximè ſuperflui eſſe videntur Authores præcipui, qui de morbis mulierum ſcripſerunt, quod diuerſis capitibus varios ex vtero affectus exponunt, nempe hyſtericam ſuffocationem, capitis dolores, conuulſiones epilepticas, cordis palpitationes, arteriarum in hypochondriis & dorſo pulſationes, ventriculi, hepatis & lienis affectus ex vtero oriundos, & varios in variis partibus dolores ab eodem concitatos; quòd omnes illi affectus ab iiſdem cauſis oriantur, & iiſdem remediis curari debeant, ita vt Authores prædicti in variis capitibus eadem ſæpiùs, non ſine lectorum tædio repetere cogantur.

Nos igitur, vt breuiter & methodicè omnes iſtos affectus exponamus, operæ pretium ducimus cauſas eorum vniuerſales præmittere, vt deinceps ſigillatim oſtendamus quomodo illi affectus ab his cauſis oriantur.

Diximus itaque ab initio, duas cauſas præcipuas horum omnium affectuum eſſe, ſemen muliebre, & ſanguinem menſtruum, dum præter naturam retinentur, & corrumpuntur, malignamque ac venenatam qualitatem acquirunt; ex quibus maligni vapores eleuantur, variaſque partes afficiunt. Cui doctrinæ generatim propoſitæ, duo alia maximi momenti adiungenda ſunt; quorum primum eſt, non ſolum ſemen & ſanguinem menſtruum hyſtericas affectiones producere, ſed etiam varios humores excrementitios in vterum confluentes, qui diuturnâ morâ putreſcunt, & tetros vapores emittunt. Huius rei fidem faciunt vetulæ non paucæ, quæ ſanguine menſtruo & ſemine deſtitutæ, hyſtericis tamen affectibus ſunt plurimùm obnoxiæ. Alterum eſt, quod non ſolùm vapores ex prædictis ſubſtantiis eleuati hyſtericos affectus producunt, ſed etiam ipſi humores, qui liberum exitum non inuenientes per vias vteri (ad quem veluti ſentinam, natura humores ſuperfluos deponit) ob ſuppreſſionem menſium vel fluoris vterini, ad partes ſuperiores regurgitant, eáſque inficiunt praua illa qualitate, quam in vaſis vteri diuturniori morâ, aut per contagium ſeminis, aut menſtrui corrupti contraxerunt.

His ita conſtitutis, videndum eſt quomodo hyſterici affectus à prædictis cauſis excitentur, à ſuffocatione incipiendo, quæ omnium præcipua, & magis frequens huiuſmodi mulierculanum affectio eſſe ſolet, multiſque aliis iiſque grauiſſimis pleriúmque ſtipatur ſymptomatis. Nam præter læſam reſpirationem, quæ interdum etiam abolетur, totius corporis refrigeratio, vocis & pulſus interceptio, imò interdum motus & ſenſus abolitio contingit, vt ægræ quaſi mortuæ iaceant, & quædam pro mortuis habitę, ſepulturæ deſtinatæ fuerint, cùm tamen poſteà reuixerint.

Inuadit autem hoc malum per paroxyſmos, qui nunc frequentiùs, nunc rariùs redeunt, nunc breuiore, nunc longiore tempore durant, pro materiæ copia, quæ nunc citiùs, nunc tardiùs colligitur, nunc etiam citiùs, nunc tardiùs diſcutitur. Habent enim eiuſmodi cauſæ in corpore humano ſua digeſtionis, & exaltationis tempora, quæ vbi attigerunt, ſubitò & quaſi in momento ad agendum erumpunt. Imò verò collecti anteà in corpore huiuſmodi humores, in corpore aliquandiu latere poſſunt, donec à cauſa aliqua interna, vel externa commoti, venenatam auram in alias partes effundant. Frequentiſſimæ autem & notiſſimæ cauſæ huiuſmodi commotionem, & agitationem efficientes ſunt res odoratæ naribus admotæ, vel alimenta dulcia aſſumpta, à quibus promptiſſimè mulieres affectibus hyſtericis obnoxiæ paroxyſmum incurrunt: quod etiam non rarò præſtant ira vehemens, terror, aliáque animi pathemata grauia.

Varij autem ſunt huius affectionis gradus pro varia materiæ morbificæ copia, & malignitate. Aliquando enim ſuffocatio, & reſpirationis læſio leuis eſt, & citò ſoluitur; aliquando grauis, vt omnino auferatur, & alias affectiones hyſtericas, vt vomitum, deliria, conuulſiones, ſyncopem adiunctas habeat.

Communiter tamen ex ſemine corrupto grauiora excitantur ſymptomata, quam ex ſanguine menſtruo, aut aliis humoribus corruptis. Quantò enim ſemen propriam ſeruans naturam, eſſentiæ ſuæ bonitate menſtruum ſuperat, tantò etiam ex superueniente corruptione, in maiorem & deteriorem venenoſitatem degenerat.

Aliæ etiam huius ſuffocationis hyſtericæ differentiæ annotandæ ſunt, quòd nimirùm aliquando mulieres hyſtericæ magnâ reſpirationis difficultatem patiantur; aliàs ſeſe ſtrangulari dicant, quaſi fauces illis fune conſtringantur, aliàs verò reſpiratio maximè imminuatur, aut aboleatur ſine vlla moleſtiâ, aut ſuffocationis ſenſu. Cuius diuerſitatis ratio inde petenda eſt, quòd ſimplex ſuffocatio & reſpiratio difficilis pendeat à flatuum copia, qui interdum magnâ copiâ cumulantur in mulieribus hyſtericis; præſertim quando hyſterica paſſio hypochondriacæ iuncta eſt; qui quidem flatus, diaphragma & pulmonem comprimunt, vt in aſthmate flatulento contingit; ſenſus verò ſtrangulationis in quo potiſſimùm fauces conſtringi videntur, à peculiari auræ venenatæ indole dependeat; quemadmodum alia venena reperiuntur in macrocoſmo, quæ hanc fauces conſtringendi & ſtrangulationem efficiendi vim obtinent, vt de quadam fungorum ſpecie notum eſt. Varias autem eſſe venenatas illas qualitates quæ in hyſtericis mulieribus generantur, ſatis innuit Galen. 6. *de loc. aff. cap. 5.* dum huius vaporis malignitatem torpedinis veneno, phalangij morſui, & ictui ſcorpionis comparat, quæ venena etſi mole ſint exigua, viribus tamen maxima, in corpus humanum recepta, exiguo temporis ſpatio, illud grauiſſimè afficiunt, & vehementiſſima ſymptomata inducunt. Imminuta verò aut abolita reſpiratio fit ab iiſdem vaporibus narcoticâ quadam vi præditis; qui cordi maximè & ſpiritibus vitalibus aduerſi, actionem eorum impediunt, vnde ſequitur totius corporis refrigeratio ex defectu ſpiritus influentis, & reſpirationis ceſſatio deficiente vſu. Cùm enim reſpiratio ad cordis refrigerium neceſſaria ſit, dum ab aura iſta venenata cor impensè refrigeratur, non indiget illo refrigerio ſibi per reſpirationem cõmunicato, & ita ceſſat reſpiratio ceſſante vſu. Dicere etiam poſſumus, auram illam venenatam & narcoticam cerebrum impetere & ſpirituum animalium influxum impedire, vnde motus diaphragmatis & muſculorum reſpirationi inſeruientium impeditur. Adde quòd deſtructo ſpiritu vitali, animalem etiam deſtrui neceſſe eſt, qui ex eo generatur.

Dubium ſoluit Galenus *loco citato*, ex eo deductum quod paſſim circumfertur, hominem viuere non poſſe ſine reſpiratione, atque adeò mulieres hyſtericas reſpirationis abolitionem pati nullo modo poſſe. Dicit enim ex ſumma cordis refrigeratione tolli reſpirationis neceſſitatem, quæ ſi vigente corde impediretur, promptus ſequeretur interitus; ſed exiguum calorem qui adhuc ſupereſt in corde, ſola tranſpiratione foueri, quemadmodum animalia in latibulis per hyemem degentia

gentia ſolâ tranſpiratione viuunt, quia frigidiſſima & exiguum habent calorem, qui reſpiratione non indiget.

Præter cauſam ſuprà commemoratam hyſtericæ ſuffocationis, nempè vaporem malignum & venenatum; quidam aliam addunt, ſcilicet vteri aſcenſum ad partes ſuperiores, quo ventriculus ac diaphragma comprimitur, & inde non ſolùm ſuffocatio hyſterica, ſed etiam alia ſymptomata emergunt. Hunc vteri aſcenſum propoſuit Hippocrates *lib. de naturâ muliebri*, his verbis. *Conuerſi vteri impetunt hepar, & ad præcordia irruunt; ſurſum enim ad humiditatem feruntur, à labore nimium reſiccati. Hepar autem gratioſi humoris fons eſt.* Fernelius verò *lib. 6. pathologiæ, cap. 16.* hunc vteri aſcenſum ſe frequenter tactu deprehendiſſe aſſirmat, eumque inſtar globi cuiuſdam in ventriculum elatum ac grauiter opprimentem, vnde ſæpè manu depreſſus eſt, manifeſtéque in propriam ſedem propulſus. Idem teſtatur Euſtachius Rudius *lib. 2. Practicæ cap. 51.* ſe nimirùm propriis manibus vterum ipſum vſque ad vmbilicum, & nonnunquam ſupra ipſum eleuatum, contrectauiſſe, & in propriam ſedem paulatim propellendo deduxiſſe. Galenus verò *6. de loc. aff. cap. 5.* hanc ſententiam oppugnat, docétque etſi vterus aliquo modo moueri poſſit, atque aſcendere, id tamẽ perexiguum eſſe: neque fieri vllo modo poſſe, vt vterus vſque ad ventriculum aſcendat, tantùm abeſt, vt illum prætereundo, ad ſeptum tranſuerſum pertingere poſſit. Ratio firmiſſima ex Anatome petitur. Siquidem vterus quatuor validiſſimis ligamẽtis in ſua ſede ita firmatur, vt ſurſùm tanto ſpatio attolli minimè valeat. Ad hanc tamen reſpondent huius opinionis defenſores, in procidentia vteri ligamenta illius ita laxari, vt extra pudenda prodire ſoleat; atque adeò quantùm deſcendit ad inferiora, tantùm poſſe aſcendere ad ſuperiora ligamentis ita relaxatis. Reſpondemus vteri procidentiam fieri paulatim & longiſſimo tempore per emollitionem & humectationem ligamentorum à diuturno humoris pituitoſi defluxu excitatam; vteri vero aſcenſum quem vocant; fieri in momento, & citiſſimè reſtitui, ac ceſſare; & omnino neceſſarium foret anteà relaxata fuiſſe illa ligamenta, atque adeò vteri prolapſu laborarent omnes mulieres quæ huic aſcenſui obnoxiæ eſſent, quandoquidem ceſſantibus cauſis, quæ illum aſcenſum promouere poſſunt; ſponte & proprio pondere vterus ad inferiora prorueret, & continua procidentia laboraret.

Difficilius eſt reſpondere autopſiæ à Fernelio, Rudio, aliiſque propoſitæ, qui ſe manu propria vterum percepiſſe aiunt globi inſtar ad vmbilicum, & vlteriùs aſcendentem, & compreſſione ad ſuum locum propulſum. Ad hoc reſpondet Sennertus, corpus illud, quod tactu deprehenditur; non ipſum vterum eſſe ſed teſtes, & vas illud cæcum, quod tuba Fallopiana dicitur, à Fallopio inuentore, qui tubæ extremo orificio id comparauit. Cùm enim teſtes vteri ſint penduli, & corpus tubæ fiſtuloſum, laxum, & vagum, dum ſemine corrupto, & humoribus vitioſis, ac flatibus replentur, & turgeſcunt, per hypogaſtrium hinc inde moueri, & ad vmbilicum vſque aſcendere poſſunt. Talem autem tumorem rotundum in teſtibus & tuba vteri poſſe contingere, qualis interdum in fœminis deprehenditur, docere poteſt Riolani obſeruatio in Anthropographia propoſita, vbi refert ſe in hyſtericis virginibus teſtes deprehendiſſe pugno grandiores; ſeroſo ſemine turgentes, quin etiam tubam vteri amplificatam & valdè dilatatam; Veſalius verò ſimile quippiam obſeruauit in nobili quadam puella vteri ſtrangulatu laborante, in qua alter teſtis inſtar mainſculæ pilæ protuberabat croceo humore, ſimulque grauiſſimè olente, ac venenoſum quid & tetrum ſpirante, refertus; qui humor conterminas ſedes tingebat, non ſecus ac colon inteſtinum, quà ſub iecore fertur, à cyſtide fellea luteum reddi cernimus.

Verùm non valdè recedit Sennertus à prædictorum ſententia. Poſito enim quod ille aſſerit, teſtes, & tubam vteri, dum ſemine corrupto, & humoribus vitioſis, ac flatibus replentur, & turgeſcunt, per hypogaſtrium hinc inde moueri, & ad vmbilicum vſque aſcendere poſſe; cùm partes illæ vtero ſint contiguæ, per hypogaſtrium, & ad ipſum vterum moueri nequeunt, quin vterus ſimul moueatur, atque adeò toti vtero ex partibus ſuis integrantibus eique connexis, compoſito, motus iſte facilè tribui poteſt. Deinde ſi teſtes & tuba vteri dum vitioſis humoribus aut flatibus replentur, vtè commoueri poſſunt, quidni etiam vterus iiſdem humoribus aut flatibus refertus, iiſdem motibus cieri poteſt; Conuincit quidem ratio Sennerti à Galeno mutuata, vterum quatuor ligamentis conſtrictum ad diaphragma non poſſe aſcendere, imò ne quidem ad ventriculum; ſed ad vmbilicum vſque proferri poſſe, vbi Authores prædicti globum illum perceperunt, negandum non eſt; tum quia ligamenta illa aliquantulùm extendi poſſunt à materia turgente; tum quia vterus dum inflatur, locum ampliorem occupat, & versùs vmbilicum percipi poteſt. Siue igitur totus vterus, ſiue partes illi annexæ, nimitùm teſtes, & tuba vteri ſurſùm moueantur, ſemper aſcenſum vteri nominare poſſumus, & doctrinæ Hipp. inhærere.

Dolor capitis ex vtero variis modis contingit; interdum enim totum caput obſidet, aliàs ſinciput, aliàs occiput inuadit, aliàs circa oculos percipitur, vtè ſede ſua quaſi erupturi videantur.

Fiunt autem iſti dolores à prædictis vaporibus acribus & malignis ad caput eleuatis, & partes illius membranoſas vellicantibus: humores etiam praui ab vtero tranſlati hunc dolorem excitare poſſunt. Sanguis, enim vitioſus ex vaſis vteri regurgitans, & præſertim tenuior ac ſeroſior illius portio, ad caput vſque aſcendit, & in membranoſas partes effuſus, dolores illos procreat; qui dolor interdum pungens & vlceroſus ex vaporum aut humorum acrimonia. Interdum tenſiuus à copia & multitudine tenſionem efficiente, interdum verò pulſatorius, quando vapores aut humores per arterias feruntur, vel quando arteriæ partis alicuius capitis peculiaris ſanguine feruido replentur.

Epilepſia ex vtero ab iiſdem vaporibus acribus & malignis excitatur, qui dum inſignem acrimoniam atque malignitatem adepti ſunt, partes neruoſas vehementiùs & acerbiùs feriunt; vnde fit vt illæ contrahantur, & ad excluſionem rei noxiæ, motibus conuulſiuis agitentur.

Palpitatio cordis ab iiſdem vaporibus ſæpè contingit, ex vtero ad cor eleuatis, illiuſque facultatem expultricem irritantibus.

In arteriis etiam dorſi & hypochondriorum pulſatio contingit ex ſanguine feruido, ex vtero in illas arterias tranſlato, eaſque diſtendente, vnde pulſatio maior fit, quæ partes vicinas feriens, pulſationis ſenſum in iis inducit. Fiunt tamen interdum huiuſmodi pulſationes in melancholia hypochondria, quæ in horum affectuum diagnoſi erunt diſtinguendæ.

Varij etiam in ventriculo, hepate & liene affectus oriuntur ex vtero. Ventriculi læſiones, deiectã appetẽtiam, vel eandem intenſiorem vel ad abſurda propenſam; vel ſingultus, vomitus, aut ructus aut cardialgiam excitant. Quæ omnia ſymptomata à prædictis vaporibus in ventriculũ tranſmiſſis per arterias hypogaſtricas & cœliacas, vel alios cæcos ductus excitantur; varia autẽ illa ſymptomata vapores iſti inducunt, pro diuerſa eorũ natura diuerſoque putredinis & malignitatis grado. Prout enim calidi ſunt inappetẽtiã & ſitim excitant. Si verò frigidi fuerint, coctionẽ lædũt. Abſurdorũ verò appetentia ex maligna humorũ & vaporũ qualitate depẽdet, vt in pica à nobis oſtenſũ eſt: ac pro diuerſa malignitatis ſpecie, fit vt appetitus magis ad

hanc

hanc, quàm ad illam eam feratur, vt aliæ carbones, aliæ gypſum, ſalem, cinnamomum, aliaque abſurda appetant. Ex certa etiam malignitatis ſpecie dependet quorumdam eduliorum peculiaris auerſatio, & quod mirabilius eſt, in quibuſdam apparuit potus omnimoda auerſio; ſicut narrat Lud. Mercatus de Illuſtri quadam muliere potum omninò auerſante, & de alia quæ licèt potum ſibi porrigi expeteret, eum tamen, vomitu eiiciebat, ſimúlque grauibus aliis ſymptomatis vexabatur. Vbi coniicere licet humores prauos in ea muliere malignitatem fuiſſe adeptos, illi conſimilem, quæ in hydrophobia generari ſolet. Negandum tamen non eſt, partium diuerſitatem ad quas humores illi & vapores maligni deferuntur, non parùm conferre ad ſymptomatum varietatem efficiendam. Si enim ad os ventriculi ferantur, appetentiam lædunt & cardialgiam inducunt. Si in ventriculi cauitatem effundantur, ructus & vomitus excitant ſi ventriculi tunicis hæreant, nauſeam perpetuam inducunt; ſi acrimonia inſigni præditi ſint, ſingultum aut dolores efficiunt; qui etiam dolores à copia grauante ac diſtendente exoriri poſſunt.

Hepatis læſiones ex ſanguine menſtruo retento & per venas ad eam partem refluente, facilè generantur, hinc morbus virgineus à ſanguine prauo, ab vtero in hepar, & ab hepate in totum corpus effuſo generatur. Hinc tumores, febres, aliíque affectus quamplurimi in toto corpore, variiſque partibus oriuntur, cum omnes ab hepate nutrimentum capiant.

Si verò ſanguis ille vitioſus ab vtero in lienem refluat, tumores, obſtructiones & affectiones melancholicæ atque hypochondriacæ excitari ſolent.

Ac denique mulieres varios in lumbis, cruribus aliiſque partibus, dolores patiuntur ex vitioſis humoribus atque vaporibus ab vtero ad eas tranſlatis. Quæ omnia ſymptomata ex vtero orituoda, ab aliis naturæ conſimilis aliunde prouenientibus, & ab aliis cauſis productis, in ſequenti diagnoſi diſtinguentur.

Primò igitur diagnoſis hyſtericæ ſuffocationis ex iis quæ ſuprà relata ſunt, maiori parte deſumi poteſt. Apparent enim in ea ſymptomata enumerata non omnia quidem in omnibus, ſed quædam in his, alia in illis pro varia cauſarum diſpoſitione. Illa autem ſymptomata ſunt læſa reſpiratio, in qua nonnunquam ſtrangulari videntur; aliàs verò reſpiratio imminuitur, aut abolerur, ſine vlla moleſtia, aut ſuffocationis ſenſu; totius corporis refrigeratio, vocis & pulſus interceptio, interdùm etiam motus & ſenſus abolitio, interdùm deliria, conuulſiones, ſyncope, vomitus & ſingultus prædictis ſociantur.

Verùm ad clariorem diagnoſim ſigna priùs proponenda ſunt, quæ affectum imminentem indicant, qualia ſunt, murmur abdominis cum eructu vel nauſea, laſſitudines, oſcitationes, & pandiculationes à materia flatulenta, quæ ab vtero in varias partes eleuari incipit triſtis aſpectus & pallor faciei, à retractione caloris natiui verſus ſuos fontes, excitatus.

Ingraueſcente affectu ſenſus ſtrangulationis vrgere incipit, quaſi ex grandiori bolo deuorato, quem in faucibus ſe habere putant. Poſtmodùm reſpiratio intercipitur, & ſuffocatio augetur. Ac tandem actiones omnes vitales & animales deprauantur, imminuuntur, vel abolentur. Hinc deliria, conuulſiones, aliáque ſymptomata grauia. In quibuſdam vterus ſenſibiliter agitatur, & quaſi conglobatur, & in variis abdominis partibus globi inſtar percipitur. Declinante verò affectu, ſeu paroxyſmo hyſterico, humor quidam è locis muliebribus effluit, inteſtina obmurmurant, oculi attolluntur, genæ rubore ſuffunduntur, actiones animales reſtituuntur, corpus incaleſcit, ſuſpiria profunda emittuntur, ſicque ægra ſenſim reſtituitur.

Ex ſignis propoſitis affectio hyſterica à cognatis, & conſimilibus affectibus, putà ſyncope, apoplexià, & epilepſia facilè diſtinguitur. Differentia tamen quæ inter illos affectus intercedit, peculiariter annotanda eſt.

Ac primùm tribus ſignis generalibus coniicere poſſumus, ſymptomata quæ hyſtericæ paſſioni, & prædictis affectibus ſunt communia, ab vtero dependere potiùs, quàm à primario cordis, aut cerebri vitio. Quorum primum eſt, quod ſi ægra hyſtericis affectionibus ſit obnoxia, & prædicta ſymptomata pati non raro conſueuerit dum illa de nouo adueniunt, de alio affectu cogitandum non eſt. Secundum eſt, quod mulieres, dum ſymptomata illa pati incipiunt, de vtero malè affecto conqueruntur. Tertium eſt, quod hyſtericæ mulieres fœtidis naribus admotis, & ſuaueolentibus in pudenda immiſſis, magnum leuamen percipiunt, quod in aliis affectibus non contingit.

Peculiariter verò à ſyncope diſtinguitur hyſterica affectio, quod in illa reſpiratio & pulſus omninò amittitur in hac verò aliquantulùm remanet, licèt valde imminutus, donec ad extremum periculum peruenerit. Secundò ſyncope promptiùs inuadit, & quaſi derepente, corripit ægrotantem. At in hyſterico affectu ſigna euidentia præcedunt futuræ acceſſionis. Tertiò pallor faciei maior eſt in ſyncope, minor autem in hyſterica ſuffocatione. Imò verò nonnullæ mulieres hyſtericæ in paroxyſmo faciem habent rubicundam, & tunc hoc ſolo ſigno affectus certiſſimè diſtinguitur. Quartò in ſyncope vt plurimùm ſudores frigidi, & diaphoretici apparent, qui in ſuffocatione hyſterica non reperiuntur. Quintò ſyncope breuior eſt, & citò ad ſalutem, vel ad mortem terminatur; hyſterica verò ſuffocatio diuturnior eſt, & ad diem vnum, vel plures interdum perſeuerat. Hoc tamen aduertendum eſt; ſyncopem cum hyſterico affectu aliquando complicari, quando nimirùm cor grauiùs afficitur, vel vires admodùm debilitatæ ſunt ex diuturniori affectu; & tunc mixta eſſe poſſunt vtriuſque affectus ſymptomata.

Ab apoplexia diſtinguitur ſuffocatio vterina: primò quod in hac partes non ſint ita reſolutæ, neque ſenſus tactus omninò abolitus ſit, vt in apoplexia, ſed ſi pungantur, aut pili auellãtur, manu ſufficienter indicant ſe dolorem ſentire. Secundò in apoplecticis ſtertor perpetuò apparet in hoc verò affectu minimè. Tertiò hyſtericæ mulieres poſt acceſſionem meminerunt eorum quæ dicta, aut facta ſunt, quod in apoplexia non contingit.

Ab epilepſia diſtinguitur. Primò quod conuulſiui motus non perpetuò coniuncti ſunt cum hyſterica ſuffocatione; nec, vbi adſunt, ita vniuerſales ſunt, vt in epilepſia, ſed vnum vel alterum tantùm membrum concutiunt. Secundò pulſus in epilepticis maior eſt etiam quàm in ſtatu naturali, in hyſtericis verò contrario modo ſe habet. Tertiò in epilepſia ſpuma circa os apparet: in hoc verò affectu minimè. Quartò epileptici non meminerunt eorum quæ circa ipſos facta ſunt; quod in hyſtericis fieri dictum eſt. Quintò hyſtericæ mulieres in fine paroxyſmi vt dormientes excitantur, cum murmure ventris inferioris, quaſi vtero quieſcente & in ſuam ſedem redeunte, & interdum magna humoris copia per vterum effluente, quæ in epilepticis non contingunt.

Oportet etiam inquirere, quomodo hyſtericæ mulieres à mortuis diſtinguãtur, cùm plurimis hiſtoriis proditum ſit, nonnullas pro mortuis habitas, & ſepulturæ deſtinatas, aut ſepultas fuiſſe. Id quidem Authores variis modis explorant. Vel enim lanam carptam aut plumas leuiores ori admouendo, quæ ſi non moueantur, ægram pro mortua habent; vel ſpeculum terſum ori admouent, quod halitu emiſſo inſici debet, ſi ægra vel tantillùm ſpiret vel cyathum aqua plenum pectori imponunt: & ſi aqua nullo modo moueatur, ægram pro mortua habent. Hæc ſigna vt plurimum locum habent, ſed perpetua non ſunt, nec omnimodam certitudinem præ ſe ferunt, cùm anteà dictum ſit, quaſdam mulieres hyſtericas ſolâ tranſpiratione viuere inſtar ani-

malium in latibulis degentium hyemis tempore, & omninò abolitam inus eſſe reſpirationem. Quod licet rariſſimè contingat, cautio tamen illa obſeruatione digna eſt, ne mulieres ex affectu hyſterico defunctæ, ante tertium diem ſepeliantur, aut ſaltem donec fœtêre incipiant.

Signa cauſarum etiam proponenda ſunt; quæ ternario numero fuere comprehenſæ; & illæ ſunt ſemen retentum, & corruptum; ſanguis menſtruus item retentus, & corruptus; & cacochymia in vteri vaſis aut cauitate contenta.

Si à ſemine retento vel corrupto hic affectus oriatur; aderunt, vel præceſſerunt omnes cauſæ, quæ illud augere, coaceruare, & corrumpere in vaſis potuerunt, vt florens ætas Veneri matura, aut illi priùs aſſueta, quam poſtmodùm intermiſerit. temperamentum ſanguineum. vita otioſa, & voluptatibus dedita; victus lautus, & opipatus, tum vſus ciborum facilè corruptibilium. In his ſi contingat hyſterica paſſio, menſtruis commodè fluentibus, coniiciendum erit à retento ſemine dependere.

Si à ſanguine menſtruo retento & corrupto affectio hyſterica dependeat, illius ſuppreſſio, aut imminutio aderit atque ſufficiens expurgatio, muliere interim ſufficiente coitu vtente. Et ſuppreſſionem illam quædam ſymptomata ſequentur, vt melancholia, iracundia, torpor, ſomnolentia, capitis dolor, mammarum inflatio, grauitas lumborum, & crurum.

A cacohymia verò exoriri affectum vterinum oſtenditur, ſi menſtruis commodè fluentibus, cum ſufficienti Veneris exercitio, hic affectus contingat, & mulier ſenio vicina ſit, aut valdè cacochymia, vel aliquo alio vteri affectu laboret.

Aliorum verò ſymptomatum ex vtero prouenientium & ſuprà deſcriptorum diagnoſis paucis proponenda eſt.

Dolor capitis ex vtero proueniens cognoſcitur ex eo quod menſes non debitè procedunt, dolor præcipuè infeſtat vel augetur, inſtante vel apparente fluxu menſtruorum; & vterus non rectè ſe habet. Diſtinguere etiam poſſumus, an vapor vel humor hunc affectum exciret. Si enim dolor grauatiuus non ſit & per interualla recurrat, à vapore fieri certum erit. Si verò continuus ſit, cum grauitate coniunctus humorem in parte contentum indicabit; qui ſi bilioſus fuerit, dolor erit mordax, pungens & acutus; ſi pituitoſus, torporem inducet ſi melancholicus triſtitiam.

Cordis palpitationem, & arteriarum in hypochondriis & dorſo pulſationes; ventriculi, hepatis, & lienis affectus, tum etiam dolores varios, ex vtero prouenire coniiciendum erit, ſi alia vteri affectu ſigna & ſymptomata ſuprà enumerata ſimul adfuerint. Tum etiam ſi graueolentia naribus, & ſuaueolentia pudendis admouendo, quodammodo miteſcant.

Quoad prognoſim attinet. Rarò hic affectus interficit ægrotantes, ſed valdè chronicus eſſe conſueuit. Aliquando tamen propter ſyncopem ſuperuenientem, aut inſignem conuulſionem, vitæ periculum ægrotantes incurrunt. Cum etiam ſi affectus ſæpiùs repetat, & difficilè ſoluatur, periculum eſt, ne reſpiratione toties læsâ, calor natiuus ſuffocetur, & vita deficiat.

Illa paſſio hyſterica eſt deterior in qua plures partes in conſcoſum trahuntur; tum etiam illa quæ à ſemine corrupto exoritur, vel diuturna ſuppreſſione menſium.

In ſenioribus vix curatur hic affectus, propter inſignem cacochymiam, quâ ſcatere ſolent. In iuuenibus plerumque ceſſat quando parere incipiunt.

In prægnantibus & puerperis periculoſum eſt malum. In illis quidem propter metum aborſus. In his verò ob virium poſt partum imbecillitatem.

Sternutatio hyſtericæ mulieri ſuperueniens, bona. Robur enim ſignificat cerebri: & illo motu maligni vapores cerebrum obſidentes diſcutiuntur; tum humores vitioſi in vtero contenti euacuantur.

Curatio hyſterici affectus duplex inſtituenda, vna in paroxyſmo, altera extra paroxyſmum. In paroxyſmo vapores illum efficientes, diſcutiendi & reuellendi; humores in vtero contenti, vnde vapores illi eleuantur, euacuandi; & vterus ad propriam ſedem, quando ab ea dimouetur, vt ſæpè fit, iuxta doctrinam Hippocratis, reducendus. Quæ omnia ſequentibus remediis impleri poſſunt.

Primò itaque ægra in lecto ita collocanda eſt, vt ceruicem & ſcapulas accliues & elatas habeat. Inguina verò & femora decliuia, ita enim vterus faciliùs reducitur.

Poſteà verò fieri debent ligaturæ dolorificæ partibus inferioribus, tum etiam frictiones celebrandæ earumdem partium; nec non cucurbitulæ coxis admouendæ. Cum etiam cucurbitula magna pectini admota multùm prodeſt. Cauendo tamen, ne ſupra vmbilicum applicetur, quod multi imperitè faciunt, ſic enim vterus ſurſùm retrahitur. Vbi conuulſiones adſunt vel animi deliquia, frictiones aſperæ conueniunt in plantis pedum, etiam cum ſale & aceto; tum etiam auulſiones pilorum capitis & pudendorum, contorſiones digitorum, inclamationes altâ voce & alia huiuſmodi.

Vtile etiam in plantis pedum admouere cataplaſma epipaſticum in hunc modum compoſitum.

℞. Fol. artemiſ. matricar. rutæ, an. M. j. ſaluiæ M ſem. ſtercor columb puluer. ℥. iij. ſaponis nigri Vnc. j. ß. ſuccini, rhuris, maſtiches puluerat. an. ʒ. j. ß. ſucci rutæ, & oxycrati q. ſ. Fiat cataplaſma.

Eodem tempore fœtida & graueolentia naribus admoueantur, vt pinnæ perdicum combuſtæ vetera coria vſta, & ſulphur accenſum; oleum gagatinum, pomum ex aſſa fœtida. caſtoreo, galbano, ruta, malaxatis cum ſyrupo artemiſiæ, vel aceto; ſerta ex ruta, tanaceto, abſinthio. Ab iis tamen, quæ ex iam dictis fortiora ſunt, abſtinendum ſi fœmina epyleptica fuerit; quia ab iis cerebrum offenſum agiatur vnde humores, in illius ventriculos præcipitantur, ac ſymptomata ingraueſcunt.

Fumus tabaci ori & naribus ægrotantis inſufflatus eam à paroxyſmo citiſſimè liberat.

Contrà verò ſuaueolentia vtero admouenda, vt moſchi, aut zibetæ grana aliquot cotone inuoluta.

Naribus puluis ſequens inſuffletur.

℞. Piperis albi, ſinapi, pyrethri, caſtorei, an. ℈. j. Fiat. puluis tenuiſſimus.

Si mulier valdè ſepulta videatur, prorirerur ſternutamentum (iuxta *Aph.* Hipp. 35. *ſect.* 5. *Mulieri quæ hyſtericis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperueniens ſternutatio, bonum*) Quod quidem etiam à prædicto puluere non rarò protitatur. Sin minùs, tantillum hellebori albi, aut euphorbij adiiciatur.

Naribus quoque oleum ſuccini, vel etiam gagatinum illiniri poterit.

At vero clyſteres laxantes & carminantes præ cæteris remediis conferunt ad diſcutiendos vapores teros paroxyſmum producentes, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Fol. mercurial. pariet. artemiſiæ, pulegij, rutæ, calamenti, an. M. j. ſem. carui, cumini, & baccarum lauri, an. ʒ. ij. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. diſſolue hieræ picræ, & bened. laxat. an. Drach. vj. olei rutacei Vnc. iij. camphoræ ℈. ß. Miſce fiat clyſter.

Si primus clyſter non ſufficiat iterandus erit ex eodem, aut ſimili decocto, diſſoluendo diaphœnici ʒ. x. terebinthinæ vitello oui diſſolutæ Vnc. j. cum oleo prædicto, camphoræ in oleo nenuph. ſolutæ ℈. ſem.

Ac denique perſeuerante affectu, tertius merè hyſtericus & diſcutiens, non autem purgans iniiciendus eſt, qui valdè efficax ita componi poterit.

℞. Olei rutac. ℥. iiii. aquæ vitæ ℥. j. vini generoſi quartana iij. galbani ʒ. ij Miſce, fiat clyſter, qui iniiciatur præmiſſo clyſtere laxante.

Clyſter

Clyſter ex oxycrato hyſtericum paroxyſmum ſtatim cohibet, vapores illum efficientes comprimendo, & coagulando.

Idem præſtat oxycrati eiuſdem cyathus ore aſſumptus.

Conſulunt etiam Authores ventrem ſuprà vmbilicum faſciâ fortiter alligare, vt reducatur vterus, & vaporum aſcenſus prohibeatur.

De venæ ſectione eſt magna dubitatio, vtrùm ſcilicet in ipſo paroxyſmo conueniat. Cùm enim tum ingens adſit virium deiectio, & aliquando de vita dubitatio, & refrigeratio totius corporis à malignis vaporibus, cor & cerebrum infeſtantibus, qui nullo modo per venæ ſectionem excludi poſſunt: non eſt dubium, quin ex vſu illius, acceſſionis tempore maximum immineat periculum. Huic ſententiæ aſtipulatur Varandæus & Sennertus. Contrà verò Mercatus & Rodericus à Caſtro ſtatuunt, in talo venam eſſe aperiendam, quando affectus producitur à ſanguinis menſtrui copia, atque retentione: & nullo alio remedio vites onere preſſas, vias nimia redundantia obcœcatas, & ſuffocationis periculum, leuari poſſe. Siquidem in hoc caſu neque fœtida, neque odorata, neque cucurbitulæ ægram à paroxyſmo ſuſcitare ſolent. Philippus Hoechſterterus *obſeruationum parte ſecundâ*, nonnullis hiſtoriis oſtendit, venæ ſectionem in pede plurimùm profuiſſe. Ita vt virgo quædam monialis, quæ aphona, & conuulſa per biduum fuerat, poſt duas horas à venæ ſectione, fari cœperit, comedere ac bibere. Exiſtimamus nos venæ ſectionem poſſe celebrari, ſi pulſus fuerit validus & manifeſtæ plenitudinis notæ appareant. Si verò pulſus languidus appareat, eſſe abſtinendum, & interuallum eſſe expectandum, in quo tutiùs ſanguis detrahi poſſit.

Emplaſtra vtiliter ſub vmbilico admoueri ſolent, ex maſſa emplaſtri ceronei compoſita, quod emollit & diſcutit atque ita melius eſt emplaſtro pro matrice vulgari quod aliquantulum aſtringit, & ſic vapores & humores malignos retinere poteſt. Fiunt etiam emplaſtra ex galbano & aſſa fœtida; vel ex gummi caragna, & tacamahacha, vel ſolis, vel admixtis quibuſdam aromatis. Exempli gratiâ.

℞. Gummi caragnæ ℥. ſem. pulu. nucis moſch. & caryophyl. an. ʒ. ß. olei ſuccini gutt. iv. terebinth. ʒ. ij. Fiat empl. Huiuſmodi emplaſtra ad formam ſcuti fieri debent & in parte acuta, quæ ad vuluam vergere debet, apponenda grana aliquot moſchi, vel zibetæ, vt gratum odorem vtero inſpirent, ipſúmque retrahant. Moſchi gr. iij. excipiantur cotone, pauco oleo humectato, & intrudantur in foramen vmbilici. Deinde admoueatur emplaſtrum paruum ex galbano liquato. Hoc quædam mulieres pro ſecreto vtuntur.

Vel caphuræ gr. iv. diſſoluantur in ol. amygd. dulc. & vmbilico indantur, admoto deſuper emplaſtro diapalma.

Si flatuum copia affectum fouere videatur, conueniunt fotus, & ſemicupia ex decocto fol. rutæ, artemiſiæ, thymi & calamenti, ſem. fœniculi, aniſi, cumini: baccarum lauri, flor. chamæm. anethi & ſimilium.

Sacculi etiam parari poterunt, quibus includantur cuminum, aniſum, ſemen dauci ſal, ruta, furfur; & benè calidi applicentur, ac ſæpè iterentur. Vel

℞. Ole rutacei ℥. iv. ſpiritus terebinth. ℥. ß. Miſce, immergatur panis recenter è furno extractus, & vmbilico applicetur.

Inunctiones quoque ventris inferioris, & totius vteri regionis, pectinis & lumborum non erunt inutiles: eo quòd vias dilatent vapores attenuent, & diſcutiant. Eæque parabuntur ex oleo nardino, de ſpica, anethino, ſeſamino, de croco, lilior. & amygdal. dulcium.

Maximè commendant Authores ſuffitum ex verrucis quæ tibiis equorum adnaſcuntur: quæ ſi in calente furno exſiccentur, & in puluerem redigantur, ac naribus ſuffumigium fiat, tanquam præſentaneo remedio, & magnâ aſtantium admiratione, ſolent mulieres ferè in inſtanti à paroxyſmo liberari.

Si à ſemine retento affectus oriatur, nihil coitu conducibilius eſt, cùm mulier fuerit excitata, ſi viro coniuncta ſit.

In coitus penuria multi conſulunt pudendorum confricationem, atque titillationem ab obſtetrice factam, immiſſis digitis in vteri ceruicem oleis aromaticis perunctis. Verùm cùm id ſine ſcelere fieri nequeat, à Medico Chriſtiano nunquam eſt præſcribendum.

Ad vapores iſtos malignos, paroxyſmum hyſtericum producentes diſcutiendos multa per os exhiberi ſolent è quorum numero eſt theriaca vetus ad Drach j. exhibita cum aqua artemiſiæ, pulegij, melliſſæ; trochiſci de myrrha ad ℈. ij. vel ol. ſuccini ad gut. v. vel ſex cum iiſdem liquoribus.

Pilulæ in frequenti vſu eſſe conſueuerunt, quarum præcipuæ ita componi poſſunt.

℞. Caſtorei, myrrhæ & aſſæ fœtidæ. ana ℈. j. fæculæ bryoniæ ℈. ß. ſem. rutæ & croci. an. gr. vij. Cum ſyrupo de artemiſia fiant pilulæ xii. Capiat tres, vel quatuor; quas ſi ægra deuorare nequeat, diſſoluantur in aqua artemiſiæ.

Ad vehementiſſimum paroxyſmum ſequentes vtiliſſimæ ſunt, eumque certò ſedare ſolent.

℞. Aſſæ fœtidæ ℈. j. caſtorei. gr. vj. laudani gr. iij. Fiant pilulæ tres, vel iv. Capiat ſtatim.

Pilulæ fœtidæ maiores, licèt purgantes ſint, tamen in paroxyſmo vtiliter exhibentur ad ʒ. ß. Blandè enim euacuant, nec niſi ſedato priùs paroxyſmo purgare conſueuerunt ita vt ab operatione nullum ſit metuendum periculum.

Aquæ etiam multæ exhiberi ſolent in paroxyſmo, nimirùm aqua vitæ, cinamomi, vel theriacalis.

Vel aqua ſpecifica in hunc modum componi poterit.

℞. Rad. zedoar. ſem. dauci. rad. leuiſtici, ana ℥. ij. myrrh rubræ caſtorei an. ℥. ß. rad. pœoniæ ℥. iv viſci querc. decreſcente lunâ collecti ℥. iij. Præparatis affundे aquæ matricariæ ℔. iv. ſem. ſpiritus vini ℔. ſem. Digerantur per triduum, poſteà deſtillentur. Doſis cochl. j. per ſe vel cum aqua conuenienté.

Paratu facilior, & guſtui gratior, neque minùs efficax ita componi poterit.

℞. Succor. meliſſæ, borrag. depurator. an. ℔. ij. croci opt. ʒ. j. Infundantur & deſtillentur in balneo. Doſis cochl. j. cum iuſculo. Hæc potiuncula in communi vſu habetur.

℞. Aquæ cinam. ℥ ß. aquæ naphæ. ℥. iv. caſtorei gr. iv. Miſce, fiat potio.

Oleum ſuccini, ad gutt. iij. vel iv. exhibitum cum aqua flor. arantiorum. vel alia ſpecifica paroxyſmum hyſtericum citiſſimè diſcutit.

Potio ſequens plurimùm conferre ſolet, vt in obſeruationibus noſtris videre eſt.

℞. Aquar. artem. roſar. & flor. arant. an. ℥. j. aquæ cinam. ʒ. iij. confect. de hiacyntho Drach. j. puluer. elect diamarg. frig. ℈. ß. croci gr. iv. Fiat potio.

Aqua naphæ ſola ad vnc. iij. vel iv. vtiliter exhibetur. Sed cum moſcho & ſang. draconis permixta, miranda præſtat; quod teſtatur Solenander his verbis. *Mulier quadam ſæuiſſimis ſymptomatibus affligebatur, dolore capitis, ructu, contractione corporis, dolore inguinis, ſtridore dentium, aliquando in terram cadens, ſine voce, ore clauſo vt aperire non poſſet, atque ex matricis vitio omnia. Remediis multis fruſtrà factis, ſuperueniens mulier quadam vetula dedit tredecim grana moſchi, & totidem ſanguinis*

draconis vulgaris ex ℥.iv. aquæ flor. arantiorum; ſanata eſt, nec vnquam in poſterum iſtos dolores paſſa eſt. Idem medicamentum in ſimili caſu à me exhibitum ſemper profuit, exhibitum autem aliquoties.

Vngula alces ad hunc affectum eſt etiam vtiliſſima, iuxta experimentum Apollonij Menabei, *tract. de alce c.10.* his verbis. [Contra matricis ſuffocationem, vnguem alces præſentaneum eſſe remedium, & ab aliis audiuiſſe, & periculo facto me cognouiſſe fateor. Nam accerſitus vt medicam manum adhiberem cuidam mulieri ſuffocatione oppreſſæ, datâ huius vnguis raſurâ cum radice zedoariæ, aliiſque auxiliis ex arte adhibitis, optatum finem cum honore ſum conſequutus. Cùm præterea intelligerem eandem ſæpenumerò eo ipſo morbo tentari, vt partem huius vnguis collo appenſam iugiter portaret, iniunxi. Quod cùm ſedulò feciſſet, quandiu ego interfui, tribus nempè menſibus ea ſemper moleſtiâ caruit, vnde mihi multoties gratias egit.]

Camphora accenſa & in aquam coniecta; ibique manens donec extinguatur, præſtans eſt remedium, ad ʒ.j. exhibita.

Iuli, ſeu catuli nucis iuglandis, in epiſtolis à Laurentio Scholtzio collectis, epiſtolâ à Thoma Mouſeto ad Petrum Monauium ſcriptâ, hoc elogio commẽdantur. [In vteri ſtrangulatu habeas ſingulare remedium. Iulos, ſiue catulos iuglandis in puluerem exſiccatos contunde. Dentur ad ℈.ij. cum guttulis duabus olei ſuccini. In eo affectu nihil vnquam noui præſtantius.]

In forma pulueris duo parari poſſunt remedia efficaciſſima, & à nobis pluries experta.

Vnum fit ex ſecundina primi partus in camino exſiccata, & in puluerem redacta. Cuius doſis eſt ʒ.j. in liquore idoneo; confeſtim liberat à paroxyſmo.

Alterum fit ex duabus partibus ſulphuris, & vna nucis moſchatæ. Rediguntur in puluerem & ʒ.j. pondere exhibentur.

Puluis gagates ad Drach. ſem. vel Drach. j. exhibitus multum poteſt.

Puluis granorum actes ſeu ſambuci Quercetani, cum vini cyatho ſumptus Drach. j. pondere, epilepſiam hyſtericam ſubmouet, illiúſque recurſum impedit ſecundâ exhibitione.

In pulueris illius defectu, fuligo camini exhiberi poteſt eâdem doſi, in ouo ſorbili.

Quia verò vterus non rarò prauis & excrementitiis humoribus refertus eſt, vnde tetri vapores eleuantur: illius expurgationi incumbendum eſt, quod commodiſſimè fiet peſſario ſequenti.

℞. Diaphœnici ʒ. j. puluer. hieræ picræ ʒ. ß. terebinthinæ ʒ. iij. Excipiantur ſtupis, & fiat peſſarium.

Pro potu ordinario bibat ægra leue decoctum cinamomi, vel carui, vel aniſi.

De vino eſt controuerſia, an in paroxyſmo hyſterico ſit exhibendum. Hipp. 1. *de naturâ mulierum*, commendare videtur. Illiúſque ſententiæ ratio maximè fauet. Nam ſumma corporis refrigeratio, & virium languor non poteſt meliùs ſubleuari, quàm exhibito vino generoſo. Auicenna tamen omninò prohibet. Et certè, quia hîc affectus vtplurimùm dependet à retento ſemine, vel ſanguine & vaporibus tetris, qui ab vtero eleuantur: vinum tenuitate ſuâ, & ſummâ penetrandi vi materiam morbificam magis exagitat. Vndè communi experientia videmus, mulieres hyſtericas ex vſu vini in ipſo paroxyſmo malè ſe habere. Vt hæc difficultas dirimatur, dicimus vinum ordinariè non eſſe exhibendum tempore paroxyſmi, ſed tantùm extraordinariè quãdo ſcilicet ratione virium ſummè collapſarum, complicatæ ſyncopes, vel inſtantis mortis, cogimur ad præſentaneum illud auxilium recurrere, iam omnibus aliis fruſtrà tentatis.

In hac curatione diligenter aduertendum eſt, in prægnante muliere, hyſterico affectu laborante, prudenter remedia eſſe adminiſtranda; neque vehementiora illa ac valdè fœtida eſſe exhibenda, ne abortus concitetur; & externis remediis, magis quàm internis, rem eſſe abſoluendam.

In curationis decurſu, cordis & cerebri ratio habenda eſt, & ſi valdè opprimi videantur, propriis remediis illis ſubueniendum eſt. Cordi, admouendo epithema ex vino, & aqua florum arantiorum, vel imperiali, aut ex theriaca in vino diſſoluta, aut animalia calentia eidem parti applicando. Capitia verò ratione vſurpanda ea remedia, quæ in ſoporoſis affectibus fuêre propoſita.

Extra paroxyſmum curatio in prophylaxi verſatur, vt acceſſionis reditus impediatur, aut ſaltem retardetur. Quæ quidem cauſarum ablatione, & vteri corroboratione perficitur.

Primo igitur, tempore conuenienti, præcipuè vere, vel autumno, ſolennis euacuatio inſtituetur, incipiendo à potione purgante, vel alio medicamento ægrotantis naturæ congruo, additis perpetuò quibuſdam hyſtericis.

Deinde ſi ſanguis redundare videatur, mittendus erit primùm ex brachio, poſteà verò ex pede; eligendo quantùm fieri poteſt, tempus medium inter duas purgationes menſtruas.

Poſtmodùm verò, vt prauorum humorum illuuies ſufficienter præparetur & expurgetur, componendum eſt apozema; alterans, aperiens, & purgans, ad quatuor, vel quinque doſes exhibendum.

Si natura ad ſanguinis euacuationem per hæmorrhoidas inclinare videatur, aperiendæ ſunt admotis hirudinibus. Eaſque in hoc affectu plurimùm profuiſſe teſtatur Mercatus *conſilio* 13. & 14.

Poſt vniuerſalem purgationem, ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas, conueniet decoctum ſudorificum, per plures dies exhibitum ex ligno ſaſſafras, aut guaiacino, cum ſemine fœniculi, rutæ, & viticis paratum.

In eundem vſum maximè conuenient thermæ ſulphureæ, & bituminoſæ quales ſunt noſtræ Balerucanæ, quarum vſu multas optimè habere quotidiana experientia patefacit.

In affectu diuturno, præter dicta remedia, conueniunt purgationes frequentes per pilulas vſuales, ſyrupos aut potiones. Quorum remediorum formulæ ita componi poſſunt.

℞. Agarici trochiſcati ʒ.j.ß. hieræ diacolocynth. ʒ. j. ſem. dauci, viticis, an. ℈.j. myrrhæ caſtorei, diagrydij, an. ℈.ß. terebinth. q.ſ. Fiat maſſa pilul. de qua capiat ʒ. ſem. vel ℈. ij. bis, aut ter in menſe.

Syrupus ſequens à Mercato maximè laudatur, tanquam mirabilis, & omnibus hyſtericis mulieribus maximè proficuus, *conſ.* 13.

℞. Succi mercurialis, & lactis ſeminis carthami, an. ℥.vj. aquæ ſcorzoneræ ℥.vij. ſacch. q. ſ. vt fiat ſyrupus. Cui adde interim dum coquitur, in ligatura, confectionis de hyacintho, alkermes, & pulueris electar. de gemmis, ana Drach. ij. Doſis Vnc. ij. vel iij.

℞. Rad. bryoniæ ʒ. iij. fol. ſennæ ℥. ß. agarici ℈. ij. zinzib. ℈. j. cinam. ʒ j. Infundantur per noctem in aqua fontis. In colat. diſſolue ſyrup. roſac. Vnc. j. Fiat potio ſumenda bis, aut ter in menſe.

Pilulæ fœtidæ maiores bis in menſe ad Drach. ſem. exhibitæ ſunt vtiliſſimæ.

In iis, quæ facilè vomunt, vtile eſt vomitum prouocare ſemel, aut bis in menſe, in hunc modum.

℞. Agarici trochiſcati ʒ. j. ß. oxymel. ℥. j. aquæ meliſſæ, & artemiſiæ, ana ℥. iii. Fiat vomitorium.

Chymici ſal vitrioli in aqua appropriata exhibent à ʒ. ß. ad ʒ. i. & hyſtericis affectibus ſpecificum prædicant.

Poſt

Digitized by Google

Poſt ſingulas enacuationes rohorantia nonnulla exhibenda ſunt qualis eſſe poterit opiata ſequens.

℞. Conſeruæ, anthos, betonicæ, meliſſæ, ana ℥. j.ß. pulu. electar. diamoſchi, & diacalaminth. an. ʒ. ß. cum ſyrup. de artemiſ. fiat opiata.

Theriaca ſola huic vſui eſt aptiſſima, quæ in calidioribus naturis temperari poterit admixtis conſeruis nymphæ capel. ven. & ſimil.

Sed longè efficacior eſt puluis ſequens, qui diuturnas & contumaces affectiones hyſtericas ſanat, ſi frequenter aſſumatur ʒ. i. pondere cum vino, aut pane hoſtiario, vel in boli formam redactus cum ſyrupo artemiſiæ.

℞. Rad. gentianæ, dictamni albi, tormẽtillæ, pyrethri, rhapont. biſtortæ, ariſtolochiæ rotundæ, carlinæ, baccarum lauri, angelicæ, imperatoriæ, ſem. coriandri præp. ſem. aniſi, gran. iuniperi, maſtiches, boli armenæ oriental. terræ ſigillatæ, an. ℥. iij. ß. croci orient. ʒ. ij. ß. Fiat puluis tenuiſſ. in vaſe benè clauſo reſeruandus.

Neque omittenda ſunt illa medicamenta, quæ virtute ſpecifica hyſtericis affectibus mederi conſueuerunt. Quæ quia maiori parte odore, ac ſapore integrata ſunt, in forma pilularum frequentiùs exhibentur, quarum exemplum tale eſſe poterit.

℞. Aſſæ fœtidæ ℈. ß. caſtorei, myrrhæ, galbani, ſagapeni, ana ℈. j. Cum melle mercuriali fiat maſſa, de qua capiat ℈. ß. vel ℈. j. frequenter.

Platerus etiam ex vehementer odoratis pilulas componit in hunc modum.

℞. Moſchi gr. vj. benjoini ʒ. ß. ſacchari ʒ. j. Cum aqua cinam. fiant pilulæ ℈. ſem.

Aquæ hyſtericæ ſupra deſcriptæ, in paroxyſmo exhibendæ, extra paroxyſmum etiam vtiliter vſurpari poterunt, ſumendo cochlear. j. vel ij. manè per interualla.

Matthiolus bryoniæ radicem valdè prædicat his verbis. [Bryonia mulieres vuluæ ſtrangulationi obnoxias mirum in modum iuuat, adeò vt eas à ſtrangulatu liberet, & ſanet. Equidem noui mulierem quotidie ferè per annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta, vt vinum album biberet, in quo vitis albæ radicis ℥. j. efferbuiſſet, dormitum itura, ſemel in hebdomada, cum hac medicina per annum vſa fuiſſet optimè ex illo morbo conualuit.]

Hepar lupi exſiccatum, & ʒ. j. pondere exhibitum epilepſiam hyſtericam præcauere poteſt, ſi ter, aut quater exhibeatur poſt vſualem purgationem.

Chymici ad hunc affectum vitriolum Martis commendant, ciúſque granum vnum, vel duo, cum dupla ſacchari portione exhibent per multos dies, cum vino, aut liquore idoneo.

Imo verò ad gr. xij. xv. & xx. exhiberi poteſt cum conſerua idonea vel in pilulas efformari cum mucilagine gummi tragacanthi.

Cremor tartari frequenter exhibitus, huic etiam affectui curando vtiliſſimus eſt.

Hæc duo remedia non ſolùm aperiendo, ſed etiam refrigerando conferunt. Sæpe enim calida intemperies in hoc affectu, vtero infixa eſt, à ſanguine intra illius venas retento & excalefacto oriunda; quemadmodum dicit Galenus, in melancholia hypochondriaca eſſe phlogoſim in hypochondriis, à ſanguine in iis propter obſtructiones retento, & ſupercalefacto: ideò ea, quæ vterum refrigerare poſſunt, hîc maximè conueniunt; qualia ſunt ſemicupia, oxycratum ore aſſumptum, & per clyſteres iniectum, & ſimilia. Quibus addere licet hiſtoriam ab Haruæo relatam in tractatu de partu mulieris, hyſtericis ſymptomatibus nulli remediorum generi cedentibus, diu laborantis, quæ tandem poſt multos annos ab vteri prolapſu ſanitatem recuperauit. Quia nimirum vterus aeri externo expoſitus refrigeratus eſt, ſicque phlogoſis illius & calida intemperies repreſſa.

Ipſius etiam chalybis vſus à quibuſdam Practicis maximè commendatur, tanquam omnibus affectibus vterinis opportuniſſimus. Cuius præparationes deſumentur ex curatione obſtructionis hepatis.

Cauteria cruribus admota maximè etiam conferunt. Ab vtero enim prauos humores deriuant, ratione venarum, quæ vtero & cruribus communes exiſtunt.

Neque negligenda amuleta de collo ſuſpenſa ſupra regionem vmbilici; quemadmodum antea monuimus, vngulam alces hoc modo conferre. Alij laudant radicem peucedani geſtatam. Et noſtrates mulieres non infœliciter geſtare ſolent fruſtulum aſſæ fœtidæ linteo rato incluſum. Alias vidimus, quæ vulpis veretrum exſiccatum cum teſticulis, de collo ſuſpenſum ſupra vmbilicum gerebant, & ſeſe hoc modo ab inſultibus hyſtericis præſeruabant.

Aliæ geſtant fruſtulum carnis lupinæ exſiccatæ, vel hepatis lupi, non ſine fructu.

Quod ad remedia externa attinet, poſt ſingulas purgationes; aut ſaltem ſemel in menſe, octo, vel decem diebus ante purgationem menſtruam, conuenient fotus, aut ſemicupia, vt colliquatus humor morbi cauſa per reſeratas vias faciliùs effluat. Et parari poterunt, ex rad. althææ, lilior. bryoniæ, ireos, rubiæ, valerianæ, angelicæ. fol. artemiſiæ, nepetæ, matricariæ, meliſſæ, bacci lauri & ſimilibus.

Ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas, & vterum roborandum, poſt fotum, vel inſeſſum, emplaſtrum ſequens ſub vmbilico admoueri poterit.

℞. Gummi tacamaachæ & caragnæ an. ʒ. ij. alipiæ moſchat. ℥. ß. ſem. agni caſti ʒ. j. ß. ſantal omnium, ana ʒ. ß. terebinth. ladani, ceræ, an. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Si à ſemine retento hic affectus oriatur, vſurpentur illa remedia quæ ad ſemen extinguendum, & diſcutiendum ſupra in furoris vterini curatione deſcripta ſunt.

CAPVT VII.

De vteri inflammatione.

VTeri inflammatio eſt tumor illius partis à ſanguine in illius ſubſtantiam effuſo.

Illa autem inflammatio, vel totum vterum occupat, vel aliquam illius partem. Et vel à puro ſanguine producitur, ac phlegmone ſimpliciter appellatur: vel bilem cum eo permixtam habet & phlegmone dicitur eryſipelatodes: vel iungitur cum pituita, aut melancholia, & phlegmone œdematodes, aut ſcirrhodes nominatur.

Cauſæ ad hunc affectum producendum, aut promouendum idoneæ, variæ eſſe poſſunt: temperamentum ſcilicet ſanguineum, plethoricum aut biliosum; naturalis vteri laxitas; & viarum amplitudo, aër, impensè calidus humores inflammando, vel frigidus conſtringendo, & profluentia menſtrua, vel fluere parata, coërcendo; vehemẽs exercitatio, coïtus immoderatus, ictus vel caſus ſupra regionem vteri; animi pathemata grauiora, præſertim iracundia. alimenta acriora, & calidiora, & quæcunque alia aſſumpta acrimonia inſigni, atque erodendi facultate prædita. vt de cantharidibus Authores referunt, quas non ſolum veſicæ, ſed etiam vtero valdè infenſas aſſerunt: peſſaria acriora diutiùs vſurpata, medicamẽta cathartica aut alterantia valentiora qualia, plerũque vſurpãtur à ſterilibus mulieribus vndecunque exquiſita; menſium retentio plethoram augendo, vel nimia profuſio vias relaxando & motum humorum à toto corpore in hanc partem promouendo cucurbitulæ etiam pubis regioni admo-

ex attrahere poſſunt violenter ad regionem vteri, in eaque cohibere ſanguinem, & alios humores. Idem præſtare poſſunt partus laborioſus, aborſus contrectatio violenta partium genitalium ab obſtetrice imperita, & geſtatio fœtus moleſta.

Signa diagnoſtica ſunt, tumor, calor, & dolor in regione vteri, cum febre continua. Sed quia rectum inteſtinum & veſica eandem regionem occupant, ideò aliis ſignis vteri inflammatio diſtinguenda eſt: qualia ſunt menſium ſuppreſſio, aut diminutio, eorúmque color pallidus, aut citrinus, ac dolorifica excretio; & in menſium abſentia, ichores quidam fœtidi, ac putridi refudant, & locos muliebres irrigant. Quorum etiam inueſtigatio claram affert diagnoſim. Oſculum enim interius tumidum, retractum & dolorificum apparebit: ceruix vteri rubicunda, & inflammata erit, tumentibus venulis per eam diſperſis.

Si totus vterus laboret, omnia ſymptomata erunt vehementiora. Si magis vteri ceruicem inflammatio teneat, calor & dolor maximè ad inguina, & pudendum extenduntur. Si anterior pars laboret, maior erit veſicæ ſympathia; ſi poſterior, rectum inteſtinum magis laborabit, & dolor ad lumbos exporrigetur. Si pars dextra, aut ſiniſtra inflammetur, tumor & dolor circa alterutrum inguen apparebit; & crus eiuſdem lateris grauitate quadam afficietur.

Signa cauſarum ita inueſtiganda ſunt. Si à ſanguine puro inflammatio fiat, omnia ſymptomata ſunt mitiora; ſi verò bilem admixtam habeat, febris eſt ardentior, & omnia ſymptomata ſunt vehementiora. Si verò ſanguis pituitoſus ſit, aut melancholicus, febris erit minùs acuta, ſed morbus diuturnior, ac contumacior. Tum etiam ad iſtam diagnoſim referenda erunt ſigna humoris in toto corpore prædominantis.

Si inflammatio in ſuppuratum abeat; dolor, & febris augetur, & horrores ſæpè ſine ordine oriuntur plerúmque tamen circa veſperam recurrunt. Omnia etiam reliqua ſymptomata intenduntur. Suppuratione factâ, omnia miteſcunt, & tumor magis attollitur; ex quo interdum aluus, aut vrina ſupprimitur. Si verò inflammatio ſine ſuppuratione diſcutiatur, tumor imminuitur ſymptomatis miteſcentibus.

Si denique in ſcirrhum degeneret, febris, dolor, & reliqua ſymptomata imminuuntur, tumore perſeuerante, & duritiem maiorem adipiſcente; tum etiam pondus & grauitas permanet non ſolùm in vtero, ſed in partibus etiam circumiacentibus, vt ægra corpus difficilè mouere queat.

Prognoſis huius affectus bona inſtitui non poteſt, quia periculoſiſſimus eſt, & vtplurimum lethalis. Maius tamen vel minus periculum portenditur pro magnitudine morbi, cauſæ & ſymptomatum, in hunc modum.

Si inflammatio totum vterum occupat, morbus eſt deploratus; ſi verò aliquam tantùm partem, ſalutis ſpes adeſt.

Si mulieri grauidæ in vtero ſit eryſipelas lethale, ex Hipp. *Aph.* 43 *ſect.* 5. fœtus enim propter inſignem inflammationem emoritur, vnde ſequitur aborſus, qui in grauiſſimo morbo accedens, matrem iugulat. Gal. *in comment. huius Aphor.* dubitat num hæc ſententia de omni inflammatione pronuncianda ſit, & num vtero inflammationem patiente, fœtus poſſit aliquando viuere.

Inflammatio vteri facilè in gangrænam degenerat; quia vterus veluti totius corporis cloaca, excrementorum illorum recipit, à quibus calor natiuus facilè ſuffocatur.

Vteri inflammationi delirium, conuulſio, ſingultus, extremorum frigiditas, ſudor diaphoreticus ſuperueniens, mortem breui aduenturam portendunt.

Si inflammatio vteri ſuppuretur, ſolutio illius ſperanda eſt: ſed vlcus ſordidum ſequetur, à quo ægra lenta febre contabeſcit, vel in hydropem incidit.

Si inflammatio in ſcirrhum mutetur, malum diuturnum euadit, & ſæpè hydropem acceſſit.

Ad curationem huius affectus, ſanguinis ad vterum fluxus reuellendus, repellendus, & deriuandus eſt; qui fluit & in parte continetur, reſoluendus. Et ſi tumor ad ſuppurationem vergat ea adiuuanda eſt, ruptóque abſceſſu pus euacuandum. Quod fiet ſequentibus remedijs.

Præmiſſo igitur clyſtere emolliente, & refrigerante, mittatur ſanguis è baſilica lateris magis affecti vel ab vtraque, ſi totum vterum tumor occupet; & phlebotomia reïteretur bis, ter, quater, pro ægræ viribus, & phlegmones magnitudine.

Poſt ſufficientem reuulſionem, & tranſacto morbi augmento, vbi nulla ampliùs ſuſpicio eſt fluxionis adhuc fientis, venæ inferiores aperiendæ ſunt ad deriuationem à parte affecta. Quo ſenſu audiendus eſt Gal. *lib. de ſang. miſſione, &* 13. *meth.* cùm docet, in vteri inflammationibus venas poplitis & malleoli eſſe aperiendas. Attamen quandiu aliqua reuellendi indicatio perſeuerat, ſatius eſt venas brachij aperire.

Ad reuulſionem etiam conueniunt frictiones, & ligaturæ ſuperiorum partium, & cucurbitulæ ſcapulis, lumbis & dorſo admotæ.

Si vitioſi humores, præcipuè bilioſi in corpore abundent, qui reliquorum humorum in fluxu quaſi vehiculum ſunt; ij lenibus medicamentis euacuandi, vt ſyrupo roſaceo, & violato ſolutiuo, mannâ, rhab. catholicone, vel electuario lenitiuo: fortiora enim humores nimiùm commouendo fluxionem excitarent.

Vomitoria autem licèt præſcribantur ab Auicenna, minimè conuenire videntur. Si enim blanda & mitiora ſint, nihil penè euacuant. Si fortiora magnam corporis agitationem efficiunt, vnde humores commoti magis in partem irruere poſſunt.

Propter inſignem febrem refrigerantia medicamenta vſurpanda ſunt, vt iulepi & emulſiones; quibus, ſi immenſæ vigiliæ, dolor, & inquietudo ægrotantem vehementer afficiant, narcotica erunt permiſcenda, quę etiam ſeorſum exhiberi poterunt.

Poſt primas euacuationes topica admoueantur imo ventri, inter vmbilicum & pectinem & circa renes, primò repellentia, & refrigerantia, in forma linimenti, epithematis, & cataplaſmatis.

Linimentum fit ex oleo roſaceo loto in aceto, vel vnguento roſaceo, cerato ſantalino, refrigerante Gal. addito pauco aceto.

Epithema fiet ex aquis, vel decocto plantaginis, acetoſæ, ſolani, ſummitat. papau. albi & roſarum, addendo boli armenæ, ſang. drac. vel terræ ſigillatæ tantillum.

Cataplaſma parabitur ex mica panis albiſſimi cum lacte cocta cui parum olei roſacei, ſucci hyoſcyami, vel ſolani, cum vitellis ouorum addatur. Vel ex farina hordei, ſemin. lini, fœnugr. cum oleo roſaceo, quibus etiam prædictæ plantæ contuſæ addi poterunt.

Iniectiones in vterum fieri debent, in hunc modum compoſitæ.

℞. Fol. plantag. nymphææ, ſolani endiu. ana M. i. roſ. rubr. p. ij. Coquantur ad tertias, & adde myrtini Vnc. i. aceti ℥. ß. Fiat iniectio.

Ex iiſdem herbis contuſis cum oleo roſaceo & aceto fieri debent peſſaria & in vterum immitti.

Neque vero diutiùs vtendum eſt repellentibus & refrigerantibus ne tumor indureſcat & in ſcirrhum degeneret ideóque cum repellentibus emollientia & reſoluentia permiſcenda; eâ cautione, vt quò longiùs

phlegmone

phlegmone à priucipio diſtat, maior ſit quantitas dirigentium. Sic prædictis remediis malua, althæa, artemiſia, fœnugræcum, chamomilla melilotus (auctâ, vel imminutâ eorum doſi) admiſceri poterunt.

Interim ſi aluus eſt dura, emollienda eſt blandè purgantibus. Imò verò ad temperandam inflammationem clyſteres refrigeraotes frequenter iniecti plurimùm prodeſſe poterunt, cùm vterus recto inteſtino incumbat. Eorum autem minima ſit quantitas, vt diutiùs retineantur, & ne vterum comprimant; quorum tale ſit exemplum.

℞. Rad. althææ Vnc. j. fol. maluæ, violar. lactucæ, ana M. j. ſolani M. ß. flor. violar. roſ. ana P. j. prunor. acidor. num. x. Coquautur in aqua hordei. In colat. ℥. vj. adde olei roſacei ℥. iij. Fiat clyſter.

Si dolor valdè vrgeat, prædictis clyſteribus addi poterunt vitelli ouorum, axungia gallinæ, lac muliebre, mucilago ſem. fœnugræci, lini, vel maluæ, imò & tantillum opij cum pauco croco.

Tum etiam fiant iniectiones in vterum ex lacte caprillo, vel ouillo, cum opij & croci, ana gr. iij. vel iv. & pauca aqua roſarum.

Vel peſſariis addetur opij modicum cum pauco croco, vitellis ouorum & oleo roſaceo. Vel etiam fiant peſſi ex philonio Romano cum cotone, vel fotus anodynus in hunc modum paretur.

℞. Althææ cum rad. maluæ violar. ana M. j. chamomillæ, meliloti, roſar. ana P. j. Coquantur pro fotu.

Inclinante affectu purgatio iteranda eſt blandioribus catharticis. At affectus ad reſolutionem vergente, (quod ex remiſſione ſymptomatum, & minori partis grauitate dignoſcetur,) diſcutientia maiori copiâ prædictis remediis addantur. Vel fiat tale cataplaſma.

℞. Pulueris rad althææ Vnc. j. flor. chamomillæ, meliloti, ana Drach. ij. fol. artemiſiæ, puluer. farinæ hordei, & fabarum, ana Vnc. ſem. Coque parum in vino auſtero; adde pinguedinis porcinæ recentis, olei chamæmel. & liliorum alborum, ana Vn. i. Fiat cataplaſma.

Fotus & inſeſſus reſoluentes hîc etiam conferre poterunt.

Si tumor reſolui nequeat, ſed ad ſuppurationem vergere videatur, adiuuanda eſt ſequenti cataplaſmate.

℞. Pulueris radicis althææ, flor. chamom. meliloti. farinæ ſem. lini fœnugræci, ana Vnc. i. ficuum pinguium num. viii. Coquantur ad pultis conſiſtentiam. Deinde adde vitellos ouorum num. iv. croci Scrop. ß. olei lilior. & butyri recentis, ana ℥. i. Fiat cataplaſma.

Confecto pure, quod ex caloris & doloris remiſſione, ac quadam inundatione tangendo dignoſcitur; abſceſſus diſruptio procuranda eſt motu corporis, tuſſi, ſternutatione, cucurbitulis admotis, iniectionibus detergentibus, & attenuantibus, vel peſſariis rumpendi vim habentibus. Exempli gratiâ.

℞. Adipis anſerini Vnc. ſem. terebinth. ʒ. ii. pulueris ſem. rutæ, nitri, radicis iridis ana, ʒ. ß. Miſce, & cum lana fiat peſſarium.

Rupto abſceſſu, puris expurgationi, & vlceris deterſioni ac conſolidatiooi incumbendum eſt, prout in vlceris vteri curatione iam deſcribenda docebitur.

CAPVT VIII.

De vlcere vteri.

INflammationem vteri ſuppuratam ſequitur vlcus quod etiam ab aliis cauſis dependet, quæcunque ſcilicet in vtero eroſionem efficere conſueuerunt.

Cauſæ igitur illius ſunt, abſceſſus diſruptus, humores acres in vterum confluentes, acria & erodentia medicamenta in vterum immiſſa, vel etiam aſſumpta vt de cantharidibus ſuprà relatum eſt.

Cauſæ antecedentes ſunt illæ omnes, quas inflammationem efficere poſſe ſoprà docuimus, vt partus difficilis, violentus, & effrænis concubitus fluor muliebris acrior, & diuturnus, vulnera caſus, & contuſiones, & præcipuè gonorrhœa virulenta, ac lues venerea, cuius contagium vtero, illiúſque ceruici facilè communicatur.

Differentiæ petuntur à loco, magnitudine, figura, & complicatione cum aliis affectibus.

Ratione loci, nempe variarum vteri partium; modo vlcus ceruicem vteri occupat, & internum illius orificium, modo in fundo reſidet, quòd rariùs contingit. Aliquando & frequentiùs internam vteri ſuperficiem obſidet, aliquando, ſed rariùs externam inuadit; vnde fit nonnunquam, vt pus ab huiuſmodi vlceribus emiſſum, per veſicam, vel inteſtina vacuetur; vel ſi in cauitate abdominis ſubſiſtat, abſceſſus circa inguina appareant, de quibus loquitur Hippôc. *Aph.* 47. *ſect.* 5.

Ratione magnitudinis, quædam magna, quædam parua, multum ſcilicet, vel parum ſpatii occupantia in vtero dicuntur; quæ ſi ſint parua, & ſuperficiaria, parùm à ſcabie & pruritu differunt; ſi verò magna, & grauia, ac veluti depaſcentia, nomæ ab Hippocr. nominantur.

Ratiône figuræ, vlcera dicuntur rotunda, oblonga, ſinuoſa, aut fiſtuloſa.

Ratione complicationis cum aliis affectibus, dicuntur phlegmonoſa cancroſa, ſcirrhoſa, dolorifica, ſanioſa, virulenta & contagioſa.

Signa diagnoſtica vlceris in vtero geniti ſunt; dolor & mordicatio in vtero, vel illius ceruice, & purulentæ materiæ ex vtero emiſſio. Quæ diagnoſis ampliùs illuſtrabitur, ſi cauſæ vlcus producentes ſuprà relatæ præceſſerint.

Si vlcus ceruicem vteri occupet, ipſo viſu deprehenditur, immiſſo ſpeculo matricis; tum etiam contactu, manu obſtetricis, vel in concubitu: in quo ægra dolorem percipit moleſtum. Si verò vlcus fuerit in vteri fundo, dolor percipitur versùs regionem pubis, excrementa profluunt copioſiora.

Si vlcus penetret ad externam ſuperficiem, vrinæ, aut deiectiones purulentæ apparent, vel fluctuatio quædam in abdomine percipitur, vel tumor versùs inguina, in quibus abſceſſum minatur.

Si vlcus ſimplex fuerit, & benignum, pus effluit paucum, album, & minimè fœtidum. Si verò fuerit malignum, & depaſcens, ſanies erit viridis, liuida, & varii coloris, cum fœtore, & magno cruciatu effluens.

Si ex lue venerea duxerit originem, præceſſit gonorrhæa, vel adhuc præſens eſt, & alia luis venereæ indicia apparebunt.

Prognoſis deſumitur ex Hipp. *lib. 1. de morb. mulier.* nullum ſcilicet vlcus vteri eſſe contemnendum, quia ſit in parte exquiſito ſenſu prædita, quæ ſympathiam habet cum præcipuis corporis noſtri partibus, & ab iis illuuiem excrementorum recipere valdè diſpoſita eſt.

Si vteri vlcera cancroſa, phagedænica, ſinuoſa,

aut fiſtuloſa euaſerint, ſunt vtplurimùm inſanabilia, & toto vitæ curriculo miſeras ægrotantes crudeliter exercent.

Vlcera ceruicem vteri occupantia, faciliùs curantur, quia remedia iis immediatè admoueri poſſunt.

In mulieribus quæ ab hoc morbo conualeſcunt, perfectæ valetudinis ſignum eſt, quando concipere incipiunt, & ſemen virile commodè recipere, aut menſtrua conuenienter, & ſine dolore effundere.

Curatio vlceris vterini eò dirigenda, vt humorum acrium vlcus vel generantium, vel fouentium defluxus prohibeatur, & vlceris deterſio, ac conglutinatio procuretur. Ad quem finem ſequentia in vſum reuocari poterunt.

Ac primùm, ſi corpus ſit plethoricum, vel vlcus coniunctam habeat phlogoſim, venæ ſectio ex brachio celebranda eſt, eàque toties repetenda, quoties nouæ fluxionis periculum inſtare videbitur. Tum præcipuè inſtante purgatione menſtruâ maximè conuenit, vt illa imminuatur, quæ vlceri materiam ſuppeditare ſolet, & aliorum humorum in vterum effluxum promouere.

Purgatio etiam maximè neceſſaria eſt, vt à cacochymia corpus liberetur. Eàque inſtitui debet ex benignioribus catharticis, vt ſennâ, rhabarbaro, tamarindis myrobalanis, catholicone, & ſimilibus; quæ frequenter iteranda eſt, vt vitioſi humores ab vtero auertantur: eaque tanti eſt hac in re momenti, vt teſtetur Foreſtus *obſeru.* 48. *lib.* 28. Ioannem Tiengium Medicum Amſtelrodamenſem nobilem matronam ab vlcere vteri ſaluti reſtituiſſe, cui dabat de quarto in quartum diem Vnc. v. decocti ſennæ, epithymi, roſar. rubr. myrobalanorum Indorum ſaccharo dulcorati, & abſtergentia decocta in vterum iniiciebat.

Ad vſum frequentem ſyrupus magiſtralis componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. ſymphyti maioris, & polypod. quer. recentis, ana ℥. j. corticis citri ſicci ʒ. vj. fol. plantag. vincæ peruincæ, ſaniculæ, acetoſæ capill. veneris, ana M. j. liquiritiæ raſæ, & paſſularum mundatarum, an. ℥. j. ſennæ mundat. ℥. vj. ſem. carthami contuſi ℥ ij. agarici recenter trochiſcati in ligatura poſiti ʒ. x. ſem. melon. & aniſi ana ʒ. iij. flor. cordialium anthos, & epithymi an. P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei. In cuius portione infunde rhabarbari electi ℥. ß. cinamomi ʒ. j. In colat. ℔. j. ß. diſſolue ſyrupi roſat. ſolut. ℥. iij. ſacchari q. ſ. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥. ij. vel iij. bis, aut ter in menſe, cum decocto agrimonij, & plantag. vel infuſo rhab. in aqua endiuiæ.

Si ægra facilè vomat, purgatio per vomitum erit præferenda quia humores ab vtero reuellit.

In purgationum interuallis decoctum vulnerarium diu vſurpandum eſt, quod in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. agrimon. pimpinellæ, centinodiæ, plantaginis, ana M ß. rad. chinæ ʒ. iij. ſem. coriandri ʒ. j. paſſul. min. ʒ. ß. ſantali rubri ℈. j. Coque in iure pulli gallinacei. Colat. capiat manè & ſerò. Vel

℞. Fol. artemiſ. plantag. millefolij, ana M. j. rhapont. ℥. ß. ſem. viticis ʒ. j. Coque in menſura vini albi, & dulcorentur ſaccharo. Capiat ʒ. ij. vel iij. manè.

Si febris vrgeat, & magna ſaniei copia excernatur, ſerum lactis erit vtiliſſimum, manè ad Vnc. viij. vel plures exhibitum, addendo mellis roſacei, vel ſacchari parùm.

Si corpus tabeſcere incipiat, cum veſtigio febris hecticæ, lac præſertim aſininum cum ſaccharo roſaceo, per integrum menſem exhibeatur.

Sudorifica, abſente inflammatione, & calidiori intemperie, etiam conferre poterunt ad vlcus exſiccandum, reuellendóſque humores ſeroſos versùs habitum corporis.

Terbinthina lota in aquâ vtero conuenienti, vt artemiſiæ, matricariæ; vel vlceri idoneâ, vt plantag. roſarum, cum ſaccharo roſaceo ſumpta per interualla, vlcera detergit & conſolidat.

Pilulæ de bdellio ad Drach. j. pro vna vice exhibitæ, vel ſingulis, aut alternis diebus ad ℈. i. valdè etiam conferunt, & ſi ſanguis fluat, eum compeſcunt.

Vel recentes eodem modo vſurpandæ ſic parari poterunt.

℞. Bdellij ʒ. iii. myrrhæ thuris, an. ʒ. i. ſarcocollæ, ſtyracis, ſuccini, myrobalanorum chebulor. ana. ʒ. ß. coralli rubri ℈. ii. Cum ſyrupo de papau. fiat maſſa pilularum, cui in dolore vehementi tantillum opii admiſceri poteſt.

Trochiſci alkekengi cum opio, dolore vrgente, etiam ſoli puluerati propinantur.

Ad dolorem etiam leniendum vſurpari poſſunt eadem remedia, quæ in vteri inflammatione pro eodem ſymptomate fuerunt propoſita.

Puluis ſequens ad vlcus exſiccandum erit non parùm efficax.

℞. Acaciæ hypociſt. ana. ʒ. i. ſanguinis draconis, amyli, radicis plantag. ariſtolóchiæ rotundæ. ana ʒ. ß. boli armenæ ʒ. i. maſtiches ſarcocollæ, ana ʒ. ß. Fiat puluis tenuiſſimus cuius doſis erit Drach. i. cum aqua plantag. roſarum, vel chalybeata.

Zacutus Luſitanus *obſeru.* 87. *&* 88. *lib.* 1. opiatam & aquam proponit, quibus ſe deſperata vteri vlcera ad curationem perduxiſſe teſtatur. Earum deſcriptiones ex dictis locis repetere quis poterit.

Ad vlceris deterſionem, exſiccationem, & conglutinationem variæ parantur iniectiones. Quæ tamen vſurpandæ non ſunt quin priùs inflammatio auferatur, quæ non rarò huiuſmodi vlceribus ſolet eſſe coniuncta; ſimúlque dolor demulceatur, qui non ſolùm valdè moleſtus eſt, ſed etiam partem irritando fluxionem augere ſolet.

Ratione igitur inflammationis illius & acrimoniæ, iniicientur priùs in vterum emulſiones ſeminum frigidorum, ſerum caprinum vel lac integrum, aut ſolum, aut cum ſucco plantaginis, & burſæ paſtoris permixtũ; vel ſi neceſſitas vrgeat, decoctum capitum papaueris & ſummitatum maluæ. Quidam Practici ſolâ aquâ tepente plurimùm iuuari exiſtimant huiuſmodi ægrotantes, ſi frequenter iniiciatur. Nec immeritò. Sic enim feruor & inflammatio temperatur, dolor demulcetur, & ſordes vlceri adhærentes abluuntur. Valeſcus de Taranta etiam frigidam probat, his verbis. [Noui, *inquit* aliquas mulieres ſentientes ſe habere huiuſmodi vlcera. Lauabant ea cum aqua frigida, mundabant deinde, & cum pannis lineis exſiccabant, & in matricem mittebant frequenter. Atque iiſdem præſidiis ſæpè mutatis, hæc ipſa per ſe ſæpè ad integram curationem ſufficiebant.

Ablatâ intemperie calidâ, & dolore ſedato, aut ſaltem magna ex parte imminuto, ad detergantia veniendum eſt, à mitioribus ad fortiora progrediendo.

Mitiora ſunt ſerum lactis cum ſaccharo; decoctum hordei cum ſaccharo, vel melle roſaceo, maioris deterſionis gratiâ vel hydromel ſimplex.

Paulò validior erit decoctio ex hordeo, lentibus, fabis non excorticatis & foliis apii, parietariæ, plantaginis parata, addito melle roſaceo.

Vbi valdè ſordidum eſt vlcus, decoctum vulnerarium aqua catapultarum vulgò dictum, principem locum obtinet, cuius compoſitio talis eſt.

℞. Rad. gentianæ, rhapontici, zedoariæ, & ariſtolochiæ rotundæ, ana Vnc. i. vini albi ℔. vi. Bulliant ad tertiæ partis conſumptionem. In colat. diſſolue ſacchari albi ℔. ſem. Seruetur ad vſum.

Vel ſequens decoctio parari poterit.

℞. Hordei integri, furfuris macri & roſar. rubr. an. P. i. fol. agrimon. abſinthii, caprifolij, & apij, ana M. j. fabarum & lentium, ana Drach. iii. liquirit. raſ. radic.

ireos

ireos Florent.& zedoariæ,ana Vnc.ij Fiat omnium decoctio addendo circa finem parùm vini albi.

Si vlcera admodum fœtida, & putrilagine infecta fuerint,decoctioni addi poterit parum vnguenti Ægyptiaci collyrii Lanfranci, vel pulueris Mercurij dulcificati

Vbi vlcus probè deterſum,atque mundificatum fuerit,ad exſiccantia & ſolidantia veniendum eſt,quorum formula talis eſſe poterit.

℞.Rad. conſolidæ maior. biſtortæ, ana Vnc. j fol. plantag.caudæ equinæ, burſæ paſtoris, ſaniculæ,piloſellæ,millefolij,ana M.j.roſar.M.ſem.Coque in menſura aquæ,pro iniectione.

Prædictæ; aut ſimili iniectioni puluis ſarcoticus ſequens admiſceri poterit.

℞. Rad. ireos, ariſtolochiæ, conſolidæ maior.ana Vnc. ſem. myrrhæ Vnc.j. aloës Drach. iij. Fiat puluis cuius Vnc. ſem. miſceatur in qualibet iniectione.

Terebinthina iota cum aqua plantaginis ad ʒ. ij. & diſſoluta cum melle, & oui vitello, iniectioni mixta valdè prodeſt: idque magis, ſi puluis ſarcoticus etiam addatur.

Vnguenta pompholygos de ceruſa,de plumbo,ſimiliter cum iniectionibus, an. Drach. vj. pro vna doſi mixta vſurpantur. Sed reliquis præſtat oleum ex vitellis ouorum in mortario plumbeo agitatum.

Suffumigia ad vlcera profunda versùs vteri fundum inhærentia penetrant, eáque deſiccant: quæ ita parari poterunt.

℞.Thuris, myrrhæ, maſtiches, ſtyracis calamitæ, gummi iuniperi,ladani,an. Vnc.j.terebinth. q.ſ.Fiant. trochiſci pro ſuffumigio.

In vlcere contumaciſſimo cinnabaris addita ſuffumigio omne feret punctum.

Thermæ quoque ſiccantes, ſulphureæ & aluminoſæ in vlceribus diuturnis vſurpantur:eóque mulieres deſperatas, tanquàm ad extremum remedium, Medici ablegare ſolent.

Emplaſtra etiam conuenientia epigaſtrio applicare non inutile fuerit. Siquidem eorum vires ad interiora vſque, per inſenſiles meatus deferuntur.

Si vlcus ſit in collo vteri, linimentis inungendum eſt detergentibus, & exſiccantibus. Detergentia in hunc modum componi poterunt.

℞.Succi apij Vnc.ij mellis.roſac.Vnc j.ſem.terebinthinæ Vnc. ſem farinæ hordei, vel orobi q. ſ. Leuiter bulliant,& fiat inſtar linimenti.Vel

℞. Ariſtolochiæ rotundæ ℥. ß. marrubij, centaur. min.agrim. an. M. ſem. Coquantur in ſ.q hydromel. Colaturæ adde pulu.rad.ireos Florent.Drach.ij.farinæ orobi mellis deſpumati,ana q.ſ. Fiat linimentum.

Admouetur etiam vnguentum diapompholygos, addendo thus,maſtichem,myrrham,aloen,prout vlceris ratio requirit.

Vlcere ſufficienter mundato exſiccans & cicatricem inducens vnguentum admouendum eſt, cuius forma talis eſſe poterit.

℞. Tuthiæ iotæ Vnc. ß. lythargyri, ceruſſæ, ſarcocollæ. ana Drach. ij. olei & ceræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Interdùm contingit vlcera vteri ad rectum inteſtinum penetrare,interdum verò ad veſicam;quod oſtenditur pure per illas partes excreto.

Si per inteſtinum rectum pus effluat,clyſteres lenientes. detergentes, exſiccantes vſurpandi ſunt;quales in dyſenteriæ curatione fuêre propoſiti.

Si verò per veſicam pus effluat, conuenient diuretica leniora, & refrigerantia quæ vacuent iſtas ſordes in veſicam tranſmiſſas,& vlceris curationem promoueant quales ſunt emulſiones ſem.frig.maior quibus succedet terebinthina, aliaque remedia pro vlcere veſicæ præſcripta.

Si vlcus in fiſtulam degeneret, quod præcipuè contingit,dum exterius versùs coxam aperitur, quamvis etiam in ipſo vtero. eiuſdémque ceruice idē fieri poſſit.Aduertendum erit vtrum magis conducat ægrotanti, meatum iam aſſuetum relinquere intactum, per quem natura vacuationem excrementorum multiplicium molitur, vel eiuſdem curationem ſuſcipere. illud ſi magis è commodo ægrotantis ſit, cura, ſaltem palliatiua dicta, inſtituenda per purgationes frequenter repetitas, & ſudorifica bis ſingulis annis exhibenda; tum iniectiones detergentes & roborantes, atque emplaſtra diapalma,diuinum & ſimilia ſuperimpoſita. Si verò ſanatio ſperari poſſit,eadem remedia vſurpanda ſunt, quæ ad aliarum fiſtularum curationem adhiberi ſolent.

Si à lue venerea in pudendo, vel ſinu vteri fiant vlcera, citra vniuerſam huius luis curationem ſanari minimè poſſunt. In qua perficienda per varios modos, ille qui per ſuffumigia cinnabaris fit, maximè confert: non ſolum enim ea conducent ad luem illam è toto corpore auferendam, ſed etiam peculiariter, ſi vteri ſinu excipiantur, vt hæc vlcera citius ſanentur,efficient. Tum etiam in cura quæ per inunctionem hydrargyri, fit vnguenta mercurialia in penitiora illa loca erunt demittenda.

In quibuſvis vteri vlceribus ſi pruritus moleſtus illius ceruicem afficiat,vt non rarò ſolet contingere, ob humoris acris, & ſalſi in eam partem defluxum; ad eum demulcendum conueniet peſſarium imbutum vnguento enulato cum mercurio; aut Ægyptiaco diſſoluto in aqua marina, aut aqua aluminoſa; aut butyro recenti,in quo hydrargyrum extinctum ſit, addito ſulphure.

CAPVT IX.

De Scirrho vteri.

SCirrhi in vtero geniti natura, differentiæ, & cauſæ eædem ſunt,quæ in hepatis ſcirrho fuêre propoſitæ, vt eas fruſtrà hic repetere non opus ſit, ſed indè erunt depromendæ.

Inter cauſas tamen antecedentes hæc vteri ſcirrho propria eſt:eáque ſatis frequens,dum ſcilicet mulieres fluxum menſtruorum, aut lochiorum patientes; ſeſe imprudenter aëri frigido exponunt, aut aquam frigidam potant, vndè ſequitur fluxus cohibitio, ſanguiſque retentus craſſeſcit, & condenſatur, ac tandem in parte tumorem ſcirrhoſum producit.

Signa ſcirrhi in vtero geniti ſunt, durities & renitentia in vteri regione, illius circumſcriptionem referens; grauitas in eadem parte, & ponderis ſenſus, præcipuè quando ægra ſtat quaſi vterus prolapſurus ſit in pudenda; ſedentibus verò. aut decumbentibus, grauitate ſuâ rectum inteſtinum premit;febris carentia,& doloris: quibus diſtinguitur ab inflammatione, aut ſaltem dolor eſt exiguus in ſcirrho non exquiſito, cùm in vtero nullus ſit. Si inflammationi ſuccedat, ceſſat febris & dolor, manente duritie & renitentiâ. Si in ipſo vteri corpore ſit, regionem pubis contrectando facilè dignoſcitur,ſi verò in ceruice digiti contactu explorari poteſt. A mola diſtinguitur ex cauſis præcedentibus: tum quòd in mola menſes ſi fluant, inordinatè fluunt.in ſcirrho autem ſi fluant. ordinem ſeruant,in mola etiam mammæ lacte turgent, in ſcirrho autem extenuantur.

Quod ad prognoſim attinet, omnis ſcirrhus curatu difficillimus eſt, durities enim valida ſemel contracta vix emolliri poteſt adde quod calor natiuus in parte ſcirrho affecta admodùm debilis eſt,vt ægrè materiam craſſam,& ferè lapideam diſcutere poſſit.

Magnus & contumax ſcirrhus hydropem tandem accerſit.

Scirrhus vteri, ſi calidioribus, & nimium humectantibus

ctantibus remediis tractetur, in cancrum degenerat.

Curatio huius ſcirrhi ad duo dirigenda eſt, ſcilicet ad cauſam antecedentem & coniunctam.

Ratione cauſæ antecedentis phlebotomia inſtituenda eſt. Primùm è venis brachij, ſi affectus non fuerit admodum inueteratus. Poſteà verò ex venis inferioribus, præcipuè quando ſuppreſſa ſunt menſtrua.

Hæmorrhoïdum apertio hîc etiam vtiliſſima eſt. Nam & ſanguinem fæculentum euacuant, & ab vtero deriuant, propter venarum communionem, quam habent cum vtero.

Purgatio etiam neceſſaria eſt, per interualla repetita, ex medicamentis melancholiam educentibus, vſurpando primùm mitiora, mox ad fortiora transeundo.

Purgantibus autem præmittenda erunt præparantia humorem melancholicum, & aperientia, in forma apozematum, inleporum, aut iuſculorum, iuxta diſpoſitionem ægrotantis.

. Ac præter aperientia vulgaria, etiam remedia ex chalybe vſurpanda ſunt, quibus validiſſimi iſti infarctus rebellium & craſſiorum humorum, in vtero aliíſque partibus diſſoluuntur.

Vt verò humores ſuperflui ab vtero deriuentur, vtiliter admoueri poterunt cauteria cruribus, tandiu geſtanda donec purgationes menſtruæ (quæ vtplurimùm in hoc affectu ſupprimuntur) ad conſuetum ordinem, ratione temporis, quantitatis, & qualitatis, redierint.

Ratione cauſæ coniunctæ emollientia, & reſoluentia medicamenta exteriùs admouenda ſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. althææ, & liliorum, an. Vnc. ij. fol. maluæ, violariæ, althææ, branchæ vrſinæ, ana M. j. fol. artemiſiæ, nepetæ, an. M. ß. ſem. lini, & fœnug an. ℥. j. flor. chamæm. & meliloti, an P j Fiat decoctio, quâ foueatur regio pubis & inguinum, cum ſpongia in ea imbuta & expreſſa.

Ad magis emolliendum, poteſt fieri decoctio in aqua, & oleo dulci, vel in decocto inteſtinorum veruecis.

Poſſunt etiam addi decocto, vt potentiùs euadat, radices bryoniæ, & cucumeris agreſtis. Nam à mitioribus incipiendum eſt; ad validiora progrediendo.

Ex eodem decocto, auctâ doſi ſimplicium poteſt parari ſemicupium, quod huic rei eſt efficaciſſimum, & fotu potentiùs.

Clyſteres etiam frequentes, tum iniectiones in vterum ex eodem decocto erunt conficiendæ, quibus olea liliorum chamæmel. aut amygdalarum dulcium addi poterunt.

℞. Olei lilior & amygd. dulc. an. ℥. iij. mucilag. ſem. fœnugr. extractæ cum vino albo ℥. j. pingued gallinæ anſeris, & anatis, an. ℥. j. ß butyri recentis, & axungiæ porci, ana ℥. ij. ceræ & terebinth. q. ſ. Fiat vnguentum.

Sequens verò in omni ſcirrho probatur, & à Rhaſi deſcribitur. 7. *ad Almanſorem.*

℞. Bdellij ammoniaci, galbani, ana partes æquales. Terantur in mortario cum oleo de been, & liliorum. Deinde adde mucilaginum ſem. fœnugr. lini, & ficuum parem quantitatem. Fiat vnguentum.

Ex eadem materia additâ cerâ, fit etiam emplaſtrum efficaciſſimum, admouendum regioni vteri ante & retrò. Vel admoueatur emplaſtrum diachylum iteatum.

Cataplaſma fiet ex reſidentia decocti fotus prædicti contuſa, & per ſetaceum traiecta, addendo farinæ ſem. lini fœnugr. ana Vnc. j. ficuum num. vj pulueris rad. iridis ʒ. ij. croci Drach. ß. pingued. gallinæ, olei amygd. dulc. ana q. ſ. Fiat cataplaſma.

Lutum bituminoſum thermarum ſulphurearum & bituminoſarum, vtiliter inſtar cataplaſmatis admouetur.

Suffitus ex lapide pyrite candente in aceto extincto miris laudibus effertur à Galeno, ad omnes tumores ſcirrhoſos diſſoluendos, ita vt inſtar incantamenti operetur. In dicto aceto ſatureia & parietaria incoqui poterunt. Aduertendum tamen eſt, ne lapis pyrites ſit plumbarius, qui maximè nociturus eſſet.

Ac denique omnia remedia tam interna, quàm externa, quæ ſuprà in hepatis & lienis ſcirrhi curationibus fuêre propoſita, hîc etiam conferre poterunt.

Hæc tamen medicamenta in toto curationis decurſu, ſummo iudicio ac prudentiâ moderanda ſunt: ne vel induretur ſcirrhus, vel, quod multò peius eſt, in cancrum degeneret. Quod omnes Practici verentur, ex incauta, vel diuturniore auxiliorum adminiſtratione à qua melius eſt per interualla deſiſtere, vt eorum ſucceſſus aduertantur. Fruſtrà enim pugnatur, quando ſcirrhus omninò indolens, lapideam naturam adeptus eſt.

CAPVT X.

De Cancro vteri.

Cancer vteri eſt tumor durus, ac renitens in vteri corpore vel ceruice dolorem acerbiſſimum, punctorium, & lancinantem præ ſe ferens.

Fit ab humore atrabilario in ea parte collecto, vel à ſcirrho malè curato, qui facilè in cancrum degenerat, in ea præcipuè parte, ob ſanguinis copioſum affluxum, qui in venis ſcirrho vicinis retentus, nec ſufficienter per menſtruas purgationes euacuatus, aduritur, & malignam corruptionem acquirit.

Duplex vulgò ſtatuitur, vlceratus, & non vlceratus.

Quamdiu materia morbifica minoris acrimoniæ, & malignitatis particeps eſt, cancrum efficit non vlceratum. Acrior verò facta per putredinem, vel aduſtionem, tumorem exulcerat, & cancrum vlceratum producit.

Diagnoſis ex definitione propoſita facilè elicitur. Si enim tumor durus ac renitens in vteri corpore, aut ceruice percipiatur, qui dolorem punctorium ac lancinantem efficiat; cancrum eſſe pronuntiare poſſumus. Euidentiùs tamen diſtinguitur, ſi oculis percipi poſſit vt quando eſt in vteri ceruice, ſpeculo matricis adhibito: apparebit enim tumor inæqualis ac tuberoſus, liueſcens, aut nigricans venarum propaginibus quaſi radicibus circumſeptus. Si verò vlceratus ſaniē quandam emittit fuluam, aut nigrã, & grauiter olentem, interdum etiam ſanguinem ob eroſionem venarum quæ in partem decurrunt, tantâ copia nonnunquam aperto aliquo vaſe inſigniore, vt ægra vitæ periculum incurrat. His accedit febricula, anxietas, nauſea, pudendorum ardor, & ſimilia.

De prognoſi hoc tantùm pronunciare licet, cancrum eſſe incurabilem, ſiue vlceratus, ſiue non vlceratus ſit. Quod quidem vt de omni cancro, etiam partes externas obſidente verum eſt; ſic potiori iure de eo qui vterum occupat ſentiendum eſt, ob continuam ſuperfluitatum illuuiem, quæ ad eam partem decurrit.

Cùm igitur curatio integra ſperabilis non ſit; ad alteram quæ palliatiua dicitur, confugiendum eſt. Eáque eò dirigenda, vt cancri non vlcerati vlceratio prohibeatur, & ne vlceratus maius incrementũ ſuſcipiat; & in vtroque doloris atrocitas temperetur. Quod fiet primùm vniuerſalibus corporis euacuationibus, & aliis remediis, quæ humorem melancholicum & atrabilarium

bilarium alterent, euacuent, eiúſque generationem impediant. E quorum numero ſunt miſſio ſanguinis ex brachio, malleolo, hæmorrhoidibus; potiones, apozemata, iulepi, iuſcula, lac, ſerum lactis, aquæ minerales frigidæ, & alia huiuſmodi, quæ ad cuiuſlibet cancri in quacunque parte ſiti, curationem à practicis vulgò præſcribi ſolent. Et purgationes præſertim, frequenter iterandæ ſunt, vt antecedens cancri materia ſubtrahatur.

Tum etiam admonenda erunt topica, quæ moderatè refrigerent & aſtringant, ſine vlla mordicatione; linimentorum forma inprimis vſurpantur, quorum præcipua ita componi poterunt.

℞. Ol. myrtini, & roſat. ana ℥. ij. ſucci ſolani & ſemperuiui, an. ℥ 1. Agitentur omnia in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo, donec nigreſcant. Deinde adde lithargyri & ceruſſæ in aqua ſcabioſæ lotor. ana ʒ. iij. tuthiæ præp. ʒ. ij. camphoræ ℈. ß. Fiat linimentum, quo illinatur ter, aut quater in die. Vel

℞. Olei ex vitellis ouorum & roſac. ana ℥. j. ſem. ſacchari Saturni ʒ. j. Agitentur in mortario plumbeo, donec colorem mutent.

Sequens cæteris præcellit, eóque tumores mammarum, qui cancroſi putabantur, prorsùs curati ſunt.

℞. Ol ex vitellis ouorum ℥. ij. ſucci ſolani & veronicæ vel ſempernini, ana ℥. ſem. mercurij crudi ʒ. ij. Agitentur in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo, donec craſſitiem linimenti acquirant.

Linimenta prædicta in vterum immittenda ſunt cum turundis oblungis, vel candelis cereis linteolo obuolutis. Iniectiones tamen multò faciliùs immitti poterunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Aquæ hord ℔. ſem. aquæ ſolani, & plantag. an. ℥. ij. aquæ veronicæ ℥. j. trochiſcorum alb. Rhaſ. Drach. ij. ſacchari Saturni Drach. j. Fiat iniectio.

Si dolor atrociter vrgeat, adde Vnc. iv. iniectionis, ſyrupi de papauere Vnc. i.

Foueatur etiam pars affecta aquis plantaginis, & ſolani, vel eorum decoctis; quibus addi poterunt folia nymphææ papaueris albi, roſæ rubræ, & camphora. Quod etiam decoctum iniici frequenter poterit in vterum fiétque multò efficaciùs, ſi in mortario plumbeo agitetur, vel ſaccharum Saturni eidem permiſceatur.

Inter ſpecifica commendantur ranæ lotæ & coctæ, & cataplaſmatis loco impoſitæ; vel earum decoctio per iniectionem adhibita. Tum etiam decoctum, aut ſuccus cancrorum fluuiatilium in vterum iniectus. Sicut & herba Roberti ſumpta, vel admota.

Si cancer vlceratus ſit, linimentis prædictis mineralium doſis augeatur, iiſque cinis cancrorum fluuiatilium vtiliter addi poterit. Iniectionibus verò trochiſci albi Rhaſis, & aqua hordei cum ſuperiori iniectionis materia permiſceri.

Si dolor valdè vrgeat, fomenta ex malua, althæa, nymphæa, papauere, hyoſcyamo, coriandro viridi, anetho ſemine pſyllij. lacte, croco & ſimilibus per interualla vſurpanda; vel cataplaſmata ex iis parata imponenda. Ex quibus etiam decoctis iniectiones & ſemicupia parari poterunt.

Hæc tamen omnia aliquando non ſufficiunt ad immaniſſimum dolorem placandum, qui interdum nullum quieti, & ſomno locum relinquit. Vnde cogimur non rarò ad narcotica recurrere, quæ in hoc affectu, propter intenſum humorum feruorem; minùs nocent Et vidimus nos mulierem cancro in mamma laborantem, quæ ſingulis noctibus, per quatuor menſes, laudani gr. ij. vel iij. innoxiè & cum maximo ſolatio ſumebat.

Si ex cancro vlcerato multus ſanguis prodeat, vt ſæpè fit, iniiciatur in vterum ſuccus plantaginis cum pauxillo thuris.

CAPVT XI.

De vteri gangræna, & ſphacelo.

GAngræna eſt corruptio, ſeu mortificatio partis incipiens; vbi autem omninò corrupta, & emortua fuerit, ſphacelus, ſeu ſyderatio nominatur.

In mulierum genitalibus facilè hic affectus generatur, propterea quòd iſtæ partes humidiores ſunt & molliores, totiúſque corporis excrementa facilè recipiunt.

Inflammationi, abſceſſui, vlceri vel cancro malè curatis ſæpiſſimè ſuccedit, quando calor vitalis partis ſuffocatur aut deſtruitur. Suffocatur in magnis inflammationibus, quando plus ſanguinis affluit, quàm inſitus calor partis digerere, aut in pus commutare valest. Deſtruitur vel à frigida intemperie illum extinguente, vel à calida diſſipante, ac reſoluente.

Cognoſcitur gangræna incipiens, ex eo quòd calor inſolitus in parte percipitur horror ac tremor inuadit cum pulſu languido ac frequenti, & animi deliquio. Et cùm vt plurimùm ceruicem vteri magis hic affectus inuadat atque adeò pars affecta oculis explorari poſſit, ea mollis, liuida nigra & cadaueroſa apparet, & ſine ſenſu pungi ac ſecari valet, tum fœtidum ac cadaueroſum halitum expirat.

Quod ad prognoſim attinet. Malum hoc grauiſſimum eſt, ac periculoſiſſimum, imò vt plurimùm lethale. Obſeruatum tamen à quamplurimis Authoribus, vterum putredine, & gangræna corruptum, vel ſpontè cecidiſſe, vel ſectione ablatum fuiſſe, cum incolumitate mulierum: quas Authorum obſeruationes magno numero colligit Schenkius *lib. 4. obſeruationum.*

Curatio perficitur iiſdem remediis, quæ ad aliarum partium gangrænas adhiberi ſolent, ſi gangræna ſit in ceruice vteri. vel ad externas partes vergat. vt ſcarificationibus, & ablutionibus, decocto abſinthij myrrhæ, & ſimilibus; vnguento Ægyptiaco cataplaſmate de tribus farinis dicto quod ſic habet.

℞. Farinæ hordei, fabar. orobi, ana Vnc ij oxymel. ℔. j. Coquantur ad formam catapl. cui ſi addatur farina lupinorum, myrrha, aloe & abſinthium, efficacius erit.

Quod omninò corruptum, & emortuum eſt, amputandum ſectione, aut in vteri procidentia, ligatura in dies magis ac magis coarctatâ, & conſtrictâ. Quarum operationum exempla quamplurima habentur à Schenkio collecta *lib. 4. obſeruationum.*

Refert etiam VVierus in obſeruationibus, à ſe curatam mulierem annorum 25. cui æſtuante canicula tuberculum quoddam in ſinu muliebri, ex violento forſan mariti cócubitu, prodoctum fuerat. Illi autem cùm imperitus chirurgus cataplaſmata minùs idonea admouiſſet, intra dies non multos, pars vniuerſa putreſcere, nigreſcere, & emori cœpit, & incredibili celeritate anum verſus malũ progreſſum eſt. Ipſe autem ſequenti methodo eius curationem inſtituit. Primò ſolani & plantaginis ſuccum vberrimum, ſyringa in vtrumque meatum ter vel quater in die iniecit; deinde horis illis intermediis lini hapſum iis ſuccis, admixto aceto, imbutum applicuit: qui exſuccus eodẽ rursùs permaduit liquore. Ac in eiuſmodi repetita aliquoties applicatione perſeueratum eſt donec reſtingueretur feruor, & deſineret putrefactio. Aſſumebat interim quoque portionem ſingulis diebus ter ex decocto acetoſæ, ſcabioſæ, pimpinellæ, prunor. damaſc. ſummit. borrag. bugloſſ. flor. calendulæ, cum aqua, ſacchato, & aceto ad ſyrupi acidi longi formam apparatam. Victus erat paucus, ſed refrigerans & acidus, putredinis occaſionem præ-

ſcindens.

ſcindens. Tertio die incendij furia ſæuitiaque putredinis remiſit. Quare carnem nigram, mortuamque exiguo forcipe attrahi circumquaque à viuo, ſine doloris ſenſu, ſeparari reſecarique iuſſit. Inde reliquum ad viuum vſque Ægyptiaco vnguento abſumpſit. Eodémque modo ad cicatricis inductionem, vt in aliis vlceribus, progreſſus eſt.

Toto curationis decurſu, cordis roborationi incumbendum eſt, tam aſſumptis, quàm admotis. Tum etiam enemata emollientia, abſtergentia, & refrigerantia frequenter infundenda quæ propter viciniam patii affectæ plurimùm opitulantur.

CAPVT XII.

De vteri inflatione & hydrope.

VTeri inflatio, & hydrops ab omnibus propemodùm Authoribus confunduntur ita vt inflationem vocent illum hydropem, qui fit à flatibus; cùm hydrops ſimpliciter dictus ab humore aquoſo generetur. Diſtinguuntur tamen, & datur quædam vteri inflatio, quæ hydrops dici non debet, quando nimirum à flatu ſubitò irruente vterus inflatur ac diſtenditur, vnde dolor intenſus excitatur, quemadmodum in colico dolore contingit; atque adeò ſi illa inflatio non diu perſeueret, ſed breui diſcutiatur, hydropis nomen non meretur; talis ſæpè accidere ſolet in hyſtericis affectibus.

Duplex igitur hydrops vteri ſtatuendus eſt, vnus à flatibus, qui tympaniti aſſimilatur; alter verò à ſeroſo humore, qui aſciti analogus eſt. Quidam tertium addunt à pituita, vt etiam leucophlegmatiæ ſimilem ſpeciem conſtituant, quæ in vſu practico ratò contingit. Nos tamen nobilem mulierem vidimus, quæ vnâ die tantam pituitæ craſſæ copiam ex vtero excreuerat, vt ſex vel ſeptem librarum pondus æquare potuerit: quæ procul dubio pituita diutiùs retenta, hydropem vteri producere potuiſſet.

Flatus & ſeroſus humor vteri hydropem efficiens, vel in cauitate vteri, vel intra membranas illius, aut veſiculas continetur. De cauitate vteri eſt aliqua dubitatio, quomodo flatus, & humores inea contineri valeant; cùm facilis pateat exitus per vteri oſculum & ceruicem. Reſpondemus, orificium vteri internum pluribus modis occludi poſſe, vel à pituita craſſa illi parti impacta indurata, vel à tumore ſcirrhoſo, vel aliqua alia cauſa. Mercatus cenſet pituitam mucoſam excerni per orificia venarum, quæ purgationi menſtruæ deſtinatæ ſunt, & ex illa pituita fieri quamdam pelliculam, totam vteri ſuperficiem internam obducentem, in qua pellicula ſerum & flatus contineatur. Aëtius verò putat ex illa pituita per venas vteri tranſmiſſa quoſdam produci folliculos, in quibus ſeroſus humor contineatur. Fernelius verò putat, ſine oſculi vitio, & ex ſimplici illius conſtrictione aquam in vtero contineri poſſe. Omnes iſti modi recipiendi ſunt, & variis exemplis confirmari poſſunt.

Ac primum flatuum in cauitate vteri contentorum exempla referuntur à Sennerto *pract. lib. 4. part. 1. sect. 2. cap.* 10. quorum primum deſumitur à Valeſco de Taranta, cuiuſdam Iudææ Vlyſſiponenſis, quæ cum prægnantem ſe eſſe putaret, eo tempore quo partus aduenturus putâbatur magnâ flatuum copiâ excluſâ, vterus detumuit. Secûndum eſt ex Matthæo de Gradis qui idem propriæ vxori contigiſſe refert. Alia etiam exempla ex Dodonæo Thadæo Duno, & aliis deſumpta, ſimiles caſus oſtendunt; & in vſu practico talia videre non ratò contingit. Quibus addere licet hiſtoriam à nobis infrà in curatione ex Solenandro relatam, mulieris quæ ex ſuffitu nucis moſchatæ, flatum emiſit ex vtero, cum ſtrepitu inſtar ſclopeti, edito.

Aquæ verò ſeu materiæ ſeroſæ in vteri cauitate contentæ, exempla proponuntur ab eodem Sennerto, ex Rhaſi, qui vidit fœminam, ex cuius vtero viginti quinque cotylæ aquæ effluxerant: tum etiam ex Iacobo de Partibus, & Dodonæo, ſimile quippiam referentibus Veſalius verò fæminam diſſecuit. in cuius vteri cauitate ſeroſæ materiæ pluſquàm ſexaginta menſuræ Auguſtanæ, quæ ſingulæ tres sapiunt libras, repertæ ſunt, os verò vteri mirum in modum occalluerat.

Interdum verò aquam intra veſiculas contineri in vtero plurimi teſtantur Authores, qui huius rei exempla viderunt in quibuſdam mulieribus, quæ tales veſiculas aqua plenas per vterum excluſeraot. Ex eorum numero ſunt, Aëtius, Valeriola, Chriſtophorus à Vega, Mercatus, Platerus, & Fabricius Hildanus.

Aliquando etiam hydrops vteri cum grauiditate complicatur, vt de propria vxore narrat Fabricius Hildanus, cuius venter in monſtroſam magnitudinem intumuerat, & tempore partus primùm aquæ libras octodecim excreuit post ſemihoram verò iterum libras nouem, & conſequenter puellum ſanum, & robuſtum peperit. Similis caſus habetur apud Schenckium, ſed euentu contrario, mulieris, quæ à partu fœtus viui, ventris tumorem retinuit, qui ſucceſſu temporis magis ac magis increſcens, ægram de medio ſuſtulit, & vtero aperto, ingens aquæ copia in eo reperta eſt.

Denique ex ſola oſculi vteri conſtrictione, ſine peculiari illius vitio aquæ in vtero retentæ exemplum habetur apud Fernelium *lib. 6. pathol. cap.* 15. cuiuſdam mulieris hydrope vteri correptæ, quæ, quoties appetebat menſtrua purgatio, omnem aquarum diluuiem ex vtero profundebat, pelnéſque ſex vel octo complebat aqua citrina feruentiſſima. dum vterus totus ſubſideret, collecta proximo menſe per colluuies, ſtato tempore profluebat.

Cauſa immediata inflationis, & hydropis vteri eſt caloris natiui imbecillitas, quæ vel in hepate & liene reſidet, & ex iis partibus flatus, pituita, aut ſeroſi humores in vterum tranſmittuntur, vel in ipſo vtero. vnde prædictæ materiæ in eadem parte per congeſtionem cumulantur.

Cauſæ autem quæ calorem natiuum debilitare valent, vel per ſe, vel per accidens, quamplurimæ ſunt ex rebus præſertim nonnaturalibus petitæ. Si aer frigidior, præſertim poſt partum imprudenter in vtero receptus, grauiſſima eſt huius affectus cauſa; quem etiam producere poteſt, ſi fluentibus menſtruis importunè occurrat demerſio frequens in aqua frigida, præcipuè fluentibus menſibus, idem præſtat: tum etiam ciborum frigidorum, aut flatulentorum, vt fructuum, olerum leguminũ & aceti vſus diuturnus; aquæ frigidæ potus copioſus, & intempeſtiuus: ſomnus longior & profundior, partus vel abortus laborioſus, iſque frequenter recurrens menſium fluxus immodicus calorẽ natiuũ exhauriens, vel ſuppreſſio eumdem calorem ſuffocans. His adde peculiares vteri morbos, vt tumores, vlcera. & ſimilia, quæ calorem partis reſoluunt, vel etiam oſculum vteri occludunt; & ſanguinis menſtrui, atque excrementitiorum humorum exitum impediunt.

In diagnoſi huius affectus multa inquirenda ſunt. Primò quomodo iſte hydrops vteri particularis ab vniuerſali totius corporis diſtinguatur.

Secundò quomodo ſpecies illius diuerſæ dignoſcantur, vtrùm à flatu, ſero, vel pituita producatur. Tertiò vtrùm à primario ipſius vteri affectu, vel ex vitio aliarum partium oriatur. Quartò vtrùm materia peccans in cauitate vteri. vel intra membranas illius, aut veſiculas contineatur. Quintò quomodo ab aliis vteri tumoribus. Sextò quomodo à grauiditate. Septimò quomodo à mola diſtinguatur.

Quod ad primam quæſtionem attinet. Ab hydrope abdominis vniuerſali diſtinguitur ex eo quòd in hydrope

Digitized by Google

drope vteri tumor fundum ventris magis occupat; hydrops verò vniuerſalis abdomen vniuerſum æqualiter diſtendit. Præterea in hydrope vteri non tam citò apparet pallor, & extenuatio totius corporis, quemadmodum in hydrope vniuerſali, in quo etiam plerumque ſitis & linguæ ſiccitas conſpicua eſt, non autem in hydrope vteri, tum etiam in eo reliqua omnia ſymptomata ſunt longè mitiora. Durities etiam & tenſio, quando fit à flatibus, aut fluctuatio quando ab aqua generatur, tantum ſpatium non occupat, quemadmodum in hydrope vniuerſali. Ac denique in eo aliquid flatus per interualla ex vtero erumpit; aut tantillum aquæ effluit, quæ manifeſtè oſtendunt flatum vel aquam in vtero contineri.

Secundæ quæſtioni ſatisfaciendum eſt in hunc modum. Species hydropis vteri ita inuicem diſtinguuntur. Si à flatibus excitetur, imus venter percuſſus, ſonitum edit, venter doloribus premitur pungitiuis, qui interdũ per ſeptum transuerſum, ventriculum, lumbos, vmbilicum, aliáſque partes excurrunt; nonnunquam flatus per vteri ceruicem euidẽter erumpunt. Sentiunt quoque ſæpenumero mulieres vterum ad ventriculum, inſtar globi cuiuſdam efferri. Reſpiratio interdùm difficilis eſt; & ægra à ſomno excitata ſæpe cum anxietate ſpiritum ducere cogitur. A cibo, & potu quocumque malum exacerbatur. Frequenter eructant, & à ructu meliùs habent. Suffocationem vteri ſæpe incurrunt. Dolorem interdum in regione hypogaſtrica percipiũt, vt admotam manum ferre nequeant. Hæc ſigna inflationi vteri etiam conueniunt, cùm illa fiat quoque à flatibus: & in eo tantùm differunt inter ſe hi duo affectus, vt anteà diximus, quòd inflatio breuioris ſit durationis, hydrops verò à flatibus, multo longioris.

Si verò vteri hydrops ab humore ſeroſo fiat, regio illa mollis & flaccida apparet; cum flatus tenſionem efficiant: grauitas maior adeſt in parte, & ſonus veluti fluctuantis aquæ: aliquid aquæ nonnunquam è pudendis extillat. Ac denique ſi à pituita oriatur, maior erit mollities, & flacciditas partis, quæ in dies incrementum ſumit, & partes circumſtantes, nempè hypogaſtrij, pubis, perinæi, ac lumborum, tumore œdematoſo affectæ conſpicientur.

Ad tertium quæſitum ita reſpondemus. Si appàrentia ſint totius corporis malè affecti indicia, vt per febres acutas, vel diuturnas, hæmorrhagias immoderatas; fluxiones à capite grauiores, ventriculi imbecillitates, lienis vel hepatis tumores, aliósque earum partium affectus contumaces, cum quibus vteri hydrops inceperit, & cum iis incrementum ſuſcepèrit; maxima erit coniectura, vterum ab illis partibus per vi m rheumatiſmi materiam hydropis ſuſcipere. Si verò toto corpore ſatis benè valente, tumor iſte acciderit, & particularibus ipſius vteri affectibus ſucceſſerit, quales ſunt, partus laborioſi, ſuppreſſiones menſium, vel nimiæ eorum profuſiones, vlcera, tumores phlegmonoſi, vel ſcirrhoſi, coniiciendum erit hydropem vteri à peculiaribus iſtis diſpoſitionibus dependere, & materiam illum producentem, per congeſtionem ex depravata illius homoſi cumulari.

Quarto quæſito ſatisfiet, dicendo, materiam quæ in vteri cauitate continetur, multò ampliorem tumorem efficere quàm dum intrà membranas continetur. Deinde quando fit ex ſeroſa materia, maior fluctuatio percipitur, quàm vbi intra membranas coërcita eſt. Si verò quædam veſiculæ aquâ repletæ ex vtero deiiciantur, ſignum erit certiſſimum ſeroſum humorem in veſiculis contineri.

Ad quintum quæſitum reſpondendum eſt, hydropem vteri à tumoribus eiuſdem partis phlegmonoſis, vel eryſipelatoſis diſtingui, ex eo quòd in hiſce febris adeſt, & dolor ad leuiſſimum contactum ſeſe exaſperans; tum inflãmatio vſque ad partes genitales exporrigitur. A tumoribus verò, ſcirrhoſis & cancroſis diſtinguitur, quòd in eo non ſit tanta durities, quæ digitis comprimentibus reſiſtat, ſed potiùs cedat ac veluti in foueam deprimatur.

Sexto quæſito ſatisfaciendum eſt in hunc modum. In grauiditate tumor non eſt ita æqualis ac depreſſus; ſed acuminatus, & faſtigium, atque eminentiam quandam circa vmbilicum præ ſe ferens. Secundò, in grauiditate poſt aliquot menſes, mulieres meliùs ſe habent vtplurimùm, quia grandior fœtus maiorem humorum partem abſumit, qui primis menſibus laborem faciebant; at hydrops quò vlteriùs progreditur, eò maiores procreat moleſtias. Tertiò in grauiditate fœtus commotio manifeſtè percipitur poſt tertium menſem, vel quartum; quòd in hydrope non contingit. Fit tamen aliquando, vt quando hydrops à flatibus exoritur, palpitatio quædam in vtero ſentiatur, ſed illa à motu infantis facilè diſtinguitur, qui magis æqualis eſt, & plures ventris partes occupare ſolet. Quartò in grauiditate mammæ intumeſcunt, in hydrope verò extenuantur, ac graciliores euadunt.

Ad ſeptimum quæſitum reſpondemus, in mola grauitatem quandam à mulieribus in ventre ſentiri, quæ in hydrope vteri non apparet; & quando ægræ decumbunt in alterum latus, pondus percipere in illud lapidis inſtar deuolui. Deinde in mola fluxus menſium effrænes per interualla, tertio ſcilicet aut quarto quoque menſe contingunt, quod in hydrope vteri non fit. Ac denique in mola mammæ intumeſcunt, & aliquando lac in iis apparet; cuius rei contrarium accidit in hydrope.

Quod ad prognoſim attinet. Simplex vteri inflatio, quia diuturna non eſt, periculo vacat. Si tamen citò non curetur, in verum hydropem degenerare poteſt.

Hydrops vteri, ſi ab humore benigno, & minimè corrupto producatur, ſolet quidem malum eſſe diuturnum: ſucceſſu tamen temporis curationem recipere poteſt, imò interdum ex vtero aqua ſpontè effluit, & mulier conualeſcit.

Si verò humor prauus ſit, acer, aut putridus, quod ex ſymptomatis grauibus innoteſcit, morbus periculoſus eſt, & plerumque lethalis. Si enim à proprio vteri vitio affectus dependeat, integram denotat functionum naturalium iſtius partis ruinam, vndè vniuerſalis hydrops tandem accerſitur. Si verò vterus per conſenſum aliarum partium patiatur, hepatis nempè, lienis, aut ventriculi, eò maior erit labes, & inde totius corporis ruina impendet. Hinc rectè Aëtius, qualis eſt vterus in muliere, tale eſt vtplurimùm reliquum corpus.

Si flatus aut aqua in vteri cauitate contineatur facilius curatur, quàm ſi intra membranas, aut veſiculas concludatur.

Huius affectus curatio iiſdem ferè remediis perficitur, quæ ad hydropis & chloroſeos curationem fuêre propoſita. Quibus etiam peculiaria quædam, huic affectui magis appropriata ſubnectenda ſunt. Ac primùm quod ad phlebotomiam ſpectat, in affectu recenti, à ſuppreſſione menſium producto, & plenitudine aliquâ adhuc apparente, illa conuenire poterit. Alioqui noxia futura eſt, cùm calor natiuus admodùm debilitatus, atque imminutus ſit; & contumaces obſtructiones, ab humore frigido productæ, hydropis vniuerſalis metum incutiant.

Purgatio verò omninò neceſſaria eſt, eâque frequenter repetita, quemadmodùm in prædictis affectibus præcepimus.

Poſt ſufficientem purgationem, aperientia, diuretica, menſes mouentia ſunt vſurpanda, in prædictis etiam locis deſcripta, quibus addi poterunt ſequentia.

℞. Rad. apij & rubiæ tinctor. an. ℥. ß. fol. ſabinæ, matricariæ, pulegij, ana P. j. ſem. dauci ʒ. j. Coquantur in iuſculo pulli columbini, & colaturam capiat manè per plures dies.

Ante iuſculi aſſumptionem vna ex ſequentibus pilulis deglutiatur.

℞.Caſtorei opt.myrrhæ, rubiæ tinct.an.ʒ.ß. croci ℈.j.Cum ſucco limon. formentur pilulæ ix.

A quibus medicamentis valido exercitio vtendum eſt. Quo quidem non ſolùm excrementa in viſceribus & in corporis ambitu concepta,calore mediante diſſipari poſſunt;verùm & totum id, quod in vtero continetur, ruptis exercitij vehementiâ pelliculis, foràs euocari poteſt.

Si mulier facilè vomat, bis in ſeptimana vtiliter vomitus prouocabitur. Quo non ſolùm humores ad vterum confluentes reuocabuntur, & educentur, ſed etiam dictæ pelliculæ vtero inhærentes, & interdùm aquoſum humorem continentes, motu & agitatione vehementi diſrumpi forſan poterunt, vndè humoris noxij fluxus conſequetur.

Ad dictum humorem in vtero contentum diſcutiendum, bolus ſequens erit efficaciſſimus.

℞.Boracis mineralis ʒ.ß. croci ℈.ß. Cum ſucco ſabinæ fiat bolus,bis in ſeptimana ſumendus.

Sudorifica etiam in hoc affectu non parùm proficua ſunt:iis enim humores ſeroſi & pituitoſi, ſiue in vtero, ſiue in toto corpore contenti, diſcutiuntur & euacuantur.

Interim innatus ventriculi calor roborabitur, tam aſſumptis,quàm admotis;in affectuum illius partis curationibus deſcriptis.

Exteriùs verò topica remedia admouenda ſunt, ad vterum roborandum,& humores in eo contentos diſcutiendos idonea.

Ac primùm parari poterunt fomenta & ſemicupia, ex decocto radicum bryoniæ,cucumeris agreſtis;foliorum ebuli, mercurialis, ſambuci, origani, calamenti, abſinthij,rutæ,ſaluiæ,maioranæ,thymi, lauri,pulegij, artemiſiæ,ſeminum geniſtæ, dauci, cumini, aniſi, fœniculi, baccar. lauri & iuniperi; florum chamomillæ, meliloti, roriſmarini. Ex quibus etiam fieri poterunt ſacculi decocti in vino albo. Vel decoqui poterunt prædicta, aut eorum nonnulla in lixiuio cinerum ſarmentorum.

Vt autem meliùs operentur prædicta fomenta, applicanda ſunt ante & retrò: ægráque ſudare debet, ſi poſſit,in lecto,vel ſtupha commodè parata.Quod quidem ſemicupij beneficio præſtari etiam poterit.

In hydrope flatuoſo fotus ſicci magis erunt proficui; ex ſacculis paratis ex millio, ſale, cumino, furfure in ſartagine torrefactis, & vino irroratis.

Poſt fotum liniatur infimus venter oleo nardino, anethino, rutaceo, abſinthite, abrotoni. Quæ ſi arte chymicâ fuerint elicita, multò efficaciora futura ſunt.

A litu admouebitur emplaſtrum de baccis lauri;vel cataplaſma ex ſtercore vaccino,ouillo,ſeminibus apij, petroſelini,cumini,& melle cocto.

In eundem vſum commendatur pellis recens mactatæ ouis, vino meraciori calido irrorata, & ventri calidè admota.

Clyſteres frequenter iniiciendi ſunt,ex decocto abſinthij, origani, pulegij, rutæ, centaurij. & ſimilibus. Vel ex oleo rutæ,nucum,anethi & vino albo,aut Hippocratico, aut maluatico. In quibus diſſolue benedictam laxatiuam,diaphœnicum, hieram diacolocynthidos, terebinthinam, confectionem è baccis lauri, mel anthoſarum,& ſimilia.

Iniectiones in vterum, humoribus in eo contentis euacuandis,plurimùm conferre poterunt,in hunc modum compoſitæ.

℞.Rad.ſsari ʒ.iij.fol.pulegij,calaminthæ, ana. M. ſem.ſabinæ P.j.mechoacam Drach.j.ſem.aniſi, cumini ana Drach.i.ſem.Coquantur,& in colat.Vnc.vi.diſſolue olei irini & ſambucini.ana Vnc.j. Fiat iniectio.

Ad eundem finem peſſaria conficientur ita parata.

℞. Colocynth.& mechoae. ana ʒ.i.ſalis nitri ℈.ß. mellis cocti q.ſ.Fiat peſſarium.Vel.

℞.Rad.cyclam.eſulæ, ana ʒ.i.ſem. nigellæ romanæ ʒ.ß.,mellis q.ſ.Fiat peſſarium.Vel

℞.Elaterij ʒ.ß. caricarum contuſar. q. ſ.Fiat.peſſarium.

Quando inflatio fit à flatibus, maximè conducit ſuffitus ex nuce moſchata, à Solenandro commendatus,his verbis.[Mulier quædam puerpera ſe intempeſtiuius, ante tempus debitum ventris committens & acri,incidit in intolerabiles dolores,neque potuit reſtitui.Tandem ſuperuenti obſtetrix vetula bene exercita. Iuſſit ſibi afferri nuces tres myriſticas groſsè contuſas. Tum ſupponebat fictilem teſtam cum carbonibus ignitis ægræ mulieri,& ſtatim inſperſo nucum myriſticarum puluere,teſtam ita ſuppoſuit,vt inſperſi pulueris ſuffitum exciperet pudendis,per infundibulum inuerſum. Per ſuperiora eodem tempore eumdem ſuffitum excepit. Qui vbi penetraſſet, mulier ſtatim exclamat: Neceſſariò reddenda mihi aluus. Qua voce vix edita, auditus eſt ſibilus & ſtrepitus,qualis eliditur,cùm puluis tormentarius alicui pyxidi anguſtæ incluſus,accenditur. Qui ſpiritus vbi eliſus prorumperat, in ipſo protinùs momento mulier ſanitati reſtituta eſt. Iſtâ experientiâ monitus,in ſimili caſu aliquoties poſteà idem remedij genus admotum, vtile & proficuum inueni ſæpenumerò.

In eodem caſu vtiliter admouetur cucurbitula vmbilico, cum multa flamma, flatus enim egregiè diſcutit.

In affectu verò humorali cauteria cruribus admouenda, vt per eos fonticulos vteri ſentina ſenſim exhauriatur.

Sic etiam thermæ ſulphureæ nitroſæ à pleriſque laudantur, tam potu, quàm balneo. Dummodò inſignis feruor iecoris, aut totius corporis non ſit illi coniunctus.

Ad vteri dolorem, in hoc affectu ſæpè infeſtantem, commendat Amatus Luſitanus aquam vel decoctum florum chamæmeli,ad ℥.iv.vel v.exhibitum.

Ac denique ſi à partu inflatio contingat, non opus eſt aliâ purgatione,quàm eâ quæ per vterum fit.Quæ ſi non ſatis procedat, iuuanda eſt peſſariis attrahentibus, & cucurbitulis femoribus affixis, cæteriſque remediis in menſium ſuppreſſione deſcriptis.Et ſi flatus adfuerit, ſuffitus ex nuce moſchata ſuprà propoſitus, erit opportuniſſimus.

CAPVT XIII.

De vteri procidentia.

QVando vterus ſitum ſuum naturalem amittit, & versùs pudenda prolabitur,vteri procidentia,ſeu prolapſus nominatur.

Variæ ſunt illius differentiæ, ſecundùm magis & minùs tantum differentes. Interdum enim ſola ceruix interior prouoluitur in vuluam: aliàs totum vteri corpus procidit,ſed non prominet extra vuluam,& in illius margine apparet oſculum vteri interius, inſtar glandis virilis, aut oui anſeris perforati. Aliàs fundo etiam inuerſo prominet extra vuluam, inſtar ſcroti virilis,aut oui ſtruthiocameli, cum tamen rugoſus ſit, ac ſuperficie inæquali præditus:ac denique aliquando ita relaxatur, vt ad femora vſque deuoluatur.

Cauſa proxima vteri procidentiæ eſt ligamentorum, illius corpus, & ceruicem in ſuo loco naturali continentium,ruptio vel relaxatio.

Ruptio,ligamentorum fieri poteſt ab omnibus cauſis violentis,vt ictu, caſu,ſaltu, oneris grauioris ſubleuatione,vel geſtatione,compreſſione abdominis violenta,tuſſi vehementi, & diuturniori, ſternutatione violenta,præcipuè in puerperio, alui compreſſione forti, partu difficili,auulſione violentâ fœtus,aut fecundinæ, conatu vehementi vteri ad expellendum aliquid ſibi moleſtum, vt fœtum mortuum, molam, aut ſecundinam;tunc enim contingit vtero,docente Galeno *lib.3.*

de

de facult. nat. quod duobus Athletis, cum ſeſe mutuò deiicere conantur, vterque in terram prolabitur: his adde frequentem cucurbitularum admotionem femoribus, & quamlibet corporis & animi agitationem vehementem.

Relaxatio ligamentorum excitatur etiam ex variis cauſis, vt catarrho diuturniori, crudiratibus variis, quæ in vterum velut ſentinam totius corporis amandantur. Hinc mulieres quæ fluore albo diutiùs laborant, vix hoc malum euitare poſſunt, præcipuè ſeniores, quæ illi maximè ſunt obnoxiæ. His accedunt cauſæ externæ, vt balnei vſus frequentior, & præſertim in aqua frigida; aër auſtrinus & humidior, præcipuè poſt partum in vtero ſuſceptus: alimenta humidiora, potus vberior, otium, ſomnus prolixior, & omnes aliæ cauſæ, quæ humoris pituitoſi prouentum, eiúſque in vterum confluxum promouere poſſunt.

Signa diagnoſtica ſenſibus ipſis patent. Vterus enim in pudendo obuius fit inſtar oui gallinacei, vel anſerini, aut glomeris fili, cum ſenſu ponderis pudendo incumbentis, dum erecto corpore ſtant. Dum verò ſedent, aut aluum exonerant, dolor vehemens percipitur circa regionem pudendi & oſſis ſacri. Si multùm promineat, dolor & ardor maior ſentitur; vrina paulatim egreditur & vuluam in tranſitu mordet.

Cauſæ procidentiam excitantes ita diſtingui poſſunt. Si à laxitate ligamentorum fiat, ſenſim generatur, minorem habet dolorem, & præceſſerunt purgamenta alba, vel aliæ cauſæ vterum humectantes, eiuſque ligamenta relaxantes. Si verò fiat à ruptione ligamentorum, dolor eſt vehementior, & ſanguis interdum erumpit; ac præceſſerunt cauſæ, quæ violenter ligamenta rumpere potuerunt.

Quod ad prognoſim attinet. Affectus per ſe periculoſus non eſt; valdè tamen turpis & moleſtus, progreſſionem ac deambulationem liberam, conceptionem, & conuenientem menſtruorum expurgationem impediens.

Interdum tamen mortem inferre poteſt, ſi dolor, febris, conuulſio, aut alia quædam grauia ſymptomata accedant.

Interdum etiam ab aëris intemperie, aut violenta impulſione corrumpitur, & gangræna afficitur, quæ partem amputare cogit.

Recens affectus, in quo vterus non valdè prominet, faciliùs curatur, quàm ſi inueteratus ſit, & magis egrediatur.

In iunioribus faciliùs, quàm in adultioribus vterus in proprium locum reſtituitur.

Quæ à ruptione ligamentorum orta eſt procidentia, incurabilis eſt.

Ad curationem; vterus in ſuum locum naturalem reducendus eſt, ibidémque continendus; & ligamentorum vitium corrigendum. Si nempè diſrupta fuerint, agglutinantibus; ſi relaxata, exſiccantibus, aſtringentibus, & roborantibus. Quæ omnia ſequentibus præſidiis perfici poterunt.

Primò itaque, quò vterus in ſuum locum faciliùs reponatur, aluus & veſica exonerandæ ſunt, ne ceruicem vteri comprimendo, illius reductionem impediant; ſiquidem ceruix vteri recto inteſtino incumbit, ſibíque incumbentem habet veſicam.

Poſtmodum verò mulier in dorſum ſupina recumbens, diuaricatis cruribus, genibuſque ſursùm attractis manibus vterum introrsùm premat; ſurſumque in ceruicem trudendo, ſicque inuertendo adigat, donec in ſinum vſque omnia remearint. Vel, ſi ægrè ſuccedat, obſtetricis opera id peragat, vt bacillo craſſiori obtuſo linteis inuoluto hoc faciat, quo & in ſinum profundiùs, quàm ſolis manibus poteſt repelli. Aut vt minùs lædatur, peſſarium ex panno lineo ſæpiùs conuoluto, filóque ſtrictè ligato paretur, & huic vſui accommodetur.

At ſi prolapſus vterus intumuerit, ita vt ſinum denuo ſubire non poſſit, tumor ante omnia erit tollendus. Et ſi inflammatio ſit, quæ huic ſanandæ competunt, erunt adhibenda. Si alia inflatio, quæ eam diſcutiunt, vſurpanda; fotus nimirùm, inſeſſus, & inunctiones emollientes & reſoluentes. Rodericus à Caſtro tumentem vterum betæ decocto abluit, deinde aceto & ſale ſubinde inſperſo, ac ſic imminuto tumore reducit.

Idem Rodericus ſcribit, ad vteri repoſitionem plurimùm conferre, ſi Medicus, vel Chirurgus cauterium actuale, aut aliud ferrum candens manu oſtentet, & in vterum inſerere velle fingat. Ita enim natura contrahitur, & cum ea vterus ipſe, tum etiam quæcumque alia pars extrà prominens. Refert enim quemdam exercitatiſſimum Chirurgum inteſtina per vulnus abdominis exeuntia, hâc induſtriâ repoſuiſſe, cùm reliqua remedia non profuiſſent. Candens etenim ferramentum magnum coram patiente manu geſtans, vulneri applicaturum ſe finxit. Cuius rei ſubito terrore inteſtina è veſtigio in ſuum locum retracta fuêre.

Auenzoar. 2. *Theizir, tract.* 5. *cap.* 4. quippiam non abſimile proponit [In principio, *inquit*, quando apparet hæc ægritudo, Medicus eam leniter poterit curare: Et reducitur omnibus iſtis modis, videlicet manu, ſi vis, & ſi non, fac eam ſupinam iacere, & fac quod aliquis ſedeat ſuper pectus ſuum, & alius ſuper crura, & fac eam terrere, ponendo circa pedes eius aliqua reptilia, ſicut ſunt mures & lacertæ, aut ranæ, vel his ſimilia; ex quibus multùm terrefiat, & velit fugere, trahendo pedes & crura ad ſe; & inde omnia membra, & corpus totum ſimul contrahantur. Et hac de cauſa matrix intrò redibit ad ſuum locum.

Zacutus Luſitanus Auenzoarem ſecutus, ſequentem hiſtoriam, *obſeruat.* 86. *lib.* 2. proponit. Cùm, *inquit*, accederem ad fœminam, quæ ab anno & dimidio vterum prolapſum habebat, cum duritie ſumma; difficile videbatur, ob tenſionem poſſe ad ſuum locum reduci maximè cùm dicat Auenzoar, in principio hoc opus celebrandum eſſe, cùm adhuc vterus non contraxit callum. Multa ſum præſidia pro hoc morbo curando machinatus. Inſeſſiones adſtringentes, peſſaria, emplaſtra, confectiones. Tandem laborioſè luctatus nihil profeci. Ad hoc præſidium accedo. Suppono mulieris cruribus mures filo alligatos. Quibus poſitis & per femora vagantibus, fœminæ metus ingens incutitur, & repentè (mirabile viſu:) vterus in propriam ſedem reducitur. Hoc facto, emplaſtro contra rupturam vteri regioni, & inguinibus appoſito, à malo in poſterum tuta remanſit.

Antequam vterus reponatur, priùs inungendus eſt mucilagine rad. conſolidæ, vel infuſione gummi tragacanthi. Poſteà aſpergendi pulueres, qui aſperitatem nullam habeant, ne vterum, aut illius ceruicem lædant, ſed glutinandi magis, quàm aſtringendi vi polleant. Qualis eſſe poterit in hunc modum præſcriptus.

℞. Thuris, maſtiches, & ſarcocollæ lacte muliebri nutritæ ana Drach. j. mumiæ gummi arabici, acaciæ, hypociſtidis, ana Drach. ſem. Fiat puluis tenuiſſimus, inſpergendus, vt dictum eſt.

Idem puluis ad formam vnguenti admoueri poterit, ſi cum dictis mucilaginibus, aut oleo hypericonis, aliόve conſolidante permiſceatur.

Poſtquam vterus conuenienter fuerit repoſitus, omni arte in ſuo loco continendus eſt, muliere in lecto remanente aliquantulum inclinata, & cruribus extenſis molliter, & ita coaptatis, vt vnum alteri incumbat. Ac per aliquot dies in hoc ſtatu maneat, immiſſo etiam lanæ, aut bombacis, vel etiam ſpongiæ ſruſtulo in ſinum vuluæ, quod irrigatum fuerit vino auſtero, aut aqua roſacea, in quibus acacia, aut hypociſtis diſſoluta fuerit.

Ad huiuſmodi retentionem iuuandam, cucurbitulæ

ſub mammis & vmbilico cum multa flamma frequenter erunt admouendæ.

Tum etiam benè olentia naribus erunt admouenda, & fœtida genitalibus ſubiicienda, niſi mulier hyſtericæ ſuffocationi ſit obnoxia.

Foueantur dictæ partes decocto aſtringentium, in vino rubro, & aqua ferrata parato.

Semicupium etiam ex eodem decocto, à Practicis vſurpatur. Quod tamen cautione indiget. Periculum enim eſt, ne ex illo ſitu vterus denuò prouoluatur extra ſuam ſedem, potiſſimùm in principio, dum adhuc recens eſt affectus. Vbi autem diutiùs ægrotantem detinuerit, eáque conuenienti ſubligaculo præmunita fuerit, non parum conferre poterit.

Poſt ſemicupium ſuffitus, etiam erit vtiliſſimus, ex thure, maſtiche, ſandaracha, & roſis rubris paratus. Alij verò commendant, tanquam ſpecificum, ſuffitum ex pelle anguillæ ſale conditæ.

Iniectiones in vterum multò efficaciùs operabuntur, iis remediis quæ exteriùs admouentur: eæque componentur ex decocto fotus, aut ſemicupij.

Linimenta & emplaſtra hîc etiam conuenient, qualia in fluxu menſium immodico, & fluore albo fuere deſcripta, & infra etiam ad abortum præcauendum proponentur.

Per os aſſumptis medicamentis aſtringentibus & roborantibus vteri retentio etiam adiuuari poteſt. Et inter illa puluis ſequens ſæpè ſumptus huic affectui peculiariter accommodatur.

℞. Rad. tapſi barba. Drach. ij. fol. myrti, ſem. paſtinac. domeſticæ, ana Drach. j. raſuræ cornu cerui Drach. ſem. cineris conchar. Drach. j. coralli rubri Drach. ii. Fiat puluis. Doſis ʒ. i. cum vino auſtero.

De aſtringentibus hiſce medicamentis tam internis quàm externis, hoc obſeruandum; cautè eſſe vſurpanda, ſi menſtrua ſtatis periodis adhuc profluant, ne ſupprimantur, & grauiora mala inde oriantur. Tempus autem huiuſmodi remediis magis idoneum eſt, vbi fluxus menſtruus præteriit.

Iſta remedia per duodecim, aut quindecim dies erunt continuanda. Simúlque cura eſt habenda, ne aluus pigrior ſit, aut laxior. Si enim fæces duræ ſint, vterus in iis egerendis facilè præcipitatur; & fluida nimium aluus ligamenta vteri relaxat.

Dum prædicta remedia vſurpantur, cauſæ antecedenti occurrendum eſt, iis quæ humores pituitoſos, vteri ligamenta relaxantes, euacuare & diſcutere valent.

Ac primum purgationes conuenientes instituere oportet. Quæ tamen non ſint perturbantes & violenter operantes, ne vterum de nouo præcipitent, adductis in eas affatim partes humoribus.

Nonnulli vomitum probant, quòd humorum fiat reuulſio ad ſuperiora. Et eo nomine quidem eſſet proficuus, ni aliâ ratione eſſet metuendus. Quod nimirùm magno conatu perficiatur, & non minùs quam ſternutatio vterum propellat. Imò verò docuit experientia, nihil eſſe efficacius ad partum difficilem, & fœtum citò excludendum, quàm vomitorium exhibitum.

Poſt ſufficientem purgationem, decoctum guaiaci per tres hebdomadas exhibendum eſt, vt ſingulis diebus manè ſudor eliciatur. Veſperi autem fotus imo ventri adhibeatur ex ſaluia, origano, maiorana, thymo, matricaria, tanaceto, abſinthio, ruta, roſis rubris, radicibus cyperi, calamenti, nucibus cupreſſi, & ſimilibus, decoctis in aqua fabrorum, & vino rubro. Poſt fotum ſuffitus & linimenta ſuprà deſcripta adhiberi poterunt.

Loco ſudorifici, vel etiam poſt vſum illius thermæ ſulphureæ, quales ſunt noſtræ Baleruceanæ, erunt præſtantiſſimæ: earúmque vſu multas conualuiſſe compertum eſt.

Vt autem à procidentia, quæ facilè iterum recurrit, fœmina ſecura ſit: aut ſi nulla perfectæ curationis ſpes ſit, ſubligaculum adhibendum, quod vulgò *Zona Hippocratis* nominatur. Hoc enim miniſtræ mulieres, ſine prolapſus periculo ambulare, & munia quotidiana exercere poſſunt; tum vterus ab externo frigore defenditur. Parant autem ad eum ferè modum, quod faſciæ ad herniam parari ſolent.

Peſſaria quoque in deploratis vteri procidentiis vtiliſſima ſunt, quæ à nonnullis componuntur ex ſubere ſatis oblongo, & cera ſuperinducta. Alij ex ſola cera conficiunt, & ex iis nonnulli formâ rotundâ, alij ouali, quadratâ, triangulari, aliâve formâ; quæ in ipſam vteri cauitatem inducuntur, & nunquam eximuntur, atque vterum in ſuo loco retinent: ita tamen vt mulieres omnia munia conſueta exerceant, cum viris ſine incommodo coëant, concipiant, vtero gerant, & pariant. Quod pluribus exemplis confirmatur à Franciſco Roſſeto de partu Cæſareo *ſect. 6. cap. 5.* & Bauhino *in appendice ad Roſſetum*. Quæ omnia ad verbum tranſcripta ſunt à Schenkio & Sennerto, capitibus propriis vbi videri poſſunt.

CAPVT XIV.

De vteri clauſurâ.

VIrgines vteri clauſura laborantes atretæ, ſeu imperforatæ nominantur. Illa autem clauſura in tribus locis fieri ſolet, ſcilicet in oſculo vteri interno, in eiuſdem ceruice, & in oſculo anteriori, quod vulua nominatur. Generatur verò aut à prima conformatione, quando membrana quædam vteri orificio, aut ceruici obtenditur; vel à vulnere, aut vlcere præcedente, quibus coaleſcentibus, fit partium ceruicis vteri, aut labiorum coalitus; vel à tumoribus meatum interiorem obturantibus. Vel denique à compreſſione, strictura, aut diſtorſione, quæ pudendi virilis, & ſeminis ingreſſum, tum etiam menſtruam purgationem præpedire ſolent.

Dignoſis ex parte facilis eſt, ex parte verò difficilis. Si clauſura ſit in externo orificio pudendi, ſenſibus ipſis dignoſcitur. Si verò ſit in ceruice, aut orificio vteri, non animaduertitur, niſi dum menſtrua erumpere incipiunt, aut fœminæ generationis operi incumbunt. Adueniente nimirùm menſtruæ purgationis tempore, dolores, & tormina in regione vteri certis periodis ſentiuntur, cum ponderis ſenſu: nullus tamen ſequitur menſium effluxus. Coniecturam augehit, ſi virgo benè habita ſit, nulláque cachexia, aut obſtructionibus affecta. Perſeuerante affectu intumeſcit vterus, vt virgines grauidæ videantur, & interdum totum corpus, quod etiam liuore quodam, ex redundantia ſanguinis, infectum apparet. Si verò clauſura ceruicem vteri occupet, in primis coïtibus dignoſcitur, quando ſcilicet pudendum virile non admittit.

Si denique orificium vteri clauſum ſit, difficilè cognoſcitur; id tamen peritæ obſtetricis manu aliquo modo explorari poteſt, illiúſque coniecturam faciet, ſi ſemen virile poſt eiaculationem ſtatim egrediatur.

Quod ad prognoſim attinet. Si clauſura ſit in orificio pudendi, curatu facilis eſt, & leui ſectione reſoluitur. Si verò penitiores partes occupet, longè difficiliorem curationem admittit.

Quando à membranâ meatus clauditur, faciliùs curatur, quando verò à materia carnoſa fit coalitus, vt poſt vlcera contingit, curatio eſt difficilior.

Clauſura interiùs vteri orificium occupans incurabilis eſt, chirurgica enim inſtrumenta illic aptari nequeunt.

Curatio vteri clauſuræ cùm à Chirurgia maxima ex parte petatur, ideò eam paucis expediemus.

Si à primo ortu clauſura vteri contracta fuerit, ſimplici,

plici ſectione aperienda eſt. Cuius modos amplâ narratione deſcribitur à Sennerto *cap. proprio.*

Si verò ex vlcere clauſura ortum duxerit, vt in lue venerea contingit; aduertendum eſt, an ſit tantùm carnis excreſcentia, meatum non omninò claudens, an integer parietum ceruicis, aut labiorum coalitus. Si enim caro tantùm excreuerit, tentandum eſt, præmiſſis euacuationibus conuenientibus, primùm carnis augmentum prohibere ſiccantibus & diſcutientibus medicamentis, poſtmodùm carnem eandem imminuere medicamentis ex thure, ariſtolochia, cortice thuris, roſis, balauſtiis, maſtiche, myrrha, aloë, & ſimilibus. Quæ ſi non ſufficiunt, ad carnem abſumentia minùs dolorifica tranſeundum eſt; vt alumen vſtum, vnguentum Ægyptiacum, & ſimilia. Ac tandem, ſi ne hoc quidem hoc modo conſumptio obtineri poſſit, caro in gyrum præcidenda inſtrumento illo, quo polypi tolluntur. Si verò ceruix vteri omninò coaluerit, tentandum eſt vlcus nouare, & medicamentis prædictis carnem ſuperfluam tollere. Sin minùs, ſectio inſtituenda eſt, eo prorſus modo, quo naturalis ceruicis vteri coalitus curatur.

Si à tumore aliquo meatus vteri occludatur, propria remedia illi decernenda ſunt, qualia in vteri inflammatione, ſcirrho, & cancro fuêre propoſita.

Si fiat à compreſſione ceruicis vteri, vel oſculi illius interioris, cauſa comprimens auferenda, quæ varia eſſe poteſt nimirum calculus veſicæ, tumor recti inteſtini, omentum pinguius, crura, aut femora diſtorta, ac diuaricata, quorum curationes à ſuis locis repetendæ.

In ſtrictura, quæ potiſſimum fit à duritie, vel ſiccitate, agendum eſt humectantibus emollientibus, & laxantibus, ſemicupiis, fotibus, linimentis & peſſariis: ſicque relaxatâ parte, immittatur cannula plumbea, vel ex cera alba optimè concinnata, & butyro, aut oleo emolliente irrigata, quam perpetuò geſtet, vel ſaltem noctu dum decumbit, & interdiu immittatur peſſus ex cotone conuenienter conſtructus & inunctus vnguento de althæa, vel ſimili.

In diſtorſione eadem ferè curandi methodus obſeruanda eſt: & cannula ità fit conformata, vt in contrariam partem diſtorſionis molliter deflectat: ſicque vteri ceruix ad locum debitum paulatim reducetur.

CAPVT XV.

De Sterilitate.

Sterilitatis nomen non adeò ſtrictâ ſignificatione in hoc loco vſurpatur, vt tantùm omnimodum concipiendi defectum, & integram abolitionem ſignificet; ſed in ampla & lata, vt omnem concipiendi impotentiam, omnéque impedimentum comprehendat. Quando nimirùm mulier ea ætate, quâ ad concipiendũ habilis eſſe debet, & viri conſuetudine vtens, non concipit. Et talis defectus ἀγονία, ſeu ἀτοκία nominatur.

Hæc autem ſterilitas, ſeu concipiendi impotentia à pluribus cauſis excitatur, quas omnes, clarioris doctrinæ gratiâ, ad quatuor capita reuocare poſſumus, iuxta quatuor operationes naturales, quæ ad conceptionem perficiendam requiruntur. Quarum prima eſt, vt mulier in congreſſu venereo virile ſemen conuenienter in vtero recipiat; ſecunda vt ſemen receptum debito tempore retineat; tertia, vt illud in vtero foueat, & conſeruet; quartá, vt debitam materiam ſuppeditet ad embryonis conformationem & incrementum neceſſariam. Hinc quatuor conceptionis impedimenta oriuntur; ſi nempè mulier ſemen non recipiat, non retineat, non conſeruet, & non nutriat.

Receptio ſeminis impeditur à pluribus cauſis, ex rebus naturalibus, nonnaturalibus, & præternaturalibus repetitis. Inter res naturales primùm recenſetur ætas iuuencula, in qua ob exiguitatem, & ſtricturam partiũ genitalium, mulier virile pudendum admittere non poteſt, aut certe niſi cum ſummo dolore, qui eas concubitum aucilari cogat. Eundem affectum præſtat ætas prouectior; ſiquidem in virginibus ſenioribus partes genitales, defectu exercitij venerei, marcidæ, ac victæ factæ ſunt, ac ſtrictiores redditæ, vt penem virilem facilè poſtmodùm admittere non poſſint. Quæcunque etiam natura claudæ, diſtortæ cruribus, vel depreſſa coccige exiſtunt, vix poſſunt commodam in concubitu figuram præſtare, quæ ad ſeminis debitam receptionem neceſſaria eſt. His adde pinguedinem nimiam, quæ vias vteri anguſtat, & aqualiculo prominentiore, iuſtum & commodum viri cum fœmina congreſſum impedit. Ac denique temperies vteri frigidior torpidas mulieres reddit, vt nulla propemodùm voluptate in coitu fruantur, aut tardiùs ſaltem excitentur; ita vt internum vteri orificium tempeſtiuè non aperiatur ad ſemen virile recipiendum.

Inter res nonnaturales animi pathemata principem locum obtinent, ac in primis odium inter coniuges, quo mulier, ab huiuſmodi voluptate auerſa, non ſuppeditat ſpititus ſufficientes, quibus turgere debent genitalia tempore congreſſus, vt matrix quaſi geſtiens ſemini virili occurrat, idque benignè excipiat, attrahátque in cauitatem ſuam, ſimúlque proprio ſemine in ea voluptate effuſo perfundat, & irriget, atque ex amborum commixtione conceptio oriatur.

Res verò præternaturales, quæ ſeminis receptionem impedire poſſunt, in morboſis diſpoſitionibus verſantur, quæ partibus genitalibus, aut illis vicinis aduenire ſolent: vt tumores, vlcera, obſtructiones, aſtrictiones clauſuræ, diſtorſiones, calculus veſicæ, & aliæ huiuſmodi.

Secundum mulierum vitium conceptionem impediens, quando ſcilicet ſemen non retinetur, vel à nimia vteri humiditate dependet, quando ſcilicet vterus multis excrementitiis humoribus refertus eſt, à quibus laxior factus, non debitè conſtringitur ad ſemen receptum exactè retinendum, vel orificium illius laxius redditum, non poteſt ſeſe ſufficienter conſtringere ad ſemen retinendum; quod præcipuè contingit ex abortu, vel partu laborioſo, in quo fibræ vteri diuelluntur, & nimiùm laxantur cum orificio interno. Illa autem humiditas immodica & à proprio temperamento, & à cauſis externis humidioribus, vt balneo, otio, victu humidiori, vel præcipuè à fluore albo excitari poteſt; qui quidem fluor albus, ſiue fluor muliebris frequentiſſimè accidit, cùm vterus ſit veluti cloaca, ad quam omnes corporis partes ſuas ſuperfluitates deponunt, ita vt hæc omnium frequentiſſima, & magis ordinaria ſterilitatis cauſa eſſe ſoleat.

Tertia verò cauſa conceptionem impediens, quando nimirùm ſemen non nutritur ſufficienter in vtero, ab iis dependet, quæ ſemen corrumpere apta ſunt, vt intemperies vteri quælibet; frigida nimirùm quæ ſemen extinguit, calida quæ ſpiritus diſſipat; humida quæ debitam ſeminis craſſitiem diluit; & ſicca quæ ſemen abſumit: atque ita ſemen ab huiuſmodi intemperiebus corruptum, à naturali ſua conſtitutione deiectum, conceptioni ineptum efficitur. His addunt Authores maleficia & incantationes, à quibus conceptionem impediri poſſe apud omnes in confeſſo eſt. Res etiam externæ, ſeu alimenta, & venena idem præſtare poſſunt, quæ ab Authoribus recenſentur, nempè inter alimenta, acetum, mentha ſiſymbrium aquaticum, fabæ & ſimilia. Inter venena verò, aut ſaltem deleteriam quandam qualitatem, ad ſterilitatem inducendam obtinentia, lapis gagates, vulua capræ, aut mulæ, noctiluca, ſapphirus ſmaragdus & ſimilia. Ac denique morbi maligni, & labe quadam venifica inquinati ſemen maximè corrumpere, ac generationi ineptum reddere valent, vt phthiſis, elephantiaſis, lues venerea, vlcera fœtida & cancroſa.

Quarta denique ſterilitatis cauſa, quando ſcilicet fœ-

mina debitam materiam non ſuppeditat ad embryonis conformationem,& incrementum, ex ſeminis aut ſanguinis menſtrui defectu dependet;ſic nimis iuuenculæ , & vetulæ non concipiunt , propter vtriuſque materiæ defectum. Ætas autem conceptioni idonea vulgò definitur à 14. anno ad 50. Imò verò licet materiæ illæ non deficiant,ſi diſpoſitiones prauas adeptæ ſint , generationis incapaces fiunt. Prauæ autem illæ diſpoſitiones à variis intemperiebus, aliiſque morbis induci poſſunt, tum etiam ex praua victus ratione illaudabilem ſanguinem producentis. Sic fœminæ multis fructibus crudis, & aquæ frigidæ potu ſeſe ingurgitantes, ſeroſum ſanguinem cumulant , generationi ineptum.Fateri autem oportet nõnullas mulieres concepiſſe,quibus nunquã mẽſes effluxerant;vt ex plurimorum Authorum obſeruationibus colligitur. Verùm dicendum eſt , quòd ſi in illis mulieribus materia defuerit ad menſtruas purgationes efficiendas,non defuit tamen ad conceptionem;ſed tanta illius copia colligebatur,quanta ſupereſſe ſolet mulieribus,quæ purgantur , licet non ſufficerit ad menſtruas purgationes efficiendas.

Cauſis hactenus propoſitis adiungi debet certa ſeminum,virilis,& fœminei improportio, qua fit vt rectè inuicem commiſceri, & in vnam embryonis generationem conſpirare nequeant ; licet in neutro coniugum aliquis defectus ſenſibilis non appareat. Et contingit interdùm, vt idem vir cum alia muliere, & eadem mulier cum alio viro prolem ſuſcipiat;cùm tamen ſimul iuncti ſteriles permanſerint. Fit etiam vt mulier per decem aut plures annos viro cohabitet & non concipiat : poſteà verò concipere , & parere incipiat: cuius euentus cauſa eſt mutatio temperaturæ,quæ progreſſu ætatis fit,ob quam ſemen aliam temperiem recipit , quæ cum anteà ſeminis virilis temperaturæ improportionata eſſet,per ætatis mutationem proportionata euaſit. Illa autem improportio in eo præcipuè verſatur,quando viri valdè intemperati, cum mulieribus eodem intemperaturæ exceſſu laborantibus coniunguntur, putà calidiores viri cum fœminis calidioribus,frigidiores cum frigioribus;iſta enim imtemperamenta nullam mediocritatem conciliare poſſunt duobus ſeminibus,& aliis cauſis ad generationem neceſſariis. Quidam etiam ad qualitates occultas confugiunt, ob quas ſemina conuenire,aut diſcrepare aſſerunt,etiamſi nullus primarum qualitatum exceſſus appareat.

His etiam addunt Authores occultam quandam diſpoſitionem,qua nonnullæ mulieres ſteriles redduntur, licèt nulla cauſa manifeſta appareat.

Signa diagnoſtica ſterilitatis,iuxta quatuor propoſitas cauſarum claſſes percurrenda ſunt.

Ac primùm cauſæ ſeminis receptionem impedientes difficilem non habent diagnoſim , & ipſis ſenſibus conſpicuæ ſunt.Facilè enim dignoſcitur ætas tenerior, aut prouectior ; mala partium vteri vicinarum conformatio, vt quando mulieres claudæ ſunt, vel crura diſtorta,aut depreſſam coccygem habent ; & pinguedo nimia. Frigiditas verò vteri in tertia cauſarum claſſe indagabitur. Odium inter coniuges,ex eorum, & adſtantium relatu innoteſcet. Morbi etiam particulares ſeminis receptionem impedientes,vt tumores, vlcera, obſtructiones,aſtrictiones,clauſuræ,diſtorſiones , partium genitalium exploratione ab obſtetrice , vel chirurgo innoteſcent.

Ex cauſis ſeminis retentionem impedientibus , quæ ſecundam claſſem conſtituunt , humiditas nimia in tertia claſſe exponetur;abortus verò,& partus laborioſus ex mulieris relatu dependet.

Tertiæ claſſis cauſæ , quæ ſcilicet ſemen corrumpere valent, accuratiorem requirunt diagnoſim,quam nos in hunc modum perſequimur.

Frigida vteri intemperies inde dignoſcitur , quòd fœmina coitum non appetit , minorique in eo voluptate afficitur ; facies illi mollis , albicans, & obſcura eſt,ſtupido ſenſu prædita eſt circa pectinem, lumbos, & crura , crudum ac tenue ſemen excernit , & cum exigua voluptate , menſes ſupprimuntur , vel parcè atque inordinatè procedunt , ſuntque pallidi, ac decolores.His accedit prægreſſa victus ratio refrigerans, in fructuum & olerum vſu diuturno,& largo frigidæ potu conſiſtens.

Humidiorum vteri intemperiem arguunt,laxus fœminæ habitus,& mollis ; vita ſedentaria ; fluores albi frequentes, ac fermè aſſidui, menſes copioſi , tenues, & aquoſi ; coitus inappetentia;lumborum grauitas ad abortum proclinitas,vrinæ copioſæ,& victus ratio humidior.

Calida intemperies cognoſcitur ex habitu virili ac robuſto,qualis in viraginibus exiſtit;facie rubicunda, pilis ac ſuperciliis nigris;voce forti, ac virili: his addatur iracundia frequens, ad omnes actiones promptitudo nimia , ſitis inexpleta ; vrina flaua ; menſtruorum paucitas,color ruber obſcurus,calor, & acrimonia,vt ſæpè pudenda exulcerent ; pruritus genitalium , magna ad venerem proclinitas ; prompta & celer ſeminis excretio in coitu;pollutiones frequentes, ac libidinoſa inſomnia.

Siccam verò vteri intemperiem ſignificant ; menſium paucitas , oris vteri ſiccitas , pruritus & fiſſuræ quæ rhagades nominantur ;pauca in coïtu ſeminis excretio;ex nimio coïtu moleſtia,corporis gracilitas.

Si ex maleficio ſeminis corruptela,& ſterilitas contingat, abeunt omnia alia ſigna, quæ cauſas manifeſtas indicare poſſunt ; aderit autem aliquod diuortium inter coniuges , cuius neuter rationem ſatis appoſitè reddere poteſt,imò & interdum ſeminis vtriuſque eiaculatio,tardò,difficulter & cum labore fit.

Alimenta aut venena ſemen extinguentia ſi aſſumpta fuerint , ex diligenti mulierum interrogatione, & aſtantium relatu perdiſcendum eſt.

Ac denique morbi maligni ſemen extinguere valentes,vt elephantiaſis,lues venerea, aliiſque propriis ſignis innoteſcent.

Quarta ſterilitatis cauſa,quæ in menſtrui ſanguinis defectu,aut praua qualitate præcipuè conſiſtit, dignoſcitur primò ex nimia totius corporis pinguedine, ad cuius nutritionem ſanguis abſumitur,& fœtui alendo non ſuppeditatur. Idem oſtendit corporis gracilitas,& ſumma macies. Cùm enim ſanguis non ſufficiat ad corporis nutritionem , vix ſupereſſe poterit ad fœtus incrementum.

Ac denique ea omnia quæ ſanguinem abſumere, & multum imminuere poſſunt,ſi præceſſerint, vel aſſuetint,eiuſdem penuriam in corpore ſignificant;vt labores immenſi, vigiliæ immodicæ,ieiunia auſtera , larga hæmorrhagia,febres acutæ,vel diuturnæ, vlcera fiſtuloſa,& e anteria multùm fluentia.

Nimia etiam ſanguinis quantitas interdum ſeminis, atque embryonis nutritionem impedit,obruitur enim ſemen à nimia illa copia, & vim ſuam plaſticam exercere non poteſt. Hoc contingere ſolet in mulieribus plethoricis, ac rubicundioribus, genio & crapulæ indulgentibus , quibus vterus perpetuo quaſi madore proluitur.

Praua verò ſanguinis qualitas , ſeu cacochymia ex prauo mulieris habitu, menſtruorum colore, aliiſque conditionibus alienis;& praua victus ratione prægreſſa,innoteſcet.

Seminum vtriuſque coniugis improportio difficilè cognoſcitur. Si tamen ambo calidiori admodùm, aut frigidiori temperamento præditi ſint,ex illa intemperie improportionem prouenire coniiciemus,ſi aliæ ſterilitatis cauſæ manifeſtæ non appareant.

Difficiliùs adhuc cognoſcitur ſterilitas, quæ ab occulta quadam diſpoſitione dependet, nullis illius cauſis manifeſtis apparentibus.Apud Authores tamẽ multa reperiuntur experimẽta,quibus internoſci poſſit, an mulier

mulier à natiua conſtitutione ſterilis ſit. Quæ licèt omnimodam certitudinem non habeant, coguntur tamen interdùm Medici ea in vſum reuocare, in gratiam principum, & magnatum, quibus licet ſterilitatis cauſâ diuortium facere.

Hippocrates *Aphoriſm. 59. ſect. 5.* [Si mulier, *inquit*, non conceperit, ſcire autem velis an conceptura ſit, pannis circumtectam infernè ſuffias. Et ſi odor videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quod ipſa ex ſeipſa ſterilis non eſt.

Idem Hippocrates fœminam fœcundam dignoſci putat, ſi caput allij deraſum & purgatum in vterum ſubdatur. Si poſtridiè odor ad os peruenerit, eam ad conceptionem aptam; ſin minus, ineptam eſſe.

Vel galbanum ad ignem emollitum, ſericóque incluſum, muliebris vteri orificio noctè indito, caputque totum linteolo odorato obligato: manè ſi vertex mulieris galbanum redolet, mulier probè purgata, & fœcunda erit.

Idem experieris, ſi parùm balſami aquæ admixtum, & bombace exceptum in vterum immiſeris, & femori alligaueris; quod ſi tunc vterus traxerit, fœcunditatis eſt probatiſſimum ſignum.

Amatus Luſitanus, ſequens, vt probatiſſimum laudat, capit coaguli leporis ʒ. j. quam aqua calida diſſolutam, mulieri in aqua calida exiſtenti, ieiuno ventriculo propinat. Si mulier tunc dolores ventris ſentit, fœcundam; ſin minùs, ſterilem illam pronunciat.

Multi quoque ex vrina ſterilitatem colligere volentes eam hordeo affundunt. Hoc intra decimum diem ſi germinet, pro fœcunditatis nota; ſi non germinet pro ſterilitatis certo argumento agnoſcunt.

Alij denique ſiliquis, vel furfuri vrinam affundentes, ſterilitatis notam ex eo obſeruant, ſi vermes in eo generari videant.

Pro huius diagnoſis coronide aduertendum eſt, ac diligenter inquirendum, num viri culpâ aut defectu generatio impediatur. Fruſtrà enim mulier multorum remediorum vſu torqueretur. Sterilitas à viro procedens dignoſcetur ex morbis partes genitales illius obſidentibus, vt erectione læſa, ſeminis defectu, teſticulorum tumoribus, gonorrhœa, aliiſque. Huius etiam rei coniecturam faciet, ſi vir timidus exriterit, & effœminatus, frigidus naturâ ſit, & barba careat, tardè ſemen excernat, idque frigidum habeat; quod tale ab vxore excretionis tempore in vtero ſentiatur, nullam, aut exiguam habeat coitus appetentiam, & quam minimam in eo percipiat voluptatem. Ac denique ſi cauſæ præceſſeriut, quæ ſemen infœcundum reddere valeant.

Prognoſis iuxta cauſarum ſuprà enumeratarum ſeriem inſtituenda eſt.

Ac primùm ætas tenerior conceptionem non impedit, niſi ad tempus, & illa ætate adultiore expectanda eſt. Ætas verò prouectior omnimodam conceptionis deſperationem inducit. Si tamen adhuc menſtrua procedant ordinatis periodis, quædam ſupereſſe poteſt conceptionis ſpes, ſed admodum exigua, in his mulieribus in primis quæ quadrageſimum ætatis annum exceſſerunt; quia licèt mulieres quæ iuniores pepererunt, in ea etiam ætate concipere ſoleant; illæ tamen quæ nunquam grauidæ fuerunt, exiguam ſpem habere debent, in ea ætate concipiendi, quia vterus tamdiu otioſus, marcidus ac rietus factus eſt, & ad concipiendum inhabilis.

Quæ à praua membrorum conformatione ſterilitas inducitur, vt in iis quæ claudæ ſunt, aut crura diſtorta habent, vel coccygem depreſſam, incurabilis eſt.

Si verò à nimia pinguedine, aut aliqua vteri intemperie non admodùm inueterata, ſterilitas procedat, curatio ſperabilis eſt, maciem inducendo, & intemperiem corrigendo.

Illa verò quæ ab aliis morbis inducitur, vt tumore, vlcere, obſtructione, fluore albo, menſium defectu, vteri prolapſu, phthiſi, elephantiaſi, lue venerea, aliiſque, curatu facilior eſt, aut difficilior, prout dicti morbi facilem, aut difficilem curationem admittunt.

Ad curationem huius affectus quæcumque ex cauſis prædictis eum producere valent, earum remotioni incumbendum eſt.

Ac primùm anguſtis partium genitalium ob ætatem iuuenculam curatione non indiget; ſiquidem ætatis progreſſu ad conuenientem amplitudinem reducitur. Interim tamen coitus abſtinentia eſt neceſſaria, ab illo enim præmaturo partes iſtæ à naturali conſtitutione deiiciuntur.

Quæ verò à parua ſtatura, aut ætate prouectiore procedit, incurabilis eſt: tentari tamen poteſt emollientibus, & relaxantibus medicamentis adhibitis, ſi adhuc menſtruæ purgationes profluxerint.

Nimia obeſitas extenuante victus ratione, & conuenientibus euacuationibus erit corrigenda.

Si ex praua victus ratione ſterilitas dependere videatur, vt in guloſis, ebrioſis, aut hydropotis, ad exactam viuendi normam huiuſmodi mulieres reducendæ ſunt; omniſque exceſſus tum cibi, tum potus, penitus circumcidendus.

Viragines, & robuſtiores mulieres ad naturam virorum quodammodò accedentes, vt reddantur aptæ, generationi, effœminandæ ſunt omni artificio, & ad mores ſexui congruos efformandæ, interdictis omnibus edulijs craſſioris ſucci, laboribus, & exercitationibus, ac procurato conuenienti menſtruorum fluxu, vt illius immoderatâ copiâ eneruentur ac molleſcant. Tum ſi menſtruorum fluxus ad id non ſufficiat, frequenti purgatione, ac venæ ſectione imminuantur humores, & balneis ſæpius iteratis, aliiſque alterantibus totus habitus humidior & frigidior reddatur.

Si ab vteri clauſura, diſtorſione, obſtructionibus, tumoribus, aut vlceribus ſterilitas producta fuerit, illis prouidendum eſt remediis in eorum curationibus propoſitis.

Quæ ab occulta quadam diſpoſitione, eáque natiua dependet, incurabilis eſt, eáque ſedulò exploranda, ne fruſtrà remedia vſurpentur.

Si à maleficio, aut incantatione, aut occulta pharmacorum vi, ſterilitas inducta fuerit, perexiguus eſt medicinæ locus: ſed ad preces, atque orationes confugiendum eſt, quæ à viris pietate præſtantibus ardenti animo fuſæ, diuinum auxilium eliciunt.

Aduersùs tamen pharmaca, occultâ vi ſterilitatem inducentia, nonnulla proponuntur ab Autoribus amuleta, quæ proprietate quâdam malignæ huic qualitati aduerſantur. Vnde voluit Cardanus, Priapū lupi geſtatum omnes illas faſcinationes diſſoluere. Alij valdè cōmendant adamantem & hyacinthum. Antiqui hyepericum vocabāt fugam dæmonum. Eadem vis etiam tribuitur ſcillæ, eryngio, rutæ, ſagapeno, ab aliiſque vtroque coniuge geſtatis. Deindè, huic negotio plurimùm conducere certum eſt, vt huiuſmodi faſcinati confidenti animo iſta conentur maleficia & incantationes aſpernari. Tum (ſi auctor maleficij ignoretur) vt locorum mutatione, domos, cubilia, veſtes, & reliquam ſupellectilem relinquant, in quibus vis illa venefica & faſcinatoria ſæpè abſconditur.

Si calidior intemperies ſterilitatis cauſa fuerit, eadem curatio adhibenda eſt, quæ in calida iecoris intemperie fuit propoſita. Quòd ſi maior fuerit caliditatis exceſſus, ad ea erit recurrendum, quæ pro furore vterino fuêre deſcripta. In quibus tamen remediis caphura non admittenda eſt, quia fœcunditati plurimùm nocere creditur.

Siccitas immodica conceptionem impediens curabitur victu analeptico; & ſi maior ſit conſumptio, ad

curam hecticorum erit reuocanda, videlicèt lactis balneum frequens, & ſimilia.

At verò omnium frequentiſſima ſterilitatis cauſa eſt, frigida, & humida intemperies totius corporis & vteri, quam fluores albi ſæpiſſimè comitantur, eorúmque curatio ſpecialis ex proprio capite deſumenda. Peculiariter verò dictia intemperiebus ſequentia adhibebuntur remedia, quæ à prudenti Medico variari poterunt; ita vt magis, vel calefaciant, vel exſiccent, provt vel frigiditas, vel hùmiditas magis in vitio fuerit.

Ac primùm humores pituitoſi in corpore reſtagnantes, euacuandi ſunt purgantibus medicamentis, diureticis & ſudorificis. Nec non reuulſiones quædam inſtituendæ ſunt cauteriis, brachiis, ceruici, aut cruribus adhibitis. Tum partes principes roborandæ theriaca, mithridatio, tabellis aromatici roſati, confectione alkermes & ſimilibus. Nec non purgationes per intervalla repetendæ, ſi cacochymia redundare videatur.

Poſtmodùm ad ea veniendum eſt, quæ proprietate ſpecificâ vterum roborare, conceptionem adiuuare, & veneri ſtimulos addere nata ſunt; quorum innumeræ apud Authores deſcribuntur formulæ. Nos præcipuas hîc ſeligemus.

Ac primùm opiata in hunc modum componi poterit.

℞. Radic. eryngij & ſatyrionis ſaccharo condit. ana ℥. j. zinziberis viridis conditi ℥. ß. auellanar. nucleor. pini, piſtacior. an. ʒ vj. nucem moſchat. ſaccharo condit. num. j. ſem. erucæ, & naſturtij, an. ʒ. ij. cineris priapi tauri, renum ſcincor. & raſuræ eboris, an. ʒ. i. confect. alkermes ʒ. iij. diambræ, & diamoſchi dulc. ana ʒ. i. ß. ambræ griſ. ʒ. ß. Cum ſyrupo conditura cortic. citri, fiat opiata, de qua capiat ad quantitatem vnius caſtaneæ in introitu lecti, bis aut ter in ſeptimana, ſuperbibendo vini generoſi, vel Hippocratici parùm.

In forma pulueris ſequentia exhiberi poterunt.

℞. Sem. erucæ, ſileris montani, an. ʒ. ß. raſuræ eboris, cinam. nucis moſchat. an. ʒ. j. moſchi (in iis quæ ferre eum poſſunt) gr. iij. ſantali albi ʒ. iij. Miſce, fiat puluis, detur ʒ. j. ex vino generoſo. Vel

℞. Sem. erucæ, paſtinacæ ſylueſtris, cinam. nucis moſchat. pulueris electar. diambræ, & diamoſchi, an. ʒ. j. matricis leporis, teſticuli apri, priapi cerui, caryophyll. an. ʒ. ß. moſchi, ambræ, an. gr. vi. ſacchari ad pondus omnium. Miſce: fiat puluis, doſis ʒ. ij. cum vino generoſo.

Summæ efficaciæ creditur ſecundina mulieris exſiccata, & in puluerem redacta, ad ʒ. j. exhibita.

Alij pro ſecreto habent puluerem ex hepate & teſticulis porcelli, quem ſolum ſeropha edidit: eúmque ſterilitatem arcere aſſerunt, tam in viris, quàm in mulieribus.

Matthiolus in Dioſcoridem ammi ſemen prædicat his verbis. [Ammi legitimi ſemen, quod ex Alexandria affertur, mirificè præſtat ad mulierum ſterilitatem. Nam compertum eſt huius tantùm ſeminis auxilio plures prolificas effectas. Siquidem ſi propinetur manè dragmæ pondere ex vino meraco, aut carnium iure in tenuem puluerem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem. Sed oportet maritum cum vxore rem habere iis tantùm diebus, in quibus illa ſemen non ebiberit.]

In quibus mulieribus viſcerum calefactio timetur, raſura eboris erit vtiliſſima, ad ʒ. j. cum vino albo ſumpta, per quatuor, aut quinque dies poſt purgationem menſtruam.

Eſſentia ſatyrionis à Crollio deſcripta hic maximè excellit, ſi ea ad ℈. j. vel ij. vſque ad ʒ. j. in vino maluatico exhibeatur.

Einſdem ſatyrionis ſal eſt etiam valdè efficax, ad ℈. ß. cum vino maluatico, poſt purgationes menſtruas exhibitum.

Decocta varia in eundem vſum componi ſolent. Efficaciſſima ſunt, quæ ſequuntur.

℞. Rad. eryngij ℥. j. artemiſiæ, nepetæ, an. M. j. Coque in vino albo. Detur cyathus vnus manè & veſperi cum ʒ j. tryphera magnæ ſine opio, per dies nouem.

Quercetanus ſequens maximè commendat.

℞. Teſticulorum arietis præparati in vino, & exſiccatorum, matricis leporis eodem modo præparatæ, & exſiccatæ, macis, cinam. caryophyllor. zinzib. albi, ſem. ammeos, an. ʒ. ii. croci ʒ. i. ß. medullæ nucum communium auellanarum, piſtaciorum, an. ʒ. iij. Contundenda contundantur; & tandem coquantur in ℔. ij. vini maluatici ad 3. partis conſumptionem. Huius decocti capiat poſt menſium fluxum ℥. iii. vel iv. manè tribus horis ante cibum, idque tribus diebus conſequentibus; quartâ verò marito iungatur.

Aqua ſtillatitia ſequens eſt etiam valdè efficax.

℞. Cinam. caryophyll. nucis moſchat. macis, an. ℥. j. cubebarum, piperis longi, galangæ, zedoariæ, ſem. ammeos, ſeſeleos, an. ℥. ß. gran. iuniperi ʒ. j. vini albi generoſi, aquæ roriſmar. maioranæ, meliſſæ, an. q. ſ. Stent in digeſtione ſex diebus, & poſteà diſtillentur, ac manè & veſperi cochlear. ij. vel. iij. exhibeantur.

Pena & Lobellius maioranæ tenuioris, delicatioris, & minutæ vocatæ oleū ſtillatitium coagulo leporino remiſtum, & moſchi tantillo, tanquam arcanum proponunt conceptui facilitando, nulli referandum.

Si mulier ſaluiæ hortenſis ſucci heminam cum modico ſale potauerit quartâ menſtruæ purgationis die, deinde poſt horæ quadrantem viro ſe commiſcuerit, infallibiliter eam concipere multi graues viri teſtantur. Quo remedio etiam poſt magnam peſtilentiam, Ægyptias fœminas ad multam ſobolem perueniſſe Aëtius teſtatur.

Prædictis remediis internis topica erunt adiungenda. In quorum vſu diligenter erit obſeruandum, priuſquàm de exſiccatione, aſtrictione, & corroboratione, vteri cogitemus, vt attrahantur priùs, & expurgentur ſordes in illius cauitate contentæ, ne vel in partes nobiles refluant, vel illius ſubſtantiæ magis affigantur. Priùs igitur vterum expurgantia immittenda ſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Diaphœnic. & hieræ picræ, an. ℥. ß. terebinthinæ & mellis mercurialis, an. ℥. j. caſtorei ℥. j. Miſce, & ad conuenientem conſiſtentiam artificioſe redueantur, & fiant peſſaria in vterum immittenda. Vel

℞. Hieræ picræ ℥. ß. agarici trochiſc. puluerat. ireos Flor. an. ʒ. j. mithridatij veteris & diaphœnici, an. ʒ. ij. Cum ſucco mercurialis fiat peſſarium linteo obuolutum, quod immitti debet horâ ſomni & per duas aut tres horas detineri.

Si vterus magnâ excrementorum copiâ luxuriet, peſſarium validius immittendum erit, præmiſſâ iniectione ſequenti.

℞. Fol. abſinthij, artemiſ. mercurialis & rutæ, an. M. j. ß. pulpæ colocynth. ℈. j. agaric. trochiſc. ʒ. ß. zinzib. & myrrhæ, an. ℈ j. Fiat decoctio in aqua, & vino albo ad ℔. j. in qua diſſolue mellis roſat. ℥. ij. Iniiciantur huius decocti ℥. iii. in vterum, continuando per tres aut quatuor dies, manè, & dum ibit cubitum, poſt fluxum menſtruorum. Poſteà immittatur peſſarium ſequens.

℞. Hieræ picræ, & benedictæ laxat. an. ℥. j. pulpæ colocynth. agarici trochiſcat. an. ʒ. ß. ſpicæ nard. ſem. nigellæ rom. & fol. ſabinæ puluer. an. ʒ. j. Incorporentur cum melle anthoſato, & includantur panno ſerico. Fiant peſſaria, quorum vnum immittatur in vuluam dum ibit cubitum, & ibi maneat per duas horas, deinde abluatur pars vino albo.

Ad vterum roborandum, aſtringendum, & exſiccandum ſequentia vſurpari poterunt.

℞. Rad. ariſtol. rotundæ ℥. ß. ligni aloës ʒ. iij. nucum cupreſſi, & rad. cyperi, an. ʒ. ii. calami aromat. ʒ. i. fol. dictamni cretici, ſatureiæ & fol. myrti, an. M. i. myr-

thæ

thæ, electæ ſtyrac. calamit. & benjoini, an. ʒ. ij. ß. flor. ſtœchad. ambor. & maioran. an. P. j. Coquantur in ſ. q. vini albi generoſi. In colat. ℔. j. ß. diſſolue trochiſc. de alipta moſchata ʒ. ij. ambræ griſeæ & moſchi, an. gr. vij. zibetæ gr. v. Fiat iniectio manè & ſerò calidè per aliquot dies.

Ante, vel poſt iniectionem ſuffumigium ſequens vſurpari poterit.

℞. Trochiſc. galliæ & aliptæ moſchat. an. ʒ. ij. ſtyrac. calamit. benjoini, & ladani puri, an. ℥. ß. ligni aloes & rhodij, an. ʒ. j. ſem. nigellæ rom. cubebar. & caryophyll. an. ℈. iv. ſuccini & gummi tacam. an. ʒ. i. ß macis ʒ. ß. Fiat omnium puluis, ex quo cum aqua flor. arantiorum, in qua eliquatum fuerit gummi tragac. formentur trochiſci: quorum vnus, aut alter ſupra prunas iniiciatur, & fumus excipiatur per infundibulum.

Pauperes ſuffumigentur cum æquis partibus myrrhæ, thuris, ligni aloes, ſtorac. benjoin. cinnam. & caryophyllor. Poſt iniectionem & ſuffumigium, ſequens immittatur peſſarium.

℞. Thuris, maſtiches, an. ʒ. ij. trochiſc. galliæ & aliptæ moſchat. an. ℈. iv. radic. biſtortæ, nucum cupreſſi, raſur. eboris & roſar. rubr. an ʒ. j. ſtyrac. benjoini & ladani, an. ℈. ij. calami aromat. & cyperi. an. ʒ. ß. Malaxentur cum aqua flor. arantiorum, deinde cum panno lineo raro formentur peſſaria duo debitæ magnitudinis; quorum vnum immittatur in introitu lecti, illito illius apice oleo nucis moſchatæ cum zibeta permixto.

Cæterùm de allio hortenſi referunt, ſi cum oleo de ſpica conteratur, & in linteum rarum, oblongi ſaceuli modo conformatum, intrudatur, ac in vuluam profundè pellatur, ceſſantes menſes potenter moueri, & vterum mirâ voluptate affici, ac repurgari: vt hinc multis facta ſit via ad conceptionem, diu antè deſperatam.

Ante iniectiones roborantes & ſuffumigia poteſt vſurpari ſemicupium per horam ante lecti introitum, idque in hunc modum compoſitum.

℞. Rad. bryoniæ, imperat. valerian. ireos, enulæ campan. ℥. iij. fol. maioran. artemiſ. nepetæ, pulegij, mercurialis, ſaluiæ, lauri, an. M. iv. baccar. lauri & iuniperi, ana ℥. j. Coquantur pro ſemicupio.

At vero pro balneo thermæ ſulphureæ & bituminoſæ præſtantiſſimæ ſunt, & ad eas quamplurimæ mulieres, tanquam ad aſylum, confugiunt.

Poſt balneum & ſuffitum, regiones pubis, & perinæi inungendæ ſunt ſequenti limento.

℞. Olei nardini & moſchatellini, an. ℥. j. ß. ol. cheirini ℥. ß. pulu. electarij diambræ, & diamoſchi, ana ʒ. j. ß. ſtyrac. liquidæ ʒ. j. zibetæ ℈. ß. moſchi, ambræ griſ. an. gr. vj. ceræ albæ parùm. Miſce, fiat linimentum, quo inungantur dictæ partes, & interius inungatur zibetâ, aut balſamo Indico naturali. Vel tempore coitus viri penis zibetâ inungatur.

Tandem emplaſtra perinæi, & lumborum regioni applicentur, quæ geſtentur continuò, vel ſingulis noctibus, vſque ad vltimam, quâ menſes erumpere ſolent ſeptimanam. Eáque in hunc modum parabuntur.

℞. Maſſæ emplaſtri pro matrice ℥. iv. maſſæ emplaſtri de maſtiche ℥. ij. gummi tacamacha, & caragnæ, an. ℥. i. pulu. rad. tormentil. & biſtortæ, an. ℥. iij. pulueris myrtill. ʒ. ij. pulu. aromat. roſat. ℈. iv. Malaxentur cum ol. cydonior. admixtâ ʒ. j. ol. nucis moſchat. Extendantur ſuper alutam, & formentur duo emplaſtra; quorum vnum ſit rotundum, pectini admouendum; alterum quadratum, lumbis applicandum.

CAPVT XVI.

De morbis acutis & chronicis prægnantium.

MOrbi acuti, & chronici prægnantium non aliam habent eſſentiam, aliámve diagnoſim, ac dum non prægnantes, aut etiam viros obſident, ideoque hîc peculiarem eorum Theoriam proponere non opus eſt, ſed illa ex propriis capitibus repetenda.

Prognoſis vero illorum morborum eadem non eſt, quandoquidem in grauidis longè periculoſiores ſunt, & ſæpiſſime lethales. Sic apud Hip. *Aph. 31. ſect. 5. Grauidam mulierem morbo acuto corripi, periculoſum.* Siue enim cum febre morbus ſit duplex impendet à morbo periculum, vt docuit Gal. *in comm. huius Aph.* vnum à febre ipſa fœtum perimente, alterum à victu tenui, qui ad morbi acuti curationem neceſſarius eſt, fœtui autem alendo non ſufficit. Siue autem ſine febre acutus morbus fuerit, vt epilepſia, apoplexia, tetanus, morbi magnitudini, ac vehementiæ mulier & fœtus reſiſtere nequeunt, neque vehementia remedia, quæ ad illorum morborum curationem requiruntur, ferre poſſunt. Sciendum tamen eſt; iſtam prognoſim non eſſe perpetuæ veritatis. Multas enim mulieres morbis acutis laborantes euadere, tum Authorum teſtimoniis, & exemplis, tum quotidianâ experientiâ notum eſt.

Chronici verò morbi, vt febres intermittentes, catarrhi, teneſmi, aliíque, abortus periculum minantur: & ſi eum non inferant, vix ante partum curari poſſunt ſed vſque ad tempus illius perſeuerant.

Morbi acuti, & chronici in primis, & vltimis geſtationis menſibus periculoſiores ſunt, quàm in mediis. In primis enim menſibus vincula quibus fœtus vtero alligatur, ſunt imbecilliora, vt faciliùs diuellantur; & fœtus tenerior à cauſis illis præternaturalibus faciliùs opprimitur. In poſtremis verò menſibus, ſexto nimirum, ſeptimo, & octauo, fœtus grandior multo indiget alimento, quo in morbis prædictis deſtituitur. Adde quòd prædicta ligamenta non ita firmiter hærent, quemadmodum in tertio, quarto, & quinto menſe, in quibus minus eſt periculum abortus. Ideò Gal. fœtum in vtero egregiè comparat fructibus ab arbore pendentibus; qui in ortus ſui principio tenerrimos habent pediculos vt facilè à vento aut quauis alia commotione violenta excuti poſſint: dum verò ad maturitatem accedunt, minùs firmiter hærent, quàm in mediis temporibus.

Curatio etiam prædictorum affectuum in prægnantibus ſatis inſignem habet diuerſitatem circa diætam, & magna remedia, venæ ſectionem ſcilicet & purgationem; quibus addi poſſunt medicamenta per alias vias euacuantia, nimirum menſes mouentia, diuretica, & ſudorifica: quia metus eſt, ne ab huiuſmodi euacuationibus abortus concitetur. De his ergo tantùm hic agere conſtituimus, reliqua ad peculiaria cuiúſque morbi capita reiicientes.

Quod ad diætam ſpectat. Illa in morbis acutis non adeo tenuis imperanda eſt prægnantibus mulieribus, ne fœtus genio ſuo fraudetur; neque tamen adeò liberalis concedenda, vt ab ea febris promoueatur; ſed mediâ quadam viâ incedendum eſt, eâ tamen cautione adhibitâ, vt in primis geſtationis menſibus tenuior victus inſtituatur, in poſtremis verò paulo craſſior, & copioſior, quia fœtus eo tempore maiori indiget alimento. Si tamen in ea diæta aliquid peccandum ſit, ſatius eſt ad paulò pleniorem victum accedere, quàm nimis exquiſitum; ex matris enim & fœtus viribus præcipuè ſalus ſperanda eſt.

Circa venæ ſectionem, ſtatim opponitur Aphoriſ-

mus

mus Hipp. 31. ſect. 5. *Mulier vtero gerens ſanguine ex vena miſſo abortit, & præcipuè ſi fœtus ſit grandior.* Et ratio redditur à Galeno *in comment.* quia ſanguine detracto fœtus ſuo fraudatur alimento, vnde abortus conſequitur. Ex altera verò parte in pluribus prægnātium morbis, præcipuè verò acutis, vt pleuritide, peripneumonia, febre continua, & ſimilibus, phlebotomiam eſſe neceſſariam, & poſſe adminiſtrari, non ſolùm primis ſed etiam medijs, imò & interdum poſtremis grauiditatis menſibus, vſu quotidiano oſtenditur. Eaque omiſſâ, tum mater, tum fœtus in ſummum vitæ diſcrimen conijcitur. Et huic poſteriori ſentētiæ ſeniores Medici ſuffragantur, neque ab Hippocratis & Galeni mente diſſentiunt. Ea enim tantùm de cauſa mulierem grauidam ſectâ venâ abortire voluerunt, quia extracto ſanguine ſubtrahitur alimentum fœtui. Si igitur talis venæ ſectio dari poteſt, qua fœtui alimentum non ſubtrahatur, nullum ex ea imminebit abortus periculum. Talis autem datur primùm in prioribus geſtationis menſibus, dum fœtus eſt minor, & minori alimenti copia indiget; tunc enim ipſi alimentum non ſubtrahitur, præſertim ſi quædam plethoræ indicia apparuerint. Sicque à primo menſe vſque ad quintum venæ ſectio tutò adminiſtrari poterit. In medijs verò & poſtremis menſibus, maiori circumſpectione opus eſt, quia fœtus maior, maiorique egens alimento, non ita tutò phlebotomiam ferre poteſt. Attamen ſi mulier ſanguine abundet, & copioſa admodùm non fiat venæ ſectio, tutò poteſt mitti ſanguis, quia hinc ſedabitur morbus; nec tantum alimentum fœtui ſubtrahetur, vt hinc mulier abortum incurrat. Si autem aliter videtur ſenſiſſe Hippocrates, animaduertatur quòd modo longè diuerſo nos venam ſecamus, ac antiqui faciebant, qui ad libras, nos ad vncias mittimus. Imo verò ad præſeruandas mulieres ab aborſu, nullum eſt præſtantius remedium, quando is contingit ex nimia ſanguinis copia fœtum obruente & ſuffocante, in fœminis, quæ extra grauiditatem menſtruis temporibus copioſè eum per plures dies expurgant. Sic Petrus Salius Diuerſus *lib. de morbis particularibus c.* 22. [Teſtor ego, *inquit*, me plurimas ab abortu in quem frequenter inciderant, ex ſola ſanguinis miſſione primis menſibus facta, præſeruaſſe. Non ita tamen cenſendum eſt de hac ſanguinis miſſione, vel moderata, vel parca in vtero gerentibus adminiſtranda, vt nunquam non veniat etiam in vſum ſi copioſè fiat. Interdum enim in vltimo menſe copioſa ſanguinis miſſio facta, non ſpernendum attulit iuuamentum. Et ego aliquando hanc venæ ſectionem copioſè factam in vltimo menſe, inſtante partus tempore, dum vtero gerentes ardenti conflictarentur febre, plurimóque abundarent ſanguine, tentaui, & hinc remiſſionem febris, ac partus accelerationem ſperans, vtrumque ex ſanguinis miſſione conſequutus, ſumma cum vtilitate adminiſtraui, fœtumque & matrem vnâ periclitantem ex hoc ſolo remedio ſaluaui. Quod remedium in aliquibus prætermiſſum, & à Medicis verba ſolùm Hippocratis, & non ipſam rem ponderantibus, neglectum, fuit in cauſa vt conceptus ſæpè vnà cum matre, à plenitudine & feruore ſanguinis ſuffocatus, miſerabiliter perierit.] Hæc Salius. Amatus Luſitanus *curat. 57. ſect.* 1. mulieri annos octodecim natæ, ſemeſtrem vterum gerenti, & cauſone laboranti, quater venam aperuit cum fœlici ſucceſſu. Et Rod. à Caſtro *lib. de morbis mulierum, cap.* 21. ſcribit, ſe mulieri Vlyſſiponenſi in octauo menſe pleuritide correptæ, & ab alijs Medicis pro deplorata relictæ, quater etiam ſanguinem miſiſſe, eamque conualuiſſe, ac filium ſanum peperiſſe. Ac denique, ſi nobis aliquid ex proprijs experimentis depromere liceat, ſequentem hiſtoriam, quæ inſignis eſt, & notatu digniſſima, hîc annotabimus. [Vxor Ioannis Vierles ciuis Monſpelienſis, tres aborſus conſequentes paſſa fuerat varijs temporibus geſtationis: dum quartò grauida eſſet, circa finem menſis ſecundi, correpta eſt iiſdem ventris, & lumborum doloribus, qui aliorum aborſuum prodromi eſſe conſueuerant. Vocatus ad eam, & aduertens mulierem ſanguineo temperamento præditam, & plethoricam, ſtatim ſanguinem mitti iubeo ad *Vnc. iv.* & intra dimidiam horam prædicti dolores omninò quieuerunt, & mulier ita benè habuit, vt reliqua remedia, ad præcautionem aborſus à me præſcripta admittere noluerit. Illa autem ſymptomata apparuerant eò prorsùs tempore, quo ipſa extra grauiditatem menſtruas purgationes pati conſueuerat. Tertio demùm grauiditatis menſe, eâdem periodo, ſimilia redeunt ſymptomata. Illa me ſtatim vocatum, rogat vt iterùm venæ ſectionem præſcriberem, cùm præterito menſe adeò præſentaneum leuamen ab ea percepiſſet. Me igitur votis ipſius annuente, ſanguis denuò mittitur, pari prorsùs euentu. Quarto itidem menſe, quinto, ſexto, ſeptimo, & octauo, iiſdem ſymptomatis periodicè recurrentibus iterata fuit phlebotomia, & mulier ſtatim liberabatur. Vltima phlebotomia celebrata fuit octo diebus ante principium noni menſis, cum eodem fructu; & circa finem noni menſis dicta mulier peperit filium vitalem, & benè habitum.]

Non eſt tamen quod hiſce exemplis perſuaſus iunior Medicus, audacior fiat in ſanguine mittendo poſtremis geſtationis menſibus. Sed morborum & mulierum habitus diligenter oportet circumſpicere, vt illis remedia conuenienter aptari valeant. Hoc perpetuò in memoriam reuocans, peccata omiſſionis leuiora eſſe peccatis commiſſionis, & ſatius eſſe in re dubia infrà ſubſiſtere, quàm vltra debitos limites progredi. Attamen vbi manifeſtas ſanguinis mittendi indicationes intuetur, præmonitis aſtantibus, multò maius ex morbi ſæuitia, quàm ex venæ ſectione, tum abortus, tum vitæ matris ac fœtus imminere periculum; audacter ſanguinem detrahet; hoc nihilominùs aduertendo, vt ſanguinis miſſio ſit parcior, non copioſa, quæ fœtui alimentum ſubtrahere poſſit. Et ſi multitudo ſanguinis largiorem eius detractionem deſideret, partitis vicibus, non ſemel, id exequendum erit.

Prædictus igitur Hippocratis Aphoriſmus non abſolutè venæ ſectionem interdicit, ſed tantùm admonet, vt Medici cautiores ſint in ea celebranda. Quod à Cornelio Celſo eleganter proditum eſt *lib.* 2. *cap.* 10 his verbis. [Antiqui primam, vltimámque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilij genus indicabant. Perſuaſerántque ſibi mulierem grauidam, quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſteà verò vſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliáſque potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim, non quæ ætas ſit, nec quid in corpore intùs geratur, ſed quæ vires ſint. Ergo ſi iuuenis imbecillus eſt, aut ſi mulier, quæ grauida nō eſt, parùm valet, malè ſanguis emittitur. Emoritur enim vis ſi quæ ſupererat, & hoc modo erepta eſt. At firmus puer, & robuſtus ſenex, & grauida mulier valens, tutò curantur.] Hæc Celſus. Recentiores quidam auſi ſunt venas inferiores, aperire in grauidis mulieribus, ad curationem epilepſiæ ex vtero, bubonis venerei & peſtilentis, imò & abortus præcautionem; vt videre eſt apud Zacutum Luſitanum *in Praxi Med. mirab. obſer.* 23. *lib.* 1. *& obſeru.* 130. *&* 151. *lib.* 2. Qui proprijs & aliorum experimentis oſtendere nititur, eam phlebotomiam poſſe tutò celebrari. Quæ prudentibus Medicis penſitanda relinquo.

Diximus ab initio huius capitis, nullam eſſe diuerſitatem in affectibus prægnantium curandis, niſi circa magna remedia, quæ in iis ita determinanda eſt, vt nimirum affectus, qui non grauidas occupant, vt vomitus, inappetentia, & ſimiles, in non grauidis magis indigeant purgatione, quàm venæ ſectione, quia fiunt à cacochymia in ventriculo, & toto corpore redundante: in prægnantibus verò magis egeant phlebotomia; quia fiunt ex ſanguine retento ab ipſo grauiditatis initio. Et docuit experientia vomitum, qui prægnantes frequentes

Digitized by Google

teri infeſtare ſolet primis geſtationis menſibus, à purgationibus exacerbari; à venæ ſectione verò plurimùm ſublenari, imò verò in totum auferri, ſi vſque ad ſolutionem ſymptomatis ſingulis menſibus iteretur.

Purgationis verò vſum in grauidis mulieribus definit Hipp. *Aph.* 1. *ſect.* 4. [Vtero gerentes, *inquit*, ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto menſe, & vſque ad ſeptimum. Sed hæ minùs; à iuniori autem fœtu, & ſeniori cauere oportet.] Galen. *in comm.* dicit eandem eſſe proportionem fœtus, & fructuum arborum. Hi ſiquidem in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilè decidunt, quando vehementior ventus ipſos concuſſerit. Poſteà verò aucti difficilem habēt à plantis diſſolutionem. Sicuti rurſùs cùm perfecti ſunt, ſponte ſuâ ſine vi extrinſeca decidunt. Eodem modo mulieres primis & vltimis menſibus abortum patiuntur, quia in illis fœtus minùs firmiter vtero alligatus eſt. Attamen noſtro hoc ſæculo purgationes quolibet ferè grauiditatis menſe adminiſtrari ſolent, in morbis qui ab excrementorum dominatu, & cacochymia producuntur, turgente, vel concoctâ materiâ; quotieſcumque maius impendet periculum ex parte illius cacochymiæ morbum committentis, quàm ex commotione à purganti medicamento excitata. Audaciores hac in parte Medicos fecerunt blanda & innoxia medicamenta, quibus hodie vtimur, vt ſunt rhabarb. myrobalani, caſſia, manna, ſenna, agaricus, & ſimilia. Attamen habenda perpetuò ratio ſententiæ Hippocratis; tutiúſque medijs menſibus, cautiùs verò primis & vltimis purgantia medicamenta erunt exhibēda. Prætereà pilularum vſus in grauidis perpetuò debet eſſe ſuſpectus; tum quia corpus magis conturbant, tum etiam ratione aloës, quæ propter inſignem amarorem fœtui infenſa eſt, & ora venarum aperire creditur. Quòd ſi aliquando illius vſus neceſſarius videatur in grauioribus ventriculi affectibus, qui prægnantes non rarò primis geſtationis menſibus infeſtare ſolent, lauetur diligenter cum aqua roſacea, vt eius acrimonia tollatur, vel admiſceatur aſtringentibus, & roborantibus, vt rhabarbaro, maſtiche & ſimilibus.

Euacuatio autem quæ fit per clyſteres, non omninò tuta eſt, quia comprimendo vterum poteſt abortum excitare. Vbi igitur illis opus fuerit, & in mulieribus aſſuetis huic remediorum generi, in minori quantitate componi debent, & ex iis quæ molliendi & leniendi potius, quàm validè purgandi facultate prædita ſunt.

Denique de ſudorificis, diureticis, & menſes mouentibus ita pronuntiandum eſt; menſes mouentia propriè dicta in grauidis nunquam eſſe vſurpanda. Diuretica verò, quia menſes quoque mouere apta ſunt, debent eſſe ſuſpecta; & ſi morbi neceſſitas aliquando eorum vſum poſtulet, leuiora erunt eligenda. Ac denique ſudorifica tutius adminiſtrari poterunt, quia per habitum corporis humores educunt, vnde nullum imminet abortus periculum. Ita vt nonnullæ mulieres in media grauiditate à lue venerea, illæſo fœtu, liberatæ fuerint.

CAPVT XVII.

De Abortu.

ABorſus eſt immaturi fœtus excluſio, atque adò fœtus mortuus in vtero, non dicitur abortus, donec excludatur. Siue ergo fœtus viuus, ſiue mortuus excludatur, qui nondum maturus eſt, neque debitum accretionis, quam in vtero recipere debet, terminum attigit, aborſus dicendus eſt.

Cauſæ abortus aliæ internæ ſunt, aliæ externæ.

Internæ ad quatuor capita referri poſſunt, nempè ad humores, ad fœtum, ad vterum, & ad morbos matris

Humores abortum efficere poſſunt, dum quantitate, vel qualitate peccant.

Quantitate peccant excedente vel deficiente.

Quantitas excedens reperitur in plethora; ſanguis enim copioſior, quam ad fœtus nutritionem requiritur, ad vteri venas fluit, & inſtar purgationis menſtruæ excluditur, ſimulque fœtum elidit.

Quantitas deficiens humoris alibilis ex iis cauſis procedit, quæ fœtui alimentum ſubtrahere valent, vt inedia, ſiue voluntaria ſit, ſiue coacta, vt cum grauidæ omnem cibum auerſantur, aut vomitu reiiciunt; tenuis diæta in morbis acutis, immodica ſanguinis euacuatio per nares, hæmorrhoides, vterum, vel phlebotomiam immodicam, vnde Hipp. *Aph.* 34. *ſect.* 5. *Mulieri vtero gerenti, ſi aluus multum fluat, periculum eſt, ne abortiat.* Huc referenda eſt ſumma totius corporis gracilitas, in qua tantùm ſanguinis non ſuppetit, vt fœtui alendo ſufficiat. De quo Hippocr. *Aphor.* 44. *ſect.* 5. *Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt, donec habitiores euaſerint.*

Ratione fœtus aborſus accidere poteſt, ſi ſit nimis grandis, vt propter molem in vtero contineri non poſſit; hinc ſæpe contingit paruas mulieres abortum pati, præſertim ſi viris grandioribus iungantur, quorum ſoboles magnum incrementum capeſſit, & non habet ſatis amplum locum ad illud perficiendum, vnde Hipp. *lib. de ſuperfæt.* [Mulier, *inquit*, ſi quæ concipiat quidem, & frequenter, ſed fœtus bimeſtres, trimeſtres, aut quadrimeſtres, & vetuſtiores ſtato tempore ſemper, & certo excutit, illud eſt referedum ad vteri anguſtiam, quæ augeſcentem fœtum ampliùs continere non poteſt. Numerus etiam excedens abortum efficere poteſt, vt ſi duo, tres, vel plures in vtero contineantur, periculum eſt, ne vterus nimia ſarcina grauatus, illos præmaturè excludat, vnde frequens fieri ſolet gemellorum aborſus. Mortuus etiam fœtus ad hanc claſſem referri poteſt, ad cuius excluſionem natura continuo inſurgit.

Ratione vteri abortus contingit, ſi non ſit ſatis amplus, & capax, vt ſufficienter dilatari poſſit pro incremento fœtus, quemadmodum ſupra relatum eſt ex Hip. de ſuperfœt. Tum etiamſi aliquid præter naturam in vtero ſuccreuerit, vt inflammatio, tumor ſcirrhoſus, abſceſſus, & quamplurimi alij morbi. Ac denique ſi vterus ſit humidior & laxior, vt fœtum ſatis commodè continere nequeat.

Ratione morborum matris, duplici ratione abortus contingere poteſt. Primò cum morbi fœtui communicantur, a quibus extinguitur, vel ita debilitatur, vt conueniens nutrimentum, aut incrementum recipere nequeat, quales ſunt febres continuæ, & intermittentes, lues venerea, & alij complures. Secundò cum à dictis morbis magnæ euacuationes, aut graues corporis commotiones excitantur, vt hæmorrhagiæ copioſæ à quacumque corporis parte fiant; alui profluuia, grauis ſyncope, epilepſia, vomitus, & teneſmus; qui ſupra omnes alios morbos abortum efficere conſueuit quandoquidem a frequenti ac ferè continuo egerendi conatu qui teneſmum perpetuo comitatur, muſculi abdominis aſſiduè contrahuntur, & vterum magis comprimunt, quàm inteſtinum rectum cui ſuperiacet, & ex continua illa compreſſione, fœtus excluſio tandem ſubſequitur.

Cauſæ externæ abortum promouentes, aliæ fœtum enecant, aliæ cibum illius ſubtrahunt, aliæ fœtus acetabula, quibus vtero alligatur, diſſoluunt.

Fœtum enecant animi commotiones graues, vt ira, triſtitia, terror, &c. cibi ardenter expetiti, & denegati, medicamenta cathartica fortiora, menſes mouentia, partum adiuuantia: quæ fœtum expellere nata ſunt, & quæ proprietate ſpecificâ fœtum enecare creduntur, odores tetri, & præcipuè fumus extinctæ lucernæ.

Cibum fœtui ſubtrahunt, inedia, & immoderata

ſanguinis

ſanguinis euacuatio, præcipuè dum fœtus eſt grandior, docente Hippoci. *Aph. 60. ſect. 5.*

Vteri acetabula diſſoluunt, exercitatio vehemens, ſaltatio, curſus, equitatio, aut vectio durior, qualis eſt carrucarum, grauioris oneris geſtatio, aut è terra eleuatio, caſus violenter concutiens, ictus ventris fœtum contundens, abdominis motus vehemens, à tuſſi, vomitu, alui fluxu, ſternutatione, conuulſione, clamore, & immoderata venere, aut petulante. Ac denique motus brachiorum vehemens, aliquid violenter attrahendo, totam agitando, aut aliquid ſimile agendo abortum maximè promouere poteſt.

Signa abortus præſentis per ſe manifeſta ſunt. Abortum verò præcedentia & illum futurum demonſtrantia hæc ſunt: lumborum, coxarúmque grauitas inſolita, & ad motum ſegnities, appetentia deiecta, rigor aut horror per vices recurrens; capitis dolor, præſertim circa oculorum radices; laterum, ventríſque ſuperioris constrictio; mammarum detumeſcentia, & extenuatio, vnde ex Hippoc. *Aph. 37. ſect. 5. Si mulieri vtero gerenti mãmæ ſubitè extenuentur, abortus ſequitur.* Significat enim mammarum illa extenuatio ſanguinis defectum in venis vtero, & mammis cõmunibus, ob quem fœtus periclitatur. Si verò à cauſa aliqua externa abortus concitetur, vnde ſequatur violenta fœtus agitatio, & vaſorum diſruptio, cum dolore illarum partium, ſpiritus, & ſanguis ad partes genitales ruunt, quibus mammæ deſtitutæ, extenuantur. Præterea lac copioſum è mammis effluens partum imbecillum, & hinc metum abortus indicat, ex Hippoc. *Aphor. 52. ſect. 5.* Si verò dolores frequentes, & ferè continui renes & lumbos excrucient, qui versùs pubem, & os ſacrum exporriguntur; cum quodam ex vtero egerendi conatu, certum imminentis abortus indicium eſt. Dolores enim illi membranas, & ligamenta, quibus fœtus vtero alligatur, tendi ac diuelli ſignificant. Quòd ſi dolores illos, & conatus ſanguis purus, vel ſeroſus, vel aqua ex vtero profluens ſubſequatur; abortum inſtare, & diſrupta vaſa ac membranas, atque os vteri apertum eſſe ſignificat. Eodem tempore ſitus fœtus mutatur, & qui anteà ſublimis, & faſtigiatus, ventris medium occupabat, iam conglobatus versùs pudenda prouoluitur: tum etiam non rarò grauia ſymptomata conſequuntur, vt rigores, tremores, cordis palpitationes, animi deliquia, hæmorrhagiæ copioſæ.

His addere licet quod docuit Hip. 2. *epid text. 71.* quod ſi à cauſis externis violentioribus, putà ictu, vel caſu, & ſimilibus, vehemens dolor, & perturbatio in grauida excitetur; ſtatim, vel ſaltem eadẽ die ſequitur aborſus; ſi verò minor fuerit vis cauſæ externæ, ad tertiũ diem aborſum differri poſſe, quo elapſo ceſſat aborſus periculum, quia vulnera huiuſmodi tertio, ad ſummum quarto die recrudeſcere ſolent, vel admodùm mitigari, vnde fœtus denuò in vtero confirmatur & retinetur. Quod præceptum maximi eſt in praxi momenti, vt prægnantes mulieres poſt violentum cauſæ alicuius externæ inſultum, in lecto per triduum, aut ampliùs quieſcant, & remedia abortum prohibentia vſurpent.

Prognoſis aborſus varia inſtitui poteſt in hunc modũ.

Ex aborſu mulieres magis periclitantur, quàm ex vero partu, quia violentior eſt, ac tempore alieno fit. Vt enim in fructibus maturis pediculi ab arbore laxantur, & fructus ſpontè decidunt: ita in partu naturali vaſa, & ligamenta quibus fœtus vtero alligatur, ſpontè laxantur, & ſoluuntur, quæ in abortu ſpontè abrumpi neceſſe eſt.

Quamplurimæ mulieres propter aborſum ſteriles euadunt, ob inſignes lacerationes, quæ vteri diſpoſitiones omninò euertunt.

Inſignes hæmorrhagiæ, ad quas ſyncope, deliria, & conuulſiones ſequuntur, mortem inferre ſolent; & teſtatur Aretæus ſe nullas vidiſſe ſeruatas ex iis, quibus in aborſu, aut poſt aborſum, conuulſiones ſuperuenerunt.

Inflammatio vteri ex aborſu contracta vt plurimùm lethalis. Sanguis enim in vterum magnâ copiâ affluens, non expurgatur, ſed in eo putreſcit, & ad ſuperiora regurgitat, vnde febres æſtuoſæ, palpitationes cordis, cardialgiæ, aliaque ſymptomata ſuprà enumerata.

Aborſus in primipara periculoſior, quia inaſſueta doloribus, & anguſtiores habens iſtas vias, diutiùs ac vehementiùs torquetur.

Mulieres admodùm graciles aut craſſæ in aborſu magis periclitantur: illæ quidem propter infirmitatem, hæ verò propter conſtrictionem viarum per quas excluditur fœtus.

Aborſus periculoſior eſt ſexto, ſeptimo, & octauo menſe, quia tunc grandior fœtus maiori cum moleſtia & difficultate excluditur.

Fœminæ quæ laxiorem & humidiorem vterum habent, ſine noxa vt plurimùm abortiunt, primis potiſſimum menſibus; quia partes iſtæ facilè cedunt, vndè minor ſequitur moleſtia.

Hippoctates 2. *epid.* aſſerit aborſum ſexaginta dierum maſculinum conferre in menſium ſuppreſſionibus. Per menſium ſuppreſſiones, intelligit tantùm imminutiones, quando ſcilicet mulieres ſufficienter aut commodè non purgantur menſtruis periodis; per huiuſmodi enim aborſum aperiuntur viæ illæ obſtructæ, & ſanguis allicitur versùs vterum, qui parciùs anteà fluebat. Huius Hippocratis ſententiæ veritatem obſeruaſſe videntur noſtrates mulierculæ, quæ in aborſu paucorum menſium, vernaculo ſermone, & velut adagiali pronuntiant: *La fenne auortade es miege empreignade*; id eſt, fœminam abortum paſſam ſemi imprægnatam eſſe.

Curatio abortus in præſeruatione poſita eſt; qui enim iam factus eſt, reſtitui non poteſt. At quæcumque eum conſequuntur ſymptomata, cum ſymptomatis enixarum communia ſunt. Illa autem abortus præcautio duo præcipua habet capita. Vnum extra grauiditatem; alterum in grauiditate.

Extra grauiditatem omnes prauæ corporis diſpoſitiones, quæ aborſum concitare ſolent, remouendæ ſunt: vt plethora, cacochymia, & peculiares vteri morbi, v. g. intemperies tumores, vlcera, & ſimilia.

Plethora, & nimia ſanguinis copia, vteri venas reſerat, aut fœtum intùs ſuffocat. Huic, ſi pura & ſimplex fuerit plethora, ſanguinis miſſio medetur, quæ illius redundantiæ ſatisfaciat.

Cacochymia verò, aut biliosa eſt & acrimoniæ particeps, vt venarum orificia aperiat; aut naturam ſtimulando, expultricem excitet, quâ etiam fœtus vnà cum noxiis humoribus excludatur; aut propter excrementorum copiam in prima regione cumulatam, ventrem diſtendendo, fœtum ſuffocat; aut in toto corpore ſanguinem vitiat, & fœtui alendo inutilem reddit; aut nimiâ humiditate fœtus retentionem impedit, vel vteri acetabula mucore plena reddit.

Huic cacochymiæ medebitur etiam phlebotomia, ſed parciori manu celebrata, cùm præcipuum curationis caput ſit, frequenti purgatione ſuperuacanea corporis excrementa detrahere. Quibus intericientur ea, quæ viſcerum intemperies, humorum acrimoniam, ſi adfuerit, demulcent, vel tenuitatem incraſſant. Aut ſi humores pituitoſi luxurient, ſudorificis, diureticis, aliíſque remediis erunt diſcutiendi. Hic tamen ſedulò obſeruandum, in quacumque cacochymia cauteria mirum in modum prodeſſe ad præcauendum aborſum: quod ſpeciatim annotat Zacutus Luſitanus his verbis. *Fœliciſſimo experimento obſeruaui, frequentem aborſum ex vitioſis humoribus ad vterum à toto demandatis, ſuaque prauâ facultate, vel copiâ fœtum enecantibus, hoc ſolo præſentaneo auxilio impediri. Fœminæ plures hac ipſa de cauſa frequenter abortiebant. Ex iis quædam fœtum ſeptimeſtrem, quadrimeſtrémve, lacerum tamen, & omni*

putrilagine

pturilagine infectum, ſæpiùs enixa, non niſi hoc præſidio, tam in brachiis, quàm cruribus, ſemper tamen ad originem fluxionis celebrato, à tantis malis leuari potuerunt, & debito à conſtituto tempore fœtus ſanos, & nulla labe fœdatos in lucem edidêre.

Peculiaria vteri vitia, vt nimia humiditas tumores, vlcera & ſimilia, erunt auferenda remediis in propriis cuiuſque affectus capitibus deſcriptis.

In grauiditate, ſi eædem cauſæ adfuerint, maior eſt difficultas, quia prægnantes non ita facilè quæcunque ferre poſſunt remedia. Ne tamen auxiliis deſtitutæ, in ſummo abortus & vitæ periculo verſentur, quædam remedia vſurpanda ſunt.

Præſente igitur plethôra, etiam in grauida muliere, ſanguis detrahendus eſt, primis potiſſimùm menſibus; idque bis aut ter, ſi opus fuerit. Hoc perpetuò obſeruando, ne magnâ copiâ vnicâ vice detrahatur. De qua ſanguinis miſſione fuſiùs egimus præcedenti curatione.

Vbi verò inſignis cacochymia redundauerit, purgatio blanda frequenter iteranda eſt mediis præſertim menſibus geſtationis. Et ſi intemperies humida, catarrhoſa, mucoſa, vel flatuloſa infeſtauerit, ad diætam ſudorificam in robuſtioribus, ſaltem lẽuiorem, tranſcendere aliquando licet.

Interim toto geſtationis decurſu aſtringentia, & roborantia, quæ abortum prohibere nata ſunt, in vſum reuocanda ſunt. Quorum non pauca in fluxu menſium immodico deſcripta ſunt, hiſque ſequentia vtiliter addi poterunt.

℞. Granor. tinctor. rad. tormentillæ an. ʒ. iij. maſtiches ʒ. j. ß. Fiat puluis, de quo per interualla detur ʒ. ß. vel quantum in cuſpide cultri contineri poterit. Vel

℞. Coralli rubri Drach. ij. granor. kermes, oſſium dactyl. an. Drach. j. raſuræ eboris Drach. ß. margaritar. non perforat. ℈. j. Fiat puluis.

Vel grana aliquot maſtichea ſingulis diebus manè deuorentur.

Noſtrates mulierculæ in frequenti vſu habent ſemen plantaginis, quod manè ad Drach. ß. circiter aſſumunt cum vino diluto, ouo, aut iuſculo, vel per ſe ſingulis ferè diebus, toto geſtationis tempore, non ſine fructu.

In eundem vſum opiatæ componuntur valdè efficaces, quarum exemplum ſequens eſſe poterit.

℞. Conſeruæ roſ. ℥. ij. cortic. citri. condit. ʒ. vj. myrobal. cõditor. pulpæ dactyl. an. ℥. ß. coralli præp. marg. præp. & raſuræ eboris, an. ʒ. j. Cum ſyrupo cydon. fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ frequenter.

Si forma liquida magis arrideat, decoctum tormentillæ cum conſerua roſarum vtiliter exhibeatur.

Tabellæ ſequentes ſunt vtiliſſimæ. Siquidem roborant, & corpus ab excrementis ſenſim liberant, licèt aliquando ſenſibiliter non euacuent.

℞. Macis, trium ſantal rhab. ſennæ corall. margaritar. an. ℈. j. ſacchari in aqua roſar. diſſoluti ℥. iv. Fiant tabellæ, pond. Drach. iij. Capiat vnam bis in ſeptim. per ſe, vel in pauco iuſculo diſſolutam.

Exteriùs verò admouenda erunt vnguenta, & emplaſtra, in hunc modum compoſita.

℞. Picis naualis ℥. ß. thuris ℥. j. maſtiches ℥. ß. ſanguinis drac. & roſ. rubr. ana Drach. ij. Fiat ceratum. Vel

℞. Olei myrtini & maſtich. an. ℥. j. ſantali rubri, citrini, hypociſtidos, acaciæ, an. ℥. ß. ſpodij, roſar. rubrar. an Drach. ij. boli armen. terræ ſigillat. raſuræ eboris, ana ℈. ij. terebinth. cum aqua plantag. lotæ ℥. j. ceræ q. ſ. Fiat ceratum, quod ſuperextendatur linteo, & renibus applicetur.

Emplaſtra componuntur ex maſſa emplaſtri pro matrice, & contra rupturam, regioni pubis & lumborum applicanda, vel in ſequentem modum.

℞. Maſſæ empl. pro matrice ℥. iij. rad. biſtortæ, acaciæ, hypociſt cortic. malor. granat. ana ℥. ß. ladani drac. vj. Malaxentur cum ſucco cydon. & fiat maſſa emplaſtri ad vſum dictum.

Circa emplaſtra hoc animaduertendũ, ea non diu eſſe geſtanda, ſed per interualla remouenda. Alioqui diutiùs lumbis affixa adeò renes calefaciunt, vt miſeræ mulieres aliquando vrinæ ardore afficiantur; vel calculos, areolas, & interdum ſanguinem mingant.

Neque omittenda ſunt ea, quæ ex proprietate fœtum retinere dicuntur, vt lapis aëtites de collo ſuſpenſus, magnes vmbilico admotus, coralla, iaſpides, ſmaragdi, oſſa de corde cerui legitima, & ſimilia ſub axillis geſtata, vel de collo ſuſpenſa.

Zacutus Luſitanus *obſ.* 152. *lib* 2. *Praxis adm.* inter cætera commendat zonam, ex corio equi marini confectam, & illius defectu corium lupi vtiliter vſurpari poſſe aſſerit.

Vt autem horum remediorum felix poſſit eſſe euentus, ſumma quies imperanda eſt, tum corporis, tum animi, tum etiam coitus abſtinentia, qui vterum vehementer exagitat. Dum enim ſe vterus aperit ad comprehenſionem ſeminis, quo maximè oblectatur, fœtum recentem, & nondum firmiter adhærentem propellit.

Si verò non obſtantibus remediis prædictis, propter cauſæ vehementiam, ſiue illa interna fuerit, ſiue externa, abortus immineat, ſequentibus auxiliis illis erit ſuccurrendum. Ac primùm dolores & tormina quamprimum apparuerint in ventris fundo, verſus pubem, in lumbis & oſſe ſacro, eorum ſedationi incumbendum eſt, tam ſumptis quàm admotis, pro varietate cauſarum adhibitis. Si enim ob cruditates & flatus excitetur abortus, (quod eſt frequentiſſimum, & quando incipit à cauſa interna,) exhibendus erit puluis ex aromatico roſato, & ſem. coriandri compoſitus. Imò aqua imperialis exhiberi poterit, ſi maior ſit pituitæ, & flatuum congeries.

Eodem tempore applicentur abdomini carminantia, vt ſacculi ex ſem. aniſi, fœniculi, fœnugræci, floribus chamom. ſambuci, anthos, & ſtœchados compoſiti. Val placenta roſacea frixa in ſartag. cum vino generoſo, & puluere nucis moſch. & coriandri conſperſa. Vel omentum veruecis recenter mactati, aut pulmo eiuſdem calidè admotus.

Si hiſce dolores non ceſſerint, iniiciatur clyſter ex vino & oleo confectus, in quo philonij Rom. Drach. ij diſſolui poterunt. Aut etiam narcotica per os, in minori doſi exhiberi, ad frænandum flatuum, & humorum impetum, vt in colico dolore fieri conſueuit.

Si verò propter dolores contumaces, aut cauſæ externæ violentiam ſanguis apparere incipiat, reuellentia remedia adminiſtranda ſunt. Vt frictiones ſuperiorum partium, & ligaturæ dolorificæ, cum cucurbitulæ ſcapulis, ſub mammis & vtrique hypochondrio admotæ. Imò verò ſi mulier fuerit plethotica, non erit abs re ſanguinem detrahere, tum apparente ſanguine, tum præcipuè antequam appareat, & partitis vicibus, non affatim educere.

Quæ ſi non ſufficiant, fluxu ſanguinis perſeuerante, ad aſtringentia veniendum eſt & incraſſantia, tum alimenta, tum medicamenta, atque ita puluerea & opiatæ ſupra deſcriptæ exhiberi poterunt. Tum etiam ſuccus plantaginis recenter extractus, necnon ſyrupus de papau. ad Vnc. j. cum puluere boli armeni, aut ſanguinis draconis.

Exterius verò admoueri poterunt fotus aſtringentes & roborantes, ex corticibus granator. nucibus cupreſſi, calicibus glandium, balauſtiis, acinis vuarum, & ſimilibus in aqua fabrorum & vino rubro decoctis.

Vel ſacculus roſis & balauſtiis impletus, coquatur in vino rubro, & ventri calidè applicetur.

His etiam accedere poſſunt cerata & emplaſtra prædicta. Vel ad magis aſtringendum, fiat cataplaſma ex

pulueribus aſtringentibus, cum terebinthina & albuminibus ouorum,quod extendatur ſuper ſtupas, & vnum applicetur vmbilico, alterum renibus calidè. Stupæ applicandæ vmbilico madeant in vino;applicandæ renibus,in aceto.

Sequentia duo remedia pro ſecreto habentur, & fœtum certò retincte credúntur, ſi antequàm fœtus à cotyledonibus diuulſus fuerit, vſurpentur.

♃.Folia auri num.xij.ſpodij Drach.j.germina trium ouorum non ſubuentaneorum.Miſceantur probè, donec aurum ſit in minutiſſima diuiſum. Poſteà diſſoluantur in dimidio cyatho vini albi,& detur manè per triduum.

Eodem tempore ſequens cataplaſma admoueatur.

♃.Thuris maſculi puluerati Vnc.ij.albumina ouorum num.v.Agitentur ſimul ſuper prunas,ſemper mouendo ne concreſcant.Addendo terebinthinam,ne nimis adhæreant. Poſteà ſtupis excipiantur, & quantum ferre poterit,calidiſſima vmbilico applicentur bis in die,manè & ſerò,per triduum prædictum.

CAPVT XVIII.

De partu difficili.

PArtus difficilis appellatur, qui debitas, atque ordinarias naturæ leges non ſeruat, in eóque longius tempus inſomitur, & dolores ſolitò vehementiores, aliáque ſymptomata grauiora eum comitantur.

Plures illius cauſæ aſſignari poſſunt, tum internæ, tum externæ. Internæ dependent vel à matre, vel ab vtero, vel à fœtu.

Ex parte matris partum difficilem reddere poteſt, debilitas totius corporis, vel natiua, vel propter ætatem, vt in iuuenculis, & vetulis;vel ob morbos quibus in grauiditate mulier afflicta fuit, aut adhuc affligitur. Ad hoc etiam conferre poteſt macies, & ſiccitas nimia totius corporis, vel pinguedo, & craſſities vias vteri comprimens,& anguſtiores efficiens;oſſium vterum ambientium mala conformatio,vt in claudicantibus, flatus inteſtina diſtendens ;calculus, aut tumor præter naturam veſicam occupans, vterúmque comprimens,& pulmonis, aliarúmque partium reſpirationi inſeruientium praua conſtitutio, quia ſpiritus cohibitio ad fœtus excluſionem valdè neceſſaria eſt.

Ex parte vteri, varij illius morbi partum difficilem reddere poſſunt, vt tumores, vlcera, obſtructiones, aſtrictiones, obturationes à cauſis præternaturalibus oriundæ.

Ex parte fœtus contingit partus difficilis, quando vitium aliquod in eo reperitur ratione ſubſtantiæ, quantitatis,figuræ,& illi adiunctorum.

Ratione ſubſtantiæ vitium in fœtu eſt, quando mortuus eſt,aut putrefactus, aut labe aliqua infectus, aut ab aliquo morbo debilitatus,vt nihil vitium conferre poſſit ad ſuam excluſionem.

Ratione quantitatis fœtus partum non adiuuat,quæ vel continua eſt,vel diſcreta.Ratione quantitatis continuæ vitioſus eſt,ſi grandiori corpore aut capite præditus ſit, vnde laborioſa excluſio ſequitur. Ratione quantitatis diſcretæ, vt quando plures ſunt in vtero; ſic partus gemellorum laborioſior vt plurimum eſſe conſueuit.

Ratione figuræ ſeu ſitus in vtero, partus difficilis variis modis contingit; vt quando fœtus in pedes, aut manibus præuiis exire conatur; vel vnum tantùm pedem, aut manum alterutram exerit, vel duplicatus egredi conatur, nates aut ventrem ad vteri orificium offerens.

Ratione adiunctorum fœtus;contingit difficultas in partu,quando membranæ fœtum obuoluentes tenuiores ſunt, vt citiùs quàm par ſit diſrumpantur; vnde ſequitur præcox aquarum effuſio, ſicque reſiccatum manet vteri orificium tempore excluſionis fœtus;vel quando craſſiores ſunt & denſiores, vt facilè à fœtu diſrumpi nequeant.

Externæ cauſæ dependent ex rebus neceſſariis, & contingentibus. Res neceſſariæ ſunt illæ quæ non naturales vulgò nominantur. Sic aer frigidus & ſiccus, & flatus Aquilonaris, parturientibus valdè infenſus eſt, quia totum corpus conſtringit, ſanguinem,& ſpiritus ad interiora repellit, & infanti à tepentibus illis locis exeunti valdè noxius eſt. Aër etiam feruidior ſpiritus diſſipat, & fœtus, ac fœtæ vires exhaurit,inflammationem febrilem facilè inducit in corpore iam cacochymo,& exagitato.

Alimenta cruda,aut concoctu difficilia, aut aſtringentia magnâ copiâ ante partum aſſumpta difficilem eum reddere poſſunt, debilitato ventriculo,& conſtipatis viis cõmunibus,quæ hîc maximè patere debent.

Somnulentia, & ſtupor, matris & fœtus impetum retardant & naturam inualidam oſtendunt,

Motus parturientis intempeſtiuus partum maximè retardat,cum illa,vbi opus eſt,ſtare, ambulare,decumbere, vel in ſella obſtetricis ſedere renuit, vel importunè agitatur; vnde contingit fœtum, vel non poſſe exire ſecundùm debitam figuram, vel illam amittere ob matris motus præpoſteros.

Excretorum retentiones tempore partus, vt vrinæ veſicam diſtendentis, fæcum induratarum in recto inteſtino;& hæmorrhoides valdè tumentes, vteri ceruicem coarctant, & naturam à conatu parturiendi auertunt.

Ac denique animi pathemata vehementiora, vt timor, triſtitia, iracundia, partus facilitatem plurimùm impedire poſſunt.

Ad res contingentes referuntur ictus, caſus, vulnera, quæ partui plurimùm nocere poſſunt; tum etiam aſtantes,qui parturientem adiuuare debent, validæ nimirùm mulieres & famulæ, quæ illam ſubleuent & fulciant,dum eſt in ipſo enixu, & præſertim obſtetrix perita,quæ vniuerſæ huic actioni præſidere debet. Si enim illa in officio ſuo errauerit, partus difficultatem inferre ſolet. Interdum enim obſtetrices citiùs parturientes incitant ad conatus expulſionis, & ſpiritus cohibitionem, dum adhuc ligamenta fœtus vtero firmiter adhærent; vnde virium exolutio ſubſequitur, quæ poſtmodum in ipſa partus hora non ſufficiunt. Imò verò dum obſtetrices parturientibus præmaturè perſuadent, tempus patiendi inſtare, fit vt illæ omnes vires ad excernendũ fœtum intendant, & ſæpenumero vaſis violẽter diuulſis,in non leue diſcrimẽ præcipitẽtur.

Cognoſcitur partus difficilis,tum ab ipſa parturiente, tum ab aſtantibus, & præcipuè ab obſtetrice. Ac primùm ſi longiori tempore maneat fœmina in laboribus partus, v.g. per duos, tres, quatuor, aut plures dies,cùm verè naturalis partus intra 24. horas perfici debeat. Deinde ſignum difficilis partus eſt, ſi dolores partus ſint languidi, & per longa interualla recurrant, & dolores ad dorſum potiùs, quàm versùs pudenda vergant. Cauſæ verò difficilis partus ex ipſarum parturientium relatu, & ipſa autopſia maiori ex parte dignoſcentur. Sic debilitas ægræ, macilentia, aut pinguedo nimia, ex habitu corporis deprehenditur. Morbi vteri propriis indiciis dignoſcuntur. Fœtus debilitas ex debili, & tarda motione dignoſcitur. Fœtus verò mortui ſigna capite ſequenti innoteſcent. Magnitudo fœtus ex parentum ſtatura colligi poteſt, præſertim cum vir magno corpore præditus,cum puſilla muliere coniunctus eſt. Quando verò hæc deficiunt, & matris conatus ſatis validus eſt, fœtúſque ſeſe commouendo, ſufficienter exitum affectat, partus tamen difficilis,ac laborioſus eſt; indicio eſt ſecundinam eſſe fortiorem, quæ non facilè diſrumpi valeat. Cuius rei coniecturam augebit, ſi aqua & humiditas in labore non profluit. Præpoſtera fœtus figura ab obſtetrice

deprehenditur,

deprehenditur, & reliqua, vt dictum eſt, ipſa autopſia innoteſcunt.

Prognoſim quod attinet. Partus difficilis ex ſe periculoſus eſt, & in eo interdum mater, interdum fœtus, & interdum vterque extinguitur.

Si mulier quatuor diebus in partu laboret, vix fieri poteſt quin fœtus moriatur.

Affectus ſoporoſi & conuulſiones in partu difficili ſuperuenientes, ſunt vt plurimum lethales.

Sternutatio in partu difficili ſuperueniens, bona, ex Hippocr. *in Aphoriſmis*.

Ad curationem partus difficilis, primò omnes cauſæ quæ illum retardare valent, quantùm fieri poterit, auferendæ. Deinde partum adiuuantia remedia methodicè adminiſtranda.

Ac primùm vulgare eſt apud mulieres aquæ cinnamomi cochl. j. aut alterum exhibere. Vel ipſe cinnamomi puluis cum pauco croco, vel confect. alkerm. ʒ. ß. cum iuſculo propinari poterit. Tum etiam crocus ſolus ad ℈. ß. in ſingulis iuſculis, aut ſingulis horis, cum modico vino ſumptus vtiliſſimus eſt. Vel

℞. Olei amygd. dulc. & vini albi, ana ℥. ij. croci & cinnamomi, ana gr. xij confect. alkerm. Drach. ſem. ſyrupi capillor. ven. ℥. j. ß. Miſce fiat potio.

Si hæc non ſufficiant, & validioribus agendum ſit, ſequens potio erit efficaciſſima, frequenti vſu à nobis comprobata.

℞. Dictamni cretici, ariſtoloch. vtriuſque & trochiſcorum de myrrha, an. ℈. ß. croci & cinam. ana gr. xij. confect. alkerm. Drach. ſem. aquæ cinam. ℥. ß. aquæ naphæ & artemiſiæ, ana. Vnc. j. ſem. Fiat potio.

Inter efficaciora recenſentur oleum ſuccini, cinnamomi, & extractum croci, quæ in exigua quantitate multùm operantur; ſcilicet extractum croci ad gr. v. vel vj. oleum cinnamomi ad gutt. iv. vel v. oleum ſuccini ad gutt. xij. vel xv. cum vino, iuſculo aut alio liquore.

Sternutatio partum accelerat, ex Hipp. *Aph. 35 ſect. 5. Diſſ: mulieri parienti ſuperueniens ſternutatio, bonum.* Illa prouocabitur puluere ſequenti.

℞. Hellebori albi Drach. ſem. piperis longi ℈. j. caſtorei gr. v. Fiat puluis, qui inſuffletur in nares ad piſi magnitudinem.

Idem Hippocrates aliud præſcribit remedium *lib. 1. de morbis mulierum*, quod ab omnibus ferè Authoribus eſt prætermiſſum. Illud autem eſt ſectio venæ inferioris, his verbis propoſita. *Si verò*, inquit, *pregnans multo tempore cohibeatur, & parere non poſſit, ſed diebus pluribus ex partus dolore laboret: ſit autem iuuenis, & in vigore, & multo ſanguine referta, ſecare oportet venas in malleolis, & ſanguinem detrahere; virium reſpectu habito.* Quamvis à Practicis noſtris nunquàm in vſum reuocetur huiuſmodi remedium, & videatur maximè reformidandum, cùm in partu vires vnicè neceſſariæ ſint, quæ à venæ ſectione infringi poſſunt. Tamen ſi à plethora difficultas patiendi oriatur, quod innuere voluit Hippocr. cum dixit, *ſi mulier ſit iuuenis, & in vigore, & multo ſanguine referta*; non eſt dubium, quin maxime conferre poſſit, cùm venæ plurimo ſanguine refertæ omnes vias interiores anguſtiores efficere ſoleant. Vnde fit, vt in dolore nephritico ſimilis phlebotomia ſæpè miranda præſtet, & calculorum tum in renibus, tum in vreteribus contentorum, exclusionem facilitet.

Non ſolùm autem internis remediis propoſitis, ſed etiam externis, partus difficilis adiuuari poterit.

Obſtetrix itaque vterum parturientis frequenter inungat oleo lilior. amygd. dulc. ſem. lini & ſimilibus.

Tum etiam foueatur venter inferior decocto emolliente, ex rad. alth. lilior. fol. maluæ, violar. artemiſ. ſem. lini, fœnugr. flor. chamom. meliloti.

Clyſteres acres iniiciantur, quorum irritatione expultrix etiam vteri ſtimulabitur, & depleta inteſtina ampliorem locum vtero relinquent.

Vmbilicus inungatur oleo ſuccini. Quidam fel gallinæ nigræ laudant, eidem parti admotum.

In vſum etiam venire poſſunt ea, quæ proprietate ſpecifica partum iuuare creduntur; vt lapis aetites vel magnes, ſtyrax calamita, & reliqua coxis alligata.

Hartmannus oculos leporis, menſe Martio captos, laudat: Qui ſtudioſè eximendi, ne comprimantur nimis, & cum pipere in orbe exſiccandi. Horum vnus ventri cum pipere ita alligetur, vt venter à pupilla tangatur, & fœtum, ſiue mortuum, ſiue viuum educet. Quo facto, mox amoueatur, ne vterum planè propellat. In mola etiam valere aſſerit.

Cauendum etiam eſt, ne puerpera gemmas in annulis aut alio loco geſtet, ſed omnes deponat; nam multæ ex iis, proprietate ſpecifica, fœtum retinere creduntur.

Si fœtus debilior videatur reficiendus eſt tum roborantibus matri exhibitis, vt vino calente, confectione alkermes, aqua cinnamomi; tum externis, vt cruſta panis, aut placentâ roſaceâ, puluere nucis moſchat. cinnam. caryophyll. granor. Kermes ſinapiſatâ, & aquâ imperiali, aut vino tepente irrigata. Vel fruſtulo carnis veruecinæ parum aſſo ſupra craticulam, & aquâ roſaceâ, vel flor. arantior. irrigato; omẽto veruecis nuper mactati adhuc calẽte, & ſimilibus.

Si præpoſtero modo fœtus egredi incipiat, vel brachio vno aut pede primùm emiſſo, vel altero quopiam modo, obſtetrix nullo modo talem partum excipiat, ſed in vterum retrudat, & ad legitimam formam conuertat. Quod fiet puerperam in lecto ſupinam collocando, capite demiſſo & clunibus elatis. Poſteà ventrem ipſius, versùs præcordia blandè comprimendo, & in vterum fœtum ipſum compellendo. Poſteà verò obſtetrix alia forma exeundi occaſionem infanti miniſtret, artificioſa manu procurans, vt faciem tergo matris obuertat, dein nates & crura versùs matris vmbilicum eleuet, & ad legitimum partum acceleret.

Sublata omni partus ſpe, aut etiam matre iàm morti proxima, nonnulli Authores ad ſectionem Cæſaream accedunt, de qua Franciſcus Roſſetus elegantiſſimum edidit tractatum; vbi multis rationibus & exemplis conatur oſtendere, illam poſſe aliquãdo ſuccedere. Attamen quia hæc operatio eſt periculi & terroris plena, raro aut nunquam tentanda eſt Medico prudenti, ſi nomini ſuo conſulere voluerit.

CAPVT XIX.

De fœtu mortuo.

IN partu difficili ob magnos & diuturnos labores ſæpè fœtus extinguitur; interdum etiam ante labores; partus ex cauſis præternaturalibus, quales ſunt eæ quæ abortum prouocare conſueuerunt, cum mori contingit & ſi nondum determinatum pariendi tempus attigerit, abortum facit; ſi verò ad illud tempus peruenerit, facit partum difficilem, quia ad legitimum & naturalem partum fœtus cum matre cooperari debet, vt è carcere ſuo egrediatur.

Omnes igitur cauſæ partũ difficilem efficere valẽtes, ſi maiores & grauiores ſint fœtum extinguere poſſunt. In primis verò fœtus extingui ſolet, ſi adeò præpoſterâ figura procedat, vt nullo modo excludi poſſit neq; ab obſtetrice, vel Chirurgo extrahi, aut in meliorẽ ſitũ cõuertit. Cùm enim hoc modo in orificio hæreat, & omnẽ matris conatũ eludat, fit vt in iſtis

conatibus, variiſque motibus & compreſſionibus, interdum mater & fœtus, interdum mater ſola, & interdũ fœtus ſolus moriatur. Admiratione dignum eſt, quod refert Fabricius Hildanus de duabus mulieribus ex partu laborioſo extinctis, in quibus vterus diſruptus inuentus eſt, & caput infantis in ventris capacitatem demiſſum. Vndè colligere eſt quantus ſit validi fœtus impetus ad ſui excluſionem moliendam.

Cognoſcitur fœtus mortuus, quando motus illius ceſſat, quem priùs in vtero aut mater ipſa ſentiebat, aut obſtetrix percipiebat admotâ manu aut aliis rebus tepentibus, & roborantibus, quibus illius vis ſopita ſolet exſuſcitari: maior ponderis ſenſus cum dolore abdomen infeſtat, quando fœmina de latere in latus ſeſe conuertit fœtum ex vna parte in alteram inſtar lapidis dilabi percipit, ventris inferioris frigiditas tactu deprehenditur, extincto calore natiuo, & diſſipatis ſpiritibus, qui in fœtu continebantur: oculi redduntur concaui, & perturbata facies, & labra pallent. partes extremæ frigidæ, ac liuidæ apparent: mammæ flaccidæ euadunt, ac tandem putreſcente fœtu, ichores fœtidi & ſanioſi ex vtero emanant: abdomen ob vapores eleuatos inflatur, tetet odor, & graueolens ſpiritus, non ſolùm ex ore matris, ſed etiam a toto corpore exhalat. Si ante fœtum ſecundina excludatur, certiſſimum eſt fœtus in vtero mortui indicium.

Quod ad prognoſim ſpectat, periculoſiſſimus eſt fœtus in vtero mortuus, & niſi maturè excludatur, febres, lipothymias, ſopores, conuulſiones, & mortem inferre ſolet.

Aliquando tamen fœtus in vtero mortuus per longum tempus ſeruari poteſt, vt plurimis hiſtoriis à variis Authoribus relatis conſtat, quæ tanquàm raro caſus magno numero collegit Schenkius, & tranſcripſit Sennertus; multarum mulierum, quæ fœtus in vtero mortui & corrupti oſſicula, per vterum, aluum, veſicam, & tumore in abdomine aperto excreuerunt.

Nos vnam vidimus, quæ omnia fœtus oſſa per vmbilicum excreuit, & poſtea coaleſcente vmbilico perfectè reſtituta eſt.

Curatio tota verſatur in fœtus excluſione, vel extractione. Cùm enim maximum vitæ periculum immineat ex longiori fœtus mortui in vtero mora; quamprimùm ex ſignis propoſitis certo concluditur fœtum eſſe demortuum, ad illius excluſionem properandum eſt. Illa autem iiſdem remediis promouetur, quæ ad iuuandum partum fuerunt propoſita. Ex iis tamen fortiora & efficaciora eligenda ſunt, quibus nonnulla maioris adhuc efficaciæ addi poterunt in hunc modum.

℞. Fol. ſabinæ ſiccat. rad. ariſtol. rot. trochiſc. de myrrha, caſtorei, an ʒ.j. cinam. ʒ.ß. croci ℈. Miſce, fiat puluis, de quo capiat ʒ.j. cum aqua ſabinæ. Vel

℞. Dictamni cretici, ſabinæ, boracis, an. ʒ.j. myrrhæ, rad aſari, cinam. croci, an. ʒ. ß. Miſce, fiat puluis, doſis, ʒ.j. cum dicto aut ſimili liquore.

Interim admoueantur pudendo, pubi & perinæo fotus mollientes prædicti, addendo rad. bryoniæ cucumeris agreſtis, ireos Floren. ariſtol. rot. & flores geniſtæ.

Poſt fotum iungantur eædem partes vnguento de arthanita, vel ſequenti.

℞. Ariſtol. rot. colocynth. & agarici. an ʒ.j. gummi ammoniaci in vino ſoluti & fellis tauri, ana ʒ. ij. olei chetrini q. ſ. Fiat vnguentum.

Peſſarium etiam in vuluam immittatur.

℞. Rad. ariſtol. rot. ireos, hellebori nigri, colocynth. myrrhæ, an. ʒ.j galbani, opopanacis, an. ʒ.ß. Cum felle bouis, fiat peſſarium. Vel

℞ Ammon. opopan. caſtor. ſerap. hellebori nigri ſtaphiſ. ariſtol. rot. pulpæ colocynth. ſcam. ana ℈. j. euphorb. Drach. j. Cum ſucco rutæ, cyclam. cucum. agr. & felle taurino fiat peſſarium.

Zacut. Luſit. *obſer.* 154. *lib.* 2. *Prax. adm.* fœtum nouimeſtrem in vtero mortuum, & grauiſſima ſymptomata excitantem, excluſum fuiſſe teſtatur huius pſſterij vi & balnei oleaginei, cum decocto medicamentorum aperientium, & vias dilatantium commixti.

Suffitus ex galbano, vel vngula aſinæ per infundibulum recipiatur.

Si res cunctetur diutiùs, vtile erit conſtantibus viribus, catharticum medicamentum exhibere; quo ſimul educuntur vitioſi humores, qui in hoc ſtatu facilè & citò colliguntur, & conſecutione quadam fœtus propellitur.

Angelus Sala in triumpho emeticorum, teſtatur ſe fœliciſſimo cum ſucceſſu pluries in hoc caſu exhibuiſſe mercurij vitæ g̅.iv. vel v. idque remedium potentiſſimè fœtum mortuum excludere & reliquis remediis præualere. Quod tamen propter vehementem ſuam operationem, ſumma cautione & Medici prudentia indiget.

Si medicamentis diu tentatis fœtus mortui eductio obtineri nequiuerit, ad Chirurgicam operationem veniendum eſt. Eáque fit, vel inſtrumentis, quemadmodùm à Paulo Æginetà deſcribitur; vel manus ſolius miniſterio, prout docetur à Carolo Stephano, Bauhino & aliis; quæ omnia à Schenkio & Sennerto diligenter tranſcripta ſunt.

CAPVT XX.

De ſecundina retenta.

IN partu naturali ſecundina vt plurimùm ſtatim poſt fœtum excludi ſolet, aliquando tamen in vtero retinetur, vnde grauiſſimum imminet vitæ periculum.

Cauſæ iſtius retentionis interioræ ſunt, nimia tunicarum iſtarum denſitas & craſſities, propter quam vteri parietibus firmiùs adhærent, earumdem intumeſcentia, ab humorum affluxu qui in partu laborioſo concitatur; virium exolutio ex partu laborioſo facta; vt non ſufficiant ad ſecundinarum excluſionem; & oris vteri occluſio poſt fœtum eiectum. Cauſæ verò externæ ſunt aëris frigiditas, cuius vi ſecundia repellitur, & vteri orificium occluditur; odoramenta quæ dantur, quibus vterus ſurſùm allici, vel exagitari poteſt; animi pathema graue, vt timor, vel terror ſubitò adueniens, moroſitas parturientis, quæ in eo ſitu permanere non vult, vel eos conatus, præſtare, qui ad hoc opus perficiendum requiruntur; infantis pondus nimium, quo ex improuiſo vmbilicus diſrumpitur, remanente intus ſecundinâ; & imperitæ obſtetricis error, quæ vaſa vmbilicalia citiùs reſecuit, aut non tenuit ſiniſtrâ manu, vt debebat: ſi enim dimittantur, retrahuntur ad vterum, & in eo cum ſecundinis latent, quæ earum extractioni inſeruire debebant.

Diagnoſis ſecundinæ in vtero retentæ per ſe facilis eſt; aliquando tamen fruſtulum illius ſeparatur, & in vtero remanet, cuius notitia non eſt adeò facilis, cognoſci tamen poteſt ex eo quòd vterus poſt partum adhuc in excernendo laborat, quamuis leniores ſint illius conatus; doloris & caloris ſenſus in vtero percipitur, & poſt aliquot dies, teter ac cadaueroſus halitus ab vtero exhalat.

Periculoſiſſima eſt ſecundinæ retentio, & ſi per aliquot dies in vtero moretur, fœdam putredinem acquirit, vnde febris acuta, nauſea, lipothymia, dyſpnœa, ſudor diaphoreticus, extremorum frigiditas, hyſterica ſuffocatio, epileptici inſultus, & mors tandem ſubſequitur.

Hippocrates 2. *epidem* exemplo vxoris cuiuſdam coriatij,

tarij, innuit bonum eſſe, ſi ſanies copioſa breui per pudendum effluat; ſpes enim eſt membranas illas putrefactas, vel marcore conſumptas: ſexto, vel ſeptimo die effluxuras.

Secundina retenta iiſdem remediis expellitur, quæ ad fœtum mortuum fuêre propoſita, quibus addere licet nonnulla ſpecifica ab Autoribus tradita.

Geſnerus & Aogenius plurimùm laudant equi caſtrati teſticulos, fruſtulatim inciſos & in furno ſiccatos. Illorúmque puluetis datur, quantùm tribus digitis capi poteſt, cum iure pulli: idque ſi opus ſit, bis aut ter repetatur.

Rulandus olei iuniperi guttas xxx. feliciter exhibuit.

Alij iubent puerperam dentibus cepam comprimere, ſuccúmque deglutire; idque ter, quatérve dentibus in cepam adactis, ſuccóque ſemper elicito ac deglutito, repetere: poſtea vini calidi cyathum ſuperbibere, vnde cito liberatur.

Foreſtus refert de obſtetrice quadam, quæ à Iudæ Medico ſecretum ſequens acceperat. Sumebat folia lentiſci viridia, contundebat, & ſuccum exprimebat cum vino Rhenano optimo, eiúſque cyathum propinabat.

Angelus Sala mercurium vitæ commendat, vt in fœtus mortui eductione.

His addenda erunt ſternutamenta, ſuffitus, fomenta, linimenta, aliáque tum externa, tum interna, ſuprà deſcripta in partu difficili.

Sequens decoctio à muliere quadam noſtrate vſurpata miranda præſtitit.

℞. Aceti roſac. ℔. viii. vel x. folior lauri & baccarum eiuſdem, ana M. iii. placentam roſaceam ex aqua diſtillata relictam, in fruſta diſſectam, num. i. Bulliant in lebete, & eo decocto lauentur diu coxæ & tibiæ calidè, ab inguinibus ad pedes vſque; ex eo vterus ſpontè apertus eſt, ac ſecundina decidit. Huic decocto commodè addi poterit myrrhæ & ariſtol. vtriuſque, ana Vnc. i.

Inter alia verò remedia multùm poteſt manus periti Chirurgi in vterum immiſſa, antequàm inflammatio, vel inflatio augeatur. Sic enim apprehenſis ſecundinis & molliter circunductis, poterit illas extrahere, mulierémque à tot ſymptomatis & remediorum moleſtiis liberare.

Si nullo modo ſecundina educi potuerit, ſed firmiter vtero hæreat, & in eo putreſcat, ſuppurantia in vterum immittenda ſunt, admixtis detergentibus, vt id quod putrefactum eſt ſenſim educatur. Ad id laudat Rondeletus vnguentum baſilicum, præſertim ſi diſſoluatur in decocto ſequenti.

℞. Fol. maluæ cum rad. M. iii. rad. ariſtol. vtriuſque, ana Drach. vj. ſem. lini & fœnugr. an. Vnc. ſem. violariæ M. i. florum chamom. & centaur. min. an. M. ß. Fiat decoctio in aqua, admiſcendo, ſi magnâ ſuppuratione opus eſt, aliquid olei; ſi verò maiori deterſione, vnguenti Ægyptiaci parùm.

CAPVT XXI.

De fluxu lochiorum immodico.

FLuxus lochiorum immodicus non ex quantitate, aut tempore durationis æſtimandus eſt; quia in diuerſis naturis, ætatibus, ac vitæ generibus, varius admodùm eſt; ſed ex difficili tolerantia, & virium deiectione, quæ ex eo contingit.

Cauſæ illius ſunt, vaſorum apertio nimia, vel laceratio in partu difficili, vel ſecundinarum violenta extractio; vel ſanguinis copia maior, quæ per totum geſtationis tempus in vteri venis collecta fuit, vel eiuſdem tenuitas, & acrimonia, quæ vaſorum

oſcula nimium aperit, & naturam ad excretionem ſtimulat.

Cognoſcitur fluxus lochiorum immodicus ex viribus, vt dictum eſt, quæ exhauſtis ſpiritibus deiiciuntur; tum ſanguis grumoſus effluit; iiſque accedit cibi faſtidium, dolor in hypochondriis, cum ventris tenſione; pulſus debilis & frequens, viſus obtenebratio, aurium tinnitus, animi deliquium, & conuulſio.

Cum omne ſanguinis profluuium periculoſum ſit, ex eo quòd ſanguis eſt vitæ noſtræ theſaurus: ſic fluxus lochiorum immodicus magis periculoſus eſt propter labores partus prægreſſos, à quibus facta eſt virium reſolutio. Maius autem, vel minus adeſt periculum pro maiori vel minori ſanguinis effluxu, & ſymptomatis leuioribus aut grauioribus, quæ illi superueniunt; vnde apud Hip. *Aph. 35. ſect. 5. ſi muliebri profluuio conuulſio, aut animi deliquium ſuperueniat, malum.*

Curatio ſanguinis fluxus immodici in illius cohibitione tota verſatur. Summa tamen cautio adhibenda eſt, ne quod per huiuſmodi purgamenta excerni conſueuit, intùs retineatur, & grauiſſimorum affectuum cauſa euadat. Atque adeo ſi affectus non vehementer vrgeat, à leuioribus incipiendum erit, ad potentiora, ſi opus fuerit, ſenſim progrediendo.

Ac primùm ſanguinis impetus cohibendus eſt alimentis incraſſantibus, vt panatellis, gelatinis, oryza, amylo, cum iuſculis pedum vituli, pyris, cydoniis, coctis carnibus, aſſis ſucco granatorum aſperſis.

Cibus paulò copioſior exhibeatur non tamen vnâ vice, ſed potius frequenter, cùm hoc modo, calor & ſpiritus, qui expulſionem in vtero adiuuant, ab vtero ad ventriculum auocentur, & vires inſtaurentur. Vitelli ouorum huic vſui conueniunt: nam & facilè coquuntur, & calorem ad ventriculum auocant.

Potus ſit aqua ferrata, vel extinctionis auri, vel in qua parùm maſtiches bullierit. Deinde ſanguinem ad partes ſuperiores reuellentia remedia vſurpanda ſunt, vt frictiones & ligaturæ partium ſuperiorum, cucurbitulæ ſub mammis, & vtrique hypochondrio admotæ.

Vtile etiam eſt manus fouere in vino calente, in quo confectio alkermes vel theriaca diſſoluta fuerit.

Tum etiam venter faſciâ mediocriter conſtringatur: quia hoc modo comprimuntur vaſa & fluxus immodicus impeditur.

Lumbis admoueantur lintea oxycrato madefacta, quibus ſanguis in vena caua contentus temperatur, illiúſque motus inhibetur.

Si fluxus valdè immodicus ſit, viréſque deiiciat, vt vitæ periculum immineat; ad fortiora remedia confugiendum eſt. Et inter alia ſequens potio vt plurimùm ſuccedit.

℞. Aquar. plantag. naphæ, & roſar. an. Vnc. i. ſyrupi corallor. vel illius defectu, de roſis ſiccis Vnc. i. ſalis prunellæ Drach. i. ſang. dracon. ℈. ß. Fiat potio.

Si diutiùs duret fluxio, puluis, vel opiata ad plures doſes præſcribi poteſt in hunc modum.

℞ Lapidis hæmatitis ℈. iv. puln. boli armeni, coralli rubri, margarit. præpar. an. Drach. i. ſem. plantag. coriandri præpar. & granor. ſumach. ana ℈. ij. Miſce, fiat puluis tenuiſſimus, de quo capiat Drach. i cum decocto centinodiæ & ſyrupo cydoniorum.

℞ Conſeruæ roſar. & rad. ſympyti, an Vnc. i. boli armen. trochiſc. de carabe & corall. ana Drach. i. Cum ſyrupo corallor. vel de roſis ſiccis fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperbibendo parum aquæ potus ordinarij.

Exterius verò fotus & vnguentum vtiliter admouebuntur, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Summit. lentiſci rubri, plantag. cupreſſi, oliuæ. & polygoni, ana M. i. roſar. rubr. P. ij. granor. myrti ℥. j. ß. nucum cupreſſi num. vj. corticum granat. P. ij. Coquan-

tur in aqua chalybeata & vino rubro aſtringente,& colaturà foueantur partes muliebres valdè tepidè & fere ſubfrigidè.

℞. Vnguenti comitiſſæ Vnc.ij. ſucci plantag.Vnc.j. Agitentur ſimul,& fiat linimentum, applicandum poſt fotum.

Iniectio in vterum etiam poteſt fieri ex ſucco plantag.à Galeno laudato 5.*methodi*,vel decocto fotus prædicti.

Reliquis remediis non conferentibus, venæ ſectio in cubito præſentaneum eſt remedium, ſi paulatim & per quædam interualla ſanguis educatur; ſic enim multas deploratas conualuiſſe experientia docuit.

Ac denique perſeuerante affectu omnia remedia quæ pro fluxu menſium immodico ſunt deſcripta, hîc etiam conuenire poterunt.

Inter remedia autem pro fluxu menſium immodico propoſita habentur cataplaſmata,regioni pubis,& lumborum applicanda, quibus ſequens addi poterit, fluxui præſertim lochiorum immodico maximè conueniens.

℞ Fuliginis camini puriſſimæ Vnc. viij. Subigatur cum aceto fortiſſimo, & fiat cataplaſma renibus applicandum.

De ſomno peculiariter hîc annotandum, dum ſanguis copioſè effluit, eum eſſe penitus arcendum. Multæ enim ex eo de medio tolluntur,quia calor ad interiora retractus maiorem fluxum efficit. Et ſi aliquando is concedendus ſit, aliquis ex miniſtris ſemper adeſſe debet, qui ægrotantis pulſum & reſpirationem obſeruet.

Denique ſi grumi ſanguinis in vtero ſubſiſtant, ibique dolorem & tenſionem excitent; danda opera, vt maturè educantur, ne putredinem contrahentes,tetros vapores tranſmittant ad cerebrum & cor febremque concitent.Ideò puerpera, ſi vires ferant, leui deambulatione vti debet,vel erecta aliquandiu ſtare, aut in ſella perforata ſedêre,quaſi vellet deiicere. Quod ſi non ſufficiat, decocto hordei tepidè cum pauco oxymelite, vel melle roſaceo in vterum iniecto diſſoluendi ſunt.Cautè tamen hîc agendum eſt, ne dum grumi educuntur, ſanguis de nouo concitetur.

CAPVT XXII.

De ſuppreſſione lochiorum.

BOnus ac fœlix puerperij ſucceſſus ex conuenienti lochiorum effluxu præcipuè dependet, quandoquidem impuritates,quæ per nouem geſtationis menſes in venis vteri, ac toto corpore colliguntur, per iſtas euacuationes expurgari ſolent. Si verò illæ ſupprimantur, aut imminuantur, infinita mala & pericula inde oriuntur, nempè febres acutæ, phrenitides, maniæ, melancholiæ, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, vteri inflammationes, & alij tumores vt plurimùm maligni.

Cauſæ iſtius ſuppreſſionis aut imminutionis ſunt, ſanguinis craſſities, vaſorum anguſtia, vel obſtructio, quæ liberum effluxum impediunt, aër frigidus incautè in vtero ſuſceptus, quia vaſorum orificia conſtringit, refrigeratio pedum, & aquæ frigidæ potus, metus,terror, triſtitia, & alia animi pathemata, quæ ſanguinem ab vtero auertunt.

Diagnoſis iſtius ſuppreſſionis per ſe manifeſta eſt. Imminutio verò ex quantitate ſanguinis effluentis deſumenda non eſt, quandoquidem mulieres aliæ plus, aliæ minus ſanguinis ſuperflui habent. Sed integra illius cognitio ex ſymptomatis superuenientibus elicitur, qualia ſunt, ventris intumeſcentia, dolor imum ventrem, lumbos, & inguina occupans;faciei rubor, ſpirandi difficultas, oculorum perturbatio, rigores, febres, animi deliquia, & alia ſymptomata ſuprà enumerata.

Prognoſis elicitur ex ſymptomatis propoſitis, quæ huic affectui ſuperuenire diximus: cùm enim maiori parte periculoſa ſint, cauſam etiam eorum valdè periculoſam arguunt.

A prædicto periculo liberantur puerperæ, ſi quædam alia euacuatio fiat, quæ lochiorum vicem aliqua ſaltem ex parte ſupplere valeat, vt hæmorrhagia narium, aut hæmorrhoidum: vrinæ profuſio cum fuliginoſo ſedimento, aut ſudor copioſus. Aut ſi poſt aliquot dies ex vtero liuida,nigra, & graueolentia effluere incipiant. Metuendum tamen eſt, ne ex corrupto ſanguine vlcera in vtero excitentur.

Curatio ſuppreſſionis lochiorum, in eorum prouocatione tota conſiſtit, eáque molienda eſt remediis quæ ſanguinem ad inferiora prouocant, & vteri vaſa aperiunt.

Ac primùm clyſteres emollientes, laxantes, & aperientes iniiciendi ſunt in hũc modum compoſiti.

℞. Rad.althææ & lilior. ana Vnc. j. ariſtol. vtriuſque, an.Drach. iij ſol. maluæ, althææ, parietar. mercurial.ana M.j.ſem.lini & fœnugr.ana Vnc ſem. flor.chamom.& ſambuci,ana P.ij. Coquantur ad ℔. j. In colat. diſſolue olei aneth.& lilior. ana Vnc. j. hieræ. ſimpl. ℥. ſem. vnguenti de arthanita Drach.j. Miſce, fiat clyſter.

Frictiones fiant in cruribus, deorſum verſus; ligaturæ dolorificæ digitorum pedis.Cucurbitulæ admoueantur inguinibus & coxis,nonnullæ ſcarificentur.

Si hæc non ſufficiant, aperiantur venæ poplitis aut vtriuſque cruris; vel etiam hæmorrhoidum, ſi natura eò vergere videatur.

Si febris excitetur ex lochiorum ſuppreſſione, venæ ſectio in brachio celebranda eſt, vt morbis puerperarum dicetur.

Fotus ſequens ventri inferiori & pudendo admoueatur.

℞. Rad. althææ, liliorc. bryon. angelic.& ariſtol. vtriuſq; an. Vnc.j.fol. mercurial. artemiſ. pulegij, ſabinæ,calament.ana.M.j.ſem.lini & fœnugr.an.Vnc.j.flor. chamom.melil.ſambuci, tanaceti, ana P.j. Contundantur & incidantur vt artis eſt, & imponãtur duobus ſacculis,qui decoquantur in aqua fontis, & applicentur calidè viciſſim.

Poſt fotum inungantur dictæ partes oleo lilior.amygdal.dulc.& ſeſamino, addito croco.

His etiam addi poſſunt peſſaria, & ſuffumigia, in ſuppreſſione menſium propoſita, à mitioribus incipiendo.

Per os exhibeatur decoctum rad.aperitiuarum, cinnam.& cicerum rubrorum cum pauco croco. Vel

℞. Radic. aperitiu.ana Drach.ij.fol. betonic.endiu. capill.ven.ana M.j.ſchœnanth. P.j. ſem.aniſi & fœnic. ana ℈.j.cicerum rubr. cohl.j. Coquantur ad ℔. j. ſem. Colaturæ adde aquæ cinnam. Drach.ij. ſyrup.de 5. rad. ℥.iij. Dentur ℥.iv. bis in die.

Antequàm febris augeatur, exhibere aliquando licet trochiſc. de myrrha Drach. j. cum vino albo vel aqua fœniculi.

Foreſtus etiam præſente febre, ſequenti vtitur decocto.

℞. Hordei mund.M.j.glycyrrh.raſ.℥.ſem.ſchœnanthi Drach.j.ſem.Coquantur ad lib.j.pro iij.doſibus.

Debilioribus verò ſchœnanthi Drach. j.in iure pulli bullire iubet,& exhibet.

Purgatio etiam conuenire poteſt, ſeptem vel nouem diebus à partu, ex infuſione rhab.agaric. aut ſennæ; vel cum iuſculo laxante ex herbis, ac rad. aperientibus cum ſenna parato; vel cum mannæ Vnc.j.ſem. in iuſculo diſſolutæ.

CAPVT XXIII.

De Torminibus à partu.

TOrmina puerperis adeò frequenter contingunt, vt pauciſſimæ ab iis immunes ſint. Attamen horũ dolorum ratione, Medicorum opem implorare non ſolent, quia intra biduum, aut triduum ceſſant. Si quando amen acerbiores ſint, aut diutiùs perſeuerent, Medicos vocare coguntur, qui antequam remedia præſcribant, eorum cauſas perluſtrare valent.

Cauſæ igitur præcipuè torminum, & dolorum, qui à partu contingere ſolent, ſunt ſanguinis copia, craſſities, acrimonia, & vaſorum anguſtia. Cùm enim venæ vteri per nouem menſes ab ordinaria ſanguinis excretione ceſſarint, & ille intercà magnâ copiâ congeſtus fuerit, necnon diuturnitati moram craſſitiem, & acrimoniam adeptus; dum per anguſtas vias tranſit, dolores parit, qui per interualla recurrunt, quoties vterus nouam ſanguinis excretionem molitur; eâque peractâ ceſſant, donec iterum alius ſanguis egredi conetur.

Fiunt etiam interdùm huiuſmodi tormina à flatibus, aut frigore in vterum ſuſcepto, ſed minus frequenter.

Diſtinguuntur hi dolores ab aliis ventrem infeſtare ſolẽt, ex continuitate, & interuallis, quæ excretiones ſanguinis interpolatas ſequuntur. Et ipſæ mulieres eos facilè diſtinguunt

Sanguis craſſior in grumos facilè concreſcit; tenuior verò ex tenuitate, & colore viuido, aut ſubflauo cognoſcitur.

Si à flatu oriatur dolor, ille magis vagus eſt, & plures ventris partes occupat, neque ſequitur excretionũ ſanguinis interualla. Si aër frigidus in vterum admiſſus fuerit, ex iis quæ circa ægram acta ſunt deprehendi poterit.

Periculoſi non ſunt huiuſmodi dolores, ſed plerumque maximè moleſti, ideò quamprimum tollendi aut demulcendi ſaltem.

Curatio huiuſmodi torminum eò dirigenda eſt, vt vaſa vteri laxentur, ſanguinis craſſities attenuetur, acrimonia temperetur. Quæ omnia ſequentibus præſidiis obtineri poterunt.

Ac primùm puerperæ venter faſciâ leniter cõſtringatur, vt vterus ſubſideat, neque hùc illùc commoueri poſſit, vt à partu non rarò, propter ſubitam euacuationem ſolet contingere.

Deinde olei amygdal.dulc.recenter extracti Vnc. iii.cum ſyrupi violacei Vnc.j.ſem.vel vini hippocratici Vnc.ii.exhibeantur.

Clyſteres iniiciantur ex lacte cum ſaccharo & vitellis ouorum.

Vel parari poſſunt ex decocto flor.chamæm.& artemiſiæ cum iure pulli, addendo oleum liliorum & vitellos ouorum.

Inungatur venter oleis carminantibus & aperientibus, vt oleo anethino, rutaceo, iaſmino, vel ſequenti magnæ efficaciæ, quod ad hunc vſum tempore idoneo componi debet, & in officinis aſſeruari.

℞.Rad.ariſtol.rot.iridis & pœoniæ.an.℥.i. cyperi ℥.ß.folior. ſiccor.artemiſ.matricar.origani, calamenti, pulegii, dictamni cretici, abſinth.ſabinæ, rutæ, betonicæ, ſaluiæ, an.M.j.flor.anthos, ſtœchados, lauendulæ, chamom.anethi.hyperici, ſambuci, ana M. ß. granor. lauri & iuniperi, an.Vnc.ß.cumini, ſem. rutæ, pœon. dauci & agni caſti, an. ʒ. iii. caryophyl. nuc. moſchat.cinã.zinzib.ana ʒ.ii.ſtyrac.& myrrhæ, an.Vnc.i. Omnia contuſa & inciſa miſceantur, & macerentur in olei veteris ℔.vi.addendo vini albi parum. Et ponantur in vaſe fictili benè clauſo, ſpatio vnius hebdomadæ, & fiat ebullitio ſuptà cineres calidos, ſpatio quatuor, aut quinque horarum; & poſteà exprimatur oleum, ac recondatur ad vſum. Si non habeatur paratum vrgente neceſſitate, bulliant ſimplicia dicta in æquis partibus olei & vini albi ad vini conſumptionem, poſteà exprimatur oleum.

Fotus etiam fieri poteſt ex decocto artemiſiæ, matricariæ, meliſſæ fol. lauri calament.ſem.dauci, cumini, carui, flor.cheiri & chamomillæ, in aqua & vino albo vel lacte parato. Vel ſequens cataplaſma admoueatur.

℞.Cepas in aqua benè coctanum.iii.vel iv. Contundantur in mortario, addendo ſem.lini, & cumini contuſor.an.M.i.flor.chamom.tãtundem, farinæ hordei q.ſ.vt fiat cataplaſma. Et ſi opus ſit, adde parùm aquæ, in qua cepæ decoctæ fuerint. Extendatur ſuper linteum, & vmbilico calidè applicetur.

Vtile etiam eſt pelle veruecinâ ventrem munire cum adhuc calet, & recens detracta eſt. Huius enim calor noſtro affinis, doloris cauſam concoquit & mitificat; tum etiam impedit, ne cutis abdominis contrahatur in rugas.

Per os verò ſequentia exhiberi poſſunt:

Sem.dauci puluerat.Drach.j.vini albi Vnc.iii.Miſce, detur calidè bis in die. Vel

℞.Nucis moſchat.aniſi, cinnam.an.℈.i, Miſce, fiat puluis, detur cum vino albo. Vel olei nucis moſchat. ℈.i cum iuſculo exhibeatur. Vel.

℞. Nucleorum dactylorum & perſicorum, an. ʒ.ſem. nucis moſcha. ℈. iiii. puluer. diamarg. calidi Drach.ii. aniſi ʒ.j. acinam. ℈. ij. croci ℈. ß. ſacchari ad pondus omnium. Fiat puluis tenuiſſimus, cuius dentur ʒ.ii.cum vino albo, bis aut ter in die, ſi vrgeant dolores.

Foreſtus decoctum flor.chamum.in cereuiſia, vel decoctum artemiſiæ, & chamæm.in iure pulli propinauit fœlici ſuceſſu.

Præſtat mox à partu ius galli veteris tribus diebus ſummo mane, ieiuno ſtomacho, porrigere cum modico cinnamomi & croci.

Sequens puluis, ſtatim poſt partum ſumptus, à torminibus mirè præſeruat. Ita vt ſi primiparæ exhibeatur, in ſequentibus partubus nullomodo à dictis doloribus torqueri credatur.

℞.Rad. conſolidæ maior. exſiccatæ ʒ. i. nucleor. perſicor.& nucis moſch.an. ℈. ii.ſuccini ʒ. ß. ambræ griſeæ ℈.ſem. Fiat puluis, de quo capiat ʒ.i.cum vino albo; & ſi febris adfuerit, cum iuſculo.

Pro potu ordinario vtatur ægra decocto artemiſiæ & cinnamomi.

Si à bilioſis & acribus humoribus tormina generẽtur, eodem fere modo curantur, quo dolor cholicus à bile. E.g.

℞. Syrupi violac. borrag. an. ℥. i: mucil. de ſem. cydoniorum aqua viol. extract. ℥. ſem.aquæ borrag. ſcorzoneræ, an. ℥.iii.Miſce, fiat iulep.pro ii. doſibus. Vel,

℞.Ol.amygdalar.dulc.℥.ii.ſyrup.violac.℥. i. aquæ borrag.℥.ſem. Miſce, pro vno hauſtu.

Externa quoque medicamenta vias laxantia & emollientia adhibeantur, quæ eâdem operâ dolorem ſedant.

Enixas poſt partum ſæpè dolor exercet in inguine, ex vtero in illo conglobato. Curatur admouendo vmbilico emplaſtr.ex galbano & aſſa fœtida, in cuius medio grana aliquot muſchi ponantur.

CAPVT XXIV.

De morbis acutis puerperarum.

QVod ſuprà de morbis acutis prægnantium diximus, id nunc de morbis acutis puerperarũ poſſumus repetere, non aliam ſcilicet habere eſſentiam, aliámve diagnoſim, ac dum non puerperas, ac etiam viros obſident. Vt hìc peculiarem eorum theoriã proponere non opus ſit, quæ ex propriis capitibus facile deſumi poterit.

Illi autem morbi acuti vt plurimùm ſunt, febres continuæ, tum eſſentiales, vt ſynochus putrida, tertiana, cõtinua, & reliquæ; tum ſymptomaticæ, quæ inflamationes internas, vt pleuritidem, peripneumoniam, hepatitidem, phrenitidem, & alias comitantur.

Eſt tamẽ peculiaris febris ſpecies, quæ omnibus propemodum puerperis contingit, *febris lactis* vulgò à mulieribus nominata, eáque circa tertium, aut quartum puerperij diem accidere ſolet, cum lac in mãmis copioſius generari incipit; oritúrque ex ſanguinis ab vtero ad mammas refluxo, eiuſdémque motu & agitatione. Quæ quidem febris inter ephemeras plurium dierum recenſetur, neque vllis indiget remediis, quia intra triduum, vel quatriduum, nempe circa nonum diem ſudore ſoluitur. Diſtinguitur à putridis, quòd fere circa quartum diem inuadit, mammæ lacte repleri incipiunt, & duritie, dolore, ac calore afficiuntur; cum dorſi, & ſcapularum grauitate & calore, tum puerperia rectè fluunt, quod in putridis rariſſime contingit.

Febres autem putridæ puerperis ſuperuenientes à tribus cauſis oriuntur; nempe lochiorum ſuppreſſione, aut imminutione, prauorum humorum congerie geſtationis tempore cumulata, ac in partu agitata, aut diætæ erroribus. Nonnulli addunt fluxum lochiorum immodicum, qui potius ſignum eſt latentis cacochymiæ febrem excitantis, illius verò cauſa propria eſſe non poteſt.

In ſuppreſſione lochiorum ſanguis, & vitioſi humores qui per geſtationis decurſum cumulati ſunt, ad venas maiores regurgitant, ibique putreſcunt, & interdum ad hepar, lienem, aliáſque partes feruntur, In iiſque inflammationes concitant. Aut ſi in venis vteri morentur, putredinem concipiunt, atque ita febrem pariunt, etiam in his fœminis, quæ anteà inculpata valetudine frui videbantur.

Si vero rite fluentibus lochiis febris oriatur, illa vel ex bilioſo humorum apparatu, vel ex diætæ erroribus prouenit. Praui humores ex partus laboribus, ac doloribus agitati, calorem, & putredinem facile concipiunt, febremque excitant. Diætæ errores variis modis contingere poſſunt. Ac primum in victu, in quo puerperæ plurimum peccare ſolent, pluribus & copioſis ferculis ſeſe ingurgitantes, quæ ſufficienter concoqui non poſſunt, & in corpore putredinem contrahunt. Alter error committitur, dum puerperæ frigido aëri ſeſe imprudenter exponunt, præcipue vigente febre ex lacte, quæ per ſudores, & diaphoreſim ſolui conſueuit. A frigore autem ambientis incautè admiſſo, diaphoreſis impeditur, vnde fit vt febris illa, quæ per ſe ſalutaris erat, & paucis diebus ceſſatura, in putridam periculoſa mutetur.

Eſt & alia cauſa ſatis frequens febris puerperarum, cum videlicet ſecũdinæ integræ non excluduntur, ſed quædam illius portio intùs remanet Id potiſſimùm cõtingit in hepate vterino, cuius portio interdum vtero annexa relinquitur, eáque putreſcit, vnde lochia vireſcentia, male olentia, & cadaueroſa promanant; & niſi intra paucos dies ab vtero ſeparetur & excludatur, in maximum vitæ diſcrimen ægrotantem præcipitat, cùm ipſi vtero ſphacelismum inducere valeat.

Si ſanguinis grumi, vel aliud quid præternaturale, poſt partum in vteri cauitate remanſerit; illud inde dignoſci poteſt, quòd ceruix vteri mollis, & aperta remanet, nec internum illius orificium clauditur, neque ſursùm vterus retrahitur: cùm omnibus ritè ſe habentibus poſt partum, vterus ſurſum trahatur, illiúſque ceruix, atque orificium breui tempore claudantur. Huius rei experimentum proponitur ab Heruæo tractatu de partu, de muliere, quæ febre maligna, cum ſumma virium iactura laborans abortiuit; & poſt excluſionem fœtus integri, atque incorrupti; proſtratis tamen viribus, cum pulſu vermiculante, & ſudoribus frigidis, moribunda videbatur. Ipſe verò vterum explorans, eius orificium laxum, molle, & patentiſſimum deprehendit vnà com male olentibus lochiis: & digitis immiſſis molam, oui anſerini magnitudine, foraminibúſque aliquot (atram, viſcidam, & fœtentem putrilaginem in ſe habentibus) præditam extraxit, ſtatimque inde à prædictis ſymptomatis liberata eſt, & breui conualuit.

Contingit etiam in nonnullis orificium vteri ſtatim à partu adeò conſtringi, vt detentus intra vterum ſanguis ſubitò grumeſcens, & putrefactus, ſæuiſſima inducat ſymptomata, cúmque nullâ arte exitus ei parari poſſit, præſentaneam mortem inferat. Refert tamen Heroæus loco citato hiſtoriã mulieris à ſe curatæ cùm tali affectu laboraret. Pudendi labra tumida erant, & feruida; orificium vteri durum, & clauſum. Ipſe verò inſtrumẽto ferreo immiſſo per vim aliquantulùm aperuit, vt iniectionem per ſipbonculum admitteret: indeque grumeſcens, ater fœtidúſque ſanguis ad libras aliquot effluxit, cum præſenti ægræ leuamine.

Prognoſis harum febrium in eo tantum differt à prognoſi ſimilium febrium, quæ non puerperis contingunt quod ex laboribus partus vires ſunt magis deiectæ; & ex ſuppreſſione lochiorum, maior eſt in venis humorum redundantia; & vtrinque maius impendet periculum.

Ad prognoſim etiam facit, & criſes imprimis præuidendas celebris illa quæſtio, an computatio dierum morbi debeat fieri à principio morbi, an à die partus. Cuius deciſio paucis ſtabilienda eſt in hunc modũ Si partus fuerit naturalis, nullis ſymptomatis grauibus comitatus, & lochia optime procedant, febris verò poſt aliquot dies accedat: computatio non debet fieri à die partus, ſed à die febris, quæ ab aliqua alia cauſa, eáque præternaturali, fuit concitata: nempè humoribus prauis intùs latentibus, vel ab aliqua cauſa externa. Si verò partus fuerit difficilis, & præternaturalis, febris verò poſt tres aut quatuor dies oriatur; computandum eſt à die partus; quia tunc cœpit totius corporis œconomia euerti, humorúmque perturbatio fieri, quam deinceps febris conſequitur. Si in grauibus vulneribus capitis præſertim, licèt febris non inuadat, niſi poſt quartum, vel quintum diem; computatio tamen fieri ſolet à die accepti vulneris, quia tunc temporis humores commoueri cœperunt, & ad febrem diſponi.

Curatio iſtarum febrium ab aliarum curationibus non differt, niſi circa magna remedia, venæ ſectionem ſcilicet & purgationem, in quarum adminiſtratione non exigua eſt difficultas, quam tamen nos breuiter diluere conabimur.

Quod ad venæ ſectionem ſpectat, in acutis puerperarum affectibus celebrandam, tanta eſt Authorum diſſenſio, propter pugnantes inuicem indicationes, vt vix duo reperiantur, qui in eamdem omninò ſententiam coëant. Nos eam quæ ad ſapientiorum mentem magis accedit, & in vſu practico feliciùs ſuccedit, omiſſis ambagibus, ſequentibus theorematis hîc proponemus.

Morbus acutus puerperam aggreditur, vel in principio puerperij, vel in medio, vel in fine.

Si contingat in principio, & mulier copioſè purgetur, nulla alia tentanda eſt ſanguinis euacuatio, quàm

quæ

quæ à natura rectè & conuenienter operante dirigitur, Si verò lochiorum expurgatio ſupprimatur, aut minuatur, ſecentur venæ inferiores, & copioſè ſanguis mittatur, quantum tunc temporis copioſa eſſe debet, ex præſcripto naturæ lochiorum euacuatio.

Si medio tempore morbus acutus ſuperueniat, duo conſideranda ſunt. Vnum, an materia morbifica in vno loco particulari contineatur & conculcetur; aut ſit per venas diſperſa. Alterum, an mulier conuenienti expurgetur menſurâ, vel non. Si morbus fiat à materia ſparſa, vt in febribus, & mulier non perfectè purgetur, venæ inferiores aperiendæ ſunt: quia & materia morbifica minuetur, & naturalis fluxus prouocabitur. Si verò mulier ſufficienter expurgetur, morbúſque inualeſcat, nec euacuatio naturalis morbo ſatisfaciat: venæ inferiores etiam aperiendæ ſunt, tantúmque detrahendum, vt ex duabus euacuationibus perficiatur, quod morbus exigit, vt docuit Galen. 9. *meth. cap.* 5.

Si febris admodum intenſa, magnumque incendium adfuerit, id fiat quod in morbo à materia in loco particulari conculcata & putreſcente agendum eſſe iam dicturi ſumus.

In morbo acuto particulari, vt pleuritide, peripneumonia, angina, & ſimilibus, aduertendum eſt, an fluxio tantùm fieri incipiat, ita vt morbus ſit tantùm imminens, vel incipiens, & perexigua ſanguinis quantitas in parte collecta ſit. Tum enim venæ inferiores aperiendæ ſunt, vt reuulſione facta ad oppoſita diſtantiſſima præpoſterus ille humorum motus inhibeatur. Si verò iam bona ea parte fluxio facta ſit, & inflammatio genita, eaque valdè vrgeat, ſiue mulier expurgetur ſufficienter, ſiue non; ſtatim venæ ſuperiores aperiendæ ſunt è directo partis affectæ, quia talis euacuatio à parte affecta ſanguinem educit. At ſi venæ inferiores aperiantur, quæ nec proximæ ſunt parti affectæ, nec ab ea euacuare poſſunt; & virtus ab euacuatione labefactabitur, & materia in loco particulari conculcata non minuetur. Atque ita vel totum ferè ſanguinem educes, ad reuellendam materiam morbificam à parte affecta; vel prius mulier à morbo perimetur, quàm facta fuerit reuulſio ſufficiens. Neque metuendum eſt, miſſo ſanguine à venis ſuperioribus, ne retrahatur ſanguis ab vtero, quia in illis caſibus partes ſuperiores ſanguine abundant. Et quamuis multus extrahatur, non ita inaniuntur venæ, vt aliunde nouum ſanguinem attrahere cogantur. Ad maiorem tamen cautelam, non erit inutile, antequam ſanguis mittatur, frictiones celebrare in cruribus, & conſequenter ligaturas dolorificas facere in medio ipſorum, quæ detineantur donec miſſus fuerit ſanguis, & paulò poſt venæ ſectionem ſoluantur; ac ſubinde cucurbitulas iiſdem partibus applicare, vel ſaltē frictiones repetere. Hinc habere poterimus materiæ peccantis eductionem, & naturalis fluxus conſeruationem.

Idem faciendum eſt in febribus ardentibus & vehementibus. Quia licèt materia ſit ſparſa, attamen incendium tantum eſt circa cor & viſcera, vt minoris & longinquæ venæ apertione non ita extingui poſſit, ſicut proximæ & maioris, qualis eſt baſilica.

Hæc curandi methodus, non ſolùm in puerperis, ſed etiam in reliquis mulieribus morbo acuto correptis, & menſtruas purgationes patientibus, obſeruari poteſt.

Si in fine puerperij morbus acutus inciderit, idem agendum eſt vt in medio, iiſdem conditionibus obſeruatis; hoc animaduerſo, vt quo magis diſtat mulier à principio, eò tutiùs venæ ſuperiores aperiri valeant; quò autem illa vicinior eſt, etiam medio tempore, id ipſum maiori cum præmeditatione exequamur. Et ſi morbus non inſtet, neque vrgeat illius acuties, ac naturalis expurgatio copioſa fuerit, prorſùs abſtineamus. Si verò purgatio fuerit imminuta, venas inferiores, ad ſupplementum debitæ quantitatis, ſecabimus. Si tamen oppoſitum contigerit, ſeruetur id, quod vrgente acuto morbo agendum eſſe diximus.

Purgationis verò vſus in puerperis morbo acuto correptis, ſequentibus concludetur theorematis.

Dum lochia naturaliter profluunt, nunquam purgatio adminiſtranda eſt, periculum enim eſt, ne ab opere ſuo natura diuertatur.

Si verò puerperia præter naturam ſe habeant, conſiderandum eſt, an quantitate peccent, vel qualitate.

Si quantitate peccauerint, eàque imminutâ; & mulier vel omnino nihil, vel inſufficienter purgetur: poſtquàm omnia remedia promouendis huiuſmodi purgamentis idonea, fruſtrà vſurpata ſunt, & materia morbifica concocta apparet, tranſactis octo, decem, vel duodecim diebus à partu, ſecundùm maiorem vel minorem morbi vrgentiam, leniori pharmaco purgatio inſtitui poterit, à vehementioribus prorſùs abſtinendo.

Si lochia qualitate peccent, ita vt fluxio albida, vel alterius coloris non naturalis prodierit, coctâ exiſtente materiâ, vltimo puerperij tempore vtiliter purgatio adminiſtrabitur.

In genere autem hoc perpetuò obſeruandum, quò longiùs puerpera diſtat à die partus, eò tutiùs medicamentum purgans poſſe adminiſtrari, & contrà. Nam experientia docuit, mulieres purgamentorum ſuppreſſione laborantes, ſi poſt ſeptimum, aut nonum diem alui fluxu corripiantur, vt plurimùm liberari. Si verò primis diebus, videlicet ſecundo, tertio vel quarto diarrhœa acciderit, vt plurimùm interire.

Atque ita (Deo ſit laus & honos) affectuum mulierbrium curationes abſolutæ ſunt,

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XVI.

DE AFFECTIBVS ARTICVLORVM, & Rheumatiſmo.

PRÆFATIO

LICET omnes Articulorum affectus ab iiſdem cauſis dependeant, & ratione tantùm loci affecti inter ſe differant, iiſdémque remediis curari ſoleant; nonnulla tamen reperitur differentia inter iſchiadem, & aliorum articulorum dolores, ob partium iſchij articulationem componentium ſtructuram & amplitudinem; cuius ratione quandam in nonnullis remediis diuerſitatem obtinet: ideò ſeorſim de dolore iſchiadico agere conſtituimus. Et quia rheumatiſmus cum arthritide magnam habet affinitatem, illius ideò expoſitionem hoc in loco ſubnectere viſum eſt. Atque adeò Liber iſte tribus abſoluetur capitibus; quorum primum erit de Arthritide; ſecundum de dolore iſchiadico; tertium de Rheumatiſmo.

CAPVT I.

De Arthritide.

ARthritis eſt dolor articulorum ex interuallis ferè inuadens, ab humorum influxu excitatus.

Partes dolore affectæ ſunt membranæ, tendines, nerui, omnéſque partes neruoſæ articulis vicinæ, quæ ab humore in eas influente diſtenduntur, vel ab eiuſdem acrimonia punguntur & vellicantur. Ligamenta verò ab oſſibus oriunda ſenſus expertia ſunt. Rarò autem humores arthritidem efficientes in ipſas articulorum cauitates influunt, nec niſi in affectu diutiſſimè perſeuerante, & vbi ampliores ſunt cauitates, vt in dolore iſchiadico diuturno, in quo nonnunquam os femoris excidit, laxatis ligamentis, aliiſque partibus articulum connectentibus, & tunc articuli cauitas mucoſâ pituitâ repletur, vt eſt apud Hippocr. *Aph. 59. ſect. 6.*

Quæritur hoc in loco, cur ab humoribus in partes neruoſas & membranoſas influentibus, eáſque diſtendentibus aut vellicantibus, non fiat conuulſio. Reſpondemus, partes, quæ in arthritide magis afficiuntur, eſſe membranoſas, quæ cùm motui nullo modo inſeruiant, conuulſionem efficere non poſſunt quantumuis diſtendantur, aut vellicentur. Licèt autem tendines & nerui motui dicati etiam dolore afficiantur, conuulſionem tamen non pariunt; quia vt fiat conuulſio, debent muſculi retrahi versùs ſuum principium, & illa retractio debet fieri per contractionem neruorum, qui in eos inſeruntur; quando verò à muſculis egreſſi ſunt, aut ad extremitatem eorum peruenerunt, licèt diſtendantur, muſculos contrahere non poſſunt.

Quatuor arthritidis differentiæ ab Authoribus vulgò conſtituuntur, ex diuerſis articulis affectis repetitæ: chiragra, cùm manuum dolor occupat; iſchias, cum coxendicem inuadit; gonagra, cùm genua: & podagra, cùm pedes huiuſmodi dolore afficiuntur. Reliquorum verò articulorum dolores generico arthritidis nomine donantur: licèt Paræus propria iis nomina impoſuerit, à partibus affectis deſumpta; dolorem in maxillæ, articulia reſidentem, ſyagonagram appellans; in ceruice, trachelagram; in ſpina dorſi, rachyiagram; in humero, homagram, in cubito; pechyagram. Sed iſtæ nomenclaturæ in vſum medicum relatæ non fuerunt. Ideò ſufficit aliarum partium dolores ad commune & genericum arthritidis nomen referre.

Aliæ prætereà dantur arthritidis differentiæ, quòd alia ſit generalis, omnes aut ſaltem plurimos corporis articulos occupans; alia particularis, vni tantum articulo inhærens: alia inſita & congenita, à parentibus hæreditario, iure contracta; alia aduentitia, à cauſis externis & erroribus in victu commiſſis inducta.

Humores autem arthritidem efficientes, non ſolùm in articulos, ſed etiam interdum in alias partes, vt caput, dentes, latera; imò & partes, internas, vt iecur & lienem, influere poſſunt, in iiſque varios dolores excitare, qui tamen arthritici dicendi non ſunt, quamvis à materia arthritidem efficiente generentur.

Omnes autem dolores articulos occupantes arthritidis nomen non merentur; ſunt enim interdùm tumores in articulis, præcipuè in genubus, à quibus etiam dolores excitantur, ab humoribus craſſis, pituitoſis & melancholicis profecti, & diutiſſimè perſeuerantes, qui ad dolores arthriticos non referuntur, ſed diuerſam omninò naturam ſortiuntur. Quæ diuerſitas ex peculiaribus arthritidis characteribus in diagnoſi deſcribendis, clariùs innoteſcet.

Cauſa proxima & immediata arthritidis eſt humor ſeroſus, ſua vel quantitate partes ſenſiles articulos ambientes diſtēdens, vel acrimonia vellicans. Seroſam eſſe illam materiam inde colligitur, quòd humores craſſiores in articulos tam facilè confluere non poſſunt, & tumorem in articulis magis conſpicuum efficerent, qui perexiguus eſſe ſolet, imò vero in principio nullus apparet,

apparet, licèt dolor acerbiſſimus excitetur: adde quòd ille tumor nunquam ſuppuratur, quod aliis humoribus craſſioribus ſæpè contingit, ſi tantillùm ſanguinis ſecum admixtum habeant. In arthritide autem ſanguis ad articulos attrahitur, qui ex inflammatione partis innoteſcit: nunquam tamen ſuppuratio contingit, propter ſeri prædominium, quod ſuppurationi reſiſtit.

Illud autem ſerum rarò purum atque ſyncerum eſt, ſed alios humores, aut ichores eorum ſecum admixtos habet, vnde diuerſitas inſignis exoritur, pro maiori vel minori humorum permixtorum acrimonia, à quibus maior vel minor dolor excitatur. Tumor aliquando eſt notabilis magnitudinis, aliquando vix apparet: color aliis eſt rubicundus, aliis flauus, aliis albus: in quibuſdam malum citò ſoluitur, in aliis longiùs protrahitur; interdùm caliditas ingens & feruor partem affectam occupat, aliàs nulla aut perexigua apparet: quandoque calida admota proſunt, aliàs verò nocent, & frigida conferunt. Negandum tamen non eſt, ſerum per ſe maiorem vel minorem acrimoniam habere, prout magis vel minùs ſalis ſecum admixtum habet: cum enim ſerum ſalia heterogenea, quæ ex alimentis in corpore cumulantur, diſſoluere, & in ſeſe recipere ſoleat, (hinc omne ſerum ſalſum eſt,) prout maior, vel minor ſalis copia in eo recipitur, prout ſalia illa maiorem vel minorem acrimoniam obtinent, maior vel minor dolor excitari conſueuit.

Quia verò in arthritide, quemadmodum in omni fluxione, quatuor conſiderantur, materia fluens, pars mandans, pars recipiens, & viæ per quas fit fluxio; poſtquam materiam fluentem expoſuimus, de reliquis eſt agendum.

De parte mandante eſt aliqua diſſenſio. Fernelius omnem arthritidis materiam, quam pituitoſam, & tenuem eſſe vult, à capite defluere exiſtimat. Non quidem à cerebro ipſo, cuius excrementa vel per nares excernuntur, vel per palatum effluentia, ad os, fauces, aſperam arteriam, aut ventriculum propelluntur: ſed ab externis capitis partibus, & extra caluariam poſitis. Cum enim venæ quamplurimæ ab externis iugularibus deductæ eò excurrant, excrementa ſua tenuia ac ſeroſa ibi deponere aſſerit, & cùm capitis cutis craſſa denſaque ſit, & humores per eam facilè non expirent, temporis progreſſu ibi cumulari, & per ſumma corporis ſub cute ad articulos defluere exiſtimat. Alij verò caput quidem fluxionis arthriticæ originem agnoſcunt, ſed à partibus illius interioribus, cerebro nimirùm effluere cenſent. Alij denique à viſceribus in imo ventre contentis, putà hepate, & liene, vtero, aliiſque, tum etiam à toto corpore, humores illos noxios per venas & arterias in articulos defluere pronunciant. Quæ omnes ſententiæ, meo quidem iudicio, ex parte veræ ſunt, ex parte verò falſæ. Veras eſſe cenſemus in eo, quòd humores arthritidem committentes à capite per internas & externas partes, & à Viſceribus, totóq; corpore per venas & arterias defluere pronũtiant. Falſas verò aſſerimus in eo, quòd vel ſolas capitis partes externas, vel internas tantùm, vel ſola viſcera inferiora materiam arthritidis ſuppeditare voluerunt. Cùm enim totũ corpus confluxibile ſit poſſunt omnes partes humores ſuperfluxos ad articulos tranſmittere, ſi illi eorum receptioni diſpoſiti ſint. Diſpoſitio autem articulorum, humoribus illis recipiendis idonea, vt partis recipientis conditionem hîc datâ occaſione explicemus; eſt eorumdem imbecillitas, vel natiua à parentibus iure hæreditario contracta, vel aſcititia à cauſis præternaturalibus inferiùs exponendis, oriunda. Cùm igitur certiſſimo theoremate ab omnibus Medicis receptiſſimo ſancitum ſit, partes robuſtiores excrementa ſua deponere in debiliores, aſſerendum eſt omnes partes prædictas ſuperfluitates ſuas in articulos poſſe deponere, ſi illi imbecilliores facti ſufficienter reſiſtere nequeant. Et vt ſigillatim opiniones prædictæ confutentur: Fernelius quidem ſatis perſpicuè oſtendere videtur humorem extra caluariam collectum per ſumma corporis, & ſub cute in articulos defluere, cum interdum dolor in capite incipiat; inde ad ceruicem, humeros, ac tandem in articulos excurrat. Sed nunquam ab aliis locis, aliiſque partibus humores in articulos deferri, nullo modo probat, neque vllus poſt ipſum probare poterit. Sic etiam qui à ſolo cerebro fluxiones huiuſmodi fieri dicunt, contra ſenſum pugnare videntur. Cùm enim partes articulos ambientes, venas & arterias recipiant, per quas ſãguis nutritionis cauſa ad eas transferatur; quidni etiam ſeroſus humor in maioribus vaſis collectus, ad eaſdem partes per eaſdem vias deferri poterit? Hoc docuit præcisè Gal. *com. Aph.* 20 *ſect.* 3. Vbi docet in tuberculis & doloribus articulorum profundum corporis expurgari, vitioſis humoribus à partibus principalibus ad ambitum corporis protruſis. Hoc etiam oſtendit febris, quæ in arthritidis principio ſæpe excitari ſolet; fit enim illa à ſeroſa illuuie in venis contenta, & commota, atque ebulliente, quando natura ad illius excluſionem ſeſe accingit: & cum foràs omninò eam tranſmittere nequeat, ad partes ignobiliores & debiliores deponit. Tertia verò ſententia, quam Sennertus defendit, à ratione etiam aliena eſt, & in eo peccat, quòd nunquam à cerebro fluxiones podagricas fieri contendit. Cùm enim ad omnes alias partes, tum internas, tum externas, fluxiones à cerebro decumbãt, quomodo articuli ab iis poterunt eſſe immunes? Et ſi humores catarrhum efficientes per venas & arterias defluunt non rarò, vnde febres catarrhales paſſim oriuntur; humores verò in venis, & arteriis contenti (vt ipſe Sennertus aſſerit) ad articulos facilè confluunt: demonſtratiuè concluditur, fluxionem fieri à cerebro in iuncturas. Illum præterea humorum defluxum à cerebro per venas, oſtendit copioſa vrinarum profuſio, quæ fit non rarò, cerebro ab inſolatu, aut nimio frigore commoto; tunc enim humores ſeroſi in cerebro collecti agitantur à cauſis illis procatarcticis, & ad venas arteriáſque propelluntur, per quas ad renes & veſicam confluunt, vnde copioſa illa vrina promanat.

Cauſa interna proxima & immediata arthritidis ſufficienter hactenùs expoſita; iam ad cauſas externas & procatarcticas tranſeundum eſt: quas in tres claſſes, clarioris doctrinæ gratiâ, diſtribuere poſſumus. Prima eſt earum, quæ materiam generandæ arthritidi idoneam ſuppeditant. Secunda earum, quæ articulos debilitant & relaxant. Tertia denique earum, quæ humoris morbifici affluxum ad articulos promouent.

Ad primam claſſem referuntur, quæcunque crudorum ac ſeroſorum humorum, omniſque cacochymiæ prouentum adiuuare poſſunt, vt alimenta craſſa, & concoctu difficilia, ac valde excrementitia; crapula, & ebrietas frequens; venus immoderata, vnde arthritis Bacchi & Veneris filia dicitur; otium, & vita ſedentaria, ac conſuetarum exercitationum intermiſſio; ſomnus longior, & vigiliæ intempeſtiuæ; euacuationum conſuetarum ſiue naturalium, ſiue artificialium intermiſſio; metus, triſtitia, & ſollicitudo diuturna.

Ad ſecundam claſſem referuntur, labor & motus vehemens; veneris vſus frequens, illius præſertim, quę corpore erecto exercetur; articulorum refrigeratio & humectatio, balneatio frequens; articulorum contuſio, luxatio, fractura.

Ad tertiam claſſem referuntur, aër frigidus humores exprimens, & calor eoſdem fundens ac liquans & exagitans, meatúſque aperiens, cibi acres & ſalſi humores attenuantes, vinum tenue ac generoſum, exercitium immodicum, venus effrænata, ita vehemens, aliáque animi pathemata immoderata.

Sigan

Signa diagnoſtica alia imminentem, alia præſentem arthritidem ſignificant.

Imminentis ſigna ſunt: ſenſus in articulis ſolito exquiſitior, vt à leuiſſima cauſa lædantur, putà noui calcei compreſſione, ambulatione longa, vel leui aliquo ictu, aut ad lapidem aliúdve corpus duriuſculum illiſione. Febris plerúmque arthritidis inuaſionem antecedit, quæ fit à ſeroſis humoribus, aliiſque in venis, & arteriis contentis, commotis & exagitatis, dum natura eos ad partes illas ignobiliores expellere nititur. Viciniorem verò arthritidis inſultum, & quaſi incipientem ſignificant, torpor & formicationis ſenſus in articulis, & quidam in iis feruor præter conſuetudinem inuadens.

Præſentem arthritidem ſignificat dolor iam actu articulum excrucians, quem plerúmque tumor, & rubor comitatur, & ſi ſtatim à principio non appareat, paulò poſt ſaltem excitatur. Pedis pollicem, & præcipuè ſiniſtrum dolor frequentiùs inuadit, & ad alios articulos non rarò poſtmodum exporrigitur Febris ante dolorem apparens interdum perſeuerat, interdum non antecedit, ſed cum dolore inuadit.

Signa cauſarum etiam aduertenda ſunt. Licèt enim humor arthritidem efficiens à prædominio ſeroſus ſit, aliorum tamen humorum cum ſero permixtorum notitia neceſſaria eſt, vt iis remedia aptari valeant.

Ac primum bilem cum ſero redundantem ſignificeant, dolor vehemens & lancinans, tumor, exiguus, color ſubrubeus aut ſubpallidus, calor magnus, & febris in ſtatu perſeuerans, febris intenſa, vrina tenuis, flaua, & ſubrubra, auxilium à frigidis, læſio à calidis.

Pituitæ cum ſero redundantis ſigna ſunt, tumor partium affectarum ſublaxus, qui impreſſis digitis foueam relinquit, dolor minùs acerbus, vrinæ craſſæ, ac perturbatæ, læſio à frigidis, auxilium à calidis, calor ferè nullus, color albus à naturali parum recedens.

Melancholiæ redundantis ſigna ſunt color partis obſcurus ad liuorem tendens, dolor profundus, vrina tenuis, & aquoſa, laſſitudo totius corporis, eiuſdémque temperamentum ad melancholicum accedens.

Quod ad prognoſim attinet. Arthritis periculoſa non eſt, ſed dolorum vehementia moleſtiſſimâ, & duratione contumaciſſima, vt totâ vitâ plerúmque perſeueret, ægróſque ad ſenectutem comitari ſoleat, imò verò longæuitatem nonnullis conciliet, ex eo quòd natura humores vitioſos, ex quibus alij morbi periculoſiores generari poterant, ad articulos per certa interualla propellit; ſicque partes nobiliores à prauis humoribus liberat.

Contingit tamen non rarò in corporibus debilioribus, vel iam ſenio confectis, vt quando natura humores noxios intùs coaceruatos expellere non valet, morbi inde lethales oriantur, vt febres acutiſſimæ, viſcerum inflammationes, apoplexiæ, conuulſiones, phrenitides, orthopnœæ, cordis palpitationes, aliique grauiſſimi affectus.

Licet diatheſis arthritica viſceribus penitiſſimè infixa, & natiua articulorum imbecillitas radicitus extirpari nequeant; poſſunt tamen arthritidis inſultus maximè retardari; ita vt nonnulli ſola vini abſtinentia, alij purgationibus vſualibus frequenter iteratis, per multos annos ſeſe ab arthriticis doloribus immunes ſeruauerint.

Hippocr. 2. *Prorrhet.* multos arthriticos ſanari poſſe affirmat, eóſque ab illis qui ſanari non poſſunt, diſtinguit his verbis. *De podagra hoc dico: quicunque, aut ſenes ſunt, aut circa articulos callos tophaceos habent, aut ærumnosè viuunt, ſiccam aluum habentes: hi omnes ſani fieri non poſſunt humana arte, quantùm ego noui. Sanat quidem hos optimè dyſenteria, ſi ſuperuenerit; ſed & alia eliquationes valdè proſunt, quæ ad infernos locos repunt. Qui verò iuuenis eſt, & circa articulos nondum callos habet concretos, & accuratè viuit, & laboris amans eſt, & aluum bonam habet ad obediendum pro ſtudiorum ratione: hic ſanè Medicum intelligentem nactus, ſanari poterit.*

Inſanabili etiam arthritidi meritò ea annumerari debet, quæ hæreditaria eſt.

Si podagricis varices ſuperuenerint, ſoluitur podagra, ex Auicenna. Quia humores ad articulos fluere conſueti, ad exteriores cutis partes deriuantur.

Si arthritis ſuas periodos ſeruare conſueta non reuertatur, grauiſſimos & ſæpè lethales morbos portendit, niſi materia morbifica diligenti prophylaxi ſublata fuerit. Si enim ob debilitatem naturæ materia intus cumulata non expellatur, maximos morbos & periculoſiſſimos producit.

Quibuſcúmque morbi podagrici fiunt iis, ſedata in 40. diebus inflammatione, finiuntur. Hipp. *Aphor.* 49. *l.* 6. In partibus enim exiguo calore præditis materia morbifica nonniſi longo tempore diſcuti poteſt. Certa tamen & perpetua non eſt illa periodus ab Hipp. propoſita; nonnulli enim citius, alij tardius ſanantur; quod dependet ex materiæ morbificæ quantitate, craſſitie, vel contumacia; partium affectarum robore aut imbecillitate, & ægrorum obſequio in victus, ac remediorum adminiſtratione.

Omnis arthritidis curatio in eò conſiſtit, vt humoris ad articulos influxus inhibeatur qui iam influxit, & articulis inhæret, ſubmoueatur; & dolor interim, ſi acerbus fuerit, leniatur. Quæ omnia ſequentibus remediis præſtari poterunt.

Ac primum ſanguinis detractio erit conuenientiſſima, ſi illius penuria non adſit, & tumor pituitoſus non abundet; quia ab humoris in articulos fluentis motu ſanguis exagitatur, & quaſi ebullit, & à dolore in partem affectam attrahitur: illius ideò reuulſio neceſſaria eſt, quæ fit ex oppoſito partis affectæ: atque adeò ſi brachium dextrum afficiatur, in ſiniſtro vena ſecanda; ſi dexter pes laboret, vena dextri brachij aperienda. Idem quoque de brachio & pede ſiniſtro dicendũ. Eſt autem ſanguis detrahendus ſtatim ab ipſo morbi initio, & quantum opus eſt, ſi vires ferant, vnica vice detrahendum. Sin minus, iteratis vicibus, donec plenitudini ſit ſatisfactum.

Hoc præ oculis ſemper habendum eſt, copioſam ſanguinis detractionem, in iis qui illam facilè ferre poſſunt, morbum maximè abbreuiare, ſi ſtatim ab initio celebretur, aut partitis ſaltem vicibus.

Purgatio etiam quamprimum, & in ipſo paroxyſmi initio inſtituenda eſt: ſic enim fluens & fluxurus humor ab articulorum viis auocatur, & ad inteſtina attrahitur. In iſta autem purgatione duo notatu digna obſeruanda ſunt à Solenandro, practico inſigni, pluries annotata.

Primum eſt, vt purgatio illa fiat non blandiori aliquo, & leniente medicamento, quo humores magis commouentur quàm euacuantur, & in articulos præcipitantur, vndè dolor & tumor acerbior iis ſæpè ſolet ſuccedere; ſed aliquo ex fortioribus, quod humorem commotum euacuet, & ab articulis auertat. Alterum eſt, vt exhibito medicamento artus ſupra genua, & cubitos obuoluantur aliqao defenſiuo, quo humor fluens, ſi quis aſſumpto medicamento commotus eſt, intercipitur, vt minus, minoréque impetu in articulos decumbat.

In eum vſum ex bolo, malicorio, balauſtiis, radicibus biſtortæ, vel tormentillæ, roſis, cum albumine oui & aceto conficit vnguentum, idque inductum tæniis ſeu faſciis palmum latis, & mediocriter longis, ſupradictis locis obuoluit. Si nec iſta ad manus ſint, ſimplici poſcâ tinctas circumdat, atque quod minimum eſt, diem totum relinquit. Vbi autem fluxio eſt vehemens

hemens, faſciæ inducit linimentum ex bolo, ſanguine draconis albumine oui, & oleo roſar. omphacino: vel prius ſine oleo compoſitum, cui ne ſiccatum & induratum dolores excitet, parùm olei prædicti, aut vnguenti comitiſſæ addendum erit.

Ad hanc autem purgationem exequendam, præſcribetur à perito Medico medicamentum ægrotantis naturæ, & humoribus in toto corpore redundantibus accommodatum: vel aliquo ex ſpecificis purgantibus, quæ in præſeruatione proponentur.

Euacuatio quæ fit per vomitum hîc etiam vtilis eſt, in iis qui facilè vomunt: quia breuiore viâ humores euacuat, atque adeò non ita metus eſt vt ad partem affectam ruant. Blanda autem vomitoria exhibenda ſunt, quæ tantùm partes ventriculo vicinas euacuant. Si enim vehementia ſint, & à venis attrahant humores, eoſdem ad articulos præcipitare poterunt. Tum poſt vomitiones purgatio per inferiora etiam molienda eſt; imò ſi vnica non ſufficiat, erit iteranda.

Poſt ſufficientem purgationem, ſudorum prouocatio maximè conferre poterit; ſic enim ſeroſa materia per habitum corporis diſcutietur. Verùm cum in arthritidis inuaſione fiat quaſi quædam ebullitio, & pleſúmque febris adſit, calida ſudorifica non conuenient, ſed tantùm temperata; ex quibus commendat Sennertus cornu cerui vel crudum, vel ſine vſtione præparatum, aut ſolum, aut cum aqua cardui benedicti; tum etiam antimonium diaphoreticum. In affectu diuturno, & abſente febre, decoctum chinæ, ſalſæ parillæ, aut ſaſſafras poteſt exhiberi, & herbis refrigerantibus, vt cichorio, endiuiâ, acetoſâ, borragine alterari. Vel ſolummodò poſt deterſum ſudorem, iuſculum pulli prædictis herbis alteratum aſſumatur.

Martinus Rulandus ſequenti ſudorifico vſus eſt fœliciter.

℞. Summit. centaur. min. M. ij. rad. aſari vnc. ij. Bulliant in aquæ ℔. x. ad medias, & colentur. Capiat vnc. viij. calidè manè per aliquot dies, & ſudet.

Foreſtus verò laudat decoctum radicis bardanæ ſeu lappæ maioris; quod incidat, diſcutiat, ſudores, & vrinas moueat. Refertque quemdam arthriticum in lecto decumbentem, vt nullum membrum mouere poſſet, bibiſſe cereuiſiam calidam, in qua radix lappæ maioris cocta erat, qua epota, cum nullis remediis à Medicis curari poſſet, plurima minxit alba inſtar lactis, & à doloribus liberatus fuit.

Hercules Saxonia panis recenter è forno extracti decem aut duodecim ordines, ſecundùm omnem corporis circumferentiam admouet, quibus ſudor copioſè prouocatur, & dolores auferuntur.

Conuenit etiam non parùm ſtupha humida ex decocto ebuli, lauri, ſaluiæ, roriſmarini, & ſimilium cum vino albo parata, vt illius decocti fumum recipiat æger in doliolo, vnde copioſus ſudor excitatus.

Aquæ etiam thermales balneo ſudores prouocant, & materiam in articulis contentam promptè diſcutiunt. Ideò cùm ægri eas adire nequeunt, aqua earum transferri ſolet, & in lebete calefieri pro balneo. Eraſtus *conſ.* 55. hoc reliquis præfert ad mitigandos dolores; ſed in qua tantum ſalis incoquit, vt guſtus clarè ſalſedinem percipiat.

In principio fluxionis, temporibus vacuationum intermediis, quæ eam ſiſtant exhibenda ſunt; qualia ſunt, quæ in calidi catarrhi curatione propoſita ſunt: præcipuè verò iulepi ex aquis, vel decoctis & ſyrupis refrigerantibus & incraſſantibus.

Imò verò interdum neceſſitate vrgente narcotica exhibenda ſunt: nam & fluxionem ſiſtunt, & dolorem atrocem mitigant. Ex his theriaca recens erit opportuniſſima, & ſæpè iterari poterit ſine periculo ad ʒ. ß. vel ʒ. j. Cui vtiliter, ad fluxionem cohibendam, tantillum boli admiſceri poterit. Huius tamen loco laudanum opiatum, aliáque narcotica ſubſtituere non erit inconueniens.

Poſt debitas euacuationes celebratas, aliáque interna exhibita, quæ cauſam antecedentem reſpiciunt; ad topica deueniendum eſt, quæ dolorem demulcent & cauſam coniunctam diſcutiunt. Quæ ſtatim vſurpanda non ſunt, antequàm vniuerſalia prædicta præmiſſa fuerint, alioqui plus damni, quàm commodi afferre ſolent. Vel enim materia, quam natura ad articulos expellere conatur, ad interiora repellitur, vndè grauia ſymptomata excitantur; vel articulis impingitur, dolórque exaſperatur; vel pars effœminatur laxatúrque, atque ita fluxus rogetur.

Quæ cum vulgò non obſeruentur, & topica non ſatis tempeſtiuè & cautè adhibeantur, plus plerúmque damni, quàm vtilitatis indè ægri percipiunt. Topica autem iſta vel dolorem ſolùm reſpiciunt, vel cauſam ſimul doloris, humorem ſcilicet qui affluxit, dolorémque & tumorem excitat.

Dolorem lenientia hîc maximè neceſſaria ſunt, quia ſymptoma grauiſſimum vires deiicit, & humores ad partes affectas attrahit. Præterea vſu anodynorum partes relaxantur, & humor qui anteà ad profundiores circa articulum partes fluebat, ad exteriores & ambientes diffunditur. Vndè arthritici dolores, antequàm pars intumeſcat, ſunt vehementiſſimi: mitigantur verò vbi pars intumeſcit. Anodyna autem medicamenta partibus arthritide laborantibus admouenda, plurima proponuntur ab Authoribus. Præcipua verò ſunt quæ ſequuntur.

Lac tepens parti dolenti admotum, cum pannis lineis in eo intinctis, dolorem demulcet; tum etiam ſi pars eo irroretur, præcipuè cùm primùm ex mamma detrahitur; quod maximè commendat Amatus Luſitanus *curat.* 41. *cent.* 6. his verbis. *Qui podagra ingentes dolores patiebatur, capram intra cubiculum ſuum adducere, & ex ea lac ſupra membrum dolens, & malè affectum emulgere curabat; quo dolores euidenter imminui ſentiebat. Nec quidem iniuriâ. Nam lac ſic recens emulctum dolores demulcet, & mitigat ac remittit. Eſt autem remedium Turcarum Principibus commune, & familiare ſatis, à te qui lucrum & honores petis, in pretio habendum.*

Ex eodem lacte paratur cataplaſma de mica panis, quæ in eo incoquitur, addendo vitellos ouorum, & tantillum croci.

Folia etiam hyoſcyami, aut violariæ in lacte vel poſca decoquuntur, & parti vtiliter admouentur.

Paratur etiam cataplaſma ex pulpa rad. althææ, cum lacte permixta.

Ex pulpa caſſiæ fit etiam cataplaſma, vel ſola, vel cum oleo roſaceo aut ſequentibus permixta.

℞. Medullæ panis albi in lacte decoctæ ℔. ß. medullæ caſſiæ. ℥. iij. Fiat cataplaſma. Vel

℞. Medullæ caſſiæ. ℥. iv. theriacæ recentis. ℥. ß. farinæ hordei & auenæ, ana ℥. iij. micæ panis albi ℥. iv. lactis vaccini ℔. ij. vel iij. Coquantur omnia in formam cataplaſmatis, quod applicetur calidè partibus dolentibus. Si addideris vitrioli calcinati, & ſubtiliſſimè puluerati ℥. ß. vel ℥. j. multò præſtantiùs efficies.

In principio arthritidis, que pedis pollicem tantum adoritur, ſequens admouendum erit.

℞. Album. ouor. num. ij. ſalis triti parum, aceti roſ. gutt. aliquot. Excipiantur ſtupis, & applicentur.

Alia etiam fiunt cataplaſmata ſummæ efficaciæ, in hunc modum compoſita.

℞. Aquarum verbaſci albi & filicis totius, ana ℔. ß. vitrioli calcinati ſubtiliſſimè puluerati ℥. j. ß. farinæ ℥. iv. croci ʒ. ij. Fiat cataplaſma.

℞. Maluæ cum radicibus quantùmvis. Coque in fictili nouo, cum æquis vini & aceti partibus, ad tertiæ partis conſumptionem; deindè adde furfuris ſecalis craſſioris q. ſ. ad conficiendum cataplaſma. Quod benè ſubactum,

ſubactum, & panno lineo inductum applicetur partibus dolentibus calidum quantùm ferri poteſt. Hoc maximè commendat Solenander.

Refert Foreſtus, miraculoſum eſſe cataplaſma compoſitum ex lenticula aquatica, & floribus chamæm. in lacte coctis, addendo farinæ hordei parùm.

Montagnana in acerbiſſimis doloribus ſequens præſtantiſſimum eſſe affirmat.

℞. Vitell. ouor. num. x. Conquaſſentur in frixorio, cum ℔. ß. olei roſacei. Coquantur leuiter ad inſpiſſationem, addendo croci ʒ. ij. & calidum applicetur.

Admouetur à pleriſque in principio fluxionis, cataplaſma ex ſale & fuligine, cum albuminibus ouorum ſubactis.

Vel ex flor. chamæm. ℥. ij. roſar. rubr. ℥. j. ß. flor. verbaſci ℥. ß. Pulueriſentur & coquantur in lacte dulci ad cataplaſmatis conſiſtentiam, addendo vitell. ouor. num. iij. vel iv.

Vel ex farinæ hordei, & fabarum, ana M j. flor. chamæm. & roſ. ana M. ß aquæ verbaſci, ſol. ſalicis, ana q. ſ. vel aquæ plantag. & vini, ana q. ſ. Incorporentur omnia ſimul in formam cataplaſmatis.

Fomenta etiam partibus dolentibus admouenda varia componi poſſunt in hunc modum.

℞. Fol. verbaſci ℔. vj. vini rubri ℔. ij. Trita macerentur per aliquot dies. Deſtilletur aqua, qua foueantur partes dolentes tepidè, cum linteis ea imbutis. Vel

℞. Flor verbaſci. ſ. q. Iiſque ampulla vitrea impleatur, & orificio obturato ſoli exponatur: ſic enim in liquorem diffluunt, qui linteo parti affectæ impoſitus dolorem lenit.

Sal Saturni in ſpiritu vini tenuiſſimo diſſolutum mirè dolores ſedat.

Aqua ſpermatis ranarum menſe Maio deſtillata, partibus dolentibus impoſita, mirè dolores lenit, & partis inflammationem ac ruborem temperat. Cum illa etiam ſequentia vtiliter admiſceri poterunt.

℞. Aquæ ſpermatis ranarum, tapſi barbari, & filicis, ana ℔. i. ß. In quibus infunde tuthiæ, lithargyri, ana ℥ ij. vitrioli calcinati, aluminis, an. ℥. i. Foueantur partes dolentes tepidè.

Acetum ex infuſione lithargyri paratum, & nonnihil euaporatum, vt omninò dulceſcat, admodùm prodeſt arthritidi calidæ.

Oleum ex pedibus vituli extractum, ad dolores arthriticos ſedandos præſtantiſſimum eſt, & hoc modo elicitur.

Pedes vituli contundantur, & oſſa confringantur. Deinde coquantur ad putrilaginem. Oleum aquæ ſupernatans miſce cum aqua vitæ & ſale iiſque partes dolore affectæ illinantur.

Olea & pinguedines à plurimis etiam vſurpantur. Sed cùm inflammatio, quæ in membris arthritide laborantibus contingit, ad eryſipelatis naturam vt plurimùm accedat, pinguia illa plus nocere, quàm prodeſſe non rarò poſſunt, cum poros obſtruendo humorem noxium intus retineant, & ita dolorem augeant.

Quemadmodum refert Sennertus, virum quendam arthriticum, ſummo cum fructu vti ſolitum ad dolores ſedandos caſeo ouillo planè recenti impoſito, verum ſæpè renouato. Quamprimum enim à calore partis calefactus pingueſcere, & quaſi butyrum fundere caſeus incipiebat, dolor intendebatur. In quibuſdam tamen corporibus oleum roſaceum, & ſimilia conuenire poterunt, ſaltem cum aliis medicamentis permixta; quandoquidem pro variis hominum naturis varia conferre ſolent. Ideo ingens remediorum numerus habendus eſt, vt paſſim immutari valeant; quia vix vllum inueniri poteſt adeò efficax, vt omnibus æquè proſit. Exempli loco ſequentia habeantur.

℞. Medullæ panis albiſſ. ℔. ß. Coque in lacte recenti ad pultis conſiſtentiam. Deinde adde mucilaginis ſem. althææ ℥. ij. farinæ ſeminis lini, fœnugr. ana Drach. ij. puluſ. flor. chamæm. meliloti, ana ℥. i. croci ʒ. i. ol. roſ. ℥. i. Miſce, fiat cataplaſma.

Vel cataplaſmati de mica panis ſuprà deſcripto oleum roſac. admiſceri poterit.

Linimenta & vnguenta etiam parari ſolent ad dolorem demulcendum.

℞. Vitell. ouor. num. ij vel iij. Diſſoluantur cum oleo roſac. vel violac. vel vino, & tepidè applicentur.

Balſamum Saturni cum ol. violato, vel roſ. paratum, dolorem ſedat efficaciſſimè.

℞. Ceruſſæ ℥. ij. Diſſolue in aqua endiuiæ, & modico aceti. Fiat liquidum vnguentum.

Ex eadem ceruſſa fit emplaſtrum magnæ efficaciæ quod ab initio morbi admoueri poteſt, etiam tumore atque inflammatione præſente; eiúſque compoſitio talis eſt.

℞. Ol. commun. ℔. i. vini ℔. i. ß. Bulliant ad mediam vini conſumptionem. Deinde adde ceruſſæ ſubtiliſſimè puluerat. ℔. i. camphoræ ʒ. ij. Coquantur ad emplaſtri conſiſtentiam. Vbi magna eſt inflammatio, loco vini acetum eſt reponendum. Extendatur emplaſtrum ſuper lintea, vt commodiùs partes obuoluantur.

Catellus viuus parti laboranti admotus dolorem valdè demulcet.

Dolore admodum ſæuiente ad narcotica licet confugere; quamuis ea diu in parte retinenda non ſunt, cùm calido natiuo & neruis ſint inimica.

℞. Fol. hyoſcyami M. ij. ſolani, ſemperuiui, ana M. i. capitum papaueris hortenſis P. i. rad. mandragoræ ℥. i. florum chamæm. violar. ana P. i. Fiat decoctio in aqua vel lacte, qua foueatur locus.

Reſidentia piſtetur, addendo farinæ ſem. lini ℥. i ß. farinæ trici ℥. ij. ol. chamæm. ℥. iij. Fiat cataplaſ. Vel

℞. Spiritus vini, per croci infuſionem flaueſcentis Vn. iiij. camphoræ ℈. i. Bulliant parùm. Deinde diſſolue opii. ʒ. i. Eóque liquore pars dolens illinatur. Tutum & efficaciſſimum eſt remedium.

Folia nicotianæ recentia, contuſa & admota dolorem arthriticum ſedant, & vim quandam narcoticam obtinere dicuntur.

Cauſam verò dolorem efficientem quod attinet, fluenti in partem debentur, repellentia; fluxæ verò deriuantia, & reſoluentia.

Attamen repellentia hîc improbantur, ſaltem ſola & ſine aliorum permixtione adhibita. Nam ſi humorum in partem, influxum omninò impediant, metus eſt ne illi ad partes internas retrocedentes periculoſos affectus inducant, niſi ad aliquem alium articulum transferantur. Adde quòd humorum influxus ad partē intimiùs impingitur, vnde dolores acerbiores excitantur. Attamen ſi maximus in principio fiat humorum, præcipuè calidorum, affluxus, ex quo doloris acerbitas metuenda ſit, eum quadantenùs reprimere conueniet, admotis repellentibus, non ſolis, ſed cum anodynis permixtis, poſt vniuerſales & ſufficientes euacuationes. Tunc enim nimis laxantia humorum affluxum promouent. Itaque prædictis cataplaſmatis, aliiſque remediis, plantaginem, lactucam, portulacam, ſemperuiuum, & ſimilia addere licebit, vt & aceti tantillum. Exempli gratia.

℞. Farinæ hordei ℥. iii Coque in oxycrato, adde vitellos ouor. num. ij. croci, ℈. i. Fiat cataplaſma. Vel

℞. Roſ. rubr. M. i. far. fabar. hord. & fœnugr. ana ℥. i. ſantali rub. ʒ. i. ß. flor. chamæm. P. i. Coctis & contuſis addantur vitel. ouorum num. ij. aceti ℥. iv. ol. roſacei q. ſ. Fiat cataplaſma.

Inter deriuantia remedia locum habent hirudines, parti dolenti admotæ, poſt ſufficienter euacuatum corpus: tunc enim valdè proſunt, præſertim cum venæ in parte affecta diſtentæ, & ſanguine turgidæ apparent.

Reſoluentia

Reſoluentia verò medicameota ſub variis formis vſurpati ſolent, aquæ nimirùm, olei, vnguenti, balſami, fomenti, ſuffims, cataplaſmatis, emplaſtri, & ſimilium, in ſequentem modum compoſita.

℞. Vitrioli albi, & viridis, ana ℥ j. camphoræ ʒ. ij. aquæ vitæ & vini albi, an ℔. j. Miſceantur, atque cum intinctis pannis applicentur. Vel

In vrina calx viua extinguatur, & cum ea per reſidentiam, aut colaturam depurata, locus dolens foueatur. Idem ex calce, & aceto factum probatur.

Martinus Rulandus in centuriis ſuarum curationum, aquam ſuam antipodagricam mirè prædicat, cuius deſcriptionem nunquam propoſuit. Eam autem ita ſe habere exiſtimant Libauius, Petræus, aliique.

℞. Aquæ fontis ℔. j. aquæ fortis ℥. ß. ſublimati ʒ. i. Bulliant per horæ quadrantem. Hoc liquore panni linei madefacti partibus dolentibus tepidè applicentur.

Quercetanus in Pharmacopœa ſequentes propoſuit.

℞. Muriæ, ſalis, & vrinæ pueri, ana partes æquales. Diſtilleotur, & aqua foueantur partes cum linteis, ſæpe renouandis.

℞. Folior. & flor. ſambuci viridium, an ℔. j. Contundantur & macerentur in aqua vitæ, idque per duos dies vel tres. Diſtillentur per vas vitreum vel cupreum ad ſiccitatem.

℞. Spiritus vini rectificati ℔. ij. mellis puriſſimi ℔. i. Diſtillentur in balneo vaporoſo. Sic duos diſtillabis liquores. Primus eſt aqueus. Secundus multo fortior, & ſulphureus, quem ſeorſim reſerua. Magmati ſiue remanentiæ adde croci orientalis integri ℥. i. ſem. terebinthinæ Venetæ ℥. ij. caſtorei ʒ. vi. tartari ad albedinem calcinati ℔. ſem. ſalis fuſi Vnc. j. phlegmatis vitrioli à ſuo ſpiritu non ſeparati ℥. iv. lixiuij ſarmentorùm ℔. ii. Macerentur per xxiv. horas. Dein diſtillentur ad ſiccitatem. Liquor qui inde emanabit, ſeruetur etiam ſeorſim. Fæcibus remanentibus affunde priorem aquam ſeruatam. Macerentur & diſtillentur. Tandem omnes liquores diſtillatos miſce, & denuo per balneum vaporoſum diſtilla. Hanc dicit Quercetanus eſſe miræ facultatis, & ſibi communicatam à quodam Germano celeberrimo, tanquam ſingulare donum, affirmante hanc eſſe ipſam aquam Martini Rulandi. Seque eximios illius effectus vidiſſe teſtatur in ſedandis arthriticis doloribus, ſi linteola in eandem mediocriter calefacta & demerſa membro dolenti applicentur.

Idem Quercetanus *in conſilio de arthritide*, gloriatur ſe ſibi reſeruare aquam ſuam antipodagricam, tanquam veterano militi aliquid athletici artificij. Quã dicit fieri ex aqua fontana ſimplici, in qua iteratè & aliquoties extinguit quædam metalla, cui addit duas ſubſtantias metallicas, quæ vel per os ritè præparatæ dari ſolent: quarum ſpiritus impreſſi in aqua prædicta, vim ei tribuunt penetrandi ad radices vſque morbi, atque verè reſoluendi & attenuandi materias tartareas, gypſeas atque ſales in iuncturis concretos, à quibus tam intolerandi dolores excitantur.

Huic fortè non abſimilis, nec inferior eſt quæ ſequitur.

℞. Calcis viuæ ℔ iv. Extinguantur in aquæ fluuialis q. ſ. & relinquantur in cella vinaria trium dierum ſpatio, vt melius ſal extrahatur ex calce. Poſtà parùm bulliant, & colentur per manicam Hippocratis. In colat. ℔. xx. extingue ſepties, aut nouies, primò laminas chalybis ignitas; ſecundò laminas cupri ardentes; tertiò vitriolum ad albedinem calcinatum ad Vnc. x. quartò antimonium liquefactum in crucibulo ad ℔. ß. quintò lithargyri vel ceruſſæ in crucibulo calefactæ ℔. ß. mercurii præcipitati albi vnica lotione loti ℥. i. ß. æris vſti ſubtiliter triti ℥. ß. Poſt extinctionem horum mineralium, aqua ſuperſedeat in cella vinaria decem dierum ſpatio. Poſteà parum bulliat, & coletur per manicam Hipp. Hac aqua calente lintea duplicata imbuantur, & applicentur frequenter.

Inter fotus paratu faciles commendatur ille, qui fit ex ſale ammoniaco ſepties ſublimato, & in vino aut aqua ritè diſſoluto. Vel ex vrina iuuenis benè ſani vſque ad medietatem cocta, & cum linteis admota.

Scribit Sòlenander *conſ. 24. ſect. 4.* quemdam ſenem podagricum ſibi hoc modo facere medicinam ſolitum. Cum tumor & dolor magnus, locúſque rubens erat, accipiebat ſalem, cinerem, vrinam pueri, & acetum. In iis commixtis madeſactum, & expreſſum pannum laneum album, applicabat aliquoties, ſicque dolor magna ex parte ſedabatur.

Quemadmodum anteà diximus, olea anodyna in arthritide parùm conuenire; idem de oleis reſoluentibus hic dicendum eſt, quia poros cutis occludunt, ſicque liberam tranſpirationem impediunt, & calorem augent, neque propter viſcidam ſuam ſubſtantiam ad intimas articulorum partes penetrare poſſunt, vt humores ſalſos, acres & tartareos in iis latitantes temperent ac reſoluant. Attamen ſi prædicta olea per retortam diſtillentur, huic vſui maximè idonea, vtpote valdè penetrantia, ac minimè viſcida efficientur. Ex illis præſtantiſſima ſunt oleum cheirinum, hyperici, & de vitellis ouorum, quæ ſimul mixta, & per retortam deſtillata, dolori ſedando, eiuſque cauſæ diſcutiendæ vtiliſſima ſunt.

Oleum etiam ſcorpionum Matthioli, modo prædicto deſtillatum, præſtantiſſimum eſt.

Oleum ceræ ad idem etiam eſt efficax.

At cæteris omnibus præfertur, & non ſolùm à Chymiatris, ſed etiam à Doctoribus dogmaticis, vt Cratone, Platero, aliiſque laudatus oleum ex oſſibus humanis eodem modo paratum, quo oleum de lateribus conficitur: nimirum oſſa humana non humata, confracta, & ignita in oleum vetus iniiciuntur. Poſteà vero oleo imbibita contunduntur, & in retortam coniiciuntur, ſicque vi ignis extrahitur oleum.

In oſſium humanorum defectu, aliorum animalium oſſa ſubrogari poterunt.

Sequens etiam erit valdè vtile.

℞. Maſtiches, thuris, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, bdellii, mumiæ, an. Vnc. ii. vitrioli ℔. i. mellis ℔. ii. tartari Vnc. i. ſem. ſpiritus vini ℔. iv. Diſtilletur oleum, ex quo penna illinatur pars dolens.

Ad dolorem ſedandum & materiam arthritidis reſoluendam laudatur etiam liquor limacum, in hunc modum compoſitus.

In manicam Hippocratis coniice limacum integrorum M. i. Tum ſuper illos iniice ſalis communis M. i. ſuper ſalem ſeminis ebuli ſubtiliſſimè triti M. i. & ſic viciſſim, limaces, ſalem, ſemen; donec omnium ſigillatim quatuor vel quinque ſtrata confeceris. Manica dependeat in cella vinaria humida. Et poſt paucos dies diſtillabit ex ea liquor lubricus, & pinguis, quem ſoli exponito per quatriduum, & locum affectum eo illine.

Vnguentum reſoluens in hunc modum componi poterit.

℞. Chamæpit. abſinthii vulgaris, & ſummit. roriſm. an. M. j. flor. chamom. meliloti, roſar. an. P. i. ol. & vini an. ℔. ſem. Bulliant ad vini conſumpt. Expreſſioni adde ceræ q. ſ. ad vnguenti conſiſtentiam. Inungatur calidè pars affecta. Intra 24. horas pars intumeſcit, & dolor ceſſat.

Cataplaſmata etiam reſoluentia, & dolorem ſedantia varia confici poſſunt. Præcipua verò ſunt hæc.

℞. Furfuris tritici ℔. j. ſalis Vnc. j. ſapæ q. ſ. Decoquantur ad formam cataplaſmatis. Vel

℞. Farinæ fabar. ℔. ſem. Decoquãtur in vini ſ. q. addendo aquæ vitæ & butyri parùm. Fiat cataplaſma Vel

Ebuli folia tenera aut ſambuci contuſa applicentur, vel cum butyro frixa in ſartagine, in formam placentæ.

Radix bryoniæ contuſa cum aqua vitæ eſt etiam valdè efficax.

A nonnullis etiam commendatur radix aronis, cum ſtercore vaccæ permixta.

Sequens verò à Solenandro laudatur, quod ſine inſigni calefactione reſoluit, dolorem ſedat, & articulos roborat. Poteſtque tutò poſt paroxyſmi principium, circa quintam morbi diem, applicari.

℞. Polu. roſ. rubr. Vnc. ij. maſtiches Vnc. j. camphoræ ʒ. ß. farinæ hordei ℔. ß. Coquantur in vino albo continuè agitando, donec inſpiſſetur, & calidum applicetur.

Emplaſtra demùm magno vſui eſſe ſolent. Præcipua verò ſunt hæc.

℞. Thuris, mumiæ, colophoniæ, an. Vnc. j. maſtiches, myrrhæ, coralli albi, an. Vnc. ß. axungiæ humanæ ʒ. vj. gummi ammon. & bdellij in aceto ſolut. ana ʒ iij. terebinth. Vnc. ß. olei vulpini & roſac an. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

℞. Rad. ireos Florent. & hermodactylorum puluerat. ana ʒ. vi. emplaſtri oxycrocei, & de mucilag. an. Vnc. ii. reſinæ pini Vnc. j. Mal. xentur ſimul, addendo ol. lumbric. q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Emplaſtrum diapalma ſeu diachalciteos maximo in vſu eſt, vel ſolum, vel addita camphora, in hunc modum.

℞. Maſſæ emplaſtri diapalma ℔. ſem. camphoræ ʒ. ii. Miſceantur ſimul, & applicentur partibus affectis. Vel in formam ſpanadrap.

℞. Maſſæ emplaſtri diachalcit. ℔. ß. de ſulphure, ʒ. i. ſtyrac. calamit. & benioini, ana Vnc. ſem. gumm. tacam. Vnc. ij. olei hyperici & lumbric. ana Vnc. i. ſtyracis liquid. Vnc. j. ſem. ceræ nouæ q. ſ. Liquefactis omnibus ſimul, immergatur tela bis aut ter, quæ polita & ſiccata ſeruetur ad vſum.

At verò idem emplaſtrum cum ſequentibus permixtum, inter excellentiſſima remedia arthritica cenſeri debet.

℞. Emplaſtri diachalcit. vino rubro auſtero ſoluti, & ab vini conſumptionem cocti ℔ I. myrtill. roſ. rubr. maſtiches, tartari vini rubri puluerat. ana Drach. ii. chamæp. & chamæm. odorati veri puluerat. Drach. ß. Fiat emplaſtrum, applicandum vbi tumor valdè imminutus fuerit.

Tandem in dolore diuturno & valde contumaci à materia præſertim frigida oriundo, confugiunt nonnulli ad veſicatoria, partibus affectis admota. Eorum mentionem facit Sennertus, ſed quæ anodynis permiſceantur. At emplaſtro veſicatorio, quod in noſtris officinis habetur, ſolo & impermixto, ſapientiſſimus Varandæus præceptor meus, fœliciter vſus eſt: eoque curauit magnum & contumacem tumorem genu occupantem, cùm alii Medici multas purgationes, & diætam ſudorificam, necnon topica permulta fruſtrà vſurpaſſent.

In omnium autem prædictorum remediorum vſu hoc vnice annotandum eſt, vt à iuuantibus & lædentibus ſumatur indicatio; quandoquidem variæ ſont hominum naturæ, varia temperamenta, & varij generis excrementa in iis colliguntur, vnde ſumma in morbis varietas ſolet exoriri. Ideò quod vni prodeſt, alteri ſæpè eſt inutile. Quod maxime vſu venit in arthriridis curatione. Eàque ratione vnicuique practico medicamentorum ſylua habenda eſt, vt ſi vnum fruſtrà tentetur, ad aliud atque aliud confugere poſſit: ea ſemper deligendo, quæ rationali methodo magis conſentanea videbuntur.

Quando arthritis tophacea, & nodoſa eſt, difficillime curatur, præſertim ſi inueterata fit. At nodi recentes emollientibus & reſoluentibus fomentis, vnguentis, & emplaſtris diſſolui poſſunt. Specifica verò ſunt quæ ſequuntur.

Galen. valde commendat emplaſtrum compoſitum ex caſeo veteri & acri, cum decocto pernæ ſuillæ ſalitæ ſubacto.

Alij pedes ſuillos ſalſos decoquunt, quouſque in mucilaginem conuertantur. Poſtcà admiſcent caſei antiqui partes duas, puluer. naſturt. partem vnam, vt fiat emplaſtrum. Vel

℞. Succi nicotianæ Vnc. iij. ceræ citrinæ Vnc. ij. reſinæ pini Vnc. j. ſem. terebinth. Vnc. j. olei chamom. q. ſ. Fiat ceratum molle. Vel.

℞. Baccarum orientalium. (quas Galli vocant, *coques de Levant*) & myrrhæ, ana ℔ ß. Puluerentur & ſimul miſceantur cum aceto forti in formam cataplaſmatis.

Gummi ammoniacum in aceto diſſolutum pontenter emollit.

Rulandus tumores iſtos duros inungit manè, meridie, & veſperi oleo ſeu balſamo ſulphuris calente, & deſuper emplaſtrum diaſulphuris calens applicat.

At vnice confert emplaſtrum ſequens, quod præter doloris ſedationem, etiam ex articulis materiam tophaceam extrahit.

℞. Vitrioli rom. ℔. j. aluminis topei ℔. ſem. ſalis Vnc. iv. Hæc om..ia coniunctim calcina in catino terreo, euaporando ſaltem, donec ſpiritus etiam exhalare cœperint. Quibus odore perceptis, ſtatim deſiſte à calcinatione, & refrigeſcant omnia, ac puluerentur.

℞. Huius puluer. & farinæ hord. ana partes æquales, Miſce eum fæcibus vini ad formam pultis, quam ſupra laciniam extende, ad ſpiſſitudinem culti, & applica loco affecto. Exſiccatam maſſam eum fæcibus vini iterùm diſſolue, & applicare perge, donec primùm diſceſſus dolor; poſteà verò ex articulis ipſis contortis omnes tophi conſumpti fuerint. Interim tamen ſæpe fit, vt cutis aperiatur, quod formidandum non eſt. Vel enim ſponte ſuà poſteà vlcera coëunt, vel cerà ſaltem emplaſtri loco impoſita conſolidantur, ipſis articulis denuo mobilibus & agilibus redditis.

Si denique nimis inueterata arthritis & prorsùs nodoſa fuerit, præcedenti cura mitigatio quidem dolorum ſperanda eſt, ſed tophi vix cedunt; ideò cauſtico leuiori cutis aperienda, deindè emplaſtro attractiuo ex gummatibus tophi eximendi.

Articularis doloris iam præſentis curatio prædictis perficitur. Sed quia hic affectus per interualla, præcipuè vere & autumno, redire ſolet; illius prophylaxis inſtituenda eſt. Quæ quidem eò reſpicere debet, vt materiæ ad articulos ruituræ collectio impediatur: aut ſi quæ collecta ſit, auferatur. Ac denique ne articuli tam facilè humorem influentem recipiant, impediatur materiæ collectio, optima victus ratione, & remediis viſcerum intemperiem corrigentibus. Materia collecta auferetur remedijs euacuantibus. Et articuli non tam facilè recipient, ſi roborantibus confirmentur.

Diætam quod attinet, licet ea in hoc caſu maximi, imò præcipui ſit momenti, inſtituti noſtri ratio eam deſcribere non patitur.

De potu tantum dicemus, vinum arthriticis eſſe maximè noxium, multóſque eius abſtinentia penitus fuiſſe liberatos. Si tamen æger propter alia valetudinis incommoda non poſſit ab eo omninò abſtinere, bibat pauciſſimum, ſeu aquoſum & valde dilutum. Hollerius loco vini commendat melicratum valde dilutum, ſcilicet ex aquæ partibus 40. vel 48. & mellis parte vna, quod tamen non conuenit picrocholis & ſitibundis.

Bochetum ſequens omnibus naturis conuenit, & plurimis valdè profuit.

℞ Rad. ſalſæ paril. ʒ. ii. liquirit. Vnc. i. cinnam. & ſem. aniſi ʒ. ß. Fiat poluis tenuiſſimus. Cuius cochl. j. miſceatur cum ea aquæ quantitate, quæ pro vno paſtu ſufficit. Agitentur in duobus vaſis ter, aut quater, poſteà colentur pro potu ordinario, ſingulis paſtibus idem iterando.

Vacuationes verò quod attinet, phlebotomia primùm inſtituenda eſt, præſertim vere & autumno; in iis qui ſanguine abondant, eiuſque efferueſcentiæ obnoxij ſunt.

Purgatio verò non ſolùm vere & autumno, ſed etiam quater in anno, imo & ſingulis menſibus in valde cacochymis celebranda eſt. In quem vſum multæ purgantium formulæ circumferuntur hinc affectui ſpecificæ. præcipuæ vero quæ ſequuntur, à prudenti Medico ita vſurpandæ, vt plerumque immutari debeant,

tum

tum ratione materiæ, tum ratione doſis, iuxta varia ægrorum temperamenta.

℞. Sennæ mundat. turbith, hermodactyl. & raſuræ cranij non humati, ana Drach. j. diagrydij. Drach. ß. Fiat puluis, de quo capiat Drach. j. cum aqua iuæ arthriticæ, vel iuſculo. Vel

℞. Salſę paril. Vnc. j. ſennæ mundat. Drach. vj. turbith, hermodactyl. ialapæ, mechoac. an. Vnc. ß. agaric. trochiſc. Drach. ij. diagrydij, cinamom. an. Drach. ß. Fiat puluis. Cuius Drach. j. infundatur in vino albo per noctem. Capiat æger manè vinum & puluerem.

Electuarium caryocoſtinum à Petro Bayro miris laudibus effertur, & ab omnibus Practicis approbatur, eiúſque deſcriptio habetur in Pharmacopœa Bauderonij. Datur ad Vnc. ß. Sed in calidioribus naturis illius vſus poterit eſſe noxius.

Rhaſis pilulas ſuas laudat eo encomio, quòd *incedere non valentes faciant ire pedes*. Illæ autem ita ſe habent.

℞. Aloës optimæ Vnc. ſem. roſar. rubr. ℈. ij. hermodactyl. alb. à cort. exterioribus mundatorum ʒ. j. ß. diagrydij Drach. j. Cum aqua iuæ arthriticæ & melle roſac. fiat maſſa pilul. Cuius doſis erit Drach. j.

Vtiles etiam ſunt quæ ſequuntur.

℞. Aloës, hermodactyl. an. Vnc. ß. chamæpit. Drach. ij. chamædr. ſtœchad. arabic. an. ʒ. j. ſem. hyperici ʒ. ß. Cum terebinth. Veneta fiat maſſa pilul. quæ quia minùs purgant, frequentiùs exhiberi poterunt.

Per vomitum etiam facta euacuatio in præſeruatione magno ſucceſſu adhibetur, ſi æger eum facilè ferat. Quod indicauit Alſaharauius inſignis Medicus, his verbis. *Vomitus*, inquit, *vtilior eſt laxatiuo, ad eradicationem groſſorum humorum, qui ſunt ab infra genu, & vſque ad pedem; ſicut in dolore ſciatico & dolore genuum, & ſimilium.*

Prouocari autem poterit vomitus ſingulis menſibus per biduum ſequens, quia ſecundus dies prioris reliquias extrudit. Hunc autem meliùs ſuccedere quidam obſeruarunt, cùm Luna in ſigno aliquo ruminante, vt Tauro vel Capricorno, reperta fuerit. A cœna autem prouocare vtile eſt, ingeſtis priùs cibis variis, pinguibus, acribus aliiſque in magnâ copiâ. Poſteà ventriculum fricando, & digitos in fauces immittendo. Quod ſi non ſufficiat, vomitorium exhibendum eſt, præſertim ex radic. aſari & geniſtæ decocto conflatum, quæ alioqui in arthritide curanda idonea eſſe ſolent.

Illa etiam quæ per ſudores fit euacuatio, ſanguinem à ſeroſis excrementis repurgat, & cauſam arthritidis antecedentem educit. In hunc vſum institui poterit diæta ſudorifica vere & autumno, ex decocto ſalſæ par. chinæ, ſaſſafras, aut etiam guaiaco, prout ægri temperies ſuadere videbitur.

At ſine ſudorum prouocatione, per ſimplicem diaphoreſim, materiam morbificam educens decoctum, à recentioribus quibuſdam Practicis in vſum reuocatum eſt, cum eximio fructu. Illius compoſitio, & vtendi modus talis eſt.

℞. Rad. ſalſæ parill. antimon. crudi, & putaminum nucum, an. Vnc. vj. rad. chinæ Vnc. j. ligni Braſiliani parùm, aquæ lb. ix. Bulliant ad medias; antimonium, & putamina pulueriſentur, & in nodulo includantur, qui in olla ſuſpendatur, ne fundum attingat. Colaturæ capiat bonum hauſtum, manè tribus horis ante paſtum; poſt meridiem quatuor horis à prandio, & tribus horis poſt cœnam, per xv. dies, præmiſsâ venæ ſectione & purgatione vniuerſali.

Ex reſidentia, cum pari aquæ quantitate, fiat bochetum, ad quartæ partis conſumpt. pro potu ordinario, addendo coriandri & liquirit. q. ſ. ad ſaporis gratiam.

Ad arthritidem præcauendam, eiúſque radices in viſceribus latentes extirpandas, quidam Practici commendant vſum antipodagricorum, per annum integrum exhibitorum, quibus multos in integrum fuiſſe liberatos pronuntiant. Ex multis eorum formulis ſequens præcipua eſt.

℞. Salſæ parillæ ℥. iv. ſem. hyperici. fol. chamæp. & chamædr. an. Vnc. iij. ariſtol. rotund. ʒ. vj. angelicæ ʒ. iij. cinnam. ʒ. ij. caryophyll. ℈. iv. croci ℈. ij. Omnia in tenuiſſimum puluerem redactâ incorporentur cum mellis Hiſpani cocti q. ſ. Fiat opiata, qua vtatur æger per annum integrum, ſumendo ſingulis diebus veris, autumni, & hyemis ʒ. j. ß. æſtate tantùm ʒ. j. & abſtineat omninò diebus canicularibus. Vinum bibat valdè dilutum, & abſtineat à venere.

Horum antipodagricorum inſtar forſan eſſe poterit decoctum chamædryos, quod propterea Carolo Quinto Imperatori à Genuenſibus Medicis valdè commendatum erat: & teſtatur Solenander, plurimos qui hoc medicamentum per ſexaginta dies bibiſſent, penitùs fuiſſe liberatos. Huius decocti compoſitio talis eſt.

℞. Chamædryos dum floret, lectæ, & benè aſſeruatæ M. j. vini mediocris maturi lb. iij. Coque in duplici vaſe per hor. quinque. Colati vini capiat æger hauſtum, corpore ad ſudorem compoſito, præmiſsâ purgatione.

De calidis autem iſtis medicamentis hîc notandum; ea non ſolùm calidis naturis non prodeſſe; ſed etiam immedicabiles reſolutiones, aut alia incommoda inducere, ideóque ſumma cum præmeditatione ea eſſe exhibenda.

Tutiùs & forſan vtiliùs vſurpari poterit opiata ſequens, quæ minùs calefaciendo, totum corpus ſenſim, & per epicraſim ab omni ſuperfluitatum illuuie repurgat.

℞. Sennæ mund. ℥. ß. turbith, hermodact. an. ʒ. vj. ligni guaiaci, ſaſſafras, & rad. ſalſæp. an. Vnc. ſem. rad. chinæ ℥. j. ſem. ligni nephritici Vnc. ij. trium ſantal. an. Vnc j. ſem. aniſi ʒ. ij. mellis optimè depurati Vnc. xiv. Fiat opiata. Doſis Drach. j. per integrum annum, exceptis diebus canicularibus.

Inter vulgares homines quidam pro magno remedio prophylactico habent, vt tres alliorum bulbi integri manè deglutiantur, continuando per menſem integrum. Etenim ventriculum calefaciunt, & roborant, citra hepatis, aliorúmque viſcerum calefactionem: nam integri cum fæcibus excernuntur, ſed cocti, & pituitâ viſcidâ obuoluti, quam à ventriculo; & inteſtinis deturbant.

In arthritide biliosâ aquæ acidulæ, vitriolatæ & refrigerantes plurimùm conferunt. Ita vt earum vſu plures ab ea immunes per longum tempus euaſerint.

Ad eundem finem laudatur ab Hipp. *lib. de morbis*, vſus lactis aſinini, quod etiam pluribus arthriticis multùm contuliſſe experientia docuit.

Ac denique omnia remedia, quæ calidiori hepatis intemperiei corrigendæ, eique viſceri roborando idonea ſunt, hîc etiam conuenire poterunt, prout ſupra in eiuſdem intemperiei curatione deſcripta ſunt.

Si verò ſeroſus humor à cerebro defluens, vt pleruúmque fit, huic affectui dederit originem, cerebri ratio habenda maximè eſt: vt nimirùm intemperies illius corrigatur, & humores in eo geniti deriuentur & diſcutiantur. Quibus vſibus conuenient cauteria, veſicatoria, errhina, maſticatoria, pulueres, cucuphæ, ſuffitus, aliáque remedia, in affectuum cerebri curationibus propoſita.

Vltimum præcautionis caput eſt, vt articuli roborentur, ne tam facilè humorem influentem recipiant. Aduertendum tamen, roborantia medicamenta, non ſolùm fruſtrà, ſed etiam noxiè vſurpari, niſi materia antecedens, & fluxurus humor remediis prædictis ſollicitè auferatur. Alioqui hæc roborantia vel humorum ad articulos influxum impedire nequeunt: vel ſi impediant, ad partes nobiles refluunt humores iſti, & multò grauiora mala concitant.

Inter præcipua roborantia vinacea numeranda ſunt, quæ materiæ morbificæ reliquias diſcutiunt calore actuali, & aſtringendi vi partes maximè roborant. Duretus in Hollerium ea ita commendat. *Sed mirificè prodeſt vinaceorum vſus tempore vindemiarum, ſi vinacea exportentur ex torculari in horreum, & ſtragulis operta incaleſcant. In his æger contineat pedes, tibias, crura, aut brachia, vel etiam totum corpus.* Poſteà verò addit Gallico idiomate; *Ie l'ay practiqué cent fois, il n'y a rien meilleur ſous la chappe du Ciel.*

Solenander verò *conſil.* 21. *ſect.* 4. hoc remedium ſequenti elogio prædicat. *Sed inter optima remedia, & tutiſſima, quæ partes etiam affectas roborant, ac calorem innatum fouent, hoc ponendum, & diligenter ſingulis annis, cùm ampliùs fieri nequeat, vſurpandum. Videlicet vt tempore vindemiæ immergantur pedes atque manus affecta vinaceis, poſt expreſſionem calentibus adhuc, vel muſto calido calefactis, mane per dies quindecim. Ac poſſem nominare virum præſtantem, cui hoc medicamentum communicaui, atque ab eo præclaro munere ſum donatus: qui planè incedere non poterat, & iſto remedio, beneficio Dei, reſtitutus eſt. Quò autem vuæ maturiores ſunt, eò plus adiumenti vinaceorum vſus affert.*

Thermæ ſulphureæ, & nitroſæ, quales ſunt noſtræ Baleruccanæ, non ſolùm ſudores euocando, vt anteà dictum eſt, materiam arthritidis diſcutiunt; ſed etiam roborando articulos, ad præcautionem non parùm conferre poſſunt; quemadmodum ſi per modum embrochæ, vel duciæ capiti admoueantur. Earumdem thermarum lutum partibus infirmis applicatum, eas etiam corroborat.

In thermarum defectu lotiones pedum, aut fotus aliarum partium parari poterunt, ex decocto herbarum nerualium, additis quibuſdam aſtringentibus, vt balauſtiis, myrtillis, nucibus cupreſſi, alumine, & ſale, cum aqua ferrata & vino rubro.

Commendantur etiam inunctiones frequenter vſurpatæ in hunc modum compoſitæ.

Ol. myrtini vel roſacei Vnc. ij. ſalis ℥. ii. Miſce, fiat linimentum. Vel

℞. Ol. omphacini Vnc. ij. maſtichini Vnc. i. ſalis torrefacti ℥. ii. boli armen. ℥. iij. ſang. dracon. hypociſt. thuris, maſtich. an. Drac. i. ſem. Terantur ſingula per ſe priùs ſubtiliſſimè, tum cum oleis miſceantur in formam vnguenti.

Non parùm etiam vtile eſt ad articulos roborandos emplaſtrum diachalciteos, ſeu diapalma impoſitum: eſtque vtile in omni arthritide, à quocumque humore ducat originem. Scribitque Solenander *conſ.* 25 *ſect.* 4. ſe noviſſe quoſdam, qui aliàs frequenter podagræ paroxyſmis tentari conſueuerant, vſu huius emplaſtri continuo, & purgationibus per interualla aſſumptis, quinquennium integrum ab iſtis doloribus liberatos fuiſſe. Atque emplaſtrum hoc non inquinat, non pruritum aut puſtulas excitat, neque odore, aut alia qualitate moleſtum eſt. Aptatur autem ad formam membri. In pedibus ex aluta tenui fiunt calcei, qui hoc emplaſtro obducti pedibus aptantur. Eadem aluta emplaſtro hoc oblita carpis, & aliis partibus applicari poteſt. At verò idem emplaſtrum diachalciteos, in vino decoctum, & cum puluere myrtill. roſar. maſtiches, tartari, chamæpit. & chamomillæ permixtum, quale ſuprà in curatione deſcriptum eſt, ad eoſdem vſus multò præſtantius eſt. Et nos vidimus arthriticos, qui huiuſmodi emplaſtrum in pedibus & carpis continuo geſtarent feliciſſimo ſucceſſu.

CAPVT II.

De dolore iſchiadico.

Dolor iſchiadicus ab aliis arthritidis ſpeciebus in eo præcipuè differt, quod in his dolor ſolos articulos occupat; in illo verò non in ſola eſt coxendice, ſed etiam ſummam natem, & lumbos & os ſacrum occupat, ac in femur, tibiàmque & extremum pedem exporrigitur. Quod fit propter neruos à lumbis & oſſe ſacro emergentes, qui ad coxendicem feruntur, & inde ad femur, tibiam, & pedes diſſeminantur.

Cauſa huius doloris eadem eſt, quæ in aliis arthritidis ſpeciebus fuit propoſita.

Diagnoſis ex loco affecto deſumitur, vnde etiam nomen habet; dolor enim præcipuè iſchij regionem occupat. Hoc etiam habet peculiare, quod nullus tumor, nullàque inflammatio, aut coloris mutatio apparet, quemadmodum in aliis arthritidis ſpeciebus fieri ſolet, quia humores affluentes in partes profundiores, & ampliores, multáque carne contectas ſeſe inſinuant; & vſque ad corporis ſuperficiem, ipſamque cutem non diffunduntur.

Prognoſis doloris iſchiadici hoc habet peculiare, quod diu perſeuerans coxæ luxationem infert: humor enim ſeroſus & pituitoſus in articuli cauitatem; quæ ampliſſima eſt, ſeſe inſinuat, & ſi diu in ea immoretur, pars illius tenuior diſcutitur, craſſiori remanente quæ mucoſa redditur, & ligamenta articuli oſſa connectentia emollit ac relaxat, vt os coxæ ex alueo ſuo excidat, vnde luxatio contingit, ex qua etiam claudicatio ſequitur, & cruris totius tabes, atque atrophia, quia os è ſede ſua elapſum muſculos, venas, & arterias comprimit, vnde motus impeditur; & ſanguis, ac ſpiritus in partes inferiores commodè fluere non poſſunt. Prædictam doctrinam confirmant duo Hipp. Aphoriſmi, nempe Aph. 59. ſect. 6. *Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, rurſùmque incidit, iis mucores ſuperueniunt.* Ex Aphor. 60. *eiuſdem ſectionis; Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, iis crus contabeſcit, & claudicant, niſi vrantur.*

Curatio doloris iſchiadici cum reliquarum arthritidis ſpecierum curatione multa habet communia; in multis tamen differt, propter loci affecti ſtructuram, & amplitudinem; ideò à prædictis diſtinguenda fuit, & ſeorſim in hoc capite deſcribenda.

Ac primùm præmiſſo clyſtere, aut leui pharmaco, vena brachij eiuſdem lateris aperienda eſt, ad reuellendum: poſteà verò ad deriuandum, ſecari debet in poplite, aut iuxta malleolum exteriorem illa vena, quæ ob inſignem vtilitatem, quam affert in hoc affectu, iſchiadica nominatur; quæ & ſæpè ſola ſecta hunc affectum ſanat.

In crure dolente ſecari ſolet, licet & in ſano apertam admodùm profuiſſe, ſubitóque omnem dolorem ſuſtuliſſe viſum fuerit.

Gal. *lib. de venæſect. cap.* 18. *Memini*; inquit, *me iſchiadas vno die, facta ex cruribus euacuatione, curaſſe, nempe vbi non ex frigore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt, venis, proueniſſent; quare ſecta in poplite vena illis commodior eſt, quàm in malleolo.*

Ex hæmorrhoïdibus etiam ſanguis per hirudines eductus, mirum in modum iſchiadicis opitulatur, quòd ſanguis in coxendicum venis contentus educatur: harũ enim partium maximus eſt per venas conſenſus.

Purgationes fortiores hîc locum habent, nam leniores, humores magis ad partem affectam præcipitant. Ideò conueniunt maximè puluerea arthritici, caryocoſtinum, pilulæ de hermodactylia & ſimilia. Chymici purgationes mercuriales, & antimoniales in robuſtis corporibus feliciter aliquando vſurpant.

Mercurius

Mercurius dulcis cum ſcammonio, vel aliis purgantibus exhibitus ſatis frequanter, humorem iſchiadem efficientem potenter eradicat.

Vomitoria à multis præferuntur purgantibus per aluum, cùm per locum à parte affecta remotiorem, humores vitioſos euacuent. Aſarum reliquis præfertur à Rondeletio.

Poſt ſufficientem purgationem, ad topica veniendũ eſt. Et quidem repellentia quod attinet, illa minimè conueniunt, quòd metuendum ſit, ne humores ad partem affectam magis promoueantur; ſed ſtatim initio reſoluentia admonenda ſunt: primò mitiora & minùs calida, ne magis humores ad partem attrahant; poſteà vehementiora, in hunc modum.

℞. Rad. bryoniæ ℔. ij. rad. ebuli ℔. j. baccarum iuniperi ℔. ß. fol. iuæ arthriticæ, mẽthæ, maior. ſaluiæ, roriſmarini, flor. chamom. meliloti, ana M. iv. Fiat decoctio pro ſemicupio, quod ingrediatur bis in die per biduum, aut triduum. In principio parari poterit decoctum ex aqua ſola, poſteà ex aqua & vino albo.

Ex eodem aut ſimili decocto poteſt foueri pars dolens calidè frequenter.

Sacculi etiam parari poterunt ex ſale, milio & furfure frixis in ſartagine cum vino generoſo, & calide applicari.

Vel componi etiam poterunt ſacculi efficaces, ex ſolis granis iuniperi contuſis, & prædicto modo in ſartagine calefactis.

Inunctiones etiam conuenient ex ol. chamom. aneth. lilior. irino, nardino, & rutac quæ partes exteriores relaxando, motum humorum ad eas conciliabunt, vt ſic internæ minus afficiantur.

Oleum ſcorpionum Matthioli inunctum, eſt etiam valdè efficax.

Ad potentiùs reſoluendum aqua balſami Guidonis, inunctione admota erit præſtantiſſima.

Vnguentum de althæa partes exteriores laxat, & materiam morbificam blandè diſcutit: ideò circa initia eo inungi poterit totum crus, & tibia vſque ad extremum pedem, iuxta ignem luculentum.

In progreſſu verò ſequens potentius & calidius admoueri poterit.

℞. Ol. lumbric. de lateribus, & de terebinth. ana ℥. ij. ol. vulpini ℥. j. gummi ammoniac. & ſagapeni aqua vitæ ſolutor. an. ʒ. vi. caſtorei pinguis ʒ. iij. euphorbii ʒ. ii. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum.

Sapo durus cum ſpiritu vini diſſolutus optimus, inunctione factà ad ignem.

Oleum de lateribus ſolum, poſt ſca cucurbitulas parti dolenti, & in ambitu eius admotas, calidè impoſitum, poſteà tegendo linteis valdè calidis, contumacem dolorem iſchiadicum vna die curauit.

Lacuna *Comment. in Dioſc.* vnguentum ſequens tanquam mirabile commendat.

℞. Succor. rad. & fol. ebuli, ana ℥. j. olei chamom. ℥. vi. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem. Deinde adde ceræ q. ſ. aceti guttulas aliquot ad penetrationem. Fiat vnguentum.

Cataplaſma ex iberide multùm laudatur ab Authoribus, quod hæc planta huic affectui curando ſit valdè efficax. Idque componi poterit in hunc modum.

℞. Iberidis M. iv. Decoquantur in vino & contundantur; addendo farinæ lupinor. orobi & fabar. ana ℥. iii. pulueris rutæ ſiccæ, flor. chamæm. & rad. coſti, an. ʒ. j. ol. terebinth. Vnc. ſem. ol. lumbric. q. ſ. Fiat cataplaſma.

Platerus plurimùm prodeſſe teſtatur, ſi ſaluia recens in tegulam cauam ignitam poſita, ſæpeque ne aduratur agitata, & hoc modo ſemicocta, aceto perfundatur tegulæque linteis obuoluta ſub ægri coxa ponatur, vaporque inde excitatus excipiatur.

Non parum etiam conducit panis recenter è furno extractus valde calens, per medium ſectus, aqua vitæ irroratus & admotus.

Ad materiam morbificam foràs extrahendam conuenit cucurbitula, in ſumma parte doloris, quæ ad os ſacrum pertinet, quater repetita ſine ſcarificatione.

Ad idem valdè conferunt hirudines octo vel decem parti affixæ, quæ à Paulo & Aureliano probantur. Et Zacutus Luſitanus ſe decem horarum ſpatio dolorem iſchidiacum ſuſtuliſſe aſſerit, qui omnibus aliis remediis auferri non potuerat.

Emplaſtra verò in frequentiſſimo vſu ſunt, & hac in re plurimùm poſſunt. In eorum tamen vſu hoc perpetuo obſeruandum, quemadmodum de aliis in genere dictum eſt; vt primò miniora admoueantur, quæ ſi parùm profuerint, ad vehementoria tranſcendere poterimus. Quem etiam ordinem nos in eorum formulis deſcribendis obſeruabimus.

℞. Picis naualis ℥. ii. ſulphur. commun. ſubtiliſſimè triti ʒ. iii. maſtiches ʒ. ii. terebinth. ℥. ß. Miſce, fiat empl.

℞. Picis naualis ℥. ii. gummi ammoniac. bdellij in aceto diſſolut. ana ℥. i. ſulphuris viui turbith. hermodact. an. Vnc. ſem. caſtorei Drach. j. terebinth. parum, ceræ q. ſ. Fiat emplaſtrum.

℞. Gummi ammoniaci & ſagapeni in aceto diſſol. & denuò inſpiſſat. an. Vnc. ii. empl. diachylon. cũ gummis ℥. j. ß. Liquefiant omnia ſimul: Deinde adde cinnabaris, & æris vſti, an. Vnc. j. auripigmenti & viridis æris, an. Drach. ii. Fiat maſſa emplaſtri. Si veſicæ excitentur, ponatur linteum inter partem & emplaſtrum.

Si malum pertinaciter hæreat, ad veſicatorium tranſeundum eſt, quod parti admotum materiam morbificam euellit. Emplaſtrum igitur veſicatorium applicandum eſt, vel ſolum, vel, vt mitiùs agatur, cum aliquo ex prædictis, æquis partibus permixtum: ſic enim per longius tempus in parte poterit detineri. Vel ſequens de nouo diſpenſari poterit.

℞. Picis naualis, ceræ, picis albæ, ana Vnc. i. ſem. colophoniæ, thuris, maſtiches, ana Drach. ii. euphorbij, ladani, ſulphuris viui, opopan. ammoniac. bdellij, galbani, ſagapeni, an ℥. ß. ſtyrac. calamit. benioin. ana ʒ. ii. canthand. ʒ. iii. galangæ, caryophyll. an. ʒ. ij. ſtyrac. liquid. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

In diuturno affectu cauſticum tibiæ lateris dolentis materiam morbificam deriuat, & morbum interdum tollit. Zechius admouendum eſſe vult parti tibiæ exteriori. Si vero, ſuſpicio fuerit catarrhi à cerebro defluentis, alterum etiam occipiti admouendum eſt. Id enim aliquando iſchiadicum dolorem antiquum curauit, qui nullis aliis remediis vinci potuerat. Tum denique alia remedia cerebri intemperiem corrigentia non erunt omittenda.

Zacutus Luſitanus cauterium retrò aures inuſtum, quando fluxio à capite irruit, cum miro ſucceſſu in vſum ſe vocaſſe aſſerit, & peculiari hiſtoria confirmat *obſ. 160. lib. 5.*

Toto curationis decurſu clyſteres frequentes iniiciendi ſunt, vt materiæ morbificæ portio ad inteſtina deriuetur. Tum etiam ad doloris cauſam proximam diſcutiendam ſequens aliquando proſunt.

℞. Vini generoſi ℔. ſem. ol. nucum & rutac. an. ℥. iii. ol. terebinth. Vnc. ſem. Miſce, fiat clyſter, iniiciendus quoties dolor vrget.

Clyſter vero ſequens humores à parte affecta potenter extrahit, propter viciniam quam habet cum inteſtinis.

℞. Pulpæ colocynth. Drach. j. furfuris macri M. i. vini albi ℔. i. ſem. Coquantur ad ℔. i. Ex colatura fiat clyſter, qui ſeruetur per horam.

Dolor iſchiadicus interdum à bile, & humoribus calidis generatur; qui quidem dignoſcitur cùm dolor eſt acerbiſſimus, & pungitiuo ſimilis, exacerbationes alternis diebus ſæuiores efficiuntur, habitus eſt gracilis, temperamentum bilioſum, ætas iuuenilis, regio & tempeſtas calida, dolor, à calefacientibus exacerbatur, morbi præceſſerant bilioſi, victus calefaciens, exercitatio

vehemens: tunc enim ad bilem & calidam intemperiem remedia dirigi debent. Ideò conueniunt venæ ſectio, purgationes cholagogæ, nunc lenientes, nunc etiam vehementer purgantes, additis diagrydiatis, vt materia morbifica educatur; iulepi refrigerantes, clyſteres mollientes, & refrigerantes, lac balneum, aliáque remedia in calida hepatis intemperie propoſita. Hoc perpetuò cauentes, vt aperientia vitentur, incraſſantia potiùs eligantur, qualia in catarrho calido & tenui propoſita fuerunt.

Dolore acerbiori exiſtente narcotica exhiberi poſſunt, præſertim ſyrupus de papauere, quo dolor ſedatur, & fluxio cohibetur humoris incraſſatione.

At longè potentiùs operatur laudanum opiaticum ad g.iij.vel.iv.exhibitum; quod etiam in clyſtere ex iuſculo, vel lacte diſſolutum, præmiſſo alio laxante, dolorem ſæpè in momento ſedat.

Topica erunt mitiora, ,vt ol. lilior. violac. chamæmel. & amygd.dulc.in quæ cataplaſmata ex lactuca, ſolano, endiuia, farina hordei, cum oleis prædictis; & circa declinationem fomenta, linimenta, emplaſtra mitiora, & minùs calefacientia.

Materia dolorem iſchiadicum efficiens aliquando ſuppuratur, & in abſceſſum conuertitur, quod docuit Hipp. *3.epid. in hiſtoria Eupolemi*, qui talem abſceſſum paſſus eſt, & eo tabidus interiit. Si abſceſſus aperiatur, vlcus remanet ſordidum & cacoëthes, quod etiam ad tabem perducit. Eam tamen cum vlcere curatam ſæpè à ſe fuiſſe gloriatur Zacutus Luſitanus, *obſeru. 126. lib. 2.* decocto ligni ſancti, & radicis ſalſæ parillæ. Quæ obſeruatio legenda, & ſedulò meditanda eſt.

CAPVT III.

De Rheumatiſmo.

POſt arthriticos affectus propriè dictos, de Rheumatiſmo agere operæ pretium eſt, propter magnam analogiam, quæ inter hoſce affectus intercedit: quæ ſanè tanta eſt, vt vulgus medicorum qui Rheumatiſmi naturam ignorant, eum arthritidem vniuerſalem nominare ſoleant. In vtroque enim affectu dolor articulorum reperitur; ſed in hoc differunt, quòd in arthritide ſoli articuli dolent; in Rheumatiſmo verò non ſolùm articuli, ſed etiam totum corpus, media ſcilicet inter articulos ſpatia, muſculi neruorum, eorúmque membranæ, ac præſertim perioſtia, totúſque corporis habitus: imo vero interdum corporis partes internæ, vt ventriculus, inteſtina, vterus, pulmo, rheumaticos affectus experiuntur.

Licèt autem catarrhus rheumatis nomine donetur apud Græcos: differt tamen ab eo rheumatiſmus; quia in genere quidem fluxionis eſt, ſed alterius naturæ ab ea fluxione, quæ vulgò catarrhus nominatur, qui quidem à cerebro tantùm exoritur, & vnam aut alteram ſolummodò partem infeſtat, cùm rheumatiſmus ab internis viſceribus, tum venis & arteriis procedat, & in corpus vniuerſum effundatur.

Hic affectus, morbus nouus non eſt, attamen à veteribus non eſt ſufficienter deſcriptus. Illius delineatio habetur apud Hippocr. *lib. de loc. in homine*, & apud Galen. 1. *de differ. febr.* & 1. *de compoſit. med. ſecundùm genera*. Sed omnium maximè inſignis ac perſpicuus locus hunc affectum explicans 1 *in lib. 1. de differ. febr. cap. 7.* continetur, his verbis. *Huiuſmodi quapiam ratione prouenire ſcito rheumaticos nominatos affectus, toto videlicet corpore infirmo, principibus verè illius partibus, paululùm licèt inſit ſanguinis, grauari tamen ſolitis, eúmque ad carneas cutis partes protrudentibus.* Vnde legitimam rheumaticæ affectionis naturam in eo ſitam eſſe conſtat, iuxta Galeni doctrinam, quod corpus vniuerſum ea impotentia ſit affectum, vt vbi principem eius partem aliquo ſanguine grauari contigerit, licet non ſit in copia plurimum excedens, ad carnoſas partes, & habitum corporis tranſmittat.

Illud autem crudè & ſimpliciter admitti non poteſt, quod dicitur à Galeno, partes principes ſanguine grauatas, eum ad carneas cutis partes protrudere. Inde enim inflammationes & tumores in illis partibus exorirentur. At conſtat experientia in rheumatiſmo nullum tumorem, nullam inflammationem, nullámque coloris mutationem in partibus dolentibus vtplurimum apparere.

Cauſa igitur proxima & immediata huius affectus eſt humor ſeroſus; qui propter tenuitatem, partes in tumorem non eleuat, & propter ſubſtantiam minimè ſuppurationi idoneam, nullum vnquàm abſceſſum producit, ſed tantùm diſpoſitionem quandam inflammatoriam ex ſeri feruore oriundam.

Origo autem primaria huius affectus hepati adſeribenda eſt, quod feruida intemperie affectum, atque debilius redditum alimentum non ſatis nutritioni conueniens generat, & totum corpus pari imbecillitate afficit, vt ita ſuperfluitatum receptioni reddatur maximè idoneum. Ex eadem verò hepatis intemperie ác imbecillitate, multus fit prauorum humorum prouentus, qui in venis & arteriis diutiùs retenti, prauam quandam acquirunt corruptelam, ibique colliquantur, & in ſeri, atque ichorum naturam abeunt, & tanquam onus graue expelluntur à natura ad partes ignobiliores; cum ſatis robuſta non ſit, vt eos extra corpus omninò eliminare valeat. Illi autem humores ſeroſi & ichoroſi ſumma acrimonia præditi, partes ad quas deducuntur, lancinant & pungunt, vnde dolores & cruciatus oriuntur. Licet autem hepar primariam huius affectus originem præ ſe ferre à nobis cenſeatur; à cerebro tamen humores iſtos interdum immediatè defluere ex eo patet, quod ſæpe dolores in ceruice incipiunt, poſtmodum verò ad humeros & brachia deſcendunt. Verùm prima humorum acrium generatio fuit in hepate feruidiori, qui ad cerebrum tranſlati, confluunt poſtmodum in ſubiectas partes.

Quamuis autem modo veluti critico humores iſti à venis expellantur, motus tamen eorum non eſt ita ſubitus, ſed lentè & paulatim efficitur: cum nempè humores illi praui & corrupti in venis feruēt & ebulliunt, ac poſtmodùm à venis ſenſim expelluntur, ac veluti euomuntur, vnde nauſeoſis venarum, ſatis appoſitè, motus iſte appellari ſolet.

Humorem autem ſeroſum eſſe cauſam præcipuam horum dolorum multiplici ratione conuincitur. Primò quòd nullam coloris mutationem, nullúmque tumorem vtplurimùm partibus inducit; licet aliquando, cùm humor valde copioſus eſt, in exiguum ac prærubrum tumorem partem eleuet, qui tamen facilè diſcutitur. Secundò, quod dolores iſti admodum mobiles ſint, & nunc hanc, nunc illam partem inuadant, & ab vno loco in alium ſubitò mutentur, priori ſubitò immuni reddito, ac dolore omnino vacuo: quæ repentinæ mutationes non niſi ab humore mobili, ſummáque tenuitate prædito fieri poſſunt. Tertio, quod ſudoribus ſæpe morbus iſte terminetur. Quarto quia pleonexiæ ſeroſæ multa in hiſce ægrotantibus apparent indicia: nempe vrinæ tenues ac copioſæ, potus quantitatem excedentes, & magna ſeri copia in ſanguine detracto apparens.

Licèt autem ſeroſus humor ſit cauſa præcipua & frequentiſſima dolorum qui in Rheumatiſmo contingunt, non eſt tamen à ratione alienum, flatus aliquando concurrere ad eorum productionem. Cuius rei coniecturam facere poteſt ſubita doloris permotatio de loco in locum, & quòd non eſt pondus, aut

grauitas

grauitas in partibus dolentibus. Hæc eſt Auicennæ ſententia, qui hunc affectum deſcribere videtur, illiúſque generationem flatibus tribuere, *fen.1. lib.3. tract.2. cap.7.* his verbis: *In dolore facto ex flatibus extenſio augetur, & grauitas minuitur: & aliquando eſt cum punctione, quandoque etiam cum corroſione; & in flatuoſo dolore quidem grauitas nulla eſt. Et quandoque etiam cum ipſo fit permutatio doloris frequens de loco ad locum.* Hæc Auicenna: quibus ſequentia ſubiungit, quæ ad rheumatiſmi deſcriptionem propiùs accedere videntur. *Et flatus eſt quandoque in tunicis membrorum, & villis, ſicut in colica flatuoſa; aut in tunicis muſculorum, & ſub membranis, & ſuper oſſa; aut in circuitu muſculorum, inter carnem mollem, & cutem; aut in ipſo membro latitans, vt in muſculis in pectore.*

Si quis verò obiiciat, morbos à flatibus oriundos non tandiu durare, cùm flatus facile diſcutiantur. Reſpondebimus, flatum in partibus dolentibus contentum facilè diſcuti, vnde frequens dolorum permutatio contingit; ſed mineram adeſſe in venis, ex qua fieri poteſt continua flatuum eleuatio, qui poſtmodùm ad partes prædictas deferuntur. Minera autem flatibus generandis idonea eſt humor craſſus, viſcidus, & pituitoſus, quem in rheumatiſmo laborantibus ſæpiſſimè redundare oſtendit ſanguis ipſis detractus, qui non rarò craſſus & glutinoſus eſt, pituitam crudam & putridam referens.

Diagnoſis huius affectus, ex iis quæ dicta ſunt, facilè elici poteſt: paulò vberiùs tamen explicanda eſt. Primò igitur partes doloribus afflictæ, nempe muſculi, eorúmque membranæ & perioſtia hunc affectum à reliquis omnibus diſtinguunt. Licèt enim dolores venerei, artus & internodia occupent, & maximè perioſtia, differunt tamen in eo, quòd non ita vniuerſaliter corpus totum infeſtant, neque ita continui ſunt, noctu tantùm, & parum interdiu excruciantes, neque vtplurimum à conſuetis officiis ægrotantes auertunt: cùm rheumatiſmus ipſos lecto penitùs affigat, vt ſeſe vix commouere valeant, neque à miniſtris, niſi cum maxima moleſtia, & dolorum exacerbatione, moueantur. Ac denique alia luis venereæ ſigna adſunt, vel præceſſerunt, vt gonorrhœa, bubo venereus, caries pudendi, & ſimilia.

Alia etiam ſymptomata hunc affectum concomitantia ad illius diagnoſim plurimùm conferre poſſunt. Admota enim manu partibus dolentibus, caloris & acrimoniæ ſenſus percipitur; febris vtplurimùm adeſt, ſed ea perexigua, interdum verò nulla. Sanguis qui detrahitur planè corruptus eſt, craſſus & glutinoſus, tum poſt multas phlebotomias ſero copioſo diffluit, ita tamen mutatus, vt ſanguinis ſpeciem amiſerit. Poſtquam ceſſauit, vel intermiſit dolor, nulla remanet imbecillitas in parte, vt in arthritide contingit. Purgantia medicamenta, & topica ab initio vſurpata nihil proſunt, imò morbum & dolorem augent; in declinatione verò vtraque ſunt proficua.

Quod ad prognoſim attinet; affectus iſte rarò, aut nunquam vitæ periculum infert, ſed longitudine ſua magnam parit moleſtiam: ad duos enim vel tres menſes perſeuerat, ſi ſit ſine febre; imò verò interdum, præcipuè ſi non rectè curetur, ad annum, vel plures annos extenditur. Franciſcus Portus, qui eleganti carmine de eadem medicam ſcripſit, agens de rheumatiſmo, refert ſeipſum per biennium ferè hunc morbum expertum eſſe, quem tandem ſuperauit adnitentibus ſex Medicis Pariſienſibus, illius temporis illuſtrioribus, Baſino, Allino, Belloqueren, Sanjacobæo, Seguino, Hollerio.

Si cum febre rheumatiſmus oriatur, breuior eſſe ſolet, ſed diris cruciatibus, & acerbioribus ægrum exercet: & tunc intra 20. vel 40. dies ſoluitur, aut maximam ſaltem patitur imminutionem.

Rheumatiſmus aliis morbis ſuperueniens, vt apoplexiæ, & conuulſioni, periculum imminuit, tranſlata materia morbifica à partibus internis ad habitum corporis.

Sudores in declinatione morbi aduenientes, ſalutares.

Vrinæ craſſæ & multæ in declinatione prodeuntes, morbi ſolutionem afferunt.

Ad curationem huius affectus, materia morbifica reuellenda, mitiganda & euacuanda eſt, viſcerum intemperies corrigenda, omniumque partium, tam mandantium, quàm recipientium robur conſeruandum eſt.

Quæ omnia ſequentibus remediis præſtari poterunt.

℞. Fol. maluæ, violar. betæ, lactuc. borrag. an. M. j. ſemin. aniſ. ʒ. ij. Coquantur ad quart. v. In colatura diſſolue mellis violac. & butyri recent. an. ℥. ij. Fiat clyſter iniiciendus hora commoda, & iterandus ſingulis, vel alternis diebus per integrum morbi decurſum.

Reiecto clyſtere vena aperienda eſt alterutrius brachij, & detrahendæ ſanguinis ℥. viij. vel ix. Non refert ex quo brachio ſanguis primùm detrahatur, quandoquidem pluries iteranda eſt phlebotomia, atque adeò vtriuſque brachij venæ ſæpiùs erunt pertundendæ. Singulis igitur diebus ab initio ſanguis detrahendus eſt, donec morbus remiſerit, & dolores imminuti fuerint. Nec refert ſi per 10. 12. aut etiam plures dies ſanguis detrahatur, quandoquidem iſte morbus hoc habet peculiare, vt ex frequenti venæ ſectione vires non deiiciantur, ſicut in aliis morbis ſolet contingere. Ideóque mihi in vſu eſt in huiuſmodi affectionibus, dum venę ſectionem adeò frequentem præſcribo, ne ægrotantes, vel adſtantes terreantur à toties repetita phlebotomia; hanc reſtrictionem addere, vt continuetur ſingulis diebus miſſio ſanguinis, donec imminuti fuerint dolores, aut vires multùm debilitatæ. Cùm autem huius euacuationis vſum continuando, virium deiectio inde non emergat, eam ægrotantes liberè patiuntur, eiúſque frequenti iterationi facilem aſſenſum præbent. Facilem autem illam tolerantiam facit ſanguinis conditio, qui in hoc morbo admodùm putridus ſemper educitur. Copioſæ huius ſanguinis euacuationis vtilitatem oſtendit experientia; ſiquidem ex ea ſedulò continuata morbus qui longus eſſe conſueuit, vt in prognoſi dictum eſt, intra ſatis breue ſpatium non rarò euincitur. Et docet eadem experientia, hæmorrhagiam largam huic morbo ſuperuenientem eum omninò reſoluere. Hoc ſubinnuere viſus eſt Hipp. *Aph. 74 ſect. 4. Quibus ſperatur abſceſſus futurus ad articulos, eos liberat ab abſceſſu vrina multa, craſſa, & alba, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri: ſi verò etiam ex naribus fluxerit ſanguis, breui admodùm ſolutio fit.* Humorum enim decubitus, qui ad articulos fiunt, cum rheumatiſmo quandam habent analogiam. Tum etiam idem Hippocrates quandam rheumatiſmi adumbrationem proponere videtur 2. *Prorrh.* illiúſque generationem ſuppreſſæ hæmorrhagiæ conſuetæ adſcribit, his verbis. *Quibus circa articulos dolores fiunt, & tumores, & ſedantur non podagrico modo: in iis competies viſcera magna, & in vrina ſubſidentiam albam*, & quæ ſequuntur. Poſteà addit: *Fit autem hic morbus iis, quibus in pueritia & iuuentute ſanguis ex naribus fluere ſolitus, deſiit.*

Dum phlebotomiæ celebrantur, clyſteres, (vt anteà dictum eſt,) ſingulis vel alternis diebus vſurpandi, tum etiam iulepi exhibendi, qui viſcerum intemperiem corrigere, & humorum acrimoniam atque agitationem cohibere valent. Huic vſui maximè conducit aqua papaueris rhœados, quæ cùm valdè proficua ſit in hoc affectu, ſola exhibenda eſt manè & ſerò ad Vnc. vj. cum ſyrupo de limonib. vel granator. ad formam iulepi; quamquam ſine ſyrupo non minoris ſit efficaciæ.

Pro potu ordinario ptiſana ex hordeo, gramine, & liquiritia, vel ex decocto rad. acetoſæ, vel tincturæ roſarum vſurpari poterit: à vino prorsùs abſtinendo, quod omnium fluxionum vehiculum eſt maximum.

Purgatio in huius affectus principio, augmento, & ſtatus nullum affert auxilium; imò verò noxia eſt: fluxiones enim irritat, & dolores intendit, quemadmodùm in omnibus inflammatoriis diſpoſitionibus euenire ſolet. At in declinatione neceſſaria eſt, & multoties celebranda, idque blandis medicamentis, vt per epicraſin cacochymia in vniuerſo corpore reſtagnans educatur. Ad hunc finem potio ſequens præſcribi poterit.

℞. Sennæ mundat. & tamarind. an. ℥. ß. ſemin. aniſ. & cremor. tart. an. ʒ. j fol. acetoſ. M. ß. Coquantur ad. ℥. iij In colatura diſſolue manæ & ſyrup. roſac. an. ℥. j. Fiat portio per interualla iteranda pro arbitrio Medici curantis.

Si forma boli magis arrideat, ita componi poterit.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ʒ. vj. cathol. duplic. ʒ. iij. rhabarb. puluer. & cremoris tart. an. ʒ. j. Cum ſaccharo fiat bolus.

Si efficaciùs purgare deſideres, adde bolo, vel potioni rad. ialap. ℈. j.

Si purgationes iſtæ non ſufficiant ad affectum (ſæpè admodum contumacem) protsùs eradicandum, ad vehementiora purgantia, vt electar. diaphœnic. diaprun. ſolut. & alia huiuſmodi confugiendum erit, modò febris abſit. Ego ſemper hunc affectum ſuſtuli, poſtquam prædicta remedia rem abſoluere nequiuerant, mercurio dulci ſexies ſublimato, aliquoties exhibito ad gr. xx. cum ſcammonij vel reſinæ ialapæ gr. x. Cuius curationis exemplum videre eſt in obſeruationibus meis nempè *obſeru. 41. cent. 3.* vnicus clyſter ex vino emetico paratus hunc affectum curauit in nobili muliere, vt habetur *obſeru. 22. einſdem centuriæ.*

De ſudorificis idem dicendum eſt, quod de purgantibus iam dictum, ea nimirum in principio, augmento, & ſtatu non eſſe proficua, imò verò plurimùm nocere; quod vulgares Medici experiuntur, qui veri catarrhi ſpecie deluſi, & morbi contumaciæ pertæſi, ad ſudorifica confugiunt, vnde morbus geminatur, & dolores intenduntur. Attamen in declinatione, poſt debitas purgationes, nullâ febre præſente, plurimùm conferre poſſunt; eáque parari poſſunt ex decocto chinæ, vel ſalſæ parillæ; vel prolici poſſunt ſudores in laconico, cum vapore ſpiritus vini, aut decocti alicuius appropriati.

Poſt ſufficientes euacuationes; imò dum illæ celebrantur, partium principum, & totius corporis roborationi incumbendum eſt, quam indicationem Galenus 1. *de diff. febr. cap. 6.* vbi rheumaticam affectionem exponit, reliquis præferendam aſſerit, his verbis. *Meritò ergo in his curandis ſcopus eſt, non euacuatio, ſed totius corporis roboratio.* Quod quidem ita intelligendũ eſt, non quòd nulla omnino competat euacuatio, (idem enim Galenus huius affectus curationem orditur à miſſione ſanguinis, ac ſi excrementa prauam qualitatem habuerint, etiam adhibet purgationem,) ſed quòd magis & frequentiùs roborantibus, minùs verò, & parciùs purgantibus agendum ſit. Certum tamen eſt partes non poſſe roborari, niſi priùs excrementorum illuuies, quâ onerantur, expurgata fuerit.

Illa autem roborantia refrigerandi vi prædita eſſe debent, ſiquidem (vt anteà dictum eſt) feruida hepatis intemperies primam huic morbo originem præbere ſolet. Horum maxima ſupellex apud Authores inuenitur: Ex his nos quatuor proponemus, quæ efficaciora, & minùs ingrata exiſtimauimus.

Primum ea tinctura corallorum., cuius ℥. ij. æger ſumere poterit, manè duabus horis ante paſtum ſingulis diebus vacuis ab aliorum remediorum vſu.

Quia verò tinctura corallorum diu ſeruari nequit ad vſum longiorem in ſyrupum reducitur cum ſaccharo; cuius cochlearia duo mane ſumi poterunt; ſed multò minor eſt illius efficacia, quàm tincturæ ſimplicis.

Secundum eſt conſerua fructus cynorrhodi, quæ guſtui gratiſſima eſt, hepar refrigerat, & leui adſtrictione corroborat. Hanc ſumere poteſt æger ad nucis magnitudinem manè & ſerò.

Tertium eſt electuarium triaſantali quadruplicato rheo, in tabellas redactũ, cuius ʒ. ij. ſingulis diebus ſumi poterunt, ſuperbibendo parum aquæ potus ordinarij.

Quartum eſt tinctura roſarum, cuius cyathum vnum æger haurire debet ſemel, bis, ter, in die, longè à paſtu. Illius præparatio talis eſt.

℞. Roſar rubrar. ſiccar. ℥. j. aquæ tepidæ ℔. iij. ſpiritus ſulphur. aut vitriol ʒ. j. ß. Infundantur per horas vj. Colaturæ adde ſacchar. albi ℔. ß. Seruetur in vaſe vitreo ad vſum.

Prædicta remedia, vel eorum nonnulla alternatim vſurpabuntur, ne natura eidem aſſueſcat.

Curato affectu prophylaxis ad aliquod tempus eſt neceſſaria, ne nouâ accumulatâ materiâ recidiua contingat. Illa igitur præcipuè verſabitur in purgatione periodica, ſemel aut bis in menſe iteranda, quod commodè fiet ſyrupo Magiſtrali ſequenti, qui magis alterando, & roborando hepar, quàm purgando proderit.

℞. Succor. recenter expreſſor. & per reſidentiam depurat. ex foliis endiu. cichor. agrimon. fumar. lupulor. & bugloſſ. ℔. iij. ſucci pomorum redolentium recenter expreſſ. & depurat. ℔. ij. ſennæ mund. ℥. vj. epithym. ℥. ij. rhabarb. elect. & agaric. recenter trochiſc. an ℥. j. macis & caryophyll. an. ʒ. ß. Infundantur, & decoquantur, vt artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolue ſacchar albi quart. v. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥. ij ſeme aut bis in menſe, cum iuſculo pulli, aut vituli, foliis borrag. pimpinell. ceterach. & agrimon. alterato.

Venæ ſectio etiam vere & autumno erit conuenientiſſima.

Præterà ad hepatis feruorem temperandum vtiliſſimum erit balneum aquæ tepidæ. quod per totam æſtatem frequenter erit iterandum: vel vt commodiùs vſurpari valeat, ſemicupium ſufficiet.

In eundem finem conſerua cynorrhodi, aut opiata iiſdem facultatibus prædita, & tabellæ triaſantali, frequenter vſurpari poterunt.

His accedet optima victus ratio ex cibis boni ſucci, & concoctu facilibus, vt perdicibus, capis, pullis gallinaceis, & pipionibus, præcipuè verò iuſculis & conſummatis, iuribus carnium expreſſis, & ſimilibus, quæ omnia ſumenda ſunt in mediocri quantitate, vt faciliùs concoqui valeant.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER XVII.

DE FEBRIBVS.

PRÆFATIO.

MAGNA à non paucis Autoribus circa febrium theoriam, & therapiam volumina conſcripta inueniuntur; in quibus controuerſiæ innumeræ, & ardua diſputationes agitantur. Quæ, vt in ſcholis vtiliſſimæ ſunt, imò & neceſſaria; pleriſque tamen Medicis extra Academias artem exercentibus, tædium pariunt. Illi ſiquidem breuem atque dilucidam morborum theoriam expetunt, quæ eorum natura, cauſis, & ſignis, tam diagnoſticis, quam prognoſticis, intelligendis, & curationi (cui toti incumbunt) rite obeundæ; ſufficiat. Nos in toto hoc opere, votis eorum ſatisfacere conantes, omnes controuerſias ablegauimus, earum tantum quæ ad praxim maximè neceſſariæ viſa ſunt, deciſiones breuiter exponentes. Quod etiam in febrium expoſitione obſeruauimus; & prætermiſſis omnibus controuerſiarum ambagibus, quæ in ſcholis ad nauſeam continuò tractantur; ea tantum, quæ ad praxim maximè faciunt, expoſuimus. Hunc verò Librum clarioris doctrinæ gatia in tres ſectiones diſtribuimus, generalem illam diuiſionem ſequentes, quâ febres diuiduntur in ſimplices, putridas, & peſtilentes. Atque adeò huius Libri Sectio prima febrium ſimplicium. Secunda putridarum. Tertia verò peſtilentium explicationem continebit.

SECTIO PRIMA

De Febribus ſimplicibus.

PRÆFATIO.

FEBRIS quæ ſimplex nominatur, in tres ſpecies ſubdiuiditur, quarum alia dicitur ephemera; alia ſynochus ſimplex, ſeu imputris; alia verò hectica. Ideò huius ſectionis tria erunt capita. Primum febris ephemeræ. Secundum ſynochi ſimplicis. Tertium hecticæ naturam & curationem explicabit.

CAPVT I.

De Febre ephemera.

FEbris ephemera plerumque generatur à cauſis externis, & corporis animique motibus vehementibus, vt ira, curis, labore, dolore, vigilia, & inedia, quibus ſpiritus inflammantur. Item ſomno & mœrore, quibus humores & vapores calidi intus coërcentur. Item calefactione à ſole, igne, hypocauſto, quibus feruidus aër inſpiratione attractus, & per inſenſiles poros admiſſus ſpiritus inflammat. Item crapula, & præſertim cibo potúque calidiori magna copia ſumpto, vt piperatis, & vino generoſo, quibus vapores ſuſcitantur plures, quàm exhalare queant. Item excrementorum calidorum retentione, non ſolùm fæcum & vrinæ, ſed præcipuè fuliginum, quæ per habitum excludi ſolent, ſi pori inſenſiles claudantur à frigore, balneo aluminoſo, & ſimilibus.

A cauſis etiam internis generatur febris ephemera, vt bubone aliiſque crurum, aut brachiorum tumoribus, præcipuè dum ſuppurantur; extremitatum eryſipelate, quando materia calido loco concluſa, non ſua putredine, ſed tantùm qualitate cor afficit. Item vaſorum obſtructione leui, qua fuligines retentæ febrē accendunt; vt in deſtillationibus ſolet fieri, dum illæ in calidis naturis, aut denſiori corporis habitu contingunt. Hanc febrem ſignificant, tum ex enumeratis cauſa aliqua prægreſſa, tum pulſus celer, frequens, magnus; reſpiratio etiam magna, & frequens, & capitis dolor & calor, frigoris, & horroris abſentia, necnon laſſitudinis ſpontaneæ, aut inappetentiæ. Aliquando tamen rigor, aut horror adeſſe poteſt, in iis videlicet, quæ à Solis ardore vel frigore initium habent. Calor etiam adeſt tangentibus ſuauis, ac blandus, vrina concocta, naturali ſimilis, niſi ab obſtructione, vel cruditate immutetur. Intra 24. horas plerúmque ſolet terminari, cum molli ſudore, licèt aliquando ad tertium diem extendatur: quem ſi tranſgrediatur, in ſynochum ſimplicem, aut putridam, vel hecticam degenerat.

Ad illius curationem antiqui maximè vtebantur balneo aquæ tepidæ, cuius etiam in ſtatu ſano vſus erat frequentiſſimus. Sed cum noſtris temporibus abierit in deſuetudinem, in huiuſmodi febre etiam obſoleuit, & minimè tutus habetur, propter plethoram, cacochymiam, putredinem, aut fluxionem, quæ in talibus corporibus poſſunt exiſtere, aut timeri ne accidant.

Sed potiùs curetur huiuſmodi febris victu refrigerante & humectante, vt cremore hordei, iuſculis refrigerantibus, potu hydroſacchari, ptiſanæ vulgaris, aut aquæ fontanæ, cum ſyrupo limon. aut capill. ven. permixto.

At verò pro cauſarum varietate curatio aliquantulùm varianda eſt. Sicque ephemeræ ab æſtu, vel Solis ardore competit victus refrigerans, tranſlatio ægri in locum,

locum frigidiorem ; & oxyrrhodinum fronti, ſincipiti, & temporibus admotum, ſi dolor adfuerit, qui ab inſolatu vt plurimum generari ſolet.

Si à frigore producatur, præſertim cùm æger ab exercitio æſtuans in aerem frigidiorem repentè ſeſe contulit, ſudor prouocandus eſt, maximè in fine acceſſionis.

Si à cutis denſitate & pororum occluſione, eadem debetur curatio; & vtrique huic cauſæ vinum oligophorum valdè dilutum concedendum eſt, quia meatus aperit, & ſudoris prouocationem adiuuat.

Si à labore duxerit originem, quies imperanda eſt, & victus vberior, ac concoctu facilis concedendus. Si à laſſitudine, frictiones celebrandæ. Iræ, animi tranquillitas & hilaritas opponenda eſt, bilisque frænanda cibo & potu refrigerante. Triſtitiæ eadem animi recreatio conuenit, & vini tenuis vſus. Si à vigiliis febris duxerit originem, ſomnus erit conciliandus. Si ab inedia, victus euchymus & refrigerans inſtituendus. Si à crapula vel cruditate, inedia & cibi abſtinentia conferet, non omiſſis ſtomachum roborantibus, ſumptis & admotis: nec non clyſtere molliente & laxante cruditatis portio erit auferenda, Si corruptio metuatur, vomitus proritandus eſt, vel purgatio inſtituenda. Si fiat ab obſtructione, aduertendum eſt, num plethora, vel cacochymia redundet; hiſque phlebotomia, aut purgatio decernenda eſt. Et ſi obſtructio facilè non reſolnatur, in alias febres morbus degenerat, quarum curationes ſuis locis erunt deſcribendæ.

CAPVT II.

De Synocho ſimplici.

CAuſæ ephemeram excitantes ſi incidant in corpus plethoricum, denſo habitu præditum, febrem ſynochum inducunt. Solus tamen ſanguis abundans, venas infarciens, pluresque vapores producens, quàm expirare valeant, hanc frebrem producere potis eſt.

Hanc ſignificant corporis habitus craſſus, tumidus; color corporis, & faciei rubicundus; capitis dolor tenſiuus, ſomnolentia, pulſatio temporum, inquietudo, pectoris anguſtia, reſpiratio difficilis, & frequens; pulſus magnus, æqualis, frequens, plenus; venæ ſanguine turgidæ, vnde laſſitudo tenſiua oritur; vrina craſſa, colore à naturali parùm recedens, ſed paulò rubicundior; calor ad tactum mitis, halituoſo vapore perfuſus; tebris æqualiter procedit; nempè vel in eodem tenore perſiſtit: vel decreſcit paulatim, vel creſcit æqualiter, non per interualla remittit. Vnde tres illius petuntur differentiæ. Quæ enim continuò augetur, epacmaſtica; quæ continuò decreſcit, paracmaſtica; quæ eundem tenorem ſeruat, homotonos ſeu acmaſtica nominatur. Ad quartum diem extenditur, & aliquando ad ſeptimum; tum hæmorrhagia, vel ſudore terminatur, ac ſi vlterius protrahatur, in ſynochum putridam degenerat.

Illius curatio ſanguinis euacuatione, refrigeratione, & meatuum apertione perficitur. Galenus 9. *meth. c.* 4. duobus remediis eam abſoluit, miſſione ſanguinis ad animi deliquium, & aquæ frigidæ largo potu.

Venæ ſectio in hoc affectu abſolutè neceſſaria eſt, cùm à ſanguinis copia generetur; eaque ſtatim celebranda, quacunque horâ vocatus fuerit Medicus, niſi ventriculus cibis refertus fuerit, quorum concoctio expectanda eſt per aliquot horas. Et licèt copioſè ſanguis mittendus ſit, dicâtque Gal. *loco ſuprà citato*, ſe pleroſque hac febre laborantes ſubitò curaſſe phlebotomiâ vſque ad animi deliquium, quam ſequebatur alui fluxus, vomitus biliosus, & ſudor copioſus. Attamen noſtris hiſce temporibus obſoleuit largior illa ſanguinis euacuatio, quæ non vacat periculo, cùm referat ipſe Gal. *lib. de cur. rat. per venæ ſect. c.* 12. tribus Medicis contigiſſe, talem phlebotomiam celebrantibus, vt pro animi deliquio mors aduenerit. Satius igitur eſt repetitis vicibus eam ſanguinis quantitatem educere, quæ ad morbi curationem neceſſaria eſt.

Ante venæ ſectionem, ſi aluus non ſit libera, aut inteſtina cruditatibus ſcateant, clyſter emolliens, & laxans iniiciendus eſt.

Aquam frigidam quod attinet, eam Galenus tanta copia exhibendam eſſe præcipit, vt æger palleſcat, tremat, & toto corpore refrigeretur; ſicque aſſerit eam calorem igneum extinguere, ſolidas partes roborare, inutiles humores per aluum, per vrinas, & per ſudores excernere. Ad illius autem exhibitionem multas cautiones adhibendas præcipit, nempè, vt in vigore febris, concoctionis ſignis apparentibus, exhibeatur; vt æger per ſanitatem frigidæ aſſuetus ſit, firma habeat viſcera, & ſucci plena; corpus euſarcum, & quadratum; viribus polleat validis atque conſtantibus, non ſit refertus craſſis viſcidiſque humoribus, neque tumorem aliquem habeat in viſceribus, neque ventriculus, gula, aut neruoſum genus debilia ſint. Alioqui ſi conditiones iſtæ defuerint, periculum eſt, ne in ſpirandi difficultatem, hydropem, tremorem, conuulſionem, lethargum, aut alium grauem affectum præcipiretur. Obſoleuit etiam hoc remedij genus noſtro hoc ſæculo, cùm omnes iſtas conditiones obſeruare difficile ſit, & ex præpoſtero illius vſu tanta immineant pericula. Satiùs enim eſt aliis remediis ſanguinem, & totum corpus refrigerantibus, iiſque tutioribus, vti; vt iulepis, & aperientibus emulſionibus, epithematis, linimentis, & omnino victu refrigerante. Iulepi parantur ex decocto hordei, aut acetoſæ, & cichoraceorum; vel aquis cichorij, endiuiæ, acetoſæ, lactucæ, additis ſyrupis de cichorio ſimpl. limon. granat. oxyſacchato, &c. Quibus etiam, ad maiorem aperiendi & refrigerandi vim iis conciliandam, guttulæ aliquot ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris addi poſſunt. Si aquæ deſtillatæ crudiores videantur, leniter bulliant cum modico ſpecierum triaſantali, vel diamargatiti frigidi.

Emulſiones in hunc modum parari poterunt.

℞. Amygd. dulc. excorticat. & macerat. in aqua roſ. Vnc. j. quat. ſem. frig. maj. & papau. albi, ana ℨ. ij. Contundantur in mortario marm. ſenſim affundendo aquæ hordei ℔ 1. ß. In colat. diſſolue ſacchari roſac. Vnc. iij. Fiat emulſio pro tribus doſibus, bis in die ſumendis. Quæ maximè conueniet, & iulepis præferetur, ſi vigiliæ adfuerint.

Epithemata cordi & hepati admouenda, in hunc modum parabuntur.

℞. Aquæ roſar. bugloſſi, & lactucæ, ana Vnc. iij. aceti roſac. Vnc. j. pulu. elect. diamarg frig. ℨ. j. ſem. camphoræ gr. vj. Fiat epithema, admouendum regioni cordis.

℞. Aquar. endiu. cichor. acetoſæ, ana Vnc. iiii. aceti roſac. Vnc. j. ſem. trium ſantal. ʒ. ij. ſem. Fiat epith. admouendum regioni hepatis.

Linimentum refrigerans hepati & lumbis admouendum ex oxyrrhodino, vnguento roſaceo, refrigerante Galeni vel cerato ſantalino oxycrato ablutis.

Si morbus protrahi videatur, à plebotomia purgatio inſtituenda eſt, ne ſeroſa & bilioſa excrementa putreſcant, indèque putrida febris oriatur. Remedia tamen vſurpanda, quæ citra calorem, & agitationem id præſtent, vt caſſia, manna, ſyrupus roſac, tamarindi, catholicum, & ſimilia.

Huc accedat conueniens victus ratio, nempe refrigerans & humectans, eáque tenuis, ex inſculis, cum herbis refrigerantibus paratis; prunis & pomis acidis coctis, cremore hordei, vel panatellis.

Potus ſit decoctum hordei, aqua ſimplex cocta, vel in quam panis immerſus ſit, vel cum ſyrupo capill. ven. limonum, aut granat. permixta.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT III.

De Febre hectica.

HEctica febris, ſeu habitualis occupat partes ſolidas, quæ corporis habitum conſtituunt, & vulgò dicuntur ſpermaticæ, vel carnoſæ; tum etiam ratione illarum partium magis fixa eſt & radicata, quàm aliæ, quæ ſunt in ſpiritibus aut humoribus. Eam quoque ob cauſam habitualis dicitur, quòd in habitu conſiſtat, ac difficile à ſubiecto remoueri poſſit.

Multiplices habentur huius febris diuiſiones. Primò enim alia eſt hectica primaria, quæ à principio inuadit; alia ſecundaria, quæ aliis febribus ſuccedit. Secundò, febris hectica vel ſimplex eſt & ſolitaria, vel cum febre putrida complicata. Tertiò, alia à corde incipit; alia ab aliqua alia parte, vt pulmone, hepate, liene, renibus, vtero, aliiſque partibus inflammatis, vlceratis, corruptis, aut aliquo alio graui morbo obſeſſis. Et hæc febris quamvis ἕξιν habeat in corde, & toto corpore, ſymptomatica tamen vulgò dicitur, propter primam originem, quam ab aliis partibus ſortita eſt.

Tres hecticæ gradus conſtituuntur à Galeno. Primus eſt ipſum febris hecticæ initium, in quo vix corpus extenuatur; torrida tamen corporis humiditas efferueſcit, abſumitur, & exſiccatur. Secundus complectitur augmentum, in eóque eſt euidens corporis extenuatio, & carnoſa, atque adipoſa ſubſtantia perit. Tertius ſtatum morbi, & poſtremum illius tempus continet; nunquam enim vergit ad declinationem, cum in eo gradu ſit incurabilis: tum namque ſubſtantia corporis fibroſa & membranoſa conſumitur, corpuſque ita extenuatur, vt facies Hyppocratica fit, & oſſa pellibus tantùm circumtecta appareant. Poſtremus iſte gradus maraſmus nominatur, vel potius hectica maraſmôdes: cùm in vero maraſmo frigiditas cum ſiccitate coniungatur.

Cauſæ febris hecticæ diuiduntur in externas, & internas. Ad externas referuntur quæcunque reliquas etiam febres generare poſſunt, ſi continua & vehemens ſit calefaciendi actio, vel corpus huic febri concipiendæ aptum occurrat. Tales ſunt calor Solis, aut ignis, exercitium vehemens, cibi & potus calefacientes, excretiones immodicæ, vt in diarrhœa, & dyſenteria; animi pathemata vehementiora, ac denique inedia in corpore bilioſo, calido & ſicco; cùm dicat Galenus diatritarios, huiuſmodi corpora in febres ardentes & hecticas, abſtinentiâ cibi triduanâ, perduxiſſe.

Cauſæ internæ ſunt febres ardentes, & peſtilentes, quæ humidum cordis abſumunt celeriter. Tum febris lenta diuturna. Tum etiam affectus peculiares alicuius viſceris, vt inflammatio, vlcus, vel putredo alicuius humoris in eo contenti; vel denique ipſius membri corruptio, quæ febrem lentam & hecticam facere ſolent.

Horum affectuum membra peculiaria obſidentium, & febrem hecticam producentium exempla habemus ſatis manifeſta. Nam quod ad inflammationes attinet, Galenus ex inflammatione ſepti tranſuerſi ſe hecticam vidiſſe refert. Ex vlcere verò hecticam complicatam in phthiſi quotidie animaduertimus. Putredo humoris in viſcere contenti fit in obſtructionibus magnis, vel abſceſſibus frigidis. Membri denique corruptio in pulmone ſæpè contingit; aliquando in iecore, in hominibus vinoſis, & qui calidis multis vtuntur aromatibus: ſanies enim quædam in hepate gignitur; quâ illius ſubſtantia corrumpitur. Hanc febrem ſe aliquando vidiſſe Fernelius affirmat, & ſigna illius eſſe dicit quòd vinum auidiſſimè cupiant, carnes verò maximo odio proſequantur.

Cognoſcitur febris hectica ſimplex, quòd continua ſit, ſine vlla acceſſione, ſemper ſibi ſimilis, non creſcens, nec decreſcens, niſi quòd augetur vna, duabus, aut tribus horis à cibo. Calor in hypochondriis primo tactu mitis; pòſt acer, mordax, aridus. Pulſus paruus, frequens, & celer; febrem non percipiunt ægri, pigri ſunt, & ad motum deſides, & cum difficultate mouentur, eò quòd virtus langueat. Arteriæ calidiores ſunt partibus circumſtantibus, quod tactu poſt lotionem ex aqua frigida dignoſcitur. Vrina naturali ſimilis eſt, tum colore, tum ſedimento. In progreſſu oleoſa ſupernatant, & ſedimenta farinacea ſunt, quod eſt ſignum colliquationis.

Speciatim verò nō ſolùm ſingulos gradus, ſed etiam imminentem febrem hecticam ita dignoſcere poſſumus.

Imminens febris hectica dignoſcitur, ſi cauſæ prædictæ præceſſerint; nempè ſi febris ardens in corpore calido ſicco, raræ contexturæ, in aëre æſtuante præceſſerit, periculum eſt, ne æger in febrem hecticam incidat. Et remedia eam præcauentia vſurpanda ſunt.

Primus hecticæ gradus, ſi cum putrida fuerit coniuncta, difficillimè dignoſcitur: ſi ſola ſit, non facilè. In prima die omnia ſigna ephemeræ. In die ſequenti augetur ariditas, non calor. Tertiâ die non repetit, non aucta euidenter, non diminuta. Ac tandem vnâ, aut duabus horis poſt cibum caliditas nonnihil aucta apparet.

In ſecundo gradu æger non percipit ſe febrire, quamuis percipiat alterationes à cibo. Ariditas manifeſta eſt, pulſus minor & celerior, cum duritie quadam.

Tertij gradus ſigna ſunt manifeſtiſſima, oculi concaui, ſordes in iis ſiccæ, & ſqualor, oſſium prominentiæ conſpicuæ, viuidus flos coloris extinctus: cutis vniuerſa arida, præcordia vehementer contracta, vt videantur carere inteſtinis. Pulſus ſentitur ſub ventriculo in omnibus extenuatis.

Quia verò febris putrida cum hectica non rarò copulatur, vtraque exactè diſtinguenda eſt, cùm maximi ſit in curatione momenti, quæ admodùm varia tunc temporis exiſtit. Hæc autem complicatio dignoſcetur, comparando ſigna hecticæ propoſita, cum ſignis febris putridæ, quæ infra ſuo loco deſcribentur.

Primus gradus facilè curatur. Tertius, vt dictum eſt, incurabilis eſt. Secundus medio modo ſe habet, & quo magis accedit ad primum, vel tertium, ita faciliùs, aut difficiliùs curatur. Frequentiùs accidit febris hectica à decimo octauo anno ad trigeſimum quintum: eo enim tempore calor intenſior eſt, faciliùſque marcorem inducit. Qui verò ante hanc ætatem, vel paulò poſt hecticâ corripiuntur, faciliùs euadunt, ac nonnunquam curantur; vel longo tempore palliatione vitam protrahunt, præcipuè verò mulieres.

Ad curationem huius febris primùm aduertendum eſt, num hectica pendeat à partis alicuius morbo: tunc enim curatio ad eum morbum dirigenda eſt: tum etiam num ſimplex ea ſit, an complicata cum febre putrida. Et in hoc caſu, putrida primùm tollenda eſt venæ ſectione, & purgatione, necnon remediis aperientibus, & putredinē inhibentibus, febre interim hectica non neglectâ. At verò ſi ſimplex & ſolitaria ſit febris hectica, ſolis refrigerantibus & humectantibus, necnon analepticis curatio abſoluitur; quorum materia ex diæta, & pharmacia erit deſumenda.

Diæta, vt in omnibus chronicis affectibus multùm poteſt, in hoc præſertim plus præſtat, quàm medicamenta. Illa idcircò exactè præcipienda eſt, vt ſcilicet ad totius corporis refrigerationem, & humectationem dirigatur. Aër itaque ſi natura ſua mediocriter frigidus ſit; vel temperatus, tali vtendum eſt, ſin minus, corrigendus, ita vt ad frigidum & humidum declinet. Ea ratione Galenus 10. *method. c.* 8. æſtatis tempore,

aere exiſtente calidiori, ægrum degere præcipit in loco ſubterraneo, qui frigidiſſimus ſit, & maximè perflatus, & ad Septentrionem vergens. Quo ſolo remedio nos hecticum, extremâ macie confectum, intra menſem reſtitutum vidimus. Deinde caliditas aëris in conclaui alteranda eſt aquâ frigidâ, de vaſe in vas transfuſâ, cuius etiam ſtrepitu ſomnus conciliatur, tum etiam pauimento aqua frigida, ſubinde aſperſo, vel herbis refrigerantibus in illo frequenter ſparſis: turba quoque hominum ingredi prohibita: nam hoc quoque cubiculum calefacit. Quando verò aer frigidiſſimus eſt, cum eſſe admittendum Galenus præcipit, quatenus reſpirando attrahitur, vt qui calorem cordis maximè refrigeret; quamuis minimè conferat, quatenus extrinſecus ægrum contingit, quòd cutis poros condenſet, & tranſpirationem prohibeat. Attamen maius fore ex frigida inſpiratione commodum affirmat, quàm ex cute condenſata incommodum, præſertim cùm illud vitari poſſit, operimentis corpus probè muniendo. Aduerte tamen, ſi febris hectica fuerit ex vlcere pulmonis, aërem frigidum non conuenire ratione vlceris, ſed temperatum in actiuis, ad calidum vergentem; in paſſiuis ſiccum. Qua ratione Galenus phthiſicos mittebat ad Tabias, montem Veſuuium dictum, vbi aër ſiccior eſſe ſolet.

Cibi eſſe debent refrigerantes & humectantes, citóque nutrientes, vt iuſcula pulli, gallinæ, capi, vituli, hœdi, veruecis, vitelli ouorum, cum hordeo mundato, lactuca, portulaca, endiuia, borrag. acetoſa, carnes vituli, hœdi, porcelli phaſiani, perdicis, lepuſculi, & ſimilium; panatellæ, hordeata, auenata, oryzata, cum ſaccharo, & paucis amygdalis, vel potiùs cum ſem. frig. maioribus. Carenes elixæ præferuntur aſſis, quæ faciliùs inflammantur, & in bilem vertuntur; elixa magis humectant. Si tamen aſſis æger delectetur, ea minùs coquenda ſunt, & temperanda ſucco limonum, citrij, arantiorum, vel omphacio inſulſo.

Piſces vſurpari poterunt, quia refrigerant & humectant. Sed eligendi ſaxatiles, & qui tenera carne ſunt præditi, in mari, aut aquis puris natantes.

Inter fructus poma laudantur, quia frigidum ſanguinem generant. Conueniunt quoque pyra, pruna damaſcena, & briniolenſia cocta cum ſaccharo, tum etiam paſſulæ mundatæ, quæ in ſequentem modum præparatæ corpus alunt citra calefactionem.

℞. Paſſul. mundat. ℔. j. Temperentur in aqua endiuiæ, bugloſſi, & roſar. & ablnantur diligentiſſimè, vt vis laxandi amoueatur. Poſteà in iiſdem aquis decoquantur leuiter, addito pauco ſaccharo ad perfectionem, cum quo ſeruentur vſui, iſque vtatur manè, & poſt ſingulos paſtus.

Quia verò hectici infixum habent ſolidis partibus calorem, quo alimenta facilè & promptè diſſipantur: illis ideò præſcribere ſolent Practici alimenta ſolida, & viſcoſa, vt extremitates animaliū, carnes limacum, cancrorum, teſtudinum, ranarum. Cùm enim illæ carnes viſcoſæ ſint & humidæ, facilè agglutinantur partibus, nec facilè abſumuntur à calore febrili: ſicque partium ſolidarum ſiccitatem remorantur. Non deſunt tamen qui hæc alimenta reiiciant, quia ægrè concoquuntur, & magnum ventriculo negotium faceſſunt. Quod diſſidium ita conciliatur. In hectica incipiente, dum adhuc robuſta eſt facultas coctrix, conueniunt hæc alimenta craſſa & viſcoſa. In confirmata verò non ſunt exhibenda, quòd difficilè concoquantur. Adde quòd ita præparata & elaborata exhibeantur, vt facilè concoqui poſſint, nempè vel elixantur ad conſumptionem, vel contuſa ex illis parantur. Inter alia teſtudines terreſtres maximè laudantur ad hecticas febres, non ſolùm ſimplices, ſed tabificas; & variis modis præparantur. Vel enim in aqua decoquuntur, donec diſſoluantur. Mox corticibus abiectis, caro ab oſſibus ſeparata rursùs coquitur, cum cichorio, acetoſa, borragine, hordeo mundato, & prunis in hectica ſimplici. At in hectica pulmonis coquitur cum foliis rubi, portulacæ & plantaginis. Ius bibatur, & carnes edantur per dies viginti. Vel contuſum ex iis paratur, vel conficiuntur paſtilli ex carne teſtudinum, cocta in aqua hordei cum amydal. dulcibus, pineis, ſem. frigidis, & ſacchato. Qui leuiter concoquuntur in furno, & in prandio ac cœna exhibentur. Formula talis eſſe poterit.

℞. Carnis teſtudinis in aqua hord. elixatæ vnc. iv. amygd. dulc. infuſ. in aqua roſ. vnc. vj. pineor. eodem modo infuſ. vnc. ij. quat. ſem. frig. maj. an. vnc. j. aniſi non pulueratı, ſed in furno leuiter cocti Drach. j. ſem. cinnam. ʒ. ij ſaccbari in aqua roſ. diſſoluti ad pondus omnium, fiant morſuli.

Loco teſtudinum vſurpatur pulpa caponis, & perdicis, fitque confectio, quæ vulgò *paſta regalis* nominatur, ad hecticos inſtaurandos idonea, in hunc modum.

℞. Pulpæ caponis, & perdicis elixatæ, an. vnc. iij. amygd. dulc. in aqua roſac macerat. ℥. iv. pinearum. ℥. j. ß. ſem. papau. albi ʒ. ij gummi arabic. & tragacanthæ, an. ʒ. j. ß. manus Chriſti perlatæ ℥. ij. Cum pauca aqua roſarum fiat paſta regalis, auro obducta.

Iis qui infirmiorem habent ventriculum gelatinæ, iura & deſtillata inſtaurantia exhibentur Gelatina in hunc modum parari poterit.

℞. Caponem electum, poplitem vituli, vel femur veruecis, pedes vituli num. 2. aut verueeinos num. 6. Coquantur in aqua fontana ad ſufficientem conſumptionem. Iuſculum coletur per expreſſionem, & pinguedo remoueatur. In ; colat. diſſolue ſacchari albi ℔. j. albumina ouor. num. 6. croci, vel cinnam. parum. Agitentur ſimul, poſteà bulliant leniter, ac tranſmittantur per manicam Hippocratis bis aut ter. Tandémque iuſculum excipiatur in vaſculis, vbi concreſcet in gelatinam. Si croci aut cinnamomi ſapor diſpliceat, vel magis refrigerantem gelatinam deſideres, adde eorum loco ſuccum limonis vel citri vnius.

Iura inſtaurantia variis modis parari poſſunt. Hoc cæteris longè præſtat.

℞. Caponem benè habitum. Deplumetur, exenteretur, ac in fruſta diuidatur, à quibus pinguedo & pellis detrahantur. Adde, ſi vis, carnem vituli aut veruecis etiam in fruſta diuiſam, & ab omni pinguedine liberam. Ponantur in olla vitreata in cuius medio ſit craticula ex ligno, aut alia materia confecta, ſuper quam fruſtula dicta ita concinnentur, vt ollæ fundum vacuum remaneat. Poſteà olla optimè clauſa ſua operculo, probè lutato cum farina aqua ſubacta, ponatur in B. M. bulliente per quinque horas. Diſtillabit in fundum ius limpidum, cuius cochlearia duo vel iij. cum iuſculis, aut per ſe, ter aut quater in die exhiberi poterunt.

Huiuſmodi carnium diſtillationes per deſcenſum factæ hecticis inſtaurandis ſunt valdè idoneæ. Quæ verò per aſcenſum fiunt, licèt ſpiritus reficiant, minimùm tamen nutriunt, ac ſolidam ſubſtantiam non reſtaurant.

Potus ſit aqua hordei, vel ſola, vel cum ſyrupo acetoſo, aut granatorum mixta, vel aqua panata cum pauco ſaccharo. Si tamen ventriculus admodùm infirmus fuerit, vinum, aquoſum & valdè dilutum concedendum eſt quod coctionem, & diſtributionem iuuat. Galenus 10. *meth. cap. 5 & 6* aquam frigidam exhibet, eáque ſe multos à maraſmo præſeruaſſe gloriatur. Attamen in illius exhibitione maxima cautio adhibenda eſt. Dum enim corpus valdè extenuatum eſt, periculum eſt ne puſillus calor omninò extinguatur. Idcircò imminente hecticâ tantùm conferre poteſt, aut in eius principio, & in aſſuetis, & corpore adhuc ſatis copioſo ſanguine referto.

Motus corporis non conuenit, ſed quies potiùs imperanda eſt, quamuis ante cibum, ſi vires ferant, idoneum eſſe poſſit leue aliquod exercitium; aut eius loco

molles

molles frictiones, non multæ, inſtitui, poſſunt, præcipuè ſtatim à ſomno, incipiendo ab inferioribus partibus, quæ internos humores ad exteriora euocant. Et fricandus tantùm æger, donec leuis rubor apparere incipiat: nam ſi vlteriùs pergatur, corpus exſiccabitur. Coitus in primis fugiendus eſt, quo corpus maximè reſoluitur.

Somnus nec longior, nec breuior ſit. Nam longior viſcerum calorem auget, recurrente ad interiora calore: breuior corpus magis exſiccat. Minùs tamen incommodi ex paulò longiori, quàm ex iuſto breuiori oritur, quia ſomnus valdè humectat, quod in hac febre maximè expetendum eſt. Dormiant in molli ſtrato, eóque lineo, non plumeo, commodamque latitudinem habente. Linea ſæpe immotent, quæ aquâ roſarum anteà irrorata fuerint.

Aluus ſi pigrior fuerit, proritetur glande aut clyſtere, ex iuſculo pulli cum hordeo, malua, & violaria parato: addendo caſſiam, mel violac. butyrum, & vitellos ouorum.

Denique animus in tranquillitate & hilaritate ſeruandus eſt, fugiendo vehementes animi perturbationes; vt iram, triſtitiam, metum.

Ex pharmacia deſumuntur medicamenta hecticis idonea, tum interna, tum externa. Inter interna, primùm purgantia conſideranda ſunt: cum adiectio hîc magis neceſſaria ſit, quàm detractio, vix ea conuenire poſſunt, niſi hecticæ putrida adiuncta ſit. Si tamen prima regio excrementis referta videatur, propter cruditates à debili ventriculo productas, tutò purgatio inſtitui poterit ex caſſia, manna, aut ſyrupo roſaceo. Imò verò aliquando, ſi vires non ſint debiles, exhiberi poterit infuſum rhei, cum decocto prunor. tamarind. myrobal. bugloſſi & violar.

Alterantia verò medicamenta in formam iuleporum, iuſculorum & emulſionum redigi poterunt in hunc modum.

℞. Aquar. endiu. lactucæ, acetoſæ, an. ℥.iv. ſyrupi violacei, nymphææ, pomor. ana. ℥.j. Miſce. Fiat iulep. pro tribus doſibus, bis in die ſumendis, & per plures dies continuandis. Vel

℞. Hord. integr. P.j. fol. endiu. cichor. lactucæ, pimpinellæ, ana M.j. flor. borrag. bugloſſi, violar. & nymphææ, ana P.j. prunor. damaſc. par. iij. Coquantur ad ℔.j. ß. In colat. diſſolue ſyrupi de cichorio ſimplici, & de nymphæa, ana ℥. ij. Fiat iulep. pro iiij. doſibus.

Ex iiſdem ſimplicibus cum pullo gallinaceo, vel gallina iuniori decoctis, parari poteſt iuſculum ad eundem vſum. Vel

℞. Rad chinæ ʒ.j.ß. hordæi integri P.ij. quat. ſem. frig. maj. ℥. ß. Contondantur, iiſque impleatur venter capi, aut pulli iunioris. Fiat iuſculum; cui adde ſacchari roſac. ℥.ß. Capiat per longum tempus. Reficit, & impinguat.

℞. Amygdal. dulc. excortic. & in aqua frig. infuſar. ℥.j. ſem. quat. frig. maj. & papau. albi, ana ʒ. j. Contundantur in mort. marmor. ſeorſim affundendo aquæ hord. ℔.j. In colat. diſſolue manus Chriſti perlatæ ℥. iv. Fiat emulſio pro tribus doſibus.

Si intenſiùs refrigerare eſt animus, adde vnicuique doſi iulepi, vel emulſionis, ſalis prunel. ℈. ij. vel ʒ. j.

In vſu refrigerantium hoc obſeruandum, ne potentiora ſtatim, & frequenter vſurpentur; calorem enim debilem poſſent extinguere. Vtilius autem eſt ſenſim quàm ſubitò refrigerare. Humectantia verò ſemper tutiora ſunt, quàm refrigerantia, quia lentè ſuas exerceent operationes.

Dum prædicta remedia vſurpantur, viſcerum corroborationi incumbendum eſt opiatâ conueniente, quæ in hunc modum confici poterit.

℞. Conſeruæ flor. borrag. bugloſſi, & violar. ana ℥.j. conſeruæ flor. nymph. ℥. ß. pulu. electar. diamarg. frig. ℈.iv. raſuræ eboris, oſſis de corde cerui, ana ʒ. ß. margarit. præp. & coralli præp. an. ℈.j. fol. auri num. iij. Cum ſyrupo de pomis, fiat opiata.

In ſumma extenuatione, clyſteres nutrientes frequenter iniiciendi ſunt, ex iuſculo pulli, vel capitis vervecis, cum ſaccharo, & vitellis ouorum. Eorum autem quantitas exigua eſſe debet; alioqui compreſſis inteſtinis vim expultricem irritarent.

At inter cætera remedia hecticis maximè idonea, lac principem locum obtinet, cùm omnibus dotibus præditum ſit, quæ in hoc morbo deſiderari poſſunt, quippe quod refrigerandi & humectandi vi præditum eſt; multùm nutrit, & facile diſtribuitur. In illius vſu eædem cautiones adhibendæ ſunt, quæ in phthiſeos curatione fuerunt propoſitæ.

Inter remedia externa balneum aquæ dulcis primas obtinet; potenter enim refrigerat & humectat, partéſque externas relaxat, vt promptiùs alimentum excipiant. Apud veteres balneorum vſus erat frequentiſſimus, & quatuor partes habebant. In prima nonnihil calida exuebantur. In ſecunda erat ſolium aquæ calidæ. In tertia ſolium aquæ frigidæ. In quarta verò ſudores, & madores abſtergebantur. Galenus 10. *meth. cap.* 19. harum balnei partium vſum ita moderatur, vt ægri in primam partem balnei deducantur, quæ vapore balnei incaleſcebat, vt pori aperiantur, deinde oleo dulci perfuſi, in aqua calida immergantur ad corporis humectationem: pòſt repentè in aquam frigidam iniiciantur, ſubitóque educantur, exſiccentur, oleóque inungantur, vt poris condenſatis humiditas inducta retineatur. At verò cùm iamdiu obſoleuerit illa antiquorum in balneorum vſu diligentia, à Practicis etiam noſtris derelicta eſt illa hecticorum balneandorum methodus, quæ nec ſatis tuta iudicatur. Siquidem metuendum eſſet, ne frigidæ occurſu repentino corpus læderetur, ægérque ſubitum contrariarum qualitatum occurſum ægrè ferret. Conſultiùs enim, & compendioſiùs ab iis factum eſt, dum ægros in balneum aquæ moderatè calidæ coniiciunt, manè, depoſitis excrementis naturâ vel arte, & duabus vel tribus horis poſt aſſumptum iuſculū, vel lac, vel vitellos ouorum: in quo tamdiu æger immorari debet, donec ſpontè tepeſcat, ac tandem refrigeretur. Cùm enim Galenus balneum frigidum poſt calidum, adeò neceſſarium cenſuerit, vt calidum ſine frigido nihil prodeſſe exiſtimet: frigidæ vices ſupplentur, ſi tamdiu æger in balneo moretur, donec ſpontè tepeſcat, & refrigeretur. At ſi nimis tardè hæ mutationes fiant, vt æger tædio afficiatur, aquæ frigidæ affuſione balneum ad libitum tepeſcere & refrigerari poterit. Hæc tamen cautio adhibenda eſt, vt cùm triplex qualitas in eodem balneo haberi poſſit, æger in calida parum immoretur, in tepida diutiùs, in frigida minimum.

Licèt autem antiqui ex aqua ſimplici balnea parare conſueuerint, vtiliùs tamen eſt ea magis humectantia efficere, decoctis in iis herbis emollientibus & humectantibus, vt maluâ, althæa, violariâ, &c. vel hordeo & amygdalis contuſis, præcipuè æſtatis tempore, quia balneum ex decocto herbarum citiùs corrumpitur. A balneo æger linteis calidiuſculis molliter detergendus eſt. Poſteà verò inungendus oleo violaceo, amygdal. dulc. cum butyro inſulſo. Poſtmodùm, vbi parum requieuerit, iuſculum, vel aliud ferculum ei exhibendum eſt.

Balneum ex hydrelæo à Zacuto Luſitano maximè laudatur *obſeru. 35. lib. 3. Praxis admirandæ*; eóque aſſerit iuuenem quendam curatum fuiſſe, cui balneum ex aqua ſimplici, & lac caprinum nihil profuerant. Tantæ vtilitatis rationem ex eo deſumit, quod balneum ex aqua dulci paratum, cui olei copia adiuncta ſit, tenſas partes emollit; ſiccas, & areſactas humectat; & poros obſtructos, ac præ ſiccitate conniuentes aperiendo, ad extimas, maximéque diſtantes corporis partes, alimentum attrahit.

Quando æger non poteſt vti balneis, admoueantur epithemata cordi, & hepati, in hunc modum compoſita.

℞. Aquæ roſar. nymphææ, & portulac. ana. vnc. iij. ſucci granatorum ℥. j. pulu. electar. diamarg. frig. ʒ. ij. oſſis de corde cerui ℈. j. camphoræ gr. iv. Fiat epithema, cordi admouendum.

℞. Aquar. endiu. lactucæ, & cichorij, ana vnc. iij. aceti roſac. ℥. j. trium ſantal. ana ℈. ij. ſpondij ex ebore ℈. j. Fiat epithema, hepati admouendum.

Poterit etiam inungi regio hepatis vnguento roſaceo, vel cerato ſantalino. Verùm oleis, & vnguentis parciùs vtendum, quia febrem aliquando augere poſſunt.

Inter ſymptomata, quæ huic morbo ſuperuenire ſolent, præcipuum eſt alui fluxus, qui ægros ad interitum ſolet perducere. Qui quidem frænandus eſt decocto hordei excorticati, & toſti pro potu ordinario, ſyrupo cydoniorum, roſar. ſiccatum, lacte chalybeato, oryzá cocta in lacte, & ſimilibus.

SECTIO II.

De Febribus putridis.

PRÆFATIO.

FEBRES putridæ diuiduntur in continuas, & intermittentes. Continuæ generantur, quando putridus vapor, ſeu calor præter naturam, qui à putreſcentibus humoribus oritur, continuò cor affligit, caloréinque continuum in eo excitat, vnde etiam febrilis calor in vniuerſum corpus continuò diffunditur. Intermittentes verò fiunt, quando iidem vapores per internalla quædam ad cor deferuntur.

Continuæ rurſum diuiduntur in eſſentiales, ſeu primarias, & ſymptomaticas. Primariæ ſeu eſſentiales dicuntur, quando putredo in venis communibus, & extra partes priuatas accenditur. Symptomaticæ verò, quando in parte peculiari inflammatá putredo, aut ſuppuratio fit: è qua ob vaſorum communionem vapor putridus cordi continuò communicari poteſt; quales apparere ſolent in pleuritide, peripneumonia, hepatitide, aliarúmque partium internarum inflammationibus. Continuæ primariæ rurſum duplices ſunt. Aliæ enim ſine vlla exacerbatione, aut remiſſione, à principio ad finem porriguntur, & σύνοχοι ſeu continentes appellantur. Aliæ verò manifeſtas habent exacerbationes & remiſſiones, & συνεχεῖς ſeu continuæ, generis nomine ſolent appellari. Et illæ rurſùm ab exacerbationum, & remiſſionum diuerſitate, in tres ſpecies diuiduntur. Aliæ enim tertianæ continuæ dicuntur, quæ tertio quoque die exacerbantur. Aliæ quotidianæ, quæ ſingulis diebus. Aliæ verò quartanæ, quæ quarto quoque die reduplicantur. Intermittentes etiam in tertianas, quartanas, & quotidianas diuiduntur; prout earum paroxyſmi tertio, vel quarto quoque die, vel ſingulis diebus regredi conſueuerunt. Aliæ etiam dantur febrium differentiæ, vel accidentales ſunt, vel ex prædictarum compoſitione ortæ, quas omnes ſigillatim & breuiter explicabimus.

***

CAPVT I.

De Febribus putridis continuis.

ET ſi variæ ſint febris putridæ continuæ ſpecies, earum tamen omnium curationem ſimul deſcribere ſtatuimus, eò quòd eadem fere omnibus conueniant remedia, quorum nonnulla ſecundùm magis, & minùs tantùm varianda ſunt: quod ex Medici iudicio, & artis vſu magis, quàm præceptis particularibus dependet. Nos tamen, quantùm fieri poterit, in quo vnaquæque differat, ſuis locis annotabimus.

Febres continuæ primariæ, ſeu eſſentiales generari ſolent ex putredine humorum, qui in venis, & arteriis maioribus continentur. Et pro varia humorum putreſcentium natura variæ ſpecies emergunt.

Synochus putrida nullis paroxyſmis, aut exacerbationibus diſtinguitur, ſed illius vniuerſum tempus vnâ veluti acceſſione conſumitur, quæ à principio ad finem pertingit. Eiuſque, ſicuti & ſimplicis, tres conſtituuntur differentiæ. Quarum prima eſt, quæ a principio ad finem æqualis perdurat. Secunda, quæ paulatim augetur. Tertia, quæ paulatim decreſcit. Prima acmaſtica, ſeu homotonos nominatur, ſitque cùm a toto morbi decurſu par eſt modus putredinis. Secunda epacmaſtica dicitur, cum plus putreſcit, quàm diſſipatur. Tertia pacmaſtica appellatur, cum minùs putreſcit, quàm diſſipatur. Licèt autem huiuſmodi febres continuò creſcant, aut decreſcant, aut eundem tenorem ſeruent; hoc tamen non impedit, quin illæ quatuor habeant tempora, ſi ad ſalutem terminentur; ſed alia longiora, alia breuiora, ſi iuxta ſymptomatum vehementiam conſiderentur. Sic enim homotonos breuiſſimum habet principium & augmentum; longum verò ſtatum. Epacmaſticæ longum habent augmentum: paracmaſticæ longam declinationem, reliqua autem tempora citiſſimè tranſeunt. Sciendum autem eſt, febrium putridarum tempora dupliciter conſiderari; vel quoad ſymptomata, vel quoad coctionem, & cruditatem, quæ duo in aliis febribus plerumque coincidunt: in ſynochis verò non item. Earum enim tempora non tam ex ſymptomatum incremento & decremento, quàm ex ſignis concoctionis æſtimari debent, quæ in vrinis præcipuè apparent.

Duæ autem ſynochi, ſeu continentis febris ſpecies à Galeno proponuntur. Vna ex ſanguine putreſcente, de qua agit 2. *meth. cap.* 1. & 9. tum etiam 9. *meth. cap.* 3. & 5. Altera ex bile putreſcente in maioribus vaſis, de genere febrium ardentium, quam explicat 2. *de diff. febr. cap.* 2. & 2. *de criſ. cap.* 6. Prima dicitur ſynochus ſanguinea, altera verò ſynochus biliosa. Licèt enim tota humorum maſſa in venis contenta ſanguinis nomen obtineat, quatuor tamen illius partes agnoſcuntur, quarum magis temperata ſanguis ſpeciatim nominatur, calidior, bilis; crudior & frigidior, pituita; craſſior autem & fæculentior, melancholia. Iam verò ſi pars illa magis temperata, quæ ſanguis propriè dicitur, reliquias copiâ ſuperet, & tota maſſa putredinem concipiat, ſynochus ſanguinea efficitur. Si verò tenuior ſanguinis pars, & calidior, quæ flauæ bilis naturam æmulatur, reliquas partes ſuperet, & putredinem concipiat, ſynochus biliosa exoritur.

Ab iiſdem cauſis ſynochus putrida generatur, quæ ſynochum ſimplicem ſolent producere. Sicque non ſolùm cutis conſtipatio, ſed vaſorum etiam obſtructio à multo ſanguine, & craſſis ac lentis humoribus impactis, hanc febrem efficere ſolet. Cum enim per huiuſmodi obſtructiones fuliginoſorum vaporum tranſ-

ſpiratio

Digitized by Google

ſpiratio impediatur, puttedo generatur in ſanguine intra venas tedundante.

Tertiana continua, quæ tertio quoque die magis affligit, à ſanguine eacochymo bilioſo in vena eaua putreſcente ducit originem. Illiúſque cauſæ ſunt ea omnia, quæ humorem hunc multiplicare poſſunt; vt hepatis ealida & ſicca intemperies, alimenta calida & ſicea, ætas iuuenilis; inedia, aut victus tenuis, & parcior; exercitatio vehemens, & frequens; calida & ſicca aëris conſtitutio, vigiliæ nimiæ, & ſimilia.

Quotidiana continua, (quæ batbaris *latica* nominatur, quòd latentem atque abſconditum quemdam calorem habeat,) à pituitoſo ſanguine intra venas putreſcente producitur, & ideò ſingulis diebus ſuas habet exacerbationes. Corpora pituitoſa ſolet adoriri, vt infantium & puerorum, tum etiam ſenum, necnon eorum qui habitu ſunt corporis obeſo, otio, & crapulæ dediti, locáque humida inhabitant. Minùs frequens eſſe ſolet hæc febris; quia pituita difficiliùs putreſcit.

Quartana continua, quæ quarto quoque die intenditur, fit à ſanguine melancholico in venæ cauæ ramis putreſcente. Eámque omnia efficere poſſunt, quæ humorem melancholicum generare, eique putredinem inducere valent. Rariſſima tamen eſſe conſueuit.

Differentiæ febrium accidentales à prauis ſymptomatis deſumuntur, quæ eſſentialibus complicari ſolent, ab uſque denominantur. Inter eas recenſeri ſolent, febris ardens, colliquans, horrifica, aſsôdes, elôdes, ſyncopalis, epiala.

Cauſus, ſeu febris ardens propriè ea dicitur, ex Galeno 3. *Epid. comm.* 3 *text.* 34. quæ duobus hiſce ſymptomatis perpetuò comitata eſt, calore ſcilicet ardente, & ſiti inextinguibili, quantumvis ægri bibant. Diuiditur autem ab eodem Galen. *comm.* 4 *de vict. rat. in acut. t.* 13. in legitimam, & notham. Legitima, ſeu exquiſita eſt, quæ dicta duo ſymptomata ſemper & euidenter coniuncta habet. Notha verò, in qua illa ſymptomata ſunt minùs vehementia, ſitiſque eſt minùs intenſa, nec corpus ita vritur. Legitima, & propriè dicta fit ab homore bilioſo, intra maiora vaſa cordi vicina putreſcente. Notha verò fit à bile cum pituita permixta, vel pituita ſalſa in iiſdem vaſis putreſcente. Hinc patet, febrem ardentem legitimam nihil aliud eſſe, quàm febrem tertianam continuam, cuius materia acrior & copioſior ſit, & in maioribus vaſis cordi maximè vicinis contineatur; cùm materia tertianam continuam ſimpliciter efficiens ſit in vaſis à corde remotioribus. Rursùm exquiſitæ febris ardentis duæ ſunt ſpecies. Vna, quæ à principio ad finem vnicam duntaxat acceſſionem obtinet, quam ſynochum bilioſam ſuprà nominauimus, & ſynochus ardens etiam nominatur; quæ fit, cum bilis putreſcens vaſa omnia cordi propinquiſſima occupat. Altera, quæ plures in ſe continet acceſſiones, & ardens periodica dicitur, fit ab eadem bile contenta in vaſis cordi vicinis, ſed non omnibus, aut non ita propinquis, quemadmodum in ſynocho ardente. Ita vt tertiana continua, ſynochus ardens, & ardens periodica inter ſe tantùm differant, provt bilis magis, aut minùs acris; copioſa, & cordi vicina eſt.

Febris colliquans eſt etiam de genere ardentium, quæ propter calorem ingentem, confeſtim pinguedinem, carnem, partiúmque ſolidarum ſubſtantiam, vel aliquando humores in venis contentos colliquat, atque diſſoluit per inſenſilem tranſpirationem, ſudores, vrinas, aut deiectiones. Excitari ſolet à materiâ tenui, acri, & bilioſa, quæ vehemens concipit incendium. Eique non rarò adiunctam eſſe malignam & peſtilentem qualitatem docet Gal. *comm. in* 3. *Epid. ſect.* 3. *ſent.* 57.

Horrifica febris, φρικώδης Græcis appellata, ea dicitur, in quâ horrores frequenter ſolent accidere. Fitque ex mixta materia, bilioſa ſcilicet, & pituitoſa, aut ſeroſa, quæ cùm inæqualiter moueatur, horrores iſtos excitare ſolet: nempè vel ſuccenſâ bile humores crudos putrefaciente & commouente; vel tenui, acri & ſeroſâ materiæ portione partes ſenſiles, & membranoſas vellicante; vel denique natura crudum humorem fruſtrà excutiente. Hinc retracto ad centrum calore, frigent extrema; mox eodem emicante, incaleſcunt.

Aſſodes etiam febris ad ardentem referenda eſt, in qua ægri iactantur, & frequentibus inquietudinibus anguntur, grauiter morbum ferentes, cum nauſea vtplurimùm, & vomitu. Quia exoriri ſolet ex afflictione ventriculi ab acri & bilioſo humore, eius orificium, vel tunicas mordente.

Elôdes dicitur illa febris, in qua ſudores perpetuò funduntur: fitque ab ingenti humorum putredine, aut malignitate, ſubſtantiam corporis diſſoluente.

Syncopalis febris ea dicitur, in qua ſyncope, aut animi deliquium frequenter ægrotantem corripit. Duæ illius ſpecies ponuntur ab Auicenna. Vna ex bile tenui, acri & venenata. Altera ex pituita multa, aut crudorum humorum copia. Prior ſyncopalis minuta appellatur, quia fit ab humore pauco, ſed tenui, & venenato. Poſterior ab eodem vocatur ſyncopalis humoroſa, ſiue repletionalis, quia à multa crudorum humorum copia generatur. Ideircò ad pituitoſas febres referri conſueuit. Et ab aliis tantùm differt, quòd in hac maior crudorum & pituitoſorum humorum copia redundat. Et præterea coniuncta eſt oris ventriculi debilitas, ex qua in primis ægri frequenter in ſyncopen incidunt.

Epiala febris dicitur à Galeno 2. *de differ. febr. cap.* 2. *& libr. de inæquali intemper. cap.* 8. quando eodem tempore, per vniuerſi corporis minimas particulas, calor & frigus ſentitur. Quamuis enim vna & eadem pars contrariis alterationibus affici nequeat: id tamen, quod de febre epiala dicitur, de minimis particulis quoad ſenſum, non autem reuera minimis intelligendum eſt. Hanc febrem duobus modis fieri docet Galenus. Vno quidem, à pituita vitrea cum bile amara permixta, & in vniuerſum corpus diffuſa. A bile enim caloris, à pituita frigoris ſenſus infertur. Altero autem, à pituita vitrea ſola, ſed partim putrefacta, partim putredinis experte. Cùm enim pituita vitrea frigidiſſima ſit, craſſa & lenta, non promptè putreſcit, nec tota ſimul, ſed tantùm per partes; ita vt vna eius portio putrida ſit, altera imputris remaneat. Iſtius igitur pituitæ per ſentientes partes delatæ portio quæ nondum putreſcit, vtpotè frigidiſſima, frigoris ſenſum inducit: ea verò quæ putredinem concepit, caloris ſenſum infert. Atque ita corpus vniuerſum eodem tempore calorem & frigus percipit. Platerus etiam febris epialæ generandæ modum excogitauit, quando ſcilicet febres intermittentes eodem die coincidunt, vt frigus poſterioris acceſſionis incipiat, antequam calor prioris deſinat; vel etiam quando intermittentes cum continuis concurrunt, vt vnius febris calor cum alterius frigore eodem tempore poſſit coincidere.

Dantur etiam aliæ febrium continuarum accidentales differentiæ, quæ cùm ad febres ſymptomaticas referri ſoleant, in earum expoſitione iam delineanda diſcutientur.

Quamvis autem ſymptomaticarum febrium curatio à morborum particularium, ex quibus oriuntur, curatione dependeat: earum tamen ratio proponenda eſt, ne cum eſſentialibus confundantur.

Illæ igitur febres ſymptomaticæ nominantur, quæ ab humorum accenſione & putredine in aliquo viſcere contenta, oriuntur. Cuius generis eſſe ſolent febres illæ, quæ ſequuntur pleuritidem, perigneumoniam, phrenitidem, anginam, hepatitidem, aliáſque partium internarum inflammationes, vlcera, vel abſceſſus.

Aduertendum autem eſt diligenter (quod maximi eſt in praxi momenti, & à paucis animaduerſum) non omnes perpetuò febres, quæ cum partium inflammationibus coniunguntur, eſſe ſymptomaticas; ſed quaſdam etiam eſſe eſſentiales, quibus inflammationes prædictæ ſuccedere ſoleant. Fit enim plerumque, vt ſanguis corruptus, aut prauis humoribus refertus, poſtquam febrem excitauit, exagitetur à natura, & tanquam ſibi noxius expellatur ad partes debiliores, aut humori recipiendo magis idoneas: vnde in iis inflammatio producitur, quæ febrem iſtam non efficit, ſed illi potiùs ſuccedanea eſt. Sic nobis frequenter in vſu practico videre licet ægrotantes ab initio febre continuâ laborantes per vnam aut alteram diem, antequam dolor lateris & alia pleuritidis ſigna appareant. Sic multi tertiò, vel quarto febris die in phrenitidem incidunt; ſic arthritici ferè omnes antequam dolore, tumore, & inflammatione articulorum afficiantur, febre continuâ per vnam aut alteram diem laborare ſolent. Sic qui eryſipelate tentantur, febre aliquandiu afficiuntur, antequam eryſipelas appareat. Idipſum oſtendit venarum diſpoſitio, quæ in huiuſmodi inflammationibus notas putredinis in venis contentæ manifeſtas produnt. In principio enim crudæ apparent, in progreſſu verò ſigna coctionis in dies increſcentis oſtendunt. Tum ſanguis è vena admodum corruptus interdum educitur. Quæ non fierent, ſi febres eiuſmodi eſſent tantùm ſymptomaticæ, aut ab illis inflammationibus ſimpliciter dependentes.

Iſtæ autem febres, ſiue ſymptomaticæ ſint, ſiue primariæ, & comitatæ partium inflammationibus, ſuas habent differentias accidentales. Si enim inflammatio ſanguinea ſit, febris illa phlegmonôdes nominatur: ſi biliosa, eryſipelatis naturam referens, typhôdes nominatur. Peculiariter verò eryſipelas ventriculi & inteſtinorum, febrem lipyriam accerſit, in qua exteriora rigent, & interiora vruntur. Incendium enim internum, ſanguinem & ſpiritus ad locum inflammatum attrahit, vnde calor ita intenditur, vt interiora vri videantur, cum ſiti inextinguibili: exteriora verò frigore afficiantur, calore & ſpiritu deſtituta.

Lenta febris etiam ad ſymptomaticas referri conſueuit, quæ oritur ex latente obſtructione, ac putredine viſceri adeò contumaciter adhæreſcente impactáque, vt ſubſtantia viſceris plerumque labefactetur. Et cùm putredinis portio in venas effundatur ſanguiníque permiſceatur, febrem excitat lentam, & adeò mitem, vt nullo graui ſymptomate ægro moleſta ſit, & æger vix ſe febrire ſentiat. Putredinis tamen aliquæ notæ in pulſibus & vrinis apparent. Interdum verò ex viſceris alicuius putredine ac corruptione exôritur febris lenta, quòd per venas viſceri inſertas, putridi, & calidi vapores ad cor expirent. Frequentiſſimè autem talis febris in phthiſicis excitatur, quæ in hecticam degenerat. Fit etiam interdum, cùm hepatis, aut lienis ſubſtantia putredinem concepit: vel circa meſenterium, omentum, aut pancreas, aliáſque partes putredo incidit; vel etiam interdum cùm fœtus, aut ſecundina in vtero putreſcit. Hincque febres, non ſolùm lentæ, ſed etiam aliquando acutæ, pro ratione putredinis diuerſa, oriuntur. Ac denique ad hoc febrium lentarum genus referũtur illæ febres, quæ in cachecticis repetiri ſolent, & virginibus chlôroſi laborantibus; eáſque Fernelius ex ſeroſæ pituitæ in corpus effuſæ leui putredine prouenire ſtatuit.

Præter hactenus enumeratas febrium continuarum differentias, quæ frequentiſſimæ ſunt, & vulgò ab Anthoribus proponuntur; dantur etiam nonnullæ à cauſis peculiaribus & extraordinariis oriundæ, quæ in vſu practico interdum ſolent apparere. Exemplo eſſe poterit caſus à Zechio relatus *conſ. 46.* de quodam infante, vix ſecundum ætatis annum agente, & febre continuâ laborante, cum grauiſſimis ſymptomatis, nempè inquietudine, motibus conuulſoriis, & nauſea continua; cui etiam malum morem eſſe coniunctum inde coniiciebatur, quòd tam grauia ſymptomata febri non reſponderent. Omnes etenim partes externæ frigebant, licèt internæ vrerentur, quod ex calore circa thoracem in hypochondria, necnon ex arida, nigráque lingua intelligi facilè poterat. Cuius cauſa erat ſanguis putreſcens in ventriculo contentus. Cùm enim huic infanti loquela impedita fuiſſet ob innaturalem linguæ cum partibus ſubiectis colligantiam, & præſertim cum ea membrana, quæ frænum dicitur; ideò nuper illi à Chirurgo lingua cultello à ſubiectis partibus ſeparata fuerat. In quo opere aperta vena aliqua ſanguinem in ventriculum effuderat, cui illic putreſcens calidos, putridos, ac veluti venenatos vapores in cor & cerebrum expirando, omnium commemoratorum ſymptomatum cauſa fuit. Quomodo autem cauſa hæc animaduerſa, & ſublata fuerit, operæ pretium eſt ex Zechij hiſtoria hic recenſere. *Si quando*, inquit in Appendice huius conſilij, *mecum ipſe diligentiùs conſidero, quàm difficile ſit morbos internos, eorúmque cauſas interiores aſſequi, in eam ſententiam facilè deſcendo, Hippocratem 2. de morb. vulgaribus, ſect. 4. non ſine maxima præmeditatione ſcriptum reliquiſſe, in omnibus obſcuris morbis tractandis oportere medicum diligenter inueſtigare primum morbi inſultum, hoc eſt, primam occaſionem vndè quis ægrotare cœperit. Illinc enim & morbi, & cauſæ cognitio vt plurimùm dependet. Ecce exemplum. Nobiliſſimi infantis morbus ſanè acutiſſimus, vnà cum cauſa obſcurus admodùm erat, niſi mihi de pueri, & nutricis vita, & conditionibus diligenter percontanti ab eius parentibus ſignificatum fuiſſet, quòd duobus diebus ante primùm morbi inſultum à Chirurgo quodam ſecta illi fuit membrana, quâ lingua cum partibus ſubiectis alligatur. Rurſus interroganti num ab hoc opere ſtatim pronum collocauerint infantulum, atque num ſanguis ab ore fluxerit; vtrúmque negarunt. Vnde ſtatim coniici ego, ſanguinem à loco vulnerato in ventriculum præcipitatum, ibique putrefactum, morbi & ſymptomatum commemoratorum cauſam extitiſſe. Nec mea me fefellit opinio, quandoquidem oleo amygdal. dulcium ad ciendum vomitum propinato, ſanguinis concretà purulentique notabilem copiam euomuit. Ad hæc vnà reiecto clyſtere, ſanguinis corrupti grumos permultos excreuit. Atque ſtatim (Deo immortali fauente) remiſſa fuit febris, ceſſaréque cœperunt ſymptomata omnia. Vnde violenter & auidè mammis nutricis lac exugere cœpit, totáque ſequenti nocte placidè dormiuit neque in poſterum quicquam mali perſenſit.*

Signa febrium putridarum continuarum diagnoſtica alia continuitatem, alia putredinem, alia peculiares earum differentias oſtendunt.

Continuitas facilè dignoſcitur ex eo, quòd febris aſſidua ſit, & ad apyrexiam non deſinens.

Putredinem verò ſignificant calor acrior & mordacior, quàm reliquarum, ab acri & mordaci fuligine, ex putridis humoribus exhalante, productus. Pulſus non ſolùm magnus, & frequens, ac non rarò inæqualis; ſed etiam hoc habet peculiare, vt ſyſtole velocior ſit, quàm diaſtole; quia expulſio fuliginoſorum excrementorum magis vrget, quàm refrigeratio. Vrinæ initio crudæ, aut parum concoctæ. Exacerbationes certis temporibus factæ, quod tamen in ſynochis locum non habet. Rigor in prima inuaſione apparens. His accedunt ſymptomata varia, febres putridas plerúmque comitantia; vt nauſea, vomitus, grauitas corporis, dolor capitis, delirium, vertigo, ſingultus, anxietas, morſus oris ventriculi, ſitis, aſperitas & nigrities linguæ, tenſio hypochondriorum, aliáque. Hanc autem præceſſerunt laſſitudo ſpontanea, motus grauis, ſomnus turbulentus, vigiliæ, hypochondriorum tenſio, difficilis ſpiratio, capitis dolor & pulſatio, nauſea, inappetentia, excrementa fœtida, & copioſa, crebra pandiculatio, & oſcitatio, aut eorum nonnulla.

Peculiares verò febrium putridarum continuarum differentiæ ſequentibus ſignis diſtinguuntur.

Synochus

Synochus putrida eadem habet ſigna, quæ in ſimplici fuerunt propoſita, ſed vehementiora: calor enim acrior eſt, vigiliæ, dolor capitis, ſitis, inquietudo, aliaque ſymptomata vehementiora. Tum pulſus inæqualis eſt, vt maior ſyſtole, quam diaſtole appareat, vrinæ crudæ, rubræ & craſſæ.

Bilioſam febrem indicant calor deurens, pulſus valdè frequens, & velox, vrina acris, flammea, initio ſemper cruda, ſine ſedimento, nauſea, vomitus bilioſi & deiectiones, magna anxietas, ſitis ingens oris amaritudo, linguæ ariditas & nigrities, vigiliæ, delirium, laſſitudo vlceroſa præcedens, color faciei pallidus, aut citrinus, ætas iuuenilis, temperamentum calidum, & ſiccum, tempus æſtiuum, victus ratio calida & ſicca, vacuationes bilioſæ ſuppreſſæ. Tertiana verò continua à ſynocho bilioſa diſtinguitur, quod illa tertias habeat exacerbationes, hæc verò illis omninò careat, & eodem tenore procedat.

Quotidianam continuam indicant, calor initio magis vaporoſus quàm mordax, poſt nonnihil acer, ſed inæqualis, propter humoris craſſitiem quæ difficulter diſſoluitur; vrinæ initio albæ, aquoſæ, & conturbatæ, pòſt nonnihil rubræ, & craſſæ; pulſus rarior, tardior, & minor, quàm in reliquis febribus; ſitis nulla, aut exigua, ſudor rarus, niſi adſit pituita ſalſa; facies ſubtumida, laxa, & ſubliuida, ſomnolentia, inappetentia, excretiones pituitoſæ, temperamentum frigidum & humidum, ætas ſenilis, tempus hyemale, victus frigidus & humidus pituitæ euacuatio ſuppreſſa, quotidiana exacerbatio.

Quartanam continuam ſignificant calor minus acer, quàm à bile, ſed acrior quàm à pituita; ſimiliter quoque ſitis maior quàm in quotidiana, minor quàm in tertiana; pulſus initio tardus, rarus, languidus, pòſt validior, crebrior, valdè inæqualis. Vrina in principio tenuis, pòſt varia; corpus aridum & macilentum, color fuſcus aut obſcurus, temperamentum frigidum & ſiccum, ætas inclinans, tempus autumnale, aut magnas inæqualitates habens; vita multis curis & ſollicitudinibus implicata, hæmorrhoïdum fluxus ſuppreſſus, tumor lienis, exacerbatio quartana.

Cauſæ ſeu febris ardentis ſigna pathognomonica ſunt anteà propoſita, nempe calor corporis deurens, & ſitis inexpugnabilis. Hoc tamen annotandum eſt, ſi tuſſis aliqua ſuperuenerit, ſitim inde minui, ab humore ſcilicet qui ex vicinis locis attrahitur; quamuis nunquam, durante febre, illa auferatur. Signa verò aſſidentia ſunt ea omnia, quæ febrem bilioſam indicare ſuprà declarauimus. Ea tamen quæ notham ardentem ſignificant, prædictis multò remiſſiora ſunt.

Colliquantem febrem ſignificant, ſubita corporis conſumptio, atque emaciatio, oculi concaui; collapſa tempora, nares acutæ; deiectiones rufæ, pingues, fœtidæ, viſcoſæ, corpulentæ, ſinceræ, bilioſæ, & ſpumoſæ: vrinæ pingues & oleoſæ.

Febres horrificæ & aſsôdes cognoſcuntur per ea, quæ in earum deſcriptionibus propoſita ſunt.

In febre elôde madet continuò lento humore cutis, & calor ad tactum non multùm acer eſt. Diſtinguitur malignitas à copioſâ putredine, quòd in cauſa maligna vrinæ ferè naturales, vel ab iis non admodùm diuerſæ apparent; vel quædam vrinis innatant inſtar telæ aranearum, quando fit colliquatio pinguedinis; vel ſi cum vrina corpuſcula erui vel hordei ſpeciem referentia prodeant, quæ carnis colliquationem denotant; vel denique vrinæ multitudo per multos dies apparens, quando ſanguis & humores colliquantur. His omnibus accedit maxima virium exolutio; pulſus paruus contractus, neque valdè frequens eſt. In magnâ putredine vrinæ craſſæ & confuſæ, pulſus magnus, mollis, frequens.

Syncopalem febrem ſignificant lipothymia, & animi defectus frequentes. Minuta verò ab humoroſa diſtinguitur, quòd in illa bilioſæ, in hac pituitoſæ febris ſigna ſuprà recenſita appareant.

Epiala febris ex eo ſolùm dignoſcitur, quòd eodem tempore calor & frigus in toto corpore perſentitur.

Febres denique ſymptomaticæ, tum etiam comitatæ cognoſcuntur ex iis, quæ in earum hiſtoriâ propoſita ſunt.

In ſingulis autem febrium putridarum continuarum ſpeciebus ſigna prognoſtica deſcribenda ſunt, quibus earum euentus præſagiri poſſit.

Ac primùm, quod ad ſynochum putridam ſpectat, cùm illa de genere ſit febrium acutarum, periculo non vacat. Attamen ſi concoctionis ſigna euidentia appareant die quarto, & nullus committatur error, ſalutariter die ſeptimo terminabitur. Si verò tardiùs ſigna concoctionis appareant, ad vndecimum vel decimumquartum extendi poterit. Si verò concoctionis ſigna nulla appareant, ægríque tornatilem faciem, ſeu inſtar ſphæræ turgidam habeant, morbi longitudinem ſignificant. Vrina quantò rubicundior ab initio, cæteris paribus, tantò ſecurior, & citò morbum ſolutum iri ſignificat, ſi in ea ſigna concoctionis appareant: at cum cruditatis ſignis, mortis periculum minatur, præcipuè ſi vires ſint debiles. Vrina alba peſſima, mortémque vt plurimùm portendit. Ex ſynochi differentiis paracmaſtica ſecurior, acmaſtica periculoſior, epacmaſtica periculoſiſſima. Præterea ſynochus exquiſita & benigna rite curata, ſecura, non exquiſita, & malignitatis particeps, cum ſæuis ſymptomatis, & virium debilitate, periculoſa.

Bilioſæ verò febres quatenùs acutæ, ſunt etiam periculoſæ, idque magis vel minùs pro maiori vel minori intemperie, ſymptomatum vehementia, & virium robore. Intemperies æſtimatur non ſolùm abſolutè ex ipſo caloris gradu, ſed etiam comparatè ad ſtatum ægrotantis naturalem; vt quò maior eſt ab eo receſſus, maius immineat periculum. Sic febris ardens in ſene, vel hyemis tempore adueniens, lethalis eſt vtplurimùm. Symptomatum vehementia conſideratur in actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus, in excrementis, qualitatibus mutatis, & propriis accidentibus, quorum enumeratio integrum opus exigit, prout à nobis expoſita ſunt in ſectione tertiâ noſtræ ſemeioticæ, ex Hippocratis Aphoriſmis, prognoſticis, prorrheticis, & Coacis prænotionibus deprompta, quæ in hunc locum facilè transferri poſſunt. Ac denique vires cum ſymptomatum vehementia comparandæ ſunt: Si enim validæ ſint, & aduersùs hoſtium ſæuitiam ſufficere poſſe videantur, benè ſperandum eſt: ſin minùs, meritò metuendum.

Quotidiana continua longa eſſe conſueuit, ob humoris craſſitiem, & contumaciam: ſi tamen plures euacuationes accidant in illius decurſu, breuior eſſe ſolet. Periculum illius metiri oportet, comparatione factâ ſymptomatum vehementiæ cum virium robore. Ac præcipuè metuendum eſt, ne in cachexiam, aut hydrópem degeneret, propter hepatis & lienis obſtructiones, quæ in hiſce longis febribus contingunt.

Quartana continua primaria rariſſima eſt, interdum tamen intermittens in eam degenerat, túncque vtplurimùm lethalis eſt.

Febris colliquans, horrifica, aſsôdes, elôdes, & ſyncopalis, quia nomina ſua mutuantur ex prauis ſymptomatis quibus ſtipatæ ſunt, ideò ratione illorum periculoſiſſimæ ſunt, & lethales, vtplurimùm.

Febrium denique ſymptomaticarum prognoſis ex partium affectarum præſtantia, ſymptomatum vehementia, & virium robore deſumenda eſt.

In omni autem febrium putridarum curatione indicationes deſumendæ ſunt à febre, eius cauſa, & viribus. Prima duo ſui ablationem indicant; tertium ſui cuſtodiam. Hæc hunc trium communium inſtrumentorum therapeuticorum miniſterio, diætâ nimirùm, Chirurgiâ, & Pharmaciâ.

Diætâ in omnibus febribus bilioſis debet eſſe refri-

gerans & humectans, in pituitoſis & melancholicis magis calefaciens & attenuans. Aër igitur frigidus & humidus ſit, qui inſpiratione ad cor attractus, illius incendium maximè contemperat. Attamen ad illius recursum corpus denudare nefas eſt, cùm diaphoreſis maximè neceſſaria impediatur, & fuligines, ac ſudores intrò repellantur. Interim tamen ſtragulis leuibus mollibuſque æger operiendus, neque nimiis integumentis onerandus; tum plumea ſtrata auferenda laneis tantùm vtendo, quibus etiam magno vigente æſtu, coria inſternere conueniet. Lectus ſit ſpatioſus, vt in eo æger locum mutare poſſit. Eiuſdem linteamina, & induſia frequenter mutanda, contra vulgi opinionem, modò non ſint recenter lota, aut lotionem redoleant, & non inſtet criſeos tempus, in quo nihil mouendum, ne naturæ motus perturbetur. Radij ſolares à conclaui arcendi, hominúmque frequentia vitanda. Aqua de vaſe in vas ſæpiùs transfundenda. Pauimentum cubiculi aquâ cum aceto, aut aquâ roſacea conſpergendum; vel herbis floribuſque frigidis, vt foliis vitis, ſalicis, nenupharis, cannarum, floribus roſarum, violarum, & nymphææ, quæ in loco frigido aſſeruentur, & ſæpius in die mutentur, hæc enim ſiccata calefaciunt. Si nimia frigiditas ſit, vt in hyeme, igne ſine fumo aliquantulũ contemperanda eſt. In febribus tamen pituitoſis aër modicè calidus & ſiccus eſſe debet.

Alimenta quod attinet victus tenuis eſſe debet in acutis febribus. Et in eo ita ſeuera fuit antiquorum diligentia, vt potiſſimam curationis partem in illo conſtituerent, ægriſque febre acutiſſima laborantibus victum tenuiſſimum imperarent, ac ſola ptiſana hordei ægros nutrirent, vtpotè febricitantibus maximè conuenientè, cùm refrigeret & humectet, ſimulque extenuet & aperiat, nullámque euacuationem cohibeat. Duplex autem ptiſana erat. Vna ſimpliciter dicta, ſiue ptiſana integra non colata, altera colata, quæ cremor hordei nominatur. Hordeum à corticibus mundatum, in aqua ſimplici coctum & in maſſam conglobatum, eſt ptiſana integra: hæc poſteà cum expreſſione colata, cremor, aut ſuccus hordei dicitur.

At noſtris temporibus, in hac ſaltem regione, mulierum contumaciâ, & Medicorum indulgentia factum eſt, vt in quibusvis febribus, quantumvis acutiſſimis, iuſcula ſemper concedantur ex decocto carnium gallinæ, capi, veruecis, eáque vtplurimùm tertia, aut ad ſummũ quarta quaque hora exhibeantur. Æſtate verò pulli gallinacei, aut carnes hœdinæ prædictis addi ſolent. Tum etiam per vices, ex pullo ſolo cum herbis refrigerantibus, vt lactuca, endiuia, acetoſa, portulaca, iuſcula conficiuntur. Vel ordinariis etiam iuſculis ſuccus limonum, aurantiorum, aut granatorum, vigente magno ardore febrili, aut in tenſa putredine, permiſcetur.

Prætereà in febribus minùs acutis panatellæ exhibentur, bis aut ter in die, ex pane loto cum iuſculo confectæ. Hordeata etiam aliquando vſurpantur, ex ptiſana colata antiquorum cum iuſculo carnium prædictarum, & ſaccharo parata; vel etiam ſine iuſcolo, additis amygdalis dulcibus. Sed plerumque ea ventriculum grauant, ideoque iuſculorum ſimplicium, & panatellarum vſus commodior viſus eſt. Cùm tamen vtiliſſimum ſit hordei mundati tantillum cum carnibus decoquere, inde iuſcula parare.

In longis febribus plenior victus ex carnibus pullorum, vituli, gallinæ, capi, perdicis, veruecis, aut earum contuſis, & conſummatis, ſimilibuſque conuenit.

Circa tempus exhibendi cibos hoc in primis obſeruandum, vt nunquam tempore exacerbationis, ſed in remiſſione febris exhibeantur. Si verò exacerbatio longior fuerit, in declinatione ipſius æger cibandus erit.

Pro potu vulgò vſurpatur in omnibus febribus continuis ptiſana recentiorum, ex decocto hordei, & liquiritiæ parata. Cui, ſi febris ardentior ſit, addi poteſt aliquid lactucæ, acetoſæ, tamarindorum. Frequentiùs tamen addi ſolet rad. graminis, vel acetoſæ, quæ aquam vini colore eleganter inficit. In longis verò febribus addi poteſt rad. fœniculi, petroſelini, ſemen aniſi, coriandri, aut cinnamomum. Poſteriora tamen tantùm addenda ſunt, quoties ventriculus debilis à potu offenditur.

℞. Ptiſanæ vulgaris ex hord. & liquit. ℔. ij. ſpir. ſulph. q. ſ. ad gratam acid. cornu cerui ad albed. calcin. ʒ. j. Vtatur pro potu ordinario, vas vſus tempore agitando.

Vſurpatur etiam aqua panata, vel ſola, vel ſaccharo dulcorata; vel cum modico aceti permixta, vel aqua ſimplex decocta, vt cruditas ipſius auferatur, cui interdùm permiſcetur ſaccharum: tum aliquando nonnihil ſucci vel ſyrupi limonum, granatorum, berberis, aut ceraſorum, vel ſpiritus vitrioli aut ſulphuris quod ſufficit ad gratam aciditatem; vel ſalis prunellæ tantillum, ſi potentiùs refrigerandum ſit.

Laudatur aqua, in qua macerantur tamarindi, berberes, aut pruna.

Decoctum prunorum brinolenſium guſtui gratiſſimum eſt.

Vel coquitur hordeum cum tamarindis, & ſub finem addito ſantalo citr. & cinnam. aromatiſatur. Qui potus non ſolùm ſitim ſedat, ſed aluum laxat, hepar refrigerat, & corroborat.

℞. Sacchari ℥. viij. ſalis prunellæ ℥. j. Fiat puluis, permiſcendus ptiſanæ pro potu ordinario. Cui etiam, ſiti admodùm vrgente, ſpiritus vitrioli admiſceri poterit.

De ſpiritu vitrioli & ſulphuris hoc diligenter aduertendum, in febribus putridis magnum eſſe illius vſum; quia inſignem vim habet refrigerandi, aperiendi, putredini reſiſtendi, inflammabilitatem humorum prohibendi, & ſitim ſedandi. Attamen in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoë, phthiſi, cæteriſque pulmonis affectibus, (niſi à craſſa pituita vaſa illius obſtruente ortum habeant) ventriculi inflammatione, dyſenteria, ſanguinis mictu, renum & veſicæ vlceribus plurimùm nocere, & ab eo abſtinendum eſſe.

In febribus à bile valdè tenui & calida, aut cum tenui, acríque diſtillatione coniunctis, acida non conueniunt; ſed potiùs leuiter incraſſantia, vt ſyrupus violaceus, & de toſis ſiccis, cum aqua hordei, vel panata, vel cocta ſimpliciter, permixtus.

Vbi humores craſſi lentíque abundant, ſyrupus acetoſus loco prædictorum erit vtiliſſimus.

Solent etiã interdùm conſeruæ roſarũ, violarum, aut bugloſſi cũ aqua cocta, vel aqua hordei miſceri, & per manicã Hippocratis traiici pro potu ordinario, cui aliquot guttæ ſpiritus vitrioli vtiliter addi poſſunt. Vel paratur tinctura roſarum, colore, & ſapore iucundiſſima, in hunc modum.

℞. Roſar. rubr. ſiccarum ℥. j. aquæ tepidæ ℔. iij. ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli ʒ. i. ß. Infundantur per iij. aut iiij. horas frigidè. Colaturæ, adde ſacchari albi ℥. iiij. aquæ roſar. ℔. ℥. Fiat iulep. clarus pro potu ordinario.

Iulepus Alexandrinus non parùm etiam vtilis & iucundiſſimus eſt, qui ita componitur.

℞. Aquæ fontis ℔. i. aquæ roſar. ſucci limon. & ſacchari albi, an. ℥. iiij. Coquantur lento igne dum deſpumauerint.

Quod ad reliqua diætam ſpectantia attinet, ſomnus maximè vtilis eſt, vigiliæ noxiæ. Nimius tamen ſomnus calorem natiuum obruit, & excrementorum euacuationem impedit: Quies neceſſaria eſt in febribus acutis; in longioribus verò leuis exercitatio vtilis. Danda etiam opera eſt, ne ea quæ ſecundùm naturam expelli debent, retineantur; licèt omnis immodica euacuatio quæ vires exhaurit, cohibenda, omneſque vehementes perturbationes eliminandæ.

Inter chirurgica præſidia phlebotomia principem, locum

locum obtinet. Non ſolùm enim plenitudinem euacuat, ſiue ad vaſa ſit, ſiue ad vires, ſiue in toto, ſiue in aliqua parte; ſed etiam influxum humorum obſtruentium reuellit, totum corpus refrigerat, & perſpirabile reddit putredinem arcet, & putreſcentium humorum concoctionem adiuuat. Statim igitur & ab initio morbi ſanguis detrahendus eſt (niſi virium infirmitas prohibeat, vt in febre ſyncopali, aliiſque caſibus,) idque aluo prius laxatâ enemate, aut ſuppoſitorio. Quantitatem ſanguinis indicabit plethora, vires, ætas, anni tempus, conſuetudo, aliæque circumſtantiæ. Veteres in ſynocho putrida, & ardente febre ſanguinem mittebant ad animi deliquiũ. Sed multò tutius eſt, (vt in ſynochi ſimplicis curatione à nobis dictum eſt,) partitis vicibus quantitatem neceſſariam educere, quàm ægrum ſubitò in vitæ diſcrimen conijcere. Auicenna in febre ardente, & tertiana continua venæ ſectionem prohibet, niſi vrina craſſa, rubráque fuerit. Metuit ſiquidem ne bilis magis efferueſcat, cuius frænum ſanguinem eſſe dicit. Verùm à ſapientioribus exploditur hæc ſententia, cùm huiuſmodi febres hæmorrhagiâ ſæpe à natura ipſa iudicentur; tam phrenitidas interdùm aliáſque inflammationes producant. Denique cùm phlebotomia potenter refrigeret, ebullitionem potiùs cohibet, quàm excitet. cùm non ſolus ſanguis, ſed bilis etiam cum eo permixta, educatur; ita vt in ea maſſa, quæ ſupereſt in venis maioribus, eadem maneat ſanguinis ad bilem proportio, quæ priùs inerat. Imò verò, cùm vena ſecatur; ſi vegetæ ſint ægri vires, & ſanguis confertim erumpat, ſolus putris, & naturæ moleſtus excernitur, remanente in venis puriore; quod à paucis Authoribus eſt annotatum, quamuis in vſu practico paſſim obſeruetur. Si enim ſanguis è venâ guttatim effluat, puriſſimus eſt, quia motu proprio è venâ egreditur. At ſi cum impetu erumpat, impurus & putris apparet, naturâ deteriorem maſſæ ſanguinis partem expellente. Parciùs tamen ſanguis mittendus eſt in naturis admodum bilioſis, æſtate mediâ & ſub canicula, quàm in aliis naturis, & temporibus. In pituitoſis verò, & melancholicis febribus minori copiâ ſanguis mittendus eſt, & perpetuò ſumma ratio habenda eſt coindicantium, & contraindicantium; cùm febres quotidianæ vt plurimum contingant in pueris aut ſenibus, regione frigidâ, aut tempeſtate hybernâ, quæ ſanguinis quantitatem à morbo, vel cauſa morbifica indicatam imminuunt. Quando febris fit à nimio labore, parciùs mittendus ſanguis. Si ex nimio veneris vſu febris contingat, phlebotomia pernicioſa.

Circa tempus venæ ſectionis aduertendum eſt, non ſtatim ab aſſumpto alimento venam eſſe aperiendam, ſed peracta ventriculi concoctione, & aluo ab excrementis liberâ. Prætereà tempore remiſſionis febris, ſanguis eſt detrahendus, non autem in vigore illius: tunc enim natura vim impetúmque morbi, ac venæ ſectionem ferre nequit. Quod ad iterationem phlebotomiæ ſpectat, ſi ea ad euacuationem neceſſaria eſt, eodem die inſtituenda; ſi reuulſionis causâ, diuerſis diebus. Nam vbi euacuandum eſt, præcipuè in acutis, ſubitò corpus in alium ſtatum transferendum eſt; tum ſæpè accidit, vt morbus mox principium percurrat, vt poſteà venæ ſectione non ita commodè vti liceat. In reuulſione verò reſpicimus ad motum humoris, qui rectiùs fit, ſi diuerſis vicibus & interuallo interiecto natura contrario motui quaſi aſſueſcat. Interuallo enim temporis ſanguis in parteseffuſus regurgitat in venas, & iterata venæ ſectione vtiliter extrahitur. Iterandam eſſe venæ ſectionem intelligimus, ſi ſanguis primò detractus valdè putris fuerit, eiúſque in venis magna copia ſupereſſe videatur.

Imò verò licèt ſanguis ab initio purus, ac minimè corruptus appareat, non tamen deſiſtendum eſt ab illius detractione, quin potiùs ea continuanda eſt, donec impurior & corruptior appareat. Et certè vtiliſſimè obſeruari poteſt in febribus acutis præceptum ab Hippocrate traditum 4. *de victus rat. in morbis acutis*, in pleuritidis curatione, vt ſcilicet ſanguinis detractiones continuentur vſque ad coloris mutationem; vt ſi ab initio corruptus educatur, continuetur euacuatio, donec purior appareat: & contrà ſi ab initio laudabilis prodeat, eouſque educatur, donec impurus & corruptus extrahatur.

Eſt tamen quædam diuerſitas adhibenda in vtroque caſu, Si enim ab initio ſanguis laudabilis educatur, iteratio debet fieri ex eadem venâ; vt ſanguis putridus in profundo corporis reſidens, citiùs educatur. Si verò ab initio ſanguis putridus educatur, ex altero brachio ſanguis eſt detrahendus; & conſequenter ex vtroque brachio alternandæ ſunt phlebotomiæ.

Si verò ſymptomata demonſtrent putredinem ſubeſſe in inferiore ramo venæ cauæ deſcendentis; vt æſtus & dolor lumborum, vrinæ rubor, & craſſities; poſt duas aut tres phlebotomias in brachiis celebratas è ſaphena ſanguinem mittere conueniet, eámque euacuationem bis aut ter repetere.

Si in poſtremis ſanguinis miſſionibus portio quædam laudabilis appareat, ita vt non adeò putridus videatur vt anteà, ſignum eſt naturæ reſtaurantis & reſtituentis nouum ſanguinem, & probũ in putridi vacuati locum. Contrà vero, ſi quò magis educitur, eò deterior appareat, ſignum eſt morbum in peius ruere, & putredinem augeri; vnde partium internarum narcoſis metuenda eſt.

Vena in cubito, vel baſilica, vel mediana vt plurimùm ſecanda eſt, ex brachio dextro frequentiùs, ex ſiniſtro verò interdum, cum videlicet maior tenſio in ſiniſtro hypochondrio, quàm in dextro percipitur. Aliquando tamen in pede vena vtiliter aperitur, ſi reuellendum ſit & vires ſint debiles, & materia caput petat, & capitis dolor ac vigiliæ infeſtent.

Frictiones in febribus putridis raro vſurpantur, niſi in ſyncopalibus; quarum curationem, in ſymptomatum curationibus, in fine huius capitis tradenms.

Cucurbitulæ vero frequentiùs vſurpantur, præcipuè cum ſcarificatione; & ſunt vicariæ venæ ſectionis, quando vires, aut ætas illius vſum non permittunt.

Phamaceutica remedia duplici genere comprehenduntur, quorum alia euacuantia, alia alterantia nominantur. Sub euacuantibus comprehendimus purgantia, vomitoria, ſudorifica, & diuretica. Sub alterantibus vero refrigerantia, attenuantia, incidentia, aperientia, roborantia. Quorum omnium compoſitionem & vſus, iuxta praxeos ordinariæ methodum, ſeriatim deſcribemus.

Atque vt à purgantibus incipiamus, maximè controuertitur apud Authores, an illa in principio febrium putridarum exhibenda ſint. Quod diſſidium, miſſis diſputationum ambagibus, ita reſoluendum eſt. Ratione materiæ febrem putridam continuam immediatè producentis, quæ in venis maioribus continetur, purgationem in principio non conuenire, niſi ea turgeat, id eſt, ita exagitetur à natura, irritata ob prauam eius qualitatem, eámque expellere conante, vt inde excretioni magis diſpoſita ſit, & ex illa turgentia metuendum ſit, ne in aliquam partem nobiliorem irruat; quod tamen quia raro cõtingit, vt plurimùm illius concoctio expectanda eſt, antequam per medicamenta purgantia eiuſdem euacuatio ſuſcipiatur. Ratione vero materiæ in primâ regione contentæ, ſi plurima illa ſit, quæ febrem augeat naturam grauet, eàmque à materiæ in venis contentæ concoctione auertat, purgantia altero à venæ ſectione die exhiberi poterunt, ſed leniora, quæ primam tantùm regionem euacuent. Humores autem vitioſos & excrementitios in primâ regione, hoc eſt ventriculo, inteſtinis, meſenterio, aut circa præcordia redundare cognoſcimus ex nauſea, oris amaritudine, ſiti, dolore ſtomachi, aut alterius partis in ventre inferiori contentæ; alui fluxu, aliiſque ſymptomatis, quorum ratione

tione aliquando purgatio ipſi venæ ſectioni præmittenda eſt. Erunt autem huiuſmodi medicamenta, caſſia, manna, tamarindi, catholicum, electuarium lenitiuum, diaprunũ ſimplex, ſyrupus roſaceus, de cichorio compoſitus cum rheo; quæ variis modis concinnari poterunt. in hunc modum.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ℥.i. pulpæ tamarind. ℥.ß. Cum ſaccharo fiat bolus. Vel

℞. Catholici ʒ.vj. electarij lenit. vel diaprun. ſimpl. ℥.ß. cremoris tartari ʒ.j. Fiat bolus. Vel

℞. Fol. endiu. cichor. acetoſ. an. M. ß. tamarind. ℥.ß. Coquantur ad ℥.iij. In colat. diſſolue catholici ℥.ß. mannæ, & ſyrupi roſac. an. ℥. j. Miſce. Fiat potio.

Si medicamentum paulò fortius deſideres, addere potes rhab. ad ʒ.i. vel ℈.iv. in aqua endiuiæ, vel cichorij, infuſum cum ſantalo citrino. Imò verò & interdum, ſi febris non ſit intenſior, ſennæ ʒ.ij. vel iij. decocto addi poterunt.

Quidam rhabarbarum reiiciunt, quia calefacit; tum etiam mannam, & ſyrupum roſaceum, quia dulcia cùm ſint, facilè in bilem vertuntur. Verùm cũ aquis vel decoctis refrigerãtibus rhabarbarum infuſum, vel manna aliaque diſſoluta; nullum afferre poſſunt incommodum; præcipuè ſi in dictis decoctis addantur tamarindi, qui ad hunc vſum maximè commendantur, vel pulpa eorum ſimul exhibeatur.

Nonnulli vtuntur in biliofis febribus ſero lactis caprini, idque appoſitè; nam & ardorem febrilem temperat, & bilem euacuat, & viſcera corroborat. In cyatho vno ſero lactis infundunt per noctem rhab. ʒ.j. vel ʒ j. ß. Vel addunt ſyrupi roſar. ℥. ij. aut tres exhibent manè, & poſteà alias duas libras propinant, ne totum ſerum medicamenti ſapore inficiatur.

Purgationem quæ fit in principio febrium putridarum, vulgus Medicorum vocat minoratiuam: eam verò quæ fit concoctâ materiâ, eradicatiuam: quæ etiam in principio conuenit, (vt dictum eſt) ex ſententia Hippocratis, ſi materia turgeat. Illa autem turgentia, ſeu orgaſmus materiæ morbificæ cognoſcitur, ex eo quòd æger percipit in variis partibus dolores leues, ac fugaces, admodúmque mobiles. Varias etiam patitur in facie, aliiſque partibus coloris mutationes, vt nunc rubeat, nunc palleat aliquâ faciei parte. Ac denique anxietatibus & inquietudinibus maximè torquetur.

Illud tamen Hippocratis præceptum de purgatione in turgentia materiæ, in praxi ordinaria non obſeruatur; ſed potiùs apparente humorum orgaſmo ad phlebotomiam tutiùs confugimus, ſicque faciliùs præcauemus, ne humores commoti irruant in aliquam partem nobilem, qui à medicamento purgante magis exagitati, promptiùs in eam præcipitari poſſent.

Aliquando etiam in principio harum febrium vomitus prouocandus eſt, cùm videlicèt ægrum nauſea aut vomitus valdè vrget: tunc enim natura per ſuperiora materiam morbificam euacuare nititur, & Medicus illius motum adiuuare debet. Sæpéque accidit, vt magna materiæ copia in ventriculo, & vicinis locis contineatur, quæ per vomitum quamprimùm educenda eſt; cùm nulla tam copioſæ & excrementitiæ materiæ concoctio expectari queat: & quodcumque ingeritur, in humorem conſimilem immutetur, aut peccantem materiam augeat. Rectè enim annotauit Fernel. *lib. 3. meth. med. c. 3.* omnem illuuiem in ventriculo, liene, pancreate, meſenterio, & cauis hepatis contentam per vomitum commodè expurgari, quæ interdum medicamentis per inferiora purgantibus, etiam pluries exhibitis deturbari nequiuerit. Et non raro fit, vt materia per vomitum reiectâ, febris ab initio tollatur, quæ longa alioqui futura eſſet, materiâ illâ in penitiores corporis partes tranſmiſſâ & ſanguini permixtâ.

Ex vomitoriis autem medicamentis, cum triplex eorum gradus conſtituatur, miniora eligenda ſunt, vt aqua hordei tepida cum oleo amygdalino, vel communi, vel cum aceti albi exigua quantitate. Item ſyrupus acetoſus, aut oxymel ſimplex, cum iure pulli, vel decocto ſem. anethi, raphani, aut atriplicis, quibus etiam oleum addi poteſt. Quæ omnia ad ℔.j. vel maiorem quantitatem exhibenda ſunt, nam in minori quantitate aſſumpta retinentur in ventriculo. Cùm autem debiliora hæc vomitoria non ſint valdè efficacia, ad mediocria aliquando confugere licet, quæ in tertianæ intermittentis curatione infra proponentur.

Clyſteres verò non ſolùm in principio morbi ante venæ ſectionem, ſed etiam toto illius decurſu iniiciendi ſunt ſingulis, vel alternis diebus, ſi aluus liberè non fluat, compoſiti ex decocto emollientium & refrigerantium, vt hordei, prunor. maluæ, violariæ, mercurialis, branchæ vrſinæ, atriplicis, lactucæ, endiuiæ, ſemperuiui, nymphææ: diſſoluendo catholicum, caſſiam, diaprun. ſimpl. ſaccharum rubr. mel violaceum, mercuriale; ol. nymphææ, violac. &c. In febre tamen intenſiori tutius eſt olea non addere, quia facilè inflammantur.

Nota primò, ſemperuiui maioris in decocto vnius clyſteris, ſquamas tres, vel iiij tantùm eſſe præſcribendas, quia potentiſſimè refrigerat, & maiori copiâ vſurpatum inteſtina labefactare poſſet.

Nota ſecundò, in omni febre biliofa clyſteres non actu calidos, ſed leuem tantùm teporem adeptos, eſſe iniiciendos.

In pituitoſis febribus fiunt decocta ex herbis emollientibus, cum ſem. aniſi, fœniculi, carthami, flor. chamom. & meliloti; diſſoluendo hieram, diaphœnic. mel roſaceum, mercuriale, oleum chamæmel. anethinum, vel commune.

Cum verò, vt ſuprà annotatum eſt, integra & abſoluta purgatio, quam eradicatiuam nominant, non niſi concoctâ materiâ inſtituenda ſit, Medicus ab ipſo morbi initio poſt primam venæ ſectionem, & primarum viarum euacuationem, ea medicamenta vſurpare debet quæ humores crudos præparant ad concoctionem, & euacuationem, ſimúlque calorem febrilem contemperant, putredinem arcent, & obſtructiones reſerant; qualia ſunt iulepi, iuſcula; emulſiones, aliáque infrà recenſenda.

Iulepi componuntur in materia biliofa, ex ſyrupis de limonibus, granatorum, de agreſta, acetoſa ſimplici, de ſucco acetoſæ, de cichorio ſimplici, oxyſaccharo, cum aquis endiuiæ, acetoſæ, graminis, & cichorij.

Vel meliùs ex decoctis rad. acetoſæ, cichorij, fol. acetoſ. capill. ven. ſcariolæ, dentis leonis, ſeminum frigidorum, tamarindorum, cum ſyrupis prædictis.

Interdum verò ad intenſiùs refrigerandum, ſal prunellæ additur ʒ.j. pondere, pro vnaquaque iulepi doſi; vel ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris q. ſ. ad moderatam aciditatem.

Acida in biliofis febribus nunquam omittenda; quia amara dulcificantur per acida: quæ ſi intenſa ſint in ſuo gradu, vt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris; ipſius aloës, & colocynthidis amaritudinem delent. Bilis autem flaua ſuo amarore ſpoliata, mortua eſt & innoxia.

Ex ſuccis etiam parari poſſunt iulepi, ſummæ efficaciæ & guſtus gratiſſimi, in hunc modum.

℞. Succi pomor. redolent. recenter extracti, & per reſidentiam depurati ℥.iv. ſucci limon. ℥.iij. aquæ roſar. ℥.ij. ſucci granat. ℥.j. ſacchari albiſſ. ℔.ß. Fiat iulep. clarificatus pro iiij. doſib.

Si bilis valdè acris, & tenuis ſit, quæ orgaſmum faciat, vel diarrhœam, aut grauem aliquam aliam fluxionem patiat, incraſſantes iulepi componendi ſunt ex aquis lactucæ, portulacæ, papau. rhœad. nymphææ, roſar. cum ſyrupis violaceo, iniubino, de roſis ſiccis, de ſucco portulacæ, papau. rhœad papau. albi; vel ex decoctis lactucæ, portulacæ, plantag. flor. nymphææ, papau. rhœad. & violar. cum ſyrupis prædictis.

Notandum

Notandum tamen ſyrupum violaceum, aliióſque dulciores ſolos non eſſe exbibendos: tum quia laxant ſtomachum: tum etiam quia antequam in venas penetrent ventriculi calore in vaporem calidum conuertuntur, qui poſteà ſitim intendit. Idcircò aliquid ſyrupi cuiuſdam acetoſi ſemper admiſcendum, vt faciliùs penetrent in venas, & magis calori febrili reſiſtant.

In progreſſu febris, apparente concoctione, decoctis prioribus adduntur rad. aſparagi, liquiritiæ, folia agrimonij, pimpinellæ, hepaticæ, capill. ven.

In febribus pituitoſis & chronicis magis incidentia, attenuantia, & aperientia præſcribuntur; à debilioribus tamen incipiendo, qualia ſunt ſyrupus acetoſus, capill. ven. byzantinus, cum decoctis agrimon. capill. ven. betonicæ, liquirit. paſſul. In progreſſu verò prædictis adduntur ſyrupi de duabus, & quinque radic. acetoſus compoſit. de hyſſopo, oxymel ſimplex & compoſit. Decocto verò adduntur rad. 5. aperitiuæ, fol. hyſſopi, cardui bened. & (ſi materia ſit valde impacta, viſcida, & lenta) chamædryos, & centaurij minoris. Quibus ſi ſal tartari, & ſpiritus vitrioli addantur, fœliciùs operantur.

In febribus melancholicis adduntur quæ vim aliquam humectandi obtinent, vt ſyrupus violac. bugloſſi, borrag. de pomis, circa initia: Poſteà verò de fumaria, de epithymo, de 5. rad. oxymel ſcilliticum, cum decoctis primùm bugloſſi, borrag. ceterac. capill. ven. fumariæ, lupulorum; deinde cuſcutæ, ſcordij, centaurij min. corticum capparum, fraxini, & tamariſci.

Ac denique in nothis febribus, ex variorum humorum miſcella oriundis, prædicta remedia commiſcenda ſunt; ita tamen, vt eorum quæ prædominantem humorem reſpiciunt, maior quantitas præſcribatur.

Pro delicatioribus iuſcula medicata, iuleporum loco, præſcribi ſolent: tum etiam ne ægri eiuſdem remedij diutius vſurpati tædio afficiantur; eáque componuntur ex prædictis rad. & herbis, guſtui gratiores eligendo, cum pullo gallinaceo, vel fruſtulo gallinæ, aut capi: iiſque interdum, quando magis refrigerandum eſt, ſalis prunellæ Drach. j. vel ſpiritus vitrioli guttæ aliquot addi poſſunt.

In febribus tamen lentis & diuturnis, à contumacibus obſtructionibus productis chamædrys, licèt amara, cum cichoraceis in iuſculis decoqui poteſt; & Montanus in conſiliis decoctionem cichorij, & chamædryos in iuſculis velut admirandam prædicat, in iis, quibus febris longa cum obſtructionibus coniungitur.

In febribus pituitoſis decoctum chamæm. præſtans, ex Zacut. *obſeru. 16. prax. admir. lib. 3.*

Emulſiones etiam hîc locum habent, & iulepis gratiores, vtplurimùm eſſe ſolent. Tum maximè vſurpantur, vbi febris ſiccam viſcerum intemperiem habet comitem, vel catarrhum tenuem, vel pulmonis, & partium ſpiritualium phlogoſim; vel denique, vt remediorum formulæ immutentur, ne æger longioris iuleporum vſus tædio afficiatur. Harum autem emulſionum compoſitio in præcedentibus curationibus deſcripta eſt.

Aqua frigida, magnâ copia exhibita; in febribus etiam putridis continuis, à veteribus vſurpari ſolebat & à recentioribus quamplurimis laudatur. Verùm quemadmodum in ſynocho ſimplici ſuſpectum illius vſum eſſe diximus; ſic iam prudenti Medico conſulimus fore ducimus ab ea abſtinere, propter rationes dicto loco propoſitas.

Conferet tamen aliquando in magno æſtu febrili aquæ frigidæ bonum hauſtum ad Vnc. x. vel xij. cum guttis aliquot ſpiritus vitrioli exhibere: ab ea enim iidem interdum effectus producuntur, quos Galenus aquæ frigidæ tribuit, ad ℔. iij. vel iiij. exhibitæ. Cùm tamen inde ea pericula metuenda non ſint, quæ Galenus ipſe ex præpoſtera magnæ illius aquæ frigidæ copiæ exhibitione ſæpe contingere fatetur. Spiritus enim vitrioli facit quo minùs aqua obſtructiones augeat; quin potiùs eas aperit, & citò penetrat, atque viſcera peruadit, nec moratur in hypochondriis, vt aqua frigida ſimplex, ſed aquis mineralibus & acidulis valdè affinis euadit: quæ licèt magna copiâ ſumantur, non grauant hypochondria, & citiſſimè reiiciuntur, nec non obſtructionibus reſerandis opportuniſſimæ ſunt.

Ad vires reficiendas quæ in omni febre vehementi plurimùm deficiuntur; conueniunt opiatæ, & condita, roborantia, compoſita ex conſeruis rad. bugloſſi, fol. acetoſæ, acetoſellæ, ſtipitum lactucæ, flor. bugloſſi, borrag. violar. cichorij, roſarum; pulpæ citri, quæ vulgo acidum citri nominatur. Quibus adduntur pulueres coralli, margarit. raſuræ eboris, cornu cerui, diamarg. frig. triaſantal. diarrhod. abbat. confect. alkermes, de hyacintho; quæ vulgò in ſequentes, aut ſimiles formulas redigi ſolent.

℞. Conſeruæ flor. borrag. bugloſſ. & roſar. ana. ℥. j. confect. alkerm. ʒ. i. ß. pulu. electar. diamar. frig. raſuræ. eboris, coralli præp. & margarit. præp. ana. ℈. ß. ſacchar roſac. ad pondus omnium, folia auri num. iij Fiat conditum, auro coopertum quo vtatur frequenter ex cochleari per ſe, ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarij, vel cum eadem aqua pro potu admiſceatur; vel cum iuſculis.

℞. Conſeruæ cichorij, acetoſæ, lactucæ, & acidi citri, ana. ℥. ß, pulu. ſantal citrini, & margarit. præp. ana ℈. i, ſpiritus vitrioli ℈. ß. Cum ſyrupo violaceo fiat opiata.

℞. Conſeruæ flor bugloſſ. roſarum & violar. ana ℥. i. aquar. endiuiæ, acetoſæ, & borrag. ana. ℥. iii. Miſceantur ſimul. Calefiant ſuper cineres, & per colum traiiciantur. Deinde adde confect. alkerm. ʒ. ſſ. pulu. elect. diamar. frig. ʒ. ß. coralli præparat. margarit. præpar & raſuræ eboris, ana ℈. i. ſyrupi de limon. & granat. ana Vnc. iij. Miſce. Detur ſingulis vicibus cochlear. i.

Pro delicatioribus, & in magna virium exolutione iulepus ſequens guſtui gratiſſimus componi poterit.

℞. Aquar. acetoſæ, naphæ, & roſar. ana. ℥. i. ß. ſyrupi de limon. & granat. an. ℥. i. confect. alkerm. ʒ. i. Miſce. Vtatur ex cochleari frequenter.

Vſurpatis per aliquot dies remediis alterantibus, & humores noxios præparantibus, ac concoquentibus, eorum purgationi incumbendum eſt inclinante febre, & quando concoctionis ſigna apparent, vitando dies criticos. Idque paulò fortioribus medicamentis, quàm quæ in principio vſurpanda præcepimus; cuius generis ſunt ſenna, rhabarbarum, agaricus, catholicum duplex, & ſimilia; quorum materia & doſis peccantibus humoribus, & naturis ægrotantium, à perito Medico erunt accommodanda. Nonnulli etiam ad diagrydiata audent tranſcendere, vt diaprun ſolut. diaphænicum, electarium de ſucco roſar. aut diacarthami. Quæ tamen in febribus continuis rariſſimè vſurpanda ſunt, cùm ſcammonium humores maximè inflammare ſoleat, & ſitim vehementer excitare. Idque præcipuè in febribus ardentibus, quibus plurimum noxia ſunt diagrydiata medicamenta. Imò verò rhabarbarum, etſi benignum, ac præſtantiſſimum medicamentum, in valdè biliosis febribus apud nonnullos ſuſpectum eſt, propter calefaciendi, & exſiccandi vim, qua inſigniter præditum eſt. Quamuis illius noxa magna ex parte præcaueri valeat, vt anteà dictum eſt, eius infuſione factâ in aquis refrigerantibus, eámque permiſcendo cum decocto tamarindorum, & herbarum refrigerantium, addendo caſſiam, ſyrupum roſac. de cichor. compoſ. & ſimilia.

Si febris protrahatur, purgatio erit identidem repetenda, interiectis præparantibus, & concoquentibus, donec tota illius minera ſublata fuerit. Alioqui, ſi antè integram febris ſolutionem à purgatione ceſſetur, periculum erit recidiuæ. Quod tamen præceptum reſtrictione quadam indiget. Si enim poſt repetitas pluries

purgationes

purgationes febris lenta perſeueret, quæ ægrum ſenſim abſumat,& in tabem præcipitare videatur; optimum erit purgationes intermittere,& febrem ſolà victus ratione, alterantibúſque remediis oppugnare. Contingit enim aliquando, vbi praua quædam eſt viſcerum affectio,diuturnitatis febris cauſa, vt quamdiu medicamenta exhibentur, tamdiu morbus perſiſtat.Fatigatur enim natura, quæ deinde vires reſumens, morbi cauſam concoquit, & concoctam expellit.

Si tamen febris lenta ab obſtructionibus oriatur, qualis in pueris ſæpiſſimè contingit,frequens purgatio, eáque leuiſſima,per epicraſim humores educens, morbum auferre ſolet; ſi præſertim ex rhab.componatur. quod & obſtructiones aperit & viſcera corroborat. Cuius elogium à Montano celebratum,*conſ.10.de febrib* hic tranſcribi meretur.Ille curam proponens pueri,febre lentâ ex obſtructionibus laborantis; *Inter reliqua,* inquit,*quod ſemper certâ fide à me longo experimento probatum eſt,laudo vt ſingulis diebus ſumat infuſionem rhab.in aqua endiuia. Nunquam enim vidi febrem ex obſtructione, hoc remedio non eſſe ſublatam, ſi modo pertinaciter quiſpiam in eius vſu perſeuerauerit. Quandoque enim craſſiſſimos humores impactos,& obſtructiones, quæ ob caloris imbecillitatem facilè tolli non poterant,ex rhab. aſſumptione curatas vidi. Conſueui igitur accipere libram aquæ endiuia, in qua drachmam rhab.infundo, in panno lineo inuolutam. Deinde ſingulis diebus* Vnc.iv.*illius infuſionis factâ aliquâ expreſſione,accipi iubeo circa auroram; & eſt eiuſmodi doſis puerorum; neque deſiſto ab hac potione,priuſquam videam omninò & febrem, & obſtructiones fuiſſe ſublatas. Auferuntur enim proculdubiò,ſi reliqua rectè fiant, & curationi conſentiant.* Hæc Montanus. Apud nos autem in communi vſu eſt bochetum rhabarbari, quod huiuſmodi pueris, febre lentâ cum obſtructionibus laborantibus, fœliciter exhibemus pro potu ordinario. Et fit,rhab.drachm. ſemis, vel Drach.j.(prout potè ægriùs,vel faciliùs eius ſaporem ferre poteſt) craſſiuſculè tritam, & nodulo incluſam infundendo in aquæ fontis ℔.ij.vel iij.frigidè per diem integrum. Eiúſque vſus continatur per menſem, aut diutiùs, ſi morbi contumacia id poſtulet. Eique interdum, ſi febris admodùm remiſſa ſit, & corpus pituitoſum, aliquid vini additur, ad ingratum rhab. ſaporem corrigendum.

Poſt purgationem materiæ morbificæ,natura plerúmque in morbi declinatione per vrinas excernere reliquias conſueuit,quod ea iis copioſioribus,vel craſſioribus colligere licet. Illius motus adiuuandus eſt diureticis medicamentis, iiſque temperatis; qualia ſunt emulſiones,& aperiétia in iulepis,& iuſculis ſuprà deſcripta; quibus ſi febris admodùm remiſſa ſit,aliquid radic.fœniculi,& petroſelini,vel fol.abſinthij,addi poterit,idque præſertim in febribus pituitoſis,vt quotid.ana continua.

Si verò natura ad habitum corporis materiæ morbificæ reliquias propellat,ſudorifica vſurpanda ſunt;non calida illa quidem, quæ magis propriè ſudorifica ſunt ſed alia temperata, quæ eadem ferè ſunt cum diureticis:& provt attenuandi vi prædita ſunt humores diſponunt, vt faciliùs à natura per locum ſibi magis conuenientem expelli valeant.His tamen addi poſſunt aquæ cardui bened.ſcabioſæ, ſpiritus vitrioli, aliáque in febribus malignis fuſiùs deſcribenda.

Præter interna remedia, extrinſecùs etiam varia adhibentur, ad calorem febrilem contemperandum, partium principum robur confirmandum,vel poros cutis relaxandos,& fuliginem, calorémque febrilem forâs attrahendum, Epithemata nimirùm, linimenta, aliáque cordi, hepati, aliiſque partibus admouenda. Quæ calori temperando deſtinata ſunt,nonniſi in ſtatu, aut declinatione admonenda, dum calor ad exteriora ſeſe diffundit; non in principio,vel augmento, dum circum viſcera adhuc reſidet, nec etiam inſtante criſi.

Cordi epithema admouendùm, in hunc modum componi poterit.

℞. Aquar,bugloſſi, acetoſæ, nymphææ, roſar. ana Vnc.iij.aceti roſac.vel ſucci limon. Vnc.i.pulu. electar. diamarg. frig. & triaſantal,an.Drach.i.camphoræ, & croci,an. gr.v.Miſce.Fiat epithema,applicandùm tepidè cum panno ſcarlatino.

Ad magis roborandum, & odoris gratiam epithemati conciliandam, adde aquæ naphæ Vnc.iij.confect. alkerm.Drach.i.

Vbj magis roborare eſt animus, epithemata ſolida cordi applicantur, in hunc aut ſimilem modum compoſita.

℞.Conſeruæ bugloſſi, & roſar.ana Vnc.j. confect. alkerm.Drach.ij pulu.electar.diam.frig.Drach.i. ſem. Cum ſucco limon. vel aqua roſar. fiat epithema ſolidum applic.poſt liquidum.

Vel formâ linimenti magis cardiacum ita paratur.

℞.Confect.alkermes & de hyacinth.ana Drach.iii. pulu.elect.triaſantali.& diamarg.frig.an.Drach.ij.Cum aqua roſar. fiat inſtar linimenti, quo illinatur regio cordis.

Ad roborandum quoque & fuligines, calorémque febrilem forâs euacuandum, maximè conueniunt pulli columbini,per ſpinam ſecti,& regioni cordis applicati; qui etiam non rarò ſinapiſari ſolent pulueribus cardiacis,vt diamarg.frig.& triaſantali.Vel antequam applicentur,regio cordis confectione alkermes,& linimento cardiaco illinitur.

Hepati quoque epithemata admoueri ſolent,in hunc ferè modum compoſita.

℞.Aquar.endiuiæ, cichorij, acetoſæ, & roſar. ana Vnc.iii.aquæ lactucæ Vnc.ij.aceti roſac.Vnc.ſem.pulu. electar.triaſant.Drach i.ſem.ſpodij.Drach. ſem. camphoræ Scrup.ſem.Fiat epithema.

Ad potentiùs refrigerandum, ex ſuccis aliquando epithema confici poterit,in hunc modum.

℞.Succi cichorii,endiuiæ,ana ℔.ſem.ſucci lactucæ, & aceti roſac.ana Vnc.ij. pulu. trium ſantal. Drach. iſ. Miſce,Fiat epithema.

Non ſolùm autem hepati,ſed etiam vniuerſæ hypochondriorū regioni epithemata refrigerantia adhibere vtiliſſimum eſt; illa enim non ſolùm pepaſmum promouent, ſed etiam viſcerum intemperiem emendant, & impediunt ne partes principes in maraſmum lathalem incidant.

Eadem hepatis regio inungenda erit,ſequenti linimento;quod etiam renibus atque lumbis applicari poterit.

℞.Vnguenti roſ.℥.i ſem cerati ſantalini ℥. i. ſucci endiuiæ ℥. i.ſem.ol. roſac.& ceræ, an.q.ſ.vt fiat liniment.Cui addatur aceti roſac.parum vnctionis tempore.

Teſtibus etiam refrigerantia vtiliter adhibentur,propoter maximum cõſenſum,qui ipſis cum partibus principibus intercedit;illis ideò refrigeratis totius corporis incendium,magna ea parte reſtinguitur.Ad hunc vſum tale epithema componi poterit.

℞.Aquar,nymphææ,plantag.roſar.& cichorij,ana Vnc.iii.aceti roſac.Vnc.i.ſem.vini Vnc.ij.Miſceantur, hiſque immergatur linteum,quo actu frigido teſtes inuoluantur.

Manuum & pedum refrigerationes maximum quoque iuuamentum afferunt ob eundem conſenſum,quem habent cum toto corpore, propter arterias, venas, & neruos,quæ ad illas partes deſinunt.

Neque timendum eſt,ne extrementorum difflationem impediant.Siquidem pauca ſunt, quæ ex illis partibus defluunt;& ideò maius ex refrigeratione iuuamentum, quàm nocumentum emergit.

Manibus itaque contrectantur pilæ marmoreæ,eburneæ, æneæ, aut plumbeæ.Vel macerantur manus in aqua frigida, cui vini & aceti tantillum mixtum ſit.

Plantis

Plantis pedum admoueantur folia lactucæ, nymphææ, aqua & aceto immerſa. Vel ad vtramumque part. lotionem decoctum ſequens parari poteſt.

℞. Fol. lactucæ, violar. ſemperuiui, portulac. fol. vitis talicis, ana M.j. cap. papau. num. xij. vel fol. eiuſdem (ſi adſint vigiliæ) M.j. aceti ℥.j. vini albi ℥.ij. aquæ fontis q.ſ. Fiat decoctio. Cui adde, ſi lubet, lixiuij parùm ad corroborationem articulorum. Hoc lauentur manus & brachia, pedes, & tibiæ, tepidè, bis in die, aut ſemel hora ſomni.

Aduertendum porrò eſt, antiquos balneis aquæ dulcis frequenter vſos eſſe in febrium putridarum curatione, vt videre eſt apud Galen. *lib. de marcore, cap.* 7. 11. *meth. c.* 9. *&* 10. *tom.* 1. *ad Glauc. c.* 9. Eáque vel frigida adminiſtrabant in febre vehementiſſimâ, vt ardente exquiſita; vel tepida in declinatione febrium, & concoctionis ſignis apparentibus. Verùm noſtrâ ætate, non ſine periculo huiuſmodi balnea adminiſtrari poſſunt, & in vno tantùm caſu conueniunt; quando ſcilicet febris in diuturnitatem abit, & corpus calidum & ſiccum, ac ſqualidum occupans, in hecticam degenerare poſſe videtur.

Hoc etiam pro coronide addendum, ſolutâ per criſim febre, materiæ morbificæ reliquias purgatione eſſe auferendas; præcipuè ſi per ſudorem, aut hæmorrhagiam facta fuerit criſis. Hiſce enim euacuationibus tenuior tantùm materiæ portio educitur, craſſior verò relicta nouum concipit incendium, & recidiuam efficit. Sola itaque criſis, quæ fit per alui fluxum, ſolet eſſe ſecura. Cui tamen non ita fidendum eſt, vt ab omni purgatione prorſùs abſtineamus. Sordent enim adhuc præcordia, & affluens alimentum corrumpunt, vndè aut recidiua oritur, aut alterius morbi cauſa. Itáque multò ſatius eſt (quod à recentioribus nonnullis fuit obſeruatum) ſemel atque iterùm repetito blando cathartico, ita reliquias omnes abſtergere, vt omnia recidiuæ metus, omniſque morbi alterius occaſio tollatur.

CAPVT II.

De Symptomatis febres putridas comitantibus.

OMnes ferè Authores, qui de febribus ſcripſerunt, ſymptomata febres comitantia: vel illis ſuperuenientia, eorúmque curationes in fine operis deſcripſerunt, vt omnibus febrium generibus optimè accommodari valeant. Quod eorum conſilium tametſi minimè improbandum cenſeo, attamen commodiùs multò ad praxeos vſum cenſuerim, ſi illa febribus putridis continuis immediatè ſubnectantur, cùm in iis potiſſimum, & vehementia eſſe ſoleant, & peculiares medelas expoſtulent.

Quamuis igitur plurima ſymptomata, multis ex ſuprà enarratis remediis, cauſæ, morbóque accommodatis emendari ſoleant: non pauca tamen ipſo morbo moleſtiora, peculiarem curam requirunt, quæ hîc ſummatim deſcribenda eſt.

Dolor capitis, vigiliæ & deliria, iiſdem propemodùm remediis curantur, reuellentibus, repellentibus, deriuantibus, reſoluentibus, & anodynis. Reuellentia ſunt clyſteres emollientes, & laxantes purgationes blande, phlebotomia, cucurbitulæ; lotiones pedum. Repellentia ſunt frontalia, oxyrrhodina, vnguenta, vel linimenta. Deriuantia ſunt ſectio venæ frontis, veſicatoria. Ad reſoluentia referuntur olea nonnulla, & animalia capiti admota, quæ etiam ſunt anodyna. Per vſum autem prædictorum remediorum exhibentur iulepi, & emulſiones, ad humores calidos & acres temperandos, ac demulcendos. Hiſce omnibus accedant narcotica, non niſi maximâ vrgente neceſſitate, & reliquis non conferentibus vſurpanda. Quorum omnium medicamentorum materia in phrenitidis, & doloris capitis à cauſa calida curatione, deſcripta reperitur. In eorum tamen adminiſtratione hoc vnicè obſeruandum, ne inſtante criſi in vſum vocentur: motum enim naturæ perturbare, & criſim impedire valerent. Quod tum de cæteris, tum de narcoticis præſertim eſt audiendum.

Ad vigilias & deliria plurimùm confert cataplaſma plantis pedum admotum, ex cucurbitis recentibus contuſis, folia ſemperuiui maioris, lactucæ, & ſimilibus. Tũ etiam lotiones pedum, ex decocto herbarum refrigerantium. Sic enim frigiditas per neruos cerebro communicatur.

Conuulſiones in febribus, præcipuè malignis, aliquando contingunt, à malignis vaporibus cerebri meninges vellicantibus. Quibus mederi oportet clyſteribus reuellentibus, ac cucurbitulis; tum exhibendo frequenter in iulepis, aut iuſculis puluerem epilepticum, *de guttera* vulgò dictum, aut alium conſimilem. Ac denique inungendo ſpinam dorſi oleo chamæm. violac. amygdal. dulcium, & de nuce Indica.

Somno profundo febribus ſuperuenienti eadem adhibentur remedia quæ in ſoporoſorum affectuum curatione fuere deſcripta; hoc tantum obſeruando, vt ea quæ intùs aſſumpta nimis calefaciunt, minimè vſurpentur.

Sitis febricitantium ſedatur præcipuè potu refrigerante & humectante. Attamen ſi intenſior ſit, vt potus moderatus ei non ſufficiat, (immoderatus enim plurima infert incommoda; & ægrum non rarò in vitæ diſcrimen præcipitat) aliis auxiliis fallenda atque demulcenda eſt.

Primò itaque frigidus aër inſpiretur, æger in ſilentio maneat, ore clauſo per nares expiret, & ſomno indulgeat.

Deinde abluatur os aquâ hordei tepidâ, aut aqua in qua decoctæ ſint iuiubæ, ſebeſten, pruna, lactuca, portulaca, & ſimilia.

Teneat in ore æger fruſtum rad. liquirit. à cortice mundatæ, & in oxycrato maceratæ. Vel colluat os aquâ hordei, aut ſimplici, cum modico aceti, aut cum ſucco granatorum, limonum, vel tantillo ſpiritus vitrioli.

Vel teneat in ore acinos granatorum, aut laminam mali citrij, limonis, vel aurantij maceratam in aqua roſarum, ſaccharo adiecto; vel ſtolones lactucæ, endiuiæ, aut portulacæ, folia acetoſæ, taleolas anguriæ, cucurbitæ, cucumeris, in aqua frigida priùs maceratas. Vel ceraſa acida, vel ribes, vel tamarindos, vel fruſtulum cryſtalli, vel prunorum acidorum nucleos, quibus nonnihil pulpæ adhæreat, & ſimilia.

Vtile eſt etiam ad ſedandam ſitim, ſaccharum aqua roſarum madefactum cum ſpiritu vitrioli, atque iterum exſiccatum.

Si leuioribus hiſce ſitis tolli nequeat, permittendus eſt potus, non initiis exacerbationum, neque in augmento, niſi pauciſſimus; ſed in vigore, & potiſſimùm vbi ad declinationem vergit: tunc enim largior potus calorem foras diffundit, & ſudorem aliquando mouet, præcipuè in febrium intermittentium paroxyſmis, in quorum declinatione ad ſatietatem non rarò potum haurire conuenit. Varia potus materia in huiuſmodi febribus conueniens ſuperiori cap. deſcripta eſt.

Si verò ſitis ab humore bilioſo in ventriculo contento ducit originem, is per vomitum, aut deiectionem expurgandus eſt. Vomitus prouocabitur, ſi æger ſit nauſeabundus, ſyrupi acetoſi ſimpl. ℥. j ß. cum aqua hord. aut decocti raphan. ℥. v. Sin minùs, purgetur bolo ex caſſiæ ℥. i. & pulpæ tamarind. ʒ. iii. vel mannæ ℥. ii. in decocto prunorum & tamarindorum diſſolutis, vel potione ſequenti.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ʒ. vi. mucilag. ſem. pſyllii ℥. ß. decocti hord. prunor. & tamarind. ℥. iv. ſyrupi roſa. ℥. i. Miſce. Fiat potio.

Linguæ,& faucium ardor,ſiccitas,& ſcabrities curatur variis remediis,dictis partibus admotis,& in ore detentis,in hunc modum compoſitis.

℞.Mucilag.ſem.cydonior. ℥.i.mucilag ſem. maluæ ℥.ß. ſpecier. diatrag. frig. & ſacchari candi, ana ʒ.i. ſacchari albi q.ſ.Fiat eclegma.Vel

℞.Mucil.ſem. pſyllij, aut cydon.extract.cum aqua lactucæ, vel roſar.℥.ß.ſyrupi viola.limon.aut granat. ℥.i.ß.Miſce.Capiat parum per interualla,& in ore detineat.Vel

℞.Sem.cucumeris ℥.ß.ſem.cydon.ʒ.ij.gummi tragacanth. ʒ.i.ß.Contundantur ſemina, & gummi diſſoluatur in albumine oui.Miſceantur omnia, & fiant trochiſci ore detinendi.Vel

℞.Sem.pſyllij,cydon.an.ʒ.i.ß.gummi tragacanth. ʒ ß.ſacchari candi ʒ. iii.Cum mucilag.gummi tragacanth.fiant trochiſci.Vel linteo raro includantur, vt fiant noduli, qui macerentur in aqua roſar. & ore teneantur.

Si profundiùs aſperitas hæſerit, fiat gargariſma ex decocto hordei,rad.althææ, fol.lactucæ, portulac.flor. violar.addito melle roſae. ſyrup.violac. vel ſaccharo cando,vel oxymel.ſimpl. & ſimil.

Si ſordes linguæ adhæreant, vt plerumque fit, ſæpè detergenda eſt linteo aſperiori intincto óxycrato. Cui etiam ſuccus ſemperuiui,& ſal prunellæ interdum addi poterit.

Si ardor ſit intenſior,cum inſigni linguæ nigredine, magis refrigerantia cum humectantibus permiſceantur, in hunc modum.

℞.Succorum lactucæ, ſemperuiui, limonum,an.℥.i. mucilag.ſem. cydon. ſacchari candi,ana ℥.ß. ſacchari albi q.ſ.Fiat looch,Vel

℞.Semperuiui recentis M.i.aceti roſae.℥.iii. aquæ hordei ℔.i.Coquantur ad tertiæ partis conſumpt. In colat. diſſolue ſalis prunellæ ʒ.i.ß. alum. ℈.i.ſyrup. viol.& de moris, an ℥.i.Fiat gargariſmus. Vel ſal prunellæ ſolum in aqua ſemperuiui diſſoluitur, cóque vtiliſſimè lingua,& fauces abluuntur; nec non eius particula abſorberi poteſt, vt ad œſophagum ſimili ardore affectum peruenire poſſit.

Exteriùs verò guttur & collum illinantur ol.violac. & butyro recenti in aqua roſarum lotis, quibus veluti vſtum guttur humectari poſſit.

Ad refrigerandum admoueri poſſunt, vnguentum roſaceum, refrigerans Gal.& ſimilia.Sed multò efficaciùs admouentur folia lactucæ, portulacæ trita,ac duobus linteis incluſa. Vel millepedes contuſi eodem modo admoueri poſſunt.

In magno pectoris ardore,qualis in febribus ſolet contingere, totum pectus inungendum eſt oleo violaceo, nymphææ, & amygd.dulcium, Imò verò, æſtu plurimùm vrgente,fomenta eidem parti admoueri debent ex decocto hordei,lactucæ, nymphææ, borraginis, violarum & ſimilium compoſita, quibus irrigationes ex oleis prædictis debent ſuccedere, Quandoquidem,ex præſcripto Galeni,& Auicennæ,in huiuſmodi febribus,magna cura thoracis,vtpotè caloris fornacis, habenda eſt. Ea verò remedia,iuxta Tralliani præceptum,rarò frigida,quia intus calorem repellunt;nec tepida,quia laxant; ſed actu calida,potentiâ verò frigida admoueri debent.

Dolor lumborum in febribus excitatur à ſanguine feruido & copioſo in vena caua ebulliente. Sedari autem debet elyſteribus emollientibus & refrigerantibus emulſionibus ex ſeminibus frigidis paratis, addendo ſal prunellæ; inunctionibus earum partium ex vnguento refrigerante Galeni cum ſucco ſemperuiui maioris, & camphora, vel vnguento populeone, vel ol.roſac.nymphææ, & papauerino;vel epithemate ex aqua plantaginis,roſarum,aceto roſaceo,& camphora, vel oxyrrhodino ex aqua roſarum,oleo roſaceo,& aceto parato,quæ omnia actu frigida in æſtate, ſubtepida in aliis temporibus admouenda ſunt.

Inquietudines quæ in febre aſſidue & paroxyſmis tertianæ intermittentis ſolent contingere, curantur præcipuè purgatione humoris biliosi ventriculum, aliaſque partes ſenſiles vellicantis, idque per vomitum,aut ſeceſſum; prout natura hanc vel illam viam magis affectare videtur; tum elyſteribus ad inferiora reuellitur.Mox quies omni arte procuratur & potus frigidus exhibetur,nec non iulepi refrigerantes, quibus interdum ſyrupus de papauere, vel laudani tantillum vtiliſſimè permiſcentur. Etiam in vigore paroxyſmi ſyrupi de pap ℥.i.vtiliter exhibetur.

Syncope in febribus ſyncopalibus vulgò dictis ſolet contingere, quarum duo genera conſtituuntur, vt ſuperiori capite dictum;&vna dicitur ſyncopalis minuta? altera verò humoroſa. Quarum curationes, vtpotè ab aliarum febrium putridarum curationibus longè diuerſas,prædicti ſymptomatis ratione,huic loco reſeruauimus.

Syncopalis minuta,quæ à biliosis humoribus, acribus & venenatis generatur, in hunc modum curanda eſt. Aër ſit frigidus, & humidus, parùmque aſtringens,vt exolutio prohibeatur. Victus tenuis, refrigerans,& inſtaurans, ex iuſculis pullorum cum acetoſa, portulaca, &c.decoctorum, quibus addi poteſt aqua roſar.ſuccus granat. & parùm ſacchari.Panis infuſus in ſucco granatorum, vel aurantiorum exhiberi poterit,ſit victus paulò plenior ſit concedendus, necnon cremor hordei,aut panatellæ cum ſucco granatorum, aut limonum. Tum iura reſtaurantia ex carnibus expreſſis cum dictis ſuccis. Robuſtioribus exhibentur vitelli ouorum cum omphacio,teſtes gallorum, carnes pullorum,gallinæ, perdicis iiſdem ſuccis alteratæ.

Potus tempore paſtus, ſi non adſit inflammatio alicuius viſceris, ſit vinum aquoſum non vetuſtum, nec vaporoſum. Extra paſtus, aut ſi aliqua ſit inflammatio,aqua hordei, aut aqua panata,cum ſyrupo granat.limon.acidi citri,iulepo roſac.&c.

Somnus extra paroxyſmum conuenit,in eodem nocet.Ac denique maximè fugienda,quæ iram,triſtitiam, & ſimiles affectus concitant.

In paroxiſmo flabellis refrigerantibus,& irrorationibus odoriferis, ſpirituum reſolutio ſupprimenda eſt. Facies aſpergenda aquâ frigidâ, vel roſar. cum aceto. Eadem quoque teſtes in viris, & mammæ in mulieribus frigidè foueri poterunt.

Si calor cum ſpiritibus à corde ad exteriora non reuocetur, reuellendus eſt frictionibus extremorum, ac vellicationibus; tum nares ſæpè apprehendantur pili vellantur,nomine proprio ſæpè æger inflammetur. Detur mica panis in ſucco granat.infuſa, aut vinum tenue odoriferum, aquâ roſar.dilutum: Et vrgẽte neceſſitate,aqua cinnam.cum aqua roſarum. Interim iura reſtaurantia non omittantur,quibus confectio alkermes, aliáque admiſceri poterunt. Potiones quoque cordiales ſæpè ex cochleari exhibendæ, in hunc modum compoſitæ.

℞.Aquæ roſ.Vnc.ij.aquæ naphæ Vnc.i.aquæ cinnam. Vnc.ß. confect. alkerm. ʒ. i.margarit.præp. & coralli præp.an. ℈. ß.manus Chriſti perlatæ ʒ. vi. Miſce.Fiat potio.His accedere poſſunt opiatæ,& condita ſuperiori capite deſcripta.

Medulla panis adhuc calentis aquâ roſae. & aceto irroretur,& ori,naribúſque admoueatur.

Cordi epithemata refrigerantia, roborantia applicentur.

Ad poros denſandos, & impediendam diſſolutionem, inuoluatur æger linteo conſperſo puluere roſar. balauſtiorum & ſantalorum; vel irrorentur lintea aquâ roſar.cum modico aceto.

Totum corpus præcipuè dorſum illinatur ſequenti linimento.

℞.Ol.roſar.omphac. Vnc.i.ß. myrtill. cydon. mucilag. ſem. pſyllij, ana ʒ. vi. gummi arab.diſſoluti in aqua roſ.ʒ.ij.ceræ albæ q.ſ.Fiat linimentum.

Ventriculi

Ventriculi ratio præcipuè habenda eſt, quòd in eo præcipuè humor noxius cumuletur. Illinenda autem eſt illius regio oleo roſaceo, & cydon. tum imponatur panis toſtus maceratus in ſucco cydonior. & granat. acidorum. Vel magno vrgente æſtu foueatur tepidè decocto portulacæ, & roſarum, vel etiam ſucco ſolani, portulacæ, vuæ acerbæ, adiecto ol. roſac. & cydoniorum.

Sublata ſyncope, & refectis viribus, ad febrem, eiúſque cauſam tollendam conuertendus eſt animus. Quod fiet alterantibus, & euacuantibus, quæ febribus ardentibus idonea ſuperiore capite deſcripſimus.

Syncopalis humoroſæ, quæ ab humorum pituitoſorum, & crudorum multitudine producitur, contraria ferè eſt curatio ei quæ minutæ aſcripta eſt. Siquidem aër debet eſſe temperatus, ad calidum inclinans, incidens, purus, & ſiccus, Cibi boni ſucci, & facilis concoctionis, præparati cum hyſſopo, fœniculo, aliiſque. Potus ſit vinum tenue, & oligophoron. Somnus & vigiliæ moderatæ.

At frictiones in primis maximè commendantur à Galen. 12 *meth. cap* 3. eæque ab initio morbi celebrandæ ſunt linteis aſperioribus supernè deorſum, primum in pedibus & cruribus; poſt in brachiis, humeris, & dorſo. Lintea priùs ſuffiantur ſtyrace, ligno aloës, thure, caryophyllis, &c. Vbi à frictione artus abundè incaluerint, vnguantur oleo anethino, chamæmel. irino, coſtino, aliiſque reſoluentibus. Huiuſmodi frictiones plurimùm laudantur; quia calorem cũ ſpiritibus, ac materiam noxiam vires ſuffocantem ad exteriora euocant.

In paroxyſmo æger excitandus eſt narium apprehenſione, aurium fricatione, pilorum auulſione, inclamatione, &c. prætereà ori & naribus odorata admoueantur, vt aqua cinnam flor. aurantiorum, acetum infuſionis caryophyll. mica panis intincta vino Hippocratico; quod etiam per os exhiberi poteſt; aut ipſum Hippocraticum ſolum, aut aqua cinnamomi, aut potio cardiaca ſequens.

℞. Aquar. meliſſæ, roriſm. & flor. aurant. ana ℥. i. aquæ cinnam. Vnc. ſem. confect. alkerm ʒ. i. ſyrupi condituræ cort. citri & caryophylli noſtratis. an Vnc j. Miſce. Fiat potio, quæ detur ex cochleari frequentes. Opiata etiam in hunc modum componi poterit.

℞. Conſeruæ flor. bugloſſi, anthos. & cort. citri condit. ana Vnc. ſem. nucis moſchat. condit. ʒ. iii. confect. alkermes ʒ. ij. ſpecier. diambræ, diamoſchi dulcis, an. ʒ. i. Cum ſyrupo condit. cort. citri fiat opiata.

Cordi admoueri poſſunt epithemata, & pulli columbini; ventriculo & teſtibus fomenta, aliáque adminiſtrati, quæ in virium imbecillitate fuêre propoſita.

Dum hæc fiunt, ad frictiones identidem redeundum eſt, quæ nunquam in hoc affectu ſunt omittendæ.

Refectis aliquantùm viribus, materia morbifica educenda eſt per clyſteres & purgationes (in quibus hiera cum agarico, ratione ventriculi, multum prodeſt) quæ blandæ, & frequentes eſſe debent, interiectis tamen præparationibus idoneis.

Inappetentia omnibus propemodùm febribus communis eſt. Dum enim ventriculus calidâ intemperie afficitur, fames imminuitur, & ſitis augetur. Aliquando tamen ita deiicitur appetentia, vt ægri vix iuſcula haurire poſſint. Fitque illud cibi faſtidium à vitioſis humoribus in ventriculo collectis, aut illius tunicis imbibitis; vel à corruptis, maligníſque vaporibus ventriculum obſidentibus. Curari debet euacuatione cauſæ morbificæ per vomitum, aut ſeceſſum, idque ab initio diluto rhab. & tamarindorum. In declinatione verò, ſi febris non ſit valida, cũ hiera picra in decocto hordei, ciceorum, abſinthij, aliorúmque detergentium diſſoluta. His ſuccedere debent clyſteres detergentes, qui conſecutione quadam à ventriculo reuellunt. Prætereà exhibenda ſunt frequenter acida & refrigerantia, vt ſyrup. limon. granat cerafa acida &c. per ſe. vel cum aqua frigida exhibita, In declinatione, aut ceſſante febre, ſyrupus de abſinthio pontico vtiliter dari poterit, vel ſolus, vel cum ſyrupis, aut ſuccis acidis permixtus. Cibi offerantur ægro magis grati. Vt enim docet Hippocr. *Aph. 38. ſect. 2.* paulo deterior, ſed ſuauior cibus, & potus meliori, ſed in ſuauiori præferẽdus. Per rata autẽ interualla cibus non multus aſſumatur; frequentior enim & copioſior inappetentiam vel ſanis inducit. Condiantur verò cibi, modò tuſſis abſit, omphacio, aceto roſac. ſucco limon. Si æger ita abhorreat ab omnibus cibis, vt nihil omninò aſſumat, iniiciantur clyſteres nutrientes bis aut ter in die; eductis priùs excrementis clyſtere detergente. Soluta omninò febre, ſi remaneat inappetentia, æger modicè ſe exerceat, vtatur capparibus, ſaxifraga, oliuis, locum mutet, & migret ad aërem frigidiorem. Ac tandem, ſi hæc non ſufficiant, vtatur vino abſinthite, & pilulis de hiera, quæ humores ventriculi tunicis impactos potenter abſtergunt.

Singultus & vomitus febribus ſuperuenientes variis oppugnantur remediis, quorum materia ex ſingultus, & vomitus curationibus à nobis deſcriptis erit repetenda, & ſingulis febricitantibus, hiſce ſymptomatis correptis, cum delectu ac iudicio accommodanda. Cauendum tamen maximè eſt, ne vomitus criticus vlla ratione cohibeatur. Singultus interdum ex immodico refrigerantium vſu procedit, vt teſtatur Lemnius, referẽte Schenkio his verbis. *Singultus in febribus nonnumquam ſequitur intemperatum refrigerantium vſum inſapientum. Quo modo affectos inconſulta temeritate Medicorum plures vidi, idque ſymptoma contra omnium opinionem vini potu ſuſtulimus.*

Fluxus alui febribus putridis ſuperueniens, ſi criticus ſit, cohibendus non eſt; neque ſymptomaticus ſtatim initio, ſi vires admodùm non deiiciat, ne humor vitioſus ad partes principes recurrat. Quando cohibendus eſt, id fit purgatione blanda, & ſimul aſtringente, clyſteribus detergentibus, & roborantibus; aſſumptis, & admotis incraſſantibus, roborantibus, & aſtringentibus. Quæ omnia ex diarrhϾæ curatione erunt deſumenda, à leuioribus incipiendo, & ad fortiora, ſi neceſſitas vrgeat, paulatim progrediendo.

Sudores, ſi critici non ſint, ſed ſymptomatici, viréſque maximè deiiciant; cohibendi erunt aëris refrigeratione, conſpergendo aquam frigidam, folia ſalicis, & vitis ſuprà pauimentum; & ſi opus ſit, feneſtras aperiendo; corporis euentilatione paulatim factâ ſub leuibus integumentis, ac molli culcitrâ detractâ: Item facie oxycrato frequenter conſperſâ; ac denique vſu medicamentorum frigidorum aſtringentium; qualia ſunt epithemata refrigerantia cordi, hepati, ac toti ventri admouenda, & ſubinde immutanda. Vnguenta ex ol. roſac. myrtino, mucilaginib. & puluer. aſtringentibus compoſita, toti corpori, & præſertim ſpinæ dorſi applicanda. Pulueres ex roſis, balauſtiis, malicorio, myrtillis, maſtiche, terra Samia, &c. collo, thoraci, alis, & inguinibus inſpergendi: vel æger inuoluatur linteo irrorato oxycrato cum pulueribus prædictis, cauendo tamen, ne inflammatio aliqua, aut tumor aliquis præter naturam in hypochondriis lateat, tunc enim ab aſtringentibus ſaltem validioribus, eſt abſtinendum. Sudor abſtergendus non eſt, ſed ſinendus; vt ad poros cutis concreſcens, alium effluere prohibeat.

Per os verò exhibenda incraſſantia, aſtringentia, & roborantia, vt hordeata ex decocto lactucæ, & ſem. frig. parata; iuſcula inſtaurantia cum ſucco granatorum, agreſtæ, pulueribus corallor. margarit. raſur. eboris, ſantalorum, aut balauſtiorum. Iulepi ex aquis roſar. lactucæ, portulac. cum ſyrupo granat. de roſis ſiccis aut cydonior. Opiatæ ex conſerua roſarum, corallis, margaritis, terra ſigillata, puluer. diamarg. frig. triaſantali, &c.

APPENDIX.

In febrium acutiſſimarum & pernicioſarum cura-

tione hoc diligenter aduertendum, rariſſimè eas fieri ſine interna & peculiari viſceris cuiuſdam affectione, & plerumque inflammatione. Quare nunquam omittenda cura hypochondriorum, capitis, thoracis, ventri, renum & veſicæ: vt omni ratione inueſtigemus quæ harum partium inſigniter laboret, & ei, quoad fieri poteſt, ſubueniatur.

CAPVT III.

De febre tertiana intermittente.

Febris tertiana intermittens fit à bilioſo humore excrementitio, in prima corporis regione contento, ac putreſcente.

Illa autem vel legitima eſt, & exquiſita: vel illegitima, notha, ſeu ſpuria.

Legitima ſeu exquiſita horis 12. terminatur, & producitur à bile naturali putreſcente. Notha verò ſeu ſpuria paroxyſmos habet 12. horas excedentes. Quòd ſi 24. horas excedat, tertiana extenſa nominatur. Fitque vel à bile præternaturali putreſcente, vel à naturali, aliis humoribus, præſertim pituitæ, permixta.

Item tertiana alia ſimplex eſt, alia duplex, alia triplex. Simplex dicitur, cuius paroxyſmi tertio quoque die, hoc eſt alternis diebus, recurrunt. Duplex verò, quando paroxyſmi ſingulis diebus inuadũt. Et quamvis in hoc à quotidiana non differat, vtraque tamen diſtinguitur per ſigna propria, bilem, aut pituitam redundantem indicantia, quæ ſuis locis exponentur. Aliquando tamen in tertiana duplici duo paroxyſmi eadem die apparent, altera die remanente liberà: idque recentiores nonnulli vocant duas tertianas, & à tertiana duplici diſtinguunt. Quæ tamen diſtinctio eſt exigui momenti. Triplex tertiana fit, quando duorum dierum ſpatio tres apparent paroxyſmi. Rariſſima eſt hæc febris. Vnum tamen illius exemplum proponitur à Galen. 2. *de criſ. c. 9.* Et nos aliud vidimus hoc anno 1637. in quodam viro nobili, qui ſingulis 36. horis febris tertianæ paroxyſmum patiebatur. Et ſinguli paroxyſmi intra 20. aut 22. horas per ſudores iudicabantur. Fiunt autem diuerſi hi paroxyſmi à diuerſa materia, in diuerſis locis putreſcente, ita vt vnaquæque peculiarem focum obtineat.

Humores autem febres tertianas producentes, in prima potiſſimum regione cumulantur, hepate nimirùm, cyſtide fellea, ventriculo, meſenterio, pancreate, aut venis illarum partium.

Earum cauſæ ſunt illæ omnes, quæ bilem excrementitiam generant; nempè calida & ſicca hepatis intemperies, ætas iuuenilis, aëris conſtitutio calidior, vigiliæ, curæ, iræ, ieiunia, ciborum calidorum vſus, exercitatio nimia. His accedunt ad tertianæ nothæ productionem, cauſæ pituitam, & melancholicam generantes. Hinc illi, qui calidiori hepate prædıti ſunt, & ex crapula, ac praua victus ratione multas cruditates generant, ex bilis cum crudis humoribus permixtione, tertianis nothis obnoxij ſunt. Hinc etiam ætatis tempore crudi humores, ex caloris natiui imbecillitate, fructuum eſu, & nimio potu geniti, bili permixti, tertianas nothas pariunt.

Signa diagnoſtica tertianæ exquiſitæ ſunt, quòd hæc febris ſtatim cum inſigni rigore incipit, qui à quotidiana diſtinguitur, in qua leuis tantùm horror, aut frigefactio apparet. Deinde rigorem ſequitur calor intenſus, acer, & mordax; ſitis intolerabilis, reſpiratio magna, & frequens, vigiliæ, capitis dolor, & interdum delitia. Rigorem etiam ſequuntur interdum vomitus bilioſus, vel alui fluxus. Vrina aliquando flaua eſt, tuſa, vel rubra. Acceſſiones vltra 12. horas non extenduntur, & ſudoribus terminantur. Prætereà

præceſſerunt cauſæ bilem generantes ſupra enumeratæ.

In tertiana notha ſigna omnia prædicta ſunt remiſſiora, quàm in exquiſita, ſed intenſiora, quàm in quotidiana. Et prout maior, vel minor pituitæ copia bili admixta fuerit: paroxyſmi ad tertianæ exquiſitæ, vel quotidianæ paroxyſmos magis vel minùs accedunt; tum ratione intenſionis ſymptomatum, tum ratione durationis ipſius paroxyſmi. Ita vt tertianæ nothæ paroxyſmi ad ſexdecim, octodecim & plures horas excedant. Quamquàm interdum poſſint eſſe breuiores, ob materiæ paucitatem, & intra octo, decam, aut duodecim horas terminari.

Prognoſis deſumitur ab Hippocr. *Aph. 59. ſect. 4. Tertiana*, inquit, *exquiſita ſeptem circuitibus, ad ſummum iudicatur.* Et *Aph. 43. eiuſdem ſectionis. Febres quocumque modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.* Quod tamen intelligendum eſt de tertianis febribus omnis malignitatis expertibus. Dantur enim tertianæ malignæ, & peſtilentes, quæ quamvis euidentes habeant intermiſſiones: ægrotantes tamen non rarò de medio tollunt. Præterea multa febri tertianæ poſſunt ſuperuenire, quæ vitæ periculum inferre poſſunt, quamvis febris ex ſe periculoſa non ſit.

Scribit Haly, & vulgatiſſima docetur experientia, in tertiana laborantibus, ſi vlcera, aut puſtulæ in labiis & naribus erumpant, finem febris præſagire. Eſt enim quædam veluti criſis, quæ ad illas partes fit.

Alui fluxus febri tertianæ ſuperueniens, materia iam iam concocta, eam ſoluit. Et hæc vnica eſt via, qua huiuſmodi febres perfectè iudicantur. Cum enim illarum focus in cyſtide fellea, vel hepate, vel meſenterio, aliiſque partibus primæ regionis continuatur; etiamſi quæ ſingulis acceſſionibus efferatur exhalatio in habitum corporis irrepens, vel ſudoribus, vel inſenſili tranſpiratu, vel papulis expurgetur; manet tamen craſſamentum, quod niſi beneficio naturæ, vel medicamentorum per aluum expurgetur; aut febris diuturnæ, aut obſtructionum, aut recidiuæ, aut aliorum morborum contumacium cauſa eſſe ſolet.

Breues & ſecuræ eſſe ſolent febres intermittentes, ſi bonus fit totius corporis habitus; ſi viſcera bene ſint affecta; ſi vel aut æſtas adſit; ſi æger non multo vtatur alimento, & parcè bibat. Contrà verò longiores, & contumaciores eſſe ſolent, ſi praua adſit iecoris, aut lienis affectio; ſi æger abundet humoribus pituitoſis, aut melancholicis; ſi hyems, vel autumnus vigeat; ſi æger multo vtatur alimento, aut potu multo calorem opprimat.

Curatio, vt in aliis febribus, ad febrem, eius cauſam, & vires dirigenda. Febris indicat refrigerantia; cauſa, eadem refrigerantia, tum concoquentia, & euacuantia; vires, roborantia.

Ac victus ratio primùm inſtituenda eſt refrigerans, & humectans, eadem prorſus in tertiana exquiſita, quæ in febribus continuis fuit propoſita. At in tertiana notha, eaque ſimplici, paulò plenior victus imperandus eſt, præcipuè ſi illa in longitudinem abeat: tunc enim ſolida alimenta exhibenda ſunt die intermiſſionis, & quinque vel ſex horis ante acceſſionem. In tertiana verò duplici, quemadmodum in tertiana exquiſita, ſolis iuſculis, aliiſque ſorbilibus alimentis æger nutriendus eſt.

Potus gratiſſimus in tertiana notha, ex Foreſto.

℞. Aquæ fontis ℔.ii. cinnam. ℨ. ſem. ſacchari Vnc. iii. Hæc cruda per manicam Hippocratis traiiciantur.

In acceſſione autem alimentum exhibendum non eſt iuxta ſententiam Hippocr. *Aph. 11. ſect. 1.* Natura enim, vt docet Galen. *in comment.* cibi concoctione auocatur à concoctione humorum morbificorum, adde quòd in acceſſione tetrro vapore vniuerſum corpus perfunditur, qui cibum recenter ſumptum labefactat, &

& maxima parte corrumpit. Attamen ſi acceſſio adeò longa fuerit, vel corpus ægrotantis adeò calidum, & ſiccum, gracile, & raræ texturæ vt facilè diſſoluatur, & ad finem paroxyſmi ſufficere non valeat; etiam in acceſſione cibandus æger eſt, quod melius fiet in ſtatu quàm aliis temporibus. Quamvis etiam in principio, & augmento, vrgente neceſſitate, cibus offerri poſſit. Sic enim Gal. 10. *meth. c.* 5. hac febre laborantes, calido & ſicco temperamento præditos, quibus adverſiſſima eſt inedia, ne in ſyncopen inciderent, etiam in principio acceſſionum cibare coactus eſt. Ad eiuſque imitationem Amatus Luſitanus *cur.* 68. *cent.* 4. pithrocolo, & meram bilem euomenti, vnde ſyncope oriebatur, panem loium agreſta aſperſum paroxyſmi initio exhibuit, ſicque prædicta ſymptomata inhibuit.

Illud præterea tum in hac, tum in aliis febribus intermittentibus eſt obſeruandum, vt æger ante paroxyſmum, neque potum, neque cibum aſſumat, neque ſomno indulgeat. Vtiliter tamen aluum deponet, iniecto clyſtere, ſi opus fuerit, modo ille ante initium paroxyſmi inciatur.

Inſtituta igitur victus ratione idonea, ad materiæ morbificæ euacuationem ſtatim progrediendum eſt, quæ cùm in primis viis hæreat, non ſolùm clyſteribus, ſed etiam medicamentis aſſumptis aluum laxantibus, tum vomitonis educenda eſt.

Clyſteres in tertiana exquiſita fient ex decocto emolliente & refrigerante, cum caſſia, catholic diaph. ſimpl. aut ſolutiuo. In notha verò fiat decoctio ex emollientibus & incidentibus, diſſoluendo diaphœn. mel roſac. &c.

Aluum laxantia medicamenta in tertiana exquiſita erunt eadem, quæ in febribus continuis fuere propoſita. In notha verò addetur agaricus, ſenna, catholicum diaphœnicum, aliaque ex curantis Medici iudicio, iuxta varias ægrotorum conſtitutiones, eligenda. In quacunque verò ſpecie cremor tartari vtiliter medicamentis addi poterit, quia obſtructiones aperit, potenter detergit, & nihilominus refrigerat. Medicamenta purgantia die intermiſſionis exhibenda ſunt, idque matutinis horis, vt vulgò ſolet fieri, ſi intermiſſio in eas horas incidat. Alioqui tempus inter duas acceſſiones medium eligendum. Et quavis hora diei ac noctis exhiberi poteſt medicamentum, modo illa ab acceſſionibus plurimùm diſtet, & ventriculus aſſumptum priùs alimentum concoxiſſe videatur.

In tertiana autem duplici difficile eſt horam exhibendi medicamenti eligere, cùm non rarò tres aut quatuor tantùm horæ duobus paroxyſmis intercidant. Imò interdum adeò longi ſunt paroxyſmi, vt alter incipiat antequam prior deſierit, vnde febres ſubintrantes nominantur. Tunc enim occaſio præceps exactam Medici diligentiam poſtulat. Commodior autem exhibendi medicamenti hora ita eligenda eſt, vt in tertiana duplici non ſubintrante, in fine paroxyſmi exhibeatur, eâ ad ſequentem paroxyſmum diſtantiâ, vt antequam ille inuadat, operatio medicamenti abſoluta ſit. In febre autē ſubintrante exhiberi debet medicamentum in declinationis principio, ſimulatque tantillū remittere incipit. Et in vtroque caſu tribus horis ab aſſumpto medicamento iuſculum exhibendum eſt: ita tamen vt tres aliæ ſuperſint horæ ab aſſumpto iuſculo, antequam paroxyſmus inuadat. Atque adeò ſex horis ad minimum exhibendum eſt medicamentum ante proximum paroxyſmum.

Quod ad vomitoria ſpectat, ea quæ de iis in continuarum febrium curatione dicta ſunt, hîc etiam commodiùs aptari poſſunt; cùm humorum illuuies in ventriculo, meſenterio, & cauis hepatis contenta, quæ huiuſmodi febres ſolet producere, per vomitum aliquando educatur, quæ tamen interdum medicamentis per inferiora purgantibus etiam pluries exhibitis, deturbari nequiuerit, vt rectè Fernelius annotauit. Atque ita, ſi in principio paroxyſmi æger vomitibus torqueatur, eum naturæ motum rectè ſequetur Medicus. Et cùm mitiora vomitoria plerúmque non ſufficiant, ad mediocria veniendum eſt, quale in primis eſt aſarum, cuius in puluerem redacti ʒ.ß.℈.ij. vel ʒ.j. exhibetur cum iuſculo, aut alio liquore conuenienti. Alij decoctum illius exhibent, quod paratur ex ʒ.iij. rad. aſari decoctis in iuſculo pulli, vel aqua hordei & paſſularum. Chymici vitriolum album præparatum; & ſalem vitrioli vſurpant, tum etiā aquam benedictam, quæ ex croco metallorum fit. Quæ quidē, vt & cætera medicamenta ex antimonio deſumpta, ſicuti materiam in primis viis ſtabulantem nonnunquam fœliciter euacuant, ita prudentem & peritum, qui ea exhibeat, Medicum deſiderant. Alioqui ſunt veluti culter acutus in manu infantis, aut gladius in manu furioſi.

Expurgatis primis viis vno ſaltem medicamento vena aperienda eſt die intermiſſionis. Imò verò ſi corpus ſit plethoricum, & vrinæ rubræ, ac craſſæ appareant, curatio vtiliter à phlebotomia inchoabitur, meliùs enim poſtmodùm purgatio procedet.

Si ſanguis valdè calidus, aduſtus, aut putridus appareat phlebotomia erit iteranda; quod tamen à Medici iudicio dependere debet, iuxta propriam ægrotantis conſtitutionem.

Poſt purgationem & phlebotomiam, præparationi humorum incumbendum eſt per iulepos, in febribus continuis propoſitos, quorum materia varianda eſt, prout pituita, vel melancholia bili permixta eſt, vt etiam dicto loco annotatum eſt.

Interim verò dum prædicta remedia fiunt, calor febrilis temperandus eſt epithematis refrigerantibus cordi & hepati admotis, qualia in febribus continuis fuere propoſita. Hac cautione adhibita, vt non niſi in ſummo febris vigore, aut potiùs in declinationis principio admoueantur.

Hepati etiam, & lumbis vnguentum roſaceum aut refrigerans Galeni applicari poterit.

Clyſteres etiam emollientes & refrigerantes in fine paroxyſmi, vt ante illius inuaſionem erunt vtiliſſimi.

Præparata materia per aliquot dies vſu iuleporum, purgatio iterùm inſtituenda eſt, ex ſenna, rhab. catholicone, ſyrupo roſaceo; addendo agaricum, ſi redundet pituita. Et ſi æger ſit robuſtus, addi poteſt diaprun. ſolut. electar. de ſucco roſar. vel diaphœnicum.

Purgato iterùm, poſt vſum iuleporum corpore, ſi acceſſiones redeant, & ad longius tempus continuari videantur, ſignum eſt humores craſſos, & pertinaciter inhærentes; febrem fouere, & obſtructiones producere: quorum ratione abſtergentia, aperientia, & incidentia vſurpanda ſunt. Eorum autem præcipua ſunt, abſinthium, quod valdè commendatur à Galeno 1. *ad Glauc.* *c.* 9 & centaurium minus, quod ratione virtutis eximiæ, quam habet in curandis febribus, *febrifuga* nominatur. Quia tamen ea calida ſunt, frigidorum commixtione temperari poſſunt in hunc modum.

℞. Rad quinq. aper. cichorij, & aſparagi, an. Vnc. 1. fol. agrimon. acetoſæ, cichorij, endiuiæ, ana M. j. abſinthij vulgaris, & centaurij min. ana. M. ſem. Coquantur ad ℔. i. In colat. diſſolue ſyrupi limon. ℥. iij. Fiat iulep. pro tribus doſibus matutinis.

Finitis iulepis, purgans medicamentum iterum exhibendum eſt. Vel vomitorium, ſi natura per illam viam euacuationem affectet. Tunc enim, apparentibus ſcilicet concoctionis ſignis, huiuſmodi febres fœliciter per vomitum non rarò curantur. Et Gal. 1. *ad Glauc.* *cap.* 10. multos ſolo vomitu ab hac febre curatos eſſe ſcribit. Imò verò quotidiana docet experientia, aquam benedictam huiuſmodi febres vtplurimum eradicare, niſi contumaces viſcerum obſtructiones obſiſtant. Multa huius rei experimenta propoſita ſunt à Martino Rulando in centurijs curationum. Sed vehemens eſt, vt antea diximus, medicamentum, nec niſi ſummâ cautione exhibendum. Quidam huius aquæ ℥. j. cum in-

Dd 3 fuſione

fuſione Vnc.ſem.fol.ſennæ exhibent; ſieque magis per ſeceſſum, quàm per vomitum operatur.

Alij vſurpant guttam gummi, alij mercurium dulcem cum ſcammomo. Quæ remedia cùm potenter euacuēt, febres huiuſmodi ſæpiſſimè eradicant, ſed robuſtioribus tantùm corporibus exhibenda.

Hiſce remediis vt plurimùm febres tertianæ, non ſolùm legitimæ, ſed etiam nothæ ſolent ſuccumbere. Si tamen adhuc pertinaciter obſiſtant, (vt ſæpè fit) ſolennis purgatio inſtituenda eſt, apozemate per triduum propinato, ex materia mleporum, addendo ſennam, rhabarbarum, agaricum, ſyrup. roſ. de cichor. comp. & ſimilia. Imò verò, licèt ante huius apozematis vſum tertiana febris ſoluta ſit, vtiliſſimum eſt apozema exhibere; ſi ſpontaneum alui profluuium non contingerit. Infida enim eſt illa ſolutio, & recidiuam minatur; cùm reliquæ euacuationes, quæ per ſudorem, aut inſenſilem tranſpirationem fiunt, portionem tantùm humorum tenuiorem euacuent craſſiori intùs remanente, quę non niſi per aluum educi poteſt.

Antequam apoxema exhibeatur, ſi tenſio ſit in hypochondriis, admoueatur fotus emolliens, attenuans, & roborans, in hunc modum compoſitus.

℞. Rad. althææ, gram. & aſparagi, ana Vnc. j. rad. enulæ camp. & cortic. median. tamariſc. an. Vnc. ſem. fol. maluæ, violar. agrimon. capill. ven. & abſinthij, an. M. j. ſem. lini, & fœnugr. an. Vnc. j. flor. chamom. melilot. roſa. an. P. j. Coquantur in tribus aquæ partibus, & vna vini albi ſub finem additi, cum aceti Vnc. ij. Foueantur hypochondria calidè manè, & ſerò per biduum ante vſum apozematis.

Poſt fotum illinantur eædem partes ſequenti linimento.

℞ Ol. lilior. amygdal. dulc. & tamariſci. an. Vnc. j. vnguenti de althæa. Vnc. ij. ceræ parùm. Fiat. linimentum.

Si non obſtantibus hiſce remediis pertinax febris in longitudinem abeat, & facies tumida, ac ſubpallida appareat, tum pedes veſperi intumeſcant: Iis remediis ægri tractandi ſunt, quæ ad hepatis obſtructiones vulgò præſcribi ſolent. Inter cætera verò maximè laudatur à Montano decoctum cichorij, & chamædryos in iuſculo, quod dicit eſſe admirandum in febribus longis ab obſtructione pendentibus.

Notandum tamen eſt, febris tertianæ longitudinem à calida & ſicca iecoris intemperie aliquando foueri, quæ humorem bilioſum, nouarum acceſſionum fomitem, continuò producit. Quod ſæpe obſeruatur in multis, qui ſicco & ſqualido corporis habitu præditi, & omninò bilioſi, citra tenſionem viſcerum, & citra humoris copiam, per tres aut quatuor menſes, calidiori præſertim anni tempore, tertianam paſſi ſunt. His valida purgantia, valde apertientia, & calefacientia nocent. Sed victu refrigerante & humectante, iulepis, & iuſculis ſimili facultate præditis, tractandi ſunt. Et ſuperflui humores clyſteribus emollientibus & refrigerantibus, caſſiâ, tamarindis, catholicone, & ſyrupo roſac. ſenſim expurgandi. Sed præſertim balnea aquæ tepidæ hîc miranda præſtant, calidam & ſiccam intemperiem viſceribus impreſſam extinguendo. Iis vtatur æger die intermiſſionis citra ſudoris profuſionem.

Interdum etiam febris tertianæ longitudo à praua quadam diatheſi viſceris alicuius, iecoris præſertim, aut meſenterij dependet; quæ purgationibus quantumvis repetitis curari nequit, quia praua illa qualitas in viſcere remanens, humorem nouum quotidie accumulat, qui acceſſiones fouet. Quæ quidem praua qualitas diureticis, ſudorificis, aliiſque reſoluentibus aufertur.

Hiſce facultatibus prædita ſunt, abſinthium, centaureum minus, carduus benedict. rad. dictamni, pimpinellæ, tormentillæ, aliaque; ex quibus fiunt decocta, pulueres, & ſimilia, per plures dies exhibenda ante acceſſionem.

Vulgò exhibetur theriaca ad Drach. j. cum vino albo, ante acceſſionem, tribus vicibus repetendo.

Alij nucem iuglandem cum ſaccharo, aut melle conditam eodem modo exhibent.

Vbi theriacæ caliditas timetur, ſola primùm exhibetur, & deſuper aquæ plantaginis cyathus propinatur. Hoc frequenter vtebatur Varandæus præceptor meus tanquam ſpecifico.

Idipſum præſtare poteſt vini Hippocratici cyathus vnus, ante acceſſionem exhibitus, eoque remedio gratiſſimo multi curati ſunt.

Sedulo tamen aduertendum eſt, vt hæc omnia remedia non niſi præmiſſa diligenti purgatione exhibeantur.

Zecbius in frequenti vſu habebat pilulas ſequentes, quæ ad aperiendas obſtructiones, hepar roborandum, & viſcerum dyſcraſias tollendas, ſunt efficaciſſimæ.

℞. Trochiſc. de rhab. de eupatorio, & de abſinthio, an. Drach. ſem. pulner. elect. diarrhod. ℈. j. Cū ſyrupo de abſinthio, fiat maſſa pilular. de qua capiat Drach. j. manè per triduum, ſuperbibendo iuſculum, ex cichoraceis & capillaribus paratum.

Montanus verò exhibebat per multos dies trochiſcorum de abſinthio, vel de rhab. Scrup. j. cum iuſculo, in quo hordeum, radix petroſel. cichorium, & borrago bullierint.

Exterius illinatur hepatis regio manè & veſperi ante cibum, linimento parato ex cerati ſantalini Vnc. ij. ſucci cichorij Vnc. ſem. ſucci abſinthij Drach. ij. & aceti roſac. momento.

Ventriculi pariter regio hoc illinatur linimento.

℞. Ol. nardini, de abſinthio, & cydon. an. Vnc. ſem. galliæ moſch. ℈. j. ceræ albæ q. ſ. Fiat linimentum.

Præter remedia hactenus propoſita, quæ regularem, & methodicam curationem reſpiciunt, multa alia dantur ſpecifica, & empirica, tam interna, quàm externa; tum à practicis laudata, tum apud vulgus vſitatiſſima; è quorum infinito propemodùm numero, nos hîc ſelectiora proponemus. In horum autem remediorum album referenda ſunt ea quæ ſuprà ad corrigendam prauam diatheſim, iecori, aut meſenterio impreſſam, & febres longas efficientem, ſunt propoſita. Quibus ſequentia cum fructu addi poterunt.

Ac primùm ſpiritus ſulphuris in tertiana legitima, vel ad legitimam plurimùm accedente, poſt venæ ſectionem, & purgationem, in vigore paroxyſmi, cum aqua portulacæ exhibitus, ardorem febrilem potenter extinguit; & ſi humor ſit tenuis, eum per ſudores expellit, vt nouis paroxyſmis materia non ſuppetat, & ita interdum morbus radicitùs euellatur. Eius datur à ℈. ß. ad ℈. j. cum aquæ portulac. Vnc. iv.

Aliqoando verò dictus ſpiritus cum ſale abſinthij miſcetur, qui magnæ enim eſt efficaciæ, ad curandas febres intermittentes. Compoſitio talis eſt.

℞. Salis abſinthij Drach. ß. ſpiritus ſulphuris ℈. j. aquæ card. bened. Vnc. iv. Miſce. Capiat æger inſtante acceſſione & poſtmodùm pluribus veſtibus tegatur.

Aliqui ſuccum plantaginis depuratum, & epotum ad Vnc. iv. per horam ante acceſſionem, tertianam febrem ſanare aſſerunt. Alij cum aceto, & croco exhibent in hunc modum.

℞. Succi plantag. Vnc. iv. aceti roſac. Vnc. ſem. croci gr. iij. Miſce, capiat duabus horis ante acceſſionem.

Manardus præ cæteris remediis commendat decoctum chamom. vel aquam eius diſtillatam, ad Vnc. iv. per horam ante acceſſionem exhibitam.

In vulgari vſu habetur, & ſæpe feliciter ſuccedit potiuncula, confecta ex aquis roſarum, plantag. & aqua vitæ, ſingulis ad cochlearis menſuram, exhibenda ante acceſſionem.

Exteriùs

Exteriùs verò ſequentia vſurpantur.

℞. Fol. hyſſopi, & tanaceti minutim inciſor. ana P. i. myrrhæ Drach. ij. macis, nucis moſch. caryophyll. & cinnam. ana Drach. ſem. terebinth. Venetæ, & ſucci tanaceti, an. Vnc. i. Miſc. omnia, & extendantur ſuprà placentam roſaceam, frixam in ſartagine cum vino generoſo; quæ panno lineo inuoluta, applicentur calidè regioni ventriculi, per horam ante acceſſionem. Vel

℞. Abſinthij, & menthæ viridis, ana ℔. i. cruſtæ panis aſſatæ, & in aceto roſae. infuſæ ℔. ß. pulpæ cydon. vel cydoniati cum melle confecti Vnc. ij. maſtiches Vnc. ſem. macis & nucis moſchat. an Drach. ij. Omnia piſtentur fortiſſimè cum ol. cydonior. Fiat cataplaſma, quod calidè applicetur ante paroxyſmum; ſudorem prouocat, & ventriculi dolorem aufert. Vel

℞. Nucis moſchatæ, caryophyll. & cinnam. an Drach. iij. myrrhæ & zinziberis an. Drach. ij. Fiat puluis, qui excipiatur pice liquidâ, & fiat emplaſtrum, admouendum regioni ſtomachi.

Hepati quoque ſequens cataplaſma vtiliter admoueri poterit.

℞. Santali albi, & rubr. an. Drach. i. farinæ hordei Drach. iij. aloës ℥. ſem. flor. violar. & roſar. ſiccar. ana ʒ. i. Cum ſucco abſinthij & aceto, fiat cataplaſma, applicandum regioni hepatis, horâ vnâ ante acceſſionem.

Neque omninò reiicienda ſunt ea remedia, quæ vulgò carpis applicari ſolent. Non ſolùm enim hiſce vulgi opinio expletur, quòd pleróſque hiſce remediis ſanatos exiſtimet. Sed etiam aliquid præſtare poſſunt, vires ſuas cordi communicando per arterias inſignes, quæ ad carpos decurrunt. Horum verò præcipua ſunt quæ ſequuntur.

℞. Fol. plantag. & chelidon. maj. ana M. i. telæ aranearum, ſem. vrticæ, fuliginis camini, & ſalis communis, ana Drach. i. aceti fortiſſ. q. ſ. Fiat cataplaſma, applicandum carpis paulò ante acceſſionem, & ter, aut quater iterandum.

Auricula muris contuſa, cum ſale, & aceto, & carpis admota ante acceſſionem, maximæ à nonnullis creditur efficaciæ.

Ab aliis laudatur ſempetuiuum minimum, ſeu mammilla muris, eodem modo parata.

Alij folia burſæ paſtoris cum ſale & aceto trita commendant.

Platerus corticem interiorem ramorum nucis in aceto maceratum carpis applicat, & ſe fœliciter hoc remedio vſum teſtatur.

Alij denique veſiccas excitantia, vt allia, cepas, ranunculum & ſimilia applicant; quæ minùs tuta, & valdè incommoda ſunt.

CAPVT IV.

De Febre quotidiana intermittente.

QVotidiana intermittens ita appellatur, quod illius paroxyſmi ſinguli s diebus repetant. In quo tamen cum duplici tertiana, & triplici quartana conuenit, ſed propriis ſignis ab iiſdem diſtinguitur. Rariſſima eſt hæc febris, atque ex ſexcentis ægrotis febriles acceſſiones ſingulis diebus patientibus vix vnus quotidianâ laborat.

Generatur hæc febris à pituita putreſcente in prima corporis regione. Ideoque ea omnia, quæ pituitam in copore cumulare poſſunt, huius febris cauſæ eſſe poſſunt. Qualia ſunt viſcerum temperies frigida & humida, ætas ſenilis, aut puerilis, vita otioſa, tempus hyemale, alimenta frigida & humida, ſomnus longus, & ſimilia.

Signa diagnoſtica ea ſunt, quæ pituitam in corpore redundantem ſignificant; vt corporis moles ampla, mollis & obeſa, color albus, aut pallidus, ſenſus hebetes, ſomnus profundus, inſomnia aquarum. Tum hæc febris, vt plurimùm nocturnis horis ſolet inuadere, idque ſine rigore, ſed cum frigore tantùm, aut leui horrore, quandoquidem materia benigna. & naturæ non adeò infenſa, minùs ipſam laceſſit; ideóque calor non cum impetu, vt in tertiana, ſed ſenſim ad interiora reuocatur. Tranſacto frigoris tempore, calor ſegniter accenditur, & inæqualiter, vt modò frigus, modò calor ſentiatur. Calor deinde mitis eſt, ac minimè deurens, ſitis exigua. Vrinæ in principio albæ, tenues & crudæ, in progreſſu verò craſſiores, & coloratiores apparent. Pulſus paruus, rarus & tardus. Præcordia intumeſcunt: & magna ex parte inflantur ac diſtendũtur. Paroxyſmi ad 18. horas extenduntur, non deſinunt in integram *ἀπυρεξίαν*: quia hæc febris ſimilis eſt igni in lignis viridibus accenſo, qui & tardè accenditur, & multùm fumi relinquit. Aliquando paroxyſmus ad 24. horas extenditur, & febris continua apparet.

Hæc autem ſigna plurimùm euariant, & intenſiora vel remiſſiora apparent, prout pituita, vel ſimplex eſt, vel aliis humoribus permixta; tum etiam pro varia ſpecie pituitæ putreſcentis. Vnde ex Galeno, *lib. de plenitudin. cap.* 11. à pituita ſalſa, ſiticuloſi: ab acida famelici: à dulci, ſomnolenti: ab inſipida, inappetentes fiunt. Sic etiam quæ ab acida, aut vitrea pituita febres producuntur, cum rigore ſolent inuadere.

Febris hæc perpetuò longa eſſe conſueuit, ob materiæ morbificæ craſſitiem & contumaciam, & ad 40. dies, interdum ad 3. aut 4. menſes extenditur. Nec periculo vacat, cùm in cachexiam, hydropem, lethargum, alióſque grauiſſimos affectus degeneret. Maior vel minor longitudo, ex cruditatis & concoctionis ſignis indicabitur, tum etiam ex euacuationibus, quas plerúmque natura per vomitum, aluum, aut ſudores molitur. Illæ enim apparentes, breuiorem morbum ſignificant. Si verò natura nihil moliatur, longiorem.

Quotidiana diurna periculoſior eſt nocturna, vt docent Hipp. 3. *Epid. ſect.* 5 *text.* 64. Diurnam appellat; quæ interdiu incipit, & noctu intermittit; nocturnam contrà. Cuius prognoſtici ratio eſt, quia diurnæ longiores habent acceſſiones. Cùm enim ad noctem vſque extendantur, in qua denſatur corporis habitus, fit vt vapores putridi intùs retineantur, nec ita liberè tranſpirent; vnde longiores fiunt acceſſiones, & vt ipſe aſſerit Hipp. ad tabem ſæpiſſimè perducunt. Adde quod, cùm intermiſſio noctu contingat, noctu etiam cibare ægrum cogimur, quod intempeſtiuum eſt, & ægrum vigilare cogit, quo tempore dormire deberet; vnde plurimum læditur, debilitatur, totáque illius œconomia ſubuertitur.

Curatio eadem ferè adhibenda eſt, quæ in tertiana notha & diuturna fuit propoſita, Ita tamen, vt inter præparantia humores, & obſtructiones aperientia, ſeligantur ea, quæ maiorem attenuandi & incidendi vim obtinent. Tum etiam in hac febre peculiaris ventriculi ratio habenda eſt, qui plerúmque grauiter laborat; idcóque roborantibus tam internis, quàm externis reficiendus eſt. In primis autem maximè conducit cataplaſma ex mentha & abſinthio, in febris tertianæ curatione propoſitum.

Zacutus Luſitanus duo remedia proponit, quibus ſe febres pituitoſas contumaciſſimas expugnaſſe gloriatur. Vnum eſt decoctum chamæmeli, in hunc modum compoſitum.

℞. Flor. chamæm. P. iii. comar. abſinthij pontici P. ij. Coque in ℔ iii. aquæ, ad mediæ partis conſumptionem. Colaturæ adde ſacchari albi ℥. iv. Capiat manè Vnc. v. vel vj. ſingulis diebus.

Alterum eſt decoctum chinæ, & guaiaci ad xxv.

dies exhibitum: quod licèt à Medicis timeatur in huiuſmodi febribus, propter nimiam calefaciendi & exſiccandi vim; maximè tamen commendatur ab iis, qui de Indicis aromatibus peculiares libellos ſcripſere. Aduertendum autem eſt, Zacutum Luſitanum in regione frigida & humida Medicinam exercuiſſe, vbi tutiùs hæc remedia vſurpari poſſunt. Ideóque in aliis calidoribus, non niſi corporibus valdè pituitoſis & cachecticis exhibenda.

CAPVT V.

De Febre quartana intermittente.

QVartana febris illa eſt, quæ paroxyſmos habet quarto quoque die recurrentes; fitque ab humore melancholico in prima regione putreſcente.

Humor autem melancholicus alius naturalis eſt, ex craſſiori & terreſtriori alimenti portione genitus frigido & ſicco temperamento præditus. Alius præternaturalis, ex bilis aduſtione oriundus, atque adeò calidus & ſiccus. Hinc duæ quartanæ ſpecies oriuntur. Quæ enim à melancholia naturali fit, legitima quartana nominatur; quæ verò à præternaturali, ſpuria. Quanquam ſpuria etiam generari poſſit à melancholia naturali, cum bilis portione admixta.

Rursùm febris quartana alia ſimplex eſt, alia duplex, alia triplex. Simplex eſt, cùm vnus tantùm paroxyſmus quarto quoque die contingit. Duplex vero, quando paroxyſmi duo per duos dies continuos accidunt, tertius autem dies paroxyſmo vacuus eſt. Triplex denique eſt, quando ſingulis diebus paroxyſmi contingunt, quemadmodum in quotidiana, & duplici tertiana. Hæ autem duplices, & triplices quartanæ fiunt ab humore melancholico in variis locis putreſcente.

Signa diagnoſtica ſunt primùm ea, quæ humorem melancholicum in corpore redundantem ſignificant. Quibus addendus eſt quartanarius circuitus, tanquam ſignum pathognomonicum. Sed & forma paroxyſmi, ab aliarum febrium paroxyſmis diuerſa, eius diagnoſim conſtituit. Incipit enim cum oſcitatione, pandiculatione, & grauitate totius corporis; quam ſequitur frigus, poſtmodùm horror, & rigor, quo oſſa confringi videntur: vnde dolor qui à quartanariis percipitur, ὀστοκόπος nominatur. Calor etiam paulatim accenditur in materia frigida & craſſa. Pulſus rarior & tardior, quàm in reliquis febribus. Vrinæ in principio albæ, tenues, & aquoſæ, in progreſſu verò coloratiores, & craſſiores redduntur. Talia autem ſigna in quartana legitima apparent. In ſpuria verò vehementia ſymptomatum maior, humorem tenuiorem, & calidiorem ſignificat. Attamen non in eo ſolùm ſpuria quartana à legitima diſtinguitur, quòd in illa calor, ſitis, vigiliæ, & alia ſymptomata vehementiora ſunt; ſed etiam quòd legitima primò & per ſe affligere incipit, nulla alia febre prægreſſa. Spuria verò aliis febribus tum continuis, tum intermittentibus ſuccedit, ex humoris aduſtione dictas febres committentis, qui per illam aduſtionem in melancholiam præternaturalem degenerat.

Duplex quartana per acceſſionum periodos facilè dignoſcitur. Triplex verò à tertiana duplici, & quotidiana diſtinguitur, non ſolum ſignis humorem redundantem indicantibus, & paroxyſmorum forma: ſed etiam quòd antequam fiat triplex, apparuit primùm ſimplex, aut duplex quartana. Nunquam enim, aut perquàm rariſſimè febris quartana à triplici incipit, ſed ſimplex, aut duplex in eam degenerat.

Quod ad prognoſim attinet, febris hæc longiſſima eſſe conſueuit, quæ autumno incipit, vt plurimùm tota hyeme perſeuerat, nec niſi accedente vere finitur. Imò nonnullæ ad annum vnũ, vel plures extenduntur. Æſtiuæ tamen breuiores ſunt. In omnibus autem perpetuo coctionis ſigna ſunt attendenda, quæ eam breui ſolutum iri ſignificant: & cum his vrinæ etiam nigræ bonis ægri rebus apparent.

Quartana legitima longior eſt ſpuria, quia hæc fit ab humore tenuiori, illa à craſſiori.

Tutiſſima eſſe ſolet, præſertim legitima, nullo graui alicuius viſceris affectu comitata. Spuria verò periculoſior eſt. Tũ ſi hepar, lien, aliúve pars præcipua, graue aliquod damnum patiatur, in hydropem degenerat.

Senes qui ſexageſimum ætatis annum ſuperant, febre quartana affecti, vt plurimùm moriuntur: quandoquidem calor eorum debilis materiam adeò contumacem ſuperare non poteſt.

Febris quartana intermittens in continuam mutata, vt plurimùm lethalis eſt. Quia fit mutatio illius febris, quæ foràs mouetur, in eam quæ intrò. Quod hyeme maximè contingit, dum excurrentibus ſuccis frigus ſe opponit, eoſq; in intima corporis penetralia repercutit. Id etiã contingit medicamentorum purgantium acriorum, & vehementiorum intempeſtiuo vſu. Inde enim ex ſimplicibus quartanis, duplices, triplices, & continuæ generantur.

Quartana epilepſiæ ſuperueniens, eam ſoluit, iuxta Hipp. *Aph. 70. ſect. 5. A quartana correpti non admodum conuulſionibus capiuntur. Si verò prius capiantur, & quartana ſuperuenerit, liberantur.* Ratio autem huius rei eſt, quam proponit Gal. *in comment.* quia materia craſſa epilepſiam efficiens, longo huius febris calore attenuatur & concoquitur. Necnon cõcuſſione totius corporis, quæ in rigore fit, faciliùs excutitur. Addere poſſumus, prauos humores in cerebro, aliiſque partibus, aut etiam in venis latitantes, ad hypochondria, & ignobiliores partes, vbi eſt quartanæ minera, transferri, & prædictas partes deſerere.

Dyſenteria febri quartanæ ſuperueniens ſalutaris, iuxta ſententiam Hipp. *Aph. 48. ſect. 6. Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.* At in quartana vt plurimùm lien malè afficitur, & melancholicus humor quartanæ, & lieni affecto communis eſt. Hoc tamen intelligendum eſt de dyſenteria, quæ intra breue tempus finiatur: quæ enim longior eſt, lethalis eſſe conſueuit, vt habetur *Aph. 43. eiuſdem ſectionis. Qui lienoſi difficultate inteſtinorũ corripiuntur, iis ſuperuenientem longam dyſenteriam aqua inter cutem, aut lauitas inteſtinorum excipit, & moriuntur.*

Hæmorrhagia è naribus febri quartanæ ſuperueniens, peſſima eſt. Quia humor quartanam efficiens nequit per nares euacuari, propter craſſitiem & frigiditatem. Et cùm talis euacuatio ſymptomatica ſit, & diu perſeuerans hydropem accerſat, ſtatim cohibendâ eſt, apertâ venâ baſilicâ, è qua ſanguis putris emanat, cùm è naribus purus excernatur.

Curatio quartanæ duplex inſtituenda eſt, ad duas illius ſpecies referenda. Longè enim diuerſa eſſe debent quæ ſpuriæ, ab iis, quæ legitimæ debentur remedia.

Atque vt à quartana legitima incipiamus, ad illius cauſam expugnandam ſtatim animus conuertendus eſt, ſpretâ etiam ipſa febre. Cùm igitur illius cauſa ſit humor frigidus, & ſiccus, craſſus & terreſtris, calefacientia, humectantia, & attenuantia vſurpanda ſunt. Tum etiam opportunis temporibus materia peccans erit euacuanda, quod tamen non niſi longo tempore præſtari poteſt; propter ſummam humoris contumaciam, & morbi longitudinem. Antequam verò ea remedia in vſum vocentur, victus ratio idonea præſcribenda eſt. Vtatur igitur æger cibis boni ſucci, facilis coctionis, tenuis ſubſtantiæ, & mediocriter calefacientibus atque humectantibus, vt carnibus iuniorum animalium, & auium montanarum, ouis recentibus & ſorbilibus, piſcibus ſaxatilibus. Conceduntur in ſtatu declinatione piſces ſalſi, cappares & oliuæ Gal. *ad Glauc.*

etiam

etiam piper,& ſinapi concedit Ex herbis commendantur borrago bugloſſum,pimpinella,ſpinacia , radix fœniculi,petroſelini,ac præ ceteris rapæ,quę in aqua priùs coquendæ,poſtmodum in iuſculo pingui,quod quartanariis vtiliſſimum eſt. Crato *in conſiliis à Scholtzio collectis*, ſe multos quartanarios curaſſe gloriatur ſecundo raparum decocto,cum ſaccharo,& butyro permixto. Ex fructibus poma,& pruna cocta,paſſulæ, ficus pingues, amygdalæ, dactyli, nuclei pinei. Ac denique ad condiendos cibos conueniunt,cinnamomum , nux moſchata,crocus.

Abſtineat ab iis alimentis,quæ craſſa & tenacia ſunt, ac tardiorem exitum habent, vt à carne porcina , bubula,ceruina,leporina,& auium paluſtrium. A leguminibus,braſſica,pane furfuraceo,caſeo, nucibus, caſtaneis; & carnibus multo ſale conditis,aut fumo induratis. A fructibus,& oleribus crudis,aceto & omphacio , quia humorem melancholicum fermentare creduntur , quemadmodum omnia acida.

Potus ſit vinum album optimè defæcatum , aut rubellum,tenue & oligophorum, cum aquam quâ corticis tamariſci,aut folia agrimonij maduerint;vel decocto ſalſæ pariliæ, vel aqua hordei chalybeata.

Exigua ſit alimentorum quantitas,quæ vires tantùm conſeruare valeat;nimia enim ciborum copia cruditates generat, quæ diuturnitatem febri conciliant. Maximè verò parcè bibendum eſt , cum nihil hanc febrem magis contumacem reddat,quàm nimia potus & humidorum copia:iis enim lien repletur, ac diſtenditur. Crato potum omninò interdicit in paroxyſmo, quod maximè conferre curationi aſſeuerat.Die paroxyſmi æger cibãdus eſt ſex horis ante illius inuaſionem. Poſteà verò nihil ſumat,donec finitus fuerit. Somnus prolixior vtilis eſt,quia humectat ; vitandus tamen eſt initio acceſſionis. Leuis exercitatio ante cibum diebus intermiſſionis confert , aut eius loco frictiones totius corporis,depoſitis priùs alui excrementis. Aluus ſi ſponte non fluat, glande aut clyſtere excitetur. Hilaritas denique concilietur,mœſtitia arceatur.

Inſtituta in hunc modum victus ratione idoneâ , ab initio euacuatio leuis inſtituenda eſt clyſtere iniecto,& medicamento exhibito. Clyſter in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. bugloſſi Vnc.ii. herbarum quatuor emollientium,mercurialis,betæ,ana M.i.prunor.dulc. par.v. 4.ſem.frig.mai.& aniſ.ana. Drach.ii. epithymi Drach. iii.Coquantur ad ℔.i.ſem.In colat.diſſolue cathol.Vnc. i.olei violac.& chamæm.ana Vnc.i. ſem. ſacchari rubri Vnc.i.Fiat clyſter. iniiciendus pridie ſequentis potionis hora commoda.

℞.Sennæ mundat.℥ ß.ſem.aniſi ʒ i. fol. borrag. & fumar.ana M.i.liquirit. ʒ.iii.Coquantur ad ℥.iii. In colat. diſſolue mannæ , & ſyrupi roſac. ana ℥. i. Fiat potio.

Gal. 1.*ad Glauc.c.*11.præcipit,vt ab initio febris hęc blandis & benignioribus medicamentis tractetur; alioqui periculum eſt,ſi fortiora vſurpentur,ne ex quartana ſimplici,duplex,aut triplex, vel etiam continua efficiatur.

Poſt primam iſtam purgationem ſanguis detrahendus eſt è baſilica ſiniſtra. Si tamen hepar affectum ſit, è brachio dextro etiam detrahi poteſt. Ridendáque eſt eorum ſententia, qui expectandam eſſe volunt concoctionem,vt ſanguis mittantur,quòd tunc temporis fluxilior & tenuior ſit. Meliùs enim concoquitur,& præparatur,ſi priùs quantitas illius imminuta fuerit. Neque etiam audiendi ſunt illi , qui ſanguinis miſſionem non admittunt in quartana,niſi illius redundantia per venarum turgentiam, aliáque ſigna apparuerint. Perpetuò enim ab initio eſt plethora ad vires , niſi quartana aliis febribus longis ſucceſſerit. At ſumma commendatione dignum eſt Galeni præceptum 1.*ad Glauc.*qui vult,vt ſi ſanguis primò detractus niger & impurus appareat, maior illius copia educatur ; ſi verò ruber & purus ſit, parcâ manu detrahatur , neque ampliùs phlebotomia iteretur. Dies acceſſionibus vacui ſãguinis miſſioni,quẽadmodum & purgationi, opportuni ſunt. Nonnulli tamen ipſo acceſſionis die ſanguinem detrahunt,quinque aut ſex horis ante inuaſionem illius. Quod ſatis commodum eſt,cùm tunc temporis humores moueri incipientes,faciliùs educantur. Zacutus Luſitanus venæ ſectionem in plenilunio celebratam plurimùm conferre aſſerit. Tunc enim ob lunæ vim , humor ille terrenus ebullit,& fluxilior fit,promptiúſque venâ ſectâ educitur. Hocque remedio eo tempore celebrato plures leuatos,alios à morbo prorsùs immunes euaſiſſe teſtatur, qui pluribus aliis auxiliis non ceſſerat. Botallus verò contra Galeni , omniumque Medicorum placita; phlebotomiam frequenter iteratam quartanã curare aſſerit, etiam quæ hydropem minetur:ſuamque ſententiam rationibus & exemplis confirmare nititur. Quæ tamen veluti paradoxa reiicienda eſt,cùm per refrigerationem quæ toti corpori,multo ſanguine detractu , inducitur, materia morbifica craſſior & contumacior euadat.

Hæmorrhoidum fluxus in febribus quartanis vtiliſſimus eſt , & multi quartanarij hâc euacuatione liberantur. Cùm enim venæ hæmorrhoïdales ſint rami venarum meſaraicarum , in quibus morbi huius materia continetur,dum aperiuntur , cauſam morbi proximam euacuant. Si igitur fluxus hæmorrhoïdum contingat in iis qui ei aſſueti ſunt , impediendus non eſt. Si verò parcior fuerit, adiuuandus. Tum etiam ſi natura eò inclinare videatur (quod per ani pruritum,aut tumorem, aut guttas aliquot ſanguinis emanantes cognoſcimus) prouocandus eſt affixis hirudinibus.

In quibus verò hæmorrhoïdales numquam fluere conſueuerunt,malleoli vena,poſt brachij phlebotomiã, vtiliter aperitur;vnde ſæpè febris mox ceſſat, vel vt citiùs deſinat , vnà cum aliis remediis vſurpata efficere poteſt. Idque in primis , mulieribus quibus menſtruæ purgationes ſuppreſſæ ſunt,aut parciùs fluxere.

Apertio ſaluatellæ manus ſiniſtræ ab antiquis , & neotericis non paucis probatur , & quartanam curare dicitur. Ab aliis verò quamplurimis reiicitur,quòd nullâ ratione fulciatur,cùm ſit ramus à venis brachij productus. Attamen cùm pluribus experimentis à nonnullis celebretur , non omninò negligendam cenſemus. Alij autem in ipſo lunæ coïtu aperiendã ſtatuunt. Alij verò inclinante lunâ , duabus horis ante acceſſionem, & per tres vices, tribus acceſſionibus conſequentibus; quod nonnullis fœliciter ſucceſſit.

Poſt primas illas euacuationes , humorum concoctioni & præparationi incumbendum eſt iulepis quibuſdam in hunc ſimilem modum compoſitis.

℞. Rad.aſparagi,bruſci,cichorij,bugloſſi macerat.in vino albo,ana ℥.i.cortic.tamariſci ℥.ß. fol. borrag. bugloſſi,ceterac.capill.ven.fumariæ,chamædr. chamæpit. an.M j.liquir.℥.i.flor.iii.cordial.ana P.i. Coquantur ad ℔.i.ß.In colat.diſſolue ſyrupi byzantini,& capill. ven. ana ℥.ii.Fiat iulep.pro iv.doſibus matutinis, quæ etiam vlteriùs continuandæ ſunt ad multos dies;materia enim contumax longâ indiget præparatione. Vel ſi æger ſit delicatior , iuſcula componenda ſunt ex portione ſimplicium prædictorum,guſtui gratiora ſeligendo , iiſque vtiliter , tum etiam iulepis cremor tartari addi poterit.

Præparantibus hiſce remediis purgantia interſerenda ſunt,vt tertio , vel quarto quoque die catharticum aliquod exhibeatur,hâc cautione adhibitâ, vt quamdiu materia eſt valdè cruda,mitiora vſurpentur:increſcente verò coctione paulò validiora. Purgantium autem materia notiſſima eſt , vt peculiari illius enumeratione non opus ſit.

Vtile eſt aliquando apozema præparans ſimul & euacuans in quatuor, aut quinque doſes præſcribere,vt bona materiæ morbificæ portio educatur. Quod componi poterit ex materia iuleporum prædictorum,additis purgantibus. Attamen ſi humorum craſſities & con-

tumacia

tumacia, cum frigida viſcerum intemperie morbi longitudinem, & hydropem minari videantur; ad potenter incidentia confugiendum eſt, ex quibus apozema ſequens componi poterit.

℞. Rad. 5. aperit. in vino albo maceratarum, ana ℥. i. rad. enulæ cam. gentianæ, ariſtoloch. & aſari, ana ℥. ß. fol. chamędr. agrim. lupulor. b. orag. ceterac. abſinth. j. & cētaurej min. ana M. i. liquirit. raſ. & paſſul. mūdat. ana ℥. i. ſennæ mundat. ℥. i. ß. epithymi ʒ. i. agarici recenter trochiſcati ʒ. iii. zinzib. & caryophyll. ana ʒ. i. Coquātur ad ℔. i. ß. In colar. diſſolue ſyrupi de cichor. compoſiti cū rheo ℥. v. trochiſcor. de capparibus, & ſalis abſinthij, & tamariſci, ana ʒ. i. Fiat apozema pro quinque doſibus matutinis.

In chronico hoc morbo obſtinata perſeuerantia neceſſaria eſt, vt continua remediorum viciſſitudo illius cauſam concoquat & expurget. Vnica enim ferè hæc cauſa eſt, cur multi quartanarij incurati maneant. Siquidem poſt paucorum remediorum vſum, tædio affecti reliqua prorsùs abiiciunt & dedignantur.

Ad diuturniorem igitur vſum purgantia quædam vſualia habenda ſunt, frequenter iteranda. Eáque in ſyrupi magiſtralis aut pilularum vſualium, aut aliam quamvis formam concinnari poſſunt.

Syrupus magiſtralis eſt materia apozematis, triplicata purgantium doſi, componi poterit.

Pilulæ vſuales ita præſcribi poterunt.

℞. Aloës opt. ſucco abſinthij diligenter nutritæ ℥. ß. gummi ammoniaci in aceto ſoluti, & iterùm inſpiſſati ʒ. ij. myrrhæ electæ ʒ. i. ß. turbith. gummoſi & agarici recenter trochiſcati, ana ʒ. ii. diagryd. ʒ. i. ſalis abſinthij & tamariſci, an. ℈. ij. croci ℈ ß. Cum oxymel. ſimpl. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ. ſem. vel ℈. ii. bis in ſeptimana.

Si æger calidiori temperamento præditus ſit, ſequentes pilulæ vſurpari poterunt.

℞. Polypod. quer. ℥. ß rad. aſari, ſem. geniſtæ, an. ʒ. i. paſſul. corinth. ʒ. iii. cryſtalli tartari ʒ. i. ſem. flor. bugloſſi & borrag. an. P. ſem. Coquantur in aquæ fontis ſ. q. De colat. optimè clariſ. cape ℔. ſem. ſucci pomor. redolent. optimè depurati ℥. iv. In quibus infunde ſennæ mūdat. ℥. i. turbith. & agarici, an. ʒ. iii. macis, caryophyll. cinnam. & epithymi, ana ʒ. i. Digerantur per quatriduum in B. M. Poſteà colentur & exprimantur. Inſuper adde extracti aloës cum aqua endiuiæ & acetoſæ parati ℥. i. myrrhæ in vino ad ignem diſſolutæ, & colatæ ʒ. ii. ſalis tartari ʒ. i. Euaporentur omnia, & inſpiſſentur ad lentum ignem, addendo ſub finem ſpecierum diarrhod. abbat. & lætiſ. Gal. ana ℈. i. ſalis abſinthij & tamariſci, ana ʒ. ſem. extracti croci ℈. ſem. Fiat maſſa pilular. ad vſum dictum.

Purgans etiam medicamentum valdè familiare, & paratu facillimum, ſed vtiliſſimum, componi poteſt ex decocti abſinthij ℥. iii. in quibus ſennæ ʒ. ii. infuſæ fuerint, ſumenda per interualla.

Purgantia hæc medicamenta exhiberi ſolent pridie paroxyſmi, quia ægri tunc temporis robuſtiores ſunt. Non pauci tamen ante paroxyſmum ea exhibenda eſſe contendunt, quia per acceſſionem agitata materia, facilior ad expulſionem redditur. Hanc ſententiam fulciunt authoritate Hippocratis. *lib. de affectionibus*, qui pharmacum deorsùm purgans exhibendum eſſe vult in ipſa apprehenſione. Et quamvis ex Gal. ſententia, liber ille Hippocratis non ſit, ſed generi illius Polybi, non tamen idcircò fidem ei derogandam eſſe volunt; cùm & Polybus ille vir doctiſſimus fuerit, & experientia frequens huius ſentētiæ ſubſcribat; prout ab Arculano, Gentili, Amato Luſitano, aliiſque proponitur, qui horis quatuor ante acceſſionem exhibendum eſſe medicamentum præceperunt. Quod tamen maxima cautione, & Medici prudentia opus habet, cùm inchoatam euacuationem ſuperueniens horror intercipiat, & in acceſſione fiat humorum motus, pharmaci motui contrarius; vnde ingentes turbæ in ægrotantis corpore excitari poſſunt. Ideò non niſi in robuſtioribus corporibus hæc methodus tentanda eſt.

Maior & communior eſt Medicorum conſenſus in vomitoriis medicamentis initio paroxyſmi exhibendis, quia natura eo tempore ad eam euacuationem magis prona eſt. Neque dubium eſt, vomitum in principio paroxyſmi excitatum, & pluries, cùm paroxyſmi incipiunt, repetitum, mitiorem, breuiorémque morbum efficere. Vomitoriorum materia in febris tertianæ curatione expoſita eſt. In febre tamen quartana aſarum reliquis præferendum eſt, ad ʒ. i. in puluer. redactum, & cum vino albo exhibitum, ac ter, aut quater repetitum.

Temporibus purgationum intermediis clyſteres frequentes iniiciendi ſunt, qui naturā ad inteſtina humores noxios expellere aſſuefaciunt, & aliquid de materia morbifica in venis mallaraicis contenta ſenſim educunt.

Perſeuerante morbo, cùm plerumque diuturnus ſit & pertinax, interdum quieſcere oportet. & à remediis per menſem, aut circiter abſtinere; vt intereà natura diuturno remediorum vſu fatigata, ſeſe recolligat, & humoris morbifici concoctioni incumbat. Poſtea verò ad præparantia & purgantia redeundum erit.

At verò morbo diuturno iiſdem perpetuò remediorum formulis inſiſtendum non eſt, ne iis natura aſſueſcat, ægri verò nimio eorum tædio afficiantur. Tum quia à mitioribus ad validiora tum purgantia, tum aperientia transeundum eſt. Variæ purgantium formulæ ſupra propoſitæ ſunt. Aperientia verò, præter iulepos & apozemata prædicta, ſequentia in progreſſu morbi vſurpari poterunt, concoctionis ſignis apparere incipientibus.

℞. Vini albi ℔. iii. rad. enulæ camp. Vnc. ii. cortic. rad. cappar. ℥. ß. ſummitat. abſinthij vulgaris ſicci ℥. i. Infondantur per triduum in B. M. Seruentur omnia ſimul & huius vini capiat æger ℥. ij. vel tres ſingulis diebus, manè horis duabus ante paſtum. Sequentes verò pilulæ, vel ſeorſim, vel ſimul cum vino prædicto vſurpari poterunt.

℞. Rad. gentianæ ʒ. ij. ariſtoloch. rotund. ʒ. i. ß. artemiſiæ ʒ. i. bryoniæ ſiccæ ʒ. iii. myrrhæ, & croci, ana ʒ. i. rad. aſari ʒ. ij. aloës ℥. i. Cum oxymel ſcillit. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ. i. ſingulis diebus per ſe, vel paulò ante aſſumptionem vini prædicti.

Hiſce pilulis chalybs præparatus vtiliter addetur, ſi æger poſt earum aſſumptionem deambulare valeat. Chalybis enim vſus in omnibus febribus chronicis vtiliſſimus eſt, obſtructiones contumaces, quæ illas fouere ſolent, potenter diſſoluendo.

Vel ad aperiendum ſimul & roborandum opiata ſequens vtiliter præſcribi poterit.

℞. Conſeruæ rad. enulæ camp. conſeruæ fol. abſinthii, & capil. ven. ana ℥. i. cortic. citri condit. ℥. ß. confect. alkerm. ʒ. iii. myrobalanos condit. num. ij. puluer. elect. diarrhod. abbatis ʒ. ii. ſalis abſinthij, & tamariſci, ana ʒ. i. croci ℈. ii. Cum ſyrupo condit. citri, fiat opiata, de qua capiat ad magnit. caſtaneæ, ſingulis diebus manè, duabus horis ante prandium. Vel ſi manè æger ſumat alia remedia, poterit capere opiatam duabus horis ante cœnam.

Ad idem commendatur, tanquam remedium præſtantiſſimum, extractum chamædryos, cum ſale tamariſci permixtum, in formam pilularum.

His accedunt diſcutientia & diaphoretica, quæ in declinatione morbi, ad illius reliquias diſcutiendas, apparentibus concoctionis ſignis, vtiliſſima ſunt. Non ſolùm enim dictas morbi reliquias diſcutiunt; ſed etiam intemperiem longo morbo contractam corrigunt, habitum corporis malum emendant, ac ventriculum, hepar, aliáque viſcera, diuturnitate morbi debilitata, corroborant. Ex his primum locum

obtinent

obtinet theriaca, ab antiquis & neotericis ad hunc vſum commendata. Exhibetur horâ vna ante paroxyſmum ʒ.i. pondere, cum vino aut decocto chamædrios. Vel ſi nimia caliditas timeatur cum decocto agrimonij ſucco, vel aqua plantaginis. Reiterandum eſt medicamentum per plures paroxyſmos. Poteſt etiam exhiberi manè extra paroxyſmum per aliquot dies: Sed paulò ante paroxyſmum fœliciùs operatur; quia augmentum frigoris prohibet, humoremque febris cauſam, iam efferueſcere incipientem, commodiùs diſcutit, & hoc modo paroxyſmum vel imminuit, vel ſi materia paucior ſit, prorsùs tollit. Hic tamen ſumma cautio adhibēda eſt, ne theriaca, vel ſimilia medicamenta calidiora, cruditatis temporibus exhibeantur; fundunt enim humores putridos, vnde confuſio & febris incrementum, ita vt quartana ſimplex in duplicem, & triplicem, imò verò continuam aliquando degeneret. Quemadmodum contigit Eudemo Peripatetico, vt refert Gal. *lib. de præcogn. ad Poſth. c. 2. & 3.* In quo quartana ſimplex, exhibitá à Romanis Medicis intempeſtiuè theriacâ, in triplicem verſa eſt. Poſtmodùm tamen apparentibus concoctionis ſignis, exhibitâ eadem theriacâ, à Galeno curatus eſt.

Ex aliis diaphoreticis commendantur à nonnullis radices chinæ, ſalſæ parillæ, quarum decoctum primarium, & ſecundarium per 20. dies exhibitum, contumaces quartanas interdum curat. Efficaciùs autem operatur, ſi decocto primario purgantia miſceantur.

Alia etiam remedia ante paroxyſmum exhibentur, quæ huic febri creduntur ſpecifica, & verſus declinationem vſurpata ſæpiſſimè paroyſmos inhibent, & quartanam curant. Horum autem præcipua hæc ſunt.

℞. Fol. plantag. recentium M. i. acetoſæ recentis M. ß aceti & theriacæ, ana quart. i. Deſtillentur, & huius aquæ capiat æger ℥. iii. dimidia hora ante paroyſmum. Vel

℞. Sacchari candi ʒ. iii. zinzib. ʒ. ij. camphoræ ʒ. j. Fiat puluis. Detur ʒ. j. cum aqua calida.

Crocus in puluerem redactus ad ℈. ß. cum vino albo exhibitus ante acceſſionem, eam valde imminuit.

Semen rutæ ſylueſtris ante paroxyſmum exhibitum cum vino albo curat.

Heurnius aſſerit, ſequentibus trochiſcis, vnica exhibitione, etiam hyemis tempore, multos fuiſſe liberatos à febre quartana.

℞. Seminis rutæ, petroſelini, myrrhæ & theriacæ recentis, an. ʒ. j. opij ℈. ß. Fiant trochiſci parui. Dabis vnum cum aqua ante paroxyſmum. Narcotica equidem eximiam vim habent ad cohibendum paroxyſmum. Sed niſi maior humoris morbifici portio anteà euacuata ſit, & obſtructiones plurimùm imminutæ, noxam inferre poſſunt; cùm humores vitioſos in corpre retineant, & obſtructiones, aliósque morbos grauiores generent. Attamen in exigua quantitate exhibita, & aperientibus, incidentibúſque permixta, vt in hiſce trochiſcis, minùs nocere poſſunt.

Ad cohibendum etiam paroxyſmum, hora vna ante illius inuaſionem, purgantia leniora vtiliter exhibentur, quæ ſollicitando naturam potiùs, quàm pugnando, humores reuellunt; eo nomine talia præſcribi poſſunt

℞. Sennæ mundat. polypod. querc. thymi, epithymi, ana ʒ. j flor. borrag. P. j. Fiat decoctio ad ℥. iij. Capiat horâ vna ante paroxyſmum. Vel

℞. Sennæ mundat. ʒ. iij. turbith. ʒ. j. cinnam. ʒ. ß. croci & zinzib. ana ℈. ß. ſacchari ad pondus omnium. Fiat puluis, diuidendus in tres partes. Capiat vnam ante paroxyſmum cum vino albo.

Quercetanus in Pharmacopœa maximè laudat pilulas de ſagapeno Camilli, quarum vnam tantum exhibet initio paroxyſmi, continuando ad aliquot dies; & paulò poſt inungendo ſpinam dorſi linimento compoſito ex theriaca, aqua vitæ, & oleo laurino, vel de ſpica. Tum duabus aut tribus horis poſt pilularum deuorationem, exhibendo iuſculum, cum rad. aperientibus, borragine, bugloſſo, thymo, & pomo curtipendulo paratum.

Dictæ autem ſpinæ inunctiones, ad rigorem leniendum vtiliſſimæ ſunt, & frequenter vſurpandæ, etiamſi prædictæ pilulæ non exhibeantur. Sunt enim in frequenti vſu, quando rigor & vehemens & importunus eſt. Fiuntque huiuſmodi inunctiones nō ſolùm ex prædictis, ſed etiam aliis quamplurimis medicamentis; vt oleo anethino, chamæmel. irino, coſtino, rutacco, de piperibus, aliiſque calidioribus, cum aqua vitæ, theriaca, caryophyllis, caſtoreo, ſinapi, pipere, aliiſque permixtis. Efficaciùs autem operantur hæc linimenta, ſi hora vna ante paroxyſmum ſpina ad ignem inungatur; deinde æger in lectum calidum deferatur; & lateres calentes vino perfuſi odorifero, ac linteis inuoluti, plantis pedum, voliſque manuum admoueantur.

Dum prædicta remedia vſurpantur, lienis cura ſpecialis habenda eſt, quoniam ea pars in hoc morbo perpetuò afficitur. Ideoque diu continuari poterunt fomenta, linimenta, & emplaſtra, quæ ad lienis obſtructiones vulgò præſcribi ſolent.

Imò verò interdum balneum aquæ tepidæ poſt plures euacuationes apprimè conducit, non ſolùm ad lienem emolliendum; ſed etiam ad totum corpus humectandum, & concoctionem materiæ morbificæ adiuuādum. Diebus intermiſſionis vſurpari poterit, cauendo tamen diligenter, vt tepidum ſaltem adminiſtretur. Si enim calidius fuerit, periculum eſt, ne fuſi humores in varias partes præcipitentur, & periculoſiſſimos abſceſſus producant.

Denique non omninò negligenda ſunt, quæ carpis admoueri ſolent, cùm etiam non infimæ notæ Authores illis aliquid tribuant. Rondeletius enim ſequenti remedio magno cum ſucceſſu ſe vſum eſſe aſſerit.

℞. Folior. ſambuci, ſaluiæ, pedis columbini, rutæ, an. M. ß. calthæ tertiam partem M. j. ſalis & vini parùm. Omnia ſimul trita carpis admoueantur ante acceſſionem. Crato radices vrticæ contuſas, & cum aceto maceratas brachiorum, & pedum arteriis applicat. Et refert Sennertus, ciuem quemdam, cùm toto autumno, & hyeme quartana laboraſſet, tandemque acutiſſimos in ſiniſtra ſcapula dolores perſentiret, mulieris cuiuſdam perſuaſu, ranunculum carpo applicaſſe, & puſtula excitata, à febre & dolore liberatum fuiſſe.

Spuria quartana iiſdem ferè remediis curari debet, quæ pro tertianæ curatione fuēre propoſita; addendo in decoctis iuleporum & apozematum, ea quæ humorem atrabilarium peculiariter reſpiciunt. His etiam accedere poterunt omnia remedia magis temperata, & minùs calefacientia, quæ pro quartana legitima hactenus fuere propoſita.

Conueniunt itaque in principio borrago, bugloſſum, fumaria, lupuli, acetoſa, cichorium, ceterac. ſcolopendria, agrim. poma redolentia. Quorum decocta, aquæ ſtillatitiæ, & interdum ſucci depurati in iulepi, apozematis, aut ſyrupi magiſtralis forma præſcribi poterunt.

In progreſſu verò prædictis addere licebit cortices radicum capparum, median. tamariſci, enulam campanam, polypod. abſinthium.

Dum vtitur æger hiſce præparantibus, purgantia frequenter interiicienda ſunt, eaque vſurpanda pridie acceſſionis, & bis in ſeptimana iteranda. Ad hunc vſum variæ formulæ componi poterunt. Sed pro delicatioribus ptiſana laxans, ſyrupus de pomis Sapor, ſeu compoſ. aut iuſculum pulli, borragine, bugloſſo, & pimpinella alteratum, cum ſennæ ʒ. iij. vel Vnc. ß. vtiliter vſurpari poterunt.

Venæ ſectio nō omittatur in principio & ſanguinis copia detrahatur, quæ ſanguinis quantitati, & qualitati, & ægrotantis ætati ac temperiei conuenire videbitur.

Si morbus in longitudinem abeat, vbi ſanguinis feruor ſe remiſerit, vomitoria vtiliter vſurpari poterunt; in iis præcipuè qui nauſeam & vomitum in acceſſionũ initiis patiuntur. Inter vomitoria febri quartanæ proficua, aſarum (vt ſuprà dictum eſt) principem locum obtinet, in vino albo ad ʒ.i. exhibitum, & pluribus vicibus repetitum, ſi vnâ, aut altera exhibitione morbus diſcuſſus non fuerit.

His accedent fotus & linimenta hypochondriis adhibita, ad prauam viſcerum diatheſim corrigendam, (quæ nouam continuò acceſſionibus materiam ſuppeditat) humorémque valdè impactum emolliendum & attenuandum; quæ in hunc modum præſcribi poterunt.

℞. Rad. althææ, lilior. enulæ camp. cortic. rad. cappar. & mediani tamariſci, an ℥.i. fol. maluæ, althææ, parietariæ borrag. bugloſſi, pimpinellæ, abſinthij, ana M.i. ſem. lini, & petroſel. an. ℥.ß. flor. chamom. meliloti, anethi ana P.i. Fiat decoctio in tribus partibus aquæ, & vna vini albi ſub finem additi, quâ foueantur hypochondria bis in die, longè à paſtu.

℞. Vnguenti de althæa ℥.i.ß. olei lilior. chamæm. roſacei & abſinthij, ana ℥.ſem. Fiat linimentum applicandum poſt fotum.

Vel olea ſola vtiliter apponentur cum lana ſuccida.

Ac denique balneum aquæ tepidæ, vel ſolius, vel in qua emollientia & temperantia bullierint, vel ex hordeo & amygdalis, vt vulgò ſolet fieri, ad hunc affectum expugnandum erit conuenientiſſimum. Siquidem viſcerum intemperiem corrigit, atræ bilis ſiccitatem, ac feruorem emendat, dura emollit, vias reſerat & laxat, & crudos humores concoquit. Quapropter frequens illius vſus erit conuenientiſſimus, adhibitis cautionibus, quæ ſuprà enumeratæ ſunt.

Illius autẽ operatio maximè iuuabitur, ſi in ingreſſu balnei præparantia medicamenta, & obſtructiones reſerantia exhibeantur. Inter quæ primas obtinet decoctum abſinthij, & enulæ campanæ, quod omnibus humoribus contumaciſſimis præparandis accommodatiſſimum eſt, modò nimius viſcerum feruor non contraindicet. Quo in caſu aliorum ſuprà enumeratorum admixtione temperari poterit.

Dum verò hæc fiunt, leues purgationes frequenter iterandæ ſunt, vt ſuprà monuimus. Et in vera declinatione, concoctionis ſignis apparentibus, etiam ſpecifica in quartana legitima deſcripta, in vſum vocari poterunt.

In toto autem morbi decurſu thoraci proſpiciendum eſt, ne æger in tabem præcipitetur, humor enim peccans vim erodendi habet.

CAPVT VI.

De Febribus compoſitis, ſeu complicatis, & ſpeciatim de hemitritæo.

GAl. *lib. 2. de criſib. c. 7 & 9. lib. 2. de diff. febr. c. 7.* & Auic. *fen. 1. lib. 4. tract. 4. cap.* 16. multas proponunt febrium compoſitiones. Quatenus ſcilicet vel complicantur putridæ cum non putridis, vt dum hecticæ putrida complicatur; vel putridæ cum putridis, idque pluribus modis. Nempè vel continuæ cum continuis, vel intermittentes cum intermittentibus, vel intermittentes cum continuis.

Continuarum duarum compoſitio apud Authores controuertitur, & in praxeos vſu vix animaduertitur.

Intermittens complicatur cum altera intermittente, vel eiuſdem generis, vel diuerſi. Eiuſdem generis intermittentes compoſitæ ſunt tertiana duplex, aut triplex, item quartana duplex, aut triplex, quæ ſuis locis fuerunt expoſitæ. Diuerſi generis ſunt, quando tertiana cum quotidiana, aut quartana complicatur; quod etiam rariſſimè in vſu practico obſeruare licet.

Intermittentes cum continuis duobus modis complicantur, nempe tertia intermittens cum quotidiana continua; vel quotidiana intermittens cum tertiana continua. Et vtraque hemitritæus nominatur, quæ in duas ſpecies prædictas diuiditur.

Illa tamẽ verè & propriè hemitritæus eſt, quæ fit ex tertiana intermittente & quotidiana continua: atque adeò fit ex flaua bile extra, & pituita intra vaſa putreſcente. Ab Hippocr. & Galen. *in 1. Epid.* horrifica nominatur, quia non ſolùm horrorem facit initio acceſſionis, ſed etiam toto morbi decurſu, & præcipuè in principio & augmento, coëuntibus in vnum duabus acceſſionibus, febris tertianæ ſcilicet & quotidianæ, cũ multis reduplicationibus; quæ nihil aliud ſunt, quàm motus horrifici inæquales, in eadem acceſſione certis interuallis recurrentes, ob mutuam pugnam duarum febrium: In qua ſi pituita ſuperauerit, ſequentur horrores, extremorúmque perſtigerationes. Deinde verò vincente bile, corpus caleſit, & ſi febris ad vigorẽ tendere videtur; cùm rurſus redeunte ad pituitam victoria, denuò refrigerentur, horreántque: & ſi pugna hæc durare conſueuit, donec febris ad vigorem peruenerit. Hinc fit, vt alternis diebus tantùm iſti rigores appareant, dum ſcilicet paroxyſmus tertianæ viget, & cum quotidiana coniungitur.

Dum verò quotidiana ſola viget, nullus ſolet fieri horror. Notandum tamen eſt, quaſdam reperiri febres malignas, quæ ſine commixtione tertianæ & quotidianæ, ſine vllo concurſu bilis & pituitæ horridæ ſunt; in iiſque horrores contingunt ex vaporibus acribus, & malignis, qui ex materia corrupta febrium malignarum eleuantur, & partes ſenſiles feriunt, ac vellicant.

Hæc autem ſemitertiana propriè dicta, vel exquiſita eſt, in qua æqualis bilis & pituitæ putreſcentis copia redundat, qualis iam deſcripta eſt; vel notha, quæ rurſùm duplex eſt. Vel enim bilem habet exuperantem, vel pituitam. In illa maiora ſunt tertianæ ſymptomata, in hac quotidianæ. Atque ita ſi bilis exuperat, horridior fit tota febris, & aliquando rigorem ſibi aſſociat; tum feruidior fit huiuſmodi febris, & aliquid bilis per vomitum, aluum, au ſudores excernitur. Pituita verò præualente, frigus vehementius extremas occupat partes, & pauci adſunt horrores; ac pulſus magis, & diutiùs comprimitur, tardiúſque acceſſio inualeſcit, ac longum poſt tempus conſiſtit; non tamen aut ſitim, aut magnum affert incendium.

Dignoſcitur iſta febris ex iis quæ dicta ſunt, quod continua & horrida ſit, cum multis reduplicationibus, maximiſque ſymptomatis; quod acceſſio diebus imparibus inuadat cum horrore: paribus verò cum aliquo tantùm frigore extremorum. Pulſus in ea frequens, & inæqualis. Vrinæ crudæ, tenues & decolores, interdum turbidæ ſunt, cum nullo, aut malo ſedimento. Differentiæ verò dignoſcuntur ex iis, quæ propoſita ſunt, æqualem vel inæqualem bilis & pituitæ quantitatem indicantibus.

Quod ad prognoſim attinet, periculoſa eſt iſta febris, & in ea ventriculus, partéſque neruoſæ plurimùm afficiuntur. Et conſectariam habet linguæ ſiccitatem, ſitim animi defectionem, vigiliam, & interdum delirium ac ſoporem. Inter acutos morbos, ratione bilis; & inter chronicos, ratione pituitæ, ab Hippocr. numeratur *in 1. Epid.* Et dicit Auic. ad menſem vſque ſeptimum interdùm prorogari, necnon in morbos chronicos ac febrem hecticam interdùm deſinere.

Curatio huius febris ex iis deſumenda eſt, quæ ad tertianam & quotidianam expugnandam neceſſaria

ria ſunt. Et cùm continua ſit, eâ methodo erit tractanda, quam ad omnes continuas putridas, *cap. 1. huius ſectionis*, propoſuimus, Ita vt bile magis dominante, ea quæ bilem reſpiciunt, magis vſurpentur. Pituita vero præualente, eam præparantia, & purgantia magis præſcribantur. Ac denique vtroque humore æqualiter redundante, vtraque remedia pari proportione miſceantur.

SECTIO III.

De Febribus peſtilentibus.

PRÆFATIO.

AVTHORES ferè omnes qui de febribus ſcripſerunt, febrem peſtilentem à maligna diſtinguunt, ac de ſingulis ſeorſim diuerſis tractant capitibus; ita vt febris peſtilentis nomine veram peſtem intelligant: malignam verò eam, quæ vulgò purpurata nominatur, aut quæ licet epidemica ſit, & contagioſa, minus periculoſa eſt, ex eâque plures ſeruantur, quàm intereant: cùm veræ peſtis eſſentia in eo conſiſtat, vt ex ea plures intereant, quàm ſeruentur. Attamen cùm huiuſmodi febres inter ſe differant tantum ſecundùm magis & minus, ſeu maiorem & minorem malignitatis gradum, & eâdem methodo curatiua, eadémque materia medica oppugnari debeant: conducibilius nobis viſum eſt, omnes illas febres in eodem capite includere, generali febris peſtilentis nomine donare. Atque ita ſectio hæc poſtrema duobus abſoluetur capitibus, quorum primũ erit de febre peſtilenti; alterũ vero de variolis & morbillis. Cùm enim iis febris maligna perpetuò adiuncta ſit, meritò in hac parte ab omnibus Authoribus tractari ſolent.

CAPVT I.

De Febre peſtilenti.

FEbris peſtilens ea dicitur, quæ non intemperie ſolâ aut putrido tanto calore, ſed etiam malignâ, & venenatâ qualitate infeſta eſt. Hæc, vt plurimum, popularis & epidemica eſſe conſueuit, vt eodem tempore quamplurimos homines ea correptos videre liceat. Aliquando tamen ſporadica eſt, ex prauis humoribus & venenatam qualitatem adeptis, oriunda.

Contagioſa etiã eſt, ita vt non ſolum ex cauſa communi, aëris nempe, aut alimentorum vitio, ſed etiam ægrotantium conſortio, contrahi valeat.

Febris maligna etiam vulgò nominatur, cum plurimi tamen morbi maligni & cacoëthes nominentur, ob praua & ſæua ſymptomata, in quibus venenata qualitas nulla reperitur, in qua ſola peſtilentis morbi eſſentia conſiſtit.

In quacunque igitur febre venenata illa qualitas reperiatur, ſeu diaria ſit, ſiue hectica, ſiue putrida, peſtilens iure merito dicenda eſt. Quamuis diaria, & hectica valdè controuertantur, de quo videantur Authores.

Illa autem venenata qualitas ex humorũ corruptione oritur, quæ non in ſimplici temperamenti immutatione, aut vulgari putredine conſiſtit, qualis in febribus putridis reperitur; ſed in totius naturæ, inſitæque ſubſtantiæ deſtructione. Quemadmodum vinum dum in vappam conuertitur, omnimodam corruptionem patitur; dum verò in acetum commutatur, ſimpliciter putreſcere cenſetur.

Differt autem febris peſtilens à peſte, tanquam ſpecies à genere; quia peſtis dari poteſt ſine febre, vt docuit Hipp. *3. Epidem. multis in locis*; tum etiam Gal. *in expoſitione eiuſdem libri, & lib. 9. de med. facultatibus, c. de terra Samia.* Quapropter ratio ſuffragatur, cùm venenata qualitas non habeat neceſſario ſibi adiunctam putredinem, à qua febris excitatur. Poteſt enim venenata illa qualitas produci in humoribus per integram ſubſtantiæ eorum corruptionem, & nouæ formæ introductionem, a qua dependet illa maligna qualitas. At certum eſt, quoties noua forma introducitur priorem corrumpi; ad eaſque mutationes eſſe neceſſarias alterationes præuias, non autem putredinem: ideóque humores talem corruptionem pati poſſe citra putrediñe. Quia tamen humores corporis noſtri putredini maximè obnoxij ſunt, rarò tantam corruptionem pati poſſunt, quin putredo etiam interueniat. Quapropter rariores ſunt illæ peſtes, quæ febrem non habent comitem. Imo vero per intenſam, profundam, ac ſordidam (vt vocant) putredinem, talis corruptio plerúmque ſuſcitari ſolet. Ita multæ febres, quæ à principio non ſunt peſtilentes; ſi Medici ignorantiâ aut negligentiâ, vel ægrotantium inobedientia, vel curantium externarum ſæuitia malè tractentur, intenſiori facta putredine, in malignas & peſtilentes deſinunt. Quod verò ſæpe corruptio putredinem præcedat, colligitur ex iis qui per contagium peſte afficiuntur: in quibus maligna & venenata qualitas priùs communicatur, eaque corrumpuntur humores, hâncque poſtmodum corruptionem putredo ſubſequitur. Vnde fit, vt peſte affecti primis interdum diebus febre careant, quæ deinde apparere incipit, cum putredo accenditur. Simile quippiam apparet in parte gangræna affecta, quæ prius corrumpitur; poſteà verò putreſcit.

Fit igitur febris peſtilens, quando humores corrupti & venenatam qualitatem adepti ad putredinem deuenіunt. Et ſic illa duplici modo cor afficit, nempe calore putrido, & maligna qualitate.

Hæc autem humorum corruptio non ſemper eſt vniformis, ſed aliquando magis, aliquando minùs intenſa eſt; & pro variis illius gradibus, venenata qualitas ex ea producta magis vel minus pernicioſa eſt. Vnde febrium malignitas maior vel minor exoriri ſolet. Hincque exorta eſt vulgaris diſtinctio febrium peſtilentium apud Medicos, in peſtilentem ſimpliciter vel propriè dictam, & malignam; peſtilentem vocantes propriè dictam, in qua vera peſtis eſt quæve peculiarem hunc habet characterem, vt ex ea plures intereant, quam ſeruentur; malignam vero ſimpliciter appellantes eam, quæ minùs pernicioſa cum ſit, ex ea plures ſeruantur; quam intereant.

Febris peſtilentis differentiæ deſumuntur, vel à materia, in qua venenata illa qualitas producitur, vel à loco, in quo eadem materia continetur. Et ita ſequuntur febrium putridarum differentias, quæ ratione materiæ putreſcentis diuiduntur in ſynochos, tertianas, quartanas, & quotidianas; prout materia putreſcens eſt ſãgnis, bilis, melancholia, vel pituita. Ratione verò loci, in quo humores putreſcentes continentur, in continuas & intermittentes diuiduntur; prout dicti humores in venis, vel extra venas ſtabulantur. Ita febres peſtilentes aliæ dicuntur ſynochi, aliæ tertianæ, quartanæ, vel quotidianæ; aliæ continuæ, vel intermittentes. Quamuis dixerit Hipp. *Aph. 43. ſect. 4.* febres intermittentes periculo carere, quomodocumque intermiſerint: quod tantùm intelligendum eſt de iis, quæ nullius ſunt malignitatis participes. Videmus enim ſingulis ferè annis, in hac ſaltem regione, febres tertianas intermittentes, quæ ſummæ malignitatis ſunt participes, tertia, vel quarta acceſſione ægros de medio tollere: alias quæ eos in grauiſſimũ vitæ diſcrimen conijciunt maxima ſymptomatum ſæuitia.

Aliæ ſumuntur febris peſtilentis differentiæ ab intenſo, & remiſſo; prout ſcilicet aliæ ſunt maiores, aliæ

minores; aliæ maioris, vel minoris malignitatis participes. Maiores, vel minores ſimpliciter dicuntur, prout maior, vel minor eſt putredo, tum calor præter naturam ex ea emergens, intenſior aut remiſſior eſt. Maligniores vero aut benigniores, pro maiore, aut minore qualitatis venenatæ inteſione. Hinc fit vt aliquando febris peſtilens habeat ſummam putredinem, & malignam qualitatem in ſummo poſitam: túmque ſæuiſſima eſſe conſueuit, in eáque ratione malignæ qualitatis, facultas vitalis maximè affligitur: ratione verò ſummæ putredinis cæteræ quoque læduntur facultates, ſæuáque ſubſequuntur ſymptomata. Aliquando vero in hac febre putredo eſt ſumma, & maligna qualitas remiſſa; tumque febris moleſta eſt ratione putredinis, vitalis autem facultas minus affligitur. Contra aliquando putredo remiſſa eſt, praua vero qualitas intenſa: tumque febris ratione putredinis non ita praua profert ſymptomata, & remiſſior apparet; vires tamen magis labefactantur. Quandoque enim ita remiſſa eſt putredo, vt ferè nulla ſit; maligna verò qualitas admodum intenſa: túmque fit febris, quæ nec ægro, nec aſtantibus videtur moleſta; ſed mitis omninò primo aſpectu videtur, cùm tamen exitialis admodum ſit. Adaucta enim maligna qualitate vires deiciuntur, córque omninò obruitur. Hæeque non ſolum ægris & aſtantibus, ſed etiam ipſis interdum Medicis imponit; cùm nullo nec cruditatis, nec prauitatis humorum ſigno præſente, pulſu etiam in ſtatu ferè naturali conſtituto, & corporis calore ad tactum, prima fronte, miti ac blando apparente, ad interitum ducat. Simile quippiam in prima etiam differentia ſolet contingere, cum ſcilicet ſummæ malignitati coniuncta eſt. Euicta enim opportunis remediis putredine, ac ſignis futuræ ſalutis apparentibus: mors tamen interdum à non contracta, maligna qualitate ſubſequitur.

Ac denique differentiæ febris peſtilentis deſumuntur ab adiunctis: eæque plurimæ ſunt & euidentiſſimæ. Nullum enim eſt prauum ſymptoma, nec vllum morborum exitialium genus, quod cum hac febre interdum non coniungatur. Symptomata ſunt, dolores capitis, vigiliæ, deliria, ſopores, ſitis, nauſea, & vomitus, appetitus deiectio, ſyncope, virium languor, ſingultus, inquietudines, alui fluxus, ſudores, & ſimilia quæ aliis etiam febrium generibus ſunt communia.

At vnicum datur ſymptoma, febri peſtilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit; maculæ nimirum purpureæ in toto corpore, ac præcipuè lumbis, pectore, & dorſo apparentes, morſibus pulicum plerumque ſimiles, quæ peticulæ, ſeu petechiæ ab Italia vulgò nominantur, & febres hoc comitatæ ſymptomate, purpuratæ, ſeu petechiales appellantur. Neque enim in omnibus febribus peſtilentibus apparent huiuſmodi maculæ purpureæ; ſed quando apparent, febris peſtilentis indicium præbent certiſſimum. Purpureas autem maculas nominauimus, quia vt plurimum colore purpureo infectæ ſunt. Non rarò tamen violaceæ, virides, liuidæ aut nigræ apparent, & tunc longè deteriores ſunt maioremque malignitatem ſignificant. Licèt autem vt plurimum huiuſmodi maculæ pulicum morſibus ſimiles ſint: maiores tamen aliquando ſeſe produnt, vt referant vibices, ſeu lmores flagellis inductos, túmque deteriores ſunt. Aliquando verò ampliſſimæ ſunt, & partes integras, magnamque corporis partem; brachia nimirum, crura vel dorſum occupant: túmque partes rubore infectæ apparent; qui intra paucas horas ſæpè euaneſcit, atque iterum reuertitur, quaſi per paroxyſmos, dum febris ſuas patitur exacerbationes, in quibus ſanguis ebulliens, ad ſuperficiem corporis exhalationes tenuiores emittit à quibus nulla fit cutis eleuatio, ſed ea tantùm rubro colore inficitur. Non rarò tamen ex huiuſmodi ebullitionibus cutis in variis partibus eleuatur cum rubore quodam: & tumores quoſdam in cute efficit molles & latos, qui intra paucas horas euaneſcunt, & vulgò ebullitiones ſanguinis nominantur. In his atque prædictis eſt ſemper aliqua malignitas, ſed ita lenis, vt nullum minetur periculum, niſi morbi progreſſu intenſior euadat. Differunt autem maculæ prædictæ, pulicum morſibus ſimillimæ, ab exanthematis, quæ etiam in huiuſmodi febribus interdum apparere ſolent, eáque annotauit Hipp. *in Epidemis*; habentque eminentiam, & ſunt de genere tumorum, qui ad ſuppurationem, vel exulcerationem quandoque deueniunt. Maculæ autem purpureæ nullam (vt dictum eſt) habent eminentiam, & antiquis incognitæ, poſterioribus tantum ſæculis à recentioribus deſcriptæ ſunt.

Quod ad morbos attinet, qui cum febre peſtilenti coniunguntur, idem quod de ſymptomatibus dictum eſt affirmare licet plurimos nempe morbos exitiales cũ his febribus coniungi, nempe phrenitides anginas, pleuritides, peripneumonias, hepatis inflammationes, dyſenterias, alióſque quamplurimos. Sed præcipui morbi, qui in febre peſtilenti repetiuntur, duo ſunt, nempe bubo peſtilens, & carbunculus, qui intenſiſſimam eſſe indicant venenatam qualitatem, & non niſi in vera peſte repetiuntur, eámque vt plurimùm comitari ſolent ita vt ipſius peſtis nomine apud vulgus indigitari ſoleant.

Cauſæ febrium peſtilentium aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internæ aliæ immediatæ, aliæ mediatæ.

Immediata huius morbi cauſa (vt anteà monuimus) eſt corruptio humorum cum putredine coniuncta. Ex corruptione prauam & venenatam acquirunt qualitatem, ex putredine verò febris generatur.

Cauſæ vero mediatæ ſunt plethora, cacochymia, & obſtructiones. Plethoram autem non ad vaſa, ſed ad vires intelligimus, quæ cùm nòn ita à natura regatur, facilè corruptionem & putredinem concipit. Cacochymia vero ſeu prauorum humorum copia, facilè corrumpitur atque putreſcit. Obſtructiones denique omnia febrium genera producere aptæ ſunt: quatenus humorea in loco calido & humido concluſi ſi non liberè tranſpirent, facilè putreſcunt. Cauſæ internæ mediatæ ab Authoribus vulgò morboſus apparatus nominari ſolent; & tanta eſt illius efficacia, vt ſolus interdum febrem peſtilentem remiſſiorem, quæ maligna ſimpliciter, aut purpurata vulgò nominatur, producere valeat, abſque cauſæ externæ & cõmunis interuentu. Videmus enim ſæpè in conſtitutione minimè epidemica, & nullo morbo populariter graſſante, quoſdam ex praua humorum conditione febribus hiſce correptos, quæ multis malignarum febrium ſymptomatis etiam maculis pupureis, ſtipatæ ſunt.

Circa obſtructionem hoc aduertendum, eam quidem neceſſariò concurrere, tanquam cauſam præcipuam in febribus malignis, quæ fiunt à cauſis internis, & ſporadicæ ſunt. Epidemicas verò, quæ fiunt à cauſa communi, peſtilenti ſcilicet aëris ſtatu, vel per contagium generantur, non neceſſariò talem habere cauſam. Ex ſola enim aëris corrupti inſpiratione, vel ex ſolo contagio concipitur venenata qualitas, qua humores corporis à propria natura deflectentes, ſponte in putredinem dilabuntur. Quemadmodum enim fructus horarij, aliæque res facilè putreſcibiles, licet maximè perflentur, à putredine tamen vindicari non poſſunt: ſic etiam humores, cùm qualitatem illam pernicioſam conceperint procliues in putredinem redduntur: ita vt, etiamſi nulla ſi præſens obſtructio, in putredinem, ac febrem neceſſariò incidant. Attamen inducta hoc modo in humores putredine, cùm illi à natura amplius non regantur, obſtructiones plerumque generare ſolent quibus febris intenditur; ſicque in his febribus obſtructio concurrit, quæ licèt ab initio cauſa febris non fuerit ſubſequitur tamen, & à cauſis labe peſtilenti infectis fouetur.

Cauſæ externæ febrium peſtilentium ſunt ſex res non naturales, quæ vt neceſſariæ ſunt, ita neceſſariò corpus noſtrum alterant: & quando à ſtatu naturali valdè recedunt, malignas & venenatas qualitates in nobis generant,

perant. Ex his principem locum obtinet aër ambiens: qui prout cauſa communiſſima eſt, ita morbi communes ab illius vitio vt plurimum exoriri ſolent.

Vitioſus autem fit, hominibuſque noxius triplici potiſſimum ratione. Prima, ſi ſalubribus ventis non difflatur. Secunda, ſi putrium ac fœtidarum exhalationum inquinamento polluatur. Tertia, ſi primarum qualitatum excedente, vel præpoſtera conditione, ita homines afficiat, vt inde prauæ malignæ humorum putredines generentur.

Prima ſatis euidens eſt. Si enim aër non diffletur, & ventis agitetur, facile corrumpitur. Vnde Hipp. 3. *Epid.* peſtilentem conſtitutionem grauiſſimam deſcribens, *ſine aura*, inquit, *vſque annus hic fuit.*

Secunda verò efficaciſſima eſt, & frequentiſſima, quando ſcilicet putridi, tetri & maligni vapores aëri commiſcentur, eúmque inficiunt, qui a variis rebus excitari ſolent, ſtagnis videlicet, lacubus, paludibus, piſcinis, aliiſque locis quietis, aut cœnoſo humore refertis; vel in quibus linum, aut cannabis maduerit, vel ex cloacarum, ſterquiliniorum, & angiportuum fœtore, vel à ſtrage cadauerum inſepultorum, vel ex antris, & ſpecubus, in quibus aër diutiſſimè concluſus fœdam acquiſiuit putredinem, terræ motu, aut alio caſu apertis.

Tertia verò ratio, quæ in primarum qualitatum exceſſu, inæqualitate, vel præpoſtera conditione conſiſtit, variis modis poteſt contingere, ac præcipuè quando in caliditate & humiditate plurimùm excedit. Illæ enim qualitates quando extraneæ ſunt, & aduentitiæ, ac ſuprà ſtatum naturalem auctæ, ſunt principia putredinis. Hinc conſtitutio auſtrina, per anni tempeſtates diu perſeuerans, apud Hippocratem *in Epidemiis*, fuit cauſa præcipua omnium febrium peſtilentium, quæ ibi deſcribuntur.

Sicca verò aëris conſtitutio, licèt ex ſententia Hipp. ſit humidiori ſalubrior, quia tamen omnis qualitatum exceſſus naturæ noſtræ inimicus eſt, certum eſt ſicciorem conſtitutionem valdè excedentẽ & extraordinariã, febres peſtilentes producere, præſertim ſi cũ caloris exceſſu iuncta ſit. Huius exẽplum habetur luculentũ apud Liuium *li.1.dec.4.* ob nimium ſcilicet ſqualloré Romæ peſtem fuiſſe factam, quòd ſiccitate eo anno plurimùm laboratũ fuerit, neque cœleſtes modò aquæ parce deſcẽderint: ſed terra quoque ingenito humore egens, vix ad perennes aquas ſuffecerit. Hæc autem ſicca conſtitutio eatenus febres peſtilentes inducit, quod humores ſuprà modum exuſti in anthracum, carbunculorum, atque adeò peſtilentis febris materiam degenerant, & admodum inſpiſſati graues obſtructiones producunt, ex quibus maligna putredo in materia alioqui diſpoſita facilè generatur. Adde quòd immodica hæc aëris ſiccitas fruges corrumpit, debitam iis denegans maturitatem; cùm videlicet eas è terra citius euocat, nutrimentum dein vberiùs, poſt parcius largitur, vnde inæqualiter concoquuntur, cùm extrinſecus ſint aduſtæ, intrinſecùs vero adhuc planè crudæ, inſtar carniũ nimia ignis violentia aduſtarum: & ſic indigeſtionis, variarúmque cruditatum cauſa exiſtunt.

Frigiditatem etiam immodicam peſtilentes febres producere probatur ex Hipp. 1. *Epid. ſect. 5. tempeſt. 1.* quo loco inquit. *In Thaſo paulo ante Arcturum, & ſub Arcturo multa & magna ſpirante Aquilone pluuia.* Vbi ex nimia frigiditate, illius tempeſtatis venoſitatem & malitiam venatur. Tum apud *lib. 5. dec. 1.* peſtilentem conſtitutionem à vehementi frigore exortam legere eſt, his verbis. *Inſignis annus hyeme gelidâ, ac niuosâ fuit, adeò vt viæ clauſæ, Tiberis innauigabilis fuerit. Triſtem hyemem, ſiue ex intemperie cœli raptim mutatione in contrarium factâ, ſiue alia de cauſa, grauis peſtilenſque omnibus animalibus æſtus excepit.* Et huius euentus ratio in promptu eſt, quod nimirum prohibito naturali effluuio, ex cutis denſitate ob ambientis aëris frigus facta, maiorem fieri putrefactionem contingit, & grauius venenum; hincque periculoſiores febres, quàm æſtiuis temporibus, in quibus ipſa aëris conditio, licet quodammodo præſtet mali principium, meatus tamen reddit patentiores, per quos facilè quod putreſcit, exhalat, & naturales ac præter naturales effluxus promptè expirant.

Inæqualitates temporum harum febrium cauſæ eſſe conſueuerunt; quando ſcilicèt modò calor, modo frigus, modo ſiccitas, modo humiditas ſibi inuicem ſuccedunt, vel frequenter recurrunt, vel diutius durant. Vt quando poſt diuturnos æſtus, frigus glaciale irruit: vel poſt longas pluuias extrema ſiccitas ſuboritur, aut contrà. Vel cum præpoſtero ordine in hyeme calet, aut friget in æſtate. Hæ autem temporum inæqualitates ad febrium peſtilentium generationem conferre poſſunt; quia in iis maxima fit humorum conturbatio, ex qua prauam acquirunt conditionem, & à naturali ſtatu valde alienam, morbiſque malignis producendis idoneam in illis præcipuè corporibus, quæ per illorum temporum decurſum, ex praua victus ratione plethoram cacochymiam, vel inſignes obſtructiones contraxerunt.

Ad hoc etiam cauſarum genus, aëris nimirum vitium, referuntur maligni ſyderum influxus, qui aërem immutando variis modis corpora viuentium afficere conſueuerunt. Huiuſmodi eſſe aiunt coitum planetarum ſuperiorum, Saturni, Iouis, & Martis in ſignis humanis, qualia ſunt Virgo & Gemini, ac tum potiſſimum cum Mars dominatur. Ab iis autem morbi inferuntur non alia ratione, quam per aëris mutationem, quæ tanta eſſe debet, vt illius naturam ac ſubſtantiam corrumpat. Illa verò immutatio duobus modis fit; vno per qualitates manifeſtas, quando ſcilicet à ſyderum influxu aër ad caliditatem & humiditatem, alióſque primarum qualitatum exceſſus tantoperè & tamdiu immutatur, vt inde tandem in propria ſubſtantia vitioſus euadat: Altero per qualitates occultas, quando ſcilicet ab occulta ſyderum vi, abſque inſigni primarum qualitatum exceſſu, aëris ſubſtantia ita immutatur, vt certum quendam corruptionis gradum acquirat vitæ noſtræ inimicum. De primo nullus dubitat, cùm ex communi Philoſophorum conſenſu ſatis conſtet, hæc inferiora gubernari à ſuperioribus conſtellationibus. Et quemadmodum aëris alterationes, quæ in quatuor anni temporibus contigunt, ab annuo ſolis motu oriuntur: ſic maxima annorum diuerſitas, quâ vnus valdè humidus, alter valdè ſiccus exiſtit, cùm ſol eundem ſingulis annis in Zodiaco curſum teneat; non poteſt niſi à variis ſyderum aſpectibus dependere. Alter verò modus, quia occultus eſt, non æquè facile ab omnibus conceditur. Attamen communi Aſtrologorum ſententia ſancitum eſt, aſtra triplici ratione agere in hæc inferiora, motu, lumine, & influentia. Motus & lumen hæc inferiora alterant ſecundum primas qualitates & præcipuè calorem. Influentiæ verò, tum primas illas qualitates (frigiditas enim v. g. quæ inducitur à Saturno non poteſt à motu & lumine dependere) tum etiam latentes & occultas qualitates inducunt. Cùm enim morbi peſtilentes ſæpè eueniãt, nulla facta in aere, quoad primas qualitates, inſigni mutatione; ſed iis graſſantibus aër purus admodum appareat, & purior interdum, quàm in aliis conſtitutionibus non peſtilentibus neque præceſſerint tempora admodum calida & humida, ex quibus inſignes putredines ſolent exoriri; coniiciendum eſt à maligno quodam ſyderum influxu morbos iſtos peſtilentes originem traxiſſe. Adde quod peſtes in media hyeme ſæuire ſoleant; quas nulla in primis qualitatibus inſignis alteratio præceſſit. Tunc enim occultis ſyderũ viribus huiuſmodi morbi aſſignandi ſunt, cùm illa, ex Aſtrologorum ſententia, vim habeant corrumpendi aërem, non facta in eo inſigni aliqua mutatione ſecundum primas qualitates. Et illud eſt diuinum in morbis,

quod agnouit Hippocrates, & Galeno interprete, in aëre quidem eſt, ſed à cœlo & minus manifeſtis cauſis producitur. Tum etiam ab eodem Hipp. innuitur 2. *Epid. ſect.* 1. quando dicit, *morbum & tempus ſibi inuicem correſpondere, niſi quid in ſuperiori natura innouetur.*

Neque obſtat, quod ex Platonis ſententia *in Epinomide* adducitur, nempe cœlum & ſyderum concurſus ſemper bonum in hæc inferiora influere, ab iíque non niſi conſeruationem ac beneficium inferri. Et Ariſt. 9. *Metaph. c.* 10. dicit, in bis quæ ſempiterna atque ætherea ſunt, neque malum, neque errorem, aut corruptionem inueniri. Auerrhoës verò 1. *Cæli, c.* 14. *Corpora*, inquit, *cœleſtia continent elementa, conſeruant ipſa, & vniuerſaliter ſunt eis quaſi forma.* Vnde colligitur, non poſſe eadem veneno & maligna qualitate afficere. Adde quod, ſi ex aſtrorum influxu morbi peſtilentes excitarentur, illi eodem tempore mundum penè vniuerſum afficerent, cùm illi influxus cauſæ vniuerſales ſint, & cœlorum circumactione omnes mundi plagas afficiant. At huiuſmodi morbi aliquam tantum regionem peculiariter inuadunt. Ac denique ſi aſtra dicerentur malefica, Deus qui ea creauit, autor maleficij dici poſſet, quod eſt impietate pleniſſimum.

Hæc, inquam, propoſitæ veritati nihil officiunt, iiſque in hunc modum ſatisfieri poteſt. Omnes ſubſtantiæ creatæ duobus modis conſiderantur: vel quatenus entia ſunt, & ad complementum vniuerſi, & perfectionem concurrentia, & tunc omnia bona ſunt: ens enim & bonum reciprocantur, nihilque à Deo opt. max. omnium bonorum autore creatum eſt, quod malum ſimpliciter dici debeat. Vel conſiderantur ratione operationum, & tunc poſſunt dici malæ, quatenus alteri creaturæ damnum inferunt, ex inſita antipathia, & inimicitia. Quamuis autem huiuſmodi antipathiæ penè innumeræ in mundo reperiantur, non deſinunt tamen omnes dici bonæ, ratione ſui autoris, nimirum Dei, & ratione vniuerſi, cuius perfectio in varietate potiſſimum conſiſtit. Prætereà rerum creatarum operationes duobus modis malæ dici poſſunt: abſolutè & ſimpliciter, vel ſecundum quid. Abſolutè malæ dicuntur, quando omni tempore, in omni loco, & occaſione perpetuo malum efficiunt. Et nulla poteſt reperiri creatura, quæ in hoc ſenſu mala ſit. Secundum quid malæ dicuntur, quando vni nocent & alteri proſunt. Et ſic nihil adeò noxium reperitur in rerum natura, quin ex alia parte ſuos etiam habeat vſus, quorum gratia creatum eſt. Sic omnia venena, quamuis homini, aut aliis animalibus noxinſiſſima, tamen conuenienter vſurpata, multa bona & commoda iiſdem afferre ſolent. Et in re medica nullum fere reperitur adeò lethale venenum, quin ex eo artis peritiâ, ſalutare medicamentum eliciatur.

Ac denique aſtrorũ actiones in hæc inferiora duobus modis conſiderantur, vel reſpectu totius mundi ſublunaris, elementa omniaque mixta continentis: & tunc cœlorum ac ſyderum actio ſimpliciter benefica eſt generans, conſeruans, viuificans, omniaque alia beneficia præſtans, quæ ad conſeruationem vniuerſi neceſſaria ſunt. Et in hoc ſenſu veriſſimum eſt, hæc inferiora à cœli ſyderúmque influxu foueri ac conſeruari. Vel conſiderantur reſpectu peculiaris naturæ, ac conditionis huius, vel illius elementi, huius, vel illius viuẽtis. Et tunc nullum eſt inconueniens dicere, dari quoſdam influxus alicui elemento, vel viuenti, hoc vel illo modo, ſecundum aliquam ſui partem affectia, noxios atque perniciosos: quod quidem ex ipſorum aſtrorum vitio minime dependet (ſunt enim perfectiſſimæ cuiuſdam naturæ) ſed potius ex rerum his ſubiectarum imperfectione, quæ inſignem mutationem ſine propriæ ſubſtantiæ corruptione pati minime poſſunt. Variæ autem illæ aſtrorum naturæ, & variæ qualitates ex vario eorum concurſu in hiſce inferioribus productæ, à ſummo rerum opifice conſtitutæ ſunt ad conſeruationem vniuerſi, quod tam variis, & tam inuicẽ repugnantibus naturis conflatum, tanta etiam in aſtrorum influxibus diuerſitate indiguit, vt omnia in quodam velut æquilibrio conſeruaret. Ex qua tamen influxuum diuerſitate vix fieri poteſt, quin aliqua rerum adeò inter ſe diſſitarum particula interdum patiatur, non in tota aliqua ſpecie (quod tenderet ad deſtructionẽ vniuerſi) ſed tantum in aliquibus indiuiduis, minori reſiſtentia præditis, & vt plurimum male affectis, & in aliqua tantum aëris parte maligni influxus receptioni magis diſpoſita. Vnde concludendum eſt, ea vitia præcipue dependere ex defectu rerum inferiorum. Siquidem multa loca videre eſt adeò perfecta aëris conditione, & æquabili hominum temperie donata, vt quantumuis maligni aſtrorum concurſus influant, nunquam tamen peſtifera lue tententur.

Ad idem cauſarum genus referri ſolent luminarium defectus, & eclipſes, inſolita meteora, & præſertim cometæ, qui nunquam apparere ſolent, quin morbi epidemici ac peſtilentes, variæque in mundo mutationes ſubſequantur, prout multarum hiſtoriarum experimentis confirmatum eſt. Vnde ille peruulgatus Claudiani verſiculus,

In cœlo nunquam ſpectatum impune cometem.

Cuius rei teſtis luculentiſſimus fuit cometa ille crinitus, qui anno 1618. verſus Orientem apparuit die 27. menſis Nouemb. & deinceps toto fere menſe Decemb. conſpectus eſt nobilis, & fulgidus. Illius pars denſior, & ſolidior ſoli obuerſa ortum intuebatur, & tum claro ſplendore, tum magnitudine in arctum compacta & conglobata Venerem longè ſuperabat. Reliqua eius pars tenuior, minus à ſole illuſtrata propter tenuitatem ſuam, in barbæ protenſæ modum diffuſa procedebat, & verſus occaſum porrigebatur. Primum apparuit hic cometa ſub Libra circa Æquatorem; ſed priuato & peculiari motu inde ferebatur ad ſeptentrionem per pedes Virginis, per medium Bootem, & caudam Vrſæ maioris. Ac tandem paulatim decreſcente lumine, diſſipata materia, diſparuit inter Vrſam maiorem, & Draconem. Motu communi ſyderum ferebatur ab ortu ad occaſum, ſed paulò velocius ſtellis moueri videbatur. Nam primis apparitionis ſuæ diebus oriri ſolebat paulo ante horam quintam matutinam, poſteà verò hora quarta & ante quartam oriebatur, atque ita deinceps donec mediam noctem & concubitum ortu ſuo anteuerteret. Hunc verò cometam morborum malignorum, & peſtilentium, necnon etiam bellorum, quibus vniuerſa penè Europa hactenus deuaſtata eſt, præſagum ac prænuntium fuiſſe, credere non alienum eſt.

Quamuis autem aër inter cauſas mediatas febrium peſtilentium & malignarum principem locum teneat certum tamen eſt alias res non naturales ad earumdem generationem concurrere, prout iam breuiter & ſigillatim exponere aggredior.

Secundum poſt aërem locum obtinent alimenta, quandoquidem ex praua victus ratione contrahitur morboſus apparatus, qui eſt cauſa ſine qua non, & efficiens interna febrium malignarum, & peſtilentium. Vnde à Gal. *lib. de cibis boni & mali ſucci*, & 1. *de diff. febr. cap.* 3. ex prauis aut corruptis alimentis morbos peſtiferos exoriri demonſtratum eſt. Illa autem alimenta praua dici conſueuerunt, & horum morborum cauſæ multis nominibus.

Primò quidem, quando fructus terræ, & arborum, ex praua anni conſtitutione, putà humidiori, vel ſicciori vel nebulis corruptis, à cœnoſis putridiſque locis emiſſis; vel aliqua tempeſtate, aut maligno denique ſyderum influxu corrupti prauos ſuccos ingeſti producunt.

Secũdò, quãdo magna adeſt annonæ caritas & penuria; vnde vulgare illud, ὁ λοιμὸς μετὰ λιμόν *peſtis poſt famem,*

famem. Tunc enim inops plebecula vilioribus, prauiſque alimentis ſeſe implere cogitur vnde praua exoritur cacochymia. Et quod multò deteriùs eſt, quando penuriæ copia illico ſuccedit, ſeſe enim tunc multis cibis ſubitò ingurgitant, qui à languente partium calore rectè concoqui nequeunt, & inde malignam contrahunt putredinem.

Tertio, quando alimenta quæ natura ſua bona ſunt aliqua ratione putredinem quandam, aut prauam qualitatem acquirunt. Talia ſunt triticum, hordeum, legumina, & aliæ fruges, quæ vel diutiùs aſſeruatæ, vel malè expoſitæ in loco humidiori, aut aliter male affectæ, rubiginem, aut qualitatem quandam putredinoſam acquiſierunt. Tales ſunt carnes diutiùs aſſeruatæ, aut malè olentes, vel quæ non manu hominis, ſed vi morbi extinctæ ſunt: quemadmodum narrat Iulius Obſequens, in Inſula quæ Lipara appellatur, cùm mare ab Ætnæ montis ignibus exterræ motu magna vi euomitis, incaluiſſet, piſceſque concoxiſſet, iiſque ad littus reiectis cùm incolæ auidiùs veſcerentur, grauem peſtilentiam fuiſſe ſubſequutam.

Neque minor eſt in potu efficacia, quando vina putrida & corrupta ſumuntur, vel aqua bibitur ex putridis & cœnoſis lacubus, aut alio quovis modo infectis. Quemadmodum hiſtoriarum fide proditum eſt numeroſos exercitus, ex huiuſmodi aquarum vſu, popularibus morbis fuiſſe deuaſtatos.

Duæ res non naturales hactenus expoſitæ, nempè aër & alimenta, præcipuam vim obtinent ad febrium malignarum generationem. Reliqua verò quatuor, nimirum excreta & retenta, motus & quies, ſomnus & vigilia, & animi pathemata, minoris ſunt efficaciæ, & concurrunt tantùm vt cauſæ adiuuantes, vel corpus diſponentes ad malignam putredinem concipiendam; vt ex earum expoſitione ſtatim apparebit.

Retentiones menſium in mulieribus, aut alterius vacuationis conſuetæ in viris, vt hæmorrhoidum, & hæmorrhagiæ, & alui fluxus, qui in nonnullis per interualla ſolet contingere; ſi in conſtitutione epidemica accidant, morbum malignum ſolent producere. Illa enim, quæ tanquam ſuperflua, & naturam onere grauantia excernuntur, ſi intra corpus retineantur, facilè concipiunt putredinem. Sic nimiæ euacuationes aut ſanguinis, aut aliorum humorum corpus maximè debilitant, efficiúntque vt calor natiuus imbecillior factus, aëris vitioſi, aut peſtilentis inquinamenta facilè recipiat.

Quod ad motũ, & quietem ſpectat, certum eſt nimiũ otium efficere, vt calor natiuus liberam euentilationem minimè recipiat, atque adeò humores putredinem concipiant. Sic nimia exercitatio poros valdè aperit & calorem diſſoluit, vnde fit vt corpus debiliùs redditum, & magis penetrabile, contagij ſeminaria facilè recipiat.

Nimius etiam ſomnus multum facit excrementorum prouentum, & corpus replet humiditatibus, quæ facillimè putreſcunt. Nimiæ verò vigiliæ cruditates generant, & illæ facilè putreſcunt, quia à calore natiuo ſatis commodè non reguntur: tum quia ex iis multæ fiunt obſtructiones, à quibus prohibita tranſpiratio, & tandem putredo generatur.

Demque animi pathemata corpus vehementer exagitare ſolent, humoréſque conturbare: atque adeò ad hanc luem capeſſendam maxime diſponunt, atque in primis timor & triſtitia, quæ ſpiritus vitales introrſum reuocatos quaſi ſuffocant, vnde cordis vires ita franguntur, vt minùs veneno reſiſtere, primiſque morbi inſultibus obſiſtere valeant. Imò verò humores commoti in venis, & vehementer conturbati, à naturali conſtitutione deficiuntur, malignámque putredinem concipiunt. Adeò vt nonnulli exiſtimauerint, in obſidionibus & caſtris, morbos peſtilentes non tam ex prauâ victus ratione, & cadauerum fœtore, quam terrore, metu, anxietate, & mortis formidine prouenire, quæ humores exagitet, eóſque tumultuari ac fluctuare faciat.

Signa febris peſtilentis, alia futurum morbum indicant, alia præſens demonſtrant, alia præteritum commemorant. Quæ omnia proponenda ſunt, quia à primis præſeruatio deſumitur; à ſecundis curatio ab vltimis præcautio quædam in iis, qui nondùm febre peſtilente correpti ſunt.

Quæ futuram febrem peſtilentem prænuntiant, à tribus deſumuntur; nempe à corporis diſpoſitione, à præſentia cauſarum, & à quibuſdam mediis diſpoſitionibus.

Corpora ad febrem peſtilentem diſpoſita ſunt, quæ prauos coegeſsêre ſuccos ex praua victus ratione, & præpoſtero ſex rerum non naturalium vſu anteà enarrato. Vel quæ plethorâ onerata plurimùm ſe ingurgitant, aut intempeſtiue, ac inordinate ſe replent. Prætereà quidam cacochymiæ & plethoræ expertes, ad hunc morbum concipiendum ſua diſponunt corpora, dùm moleſtiſſimis pathematis animum excruciant, vel immodicæ veneri indulgent; ab hiſce enim duabus cauſis frequentiùs multò febris peſtilens produci conſueuit; quandoquidem ab iis, etiam in bonos humores corruptela facilè inducitur. Animi enim accidentia ſpiritus à propriis diſtrahunt operationibus. Venus nimia omnes virtutes labefactat. At diſtractis ſpiritibus, virtutibúſque labefactatis, humores in alienam tranſeunt naturam, corruptelam quandam conſequuti.

Demùm quibùs membra principalia imbecilla, aut labe quadam affecta fuerint, ſiue ab ortu, ſiue a prauo victu, aut alia quapiam cauſa externa; qui calido & humido temperamento præditi ſunt, qui rariori, aut denſiori habitu corporis donati, omnes febri peſtilenti concipiendæ diſpoſiti ſunt. Siquidem corpora calida & humida putredini obnoxia, rara, omnibus iniuriis patent, denſa non liberè tranſpirant.

Præſentia cauſarum, quæ febrem peſtilentem producere poſſunt, eam futuram portendunt: atque adeò præpoſtera tempeſtatum conditio, annonæ caritas, bella, & aliæ cauſæ ſuprà enarratæ, quando apparent, hunc morbum imminere ſignificant.

Mediæ diſpoſitiones ſunt, quando præſente corporis diſpoſitione, & cauſis ſupradictis, videmus in homine mœſtitiam inſolitam, timorem inexplicabilem, colorem faciei immutatum, ad oblata non benè ſe habere, inſomniis prauis perturbari, laſſitudine ſpontanea, ſiti, vigiliis, nauſea infeſtari; facile erit coniicere, febrem peſtilentem imminere: hæc enim omnia indicant humores alienam naturam adipiſci, & corruptelam concipere, à qua febris peſtilens oritur.

Præſentem febrem peſtilentem declarantia ſigna exactè proponenda ſunt. Ideò omnes fontes percurrendi, ex quibus morborum diagnoſis elici poteſt. Qui quidem fontes à triplici genere ſymptomatum deſumuntur, quia ſymptomata ſunt effectus morborum, & cauſæ non niſi per ſuos effectus commode ſignificari poſſunt. Atque adeò alia ſigna ab actionibus læſis, alia ab excretis, alia verò à qualitatibus mutatis, erunt deſumenda. Quibus fontibus quartus erit adiungendus, ab affectibus ſuperuenientibus deſumptus. Ad quorum rectam intelligentiam ſequentia præmittenda ſunt.

Primò ſciendum eſt, eadem fere ſymptomata febrem tum peſtilentem propriè dictam, tum malignam ſimpliciter ſignificare, & vtriuſque ſigna per maius tantum & minus inter ſe differre; ita vt in peſtilenti ſit maior ſymptomatum ſæuities, in maligna verò minor. Eſſe tamen nonnulla accidentia, quæ magis propria ſunt vni, quàm alteri, ſuis locis indicabimus.

Secundò notandum eſt, nullum dari ſignum harum febrium vere pathognomonicum, quo ſcilicet poſito febris peſtilens neceſſariò ponatur, & ſublato auferatur

Dig

tur; nedum bubonem, aut carbunculum in verè peſtilenti; cùm in multis etiam verâ peſte laborantibus non appareant, & dentur bubones ac carbunculi malignitatis expertes: Neque maculas purpureas in febre maligna, quamuis illa à pluribus Medicis purpurata nominetur; cùm in multis ea laborantibus nuſquam compareant, & interdum erumpere ſoleant in mulieribus mẽſium ſuppreſſionem patientibus, & in nonnullis pueris ob leuem quandam ſanguinis ebullitionem, nullâ tamen apparente febre, quod nobis in vtriſque non rarò videre licuit. Attamen ex omnium ſignorum ſyndrome & collectione, certa harum febrium diagnoſis facilè ſtabiliri poteſt.

Tertiò aduertendum eſt, omnia ſigna à nobis proponenda in omnibus ægrotantibus non reperiri; ſed partem tantùm eorum, quæ tamen ſufficiat ad morbi ſpeciem ad amuſſim conſtituendam. Pro varia enim corporum diſpoſitione & morbi intentione, aut remiſſione, nunc hæc ſymptomata, nunc illa magis efulgere ſolent.

Denique ſciendum eſt, febris peſtilentis & malignæ ſigna (quamuis in aliis etiam febribus reperiantur) fieri tamen quodammodo pathognomonica in hac febre, duplici ratione. Primò, quia in hiſce febribus peculiarem quandam conditionem præ ſe ferunt, quæ in aliis febribus non reperitur. Nam capitis dolor, nauſea, vomitus, caloris modus, & cætera ſigna, dum peſtilentibus febribus accidunt, peculiarem conditionem & malignam acquirunt, quâ differunt à ſe ipſis, dum in aliis febribus apparẽt; quod vel mediocriter exercitatis in operibus artis innoteſcit. Secundò, quia ſymptomata inter ſe non ſeruant eam proportionem in his febribus, quæ in vulgaribus reperitur: ita vt calor ad tactum mitis, pulſus non valdè immutatus, exiguam febrem oſtendant: cum iis tamen dolor capitis ingens, vigiliæ, & interdum deliria; aliáque ſymptomata febrem ardentem conſequi ſolita, plerumque coniungantur. His poſitis ſignorum ſeriem deſcribamus, ab actionibus læſis incipientes.

Quia igitur cor in hoc affectu potiſſimùm afficitur à maligna & venenata qualitate, ideò illius actio, nimirùm pulſus, variis modis immutatur, pro temporum varietate, ac diuerſa morbi conditione. Interdum enim in principio eſt ferè connaturalis, & ſanorum pulſui ſimillimus; vt docet Gal. 3. *de præſag. cap.* 4. In progreſſu tamen & morbi augmento frequens, paruus, debilis & inæqualis apparet. Frequentia tamen perpetuò maior erit, quam pro ratione caloris adaucti: quia cor laceſſitũ à maligna qualitate ſeſe magis exagitat, quàm euentilandi caloris neceſſitas requirat.

Hanc etiam febrem ſignificare valent cardialgia, ſeu oris ventriculi dolor, quem tanquam malignum damnauerat Hipp. 1. *progn.* his verbis. *Oris ventriculi dolor cum præcordio diſtento, & capitis dolor, malignum.*

Sitis aliquando magna, quæ ſuperat caloris febrilis copiam ac modum; aliquando verò eiuſdem carentia, cum intenſa febre, & linguæ ſiccitate, vtrumque enim malignitatis eſt indicium.

Ingens ciborum inappetentia, quâ multi omnia alimentorum genera, non ſecus ac ingratiſſima medicamenta, horrent. Hæc autem ſolet exoriri à malignis vaporibus ventriculum afficientibus.

Nauſea, vomitus ab eadem cauſa, in principio præcipuè morbi eueniens, iſque ita diuerſus, vt nonnulli aſſumptum alimentum ſtatim euomant; alij ſtatim quidem ab aſſumpto iuſculo, at non iuſculum ipſum, ſed varios humores reiiciant; alij quæuis alimenta probè retinentes, aquam, iulepos, emulſiones, omnem denique potulentam materiam aſſumptam ſtatim emittant, ſuperſtite interim ſiti ingente, cum linguæ ſiccitate, & nigredine.

Horror frequens, & inordinatus; ſæpiùs in die contingens, ab halitibus acribus, mordacibus & à natura noſtra alienis ad partes ſenſiles delatis, excitatus; qui in aliis febribus putridis rarò contingit, quoniam in ipſis halitus eandem non obtinent malignitatem. In febribus tertianis intermittentibus malignitate præditis, ex horrore & frigore malignitatis ſignum interdum deſumi poteſt. Contingit enim aliquando, vt in principio paroxyſmi, accedente leui frigore, aut horrore, tanta caloris retroceſſio accederet, vt caro prægelida eſſet, faciéſque morituro ſimillima appareret, pulſúſque adeò exiguus, vt omninò nullus videretur. Subſequebatur poſteà calor, qui tamen in augmento, nec in ſtatu ad tactum validus, nec acer percipiebatur; imò caro vel tepido calore prædita, vel ſubfrigida vſque ad declinationem perſeuerabat. Pulſus accenſo calore magis apparebat, ſed paruus, inæqualis, frequens & admodum debilis erat: multáque alia febrium peſtilentium ſymptomata comitabantur, quæ ſatis confirmare poterant, non ſolùm continuas, ſed etiam intermittentes dari febres peſtilentes, vt antea monuimus.

Totius corporis laſſitudo, grauitas & veluti membrorum confractio in principio morbi apparent, ob prædictos vapores in totum corpus delatos.

Capitis dolores, vigiliæ, & deliria, quæ omnia fiunt ab eadem cauſa, vaporibus ſcilicèt acribus & venenatis, qui prout cerebri membranas impetunt, dolorem capitis efficiunt: prout verò ipſam cerebri ſubſtantiam calefaciunt & exſiccant, ſi leuis ſit alteratio, vigilias tantùm efficiunt; ſi verò intenſior, etiam deliria producunt. Ad hæc verò ſymptomata multùm confert, præter calorem & ſiccitatem, venenata qualitas, quandoquidem in febribus vulgaribus talia ſymptomata non fiunt, niſi multò maior ſit intemperies. Dolor verò in hac febre hoc ſibi peculiariter vendicat, vt varius admodum ſit, nec ſemper eundem locum affligens. Interdum enim ſinciput tantùm, aliàs occiput, frontem aut ſupercilium lancinans dolor occupat. Interdum & alias partes, vt ſcapulas, latus, dorſum, aliámve corporis partem. Interdum eidem parti continuò affixus, aliàs locum mutans, & nunc hanc, nunc illam diſcrucians.

In nonnullis ſopores & comatoſi affectus contingunt, in iis ſcilicet, qui habent cerebrum pituitoſis excrementis refertum: quæ quidem pituitoſa excrementa à vaporibus calidis ex partibus inferioribus elauatis, liquantur, & functiones cerebri impediunt.

Vrina aliquando vrinæ ſanorum ſimilis, quando ſcilicet humores plus peccant malignâ qualitate, quàm putredine; & primis interdum diebus talis perſeuerat, poſteà fit craſſa & perturbata. Interdum in ſtatu concocta apparet, licèt ad interitum ruant ægrotantes. Interdum tenuis eſt, & cruda, nullum continens ſedimentum, aut illud excrementi potiùs naturam referens, quàm veri ſedimenti. Frequentiùs tamen craſſa & turbida apparet, ac intenſioris coloris; & craſſum, rubrum, ac conturbatum, diffuſúmque habens ſedimentum. Ac denique omnes prauæ vrinarum diſpoſitiones in hoc morbo poſſunt contingere, pro variis humorum putreſcentium ac corruptorum alterationibus.

Alui fluxus biliosi, qui vel ex ſe oriuntur, vel à leui cauſa irritantur, vel leui clyſtere, aut pharmaco, & poſteà contumaciter perſeuerant, multóſque ad interitũ perducunt. Sic refert. Hipp. 3. *Epid.* in peſtilenti conſtitutione ibi deſcripta, plurimos alui fluxu, & dyſenteria fuiſſe ſublatos. A maligna enim qualitate humores ferociores redditi naturam impensè ſtimulant & irritant: ita vt eos per vias ſibi obuias eiicere conetur. In illis autem alui excrementis ingens fœtor ineſſe ſolet ex ingenti putrilagine humores occupante.

Lumbricorum copia, in principio potiſſimùm huius morbi, excerni conſueuit: inſignis enim putredo humores

mores

Google

mores maximè diſponit, vt ex iis lumbrici generentur.

Sudores frequentes, parui, minuti, & inutiles principio morbi prodeuntes.

Calor ad tactum mitis ac blandus, vt vix febrire videantur; vnde Gal. *9 ſimpl. cap de bolo Armena*, & Auic. *fen. 4. lib. 1. c. de febre peſtilenti*, docent febres peſtiferas calorem mitem & placidum frequenter habere. Et ratio eſt, quia febres huiuſmodi magis fiunt à maligna, & venenata qualitate, quàm à vulgari intemperie, vel putredine.

Oculorum rubor in hoc affectu frequentiſſimè apparet, quia à vaporibus acribus ſurſùm eleuatis cerebri meninges quandam veluti inflammationem concipiunt, eámque tunicæ adnatæ, quæ ab iis ducit originem, facilè communicant.

Denique maculæ purpureæ publicū morſibus ſimiles, peticulæ, vel petechiæ à recentioribus appellatæ, propriè & peculiariter febrem malignam ſignificant. In nullo enim alio febris genere reperiuntur; vtpote quæ ex praua & venenata ſanguinis, vel aliorū humorum qualitate putredini coniuncta, oriuntur. Apparent tamen aliquando in aliis affectibus, citra febrem peſtilentem, maculæ quædam prædictis conſimiles, ſed à diuerſiſſima cauſa prodeuntes; nempè à ſanguinis tenuitate nimia, qui à calore, aut facultate expultrice agitatus, extra capillares venas in cute efflorеſcit. Illæ potiſſimùm ſolent contingere in iis, qui ſanguinis fluxum patiuntur, ex eo quòd ille factus fuerit tenuior, & aquoſior: tum etiam in lienoſis, ictericis, & diuturnas viſcerum obſtructiones patientibus, iiſque omnibus (vt ſummatim dicam) qui propter viſcerum debilitatem, ſanguinem generant aquoſum, & in cachexiam procliues ſunt. In his enim ſanguis tenuior factus, modò per nares, modò per aliam partem effluit, modò etiam à capillaribus exiens venis, in partes cutaneas tranſmittitur; vbi retentus proprium amittit colorem, & vel liuidus, vel niger, vel puniceus efficitur, variáſque macularum differentias profert; quæ tamen à maculis febrium peſtilentium diuerſiſſimæ ſunt, & nihil aliud quàm ſanguinis tenuitatem aquoſam, atque imbecillitatem iecoris præ ſe ferunt. Hæ autem maculæ febribus peſtilentibus ſuperuenientes, ab humoribus putreſcentibus & prauâ qualitate infectis, oriuntur. Præterea huiuſmodi maculæ aliquando criticè, aliquando ſymptomaticè erumpunt. Criticè quidem, cùm vel ex parte, vel totaliter ſuperatâ putredine, prauâque correctâ qualitate, natura corruptum humorem ab internis ad externa tranſmittit, túmque ſemper ſequitur imminutio morbi. Symptomaticè verò, cum natura materiæ morbificæ quantitate, vel qualitate praua ſtimulata, ante illius concoctionem, & prauæ qualitatis correctionem, ad partes cutaneas materiæ portionem tranſmitit. Et hinc nullum ſubſequitur ægrotanti leuamen, ſed potiùs facto inutili naturæ cum morbo certamine, deuictæ magis, quàm vincentis naturæ indicium eſt.

Colores harum macularum diuerſi ſunt, & diuerſitatem humorum oſtendunt à quibus generantur. Rubræ ſiquidem à ſanguine puriori: virides, puniceæ, liuidæ, & nigræ à ſanguine bilioſo, & magis, vel minùs aduſto. Quod ad quantitatem ſpectat, aliàs plures, aliàs pauciores huiuſmodi maculæ apparent, quandóque maiores, quandóque verò minores. Apparere incipiunt aliquando quartâ, quintâ, ſeptimâ, vel nonâ, vel alia indicatoria die, ſi ad bonum fuerit excretio; aliquando etiam aliis diebus, cum minus fida, & vtilis fuerit. In omnibus interdū corporis partibus, frequentiſſimè tamen in lumbis, pectore, & ceruice apparere ſolent.

Affectus verò febribus peſtilentibus ſuperuenientes præcipui ſunt, exanthemata, puſtulæ oris & vlcera carbunculi, bubones & parotides.

Exanthemata à maculis purpureis differunt; ex eo quòd maculæ ad qualitates mutatas ipſius cutis, cùm nullo modo emineant; exanthemata verò ad tumorum genera referantur. Sunt enim varorū inſtar aliquando, aliàs verò minora, granis milij ſimillima. Aliquando rubra ſunt, à ſanguine genita; aliquando alba à pituita, vel ſero; flaua à bile, punicea, à bile exuſta; liuida vel nigra, à maxima exuſtione, vel mortificatione. Quædā ſymptomaticè, quædam criticè, quædam medio modo erumpunt. alia exſiccantur ſimpliciter, alia ſuppurantur, alia vlcerantur.

Ad hæc referri poſſunt puſtulæ in ore apparentes, quæ omnes prædictas exanthematum differentias naneiſcuntur, & aliquando adeò malignæ ſunt, vt cibū & potum ægrotantes vix tolerent. In tenera ætate ſæpè mortem afferunt, cùm ſibi ipſis vim ad ingerendum cibum non inferant. Hæ puſtulæ plerumque in vlcera degenerant, quæ maximam ægrotantibus pariunt moleſtiam, motum linguæ, & præcipuè deglutitionem impedientia.

Aliquando tamen immediatè & nullis puſtulis præcedentibus, generātur vlcera in ore, aphthæ Græcis appellata: quorum plures ſunt differentiæ. Alia enim ſunt ſuperficiaria; alia profunda; alia munda, alia ſordida; alia benigna, alia maligna; alia cum cruſta, alia ſine ea. Et cruſta aliquando eſt alba, aliquando flaua, liuida, aut nigra. Quæ ſunt profunda, ſordida & maligna, & cum cruſtâ nigrâ, deteriora.

Carbunculi, & bubones in variis corporis partibus, ſed præcipuè circa corpora glandoſa ſolent accidere; quia expultrix facultas à maligna qualitate irritata, à partibus interioribus, præcipuè nobilibus, ad exteriores pernicioſam, materiam expellit: vnde à cerebro ad glandulas poſt aures, à corde ad axillas, à iecore ad inguina, materia hæc tranſmittitur, vnde parotides, & bubones generantur. Quæ tumorum genera in febre verè peſtilente potiſſimùm apparent, præſertim bubones, qui apud vulgus peſtis nomine donantur. At carbunculi, & parotides, etiam in febribus malignis erumpunt, ſed quæ ſummum malignitatis gradum adeptæ ſunt, & ad verè peſtilentium naturam proximè accedunt.

Signa commemoratiua potiſſimum vſu veniunt, quando vocantur Medici ad viſitanda defunctorum cadauera, in illis temporibus, in quibus vagantur morbi peſtilentes, aut quædam eorum eſt ſuſpicio, vt iudicetur an ex iis morbis, interitus acciderit.

Et primùm in dictis cadaueribus apparent aliquando maculæ, de quibus ſuprà mentio facta eſt; interdum verò vibices, ac ſi flagellis percuſſa fuiſſent: hæc enim ſunt venenati morbi indicia; quandoquidem in iis, qui ex aſſumpto veneno perempti ſunt, eadem ſigna ſolent apparere. Illæ autem maculæ peſtilentem morbum magis ſignificant, ſi liuido, aut nigro colore infectæ ſunt. Idem etiam teſtantur exanthemata ſuprà enumerata, præſertim ſi prauo colore infecta ſint. tum etiam multò magis bubones, parotides, & carbunculi. Quibus addi poſſunt ſigna, quæ in decurſu morbi apparuerunt: Eorum enim commemoratio certam demonſtrationem efficiet.

Prognoſis febrium peſtilentium adeò incerta eſt, vt nihil de earum euentu poſſit certò conſtitui, donec manifeſta victoriæ alterutrius partis, naturæ ſcilicet, vel morbi, indicia appareant, quod non ſolet contingere, niſi circa finem ſtatus, aut principium declinationis. Ideò prudens Medicus differre ac ſuſpendere iudicium ſuum debet de morbi euentu, in principio & augmento.

Proponenda tamen ſunt indicia præcipua, ex quibus magnam elicere poterimus coniecturam, an morbus lethaliter, an ſalutariter finiturus ſit, quorum adminiculo quid ſperandum, aut metuendum ſit, poterimus prænidere, ſine certa tamen fiducia: nam experientia nos docuit, plurimos cum pernicioſiſſimis ſignis euaſiſſe; alios verò cum ſalutaribus è medio ſubla-

tos, Omnia autem ſigna prognoſtica prætermittimus, quæ omnibus morbis acutis communia ſunt, de quibus fusè egit Hipp. in Prognoſticis, Coacis, Prorrheticis, & Epidemiis, tum etiam in Aphoriſmis, quæ hic etiam ſuum locum habere poſſunt Sed illa tantùm proponemus, quæ febribus peſtilentibus magis peculiaria ſunt, ab iiſque certior prognoſis elici poteſt.

Illa autem ex iiſdem fontibus, deſumentur, ex quibus diagnoſtica deſumpta ſunt.

Primò igitur in hiſce febribus, pulſus æqualitatem, ac tenorem ſeruans, licèt febris maxima appareat, ſpei ſemper aliquid præſtat. Contrà verò inordinatus, inæqualis, & contractus, periculoſus; præſertim ſi à principio debilis appareat. Iſtæ autem pulſuum differentiæ non ita perniciosæ ſunt in febribus malignis, quemadmodum in febribus vulgaribus. Quamuis enim pulſus intermittens in iuuene ita ſit lethalis, vt teſtetur Galenus, ſe plurimos ſenes & pueros cum pulſu intermittente liberatos vidiſſe, iuuenem verò neminem: In febribus tamen malignis nos iuuenes non paucos, pulſum intermittentem per multos dies habentes, euaſiſſe vidimus. Pulſus ſanorum pulſibus ſimiles admodum periculoſi: ſignificant enim naturam præ imbecillitate à coctione abſtinere. Vbi enim praua & perniciosa qualitate vires admodùm debilitantur, natura debilis facta concoctionem materiæ non aggreditur, humoremque qui morbum excitauit, non attingit: vnde non tentata coctione, nec labor ſequitur, febriſque, vel nulla, vel minima eſt. Huius rei exemplum habemus in tumoribus externis, in quibus quãdiu pars ferè obruta eſt à copia, vel praua qualite materiæ, nec dolores, nec febres fiunt: cùm verò natura aduerſus materiam illam pugnare aggreditur, eámque in pus conuertere tentat, febris tunc temporis plurimùm intenditur. Sic in febribus malignis ægri interdùm à febre immunes videntur, cùm tamen in peius, & ad interitum ruant, vt videre, eſt apud Hipp. 1. *Epid ſect.* 1. *ægr.* 2. vbi Hermocrates à 20. die ad 24. febris expers viſus eſt, cùm tamen 26. obierit.

Delirium in hac febre frequentiſſimum eſt, neque metuendum cùm à ſomno compeſcitur, tum præcipuè ſi cum copioſo ſudore euaneſcat: Signum enim eſt materiam à cerebro ad corporis habitum reuocari. At perſeuerans delirium pernicioſum eſt: in veram enim phrenitidem degenerare ſignificat.

Contractiones, & ſubſultus membrorum in hac febre frequenter contingere ſoliti, conuulſiui motus ſunt, & admodum periculoſi, idque magis, ſi cum delirio coniunguntur, maximam enim cerebri læſionem ſignificant.

Motus tremuli manuum & linguæ funeſti eſſe ſolent & plurimùm damnantur ab Hipp. 1. *progn.* Maximam enim arguunt virium imbecillitatem, & naturam oſtendunt à morbo deuictam.

Surditas licèt in principiis morborum acutorum periculoſiſſima ſit, iuxta doctrinam Hippocratis; tamen in ſtatu morbi apparens, ſalutem portendit, præcipuè in febribus malignis. Et nos millies obſeruauimus, hiſce febribus laborantes, quibus ſurditas in ſtatu perſeuerat, aliis ſymptomatis quantúmuis periculoſis exiſtentibus, omnes euaſiſſe; indicium enim eſt cerebrum ſatis validum noxios humores ab internis partibus ad exteriores detrudere.

Sternutamenta, ex Hipp. *in prognoſticis*, in morbis etiam exitialibus (modò non ſint affecti pulmones) ſpem ſolutionis adferunt. At in febribus malignis, quantumuis ſæua ſymptomata periculum portendant, ſecuritatem pollicentur.

Cardialgiæ frequentes, aut ſingultus, periculum minantur, & ventriculum grauiter à venenata qualitate affici ſignificant.

Maxima ciborum auerſio, periculoſiſſima eſt. Significat enim ventriculum à maligna qualitate ſuperatum, eiúſque temperiem omninò euerſam, vt laudabile alimentum, ſibi in ſtatu naturali familiariſſimum, reſpuat & auerſetur.

Suppreſſio omnium euacuationum in principio, & augmento morbi, in bonis habetur. Significat enim materiæ morbificæ tantam non eſſe malitiam, vt naturam irritet ante debitum tempus; ſed naturam adhuc vincere; & ſuo tempore excreturam, modò non adſit nota aliqua decubitus humorum ad caput, ventrem, aut aliquam ex præcipuis partibus. At in ſtatu morbi nihil excerni, ſed ſigna in aliquo principalium membrorum deteriora apparere, malum eſt. Indicio enim eſt, aut morbum diutiùs duraturum, aut dubiam admodum præſiturum ſalutis ſpem. Materia ſiquidem quæ pluribus diebus euinci non potuit aliquod grauius damnum in eodem membro adfert, vt phrenitidem, lethargum, aliáque poſt vndecimum, vel 14. diem orientia, quæ difficillimè quibuſuis adhibitis auxiliis expugnari valent.

Sanguis per venæ ſectionem eductus, ſi nullum præ ſe ferat vitium, ſed purus, & ſecundùm naturam ſe habere videatur, periculoſus. Euidens enim ſignum eſt plus adeſſe venenoſæ qualitatis, quàm putredinis; aut putredinem in venis cordi proximis latitare, quæ venæ ſectione educi non poſſit.

Ex vrinis in febre peſtilenti nulla ferè prognoſis elicitur, aut admodum incerta. Non ſolum enim confuſa, perturbata, tenuior, aut craſſior vrina, vt in aliis febribus mala eſt: ſed etiam illa, quæ vrinis ſanorum conſimilis eſt. Imò vero multis coctionis ſignis manifeſtè in vrinis apparentibus, iiſque denuo recrudeſcentibus, è medio ſublati ſunt. Attamen vrinæ concoctæ, & laudabile enæorema habentes, idque multis diebus perſeuerans, & de die in diem magis ſeſe vniens, ac in matulæ fundum ſenſim deſcendens, certam ſalutem perpetuo pollicetur, etiam in febribus malignis ac peſtilentibus. Fieri enim non poteſt, vt facultas naturalis valida & robuſta, quæ in hiſce vrinis eluceſcit, aduerſus malignam qualitatem non inſurgat, eámque tandem ſuperet. Ideò ſæpè in febre maligna laborantibus, grauiſſimiſque ſymptomatibus afflictis, & in magna aſtantium trepidatione, fœlicem euentum ex coctionis ſignis in vrinis perſeuerantibus, ſumma fiducia prædiximus.

Vrina pinguis & oleaginea, nigra, aut liueſcens, cum hypoſtaſi nigra, aut liueſcente, certum exitium prænunciat.

Copioſa admodum vrina, quam febris imminutio non ſequitur, periculoſa eſt, quia colliquationem ſignificat.

Sudores in hac febre, etiamſi cum requiſitis accidat conditionibus, nedum in die decretorio, rarò ſolent eam ex toto iudicare. Imò interdum primo die ex ſudore febris remittitur; deinceps verò ſymptomata ingraueſcunt alia, poſt multos ſudores ſuccumbit æger. Sudores enim copioſi morbum non imminuentes, ex colliquatione totius corporis oriuntur. Neque ob id credendum eſt, in hac febre nuſquam prodeſſe criticos ſudores. Nam quo minus venenoſitatis febris obtinuerit, eo magis prodeſſe poterunt, vt in aliis febribus vulgaribus. Obſeruatione etiam compertum eſt, longè vtilius eſſe ſi frequentibus ſudoribus æger à principio morbi corripiatur (dummodo ex ſudore non ſe deteriùs habeat:) Signum enim eſt naturam paulatim materiam attenuare, & per ſudorem excernere.

Alui fluxus incertum omnino eſt præſagium. Nam in principio morbi ſæpe ſalubriter fluit, quod etiam aliquando eſſe lethale ſignum experientia docuit. Rurſum præmiſſa aliqua coctione viſum eſt ab alui fluxu laborantem interimi, nonnunquam vero liberari. Ita tamen diſtinguendum eſt. Cùm venenoſa qualitas, præpollet, quò magis à principio per alui fluxum prolabitur materia, eo ſæuior eſt. At cùm ex humorum putredine maiori parte morbus

oritur,

oritur, deteriùs ſe habent hi, quibus aluus à principio ſoluitur.

Maculæ purpureæ cùm plures ſunt, & maiores, & caloris benignioris, & criticè erumpunt, naturæ victoriam prænunciant. Si verò pauciores, minores, & praui coloris, & ſymptomaticè excernantur, naturam ſuccumbere ſignificant. Præterea ſi retrocedant, poſtquam apparuerint, peſſimum ſignum eſt; indicant enim materiam morbificam ad interiora refluere.

Exanthemata in varijs partibus apparentia maioris malignitatis ſoboles ſunt, quàm maculæ purpureæ, atque adeò maius periculum portendunt.

Carbunculi & bubones maximā teſtantur malignitatem, & maximum periculum minantur, cùm eas febres comitari ſoleant, quarum peculiaris character in eo conſtitutus eſt, vt ex iis plures intereant, quam ſeruentur. Anthraces, & bubones, quo longiùs à corde conſiſtunt, citiùs increſcunt, & ad maturitatem perueniunt; eo minus periculoſi ſunt. Attamen ſi derepentè, & cū prauis ſymptomatis tumores augeantur, malum eſt. Carbunculi valde magni, fœdi coloris, cùm vlcere depaſcente, aut qui in gangrænam mutantur, lethales ſunt. Quemadmodum etiam ij, qui cordi vicini ſunt, aut guttur occupant. Experientia obſeruatum eſt, carbunculos plures paucis eſſe periculoſiores, & contrà bubones plures paucioribus eſſe ſecuriores. Parotides in febribus malignis & purpuratis in augmento & ſtatu, lethales. Si vero vel tantillùm inclināte morbo apparere incipiant, & ad ſuppurationem veniant, ſalutares.

Curatio febris peſtilētis in duas partes diuiditur. Quarum vna continet præſeruationem illorū, qui ea nondū correpti ſunt; altera curationem actu ægrotantium.

Præſeruatio præcipue cōſiſtit in ablatione cauſarum quæ corpora febri peſtilenti recipiēdæ idonea efficiunt, eamque in iis generare poſſunt. Illæ autem ſunt internæ vel externæ. Internæ ſunt corporis diſpoſitio, plethora, cacochymia, & obſtructiones. Externæ præcipuæ ſunt aër vitiatus, & contagium vagans. Corpora huic morbo diſpoſita ſunt quæ à natura, vel accidenti ſunt præter modum humida, debilia, laxa & rara, denſa & compacta. Humidiora corpora exſiccanda: quæ autem ſicciora ſunt, in eodem ſtatu conſeruanda. Humidiora igitur vitare debent victum pleniorem, largioremque potum, & omnia alimenta humidiora; quales ſunt in primis fructus horæi, olera, piſces, lacticinia: aërem auſtrinum, paluſtrem; & præcipuè nocturnum, otium, ſomnum longiorem, præſertim meridianum, balnea, & alia omnia quæ corpus humectare poſſunt.

Corpora debilia victu analeptico, & roborantibus medicamentis inſtaurentur. Rara & laxa eàdem, quā humida, præcautione indigent. Denſa verò & compacta, quia febri peſtilenti recipiendæ omnium maximè diſpoſita ſunt, à plethora, cacochymiā, & obſtructionibus magis ſedulò liberanda ſunt. Quæ cauſæ cùm in omnibus corporibus hanc febrem producere valeant, tanquam cauſæ internæ, vt anteà dictum eſt, earum remotioni perpetuò incumbendum.

Plethoræ debetur venæ ſectio, modo nihil contraindicet, vt tempus anni calidius aut frigidius; & peſtilens aëris ſtatus, in quo non eſt mittendus ſanguis, niſi plethora ad vaſa manifeſtè vrgeat; vel conſueta aliqua ſanguinis euacuatio per menſes, hæmorrhoidas; aut hæmorrhagiam natiū ſuppreſſa fuerit. Exhauſto enim ſanguine facilius inſpiratus aër peſtilentē imprimet actionem, difficiliúſque, ſi morbus ſuperueniet ab eodem patiens ob vires, aliquantulùm imminutas, euadet. Quemadmodum his, qui poſt ſectam venam venenum hauſerunt, facilius hoc penetrat, & illi difficilius liberantur. Tum etiam in metu veneni aſſumpti à venæ ſectione abſtinemus. Sic etiam Galenus *lib. 1. de diff. febr. c. 4.* vbi præſeruationem à febre peſtilenti proponit, purgationem quidem, & obſtructionum apertionem præſcribit; nullam verò phlebotomiæ facit mentionem.

Cacochymiæ debetur purgatio, eáque humoribus peccantibus appropriata, præmiſſā præparatione idonea ſi ea neceſſaria videatur, & hac cautione adhibita, vt benigna tantum vſurpentur medicamenta, ab iis abſtinendo, quæ malignam & deleteriam habent qualitatē. Quibus etiam vtile erit admiſcere nonnulla bezoardica, & vim alexipharmacam habentia.

Obſtructiones fiunt ab humorum multitudine, craſſitie, & lentore. Multitudo euacuātibus, craſſities attenuātibus, & lentor abſtergentibus medicamentis auferetur.

Ratione cauſarum externarum præcautio inſtituenda eſt; primum aëris exceſſus corrigendo: calidiorem ſcilicet refrigerando, vt in febribus continuis docuimus; humidiorem exſiccando, accenſis ignibus, tum in viis publicis, tum in priuatis domiciliis, idque ex lignis odoratis, quantum fieri poterit, iunipero, lauro, roremarino, & ſimilibus. Secundo omnes cauſas remouendo, quæ aërem inquinare poſſunt, & ſupra recenſitæ fuēre. Tertio inquinamenta in ipſo aëre ſuſcepta conſumendo ac diſſipando. Quod fiet accenſis ignibus, vt in humiditate corrigenda dictū eſt, & ſuffitibus ex odoratis atque alexipharmacis. Tum etiam agitatione aëris vehementi, ad quam tormenta bellica frequenter exploſa erunt efficaciſſima.

Quod ſi aër valdè pernicioſam qualitatem induerit, vt indè febris vere peſtilens exurgat omnium præſeruationum præſtantiſſima eſt cœli mutatio. Illi tamen qui manere coguntur, vel inter ipſa inquinamenta, & cum ægrotantibus verſari, multis aliis cautionibus indigent, & antidotis frequenter vti debent. Quæ omnia ab Autoribus qui de peſte ex profeſſo ſcripſerunt, fuse explicantur, inde repetenda: cum noſtrum inſtitutum ſit ea leuiori pede percurrere, quæ veræ peſtis curationi maxime propria ſunt. Quandoquidem pauci melioris notæ Medici tam periculoſo exercitio ſeſe exponere audent. Contra vero cum per totos viginti annos & in Gallia, & in Europa vniuerſa, plerique omnes Medici in febribus malignis, & purpuratis curandis occupati fuerint, operæ pretium duximus, hanc noſtrā curationem ad eam febris peſtilentis ſpeciem, quæ maligna ſimpliciter, & purpurata vulgò dicitur, dirigere. Ita tamē vt veræ peſtilentis curationi etiam inſeruire valeat, cum, vt ab initio diximus, eàdem materia medica, iiſdemque indicationibus vtraque oppugnari valeat.

Curatio igitur actu, ægrotantium dirigenda eſt ad febrem, putredinem, & malignam qualitatem. Febris oppugnanda eſt refrigerantibus & humectantibus. Putredo euacuantibus & alterantibus. Maligna qualitas alexipharmacis. Quæ omnes intentiones triplici inſtrumento medico adimplendæ ſunt, in ſequentem modum.

Victus ratio in hac febre eadem inſtituenda eſt, quæ in febribus continuis fuit propoſita. Hoc ſaltem obſeruādo, vt acida in potu & iuſculis præſcripta frequentiùs vſurpentur, vtpotè putredini & malignæ qualitati oppugnandæ maximè idonea. Deinde circa potum hoc etiam annotandū, vini vſum in hac febre aliquando eſſe proficuum, vtpotè inſigne cardiacum, & malignæ qualitati maximè aduerſum. Sæpè tamen valdè nocere, febrilemque calorem plurimum intendere. Ideò Medici prudentia hîc apprimè neceſſaria eſt, vt morbi naturam, & ægrotantis temperiem contempletur: ex his enim vini exhibendi indicatio deſumenda eſt. Si namque febris ſit admodum exigua, venenata verò qualitas plurimum intenſa, & corpus ægrotantis pituitoſum; tuto & feliciter vinum in potu exhibetur, ſed valdè lymphatum. Contra vero in febre intenſa, & bilioſo corpore vinum exhibere pernicioſum eſt. Hæc à nobis obſeruata ſunt infinitis experimentis, ac præſertim in febre purpurata, quæ Mōſpelij graſſata eſt anno 1623. poſt vrbis obſidionem; quæ tantæ malignitatis particeps fuit, vt tertia ad minus ægrotantium pars de medio ſublata fuerit, & à vera peſte ſolo bubone diſtincta fuerit: cum non ſolum ecthymata, & exanthemata rubra, liuida, & nigra, ſed etiam carbunculi & parotides

frequenter,

frequenter apparerent. Iis enim ægrotantibus, quibus pulſus erat parùm frequens,& pulſui ſanorum fere ſimilis, lingua humida, & nulla ſitis, vinum exhibuimus felici ſucceſſu, illiúſque continuationem indicabat leuamen inde emergens,& quòd ex illius vſo febris nullatenùs intenſior euadebat, neque ſitis, aut linguæ ſiccitas excitabatur. Iis verò, quibus febris erat intenſior cum ſiti, linguæ ſiccitate, ſcabritie, aut nigredine, vinum prorsùs interdicebamus, eóſque in refrigerantiū, acidulorúmque potuum vſu perpetuo detinebamus. Aduertendum tamen eſt, primis morbi diebus vinum nunquam eſſe exhibendum, ne materiæ crudæ nimium exagitentur; ſed tantùm circa ſtatum, cùm malignitatis ſigna ſeſe magis exerere incipiunt. Attamen Zacutus Luſitanus *obſeru.93.lib.1.praxis admiranda*, refert ſe in febre maligna, præſente ſiti intensâ cum linguæ ſiccitate & nigredine, ægro iam deſperato vinum exhibuiſſe feliciſſimo ſucceſſu, vt hoc loco remedio reſtitutus fuerit. Verum hic Celſi ſententiam adducere non alienum eſt; *Sæpè quos ratio non reſtituit, temeritas adiuuat.*

Inſtituta victus ratione, à phlebotomiâ inchoanda curatio eſt, præmiſſo clyſtere: ea enim maximè conuenit ratione magnitudinis morbi, calidæ intemperiei, & putredinis. Verùm in quantitate ſanguinis metienda, ſumma prudentia neceſſaria eſt, cùm ratione malignæ & venenatæ qualitatis non conferat, imò potiùs noceat: ab ea enim facultas vitalis maximè labefactatur: & qui veneno aſſumpto ſanguinis miſſionem patiuntur, in exitium præcipitari ſolent. Ideò ſi maligna, & venenata qualitas putredini præualeat, quod ex propriis ſignis ſuprà propoſitis facilè internoſci poterit, minori copia ſanguis mittendus eſt. Si verò putredo magis infeſta ſit, quàm venenata qualitas, maiori copiâ detrahendus. Atque ita, ſi ex morboſo apparatu potiſſimùm, & putridis humoribus intra venas coërcitis, febris maligna oriatur; iterari tutò poteſt phlebotomia, ſemel, bis, aut ter, donec ſarcina humoris vitioſi in venis contenti exonerata ſit. Idque in primis, ſi viſceris cuiuſdam inflammatio adeſſe, aut imminere videatur, quod non raro in febribus malignis ſolet contingere. Maturè autem & à morbi initio inſtituenda eſt phlebotomia. Si enim progreſſum malum fuerit, & in totam maſſam ſanguineam malignitas diffuſa, non ſolum non confert, ſed etiam naturam maximè debilitat, ita vt Authores quamplurimi, tranſactâ die quartâ ſanguinem mittendum non eſſe cenſeant. Imò vero cum febres malignæ in variis temporibus diuerſam admodum habeant naturam, ex diuerſo malignitatis gradu oriundam, quando illæ graſſari incipiunt, ſedulo obſeruandum eſt, quodnam ægri ex venæ ſectione emolumentum capiant. Nonnullæ enim de ſynochorum genere, & in quibus intenſior eſt putredo, malignitas vero remiſſior, venæ ſectione valdè imminuuntur. Aliæ vero, quarum natura in vna propemodùm malignitate conſiſtit, ſecta vena magis pernicioſæ fiunt. Hoc apparet in vera peſte, in qua multorum & probatiſſimorū Authorum experientia omnes ægri, quibus ſecta vena fuit, è medio ſublati ſunt: Ita vt etiam in pleuritide peſtilenti, ſanguinis miſſionem inſignem noxam attuliſſe, & morbi ſæuitiam intendiſſe affirment. Imo vero in aliis morbis epidemicis, minori malignitate præditis, in quibus tamen ſola ferè malignitas erat in vitio, idem euentus animaduerſus eſt. Sic refert Vvierus in catarrho epidemico, qui anno 1580. per totam Europam vagatus eſt, & ex quo omnes ferè euadebant, ita vt vix milleſimus quiſque moreretur, tamen ferè omnes quibus ſecta vena fuerat, interiiſſe. Obſeruandum autem eſt diligenter, quod docuit Gal. 14. *meth.* c. 10. in carbunculorum curatione venæ ſectionem ad lipothymiam conuenire, vt ſanguis ebulliens à quo fit carbunculus, magnâ copia educatur. Cùm tamen idem Gal. *lib. de curat per venæ ſect. c.* 14. in phlegmonoſis tumoribus ſanguinem detrahendum eſſe præcipiat vſque ad coloris mutationem, niſi vires ſint debiles, aut phlegmone maligna fuerit. Quibus innuitur, Galenum copioſam ſanguinis miſſionem admittere in carbunculo ſimplici, & malignitatis experte; in maligno vero & peſtilenti minimè; quod ſuperiori præcepto à nobis propoſito ad amuſſim conuenit.

Circa tempus, & interualla in venæ ſectionis iteratione adhibenda hoc aduertendum; vt ſi morbus lentè procedat ſanguinis detractiones accelerandæ non ſint: franguntur enim vires ante tempus; ita vt toti morbo exantlando ſufficere nequeant. Prout igitur morbus mouetur; ſic Medicus celeriùs, aut tardiùs venæ ſectionem celebrare debet.

An verò exanthematis, ſeu maculis purpureis apparentibus ſit ſecanda vena, maximè controuertitur. Nonnulli enim exiſtimant piaculū eſſe exanthematis apparentibus ſanguinem ſecta vena detrahere, quòd tunc temporis humores ferantur à centro ad circumferentiā, qui motus omninò adiuuandus eſt; & per venæ ſectionem contrarius omninò motus humoribus, concilietur, ſanguiſque trahatur à circumferentia ad centrum, cùm factâ partium interiorum inanitione, neceſſarium ſit ſanguinem in exterioribus partibus contentum, ad interiores recurrere; quod diſertè docuit Gal. *9 de ſanit. tuenda cap* 10. ſanguinem nimiùm ſecta vena à corporia mole vniuerſa ad internas partes remigrare. Et idem Galen. *comp. in 9. Epid.* Simoni illi, de quo Hipp. Sermonem habuit, latas puſtulas habenti, vomitum ea de cauſa non profuiſſe coniectat, quod ſucci ad cutem vergentes per eam ſint euacuandi.

Attamen ſanioribus doctorum ſententiis ſancitum eſt, maculis purpureis apparentibus in morbi principio, & iis diebus, quibus venæ ſectio celebrari conſueuit; ſi antea ſanguis ſufficienter detractus non fuerit, etiam tunc temporis quantitate moderata eſſe detrahendum; neque vllum inde imminere periculum, cùm illa exanthematum eruptio, quæ fit in principio morbi, critica non ſit, ſed tantùm ſymptomatica; ex inſigni ſanguinis ebullitione, & humorum malignorum ac putreſcentiū feruore oriunda; atque adeò non poſſit impediri naturæ motus, qui nullus eſt tunc tēporis. Si enim corpore exiſtente plethorico, cum lotio craſſo ac rubro, exanthematum apparentium ratione habita ſanguinem non detraxerit, vix natura tantam humorum copiam ſuperare poterit, & periculum erit, ne illi in partem aliquam interiorem irruant, in eáque pernicioſam inflammationem generent. Sanguis tamen eo tempore cautius, & minori copia detrahendus eſt, non vt venæ admodum inaniantur, vnde retractio humorū ab exterioribus ad interiora poſſit ſuccedere; ſed tantùm vt nimia earum plenitudo tollatur, quâ dempta venæ nouum ſanguinem nō attrahunt, ſed in ſe concidunt, ac nonnihil laxantur, & coarctatur, vt melius ſanguinem in iis relictum continere ac regere valeant. Sicque iuuatur motus & expulſio naturæ ad ſuperficiem corporis. Leuata enim parte oneris quo premabatur, illud quod reliquū eſt, facilius excutit & expellit. Quod nobis in Medicina faciēda paſſim innoteſcit, dum ſæpè eadem die qua ſecatur vena in acutis febribus, imò paucis interdum poſt venæ ſectionem horis, copioſos ſudores, eóſque criticos ac ſalutares erumpentes conſpicimus. Imò vero, quamuis ſatis valida eſſet natura, vt totum illum ſanguinem redundantem regere ſufficiēter valeret; cùm in corporibus plethoricis ſanguis plerumque craſſior eſſe ſoleat, & per huiuſmodi ecthymata, tenuiſſima tātùm ſanguinis portio exhalet, craſſior in venis remanens magis ac magis computreſceret, & longè periculoſiorem morbum efficeret. Conſultiſſimum tamē exiſtimo, paulò poſt venæ ſectionem plures cucurbitulas admouere, vt motus humorū ad exteriora magis adiuuetur; de quarum cucurbitularum adminiſtratione paulò inferius agetur. Notandum tamen diligenter quod ſuprà à nobis dictum eſt, tempus eſſe obſeruandum, quo exanthemata apparere incipiunt. Si

nempè

nempè in principio morbi, & ante quartum diem id fiat, quo tempore eorũ eruptio critica eſſe non poteſt, & nullum ægro leuamen ex ea emergit, ſed potius ſymptomata ingraueſcunt, vnde venæ ſectio nullo modo pertimeſcenda eſt. At ſi poſt quartum diem erumpunt, idque magna copia, vt inde æger meliùs habeat, ac ſymptomata remittantur; ſatius multò eſt à venæ ſectione abſtinere, & plures cucurbitulas cum ſcarificatione affigere, vt motus ille humorum ad exteriora multum promoueatur.

Quæ de venæ ſectione hactenus à nobis dicta ſunt, intelligenda veniunt de ea quæ fit in brachio, quæ confeſtim multitudinem ſanguinis imminuit. Aliquando tamen ſectio venarum inferiorum vtiliſſima eſt, ſi nempè vires debiliores fuerint, & prædictam venæ ſectionem antea vſurpatam vlterius ferre nequeant. Tum præcipuè confert hæc phlebotomia in mulieribus, eſt enim, vt inquit Oribaſius *l. 7. c.* 10 mulieribus propria, multúmque efficax, quippe quæ naturalis excretionis modum imitetur: Imo vero citra menſium euacuationem mulieribus vtilis eſt iſta vacuatio, quia ex lege naturæ in venis vtero vicinis plurimo ſanguine abundant. Confert etiam iis, in quibus metuenda eſt translatio humorum ad cerebrum, quæ frequenter in hiſce febribus ſolet contingere, & phrenitidẽ generare. Quod facilè indicabunt (vt ſuprà in prognoſtico dictum eſt) vrinæ tenues, albæ, & decolores: itaque ita ſe habentibus ſectio venarum inferiorum erit vtiliſſima. Ref. et etiam Oribaſius *loco citato*, ſe febre peſtilenti correptum detractis per venas inferiores ſanguinis ℔. ij. conualuiſſe: & omnes qui eodem remedio vſi eſſent, fuiſſe liberatos.

Eaſdem vires obtinet apertio hæmorrhoidum, quæ hirudinum applicatione perficitur. Cùm enim hoc modo ſanguis paulatim educatur, minima conſequitur virium exolutio. Ab intimis tamen viſceribus, in quibus ſolet incendium adeſſe, & mali fomes, ſanguis reuellitur. Melancholicis præcipue plurimum conuenit, quia in iis natura plerumque per has vias limoſum ſanguinem educere conſueuit.

Poſt ſufficientem venæ ſectionem, reuulſiones celebrandæ ſunt per cucurbitulas, tum ſiccas tum ſcarificatas. Siccas quidem, quando ſimplex reuulſio molienda eſt: ſcarificatas vero, quando ſanguinis redundantis copia penitus ablata non eſt per venæ ſectionem, quam vires vlterius ferre nequiuerunt. Siquidem multò minori virium iactura ſanguis per cucurbitulas educitur: & prætereà venenati ſpiritus intus latitantes ad exteriora retrahuntur.

Sed de locis, in quibus applicandæ ſunt cucurbitulæ, inter Authores nõ conuenit. Alij enim, & imprimis Itali ferè omnes, cenſent partibus inferioribus, cruribus ſcilicet, & naribus tantum eſſe applicandas, vt materia venenata à corde ad diſtantiſſimas partes reuellatur. In ſcapulis vero ac dorſo non conuenire, quia humores noxios attrahunt ab aliis partibus verſus cor. Alij contrà ſcapulis & dorſo admotas cucurbitulas maximè conuenire exiſtimant, vt humores, & vapores venenati trahantur à centro ad circumferentiam, qui motus naturæ motui in hoc morbo maximè conſentaneus eſt. Nos autem in omnibus locis prædictis cucurbitulas admouendas eſſe cenſemus: opportunúmque eſſe à partibus inferioribus incipere, vt portio quædam malignitatis ad remotiores partes retrahatur. Sed quia in partibus illis inferioribus admotæ cucurbitulæ venenatos humores, ac vapores à corde & partibus illi vicinis ſufficienter retrahere nequeunt: conducibile eſt partibus cordi vicinis, ſcapulis ſcilicet ac dorſo admouere. Hoc enim modo naturæ motus maximè iuuatur, cùm experientia doceat, macularum eruptionem ad illas præcipuè partes fieri, quæ frequenti cucurbitularum admotione plurimùm adiuuatur. Quod præ cæteris Mercatus eleganter tradidit, his verbis, *Interim tamẽ dum corpus aliis remediis tractatur, cucurbitulas paruas, ſeu plures aut pluries adhibere oportet. Quod ſi maxima fuerit imbecillitas, & venenoſitas, citra ſcarificationem, aut cum leuiſſima. Sin autem & ſanguinis vitioſi aliquid ſupereſſe cognouerimus, cum ſcarificatione. In quo ſane vſu & indicatione conſuetiſſimum eſt eas ſcarificare, quæ in dorſo è regione cordis affiguntur. Quod ſanè inuentum tanti ſæpe eſſe momenti vſus demonſtrauit, vt anxietates, & pulſus inæqualitatem, ac alia ſæuiſſima accidentia ab eis protinus ſubſidere viſum ſit. Quamobrem donec veneni accidentia quodammodo miteſcere, ac ſuperſedere viſum ſit, ab eis deſiſtendum non eſt.*

Ratio verò, cui prioris ſententiæ aſſertores innituntur, parui eſt momenti, quia metuunt ne humores noxij ab aliis partibus ad cor retrahantur. Hoc enim forſan aliquem poſſet habere locum, ſi in principio morbi, præſente totius corporis plenitudine, adhiberentur. At poſt vniuerſalem euacuationem phlebotomià ſufficienter celebratam, admotæ, nullum tale poſſunt inferre periculum. Quod luculentiſſimo pleuritidis exemplo fit manifeſtiſſimum, in cuius principio ſi cucurbitula lateri dolenti admoueatur, attrahet ſine dubio fluxionem magis ac magis ad partem affectam. Sed cùm poſt multas ſanguinis miſſiones admoueri ſoleat, non ſolum nihil ab aliis partibus ad affectam attrahit, ſed illud quod parti infixum & incuneatum eſt, ad exteriora potentiſſimè trahit, vt indè integra ſæpè morbi ſolutio ſubſequatur. Quamuis in hoc affectu tractio ad partem affectam magis metuenda ſit, quia externa ferè & cucurbitulæ vicina eſt.

Zacutus Luſitanus *obſ. 13. l. 5. prax. admirandæ*, plurimum commendat cucurbitulas ſcarificatas, prope inguina, & axillas admotas: his enim vitioſus ſuccus ad partes ignobiles, & communia emonctoria attrahitur, ad quæ natura ſolet eum vtiliter deponere.

Inter reuulſoria remedia meritò etiam referuntur frictiones partium extremarum, cum linteo aſperiori, frequenter repetitæ. Sed præcipuè commendatur illa, quæ fit in toto corpore cum linimento Aëtij, quod in hunc modum componitur.

℞. Ol. amygdal. dulc. & aquæ fontis, an. ℥. iii. ſalis nitri ʒ. ij. Bulliant ad aquæ conſumptionem, & manibus hoc oleo inunctis perfricetur calidè totum corpus manè & ſerò. Aëtius oleum ſabinum præſcribit. Sed quia calidius eſt, meritò à Baptiſta Montano oleum amygdalarum dulcium ſubſtituitur. Hoc linimentum cutis poros aperit, vt natura commodius vapores venenatos ad eam tranſmittere valeat.

Potenter etiam prauos ac venenatos ichores attrahunt & reuellunt veſicatoria variis partibus admota. Vulgò adhibentur poſteriori parti ceruicis: hinc enim & materiam veneficam eliciunt, & à capite deriuant, comatoſiſque affectibus, qui non raro in hiſce febribus ſolent contingere, percurandis inſeruiunt. Attamen vbi maxima eſt malignitas totum corpus occupans, & ſæuiſſima ſymptomata vrgent, vnicum veſicatorium non ſufficit, ſed plura admouenda ſunt. Soleo ego in magna morbi ſæuitia quinque locis admouere, ceruici nimirum, vtrique brachio, parte interiori inter cubitum & humerum: & vtrique femori, parte etiam interiori inter inguina, & genua, cum fœlici ſucceſſu.

Summum huius remedij vſum ex Galeno elicere poſſumus, qui *lib. 5. meth. cap.* 12. refert ex febre peſtilenti omnes euaſiſſe quibus exulcerationes in variis corporis partibus contigerint, euacuatâ nimirum per ea vlcera materia morbificâ. Cũ tamen ex huiuſmodi veſicatoriis ſtranguria ſæpiſſimè contingat (cantharides enim virtute ſpecificâ impetunt veſicam;) opportunum erit eo tempore emulſiones exhibere, quibus vrinæ acrimonia temperabitur. Hoc etiam ſymptoma præcaueri poteſt, ſi emplaſtro veſicatorio ſemina anneos puluerata permiſceantur, quæ hac facultate donata ſunt, vt prohibeant, ne cantharides nocumentum veſicæ inferant.

Inter

Inter reuulſoria remedia referri etiam poteſt cataplaſma ex raphanis à Cratone laudatum : Raphanus, inquit,quia magnam vim habet attrahendi malignitatem materiæ , vtile eſt ſcobem eius pedibus,ſale & aceto prius mundatis,alligare,Sequens vero cataplaſma ad eundem vſum vtilius eſſe poterit.

℞.Raſuræ raphani , & bryoniæ vtriuſque, ana ℥.ij.Item naſturtij hortenſis ℥. i. granorum paradiſi ℥.ß.ſalis marini ʒ. iii. Mixta irrorentur aceto fortiſſimo,& excipiantur ſ.q.ſaponis liquidi.Fiat veluti cataplaſma applicandum plantis pedum è ſtupis peais, calidè hora-ſomni.

Huic cataplaſmati vtiliter addi poterunt folia rutæ, vrticæ, ſaluiæ, ſcordij , ſtercus columbinum , ſuccus rutæ, & acetum.

Cataplaſma ex cochleis contuſis ſimilem habet efficaciam,& potenter attrahit ad inferiora humores , & vapores noxios ; quemadmodùm Galenus illud maximè commendat ad aquas hydropicorum potenter attrahendas & diſcutiendas.

Hæc reuulſoria remedia locum habere ſolent toto morbi decurſu, poſt vniuerſales euacuationes , phlebotomiam ſcilicet,& purgationem,de cuius vſu nunc agendum eſt, vt à remediis chirurgicis ad pharmaceutica progrediamur.

Plurimum autem inter practicos controuertitur , vtrùm in febrium malignarum initio purgatio debeat inſtitui. Multi hanc omninò reiiciunt,non ſolum propter vulgatum Hippocratis præceptum , *concocta eſſe medicanda , non cruda :* ſed etiam quia in hoc morbo humores maligni à purgantibus medicamentis nimium exagitantur , & malignam qualitatem latius diffundunt , naturamque acriter ſtimulantes perniciosos alui fluxus inducunt. Cùm alioqui in hiſce febribus fluxus colliquantes ſæpiſſimè contingere, ægróſque de medio tollere ſoliti ſint. Alij verò contendunt,tantam eſſe interdum prauorum ac venenatorum humorum copiam in primis viis ſtabulantem, vt niſi purgante medicamento in principio tollatur, aut valdè imminuatur , reliquam humorum maſſam inficiat , vt à natura ; quantumuis alexipharmacis, roborantibuſque medicamentis adiuta , ſuperari nequeat.

Nos hoc diſſidium ita componendum eſſe exiſtimamus ; nimirum in huius morbi principio , quantum fieri poteſt, à purgantibus medicamentis abſtinendum eſſe ,ob rationes in priori ſententia allatas ; & putridorum humorum illuuiem in primis viis ſtagnantem (quæ maximo equidem curationi impedimento eſſe conſueuit) clyſteribus frequentibus potius , quam purgante medicamento ,eſſe educendam. Si tamen tanta ſit in prima regione cacochymia, vt clyſteribus ſufficienter educi non poſſe videatur , quod præcipuè contingit , quando humores praui in ventriculo redundent , tùmque adeſt ſumma inappetentia , oris amaritudo , nauſea & vomitus,vel quando adeſt lumbricorum copia : vtiliſſimum eſt tunc temporis purgante medicamẽto , eam educere , vt materia morbifica in venis contenta poſtmodum commodiùs edomari valeat. Quæ quidem materia ante concoctionem educi non poteſt , & in illa tantum locum habet ſententia Hippocratis , *concocta eſſe medicanda.* Sed materia in prima regione contenta, & excrementorum illuuies , nulla præmiſsâ præparatione, aut concoctione educi poteſt, & ſolis clyſteribus, vt anteà dictum eſt , plerumque expurgatur. Illa autem medicamenta , primam tantum regionem euacuantia, ex benignioribus eligenda ſunt , vitando vehementia, imò etiam mediocria. Atque adeò vſurpari tutò poterunt caſſia,manna , tamarindi , ſyrupus roſaceus , & de cichorio compoſitus. Vixque licet ad ſennam & rhabarbarum tranſcendere, aut ſaltem non niſi in exigua quantitate , magnâ vrgente cacochymia , cæteris permiſcere. Horum medicamentorum formulæ in febrium putridarum continuarum curatione , & purgatione in principio earum inſtituenda,propoſitæ ſunt.

Enemata vero non ſolum in morbi principio , ad primam regionem ab excrementis liberandam ; ſed etiam toto morbi decurſu vſurpanda ſunt , ſi aluus ſponte non fluat idque ſingulis , vel alternis diebus. His enim quotidiana excrementa educuntur , & quædam materiæ morbificæ portio ſenſim detrahitur. Tum etiam humores ad ſuperiores partes vergentes ad contraria loca , eaque naturæ conſentanea, retrahuntur. Hæc autem enemata ex decocto emolliente ac refrigerante componenda ſunt, additis laxantibus benignioribus : acria enim & diagrydiata nimium irritant naturam ad excretionem & ſæpè alui fluxus perniciosos inducunt.

Imo vero ſatius eſt nulla purgantia in vigore morbi enematis admiſcere , ne alui fluxus excitetur , qui huic affectui frequentiſſimus eſt. Ita vt potius fomenti interioris rationem obtineant , quam remedij laxantis.

Quod ſi aluus in morbi decurſu liquida appareat, non idcircò ab enematis abſtinendum, ſed modicè detergentibus & refrigerantibus vtendum. Et in iulepis diſſoluendus eſt ſyrupus granatorum cum puluere coralli præparati.

Dum prædicta remedia in vſum vocantur , febrilis caloris , putredinis,& malignæ qualitatis correctioni incumbendum eſt remediis ſequentibus.

Ac primum iulepi alterantes in febrium putridarum continuarum curatione propoſiti erunt conuenientiſſimi, ex decoctis præcipuè rad. acetoſæ , cichorij, graminis, bugloſſ. lapathi acuti , fol. endiuiæ, cichorij,acetoſæ , pimpinellæ, capil. ven. tamarindorum. Quibus addenda erunt,quæ proprietate ſpecifica venenatam qualitatem oppugnant , alexipharmaca vulgò dicta ; vt radices pentaphylli , tormentillæ , carlinæ, fol.ſcordij , card. benedict. ſcabioſæ , ſcorzoneræ, vlmariæ , flores calendulæ , & vetonicæ rubræ ; fruſta limonij,aut citri, & ſemina eorundem, cortices pomorum redolentium , raſura cornu cerui , &c. cum ſyrupis de limonibus , granatorum , acetoſo ſimplici,& de ſucco acetoſæ , oxyſaccharo. In iiſque frequentiùs acida medicamenta vti ſuccus mali citrij, vel limonis , ſpiritus ſulphuris , aut vitrioli admiſcenda ſunt : putredini enim & venenatæ qualitati maximè reſiſtunt.

De malo citrio refert Athenæus,in Ægypto quondam homines morte damnatos, feris expoſitos , ab aſpidibus quidem demorſos fuiſſe , & nihil inde damni perpeſſos;eò quod cùm ad ſupplicium ducerentur , quædam muliercula commiſeratione ducta, citria poma ad refectionem, & ſitim compeſcendam, illis edenda obtuliſſet : quibus aſſumptis nihil a lethali virulentarum beſtiarum ictu noxæ perſenſerint. Omnes autem mali citrij partes vim quandam alexipharmacam obtinent ; ideò vtiliter in taleolas diſſectum,cum rad.& herbis prædictis ad iulepos conficiendos decoquitur,& præterea vtiliter aquæ potus ordinarij infunditur,eique fragrantiam à cortice, & aciditatem à ſucco conciliat : quamuis ſolus ſuccus refrigerandi facultate præditus ſit.

Spiritus acidi ſulphuris & vitrioli à Chymiatris præcipuè ſummis efferuntur laudibus. Et præſtantes eorum dotes diutinà experientia comprobatæ effecerunt , vt apud Galenicos iam diu recepti ſint,ac communiter vſurpati. Vt vero pateat , quanto in pretio apud priores habentur, ſufficiet nobis vnius Mindereri verba hic in medium afferre, quæ habentur *cap.15.lib.de peſtilentia*, vbi de ſpiritu vitrioli , & ſulphuris , aliiſque ex ſulphure paratis medicamentis agens : *Nulla*, inquit , *eſt putredo , cuius vires non frangant : nulla infectio, quam non ſuperent : nulla humorum deprauatio,quæ per iſta non ſuperetur. Sanè (v*

liberrim

liberrimè loquar) ſi mihi vitriolatorum medicamentorum vſus vel interdiceretur vel inhiberetur, ego ad peſtis curationem nunquam, vel ſaltem inermis accederem.

Iiſdem iulepis interdum addi poteſt ſal prunellæ, quod potenter refrigerat, & febrilem ardorem extingit; habetque præterea vim quandam diaphoreticam, cuius ratione febribus malignis vtiliſſimè accommodatur.

Iuleporum loco pro delicatioribus interdum ſubſtitui poterunt iuſcula medicata, ex foliis borraginis, acetoſæ, pimpinellæ; aliiſque herbis guſtui gratioribus, corticibus pomor. redolent. pulpâ & acido citri, cum pullo gallinaceo; iis que ſal prunellæ ad magis refrigerandum interdum addi poteſt.

Emulſiones etiam parari poterunt ex amygdalis dulcibus. & ſemin. frig. maj. cum decocto iuleporum. Et ad maiorem qualitatis venenoſæ oppugnationem, ſeminibus prædictis addi poterunt ſemina citri, napi, & card. benedicti. Ad ſaporis verò gratiam, ſyrupi prædicti admiſceri poterunt.

Toto autem morbi decurſu alexipharmaca vſurpanda ſunt, non ſolùm iulepis; iuſculis, & emulſionibus permixta, vt anteà dictum eſt, & iam vlterius dicetur; ſed etiam in alias formas concinnata. Quia verò non omnia indiſcriminatim vſurpanda ſunt, nec quolibet morbi tempore; vt eorum vſus legitimus probè diſtinguatur, in quatuor claſſes diſtinguenda ſunt. Prima continebit ea, quæ præter ſpecificam qualitatem, qua veneno reſiſtunt, frigida & ſicca ſunt, ac modicè aſtringunt; ſicque putredinem cohibent, cor firmant & roborant, venenum coërcent, ne tam facilè in totum corpus diffundatur, partiúmque diſſolutioni compreſſione quadam obſiſtunt; vt bolus armena, terra ſigillata, corallus, radix pentaphylli, tormentillæ. Secunda complectetur ea, quæ frigiditate ſua, & ſubſtantiæ tenuitate putredini reſiſtunt, & malignitatem coërcent; vt ſuccus limon. ſpiritus ſulphuris & vitrioli, tum acida omnia, & ipſum acetum. Tertia comprehendet calida, & diaphoretica, quæ venenatos humores & vapores à corde expellunt, eóſque à centro ad circumferentiam educunt; vt angelica, zedoaria, dictamnum, vlmaria, ſcordium, carduus benedictus, ſcabioſa, theriaca, mithridatium, aqua theriacalis. Quarta denique continebit ea, quæ ſpecifica vi, ſine vllo primarum qualitatum exceſſu, venenatam qualitatem oppugnant, vt lapis bezoardicus, cornu cerui & monocerotis, trochiſci viperini, & ſimilia.

Primæ, ſecundæ, & quartæ claſſis remedia in principio, & augmento magis conueniunt. Tertiæ verò in ſtatu, & declinatione. Maximè autem varianda ſunt hæc medicamenta, & miſcenda, pro vario malignitatis, aut putredinis gradu; pro varia febris intenſione, vel remiſſione; & vario ægrotantium temperamento, ſexu, ætate, aliiſque circumſtantiis, quarum deciſio ex Medici iudicio atque prudentia tota dependet, neque certis regulis determinari poteſt. Hoc tantùm admonebimus, quod eſt notiſſimum; quando ſcilicet vehemens febris exardet, refrigerantibus & acidis præcipuè inhærendum, calida verò & diaphoretica non eſſe exhibenda; quæ tamen maximè conuenient, vbi febris remiſſior eſt, & maligna qualitas præcipuum faceſſit negotium. Ex his igitur varia componi poſſunt medicamenta pro arbitrio Medici curantis. Ne tamen tyrones eorum formulis omninò deſtituantur, nonnullæ hîc ſubnectendæ ſunt, ad quarum imitationem infinitas alias in rem præſentem concinnare poterunt.

℞ Rad. acetoſæ, bugloſſ. tormentillæ, an. ℥ j. fol. endiuiæ, cichorij, acetoſæ, pimpinellæ an. M j. tamarindor. ℥ j Coquantur ad ℔ j. In colat. diſſolue ſyrup. de limon. & granat. an. ℥ j ß. Fiat iulep. pro iii. doſibus, bis in die ſumendis: addendo vnicuique doſi confect. de hyacinth. ʒ j. lapid. bezoard. gr. vi.

Hæc iulepi forma in febris initio conuenire poterit. Ea tamen intenſa admodùm exiſtente, & temperatura corporis biliosa, addi poterit vnicuique doſi ſalis prunellæ ʒ i. vel ſpirit. ſulphuris, aut vitrioli q. ſ. ad moderatam aciditatem, vel vtrumque ſimul. In febre verò non admodùm intenſa, addi poterunt decocto radices carlinæ, & pentaphylli, folia ſcordij, & ſcabioſæ.

℞. Amygdal. dulc. excortic. ℥ j. ſem. melonum, cucurbitæ napi, citri, & card. bened. an. ʒ ii. Contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti iulepi prædicti ℔ j ß. ſyrupi de limonibus ℥ iii ſalis prunellæ ʒ iij. Fiat emulſio pro iii. doſibus, bis, aut ter in die ſumendis.

Toto morbi decurſu vtatur æger in iuſculis, confectione de hyacintho: vel puluere ſequenti guſtui non ingrato.

℞. Coralli præparati, margaritarum præparat. raſuræ eboris, cornu cerui, & lapid. bezoard. ana ℈ j. Miſce. Fiat puluis, de quo detur ℈ ß. cum ſingulis iuſculis.

Nouatores hodierni, gemmas, margaritas, corallium, & omnia cardiaca in vniuerſum ab vſu medico proſcribere conantes; & febres omnes, etiamnum malignas, ſola venæ ſectione, & apozematis ſimpliciter refrigerantibus curantes; hoc ſaltem experimento circa corallium, & margaritas, conuincantur: quòd illa in puluerem redacta, ſi in aceto, ſucco limonum, aut ſpiritu vitrioli, aut aqua forti infundatur, omnem horum liquorum acrimoniam tollant. Vnde videre eſt eadem medicamenta intùs aſſumpta, humorum acrimoniam, & malignam qualitatem demulcere, & ad moderatam qualitatem reducere. Qui ſolutiones perlarum aut corallorum in ſucco limonũ, aut aceto deſtillato facta deguſtarunt, hoc probè norunt.

Vbi maligna & venenata qualitas plurimùm viget, alexipharmaca in iulepis, iuſculis, aqua potus ordinarij, & omnibus quæ aſſumuntur exhibenda ſunt: vt aſſiduo & indeſinenti conflictu inſenſus hoſtis oppugnetur.

Lapis bezoardicus ſolus ad gr. v. vel vi. exhibetur cum aqua vlmariæ, ſcorzoneræ, cardui bened. aut alia conſimili, non ſolùm ad malignam qualitatem oppugnandam, ſed etiam ad diaphoreſim adiuuandam; virtute ſiquidem ſudorifica pollere hic lapis vulgò creditur. Quam tamen probati Authores non pauci in dubium reuocant, quòd nullum ſenſibilem effectum ex lapidis illius exhibitione videre potuerint. Et certè (vt ingenuè fatear) non poteſt magna fiducia huic lapidi adhiberi, quandoquidem etſi vero ac genuino lapidi bezoardico eæ facultates concedantur, quæ illi aſcribuntur; quia tamen magnum illius pretium efficit, vt quamplurimi pharmacopolæ in eo adulterando ſtrenuam operam nauauerint, vix alios quàm adulterinos hodiè habere poſſumus. Cuius rei teſtimonium luculentem indè elici poteſt, quòd rerum Indicarum ſcriptores teſtentur, lapidem bezoardicum apud ipſos Indos rarum, & magni pretij eſſe; cum apud nos tamen magna copia, & ſatis vili pretio reperiatur.

Maior fides haberi debet radici illi, quæ noſtro ſæculo ab Hiſpanis ex India allata eſt, quam *con-*

trayeruam nominant; quod vocabulum herbam alexipharmacam ſignificat, quoniam illius puluis aduerſus venena præſentiſſimum eſt remedium, eáque per ſudores, aut inſenſilem tranſpirationem euacuat. Illámque plantam exiſtimant commune eſſe alimentum, quo animalia lapidem bezoardicum generantia veſci conſueuerunt, ex eáque præcipuè vim alexipharmacam tribui lapidi bezoardico. Radicis huius puluerατæ ℈.i.vel ʒ.ß.exhiberi poteſt, cum aqua cardui bened.aut aliis medicamentis permiſceri.

Mindererus puluerem ſequentem prædicat.

℞.Sacchari candi ʒ.iij.zinzib.albi ʒ.ii. camphoræ ʒ.i.Fiat pulujs, cuius doſis ʒ.i.cum liquore idoneo. Monet verò idē Author, in magnis capitis & ventriculi doloribus cautè eſſe vtendum camphora, quam tamen maximè commendat in morbis peſtilentibus; & tempeſtiuè datam plus prodeſſe aſſerit, quàm vel pretioſa quævis medicamenta bezoardica. Hunc puluerem calidiorem cenſeo ratione zinzi beris, & ad illius imitationem ſequentem compoſui, quo vſus ſum fœlici ſucceſſu.

℞. Bezoardici miner. ʒ. iii.ſalis prunellæ ʒ.ii. camphoræ ʒ. i.Miſce.Doſis ʒ.i.cum aqua card.bened, aut alio liquore idoneo.

Ex fragmentis pretioſis etiam puluετes concinnari poſſunt, quorum tamen vires multi irrident, alij eas ſuſpiciunt; vnde ab Arabum temporibus vſque ad noſtram ætatem variæ compoſitiones officinales ex iis paratæ inueniuntur, vt electuarium de gemmis, & confectio de hyacintho. Verùm in morbis venenatis ſmaragdum inſignem vim habere prædicarunt nonnulli, inter quos numerandi ſunt Auenzoat, Mindererus, & Zacutus Luſitanus. Auenzoar *2.teiſir. tract.1.cap.5.* refert ſeipſum ex veneno laborantem, hoc ſolo remedio fuiſſe curatum. Mindererus *lib.de peſtilentia cap.15.* narrat ſe mulieri febre peſtilenti correptæ, quæ omnia remedia auerſabatur, puluerem ſequentem exhibuiſſe, quem ſine odore, vel ſapore tranſglutire poterat; eóque aſſumpto, abactis ſæuorum ſymptomatum ſeditionibus, & in ſalutem protinùs conuerſo morbo, euaſiſſe.

℞.Smaragdi præp.lapid. bezoard. orient. ana gr.vj.hyacinthi præp.gr.iii.Miſce.Fiat puluis pro vna doſi.

Zacutus verò Luſitanus *obſeru. 87.lib. 3.praxis admirandæ*, refert nobilem quendam Luſitanum, diuturno alui fluxu ex veneno aſſumpto laborantem, & in tabem deductum, à quo affectu nullo abſtergentium, aſtringentiū & alexipharmacorum vſu liberari potuerat; ſolo ſmaragdi vſu curatum fuiſſe cuius puluerem ſumebat in conſerua cydoniorum alternis diebus ad gr.xii.& cum quinquies ſumpſiſſet, à fluxu immunem euaſiſſe.

Medici Monſpelienſes vtuntur in hac febre, tanquàm alexipharmaco vtiliſſimo, nullâ calefaciendi vi prædito, trochiſcis viperinis, qui ad confectionem theriacæ vulgò concinnari ſolent, eóſque exhibent à ℈.i.ad ʒ.ß.cum aquis cordialibus, vel iulepis.

Melior tamen foret caro viperina exſiccata. nulla venenoſâ qualitate prædita (vt vulgò creditur) ſed potiùs virtute alexipharmaca potenti, quæ in decoctione multùm imminuitur, ad trochiſcos enim parandus in aqua decoquitur. Ideò præſtantiores effectus obſeruamus ex corde, & hepate viperarum, ſolâ exſiccatione præparatis.

Tertiæ claſſis alexipharmaca, quæ nimirùm diaphoretica & ſudorifica ſunt, non niſi in ſtatu morbi, aut declinatione (vt anteà dictum eſt) exhiberi debent. Quod quidem intelligendum eſt, dum in febre maligna ſimpliciter, & purpurata vſurpantur: nam in vera peſte ab ipſo morbi initio vſurpanda ſunt, vt venenata qualitas breui hominem iugulatura, citò & potenter oppugnetur, malignique vapores diſcutiantur. Imò verò in malignis ſimpliciter, ſi venenata qualitas putredini præualere videatur, etiam à principio exhibenda ſunt in minori doſi; ea eligendo quæ minori calefaciendi vi prædita ſunt, & permiſcendo iulepis, aliiſque medicamentis refrigerantibus ſuprà propoſitis.

Horum autem medicamentorum diaphoreticorum varij ſunt gradus. Alia enim calidiora, vt angelica, zedoaria, dictamnum; theriaca, mithridatium, aqua theriacalis. Quæ quidem nunquam exhiberi debent quando febrilis ardor maximè viget, ſed tantùm eo plurimùm remiſſo, & malignitatis ſignis valdè præualentibus. Alia verò minori caliditate prædita ſunt, vt ſcabioſa, carduus benedictus, vlmaria, ſcordium; quæ tutiùs etiam vigente febre adminiſtrari poſſunt. Et hæc in vſu practico maximè diſtinguenda ſunt. Quod ad formulas ſpectat, vnuſquiſque eas variare poteſt, pro vario caloris febrilis, & malignitatis gradu. Nos tamen eas, quas maioris efficaciç eſſe exiſtimamus, hìc deſcribemus.

℞.Aquar.vlmariæ, & card.bened.ana ℥.ii.ſucci limon, ℥.i.theriac.vet.ʒ.ß.℈.ii.vel ʒ.i.provt maior vel minor calefaciendi metus eſt.Miſce. Fiat potio, ſumenda tepidè, corpus tegendo paulò plus ſolito. Si magna ſit vehementia ſymptomatum, recens theriaca magis conueniet propter vires opii adhuc in ea vigentes, quarum ratione vehementia ſymptomatum temperabitur, & humorum efferueſcentia coërcebitur: imò verò interdum, quando vſus theriacæ non videtur idoneus præcipuè in morbi principio, vel augmento, laudanum opiatum ad gr.ii.exhibitum, & alexipharmacis permixtum, multum prodeſt. Illius enim virtute narcoticâ & congelante, feruentes ſpiritus cordi infeſtiſſimi, figuntur quaſi, & materia morbifica, (quæ dum eſt in fluxu, perniciosiſſima eſt) ſiſtitur ac penè immota manet. Vndè contingit, vt natura à malignis humoribus & ſpiritibus non laceſſita, recollectis viribus, alexipharmacorum virtutem faciliùs ſibi applicet.

Aqua theriacalis ipſi theriacæ præferenda videtur. Cùm enim tenuiſſima & valdè ſpirituoſa ſit, faciliùs citiúſque penetrat, totúmque corpus peruadit, ac ſudores prolicit. Quia verò plures habentur illius deſcriptiones, varia earum doſis eſſe debet, provt ex magis vel minus calidiş medicamentis compoſita eſt. Nos præcipuas hîc proponemus.

Ac primum aqua theriacalis Bauderonij præſtantiſſima eſt, vtpotè valdè temperata. Non enim alium recipit liquorem, quàm acetum, & ſuccum limonum, à quibus calida ingredientia valdè temperantur. Ideóque ab ℥.ß ad ℥.i. exhiberi poteſt in aquis vel decoctis ſudorificis. Quamuis tamen præ cæteris, quæ à variis Authoribus proponuntur, hæc minùs calefaciens exiſtat; nos tamen aliam excogitauimus paratu facillimam, quæ maiori refrigerandi vi prædita, non minùs febrem, quàm malignam qualitatem oppugnet, ſicque toto morbi decurſu, & in quocunque illius tempore vſurpari valeat. Eiúſque compoſitio talis eſt.

℞.Limones recentes & ſucculentos num. xii. Cortices & ſemina eximantur: ſuccus exprimatur. eíque adde cortices prædictos, & ſemina ſucci ſcordij ℔.iii. ſucci acetoſæ, rutæ capraríæ, ſcabioſæ, & card.bened.ana ℔.i.raſuræ cornu cerui ℥.iv. theriacæ veteris ℥.vj.Cortices limonum in tenues laminas diuidantur, ſemina contundantur, & herbæ, quæ minùs habent ſucci, inter contunden-

dum

dum ſucco limonum irrorentur, omniáque deſtillentur in B.M. Huius aquæ detur ℥.i. per ſe, vel cum aliis liquoribus permixta.

Aquæ theriacales calidiores fiunt cum vino albo, aut ſpiritu vini; eæque cautiùs & in minori doſi exhibendæ, magis tamen penetrant, & ſudores mouent, ac præcipuè in vera peſte locũ habent. In certis tamen caſibus à medico prudenti in vſum vocari poterunt. Ex variis earum deſcriptionibus nos duas inſigniores hic proponemus.

℞. Rad. angelicæ, carlinæ, gentianæ, tormentillæ, zedoariæ, cornu cerui, ana ʒ.j. trium ſantalor. ana ʒ.ß. theriacæ ℥.iij. camphoræ ℈.j. Cõtundãtur omnia, & infundantur in vini albi generoſi ℔. ij. in loco calido, per triduum. Deinde deſtillentur in B.M. & aqua ſeruetur ad vſum. Doſis erit à ʒ ij. ad ℥. ß. in iulepia refrigerantibus, addendo ſpirit. vitrioli, ad inflammabilitatem illius corrigendam.

℞. Spiritus vini opt. rectificati ℔ j. ß. theriacæ vet. Vnc. viij. myrrhæ electæ Vnc iv. croci Orientalis Vnc. j. camphoræ Vnc. ſem. infundantur per 24. hor. in B.M. Poſteà deſtillentur in eodem balneo, & eliciatur aqua ſummè efficax.

Chymici bezoardica ſua mineralia valdè prædicant, quod ſudorifica, aut ſaltem diaphoretica ſint, nullam tamen calefaciendi vim habeant: idque probare contendunt ex inſipido eorum ſapore, ratione cuius etiam delicatioribus quibuſuis ægrotantibus, & ingrata medicamenta reſpuentibus facilè poſſunt exhiberi. Laudant prætereà illam quã vocat mixturam ſimplicem, vel mixturam ſpiritalem, ex aqua theriacali camphorata, ſpiritu tartari, & vitrioli compoſitam; eiúſque Drachm. j. iulepis, aut potionibus alexipharmacis admiſcent.

Medicus febrium malignarum curationi incumbens, varia in promptu habere debet alexipharmaca, eáque per vices immutare, ne natura vni & eidẽ aſſiduè vſurpato, nimiùm aſſueſcat, illiuſque vires contemnat. Adde quòd non vna & eadem ſemper eſt veneni natura, ſed pro varietate corporum admodùm diuerſa: ita vt quod vni profuerit, alteri non conferat. Ideo poſtquàm per aliquod tempus vno vſus fuerit alexipharmaco, ad aliud & aliud trãſire erit vtiliſſimum.

Dum prædicta diaphoretica vſurpantur, ſiquando eorum operationem augere eſt animus, vt potentius venenum ad ſuperficiem corporis educant, externa quædã remedia poſſũt admoueri; ſæpe cucurbitulæ, tũ ſiccæ, tũ ſcarificatæ plures & pluriès admotæ; & veſicatoria, de quibus anteà dictum eſt, quæ in ſtatu morbi præſertim maximè conueniunt, & quo tempore ſudorifica medicamenta exhibentur; ac etiam ol. ſcorpio. Matthioli, quod ab omnibus practicis multum commendatur; virus enim in profundo corporis reſidẽs ad exteriora euocat. Ideò corporis emũctoria, vt inguina, & axillæ; tum etiam pulſus temporum, manuum & pedum, hoc oleo calente frequenter inungi debent; nempe ter, aut quater in die, vel etiam tertiã quaque hora. In huius olei penuria parari poteſt linimentum ex therica ſucco limonum diſſoluta, addendo croci & camphoræ tantillum.

Si quando natura veneni malignitate oppreſſa, & quaſi deuicta nihil prorsùs agere, ſed vinctiſquodammodò manibus collum ſubmittere videatur, fortiſſima quæque diaphoretica, etiam maiori doſi exhibenda ſunt, vt conſternati cordis vires, quaſi ſtimulis quibuſdam concitentur. Túmque aquæ theriacales, aut bezoardica potentiora & maiori penetrandi vi prædita (quæ etiã addita camphora plurimùm intendi poterit) vſurpanda ſunt. Exteriùs verò tunc temporis fotus ſequens aſſumptorum vim mirificè iuuabit, malignorumque vaporum diaphoreſim promouebit. Hac enim methodo non pauci ab Orci confinio liberati ſunt.

℞. Rad. angelicæ, & gentianæ, ana ℥. ij. fol. meliſſæ, origani, ſcordij, ana M. ij. ſem. card. bened. ℥. j. flor. chamom. verbaſci, meliloti, hyperici, centaurij minor. ſtœchad. anthos, & calendulæ, ana P. ij. Fiat decoctio, addendo ſub finem parùm vini albi, quo foueantur pedes, inguina, axillæ, & latera calidè cum ſpongiis

Si linguæ ſiccitas, ſitis & alia ſebrem æquè præualere, ac malignam qualitatem oſtendant, hoc fotu abſtinendum eſt, & illius loco gallina per ſpinam diuiſa, vel pulmo, aut omentum vernecis recenter mactati, ventri admoueantur.

In toto curationis decurſu virium ratio maximè habẽda eſt, quæ à venenata qualitate valdè deiiciuntur. Eæ que fulcientur primò iuſculis conuenientibus ex decocto caponum paratis, quibus, vigente neceſſitate, iura carnium ſtillatitia addi poterunt; ac præcipuè aqua caponis per deſcenſum in B.M. parata, vt hodiè vulgò fit. Confectio de hyacintho in iuſculis vires recreat, & malignam qualitatem oppugnat. In iiſdẽ iuſculis gelatina cornu cerui vtramque etiã indicationẽ implet. Labentibus omninò viribus ad cõfectionẽ alkermes licet confugere, modò febrilis calor non vehementer vigeat. Ac denique vinum omnium cardiacorum potentiſſimum eſt, de cuius vſu in hoc morbo, ſuprà in victus ratione actum eſt. Solus vini odor vires admodum recreat, & multò magis fruſtum panis aſſatum, in vino odoro, & aqua roſarum maceratum, ac naribus oblatum.

Tum etiam confectio alkermes, & de hyacintho potionibus alexipharmacis admiſceri ſolent. Vel in maxima virium imbecillitate potiones merè cardiacæ concinnari poſſunt in hunc modum.

℞ Aquæ naphæ & roſar. an. ℥. j. ß. confect. alkerm. ʒ. j. ſyrupi de pomis ℥. j. ſucci limon. ʒ. iij. Fiat potus. Si febris nõ ſit intenſa, aqua cinnam. ad Drach. j. vel ij addi poterit, & interdum ambra griſea ad gr. v. vel vij.

Neque tamen in maxima virium ruina, calida illa roborantia tantoperè metuenda ſunt, vt febris augmentum formidantes ægrum ab imminenti mortis diſcrimine liberare nolimus; quandoquidem vrgentioris perpetuò maior ratio habenda eſt, & refectis aliquantulùm viribus, quod roborantia calida plus æquo inflammauerint, refrigerantibus validis, vt ſale prunellæ, & ſpiritu vitrioli, in iulepis, & potu ordinario permixtis poſtmodùm contemperari poteſt. Hæc methodus à prudenti Medico obſeruata, non ſolum in roborantium, ſed etiam alexipharmacorum, & ſudorificorum calidiorum exhibitione fœliciter ſuccedit.

His accedent epithematum, & animalium applicatio regioni cordis, fotus genitalium ex confectione alkermes in vino diſſoluta, ſacculi ventriculo admouendi, aliáque tum interna, tum externa remedia in affectibus cordis, *cap. de virium imbecillitate*, paulò fuſiùs à nobis deſcripta.

Quod ad epithemata ſpectat, in iis cautio adhibenda eſt. Siquidem Authores quamplurimi vſum eorũ reiiciunt, quod ex refrigerantibus, & repellentibus componi ſoleant, aquis nimirùm herbarum frigidarum & aceto, à quibus venenata qualitas ad cor repercutitur, illiuſque diaphoreſis, quæ perpetuò adiuuanda eſt, impeditur. Verùm ratio hæc vſum epithematum nequit impedire, cùm ea ex aquis cordialibus & diaphoreticis, nulláque aſtringendi, aut repellendi vi præditis, & ſine aceto (quod tamen multi admittunt) componere poſſimus, additis cardiacis, iiſque ſimul iunctis fient epithemata nõ ſolum cordis robur ſuſtinentia, ſed etiam poros cutis ape-

rientia, vt per eos maligni vapores faciliùs tranſpirent. Huiuſmodi epithematum exemplum tale eſſe poterit.

℞. Aquar. ſcabioſ. & eard. ben. ana Vnc. iv. aq. naphæ Vnc. ij. confect. alkerm. Drach. ij. puluis elect. diamarg. frig. Drach. j. croci, & camphoræ, an. gr. vj. Fiat epithema, applic. regioni cordis tepidè, frequenter.

℞. Confect. alkermes Vnc. ſem. puluis elect. triaſant. & diamarg. frig. ana Drach. j. ſem. aquæ naphæ parum. Fiat linimentum applicandum eidem parti poſt vſum epithematis prædicti.

Epithemata etiam hypochondriis admouenda, hic etiam omittenda non ſunt, propter rationes in febrium putridarum curatione circa eorum vſum propoſitas, quorum etiam materia inde deſumi poterit.

Deuicta tandem remediis prædictis maligna, & venenata qualitate, remiſſaque febre, ac morbo ad declinationem vergente, coctioniſque ſignis manifeſtè apparentibus; purgatio inſtituenda eſt; quæ ægrotantis viribus, & conſtitutioni, à Medico exercitato aptari poterit. Nos in tyronum gratiam vnicum exemplum hîc proponemus.

℞. Sennæ mundat. Vnc. ß. ſem. aniſi Drach. j. fol. ſcabioſ. & ſcordij, an M. ſem. liquirit. Drach. iij. Coquantur ad Vnc. iij. In colat. diſſolue rhab. in aqua bugloſſi cum ſantalo citrino infuſi ℈. iv. mannæ & ſyrupi roſac. ana ℥. j. Miſce. Fiat potio.

Neque verò vtplurimùm in morbi declinatione & ſtatu conualeſcentiæ, vnica purgatio ſufficit; ſed ea non rarò bis, térve per interualla repetenda, vt praui humores funditùs eradicentur. Alioqui periculum eſt recidiuæ, aut ſaltem ægroti longè tardiùs conualeſcunt. Quia natura, etſi ſatis potens ſit illas materiæ morbificæ reliquias conterere: id tamen non niſi multo tempore præſtare poteſt, & interim corpus priſtinum robur tardiùs recuperat.

Ad integrum huius curationis complementum, ſupereſt tantùm, vt de correctione ſymptomatum, quæ huic morbo ſuperuenire ſolent, aliquid dicamus. Eorũ autem curatio eadẽ propemodùm eſt, quæ *ſect. 2. huius tract. cap. 2.* fuit propoſita, vbi ſymptomatum febres putridas comitantium curationes tradidimus. Et illa ſymptomata cum iis quæ febribus malignis accidunt, eadem ferè ſunt, per magis tantùm & minus differentia; ideò eadem remedia in vtroque morbo iis aptari poterunt. Nos tamen in hoc loco, quæ frequentiùs à nobis in febrium malignarum ſymptomatis edomandis vſurpata ſunt, quæve magis profuêre, paucis annotabimus. Simúlque morborum hiſce febribus ſuperuenientium curationes proponemus.

Ac primùm in dolore capitis, vigiliis & delirio conueniunt in principio reuellentia omnis generis, vt apertio venarum inferiorum, & hæmorrhoïdum, clyſteres emollientes, frictiones partium inferiorum, cucurbitulæ primò ſuris, poſteà dorſo, & ſcapulis admotæ, tum ſiccæ, tum ſcarificatæ; & veſicatoria, quæ in delirio ſimplici à materia bilioſa excitato, brachiis & femoribus erunt admouenda. Si verò cũ delirio ſtupor & ſomnolentia adfuerit, etiam reuici; deinde repellẽtia fronti admouenda, & oxyrrhodina de quibus hoc notandum, eá miniùs conuenire in febribus malignis, quàm in putridis ſimpliciter; quia venenatorum vaporũ diſſlatio omni arte procuranda eſt, non autem intùs retinenda. Ideò leniora priùs repellentia admouenda ſunt, & ſi vehementia dictorũ ſymptomatum ad fortiora confugere nos cogat, diù non ſunt vſurpanda.

Inter repellentia leniora recenſetur frontale commune ex flor. nymphææ, violar. & roſar. ſem. frig. maj. & granis alkermes, vapore aceti irroratum. Quod ſi non ſufficiat, ſequens admouebitur.

℞. Vnguenti populei Vnc. i. conſeruæ roſar. & violar. ana Vnc. ſem. ol. roſacei Vnc. vi. aceti roſac. Drach. ij. Miſceantur omnia, & excipiantur ſtupis pexis, & duobus linteis incluſa fronti applicentur.

Intereà emulſiones quatuor ſem. frigid. mai. vſurpari poterunt, à quibus vapores frigidi & benigni ad cerebrum transferri, & dicta ſymptomata demulceri ſolent. Quæ ſi non ſufficiant, narcotica addentur, quæ acrium & malignorum vaporum aſcenſum ad cerebrum mirum in modum prohibent, & ſomnum conciliant. Ea tamen paruâ doſi vſurpanda, vt ſyrup. de papau. ℥. ß. Vel vrgente neceſſitate laudani opiati gr. ij. cum cõſerua roſarum vtiliter exhibebuntur; vel in iulepo aliquo diſſoluentur, vel illius loco theriaca recens ad ʒ. ß. Hæc tamen narcotica raro & in parua doſi vſurpanda, quia venenum concentrant, quamvis ſudorifica à nonnullis habeantur.

Poſt repellentia per vnum, aut alterum diem vſurpata, ad deriuantia veniendum eſt, inter quæ recenſetur veſicatorium ceruici admotum, de quo ſuprà, cui addenda eſt ſectio venæ frontis: ex eáque detrahendus eſt ſanguis ad ℥. v. vel vi. & fœliciter ſuccedit, dummodò ſufficienter anteà per venas brachij ſanguis detractus fuerit. Affigantur etiam hirudines poſt aures. Quod remedium vtile quidem eſt, ſed priori minus efficax, quia per hirudines tenuiſſima tantum ſanguinis pars educitur, cùm per venam frontis aliquando in phrenitide ſanguis impurior, & magis corruptus educatur, quàm ex vena brachij. Tandem in ſtatu phrenitidis, aut declinationis principio, reſoluentia admouenda ſunt, præcipuè verò animalia, aut eorum partes, vt pulmo veruecinus, qui pullis columbinis, & catellis commodior eſt, eo quòd totum ferè caput molliter amplectitur. Hæc autem animalia humores noxios in cerebro contentos partim reſoluunt, partim concoquunt atque maturant, vt natura poſtmodùm eos faciliùs expellat. Malè à nonnullis in principio phrenitidis admouentur, quia calorem augendo, fluxionem ad cerebrum magis promouent & delirium intendunt.

In linguæ inflammatione, ſiccitate, & nigredine conueniunt remedia dicto loco propoſita, præſertim ea quæ ex aqua, vel ſucco ſempervivi & ſale prunellæ compoſita ſunt. Quibus ſequens ex Mindetero addi poterit, quippe quod maximè conferre experientia docuit.

℞. Butyri recentis in aqua roſac. loti ℥. ii. ſalis prunellæ ʒ. ß. Miſce. & ſeruetur in aqua frigida. Detur piſi, vel fabæ magnitudine ſæpiùs in die, & dum in ore detineatur. Curationis probè ſuccedentis ſignum eſt, ſi fuligo atra decedat, ac lingua rimis dehiſcens humeſcere incipiat: ſicque cutis ramenta tanquam excoriationes, decidant; ita vt ſancium exuuias ægri ſcreatu reiiciant. At tum palatum dolitat, & tenuiſſima cuticula qua conueſtitur, ob teneritudinem vix quicquam ferre poteſt, ſed leui acore, & vix perceptibili acrimoniâ offenditur; quod cùm prægreſſæ inflammationis ſtigmata adhuc ferat, nouâ pelle veſtiendum ac ſic penitus & refrigerandum, & perſanandum occurrit. Huic vſui conuenientiſſima erit ſequens gelatina.

℞. Sem. pſyllij, & cidon. ana ʒ j. ß. gummi tragacanti. ʒ j. Cum aquæ roſar. ſ. q. extrahatur mucilago ſatis liquida, cui adde ſyrupi violacei parem quantitatem. Fiat inſtar gelatinæ, qua

vtatur

vtatur frequenter ex cochleari, diúque ore contineat.

Lac calens gargarizatum dolorem lenit, inflammationem temperat, linguam & fauces humectat, & venenum attrahit.

Pilulæ ſequentes commodè vſurpari poterunt.

℞. Sem. cucumer. mundat. & contuſ. ℥. j. gummi tragacant. ſubtiliſſimè puluerat. ℥. ß. albuminis oui q. ſ. Formentur pilulæ, quas teneat in ore frequenter. Vel.

℞. Sem. cucurbitæ, & melon. mundat. & papau. albi, ana ʒ. i. liquirit. & tragacanth. ana ʒ. i. ß. Contundátur & puluerentur, cum mucilag. ſem. cydoni. or. extracta cum aqua roſar. fiant pilulæ in ore detinendæ.

Quia verò hæc linguæ inflammatio, ſiccitas, & nigredo ex interno incendio procedit, ad illius extinctionem conuenient iulepi valdè refrigerantes, quibus addetur ſal prunellæ & ſpiritus vitrioli. Tum etiam in aqua potus ordinarij eadē permiſceri poterunt.

Sitis intenſiſſimæ cotario dicto loco ſufficienter fuit propoſita. Sed in febre malignā fœliciter extinguetur duobus remediis proxime laudatis nempè ſale prunellæ, & ſpiritu vitrioli in iulepis aqua potus ordinarij.

Inappetentiæ, nauſeæ vomitus, & ſingultus curationes ex dicto loco deſomendæ ſunt. De vomitu tamen hoc addimus, cum interdum febre maligna correptos ita diuexare, vt omnia iniecta ſtatim reiiciant, & quamuis ſitis, & linguæ ſiccitas, & nigredo adſint, nullum tamen potulentæ materiæ genus ferre poſſint: ſed omnes iuleps, emulſiones ptiſanas, aquam etiam ſimplicem ſtatim poſt aſſumptionem euomant. Huic ſymptomati grauiſſimo ſtatim medetur, quaſi miraculo, ſal abſinthij ad ʒ. i. in ſucci limonum recentis cochleari exhibitum, vt experientia didici.

Alui fluxus in hoc morbo frequentiſſimus eſt, in eoque Medici prudentia valdè neceſſaria eſt. Si enim cohibeatur præpoſterè, materia venenata intus retinetur. Si verò non cohibeatur, vires deiicit ægrúmque non rarò ad interitum ducit. In illius curatione ita procedendum. Si ſit moderatus fit, vt vires non deiiciat, cohibendus non eſt, ſed clyſteribus roborantibus tantum moderandus. Si verò immodicus ſit, & vires admodum deiiciat, colliquatiuus eſſe cōſueuit, & audacter cohibendus; quod ſummā efficacia præſtabit theriaca recens, ad ʒ. ß. vel laudanum opiatum ad gr. ij. vel iij. Sæpè tamen obſeruaui, alui fluxum perniciosum, ex quo æger ad interitum ruere videbatur, potentioribus diaphoreticis magnā doſi exhibitis, quaſi momento cohibitum fuiſſe, fugato ſcilicet veneno, quod inteſtina, aliaque viſcera vellicando fluxum illum ſymptomaticum efficiebat.

Lumbrici hoc morbo laborantes, ſæpiſſimè infeſtant, & ex ſumma humorum putredine copioſi generantur. Iis è corpore educendis conuenient clyſteres dulces, & potiones contra vermes, præcipuè quæ ex decocto ſcordij parantur. Siquidem ſcordium aduersùs malignitatem & lumbricos æqualiter confert. Vt autem illius caliditas temperetur, cum portulaca, acetoſa, & cornu cerui decoqui poterit. Tum etiam cornu cerui vſtum vtiliter decoquetur, Siquidem Foreſtus *obſ. 4. lib. 6.* teſtatur, nullum remedium æquè profuiſſe febre maligna laborantibus, in quibus lumbricorum copia & alui fluxus aderant ac cornu cerui vſtum, cum iulepis idoneis ad Drach. j. exhibitum.

Quando maligna & venenata qualitas in hiſce febribus valdè prædominatur, vt ad peſtilentium propriè dictarum naturam accedant, in iis plerumque fiunt parotides & carbunculi. Eorum ideò curatio hic ſubnectenda eſt.

In parotidis principio, quamprimùm illa apparere incipit pars recipiens laxanda, & ſi tumor ſegnitet increſcat, attrahentibus admotis, & alexipharmacis, ac diaphoreticis exhibitis, naturæ ad eas partes materiam morbificam expellentis motus adiuuandus eſt. Ad partem laxandam fiet Iniectio ex vnguento de althæa, admotā poſtmodum lanā ſuccida Attractio fiet admotis catulis, aut pullis columbinis, quibus etiam dolor temperabitur. Validiùs attrahunt emplaſtra ex fermento, caricis, cepis, cū umbino ſtercore, addendo butyrum, pinguedinem gallinæ, axungiam ſuillam recentem & ol. liliot. vel amygdal. dulcium. Si attrahentibus hiſce pars nimium incaleſcat, & dolor nimis intendatur; fiat eorum intermiſſio per interualla, ad mouendo interim cataplaſma de mica panis, ſue olea prædicta, lanā ſuccida excepta, vel vnguentū de althæa, vt ſuprà. Et quia pars non eſt capax materiam morbificam ſufficienter recipiendi; ad portionem illius deriuandam admonendum eſt veſicatorium poſteriori parti ceruicis, ſimulque diaphoretica ſuprà enumerata frequētet vſurpanda. Euocata materia ad partes exteriores, tentetur ſuppuratio, admoto cataplaſmate ex rad. althææ liliot. caricis, farins lini, axungiis, & oleis prædictis compoſito. Suppuratione facta tumor aperiatur, reliquum materiæ concoquatur continuato cataplaſmate, vel admoto emplaſtro diachylone. Vlcus mundificetur digeſtiuo communi ex terebinthina, vitellis ouorum, & oleo roſaceo. Tum etiam vlcus teneatur diù apertum admota tutunda, vt totum virus per illud ſufficienter expurgetur, & tandem ad cicatricem perducatur. Hoc tamen obſeruandum, tumorem ita creſcentem, vt periculum ſuffocationis immineat, ante perfectam maturationem eſſe aperiendum: ſic enim aliqua materiæ portione educta, tumor aliquantulum ſubſidebit, & ſuffocationis periculum euitabitur. Pari modo ſi intenſiſſima ſit malignitas, vt æger morbo ſuccumbere videatur, antequam tumor ad maturitatem perductus ſit; aperiendus etiam eſt ante tempus, vt veneni vis expiret, vnde ſalus ægri ſubſequi non rarò conſueuit. Hacque ratione in vera peſte bubones ante ſuppurationem aperiri ſolent.

Denique ſilentio præterire nefas eſt inſigne experimentum, quod mihi contigit in febre illa epidemica, quæ Monſpelij ſæuiſſimè graſſata eſt anno 1623. ita vt media ferè pars ægrotantium interierit peculiariter verò quibuſcumque parotides ſuperueniebant (quod ſolebat contingere circa nonum vel vndecimum morbi diem) omnes intra biduum interibant; præcedente, aut eodem tempore accedente delirio, ſtupore motibus conuulſiuis, & pulſu inæquali, frequenti, minutulo, & quaſi formicante. Cùm autem plures huiuſmodi vidiſſem, qui neque alexipharmacis frequenter adhibitis, neque attrahentibus parotidi admotis iuuari poterant; animo reuoluens, ſi quā viā liberari poſſent à tam certo exitio: tandem cogitare cœpi, ideò parotides febribus hiſce ſuperuenientes fruſtri eſſe Iudicij, quod locus in quo fiunt, non eſt capax totā materiam morbificam excipiendi, quæ intus retenta opprimit ægrotantem, ac proinde opus naturæ inchoatum ſolum modò, euacuationibus ſuppleri poſſe, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, cum etiam Gal. *3. de compoſ. medic. ſecundum loca. c. de parot.* in earum curatione phlebotomiam præſcribat. Verum huic indicationi maximè obſtabat ſumma viriū imbecillitas, quæ tanta erat, vt iam verſari ægrotātes viderētur in agone mortis, quæ etiam breui ſuccedebat. Gal. verò *loc. cit.* dū præſcribit venæ ſectionem

nem in parotidum cutatione, duas proponit conditiones, nempè ſi adſit ſanguinis redundantia, & vires ferant. Quæ conditiones hic omnino deerant: priùs enim ſufficienter ſanguis detractus fuerat, tum per phlebotomias iteratas, tum per cucorbitulas ſcarificatas: tum etiam maxima aderat virium ruina. Hiſce omnibus perpenſis, auream hanc Corn. Celſi ſententiam, ſi aliàs vnquam, hic maximè locum habere cenſui, *multa ſcilicet in præcipiti periculo rectè fieri, quæ alias eſſent omittenda: & ſatius eſſe anceps remedium in vno, aut altero experiri, quàm tot ægros certo exitio relinquere.* Hoc etiam animos addebat, quòd ſumma illa virium deiectio ab oppreſſione magis, quàm ab exolutione proficiſci videbatur. Ideò enim ſubitò vires corruebant, quòd natura non poſſet graue onus excutere, eiúſque imminutione ſubleuatum iri ſperandum fuerat. Adde quod phlebotomia ita poterat inſtitui, vt nullum inde periculum eſſet metuendum, ſi nimitùm ℥. ii. vel tres ſanguinis prima vice tantùm educerentur, tentandi gratia, & ſi ritè ſuccederet, maior deinceps quantitas detraheretur. Hac igitur via rem exequi placuit. Et cùm mercator Monſpelienſis nomine *Bernardier*, primus occurreret, eique parotis ponè aurem ſiniſtram die morbi vndecima erumperet, cum pulſu, aliiſque ſymptomatis ſuprà enumeratis; phlebotomiam præſcribo ad Vnc. iii. quam tamen Chirurgus ſenex & peritus celebrare renuebat, metuens ne æger ad extrema redactus, in ipſa operatione expiraret; mea poſtmodùm præſentia, & authoritate confirmatus; ſanguinem miſit ad Vnc. iij. Tribus, aut quatuor horis elapſis ægrum iterùm inuiſo, & pulſum paulò validiorem inuenio, minúſque inæqualem. Iteratur phlebotomia ad Vnc. vi. Pulſus inde multò melior & robuſtior. Sanguis detractus admodum corruptus apparuit. Sequenti die propinatur medicamentum ex ſenna, rhab. & syrupo roſaceo. Sicque æger à mortis confinio liberatus eſt. Omnibus deinceps ægrotantibus, quibus ſuccreſcebant parotides, venæ ſectio primùm, idque partitis vicibus, & ſequenti die purgatio à me præſcripta eſt: ſicque omnes (Dèo ſit laus & honos) quotquot hoc modo tractati ſunt, feliciter euaſerunt, neque vllus ampliùs toto illo anno ex parotidibus interiit.

Aduertendum tamen eſt (quod in prognoſi notauimus) parotides ſæpè criticè, & vtiliter apparere, & ex iis ægros à morbo liberari; quando ſcilicet in declinatione contingunt. Idque facilè apparet ex remiſſione ſymptomatum, quæ illarum eruptionem ſolet præcedere, & tales accidere ſolent in febribus minori malignitate præditis. At verò in prædicta temporis conſtitutione tanta erat febris epidemicæ malignitas, vt parotides ſæpè in ſtatu morbi, & ſymptomaticè, ac lethaliter erumperent, donec prædictis remediis earum pernicies ſublata eſt.

In carbunculo febri ardenti ſuperueniente, ſi ante illius apparitionem ſanguis ſufficienter miſſus non fuerit; aut ſi æger vlteriorem venæ ſectionem ferre poſſit, aperiatur vena carbunculo vicinior, vt maior fiat attractio materiæ virulentæ ad partem affectam. Poſtmodùm tumor vndique in circuitu ſcarificetur, idque ſatis profundis vulneribus; & aqua ſalſa calida foueatur aliquantiſper, vt ſanguinis concretio impediatur, eiúſque effluxus adiuuetur. Mox cauſtici granum in puſtulæ medio applicetur. Toti autem tumori ſequens cataplaſma admoueatur.

℞. Fol. rutæ, & ſcabioſæ, contuſ. an. M. j. ficuum ſiccar. contuſar. par. iii. fermenti acris Vnc. i. piperis puluerati Drach. j. vitell. ouor. num. ij. Miſce. Fiat cataplaſma, quod per biduũ applicetur.

Deinde verò ſequens admoueatur.

℞. Succorum ſymph. ti maj. ſcabioſæ, calendulæ, ana Drach. j ther acæ vet. ℈. iv. ſalis Drach. j. vitell. ouor. num. ij. Miſce. Applicetur tumori.

Poteſt etiam ab initio tumori applicari cataplaſma de arnogloſſo in Phatmacopœa Beuderon. deſcriptum.

Ipſi verò eſcharæ poſt cauſtici applicationem admoueatur vnguentum baſilicum, cui addatur theriaca, ol. ſcorpionum, & vitellus oui.

Poſtquam tumor incrementum ſuſceperit, ne materia maligna refluat ad interiora, illius ambitus illinatur vnguento de bolo, bis aut ter in die. Supra eſcharam verò, vt illius caſus procuretur; applicetur vnguentum baſilicum, cum butyro, aut axungia ſuilla permixtum. Poſt eſcharæ caſum vlcus detergeatur vnguento ſequenti.

℞ Succorum calendulæ, abſinthij, ſcabioſæ, & apii, ana ℥. j. myrrhæ electæ, rad. ireos Florent. aloës, ſarcocollæ, ana Drach. j. mellis roſati Vnc. ii. Fiat vnguentum, continuandum vſque ad integram curationem.

CAPVT II.

De Variolis & Morbillis.

AD febres malignas & peſtilentes meritò referenda eſt illa, quæ variolas & morbillos comitari ſolet; cùm epidemica & contagioſa ſit, plurimóſque pueros, quibus præcipue ſolet accidere, de medio tollat.

Quænam ſit inter variolas & morbillos differentia, apud Autores omninò non conuenit. Vſus verò obtinuit, vt variolæ nominentur puſtulæ maiores, varis perſimiles, vnde nomen ſortitæ ſunt; quæ ad ſuppurationem peruenire ſolent: morbilli verò ſint puſtulæ perexiguæ, & velut cutis aſperitates cum intenſa rubedine, inſtar eryſipelatum: quæ intra quinque vel ſeptem dies, ſine ſuppuratione diſcutiuntur, & ratione rubedinis intenſæ, apud Gallos *la rougeole* vocari conſueuerunt: variolæ verò, *la petite verole*, & in Occitania *la picote*. Eſt & tertium puſtularum genus pueris familiare, & variolis ſimile, quoad magnitudinem & figuram: ſed in eo ab iis diſtinguitur, quòd variolæ cum rubore & inflammatione appareant, hæ verò albæ ſint, & veluti veſiculæ, ſeroſo humore repletæ, quæ intra triduum diſrumpuntur & exſiccantur, nullúmque afferre ſolent periculum, & plerumque ſine febre erumpunt. Id puſtularum genus à noſtratibus fœminis, *la verolette*, nominari ſolet, ab Italis, *rauaglione*. Eiúſque deſcriptio reperitur apud Vidum Vidium, his verbis: *Sunt, qui præter duas ſpecies cryſtallos adiiciunt. Sic enim appellant quaſdam veluti veſiculas plenas aqua inſtar cryſtalli ſplendentes, quibus cutis variis locis diſtinguitur: has nunc vulgò nominant* rauaglione. *In quas non ita incurrunt omnes homines, ſicut in variolas & morbillos: neque ſub ipſis ita grauiter affliguntur. Quamobrem non videntur, tanquam tertia ſpecies, morbillis & variolis hæ puſtulæ adiiciendæ.*

De variolis & morbillis Autores multa diſputant ac præſertim, vtrum hi affectus ſint morbi noui, ac veteribus incogniti, & à qua cauſa proxime atque immediatè producantur. Cùm autem nos ſummam breuitatem in prælectionibus noſtris obnixè affectemus, omnes controuerſias prætermittere conſueuimus, nudas, & ſimplices earum deciſiones proponentes; ideóque ſic, quid de prædictis quæſtionibus cenſendum ſit, paucis explicabimus.

Ac primùm variolas & morbillos minimè nouos

affectus

affectus eſſe cenſemus, cùm ab antiquiſſima cauſa, nempè ſanguinis materni impuritatibus oriantur; quã cùm Arabes agnouerint, minimè nouũ morbum eſſe cenſuerunt. Si autem eorum temporibus primum graſſari cœpiſſent, illud ſpeciatim ab iis fuiſſet annotatum. Ac quanquam ab iis primùm exacta eorum deſcriptio tradita ſit. Hipp. verò & Galenus, aliique antiquiores vix de iis mentionẽm fecerint: arbitrari oportet, ideò peculiarem de iis tractationem à veteribus hiſce non eſſe inſtitutam, quòd ſint tantùm accidentia febribus ſynochis & malignis ſuperuenientis, & eruptiones criticæ, proprium & peculiare morbi genus minimè conſtituentes. Vel quòd in Græcia, propter aëris clementiam, ita lenis fuerit affectus, vt Medicorum curam non meruerit. Quemadmodum apud Indos Occidentales, propter ſummam aëris clementiam ita leuia eſſe conſueuerat, vt vix animaduerſus fuerit ante acceſſum Hiſpanorum in eas regiones. Poſtquam verò Æthiops quidam eò delatus variolis peſtilentibus correptus eſt, communicata per contagium maligna & venenata qualitate, tam immaniter graſſari cœpit affectus, vt magna Indorum pars de medio ſublata fuerit. Cùm enim antea impuritates illæ ex materno ſanguine relictæ, ob clementiam aëris à natura facilè diſcuti conſueuiſſent, accedente poſtmodùm venenatâ qualitate graues morbos effecêre.

Sanguinem verò maternum eſſe veram cauſam variolarum & morbillorum inde præcipuè colligitur, quòd ex hominum millibus vix vnum reperire liceat, qui ſemel ſaltem in vita hos affectus nõ patiatur. At morbus omnibus hominibus cõmunis à cauſa aliqua communi neceſſariò dependet: qualia ſunt generationis principia, ſemen nimirùm & ſãguis maternus. At ſemen non poteſt eſſe cauſa variolarum & morbillorum, cum ab eo morbi hæreditarij & totâ vitâ perdurantes oriantur. Supereſt igitur, à ſanguine materno, quo nutritur fœtus in vtero, hos affectus prouenire. In illo enim quantumvis puriſſimo quædam impuritates continentur quæ partibus fœtûs labem ſuam communicant; & illa labes partibus impreſſa maſſam ſanguinis inficit; eique, à cauſa procatarctica excitata, ebullitionem concilist, cuius beneficio fit fermentatio & depuratio tum ſanguinis, tum ipſarum partium. Hoc docent Arabes luculento vini exemplo, quod dum adhuc recens & muſti naturam retinens in dolium mucidum, aut praua aliâ qualitate infectum infunditur, à dolio quidem malam illam qualitatem recipit. Dum verò per ebullitionem depuratur, non modò ſeipſum, ſed etiam dolium purificat. Iſta autem ebullitio, ſeu fermentatio vt plurimùm puerulis contingit, aliquando tamen grandioribus, & virilem ætatem adeptis; quia ſemper à cauſa aliqua externa commoueri ſolet, qualis eſt in primis certa aëris diſpoſitio huic morbo analoga. Vnde fit vt nunc variolæ, nunc morbilli graſſari ſoleant, quòd illa aëris diſpoſitio, nunc his, nunc illis ſit magis analoga.

Neque impuritates illæ ſanguinis materni ipſam matrem inficere poſſunt, in eáque ſimiles affectus generare; quamvis dictum fuerit ab Hipp. *l. de natura pueri*, tres eſſe partes in ſanguine, vnam puriſſimam, quâ nutritur fœtus: alteram impuriorem, quâ nutritur mater: & tertiam impuriſſimam, quæ in venis vteri aſſeruatur toto geſtationis tempore & poſt partum per lochia expurgatur. Primo enim cùm mater habeat partes duriores & ſolidiores, eæ non tam facile recipiunt impreſſionem, quemadmodùm fœtus corpus tenellum atque molliſſimum deinde portio illa ſanguinis impuriſſima, quæ aſſeruatur in venis vteri & ſecundinarum toto geſtationis tempore inficit in tranſitu ſanguinem, qui defertur per ea loca ad fœtus nutritionem: vnde fœtus contrahit malam qualitatem, quæ ſuo tempore cauſa eſt ebullitionis in ſanguine fœtus. At verò portio illa impuriſſima in dictis locis remanens non inficit corpus matris.

Præthereà mirandum non eſt tandiu differri aliquãdo, eruptionem variolarum & morbillorum, vt in virili ætate nõnullos corripiant. Non enim ſubſtantialiter in corpore remanent impuritates illæ, vt multi exiſtimant: corrumperentur enim mora, longiſſimâ & putredinem deterrimam acquirerent. Sed ab iis tantùm praua quædam qualitas partibus fœtus imprimitur, quæ tandem humorum partem aliquam inficiens, naturæ moleſtior redditur, quæ tunc temporis inſurgens, infectas illas humorum portiones ad cutem propellit.

Cùm autem in ſanguinis maſſa duplex, excrementum reperiatur, vnum craſſum, alterum verò, tenue; ex craſſo variolæ generantur, ex tenui vero morbilli. Et licet vna eadémque ſit praua, & maligna qualitas, vtrumque excrementum inficiens: attamen quia diuerſa eſt vtriuſque excrementi natura, diuerſa etiam eſt cauſæ externæ ad vtrumque analogia. Vnde fit, vt aliquando variolæ, aliquando morbilli populariter graſſentur.

Quamuis autem variolæ in toto corpore erumpere ſoleant, maiori tamen copia in facie, pedibus & manibus apparere conſueuerunt, cùm aliter euenire ſoleat in maculis purpureis quæ in febre purpurata contingunt: illæ enim in pectore & dorſo præcipuè apparent, Cuius differentiæ ratio inde deſumenda eſt, quòd cùm variolæ oriantur ab ebullitione ſanguinis, cuius beneficio fit excretio ad cutem excrementi in eo latitantis, & praua qualitate affecti; hepar autem ſit ſanguinis fons & origo, ab eo præſertim talis expulſio dependeat; at hepatis emunctoria ſunt facies, manus, & pedes: vnde fit, vt calidiori hepate præditi, faciei rubedine & puſtulis laborare caloremque intenſum in volis manuum ac pedum percipere ſoleant; eáque ratione maior fit expulſio ad eas partes. Contrà verò maculæ purpureæ in febre maligna apparentes, à corde præcipuè affecto oriuntur, ideoque circa partes cordi vicinas erumpunt, & præcipuè circa lumbos, quia in iis vena caua aſcendens, & arteria aorta cordi annexæ decurrunt.

Alia prætereà differentia inter variolas & maculas purpureas annotanda eſt, quòd nimirum variolæ & morbilli apparentes tertio vel quarto die à febris inuaſione, criticæ eſſe ſoleant, & vt plurimum ſalutares; maculæ verò purpureæ, etiam ſeptimo die apparentes, plerumque ſymptomaticæ ſint, & morbum reddant deteriorem, cum aliter debere fieri videretur; morbus enim crudior eſt quarto die, quã ſeptimo. Huius tamen euentus ratio inde depromenda eſt, quod in variolis & morbillis plerumque febris incipit à ſummo vigore, ideò non ſolum tertio, aut quarto, ſed etiam primo & ſecundo die excretiones in ea verè criticæ poſſunt contingere. At febres malignæ ſegniùs progrediuntur, & principium earum ad ſeptimum plerumque extenditur: vnde eo tempore excretiones contingentes non poſſunt eſſe verè criticæ. Quòd verò variolæ & morbilli tam citò ad ſtatum perueniant, non autem febres malignæ, inde fit quia febris variolarum & morbillorum à putredine leuiſſima, & ſanguinis ebullitione potiùs quàm ab intenſa materiæ putredine proficiſcitur, eam ideò ceſſare facit natura mediante coctione ante diem ſeptimum, eò quòd leuiſſima ſit, & à facillimis cauſis orta. At in malignis febribus adeò eſt ingens, ac ſordida putredo, vt nec decima quarta die, & interdum vigeſima corrigi poſſit. Et ob id, maculis erumpentibus ante

id tempus exacerbatur; quia citra coctionem, & ſymptomaticè coacta fuit natura eas expellere.

Fit igitur expulſio vatiolarum & morbillorum per ſanguinis ebullitionem: Quæ quidem ebullitio, juxta doctrinam Auicennæ, duplex eſt; vna perfectiua, altera verò corruptiua. Perfectiua, ſeu deputatiua ea eſt, in qua partes tantùm impuriores & excrementitiæ ſanguinis putteſcunt & à natura expurgantur, vt tota maſſa pura poſtmodùm relinquatur; & tunc vatiolæ fiunt ſalutares. quæ ſine vllo medico auxilio curantur. Corruptiua verò eſt, in qua non ſolum partes ſanguinis excrementitiæ, ſed etiam ſanguis ipſe ſincerus computreſcit; vnde perculoſæ & lethales variolæ oriuntur, & pro maiori vel minori puttedine, maioris vel minoris malignitatis participe, plures vel pauciores ſanguinis partes occupātis, maius vel minus periculum emergit. Talis ebullitio corruptiua, præcipuè contingit, dum epidemicè graſſantur iſti morbi, & à maligna aëris conſtitutione excitantur, à qua humorum efferueſcentia, & maligna putredo inducitur, vnde vatiolæ multæ & periculoſæ generari ſolent, quæ aliquando peſtis prodromi & nuntij, iuxta Rhaſis ſententiam, eſſe conſueuerunt.

Inter morbos acutos recenſeri ſolent variolæ, & morbilli, vt plurimùm enim intra quatuordecim dies terminantur. Duplex autem temporum ſeries à nonnullis ingenioſè ſtatuitur tempus nimirùm ebullitionis, & tempus eruptionis variolarum. Tempus ebullitionis quatuor, vt plurimùm diebus perficitur: ita vt primus dies principium ſtatuatur, ſecundus augmentum, tertius ſtatus & quartus declinatio: tunc enim febris & alia ſymptomata remittere ſolent. At principium exitus vatiolarum eſt ipſemet quartus dies, augmentum ad ſeptimum protrahitur, ſtatus ad vndecimum, declinatio verò ad decimumquartum, quo tempore vatiolæ exſiccantur. Non rarò tamen ad vigeſimum vſque protrahitur variolarum exſiccatio.

Differentiæ variolarum & morbillorum deſumuntur, vel à ſubſtantia, ratione cuius aliæ ſunt magis, vel minùs pituitoſæ, ſanguineæ, bilioſæ, aut melanohclicæ, vel à quantitate ratione cuius dicuntur maiores aut minores, plures aut pauciores, profundæ aut ſuperficiariæ; vel à qualitate, ratione cuius aliæ rubicundæ, aliæ albæ, ſubflauæ, violaceæ, lividæ nigræ, pro diuerſitate humorum, ex quibus componuntur; vel à tempore, ratione cuius aliæ citò, aliæ tarde erumpunt, aliæ citiùs, aliæ tardius ſuppurantur, aut, diſſoluuntur vel à loco, ratione cuius aliæ cutem tantum occupant, aliæ etiam partes internas inuadunt, vt fauces, pulmones, inteſtina, iecur, lienem, reliquaque viſcera.

Diagnoſis dirigenda eſt, vel ad affectum iam præſentem, vel ad eundem imminentem. Variolæ & morbilli iam præſentes, cum ſenſibus pateant nō aliis ſignis indigent. Imminentes verò ſequentia ſigna indicant.

Dolor capitis cum pulſationis ſenſu in fronte & temporibus: Somnolentia grauis: Terrores in ſomno; Deliria interdum tremores & conuulſiones: Sternutatio: Pandiculatio frequens: Raucedo, Tuſſis, Spirandi difficultas, Calor, rubor & punctionis ſenſus in toto corpore. Dolor dorſi, qui aliquando ſolus, aut cum paucis aliis ſymptomatis in febre ſynocho apparens, variolas imminentes ſignificat. Cum enim per dorſum ferantur vena & arteria magna, in quibus ſanguis ebulliens malignos acres vapores ad neruos, & membranas vicinas emittit, neceſſe eſt dolores in iis, partibus præcipuè percipi. Magna anxietas, & inquietudo. Lachrymæ inuoluntariæ; Oculorum ſplendor & pruritus: Tumor faciei cum aliquo rubore. Vehementia ſymptomatum ab initio, vt morbus ſtatim vigorem attigiſſe videatur.

Quæ omnia fiūt vel à vaporibus multi & craſſis per ſanguinis ebullitionem in caput, diaphragma, aliaſque partes tranſmiſſis; vel ab ipſa variolarum materia, iam ipſas partes inuadere incipiente; vel à fluxione caloris vi exciata humores in cerebro colliquantis.

Maximi eſt momenti imminentes variolas præuidere; ſed multò maioris earum euentum prædicere, quam ſequentia ſigna prognoſtica indicabunt.

Ac primùm ſalutares eſſe ſolent variolæ, quæ citò, & facilè exeunt, ac breui ad maturitatem perducuntur.

In quibus febris leuis eſt, ſine magnis ſymptomatis, quæ poſt exitum variolarum ceſſat, aut admodùm imminuitur. In quibus vox libera eſt, & reſpiratio facilis. Variolæ primum rubræ, & albæ, molles diſtinctæ, paucæ, rotundæ faſtigiatæ, ſolam cutem, non autem partes internas afficientes, ſalutares eſſe conſueuerunt.

Omnia prædicta ſigna, materiæ morbificæ paucitatem, obſequium, benignitaten, & naturæ robur, validè eam expellentis, ſignificant.

Contra verò periculoſas, aut lethales variolas oſtendunt, febris ingens & non imminuta poſt eruptionem variolarum; ſignificat humores malignos & venenatos non fuiſſe ſufficienter ad cutem expulſos, ſed maximam eorum partem adhuc in venis reſtitiſſe. Anxietas & inquietudo magna ab iiſdem humoribus in venis ebullientibus. Difficultas ſpirandi, quæ ſignificat puſtulas, aut apoſtema in pulmonibus, aut anginam, aut virium lapſum. Sitis ingens, quæ internum incendium indicat: & ſi cum ea anguſtia reſpirationis augeatur, mors in propinquo eſt. Alui fluxus, aut dyſentēria, quæ ſignificat humores malignos ad interiora recurrere, motu omninò contrario naturæ motui, atque adeò lethali, Ideò ex iis, qui huiuſmodi alui fluxu poſt eruptionem variolarum corripiuntur, pauciſſimi euadunt.

Vrina ſanguinea lethaliſſimum eſt ſignum; tum etiam ſi per aluum ſanguis purus & ſincerus reiiciatur. Interdum etiam per nares, gingiuas, aliaſque corporis partes fiunt excretiones ſanguineæ, quæ lethales eſſe conſueuerunt. Significant enim ſummam ſanguinis acrimoniam atque malignitatem: quæ naturam vehementer irritat, & ad præpoſteram illius excretionem compellit

Peſſimæ etiam ſunt variolæ tardè apparentes, quæ materiæ contumaciam, aut naturæ imbecillitatem ſignificant. Multæ, magnæ, duplices & continuatæ, eiuſdem materiæ quantitatem nimiam oſtendentes. Duræ, eiuſdem materiæ craſſitiem, & incoctibilitatem indicantes. Depreſſæ, expultricis imbecillitatem ſignificantes: eæque deteriores ſunt, ſi in earum medio macula nigra appareat, quæ malignitati inſigni atteſtatur. Virides, liuidæ, & nigræ, quæ ex bile porracea, vel atra generantur.

Omnium peſſimæ, quæ vbi egreſſæ ſunt, confeſtim euaneſcunt, & tumor partium remittitur; ſignificant enim humorum retroceſſum ad interiora, & eorum, quibus iſta retroceſſio contingit, nullus euadit, ſed vt plurimùm intra viginti quatuor horas pereunt.

Periculoſę etiā ſunt, quādo maculæ febri purpuratæ familiares, illis permiſcētur: præcipuè ſi maculæ

illæ

illæ liuidæ, vel nigræ fuerint. Significant enim non ſolùm leuem illam putredinem, quæ ex ebullitione ſanguinis in variolis ſolet contingere: ſed etiam intenſam illam & profundam (vt vocant) putrediné adeſſe, ex qua maius multò ægrotanti impendet periculum.

Fæces, aut vrinæ in variolis liuidæ, aut nigræ, magnum in hoc morbo portendunt periculum: ſignificant enim humorem atrabilarium in venis redundare; & totam maſſam humorum inficere.

Curatio variolarum & morbillorum quatuor indicationibus perficitur. Quarum prima verſatur in humorum quantitate peccantium euacuatione. Secunda in motu naturæ, ſeu variolarum expulſione adiuuanda. Tertia in malignæ & venenatæ qualitatis oppugnatione. Quarta denique in ſymptomatum correctione. Quæ omnia vt commodè perficiantur, primùm idonea victus ratio inſtituenda eſt, quæ eadem eſſe debet, quæ in febrium putridarum curatione fuit propoſita: nonnulla tamen peculiariter aduertenda ſunt.

Primò vt æger in loco calidiuſculo detineatur, quo cutis pori aperiantur, & variolarum eruptio adiuuetur. Ideò detinendus eſt in cubiculo benè clauſo, quod aër frigidus nullo modo ingrediatur. Multi enim pueri, benignis alioqui variolis laborátes, frigidioris aëris appulſu de medio ſublati ſunt, repercuſſa nimirùm materia morbifica ad interiores partes. Eadémque ratione veſtibus moderatè cótegendi ſunt; ita tamen vt aëris caliditas, aut integumentorum pondus febrilem ardorem non intendat. Dicta tegumenta ex pannis rubris plerúmque concinnari ſolent, quia analogiâ quadam ſanguinem ebullientem ad exteriora mouere creduntur. Solent etiã multi ouem, aut vervecem in cubiculo, vel etiam cubili detinere, quòd illa animalia venenatam labé facilè recipiant, & in ſe attrahant; vnde ægris leuamen aliquod emergere poteſt.

In potu decoctum hordei, vel radicis acetoſæ, vel decoctũ raſuræ eboris, aut cornu cerui vtiliter vſurpari ſolet, præcipuè in principio, & dum febris eſt vehemens. Si verò non ita incandeſcat, decoctum hordei & caricarum erit vtiliſſimum, vtpotè humores ad cutem efficaciter expellens; eóque vtebantur paſſim Amatus & Foreſtus cum fœlici ſucceſſu.

Prætereà ſomnus cum toto morbi decurſu moderatus eſſe debeat, in augmento tamen cùm puſtulæ erumpunt, diuturnior noxius eſt, & ſatius eſt plus ſolito vigilare.

Vt igitur indicationes prædictæ impleantur, à venæ ſectione inchoanda curatio eſt, (ſi ſanguis aliquatenùs redundaret, ætáſque ægrotãtis ferre poſſe videatur) eâque quamprimùm celebranda. Si tamen Medicus primo morbi die nõ fuerit vocatus, vtiliter nihilominus ſanguinem detrahet ante eruptioné variolarum, vel dum adhuc paucæ apparent; quod tẽpus vulgò vſque ad quartam diem extẽdi cóſueuit, à febris inuaſione. In quo tamen cautio diligens neceſſaria eſt. Si enim puſtulis erumpere incipiẽtibus, febris imminutio, & ſymptomatum remiſſio ſubſequatur; ſatius eſt totum negotium naturæ benè operanti relinquere, quæ totam materiam morbificam ad cutem ſufficienter expulſura eſt. Tum venæ ſectio neceſſaria non eſt, cùm experientia doceat, infinitos pueros benignioribus variolis laborantes, neque plethorâ oneratos, ſine ſanguinis detractione fœliciter curari. Quin potiùs aliquãdo in dicto caſu phlebotomia noxam inferre poterit, cùm variolarum expulſio fieri ſoleat per ebullitionem ſanguinis: quæ ſi lenis ſit, a ſanguinis detractione multùm imminuetur, ſicque inſufficiens euadet ad ſanguinis maſſam ab impuritatibus perfectè depurandam. Contrà verò ſi erumpentibus variolis febris intenſior, anxietas, difficultas ſpirandi, lotium craſſum & rubrum, aliáque ſymptomata maiora appareant; ſignum eſt naturam nimio humorum onere premi, eóque non poſſe conuenienter regere; ideò phlebotomiam eſſe neceſſariam, vt detractâ portione oneris, reliquum à natura faciliùs expellatur. Vno verbo, in ebullitione merè perfectiua, ſeu depuratiua, ſanguis detrahendus non eſt; in corruptiua verò venæ ſectio maximè neceſſaria eſt, etiam in ea quæ minoris malignitatis eſt particeps, cuius gradus ſuprà fuerunt expoſiti. Ita autem neceſſaria eſt phlebotomia in periculoſis variolis, in quibus ebullitio corruptiua fieri conſueuit, vt tenellula puerorum ætas illam non impediat. Vſus enim inualuit, vt in quarto, & non rarò tertio ætatis anno miſſio ſanguinis vſurpetur. Pariſienſes Medici in teneriori ætate, & lac ſugentibus pueris à venæ ſectione non abſtinent. Quod tamen ægerrimè admittit tenellula natura, leuiſſimum lactis alimentum & copioſus per cutem effluxus. Neque vllius è ſapientibus ſcriptoribus patrocinio defendi poteſt noua hæc mittendi ſanguinis licẽtia.

In paulò grandioribus pueris vnica phlebotomia interdum non ſufficit; ſed illa erit iteranda, ſi febris intenſa perſeueret; vel delirium, aliúdve graue ſymptoma vrgeat; imo verò peracta variolarũ eruptione, quæ intra nouem dies, majori parte fit, ſi febris valde vrgeat, ſanguis denuò mittendus; eſt, & ægri tractandi, vt febre continua putrida laborantes.

Si ſuſpecta ſit venæ ſectio propter ætatem tenellam, vel quòd tempus idoneum iam tranſactum fuerit; ſãguinis redundantia auferri poterit cucurbitulis ſcarificatis, dorſo ſcapulis, & femoribus admotis, quæ etiam in ſtatu morbi conferre poterunt, cùm motus naturæ à centro ad circumferentiam per eas adiuuetur. Cauendum autem in puerulis, ne profundiores fiant ſcarificationes. Contingit enim aliquando, vt penitiùs adacto ſcalpello ab imprudenti chirurgo, ſanguis, feruidus, & ebulliens, venulis diuiſis, eo impetu per vulnuſcula effluat, vt difficili negotio cohiberi poſſit.

Purgatio in hoc affectu ſuſpecta eſt. Fit enim motus motui naturæ cótrarius, nempè à circumferentia ad centrum, & quibuſcumque variolis laborantibus alui fluxus contingit, retroceſſio variolarum repentina, & mors vtplurimùm conſequitur, vt in prognoſi notaui. Aduerte tamen, vtiliſſimè non rarò purgationem inſtitui ante eruptionem variolarum, & antequàm febris incandeſcat, quando ſcilicèt pueri ſunt veluti in ſtatu neutro decidentiæ. Tunc enim ſi abũder cacochymia vtiliter ea purgatione imminuitur, vt natura poſtmodùm alacriùs expulſioné moliatur. At variolis apparere incipientibus, purgatio futura eſt pernicioſa. Tum etiam, ſi maximè vigeat malignitas, vt in conſtitutione epidemica, quando plurimi pueri ex eo morbo intereunt, ſatius eſt omninò à purgatione abſtinere, quia in morbis valdè malignis & peſtilentibus, purgatio in principio morbi inſtituta valdè noxia eſt. Ex blandis autem medicamentis componenda ſunt purgantia, rhabarb. ſcilicèt caſſia, manna, tamarindis, & ſyrupo roſaceo.

In morbi decurſu, ſi aluus aſtricta ſit, ſollicitari blandiſſimè, non autem irritari poterit; idque ſuppoſitorio ex ſolo melle ſine ſale confecto; vel enemate ex iuſculo, aut lacte, aut decocto hordei, paſſularum, & liquiritiæ, cum ſaccharo & vitellis ouorũ.

Poſt venæ ſectionem, aliáſque euacuationes (ſi neceſſariæ fuerint) variolarum expulſio adiuuanda eſt, non ſolùm remediis ſpecificis humores ad cutem propellentibus, ſed etiam diaphoreticis, & alexipharmacis, præſertim ſi variolæ epidemicæ, & ſummæ malignitatis participes periculũ portendãt.

Vulgatiſſimum eſt, & à Rhaſi, Auicenna, totâque Arabum

Arabum familia commendatum ad cutem propellens medicamentum; quod etiam à potiſſima recentiorum parte vſurpatur, iuxta Auicennæ deſcriptionem quod ſic habet.

℞. Ficuum pinguium Vnc. vij. lentium excortic. Drach. iii. laccæ ʒ ii. ß. gummi tragacāthi & ſeminis fœniculi, an. Drach. ii. Coquantur in ℔. j. ß. aquæ fontis, donec redeant ad tertiam partem. Detur in potu de ea. Rhaſis addit prædictis ſimplicibus croci gr. xv. paſſular. ʒ. v. quia crocus aperit & corroborat, paſſulæ hepar firmant. Tragacāthum verò licèt incraſſet & aſtringat, ideò reliquis miſcetur, vt nimiam ſanguinis ebullitionem prohibeat.

Lentes à quibuſdam neotericis reiiciuntur quod aſtringendi facultate præditæ ſint, atque adeò variolarum eruptionē impediant. Sed non, temerè reiiciēda eſt tot, tantorúmque Medicinæ procerum autoritas; quin potiùs ſtatuendum eſt, ſumma cum ratione, lentes excorticatas, vel leuem ebullitionem paſſas huic compoſitioni addi; vt nimirùm ſuâ aſtringendi & incraſſandi vi feruorem nimium humorum coërceant, eorúmque impetum in aliquam partem nobilem prohibeant. In quem finem etiam tragacāthum additum eſt, vt anteà monui. Hoc deſumitur à Galeno, qui 1. *de alimen. facult. cap.* 18. lentes bis coctas partes naturales roborare, & aſtrictione qua pollēt, ventris fluxum cohibere docuit. Illæ igitur præſcribi vel omitti à Medico curante poterunt; prout maior, vel minor attenuandi, & humores ad cutem propellēdi neceſſitas vrgere videbitur. Si enim materia ſubtilis fuerit, & magna ebullitio fiat, vtiliter lentea præſcribi poterunt, ad intentiones prædictas. Si verò materia craſſa videatur, quam natura ſegniter ad cutem propellat; tunc illæ erunt omittendæ, imò & tragacanthum, & reliqua attenuantia ac diaphoretica ſolùm permiſcenda. Vnde patet, remediorum formulis ab Auctoribus propoſitis non eſſe arctè inſiſtendum; ſed in variis caſibus variè eſſe immutandas. Pro exemplo ſit formula ſequens, partim ex ſimplicibus prædictis, partim ex aliis diaphoteticis & malignitatem oppugnantibus compoſita; quæ ægrotantibus plerumque variolas patientibus in expulſionis conatu multùm conferre poterit.

℞. Rad. fœnic. & acetoſ. ana ℥. j. raſuræ cornu cerui ℥. ß. ſol. ſcabioſæ, ſcurdij & hyperici, ana M. j. ficuum pinguium par. iii. gummi laccæ ʒ. iij. ſem. napi & card. bened. ana ʒ. ii. lentium excort. ℥. ß. gummi tragacanthi ʒ. j. ß. Coquantur ad ℔. j. ß. De colatura cape ℥. iii. ſyrupi de limon. ℥. j. Miſce Fiat iulep. Detur bis, aut ter in die.

Si malignitas maximè vrgeat, vt vulgò in variolis epidemicis fieri ſolet, alexipharmacis præcipuè inſiſtendum eſt. Sicque ea omnia, quæ in febribus malignis à nobis propoſita ſunt, hic conuenire poterunt, habitâ virium, ætatiſque ratione. Et inter alia frequenter vſurpari poterunt, confection. de hyacinth. lapis bezoardicus, puluis ex corallis, margaritis, raſura cornu cerui, lapide bezoardico, oleum ſcorpionum, Matthioli, aliáque quorum vtendi modus è capite præcedenti deſumi poterit.

Neque omittenda ſunt vires inſtaurantia, tam interna, quàm externa, à præcedenti etiam capite repetenda, & à prudenti Medico opportunis temporibus vſurpanda.

Aduertendum autem eſt diligenter, ea medicamenta, quæ variolarum expulſionem adiuuant, in omnibus ægrotantibus non eſſe vſurpanda. Interdum enim tanto impetu erumpunt, vt earum motus aliquantiſper cohibendus ſit: maxima enim ebullitio & feruor ſanguinis immodicus niſi temperentur, ad exitium ægrotantes perducere conſueuerunt; ideò frænantibus & modicè refrigerantibus tunc temporis vti conuenit. Pro exemplo iulepus in hunc modum componi poterit.

℞. Hordei integri P. j. rad. pentaphylli & tormentillæ, ana ℥. j. ſol. acetoſ. endiu. & oxytriphylli. ana M. j. lentium excort. ℥. ß. gummi tragacanth. ʒ. j. Coquantur ad ℔. i. In colatura diſſolue ſirupi limon. aut granator ℥. iv. Fiant iulepi pro iv. doſibus, bis in die ſumendi.

Amatus Luſitanus *curat.* 18. *cent.* 3. exemplū proponit huiuſmodi variolarum, à feruidioribus humoribus productarū, & ſolis refrigerantibus atque incraſſantibus curatarum. Quod hic ad verbū ſubnectere libuit vt tyronibus appareat, quibus in caſibus curatio maximè varianda ſit. *Puer, inquit, Altaraſij, variolis corripi cæpit, ex quibus nonnulla ita percurrebant, vt miſerum corpuſculum intra duos dies ferè totum excoriatum reliquerint: ſerpebant quippe, ac cutem tantùm exanthemata excoriabant; quæ aliis quoque eueniſſe puerulis obſeruaui. Contra quæ ſic orſus ſū. Primò cùm materia hæc plus iuſto ſubtilis eſſet, eam obtundere conati ſumus, nec tantùm eam, verùm etiā iecinoris & membrorum internorum malam qualitatem infringendi, ne de nouo àltera gigneretur. Sed id refrigerantibus complebamus medicamentis, vt ſyrupo roſato de cichorea, ſimplici, de endiuia, de violis, adiectis ſimilibus aquis. Exteriùs verò iecur ex ſantalino vnguento illinebatur. Sed victus ad id multū faciebat, qui ad frigidum cum humiditate declinabat. Quibus omnibus materia craſſior eſt reddita, & variola craſſa & ampla apparere cœperunt.*

In potu verò ordinario præſcribatur decoctum hordei & radicum acetoſæ. Eáque remedia continuanda erunt, donec feruor ſeſe aliquantulùm remiſerit: poſteà verò ea quæ expulſionem promouent, erunt vſurpanda, ſi natura eorum auxilio indigere videatur.

Hæc ad directam variolarum curationem poſſent ſufficere. Sed quia illæ plurimis partibus tam internis, quàm externis grauem noxam inferre poſſunt, earum præcautioni & curationi incumbendum eſt.

Internæ partes præſeruari maximè poſſunt decocto lentium, laccæ & tragacanthi ſuprà deſcripto. Siquidem lacca iecur & lienem tuetur, lentes inteſtina, tragacanthum pectus.

Peculiariter verò pulmonem defendunt conſeruæ roſar. violar. ſyrupus iuiubinus, violaceus, myrtinus, de roſis ſiccis, de papauere, tum etiam eclegmata ſequentia.

℞. Conſer. roſar. ℥. i. ß. ſucci expreſſi ex lentibus tertiò elixis ʒ. vi. ſemin. papau. alb. ʒ. ß. gummi tragac. ℈. i. Cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat looch.

Vel iſtud Auicennæ, quod à Guainerio & Foreſto laudatur.

℞. Lentium excorticatar. & ſubtiliſſimè tritarum ʒ. iii. ſemin. papau albi ℥. i. conſer. roſar. ℥. ii. iulepi roſac. q. ſ. Fiat looch.

Vel ex ſolis ſyrupis tale lambitiuum componi poterit.

℞. Syrupi violac. iuiubin. & de roſ. ſic. ana. ℥. i. ſyrupi de papau. ℥. ß. Miſce. Vtatur frequenter ex cochleari, ſenſim lambendo.

Si verò iam præſens fluxio in pulmonem irruat, & raucedinem ac ſuffocationem inducat; non ſolùm remediis prædictis cohibenda erit, ſed etiam reuellenda per cucurbitulas; tum ſiccas, tum ſcarificatas; & venæ ſectionem, ſi cætera conſentiant. Præterea in potu exhibebitur decoctum hordei, iuiubarum & liquiritiæ. & looch ſequens in vſum vocabitur.

℞. Sem. alb. melon. cucumer. & papau. alb. ana ʒ. ii. paſſular. mūd. & iuiubar. ana par. iiii. Coquantur ad ℔. i. In qua diſſolue conſer. roſar. & violar. ana ℥. ß.

ʒ.ß.puluer.elect.diatragac.frigidi ʒ.iij.ſaccahri cā-di & roſac.ana q.ſ. Fiat looch.

Fauces & guttur defendi poterunt, antequam varioſæ erumpant, ſequenti gargariſmate.

℞ Hordei mund. P.j.folior. plantag.M. ij.roſar. rubr. P.j. balauſt. ſem.ſumac. ana ʒ. ij. Bulliant in aquæ lb.ij.ad tertiæ partis conſumptionem.In cola-tura diſſolue ſyrupi de moris & granat.ana ℥.j.Miſce, Fiat gargariſma.

Si tenella puerorum ætas gargariſmatis vſum non permittat.fiet lambitiuum ex ſyrupo mororum,gra-nat. de roſ.ſic.vel ſolis,vel cum aqua plantaginis & roſarum permiſtis,quod frequenter exhibebitur ex cochleari. Quibus ſi fluxio cohiberi nequeat,ob ni-miam illius copiam, vnde ſuffocationis periculum immineat;ea quæ vias laxant,& excretionem iuuant, vſurpanda erunt, in hunc modum.

℞ Mucilag. ſem. pſyllij,& olei amygd.dulc. re-centis,ana Vnc.j.ſem.ſacchari albiſſ. Vnc.ij.Miſce. Fiat lambitiuum, ſingulis horis exhibendum.

Si ex fluxionis acrimonia, aut copia variolarum, vlcus in faucibus genitum fuerit: aquâ hordei cum melle roſaceo,vel aquâ aluminosâ detergendum eſt. Etſi in corruptionem vergat, Ægyptiaci tantillum prædictis erit admiſcendum.

Inteſtina præſeruabuntur iiſdem remediis, quæ ad pulmones præſeruandos fuêre propoſita. At ſi iam præſens alui fluxus,vel dyſenteria vrgeat, primùm detergentia & lenientia remedia, poſtmodùm verò aſtringentia, vſurpanda ſunt. Sicque parabuntur clyſteres ex lacte chalybeato,ſaccharo & vitellis ouo-rum:mox ex decocto hordei & roſar rubr. cum oui vitello,ac tandem ex decocto plantag centinodiæ,& prunellæ,aliiſque ex curatione dyſenteriæ deſumen-dis.Aduertendum autem, alui fluxum non rarò in pueris variolis laborātibus,à lumbricis excitari,eúm-que toto ferè morbi decurſu perdurare,vnde vitæ pe-riculum imminet;quia expulſio variolarum impedi-tur, aut imminuitur. Idque facilè dignoſcitur ex deiectionum craſſitie ac viſcoſitate,& colore griſeo, vel albicante:tunc enim lumbricos enecantia exhi-benda ſunt,& clyſteres dulces iniiciendi.

Renes etiam interdum afficiuntur & exulcetatio-nem patiuntur,vnde ſanguinis mictus exoritur.His confert emulſio ſem. frig.maj. cum trochiſcis al ke-kengi, de carabe,aliáque in mictus ſanguinis cura-tione propoſita.

Inter partes externas oculi maximè à variolis præ-ſeruandi ſunt.Cùm enim molli & humidâ ſubſtan-tiâ præditi ſint, variolarum materia facilè ad eos propellitur, vnde grauiſſima mala incurrunt, & in-terdum viſus prorsùs deſtruitur.

Antequàm igitur variolæ erumpant, aut dum erumpere incipiunt, illinendi ſunt oculi omni horâ aqua plantag.& roſar.in qua tantillùm croci diſſolutū ſit;vel collyrio ſequenti, quòd efficaciùs præſeruat.

℞.Aquæ roſar.& plantag. ana Vnc.j.ſem.puluer. ſem.ſumac. Drach.ij.Infundantur parùm,& calidè. Colentur cum multa expreſſione. Colaturæ adde camphoræ ℈.ſem.croci gr.v.Fiat collyrium.

Adhuc efficaciùs erit,ſi loco aquarum, ſucci cen-tinodiæ & burſæ paſtoris depurati,cū reliquis per-miſceantur.

Si verò intra oculum ipſum puſtulæ ſuboriri vi-deantur,ſanguis columbinus frequenter inſtillandus eſt, vt earum reſolutio citò promoueatur. Tum etiam collyrium ſequens vſurpandum.

℞.Aquæ roſar. Vnc.ij.aquæ euphraſ. Vnc. ſem. trochiſ.alb.Rhaſ.Drach.j,tuthiæ præparatæ ℈.j.cā-phoræ gr.v.croci gr.ij.Fiat collyrium,quo cum tenui linteo oculi ſæpè illinantur.

Oculi verò ita intumeſcentes,vt aperiri nullo mo-do poſſint, frequenter abluendi ſunt decocto ſemi-lini,fænugr. cydonior maluæ; ſicque tumor ſubſi-debit, & oculi aperientur. At ſi oculis apertis ne-bulæ in iis appareant,ſaccharo cādo in tenuiſſimum pollinem redacto abſtergendi ſunt.

Ac tandem ſi oculi exulcerentur, collyrio ſe-quenti curabuntur.

℞.Ceruſſæ lotæ ʒ.iii.ſarcocollæ ʒ.i.gummi traga-canth.℈.i. opii.gr.ii.Cum mucilagine tragacanth. extracta cum aqua plātag.fiant trochiſci,qui diſſol-uantur in lacte muliebri,vel aqua roſac.ad vſum:& in cæteris procedendum, vt in curatione vlcerum oculorum fuſiùs à practicis docetur.

Ad nares præſeruandas acetum ſæpè olfaciendum eſt.At efficacius operabitur collyrium ex ſucco po-lygoni & burſæ paſtoris,ſemin.ſumach,& campho-ra ſuprà laudatum,quo intincta turunda, ſæpè in nares erit immittenda.Si nihilominus variolæ intra nares adnaſcantur,illæ citò in cruſtas abeunt,quæ oleo amygd.dulc.frequenter erunt illinendæ,vt bre-ui decidant.Ac denique ſi exulceratio contingat,li-nimento ex oleo de vitellis ouorum,& ſucco plan-tag.in mortario plumbeo ſubactis, tractanda erit.

Ad faciei cuſtodiam, nonulli eam aquâ roſaceâ, aliiſque aſtringētibus abluunt. Quod mihi probari non poteſt: ſiquidem maxima impuritatum portio, ad faciem propellitur.Illius enim cutis,laxa & mollis excrementis recipiendis maximè idonea eſt.Quam-obrem ſi impuritates illæ,quæ à natura ad faciem amandantur,ab ea repellantur,intùs retentæ grauē noxam inferre poterūt,atque ita naturæ motus neu-tiquā impediendus eſt.Sed huic tantùm muneri in-cūbere debet Medicus,vt impediat,ne in facie ger-minantes variolæ,foueas & cicatrices relinquant,à quibus facies deturpari non rarò conſueuit.Id verò vtiliter præſtabit,ſi cum variolæ iam maturuerunt,& in medio albicantes eminent, (quod circa nonum morbi diem ſolet contingere) oleo amygd.dulc.re-center ſine igne expreſſo,cum penna illinantur bis in die,vſque ad cruſtarum caſum. Hoc enim reme-dio temperatur bilis acrimonia,maturatio accelera-tur,& cruſtularum caſus promouetur;quæ alioqui adhærentes cutem profundiùs exulcerant, ob pus ſubtùs deliteſcens.Oleum nucum recenter & ſine igne extractum,cum aquæ roſac. pari quantitate ſubactum ad formam linimenti, ad eundem vſum præſtantiſſimum eſt.

Si ob neglecta prædicta remedia, vel inſignem variolarum malitiam veſtigia & cicatrices remanēt illarum reparationi ſedulò incumbendum eſt.Quod tamen integrè obtinere difficillimum eſt;quamuis plurimi in eo multum deſudarint,in gratiam virgi-num & mulierum,quæ pulchritudinis conſeruandæ ſtudioſiſſimæ ſunt.Ex infinitis autem remediis,quæ ad hanc rem ab Auctoribus deſcripta reperiuntur, nos ſelectiora tantùm proponemus.

Ac primum oleum ex vitellis ouorum cutem nu-trit atque generat,ideò cicatricibus implendis ma-ximè idoneum eſt.

Seuum veruecinum recens liquatum & pennâ iniunctum,ad idem eſt efficax.

Maximè verò reparantur fœda variolarum veſti-gia,ſi aquâ mille florum,ſeu è ſtercore vaccino, menſe Maio deſtillatâ abluantur,& poſteà axungiâ humana inungantur.

Foreſtus vnguentum ſequens valdè prædicat.

℞. Olei amygd.dulc. liliorum albor.ana Vnc.i. pinguedinis capi Drach.iii.puluer.radic.pęonię,ire-os Florent.& lithargyri auri,ana Scrup.ſem.ſacchari candi Scrup.i.His omnibus in calido mortario benè miſtis,& per linteum expreſſis, inunge dicta loca manè & ſerò,Poſteà verò aquâ è pedibus vitulinis deſtillata benè abluantur, in cuius defectu aqua mille flor.vſurpari poterit.

Neque

Neque prætermittendum eſt, quod à multis practicis docetur, vt nimirùm variolæ ad maturitatem perductæ acu perforentur aureâ, vel argenteâ, ne pus diutiùs moram trahens in parte cicatrices relinquat. Quod tamen ferè iam obſoletum eſt, cùm experientia docuerit, variolas perforatas tardiùs curari, & cruſtas diutiùs retinere, ob caloris natiui imbecillitatem, quæ à perforatione parti indicta eſt, vnde cicatrices fœdiores relinquuntur. Itaque ſatius eſt ab hac perforatione abſtinere, & puris euacuationem ſoli naturæ relinquere.

Pro huius curationis coronide, affectuum variolis ſuperuenientium, pruritus nempè & exulcerationis, therapia ſubnectenda eſt.

Ac primùm in eruptione variolarum, aut dum matureſcere incipiũt, ingẽs dolor, vel pruritus interdum ægrotantes affligit; præſertim verò in plantis manuum & pedum, eò quòd denſior in iis partibus cutis eruptionem prohibeat.

Cui ſymptomati medeberis, ſi partes illas in aqua calida detineas, vel decocto emolliente diutius foueas. In facie verò cùm ingens adeſt pruritus, quo ægri eam ſcalpere coguntur, vnde fœda illius decurpatio, & inſignes cicatrices emergunt; ſequenti remedio vtere.

℞. Fol. parietar. M.j. flor. camæmel. & melilot. ana P. ſem. Decoquantur in aquæ ſcabioſæ ℔.j. Colaturæ adde aquæ capri fol. Vnc. iij. Colaturâ calidâ madefiant ſæpe variolæ prurientes cum bombace, aut linteo tenui.

Vlcera verò, quæ ex malignis & exedentibus variolis oriuntur, curanda ſunt vnguento albo Rhaſis camphorato, vel vnguento de plumbo, in hunc modum compoſito.

℞. Plumbi vſti ℥. ij. lithargyri ℥. j. ceruſſæ lotæ, aceti, ana ℥. ß. olei roſat. ℥. iiij. mellis roſa. ℥j. vitellos ouor. num. iij. myrrhæ Vnc. ſem. ceræ q. ſ. Fiat vnguentum.

FINIS.

INDEX

INDEX

Locupletiſſimus rerum omnium, quæ in hoc opere Practico continentur.

Primus numerus paginam, ſecundus columnam denotat.

A

ABDOMINIS muſculorum inflati maturum ſigna. *pag.* 184. *col.* 1
Abortus ſæpe per phlebotomiam in grauidis præcauetur. 274.1.& 2
Abortus quid. 275.1. cauſæ internæ & externæ. 275.2.& 276.1
Abortus gemellorum cur frequentior. 275. 2
Abortum cur indicet mammarum extenuatio. 276.1
Abortum cur efficiat teneſmus. 275. 2
Abortus futuri ſigna. 276.1. imminentis ſigna. ibid.
Abortus periculoſior quam verus partus. ibid.
Abortus quamplurimas mulieres ſteriles efficit. ibid.
Abortus menſtruis parcius fluentibus cur conferat. 276.2
Abortum quæ ſymptomata, & morbi ſequantur. ibid.
Abortus curatio in præſeruatione conſiſtit. ibid.
Abortum quæ impediant vi ſpecifica. 277.2
Abortum coitus ſæpe procurat. ibid.
Abortus imminentis curatio. ibid
Abortus cur magis contingat primis & vltimis geſtationis menſibus. 275.1
Abſinthij ſale cum ſucco limonum vomitus in febre maligna curatur. 341.1
Abſinthij vſus in tertiana intermittente longiori. 317.2
Abſinthij decoctum cum ſenna in quartana vtiliſſimum. 322. 1
Abſinthij Pontici conſerua nonnulli hydropici curati. 196.2
Abſinthij ſuccus vel decoctum in melancholia hypochondriaca laudatur. 204.2.& 205. 1
Acetum non permiſcendum medicamentis ſomnum conciliantibus. 27.2
Acetum commendatur in affectibus lienis. 199.2
Acida in bilioſis febribus cur vſurpanda. 310. 2
Acida humorem melancholicum fermentare creduntur. 311. 1
Acida & acuta appetere quam res abſurda? in pica melius. 134. 1
Acidus ructus cur dyſenteriæ longæ ſuperueniens ſalutaris. 136.2
Acida quibus morbis non conueniant. 308. 2
Acidis amara dulcificantur. 310. 2
Acida cur febribus peſtilentibus conueniant. 333. 2
Adnatæ tunicæ affectus. 55.1. vlcera. 57. 2
Ægylops & Anchylops in quo differant. 59.1
Ægylops cum inflammatione & ſine inflammatione. 59.1.& 2. curatio ibid.
Aër qualis eſſe debeat ad curationem frigidæ & humidæ cerebri intemperiei. 2.2
Aëris Aquilonaris incommoda. 3.1
Aër nocturnus cerebro frigido & humido inimicus. ibid.
Aër in febribus quomodo refrigerandus 308.1
Aër ambiens peſtilentium febrium præcipua cauſa. 317.1.
Aër à quibus cauſis vitioſus euadat. 327.1
Aëris in primis qualitatibus exceſſus, quomodo ſit cauſa febris peſtilentis. ibid. 1. 2
Aër quomodo alteretur ab influxu ſyderum. ibid. 2
Aër in conſtitutione peſtilenti quomodo corrigendus 333. 2
Aëris in aure implantati motus cauſæ. 66.1. 2
Aëris peculiari vitio dyſenteriæ epidemicæ excitantur. 161.1
Aër frigidus an hecticæ febri conueniat. 302.1
Agaricus ſpecificus an abſceſſum in angina rumpendum. 96.2
Albugo, ſeu leucoma, quid. 50.2. cauſæ. ibid. curatio. 51.1.2.
Albuginis à cicatrice productæ remedia melli permiſcenda. 51. 2
Alces vngula ſpecificum in hyſterica paſſione. 256.1
Alchechengi fructus & vinum ad calculum. 218.2. ad Iſchuriam. 235.1
Alexipharmaca in febribus malignis, diaphoretica & ſudorifica quando exhibenda. 337. 1
Alexipharmacorum variæ claſſes. ibid.
Alexipharmaca diaphoretica in vera peſte ſtatim initio vſurpanda. 338.2
Alexipharmacorum diaphoreticorum varij gradus ibid.
Alexipharmaca ad variolas. 346. 1
Alimentorum vitia. 135.2.& 136.1
Alimenta concoctu faciliora vel difficiliora redduntur excoquendi & condiendi ratione. 135. 2
Alimenta calculi materiam ſuppeditantia. 215. 2
Alimentorum prauitatis cauſæ. 328.2.& 319.1
Allium & cepe auditui nocent. 65.1
Allij hortenſis vis ad menſes mouendos, & conceptionem iuuandam. 273.1. ad præcauendam arthritidem. 293.2
Aloës in ſingultu maximè commendatur. 139.1
Aloë tuſa cum lacte exhibita ad vlcera renum & veſicæ. 230.1
Aloë puluerisata, & in pilam redacta commendatur ad epiphoram. 61. 2
Alui adſtrictæ incommoda, & cauſæ. 155. 2. curatio. 156.1
Alui fluxus inueterati per venerem exſiccantur. 165. 2
Alui fluxus hecticæ ſuperueniens quomodo curandus. 304. 1
Alui fluxus in febre maligna quomodo curandus. 341.
Alui fluxus authoris longior ouis induratis aceto intinctis curatus. 136.2
Alui fluxus differentiæ. 158.1. vnde deſumuntur. ibid.
Alui fluxus criticus quibus contingit. ibid.
Alui fluxus grauidis abortum minatur. 159. 1
Alui fluxus ſymptomatici curatio. ibid. an vomitus & venæ ſectio conueniant ibid. quales clyſteres. ibid.
Alui fluxus quando ſalutaris in hydrope. 194.2

Index rerum Practicæ.

Alui fluxus incertum præſagium in febre peſtilenti 332. 2.
Alui fluxu tertiana intermittens terminatur. 316.2
Alui fluxus ſymptomatici in febribus putridis ſuperuenientis curatio. 315. 2
Amara dulcificantur per acida. 310. 2
Amauroſis ſeu gutta ſerena quid. 41. 2. eius cauſæ. ibid. ſigna, 41.2
Amauroſis ab adſtrictione facta facilius curatur, quam ea quæ fit ab obſtructione. 41. 2
Amauroſeos curatio. 42. 5
Amauroſi venæ ſectio aliquando conuenit. 42. 2
Ambræ griſeæ vſus in melancholia hypochondriaca. 204 1
Ambra griſea ventriculum roborat. 533.1
Ammi ſemen ad curandam ſterilitatem maximè prædicatur. 272.5
Ameos ſemen cantaridum nocumentum impedit. 335.2
Amuleta ad ſuffocationem hyſtericam. 257.2
Amuleta proprietate quadam aduerſantia pharmacis occulta vi ſterilitatem inducentibus. 271.2
Amydalarum dulcium oleum in calculo renum commendatur. 217.2
Amydalæ amaræ calculos imminuunt. 220. 2
Anacatharſis libera, & liberalis fieri incipiens venæ ſectionem dehortatur. 104. 2
Anacatharſi expurgata materia ex pectore per pulmones tranſſumitur. 503. 1
Anacatharſim promouentia in pleuritide. 105.1
Anacollemata in hæmorrhagia. 79. 2
Anaſarca quid, cauſæ. 194.1
Anaſarca inter ſpecies hydropis minus habet periculi. 194.5
Anaſarcæ ſudorifica ſemper proſunt. 196. 1
ἀναστόμωσις quid, cauſæ. 76.2.77.1.110.2
Aneuriſmatis varia exempla. 202. 1. ſæpè in melancholia hypochondriaca incurabili. ibid.
Angina quid. 92. 1. differentiæ. ibid. cauſæ. 93. 1. curatio. 94.2
Angina laborantes cur liquida difficilius, ſolida verò facilius deglutiant. 92.2.&93.1
Anginæ cur viri magis obnoxij quam fœminæ. 93.1
Angina facile in peripneumoniam mutatur. 93. 2. & 94.1
Angina laborantibus cur ſpuma circa os apparens lethale. ibid. 2
Anginæ copioſa venæ ſectio vtilis. 95.1
Anginæ quando conueniat purgatio. ibid.
Anginæ conferunt cucurbitulæ ſub mento ſcarificatæ. ibid.2
Anginoſus profundis ſcarificationibus ſub maxillis, & ſupra collum curatus. ibid.
Anginoſis abſceſſus quomodo rumpendus. 96.2
Anginæ abſceſſus ruptus quomodo curandus. 97.1
Anhelitus acidus lumbricorum in pueris indicium. 569.2
Animalia aut eorum partes capiti admouenda in febre maligna ad dolorem capitis & vigilias. 340.2 malè in principio phrenitidis admouentur. ibid.
Animalia recenter mactata per medium ſecta & applicata in phrenitide. 28. 5
Annorum diuerſitas à qua cauſa dependeat. 327. 2
Ani affectus. 576
Anodina medicamenta ad dolores arthriticos. 289. 2 & 290.5.& 2
Anodina in conuulſione. 18. 1. in ophthalmia. 54. 5. in aurium dolore. 69. 1. in pleuritide. 104 2. in cancro depaſcente. 58.2
Anodino glandes ad dolores veſicæ leniendos. 226. 2
ἀνορεξία. 527.5
Anthra. in febre peſtilenti qui boni, qui praui. 333.1
Antimonij vſus in lethargo & ſoporoſis affectibus. 8.2.9.1. paralyſi. 14.2. in mania. 31. 5
Antimonium a prudenti & perito medico exhiberi debet. 317. 2
Antimonium diaphoreticum ad phthiſim 118.1. ad hydropem. 95. 2. & 596. 1
Antipodagrica varia. 293.2
Antiſcorbuticorum vis à ſale quodam volatili dependet. 208.5
ἀπεψία. 135.2
Aphthæ quid. 91 1. curatio. ibid. 2
Aphtharum peſtilentium differentiæ. 335. 2
Aphthas in ventriculo facit incautus limonum ſucci vſus. 218.1
Apnœa quid. 99.1
Apophlegmatiſmi tabi obnoxiis infenſi, eorum formulæ. 5.1
Apophlegmatiſmi in aſthmate non conueniunt 100.2
Apoplexia in quo differat ab aliis affectibus ſoporoſis. 6.5
Apoplexia fortis qualis ſit. 7.5
Apoplexiæ quando febris ſalutaris. 7.2
Apoplecticis ἐπίδρωσις ſuperueniens mala. ibid.
Apoplexiæ venæ ſectio interdum neceſſaria. ibid.& 8.5
Apoplecticis iugularium ſectio conuenit. ibid.
Apoplecticis fortius catharticum exhibendum ibidem 2.
Apoplecticis cucurbitulæ capiti admotæ proſunt, poſteriori verò thoracis parti aut hypochondriis nocent. 9.1
Apoplecticis ab humore melancholico hæmorrhoïdum fluxus vtilis. 10. 2
Apoplexia quomodo diſtinguatur ab hiſterica paſſione. 253. 2
Apoplecticæ aquæ variæ. 9. 2.& 10.1
ἀποσιτία. 127.1
Apozema alterans & purgans in frigida humida cerebri intemperie. 4. 1. purgans in gutta ſerena. 42. 2. purgans ad inappetentiam à frigida cauſa. 559.2
Apozema abſtergens & purgans ad ventriculi inappetentiam. ibid. ſimpliciter abſtergens in vlcere ventriculi. 149. 2. bilem euacuans. 182. 1. aperiens & laxans 185.1.& 187.1. phlegmagogum & hydragogum. 195.5. aperiens & purgans in melancholia hypochondriaca. 203.5
Apozema ſanguinis feruorem temperans in mictu ſanguinis. 227. 2. incidens & purgans in febre quartana contumaci. 322. 5
Appetitus naturalis cauſæ. 527. 5
Appetitus deprauatus ventriculi vtrum feratur ad ſimilia vel contraria. 133.1.& 2.
Appetentiam excitant acida. 129. 5
Appetentiæ deprauatæ cauſæ. 531.5.& 133. 5
Aquæ apoplecticæ. 9.2.& 50.5
Aqua ſingularis in paralyſi. 14.2
Aquæ hirundinum laus in conuulſione, 18. 2. in epilepſia. 21.2
Aquæ acidulæ in epilepſia ſympathica. ibid
Aqua nucum in recenti catarrho. 36.2
Aquæ ſingulares in ſuffuſione. 47. 2. & 48. 1. in ophthalmia. 54.2. 56. 5. corneæ cancro. 58. 5. ſurditate. 65.2
Aqua fraxini ad ſurditatem. 65. 2. auris dolorem. 69. 1
Aqua ſublimata ad vlcera narium eius compoſitio. 73.1
Aqua benedicta ad curationem anginæ. 95.5
Aqua ad hæmoptoem. 111.2
Aquæ ſtillatitiæ reſtaurantes. 126.5.& 2
Aquæ elateræ compoſitio. 130.1
Aqua imperialis ad vomitum. 542.1
Aqua copia luxurians in pericardio palpitationem excitat. 523.2

Aqua

Aqua ex hydrargiri crudi inſuſione aduerſus lumbricos. 171. 2
Aquæ minerales vitriolatæ hepar refrigerant. 183. 1 earum vſus in hydrope à cauſa calida. 198. 1. in melancholia hypochondriaca. 203. 1. ad præcauendam arthritidem biboſam. 293. 2.
Aquarum mineralium acidularum dotes. 311. 2. vtiles in mictu ſanguinis à renum calculo. 218. 2
Aqua ferrata vel chalybeata lienem imminuit. 199. 2
Aquarum thermalium potus an conueniat in melancholia hypochondriaca. 204. 1. 2. in iſchuria & ſtranguria à pituita. 235. 1. ad chloroſim. 240. 1
Aqua extinctionis auri, pro potu ordinario, in melancholia hypochondriaca. 205. 1
Aquæ calculum imminuentes. 218. 2. & 219. 2
Aquæ mineralea aluminoſæ & ferratæ vtiliter vſurpantur in vlcere renum & veſicæ. 229. 2. in dyſuria. 137. 1. fluxu menſium immodico. 245. 2
Aquæ menſes prouocantes in ſuppreſſione menſium. 243. 1. fluxum menſium immodicum cohibentes. 245. 1
Aqua refrigerans & ſemen extinguens in furore vterino. 250. 1
Aquæ hyſtericæ. 255. 2
Aqua ſeu seroſa materia in cauitate vteri quomodo contineatur. 264. 2
Aqua à liene ad omentum per quem ductum fertur. 212. 2
Aqua conceptionem adiuuans. 272. 2
Aquæ reſoluentes ad arthritidem. 291. 1
Aquæ frigidæ exhibendæ in ſynocho ſimplici cautiones. 300. 2. cur illius vſus obſoleuit. ibid. quando conueniet in febre hectica. 302. 2
Aqua in febribus continuis putridis an poſſit tuto exhiberi. 311. 1. 2
Aqua benedicta ex croco metallorum fit. 317. 2. febres tertianas vt plurimum eradicat. ibid.
Aquæ theriacalis laus in febre peſtilenti, eius variæ deſcriptiones. 338. 2
Aqua deſtillata è pedibus vitulinis ad variolarum cicatrices implendas. 347. 2
Aqua calcis ad ſcirrhum lienis. 200. 1
Aquæ ex vtero profuſæ varia exempla. 364. 2
Aquæ thermales ſulphureæ nitroſæ ac bituminoſæ cerebrum roborant & exſiccant. 6. 1
Aqua frigida facies aſperſa quo modo hæmorrhagiam ſiſtit. 79. 2
Aquei humoris affectus. 45. 1
Arantiorum corticum decoctum ſanguinis profluuium immodicum curat. 245. 2
Ardentis febris eſſentia, differentiæ & cauſæ. 305. 1. ſigna pathognomica. 307. 1
Arenulæ frequenter in vrina excretæ an calculum ſemper indicent. 216. 1. Hippocr. *Aphor.* 79. *ſect.* 4. explicatur. 222. 1
Argentum viuum in ileo deſperato exhibendum. 155. 2
Argentum viuum ſeu crudum an exhiberi poſſit in curatione vermium. 171. 1. 2
Ariſtolochiæ decoctum commendatur in vlceribus curandis. 230. 1
Aromata in cibis vſurpata frigidis affectibus proſunt. 3. 1. & 10. 1
Aronis radicis puluis compoſitus commendatur ad obſtructiones inueteratas. 87. 2
Arteriotomia in dolore capitis celebrata. 39. in ophthalmia interdum celebranda. 53. 1. aurium dolore. 69. 1
Arthemiſiæ ſal & conſerua ad chloroſim. 239. 2. & 240. 1
Arthritis ſcorbutica quid differat à vera arthritide. 297. 1
Arthritis quid. 286. 1. differentiæ. ibid. 1. & 2
Arthritidis humor raro in cauitatem articulorum influit. 286. 1
Arthritidis humor in partes neruoſas & membranoſas influens cur non facit conuulſionem. ibid.
Arthritidis cauſæ. ibid. 2. & 287. 1. externæ. ibid. 2
Arthritidem committens humor à quibus partibus effluat. ibid. 1
Arthritis cur veneris & bacchi filia dicitur. ibid. 2
Arthritidis imminentis ſigna. 288. 1. præſentis. ibid. cauſarum ſigna. ibid.
Arthritis cur duratione contumaciſſima. ibid.
Arthritici qui ſanari poſſint. ibid. 1. & 2
Arthritis quando periculoſa. ibid. 2
Arthritidi ſtatim ab initio conuenientiſſima eſt ſãguinis detractio. ibid. itidem & purgatio. ibid. cautiones in ea obſeruandæ. ibid.
Arthritidi an conferant vomitoria itidem & ſudorifica. 289. 1. topica cur ſtatim vſurpanda. ibid. 2
Arthriticis pinguedines & olea exterius admota an conueniant. 290. 1. & 291. 2
Arthritidi incipienti an repellentia conueniant. 290. 2
Arthritidis prophylaxis. 292. 2
Arthriticis vinum maximè noxium. ibid.
Arthritis cur longæuitatem interdum affert. 288. 1
Arthritis in quo differat à rheumatiſmo. 296. 1
Articulorum affectus. 286
Articulos occupantes dolores, an omnes ſint arthritici. ibid. 2
Articulorum diſpoſitio ad recipiendam arthritidem qualis ſit. 287. 1
Articulos cauſæ debilitantes. ibid. 2
Articulos roborantia. 294. 1
Aſarum mediocre vomitorium in febre tertiana intermittente. 317. 2. febri quartanæ maximè proficuum. 324. 1
Aſcites quid. 191. 2. cauſæ 192. 1. & 2
Aſelli, ſeu millepedes ad aſthma. 100. 2. ad veſicæ calculum. 224. 1. ad renum calculum diſſoluendum. 218. 2. ad vrinæ ſuppreſſionem. 235. 1. ad ſedandos dolores. 69. 1
Aſininum lac, vide *Lac aſininum*
ἀσφυξία in quo differat à ſyncope. 119. 2
Aſſa elixis facilius inflammantur. 302. 2
Aſſodis febris eſſentia & cauſæ. 305. 2
Aſthma. 98. 1. 2. cauſæ. 99. 1
Aſthma flatulentum. 98. 2. & 99. 2
Aſthmatis cauſa interdum ab hepate & venis proficiſcitur. 99. 2
Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperueniens lethalis. ibid.
Aſthmati vomitoria maximè conueniunt. ibid.
Aſthmatis curatio in paroxyſmo. ibid. & 100. 1. extra paroxyſmum. ibid. 2
Aſtringentium moderatus debet eſſe vſus. 245. 2. aduertenda in aſtringentium vſu ad menſium ſuppreſſionem. 246. 2
Aſtringentibus quando locus in dolore dentium. 88. 1. in dyſenteria. 165. 2
Aſtrorum in hæc inferiora actiones. 327. 2
Aſtrorum influxus an morbos peſtilentes excitet. 328. 1. 2
Auditus grauis cauſæ. 63. 2. curatio. 64. 1. & 65. 1
Auditio melius fit obturatis auribus & aperto ore 66. 1
Auditus exquiſitior tinnitum aurium quomodo efficit. ibid. 2
Auditus grauis facile in ſurditatem degenerat. 64. 1
Auditus inſtrumentorum cum loquelæ inſtrumentis conſenſus. 65. 2
Auellanæ nuces calculos expellunt. 220. 2 & 225. 1
Aues cur duriſſima plantarum ſemina diſſoluunt. 136. 1

Index rerum Practicæ

Aurifabri tremoribus obnoxij à vapore hydrargyri. 24. 2
Aurium affectus præter naturam. 63
Aurem interiorem vellicando cur tuſſis excitetur. 63. 1
Aurium cauitati inſerta quomodo auferenda. 64. 2
Aurium ſonitus 66. 1. cauſæ. 66. 2. differentiæ. 67. 1 ſigna. ibid. curatio. 67. 2
Aurium tinnitus à lue venerea ortus difficillimè curatur. 67. 1
Aurium dolor. 67. 2. cauſæ. ibid. & 68. 1
Aurium dolorem cucurbitula ſcarificata pone aures appoſita multùm iuuat. 69. 1
Aurium inflammatio topicis ſedanda. 69. 1. 2. vtentur potenter repellentia. 69. 2
Auris ſuppuratæ curatio. 70 1
Auris vlcera quomodo curanda. ibid.
Aurium excreta præter naturam. 71. 1. 2
Autumnalis aër acrium deſtillationum cauſa. 114. 1
Autumno incipiente catharri maxime fiunt. 14. 2
Axungia anatis laudatur in conuulſione. 17. 2

B

BAlbi qui ſint. 32. 2. & 84. 2
Balbos inter & traulos differentia. ibid.
Balbuiei cauſæ. ibid.
Balerucanarum aquarum dotes ad calculi prophylaxim. 220. 1. 2. ad vrinæ ſuppreſſionem à pituita mucilaginoſa. 235. 1. ad cholorofim. 240. 1. ad ſuffocationis hyſtericæ prophylaxim. 250. 2
Balnea ex oleo puro conuulſioni conferunt. 18. 2
Balnea ſulphurea, & ex decocto herbarum cephalicarum etiam conueniunt. ibid.
Balnei vſus in ictero ad coloris flaui diſcuſſionem. 190. 2. in melancholia hypochondriaca. 203. 2. aperiens & relaxans in chloroſi. 239. 2. aquæ tepidæ in mania. 31. 1. in ophthalmia. 55. 2. ſulphurei in ſurditate. 65. 1
Balneum aquæ tepidæ corpus refrigerat & humectat. 182. 2. valet ad prophylaxim rheumatiſmi. 298. 2. ad curationem febris hecticæ. 303. 2. vt moderandum in hecticis. ibid. ex hydrelæo laudatur. ibid. in febribus quando conueniat 313. 1. in febre quartana interdum vſurpari debet. 323. 2. ſulphurei ac bituminoſi in menſium ſuppreſſione. 242. 1. refrigerans in furore vterino vtile. 250. 1
Balſamum cerebrum corroborans. 5. 1. 6. 1. & 10. 1. ad gingiuarum eroſionem. 90. 1
Balſamum Guidonis in paralyſi. 14. 2. Galbani. 15. 1. Peruuianum ad inappetentiam à frigida cauſa. 130. 2. ad vomitum. 141. 2. ad calculos expellendos. 220. 1
Balſamum ſulphuris præſtantiſſimum in hæmorrhoïdum dolore & vlcere. 178. 2. Apoplecticum in epilepſia puerorum. 22. 2. Peruuianum in vlcere pulmonum. 118. 1
Bardanæ radicis decoctum laudatur ad arthritidem. 289. 1
Βαρυηκοΐα quid. 63. 2
Becabunga ſeu anagalis aquatica antiſcorbutica 208. 1.
Bedegaris ſpongia exſiccata lapillos expurgat. 220. 2
Bezoardicus lapis cur apud nos rariſſimus eſſe debet. 337. 2.
Bezoardici lapidis vſus commendatur aduerſus morbos melancholicos. 204. 1
Bezoardicum minerale in obſtructionibus plurimum commendatur. 198. 1
Bezoardica chymica in febre peſtilenti vſurpanda. 339. 1
Bilis redundantis ſigna. 23. 2
Bilis porracea generatur in ventriculo ex corruptis alimentis. 140. 1
Bilis æruginoſa ex diuturnis doloribus, & vigiliis generatur. 216. 1
Bilioſarum febrium continuarum eſſentia, & cauſæ. 204. 2. ſigna diagnoſtica. 307. 1. prognoſis. 307. 2. diæta conueniens. 308. 1
Bilis an poſſit eſſe cauſa paralyſeos. 12. 2
Bilem temperantia. 27. 1. 2. an dulcia ſemper procreent. 169. 2
Bilem deprauantes cauſæ. 189. 2
Bilem purgantia in ictero. 190. 1. in hepatis intemperie calida. 181 2
Bilioſis in febribus cur mittendus ſanguis. 309. 1
Bilis an magis efferueſcat à ſanguinis miſſione. ibid.
Bochetum arthriticis proficuum. 292. 2
Bochetum rhabarbari ad obſtructiones puerorum 312. 1
Boli expurgantes primam corporis regionem in febribus continuis. 310. 1
Bolus purgans in rheumatiſmo. 298. 1. diſcutiens in hydrope vteri. 266. 1. calculum imminuens. 218. 1. & 220. 1 ſemen expurgans in furore vterino. 250. 1 purgans in ictero. 190. 1. in calculo renum. 217. 2. mictu ſanguinis. 127 1. ad inappetentiam. 130. 2. ad diarrhæam. 159. 2. & 160. 1. dyſenteriam. 164. 2
Bothor Arabum. 57. 1
Βόθριον quid. ibid.
Boulimia in quo differat à fame canina. 131. 1
Βραδυπεψία. 135. 2
Bryoniæ radix prædicatur in hyſterica paſſione. 257. 1
Bryoniæ fœcula ad chloroſim. 239. 2
Bubo peſtilens ſignum febris peſtilentis præcipuum. 326. 2. ſed non verè pathognomonicum. 330. 1. & 331. 2
Bubones plures pauciorìbus ſuperiores. 333. 1
Bufo ſylueſtris renibus alligatus hydropicorum aquas per vrinas educit. 197. 2. ex eodem paratur puluis & ceratum ad hydropem. ibid.
Bugloſſi ſuccus humorem atrabilarium contemperat. 205. 1
Bugulæ decoctum phtiſi, & internis vlceribus mire prodeſt. 118. 1
Buxi oleum quomodo præparandum. 88. 2
Buxi flores ſanguinem purgant. 105. 2
Buxi oleum ad hæmorrhoïdum dolorem leniendum efficaciſſimum. 177. dentium dolores ſedat. ibid. ad epilepſiam. 21. 2

C

CAchexiæ cauſæ. 194. 1
Cachecticorum febris qualis. 306. 1
Cæcitatis cauſæ. 41. 1
Cæſarea ſectio an celebranda. 279. 2
Calcis aqua pro fotu in ſcirrho lienis. 200. 1
Calculus ſub quo affectuum genere collocandus. 213. 2. cauſæ ex Gal. & eius aſſeclis impugnatæ. ibid. & 214. 1. cauſa efficiens & ſpiritus lapidificus. 215. 1. cauſæ antecedentes. 215. 2. ſigna diagnoſtica. ibid.
Calculus renum cur valde periculoſus. 216. 2. eius curatio. 217. 1
Calculum imminuentia & expellentia. 218. 1. 2
Calculoſi quomodo præſeruandi. 219. 1. quantum vtiles aquæ balerucanæ. 220. 2. & minerales acidulæ vitriolatæ. ibid.
Calculoſi naturæ calidioris quomodo præſeruandi. ibid.
Calculus veſicæ eandem habet cauſam materialem & efficientem ac calculus renum. 221. 1.
Calculo veſicæ cur pueri magis obnoxij, & calculo renum ſenes. 221. 2. an ſemper rudimentum accipiat à renibus. 221. 1. ſigna. 221. 2. & ſeq. Prognoſis. 223. 2. curatio. ibid. vix niſi per lithotomiam curari poteſt. ibid. Calculorum aliter curatorum exempla. ibid. vſu aquæ deſtillatæ & cœpis. ibid. & 224. 1

Calculus

Calculus in meatu pênes quomodo excludendus. 254.2

Calculus veſicæ cur extractu facilior in mulieribus quam in viris. 223.2

Calendulæ florum conſerua in menſium ſuppreſſione, 241.2. vertiginis ſpecificum. 24.1

Calor præcipua fluxionis cauſa. 34.2.& 35.1

Camphora in hyſterica paſſione commendatur. 256.1 s. fœcunditati plurimum nocet 271.2. in vomitu commendatur. 141.2. in vômitu ſanguinis. 143.2

Canero depoſeenti caro pulli in tenues laminas conciſa optimum anodynum. 58.2

Cancri vteri cauſæ, ſigna. 262. 2. curatio palliatiua. ibid. per linimenta per fotus partis affectæ per narcotica in vehementiſſimo dolore. 263. 5

Canina fames. 131.1. cauſæ. ibid. & 132.1. curatio. 132. 2. eam obtundunt pinguia & oleaginoſa. ibid. narcotica. 132.2

Cantharides non ſolum veſicæ, ſed etiam vtero infenſæ. 257.2

Cantharidum noxa quibus inhibeatur. 335.2

Capitis dolorum differentiæ. 37.2. ſigna diagnoſtica, prognoſtica. 38.1. internus dolor quomodo diſtinguatur ab externo. 37.3. ſpecifica. 39.5

Capitis dolor ex vtero. 152. 2. doloris à vapore vel humore diſtinctio. 154.1. in febribus quomodo curandus. 313.1.& 2. in febre maligna. 340.1. & 2

Caput facilè tentantia. 3.1

Caput quot affectuum origo, 35.1. an ſit fluxionis arthriticæ. 287.1. & 2

Carbunculus ſignum præcipuum febris peſtilentis. 326. 2. ſed non verè pathognomicum. 330. 1. & 331.2. plures paucis periculoſiores in febre peſtilenti. 333.2. curatio in febre maligna. 342. 1. venæ ſectio ad lipothymiam quando conuenit. 334.2

Cardialgiæ cauſæ. 145.2. pro varietate cauſarum exacerbatur. 146.1.& 2. reliquis ventriculi doloribus periculo. 546.2

Garicarum & hordei decoctum humores efficaciter ad cutem expellit. 345.1

Carnes exhibitæ pueris lactentibus cur in lumbricos faceſſant. 169.1

Carnis bœdinæ vitulinæ aut veruecinæ vſus in ophthalmia. 54.1. pullorum in cancro vueæ. 58.2

Caros ſeu carus in quo differt ab apoplexia, comate, & lethargo. 6.1. comate & lethargo periculoſior. 7.5

Carpis applicanda in tertiana intermittente longiore. 319.1. in quartana intermittente. 323.2

Carunculam in penis meatu extirpandi modus. 254.2

Caryocoſtini laus in arthritide. 295. 1. in iſchiade. 294.2.

Caſſiæ infuſum in dolore hæmorrhoïdum. 177

Caſtorei laus in apoplexia. 10.1. in conuulſione. 17.2

Catalepſis idem quod catochus, latinis congelatio. 11.1. cauſæ. 15. 2. curatio in paroxyſmo & extra paroxyſmum. 12.1

Catalepſi corripitur mulier ſynocho laborans. 11.2. hiſtoriæ ſtupendæ, 11.1

Cataplaſma cerebrum exſiccans. 36. 2. ſuppurans in empyemate. 108.2. plantis pedum admotum in dolore capitis. 39. 2. in ſuffuſione. 47. 2. ophthalmia 54. 1. aurium dolore. 69. 2. de mica panis. 70. 5. 226.1.& 258.2. regioni ventriculi admouendum in ſingultu. 138.2. applicandum regioni ventriculi in febre tertiana intermittente contumaci. 319.1. regioni hepatis. ibid. attrahentia malignitatem in febre peſtilenti. 356.1. ſuppurans. 341.2. attrahens. 341. 1. & 2. ſuppurans in phlegmone ventriculi. 149.1. ad fluxum immodicum hæmorrhoïdum cohibendum. 174 2. refrigerantia & reſoluentia in hepatis inflāmatione. 185.2. in hydrope. 197. 2. ſcirrho lienis. 200.1. in calculo renum. 217.1, regioni renum, pubis. & lumborum in iſchuria. & ſtranguria. 235. 1. fluxu menſium immodico. 246. 5. epipaſticum plantis pedum admouendum in hyſterica paſſione. 254. 2. diſcutiens. 259. 1. aliud ſuppurans. ibid. emolliens & reſoluens. 261 1. ad vteri gangrænam 263. 2. de tribus farinis dictum. ibid. imminentem abortum præcauens. 278.1 in torminibus à partu. 289.2 ad dolores arthriticos 289.1. & 290.1.& 2. anodyna & parum repellentia. ibid. reſoluentia. 291. 2.& 292.1. ex iberide ad dolorem iſchiadicum. 293.1

Cataracta, ſuffuſio, aqua & ὑπόχυμα idem. 45.2. inunctione mercuriali curata 48.2

Catarrhus quid. 33.2. cauſæ ibid. 34.2. ſigna. 35.1.& 2. differentiæ 35.1. triplex eſt ferinus ſuffocans & epidemicus. ibid. in ſenibus difficillimè coquitur 35.2 curatio. 35.1

Catarrhi calidi curatio. 36.2.

Catarrhis obnoxij non rarò cerebrum frigidum & hepar calidum habent. 35.2

Catarrho tenui fortius reſoluentia infenſa. 36.1

Catarrhalis febis cauſa. 35.1

Catarrhus per quas vias à capite defluat. 35.1

Catarrhus contumax in pulmones defluens ſæpe veram phthiſim meretur. 157.1

Catarrhi à rheumatiſmo differentia. 296.1

Catellus viuus admotus dolorem demulcet. 290.2

Caulium rubrorum decoctum aſthma. 101.1

Cauſi ſeu febris ardentis eſſentia differentiæ & cauſæ 305.1. ſigna 307.1. cur in ſene aut hyemis tempore adueniens lethalis. 307.2

Cauſticum poſteriori ceruicis parti inuſtum cerebrum expurgat. 6.1. paralyticis inurendum. 54.5. ſincipiti epilepticis. 21.1

Cauſticum tibiæ dextræ inurendum in ſcirrho hepatis 191.1. tibiæ ſiniſtræ in melancholia hypochondriaca. 203. 1. cui parti admouenda in iſchiadico dolore. 295.2. tibiæ admota an conueniant in fluxu muliebri. 248.2. in hyſterica paſſione. 257.2

Cauterium actuale inter primam & ſecundam vertebram applicatum ſoporoſis affectibus conuenit. 9. 2. pueris epilepticis. 22.2

Cauterium ſincipiti admouendum in vertigine. 24. 1. & 2. ſuturæ coronali applicandum in mania. 21.2

Cauteriorum vſus vnde. 34.2. retro aures deſtillationibus remedium opportunum. 36. 1. poſteriori parti ceruicis & inter ſcapulas admotum, ibid.

Cauterium ſeu fonticulus inter pollicem & indicem admotus in dolore capitis. 39.1. ſuturæ coronali & temporibus. 39. 2. occipiti in gutta ſerena. 43. 5. cruribus in furore vterino. 250.2. ad præcauendum abortum. 276.2. in hydropicis cur non applicanda. 196. 5. tibiis admota conferunt in menſium ſuppreſſione. 243.2. tibiæ dextræ vel ſiniſtræ in chloroſi contumaciſſima. 240.1

Centaurium minus cur febrifuga vocatum. 317.2

Cepæ ſub cineribus coctæ vſus in hæmorrhoidum dolore. 178

Cephalalgia quid. 37.2

Cephalea. ibid.

Cerata varia contra ægilopas. 59.2

Ceræ oleum ad pleuritidem. 105. 1. ad dyſenteriam, 163.1

Cerebri frigida & humida intemperies morborum ferax. 2.1

Cerebrum metropolis pituitæ. ibid.

Cerebrum refrigerantes præcipuæ cauſæ. 2.1. frigidæ intemperiei ſigna. ibid.& 2

Cerebri frigida intemperies hæreditaria incurabilis 2.1.

Cerebro maximè infenſi lunares radij. 3.1

Cerebro frigido & humido conueniens victus ratio. 2.2.& 3.1

Cerebrum frigidum & humidum alterantia & roborantia. 4.1.& 5.2
Cerebri abſceſſus & ſphacelus quid. 182. cauſæ. ibid ſigna. 19.1. curatio. ibid.
Cerebri excrementa per quas vias expurgantur 33.5.
Cerebrum quaſi cucurbitula corpori impoſita. 33. 2 velut ſpongia à frigore ambientis comprimitur 34.1.
Cerebri cur ceſſet actio ceſſante actione cordis 119.11.
Cerebri nimium calefacti effectus. 134.1
Cerebri excrementa qua euacuentur. 35.1
Chalybis vſus in omnibus febribus chronicis vtiliſſimus. 352.2
Chalybs ea cóque parata medicamenta ad obſtructiones hepatis potentiſſima. 188. 1. cautiones obſeruandæ poſt ſumptionem medicamentorum chalybeatorum. 189.1. in obſtructionibus lienis vſurpanda 199.1. in melancholia hypochondriaca. 504. 2. ſcirrho hepatis. 191.1
Chamædryos extractum præſtantiſſimum in febre quartana. 322.5
Chamædryos vſus in febribus lentis & diuturnis. 311. 2. in tertiana intermittente. 318.1. eius decoctum antipodagricum. 193.2
Chamæmeli decoctum in pituitoſis febribus commendatur. 311.1 aqua ſtillatitia & decoctum ſpecificum in doloribus ventriculi. 147.1. florum decoctum ad vteri dolorem commendatur. 266.2. in torminibus à partu. 283. 5
Chemoſis ſpecies ophthalmiæ. 52.1
Chærefolij ſuccus hydropicis vrinas mouet. 196.1
Chinæ decoctum in hepate calido & obſtructo. 183 1. in melancholia hypochondriaca. 504 2. ad interna vlcera. 149.2
Chloroſim congreſſus ſanat. 240.1. an conueniat venæ ſectio. 239.2
Chloroſis ſeu pallidi virginum colores. 238. 1. cauſæ. ibid. 2. ſigna. 139.1. curatio. 239.5
Chloroſis antiqua quibus præſidiis curata. 240.1
Cholagogum medicamentum in calida hepatis intemperie. 181.2. an melancholia hypochondriaca. 202.2
Cholera morbus vnde dicatur. 144.1. pars affecta, differentiæ & cauſæ. 144.2. quando conuenit venæ ſectio. 145.2. an ſint quædam criticæ. 145.1
Cholidochi pori praua conformatio facit picrocholos [illegible] 142.1
Chordapſus cur ileos vocetur. 153.2
Ciborum liquationis & diſſolutionis in ventriculo cauſa. 132.1
Cibi faſtidij in febribus cauſa. 315.1
Ciborum maxima auerſio in febre peſtilenti cur periculoſiſſima. 332.1
Cicadarum puluis cum vino albo exhibitus ad diarrhœam. 160.1
Cicatricem inducit vinum nigrum in quo alumen diſſolutum eſt. 84.1
Cicatrices à variolis relictas quæ repleant. 347.2
Cichorij ſanguis quomodo parandus. 182. 3. ſanguinem depurat. ibid.
Cicuta tumores emollit & diſcutit. 199.2
Cinnabaris natiuæ laus in epilepſia, cinnabaris item antimonij. 21.5
Cinnamomi aqua in hydrope. 196.2. aqua, puluis, & oleum ad accelerandum partum. 279.1
Citrij mali laus in febre peſtilenti. 336.2
Citri cortex conditus ventriculum roborat. 130.2
Clyſteres ex oxycrato in cholera morbo. 45. 1. in furore vterino, 250.2. hiſterica paſſione. 555.1. leniens in phlegmone ventriculi. 148.2. emollientes in adſtrictione alui. 156.1. detergentes in diarrhœa. 159. 2. in dyſenteria quales eſſe debeant. 162.2. aſtringentes in dyſenteria. 163.2. quare pulueres non debeant diſſolui. ibid. aduerſus lumbricos. 170.1. 171. 2.& 175.1. carminatiui & hydragogi in hydrope 195 2.& 196.1
Clyſterum frequens vſus in melancholia hypochondriaca maximè prodeſt. 203. 5. emollientes & lenientes. in calculo renum. 217. 1. calculum imminuentes. 218. 1. in renum inflammatione. 215.2. molliens & euacuans. 231. 1. in, menſium ſuppreſſione. 543. 1. ſummæ efficaciæ in iſchuria & ſtranguria. 135.1. alius in dyſuria. 236.2. in hiſterica paſſione. 254.2. in vteri inflammatione. 259. 1. diſcutientes & laxantes in hydrope vteri. 266. 1. emolliens. 297.2. in partu difficili diſcutiens & dolores leniens. 277.2. emolliens, laxans, & aperiens. 282. 2. leniens in torminibus à partu. 283. 1. reſoluens & diſcutiens in dolore iſchiadico. 295. 5. nutriens. 303.2
Clyſterum materia in febribus continuis. 310. 1.& cautiones obſeruandæ in eorum vſu. ibid. emolliens & purgans in febre quartana. 321.1. in variolarum curatione ea quibus componendi. 345.2
Coagulum hœdi vel leporis ſanguinem fluentem ſiſtit & concretum in vtero diſſoluit. 545.
Coïtus quomodo abortus cauſa. 277. 2. dyſenteriæ medetur. 165. 2
Cœli mutatio in febre peſtilenti omnium præſeruationum præſtantiſſima. 333.2
Cœliaca paſſio in quo differat à dyſenteria 156. 1. fit tum ventriculi, tum inteſtinorum vitio. 156. 2
Cœliacæ paſſionis peculiaris cauſa. 157. 1. curatio. 157.1.& 2
Colica pictorum in paralyſim degenerat. 12. 2. & 151.1
Colicus dolor vnde nomen habet. 150. 1. cauſæ. ibid. & 2. ſigna. 151.1.& 2
Colici doloris exacerbationum & remiſſionum cauſa. 150.2. materia non ſemper in ſola inteſtinorum cauitate continetur. 150.2
Colica peſtilens. 151.1
Colicus dolor quibus ſignis diſtinguatur à nephritico. 151.2. & 152. 1. flatuoſæ & pituitoſæ curatio. 155.1. biliosæ curatio. 152.2.& 153.1
Colica ſedata exhibitione mannæ granatæ cum oleo amygdalarum dulcium in iuſculo gallinæ. 152. 1
Colica biliosa aquæ frigidæ exhibitione ſedata. 153.1
Coli inflammatio quomodo à renum inflammatione diſtinguatur. 255. 1
Colliquantis febris eſſentia & cauſa. 305.1. ſigna diagnoſtica. 307. 1
Colluſiones variæ ad dolores dentium. 87. 1.& 88. 1
Collyria in ſuffuſione. 47.1.& 48. 1. ophthalmia. 54.2 & 55.2. in pupillæ dilatatione. 49.5. albugine, 51.1. & 2. hypopyo, 57.1. in principio ophtahlmiæ repellentia non conueniunt. 54.1. valdè detergens & exſiccans 58.1. aſtringens exſiccans. 61. 2. ad oculorum affectus à variolis excitatos. 347.1.& 2. in pterygio ſeu vngue oculorum. 62.2
Collyrium Lanfranci ad oris & faucium vlcera. 92.1
Colocynthidis correctio & doſis. 35.2
Columellæ relaxationis cauſæ. 92 1
Coma quid. 6.1
Comatoſus affectus acutiſſimo morbo ſuperueniens periculoſus. 7.1
Coma vigil quid, eius cauſæ. 10.5. idiopathici & ſympathici curatio. 11.2
Cometæ quomodo ſint cauſa peſtilentium morborum. 328.2
Cometæ qui anno 1618. apparuit deſcriptio. 328.2
Conceptio interdum fit in mulieribus quibus nunquam menſtrua effluxerunt. 270. 1
Conceptionem impedientia. 569.1.& 2. quot operationes requirat conceptio. 269.1. in quibus ſperabilis, in quibus non. 271.2

Concoctionis primæ vitium non corrigitur à ſecunda. 186.2
Concoctio naturalis viſcerum fit per elixationem. 200.1
Concreſcentia à calido liquantur ab humido. 213.2
Condita ad vires reficiendas in febribus continuis. 311.2.in hæmoptoë. 111. 2.& 113.1
Condyloma in quo differat ab hæmorroidibus. 176
Confectionis hyacintinæ & chermeſinæ vſus in febribus malignis. 339.2
Contrayerua radix alexipharmaca.338.1.animalia bezoardicum lapidem generantia, ea veſci conſueuerunt. 338.1
Conuulſio quid.15. 2.fit à repletione vel inanitione. 16.1.eſt vniuerſalis ; vel particularis,eius differentiæ. ibid.
Conuulſionis & motus conuulſiui diſcrimen. 15. 2. & 17. 1
Conuulſionis & paralyſeos cauſa materialis non eſt eadem. 16.1.& 2
Conuulſio ab inanitione cur in hectica & maraſmo non contingat.17.2.quæ thoracis muſculos obſidet periculoſiſſima 17. 1. à phrenitide lethalis ibid.
Conuulſioni febrem ſuperuenire melius eſt quam febri conuulſionem. 17.1
Conuulſionis ab inanitione & repletione curatio. 17.2
Conuulſis partibus animalia per medium ſecta adhuc calentia admoueantur. 18. 1
Conuulſiones in febribus quomodo curandæ. 313. 2
Conuulſiui motus in febre peſtilenti ſæpe contingunt. 332.1
Corallorum ſyrupus & tinctura ad hæmoptoëm. 111. 2.143.2. diarrhœam.159.2.dyſenteriam 163.2.tinctura hepar refrigerat.182.2.in fluxu menſium immodico conuenit.245.2 rheumatiſmo. 298.2
Cordis affectus.119.morbi inſignes. ibid. morbi proprij. 119. 2
Corneæ tunicæ affectus.50.2.vlcera.57.2.cancer. 58. 1.eſt occultus,vel vlceratus curatio.58.2.extirpatione curatur. ibid.
Corneæ ruptura.58.2.ſigna.ibid.curatio. 59. 1
Cornu cerui vſtum confert in febre maligna. 341.2
Corpore in viuente omnia transfluxilia & permeabilia. 192.2.
Corruptio ſæpe putredinem præcedit. 325.2
Coryza.75.1.cauſæ.ibid.curatio. 75. 2
Cotone moſchato ſurditas curata. 66.1
Cranij humani vſus in dyſenteria. 163.2
Cremor tartari vtiliter medicamentis addi poteſt in febre tertiana intermittente. 317.1
Criſi inſtante cur narcotica non vſurpanda. 311.2
Croci metallorum aqua ad ſuffuſionem. 47.2
Crocus in condimentis pectori vtilis eſt.101. 1. accelerat partum. 279.1
Cryſtalli puſtularum malignarum ſpecies. 342.2
Cryſtallum minerale ſuppreſſam vrinam mouet. 235. 1.admiſcendum iulepis in fluxionibus. 37. 1
Cryſtallus tartari, vide *Tartari cryſtallus*.
Cryſtallini humoris affectus.44 1.ſitus mutatus. ibid.
Cryſtallini.ſitus vitiatus myopiæ cauſa. 40
Chryſtæ ficis finitimæ ſunt 176
Cucupha ad cerebrum roborandum. 5.2.& 37. 2
Cucurbitularum vſus in paralyſi 14.2. in conuulſione. 17.2. ſummo capiti affigenda in phrenitide. 28. 1. occipitio cum ſcarificatione admota in gutta ſerena. 42. 2
Cucurbitulæ hypochondriis admotæ in hæmorrhagia aliquando periculoſæ.78.2.ſupra pedes admotæ iuuant.79.1. ſub mento ſcarificata ad linguæ inflammationem 83.1.linguæ paralyſim. 85. 2.cum ſcarificatione lateri dolenti admota in pleuritide. 105.2.thoraci & cordi in palpitatione cordis. 125.1
Cucurbitula regioni ventriculi admota in ſingultu à flatibus. 138.2
Cucurbitularum vſus in febribus continuis. 309.2. in febribus malignis. 335. 1. quibus partibus applicandæ. 335.2.quo morbi tempore 339.1.in variolis præſertim puerorum. 345.2.ventriculo admota ad illius dolores ſedandos.146.2.vmbilico in dolore colico 152.1.quomodo admouendæ in renum calculo.191.mammis admotæ in fluxu menſium immodico. 244.2.pectini admota hyſtericis affectibus multum prodeſt.254.2.ſine ſcarificatione in ſumma parte doloris admotæ ad dolorem iſchiadicum. 295.2
Cydonium,cydoniorum mina, ſyrupus cydoniorum ad ventriculum roborandum. 129.1
Cynorrhodi fructus conſerua ad roborandum in rheumatiſmo.298. 2. refrigerat & vrinæ vias expurgat. 220. 2.
Cynosbati radicis decoctum potenter aperit. 189. 1. in melancholia hypochondriaca. 205.1
Cyſtidis felleæ obſtructio vna ex cauſis icteri flaui 189.2

D

DEglutitionis facilioris vel difficilioris cauſæ. 92.2
Deiectiones ſinceræ cur malæ. 129.1
Deiectionum chyloſarum cauſa. 157.2
Deliquium animi quomodo hæmorrhagiam cohibet. 79.1
Deliquium animi in quo differat è ſyncope. 119 2
Delirij cauſa in mania. 29. 2
Deliriorum melancholicorum varietas. 32. 1
Delirium ſedantia.27.1.2.& ſeq.in febribus.313.2.in febre maligna. 340. 1. & 2
Dentes ſenſu præditi.86.1.dolent ſecundum ipſorum ſubſtantiam. ibid.
Doloris cauſa.86.1. & 2.à ſeroſo humore vt plurimum fit.ibid.medicamentis in aurem immiſſis leuatur. 87. 2.quibus topicis curandus. ibid. & 88.1.
Dentis dolentis eroſi neruus cauterio adurendus. 88. 2.extractio in contumaci dolore non vno ictu fieri debet. ibid.
Dentium caſum promouentia. 89.1.nigredo & eroſio 89.2.cauſæ & curatio. ibid.
Dente auulſo hæmorrhagia incurabilis contingit. 90.2.dealbat & detergit oleum vitrioli ſeu ſpiritus, 89.2
Deſtillatum reſtaurans in fluxu hepatico. 168.1
Deſtillata per deſcenſum facta magis reſtaurant quam ea quæ fiunt per aſcenſum. 302.2
Detergentia & exſiccantia moderata. 57.2
Diabetes græci δίψακος alio hydrops ad matulam. 230.2.rariſſimus affectus.ibid.cauſæ ex Galen. & alijs.ibid.231.1.ſigna,curatio.ibid.2.affectus incurabilis.231.1.an ſudorifica conueniant. 231.2
Diabroſis.76.2.cauſæ.77.1.cauſæ. 110.2
Diacodium album. 27.2
Diæta ſudorifica ad calefaciendum & exſiccandum cerebrum 4.2.ſeptimo quo que die interponatur medicamentum purgans.ibid.vtilis in paralyſi.14. 1.gutta ſerena.43.1.vlcere renum & veſicæ. 219.2. hyſterica paſſione.256.2.in vrinæ incontinentia à frigida cauſa. 233.1.ad chloroſim.240.1.ad vteri procidentiam.263.1.ad prophylaxim arthritidis 293.1
Diagrydiata an in febribus continuis, exhibenda. 311.2
Diapalma articulos in arthritide roborat. 294. 1
διαπήδησις. 76. 2.cauſæ. 77.1.& 110. 2
Diaphœnicum cum phylonio romano in ſingultu.139. 2.in dolore ventriculi.147.1.in colico dolore.152. 1

Diaphoretiica chymica in febre peſtilenti. 339.1
Diaphagmatis inflammati ſigna.26.1. 210. 2. conſenſus cum cerebro. 25.2
Diarrhœa quid.157.2.in quo differat ab aliis alui fluxus ſpeciebus. ibid. differentia.158.1.ſigna cauſarum. 158. 1. & 2. & partis mandantis.ibid. curatio.159 1.critica quibus præcipuè contingit. 158. 1. biliofa largo frigidæ potu in æſtate curata. 159. 1 in hydrope quando bona.194.2.inueteratæ curatio. 160.1
Diaſarum Fernelij in fluore muliebri. 248. 1
Dierum criticorum computatio in morbis puerperarum an à principio morbi fieri debeat;an à die partus. 284. 2
Digeſtiuum ad vlcus mundificandum. 341.2
Digeſtiuus puluis,vide *Puluis digeſtiuus.*
Diuinum in morbis. 327.2. & 328. 1
Diuretica non ſunt frequenter vſurpanda in curatione caculi renum.220.1.in febre tertiana longiori vſurpanda. 318. 1. an fluori muliebri conueniant. 248.1.ad vteri hydropem. 265. 2. an conueniant grauidis.275.1. in febrium continuarum declinatione commoda. 312. 1
Δίψακος quid. 230. 2
Dolorum promptiſſimum remedium ſanguinis miſſio. 87. 2
Dolor ὀστεοκόπος quis dicatur. 320. 1. quartanariis proprius. ibid.
Dolores capitis in febribus ſedantia.313.1.& 314. 1 lumborum. ibid.
Dorſalis tabes quid. 114. 2
Dulcia an ſemper bileſcant.169.2. hyſtericos affectus excitant. 251.2
Dulcibus hepar inflammatum in maiorem molem attollitur. 185. 1
Δυσπεψία. 127.1
Δυσπνοία. 135.2
Dyſenteria.160.1.ſpecies.ibid. 2.propriè dicta. ibid. cauſa. 160. 2. ſigna. 161. 2. quartanam ſoluit. 320.2
Dyſenterica exulceratio à qua cauſa fiat. 160.2
Dyſentericum contagium quomodo operetur. 160.2
Dyſenteria epidemica peculiari aëris vitio excitatur. 161.1.ab atra bile cur lethalis.ibid.vomitus & venæ ſectio an conueniant.162.1 .& 2.ſpecifica.164. 1. aſtringentia quando conueniant. 164. 2. epidemicæ curatio. ibid. potus qualis exhibendus. 165.2.
Dyſpnœa quid. 98. 2
Dyſuria quid. 235. 2. cauſæ, ibid.& ſeq.in decrepitis ſenibus ſæpè incurabilis.236.1. phlebotomia ex venis inferioribus ad deriuationem conuenit.236.1. quæ purgantia conueniant.ibid. 2. quæ vomitoria. ibid.topica. 237.2
Dyſuriæ ab acri & bilioſo humore apertio hæmorrhoïdum & cauſticum tibiæ dextræ admotum conueniunt. 237.2

E

Ebuli decoctum ſudorificum eſt. 25.1
Ebullitio Sanguinis in variolis & morbillis alia perfectiua,alia corruptiua. 344. 1
Eclegmata vide *Lohoch.*
ἔκλυσις quid differat à ſyncope. 119. 2. ἐγχύμωμα & αἰτίσμωμα quid. 57. 2
Electuarium cyphoides ad roborandum hepar in hydrope. 196. 2. aliud calculum imminuens. 219.2. cariocoſtini vſus in arthritide. 293 .1.triaſantali quadruplicato rheo ad roborandum in rheumatiſmo. 298.2
Elixir proprietatis in paralyſi.15.1.in ventriculo frigido.130.1.in ſingultu. 138. 1
Elleboraſtri vis in caſu dentium promouendo. 89. 1
Elodes febris qualis 305.2.ſigna. 307. 1
Emplaſtrum caput roborans.4. 2. attrahens & reſoluens.ibid.ſupra ſpinam dorſi applicanda in paralyſi.14.1.cerebrum roborans.37.2.de vigo cum mercurio capiti admotum in dolore capitis. 38. 2. in dolore dentium. 87. 2. ſupra partem affectam applicanda in conuulſione. 18.1
Emplaſtrum Galeni hæmorrhagiam ſiſtens.8.1 pus attrahens & foras educens. 109.1. ventriculum calefaciens.131.ventriculo admouendum in ſingultu. 138.2.ad vomitum compeſcendum.141. 2. & 142. 1.ad duritiem alicuius partis.185.2. emolliens in ſcirrho hepatis. 191. 2
Emplaſtra abdomini applicanda in hydrope 197.1. in ſcirrho lienis,200.1.aſtringens & roborans in vrinæ incontinentia.253.1.in hyſterica paſſione ; qua forma fieri debeant. 255.1.& 157.2. vulgare pro matrice propter aſtrictionem in affectibus hyſtericis non ita conuenit.255.1.aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa.273. 1. ad præcauendum abortum. 277. 1. & per interualla remoueantur. ibid. reſoluentia ad dolores arthriticos. 292.1. diachalciteos ſeu diapalma impoſitum articulos roborat. 294.1. reſoluentia ad dolorem iſchiadicum.295. 2 . regioni ventriculi admouendum in febre tertiana intermittente.319.1.validè attrahentia ex quibus componantur.342.2.ſupra ſuturam coronalem in catharro applicanda. 37. 2
Emproſthotonos conuulſionis ſpecies, 16.1
Empyema.107.1.cauſæ.ibid.& ſeq.ſigna 108. 1. latus affectum quo modo dignoſcatur.ibid.pus aliquando per aluum & vrinas expurgatur.108.2.per chirurgiam lateris apertione curatur. 109. 2
Emulſiones in phrenitide.27. 2. in renum inflammatione.225.2.in dyſuria.236.2.furore vterino. 250. 1 .in ſynocho ſimplici.300.2.in febre hectica.304. 1 .in febribus maximè conueniunt.311.1.ad febrem malignam. 337. 2. inflammationem ventriculi. 148.2
Enchantidis curatio. 60. 2
Ephidroſis in apoplexia mala. 7.2
Epialæ febris eſſentia & cauſæ.305.2.ſigna.307. 2. cur calor & frigus in eadem parte ſentitur. 305. 2
Epidemica febris poteſt eſſe ſine obſtructione. 326.1
Epidemicus Catarrhus. 35.1
Epidemica dyſenteria aëris peculiari vitio excitatur. 161.1
Epilepſiæ definitio. 18.2. imperfectæ hiſtoria. ibid. duplex eſt idiopathica & ſympathica. 19.1. ab imperfecta ventriculorum cerebri obſtructione generari probatur contra neotericos. 19. 1. imminentis & præſentis ſigna.19.2.poſt. 25.annum non ſemper incurabilis.20.1.vehemens in paroxyſmo ſæpe lethalis. ibid.
Epilepſiæ quartana ſuperueniens cur eam ſoluit. 320. 2.idiopathicæ curatio.20.2.ſympathicæ curatio.22. 1.ſpecifica. 21. 1. & 2
Epileptici plerumque fiunt melancholici & contra. 20.2
Epileptici paroxyſmici curatio. 20. 2
Epilepſia ab vtero. 252. 2. quomodo diſtinguatur ab hyſterica ſuffocatione, 253. 2.
Epiphora quid. 60. 2. cauſæ.ibid. ſigna.61.1. curatio ibid.
Epiphoræ humor fluit per venas internas, vel externas.61.1.veſicatorio ſincipiti admoto epiphora curata. 61.1
Epithemata refrigerantia.27.2.in mania.31. 2. in hæmoptoë. 112. 2.refrigerans in colico dolore.152. 2. in fluxu hepatico.168.1. refrigerans in hepatis inflammatione. 185. 1.& 2.reſoluens. ibid. in calida renum intemperie.221. 1. cordi & hepati admouenda in ſynocho ſimplici. 300.2.in febre hectica,

ca. 304.1.liquida & ſolida cordi & hepati admouenda in febribus continuis.312.2.in ſummo vigore febris tantum aut potius in declinationis principio.317.2.cordi admouendum in febre maligna.340.1.ad hæmorragiam ſiſtendam. 81. 2. in vteri inflammatione. 258. 2. ad præſeruationem à calculo renibus admouendum. 221. 1
Eroticus affectus quid. 249.1
Errhinorum formulæ.4.2.& 36.1.ad exſiccanda narium vlcera 72.1.quando vtendum. ibid. 2. & 36.1
Errhina & ſternutatoria in affectibus oculorum damnator.43.1.& 56.1.eorum formulæ.ibid 43. 1. ad fœtorem narium. 75. 1
Eringij radicis decoctum pro potu in calculo renum. 221.2
Eſcharæ caſus quomodo procurandus. 342.2
Eſcharotica an in hæmorragia ſiſtenda adhibenda. 80.1
Eſſentiæ chymicæ ventriculum calefacientes & roborantes. 131. 1
Euacuatio bona κατ' ἰξιν fieri debet. 78. 1
εὐσαχεγνοι qui. 194. 2
Exanthemata quid differant è purpureis maculis in febre peſtilenti.331.2.differentiæ. ibid.
Exercitationis & corporis motus vtilitas. 3. 2.
Expectorantia in aſthmate.100.1.& 2.in pleuritide.105. 1.& 2
Extenuationis in phthiſicis cauſa. 113. 2
Extenuatio non ſemper eſt cum ſanguinis penuria. 241.2
Extenuationi in febre hectica clyſteres nutrientes conueniunt. 303. 2
Extractum reſtaurans ex carne veruecina,& ex cordibus veruecinis. 125. 2
Exulcerationis inteſtinorum cauſa in vera dyſenteria. 160.2

F

FAciei pallor frigidam cerebri intemperiem ſequitur. 2. 2
Facies hyppocratica quid. 301. 1
Facies quomodo defendenda à variolarum noxa. 347. 2.an frequenter abluēda aqua roſacea aliiſque aſtringentibus. ibid.
Fabarum aqua calculos imminuit. 220.2
Fames canina.131.1 cauſæ.ibid. 2.curatio.132. 2.quomodo diſtinguatur à bulimia.131 2. pinguia & oleaginoſa obtundunt.132.2
Faſciæ ſeu lumbrici lati an ſint vermis vnicus. 168. 2
Faſcinus & incantatio an conceptionem impedire poſſint. 269. 2.ſigna. 270.2.quæ arte diſſoluenda. 271.2
Faſtidij ciborum cauſæ.127.1.quodnam magis funeſtum. 128. 2. cur in dyſenteriis longis malum. 129 1
Faucium vlcera 91.1.cauſæ & differentiæ. ibid. curatio.91.1.narcotica interdum conueniunt. ibid.
Faucium ardor, ſiccitas & ſcabrities in febribus quomodo curanda. 314. 1
Febris alba quid. 258. 1
Febris apoplexiam ſolutura qualis eſſe debeat. 7. 2
Febrem conuulſioni ſuperuenire cur melius quam febri conuulſionem. 17. 1
Febris catharralis vnde. 35.1
Febris lactis eiuſque ſymptomata. 284. 1
Febrium diuiſio in ſimplices, putridas & peſtilentes. 299
Febris vnde excitetur in arthritidis principio. 287. 2. vnde febres catharrales. ibid.
Febris ſimplex diuiditur in ephemeram, ſynochum ſimplicem & hecticam. 299. 1
Febris Ephemera 299. 1. cauſæ, ſigna. ibid. & 2. curatio. 300. 1
Febris ab hepate corrupto ſigna. 301. 1
Febris hectica, vide *hectica*.
Febrium putridarum differentiæ. 304.1.putridæ continuæ. 304.2.cauſæ.ibid.tempora quomodo conſiderari debeant. ibid.
Febrium continuarum differentiæ accidentales vnde deſumuntur. 305.1
Febres ſymptomaticæ quænam.305.1.eſſentiales aliquando coniunguntur cum inflammationibus illis ſuccedentibus. 306. 1
Febris lentæ eſſentia,cauſæ & differentiæ. 306. 1
Febris à ſanguine in ſtomacho putreſcente excitatæ hiſtoria.306.1.& 2.putridarum continuarum diagnoſis.306.2.curatio.307 2.& 308.1.diæta in acutis ibid.in minus acutis & lōgis.308.1.cibus quo tēpore exhibendus.308.1.quā ſit vtilis venæ ſectio.309. 1. mittēdi ſanguinis tēpus.ibid.ex quibus venis.399. 2 cucurbitulis quando locus.ibid.potus qualis.308. 2
Febrium cōtinuarum initio an purgantia conueniant. 309.2.an vomitoria.310.1.an aqua frigida. 311.1. & 2. quando debeatur purgatio. 311. 2.cur iterari debet. ibid.& 312.1. & 313. 1
Febri lentæ ab obſtructionibus frequens debetur purgatio.312.1.quæ diuretica & ſudorifica conueniant 312. 1
Febres putridas comitantia ſymptomata. 313. 1. eorum curatio. ibid.
Febres ſubintrantes dictæ. 317. 1
Febres longæ ab obſtructione pendentes decocto cichorij & chamædrios curantur.318.1. tertianæ intermittentis ſpecifica. 318. 2
Febres compoſitæ ſeu complicatæ.324.1. earum differentiæ.ibid. 2.horridæ malignæ. ibid.
Febris peſtilens & maligna differunt tantum ſecundum magis & minus.325.1.intermittentes non ſemper periculo carent. 325. 2
Fel catelli lactentis antepilepticum. 22. 2.
Fella piſcium piaculis delendis inſeruiunt.51.2.in ſurditate. 65. 2
Fermentum aere admotum ventriculo vomitum ſedat. 142. 1
Fermentationes humoris melancholici quæ incommoda ſequantur. 200. 2
Fernelius improbatur circa ſanguinem è naribus die critico fluentem 77.2.vt & in cauſa epilepſiæ. 19. 1.circa ductus ſeroſæ materiæ in capacitatem abdominis: 192. 2.& 193.2.circa productionem hydropis ab vrinæ ſuppreſſione.193. 1: circa originem arthritidis. 287.1.circa calculi veſicæ rudimentum: 221.2.
Ferri ſcoria ad exſiccanda aurium vlcera. 70. 2
Fici quo differant ab hæmorrhoidibus. 176
Filamentorum in vrinis cauſæ variæ ſecundum authores. 216.2
Fiſtula lachrymalis quid. 59.1.ſi per annum perſeueret cariem in oſſe producit.ibid.profunda & inueterata cum oſſis carie ſolo cauterio curari poteſt. 59.2.& 60.1.curatio.ibid.cum oſſis cariæ ſolis medicamentis curata. ibid:
Fiſtulam in ano ſæpe relinquunt hæmorrhoides ſuppuratæ aut exulceratæ. 176
Flatuum in tympanite cauſa.193 1.& 2. materia magis ordinaria eſt humor melancholicus aduſtus & atrabilarius. 193.2.& 297.1
Flatus quomodo in vteri cauitate contineantur. 264 1. & 2.cum ſtrepitu ex vtero expulſus ſoſſitu nucis myriſticæ. 266. 2
Flauus color in cornea ſub quem affectum reducatur. 189.1. & 2
Flos muliebris quid. 246.2.cauſæ.ibid.& 247.1. ſigna cauſarum & partis affectæ 247. 1. & 2. quomodo diſtinguatur ab vlcere vteri & gonorrhœa.247. 2 quæ mala inducat. ibid. huic virgines ſunt ob-

noxia

Diaphoretiica chymica in febre peſtilenti. 339.1

Diaphagmatis inflammati ſigna.16.1. 210. 2. conſenſus cum cerebro. 25.2

Diarrhœa quid.157.2.in quo differat ab aliis alui fluxus ſpeciebus. ibid. differentia.158.1.ſigna cauſarum. 158.1.& 2.& partis mandantis.ibid. curatio.159 1.critica quibus præcipuè contingit. 158. 1. biliosa largo frigidæ potu in æſtate curata. 159. 1 in hydrope quando bona.194.2.inueteratæ curatio. 160.1

Diaſarum Fernelij in fluore muliebri. 248. 1

Dierum criticorum computatio in morbis puerperarum an à principio morbi fieri debeat;an à die partus. 284.2

Digeſtiuum ad vlcus mundificandum. 341.2

Digeſtiuus puluis,vide *Puluis digeſtiuus*.

Diuinum in morbis. 327.2.& 328. 1

Diuretica non ſunt frequenter vſurpanda in curatione calculi renum.220.1.in febre tertiana longiori vſurpanda. 318. 1.'an fluori muliebri conueniant. 248.1.ad vteri hydropem. 265.2.an conueniant grauidis.275.1.in febrium continnarum declinatione commoda. 312.1

Δίψακος quid. 230. 2

Dolorum promptiſſimum remedium ſanguinis miſſio. 87.2

Dolor ὀστεοκόπος quis dicatur. 316.1. quartanariis proprius. ibid.

Dolores capitis in febribus ſedantia.313.1.& 314. 1 lumborum. ibid.

Dorſalis tabes quid. 114. 2

Dulcia an ſemper bileſcant.169.2. hyſtericos affectus excitant. 251.2

Dulcibus hepar inflammatum in maiorem molem attollitur. 185. 1

δυσπεψία. 127.1

δυσαφία. 135.2

Dyſenteria.160.1.ſpecies.ibid. 2.propriè dicta. ibid. cauſa. 160.2. ſigna. 161. 2. quartanam ſoluit. 320.2

Dyſenterica exulceratio à qua cauſa fiat. 160.2

Dyſentericum contagium quomodo operetur. 160.2

Dyſenteria epidemica peculiari aëris vitio excitatur. 161.1.ab atra bile cur lethalis.ibid.vomitus & venæ ſectio an conueniant.162.1.& 2.ſpecifica.164. 2. aſtringentia quando conueniant. 164. 2. epidemicæ curatio. ibid. potus qualis exhibendus. 165.2.

Dyſpnœa quid. 98. 2

Dyſuria quid. 235. 2. cauſæ, ibid.& ſeq.in decrepitis ſenibus ſæpè incurabilis.236.1. phlebotomia ex venis inferioribus ad deriuationem conuenit.236.1. quæ purgantia conueniant.ibid. 2. quæ vomitoria. ibid.topica. 237.2

Dyſuriæ ab acri & bilioſo humore apertio hæmorrhoïdum & cauſticum tibiæ dextræ admotum conueniunt. 237.2

E

Ebuli decoctum ſudorificum eſt. 15.1

Ebullitio Sanguinis in variolis & morbillis alia perfectiua,alia corruptiua. 344. 1

Eclegmata.vide *Lohoch*.

ἔκλυσις quid differat à ſyncope. 119. 2. ἐγχύμωμα & αἱματίωμα quid. 57. 2

Electuarium cyphoides ad roborandum hepar in hydrope. 196. 2. aliud calculum imminuens.219.2. cariocoſtini vſus in arthritide.293.1.triaſantali quadruplicato rheo ad robor andum in rheumatiſmo. 298.2

Elixir proprietatis in paralyſi.15.1.in ventriculo frigido.130.1.in ſingultu. 138. 1

Elleboraſtri vis in caſu dentium promouendo. 89. 2

Elodes febris qualis 305.2.ſigna. 307. 1

Emplaſtrum caput roborans.4. 2. attrahens & reſoluens.ibid.ſupra ſpinam dorſi applicanda in paralyſi.14.1.cerebrum roborans.37.2.de vigo cum mercurio capiti admotum in dolore capitis. 38. 2. in dolore dentium. 87. 2. ſupra partem affectam applicanda in conuulſione. 18.1

Emplaſtrum Galeni hæmorrhagiam ſiſtens.8.1 pus attrahens & foras educens. 109.1. ventriculum calefaciens.131.ventriculo admouendum in ſingultu. 138.2.ad vomitum compeſcendum.141. 2. & 142. 1.ad duritiem alicuius partis.185.2. emolliens in ſcirrho hepatis. 191. 2

Emplaſtra abdomini applicanda in hydrope 197.1. in ſcirrho lienis,200.1.aſtringens & roborans in vrinæ incontinentia.253.1.in hyſterica paſſione ; qua forma fieri debeant. 255.1.& 157.2. vulgare pro matrice propter aſtrictionem in affectibus hyſtericis non ita conuenit.255.1.aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa.273. 1.ad præcauendum abortum. 277. 1. & per interualla remoueantur. ibid. reſoluentia ad dolores arthriticos.292.1. diachalciteos ſeu diapalma impoſitum articulos roborat. 294.1. reſoluentia ad dolorem iſchiadicum.295.2 .regioni ventriculi admouendum in febre tertiana intermittente.319.1.validè attrahentia ex quibus componantur.342.2.ſupra ſuturam coronalem in catharro applicanda. 37. 2

Emproſthotonos conuulſionis ſpecies, 16.1

Empyema.107.1.cauſæ.ibid.& ſeq.ſigna 108. 1. latus affectum quo modo dignoſcatur.ibid.pus aliquando per aluum & vrinas expurgatur.108.2.per chirurgiam lateris apertione curatur. 109. 1

Emulſiones in phrenitide.27. 2. in renum inflammatione.225.2.in dyſuria.236.2.furore vterino. 250. 1 .in ſynocho ſimplici.300.2.in febre hectica.304. 1.in febribus maximè conueniunt.311.1.ad febrem malignam. 337. 2. inflammationem ventriculi. 148.2

Enchantidis curatio. 60. 2

Ephidroſis in apoplexia mala. 7.2

Epialæ febris eſſentia & cauſæ.305.2.ſigna.307. 2. cur calor & frigus in eadem parte ſentitur. 305. 2

Epidemica febris poteſt eſſe ſine obſtructione. 326.2

Epidemicus Catarrhus. 35.1

Epidemica dyſenteria aëris peculiari vitio excitatur. 161.1

Epilepſiæ definitio. 18.2. imperfectæ hiſtoria. ibid. duplex eſt idiopathica & ſympathica. 19.1. ab imperfecta ventriculorum cerebri obſtructione generari probatur contra neotericos. 19. 1. imminentis & præſentis ſigna.19.2.poſt.25.annum non ſemper incurabilis.20.1.vehemens in paroxyſmo ſæpe lethalis. ibid.

Epilepſiæ quartana ſuperueniens cur eam ſoluit. 320. 2.idiopathicæ curatio.20.2.ſympathicæ curatio.22. 1.ſpecifica. 21. 1.& 2

Epileptici plerumque fiunt melancholici & contra. 20.2

Epileptici paroxyſmici curatio. 20. 2

Epilepſia ab vtero. 252. 2. quomodo diſtinguatur ab hyſterica ſuffocatione, 253. 1.

Epiphora quid. 60. 2. cauſæ.ibid. ſigna,61.1. curatio ibid.

Epiphoræ humor fluit per venas internas, vel externas.61.1.veſicatorio ſincipiti admoto epiphora curata. 61.1

Epithemata refrigerantia.27.2.in mania.31. 2. in hæmoptoë. 112. 2.refrigerans in colico dolore.152. 2. in fluxu hepatico.168.1.refrigerans in hepatis inflammatione. 185. 1.& 2.reſoluens. ibid. in calida renum intemperie.221. 1. cordi & hepati admouenda in ſynocho ſimplici. 300.2.in febre hectica,

ta. 304.1.liquida & ſolida cordi & hepati admouenda in febribus continuis.312.2.in ſummo vigore febris tantum aut potius in declinationis principio.317.2.cordi admouendum in febre maligna.340.1.ad hæmorragiam ſiſtendam. 81. 2. in vteri inflammatione. 258. 2. ad præſeruationem à calculo renibus admouendum. 221. 1
Eroticus affectus quid. 249.1
Errhinorum formulæ.4.2.& 36.1.ad exſiccanda narium vlcera 72.1.quando vtendum. ibid. 2. & 36.2
Errhina & ſternutatoria in affectibus oculorum damnatur.43.1.& 56.1.eorum formulæ.ibid 43. 1. ad fœtorem narium. 75. 1
Eringij radicis decoctum propotu in calculo renum. 251.2
Eſcharæ caſus quomodo procurandus. 345.2
Eſcharotica an in hæmorragia ſiſtenda adhibenda. 80.1
Eſſentiæ chymicæ ventriculum calefacientes & roborantes. 531. 1
Euacuatio bona κατ' ἔξιν fieri debet. 78. 1
ὑπολεγμενοι qui. 194. 2
Exanthemata quid differant è purpureis maculis in febre peſtilenti.331.2.differentiæ. ibid.
Exercitationis & corporis motus vtilitas. 3. 2.
Expectorantia in aſthmate.100.1.& 2.in pleuritide.105. 1.& 2
Extenuationis in phthiſicis cauſa. 115. 2
Extenuatio non ſemper eſt cum ſanguinis penuria. 241.2
Extenuationi in febre hectica clyſteres nutrientes conueniunt. 303. 2
Extractum reſtaurans ex carne veruecina,& ex cordibus veruecinis. 125. 2
Exulcerationis inteſtinorum cauſa in vera dyſenteria. 160.2

F

FAciei pallor frigidam cerebri intemperiem ſequitur. 2. 2
Facies hyppocratica quid. 301. 1
Facies quomodo defendenda à variolarum noxa. 347. 2.an frequenter abluẽda aqua roſacea aliiſque aſtringentibus. ibid.
Fabarum aqua calculos imminuit. 220.2
Fames canina.131.1 cauſæ.ibid.2.curatio.135. 2.quomodo diſtinguatur à bulimia.132 2. pinguia & oleaginoſa obtundunt.132.2
Faſciæ ſeu lumbrici lati an ſint vermis vnicus. 168. 2
Faſcinus & incantatio an conceptionem impedire poſſint. 269. 1.ſigna. 270.1.quæ arte diſſoluenda. 271.2
Faſtidij ciborum cauſæ.127.1.quodnam magis funeſtum. 128. 2. cur in dyſenteriis longis malum. 129.1
Faucium vlcera 91.1.cauſæ & differentiæ. ibid. curatio.91.2.narcotica interdum conueniunt. ibid.
Faucium ardor,ſiccitas & ſcabrities in febribus quomodo curanda. 314. 1
Febris alba quid. 538. 1
Febris apoplexiam ſolutura qualis eſſe debeat. 7.2
Febrem conuulſioni ſuperuenire cur melius quam febri conuulſionem. 17. 1
Febris catharralis vnde. 35.1
Febris lactis eiuſque ſymptomata. 284. 1
Febrium diuiſio in ſimplices, putridas & peſtilentes. 299
Febris vnde excitetur in arthritidis principio. 287. 2, vnde febres catharrales. ibid.
Febris ſimplex diuiditur in ephemeram, ſynochum ſimplicem & hecticam. 299. 1
Febris Ephemera 299. 1. cauſæ, ſigna. ibid. & 2. curatio. 300.1
Febris ab hepate corrupto ſigna. 301. 1
Febris hectica, vide *hectica*.
Febrium putridarum differentiæ. 304. 1.putridæ continuæ.304.2.cauſæ.ibid.tempora quomodo conſiderari debeant. ibid.
Febrium continuarum differentiæ accidentales vnde deſumuntur. 305.1
Febres ſymptomaticæ quænam.305.1.eſſentiales aliquando coniunguntur cum inflammationibus illis ſuccedentibus. 306. 1
Febris lentæ eſſentia,cauſæ & differentiæ. 306. 1
Febris à ſanguine in ſtomacho putreſcente excitatæ hiſtoria.306.1.& 2.putridarum continuarum diagnoſis.306.1.curatio.307 2.& 308.1.diæta in acutis ibid.in minus acutis & lõgis.308.1.cibus quo tẽpore exhibendus.308.1.quã ſit vtilis venæ ſectio.309. 1. mittẽdi ſanguinis tẽpus.ibid.ex quibus venis.399. 2 cucurbitulis quando locus.ibid.potus qualis.308. 2
Febrium cõtinuarum initio an purgantia conueniant. 309.2.an vomitoria.310.1.an aqua frigida. 311.1. & 2. quando debeatur purgatio.311. 2.cur iterari debet. ibid.& 312.1. & 313. 1
Febri lentæ ab obſtructionibus frequens debetur purgatio.312.1.quæ diuretica & ſudorifica conueniant 312. 1
Febres putridas comitantia ſymptomata. 313. 1. eorum curatio. ibid.
Febres ſubintrantes dictæ. 317. 1
Febres longæ ab obſtructione pendentes decocto cichorij & chamædrios curantur.318.1. tertianæ intermittentis ſpecifica. 358. 2
Febres compoſitæ ſeu complicatæ.324.1. earum differentiæ.ibid. 2.horridæ malignæ. ibid.
Febris peſtilens & maligna differunt tantum ſecundum magis & minus.325.1.intermittentes non ſemper periculo carent. 325. 2
Fel catelli lactentis antepilepticum. 22. 2.
Fella piſcium piaculis delendis inſeruiunt.55.1.in ſurditate. 65. 2
Fermentum acre admotum ventriculo vomitum ſedat. 145. 1
Fermentationes humoris melancholici quæ incommoda ſequantur. 200. 2
Fernelius improbatur circa ſanguinem è naribus die critico fluentem 77.2.vt & in cauſa epilepſiæ. 19. 1.circa ductus ſeroſæ materiæ in capacitatem abdominis. 191. 2.& 193.1.circa productionem hydropis ab vrinæ ſuppreſſione.193. 1. circa originem arthritidis.287.1.circa calculi veſicæ rudimentum. 221.2.
Ferri ſcoria ad exſiccanda aurium vlcera. 70. 2
Fici quo differant ab hæmorrhoidibus. 176
Filamentorum in vrinis cauſæ variæ ſecundum authores. 216.2
Fiſtula lachrymalis quid. 59.1.ſi per annum perſeueret cariem in oſſe producit.ibid.profunda & inueterata cum oſſis carie ſolo cauterio curari poteſt. 59.2.& 60.1.curatio.ibid.cum oſſis cariæ ſolis medicamentis curata. ibid:
Fiſtulum in ano ſæpe relinquunt hæmorrhoides ſuppuratæ aut exulceratæ. 176
Flatuum in tympanite cauſa.193.1.& 2. materia magis ordinaria eſt humor melancholicus aduſtus & atrabilarius. 193.2.& 297.1
Flatus quomodo in vteri cauitate contineantur. 264 1. & 2.cum ſtrepitu ex vtero expulſus ſoffito nucis myriſticæ. 266. 2
Flauus color in cornea ſub quem affectum reducatur. 189.1. & 2
Flos mulebris quid. 246.2.cauſæ.ibid.& 247.1. ſigna cauſarum & partis affectæ 247. 1. & 2. quomodo diſtinguatur ab vlcere vteri & gonorrhœa.247. 2 quæ mala inducat. ibid. huic virgines ſunt obnoxia

noxiæ 246.2. vetulas ad mortem comitatur. 147. 2. an conueniat venæ ſectio. ibid. diuretica. 248. 1. cauſtica tibiæ. ibid. 2. aſtringentibus quando locus. 248.2. lactis chalybeati vſus. ibid.
Fluxiones è capite per quas vias fiant. 33.2. & 35. 1. eacitantur à frigore comprimente. 34. 1. cauſæ. ibid.
Fluxioni attrahendæ calor maximè idoneus. 34. 2. interna quomodo ab externa diſtinguatur. 35. 2
Fluxus hepaticus quid. 166.2. differentiæ. 167.1. curatio. ibid. 2. cauſa præter vulgarem intemperiem alia eſt. ibid. in quo differat à dyſenteria. 167. 1. legitimus ſpurio periculoſior. ibid. 2. an locus ſit clyſteribus & medicamentis purgantibus. 167.2. conuenit tinctura roſarum deſtillatum reſtaurans. 168.1
Fluxus alui in febribus peſtilentibus quomodo curandus. 336.2
Fœcunditatem vel ſterilitatem fœminæ indicantia. 271.1
Fœminæ minus obnoxiæ anginæ quam viti. 93. 1
Fœnugræci vires in ophthalmia. 54. 2
Fœtoris narium cauſa. 74.2. curatio. 75.1
Fœtum in vtero Galen. comparat fructibus ab arbore pendentibus. 273.2
Fœtus quomodo fit cauſa abortus. 275. 2
Fœtum enecantia. ibid
Fœtu debili exiſtente puerperæ quomodo curandæ. 279.2
Fœtus morbi cauſæ. 279.2 ſigna. 180.1. fœtum mortuum excludentia. ibid.
Fœtus mortui oſſa per vmbilicum matris excreta. 280. 1. fruſtra tentatis aliis præſidiis chirurgica operatione educi debet. 280.1
Fœtus mortui per longum tempus in vtero ſeruati hiſtoriæ plures. 280.1
Formæ inductio & materiæ præparatio ab eodem agente proficiſcitur. 168.2
Forma noua introducta priorem corrumpit. 325. 2
Formicarum oua abſurditatem. 65. 2
Fotus in ſuffuſione. 47. 1. in albugine. 51. 1. ſurditate. 65. 1. ophthalmia. 55. 1. pro ſtomacho in vomitu. 142.1. in dolore ventriculi. 146. 2. in phlegmone ventriculi. 148.2. & 149. 2. in lienteria. 157. 2. aſtringens in diarrhœa. 159.1. dyſenteria. 165. 1. in teneſmo. 166.1. ad lumbricos. 172. 1. in hæmorrhoïdum fluxu immodico. 174.1. hæmorrhoïdum dolore. 178. in obſtructione hepatis. 187.1. in ſcirrho hepatis. 191.1. in hydrope. 197.1. & 2. chalaſtici in renum inflammatione. 226.1. aſtringens in mictu renum. 228.2. dolorem ſedans in vlcere renum & veſicæ. 230.2. aſtringens in diabete. 231. 2 vrinæ incontinentia. 233.1. ſuppreſſione menſium 243. 2. aſtringens in fluxu menſium immodico 245. 2. emolliens & reſoluens. 262. 1. anodinus 263. 1. diſcutiens & roborans in hydrope vteri 266.1. ſicci flatus diſcutiens ibid. & 277.1. aſtringens. ibid. emolliens 279. 1. valde roborans in partu difficili. ibid. 2. aſtringens in fluxu lochiorum immodico. 281. 2. emolliens & aperiens ad ſuppreſſionem lochiorum. 282. 2. carminans in torminibus à partu. 283. 2. in doloribus arthriticis. 290.1. & 2. emolliens, attenuans, & roborans, in febre tertiana intermittente. 318.1. emolliens, & attenuans ad curationem febris quartanæ ſpuriæ. 324.1. axypharmaci in febre maligna. 339.2. ad fœtum mortuum excludendum 280.1. in vteri procidentia. 268.1
Frictiones partium extremarum in gutta ſerena. 42.2
Frictionum modus in hecticis. 303. 1
Frictiones in febre ſyncopali humoroſa qua methodo celebrandæ. 315. 1
In febre peſtilenti. 335.2. in fluore muliebri. 247.2
Frontale in phrenitide. 27. 2. & 28. 1
Frontalia repellentia in febre maligna ad capitis doloreme & vigilias aut delirium. 340.1. & 2
Frontis vena ſecanda in febre maligna ad capitis dolorem & vigilias. 340. 2
Frontale in ophthalmia. 54. 1. in hæmorrhagia. 79.2
Fructus recentes & fugaces multa aquea humiditate præditi: fruges quomodo ab immodica aëris ſiccitate corrumpantur. 327. 1
Fuligo candelæ ex cera rubra vlcera narium exſiccat. 73.1
Fuligo camini, & eius ſpiritus ad pleuritidem. 106. 1. in paroxyſmo hyſterico exhibetur. 256.1. exterius admouetur ad fluxum lochiorum immodicum. 282.2
Fulmini miſcentur interdum ſpiritus fixantes. 120. 2
Furor vterinus quid. 249.1. cauſæ. ibid. 2. ſigna. ibid. conueniunt remedia maniæ & melancholiæ hypochondriacæ propria. 250. 1

G

Gagatinum oleum in paroxyſmo hyſterico confert 254.1. & puluis gagates. 256. 1
Galbanetum Paracelſi in colica, eius deſcriptio. 152.2
Galenus ex pulſu furibundos mulierum amores cognoſcebat. 249.2
Galenus defenditur circa epilepſiæ idiopathicæ cauſam. 19.1 impugnatur circa cauſam materialem & efficientem calculi. 213. 2. circa cauſam bullarum vrinis innatantium. 216.1. circa arenoſam in vrinis ſubſidentiam. 222.1. & 2
Galli annoſi decoctum ad aſthma. 101. 1. & 2. reprobatur opinio eorum qui eius vſum damnant. ibid. in obſtructione hepatis. 187. 2. melancholia hypochondriaca 203.1. in calculo renum. 219.1
Gallina viua per ſpinam ſecta lateri dolenti admota in pleuritide. 105. 1
Gallinarum ventriculi cur in pulueribus digeſtiuis præſcribantur. 136.1. & 2
Gangrænæ vteri curatio. 263.2
Gargariſma ad expurgationem cerebri. 5. 1. diſcutiens & reſoluens in linguæ paralyſi. 85. 2. ad linguæ ſcabritiem & ardorem. 314.1. fauces & guttur à variolis defendens. 347.1. refrigerans & repellens in inflammatione linguæ. 83.1. in angina. 95.1. & 2
Gelatina pro hecticis inſtaurandis. 302.2. cornu cerui ad febrem malignam. 339.2
Gemellorum abortus cur frequentior. 275.2
Gemmas cur puerpera in partu deponere debet. 279.1
Genarum roboris cauſa in peripneumonia. 107.1
Genitalium fotus in febre maligna. 339.2
Gingiuarum eroſio & exulceratio. 90.1. curatio. ibid.
Gingiuarum fluxus ſanguinis aliquando criticus, aliàs ſymptomaticus. 90.2
Gingiuarum eroſio in pueris aliquando vermium eſt indicium. 90.1. & 170.1
Gingiuarum vlceribus lienoſi maximè obnoxij. 90. 1
Gingiuarum putredinem arcet ſpiritus ſulphuris & vitrioli ibid.
Gingiuarum affectus in ſcorbuto. 206.1
Glandes anodinæ ad dolores veſicæ leniendos. 226. 2
Glandulæ cur fluxiones facilè recipiunt. 34. 2
Glandulæ meſenterium obſtruentes. 209. 1
Glaucoma quid. 44. 1. ſigna. ibid.
Gonorrhœa quomodo diſtinguatur à fluore muliebri. 247.2
Goſſipium ad exſiccandos oculos. 56. 1
Granatorum flores exſiccati præſeruant à calculo. 220.2
Granedo quid, cauſæ & curatio. 75.1

Grauiditas quomodo ab vteri tumore diſtinguatur. 265. 2
Grauidis mulieribus cur familiaris pica 133. 1. cur circa quartum menſem ea vtplurimùm liberantur. 134. 1
Grumi ſanguinis in vtero à partu remanentes quomodo educendi. 282. 1. vt agnoſcantur. 284. 2
Guaiaci decoctum in paralyſi. 14. 1. in epilepſia. 20. 2. in gutta ſerena. 43. 1 an poſſit in febre tertiana intermittente tuto exhiberi. 319. 2. & 320. 1. in ventriculo frigido. 130. 1. in ſingultu. 138. 2
Gummi arabicum ſanguinem ſiſtit. 91. 1
Gurgulionis præciſio. 92. 1. & 2
Guſtatus vitia, cauſæ. 84. 1. ſigna, & curatio. ibid. 2
Gutta ſerena. 41. 1. an curabilis. ibid. 2. an conueniat phlebotomia. 42 2
Gypſi cum aceto ſubacti vſus in hæmorrhagia. 79. 2 ſolum albumine oui exceptum ſanguinem fluentem potentiſſimè cobibet. 90. 2. 246. 1

H

HÆmatites lapis in hæmoptoe. 112. 1. & 2. ad phtiſim. 118. 2
Hæmoptyſis quid propriè. 110. 2. cauſæ, ibid. partis mandantis ſigna. 110. 2. 111. 1. curatio, ibid. & 1.
Hæmorrhagia quid. 76. 2. differentiæ. ibid. & 77. 2. cauſarum ſigna ibid. imminentis ſigna, ibid. 1. criticè apparet in morbis acutis. ibid. 2. & 78 1. quæ è directo partis affectæ accidit bona. ibid. curatio. ibid. 2
Hæmorrhagiæ ſiſtendæ animi deliquium vtile. 79. 1. & cauterium actuale in vtraque planta pedum appoſitum. ibid. 2. contumacem ſiſtunt narcotica. 80. 2
Hæmorrhagia è naribus in quartana febre ſuperueniens cur peſſima. 320. 2. ſalutaris & critica per gingiuas. 90. 2
Hæmorrhoidalium venarum apertio per hirudines in teneſmo. 166. 2
Hæmorrhoidum fluxus moderatus à quibus morbis præſeruet. 172. 1. fluxus immodici cauſæ. ibid. 2. fluxum immodicum cohibentia. 174. 2. & 2
Hæmorrhoides ligandi, incidendi & vrendi modus. 174. 2. 175. 1. poſt curationem cautio adhibenda. ibid.
Hæmorrhoidum dolor. 175. 1. cauſæ. ibid. 2. curatio. 176. quæ purgatio conueniat. 177. topica admouenda. ibid. vlceratarum curatio. 180
Hæmorrhoides abſumentia. ibid. quomodo aperiendæ. ibid.
Hæmorrhoidibus obnoxiis cauſticum tibiæ vtiliſſimè admouetur. ibid.
Hæmorrhoidum apertio per hirudines in calida hepatis intemperie. 183. 1. admota ano cucurbitula patefiunt & quomodo prouitari debeant in melancholia hypochondriaca. 203. 1
Hæmorrhoidum fluxus melancholicis quando vtilis. 202. 2. in quartana ſalutaris. 321. 2
Hæmorrhoidum apertio in febre peſtilenti vtilis. 335. 1. in calculo renum. 217. 2. in vteri ſcirrho. 262. 1. in iſchiade. 294. 2
Hectica febris. 301. 1. differentiæ & gradus. ibid. cauſæ internæ & externæ. ibid. ſedes. 301. 1. quare habitualis dicitur. ibid. ſigna variorum graduum. 301. 1. curatio, ibid. cur frequentius accidit à 18. anno ad 35. 301. 2. quæ diæta conueniat. ibid. an aër frigidus. 301. an craſſa & viſcoſa alimenta. ibid.
Hecticos inſtaurantia alimenta. ibid. 2. aquæ frigidæ potus an conueniat. ibid. qualis debeatur purgatio. 303. 1. lac & balneum maximè conueniunt. ibid. 2. antiquorum balneandi modus. ibid. alterantia potius quam purgantia conueniunt. ibid.
Hederæ terreſtris ſuccus ad dyſenteriam. 163. 2
Hellebori vis in mania. 31. 1
Hellebori extracto cancer incipiens ſanatus. 58. 2
Hemicrania quid. 37. 2. arteriotomia curata. 39. 2
Hemitritæa febris plerumque ab inteſtinorum & in meſenterij inflammatione exoritur. 210. 1
Hemitritæus quid. 324. 2. differentiæ. ibid. ſigna diagnoſtica. ibid. eius motus inæquales à qua cauſa dependeant. 324. 2. cur periculoſus. ibid. curatio. ibid. & 325. 1
Hepatis affectus. 181
Hepar calidum & humidum quomodo pituitam generet. 2. 1
Hepatis calida intemperies. 181. 1. differentiæ & cauſæ. ibid. ſigna. ibid. curatio, ibid. 2. inflammatio. 183. 1. differentiæ, cauſæ. ibid. & 2. ſigna. ibid.
Hepatis inflammatio à topicis calefacientibus præposterè admotis excitata. 183. 2. & cucurbitulis regioni hepatis admotis ibid à muſculorum abdominis inflammatione quomodo diſtinguatur. 184. 1. à pleuritide & meſenterio inflammato. ibid. 2
Hepaticos ſolo faciei colore plurimos Galenus agnouit. ibd. hepatitide ſiculum medicum tentari cognouit Galen. ex deiectionibus ibid quæ periculoſiur. ibid. quibus modis terminetur. ibid. 2. de ſoppurationem vergentis curatio. 185. 2
Hepatis vlcus. 184. 2. ſine præcedenti inflammatione quomodo dignoſcatur 185. 1. curatio. ibid. 2
Hepatis obſtructio. 186. 1. eſt morbus in via & meatu obſtructo. ibid. cauſa materialis. ibid. ſigna ibid. 2
Hepatis ſcirrhus. 190. 2. differentiæ. ibid. cauſæ, ſigna, ibid curatio. 191. 1. inſenſibilis curationem non recipit. ibid.
Hepar gratioſi humoris fons eſt 252. 1
Hepate calido cerebro frigido vtplurimùm ſunt catarrho obnoxij. 35. 2
Hepatis atonia in hepatico fluxu pendet à cauſa ſupra primarum qualitatum exceſſum. 267. 1
Hepar inflammatum dulcibus offenditur. 185. 1
Hepar an ſemper afficiatur in hydrope. 191. 2. ſanguificatio an lædatur in hydrope. 192. 2
Hermeticorû opinio circa cauſam ſitis morboſæ. 134. 2. circa ventriculi concoctionem vitiatam. 136. 1 circa cauſam cholcræ morbi. 144. 2. circa calculorum cauſas. 214. 2. & 215. 1
Hiera commendatur in morbis ventriculi. 129. 2
Hirci ſanguinis & vrinæ vſus ad renum & veſicæ calculum. 218. 1. & 2. in pleuritide. 105. 2. eius præparatio. ibid.
Hirudines temporibus & pone aures in mania. 30. 2. in dolore capitis. 39. 1. in gutta ſerena. 42. 2. ophthalmia. 53. 2 in linguæ tumore ipſi linguæ affixæ 83. 1. parti affixæ conferunt dolori iſchiadico. 295. 2. in aurium inflammatione. 96 1.
Hirudines poſt aures affigantur in febre maligna ad delirium & dolorem capitis 340. 2. parti dolenti in arthritide. 290. 2
Hirundinum nidus ſpecificus in angina. 96. 1
Hordei ptiſana febricitantibus maximè conueniens 308. 1. duplex erat apud antiquos. ibid.
Hordeatum in catarrho. 37. 1
Hermoni ſemen oculum à ſordibus purgat. 51. 1
Horrificæ febris eſſentia & cauſæ. 305. 1. & 2. φρικώδης à Græcis dicitur. ibid.
Hydatides veſiculæ. 193. 1
Hydrargiri aſſiduus contactus paralyſim excitat. 13. 2
Hydrargiro curata cataracta. 48. 2. ophthalmia inueterata. 56. 2. ſurditas. 66. 1
Hydrargirus maxime dentes denigrat. 89. 2. in ileo deſperato exhibendus. 155. 1. & 2. an poſſit exhiberi contra vermes 171. 1. & 2
Hydromel ad phthiſim. 117. 2. pro potu in vlcere renum. 219. 1
Hydropes pectoris. 109. 2 cauſæ ibid. ſigna curatio. 110 1. ab Hippoc. graphicè delineatus. 109

Hydrops

Index rerum Practicæ.

Hydrops abdominis aliquando degenerat in hydropem pulmonis & vice verſa. 109.2

Hydrops pulmonis lateris apertione non curandus. 110.1

Hydrops ex ſanguinis profluuio lethalis. 143.1

Hydrops duplex particularis & vniuerſalis. 191.2. vniuerſalis ſpecies. ibid. an ſemper hepate affecto fiat. 191.2.& 192.1

Hydropicorum aqua interdum non in cauitate abdominis, ſed in veſiculis quibuſdam continetur. 191.2

Hydropis aſcitis cauſa præcipua. 192.1. non ſanguificatio læſa, ſed ſeroſæ materiæ retentio. 192. 2. cauſæ rariores. 193.1. & 2. à nimio potu aquarum. 192. 2

Hydropicorum aqua per quas vias feratur in capacitatem abdominis. 192.2. 193.1

Hydropis ſigna & ſpecierum.194.2.alui fluxus quando ſalutaris. ibid.

Hydropici qui ſanabiles.194.2.cruribus abſceſſus,vel maculæ mali ſunt hominis. ibid.

Hydropis curatio. 194. 2. diuretica laxantibus magis proficua. 195. 2. venæ ſectio quando conueniat. 196. 1. cauteria veſicatoria & ſcarificationes cur non debeant fieri. 196. 1. an conueniat paracenteſis. ibid. ſudorifica vtrum proficua. 196. 2. potus qualis eſſe debeat. ibid. ſitis fallenda mandendo grana aliquot maſtiches. ibid. refrigerantibus interdum curandus. 197.2. & 198.1. & 2

Hydrops ad matulam. 250.2

Hydrops vteri, vide *vteri Hydrops.*

Hyoſcyami folia in aceto decocta in ſchyrrho hepatis. 191.2

Hypercatharſi ſuperueniens conuulſio lethalis. 17.1

Hypercatharthica medicamenta. 144.2

Hypochondriaca melancholia. 32.1

Hypochondriorum grauitas ſeu ſocietas obſtructi hepatis ſignum. 186.2

Hypopyon quid.56.2. cauſæ ſigna. ibid. curatio.57.1. concuſſione capitis & punctione oculi curatur. 57.1

Hyſterica paſſio.250.2.cauſæ.251.1.ſigna.253.1. imminentis ſigna.ibid.varij ſunt gradus.251.2. cauſarum ſigna. 254.1

Hyſtericorum affectuum cauſa & deſcriptio. 251. 2. 252.1. & 2. & ſeq.

Hyſterica ſimptomata quomodo diſtinguantur à ſyncope. 253. 2. ab apoplexia. ibid. ab epilepſia. ibid.

Hyſtericæ mulieres quomodo à mortuis diſtinguantur. 253. 2. defunctæ ante tertium diem non ſepeliendæ. 254. 1. cur ſternutario ſuperueniens bona. ibid.

Hyſterici paroxyſmi curatio.254.2. graueolenita naribus & ſuaueolentia vtero admouenda.254.2. an venæ ſectio conueniat. 255. 1. an vinum in paroxyſmo. 256.1. extra paroxyſmum curatio.256.2. prægnantes quomodo tractandæ. 256.2

Hyſtericam paſſionem ſæpe comitatur vteri intemperies.257.1.ſpecifica.16.amuleta. 257.2

Hyſtericorum paroxyſmum excitantia. 251.2

I

IAlapæ radix in fluxu muliebri ſeroſo præſtantiſſima. 248.1

Ictericorum flauus color ſuffitu aceti diſcutitur. 151.2

Ictericis obiecta flaua apparent ſi ſit magna bilis effuſio in corneam. 50. 2

Icterus eſt ſymptoma qualitatis mutatæ. 189. 1. differentiæ.ibid.2 cauſæ, ſigna cauſarum.189.2. curatio. 190.1.an ſemper ante ſeptimum lethalis. ibid.ſpecifica 190.1.& 2

Icterus albus quid. 238. 2

Ileos latinis voluulus,aliis χορδαψὸς, barbaris miſerere mei.153.2. cauſæ ſigna.153.2. & 154. 1 curatio. 154.1.proprium ſignum eſt nihil per inferiora deſcendere.154.1.non ſemper lethalis in quo fæces euomuntur. 154. 2.ab inflammatione conuenit venæ ſectio. 154.2

Inedia.155.1.deſperato follis fabrilis & argenti viui vſus conueniunt.155.1.& 2. ab inteſtini prolapſu quomodo curandus. ibid.quibus ſignis diſtinguatur à colico dolore. 154.1

Imaginatio an lædi poſſit ratiocinatione illæſa. 25. 1. & 2.

Imperforatæ ſeu atretæ mulieres quæ dicantur. 268.2 curatio. 269.1

Inanitio quomodo ſingultum excitare poſſit. 137. 2

Inappetentiæ cauſæ. 127.1.& 2.& 128.1. prognoſis. 128.2,curatio. 129.1.à caloris natiui exolutione lethalis. 128. 2

Inappetentiæ in febribus curatio. 315.1.& 2

Incontinentiæ vrinæ cauſæ. 232. 1.& 2

Incraſſans blandum humoremque acrem demulcens. 37.1

Incraſſantia humores in catharro. ibid.

Influxus ſyderum quomodo ſint cauſæ morborum. 327.2

Inguinis dolor ex vtero in illo conglobato quomodo curandus. 283. 2

Iniectiones veſicæ vlcera detergentes & conſolidantes.230.1.quo inſtrumento immittendæ. 230. 2. ad veſicæ dolores. ibid.ad dyſuriam. 237. 2

Iniectiones in vterum in menſium ſuppreſſione. 243. 2.fluxu menſium immodico.246. 1.fluxu muliebri.249.1. furore vterino 250.2.vteri inflammatione.258.2.& 259.2.ad vlcus vteri.260.2. detergentes exſiccantes, & conſolidantes. 260. 2. & 261.1

In cancro vteri.263.1.hydrope vteri.266.1 aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa.272.2. ad excludendam ſecundinam. 281.1

Iniectio in anum ad fluxum hæmorrhoïdum,immodicum. 179.1

Inquietudines febricitantium ſedantia. 314. 2

Inceſſus ad dyſenteriam 195. 1. in teneſmo.166.2, hæmorrhoïdum dolore. 178

Inſtaurantia alimenta pro hecticis. 302.2

Intemperies ſimplices tum etiam immateriales rarò inueniuntur. 11.

Intermittentes febres an ſemper periculo vacent 325.2

Inteſtinorum affectus. 150

Inteſtinum lupi ad colicam eius præparatio. 152. 1

Inteſtinorum motus naturalis periſtalticus dictus. 153 2.quomodo inuertatur. ibid.

Inteſtina tenuia an craſſa afficiantur; vlcere dignotio 161. 2.eorum inflammatio in dyſenteria quomodo curanda. 163.2

Inteſtinorum exulcerationis cauſa eſt qualitas maligna ſpecifica. 160. 2. curatio. 162.1. & 2. & ſeq.

Inteſtina à variolarum noxis defendentia. 347.1

Iræ incommoda. 3. 2

Ireos noſtratis ſuccus pro vomitu in aſthmate. 99 2. in hydrope. 195.2

Iſchiadicus dolor.194.2.quas partes occupet.ibid. cur nullam inflammationem aut tumorem comitem habeat.294 2.perſeuerans cur luxationem inferat. ibid.

Iſchiadicæ venæ in iſchiade ſectæ vtilitas. 294. 2. repellentia nunquam conueniunt.295. 1. reſoluentia. 294.2.295.1.

Iſchiadicus dolor contumax oleo de lateribus vna die curatus. 295. 1. quæ purgantia conueniant, 294 2.eius materia aliquando ſuppuratur. 29. 1

Iſchiadici

Index rerum Practicæ.

Iſchiadici doloris à cauſa calida curatio. 295. 2. & 196. 1

Iſchuria quid. 233.2 .cauſæ iſchuriæ legitimæ & nothæ.ibid.& 234.1.ſigna cauſarum vtriuſque.ibid. curatio.ibid.cur valde periculoſa. 234.2.à grumo ſanguinis quomodo curanda. 235. 2

Iugulares venæ in angina aperiri poſſunt.95.2. modus ſecandi. ibid.

Iulepi refrigerantes in phrenitide.27.1.in mania. 31. 1.in catharro.36. 2.in pleuritide.104.2.ad hæmoptoëm. 111.2.& 112.1

Iulepus cardiacus.126.1.leniens in calculo renum.217. 2.in vomitu bilioſo.141.1. in vomitu ſanguinis. 143.1. in dolore ventriculi.147.1. cum phlegmone. 148.2 fluxu hepatico.167. 2.vermium curatione. 170.1

Iulepus Alexandrinus,& varij Iulepi hepar refrigerantes.182.1. 2. in renum inflammatione. 225. 2. calculos imminuens. 218. 1. leniens & detergens in vlcere renum & veſicæ.229.1. 2.conſolidantes in vlcere renum & veſicæ.ibid aſtringentes in diabete.231.2 aperientes in iſchuria. 235. 1. refrigerantes & lenientes. 236. 2. incraſſans & leniter aſtringens.248.2.& 249.1.ad leniendos humores bilioſos acres.283.2.refrigerantia in febre hectica. 303.1

Iulepus Alexandrinus pro potu in febribus putridis bilioſis eius compoſitio. 308.2

Iulepi in febribus bilioſis.310.1.incraſſantes in bile valde acri & tenui.ibid.in febribus pituitoſis & melancholicis. 311. 1

Iulepus cardiacus guſtui gratiſſimus. ibid. 2.mouens ſudores in febre tertiana intermittente.318.2. aperiens abſtergens & incidens in febre tertiana contumaci.317.2.variolarum eruptionem adiuuans.346.1. motum ſanguinis & ebullitionis frænans & modicè refrigerans. ibid.2

Iulepi alterantes in febribus malignis ex quibus componendi.336.2.eorum formulæ.337. 2. præparantes humorem melancholicum. 311.2

Iuli,ſeu catuli,nucis iuglandis ad ſuffocationem hyſtericam. 256. 1

Iuniperi granorum decoctum ad diarrhœam. 160.1

Iuſculum in alui adſtrictione. 156.2

Iuſcula medicata ad hepar refrigerandum. 182. 2. ad ſuppurationem accelerandam in hepatide. 185.2.ad obſtructiones hepatis.187.1.& 202.2. in calculo renum.217.2.in melancholia hypochondriaca.202. 2.in dyſuria.236.2.in fluxu menſium immodico.245. 1.aperiens diureticum & menſes mouens. 265.2

Iuſculum quod reficit & impinguat in febre hectica. 303.1

Iuſcula cur ægrotantibus in morbis quantumuis acutiſſimis concedantur.308.1.medicata in continuis putridis vſurpanda.311. 1.lentis & diuturnis. ibid. ex decocto cichorij & chamædryos mira præſtant in febribus lõgis ab obſtructione pendentibus.318 1.aliud Iuſculum in quo exhibentur trochiſci de abſynth.de rhabarbaro ℈ j. ibid.2

K

Κίσσα quid. 131.1

Κολλωμα 57.2

Κώφωσις. 63. 1

L

LActis muliebris vſus in ophthalmia. 54.1

Lactis vſus in phthiſicis.117.2.& 118.1.in dyſenteria. 165. 2

Lac muliebre omnibus alijs præferendum. 117. 2

Lacte ſolo interdum phthiſici nutriantur. 118. 1

Lac non omnibus ſiticuloſis interdici debet. 135. 1. putreſcens cur non generet vermes. 169. 2

Lactis ſerum hepar refrigerat. 182.2

Lac aſininum corpus emaciatum reſtaurat.ibid. interdum conuenit in melancholia hypochondriaca. 204.1.in vlcere renum & veſicæ.229.1.in dyſuria. 237.1.

Lac ouillum commendatur ad mictum ſanguinis.227. 2.vaccinum maximè confert ad conſolidationem vlcerum renum & veſicæ.230.1.ouillum bubulum aut aſininum conueniunt in diabete.231.2. chalybeatum maximè confert in fluore muliebri.248.2.aſininum in vlcere vteri. 260.1

Lac tepens recenter mulctum anodinum præſtantiſſimũ in vlcere veſicæ.230.2.in arthritico dolore.289. 2.aſininum ad præcauendum arthritidem bilioſam. 293.2.hecticis maximè conueniens. 303.2

Lac calens gargariſatum dolorem lenit. 341.1

Lacertæ caput auri admotum corpuſcula auri inſerta extrahit. 70.2

Lactuca oculis infenſa. 42.1

Lapideſcens ſuccus cauſa materialis calculi. 214.2

Lapidifico ſpiritu hominum corpora aliáque in ſaxa conuerſa. 215. 1

Larynx & pharynx propter viciniam in angina vtplurimum afficiuntur. 92.2

Laryngis vſus officium. 93 2

Laryngotomia viuum in angina celebranda. 97.2

Laudani vſus in clyſteribus phreniticorum. 28.1

Laudani vſus in catharro calido.37. 1. in hæmorrhagia.80.2.in dolore dentium.88.2.in faucium & doloris vlceribus.91.2.in vomitu.141.1.in pleuritide ſed exigua doſi.105.1.in cholera morbo.145.1. in dyſentericorum clyſteribus. 162. 2. in teneſmo etiam per os ſumpta.166.2.in calculo renum.218.1 in iſchiadico dolore acerbiore.196.1. in febre peſtilenti cum alexipharmacis permixti. 338.2

Lauendulæ flores in menſium ſuppreſſione commendantur. 242.2

Lentæ febris,eſſentia,cauſæ & differentiæ. 306. 1

Lentiſcini ligni decoctum ad cerebrum exſiccandum. 36.2.in fluxu hæmorrhoïdum immodico.175.1.pro potu in mictu ſanguinis 228.1

Lentium decoctum ad variolarum expulſionem conueniat. 346.1

Lethargi differentia ab apoplexia caro & comate.6.1. parotides ſuperuenientes ſalutares.7.1.qualis purgatio conueniat. 8.1

Lethargici quomodo empyici fiant.7.2. ſcammonium cum caſtoreo exhibitum perutile. ibid.

Leucoma quid. 50.2

Leucophlegmatia,vnde dicta. 194.1. quando ſalutaria diarrhœa. 194.2

Lienis nouus vſus ex hermeticis. 136. 1

Lienoſi gingiuarum vlceribus obnoxij. 90. 1

Lien maiorem conſenſum habet cum ventriculo quam hepar. 141.2

Lienis inflammatio.198.1.ſigna & curatio. ibid.2

Lienis morbi.198.inflammatio critice ſoluitur per hæmorrhagiam naris ſiniſtræ. ibid. 2

Lienis dolor. 199.1.quomodo ab inflammatione & colico dolore diſtinguatur ibid.curatio. ibid.

Lienis obſtructio,ſeu inflatio.ibid.cauſæ & ſigna.ibid. 2.ſuit ſublata decocto radicis Chinæ. ibid.

Lienis ſcirrhus.ibid.2.quomodo diſtinguatur à tumore flatuoſo,ſeu inflatione.ibid.curatio. 200. 1

Lienis cura ſpecialis habenda eſt in febre quartana. 323.2

Lien per ramos ſplenicos cum omento communicat. 212.2

Lien potulentam materiam ad ſe trahit. 193. 1

Lienoſis dyſenteria ſuperueniens quæ bona. 161. 2

Lienteria quid.156.2.cauſæ.ibid.ſigna curatio. 157. 1 2.fit potius vitio retentricis ventriculi concoctricis.156.2.quid differat à cœliaca paſſione.ibid.læuitas inteſtinorum appellatur.ibid.& 157.1.qualia enemata conueniant. ibid. 2

Index rerum Practicæ.

Ligni nephritici infuſio facta pro potu ordinatio in obſtructione hepatis. 189. 1. melancholia hypchondriaca. 205.1
Lentiſcum liquor ad arthritidem. 291.2
Limaturæ chalybis varius vſus in obſtructionibus reſerandis. 188.2
Limonum ſucci cautus debet eſſe vſus. 218. 2
Limonum aqua à calculis renes liberat. 220. 2
Linariæ herbæ decoctum hæmorrhoïdum dolores ſiſtit. 178
Linguæ affectus. 82. tumores magnitudo valdè excedens. ibid. 1. & 2
Linguæ tumorum diagnoſis. ibid. 2. curatio. 83. 1. 2
Linguæ ſcarificationes profundæ ad curationem tumoris œdematoſi linguæ. ibid. 1
Linguæ paralyſis, 85. 1. cauſæ. ibid. curatio. ibid. 2
Linguæ paralyſis ea profunda cucurbitularum ſcarificatione. ibid. 2
Linguæ ſiccitas, ardor & ſcabrities quomodo curanda in febribus. 314. 1. in febre maligna. 340.1
Linimenta in conuulſione vſurpari ſolita. 17. 2. & 18. 1. ad pleuritidem. 104. 2. 105. 1. & 107. 2. refrigerans & liniens in phthiſi. 118. 2
Linimentis ad pleuritidem cera & mucilagines non conueniunt. 104. 2
Linimentum in palpitatione cordis. 125. 1. ad ventriculi inappetentiam. 129. 1. ad ventriculum calefaciendum. 131. 1. in vomitu ſanguinis. 144. 1. ad lumbricos. 172. 1. in dolore hæmorrhoidum. 177. & 178. in hepatide. 185. 2. in obſtructione hepatis. 187. 1. ſcirrho hepatis 191. 1. venticulo admouendum in hydrope. 197. 2. hepati. ibid. calculo renum. 217. 1. & 219. 1. renum calida intemperie. 221. 1. aſtringentia in mictu ſanguinis. 228. 1. conſolidationem adiuuantia in vlcere renum & veſicæ. 230. 1. dolorem ſedans. ibid. 2. aſtringens in diabete. 232. 1. aſtringens in vrinæ incontinentia. 233. 1. aperiens in ſuppreſſione menſium. 243. 2 fluxu menſium immodico. 246. 1. detergentia exſiccantia, & cicatricem inducentia. 261. 1. in cancro vteri, 263 1. aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa. 273. 1. ad fluxum lochiorum immodicum. 282. 1. ad dolores arthriticos ſedandos. 290. 2. ad roborandos articulos. 294. 1. reſoluentia ad dolorem iſchiadicum. 295. 1. refrigerantia hepati & lumbis admouenda in ſynocho ſimplici. 300. 2. Cardiacum in febre continua putrida. 311. 2. hepati admouendum in febribus putridis continuis. ibid. diſſolutionem corporis impediens. 314. 2. emolliens poſt fotum. 318. 1. roborans ventriculum. ibid. 2. ad inungendam ſpinam dorſi in quartana. 323. 1. in febre quartana ſpuria. 324. 1. ad frictiones totius corporis. 335. 2. maximè cardiacum in febre maligna 339. 1. & 340. 1
Linteamina & induſia an ſint frequẽter in morbis immutanda. 308.1
Lipothymia quid differat à ſyncope. 119.2
Lippitudo quid. 52. 1
Lipyria febris adeſt in inflammatione ventriculi eryſipelatoſa. 147.2
Lipyria febris quid. 306. 1
Liquida cur facilius vel difficilius deglutiuntur in angina. 95.2
Liquores cardiaci ad palpitationem. 124.2
Lixiuium diſcutiens in tumore œdematoſo tibiarum & pedum. 297. 2
Loca quædam cur peſtifera labe nonquam tententur. 328.2
Lochiorum fluxus immodicus vnde æſtimandos. 281. 1. cauſæ ſigna. ibid. 2. curatio. ibid. cur periculoſus. ibid. victus ratio qualis eſſe debeat. 281. 2. cur ſomnus arcendus. ibid.
Lochiorum ſuppreſſio. 282. 1. cauſæ, ſigna. ibid. curatio. ibid. 2
Lochiorum ſuppreſſionem quæ mala ſequantur. 282. 1. quando debetur purgatio. ibid. 1. vnde mittendus ſanguis. ibid. Lolium viſui inimicum. 42. 2
Longæuitatem cur interdum arthritis conciliet. 288. 1
Lohoc in angina. 96. 1. in aſthmate. 110. 1. pleuritide. 105. 1. empyemate. 109. 1. in hæmoptyſi. 111. 2. ad linguæ ſcabritiem & ſiccitatem. 314. 1. & 340. 2 pulmonem à variolis præſeruans. 346. 2 ad fluxionem in pulmone iam excitatam ibid. fauces & guttur defendens à variolarum noxis. 347. 1. Loquelæ inſtrumentorum cum auditoriis inſtrumentis conſenſus. 63.1
Lotiones pedum in phrenitide. 27. 2. coxarum & tibiarum ad excludendam ſecundinam. 181. 1. manuum & pedum in febribus continuis. 313.2
Lumborum dolor in febribus quibus remediis curandus. 314.1
Lumbrici ad quod genus affectuum præter naturam referendi. 168. 2
Lumbricorum tria genera. ibid. cauſa efficiens. ibid. & 169. 1. materialis. ibid. ſigna. ibid. 2
Lumbricorum excretio quo morbi tempore ſalutaris. 170.1
Lumbrici lati an vnicus vermis, an ex pluribus conflatus. 168. 2. an ex melle & ſaccharo poſſint generari 169. 2. quæ mala accerſant. 170.1
Lumbricis cur maximè infeſtentur pueri lactantes quibus carnes exhibentur. 169.1
Lumbricos enecantia. 170. 2. quæ purganti conueniant, quales clyſteres. ibid. 1. & 2
Lumbrici in febre maligna quibus remediis curandi & educendi. 341. 1. interdum alui fluxum excitant. 347. 1. quibus ſignis dignoſcatur. ibid.
Lunares radij cerebro infenſi. 3. 1
Lupi ſanguis ſurditatem curat 65. 2. hepar ſpecificum in fluxu hepatico 168. 1. hepar exſiccatum epylepſiam hyſtericam præcauet. 257. 1. caro exſiccata amuletum in ſuffocatione hyſterica. ibid. 2. inteſtinorum puluis in colico dolore. 152.1
Luxationem coxæ cur iſchiadicus dolor inſeq. 294. 2

M

MAcies etiam à ſanguinis copia. 114.2
Macies ſumma cur vna ex ſterilitatis cauſis. 270. 2.
Maculæ præcipuè in cruribus vnũ ex Scorbuti ſignis. 206.1
Macula quid. 50. 2
Maculæ purpureæ ſymptoma febri peſtilenti proprium & peculiare. 326. 1. ſed non verè pathognomonium. 330. 1. non malignæ in corpore apparentes quid indicent. 331. 1
Malacia quid. 133. 1. cauſæ. ibid. 2
Maligna febris quæ. 325. 1. cur carbunculi & parotides eam ſignificent. 331. 2. Maculæ purpureæ. ibid. 1
Malignæ febris ſymptomatum curatio. 340. 1
Maligna febris cũ parotidibus quibus remediis ab authore curata. 341. 2. & 342. 1
Malignitas quomodo à putredine diſtinguatur. 307. 1
Malignis & peſtilentibus morbis purgatio in principio inſtituta maximè noxia. 245. 2
Maluæ florum conſerua leniendo arenulas expurgat. 220. 2.
Maluæ decoctum & florum conſerua ad dyſuriam. 237.1
Mammarum extenuatio in prægnante cur abortum portendat. 276. 1
Mania quid. 29. 2. ſigna præſentis & imminentis maniæ. 30. 1. 2. in quo differt à phrenitide & melancholia. 29. 2. cur non habet febrem comitem. ibid. fit à maligna & venenata qualitate. 29. 2. & 30. 1 & qua anni tempeſtate ſæpius contingat. 30. 2

curatur

curatu difficillima. ibid. 2. curatio. 30. amuletum, 31.1
Mannæ vſus in alui aſtrictione. 156.1
Manuum ac pedum præcipuè in viris calor ſignum calidioris hepatis. 181.1
Manuum & pedum refrigeratio maximè iuuant in febribus continuis. 312.2
Maraſmus quid. 30.1
Marcoris variæ cauſæ. 114.2.&115.1
Margaritarum & corallorum laus in febribus malignis. 357.2
Marrubij ſuccus ad morbi regij curationem. 190.1. conſerua ad ſcirrhi hepatis curationem. 191.1
Martis vitrioli vſus in menſtruis immodice fluentibus. 245. in epilepſia hyſterica. 257.1
Maſticatoria ad expurgandum cerebrum, 36.1.5.1. in dolore dentium. 88.2
Maſtiche ſumpta vomitum compeſcit. 141.2
Maſtiches vſus in hydrope ad ſitim fallendam. 196.1
Materiæ præparatio & inductio formæ ab eodem agente proficiſcitur. 168.2
Materia in thoracis capacitate contenta qua tranſeat vt expectoretur. 103.1
Maxillarum tumoris curatio per reſolutionem. 89.1. aſtringentia non intempeſtiuè applicanda. 88.1
Meatus eſt ductos patentes per quos ſeroſa materia in abdominis capacitatem defertur. 192.2.&193.1
Medici Pariſienſes notati de ſanguinis miſſione in pueris. 345.2
Mel roſaceum cum guttis aliquot ſpiritus vitrioli ad oris faucium vlcera. 91.2
Mel & ſaccharum an lumbricos generent. 169.2
Mellis aqua ad albuginem. 51.2
Melicratum quibus non conueniat. 292.2
Melancholici humoris redundantis ſigna. 25.2
Melancholicis hæmorrhoïdes ſuperuenientes ſalutares. 30.2.31.1
Melancholia morbus. 32.2. in quo differat à phrenitide & mania. ibid. varij gradus ibid. ſigna 32.1.33.1 morbus contumaciſſimus opprobrium medicorum dictus. 33.1 202.2. curatio. 33.1
Melancholia hypochondriaca inter morbos lienis collocari debet. 200.2. focus, & cauſæ. ibid. & 201.1. cur pueri & adoleſcentes minimè obnoxij. ibid. cur affectio flatuoſa ab antiquis vocata. ibid. 2
Melancholicorum vaporum varia ſymptomata 201.1 curatio ibid. 2. an conueniat aquarum thermalium potus. 204.1
Melancholici humoris malignitas quos affectus excitet. 205.2
Melancholica ſymptomata ſcorbuticis ſimilia. ibid.
Melancholicus humor duplex, naturalis, & præternaturalis. 320.1
Menſium ſuppreſſio. 240.1. cauſæ. ibid. 2. cauſarum ſigna 241.1. quæ grauidis contingit quomodo diſtinguatur ab ea quæ à cauſis præternaturalibus procedit 240.2. multorum ac grauiſſimorum morborum cauſa eſt 242.1. poſt ſextum menſem an ſit incurabilis. ibid. cauteria tibiis admota an conueniant. 243.2. curatio. 241.2.& ſeq. præcepta obſeruanda in vſu remediorum. 143.2.& 244.1
Menſium fluxus immodicus. ibid. cauſæ ſigna ibid. cauſarum diagnoſis. ibid. curatio ibid. 2. ſanguis magna copia detractus ſiſtit. ibid. ſpecifica. 245.1
Menſibus ac lochiis fluentibus in præcipiti angina an mittendus ſanguis. 95.1
Menſtrua alba, vide *fluor muliebris*.
Mercurius quomodo præparandus ad epilepſiam. 21.1
Mercurij dulcis vſus in colico dolore, 153.1. in obſtructionibus commendatur ſicut & mercuriales purgationes. 189.1
In hydrope. 195.2. vlcera mundificat, & conſolidat 230.1 cum ſcammoneo exhibitus in dolore iſchiadico. 295.1. in rheumatiſmo 298.1. contra vermes. 171.2
Mercurius diaphoreticus in diarrhœa exhibendus. 160.1. in curatione hydropis 195.2. vlcera mundificat. 230.1
Mercurius viæ ad curationem hydropis. 195.2
An poſſit exhiberi ad curationem fœtus mortui. 280.2
Mercurij inunctione curata cataracta. 48.2. ophthalmia deſperata. 56.2 an exhibendus contra vermes crudus. 175.2
Mercurius præcipitatus rubeus ad polypum & ſarcoma. 74.1
Meſaraicæ venæ quibus obſtruantur. 209.1
Meſenterij venis inflammatio hepatis communicatur. 183.1
Meſenterij tumor quomodo ab hepatis inflammatione diſtinguatur. 184.2
Meſenterij morbi. 209
Meſenterium medicorũ nutricula vocatur. ibid. obſtructio ibid. cauſæ, ibid. ſigna ibid. 2. inteſtinis & lumbis alligatur. 193.2
Meſenterij inflammatio. 210.1. cauſæ, & ſigna. ibid. Quomodo à muſculorum abdominis inflammatione diſtinguatur 210.1. à diaphragmatis tumoribus. 2.102
Meſenterij abſceſſus vlcus & ſcirrhus quomodo dignoſcantur. ibid. & 211.1. curat. ibid. 2. abſceſſus non ſemper fit ab inflammatione 210.2. cur ſemper periculoſus. 211.1
Meſpilorum vſus frequens in diarrhœa. 159.2
Metrenchitæ ſeu clyſteres vterini ad menſium ſuppreſſionem. 243.2. non præſcribendi virginibus. 244.1
Mictus ſanguinis. 226.2. cauſæ ibid. curatio 227.2. interdum criticus. ibid. 1. ſigna partis affectæ ibid. topica conuenientia. 228.1. lac ouillum vtile. 227.2 à calculo & arenulis quomodo curandus. 228.1
Millefolij decoctum ad hæmoptoëm. 113.1. in hæmorrhoïdum dolore 179.2. ſanguinem ſiſtit. 245.1
Milleflorum aqua ſeu ex ſtercore vaccino variolarum cicatricibus implendis idonea. 347.2
Millepedum laus in calculo renum. 218.2. calculo veſicæ. 224.1. eorum præparatio. ibid. 2. ad aſthma, 100.2. aſelli nominantur. ibid
Morbi partim à diæta, partim à ſpiritu. 3.1. ab occulta quadam vi & aſtrorum influxu. 93.1
Morbillorum à variolis differentiæ. 342.2. an ſint morbi noui, 343.1. eorũ deſcriptio cur ab Hipp. & Gal. omiſſa ibid. cauſa. ibid. 2. per ebullitionem ſanguinis à cauſa procatarctica excitantur. 343.1. ebullitio talis duplex 344.1. cur non generentur in matre ſicut in fœtu à ſanguine menſtruo. 143.1.& 2. eruptio cur interdum tardiùs differtur. ibid. 2. differentiæ. 344.1. ſigna diagnoſtica. & prognoſtica. ibid. 2. curatio. 345.1
Morſuli ad exſiccandum cerebrum. 56.2. lenientes in mictu ſanguinis. 228.1
Moſchi vſus in epilepſia puerorum. 22.2
Motus cur lædi poteſt illæſo ſenſu & contra. 15.1
Motus deprauati ſymptomata inter ſe quomodo diſtinguantur, 15.2
Motus conuulſiuus ſit ab irritatione. 15.2. motu in omni quinque conſideranda. 33.2
Mucilaginoſa materia è veſica prodiens in quo diſtinguatur ea ab quæ ob aliis partibus procedit 223.1
Mucoſa pituita in calculoſis à qua cauſa fiat. 214.1
Mucoſum & album in dyſenteria excretum quid, & vnde. 161.1
Mulieres quædam purgationes menſtruas per vomitum ſanguinis periodicum paſſæ ſunt. 142.2
Mulierum morbi. 258

Mulieres miſetrimæ multis & incomprebenſibilibus ferè affectionibus premuntur. 251. 1. illis venæ ſectio venarum inferiorum cur vtiliſſima. 335. 1
Muſica inſtrumenta quando melius audiantur. 63. 2
Muti cur ſurdi ab ortu. ibid. 1
Mydriaſis quid. 49. 1. cauſæ. ibid. 2. curatio. ibid
Myopia non fit à paucitate ſpirituum. 40. ſed à cryſtallini ſi tu viriato. 44. 1
Myrobalani conditæ viſum clarificant. 43. 2. ad inappetentiam. 130. 2
Myrobalanorum decoctum in dyſenteria. 162. 1. in mictu ſanguinis. 228. 1

N

NArcoticorum imprudens vſus lethalis. 6. 2. cautè vſurpanda. 28. 1. & 69. 2. quando vſurpanda in calido catharro. 37. 1. in ophthalmia. 54. 1. dolore dentium. 88. 2. in cholera murbo. 145. 1. admixta purgantibus ad ſingultum. 139. 1. ad dolorem ventriculi 147. 1. colicum dolorem. 152. 1. & 2. in nephritico dolore pertinaci. 218. 1. in diabete plurimum proſunt. 231. 2. in vteri cancro innoxij vſurpantur. 265. 1. interdum exhibenda ad dolores arthriticos ſedandos. 289. 1. & 290. 1. in febre maligna. 338. 2. & 340. 2. inſtante criſi non vſurpanda. 313. 2. in dolore aurium. 69. 2. in hæmorrhagia. 80. 2. in clyſteribus ad dyſenteriam. 162. 2. in teneſmo & per os ſumpta & admota. 166. 2. in fluxu hepatico. 168. 2
Narcotica quædam vis ineſt vaporibus in hyſterica paſſione. 251. 2
Narium affectus. 72. fœtor. 74. 2. cauſæ. 75. 1. curatio. ibid.
Naſcalia virginibus non autem peſſaria præſcribenda. 244. 1
Nauſeoſis venarum quid. 296. 2
Nephritici ligni, vide *Ligni nephritici*.
Nephriticus dolor cur vulgo colica nephritica vocatur. 213. 1. cauſæ. ibid. venæ poplitis ſectio aut malleoli conuenit & apertio hæmorrhoïdum. 217. 2. venarum inferiorum ſectio miranda præſtat. 279. 1
Nephriticus liquor celeberrimus. 224. 1
Nerui cum chordis citharæ comparantur. 16. 1
Nerui punctura conuulſionem parit. 17. 1
Nerui quintæ coniugationis rami communes linguæ & auribus. 63. 1. 2
Neruoſæ partes cur humoribus imbutæ in arthritide conuelluntur. 286. 1
Noduli anodini ad veſicæ dolores. 226. 2
Nodoſa & tophacea arthritis quomodo curanda. 292. 1. 2
Νόμαι qualia vlcera. 91. 1
Nicotianæ tinctura in lethargo. 8. 2. ſyrupus in epilepſia. 21. 1. tabaci fumus. 22. 2. extractum in catharro. 36. 1. cinis dentes abſtergit & dealbat. 89. 2. fumus per tubulum hauſtus aſthmatis paroxyſmum cohibet. 100. 1. aqua ad deturbandos calculos. 220. 1
Nutritionis perfectæ munia benè ingerere, digerere, egerere. 150
Nux moſcata cerebrum roborat. 42. 1. & 43. 2
Nucis moſcatæ ſuffitus inflationi vteri à flatibus medetur. 266. 2
Nux iuglans & moſcata conditæ ventriculum calefaciunt & roborant. 130. 2

O

OBſtetrix partum præpoſtero modo exeuntem quomodo dirigere debeat. 279. 2
Obſtructio ægritudinum mater ex Auicenna. 186. 2
Obſtructionis hepatis cauſæ & ſigna. 186. 1. 2. maximè conferunt remedia ex tartaro vitriolo & chalybe. 187. 2
Obſtructiones infimi ventris inter cauſas catharri recenſentur. 34. 1
Obſtructæ cyſtidis ſelleæ cauſæ. 189. 2
Obſtructiones graues & contumaces præcipuæ cauſæ hydropis. 192. 2. & 194. 1
Obſtructionibus lien cur obnoxius. 199. 1
Obſtructionum in melancholia hipondriaca cauſa. 100. 2
Obſtructiones partium infimi ventris præcipuè venarum circa vterum chloroſeos cauſæ. 138. 1. 2
Oculorum affectus. 40
Oculus ex quibus partibus componatur. 41
Oculi prominentes ſuffuſioni obnoxij. 45. 2
Oculi ablutio in ſuffuſione. 48. 2
Oculos à variolarum noxa defendentia. 347. 1
Oculis amica & aduerſa. 42. 1
Oculo vno tantum inflammato maiores dolores cur fiant, quam vtroque. 53. 1
Oculorum vlcera cur periculoſa & difficilia curatu. 57. 2
Oculi cancer vt curetur. 58. 1. 2
Odoramenta ad reſtaurandas vires. 126. 2
Odores ſuaues naribus admoti hyſtericos affectus excitant. 251. 2 & graues paroxyſmum epilepticum. 254. 1
Oleum ligni heraclei commendatur in epilepſia. 21. 2. ad dolorem dentium. 88. 2
Olea in dolore capitis iniungenda. 39. 1
Oleum ex linteis combuſtis ad albuginem. 51. 1. ophthalmiam. 55. 2
Oleum caryophillorum, camphoræ buxi ad dolores dentium. 88. 2
Olea non miſcenda clyſteribus phrenitide laborantium. 26. 2
Oleum vermes enecat. 170. 2. item oleum ex ligno coryli exſiccato, oleum etiam iuniperinum. ibid.
Oleum è vitellis ouorum in mortario plumbeo agit. tum ad vteri vlcus. 261. 1. ad cicatrices variolarum implendas. 347. 2
Olei ſcorpionum Matthioli laus in febre maligna. 339. 1
Oleum carminans & aperiens in torminibus à partu. 283. 1. eius compoſitio. ibid.
Oleum ex pedibus vituli extractum ad dolores arthriticos. 290. 1. eius præparatio. ibid.
Olea reſoluentia in arthritide. 291. 2. ex oſſibus humanis ad arthritidem, eius præparatio. ibid.
Olea clyſteribus non addenda in febre intenſiore. 310. 2
Oleum cranij humani quomodo paritur. 5. 2
Olfactus morbi. 74. 1. imminuti aboliti & deprauati olfactus cauſæ, ſigna. 74. 2
Omentum caſtrati aut vernecis ventri admotum in dyſenteria. 165. 2. aduerſus abortum. 277. 2
Omenti affectus. 212. 1. obſeruationes variæ de morbis omenti. ibid. per ramos ſplenicos cum liene communicat. ibid. 2
Ophthalmia. 51. 2. differentiæ. 52. 1. cauſæ. ſigna. ibid. 2. alui fluxus ſalutaris. 52. 2. curatio. 53. 1
Ophthalmiæ ab hepate. 52. 2 curatio. 56. 1
Ophthalmiæ ſola phlebotomia intra horam curatæ. 53. 1
Opiata cephalica roborans. 5. 2. in hæmoptoë. 111. 2. in epilepſia. 21. 1. in mania. 31. 1. in catharro 37. 1. in gutta ſerena. 43. 2. in palpitatione cordis. 124. 2. cardiaca & reſtaurans 126. 1. ad inappetentiam à calida cauſa. 129. 1. à frigida cauſa. 130. 1. ad ſitim morboſam. 135. 1. roborans in vomitu. 142. 1. in vomitu ſanguinis. 143. 2. purgans in alui aſtrictione. 156. 1. roborans in lienteria. 157. 2. in dyſenteria. 164. 2. in fluxu hepatico. 168. 1. hepar refrigerantes. 181. 2. ad

obſtructiones hepatis.187.2. deobſtruens ex chalybe.188.2.emolliens & laxans in ſcirrho lienis.200. 1.roborans in melancholia hypochondriaca. 203. 2.& 204.1. aſtringens in mictu ſanguinis. 227.2 purgans in vlcere renum. 219. 1. aſtringens & exſiccans in vlcere renum & veſicæ. 229. 2 Conſolidans. 230 1. aſtringens in diabete. 231. 2. vrinæ incontinentia.232. 2. aſtringentes, & roborantes in fluxu muliebri. 248 2.refrigerans in furore vterino. 250.1. proprietate ſpecifica conceptionem adiuuans. 272. 1. ad præcauendum abortum. 277. 1. ad fluxum lochiorum immodicum. 181.2 .ad præcauendam arthritidem. 293. 2 roborans in febre hectica. 303. 1. ad vires reficiendas in febribus continuis.311.2. in febre ſyncopali humoroſa.315.1. aperiens & roborans in febre quartana. 322. 2. roborans & hyſterica. 257.1

Opiſthotonos conuulſionis ſpecies. 16.1

Opium tinnitui auris an adhibendum. 67.1

Orgaſmus materiæ morbificæ quibus ſignis dignoſcatur.310.1. cur phlebotomia potius quam purgatio adhibenda. ibid.

Oris collutiones variæ in dolore dentium.87. 2. & 88.1

Oris tortura conuulſionis ſpecies,ſpaſmus cynicus, & conuulſio canina nominatur. 16.1

Oris vlcera. 91.1. curatio ibid. 2.orthopnœa quid. 98 2

Ouorum vitelli in calido catharro.57.1.albumen commendatur in ophthalmia. 54.1

Ouum ad duritiem coctum in declinatione ophthalmiæ conuenit. 55. 2. in vlceribus corneæ. 57.2

Ouis induratis aceto arboris alui fluxus inueteratus curatus. 136. 2

Oxycratum ſanguini diſſoluendo idoneum. 112. 2. in cohibenda hæmorrhagia.80.1. &. 2.in vomitu ſanguinis. 143.2.in cholera morbo.144.1.in iliaco affectu154.2.ad ſanguinis grumos diſſoluendos 224.1.ſanguinis profluuium ſiſtit.245.1. in hyſterica paſſione. 255.2

Oxymel ſimplex & ſcilliticum in obſtructionibus lienis. 199.2

Oxyrrhodina in phrenitide 27.1.cautiones vſurpandæ in eorum vſu.ibid.an conueniant in dolore, capitis in febribus malignis. 340. 1

Ozœna ſeu narium vlcus.72. 1.cauſæ, ſigna,& curatio. 72.1. & 2

P

PAlatum expurgando cerebro cur commodius. 5.1

Pallidi virginum colores. 338.1

Palpitatio cordis, malè tremor cordis nominatur. 123.1

Palpitatio cordis & arteriarum ab aliarum partium palpitatione multum differt. 123.1

Palpitatio quid.ibid.cauſæ.ibid.2.ſigna 124.1.curatio. ibid.2

Palpitationis exemplum in Antipatro medico. 123. 2

Palpitatio cordis cuius cauſa fuit oſſeum quiddam in eo deprehenſum. 123.2

Palpitationis lethalis ab ira hiſtoria. 123.2

Palpitationis quæ exaudiebatur hiſtoria. 124. 1

Palpitationi obnoxij ante ſenectutem moriuntur. 124.2.venæ ſectio maximè conuenit. 125.1. idiopathica ſympathicâ periculoſior. 124. 2. ab vtero 252.2

Pancreatis tumor in ſcorbuticis plerumque reperitur. 206.1.& 212.1

Pancreatis actio ex anatomicis recentioribus.111. 2. affectus.ibid. ſcirrhus à Riolano obſeruatus. ibid & ab authore in ſcorbutico cuius hiſtoriam deſcripſi. 212.1

Panis valdè calens per medium ſectus aqua vitæ inroratus & admotus ad dolorem iſchiadicum. 195.1

Papaueris rhœados aqua maximè commendatur in rheumatiſmo. 197. 2

Paracenteſis an celebranda in hydrope. 196.1

παράκουσις quid. 66.1

Paralyſis quid, eius differentia.12.1. non tantum ab humore pituitoſo, ſed etiam bilioſo & melancholico generatur ibid.2.ex mœrore ibid.ſcorbutica. 12. 2. cauſæ omnes. ibid.

Paralyticæ partis dignotio ex anatome deſumitur. 13.2 curatu cur difficilis.ibid.tremor ſuperueniens cur ſalutaris.ibid crurum & pedum facilior curatio quam partium ſuperiorum. 14. 1

Paralyſi febris valida ſuperueniens bona ſicut & diarrhœa. 14.1

An conueniat phlebotomia. ibid

Paralytica in parte ſudores quomodo eliciendi 15.1

Paralyſi bilioſæ quæ inſtitui debeat curatio. 15. 2

Paralyſis febribus tertianis noti ſuccedens. 12.2

Paralyticis frictiones,& cucurbitulæ applicatæ vtiles 14.1

Paralyticæ partes pellibus muniantur. 15. 2

Paraphrenitis quid differat à phrenitide. 25.2

Parietariæ ſuccus in ſuppreſſione vrinæ commendatur 235.1

Parotides in febribus malignis è purpuratis quando lethales. 333.2.curatio. 341.2

Paroxyſmus epilepticus aliquando perimit.20.1.curatio. ibid. 2

Paroxyſmum hyſtericum ſoluentia.254.2

Paroxyſmum in quartana cohibentia. 313. 1

Pars mandans & recipiens conſideranda in cathrar. 33.2.& 34.2

Partus difficilis.278. 1.cauſæ, ſigna.ibid.2. curatio 279.1.quomodo fiat obſtetricis errore.278. 2.naturalis intra viginti quatuor horas perfici debet. ibid.quando conueniat apertio venarum inferiorum.279.1.ſpecifica proprietate partum iuuantia. ibid.2

Paſſulæ iecori amicæ.168.1.quomodo præparandæ pro hecticis. 302.1

Paſta regalis ad hecticos inſtaurandos. 31. 2

Paſtilli ad ſingultum. 129.1

Pathematū animi vis præcipuè iræ & triſtitiæ.3.2.ſanguinem ſurſum impellunt.81.2.quantum conferant ad peſtem inferendam. 319. 1

Pauonis ſtercus ſpecificum in vertigine. 24. 1

Pectoris ardor in febribus quibus remediis curandus. 314.1

Pedum refrigeratio ſympathicè per neruos cerebro communicatur. 34.1. & 2

Pedum & manuum refrigerationes quomodo febrium incendium temperent. 312. 2

Pelles ventriculum calefacientes. 131. 1

Pellis recens mactatæ ouis vino meraciori candido irrorata & ventri calidè admota in hydrope vteri. 266.1

Pellis veruecina calens ad conuulſionem.18.1.ad puerperarum tormina. 283.2

Pericardium ſæpe palpitationis cauſas continet. 123.2

Peripneumonia frequentius fit à pituita quam à bile.106.1.cauſæ internæ & externæ.ibid.2. ſigna. 107. 1. cur pleuritide periculoſior. ibid.curatio. ibid.2

Peripneumonicæ mulieri vnde ſanguis mittendus ſi menſtrua profluant.107.2

Peripneumoniæ præcipua cauſa aër frigidus & aquilonius auſtrino & tepido ſubito ſuccedens. 106.2

Peripneumoniæ dolor minor ſentitur quàm pleuritidis 106.2.& 107.1
Perſpiratione inſenſili quam copioſa fiat euacuatio. 34.2
Peſſaria in menſium ſuppreſſione.243.2. fluxu menſium immodico.146.1. detergens in fluxo muliebri. 249.1.in furore vterino. 250.2
Purgans in hyſterica paſſione.256.1.in hydrope vteri 266.1.& 2. ad vteri procidentiam.268.1. vteri inflammatione.258.2.abſceſſus ruptionem procurans. 259.1.
Peſſaria contra ſterilitatem à frigida cauſa.272.2. & 273.1.fœtum mortuum excludens. 280.1
Peſtilens febris 355.1.vt plurimum eſt popularis & epidemia interdum ſporadica,contagioſa ibid.quid à peſte differat.325.2.differentiæ. 326. 1. cauſæ internæ.ibid.2.externæ 227.5.ſigna 329.2.& 330. 5. & 2.& ſeq.
Peſtis dari poteſt ſine febre. 355. 2
Peſtifera labe cur certa loca non tententur. 328.2
Peſtilentium morborum quomodo cauſæ ſint praua alimenta. 328.5.329. 1
Peſtis cur poſt famem. 359.1
Peſtilentium febrium cauſæ externæ ſunt res non naturales. 326.2.&.327.1.& 2.& ſeq.
Peſtilentes febres animi pathemata quomodo excitent 319.2.futuræ ſigna.ibid.5.duæ frequentiores cauſæ moleſtiſſima animi pathemata,& immodicus veneris vſus. ibid. 2
Peſtilentium febrium calor ad tactum mitis & blandus, vt vix ægrotantes febrire videantur. 331. 1.præſeruatio.333.2.curatio. ibid.
Peſtilenti aëris conſtitutione exiſtente quando mittendus ſanguis ad præſeruationem. 333. 1
Peſtilenti febri vinum aliquando proficuum ibid. 2. venæ ſectio 334.1.quo tempore ſebris.ibid.ex quibus venis.335.1.an purgatio conueniat 336.1.& 2 alexipharmaca varia. 337.1
Peſtilentes febres variis exulcerationibus curatæ. 335.2
Peſtilens febsis in cadaueribus poſt mortem quomodo dignoſcatur. 331.2
Petechieæ ſeu peticulæ qui. 326.1. 331.1
Pharinx quomodo afficitur in agina. 92.2
Phlebotomia in omni ſanguinis fluxu eſt remedium reuulſorium 172.2. in phrenitide cur amplo foramine fieri non debeat. 26. 2. liberaliſſima in ophthalmia facienda.53.1.an dyſenteriæ conueniat 152 2.an conueniat hydropi.196.1.ſcirrho lienis. 200. 5. in omnium partium infra renes poſitarum affectibus à venis inferioribus ad deriuationem celebranda. 236.1.eius vtilitates in febribus continuis 309. 1. vſque ad animi deliquium in ſynocho putrida & cauſa an facienda 309.1.iterandæ indicationes in febribus continuis.ibid. 2.phlyctenæ. 57.1.& 2
Phrenitidis ſoporoſo affectui ſuperueniens bona 7.2. quid 25.1.eius differentiæ , cauſæ ibid. 2. imminentis & præſentis ſigna.26.1.cur vt plurimum lethalis ibid.curatio. ibid. 2.purgatio aliquando conuenit. 26.2
Phrenitidis reſpiratio magna,& rara 26.1.cur interdum vrina ſupprimitur. 28.2
Phthiſis propriè quid.113.2.cauſæ ibid.& 114.1. ſigna 115.5.& 2.curatio.117.2.eſt morbus hæreditarius. 112.2. morbus contagioſus. 114. 2. imminentis ſigna & cauſæ 115.1.& 2. incipientis ſigna. ibid. & 116.1.natiua hipocr.115.1. 2.confirmatæ ſigna & cauſæ 116. 2. curatio prophylatica 117.2.balneum aquæ tepidæ quando conueniat.118.2.qualis aër conueniat. 302. 1
Phthiſici conſerua & roſarum & ſaccharo roſato curati. 118. 1
φθινώδεις & πτερυγώδεις qui dicantur. 114. 2
Pica ſeu κιττα quid.533. 1.cauſæ ibid.quæ mala ſequantur. 134.1 virginibus & grauidis familiaris 233.1. in mulieribus hyſtericis à certa malignitatis ſpecie dependet. 253.2
Picrocholi.ἄνω. 140.1
Pilulæ pituitam expurgantes. 4. 1. 5. 2.8. 2. 14. 2. cerebrum roborantes 10.1.in catarrho ſalſo.37. 5. ad dolorem capitis.38 2 ad phthiſim. 118. 1
Purgantes in gutta ſerena.42.2.vſuales 43. 2. reſoluentes & diſcutientes in linguæ paralyſi. 85. 2. ſublinguales ad hæmoptoëm 112. 1. ad ſingultum à cauſa frigida 138.1.à cauſa calida. ibid. 2. ad inappetentiam à frigida cuſa. 129.1. in colica pituitoſa.152.1.de bdellio celebratæ in fluxu hæmorroïdum immodico 173. 1.vſuales ad obſtructiones hepatis.187.1.ex chalybe.189.1.in ſcirrho hepatis. 181.5.purgantes & deobſtruentes.195.1.in obſtructione lienis. 199. 2. in melancholia hypochondriaca.203. 5.204.2.in calculo renum efficaciſſimæ. 218. 1. conſolidantes in vlcere renum & veſicæ. 230.1.purgantes in fluore muliebri.248.1. in menſium ſuppreſſione.242.5.243.1.hyſtericæ. 255 2. purgantes 256.5.& 257.1. in vlcere vteri. 260. 2. in hydrope vteri. 266. 1.in grauidis eſt ſuſpectos vſus. 275.1.purgantes in arthritide 593. 1. ad aperiendas obſtructiones & hepar roborandum in febre tertiana intermittente.318.5.vſuales ad diuturniorem febrem quartanam 322.1. & 2. ſublinguales ad linguæ ſiccitatem & nigredinem in febre maligna.341.1. in tumore molli & laxo linguæ. 83.1
Pilularum de cynogloſſo vſus in clyſteribus ad dyſenteriam. 162. 2
Pingudeo anguillæ ſurditati confert. 65. 2
Pinguia ventriculum relaxant. 130. 2
Pinguedo nimia totius corporis cur conceptionem impediat. 170. 2
Pituitæ metropolis cerebrum. 2 1
Pituitæ exuberantis ſigna. 23.2
Pituita quomodo attrahatur à capite & pulmone. 116.1
Pituita putris quomodo diſtinguatur à pure. 117.1
Pituita acris & ſalſa catarrhi ferini cauſa. 113.2
Pituita ſalſa ſiticuloſos acida famelicos, dulcis ſomnolentos,inſipida inappetentes facit. 319. 2
Pituitam producentia. 2. 1
Pituitæ an conueniat venæ ſectio. 3. 2
Purgantia. 4 1
Pituita paralyſim efficiens in quo differat ab ea quæ conuulſionem. 16.1. & 2
Plantaginis ſucco nihil præſtantius ad quodlibet ſanguinis profluuium cohibendum.143.5.in mictu ſanguinis exhibendus.227.2.fluxu menſium immodico. 245.1.commendatur in febre tertiana contumaci. 318.2
Pleuritis.102.1.differentiæ. ibid. cauſæ. ibid. 2. ſigna ibid. humida & ſicca ibid.à peripneumonia in quo differat. 102. 2
Pleura quæ frequentius inflammatione quam aliæ membranæ afficiatur. 102.2
Pleuritidis materia per quas vias à pleura ad pulmones tranſeant.103.1.ſpuria quomodo diſtinguatur à legitima.103.2.diarrhœa ſuperueniens quando mala. 504.1
Pleuritis denſo & exercitationi dedito corpori, vt plurimum lethalis ibid. ſigna funeſta & ſalutaria. 103 2.104.1.non ſemper conuenit ſanguinis miſſio vſque ad mutationem coloris.ibid.1.& 2. narcotica an conueniant 105.1.ſpecifica ſunt raſura dentis apri,cinis priapi tauri,vel cerui,flores papaueris rubri corallus præparatus.ibid 2.diarrhœa ſuperueniens quomodo curanda.106.purgatio quando conueniat. 105.2
Pleuritidi epidemicæ ſudorifica & diaphoretica conueniunt. 106.1
Pleuritico

Index rerum Practicæ.

Pleuritico octaua die miſſus ſanguinis apud Hippocratem. 104. 2

Pleuritidis ab hepatide ſigna diſtinctiua. 184.2

Plumbi lamina perforata ſupra renes geſtata in calculo renum. 221. 1. in mictu ſanguinis. 228. 1. in furore vterino. 250. 2

Podagra quæ curabilis. 288. 1. & 2. an ſemper Podagrici morbi quadraginta diebus terminentur. ibid. an vomitus conueniat. 289. 1. dyſenteria ſuperueniens cur bona. 161. 2

Pœoniæ ſemen & radix ad epilepſiam ſpecifica. 20. 2

Polypus quid. 73. 1. in quo differat à ſarcomate. ibid. cauſa. ibid. 2. curatio. ibid. ſi medicamentis non auferatur chirurgia curari debet. 74. 1

Portulaca contuſa & admota hæmorrhoïdum dolorem ſedat. 178. ſuccus inſpiſſatus renes potentes detergit. 220. 2

Potio vulneraria in empyemate. 109. 1

Potiones variæ ad colicum dolorem. 152. 2. & 153. 1. calculum imminuentes. 218. 2. leniens in calculo veſicæ. 224. 1. ad menſes prouocandos in menſium ſuppreſſione. 145. 2. hyſtericæ. 255. 2. purgantes. 256. 2. Purgans in iſchuria. 235. 1. dyſuria. 236. 2

Potiones purgantes claſſificatæ qua methodo parari debeant. 181. 2. & 182. 1

Potiones variæ conceptionem adiuuantes. 272. 2. partum accelerantes. 279. 1. aperientes ad ſoluendam ſuppreſſionem menſtruorum. 282. 2

Potio purgans in rheumatiſmo. 298. 1. purgans primam corporis regionem in febribus putridis continuis. 310. 1. purgans bilem in ventriculo. 313. 2. cordialis exhibenda in febre ſyncopali minuta. 314. 2. in ſyncopali humoroſa. 315. 1. purgans in febre quartana. 321. 1. & 323. 1. cardiaca in febre maligna. 338. 2. & 339. 2. purgans in declinatione febris malignæ. 340. 1

Potus aſtringens in fluxu menſium immodico. 245. 2 alius exhibendus in ſynocho ſimplici. 300. 2. varij in febribus putridis continuis vſurpandi. 308. 2. in terriana notha. 316. 2

Potus febricitantibus quando concedendus. 313. 2. actu frigidus pectori nocet. 105. 2

Prægnantium morbi 273. 1. cur periculoſi. ibid. præcipuè primis & vltimis geſtationis temporibus 273. 2. diæta ibid. an mittendus ſanguis. 274. 1. tutius purgantur quam tempore Hippoc. 275. 1. non ita conuenit pilularum, clyſterum, diureticorum, & menſes mouentium vſus. 275. 1

Praſpimus quid. 16. 1

Procidentia vteri, vide *Vteri procidentia*.

Pruritus à variolis excitatus quomodo curandus. 348. 2

Ptiſana pro potu in phrenitide. 28. 2

Ptiſana, & potus varij guſtui gratiſſimi. 182. 1. in calculo renum. 217. 2

Ptiſana ex ſenna cum ſale tartari potentius purgat quam ptiſana vulgaris. 188. 1

Pueri comate affecti ſale vitrioli nominatioo liberantur. 8 2

Puerilis epilepſiæ curatio. 25. 1. & 2

Pueris achores, vlcera & aquoſi humoris per aures effluxus contingunt. 71. 2

Pueri lactantes quibus carnes exhibentur, cur à lumbricis maximè infeſtentur. 169. 1

Puerorum lentæ febri ab obſtructione rhabarbarum præſtantiſſimum. 312. 1

Pueris qua ætate in variolis mittatur ſanguis. 345. 2

Pueris inappetentia grauior quam in alia ætate. 128. 2

Puerperarum morbi. 284. 1. febres vnde oriantur. ibid. in morbis critici dies an à partu computandi. ibid. 2 febre & morbo acuti laborantibus an mitti ſanguis debeat & ex qua parte. ibid. 2. & 285. 1. dum mittitur ſanguis ex partibus ſuperioribus cautiones adhibendæ. 285. 1. & 2. in morbis acutis quando exhibenda purgatio. 285. 2. gemmas deponere debet. 279. 2

Pulli columbini per medium ſecti cordi admouentur in febribus continuis. 312. 2

Pulmo cur fluxionem facilè recipit. 34. 2. in angina ſæpè afficiuntur. 93. 2. ibid. pleuritide. 102. 1

Pulmonis affectus, tum in ſubſtantia, tum in vaſis. 98. 1

Pulmonis hydrops ad Hippoc. graphicè deſcriptus. 109. 2. per pulmonem tranſſumpta materia per quas vias expurgetur. 103. 1

Pulmonem exulcerantia. 113. 2

Pulmones ad tabem procliues. 114. 1. & 2. vitioſa conſtitutio. ibid. tuberculum. ibid.

Pulmone veruecini calentes applicari in conuulſione 18. 1. in phrenitide. 28. 1. in abſceſſu cerebri declinatione 29. 2. in mania. 31. 2. in dolore capitis. 39. 2. in fluxu hæmorrhoïdum podici admoti. 174.

Pulmo hædinus calens admotus in dolore hæmorrhoïdum. 180

Pulmonem defendentia à variolarum noxa. 346. 2

Pulſatio dorſi & hypochondriorum ab vtero. 252. 2 in melancholia hipochondriaca. 202. 1

Pulſus ſerratilis 103. 1. durus in pleuritide. ibidem 2.

Pulſus ſcorbuticorum ſæpe medicis imponit. 208. 2

Pulſus in principio febris malignæ febre connaturalis & ſanorum pulſui ſimillimus. 330. 1. cur valde periculoſus. 332. 1. intermittens an ſemper lethalis in iuuene febre peſtilenti laborante. 332. 3. magnus languidus, & mollis in perineumonia. 106. 2

Puluis digeſtiuus vtilis in cerebri frigida humida intemperie. 3. 1. & 6. 1. cerebrum roborans. 5. 1. & 10. 1. granorum actes in epilepſia ab vtero. 21. 2. de guttета in epilepſia puerorum eius deſcriptio. 22. 1. capiti inſpergendus in dolore capitis. 38. 2

Puluerum vſus in amauroſi. 45. 1. ad ſputum ſanguinis. 112. 1. ad phthiſim. 118. 1

Puluis ducis 130. 2. digeſtiuus. ibid. ad ſingultum à cauſa frigida. 138. 1. ad vomitum. 141. 1. ad ventriculi vlcus. 149. 2. ad vomitum purgantes & roborantes. 141. 1. in vermium curatione. 170. 2. ex chalybe deobſtruens. 188. 2. hydragogus. 195. 1. purgans in melancholia hypochondriaca. 203. 2. calculum imminuentes. 218. 1. purgantes & præſeruantes à calculo. 219. 1. imminuentes calculum ibid. 2

Puluerеs in dyſenteria. 164. 2. fluxu hepatico. 168. 1. ſanguinis fluxum cohibentes. 257. 2. & 258. 1. aſtringentes in diabete. 231. 2. ad menſes ſuppreſſos. 245. 1. & 2. immodicè fluentes. 244. 2. & 245. 1. hyſterici. 256. 1. & 257. 1 vlcus vteri exſiccantes. 260. 2. ſarcotici. 261. 1 aſtringens ad vteri procidentiam. 268. 1. glutinans & eciter aſtringens. 267. 2. conceptionem adiuuans. 272. 1. ad præcauendum abortum. 277. 1. fœtum mortuum excludentes. 280. 1. ad fluxum lochiorum immodicum. 281. 2. in torminibus à partu. 283. 2. purgantes in arthritide 293. 2. permiſcendus ptiſanæ pro potu ordinario. 308. 2. aſtringens. 315. 2. purgans in febre quartana. 323. 1. alexipharmacus. 337. 2. alexipharmaci varij. 338. 1. ad vires reficiendas, in febribus continuis. 311. 2. epilepticus de guttета ad conuulſiones in febribus continuis. 313. 2

Pupillæ dilatatio ſeu mydriaſis. 49. 1. eius cauſa. ibid 2. anguſtia. 50. 1. cauſæ. ibid. 2

Purgatio

Index rerum Practicæ.

Purgationes variæ ad dyſenteriam. 162.1. ad mictum ſanguinis. 227.2
Purgatio quænam ſit minoratiua, & quæ eradicatiua. 310. 2. in turgentia materiæ cur in praxi ordinaria non obſeruetur. 310.1
Purgantia an poſſint tutò exhiberi in principio acceſſionis febris quartanæ. 322.1. ad cohibendum febris quartanæ paroxyſmum vna hora ante illius inuaſionem leuiora purgantia exhibentur. 323.1
Purgatio in grauidis cur hodie frequentior & tutior. 275.1. & præcipuè mediis geſtationis menſibus. ibid.
Purpuratæ febres ſeu petechiales quæ dicantur. 326.1
Purpurearum macularum in febre peſtilenti differentiæ. ibid. ab exanthematis. ibid. 2. & 331.2. malignæ in quo differant ab aliis. ibid. 1. aliquando criticæ, aliquando ſymptomaticæ. ibid. frequentiſſimè in lumbis ceruice & pectore apparent. ibid. ſi retrocedant poſtquam apparuerint peſſimum. 333.1. cur in pectore & dorſi præcipuè apparent. 343.2. in quo differunt à variolis. ibid.
Purpureis maculis apparentibus an celebranda venæ ſectio. 334.2
Purulenta materia in abſceſſibus meſenterij per quas vias excernatur. 212.1
Pus à renibus procedens cur melius coctum quam quòd à veſica. 228.2
Pus empyicorum qua expurgatur. 108.2
Puſtularum peſtilentium in ore apparentium noxæ. 331.2
Putredo vulgaris differt à venenata qualitate febris peſtilentis. 325

Q

QValitatum primarum exceſſus corruptionis cauſa in aëre. 327.1
Quartana febris epilepſiam aliquando ſoluit. 20.2. maniam ſoluit. 30.2
Quartanæ febris eſſentia & cauſæ. 305.1. continuæ ſigna diagnoſtica. 307.1. intermittens. 320.1. differentiæ, ſigna. ibid. ſpuria periculoſior legitima. ibid. 2. ſenibus vt plurimùm lethalis. ibid. intermittens in continuam mutata cur periculoſa. ibid. quæ dyſenteria ſalutaris. ibid. cur hæmorrhagia è naribus peſſima. ibid. legitimæ curatio. ibid. & ſeq. victus ratio. ibid. raparum iuſculum vtiliſſimum. 321.1. cur blandis & benignioribus medicamentis tractanda. ibid. an conueniat venæ ſectio. ibid. 1. 2. in plenilunio celebrata maximè prodeſt. ibid. 2. apertio ſaluatellæ an aliquid conferat ad curationem quartanæ. ibid. cur hæmorrhoïdum fluxus ſalutaris. ibid. curandæ diſcutientia & diaphoretica maximè conueniunt. 322.2. theriaca quando exhibenda. 323.1. ſpecifica. ibid.
Quartanæ ſpuriæ curatio. ibid. balneum aquæ tepidæ maximè proficuum. 324.1. cur parcè bibendum. 321.1
Quotidianæ continuæ eſſentia, & cauſæ. 305.1. ſigna diagnoſtica. 307.1. intermittens. 319.1. cauſæ. ibid. ſigna. ibid. 2. curatio. ibid. diurna cur nocturna periculoſior. ibid. morbi ſuperuenientes. ibid. curatio, peculiarem ventriculi curam expoſtulat. ibid.

R

RAnarum combuſtarum ſuffitus ad fluxum menſium immodicum. 246.1
Ranula Græcis Βάτραχος quid. 83.2. vnde nomen ſumpſit. ibid. ad quod genus tumorum referri debeat. ibidem. raro ſine operatione chirurgica curatur. 84.1
Raparum vſus frequens oculos acutiores reddit. 42.1 iuſculum quartanæ vtiliſſimum. 321.2
Raphani ſyrupus ad iſchuriam & ſtranguriam. 135.1
Ratiocinatio an lædi poſſit non læſa imaginatione. 15.1. & 2
Raucedo. 35.1
Rebus creatis an inſit malum. 328.2
Recidiuæ in febribus continuis præcautio. 311.2
Refrigerantia topica in phrenitide cautè adhibenda. 27.1
Regio frigida & humida pituitoſi humoris ferax. 2.1
Regius morbus. vide *Icterus*.
Renum affectus. 213. connexio cum ventriculo. 216.1. caliditas temperanda lamina plumbea. 221.1. inflammatio. 224.2. cauſæ. 225.1. ſigna. ibid. curatio. ibid. 2. inflammatio renum quomodo diſtinguatur ab inflammatione coli inteſtini. 225.1. cur periculoſa. ibid. cur in principio non conuenit purgatio. 226.1. topica quæ admouenda. ibid. ſuppurationis curatio. 226.2. ſcirrhus vt curandus. ibid.
Renum vlcus. 228.2. ſigna. ibid. curatio. 229.1. vlceri vomitus conuenit. ibid. vlceri dolores ſuperuenientes quibus anodinis mitigandi. 230.2
Repellentia in iſchiadico dolore cur non conueniant. 294.1
Repletio & inanitio conuulſionis cauſæ. 16.1
Reſpirationis læſæ cauſæ. 98.1. & 2. cur ceſſet in mulieribus hyſtericis. 251.2
Reſpiratione deficiente an vita conſiſtere poſſit. ibid.
Reſpirandi difficultas in virginibus chloroſi laborantibus. 239.1
Reſtaurans vulgo dictum, & reſtaurans deſtillatum. 125.2
Reſtaurantia alimenta pro hecticis. 302.2
Retentiones & euacuationes nimiæ, quomodo ſint cauſæ peſtilentium morborum. 329.1
Reuulſoria phlebotomia, quando iteranda. 309.1
Ῥῆξις. 76.2. & 77.1. cauſæ. 110.2
Rhabarbari vſus in vomitu ſanguinis. 144.1. in dyſenteria. 162.1. vermium curatione. 170.1. in hydrope. 195.2 torrefactum vtrum in dyſenteria conueniat. 161.1. in valde biliosis febribus ſuſpectum. 311.2. iuuat maximè in febre lenta ab obſtructione. 312.1
Rhabarbari bochetum. ibid. an conueniat in febrium continuarum principio. 310.1
Rhagades ani in quo differant ab hæmorrhoïdibus. 176
Rhami cathartici ſyrupus ad hydropem. 195.1
Rheumatiſmus in quo differat ab arthritide. 296.1. à catharro. ibid. ab Hippocrat. & Galen. delineatus. 296.1. & 2. cauſa immediata ſeroſus humor. ibid. eius origo. ibid. an fiat à flatibus. 296.2. ſigna. 297.1
Rheumatiſmi dolores in quo differant à doloribus venereis. 297.1. interdum longitudine ſua maximè moleſtus. ibid. ſanguinis miſſio prodeſt ſæpius iterata. 297.2. cur vires in frequenti venæ ſectione non deficiantur. ibid.
Rheumatiſmi in principio augmento, & ſtatu purgatio noxia. 298.1. tum & ſudorifica. ibid. prophylaxis. ibid. 2
Rhyadis curatio. 60.2
Rigores frequentes ſine typo in phthiſicis vnde. 116.2
Riſus ſardonicus conuulſionis ſpecies. 16.1
Roborantia partes principes in rheumatiſmo. 298.2
Roſarũ conſeruæ vſus in phthiſi. 118.1. tinctura præſtantiſſima in fluxu hepatico. 268.1. ad hepar refrigerandum. 182.1. quomodo paranda. 308.2
Roſarum tinctura & eius præparatio in rheumatiſmo. 298.2
Ruboris genarum in peripneumonia cauſa. 107.1

Sabinæ

Digitized by Google

Index rerum Practicæ.

S

SAbinæ aqua arenulas & calculum expurgat. 218.2
Sabuloſa in vrinis quid ſignificent. 222.2.223. 1
Saccharum candum maculas oculi delet. 51. 1
Sacchari oleum ad aſthma. 101. 1
Saccharum & mel an lumbricos generent. 169.2. roſarum vtiliſſimum phtiſicis. 118.1
Sacculi exſiccantes. 4.2. diſcutientes in mania. 31. 2. geſtandus in epilepſia. 21.2. cerebrum exſiccantes. 36 2. in palpitatione cordis. 124.2. ventriculum calefacientes. 131.1. diſcutientes in hyſterica paſſione. 255.1. reſoluentes & carminantes in dolore iſchiadico. 295.1. in teneſmo. 166.1
Salis ſpiritus ſeu oleum in conuulſione. 18.1
Salis vitrioli vſus in comate puerorum. 8. 2. in epilepſia. 21.1
Sal compoſitum ad condiendos cibos. 130.2. abſinthij ad inappetentiam. 130. 21. Saturni in opthalmia. 54.2. abſinthij in vomitu. 141.2. ſaturni in dyſenteria 162. 2. abſinthij, iuniperi, &c. ad hydropem. 196.2
Sales cur terrea quadam portione permixi ſtatuuntur ab aliquibus cauſa proxima calculi. 214.2
Sales ad calculorum excluſionem. 218.2. tartari & ſtipitum fabarum ad iſchuriam. 235.1
Salis ſpiritus in præſeruatione à calculo. 221. 1
Salis prunellæ laus in febribus malignis. 337.1. tartari in ſcorbuto. 208.2. abſinthij in febre tertiana intermittente longiore. 318.2
Saluatella an tundenda in lienis inflammatione. 198. in quartana legitima. 321. 2
Sanguinis redundantis ſigna. 25.2
Sanguinis miſſio frequenter vſurpata in mania ſalutaris. 30.2
Sanguis columbinus ad ſuffuſionem. 47. 2. in oculi vulneribus, & contuſionibus. 50. 1. ſuggillatione. 51.2
Sanguis guttatim effluens cur purus appareat. 78. 1 ſtillæ è naribus cur malæ. ibid. non intempeſtiuè ſiſtendos in hæmorrhagia. 79.2
Sanguinem fluentem cohibentia. 80. 1. & 2. 81. 1 & 2. per nares effluens in ſartagine frixus ſpecificus ad ſiſtendam hæmorrhagiam. 81.1
Sanguinis fluxum cohibet chalcitis vſta, puluis gummi Arabici. Galeni emplaſtrum, gypſum albumine oui exceptum 90.2. & 91.1. ſanguis ſpumoſus an tantum à pulmone. 111.1. rarò concreſcit in venis. 120. 2. illius concretionis cauſæ. ibid.
Sanguis concretus oxycrato exhibito diſſoluendus. 143.2
Sanguinis grumus iſchuriam pariens quomodo diſſoluendus. 315.2
Sanguis feruidè inectus in dyſenteria. 165.2. in fluxu hæmorrhoïdum immodico. 174. 2
Sanguinis miſſio obſtructiones à bile ſoluit. 181. 2
Sanguis quomodo excitetur à calculo in renibus. 216.1. in menſium ſuppreſſione interdum per pulmonem periodicè reiicitur aut per alias vias, 240.2
Sanguinis penuria non à quauis extenuatione indicatur. 241. 2. Galeni experimento comprobatur. ibid.
Sanguis menſtruus retentus putreſcit. 250. 2. & 251.1
Sanguis prodiens ex cancro vlcerato quomodo cohibendus. 263. 1
Sanguinis grumi in vtero ſubſiſtentes quomodo diſſoluendi. 282. 1. qua arte dignoſcantur. 284. 1. & 2.
Sanguinis partes conſiderandæ. 304.2
Sanguinis detrahendi quantitatem indicantia. 309. 1 non mittendus vſque ad animi deliquium. ibid. è vena guttatim effluens cur puriſſimus. ibid. detrahendus vſque ad coloris mutationem in febribus continuis. 309.2
Sanguinis fluxui copioſo ſuperueniens conuulſio lethalis. 170.1
Sanguinis profluuium moderatum in die critico an ſalutare. 77.2. & 78.1
Sanguis criticè & ſymptomaticè fluit interdum ex gingiuis. 90.2
Sanguis mittendus initio pleuritidis ſenibus, pueris, grauidis, puerperis in menſtruis purgationibus 104.2
Sanguis hircinus ad diſſoluendum calculum renum. 218.1
Sanguinis mictus cauſæ, vide *Mictus ſanguinis.*
Sanguis per venæ ſectionem eductus in febre peſtilenti ſi purus cur periculoſus. 332. 2. an mittendus ad febris peſtilentis præcautionem. 334.1
Santalorum decoctum ad diſtillationes ſalſas. 117. 2. 118.1
Saphœnæ apertio in dolore capitis à calida cauſa. 39. 2
Sarcoma quid. 73.1. cauſæ & curatio. ibid.2
Saſſafras decoctum ad ventriculum frigidum. 130.2
Satyriaſis quid. 16.1
Satyrionis eſſentia & ſal aduerſus ſterilitatem. 272.1
Scammonium rarò in febribus continuis vſurpandum. 311.2.
Scarificationes in hydrope cur non celebrandæ. 196. 1
Scorbuticis gingiuarum eroſio. 90.1. & ſanguinis fluxus è gingiuis. ibid. 2
Scorbutus quid. 205.1. cauſæ ibid. 2. ſigna 206.1. curatio. 208.1. & 2
Scorbuti & melancholiæ hypochondriacæ magna eſt ſimilitudo. 205. 2
Scorbutici articulorum dolores in quo differant ab iis qui lue venerea infectos affligere ſolent. 206.2. quomodo ab arthritide diſtinguantur. 207. 1
Scorbutus cur curatu difficilis. 207.2. ſpecifica. 208. 1. & 2. eorum vis dependet à ſale volatili. ibid.
Scorbuticis ferè in omnibus pancreatis tumores generantur. 212.1
Scordium aduerſus malignitatem & lumbricos æqualiter confert. 341.1
Scorpionum cinis & oleum ad calculum. 218.2. iſchuriam. 235.1
Secundina mulieris exſiccata aduerſus ſterilitatem ſpecificum. 272. 1. liberat à paroxyſmo hyſterico. 256.1
Secundinæ retentæ cauſæ. 180.2. diagnoſis. ibid. quæ ſymptomata ſequantur. ibid. remedia ſpecifica. 281. 1. manu chirurgi extrahi debet. ibid.
Seminis contra vermes laus & vtendi modus. 170. 2
Semen retentum corrumpitur. 250. 2. & 251.1
Semen dum corrumpitur cur in maiorem venenoſitatem degeneret. 151. 2
Semen hominis oculo impoſitum albuginis curationi conducit. 51.1
Seminis copia acrimonia & feruor ſupra modum furorem vterinum excitant. 249 1
Semen calefacientia & efferentia. 249. 2. refrigerantia & extinguentia proprietate ſpecifica. 350.1. & 2
Seminis excretio in furore vterino, an procuranda 250.2
Semen cur ab vtero non recipitur. 269.1. & 2. non retinetur. ibid. corrumpitur. ibid. non conformatur. 270.1
Seminis virilis & fœminei improportio conceptionis impedimentum. 270.2
Semicupium in hepatis ſcirrho. 191.2. in calculo renum. 217.2. dyſuria. 237. 2. in ſuppreſſione menſium. 243.2. menſium immodico fluxu. 245.2. hyſterica paſſione. 257.2. in ſcirrho vteri. 262.1. hydrope vteri. 266.1 in vteri procidentia an conueniat. 268 ad ſterilitatem à frigida cauſa. 273.1. in dolore iſchiadico

Index rerum Practicæ.

chiadico reſolnens.295.s. melancholia hypoehondriaca. 203.1.vrinæ incontinentia.233.s in ſurore vterino. 250.s
Semitertiana, vide *hermitritens*
Senes cur dyſenteria ſæpius pereunt quam in media ætate conſtitui. 161.2
Senilis ætas pituitæ prouentum facit. 2.1
Senſus diuiduntur in internos & externos.1. interni ſunt imaginatio, ratiocinatio, & memoria tum etiam ſomnus & vigilia. ibid. externi ſtatuuntur quinque, viſus, auditus, olfactus, guſtus & tactus. ibid.
Seroſus humor præcipua doloris dentium cauſa. 86. 2 immediata arthritidis cauſa.86.2. immediata arthritidis cauſa.286.2.rheumatiſmi. 296.2
Seroſa materia quibus ductibus ab hepate in abdominis capacitatem feratus. 193.1
Serum cur maiorem, vel minorem acrimoniam habeat. 287.1
Seri lactis vſus in calida hepatis intemperie.282.2. in melancholia hypochondriaca 204.1 eius præparatio.ibid.in vlcere renum & veſicæ.229.1. in dyſuria.236.2.furore vterino. 250.1.in vlcere vteri. 260.1. in bilioſis febribus.310.1. in præſeruatione à calculo renum. 221. 1
Setacei laus in epilepſia.21.1. in gutta ſerena.43.1. in ophthalmia.56.1.fiſtula lachrimali.60.1.ad phthiſim. 117.2
Seuum hircinum variolarum cicatrices implet. 347.2
Sinapiſmorum vius in paralyſi. 14. 1
Sincipitis perforatio in epilepſia. 21.2
Singultus 137.1. curatio.138.1.in quo differat à vomitu & nauſea. 137.1. motus conuulſiuus eſt non vera conuulſio. ibid.& 15.x
Singultus quis pernicioſus.137.2.cur fiat in iecoris inflammatione. 138.s
Singultus remedia apud Platonem. 139. 1. vomitus confert.138.2.quomodo excitetur ab inanitione. 137.2.
Singultus curatus aqua nucum viridium. 139.s
Singultis cur malus in hepatis inflammatione. 138.1 in febribus ſæpè ſequitur intemperatum refrigerantium vſum 315.2.eius curatio. ibid.
Sitim non ſentiunt phrenitici. 36.1
Sitis morboſa.134.2.duplex idiopathica, & ſympathica.ibid.curatio. 135.1
Sitis deprauatæ differentiæ.134.2.cauſæ. ibid.
Siticuloſis lac & balneum. 135.1
Sitis quæ à grauibus & pericuiloſis morbis dependet perieuloſa. 135.s
Sitis in febribus quomodo ſedanda. 313. x
Sitis inexhauſtæ in diabete cauſa. 230.2. 231. 1
Smaragdus inſignem vim habet in morbis venenatis. 338.1
Sobrietas magni momenti in morbis. 3.2
Solida cur facilius vel difficilius deglutiuntur. 92.2. 93.1
Somni longi præſertim à cibo pituitam generant. 2. 1 oculis infenſi.42.1.lógioris incommoda.3.2. breuioris & longioris. 303.1
Somnum conciliantia. 27.2
Somnia frigosis & aquarum pituitæ dominium indicant. 2. 1
Somnus grauis ac profundus in virginibus chloroſi laborantibus vnde. 239.1
Somni præternaturalis differentiæ. 6.s
Somnus per apertum os quomodo excipitur. 63.2
Sonitus aurium cauſæ, differentiæ. 66.2.67.1
Soporoſi affectus, eorum cauſæ. 6.s
Soporoſi affectus à tumore orti hiſtoria. 6. 2. ſæpe à vaporibus eleuatis ad cerebrum excitantur.ibid. curatio. 7.2
Spaſmus cynicus quid. 16. 1
Specilla viſum conſeruantia. 48.2
Sphacelus cerebri. 28. 2
Sphincteris veſicæ affecti cauſæ. 232. s
Spica nardi ſpecifica ad hæmorragiam ſiſtendam.8. 2
Spinæ inunctiones ad rigorem leniendum in febre quartana vtiliſſimæ. 323.2
Spiritus congelandi vim habens. 11.2.120. 2
Spiritus vitrioli ſpecificus ad epilepſiam. 20. 2. contra fluxiones.37.1.vtiliter iulepis admiſcetur. 27.1
Spiritus vitrioli aut ſulphuris ad curationem vlcerum oris & faucium.91.2.ad aſthma.101.1.in vomitu. 541.2.in febribus. 308. 2.quibus morbis noxius. ibid.in febribus malignis præſtantiſſimus. 336.2
Spiritus ſulphuris cum aqua portulacæ in æſtu tertianæ intermittentis. 318 x
Spiritalis mixtura ad febrem malignã.339.1.commendatur in epilepſia. 21. 2
Spirituum tenebroſitas in melancholia vnde. 32. 2
Spiritus tartari io paralyſi.15. 1. in obſtructionibus. 188.
Spiritus maſtiches deſcriptio. 530. 1
Spiritus ſeu liquor acidus præcipuum digeſt. inſtrumentum. 132.1.&136.1
Spiritus ſalis, tartari, & vitrioli laus in hydrope 196.2
Spiritus ſalis, vitrioli, ſulphuris & therebinthinæ prædicantur in iſchuria. 225.1
Spiritus vitrioli in obſtructionibus,188.1.in ſcorbutica affectione.208.2. in calculo renum.218. x. contra vermes. 171.2
Spiritus ſalis in calculo renum, 258. 2. 221.
Spiritus vini ad fotum in ileo à flatibus.155.2. famem caninam ſoluit. 150.2
Spiritus ſitibundus ex hermeticis cauſa ſitis morboſæ. 134.2,135.1
Spiritus diſſoluens cauſa boulimiæ ex hermeticis. 130.1
Spirituum defectus cauſæ in ſyncope. 119. 2
Spiritus vini helleboratos ſingularis in ſurditate. 65.2
Spiritus flatuoſus conuulſionis cauſæ. 56.2
Spiritus vnde maligna qualitate afficiuntur. 24.2
Spiritus cum magna copia ad partem aliquam defertur ſanguinem ſecum transfert. 94. s
Splenis bouis decoctum ad ſuppreſſos menſes. 242.2
Spumoſus ſanguis an tantum à pulmone. 111. 1
Sputum cruentum an ſit ſignum pathognomonicum pleuritidis. 103.1
Stercus porcinum & aſininum in hæmorrhagia ſiſtenda.80.2.ſtercus album gallinæ & equinum ad pleuritidem. 105. 2
Stercus pauonis ſpecificum in vertigine. 24.1
Stercus equinum ad colicam 553. 1
Stercus anſerculi,& ſtercus album gallinæ quare in ictero commendantur. 190.1
Stercus bubulum exterius grumos ſanguinis diſſoluit. 235.2
Stercoroſus fluxus. 258. 1
Sterilitatem inducit balneum decoctionis aluminis. 245.2
Sterilitas quid,169.1.cauſa. ibid.2.ſigna.270.1.curatio 271.1
Sterilitatem inducentia alimenta & venena. 269. 2
Sterilitas ab improportione ſeminum quomodo dignoſcatur. 270.2
Sterilitatem vel fœcunditatem fœminæ probantia. 271.1.
Sterilitatem viri indicantia.ibid.curatio à frigida & humida intemperie.272.1.ad ſterilitatem curandam ſpecifica ibid.
Sternutatoria.5.1. 36. s. in principio apoplexiæ non conueniunt. 9. 2.
Sternutatio quid.75 2.cauſæ. 76. 1
Sternutationis ſymptomaticæ curatio. 16.2. aduenit

us

Index rerum Practicæ.

ſis qui ſe aëri frigido exponont.76.1.à qua facultate edunt 75. 2. hyſtericæ ſuperueniens cur ſalutaris. 254.1.partui difficili. 279.1

Sternutatorium. 254. 2.& 179.1

Sternutatio in peſtilenti febre an ſalutaris. 332. 1

Stertoris cauſæ. 98. 2

Stomacho admouentur remedia ſupra cartilaginem xiphoidem , & poſterius ſupra 13. vertebram. 131.1

Stibii calcinati vſus in epilepſia. 21.1

Stomacha medicamenta. 91. 2

Strabiſmus conuulſionis ſpecies. 16.1

Strangulationis ſenſus in hyſtericis vnde. 251.2

Stranguria quid.133.2. cauſas eaſdem habet quas iſchuria. 134. 1. curatio. 135.1.& 2.quibus topicis curatur ibid.lixiuio ex ouorum teſtis in cinerem redactis curata. 135.2

Strumis pueri laborantes cur alui fluxu chiloſo côque diuturno ſenſim contabeſcant. 128.1.& 157.1

Strumis laborantes cur macilenti. 115. 1.meſenterium vt plurimum glandulis refertum. 115. 1. & 157.1

Stupa humida ad ſudores prouocandos. 289.1

Stupor cruris è d recto laborantis renis calculo ſignum 216.1.vt & inflammati renis. 215. 2

Subeth Auicennæ quid. 6.2

Subligaculum quod vulgo Zona Hippoc. nominatur ad procidentiam vteri. 268.2

Succini oleum hyſterico paroxyſmo confert.254.1.& 255.2

Succini albi oleum in epilepſia.21. 2.ad partum difficilem.279.1.ad dolorem capitis. 59. 1

Succus lapideſcens cauſa materialis. 214. 2

Spctions in ventriculo ſermom impedientia. 128. 1

Sudoribus eliciendis decoctum ebuli vel radicis bardanæ ſeu lappæ maioris commendatur. 15.1

Sudoris immodici curatio. 121.2

Sudorificum ex baccis iuniperi paratum ad hydropem. 196.1

Sudores quomodo prouocandi in fluxu muliebri. 248.1

Sudorifica ad arthritidem.289.1.in febre tertiana longiori exhibenda. 318.1

Sudores ſymptomaticos in febribus cohibentia. 315.2

Sudorificorũ vtilitas ad cerebri intemperiem frigidam & humidam 4. 1. & 2.in cephalæa. 39.1.in epilepſia.20.2.in gutta ſerena.43.1.in hydrope pulmonis. 110. 1

Sudoribus nocturnis phthiſici vt plurimum diuexantur. 116. 2

Sudores in febre peſtilenti qui praui, qui ſalutares. 331.2

Sudorifica an vſurpanda in prægnantibus. 275.1 rheumatiſmo. 198. 1. an hydropicis conueniant. 196. 1. ad vlcus renum.229.2.ad vrinæ incontinentiam 235. 1. in chloroſi. 240. 1. qualia in febrium continuarum declinatione conueniant. 312.1

Suffitus moderatus & non graueolens frigidam & humidam cerebri intemperiem emendat. 2. 2

Suffitus acerrimi apoplecticis conferunt. 9. 1. ex gummi tacamahaca cerebrũ exſiccat 36.2.aſthmaticis nocent.100.2.in diarrhœa bilioſa.159.2. dyſenteria, 165. 1. teneſmo. 166 2.in fluxu hæmorrhoïdum immodico. 174. 2. ad dolorem hæmorrhoïdum ſedandum.179.in menſium ſuppreſſione. 243.2 menſium fluxu immodico.246. 1.exſiccans, & roborans in fluore muliebri.249.1.ex verrucis quæ tibiis equorum adnaſcuntur in hyſterica paſſione.255.2.ex lapide pyrite ad tumores ſcirrhoſos diſſoluendos.262.2.ad vteri procidentiam. 268. 1. aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa.273. 1. in coriza.75.2.in auris ſurditate.65.1.ad vteri flatus explodendos.266.2.ad fœtum mortuum excludendum. 280. 2

Suffumigia cephalica.5.2.in paralyſi.15.1.in ſurditate 65 1.& 2.in vlcere pulmonis.118.2.ad vlcera profunda vteri. 261. 1

Suffuſio quid 45. 1.cauſæ.45.1.& 2.duplex vera, & ſpuria. ibid. aliæ differentiæ. ibid. quomodo diſtinguatur à gutta ſerena,46.1. ſigna ibid. quando compunctione curanda. 46. 2. & 48. 2. curatio 47.1

Sugillatio quid.50. 2.curatio 51.2

Sulphuris lac & flores eiuſdem ad catharrhum 36.2.

Sulphuris oleum in oris & linguæ vlceribus.84.1.ad dentes dealbandos. 89. 2

Sulphuris flores & lac ad aſthma.101.1.ad phthiſim. 118.1

Superpurgationis curatio. 121. 2.

Suppoſitoriis aluus proritetur ſi clyſteres iniecti non reddantur. 9.1

Suppoſitoria ad teneſmum.166.2.ad fluxum immodicum hæmorrhoïdum.174.2.ad dolorem hæmorrhoidum.179.in veſicæ inflammatione. 226. 2

Suppurationis in thorace cauſæ & ſigna. 108 1

Suppurati qui euadant. ibid. 2

Surditas quid.63. 1. cauſæ. 64.1.curatio. ibid. 2. & 65.1

Surdi ab ortu cur muti ſunt. 63.1

Surdaſtri cur aperto ore melius audiant. 63. 2

Surdis bilioſæ deiectiones proſunt.64.1.maximè conferunt ſternutatoria.65. 1.ſpiritus vini helleboratus. 66.2

Surdaſtri in conſtitutione auſtrina grauiorem auditum habent. 64. 1

Surditas in febribus malignis cur non ita periculoſa. 332.1

Syderum influxu quomodo ſint cauſæ morborum peſtilentium. 327.2

Symphyti radicis ſyrupus in diabete commendatur 237.1

Syncope quid.119.1.in quo differat ab apoplexia.ibid. ſigna.120. 2.121 1.cauſa. 119.2.120.1. & 2

Syncope cardiaca & ſtomachica. 220. 2

Syncopes lethalis hiſtoria in nobili virgine Monſpelienſi.120.1.& in alia virgine à ſanguine circa cor congelato, ibid. 2

Syncope in quo differat ab epilepſia,apoplexia & vteri ſuffocatione.121.1.curatio.ibid.& 253.2

Syncope hæmorrhagia cohibita. 79.1

Syncopalis febris eſſentia , cauſæ & differentiæ. 305. 2. ſigna. 307. 1.curatio ſyncopalis minutæ 314.2

Syncopalis humoroſæ. 315.1

Synochus ſimplex.300.1.cauſæ & ſigna.ibid. differentiæ curatio. ibid.1.& 2

Synochi ſimplicis duo remedia,ſanguinis miſſio ad animi deliquium & aquæ frigidæ potus. 300. 1

συνεχοὶ & συνεχεῖς febres quænam ſint. 304.2

Synochi putridæ eſſentia ibid. 2.differentiæ:cauſæ.ibid. ſigna. 307.1.

Syntecticæ diarrhœæ cauſæ. 158.1

Syrupus magiſtralis in dolore capitis. 38.2.ad ſanguinem mundificandum. 113.1

Syrupi ad aſthma.100.2.ad phthiſim. 118. 1.& 2

Syrupus de abſinthio.130 1.eius deſcriptio.ibid.reſtaurans.116.2 in diarrhœa bilioſa. 199.2

Syrupi de cichorio compoſiti quadruplicato rheo dotes 181.2

Syrupus purgans in calida hepatis intemperie.182. 1. ad obſtructiones inueteratas. 183. 1

Ex chalybe deobſtruens & purgans.ibid. 2. hydragogus.195.1.rhami cathartici hydropicorum aquas educens. ibid.

Syrupus ſancti Ambroſii. 196. 1. deſcriptio &

vſus.ibid.purgans in melancholia hypochondriaca. 103.2.purgans & præſeruans à calculo. 219. 2. de althæa ſimplex in calculo renum. 217.2. roborans aſtringens & refrigerans in fluore muliebri. 249. 1. hyſtericus purgans, 256.2.magiſtralis purgans. 260. 1.refrigerans roborans & purgans. 298.2
Syrupus violaceus aliique dulciores ſoli non ſunt exhibendi. 311. 1

T

TAbaci fumus hyſtericis mulieribus prodeſt. 254. 1.cinis dentes abſtergit, & dealbat. 89.2
Tabellæ cerebrum roborantes. 10.1.in mania 31. 1. ad diarrhœam. 159. 2.exſiccantes cerebrum. 36. 2.hepar refrigerantes. 182. 2. roborantes in melancholia hypochondriaca. 204.1.calculum imminentes. 220. 1. robroantes & leniter purgantes ad præcauendum abortum. 277. 1. ad aſthma. 101. 1.in hæmoptoë. 112.1.in ventriculo frigido. 130. 1. ex chalybe deobſtruentes hepar. 188.2
Tabes à quo humore. 35.1
Tabis differentiæ variæ ab Hipp.propoſitæ. 114. 2. fit à 18. ad 35 115.2
Tabidis autumnus cur malus. 114. 1
Tabifica conformatio. 115.2
Tactus ſymptomata. 1
Tamarindi ad immodicum fluxum hæmorrhoïdum cohibendum commendantur. 172.2
Tapſi barbati vſus in hæmorrhoïdum dolore. 178. & 179.1
Τάραξις quid. 52. 1.Latinis conturbatio. ibid. curatio. 53.1
Tartari cryſtallus quomodo fraudetur ab impoſtoribus 187.2.ex tartaro remedia fiunt ad obſtructiones inueteratas. ibid. ſal tartari & ſpiritus tartari maximè commendantur ad obſtructiones hepatis. 188.1.ex tartaro remedia ad hydropem 198. 1. in ſcorbutica affectione. 208. 2. in ſuppreſſione menſium. 243.1
Tarta cremor in hyſterica paſſione exhibendus. 257. 1.317.1
Tartari vitriolati compoſitio & vſus. 188. 1.in ſuppreſſione menſium. 243.1.in calculo renum. 218.1
Temporum inæqualitates malignarum febrium cauſæ. 327.2
Teneſmus cum mingendi cupiditate cur adeſt in veſicæ calculo. 222.1
Teneſmus quid. 165. 2.in quo differat à dyſenteria. ibid. & 166.1.grauidis abortum facit ibid. curatio. ibid. 1. & 2
Terebellum extremum remedium in epilepſia. 21. 2
Terebinthinæ vſus in aſthmate. 101. 1. aperit vrinam, mouet, & aluum emollit in ſcirrho hepatis. 191. 1. in melancholia hypochondriaca. 205. 1. in præſeruatione à calculo renum. 220.1. pilulæ ex terebinthina in mictu ſanguinis à calculo. 228. 1. in vlcere renum & veſicæ. 229.1. & vteri. 260.1.in empyemate. 109. 1.in ventriculo expurgando. 129.2.in inflammatione ventriculi. 148.2
Tertianæ continuæ eſſentia & cauſæ. 305. 1. ſigna diagnoſtica. 307. 1. quomodo à ſynocho bilioſa diſtinguatur. 307. 1.venæ ſectio maximè vtilis. 309.1
Tertianæ intermittentis ſedes ac differentiæ. 316.1 cauſæ.ibid. exquiſitæ ſigna.ibid.nothæ ſigna. 316. 2. an ſemper periculi expertes.ibid.ſolutio certior per alui fluxum.ibid.curatio. 316.2. & 317.1. & 2.victus ratio. ibid.
Tertiana febre laborantes quando cibandi. 316.2.etiam in acceſſione vigente neceſſitate cibus offerri poteſt. 316. 2. & ſeq. medicamentum purgans quando exhibendum. 317. 1. cur vomitoria conueniant. ibid. 1. & 2
Tertianæ intermittentis longioris cauſa. 318.1.malignæ ſigna. 330.2
Teſtes oxycrato frigido fouendi in hæmoptoë. 112. 1.refrigerantia vtiliter adhibentur in febribus continuis. 312.2
Teſtudinum præparatio pro hecticis. 302.2
Tetanos conuulſionis ſpecies. 16. 1. prognoſis 17.2.
Theriaca recens ratione opij ſoporoſis affectibus non conuenit. 9.1
Theriacæ vſus in gutta ſerena. 43.2.in febre quartana quando exhibenda. 323. 1. recens in fame canina. 130.2.in cholera morbo. 144.2.in febre peſtilenti. 338.1
Thermæ ſulphureæ nitroſæ & bituminoſæ ad calefaciendum & exſiccandum cerebrum 6.1. ad curationem paralyſeos. 15.1. in dolore capitis. 38. 2. in gutta ſerena. 43.1. ad ſurditatis curationem. 65.1.ad inappetentiam à frigida cauſa. 130.2.in hyſterica paſſione commendantur. 256. 2. in hydrope vteri procidentia. 268.1
Aduerſus ſterilitatem à frigida cauſa, 273.1.ad præcauendam arthritidem. 294.1.ad roborandos articulos.ibid ad ſingultum. 138.2.ad fluorem muliebrem 248.1.ad chloroſim. 240.1
Thoracis morbi. 98
Thoracis praua conformatio ad tabem. 115. 2
Thoraci cur proſpiciendum in febre quartana 324 1
Thimi in quo differant ab hæmorrhoïdibus. 176
Tinctura roſarum ad formam ſyrupi redacta præſtantiſſima in fluxu hepatico. 168.1
Tinnitus aurium diuturnus in ſurditatem degenerat. 67.1
Tonitrus motus quis. 16.1
Topica non euacuato toto corpore non adhibenda. 70.1
Torminum à partu cauſæ. 283. 1. cauſarum ſigna. ibid.
Tranſfluxilia omnia in corpore viuente. 392. 2
Tranſpiratione inſenſibili quanta fiat euacuatio. 34 2
Tranſpiratio cur aliquando deficiente reſpiratione ſufficiat. 151. 2
Trauli qui. 32.2
Tremor quid. 24. 2.eius cauſæ.ibid.an dici debeat motus deprauatus vel diminutus. ibid.
Tria ſantali electuarium quadruplicato rheo ad roborandum in rheumatiſmo. 298.2
Triſmos quid. 16. 1
Triſtitiæ incommoda. 3.2
Trochiſci fluxioni ſiſtendæ idonei. 36.2. in calido catharro. 37.1
Trochiſci Gordonij & de carabe ad mictum ſanguinis. 228. 1. renum vlcus & veſicæ. 229. 1.de myrrha ad menſium ſuppreſſionem. 282. 2. alchechenſi in dyſuria. 237.2
Trochiſci in vlcere renum & veſicæ. 229. 2. in febre quartana maximè vtiles. 323.1. ſublinguales ad linguæ ſcabritiem & ſiccitatem. 314.1.albi rhaſis in cancro vteri. 263.1
Trochiſci ad vlcus ventriculi. 149.2.de rhabarbaro ad hydropem 195.2.viperini ad febrem peſtilentem. 338.1
Tuba fallopiana quid. 252.1. & 2
Tuberculum pulmonis duplex. 114.1. eius cauſæ ibid.
Tuberculum in pulmonum arteriis prope cor palpitationis, & interitus cauſa in intipatro medico. 123.2
Tumor ædematoſus tibiarum & pedum quomodo diſcutiendus. 197.2
Tumor magnus & contumax genu occupans emplaſtro veſicatorio admoto curatus. 292.1

Turgentia in humoribus quid. 309.2.quomodo dignoſcatur. 310.1
In turgentia cur phlebotomia potius quam purgatio vſurpatur. ibid.
Taſſis cur tacitetur dum auris interior vellicatur. 63.1
Tuthia in vlceribus oculorum commendatur, 58.1
Tympanites quid.193 cauſæ. ibid. 2.an ſolus flatus efficiat. 193.2
Cauſa efficiens.ibid.in corpore attabilario lethalis. 194.2
Typhodes febris quid. 305.1
Typhomania quid. 10.2

V

VAlerianæ ſylueſtris radicis laus in epilepſia. 21.2
Vapor occulta qualitate moleſtus inter cauſas palpitationis cordis. 122.2
Vapor melancholicus vt plurimum cauſa catalepſeos. 11.2
Vaporum melancholicorum qui ab hypochondriis eleuantur varia ſymptomata. 202.1
Vapor malignus & venenatus hyſtericæ ſuffocationis cauſa. 251.2
Varices melancholicis ſuperuenientes ſalutares. 30.2
Variolæ in quo differant à morbillis.342.2.differentiæ 344.1
Variolæ & morbilli an ſint morbi noui. 343.1
Variolarum cauſa. 343.1.& 2.eruptio cur tandiu differtur.ibid. 2.cur maiori copia in facie pedibus & manibus apparere ſoleant.ibid.in quo differant à maculis purpureis. ibid. aliquando peſtis prodromi & nuncij. 344.1
Variolarum & morbillorum expulſio fit per ſanguinis ebullitionem. ibid. talis ebullitio duplex vna perfectiua & alia corruptiua.ibid. duo habent tempora vnum ebullitionis, aliud eruptionis. ibid. imminentium ſigna. ibid. quæ ſalutares. ibid. 2. lethales cur ſanguinis excretiones indicent. ibid. curatio. 345.1. victus ratio, ibid. erumpentibus cur diuturnior ſomnus noxius.ibid.curatio à venæ ſectione inchoanda.ibid. quo morbi tempore maximè proficua. ibid. 2. an purgatio conueniat. ibid.
Eruptionem adiuuantia. 346.1.quando vſurpanda. ibid. malignitas alexipharmacis oppugnanda. ibid ſolis refrigerantibus & incraſſantibus curatæ. ibid.2.quas partes afficiant. ibid. & 347. 1. & 2.ab earum noxis quomodo defendendus pulmo. 346. 2. inteſtina, oculi, nates, facies. 347. 1.& 2
Variolarum foueæ & cicatrices in facie quomodo delendæ. ibid. 2.
Variolæ an acu aurea vel argenta perforandæ. 348.2
Vas breue quos vſus habeat. 142. 2.
Venarum iugularium ſecandi modus.8.1. aperire poſſunt in angina. 95.2
Venæ ſectio frontis comate vigili idopathico celebranda 11.1.in phrenitide 28.1.in dolore capitis. 39. 1.in gutta ſerena. 42.2
Venæ narium vtiliſſimè aperiuntur in phrenitide. 28.1
Venæ ſectio temporum & earum quæ ſunt in angulis oculorum iuxta naſi radicem in gutta ſerena.42. 2.ophthalmia. 53.2
Vena ſecanda ſub mamma in curatione anginæ. 94. 2. ſub lingua. 95.2
Venæ plurimo ſanguine refertæ omnes vias interiores anguſtiores efficiunt. 279.1.
Venas per epiploicas & gaſtrepiloicas ſeroſus humor è venis in abdomen fertur. 193.1
Veneni hauſti curatio. 121.2
Venenatæ qualitates in hyſterica paſſione agnoſcendæ. 251.2
Venenata febrium qualitas à qua cauſa dependeat. 325.1
Venenum ſecta vena facilius penetrat & interimit. 333.1.& 334.1
Venenatum quid in mania. 29.2
Ventis non difflatus aër facilè corrumpitur. 327.1
Ventriculi affectus. 127
Ventriculi coctio à quibus cauſis lædatur.135.2. curatio. 137.1
Ventriculi coctio naturalis à ſolo calore non perficitur. 136. 1
Ventriculi coctio læſa cum alui fluxu curata in authore vſu aceti acerrimi cum ouis induratis. 136.2.
Ventriculi dolor. 145. 2. cauſæ. ibid. curatio 146.2
Ventriculi tres præcipuæ partes. 145.2
Ventriculi doloris cauſa extraordinaria. 146. 1
Ventriculi phlegmones cauſæ & ſigna.147.2.& 148. 1.curatio. ibid. quando in abſceſſum degenerat. ibid.
Ventriculi vlcerum cauſæ & prognoſis. ibid.
Ventriculi inflammationi quando purgatio conueniat. ibid.1
Abſceſſus quomodo rumpendus. 149.1
Vlceris curatio. ibid.
Ventriculus quomodo ſit cauſa melancholiæ hypochondriacæ. 201.1.& 2
Ventriculi calida intemperie laborantis curatio 129.1
Ventriculum calefacientia & roborantia. 130.1
Ventriculi motus expulſiui triplices. 137. 1
Ventriculi motus naturalis fit verſus pylorum & inteſtina,motus præternaturalis contra. 139.2.
Ventriculus cur καρδία à veteribus vocatus. 145.2
Ventriculus quid conferat ad generationem calculi, 215.2
Ventriculi aphtas facit ſucci limonum incautus vſus. 218.1
Ventriculus quomodo ex vtero in hyſterica paſſione afficiatur. 252.2
Venus immoderata vna ex præcipuis arthritidis cauſis. 287.1
Vermes inter cauſas conuulſionis & epilepſiæ numerantur.20.1.in dentibus carioſis ſæpiſſimè generantur. 87. 1
Vermium genera. 168. 2. non raro exitioſi ſunt. 170. 1. excreti in morbis an ſalutares. ibid. an ex lacte in infantibus lactentibus generentur.169.1, quibus expugnandi.170.1. & 2. & ſeq.
Vertebrarum laxatio paralyſim efficit. 13.1
Vertigo quid eius differentiæ. 23. 1. proxima cauſa eſt circonuolutio ſpirituum quæ eſt morbus in ſitu. 23.1. & 2.vna idiopathica & alia ſympathica. ibid.
Vertigo idiopathica epilepſia aut Apoplexiæ prænuntia. 23.2
Vertiginis ſympathicæ ſigna diſtinctiua. 24.1
Verrucis omentum & pulmo ad pleuritidem. 105.1
Veſicæ affectus. 213
veſicæ excrementum proprium materia mucilaginoſa. 214.1.2
Veſicæ calculus. 221.1
Veſicæ inflammatio 224.2.cauſæ.225.1.ſigna, curatio. ibid.1.ſoluitur aliquando eryſipelate in cute oborto ibid.topica quæ admouenda.226 1.in principio non conuenit purgatio. ibid.

Index rerum Practicæ.

Veſicæ vlcus. 228. 2. ſigna. ibid. curatio. 229. 1. in ſenibus non curantur. 228. 2. exſiccantia aſtringentia, glutinantia & conſolidantia quando conueniunt. 229. 2. iniectiones peculiariter conueniunt. 230. 1

Veſicæ calculo pueri, ſenes calculo renum cur magis obnoxij. 221. 2

Veſica inflammata cur phlebotomia è parte dextra celebranda. 225. 2. è veſica pus procedens quale. 228. 2

Veſicatorij formulæ vſitatior apud Monſpelienſes. 5. 1. apoplecticis proſunt maximè cum euphorbio. 9. 2. conuulſioni. 17. 2. epilepſiæ. 21. 1. toti capiti admotum in dolore capitis. 39. 2. ſincipiti in ophthalmia. 56. 1. poſteriori parti ceruicis in amauroſi. 43. 1. toti capiti raſo. ibid. 2. ſincipiti lippientibus oculis 61. 1. in angina 95. 2. aſthmate. 100. 1. in arthriticis doloribus. 292. 1. iſchiadico dolore 295. 2

Veſicatorium Emplaſtrum. ibid.

Veſicatoria in febre peſtilenti admouenda. 335. 2. quibus corporis partibus. ibid. quo morbi tempore. 339. 1. in peripneumonia. 107. 2

Veſicatorij vſus in catarrho ſcapulis ceruici. 36. 2. & 37. 1

Vices in cadaueribus defunctorum quid indicent. 331. 2

Vigiliæ poſt mediam noctem cur plerúmque infeſtare ſoleant. 202. 1. in febribus quomodo curandæ. 313. 2. in febre maligna. 340. 1. & 2

Vigiliarum noxæ. 3. 2

Villenſium aquarum laus. 204. 1

Vinacea autumni tempore membris paralyticis proſunt. 15. 1. valent ad præcauendam arthritidem. 294. 1

Vini immoderatus vſus ſtuporem & paralyſim inducit. 13. 1

Vinum euphraſiatum in gutta ſerena. 42. 1. purgans in aſthmate. 102. 2

Vinum in ophthalmia quando conuenit. 55. 2. Hippocraticum ad calefaciendum ſtomachum. 130. 2. chalybeatum in obſtructionibus contumacibus ſoluendis. 188. 2. hydragogum ad hydropis curationem 195. 1. & diureticum. 196 1

Vini aciduli laus in præſeruatione à calculo. 221. 1

Vinum omnium fluxionum vehiculum eſt maximum. 297. 2. medicatum ad febrem quartanam. 322. 2. omnium cardiacorum potentiſſimum. 339. 2

Vinum helleboratum in mania. 31. 1. alchechengi ad calculeum. 218. 2. & 220. 1. ad ſuppreſſionem vrinæ. 235. 1

Vini calidi vſus in intemperie ventriculi frigida. 130. 2 an conueniat in gutta ſerena. 42. 1. meracum famem caninam ſoluit. 130. 2

Viperæ caro cor & hepar exſiccata virtute pollent alexipharmaca. 338. 1

Viragines quomodo effœminandæ vt aptæ reddantur generationi. 271. 2

Virginibus Chloroſi laborantibus cur familiaris pica. 258. 2. & 259. 1

Virginibus peſſaria, nec clyſteres vterini præſcribēdi. 244. 1

Viri magis obnoxij anginæ quam fœminæ. 93. 1

Virium imbecillitas in quo differat à ſyncope 125. 1. cauſæ, curatio. 125. 2

Viſcerum obſtructorum ſignum hypochondriorum grauitas, ſeu ſatietas. 186. 2

Viſcus quercinus ſpecificus in epilepſia. 20. 2

Viſibilia obiecta cur duplicia apparent. 44. 1. cur inuerſa aut curua apparent. ibid. 2. cur feneſtrata appareant. 45. 2

Viſio læditur imminutè, abolitè & deprauatè. 41

Viſioni lumen neceſſarium in mediocri quantitate receptum. 49. 1

Viſum conſeruantia ſpecilla. 48. 2

Vitrei humoris affectus. 43. 2

Vitriolum album hæmorrhagiam potenter cohibet. 80. 2

Vitrioli oleum ad phthiſim commendatur. 118. 1

Vitriolum album & ſal ex vitriolo ad vomitum. 141. 1. oleum ſeu ſpiritus ad obſtructiones contumaces. 188. 1

Vitrioli martis vſus in melancholia hypochondriaca illiuſque præparatio. 204. 2. in hiſterica paſſione 257. 1

Vitrioli oleum & ſpiritus, vide *Spiritus vitrioli.*

Vitriolum album & ſal vitrioli vomitoria in tertiana intermittente. 317. 2

Vitriolatorum laus in omni putredine & malignitate. 336. 2

Vlceris à variolis in faucibus excitati curatio. 347. 1

Vlcera phagedænica quæ. 331. 2

Vlcerum narium curatio. 72. 2

Vlcera narium exſiccantia. 73. 1. variolarum cicatricibus implendis. 347. 2. ad vlcera maligna à variolis excitata. 348. 2. ad ſcirrhum vteri. 262. 1. fœtum mortuum excludens 280. 1. in hæmorrhoïdum fluxu immodico. 174. 1

Vnguenta ad ſpinam dorſi inungendam in paralyſi. 14. 2. & 15. 1. in ophthalmia. 55. 1. in ſuffuſione. 48. 2

Vnguentum reſoluens ad arthritidem. 291. 2 Ad dolorem iſchiadicum. 295. 1. detergens. 342. 2

Vnguento mercuriali cataracta curata. 43. 2. ophthalmia deſperata. 56. 2

Ventriculum roborans. 129. 1. in alui fluxu. 159. 1. hepar deobſtruens. 187. 1. de arthanita pro inunctione totius ventris in vermibus 170. 1. hepar refrigerantia. 183. 1. & 185. 2. ad lienis ſcirrhum. 200. 1. ad renum vlcera conſolidanda. 230. 1. ad abortum præcauendum. 277. 2. ad ſudores ſymptomaticos cohibendos. 315. 2

Vnguis oculi in quo differat à panniculo. 62. 2. cauſæ differentia, ibid. & 60. 2. curatio. ibid. aucta & iam inueterata ſola manuali operatione curatur. 62. 1

Vocem articulatam cur non edant ſurdi ab ortu. 63. 1.

Voluntarij motus ſymptomata. 1

Voluulus quid. 153. 2

Vomica pulmonis derepentè rupta multos è medio ſuſtulit. 314. 1

Vomitoria in affectibus ſoporoſis. 8. 2. in paralyſi. 14. 2. aſthmate. 99. 2

Vomitus quid. 139. 1. in quo differat à nauſea. ibid. differentiæ. ibid. 2. lethalis ab eſu fungorum. ibid. ex caſeo putri magnæ copia comeſto. ibid. imminentia ſigna. 140. 2. alui profluuio laboranti ſuperueniens ſalutaris ibid. bonus vel malus quibus ſignis dignoſcatur. 140. 2. 145. 1. bilioſi curatio ibid. pituitoſi. ibid. & 142. 1

Vomitui vehementiſſimo narcotica admixta purgantibus proſunt. 341. 2

Vomitus ſanguinis 142. 2. cauſæ. ibid. 2. curatio. 143. 1. quæ victus ratio conueniat. ibid. purgantia. 144. 1

Vomitorium blandum in calculo renum. 217. 2. in diabete. 231. 2

Vomitus vtilitas in renum & veſicæ vlceribus. 229. 2 in menſtruis immodicè fluentibus. 244. 2. fluore muliebri. 148. 1.

Vomitorium in hyſterica paſſione. 256. 2. in vteri inflammatione minimè conuenit 258. 2. ad expurgādam bilem in ventriculo. 313. 2. in principio acceſſionis in febre quartana exhibenda. 322. 2

Vomitoriorum triplex gradus. 310. 1. 2

Vomitus

Index rerum Practicæ.

Vomitus in prægnantibus ſanguinis miſſione curandus. 274. 2. in arthritidis prophilaxi vſurpandus. 293. 1. quando melius ſuccedat ibid. ex quibus componendus. 293. 1. vtilitas in febribus putridis continuis. 310. 2. in tertiana intermittente. 317.1.2
Vomitus in febre maligna, & curatio. 341.1
Vrina cur in phrenitide aliquando ſupprimitur. 28. 2 prouocantia. ibid.
Vrinarum critica proſuſio quibus contingat. 158.1. & 2
Vrina craſſa & rubra cur appareat. 136. 2. craſſæ rubræ & turbidæ cauſa in melancholia hypochondriaca. 201. 2. ſuppreſſa à calculo quid agendum. 224.2
Vrinarum bullæ à qua cauſa fiant. 216.2. filamenta ad quid referri debeant. ibid.
Vrinæ paucitas in hydropicis mala. 194. 2. ctucmarum cauſæ. 227.1
Vrinæ incontinentia. 232. 1. cauſæ. ibid. ſigna cauſar. ibid. 2. incontinentia & ſuppreſſio quomodo ab eadem cauſa producantur. ibid. 1. ſpecifica. ibid. 2. & 233.1. potus cõueniens. ibid. in ſenibus incurabilis. 232.2
Vrinæ ſuppreſſio ſi ſeptimum diem excedat lethalis. 234.2. à calculo quomodo auferenda. ibid.
Vrinæ ardor. 235.2. cauſæ. ibid. ſigna cauſarum. 236. 2. curatio. ibid.
Vrinæ acrimonia interdum inducitur à materia alba & quaſi lactea cum vrina copioſè emiſſa. 235.. 2. eiuſdem materiæ, cauſa. ibid.
Vrinarum copioſa profuſio ab inſolatu vnde. 287. 2
Vrina in febre peſtilenti aliquando vrinæ ſanorum ſimilis. 330.2. ex vrinis in eadem febre prognoſis incerta. 332.2
Vrinæ nigræ in quartana bonæ. 320.2
Vrinam prouocantia in febris continuæ declinatione. 312.1
Vrticæ ſuccus in ſiſtendo ſanguine 80.2. & 122.1. fluxu hepatico 168.1. in ictero. 190.1
Vrtica mortua ſpecifica lieni ſcirrhoſo. 220. 1. 2. vrticæ ſuccus fluxum menſium immodicum ſiſtit. 145.1
Vrtica contuſa maxillæ admota citò dentium dolorem ſoluit. 89.1. radicis decoctum in ore detentum 88.1
Vrticis viridibus membrum reſolutum percutiendum 14.2.
Vrtica cocta in ſartagine pubis regioni admota ad fluxum menſium immoderatum. 246. 1
Vterus quomodo craſſeſcat in prægnantibus. 214. 2. proprium excrementum eſt fluor albus. ibid. 2. corporis totius ſentina, ac cloaca à nonnullis nominatur. 241. 2. ſexcentarum ærumnarum innumerarúmque calamitatum author eſt. 250. 2.
Vterum ad vmbilicum & partes ſuperiores aſcendat. 252.1
Vteri inflammatio. 257.2. differentia. ibid. cauſæ. ibid. & 258.1. ſigna & curatio. 258.1. & 2. quomodo diſtinguatur à veſicæ & inteſtini recti inflammatione ibid. vt plurimum lethalis ibid. ſuppurans ægram lenta febre abſumit. 258.2
Vteri vlcus. 259. 2. cauſæ. ibid. differentiæ, ſigna. ibid. curatio. 260. 1. quando præcipuè conueniat ſanguinis miſſio. 260. 1. qua methodo fuit curatum. ibid. detergentia, exſiccantia & conſolidantia. 260.2. & 261.1
Vteri vlceris cui ſuccedit fiſtula curatio. 261. 2. à lue venerea curatio. ibid.
Vteri ſcirrhus. 261.2. cauſæ, ſigna. ibid. differentia. ibid. curatio 262.1. quomodo à mola diſtinguatur. 261.2
Vteri cancer 262.2. cauſæ, ſigna. ibid. curatio. 262. 2. & 263.1. cur incurabilis. ibid. curatio palliatiua. 262. 2. ſpecifica. 263.2
Vteri gangrena & ſphacelus. 263. 2. cauſæ, ſigna. ibid. curatio. 263. 2. curatæ exemplum inſigne. ibid.
Vterus auferri poteſt cum incolumitate mulieris. 263.2
Vteri inflammatio in quo differat ab hydrope. 264. 1
Vteri hydrops duplex. 264. 1. in vteri cauitate quomodo flatus, & humores contineantur. 264.1. & 2. inflationis & hydropis cauſæ. ibid. quomodo ab hydrope vniuerſali, aliis vteri tumoribus, grauiditate & mola diſtinguatur. 264.2.265.1. & 2
Vterus, qualis in muliere, tale eſt, vt plurimum reliquum corpus. 265. 2
Vteri hydrops quis periculoſior. ibid. vomitoria cur conueniant. 266.1. inflationi à flatibus ſuffitus nucis moſchatæ maximè conducit. 266. 2
Vteri procidentia. 266. 2. differentiæ, cauſæ. ibid. & 267.1. ſigna. ibid. quæ incommoda ſequantur. ibid. quomodo reponendus. 267.1. & 2. quomodo continendus. 268. 2
Vteri clauſura. 268.2. cauſæ dignotio. ibid. curatio. ibid. & 269.1. quæ curabilis. 268.2. curatio à chirurgia maxima ex parte petitur. ibid.
Vterus diſruptus ex partu laborioſo. 280.1 cur ſemen non excipit. 269.1. & 2
Vteri acetabula diſſoluentia. 176. 1. roborantia, exſiccantia, expurgantia. 272 2.273.1
Vueæ tunicæ affectus 49.1. procidentia. 59.1. differentiæ, ſigna, curatio. ibid.
Vulnerarium decoctum. 206. 1
Vulnerarium decoctum aqua catapultarum dictum. ibid.
Vulturis pellis ventrem calefacit. 231.1
Vuluæ relaxatæ cauſæ & curatio. 92. 1. amputandæ cautiones. 92.1. & 2

Z

ZEdoaria ventriculum roborat. 130.2

FINIS.